THEATRUM UNIVERSALE OMNIUM ANIMALIUM

PISCIUM, AVIUM, QUADRUPEDUM, EXANGUIUM, AQUATICORUM, INSECTORUM, ET ANGIUM,

CCLX. *TABULIS ORNATUM,*

Ex Scriptoribus tam antiquis quam recentioribus,

ARISTOTELE, THEOPHRASTO, DIOSCORIDE, ÆLIANO, OPPIANO, PLINIO, GESNERO, ALDROVANDO, WOTTONIO, TURNERO, MOUFFETO, AGRICOLA, BOETIO, BACCIO, RUVEO, SCHONFELDIO, FREYGIO, MATHIOLO, TABERNOMONTANO, BAUHINO XIMENE, BUSTAMANTIO, RONDELETIO, BELLONIO, CÆSIO, THEVETO, MARGRAVIO, PISONE, & aliis maxima curâ à J. JONSTONIO collectum,

Ac plus quam Trecentis Piſcibus

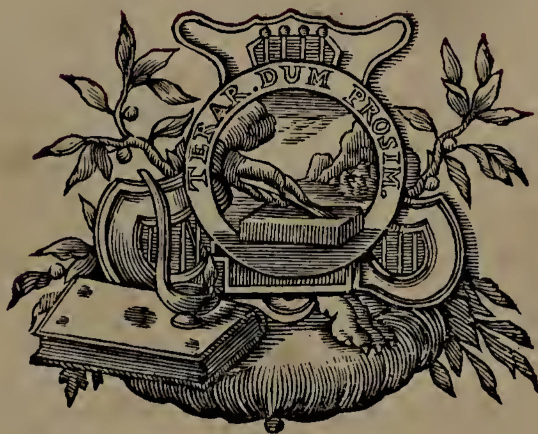
Nuperrime ex INDIIS ORIENTALIBUS allatis,

Ac nunquam antea his terris viſis, locupletatum; cum Enumeratione morborum, quibus Medicamina ex his Animalibus petuntur, ac Notitiâ Animalium, ex quibus viciſſim Remedia præſtantiſſima poſſunt capi; cura

HENRICI RUYSCH M. D. Amſtelæd.

VI. PARTIBUS, DUOBUS TOMIS, COMPREHENSUM.

TOMUS I.

AMSTELÆDAMI,

Proſtat apud R. & G. WETSTENIOS,

MDCCXVIII.

TOMUS I. Continet

Collectionem Novam Piſcium Ambonenſium ac Hiſtoriam Naturalem Piſcium, & Avium.

THEATRUM
UNIVERSALE OMNIUM
ANIMALIUM
PISCIUM, AVIUM, QUADRUPEDUM,
EXANGUIUM, AQUATICORUM, INSECTORUM,
ET ANGIUM,

CCLX. *TABULIS ORNATUM,*

Ex Scriptoribus tam antiquis quam recentioribus,

Aristotele, Theophrasto, Dioscoride, Æliano, Oppiano, Plinio, Gesnero, Aldrovando, Wottonio, Turnero, Mouffeto, Agricola, Boetio, Baccio, Ruveo, Schonfeldio, Freygio, Mathiolo, Tabernomontano, Bauhino Ximene, Bustamantio, Rondeletio, Bellonio, Cæsio, Theveto, Margravio, Pisone, & aliis maxima curâ à J. Jonstonio collectum,

Ac plus quam Trecentis Piscibus & Animalibus
Nuperrime ex INDIIS ORIENTALIBUS allatis,

Ac nunquam antea his terris visis, locupletatum; cum Enumeratione morborum, quibus medicamina ex his Animalibus petuntur, ac Notitiâ Animalium, ex quibus vicissim Remedia præstantissima possunt capi; cura

HENRICI RUYSCH M. D. Amstelæd.

VI. PARTIBUS COMPREHENSUM.

TOMUS II.

AMSTELÆDAMI,
Prostat apud R. & G. WETSTENIOS.
MDCCXVIII.

6

TOMUS II. Continet

Historiam Quadrupedum, Exangium Aquaticorum, Insectorum & Anguium.

PRÆFATIO AD LIBRUM DE QUADRUPEDIBUS.

Lacet & de Quadrupedibus in genere aliquid præfari, Benevole Lector,
satis facturumque me confido, si aliquid *de Nomine, Partibus, Loco,*
Nutritione, Augmento, Generatione, Vita, Animalibus actionibus,
Usu, & Differentiis, præmisero. Horum verò nomine Animalia illa Nomen.
nobis veniunt, quæ mediæ inter aërea & aquea naturæ, pilis ut plurimum,
testis quandoque, obduncuntur, & quaternis pedibus incedunt.
Græcè τετράποδα, τετράκωλα, τετρασκελῆ, & τετραβάμωνα, dixero. In reliquis
omnibus multiplex & incomprehensa occurrit varietas, quæ tibi, si bene perpenderis,
stuporem injicere poterit. Partes mihi primò externas vide. *Pilos* habent, quæ animal pa- Plin.H.N.
riunt, quæ ova testam. Equis sunt in juba largi, in armis leoni: dasypodi & in buccis l.11.c.39. Partes ex-
intus, & in pedibus. Villosissimum animalium lepus. Omnibus senectute crassescunt. In ternæ.
solo equo canitiem contrahunt. Setis sues & histrices teguntur, oves lana, capræ aruncum
de mento demittunt. *Corium* Hippopotamo tam crassum, ut inde tornentur hastæ:
elephantis etiam & rhinocerotibus ferè impenetrabile. Nullibi major naturæ lascivia, quam Plin.H.N.
in *Cornibus. Sparsit hæc in ramos, ut Cervorum. Aliis simplicia tribuit, ut in eodem* l.11.c.37.
genere subulonibus ex argumento dictis. Aliorum finxit in palmas, digitosque emisit ex
iis, unde platycerotas vocant. Dedit ramosa capreis, sed parva: nec fecit decidua. Con-
voluta in anfractum arietum generi, ceu cæstus daret: infesta tauris. Rupicapris in
dorsum adunca, damis in adversum. Erecta, rugarumque ambitu contorta & in leve
fastigium exacuata, strepsiceroti, quem addacem Africa appellat. Mobilia eadem ut
aures, Phrygiæ armentis: Troglodytarum in terram directa: quâ de causâ obliquâ
cervice pascuntur. Aliis singula, & hæc medio capite, aut naribus. Jamque aliis ad
incursum robusta, aliis ad ictum. Aliis adunca, aliis redunca; aliis ad jactum pluri-
bus modis, supina, conversa, connexa: omnia in mucronem migrantia. Auriculæ omnibus
duntaxat animal generantibus, & quidem mobiles. Minores aliis vel majores. Cervis
tantum scissæ ac velut divisæ; soricibus pilosæ. In equis & omnium jumentorum genere,
indicia animi præferunt: fessis emarcidæ: micantes pavidis: subrectæ furentibus:
resolutæ ægris. *Os* magno hiatu, cani, leoni, & venatu viventibus rescissum; mediocre,
suum generi. *Promuscis* soli elephanto. *Maxillæ* longæ jumentis, rotundæ simiis. *Collum*
leoni tantum, & lupo & hyenæ ex singulis ossibus rigens. De *Mammis* hoc observatum
à Plinio: *Quibus solida ungula, nec supra geminos fœtus, hæc omnia binas habent mam-* Plin.H.N.
mas, nec alicubi quam in feminibus. Eodem loco bisulca & cornigera: boves quaternas, l.11.c.40.
oves capræque binas. Quæ numeroso fœcunda partu, & quibus digiti in pedibus, hæc
plures habent toto ventre, duplici ordine, ut sues: generosæ duodenas, vulgares binis
minus: similiter canes. Alia ventre medio quaternas, ut Pantheræ: alia binas, ut leænæ.
Elephas tantum sub armis duas: nec in pectore, sed citra in alis occultas. Nulli in
feminibus digitos habentium. Digiti quibus ex rapina victus, quini in prioribus pedibus, Plin.H.N.
reliquis quaterni. Leones, lupi, canes, & pauca alia, in posterioribus quoque quinos un- l.11.c.43. Plin.H.N.
gues habent, uno juxta cruris articulum dependente: reliqua, quæ sunt minora, digitos l.11.c.45.
quinos. *Ungues* omnibus quibus & digiti. Sed simiæ imbricati: rapacibus unci: cæteris & 46.
recti, ut canibus, præter eum qui à crure plærumque dependet. *Ungulas* solidas habent
quæ non sunt cornigera: cornigera ferè bisulca sunt. Sues in Illyrico quibusdam locis solidas
habere dicuntur. Veterino tantum genere renascuntur. *Caudæ* denique omnibus, Plin.H.N.
præter simias, & ova gignentibus pro desiderio corporum. *Nudæ hirtis, ut apris: parvæ* l.11.c.50.
villosis, ut ursis: prælongis setosæ ut equis. Amputatæ lacerti renascuntur. Boum lon-
gissimus caulis, atque in imâ parte hirtus. Idem asinis longior quam equis, sed setosus
veterinis. Leoni infima parte ut bubus & sorici: pantheres non item: vulpibus & lupis
villosus, ut ovibus, quibus procerior. Haud minor *internorum* diversitas. *Dentes* exerti Partes in-
verri, apro: serrati, cani, leoni: continui, equo, bovi: acuti primores: plani interiores. ternæ.
Altero ordine carent cornigera. Nullis exerti, quibus serrati. Nulli exerti vel serrati, cui
cornua: sed omnibus concavi, cæteris solidi, simiæ ut homini. Ruminantibus, leoni &
cani mutantur. Suibus deciduum unquam. *Lingua* Crocodilis tota adhæret: leonibus ac
felibus imbricatæ est asperitatis, ac limæ similis: Elephanto præcipuè lata. *Costæ* suibus
denæ, cornigeris tredecim. *Cor* omnibus in medio pectore est. In equorum boum & cer-

 vorum

vorum oſſa reperiuntur. Maximum proportione, muribus, lepori, aſino, cervo, hyænis,
& omnibus propter metum maleficis. *Pulmo*, teſtudine ſine ſanguine: Chamæleoni portio-
ne maximus, & nihil aliud intus. *Venter* ſolidipedum aſper & durus: terreſtrium aliis
denticulatæ aſperitatis, aliis cancellatim mordacis. De ruminantium ventribus libro ſecun-
do diximus. *Lien* rotundus biſulcis & cornigeris: prolixus multifidis: prælongus ſolidi-
pedibus: minimus pecori in regione Aſiæ, quæ Scepſis dicitur. *Renes* omnia habent, quæ
animal generant: ova parientium, teſtudo ſola. *Veſica* nulli ova gignentium præter teſtu-
Plin.H.N. dinem: nulli, niſi ſanguineum pulmonem habenti: nulli, pedibus carentium. De *Adipe* &
l.11. c 37. *Sævo* obſervatum, *Cornigera unâ parte dentata, & quæ in pedibus talos habent, ſevo
pingueſcere: biſulca ſciſſisve in digitos pedibus, & non cornigera, adipe. Concretus hic
& cum refrixit fragilis: ſemperque in fine carnis. Contra pingue inter carnem cutemque
ſucco liquidum. Quædam non pingueſcunt ſteriliora cuncta pinguia.* Medulla *in juventa
rubet & ſenecta albeſcit. Nonniſi cavis hæc oſſibus nec cruribus jumentorum aut canum.
Pinguis iis quibus adeps: ſevoſa cornigeris: Urſis nulla: Leoni in feminum & brachio-*
Locus. *rum oſſibus exigua.* Et tantum de partibus. *Locum* plæriſque terram natura deſignavit:
paucis, ut Crocodilo, hippopotamo, caſtori, teſtitudini marinæ, & aquam. Ex his &
Plin.H.N. illis quædam latibula habent: quædam in arboribus degunt. In frigido climate nonnulla; in
l. 8. c. 58. calido alia invenies. Negata in eodem ſitu quædam aliquibus. In *Cilicia* (Lycia alii legunt)
*dorcades non tranſeunt montes Syris vicinos: onagri montem qui Cappadociam à Cilicia
dividit. In Helleſponto in alios fines non commeant cervi: & circa Arginuſſam elatum
montem non excedunt. In Pordoſelene inſula viam muſtelæ non tranſeunt: in Bæotiæ
Lebadia illatæ, ſolum ipſum fugiunt, quæ juxta in Orchomeno tota arva ſubruunt talpæ.
In Ithaca lepores illati moriuntur, extremis quidem in littoribus: in Ebuſo cuniculi
non ſunt. Cyrenis mutæ fuere ranæ: illatis è continente vocalibus durat earum genus.
In Olympo Macedoniæ monte non ſunt lupi, nec in Creta inſula. Mirabilius, cervos in
eadem inſula, præterquam in Cydoniadarum regione, non eſſe. In Africa nec apros,*
Victus. *nec cervos, nec capreas.* Fruſtrà & *in victu* uniformitatem quæris. Herbis & frugibus
boves, cervi, equi, ſues veſcuntur: humiliorem deprædantur oves; altiorem, ramos, &
germina capræ. Carnes lupis, leonibus & canibus in deliciis: piſces fibro & feli: muſcæ cha-
mæleoni. Ruminant cibum quædam, quædam non item. Simiam & Cercopithecos inter
pamphaga fortè rectè poſueris. Urſus hyeme in latebris, eo humore quem ex prioribus pe-
Generatio. dibus tum intumeſcentibus exſugit, vivere creditur. De *Generatione* habe, concipere quæ-
dam citra *coïtum*, ut poſt Nili à terris receſſum in Ægypto mures. Congredientium plæra-
que autumno æſtate vel vere coire: cùm ferocitate tauros & urſos: ſine ea canes. Vivos
fœtus maximus numerus profert: ova teſtudines, Crocodili, lacertæ &c. Molam ex vento
Reſend. in Luſitania equas concipere ex Reſendo diſco: boves gravidos dextro duntaxat vulvæ ſinu
Antiq. ferre, etiam cum geminos ferunt, aliunde. *Geſtationis* tempus mirè variat. Lupus men-
Luſit. l. 1. ſem, vel ad ſummum XL. dies, geſtatur: canis novem ſeptimanis: ſus quatuor menſibus:
capra quinque: ovis circiter ſex: bos decem: equus undecim. Idem de *numero partus*
intellige. Mula nunquam parens creditur: lupus ſemel duntaxat in vita eniti: lepus etiam
Augmen- ſuperfætat. De *Augmento* hoc dixiſſe ſufficiat, μονοχολεῆ & biſulca, digitatis majora, rhino-
tum. cerotem, camelum, hippopotamum &c. ſi exceperis: differreque in eadem ſpecie prop-
ter loca magnitudinem. In regione Camadu arbetes aſinis non cedunt. Teſtudines ad Ta-
Vita. probanam tantæ ut CIII. pondo pependerint: lacertæ in Æthiopia Cubitor. octo. *Vita* bre-
vis quibuſdam, diuturna aliis. Lepores & feles ſeptimum duntaxat annum attingunt: aries
& caper rarò decimum. Sus ad vigeſimum pervenit: Canis ad eundem aliquando: Bos de-
cimum ſextum vix excedit. Equi mares ad trigeſimum aliquando attingunt. Ad ſeptuage-
Plin.H.N. ſimum quintum pervenire, apud Plinium legimus. Mulum octoginta annis vixiſſe, ex A-
l. 8. c. 42. thenienſium monumentis apparet: Cervos centum, in Hiſtoria invenies. Ad *Animales*
& 44. *Animales* *actiones ſenſus externi & interni appetitus, & locomotiva*, pertinent. Dorcades & lynces
actiones. *viſu* excellunt: hyenæ & feles de nocte vident: talpæ parum aut nihil. Acutè *audiunt* le-
pores: Cameli, cervi, & equæ Lybicæ cantu tibiæ oblectantur. *Odoratu* canes valere nemo
ignorat: ſues adeò ſunt debili, ut ne fætore cœni moveantur. Simia nos *guſtu* vincit, ut
vulgari verſiculo traditur. *Internos* ſi attendamus, Inſignis ſunt amentiæ quædam, ut bu-
balus, qui capite abdito totum ſe latere credit: Sagaciſſima quædam. Simiæ nihil non imi-
tantur. Vulpes glaciem tranſmiſſuræ, admota aure, ejuſdem craſſitiem explorant. Canes
Cicero quamvis longa itinera meminêre: nec ulli præter hominem memoria major. Cervi audito
de Nat. canum latratu, ſecunda fugiunt aura, quò pariter recedat veſtigiorum odor. Reliqua in
Deor. l. 2. Plin.H N. capitibus de equis, capreis, lupis, & aliis vide. Maximè verò mirandum quod tam multæ
l. 8. c. 27. quadrupedes ſciant, quæ morbis ſuis medeantur. Panthera ſtercus humanum quærit. Teſtu-
Plin.H.N. l. 28. c. ult. do cunilæ, quam bubulam vocant, paſtu, vires contra ſerpentes refovet: muſtela, rutæ, in
Liv. l. 41. murium venatu, cum iis dimicatione conſerta. Bos in Cypro contra tormina hominum

ex-

excrementis sibi medetur. In *Appetitu Amor* & *Libido* præcipuè occurrit. Simiarum erga fœtus tantus, ut *magna ex parte complectendo necent*. Sues fœminæ libidine turgentes adeò efferantur, ut hominem lacerent. Tanti furoris & tauri, ut *vacca ænea Syracusis, ab agresti tauro, qui pecore aberrasset, inita sit, ac semine aspersa*. E contra Camelus coitum in propatulo refugit. Equum detracto oculorum operimento, & cognito eum matre coitu, prærupta petiisse, atque exanimatum, Plinius author est. Circa *Locomotivam* veloces quosdam, tardos alios novimus. Nullum animal cursu leporem æquare, credidit Xenophon: Horatius verò cum celerrimum cursum dicere vellet, *ociorem cervis* dixit. Alce tantum itineris uno die conficit, quantum equus triduo. Nil de Arabicis asinis dicam: nam vulgares tardissimi sunt, ut & Tigres, docente nos Bontio. *Vocis* ferè obliti fuissemus: cujus tamen insignis in isto animalium genere est varietas. Equus namque hinnit: Taurus mugit: Asellus uncat: Aries blaterat: Ovis balat: Sus grunnit: Verres quiritat: Cervus onager glocitat: Caper circus murit: Aper frendet: Leo rugit: Tygris raucat: Panthera caurit: Pardus felit: Lupus ululat: Barrus barrit: Canis latrat: Vulpecula gannit: Catulus glaucitat: Lupus vagit: Mus mintrat: Mustela dentrit: Sorex disticat: Rana coaxat. Sed ad *Usum* deveniamus. Bono enim nostro à Deo condita, nemo negaverit. Hinc nobis, *Alimonia, Medicamenta, Vestitus,* & *alia*. *Alimonia*. Lac namque nobis suppeditant pilis prædita, ex quo butyrum & caseus conficitur. Carnes jumenta, & quæ in desertis vivunt cervi, apri, damæ, alce & alia. Nec tantum ad necessitatem provisum est, deliciarum etiam oblivisci noluit Natura. Leporis carnem, *primam mattyam* Martialis vocat. Caro verò etiam domesticæ suis quinquaginta modis ita condiri potest, ut totidem ferinæ carnis species videantur. *Medicamenta*. Docuere enim quædam: nec unum est, quod suppeditet. Cunilam & rutam contra venena valere à mustela & testudine accepimus. Venas secandi artem Hippopotamus docuit. Ductu cervorum dictamnum sagittas extrahere scimus. De remediis contra morbos, Historia consulatur. *Vestitum*. Magna pecori gratia in usu vellerum: corporum tutela ipsi debetur. Caspiorum ditissimi vestimenta ex pilis camelorum conficiebant. Ex lanis etiam illa fiunt, quæ Cæsar *subcoacta*, Helmoldus Presbyter *feltra* & *filtra*, Græci πιλητὰ & πιλωτὰ vocant. Ex his, aut ex centonibus, aut ex coriis, tunicas aut tegmenta milites faciebant, quibus tela vitarent. Mortua pelles suppeditant. Primæ tunicæ quas Deus fecerat, ex istis. Pelle leonis induebatur Hercules. Ex agninis Rhenones Germanorum erant. Perones ex corio conficiebantur: nobiliorum calcei ex aluta. Frisii denique, jussu Drusi, coria boum in usus militares pendebant. De *alius usibus* hoc duntaxat dicam. Canes ad custodiam facere. Feles alimenta à muribus defendere. Equum, asinum, mulam, Camelum, ad vecturam adhiberi. Ex nervis fiunt fides. Camelorum veretro optimè arcus intenduntur. Funes, quibus brachia catapultarum continentur, torquentur è nervo. Dentibus aprorum lævigatur charta. Plebeios ministri apud Romanos quidam bovillis cornibus insonantes, ad cætus cogebant. *Per cornu fluentia in fauces hominum vina decurrere*, dixit Ambrosius. Urorum certè barbari septentrionales potabant. Delii Apollinis ex cornibus ara, inter septem orbis miracula recensetur. *Taurino felli præcipua potentia, etiam in ære, pellibusque aurea colore ducendis*. Quid de *Fimo* dicam, de cujus discrimine ita Plinius: *Humanas dapes ad hoc inprimis advocant. Alii præferunt hominum potus, in coriariorum officinis, pilo madefacto. Proximè spurcitias suum laudant: Columella solus damnat. Varro præceptis adjicit, equino, quòd sit levissimum, segetes alendas: prata verò graviore, & quod ex hordeo fiat, multasque gignat herbas. Quidam etiam bubulo jumentorum præferunt, ovillumque caprino: omnibus verò asininum, quoniam lentissimè mandant*. De *Differentiis* in infinitum agi posset. Quomodo verò in suos ordines, totum Quadrupedum exercitum digesserimus, historia docebit. Occurrent primò Solidipeda; mox Bisulca, tam ruminantia, quæ vel cornuta vel non, quàm non ruminantia: Digitata tandem, tam vivipara, quæ vel terrestria vel aquatica, quam ovipara, quæ vel teguntur testâ, vel non. Sed nolo in hanc rem plura. Tu *Benevole Lector*, laborem boni consule, & proximis nundinis, Historiam Serpentum & insectorum, quam Sublimium, Subterraneorum, & Hominis Historia, si DEUS voluerit, excipiet, expecta.

Plin. H. N. l. 8. c. 42.
Xenoph. l. de Venatione.
Vox.
Usus.
Aristot. H. A. l. 5. c. 2.
Dionys. Halicarn. l. 2.
Plin. H. N. l. 28. c. 7. Plin.
Differentiæ.

ENUMERATIO MORBORUM,

QUIBUS PETUNTUR REMEDIA

EX

QUADRUPEDIBUS.

ABortus 62.b.119.b.bis.
Abſceſſus maturans 52.b
Affectiones Aurium 93.a
Affectus Uterini 104.a
Æger an moriturus ſit, nec ne tentamen 119.a
Alopecias ſanans 50.a.93.a.111.a.147.b
Alvi exulceratæ fluores 42.b
Alvum ſolventia 91.a
Ambuſti 31.b.50.b.88.a
Amoris ardores mitigans 16.b
Angina 124.b.bis.131.a
Anhelitus 148.a
Anodynum 143.a
Antidotum 145.b
Antepileptica 66.a.91.a
Apoplexia 109.b
Apoſtemata 33.a
Apoſtema diſſolvens 32.b.88.a
Arthritis 54.a.102.a.127.a.132.b
Articulorum contractiones 50.b
Articulorum dolores 88.b.131.b
Articulorum Vitia 104.b
Aſthmaticos juvans 104.a
Atra bilis 33.a
Aurium dolor 31.b.80.b.131.b.146.b
Aures purgans 42.a
Aures purulentæ 148.a
Auruginem tollens 52.b

B.

BIlem expurgans 42.b
Bulimo laborantes 114.b

C.

CAlculus 42.b.54.a.84.a.93.a.114.b.127.a
Calculus veſicæ 42.b
Caliginem abſtergentia 127.a
Calli vitia 62.b
Cancer 50.b
Canis rabidi morſus 124.b
Canis rabiem ſanans 33.a
Canities 14.b
Capilli 119.a.& b
Capillorum defluctio 14.b
Capillos augens 55.b
Capillorum affectus 93.a
Capillorum fluxus 119.b
Capitis dolores 20.b.32.a.120.b.146.b
Capitis Ulcera 146.b.bis
Carbunculi Ventris 50.b
Carcinomata 80.b
Carnes excreſcentes 41.a.43.b
Catharrus 33.b.106.b
Cervicum rigores 31.a
Chronici morbi 104.a
Cicatrices 148.a
Cicatrices faciei 124.b
Cicutæ eſus 62.b
Cimices pellens 49.b.146.a
Cœliacus dolor 42.b.49.b.52.a.111.a
Coeundi impotentia 163.a
Coitus 62.b
Coitum juvantia 93.a 111.a
Coitum ſtimulans 14.b.163.a
Colicus dolor 43.a.62.b.63.a.90.b.91.a.104.a.105.b.109.b.111.a.124.b
Comitialis morbus 14.a.bis.41.a.49.a.& b.50.a.bis.50.b.73.b.93.a.104.a.bis.& b.106.b.145.b.147.b
Conceptio mulieris 111.a
Conceptio facilis mulierum 8.b
Conceptionem adjuvantia 104.a
Contagium arcentia 133.a
Contorſio vultus 131.b
Contractio membrorum 102.a
Convulſiones 23.b.84.a
Cruſtæ oris 91.a
Cutem emaculantia 106.a

D.

DEntes. 32.a
Dentium albedo 63.a
Dentium ortus promoventia 91.a
Dentitio infantum 8.b.63.a.111.a
Dentitionis dolor 80.b
Dentitiones faciles facere 50.a
Dentis dolor 111.a.119.a.124.b.131.a.133.b
Dentes vacillantes 63.a
Deſiderium coeundi adimentia 91.a
Deſtillatio 124.b
Difficultas meiendi 62.b
Dolores leniens 62.a
--- dyſentericos adjuvans. ib.a
Dorſi dolores 127.a
Dyſpnœa 62.b
Dyſenteria 30.b.32.b.bis.49.a.50.a.52.b.63.a.104.b.111.a.124.b.131.b

E.

ELephantiaſis 33.a.50.a.139.a.
Epilepſia 14.b.66.a.80.b.88.b.106.a.bis.111.a.131.b.134.b.138.b.141.a
Eriſypula 131.b
Exanthematis conducens 49.b

F.

FAucium dolores 52.b
Faciem erugantia 139.a
Faciem ſplendidam reddens 30.b
Faucium tumores 93.a
Febris 77.b.143.a
Febrium algores 131.b
Febres ardentes 131.b
Febrile incendium 133.b
Febres malignæ 62.b
Febres periodicæ 90.b
Febris quartana 32.b.42.b.50.a.88.a.111.a.124.b.bis 137.b.139.a.141.a.146.b
Fiſtulæ 31.a
Flatus 56.a
Fluxus 49.b
Fluxus dyſentericus 30.b.111.a
Fluxus uterinus 16.b
Fœtus mortuus 124.b.127.a
Fœtum in utero cohibentia 106.a
Fungorum eſus 62.b
Furfures 31.a.33.a.49.b
Furunculis medens 42.b

G.

GEnæ 43.a
Generum & Palpebrarum ſcabritia 52.b
Genua dolentia 73.b
Genitalium dolores 31.b

Gingivas extenuantia 90. b
Gonorrhœa 93. a. 104. a

H.

Hœmoptoicos adjuvans 63. a
Hœmorrhagia 49. b
Hœmorrhoides 104. b. 127. a. 131. b. bis. 132. b. 144. a
Hœmorrhoides cœcæ & apertæ 77. b
Hœmorrhoides occlusas aperiens 31. b
Hectici 133. b
Hemiæ 43. b. 134. b
Hemicraniæ 33. a
Humorum crassitatem extenuans 33. a
Hydrops 42. b. 49. a. 111. a. 124. b. 132. b. 133. b. 144. a
Hypochymata 141. a
Hysterica affectio 66. a. 139. a

I.

Jecinoris affectus 93. a
Ignis sacer 50. a. 144. a. 146. b
Infantum morbi 42. b. 49. b
Inflamatio 84. b. 131. b
Impetigo 32. a. 131. b
Intercostalis dolor 91. a
Intestinorum tormina 62. a
Intestinorum inflatus 62. b
Intestina solidans 49. b
Intestina vulnerata 32. b
Intestinorum vitia 49. a
Ischiadicus dolor 50. b. 54. a. 93. a. 124. b
Jugulorum dolores 84. a

L.

Lepra 31. a. 33. a. 50. a. 102. a. 124. b
Lethargus 104. a
Lens 32. a
Lentigines tollens 49. b. 62. b. 63. a. 134. b. bis
Lichenes 31. a
Lienis vitia 14. a. 42. a. 49. b. 93. a. 119. b. 145. b
Lippitudo 93. a. 131. b
Lithiasis 111. a. 119. b
Lotium provocantia 132. b
Lumbricos egerens 31. b. 32. a 63. a. 105. b
Luxata membra 50. b

M.

Maculas de facie tollens 33. a. 138. b. 139. a
Maculæ oculorum 139. a
Mammarum fissuræ 102. a. 144. a
Mania 41. a
Melancholia 29. b
Melancholicus 50. a
Memoriam reddentia 141. a
Membra à frigore adusta 80. b
Menses provocantia 93. a
Menses cohibens 32. a
Mensium suppressio 30. b
Mensium & secundinarum remedia 50. b
Menstrua provocans 50. b. 62. a
Mictus involuntaria 73. b
Morbus caducus 66. a
Morbi insanabiles, ut curentur 23. b
Morbus sacer 23. b
Morsus animalium 131. a
Morsus aranei 42. b
Morsus Canis rabidi 43. a. 49. b. 62. b. 88. b
Morsus serpentum 62. b
Morsus venenosi 52. b
Mulier utero dolens ac cibos aversans 50. a
Mures enecans 32. a

N.

Nephritici dolores 14. b. 102. a
Nervorum contractura 31. a
Nervorum morbi 93. a
Nervorum dolores 131. a
Nervi intumescentes 104. b
Nervos mulcentia 112. b
Nyctalopiæ 49. b. 52. b

O.

Oculus 42. a. 114. b. 148. a. bis.
Oculorum promovens acies. 31. b
Oculorum caligines 52. b. 93. a. 106. b. 134. b
Oculorum cicatrices 31. b
Oculi dolores 50. a. 111. a. 119. a. 124. b
Oculorum nubeculæ 106. a. 111. a
Oculorum suffusiones 145. b
Odontalgia 77. b. 188. b
Opisthotonon 50. b
Oris vitia 148. a
Ossa fracta 124. b

P.

Paralysis 104. b
Paronychia 119. a
Parotidæ 31. a
Parturientes 131. b
Partus mulierum 111. a
Partus difficiles 88. b
Parituras adjuvans 90. b
Partus ut contineatur 62. b
Pavores 80. b
Pavores nocturni infantium 88. a
Pedes attriti 134. b
Pedum rimæ 88. b. 145. b
- - - ulcera ibid.
Pedes & manus à frigore servantia 93. a
Pedum dolores 104. b
Permeientibus in somno 42. a
Perniones 31. b. 42. b. 62. b. 80. b
Pestis 50. b. 102. a. 132. b
Phantasmata 80. b
Phtisis 32. a. & b. 91. a. 93. a. 131. a. 144. a
Pilos producentia 119. a
Pinguefacientia 139. a
Plica Polonica 119. a
Podagra 33. b. 42. a. 49. b. 62. b. 90. b. 93. a. 106. a. 111. a. bis. 124. b. 127. a. 141. a. 144. a
Præfocationes uterinæ 63. a
Prærygia digitorum 31. b
Profluvium muliebre 50. b. 63. a. 127. a
Proluvia virorum 84. a
Pruritus corporum ibid.
Pterygia 42. b
Puerpera 104. a
Pulmo 32. b
Pulmonis affectiones 106. a

R.

Rabiem compescentia 124. b
Ramices infantum 134. b
Renum dolor 119. b. bis. 139. a
Renum ulcera 8. b
Regius morbus 8. b. 14. b.
Restauratio virium 56. a
Rubor faciei 131. b

S.

Sagittas extrahentia 134. b
Sanguinem coërcentia 111. a
Sanguinis excretiones 50. a
Sanguinis profluvium 30. b. 32. a. & b
Sanguis ex naribus 42. b
Sanguinem reprimens. 49. b
Sanguinem sistens 52. b. 102. a. 104. a. 124. b. 131. b
Sanguinis vomitus 49. a
Scabies 49. b. bis. 131. b
Scirrhus 50. b. 80. b
Scroti dolores 31. b
Serpentum morsus 77. b. 105. b. 106
Somnum inducentia 90. b. 114. b. 138. b. 139. a
Spasmus 8. b. 50. b. 66. a. 148. a
Sperma augentia 139. a
Splenis dolor 62. b
Spinas extrahentia 134. b
Sterilitas 16. b
Stillicidia Vesicæ 84. a
Stomachus 32. b
Stomachus exulceratus 14. a
Stranguria 106. a. 119. b
Stranguria Equorum 134. b
Strumas discutiens 49. b. 50. b. 106. a. 131. a. 132. b. 134. b. &c. 145. b
Stupor membrorum 138. b
Succi mobilitas 131. a
Sudorifera 62. b
Surditas 90. b. 127. a
Suffocatio mulierum 66. b. 104. a
Suffusiones 106. b. 134. b. 139. a. 145. b
Synanchis 91. a
Syncope 56. a
Syriasis 124. b
Suspiria 62. b. 93. a

T.

Tabis 14. a
Tenesmus 32. b. 42. b
Testes ardentes 148. a
Testium tumores 124. b
Tormina alvi 32. b
Torpor membrorum 134. b
Tumorem sanans 30. b

Tuffis 88.b.91.a.133.b
Tuffis infantum 144.a

V.

VEnenum 16.b
Venenorum antidota 131.b
Venena expurgans 32.a. bis. 67. a. 145.b
Venenati morfus 132.b
Ventrem purgans 8.b
Ventris profluvium 62.b
Venus 77.b
Venerem cohibentia. 134. b. 144.a
Venerem excitantia 82. b. 91. a. 93.a.bis. 104.a. 133. b. 238.b.139.a. 143.a
Verendorum vitia 42.b
Vermes ulcerum 131.b.
Verrucæ 119.b. 124.b. 138.b.
144.a. 146.b
Vertigo 104.b. 106.a. 109.b
Veficæ dolor 41.a
Veficæ mala 111.a
Vigilias in fomnum convertens 50.a
Vifus 143.a
Vifus claritas 145.b
Vomitus 63.a
Vulnera 42.b.62.b
Vulnera inteftinorum 104.a
Vulnera machinis bellicis inflicta 124.b
Ulcer cancrofum 133.a
Ulcera capitis 31.a. 93.a. 144. a
Ulcera emolliens 43.a
Ulcera ex frigore 146.a
Ulcera ex aduftione ibid.
Ulcera faciei 32.a
Ulcera interna 124.b
Ulcera purgans 50.a
Ulcera tibiarum 88.b
Ulcera inveterata 124.b
Urina 84.a. 112.b
Urinæ ardor 119.b
Urinæ incontinentia 111.a
Urinam provocans ibid.
Uterus ibid.
Uterorum durities 62.a
Uterus exulceratus 62.b
Uterum muliebrem purgans 33.a
Uteri putredines 50.a
Uteri morbi ibid.
Uteri fuffocatio 163.a
Uteri fterilitas ibid.
Uteri fuffocationes. 109.b

NOTITIA

ANIMALIUM QUADRUPEDUM,

ex quibus

Remedia præftantiffima capiuntur.

ALce. 68.a
Afinus 14.a
Afinus Cornutus 23.b
Bos 23.b.30.b.31.a.32.a
Bufo 132
Canis 124.b
Capra domeftica 49. a. 50.a. & b
Capra Sylveftris 52.b
Capra Plinii 55.b
Capra Mofchi 56.a
Caftor 104.a
Cervus 62.a
Chamæleon 141.a
Civetta & Zibethum 163.a
Crocodilus 143.a
Cuniculus 112.a
Echinus terreftris 118.b. 119.a
Elephas 21.b
Equa 8.b
Felis 127.a
Genetta 109.b
Glis 114.a
Hippopotamus 77.b
Hircus domefticus 49.50.a.b
Ibex 54.a
Ichneumon 105.b
Lacerta 134.b
Lacerta viridis ibid.
Leo 80.b
Lepus 111.a
Lupus 90.b.
Lutra 104.b
Lynx 84.a
Monoceros 23.b
Mula 16.b
Muftela 106.a.& b
Ovis 42.a
Pardus 82.b
Rana 131.a
Ranunculus viridis 133.b
Rhinoceros 67.a
Salemandra 137.b
Sincus 139.a
Stellio 138.b
Sus 73.b
Talpa 118.a
Taurus 33.a
Taxus 102.a
Teftudo 144.a
Teftudo terreftris 145.b. 146. b
Teftudo marina 147.b
Vacca 32.b
Vulpes 93.a
Vitulus 30.a.31.a
Urfus 88.a

HISTO-

SYLLABUS

In Historiam Naturalem de Animalibus Quadrupedibus JOHANNIS JONSTONI, priore numero historicæ descriptionis paginam exprimente; altero verò tabulam Iconismi designante.

A.	P.	T.
AGnus	39.	22
Aguti vel Acuti Braf. Cunic.		63
Alce	65.	30. 31. 35
Ameiva	136.	
Americima Braf.	136.	77
Animal fœtidum	150.	
Animal Zibethi	109.	
Aper	74.	47. 48
Aries	39.	22
Guineensis		46
Armatillo Clusii		74
Asinus	12.	6
Cornutus.	22.	11
B.		
Bison.	36.	16. 17
Jubatus		17
Magnus		17
Scoticus	37.	
Bisulca aquatica	76.	
Terrestria	25.	
Bonasus	37.	18. 19
Bos domesticus	26.	13. 14. 15
Scythicus	35.	21
Strepsiceros	38.	24
Boves feri	36.	
Bubalis	54.	
Bubalus veterum	37.	18. 20
Africanus	37.	18
Indicus		16
Bubali Juvenci		21
Buffelus	38.	20
Bufo	131.	75
caudatus		75
sine dentibus		75
Butrones	36.	
C.		
Cabim	149.	
Cagni Brasil.	99.	60
Caitaja	100.	60
Camelopardus seu Giraffa	69.	39
Camelopardalis	69.	39. 45
Camelus	67.	
Bactrianus	169.	43
Dromedarius	169.	41. 42. 44
Indicus		40
Versicolor		40
Canis	122.	69. 70
Leporarius	122.	69
Indicus		71
Venatorius		71
Vertagus dictus	122.	69
Caoch	150.	
Cappa		149
Caper Hispanicus		26
sylvestris		12
Capra Bezoartica	56.	
Capra auribus demissis	57.	
Capra canis		26
domestica	46.	26
Indica	57.	
Lybica		25
Mambriana	51.	26
Moschi	55.	29
Capræ sylvestres	51. 79.	
Capreæ Brasil.	55.	
Caprea Plinii	54.	31. 33
Strepsiceros	54.	24
Capricornus marinus		10
Carapopeba	136.	
Carigueibeju	104.	60

	P.	T.
Caryguéja	94.	
Castor	102.	158. 68
Catus Hispaniæ	109.	
Catus Zibethicus Scalig.	109.	
Caudiverbera	139.	79
Cavia cobaya cunic. spec.		63
Chamæleon	104.	78
cinereus verus		79
Varius		78
Cercopithecus	97.	59. 61
barbat. Brasf.		50
Clusii		73
Barbat. Clus.		73
major seu Manticora		61
Cervus	58.	35
burgundicus		35
palmatus	63.	37
Cerva		32
Cervo camelus		29
Civetta	151.	
Coati	95.	
Cordylus quadrupes	139.	78
Crocodilus	141.	79
Cuniculus	111.	65
Indus Gesneri		63
Cuitlamitzli	81.	
Cynocephalus	100.	59
Bertrandi		59
D.		
Dama	52.	27
vulgaris	54.	
Danta	149.	
Dasypus pinuum		73
Digitata semifera	92.	
E.		
Echinus terrestris	119.	68
Brasilian.	120.	
Ejulator	150.	
Elephantus	17.	7. 8. 9
Equus	1.	1. 2
Æthiopicus	9.	3
Frisicus	9.	2
Hirsutus		5
Hungaricus	10.	2
Indicus	10.	5
F.		
Felis	226.	71
domestica		72
sylvestris		72
Zibethi lud. Rom.	119.	
Zibethi		72
Flirus	13	
G.		
Gazella	54.	29
Genetta	108.	72
Genethocatus	119.	
Glis	114.	66
Aldrovandi		67
Graffa	150.	
Gulo Vielfraß	91.	57
H.		
Hinnuli & hinni apud Plinium	15.	
Hippelaphus fœmina		34
mas		35
Hippopotamus	76.	49
Hircus	46.	27
Bezoarticus	54.	
Hœdus	46.	
Hyæna	151.	56. 57
veterum Bellonii	109.	
Hystrix	119.	68

I.	P.	T.
Jaboti	146.	
Ibex	53.	25. 28
Ichneumon	105.	67
Ignavus	101.	62
Clusii		73
Igvana	135.	
L.		
Lacertorum genera	133.	76
Lacertus biceps		76
Brasiliens.	135.	76
Chalcidicus		76
Cyprius scincoides		76
Indicus Cordylo similis	135.	78
Tarantula quibusdam		77
Vulgaris	133.	76
Viridis cauda bifurc.	134.	76
Viridis exiccatus cauda bifida		76
Viridis	134.	76
Leæna		51
Leo	77.	50. 51
minor.		52
Leopardus	81.	53
Lepus	109.	65
cornutus		65
Leucrocuta		52
Lonx, Lonza		68
Lupus	89.	56
marinus Gesneri & Bellonii		57
Scythicus		58
Lutaria		146
Lutra	104.	68
Lynx	83.	54. 71
M.		
Macamitzli	81.	
Mambriana Syriaca	60.	
Manticora	85.	52. 61
Mapach		74
Maripetum animal	150.	
Martes	107.	64
Meles seu Taxus caninus		72
Mitzl Peruan.	81.	
Monoceros	22.	10. 11
Mulus	15.	6
Mula		15
Mures domestici	115.	
Aquatici	116.	
Mus Alpinus	117.	67
Aquaticus	117.	
Araneus	116.	66
Avellanarum	116.	66
Coyopollin seu Indicus	118.	67
Muscatulus	116.	67
Pharaonis	105.	67
Musmone	40.	27. 28
Mustela sylvestris	107.	
vulgaris	105.	64
Zibellina	107.	
N.		
Noerza	107.	
O.		
Onager	14.	11. 12
Oryx	57.	35
Ovis	38.	
Arabica		23
Cretensis		45
Moscovitica	45.	
Peregrina		22
Peruana		23

Pan-

P.	P.	T.
Panthera minor Oppiani	109.	
Pardus	81.	53
Pardalis	151.	
Papio Pabijon	100.	61
Peva	150.	
Porcus Guineensis		46
Porcellus Indicus sic dictus	112.	65
Puma Peruan.	81.	
Putorius	107.	64
Pygargus	54.	34
Pyradus	63.	
Pyrandus	63.	
Q.		
Quadrup. solidiped.	1.	
bisulca	25.	
digitat. vivip.	77.	
digitat. ovip.	130.	
domestic.	122.	
non ruminantia	70.	
Quamitzli	81.	
R.		
Rana	131.	75
Ranæ aquaticæ	130.	
terrestres	131.	
Rana temporaria	133.	
Rangifer	64.	37
Ranunculus viridis.	133.	
Rehenschier	63.	
Rhinoceros	66.	38
Ruminantia cornigera in genere	25.	
in specie	26.	
Ruminantia non cornigera	67.	
Rupicapra	52. 27.	32

S.	P.	T.
Salamandra	137.	77
aquatica		77
terrestris vera nigra maculis luteis distincta		77
Scincus	138.	78
Sciurus	113.	66
Senembi seu Ignava	135.	77
Simia	96.	59
Stellio	138.	77
Stelliones ex Matth.		77
Strepsiceros	38.	
Su	150.	
Suhak Scytharum	57.	
Sus	70. 47.	48
Cornuta		48
domesticus	73.	
Guineensis	73.	46
Sylvestris	73.	47
Tapierete Bras.	73.	
T.		
Tajacu Caaigora	3.	
Tajibi	94.	
Talpa	118.	66
Tamandua-gvacu	95.	62
Tamandua-i	95.	62
Tapiroussu	146.	
Taraguira	136.	
Taraguiycu Aycuraba	136.	
Tarandus	63.	37
Tatus seu Echinus Bras.	120. 62. 63.	80
Taurus	26. 15.	30
castratus		14
Pœonius		30
Taxus	101.	63
suillus	102. 48.	64

	P.	T.
Tejuguacu	136.	77
Tejunhana	136.	77
Temapara	136.	77
Testudo	143.	80
aquatica	146.	80
marina	147.	80
terrestris	144.	
Tigris	84.	53
Gesneri		54
Tlacaxolotl	149.	
Tlacuatzin	118.	73
Tlalmitzli.	81.	
Tragelaphus	63.	34
Tupinambis	136.	77
V.		
Vacca	26.	13
Indica		16
Verres Eber		47
Vervex		22. 23
Æthiopicus		58
Alius		23
alius peregrinus		23
Vitulus	27.	15
marinus		68
Upalim fera	100.	
Ursus	86.	55
Urus	36.	19
jubatus		19
Lybicus		19. 20
Vulpes	92.	56
Indica	93.	
Vulpi congeneres	194.	
Z.		
Zainus	65.	46
Zebra Indica	15.	5
Zibeth	159.	

I N D E X

Tabularum: quo quævis loco sit inserenda.

Tabula.	pag.
I. II. III. IV.	1.
V.	16
VI.	12
VII. VIII. IX.	17
X. XI.	36
XII.	15
XIII. XIV. XV.	25
XVI. XVII. XVIII. XIX.	37
XX. XXI.	37
XXII. XXIII.	39
XXIV.	55
XXV. XXVI. XXVII. XXVIII.	53
XXIX.	55
XXX. XXXI.	65
XXXII.	52
XXXIII.	54
XXXIV.	64
XXXV. XXXVI.	55
XXXVII.	64
XXXVIII.	66
XXXIX.	68
XL.	69
XLI. XLII. XLIII. XLIV.	67
XLV. XLVI.	76
XLVII. XLVIII.	74
XLIX.	76
L. LI.	77
LII.	85
LIII.	81
LIV.	83
LV.	86
LVI. LVII. LVIII.	89.
LIX. LX. LXI.	195
LXII.	100
LXIII.	101
LXIV.	107
LXV.	109
LXVI.	115
LXVII.	105
LXVIII.	102
LXIX. LXX. LXXI.	122
LXXII.	109
LXXIII.	154
LXXIV.	97
LXXV.	131
LXXVI.	134
LXXVII.	136
LXXVIII.	140
LXXIX.	141
LXXX.	143

F I N I S.

HISTORIÆ NATURALIS DE QUADRUPEDIBUS,

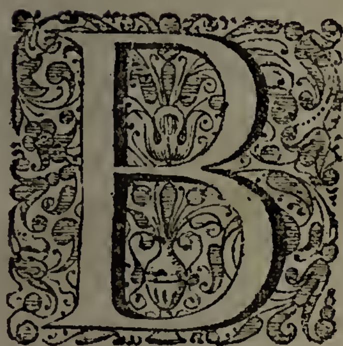
LIBER I.

De Quadrupedibus Solidipedibus.

CAPUT I.

De Equo.

[Aldrov. de Solidiped. c. 1.]

Rutis animantibus, quæ sanguinem habent, aliis binos, aliis quatuor pedes, largita est natura. Quæ tot habent, Latinis Quadrupedes, Græcis τετράποδα, Aristoteli πίζα dicuntur, & sub tribus summis generibus continentur. *Unum est* ἀσχιδὲς, μονώνυχον, seu μώνυχον, aut μονώνυξ seu μανυξ, Euripidi μονόχηλον, quasi unâ tantum præditum ungulâ, dicitur. Plinius Solidipedem, Gaza Solipedem vocavit. *Alterum* est, quorum pedes binis fissuris utrinque, hoc est, à parte priore & posteriore deducuntur. Unde *bisulca* Latini, δίχηλα Græci vocaverunt, eaque chelas seu forcipes pro ungulis habere, Aristoteles dixit. [Aristot. H. A. l. 2. c. 1.] *Tertium* πολυσχιδὲς & πολυδάκτυλον, multifidum, & multipliciter digitatum, quod pedes manuum nostrarum instar, multifidos habeat. Omnibus pedes ad ingressum dati sunt: sed digitata prioribus præterea ad manuum officia uti nituntur, quod solidipedes posterioribus facere, Aristoteles annotavit. Ex *Solidipedibus*, sunt, *Equus*, *Asinus*, *Onager*, *Mulus*, *Monoceros*, & *Elephas*, de quibus ordine hoc primo libro agemus. Ab *Equo* autem incipimus, quòd ejus singularis sit, inter *jumenta*, quæ à juvando nostras operas Latinis ita dicuntur, præstantia. Demosthenes eum inter urbis munitiones recenset. Romani in ejus emptione denis æris millia è publico persolvebant, adimebantque bello inutilibus Consulis aut cujusvis Imperatoris equus, phaleris exornatus, ornamentum, ut apud Halycarnassæum legimus. [Dionys. Halycarn. l. 10. Antiq. Rom.] In multis regionibus cautum, ne quis equos extra provinciam emittat. Circassi equos plebeis permittere nolunt. M. Antonius in civitatibus sedere in equis prohibuit. Atheas Scytharum Rex ipse equum suum strigili purgabat, ut Plutarchus meminit. Andromache Hectoris conjunx, manibus suis avenam & fœnum Equis mariti præbuit, quod eum hisce delectari sciret. Theophylactus Lacapeni Imperatoris F. Patriarcha Constantinopolitanus ultra duo millia equorum habuit, & in eis alendis adeò fuit intentus, ut pistachia, pineas, palmulas, uvas passas, caricas, eaque omnia lectissima, vino fragrantissimo temperata, admixtis etiam, croco, cinnamomo, aliisque preciosissimis aromatibus, iis apponeret, in hoc luxu. Verùm Imperatorem superans; qui, ut ait Capitolinus, equo suo nomine volucri, uvas passas, & nucleos, in vicem hordei in præsepe ponebat. Moxii Tartariæ populi, constituto & solemni quotannis die equum post aliquot ceremonias corio exuebant, carneque in mensa absumta, paleâ, implebant, & mox erectæ aræ impositum, ut propitium numen adorabant, pellesque preciosiores offerebant, ut Josephus Barbarus in suo itinerario reliquit. Vixit Petrarchæ tempore in Italia quidam, qui ægrotanti equo quem amabat, aureum pulvinar, ac sericum cubile substravit: Cumque ipse interim podagrâ vinctus atque immobilis medicorum legibus regeretur, nihilominus tamen, aut servorum vectus manibus, aut equo altero vix injectus, & suos medicos secum ducens, equum ægrum suum bis terque quotidiè visitabat, illi suspirans atque anxius assidebat, illum leniter manu tractans, blando murmure solabatur. Tradit denique Ludovicus Romanus, [Lib. 4. Navig. c. 11.] Narsingæ Regis potentissimi equum tanti pretii esse credi, propter incredibilem margaritarum quibus oneratus est copiam, quanti est quæpiam ex nostris urbibus. In tanto apud plærasque gentes æstimio equus habetur, ut pluribus Aldrovandus ostendit: Cæterum, ut ad *Nomen* ipsum accedamus, varia tam apud Græcos, quàm apud Latinos sortitus est. [*Nomen.*] Græcis dicitur ἵππος, πῶλος, quod de pullo propriè sumendum est; ἄλλα Caribus; unde Allabando cuidam nomen; κάλπις Hesychio & Varino, quod tamen equo gradario duntaxat competere videtur; δάμνος Liguribus, ἴκκος & Ethymologo, καβάλλος & καβάλλης, ὁ ἀπὸ κάπης ἅλις ἐσθίων, quod ex præsepi abundè comedat; quo tamen

voca-

vocabulo ἐργάτης ἵππος, seu operarius equus tantum venit, ut apud Latinos vilitatis significationem habet; ἴννος hinnus, & γίννος, quorum illud equum, qui equum habet patrem, matrem asinam: hoc matrem equam, patrem mulum, significat: ab Aristotele tamen, pro pumilo equo, ut & Suida, cui ἴννοι, οἱ κόλοβοι τῶν ἵππων, sumitur; κέλης non simpliciter equus est, sed qui ab uno sessore agitatur, Varino ἄζευκτος & ἄζυξ. Aristophanis interpres equum generosum intelligit: alii sellarem, sellarium, & nudum interpretantur; quidam, sed malè, desultorium χρυσάμπυξ epitheton potius est quàm synonimum. Siquidem sic dicitur, quòd ἄμπυξ, teste Eustathio, dicatur, σειρὰ κατ' χρυσὸς τὰς περὶ τὸ μέτωπον τρίχας τῶν ἵππων συνδέουσα: id est, catena seu funiculus auratus, quo comæ in equorum frontibus sparsæ colligantur. A Latinis vocatur *Equus*, seu ab æqualitate, quod pares antiquitus jungebantur; seu quòd quando quadrigæ jungebantur, æquabantur, paresque forma & cursu jungebantur, ut Isidoro placet; *Eniochus*, apud Firmicum, ut Scaliger notat; *Canterius*, seu quasi carenterius, quòd castratus sit & semine quòd careat Varroni visum; seu quod ipsi cauterium inustum sit. Ab aliis tamen pro viliore sumitur. *Veredus* est equus viatorius, qui neque rhedam neque cisium trahit, vice rhedæ tamen est, ut Turnebus voluit. Isidorus tamen & Festus rhedarium esse vult, Procopius cursus publici. *Mannus*, parvus equus dicitur Acroni & Porphyrio apud Horatium, quòd mansuetudine manuum ductus familiarius sequatur, solutos *tollutares* cognominat Seneca. Dicuntur & Burdones, Burichi, burdi, buridi, & burici apud Vegetium, fortè ἀπὸ τῶν φόρτων ab oneribus, ut Gesnerus reliquit. Strabo Gygenios appellat. *Musimones* fortè dicentur, quòd iisdem ex locis habeantur. Et tantum de Nominibus.

Isidor. Orig. l. 12 c. 43.

Partes Equi.

Equum *Describere*, utpote animal omnibus notissimum, non est opus. Itaque de *partibus* tantum agemus, & vocabula quæ apud authores occurrunt, explicabimus. *Ungulæ* ὁπλαὶ Græcis, quasi ἅπλαι, quod nec bifidæ, nec multifidæ sint. *Chelidon* seu hirundo, est ungularum concavitas à nido hirundinis dicta. *Batrachos* sive Rana, est ea pars quæ clavis solearum sæpe malè adactis læditur; seu teneritas ossium referens formam ungulæ, quam nutrit etiam, ejusque radices in se continet. Barbari Tuellum vocant, Germani einen Kern / nucleum. Si ungulæ pleniores fuerint carnosæque; citra civitatem, Xenophon teste Cælio, χαμήλας vocat. Commissuram ungulæ cum pede, seu ungulæ exortum, Græci στεφάνην. Hippocrates τοῦ ὄνυχος ἁρμονίαν dicit. κύνες Hesychio & Varino sunt ungularum pars; alii vicinam iis esse volunt, ideoque κύνοπλον vocari. Gesneres putat à Russio appellari *Falcem*. Dicit enim (inquit) locum esse delicatum & nervosum, parumque carnosum, quod forsan erit μετακώνιον. *Talos* nulli solidipedum esse scribit Aristoteles, Asino Indico excepto. *Suffrago*, id est in posterioribus pedibus quadrupedum, quod in prioribus genu, vel, est nodus aut articulus sub crure quo pedis versura constat, tibiæque ita annectitur pes, ut verti possit. Barbari *garrectum* nominant. *Basis* sunt ossa quædam sub tibiis Vegetio, Calcaneos fortè intelligit. περόνη est os tibiæ, quod radius vocatur. *Cirri* & subcirri, equorum sunt ornamenta. Crura equi Vegetius vocat *gambas* quasi campas: Hippiatri Græci βραχίονας & χήλη vocare videntur. Vegetius etiam Latinè *brachiola* in equis dixit. *Coxendices* maximas & validissimas habet, iisque ut plurimum valet. Inde fieri putat Ambrosius Nolanus, quòd sessorem ephippiumve juxta humeros amet, contra ac asini & muli. Ἕδρα Xenophonti est dorsi ea pars qua insidetur. κόκκυγα vocant veterinarii partem quandam inter armos, seu ἐν συναμία interscalpio: Absyrtus κόκκον appellat. Hinc Ætogenes equi, quòd genitivam quandam notam ἐν τοῖς ὤμοις καὶ τῷ κόκκῳ habeant. Gesnero verò, Coccyx, est pars in medio dorso, juxta spinam eminens. *Armus* idem quòd humerus. *Dorsum* Garresum barbari vocant. *Mammas*, tam mares in hoc genere, quam fœminæ habent; & fœminæ quidem omnes binas inter femora, mares, illi tantum, qui matri similes prodiere, ut Aristoteles testatur. *Caudam* habet bovillæ contrariam, tenorem videlicet brevem, quem Plinius causem appellat, pilos prolixos Illam Vegetius *muscerium*, à muscarii flabelli similitudine; hos Plinius *setas*, & longiones quibus muscas abigunt, Græci σόβας vocant. Duriores, sunt in equis quam equabus, quod harum caudæ urinâ madefactæ, setas invalidas habeant. Quę de Sertorio setas vellere jubente dicuntur apud Plutarchum vide. Qui ex collo dependent crines, *Iuba* Latinis, Xenophonti χαίτη, Aristoteli λοφία, seu crista, dicuntur: qui à vertice juxta oculos & tempora propendent, capronas Latini, Protocomium, Vegetius, προκόμιον Xenophontes dixit. *Palpebra* inferior pilis caret: ideò reprehensus pictor, (Apelles is Ephesius an Nicon, Micon, vel Polygnostus fuerit, ambiguum) quòd eos addidisset. Soli prę- ter hominem canescere, præter Aristotelem, Plinius prodidit, quod os in quo cerebrum, tenuius quàm cætera pro magnitudine habeat, sed falsò. Nam & canes canescunt, sub ephippiis etiam in cicatrice semper albi proveniunt, seu quòd cum ea pars sit debilis, nutrimentum non ut antea digeritur, sed quodammodo corrumpitur, ut Aristoteli placuit; seu aliam ob causam Uni-

Plutarch. de solert. animal. in Sertorio.

Unicolores tamen evadunt, ſi hordeum toſtum & in pulverem redactum, quod vim diſcutiendi, detergendique obtinet, inſperſeris. De Coloribus in Differentiis agemus. *Dentes* utraque oris parte habere continuos, tradit Plinius & Ariſtoteles inter ἀνεπάλλακτα recenſet. Habet autem præter agnatos qui lupini & ſylveſtres aliis & proximâ maxillæ parte, pullis præſertim adnaſcuntur, (ἐκ τῶν πρόσφυῶν) quadraginta. Ante cæteros, dentes parvi, magnitudine fabæ, in cibo capiendo impediunt, unde jumentum ſtrigoſius evadit. Ariſtoteles maribus quàm fœminis plures eſſe notavit. Eos pro ætatis ratione equus mutat, ut & alia veterina. Anteriores qui prius mutantur, Græcè ἐμπροσθίους & τόμεις vocant, quaſi ſectores, aut inciſores, Latini medios, Vegetius lactentes, Plinius fortè pullinos. Sunt autem numero duodecim, ſex nempe in ſuperiore, totidem in inferiore maxilla. Xenophon γνώμονες ut & alii Græci nominârunt, quaſi ætatis indices Equus enim triginta menſium, primum dentes medios dicitur amittere, duos ſuperiores, totidem inferiores. Incipientes quartum agere annum, itidem ejiciunt & totidem, proximos eorum quos amiſerunt, & incipiunt naſci quos vocant Columellares. Quinto anno, incipiunt iterum eodem modo amittere binos, quos caninos habent, tum renaſcentes eis ſexto anno impleri. Septimo omnes habere ſolent renatos & completos, ut Varro, expoſuit. A complemento, inquit Abſyrtus, cum reliquum trimatum agunt, dens rumpitur & rotundatur, & in triangularem figuram exit, quo tempore præcipue defluxio in ora equorum decumbit. Fiunt nonnunquam à ſeptimo anno prominuli, quos προπεπτωκότας Abſyrtus, Varro brochos vocavit. Columella quoque & Palladius, ſeptimo anno omnes expleri æqualiter, aſſerunt, & ex eo cavatos gerere, poſtea verò quod annorum ſit comprehendi non poſſe: decimo tamen anno, tempora cavari, & ſupercilia caneſcere, & dentes prominere. Duodecimo anno nigredinem in medio dentium apparere, Vegetius adjecit: at Ariſtoteles & Varro, niteſcere in ſenecta ſcribunt. Plinius rubeſcere legit. Ab hac dentium varietate ſunt & aliquot equorum cognomina; λιθογνώμων Heſychio & Varino dicitur, qui nullum ex dentibus reliquum ætatis habet indicium, qui προβατογνώμων & ἀγνώμων dicitur. Ἄβολος & ἀβολήτωρ qui eos dentes non amiſit. δευτερόβολος qui ſecundum eos dentes projicit. πρωτόβολος, qui primum. Petrus Creſcentienſis præter indices iſtos, habere ſcaliones & molares, ait: fierique poſſe, ut nonnulli plures habeant: ſed tunc dentes eſſe duplices. Dentibus autem ad ſenectutem firmis utitur, quamvis duriſſimis cibis veſcatur, quod à calidis abſtineat, ſi Cardano credendum. γνάθος & in homine

Ariſt. H. A. l. 6 c. 22.

maxillam denotat, dicitur tamen de equis potiſſimum. Eandem vel ſaltem proximam partem Ψάλιον Hippiatri appellare videntur. Maximæ illis maxillæ, & à maximis moventur muſculis, quia proni erant ſumpturi cibum. In *Corde* os aliquando reperiri, præter Ariſtotelem, Plinius prodidit. *Fel* quidam habere dicunt, habere, ſuperius citati & cum iis Abſyrtus negant. Hic tamen de fellis veſica in hepate intelligendus eſt, quam non habere ait; ſed quendam inhærere ſolutiorem nervulum, in quem ſe genus hoc humoris inſinuet. Ruinus verò, qui Anatomen equi edidit, iſtiusmodi bilis receptaculum, à dextris hepatis eſſe ait, in ipſa cavitate, plurimisque in ipſius viſceris ſubſtantiam, ramulis inſeri, atque adeò facillimè ab omni bilioſo onere jecur exonerare; deponere verò etiam in duodenum inteſtinum: additque etiam, naturam in hoc animante, folliculo, ut in homine, & aliis animantibus, recludi bilem noluiſſe, quòd cum animum habeat ſemper in patinis, voracitatisque modum nullum, ventrem quoque exonerare multo quàm alia cogatur frequentius, ideoque bilis ſtimulus ſemper in promptu adeſſe debeat. In *figura* hoc obſervandum tradit Ariſtoteles, quòd pulli paulò ſubmiſſiores ſuis parentibus ſint, atque adulti caput attingere non poſſint, quòd novelli facilè faciunt. Proditur iis innaſci amoris veneficium, *hippomanes* appellatum, in fronte, caricæ magnitudine, colore nigro, quod ſtatim edito partu devorat fœta, aut partum ad ubera non admittit. Id apud Ariſtotelem, Plinium, Theocriti ſcholiaſten, & alios invenies. Eſt & alterum quod ex genitali equæ manat, cujus & Ariſtoteles, cum de immoderata equarum libidine agit, meminit. Plinius, qui hoc equarum virus à coitu vocat, tantas habere vires, ait, in veneficiis, ut affuſum æris miſturæ, in effigiem equæ Olympiæ, admotos mares equos ad rabiem coitus egerit, quod etiam apud Pauſaniam & Ælianum invenies. Ælianus confundit cum hippomane pulium ſeu *pullium*, quod Ariſtoteli eſt πώλιον Plinio, teſte Hermolao Barbaro, polea, eſtque illud quod equa prius emittit quàm pullum. Plinius eo nomine alicubi puli aſinini fimum, quem primum edidit, intelligit. *Locum* ſi ſpectes, ubique ferè locorum hoc animal invenitur. Paludibus & riguis gaudet, gaudet & ipſa planicie: nec montes, modò rigui ſint, aſpernatur. Quin Columella, equorum gregibus, inquit, ſpatioſa & paluſtria, nec non montana paſcua eligenda ſunt; rigua, nec unquam ſiccanea, vacuave magis quàm ſtirpibus impedita, frequenter mollibus potiùs quàm proceris herbis abundantia. Locum paſcendis idoneum ἱπποφόρβιον vocant. Pompicus & bellator ſtabulo continetur. Id equile alii, Varro

Plin. H. N. l. 8. c. 42.
Ariſtot. H. A. l. 2. c. 15.
Plin. H. N. l. 11. c. 37.
Theophraſt. de animal. in vident.
Plin. H. N. l. 8. c. 42. & l. 24. c. 11.
Ariſt. Hiſt. An. l. 6. c. 15.
Ælian. H. A. l. 3. c. 17. & 14. c. 18.
Columella R. R. lib. 6. c. 27.

Equarium, Grapaldus propriè præſepe dixit. Græcis ἱππὼν, ἱππόστασις, σταθμὸς, φάτνη, ut Pollux annotavit. Heſychius & Varinus apud Lacones ἱππάκην dici tradunt. Lignum ad quod capiſtris alligantur, vacerra nominatur. Plura de loco in Differentiis vide. Quantum ad *Cibum*, frugibus victitare, ideo inter ſapientiſſima animalia cenſeri inquit Plinius. Inter has præcipua ſunt, Hordeum, quod minus quàm avena vel triticum inflat; & tum equus ἀκοστῆσαι dicitur; quod hordeum Nicandro acoſte vocetur; Avena, cujus uſus apud nos ſuetus. Triticum, quod tamen Serapio reprehendit; Panis denique, qui in Anglia & alibi ex fabis & Piſis in hunc uſum conficitur. Victitant tamen frequentius gramine & aliis, propriumque hoc equorum alimentum. Melilotus ideò in Italia Trifolium Caballinum dicitur. Medicam herbam, quæ in Media creſcit, præcipuè equos nutrire, apud Strabonem habemus. Prima falx, teſte Ariſtotele, vitio datur, & cum fœtida aqua rigatur, incommoda eſt. Quater autem rectè, interdum ſexies demetitur per annum, ut Columella prodit. Ad maciem equorum nulla res tantum quantum illa prodeſt. De *Cytiſo* hæc Plinius. Datur animalibus poſt biduum ſemper, hyeme verò quod inaruit, madidum. Satiant equos denæ libræ, pauciores, minora animalia. Multis in locis vicia manipulatim collecta apponitur. Damaſci ervilia & ervum, ut Bellonius prodidit. Neceſſitas ut & alia apponerentur, coegit. Equi Cæſaris à Scipionis exercitu in Africa obſeſſi, referente Hirtio, algâ è littore collecta, & aqua dulci elota nutriebantur. Pompejani ad Dyrrhacium obſeſſi, foliis ex arboribus ſtrictis, & arundinum radicibus. In regnó Senegæ, ob aridam tellurem, phaſeolorum laceramentis & milio utuntur. Thraces, qui ad Strymona amnem habitabant, tribulifoliis. Parthi Hippace herbâ. Tartari arborum ramis & corticibus, herbarumque radicibus, ungulis è terra excuſſis. In provincia Aden piſcibus, quorum ibi ingens copia, ut apud Paulum Venetum legimus. Iidem ſiccati in Golcondâ provincia Perſiæ apponuntur: quod & de Gedroſiis, Celtis, Macedonibus, Lydis, Pæonibus qui Praſiadem paludem habitant, Ælianus & Herodotus prodidere. Arabes camelino lacte bis de die nutriunt. Vere tantum teneris herbis paſci ſinunt. *Potum* amant aquam, ſeu turbidam, ut Ariſtoteles voluit; ſeu limpidam ac frigidam, perennem ac profluentem, ut Vegetius: ſeu leniter fluentem & parum turbidam, ut Creſcentienſis, ſeu paluſtres, ut Baccius. Sunt qui vinum præbuere, cum animoſos vellent. Sed & ſanis, verum macilentis, Columella propinat. Cereviſiam quoque & olim præbitam, ex Varino colligi poteſt, cui βρόμος eſt avena, & ſecundum alios frumentacea equorum potio. *Ætatem* ſi attendamus. In hujuſce animalis genere ætas longior maribus: legimus ſanè equum ad uſque ſeptuaginta annos vixiſſe. Jam illud non venit in ambiguum, quod in annum tertium & triceſimum generet, utpote qui etiam poſt viceſimum mittatur ad ſobolem reparandam. Notatum etiam advertimus, Opuntem nomine equum ad gregariam venerem duraſſe annis quadraginta. Annoſitatis proditum à veteribus indicium, ſi contracta armorum pellis lentè explicetur: in juvenibus ad ſuum ſtatim locum redit. Sunt qui ex juncturis caudæ judicent, ubi ex dentibus non amplius dignoſcitur. Quinquiennio equas finem creſcendi capere; mares anno addito, à Plinio habemus. Addit Ariſtoteles, poſt, annis ſequentibus totidem creſcere in corpulentiam, & ad viginti uſque annos pergere proficiendo: verùm celerius fœminas quàm mares perfici. Salaciſſimum omnium animalium equum eſſe, Ariſtoteles prodidit. Hinc ἱππόβινος, ἱππόπορνος, ἱππεράστης & ἵππερος, ille inter homines dicitur, qui plus æquo veneri addictus eſt; & ἱππομανεῖν ille, qui more equini generis, furiis ad eandem agitur. Famoſior tamen equarum quàm equorum ſalacitas. Ideo Poëtæ Cupidinem inter equarum armenta natum fingunt: mulieresque libidine prurientes caballæ, meretrices vero πῶλοι dicuntur. Has ſocietate conjunctas, olfactu mares dignoſcunt, etſi paucis admodum diebus unà fuerint: quod ſi fœminæ diverſæ permiſceantur, mares alienas morſu expellunt, ſuasque ſinguli ſeorſim habentes, paſcuntur. Gravidas coitum pati apud Ariſtotelem legimus: Abſyrtus negat. An ſint homine ſalaciores, Gryllus apud Plutarchum in dubium vocat, quòd capros, porcas, equas, iniverint viri, & fœminæ inſano beſtiarum amore exarſerint: ad coitum verò nullum à beſtia ſollicitatum. Fuit tamen Athenis locus qui diceretur ad equum & puellam, quod quidam Codridarum Hippomanes nomine, quid & poſtremus imperavit, filiam in loco quodam cum equo furibundo incluſit, quod clandeſtino concubitu virginitatem læſiſſet, & equus puellæ vim intulit. De *Ætate* coitu apta diverſa produntur. Coire incipere bimum, tam marem quàm fœminam, prodidit Ariſtoteles. Sed hoc in paucis fieri, & pullos imbecilliore eſſe: ut plurimum trimatu ſeu triceſimo menſe incipere, & proficere ſubinde ad prolis præſtantiam in viceſimum uſque annum: dignè procreare poſſe, cum dentibus mittendis ceſſavere: ſed idoneum maximè tempus cum annum & ſex menſes complevere: juniorum, aliquando pabuli bonitate & copia contingere. Plinius verò equas poſt tertium annum aut poſt unum ab enixu utiliter admitti putari

Plinius H. N. l. 13. c. 24.

Hirtius de bello Africano.

Scalig. Ex. 206. 5.

Ælian. H. A. l. 14. c. 15.

Ætas. Plinius H. N. l. 4. c. 42.

Generatio. Ariſtot. H. A. l. 6. c. 12.

Ariſtot. l. 4. de gener. animal. cap. 5.

Ariſtot. H. A. l. 5. c. 14. & l. 6. c. 21.

Plin. H. N. l. 10. cap. 63.

tari ait, cogique invitas: domitas autem sexaginta diebus equire, ante quam gregales dici. In Hispaniola, si Petro Martyri credimus, decimo postquam natæ sunt mense concipiunt, & geminos sæpe unico partu excludunt. Columellæ equa bima rectè concipere potest; equus mas non trimo minor. Illa post decennium inutilis, quod ex annosa iners proles prodeat. Sic ad vicesimum durat. Anatolius vult, ut admissarius (sic latinis vocatur, qui ad prolem diligenter servatur, Græcis ὀχεῖον, ὀχευτὴς, ἀναβάτης, κήλων Hippiatricis, ut opus ipsum ὀχεία, & Proriga ille qui admittit) fit quinquennis, decimum quartum vero ingressus annum, ut conquiescat. Prurire agnosces, cum sese colligere, caudam frequentius jactare, humorem è genitalibus genituræ similem emittere, pluries etiam mingere, videris. Mas aliquando uno, aliquando duobus tribusve, aliquando pluribus diebus implet. Equa intermisso tempore, & melius quarto aut quinto anno interposito procreat. Omninò si nihil plus detur, unum tamen interponere annum, & quasi novale fecere necesse est. *Featuræ* initium ab æquinoctio verno ad solstitium, locis calidis mense Aprili, frigidioribus Majo. Sic, quia mense duodecimo partum edit, circa herbescentem & temperatissimam anni constitutionem pariet. Elei finibus suis eductas iniri faciebant, quod sexcentis experimentis cognitum haberent, miræ felicitatis prolem sic provenire. Mares matutinum tempus appetunt, fœminæ post meridiem blandiuntur. Dantur & salacitatis irritamenta. Absyrtus, ustam cervi caudam cum vino terere, & genitalia illinire jubet. Alii cicer exhibent; nonnulli urticam ori indunt; pulverem testiculorum equi in potu exhibent; detersa fœminæ spongia loca naribus admovent: scillâ cum aqua ad mellis crassitudinem contrita, naturam equarum cum menses ferunt, tangunt: urtica vulvam perfricant: quidam denique fimo gallinaceo cum Terebinthina trito partes oblinunt. Lybicæ & Mysiæ equæ, tibiæ cantu excitantur, & gravidæ fiunt, ut apud Ælianum legimus. Genus tibiæ Hippophorbum Pollux vocat: materia, laurus detracto cortice. Non omnes tamen concipiunt; nec omnes postquam concepêre, edunt. Cujus rei indicium ajunt, quòd fœtus circum renes alia quædam, specie propemodum renum, ita continet, ut rescissus, quatuor renes habere videatur. Si, quot equæ uni equo sufficiant quæras, Columella, nec minus quàm quindecem, nec rursus plures quàm viginti, unum implere debere inquit. Aristoteles tricenas fœminas & paulò plures singulis maribus tribuit. Palladius æstimatis unius cujusque admissarii viribus, pauca vel numerosa conjugia submitti consulit: juveni equo & viribus & forma constanti, duodecem vel quindecem adscribit.

Columella R. R. l. 6. 1. 28.

Ælian. H. A. l. 12. c. 44.

Columella R. R. l. 6. cap. 27.

Concepisse comperies, secundum Aristotelem, cum menses cessârunt; secundum Absyrtum, si marem respuat; secundum Plinium, quod colorem illicò rubriore pilo, aut quocunque pleniore mutent. *Marem editu-ram* ajunt, si tertio ante plenilunium die admittatur; si tertio post, fœminam. Illum seminatum colligunt, si dextra admissarius desiluerit; hanc, si sinistra. Justa equa in Pharsalia dicebatur, quæ semper similem equo cui conjuncta erat, produxit. Vento in Lusitania concipere; Columellæ, Varroni, Plinio, Solino, Alberto, Avicennæ visum; in Cappadocia idem fieri Augustinus prodidit; at Justinus in fabulis id recenset, Aristoteles fieri posse negat. Circa prægnantem quænam facienda sint, Oeconomi docebunt. Abortiunt si fumigantis lucernæ odorem persenserint, vel cum prægnantibus asini coiverint. Annum, secundum plærosque, uterum ferunt, secundum Absyrtum, undecem menses & decem dies. Uteri durities in causa, si Aristotelem sequimur. Facillimè omnium quadrupedum partus edunt, & quidem erectæ. Eumelus author est, cum tardius pullitium enititur, continuò parituram, si comprehensas leniter nares constrinxeris. Pariunt magna ex parte singulos, aliquando gemellos. Vacat admodum à purgamentis in partu, minimumque emittit sanguinis profluvium, pro corporis magnitudine. Cum peperit, statim secundinas devorat, illudque fronti annatum hippomanes. Visum prodiisse & hermaphroditos. Nero tales equas ex agro Treverico, carpento suo subjuges ostentabat, ceu planè visenda res esset, principem terrarum insidere portentis. De *androgyno* Princivalli Vicecomitis ita Cardanus. Unum habebat tantum testem proprio loco, cum mammis tumidis, ut equæ habent. Inde vulvam proprio loco, & ex vulva penis emittebatur, non major palmo cum eum exereret. *Vocem* equi cum exprimere Græci volunt χρεμετίζειν, & ἐπιχρεμετίζειν φρυμάττεσθαι, vel potius φρυάττεσθαι, ut Ammonius monet, dicunt; Latini fremere & hinnire. Vox ipsa, χρεμετισμὸς, βρύχηθμος, μιμίγμος vocatur. De ejus mutatione ita Aristoteles. Equorum etiam voces, differre palam est. Fœminæ enim simul ac natæ sunt, vocem exiguam mittunt ac tenuem: Mares exiguam quidem & ipsi, sed pleniorem tamen & graviorem quàm fœminæ & indies majorem reddunt. Bimus cum est, atque inire incipit, vocem magnam gravemque mas mittit: fœmina majorem quàm ante & clariorem, usque ad vigesimum ætatis annum, magna ex parte: sed ab hoc tempore imbecilliorem tam mares quàm fœminæ reddunt. Qui nunquam in aliorum equorum turba hinnit, hunc mutum esse scribit Mizaldus. Cum incedunt, soni-

Columella l. c. Varro R. R. l. 2. Plinius H. N. l. 8. c. 42. Solin. Polyhist. cap. 36. August. de Civit. Dei l. 21. cap. 5.

Plinius H. N. l. 11. c. 47.

Cardan. de rer. var. l. 7. c. 33.

Vox.

Motus.

ſonitum edunt, pedibus terram pulſantes. Inde Latinis ſonipedes, Homero ὑψήχεες, quaſi altiſoni dicuntur. Quoniam poplites non adeò flectere poſſunt, aſcendendo magis fatigantur, & lapſi, majore cum impetu ruunt: deſcendendo, quòd quatuor habeant crura, magis contra pondus obnituntur. Agilitatem & epitheta quæ apud authores occurrunt, & exempla teſtantur. Homero ὠκύποδες, ἀερσίποδες, ἀελλόποδες, ταχύποδες, ἐλαφρόποδες &c. vocantur. Oppianus, tantæ Iberos ſcripſit eſſe celeritatis, ut ſolæ cum eis, Aquilæ, aut Circi accipitres comparari poſſint. Perſei Pegaſus alatus fingitur. Sarmatas longinqua facturos itinera, etiamſi nihil offerrent pabuli, per centena & quinquaginta milliaria inſediſſe, non nemo prodidit. In Arabia, ſi Vartomanno credimus, citatiſſimo curſu diem ac noctem integram nunquam ceſſant. In Alanico bello captum à Probo Principe memorant, qui unius diei ſpacio centum obiret milliaria, vel in decimum haud interpellato labore. Cæterum *an equi equabus, aut vice verſa velociores ſint*, disquiritur. Homerus equabus Pheretiadis palmam tribuit. Menelai Ætha perniciſſima erat. Horatius quoque equum quàm equam quadrigis aptiorem dicere maluit. Equas inter currendum urinam emittere Plinius dixit. Crauxidæ equa octava Olympiade omnes vicit deſultorios. Hecratitis Theſſali (Echecratidem Plinius vocat) prægnantem equam Olympia viciſſe invenimus. At Oppianus mares ad venationis uſum præſtare tradit; fœminas minus celeres ad longos per nemora decurſus. *Quid equus admiſſus* Ciceroni ſit, in Aldrovando vide. Imminuitur, imò deperditur celeritas, ſi ocio domi marceſcat. Quamobrem Antigonus Rex cum ſuo equitatu obſeſſus, cum exercere equos propter loci anguſtiam non poſſet, eorum capita loco ſubſtrinxit altius, quàm ut prioribus pedibus terram poſſent attingere: deinde cogebat ipſum equitatum poſterioribus exultare ac calces emittere; qui motus non minus ſudorem excitabat, quàm ſi terræ ſpacium decurriſſent. Ex putreſcentium medullis evolare veſpas, notiſſimum. *Naturam* ſi ſpectes, φορβάδες quoque ſunt, ſeu ἀγελαῖοι: bibunt ſorbendo, & os profundius aquæ immergunt, quod audaciæ inſcribitur: animum & os ſemper in patinis habent, & facilius ſitim quàm famen tolerant: equæ crebrius mingunt, & per menſes purgantur: plus excrementi ſicci quàm humidi, quòd ſiccis magis vaſcantur, egerunt: Spumant ſi curſu defatigentur, cujus cauſam Galenus exactè prodidit; ſomniant de iis quibus aſſuevere: dormiunt plærumque ſtantes, canterii magis, qui quod caſtrati ſint, ſomniculoſiores videntur. Cum iraſcuntur, canum modo dentes denudant mordentque:

Cardan. de Var. Rer. l. 13. c. 3.

Horat. l. 2 Car. od. 16.

Plin. H. N. l. 15. c. 21.

Aldrov. p. 40.

Natura.

Galen. in Aphoriſ. ſ. 2. 45.

blanditiis maximè deliniuntur: pullos vehementer amant: Hinc factum ut Darius equâ conſcenſâ, quæ domi pullum habebat, ex prelio ad Iſſum rebus ſuis inclinatis evaderet: & Tartari, prædæ gratia regionem quandam, in qua multo per annum tempore ſol non apparet ingreſſuri, pullos in limitibus relinquunt. Sic enim equæ nocturno itinere diligentius obſervato, rectà ad ſuos pullos in reditu contendunt. Rara denique, ſed nota equarum rabies eſt, ut cum in aqua ſuam viderint imaginem, amore inani capiantur, & per hunc oblitæ pabuli, tabe cupidinis intereant. Mentis error diſcutitur, ſi deducas ad aquam detonſâ jubâ: tum demum ſpecularæ deformitatem, priſtinæ imaginis aboletur memoria. Lycoſpadas equos maximè dare operam, ut aurigis ſuis formoſi videantur, Ælianus prodidit. Ad *ſenſus internos*, ingenium, docilitas, memoria, amor & fides erga dominum, pudicitia, & magnanimitas pertinent. *Ingenio* debentur, quod inimicos partis ſuæ norunt, adeò ut inter prælia hoſtes morſu petant: quòd rectoribus perditis quos diligebant, mortem fame accerſant: quòd auribus quæ audivere indicent: & quòd equitationis peritum agnoſcant. Bucephalus Alexandri, accepto regio ſtratu, neminem unquam alium præter dominum vehere dignatus eſt; & vulneribus altis in prælio acceptis, non prius concidit, quàm dominum extra periculum depoſuiſſet. Equum Caii Julii Cæſaris nullum præter Cæſarem dorſo recepiſſe Solinus & Suetonius author eſt. Cujuſdam medici Pannonici præ foribus ſolutus, etiam per integrum diem, donec ab ægris rediiſſet, expectabat; adventanti gratulabundus occurrebat. Choreas tripudiaque *edoceri* Sybaritarum exemplo notiſſimum, qui eo devenerant dementiæ, ut in ſympoſiis equos ad tibiam ſaltare docerent. De illo verò quem Scaliger vidit, ita idem. Equum puſillum deformem circumducebat agyrta quidam, cujus juſſu atque etiam loco interdum ille omnia faceret; ambulare, ſuccuſſim properare, currere, ſaltare, vel quadrupes, vel bipes. Vinum bibere vidimus, in clunibus ſedentem; anteriores pedes ad pateram ferri: pelvim ſive malluvium cruribus ſuſtinere, quaſi à tonſore lavaretur; qualem pictum videmus aſellum cucullatum: humo ſe ſternere; porrectum atque projectum jacere: ciliorum compreſſione annuere: caput ad heri nutum attollere: in terga vertere: ſupinus oſtendere, quo corporis ſitu mulier ineuntem admittat virum. Stabulum agnoſcere, & ſponte domum reverti, notum. Ideò Galba cum de equi poſſeſſione disputaretur, velatum duci ad flumen præcepit, & ubi bibiſſet, amoveri velum oculis, ut ſtabulum petere poſſet. Deuxippi equus, ita

Paulus Venetus l. 9. c. 47.

Ælian. H. A. l. 16. c. 24.

Senſus interni.

Sueton. in Cæſare.

Scaliger Exercit. 209. ſ. 1.

Suidas in ἵππος.

ita erat edoctus, ut & sine habenis ocyssimè ferretur, & illo pedetentim procedente, placidissimè staret. Nigritarum quoque equos non aliter dominos ac canes sequi, Strabo author est. In ventre cubare edoctos à Jarcis, apud Herodotum legimus. Nervam in Parthia equus adorabat. Lutetiæ alter Reginam Ludovici XII. conjugem, genibus flexis salutabat. Circulos ligneos transiliisse, more canum, saltuatimque vivacissima pernicitate sese gyrando revolvisse, Venetiis anno 1636. vidimus. *Memoriâ* valere inprimis tubæ sonus indicat, quo audito, aures arrigit, nares inflat, hinnit, frena cum strepitu rodit: pedibus terram quatit, loco manere difficulter potest. Parasitus etiam quidam apud Tzetzem, cum equo veheretur curili, prandio frustratus est, quod equus, cum in columnam metæ forma incidisset, circum esse putans, usque ad vesperam circum eam se flexisset, cum impetu semper currens. Taceo quod Tholossanus de equo cujusdam Episcopi scribit, quem frater ejus ita adsueverat, ut quoties verba, Deus in adjutorium meum intende, audiret, saltibus crebris se extolleret. De *Amore*, *gratitudine & fide erga Dominum*, quorundam exempla testantur. Antiochi equus, occiso in prælio domino, se & suum sessorem Centeretrium Gallum præcipitem dedit. Sytharum reguli, hostem cum victor ad spoliandum venisset, ictibus & morsu confecit. Dionysii, ab eodem in cœno relictus, ut apud Plinium ex Philisto legimus, ut sese exemisset, vestigia Domini secutus est, etsi apum examen tergo hæreret. Homerus Patrocli equos flevisse dicit, Virgilius Pallantis, Cæsaris Suetonius, suum Asturconem Carpanus. Plin. l. 8. danus. Plinius quoque, eo effectu plærosque equorum in dominos esse ut affectos lugeant, lachrymasque interdum desiderio fundant, tradidit. Interfecto Nicomede Rege, equus ejus vitam inediâ finiit. Idem de Soclis juvenis Atheniensis equo, postquàm ab eo venditus fuisset, dicitur. De *Pudicitia* apud Ælianum, Varronem Plin. & alios invenies. Plinius ita brevissimè. Alium, inquit, equum, detracto oculorum operimento, & cognito cum matre coitu, petiisse prærupta atque exanimatum. Equam eadem ex causa in Reatino agro; laceratumque pariter aurigam invenimus. Namque & cognationum intellectus in iis est: itaque in grege prioris anni sorore, libentius etiam quàm matre, equa comitatur. De pulli ex incesto domini concubitu nati zelotypiâ, vide Aldrovandum De *Magnanimitate* idem prolixè agit, sufficiat dixisse, quod Plinius habet, nempe, Equorum jubas tonderi præcipere, ut asinorum in coitu patiantur humilitatem: comantes enim gloriâ superbire: Inventi quoque qui sine auriga certamen vicissent. In Circo, inquit Plinius, ad currus juncti, non dubiè intellectum adhortationis & gloriæ fatentur. Plin. H. N. l. 8. c. 42. Claudii Cæsaris secularibus Circensibus, excusso in carceribus aurigâ, albatos equos palmam occupasse, opposita effundentes omnia, quæ contra æmulos debuissent, perito auriga insistente, facientes: cum puderet hominum artes ab equis vinci, & peracto demum legitimo cursu ad metam stitisse. Moxque subjungit. Majus augurium apud priscos, plebeis Circensibus excusso auriga, ita ut staret, in Capitolium cucurrisse equos sedemque ter lustrasse: maximum verò, eodem pervenisse ab Vejis, cum palma & coronis, effuso Ratumena, qui ibi vicerat: unde postea nomen portæ est. Phidoti Corinthii etiam equa, cui Auræ nomen, apud Pausaniam, ab ipsis statim Pausan. in Corinthiacis. carceribus sessore suo collapso, & cursum pristinum æquè ac si rectorem haberet retinuit, & circa metam se convertit: audito verò sono tubæ ad cursum concitata est vehementius: cumque ad ludorum præfectos antevertisset, jam quasi victoriæ se compotem intelligens, constitit. *Sympathiam & Antipathiam* si attendas, singularis equo cum gallinis & otide amicitia: cum *camelo*, *elephante*, *lupo*, *urso*, *leone*, *sue*, *ovibus*, *asino*, *serpentibus*, *trachuro pisce*, *phoca*, *pomis & ficubus*, *hordeo quodam*, *gentiana*, *colore atro*, & cadaveribus, inimicitias exercent. *Sympathia & Antipathia.* *Camelos* cum Cyrus equitatui Cræsi opposuisset, Herodot. Hist. l. 1. p. 15. in fugam equos conjecere. Xerxes Arabes camelis usos, ultimos in exercitu locavit, ne equi consternarentur. In bello Tarentino elephantorum tum magnitudine tum deformitate, & novo colore simul ac stridore consternati equi, cum incognitas sibi belluas amplius quàm erant, suspicarentur, fugam stragemque latè dederunt. Cæsar ingentem fluvium in Britannia trajecturus, conscenso elephante, equos Britannorum terruit. Ne tympana quidem ferre posse, si ex pellibus vel elephantis, vel cameli, vel lupi facta fuerint, à Porta author est. Rumpi eos traditum est, teste Plinio, qui vestigia Plin. H. N. l. 20. c. 20. *luporum* sub equite sequuntur, si calcaneum equi quadrigam trahentis conculcent, sisti, tanquam cum quadriga conglaciati essent, apud Ælianum legimus. Nunquam transituros equos, ubi lupi intestina sint defossa, Pierius Valerianus prodidit. Dentes verò maximos, infatigabilem cursum præstare Plin. H. N. l. 28. c. 19. equis dici, si eis alligentur, Plinius author est. De Lycospadis & Lycophoris equis in Differentiis agemus. *Ursos* in solitudine tympano ex equi pelle confecto, terreri Portæ quoque debemus. Castrati *leonem* nulla ratione accedunt, dextrarii seu non castrati adoriuntur. *Oves* si stabulo in quo Columella R. R. l. 6. c. 30. mulę, equi, aut asini steterunt, facilè in scabiem incidunt. Rudentes *asini*, in Darii

contra

contra Scythos expeditione, equos perturbarunt. De *serpentibus* Silius Italicus prodidit. Cauda *trachuri* ventri equæ appensa, abortum procurat, si Æliano credimus. *Phocæ* aspectum ferre nequeunt. Animo linquuntur, si aut mala aut ficus dorso comportarint; exanimati, panis objectu revocantur. Hordeo illo abstinent, quod in quodam, circa Scytharum & Medorum dictam Thraciæ regionem, loco, provenit. In rabiem, aguntur, si lasere nares illiveris. Gentianam abortus equabus causam esse, Gesnerus ex quodam sene audivit. Securidacam si calcaverint, soleas exuunt. Si equi ex Sybari fluvio biberint, sternutamentis exagitantur: si ex Cossinire Thraciæ, quod in agrum Abderitarum defluit, in rabiem aguntur. Idem de puteo haud procul à Potniis Bæotiæ urbe dicitur. Equum Catonis in Maurum aterrimum, aterrimis armis indutum, calcaribus adactus, sese inferre recusasse, Silius Italicus reliquit. A cadaveribus abhorrere apud Homerum habemus.

Ælian. H. A. l. 13. c. 27. Plutarch. Symp. l. 6. q. 8.

Usus. Maximus quidem equorum in Cibis, medicina, bello, venatione, itineribus, triumphis, & aliis usus est; nos tamen, quo loco duntaxat in *Cibis* & *Medicina* habendi sint, videbimus. *Carnibus* usos non tantum obsessos, quod in Veronensi sub Maximiliano I. Novariensi, sub Ludovico Aureliano; Rupellensi, sub Ludovico XIII. Gallorum Rege Christianissimo, ut alia taceam, factum, sed & gentes, apud authores habemus. Notum est, Nomadum, Scytharum, Sarmatarum, & Tartarorum modernorum nomen. His volupe, vulnerare incidereque equos, carnibusque etiam semicrudis vesci: caballos pridiè tum sponte tum morbo absumptos, excisco loco apostemato comedere; eorundemque reges, si quando commeatum suis distribuerent, quadraginta hominibus equum unum dare solebant. Sed & apud Persas, in conviviis die cujusque natalis, assi toti aponebantur: à Germanis verò tam agrestes quàm domestici caballi, tam diu comedebantur, donec à Gregorio III. abrogaretur. Ab Alpinis populis pullos edi, Brujerinus se audivisse refert. Fuit & *Sanguis* in deliciis. Plinius sanè Sauromatas è milio, maximè pulte, & cruda etiam farina sanguine è cruris venis admixto vivere, prodit. Miechovius verò & Paulus Venetus, equitantes si fames invaserit, sitisque molesta fuerit, venas aperire, haustoque eorum sanguine, famem sitimque pellere, reliquerunt. Gavisos eodem Cancanos, qui secundum quosdam Virgilio Bisaltæ, secundum Acronem & Porphyrium Hispaniæ gentes, apud Horatium habemus. De *Lacte* nullum dubium. Scythæ namque liberis statim atque nati sunt, lac equinum porrigunt. Inde Hippomulgorum, & Galactophagorum nomen. Iidem Soli exponunt, ut crassior pars subsideat, mox fervefaciunt. Fvadere produnt, ut vinum album esse putetur. Moschi verò olim Tartarorum servi, potum lactis equini illis tributum petentibus per ducem suum in itinere offerre consueverant. De Hippace quid sit, inter sciptoros non constat. Pippocrates, Dioscorides, & Plinius, caseum esse scribunt, quem ille virus redolere, & bubulo proportione respondere, adjicit. Alii equinum coagulum esse credunt. Theopompus scythicum ex lacte equino, edulium esse scribit. Ut ut sit, hâc & glycyrrhizâ, undecim & duodecim dies vitam tolerari apud Theophrastum legimus: plurimam temporis partem caseo equino usos Hippocratis testimonium est. Nec est quod quisquam illud miretur; cum Zoroastrem interdum solo lacte sex menses transegisse, quod de quodam alio Athenæus narrat, referant. *Medicinam* quòd spectat, habet in ea locum, *lac*, *serum*, *sanguis*, *axungia*, *coagulum*, *dentes*, *lingua*, *os de corde*, *jecur*, *testes*, *fel*, *pili*, *ungulæ*, *sudor*, *spuma*, *saliva*, *urina*, *&* *stercus*. *Lac* maximè perpurgat, ut purgare Dioscorides tradat. *Serum* ad ulcera renum perpurganda, conducit, si Ætio credimus; illud nempe, quod per decoctionem ex lacte separatur. Rhasis mulierem quæ non concipit, si lac equinum ignorans biberit, & mox cum viro congressa fuerit, concepturam scribit. Invenio & apud Plinium, vulvas collutas juvari eodem lacte. *Sanguis* septicus est: Equarumne quæ admissuram expertæ sunt, an verò marium ὀχευτῶν quod Hermolao Barbaro placet, vel equorum utriusque sexus, quod Plinio, experientia dirimere potest. Eundem Plinius regio morbo prodesse scribit: & hippiatri eodem ad deversos morbos utuntur. Phragmaticum de matrice detractum, cum oleo vinoque tepefactum, & toti jumento contra pilos inunctum, curat. *Fel*, maleficæ naturæ est, si Plinio credimus, qui tantum inter venena damnari tradit, ut ideò flamini sacro equum tangere non liceret. *Axungia* suffumigata, partum mortuum, si Sexto credimus, foràs ejicit, & secunda sequitur. Medulla unguentis ad spasmum miscetur. *Coagulum* inter dysenteriacorum & cœliacorum remedia censeri, Dioscorides, Galenus, Avicenna, & Haly authores sunt. *Dentium* farina verendorum vitiis inspersa, medetur. Qui primi equo cadunt, infantibus adalligati, dentitionem facilem præstant, idque efficacius, si terram non attigêre, ut Plinius prodidit. Sextus eos, si dentem qui doluerit, tetigerint, remedio esse scribit. Nam & infans, addit, si equi rostrum basiaverit, dentium dolorem non sentit, & nec equus mordebit infantem. *Lingua*, ex vino inveterata, ad lienem præsentaneo remedio sedandum datur, si Cæcilio Bioni apud Plinium

Bruyer. l. 13. c. 40. Plin. H. N. l. 18. c. 10. Horat. l. 3. Carmin.

Cromerus Histor. Polon. l. 29. Hippocrat. l. 4. de morbo. Plin. H. N. l. 28. c. 9. Theoph. H. P. l. 9. c. 13. *Usus in Medicina.* Dioscor. M. M. l. 2. c. 75. Veger. l. 1. c. 17.

Plinium fides. *Os de corde*, dentibus caninis maximè simile est. Hoc Scarificari dolorem, aut exemto dente demortui equi maxillis adhumerum ejus qui doleat, demonstrari, Plinius author est. *Iecur* thecâ cedrinâ repositum, dein vino Chio & aqua dilutum, ne jecur amplius exedatur, efficit. *Lien* ex aqua dulci potus, mortuum partum ejicit, apud Plinium. *Testiculi* aridi hausti Venerem stimulant. *Lichenes* in genibus, & super ungulas inflexu harum partium indurati *calli*, triti & in aceto exhibiti, comitialibus prosunt, ut Dioscorides, Galenus, & Plinius, scribunt. *Pilus* ad ostium domus alligatus, ne culices, aut Cniphes per ostium involent prohibet. Id Rhasis & Albertus prodidere. In inguinum ulceribus equi setæ tres, totidem nodis alligatæ intra ulcus, remedio sunt. Eorundem ex capite & femine cinis, sanguinis profluvium sistit. Pilo circumligato verrucæ tolluntur, quod propter adstrictionem alimento privatæ arescant. *Ungularum* cinis cum oleo & aqua illitus, panos & apostemata, in quacunque parte discutit: sed & strumas, si urina calefacta admisceatur. Ex vino & aqua potus adversus calculos prodest. Suffitus partum deturbat. Ramenta per nares equo infusa, urinam ejusdem promovere, Hierocles scribit. *Sudor* cum urina in balneo bibitus, tineas & serpentes è ventre hominis exigit, si promissis quorundam credendum. Mistus cum vino & à gravida potus, abortum facit. Si cultelli vel gladii calefacti eum imbiberint, inficiuntur adeò, Alberto prodente, ut locus ab eis vulneratus, sanguine, ante mortem animantis, manare non desinat. *Spuma* equi recens detracta, & cum oleo rosaceo infusa, auricularum quamvis vehementes dolores resolvit. Eâdem, Marcellus, si ab equitando vexata fuerint inguina; aut intertrigines doluerint, fricari tanquam præsentaneo remedio, jubet. Ex *Saliva* commendat Gesnerus, in fervido faucium malo, quod æstate nonnunquam, pestilenti lue, in milites inprimis grassatur, remedium. *Saliva*, inquit *equi*, *avenam aut hordeum pasti*, *os ægroti diligenter colluitur: deinde ex cancris vivis contusis, humorem exprimes, eodemque rursis lavabis. Quos si vivos habere non potes, pollinem de cancris aridis in clibano tostis insperge: postquam equi saliva ablueris.* Phthisicis jam desperatis, salivam vel spumam cum aqua calida per triduum dabis. Æger sine cunctatione sanabitur; sed equus morietur. Id à Plinio, Marcello, & Sexto proditum habemus. De *Urina* & *Stercore* hoc dixisse sufficiat: illam aquæ ferrariæ ex officinis contra comitialem morbum misceri: hoc, ad colicam in vino albo decoctum, contra scorpionum ictus; & fluentem ventrem in aqua, Dioscoridi, Plinio & Sexto adhiberi. Recens naribus admotum, sanguinem reprimit, inprimis si cum creta & aceto acerrimo agitetur. Cum putaminibus ovorum in cinerem redactum missum, ne ex vulnere immodicè fluat, prohibet. *Anhelitum* præservare à peste quorundam commentum est. *Differentiæ seu Genera* equorum varia sunt: præcipua, à *Locis*, *partibus*, & *quibusdam accidentibus* sumuntur. A *Locis* equi sunt, *Acarnanici*, qui maximi fuisse dicuntur. Unde in proverbium de re maxima cessere. *Æthiopici*, quos, feros credo, & pennatos, cornibus ornatos ferunt: malè à calore habentur. *Agrigentini*, qui olim ad agones Græciæ mittebantur, & victores recedebant. *Alanici*, qui veloces & robustissimi. Probi tanta celeritate fuisse perhibetur, ut diurnis spaciis centum obiret milliaria, vel in decimum diem haud interpellato labore ut diximus. *Angli*, quorum bona pars non succussat, ut Polydorus Virgilius prodit. *Apamienses* in Syria, ubi supra triginta millia alebantur equæ, & emissarii trecenti. *Apuli*; quos Varro laudat, & Volaterranus bello aptissimos facit. *Arabes*, celeritatis, equæ inprimis, tantæ, ut per diem noctemque circiter, centena milliaria itineris conficiant, si Vartomanno credendum. *Arcades*; à quibus ideò Arcadia ἱππόβοτος. Equis & asinis admissariis ad mulos procreandos clara erat. *Armenii*, qui à Parthis genus ducunt, nisi quòd capite sint graviores, ideò βαρυκέφαλοι Absyrto. *Astures*, seu *Asturcones*, quibus forma minori præditis, mollis est alterno crurum explicatu glomeratio, fuere olim in precio: sed bellis apti non sunt. *Attici*, qui Sophocli præstantissimi. *Barbari*, qui ex regno Tunetano, & Numidia habentur, sunt perniciissimi. *Bengalenses*, qui tam duras ungulas habent, ut ferreis soleis non indigeant, utcunque per saxa & montes currant. In Bisnagar quadringentis aut quingentis nummis aureis venduntur, octingentis quandoque, quòd aliunde advehantur. *Britones*, qui cruribus & auribus sunt mutili. *Burgundiones*, qui injuriæ tolerantes. *Calabri*, qui itineri peragendo aptissimi. *Cappadoces* omnium ferè optimi Solebant incolæ Persis mille quingentos annuatim persolvere. *Carajani*, qui à mercatoribus in Indiam ducuntur, & quibus incolæ auferre de osse caudæ nodos duos vel tres solent, ne sessorem feriant. *Celtiberi* ὑπόψαροι subalbidi; in exteriorem Hispaniam traducti, colorem mutant. *Cilices*, quorum trecenti sexaginta albi Dario pendebantur. *Corsici*, qui breves admodum, sed generosi Procopius tradit, paulò supra oves magnitudine esse. Alii, nisi clausis obequitari oculis, addunt. *Cretenses*, elatioris animi, & qui accessum ægrè ferunt. *Cyrenaici*, ilibus substrictis & parvis, pedibus bonis, longiore inter equitandum animæ ductu, magnitudine pollent. *Daci* perniciissimi, quibus juba ab armis ad terram usque, cauda prolixa, caput parvum.

Galen. de Euporist. l. 2. c. 38.

Gesnerus de Equo.

Polydor. H. Angl. lib. 1.

Strabo Geogr. l. 16.

Martial. Epigr.

Dani ſpecioſi, & viribus clari. *Oelandi* ex Gothici maris inſula, totius orbis minimi, ſed perdociles. *Elei*, qui à pernicitate laudabantur. Incolæ equas finibus ſuis eductas iniri faciebant, quod eſſet experimento cognitum, miræ felicitatis prolem inde provenire. *Epi otici*, qui mordaces & perverſi. Apud Elidem palmas merebantur. Nunc *Albanos* vocant. *Frigiſci*, quos non minus velocitate quàm continuatione curſus, invictos commendat Vegetius. *Germani*, qui plærumque ſuccuſſatores. *Tranſylvani*, qui docilitate ab aliis vincuntur: curſu verò jugi & longo nulli cedunt. *Græcanici*, quos Abſyrtus ſcribit, pedibus bonis fultos eſſe, vaſto corpore, capite venuſto, ardua antica parte ſtatura, concinoque corpore, ſed clunium compago incommoda, nec reſpondente; pernices & animoſos. *Hetruſci*, arguto capite, & denſâ juba. *Hiſpani*, qui teſte Abſyrto, magno ſunt corporis habitu, concinno & erecto, eleganti capite, compage corporis luculenter dividuâ; ſed adſtrictis clunibus, itineribus obeundis pares & robuſti; corpore nec gracili, nec ad maciem opportuno; cæterum ad curſum habiles, qui in equitatione calcaribus non incitantur. Quin & ab ortu ad integram usque ætatem morati & obſequentes: deinde improbi & mordaces fiunt. Tantam eorum fidem, Rodericus Santius ait, ut cum ſe percuſſos in bello ſentiunt, ſeſſores ſuos incolumes extra prelium reponant. *Ianettos* vulgò vocant. *Hollandi* auſtrales inprimis, lacertoſi ſunt. In Friſia generoſi, toroſi, & panopliæ ferendæ idonei. *Hunniſcis* eſt ſecundum Vegetium, grande & aduncum caput, extantes oculi, anguſtæ nares, latæ maxillæ, robuſta & rigida cervix, jubæ ultra genua pendentes, majores coſtæ, incurva ſpina, cauda ſylvoſa, tibiæ validiſſimæ, parvæ baſes, plenæ & diffuſæ ungulæ, ilia cavata, totumque corpus anguloſum, nulla in clunibus arvinâ, nulli in muſculis tori, in longitudine magis quàm altitudine ſtatura, propenſior venter exhauſtus, oſſa grandia, macies grata, & quibus pulchritudinem præſtet ipſa deformitas. Animus moderatus & prudens, vulnerum patiens. Hunnicos aliàs vocant: fortè ſunt Ungarici, ſeu Pannonii, quibus Camerarius dentes cadere negari ait. *Iberi* Oppiano ſunt celeres, ſed curſus celeritatem pauca emenſi ſtadia amittunt, corpore venuſto, ſed ungulâ minus ſolidâ. Fortè ſunt diverſi ab Hiſpanis, & ex Iberia inter Armeniam & Colchidem ſita oriundi. Oppianus tamen eoſdem facit. De *Indicis* dicit Ælianus, difficulter currentes coërceri, niſi ab iis, qui à prima ætate in equeſtri ſcientia inſtituti ſunt. Hi currum in orbem verſare planè norunt. *Inſubres*, ſunt arduâ præ cæteris cervice, & micantibus oculis. *Iſtrii*, proceri, individuâ ſpinâ cavaque. *Lybies*, corpore oblongo, coſtis & lateribus craſſioribus, & ampliore ad rectum impetum pectore. Solis æſtum & ſitim meridianam facilè tolerant. *Maſſæſyli* ſunt parvi & celerrimi, & ſolâ virga reguntur, quod & de Mauris dicitur. *Menapii* ſeu Geldri, Germanicorum equorum ſoli bellatores, & ideò inprecio. Eosdem & *Sicambros* dici volunt. *Moſchi* ſoleis carent, ut Herberſteinius prodidit. *Murcibii*, vix ora tenacia ferro concedunt. *Neapolitani*, ſunt animoſi, ſpecioſi, & robuſti. *Nigritis* ob æſtum nimium ferè nulli. Idem facit, ut eorum inguina intumeſcant, ne mejere poſſint. Pro fæno utuntur faſelorum laceramentis, ſole exſiccatis: loco avenæ, milio. Pro equo phaleris & reliquo ornatu inſtrato, dant mancipia novem, ad ſummum quatuordecem. *Niſæi*, quos maximi Oppianus facit omnium pulcherrimos, greſſu molli, & freno faciles, capite parvo, jubâ longa & multa, comis utrinque demiſſis, ſubflavis. Medicos fuiſſe Stephanus & Ammianus Marcellinus teſtantur, qui & Neſeos vocant. Viginti millia quotannis ad Regem Perſarum mitti fuiſſe ſolita, ſub tempus quo feſtum Mithræ celebrabatur, Strabo author eſt. *Norvegia* mediocris magnitudinis alit, ſed admirandæ fortitudinis & pernicitatis, in ſaxoſis viis, eoſdem. *Numidici*, neque hordeum, neque triticum guſtant, ſolo gramine & fæno contenti. *Parthi*, teſte Abſyrto, magno & amplo ſunt corpore, Oppiano βαθυπλόκαμον id eſt comam geſtantes denſis cincinnis nexam. De *Perſicis* ita Vegetius. Perſis & ſtatura & poſitio à cæteris equorum generibus non plurimum differt, ſed ſolius ambulaturæ quadam gratia diſcernuntur à cæteris. Gradus eſt minutus & creber, & qui ſedentem delectet & erigat, nec arte doceatur, ſed naturæ velut jure præſtetur. Inter tollutarios enim & eos quos totonarios vulgus appellat, ambulatura eorum media eſt, & cum neutri ſint ſimiles, habere creduntur ab utriſque commune. In brevi amplius gratiæ, in prolixo itinere ſævior patientia, animus ſuperbus & niſi labore ſubjugatus, aſſiduè adverſus equitem contumax, tumens, prudens: & quod mirum eſt, in tanto fervore, cautiſſimè decoris eſt obſervator: incurvata in arcum cervix, ut recumbere videatur in pectore. Inter *Pharſalicos* equam fuiſſe aſſerit Ariſtoteles, nomine juſtam, que pullos pateret omnes admiſſariis equis ſimiles. Unde fortè ei nomen factum. *Poloni*, ut ſcribit Cromerus, partim ob pernicitatem & laboris incommodorumque tolerantiam, partim propter molliorem inceſſum, à remotioribus expetuntur. Apud *Pſyllos* arietibus non majores eſſe Ælianus nugatur. Qui ſint *Saphareni* quorum ſimul cum Armeniis Vegetius meminit, poſtquam Perſicos laudaſſet, apud neminem reperitur. Egò à Saphara Arabiæ fœlicis oppido

Santius Hiſtor. Hiſp. p. 1. c. 2.

Oppianus Cyneger. l. 1.

Ælian. H. A. l. 13. c. 9.

Oppian. l. c.

Ariſtor. H. A. l. 7. c. 5.

Ælian. H. A. l. 16. c. 37. Veget. in Veterinaria.

pido in mediterraneis, cujus apud Plinium mentio, quodque Ptolomæo σαφάρα, dictos puto. *Sardi* laudatiſſimi ſunt, caudâ procera atque lata, juba brevi, ungulis aſininis; lacertoſo corpore, arrectis auribus, ſi benè Stradanus expreſſit. *Sarmatici*, genus equorum eſt, teſte Abſyrto, non inelegans, & in ſuo genere concinnum, ad curſum idoneum; ſimplex, grandi corporis habitu, valido capite, cervice decora. Caſtrantur, ne aut fœminarum viſu exagitati raptentur, aut ſubſidiis ferocientes, prodant hinnitu denſiore vectores. Plinius hoſce populos cum longinqua acturi ſunt itinera, inediâ pridie præparare equos ait; exiguum tantum potum impartientes, atque ita per centena millia, & quinquaginta continuò curſu euntibus inſidere. *Scenitæ*, tantæ habent pernicitatis, Evagrio teſte, ut propter velocitatem eorum vinci nequeant. *Suecia* & *Gothia* magnos & ad cataphractorum prælia aptiſſimos, teſte Olao Magno, producit, qui, regio edicto extra regnum educi prohibentur. *Tartarorum* plærique ſunt albi. Venetus
Paul. Venet. l. 1. c. 65. Michov. l. 1. c. 6.
magnum Chamum numerum X M. alere prodidit. Tantæ velocitatis ſunt Miechovio, ut uno die XX. milliaria Germanica magna equitent. Sunt depreſsâ cervice, & pedibus aquam & pabulum ſub nivibus quærunt. Perniciores ſub Tartaris quàm aliis eſſe, Moſci affirmant. *Theſſalis* nota bovilli capitis inuri ſolebat. *Thraces* Abſyrtus turpes eſſe ſcribit, deformi ſpecie, rigido corpore, prægrandibus armis, ſpinâ curvâ, varos, ideoque ingreſſu vacillante, curſuque. Delphicum tamen oraculum & Virgilius laudat. *Toringos* quoque Vegetius commendat, & proximos Hunniſcis facit. *Tyrrheni maris* inſularum præſertim Sardiniæ & Corſicæ equos, breves admodum, ſed animo generoſo, & ingreſſu irrequieto, Volaterranus facit. Et tantum de generibus à locis deſumptis. A *Partium* conſtitutione haud paucæ quoque occurrunt differentiæ: præcipuæ *Elaphopodes* ſunt à corvino pede ſunt qui ſuffraginum articulo oſſa continent, & ideò peſſimo greſſu nituntur, vectoremque contundendo fatigant. *Cynobatæ*, qui iiſdem in locis brevia condunt oſſa & humilia, ob idque ungulas ad internam calcium partem adferunt, ac pedes tractim agunt, in eiſque claudicant. ἑτεροσκελεῖς & ἑτερόποδας dicit Abſyrtus illos qui in alteram partem vergunt ſeu inclinant. ὑψαύχην Homero ἐριαύχην, eſt ille qui cervicem attollit. ἑτερόγναθος, qui diſpares maxillas, unam nempe duriorem, alteram molliorem habet. Ex *accidentibus* color nobis aliquot præbet differentias, alia prætermittimus. Hujus ratione ſunt, *maculati*, *trabeati*, *tranſtrabeati*, *unicolores*, *albi*, *nigri*, *ſpadices*, *baliardæ*, *cærulei*, *parvi*, *heterophtalmi*, *aëtogenes*, & *alphorynchi*. *Maculati* ἀρὄγγες Oppiano inprimis maximis nigris maculis & zonis, ſeu per crura extenſis, ſeu per dorſum, ſeu in collo diſtincti, nobiliſſimi habentur, eoque præſtantiores fore creduntur, quo natura in his ordinem quendam ſervaſſe videbitur, ſeu numeri ſeu paritatis ac loci, ſeu rectitudinis: poſt hos ſunt qui maculas rubras aut rubiginoſas habent. Ad hos ſpectant *Scutulati*, qui oblongis tæniis ornantur: *Guttati* στικτοὶ qui rotundis faſciantur, ut pantheræ: & *Variegati*, ποικιλοδέρμονες, *picæ* nonnullis, aliis Homeri αἰολόπωλοι, qui picæ inſtar albo & nigro variant. *Trabeati*, dextros ambos aut ſiniſtros pedes albos habent, & peſſimi eſſe cenſentur. *Tranſtrabeati*, alternatim pedes habent candidos, & omnium deterrimi ſunt. Cauſa utriusque quod illorum pedes in utero materno juncti fuerint, ob id ſimul contraxiſſe maculam. *Unicolores* Palladius admiſſarios legi jubet. *Albi* Claudiano ſunt veloces, Platoni laudatiſſimi. Cæſios habent oculos; quòd cum hi triplici ratione diſtinguantur, nigro, caprino, & cæſio, corporis totius colorem, oculi quoque color conſequatur. *Nigricantes* laudibus efferuntur, maximè ſi in fronte, vel aſteriſcum, vel lineam albicantem, vel denique altero pede, candoris aliquid habeant. Α'ἴθωνας Homeri quidam interpretantur, id eſt nigros & quaſi igne exuſtos quales αἴθονας & πυριλαμπέας in aprorum venatione commendat Oppianus. *Spadices*, ſunt ſanguinei fulgoris, à colore palmei ſurculi. Alii palmatos vocant, Varro badios, Caſſius Medicus balios, nonnulli Caſtanei coloris, & baliardas. *Cæruleos* Becanus celeres facit. παρωὰς equos τὸ χρῶμα πυῤῥὸς, Heſychius & Varinus vocant. *Heterophthalmi* oculos habent, aut non æquè magnos, aut alterum altero humiliorem. Lacuna malè monoculos vocat. Parthi eos fortè probabant, quòd pavidi & fugæ aptiſſimi eſſent. Α'ετογενεῖς à genitiva quadam macula quam in armis & cocco referunt, Abſyrtus dici putat, Sarmatæ eos ut probos adſciſcunt: illos verò, qui aquilinam notam ponè ferunt circa coxas & caudam, (iidem hi cum ſuperioribus nam ἀετὸς aquila eſt) rejiciunt. Α'λφορύγχοι denique, tardius ſeneſcere dicuntur.

CAPUT II.

De Aſino.

EQuum excipit Aſinus, deſpectum quidem, ſed non minus utile jumentum. Incredibili ſanè lucro dominus fuiſſe memoratur, compertumque tradunt, fuiſſe aſinam quæ omnium prædiorum fertilitatem ſuperarit: ſiquidem in Celtiberia viſum eſt, ſingulas aſinas quadringentis millibus nummorum fuiſſe enixas, ut apud Plinium legimus. Non eſt ergo mirum à Q. Axio Senatore quadringentis nummis aſinum emptum: & Heliogabalum eosdem tanquam magnifica dona P. R. diſtribuiſſe. *Nomen* apud Latinos ſortitus eſt, non ab a & ſinos, ut eſſet quaſi ſine ſenſu animal, ut Bartholomæus Anglicus nugatur: ſed à ſedendo, ut Iſidorus ſcribit, quaſi aſſedum dicas: vel potius ab Ebraico Aſon, quod ipſum aſinum ſignificat. Græcis eſt ὄνος, παρὰ τὴν ὄνησιν, quod noſtra opera juvet; niſi melius à livido colore ita dicatur, à quo & aſello piſci, nomen inditum arbitrantur. Dicitur Cyrenenſibus βρικὸς ab improbitate; Ariſtophani βέπαλος, quaſi bovis inſtar ſtupidus; Nicandro βρωμήτης ruditor; & à nimia vocis abſurditate μεγάμυκος; Euſtathio & Suidæ κάνθων, à clitellis, & κανθήλιος, Heſychio κιλλὸς, quomodo & Dores eundem appellant. Aliis κωθυλὸς, λέπαργος, quod ei ilia albicent; μεμμίμνων, μονιὸς Cyrillo, μυχλὸς, quod tamen vocabulum Phocenſes, nonniſi τῷ ἐπὶ ὀχείαν πεμπομένῳ tribuunt, qui & κήλων vocatur; ὀκρίβας, agreſtis nempe, ὀγκιστὴς à ruditu; dicitur. *Deſcriptionem* ſi ſpectes, *aures* ipſi pro portione totius longiſſimæ & latæ; labia craſſa: *caput* magnum: in collo & pedibus, nigræ quædam lineæ, quas Heſychius μύκλας vel μίκλους vocat: In *tergoris* exordio, crucis effigiem gerit, quo etiam loco quàm juxta renes, onera difficilius portat, quod oſſa ſint minus robuſta. *Pilus* corporis duriuſculus & lanificio ineptus. *Ilia* alba. *Membrum genitale* præ cæteris quadrupedibus grande. Nicander κορώνην, quæ propriè eſt ῥάβδος κεφαλωτὴ, vocavit. *Dentes* priores menſe trigeſimo tum mas tum fœmina amittit: ſecundos ſexto: quòd ſi non prius peperere quàm decidant poſtremi, ſterilitas certa. *Cutis* ei duriſſima & ſolidiſſima ut vix fuſtim ſentiat. *Cor* portione maximum ut omnibus timidis, aut propter metum maleficis, ut ait Plinius. *Sanguis*, craſſiſſimus, pinguiſſimus, & nigerrimus. Quantum ad *locum*, Nomades aſinis carere propter regionis frigus ſcribit: itaque in Septentrione paucos invenias. In Italia, Gallia, Germania, Græcia, haud pauci, ut in Differentiis dicemus, habentur. *Cibus* ipſi viliſſimus. Nam & eo rure quòd paſcuo caret contineri poteſt, exiguo & qualicunque pabulo contentus. Quippe vel foliis ſpiniſque, vel perticis ſalignis alitur: vel objecto faſce ſarmentorum. Paleis verò quibus ferè omnes regiones abundant, gliſcit: Ideò Tzetzes maximum urbis excidium indicaturus, vereri ſe, acutè dixit, ne aſinus eam depaſcat. Delectatur & ferula, quæ aliis animalibus venenum eſt; & ficubus, quas cum devoraſſet, & verò puer ut vinum aſello daretur poſtulaſſet, in tantum cachinnum Polemon, vel Chryſippus reſolutus eſt, ut eodem perierit. At in Chriſtiani Moguntini Epiſcopi, teſte Krantzio, aſinos, tantæ impenſæ factæ, quantæ in potentiſſimi Principis familiam alendam impendi poſſent. Ajunt etiam potu aquæ pingueſcere, & excibo eo magis proficere, quo plus biberint. *Moximè* libidine pruriunt, id & Ambraciotarum æneus aſinus, quem Delphis dedicavere, poſtquam victoriam de Moloſſis, pugnâ nocturnâ, reportaſſent, oſtendit. Segnes tamen eſſe & infœcundos, ob tantam veretri enormitatem, pro comperto habetur. Ideò Ægyptiis exoſos Ælianus prodidit. De generatione ita Plinius: Partus à trigeſimo menſe ocyſſimus, ſed à trimatu legitimus, totidem quot equæ & eisdem menſibus & ſimili modo. Parit duodecimo menſe; ſingulatim magna ex parte procreat prolem: eâ namque naturâ eſt, ut unum pariat, ſed nonnunquam gemellos etiam edit, rariſſimè tamen. A partu die ſeptimo mari jungitur, eodemque die juncta, maximè recipit initum, ſed poſtmodum etiam patitur. Solet hæc, niſi priusquam gnomonem amittat pepererit, nunquàm poſtea initum recipere: ſin antea pepererit, parere tota ſua ætate poteſt. Gignit totâ vitâ, quæ ei eſt ad trigeſimum annum. Prægnantes opere levant. Venter enim labore nationem reddit deteriorem. Marem non disjungunt ab opere, quòd rem iſtione laboris fit deterior. Admittuntur antè ſolſtitium, ut eodem tempore alternis annis pariant: duodecimo enim menſe conceptum ſemen reddunt. *Huc uſque Plinius.* Dolent eis à fœtu mammæ; ideò ſexto menſe arcent partus, cum equæ anno propè toto præbeant. Lac gravidæ habent menſe decimo; vel ut Plinius, prægnantes continuò lacteſcunt. Pullis ubi pingue pabulum, biduo à partu maternum lac guſtaſſe lethale eſt. Genus mali vocatur *Coloſtratio.* Hana ſocer Eſau primus equis aſinos copulavit: ſicque iſti ſe gerunt, ut ſi aſinas, quas equi invivere, ſupervenerint, ſemen, propter ejuſdem ſine dubio frigiditatem, pervertant. Quòd facile implent, membri, ut Cardano viſum, productio in cauſa; quâ ad intima uteri equæ penetratur. Obſervatione dignum, quod tradit Plinius, ad mularum maximè partus, aurium referre in his & palpebrarum pilos dici. Quamvis enim unicolor toto

Marginal notes: Plin. H. N. l. 8. c. 43. — *Deſcriptio.* — *Locus.* — *Cibus.* — Columella R. R. l. 7. c. 1. — Krantzius Sax. l. 6. — *Generatio.* — Ælian. H. A. l. 10. c. 28. — Plin. H. N. l. 16. c. 20. — Geneſ. c. 36.

toto corpore, totidem tamen colores quot ibi fuere, reddere. *Inimicitias* cum Ægitho, & Spino avibus, ex plantis cum cicuta, gerunt. Spinetis se scabendi causa atterens, nidos ægithi dissipat: quod adeo pavet, ut voce omninò rudentis auditâ, ova ejiciat, pulli ipsi metu cadant. Igitur advolans ulcera ejus rostro excavat. Spinus ideò eos odit, quòd flores spinæ devorent, is in spinis degat. Cicutam si in Hetruria depascantur, profundissimo somno & torpore corripiuntur, ut planè mortui videantur. Scaliger testatur, multos ex ejus esu oscitantes, deinde in anfractuosos gyros circumactos concidisse. Quæ de corvo, lupo, scorice, & equo dicuntur, manifestam rationem habent. *Amicitiam* verò cum scorpio, & vitis palmite colit. De illo ita Merula. Si percussus à Scorpio, super asino rectus desideat ad caudam, pro ipso dolorem sensiturum asinum: ejusque rei signum esse, quòd pedendo moritur. Vel si is, quem Scorpio pupugerit, in aurem dicat asino, Scorpius me pupugit; non amplius doliturum dolore in asinum transeunte. Abraso verò ab asino vitis palmite, vindemiam inde ferociorem provenisse, observatum est: idque cum multa secuti diligentia mortales, lætiorem sibi proventum quotannis compararunt. Stygis aquam nonnisi ungula asini pati; & Empedoclem utribus ex coriis asinorum flatus Etesiarum validos compescuisse, nescio an inter sympathiæ exempla recenseri debeat. *Vitam* ad trigesimum producunt annum, nisi nimis laboribus exhauriantur. Fœmina vivacior mare est. *Vox* ipsorum ruditus & oncatio, ut Scaliger voluit. Sed & βρωμᾶσθαι, & μυκᾶσθαι de asinis prolata invenies. Soli inter animalia pilosa, non à pediculo tantum, sed etiam à reduvio immunes esse dicuntur. Laborant & catarrho & bulimo; & hoc maximè, si caricas & mala gestaverint. Illum *Malida* vocant, quod vitium in capite oritur, facitque ut per nares pituita multa russaque effluat, quæ si ad pulmonem descenderit, mori feruntur. Ælianus author est Maurusios asinos primum ut se in viam dederunt, incredibiliter incitata celeritate iter conficere, ut evolare non excurrere videantur. Deinde eos citò fessos de via, & pedes & spiritum deficere, ac pedum tarditate ad currendum constrictos insistere, & acerrimas lachrymas profundere. Claudicationis remedium vide apud Aldrovandum. Quod ab aqua sibi, ut Plinius, prodidit cavent; ita omninò, ut pedes tingere metuant: quod mirum dictu sitiant, & si immutentur aquæ, ut bibant cogendi exonerandive sint: quòd rictu labiisque latè diductis & dentibus deformiter denudatis irridere videantur: quòd mingant ubi alii prius minxerunt, aut super fimum: quod mensibus multò ex proportione minus purgentur: quòd cum bibunt parcè admodum os mergant, propter aurium sine dubio umbram: quòd denique tam exquisiti sint auditus, ut præter solos mures cæteris animantibus eo præstare dicantur, ad *Naturam* eorum pertinet. Singulari *stupiditatis* privilegio damnatos esse, omnes norunt, ita ut hujus vitii homines nomen asinorum meruerint, de quo prolixè Aldrovandus. Doceri tamen posse, aliquot exempla comprobant. Scribit quippe Cardanus ex Leone Africano, asinos ad tibiam saltare, & voce in aurem insusurrata spontè supinos concidere: clausis oculis inflari quasi venenum bibissent, nec minis interim, nec precibus, nec verberibus adduci posse ut surgant: Cæterum blanditiis adulationibusque ac spè potissimum vehendi formosas mulieres proposita, subitò alacres exsurgere: ubi verò audierint vehendos esse annis, demissis auribus se claudos simulare. Interrogati etiam an formosæ juvenculæ illis placeant, capite annuere: demum etiam formosissimum in cœtu adstantium, deligere. Similia ferè de circulatoris Johannis à Grua asina, oculatus testis Gesnerus prodit. Asina, inquit, ter primum pro soni diversitate tripudium immutabat: tripudiabat autem anterioribus pedibus erectis summa cum alacritate: mox velut gaudio in maximum conversо mœrorem, in terram se prosternebat, ac velut apoplectica immobilis jacebat, & si pedibus calcaretur, ut se moveret, adduci non poterat: dein jussa ut spectatores omnes salutaret, oculos caputque erga omnes humano velut more convertebat, flexisque anterioribus pedibus salutabat: & quod maximè mirum erat, cum adstantium omnium stupore, ad nutum heri, per ligneum circulum trajecto corpore saltabat, ad canis imitationem: postremò more canis sagacis, projectum in terram vel sudarium vel chirothecam colligebat, & domino referebat. Tantus in iisdem fœtus sui amor est, ut per ignes etiam ad eos accedant; tantus erga genus suum, ut si viderint mori, animo deficiant: observatumque est, asinam impendio cavere, ne vul in conspectu hominum, vel in luce pariat. Ponderis magnitudine imparem se esse, ostendit, aures demittendo. Fuisse carnis asininæ *in Cibis* usum Galenus testatur: sed & historia Caroli V. ab Hispanis aliquando comestam. Novimus etiam in obsidione Veronæ Anno M.D.XVI. cum vix lentem & fabam in quotidiano usu haberent, in deliciis fuisse. Infesto quoque Natalitiorum integer apud Persas assabatur, inter regias epulas censitus. Mecœnas verò, referente Plinio, primus pullos asinarum epulari instituit, eo tempore onagris prælatos: post eum interiisse authoritatem saporis. Pessimi esse saporis; & concoctu difficillimas, stomachumquè lædere, ii qui vescuntur, testari pote-

Inimicitiæ. Scalig. Ex. 152. *Amicitiæ.* *Vita.* *Morbi.* Ælian. H. A. l. 14. c. 10. *Natura.* *Ingenium.* Johannes Leo in descript. Africæ. Gesnerus Hist. Quadrup. de Asino. *Usus in Cibis.* Galen. l. 3. de Aliment. facult. Plin. H. N. l. 8. c. 43.

Usus in Medicina. poterunt. Medici *Lac*, *Sanguinem*, *Carnem*, *Iecur*, *Renes*, *Lienem*, *penem*, *testes*, *ungulas*, *lichenem*, *urinam*, *& stercus*, in usum traxere. *Lac* Galeno tenuissimum; si ad jumentorum quæ apud nos mulgeri solent lac comparetur: crassum, si cum camelino & equino conferas. Nisi ita distinguas, contradicere sibi dicendus est: cum & Plinius tenuissimum lac camelis esse scribat, mox equabus, crassissimum asinæ, ut coaguli vice utantur. Optimum verò erit, si asina sana sit, bene nutrita, juvenis, nec longè à partu. Tabidis, à quibusdam Medicis ita exhibetur, ut ipsimet id exugant, ne quid à nativo tepore remittat. Galenus melle mixtum, juveni cuidam, qui ferè contabuerat, à balneo statim exhibuit. Idem stomachum exulceratum per se potum reficit: & ad tussim, extenuationem & sputum sanguinis commendatur. Si doleant ubera, lactis ejusdem potu mulceantur, ut Plinius tradit; si verò addito melle sumatur, purgationes mulierum adjuvat. Capiti tamen infirmo, & vertigine laboranti non convenit. Privatim contra gypsum, & cerussam, & sulphur, & argentum vivum prodest. Gargarizatur quoque faucibus exulceratis utilissimè. Sunt inter exempla, qui lac asininum bibendo, podagrâ, chiragrâve liberati sunt. Alii verò seri asinini potu, eosdem cruciatus evasere. Conferre aliquid & candori in mulierum cute existimatur. Poppæa certè Domitii Neronis conjux, quingentas secum per omnia trahens fætas, balnearum etiam solio totum corpus illo lacte macerabat, extendi quoque cutem credens. *Sanguine* fluxum sanguinis ex cerebro sedari, sunt qui dicant. Plinio verò, est genus febrium quod amphemerinum vocant, hoc liberari tradunt, si quis è vena auris asini, tres guttas sanguinis in duabus heminis aquæ hauserit. Eundem post aures captum, Hartmannus in mania vehementer commendat. Linteola munda, nulli usui ante exposita. in eo macerantur & exsiccantur. Ex his portio in haustu aquæ fontanæ maceratur, & aqua ebibitur. Idem de *Carne* Ælianus testatur. Tradit enim Bathylin Cretensem rabie periclitantem, ab hoc gravissimo malo asininæ carnis imperato usu, restituisse. Phthisicis easdem mederi Plinius prodidit; hocque genere maximè in Achaja curari id malum: quod & apud Avicennam legitur. Sed & contra comitialem morbum bibendam dari, idem author est. *Iecur* etiam comitialibus esu prodest, sed jejunis edendum præcipitur. Ali admixtâ modicè panace, ori instillandum docent, *Lien* ad lienis vitium tam efficaciter datur, ut triduo sentiatur utilitas. Idem contritus, & ex aqua impositus, mamillis lac provocat, Si Sexto credimus. Inveteratas vulvas suffitu corrigit, ut Plinio placet. *Renes* triti & in vino mero dati, vesicæ medentur, & urinæ incontinentiam prohibent. Cinere *genitalis* spissari capillum putant, inquit Plinius, & à canitie vindicari, si rasis illinatur, plumboque tritis cum oleo. *testis* dexter in vino potus, vel brachio adalligatus, ad coitum stimulat. Uterque contra fascina valet. *Pellis* injecta impavidos infantes facit. Annulus ex *Ungula*, in qua nihil sit nigri, ab epileptico gestatus, prohibet ne concidat. Cinis per dies multos potus eosdem adjuvat, & oleo subactus strumas discutit. Tarentinus illis ad multos pisces capiendos pro esca utitur. *Lichen* combustus, tritus, & ex oleo vetere impositus, tam validus est in producendis capillis, ut si mulieri inde maxillam unxeris, barba ei nascatur. Ex aceto illitus lethargicos excitat. *Urina* cum suo luto illita, & clavos abolet, & callis medetur, ut Marcellus prodidit. Savanorola in narium fœtore utilem esse scripsit. Dioscorides nephriticis mederi in potu. Ideò ab ea minimè sibi temperavere antiqui. De *Stercore* ita Plinius. Fimum asinini pulli, quod primum edidit à partu, poleam vocant. Syri dant in aceto mulso contra lienis vitium. Idem cæliacis & dysentericis confert: in sapa decoctum, colo magnopere prodest: datum fabæ magnitudine è vino, medetur morbo regio intra diem tertium. Eadem & ex equino pullo similiterque vis est. Idem ad sanguinem fluentem adhibetur. Tarentinus in Coriandri succo madefactum, & cum similagine in massas redactum, ad trachuros melanurosque capiendos summoperè commendat. De usu in oneribus ferendis, in mola, & bello ad aratrum &c. taceo. Hoc addi potest, tibias ex ossibus asininis fieri, & argutiores cæteris esse: ex corio cretato palimpsestos, ex pilis pannos apud Arabes; parari. *Differentias* & *Genera* aliquot sortiti sunt. Dantur *Mysii* à Mysiæ regione ita dicti, quibus parrarò recta sunt ilia. *Varii*, qualem Turcarum Rex Ferdinando Regi Neapolitano misisse, Pontanus author est. Miraculoso erat pilo, virgato corpore, diversicoloribus ac paribus lineis. *Parvi*, quales Illyria, Thracia, & Epirus proferunt. *Magni*, quales Antron Thessaliæ urbs producebat. *Veloces*, quales apud Euphratem Xenophon inventos fuisse ait, qui equos cursu facilè superarent. In Ægypto verò eam esse asinorum tollutariorum tum patientiam tum velocitatem, Scaliger scribit, ut X L. M. passuum diei unius opera expediant absque ulla noxa.

Margin notes: Galen. l. 6. de tuenda sanit. — Plin. H. N. l. 23. c. 5. 28. c 12. — Plin. H. N. l. 11. c. 41. — Plin. H. N. l. 11. c. 41. — Plin. H. N. l. 28. c. 16. — Hartmann. in Praxi chymiat. — Plin. H. N. l. 28. c. 16. — Plin. H. N. l. 10. c. 19. — Plin. H. N. l. 26. c. 16. & 28. c. 15. — Plin. H. N. 28. c. 16. — *Differentiæ.* — Scalig. Exercit. 117.

CAPUT III.

De Onagro.

ONager, asini sylvestris nomen est, Græci ὄναγρον dixere, quasi ὄνον ἄγρου seu ἄγριον

De-

Niceph. H. Eccl. l. 9. *Describere* eum videtur Nicephorus Callistus agens de India, cum dicit. Hac eadem regio, & asinos feros, magnitudine ingentes fert, pelle mirificè præter morem versicolores, albo scilicet & nigro colore admodum inter se varietatis. Et zonæ quædam à summa dorsi spina ad latera & ventrem demissæ, atque ibi divisæ, & conversionibus quibusdam inter se implicatæ, mirificam & novam efficiunt plicaturam & varietatem. Oppian. Cyneg. l. 3. Oppianus argenteum colorem illi adscribit, quod Gesnerus de cinereo splendido sumit, eodem κερόεντα pertinere existimat. Quod totus albus non sit exinde patet, quod Oppianus addat, nigram lineam per mediam spinam decurrere, hinc atque hinc niveis pulchrè distinctam corollis. Pelles ipsorum ζῶαι dicuntur, teste Suida. *Degunt* in solitudinibus, locis inprimis petrosis & præaltis, in Africa, Lycaonia, Narsinga. In Lycia montem qui Cappadociam ab ea dividit transire negant. Garamantes eos maximè venantur, si Luciano credimus In Psara Ægæi maris insula, species habetur, quæ alio translata non vivit. Apud Scythas non haberi quidam volunt. At Strabo apud Mæotidis paludes incolas venationem eorum instituí reliquit. *Aluntur* herbis, virentibus, inprimis, in quas si inciderint, prægaudio rudiunt, nec ab iis, etiamsi insidiis se peti viderint, avelluntur Unde fortè Strozzæ segnes dicti Oleribus maximè delectari, miraculum ab Hieronymo in vita Hilarionis ostendit. *Natura & Mores.* *Naturam & mores* quod concernit. Isidorus & Bartholomæus Anglicus æquinoctio verno, per singulas noctis & diei horas semel rugire, inde æquinoctium cognosci scribunt: quod potius Cynocephalo competit. Homine conspecto in iisdem stare vestigiis; mox rudentes immotis anterioribus pedibus, posterioribus calcitrare, Scaliger prodidit. Ubi tam propè venator accessit, ut manu queat contingere, fugâ se subtrahit. Plinius H. N. l. 8. c. 44. De eorum zelotypia ita Plinius & Solinus. In hoc genere singuli imperitant gregibus fœminarum. Æmulos libidinis suæ metuunt. Inde est quòd gravidas suas servant, ut in editis maribus, si qua facultas fuerit, generandi spem morsu detrucent; quod caventes fœminæ, in secessibus partus occulunt, & furto parere gaudent. Sitis impatientes, ex sacris literis colligimus. Nonnulli pro mulorum procreatione, onagros prius mansuefactos eligunt. Mansuescit hoc animal facillimè, nec, cicuratum, ad pristinam solitudinem redit. *Usus.* Carnem Ongrorum amaram Ælianus voluit; Galenus, bono habitu præditorum ac juvenum, cervinæ & bubulæ propinquam. Scalig. Exerc. c 206. f. 4. Scaliger, dum calet, fætere; refrigeratam neque olere neque benè sapere. Plinius verò scribit Mœcenatem pullos asinorum epulari instituisse, multumque eo tempore fuisse onagris prælatos, post eum tamen, interiisse authoritatem saporis. Medici *fella* super abscessuum vestigia utiliter illinunt, admiscentque emplastris contra ignes sacros, si Avicennæ credimus. *Adeps* cum oleo costino ad lumborum & renum flatulentiam commendatur. *Caro* dorsi cum oleis articulis dolentibus utiliter applicatur. *Urina*, teste Avicenna, calculum in vesica frangit. *Medulla* inuncta podagras curat, & dolorem extinguit. Fimus cum vitello ovi permixtus fronti illinitur, ut sanguis erumpens sistatur. Idem cum felle bublo inunctus, capillos crispat. Saliger duo nobis *Genera* describere videtur, dum ait. *Genera.* Scalig. l. c. In monte qui Narsingæ regnum dividit à Malabaris, multæ feræ habitant. Alit idem onagros equi facie, colore cinereo, agiles adeò ut capi haud facile queant. Africanis quoque ea est celeritas, ut cursu illi uni cedent feræ, quam Lant, vocant.

CAPUT IV.

De Mulo, & Zebra Indica.

Nomen. MUli nomen quatuor animalibus commune est. Mula enim non solùm ex equa & asino, sed ex asina & equo, itemque onagro & equa, Columella prodente, Columella R. R. lib. 6. c. 36. generatur. Ex asina & tauro Gratianopoli in Gallia, sub nomine Jumar, habentur. Qui ex equo & asina nascuntur, mares, *Hinnulos & hinnos* secundum Plinium antiqui vocabant: Plinius H. N. l. 8. c. 44. contraque mulas, quos asini & equæ generent. Varro tamen ex equa & mulis tales dici putat, si Nonio credimus. Fortè sunt Martialis pumilii. Hinnus enim (verba sunt Varronis) ex equo & asina Varro R. R. l. 2. c. 8. procreatus, minor est quam mulus corpore, plærumque rubicundior, auribus ut equi, jubam & caudam similem asini habet. Cæterum Muli nomen, ex Græco tractum existimat Isidorus, ex eo scilicet, quod jugo pistorum sabactus, tardas molendo ducat in gyrum molas. Melius vel à μόλος labor, vel ab Ebraïco Maal, quod prævaricationem significat, deduxeris. Laboriosum quippe est animal; & per quandam ordinis naturæ trangessionem, quod Græcis est μολυνειν, nascitur. Apud Græcos plurima sortitum est nomina. Dicitur namque ἡμίονος, quod ex asino & equa originem ducat. ἀστράβη, à robore corporis; ἀγονομόχθος à sterilitate; ἑτερόγονον ζῷον, quod ex diverso semine nascatur; θρὴς, ζεῦγος ἡμιονωνιθὴς, ὅλκας, quod tamen mule duntaxat competit, ut ὀρεὺς mulo; ἀειδάρος, quod ἐν ὄρεσιν laborare magis possit, quam cætera jumenta; ὀρεὺς παρὰ τὸ ὀρύειν, ὁρμήτικον ὄντα, ἢ ἐπεὶ ὄρειν τὸ ζῷον, ἄον ὄγονον. Οὖτρεα denique σίνος, & σίρος, de quibus consulantur Lexicographi. *Descriptio.* Cum equam habeat matrem, asinum patrem, partim matri, partim etiam patri similis est; magis tamen patri quàm matri, cujus quoque

que vocem refert. In Hinno omnia contra se habent. *Auriculæ* ipsi asini instar longæ, easdemque procomii loco ad oculos defendendos, ut ait Xenophon, accepit; crux in humeris, *pedes* exigui, & *corpus* macilentum, reliqua sunt equi, nisi quòd cervix erecta non sit. *Dentes* triginta sex uterque habet, καὶ τὰς προσφυεῖς, seu agnatos & annexos, ut Ruellius vertit. Mutari eos ex Aristotele notum est. In quorundam *corde* os inventum esse tradidit Hierocles. *Felle* caret, ut solidipeda omnia.

Locus.

Locum si spectes, lædi calidis & obscuris ajunt, & quodammodo amentes reddi: gaudere verò stabulari sub dio, tectique, vel tantum illis sufficere, si caput solummodò operiatur: cætera ab aëre non offendi. Nulli sunt in Arabia Felice, Anglia, Scotia, Polonia, finitimisque regionibus. In Eleo agro ex imprecatione quadam gigni non potuisse, Herodotus prodidit. Carebant illis & Orientales Indi, ut refert Franciscus Lopoz. In Scythia nec incipientem quidem hyemem ferre. Insula quædam, Diodoro Siculo, nutrit quidem aliquos, sed eos magno & sonora voce. Abundat eis Themisita, teste Strabone. Cappadoces duo millia Persis quotannis solvebant. Persiam, Mesopotamiam, & Babyloniam iisdem refertam, vel exinde patet, quòd Alexander M. Susis captis, ad tria millia abduci curaverit, qui & dossuales & jugales essent.

Strabo Geogr. l. 11. & 12

Cibus.

Vescuntur frugibus & herbâ, potu maximè pinguescunt: ad maciem depellendam nihil Medicâ nobilius: ex frequentiore Hordei usu hinniunt. Vigent à dentium ortu, & ad multos annos vitam producunt. Quendam octogesimum annum egisse cum templum Athenis ædificaretur, quidam authores produnt.

Generatio.

An steriles sint, disputatur inter authores. Aristoteles ita de Mulo. Mulus mas septennis duntaxat generat, ut ajunt: fœmina improlis omninò est, quia perducere ad finem, quod conceperit, nequeat: sed mas generare interdum potest, quoniam & calidioris naturæ quam fœmina mas est, & nihil corporis per coitum confert ad generationem: quod autem facit, *ginnus* est, quod mulus oblæsus & pumilus est, ut in porcis *metachærum*. Idem de Mula apud Juvenalem invenies. Prodiderunt tamen non dissimulandi Authores M. Varro, & ante eum Dionysius & Mago, mularum fœtus regionibus Africæ adeò non prodigiosos haberi, ut tàm familiares sint incolis partus earum, quam sint nobis equarum. Causam sterilitatis in libris de Natura explicabimus.

Aristot. l. 2. de Generat. c. ult.

Varro l. c.

Odoratus.

Odorandi sensu præcellere, atque ejus beneficio derelictos alicubi vel odore solo in semitam redire, proditum à quibusdam. Hinc fit ut facilius vim tabidam aëris concipiant, & peste inficiantur, quod & canibus accidit. *De Morbis* vide Aldrovandum.

Sympathia & Antipathia.

Symphatia ipsis cum nantibus avibus, sive hæ anseres sive anates, singularis, eorundemque conspectu sanari dicuntur. Contra Rhododaphnes flores & folia homini saluberrima, venena ipsis sunt. Ipsis verò mulis nescio quid inest muribus exitiale. Si enim muli ungula sinistra domus suffiatur, fugantur. Semper cicures sunt. Fœminas vivaciores esse compertum quàm mares, easdemque serius senescere. Eædem urinæ profluvio purgantur: mares olfactu urinæ prius senescunt. Volutationi indulgent, ut à lassitudine recreentur. A patre patientiam laboris, à matre celeritatem accepere. Ab illo & audaciam mutuârunt. Scio, inquit Varro, mulorum gregem dum pasceretur, eoque venisset lupus, ultro mulos circum fluxisse, & ungulis cædendo occidisse.

Varro R. R. l. 2. c. 8.

Expavescunt tamen rerum insolitarum visu, & quidem ita ut in discrimen adferant. Calcitrant contumacissimè. Visus qui uno domino excepto, cæteros non admitteret. Pertinaciæ sunt infamis. Vidi, cum Romam Neapoli tenderem, quæ nulla ratione ut præiret cogi poterat. Ab aliis destituta, procubuit, nec quidem sine nostrûm omnium risu, & insidentis sacerdotis indignatione. De astutia exemplum apud Plutarchum in mulo Thaletis habes: de beneficii memoria apud Plinium. Mulum, inquit, octuaginta annis vixisse, Atheniensium monumentis apparet: Eo gavisi cum templum in arce facerent, quod derelictus senecta, cadentia jumenta comitatu nisuque exhortaretur, decretum fecere, quo caveretur, ne frumentarii negociatores ab incerniculis eum arcerent. Non calcitrare cum vinum biberint, quidam scripserunt. De veritate rei alibi agemus.

Plutarch. l. Utr. animal.
Plinius H. N. l. 8. c. 44.
Aristot. H. A. l. 6. c. 24.

Usus.

Magnæ sunt contra venena efficaciæ. Insutus recenter occisi ventri, qui veneno infectus est, evadit, si tam diu manserit, donec calor animantis omninò evanuerit. Eò tutius evasurum, si pluribus usus fuerit, fuisseque Principes qui triginta & quadraginta impendio, mortem censerint, Maranta author est. Pulverem in quo se mula volutaverit, corpori inspersam ardores amoris mitigare à quibusdam apud Plinium proditum. Cor, testes, renes, caro, sordes aurium, sterilitatem inferre dicuntur. Cogunt concipere invitas, inquit Plinius, setæ ex cauda mulæ, si junctis evellantur inter se colligatæ in coitu. Stercus combustum, tusum, ac cibratum, vino dilutum, in fluxu uterino Hippocrates bibere jubet.

Plinius H. N. l. 8. c. 45.

Genera.

Genera quod attinet, duplex genus Aristoteli fuit notum. *Sterile* nempe, de quo jam egimus, & *fœcundum*, de quo ipse ita. Sunt in Syria quos mulos appellant, genus diversum ab eo quod coitu equæ & asini procreatur, sed simile facie: quomodo asini sylvestres, similitudine quadam nomen urbanorum acceperunt. Et quidem, ut asini ipsi feri, sic muli præstant celeritate.

Aristot. H. A. l. 6. c. 35.

Pro

Procreant ejusmodi mulæ suo in genere, cujus rei argumento illæ sunt, quæ tempore Pharnacis patris Pharnabazis in terram Phyrgiam venerunt, quæ adhuc extant: tres tamen ex novem, quot numero olim fuisse ajunt, servantur hoc tempore. Theophrastus vulgò parere in Capadocia tradit, sed esse id animal ibi sui generis. Mulo per omnia similis est *Zebra*, nisi quod fœcunda sit. Fimbriatis autem lineatisque pilis miro aspectu videri. Etenim à dorsi spina ad ventrem usque, pictas habet lineas triplici colore, nigras nempe, candidas, ac fulvas, justâ proportione dispositis fimbriis, ac tres ferè digitos latis. Sylvestris est gregalis; & pernici cursu inclyta: possetque, cicurata, in equi locum succedere. Mulam fœcundam Aristotelis quidam esse opinantur. Ita de ea Pigafeta. Nascitur quoque in hoc tracti, (Congo) ut & in aliis Barbariæ & Africæ locis, animal aliud Zebra dictum: quod cum mulæ quoad formam & staturam sit simile; mula tamen, (parit enim) nón est, & colore non tantum à mula, sed etiam ab omnibus aliis animalibus differt. Tribus enim diversis coloribus, nigro, albo & spadicio, qui per lineas tres digitos latas, corpus à dorso versus ventrem hemicycli in modum abiunt, per totum corpus distinctum est, caudâ colore rubicundo & lucente. Pes & ungulæ ut mulæ, incessu alioqui levi & alacri similes equo, quem rursus velocitate multum superat, ita ut Lusitanorum proverbio ansam præbuerit, qui, cum celerem aliquem dicere volunt, Zebra velociorem dicunt. Parit quotannis, unde & maxima habetur copia; sed incolis, qui eâ uti nesciunt, est inutilis: equorum eum loco ipsis tam pace quam bello esse possent, naturâ eas equorum loco, quibus hoc regnum destituitur, subministrante. Incolæ verò ignari, cùm equos non habent, & boves jugo subdere nesciant, zebras insuper domare & frænare non valeant, variisque aliis animalibus uti non possint, hominum ad hæc omnia operâ uti coguntur. Atque ita ut omnia hominum superimponuntur humeris, ita quoque ipsi ab hominibus vel in lecticis, aut sedibus portatilibus à Sole coopertis circumferuntur; ad manus semper servos aut alios ad id conductos habentes. Et si magnum aliquod iter brevi tempore est absolvendum multos tales quasi ἀνθρωποφόρους circumducunt, ut prioribus defessis, alii atque deinceps alii possint substitui; qui etiam ita alternatim subinde mutati, tantæ sunt celeritatis ut equos cursores antevertant. Tantum Pigafeta.

Aldrovand. Hist. Quadrup. l. 1. c. 8. Purchas. Navig. l. 7. c. 13. §. 7.

Pigafeta in descript. reg. Congo.

CAPUT V.

De Elephanto.

Aldrovandi Hist. Quadrup. l. 4. c. 9.

DAtur & Elephanti inter μονόχηλα locus. Etsi enim ungula ejus in digitos videatur efformari, quia tamen indivisi hi, nescio quomodo à solidipedibus excludi possit. *Nomen* sortitus est, non tam à magnitudine, quòd formam montis præferat, ut Isidoro apud Vicentium Bellunensem placet: quam vel ab Ebræo Alaph discere, quòd docilitate reliqua animalia superet: vel ab Eleph bos, quia magnum est animal; & βυ augendi vocabulum: vel quasi ἐλέβας, ab ἕλας palus, & βαίνω, quòd ob gravitatem ibi faciat τὰς μίξεις: vel ab ἐλεφαίρω lædo: vel ab ἐλίσσω involvo, quod involutam habeat proboscidem: vel denique ab ἀλφὸς, albus, quod ebur de colore triumphet. Hesychio & Varrino πιύασας dicitur. Alii simpliciter θηρία, quod Plinio belluæ, vocant. Romani, qui elephantes primùm Pyrrhi Regis bello videre, Lucas boves, appellarunt; seu à Lucania, ubi primò visi; seu à luce, quòd longè propter inauratos regios clypeos; quibus eorum turres erant ornatæ, à longe relucerent. Indis *Barrum*, à voce dici, Isidorus author est: alii tamen linguâ Sabinâ ita appellari volunt: unde & Ebur vocatum Servius putat. Magnitudo Elephantis diversa est, ut in Differentiis exponemus. Gillius mensus est Constantinopoli quendam, cui erant ab oculo ad extremum tergum pedes undecim, ab oculo ad extremam promuscidem octo. In proceritate alii ad duodecim, alii ad decimum tertium, alii ad decimum quintum dodrantem, accedunt. Aloysius Cadamustus vidisse scribit, plus habentem carnis, quàm tauri nostrates quinque. Nigri sunt omnes præter Æthiopicos: Narsingæ tamen Regem album habuisse, Indicarum navigationum scriptores prodidere. *Cutum* habent cancellatam, seu ut Cassiodorus loquitur, ulcerosis vallibus exaratam: in tantamque duritiem solidatur, ut putes esse osseam. Ideo Mauri eadem pro clypeo utuntur, & Peguani loco armorum gestant. Durior tamen in dorso quàm in ventre, ut Solinus verè dicat. Durissimum dorso tergus, ventres molles. Pilosane sit an glabra, nec Plinio quidem constat. Alibi enim, setarum nullum tegumentum, ne in cauda quidem præsidium abigendo tædio muscarum, esse dicit: albi verò elephantorum corpora impenetrabiles setas habere (nisi fortè cetras sit legendum) scribit. Cardanus quoque non solum nudam ait, sed & cur talis esse debuit rationem reddit. At Cadamustus sese pilos qui nigricabant, & quasi duorum palmorum mensuram excedebant, evulsisse testatur. Gillius quoque author est, ad duorum palmorum magnitudinem accessisse. Vartomannus denique, caudam habere similem bubulis, trium fortè dodrantum longitudine, paucis in extremitate pilis prodit & invenitur in descriptione Guineæ istiusmodi caudis muscas ab idolis mulieres arcere.

Nomen.

Martin. in Lexico

Descriptio.

Plin. H. N. l. 8. c. 9.

Plin. H. N. l. 11. c. 39.

Ipse denique Plinius, quasi sui oblitus, sic scribit. Indi mirè gaudent longitudine eorum, (smaragdorum) solosque gemmarum esse prædicant, qui carere auro malint; ob id, perforatos elephantorum setis religant. *Caput* quoque deforme habent: secundum tempora spiramentum quoddam, per quod mas pingue quoddam tempore congressus emittit, idque & fœminæ tum patens, si Straboni credimus. *Aures* pro corporis ratione, secundum Oppianum, exiguæ sunt; quaqua versum gemini palmi magnitudine, subque illis locus, cui Scalpro ictu mallei adacto interficiuntur. Livius Hasdrubalis inventum esse credidit. Apud Sambros Æthiopiæ populos, auribus carere ex Solino & Plinio habemus. *Oculi* quoque magni, sed pro tanti corporis magnitudine exigui apparent; illique graviter se moventes. *Os* in pectore, ut Cadamustus prodidit, atque hoc, non proboscide sugunt, teste Æliano & Aristotele; qui & *linguam* eis esse scribit perquam exiguam, atque interius positam, quàm sit in cæteris, ita ut vix eam videre possis. *Dentes* ipsis intus ad mandendum quatuor: præterque eos qui prominent, masculis reflexi, fœminis recti atque proni. Quamprimum nascuntur, habent: sed grandes illos, non tam perspicuos. His cibos conficiunt, atque in farinæ speciem molunt. Siti sunt in superiore mandibula, & quidem stupenda aliquando magnitudine. Vidit Vartomannus in Sumatra duos, qui appensi, libras trecentas & triginta sex pendebant. Vidit & Cadamustus occisum, cujus dentium amplitudo palmos ternos excedebat, eminebant ad duos palmos. De eorundem magnitudine ita Plinius. Magnitudo dentium videtur quidem in templis præcipua. Sed tamen in extremis Africæ, qua confinis Æthiopiæ est, postium vicem in domiciliis præbere, sepesque in iis & pecorum stabulis pro palis, elephantorum dentibus fieri Polybius tradit, authore Gulussa regulo. Gillius sæpe ad longitudinem decem pedum augescere, memorat. Venetus verò mercator, unum aureis triginta sex emisse dicitur, longitudine dodrantum ipsius quatuordecem, crassitudine dodrantum quatuor; tanto pondere, ut humo tollere non potuerit. Sed & Sabellicum authorem habemus, fuisse Firmo, duos elephantinos dentes, tam enormi magnitudine, ut Aurelianus Firmi victor, eos pro miraculo Romam deportandos curaret, longitudinem horum duorum pedum fuisse dicunt. Dentes hos alii cornua dicunt; an rectè, Aldrovandus & Cardanus explicant, nos alibi dicemus; hoc duntaxat hic addere placet, mandibulam inferiorem, edendo solum moveri, superiorem semper quiescere. Quo loco aliis animantibus nasus est, elephantes habeant partem quandam pendentem, angustam ac longam, adeò ut ad terram pertingat, in fine perforatam, cortilem, flexilem, lubricam, volubilem, serpentis in morem. Latinis dicitur *Proboscis*, *tuba*, *manus*, quod apud Plinium & Ciceronem invenies, manus nasuta, quod apud Cassiodorum, promuscis, quod apud Vitruvium. Græci vocant προβοσκίδα, μυκτῆρα μυκασμόν, & προνομαίαν. Is ipsius usus quæ manus. Eâ namque cibos tam siccos quàm humidos colligunt, capiunt & ad os admovent. Eadem spirant, bibunt, odorantur. Lucretius ideò *Anguimanos* vocavit. *Malleolos* posterioribus imis cruribus, teste Aristotele, possident: sed de *Crurum* flexu aliter alii tradunt. Alii enim crura sine nodis articulisque habere, ossa solida & inarticulata, ideò crura tibiasque flectere non posse, &, si cadant, nec surgere, scribunt: alii, ut Plinius, in posterioribus articulos breves obtinuisse, & poplites intus hominis modo flectere, prodidere, quod & experientia docuit. *Pedes* ejusdem cum equinis sunt rotunditatis, sed ampliores, ut planta, quoquo versum ad binos dodrantes accedat. Vartomannus rotunditatem orbi mensario assimilat. Ex callo nigerrimo & amplissimo constant. Digiti in pedibus informes, numero quidem quinque, sed indivisi, ac leviter discreti, ungulisque non unguibus similes. *Mammas* habent sub armis duas; nec in pectore, sed citra in alis occultas. *Genitale* equo simile, sed parvum, nec pro corporis magnitudine. Plinius aversa dicit, aversosque coire, fœminæ inter femora. *Testes* non foris conspicui, sed intus circa renes conditi, quo circa initum celerius agunt. Ctesias nugatur, semen adeò indurari siccescens, ut electro simile efficiatur. *Ventres* ipsis quatuor Plinius tradit: Aristoteles verò ita sinuosum intestinum, ut quatuor ventres habere videatur; inque hoc etiam cibum reperiri. Galenus idem latissimum & equo simillimum facit; exta suillis proxima. *Iecur* quadruplo majus est bubulo, & reliqua pari ratione excepto liene: hic enim ex proportione minor. *Pulmonem* Plinius bubulo quadruplo majorem facit. *Fel* in jecore adesse negat Aristoteles: incisâ tamen parte, qua adhærere solet, humorem felleum plus minus effluere. Galenus etiam χοληδόχον vesiculam habere affirmat. Idem ex dissecti *corde* magnum os exemit; illud vero duos tantum ventriculos, non tres ut apud Aristotelem, habere observavit. De eodem ita Ælianus. Duplici tum corde tum sensu animi elephantus esse dicitur, & altero quidem ira incendi, altero mitigari & leniri, Maurorum sermonibus pervagatum. Duorum descriptionem apud Aldrovandum vide. Inveniuntur, in Africa, Asia, & vicinis hisce insulis. Et in Africa quidem in saltu post Syrtes, solitudinibus Salæ Mauritaniæ oppido vicinis,

Margin notes: Plin. H. N. l. 35. c. 5. — Strabo Geogr. l. 15. — Oppian. Cyneg. l. 2. v. 519. — Solin. Polyhist. c. 43. — Plin. H. N. l. 6. c. 30. — Aristot. H. A. l. 2. c. 6. — Aristot. H. A. l. 2. c. 5. — Plin. H. N. l. 8. c. 10. — Aristot. H. A. l. 1. c. 11 — Cicero l. 2. de Nat. Deor. — Cassiodor. l. 10. Variorum. — Aristot. H. A. l. 2. c. 1. — Plin. H. N. l. 8. c. 1. à 12. ad — Plin. H. N. l. 11. c. 46. — Aristot. l. c. — Plin. H. N. l. 11. c. 37. — Aristot. H. A. l. 2. c. 17. — Ælian. H. A. l. 4. c. 31. — *Locus.*

vicinis, Lybia, Getulia, proximis Atlanti monti saltibus, &c. Symbari inter Arabiæ montes & Nilum, ipsorum venatibus vivunt. Sunt & in Æthiopia Ophiophagorum eorundem venatus à Ptolemæo Philadelpho Ægyptiorum Rege instituti. Quantum ad Asiam, Rex Parthalis, prodente Plinio, DCC. aluit, Audatæ mille, Palibrotorum IX. M. Chrysæi, Parasangæ, Asangæ, CCC. armabant. In Taprobana, Onesicrito Alexandri M. præfecto prodente, majores & bellicosiores quàm in India habebantur. In Zeilana hodie maximos & summi ingenii esse, Johannes Metellus prodidit. Siamensis Rex XII. M. habere dicitur, è quibus quatuor millia semper ad subitos casus armata sunt. Sub imperio magni Mogul L. M. habentur. In Mosambique quoque insula, armenta eorum offendit Vartomanus, & in Benomotapa Johannes de Baros. At insulam quoque Zanzibar multos mercatores eboris emendi causa venisse M. Paulus Venetus prodidit.

Plin. H. N. l. 6. c. 30.

Plin. H. N. l. 6. c. 20. 21.

Cibus & Potus. Roscidis autem & palustribus locis maximè delectantur, amnesque amant, in calidioribus inprimis regionibus. Frigoris sunt impatientissimi. *Victum* Elephantorum quod spectat, vescuntur herbis palustribus, arborum foliis, truncis, fructibus Musæ, & ficus Indicæ radicibus. Devorant aliquando & terram & lapides. Eam tamen edisse, iis tabificum est, inquit Plinius, nisi prius mandant. Cicures hordeo vescuntur, ejusdemque novem interdum Macedonicos modios absumunt. Antuerpiæ ostentatus, quotuor modios pomorum in diem absumsit. Lusitani melonibus vehementer delectari scribunt. Potus ipsis aqua, sed nonnisi turbida, vinum ex oryza & aliis frumentis factitium, nec non nostras. Antuerpiensis ille, unâ vice plures quàm sedecem libras bibeat, idque toties eterabat, ut mensuram potus ab Aristotele proditam, facilè æquaturus videretur. Sitis tamen sunt patientissimi, & sine potione octo dies peragunt.

Plin. H. N. l. 8. c. 10.

Aristot. H. A. l. 8. c. 8.

Generatio. De *Coitus* tempore & modo diversa ab authoribus produntur. Plinius marem coire quinquennem, decennem fœminam, ex Aristotele prodit. Aristoteles modo vigisimum annum utrique assignat, modo fœminæ duodecimum, cum celerrimè, decimum quintum, cum lentissimè congrediuntur. Aversè coire apud Solinum ex Plinio invenies, cui & Horatius de Canida succinit: fœminam in coitu sedere, marem supervenire Albertus M. seu ut Aristoteles, clunibus submissis insistere pedibus ac inniti, marem supervenientem comprimere. In aqua autem precipuè iniri desiderant: indeque tam fœminæ quàm mari commoditas accedere creditur, quoniam is & coiturus per aquam facilius tollitur, & post congressum facilius descendit. Nunquam autem nisi in abdito coëunt, & mas coitum triennio interposito repetit, eandem præterea nunquam patitur. Biennio coire quinis, nec amplius in anno diebus Solinus ex Plinio scribit: nec prius ad gregarium numerum reverti, quàm vivis aquis abluantur. Tempore verò coitus, maximè efferantur, & stabula Indorum sternunt. Quandiu uterum gerunt, in dubio quoque. Alii annum & sex menses, alii triennium, quidam decennium statuunt. Aristoteles biennium assignat; Strabo menses ut minimum sexdecem, ut plurimum octodecem, cui Diodorus Siculus & Ælianus accedunt. Sunt qui octavo à coitu anno parere pronunciant. Pariunt enitentes posterioribus cruribus & subsidentes cum dolore. Partus annotante Æliano, in caput procedit in lucem. Unicum edere, apud Aristotelem & Diodorum Siculum legimus: quaternos uno partu, apud Cadamustum & Scaligerum. Magnitudo fætus instar porci integræ ætatis secundum Ælianum, vituli trimestris secundum Plinium. Statim ac natus est, cernit & ambulat, & ore fugit, non promuscide. Lactant usque ad annum octavum.

Plin. l. c.

Arist. H. A. l. 5. c. 14.

Aristot. H. A. l. 5. c. 2.

Aristot. H. A. l. 6. c. 27.

Strabo l. c.

Ælian. H. A. l. 4. c. 31.

Scalig. Exercit. 204.

Antipathia. *Inimicitias* gerunt cum *Rhinocerote*, *Leonibus*, *Trigidibus*, *arietibus*, *porcis*, *serpentibus & Draconibus*, *quibusdam coloribus & igne.* De *Rhinocerote* ita Plinius. In ludis Pompeii Magni visus est Rhinoceros. Alter hic genitus hostis elephanto, cornu ad saxa limato, præparat se pugnæ, in dimicatione alvum maximè petens, quam scit esse molliorem. Longitudo ei par, crura longè breviora. Apud Hesperios Æthiopas leones elephantorum pullos aggrediuntur, quos cum vulneraverint, matribus supervenientibus fugiunt. Trigidem in caput Elephanti insilire, facileque eundem suffocare, Arrianus author est. Si feritate effertur, ad arietis conspectum statim mansuescit. Grunnitum porci exhorrere apud Ælianum, Stabonem, & Senecam invenies. De Draconum & Elephantorum pugna ita Plinius. India fert elephantes, bellantesque cum eis perpetua discordia dracones tantæ magnitudinis, ut & ipsos circumflexu facili ambiant, nexuque nodi præstringant. Commoritur ea dimicatio: victusque corruens complexum elidit pondere. Mira animalium pro se cuique præcipua solertia est, ut iis (draconibus) una scandendi in tantum altitudinem difficultas. Draco itaque ad pabula speculatus, excelsa se arbore injicit. Scit ille imparem sibi luctatum contra nexus: itaque arborum aut rupium attritum quærit. Cavent hoc Dracones, ob idque gressus alligant cauda. Resolvunt illi nodos manu. At hi in ipsa nare caput condunt, pariterque spiritus præcludunt, & mollissimos lancinant partes. Iidem obvii deprehensi erigunt se in adversos, oculos-

Plin. H. N. l. 8. c. 20.

Ælian H. A. l. 16. c. 44

Ælian. H. A. l. 16. c. 36.

Plin. H. N. l. 8. c. 11. & 12.

oculosque maximè petunt. Ita fit, ut plærumque cæci ac fame ac mœroris tabe confecti reperiantur. Inter colores puniceum inprimis & candidum refugiunt, cujus caussa alibi explicabitur. Terreri igne, Elephantorum Hannibalis exemplo docuit Livius, qui per ignem in Capuana obsidione exacti sunt. In tantum autem consternantur, ut nulla ratione, ut gradum rovocent, adduci possint. De *Ætate* haud eadem traduntur. Alii enim ducentos, alii trecentos, quidam centum & viginti annos vivere ajunt. Onesicritus apud Strabonem ad trecentesimum annum vivere, raros ad quingentesimum prodit: circiter ducentesimum robustissimos esse. Philostratus quendam ex illis qui contra Alexandrum M. pugnaverant, quinquaginta supra trecentos post Alexandrum annus superfuisse tradit, ut de Elephanto Jubæ, Ptolomæi Philadelphi, & Seleuci Nicanoris taceam. A sexagesimo juventam incipere, apud Plinium ex Aristotele habemus: ex quantitate dentium ætatem futuram cognosci, apud Cadamustum. Frigoris impatientes sunt: maximum hoc malum, inflationemque & profluvium alvi, nec alia morborum genera sentiunt. Huic potione aquæ calidæ, & cibo fæni melle imbuti succurritur. Ælianus tamen oculorum affectionum quarundam mentionem facit. Vulnera captorum primò aquâ tepidâ eluuntur: mox, si luculenter sunt alta, butyro inunguntur, postea, suillæ carnis recentis & sanguine madentis admotu, inflammatio lenitur. Quotannis etiam in furorem agi reperio, tuncque nulli obvio parcere. Indicium instantis, oleosa materia, quæ ex illorum auribus effluit. Medela ab objurgatione. Rationibus rectores demonstrant, vilis & degeneris esse animi, ob amorem ita in furias agi. Catarrho laborare, eumque in lapidem aliquando abivisse, cujus & iconem exhibemus, proditum. Gradatim ambulant, propter corporis gravitatem. Neminem tamen ajunt tantæ esse pernicitatis, quem suo incessu non comprehendat. Poplites intus flectit, hominis modo, ut Plinius loquitur. Et quia articulos crurum non tam sublimes habet, ut aliæ animantes, sed humiliores terram versus, ideò insidendi insuetis, nauseam commovet. Quod tamen de provectioribus intelligi debet. Siquidem, Vartomanno & Gyllio attestantibus, ex adolescentium molli gradu, sessor tantopere delectatur, ac si mula gradaria veheretur. *Naturam & ingenium* singulare multa testantur, ut non mirum dixisse Plinium, omnium quadrupedum subtilitatem animi præcipuam perhiberi illis. Ab aquis sibi metuere superius diximus. Ideò difficulter ab Hannibale, Polybio & Livio testibus, perducti sunt: & apud Plinium, Puteolis aversis vestigiis, earundem metu, è navi abivisse, legimus. Attamen L. Cælius Metellus junctis doliis per mare Siculum eos transmisit, cum naves deessent: & aliquando interdiu flumina transmittunt. Fœmina mare multò est robustior, easque in hoc genere planè viriles, Vartomannus testatur. Aristoteles tamen timidiores asseverat. Fagos, oleastros, & palmas dentibus subvertere Oppianus author est: ædificia evertere Aristoteles. Ab uno arboris truncum prostratum tantæ vastitatis, ut vix à viginti quatuor movere potuerit, Varthomannus prodidit, & addit, à tribus maximam Liburnicam in siccum pertractam. *Pugnant* inter se vehementer, ut tradit Aristoteles, & alter alterum dente ferit. Victus vocem fugit victoris, terram ac verbenas porrigens. Herbam victori à victo porrigi, vel proverbio constat, quod tamen vix cum Vossio concessero. *Injuriam* ulcisci apud Acostam habes. Nucis putamine à milite in fronte quidam petitus, servatum, in eundem in platea deambulantem, aliquot post diebus conjecit. Singulari & *rectores amore* prosequuntur, injuriarum quoque ipsis illatarum memores, ut optimè Seneca scripserit, Elephantorum feritatem usque in servile obsequium demereri cibum. Sanè à quibusdam aurigas suos, qui in certamine ceciderant, ex prælio, exemtos, alios ab aliis servatos, Strabo author est. Cassiodorus verò scribit, cum magistri compendia sua putet alimenta, motu corporis à diversis postulare, quod ei porrigat. Quod si, inquit, aliquis præbere contemserit postulata, vesicæ collectaculo patefacto, tantam dicitur alluvionem egerere, ut in ejus penatibus quidam fluvius videatur intrasse, contentum vindicans de fætore. Quidam Cochini, militem magistro suo de via cedere renuentem, aliquoties flumine mersit, si Christophoro Acostæ credimus. Plutarchus denique refert, Poro Indorum Rege vulneribus confecto, elephantum sensim ac leniter multa spicula promuscide retraxisse, & ipsum jam malè affectum, non prius tamen procubuisse, quàm sentiret Regem exsanguem delabi: tum demum, ne corrueret, paulatim se demisisse, ut Rex commodius se ad solum inclinare posset. *Timere* naturaliter hominem, Plinius scripsit. Elephas, inquit, vestigio hominis animadverso priusquam homine, intremissere insidiarum metu, sudsistere ac olfactu circumspectare, iras proflare, nec calcare, sed erutum proximo tradere, illum sequenti, unico simili usque ad extremum, & tunc agmen circumagi & reverti, aciemque dirigi. Adeò omnium odori durare virus illud majore ex parte, ne nudorum quidem pedum. *Amicos* homine Cicero innuit, dum dicit, opinionem ejusmodi esse, quandam illi belluæ cum genere humano societatem. Innuit & Philostratus, dum scribit, ubi

Marginal notes: *Ætas.* — Philostr. l. 2. c. 6. — *Morbi.* — *Natura & Ingenium.* — Polyb. Hist. l. 5. Livius Hist. l. 21. — Oppian. Ixeut. l. 2. v. 513. — Vartoman. l. 4. c. 10. — Strabo Georg. l. 15. — Cassiodor. l. 10. Varior. — Plutarch. de solert. animal. — Plin. H. N. l. 8. c. 10. — Cicero l. 3. de Nat. Deor. — Philostrat. de vita Apollonii l. 2.

ubi semel ad hominem adsuescit, ab eo omnia pati, ex eoque morum similitudinem in se transferre, neque aliter quàm parvos canes, ex hominis manu gaudere cibum sumere, atque ad se accedentem promuscide complecti, eumque caput intra fauces immittere facilè tam diu pati, quoad homini libitum fuerit. Quæ de cujusdam elephantis erga infantem amore produntur, apud Athenæum & Ælianum vide. Traditur quoque unus amasse quandam in Ægypto corollas vendentem; ac ne quis vulgariter electam putet, mirè tum gratam Aristophani celeberrimo in arte Grammatica. *Docilitatis*, esse singularis multa sunt argumento. Plinius enim per auras arma jacere non auferentibus ventis, inter se gladiatorios congressus edere, aut lasciviente pyrrhiche colludere, scribit. Ubi, ut idem ait, mirum maximè, adversis quidem funibus subire; sed regredi magis utique pronis. Sic se rem habere, præter Plinium, Seneca & Suetonius, ne de Xiphilino dicam, innuunt. Romæ quidam gyros facere explicatu difficiles doctus, increpatus, noctu sua sponte se ad lunam exercere deprehensus est. Ille quem Emanuel Lusitaniæ Rex Leoni X. Pontifici dono miserat, eundem de fenestra prospectantem ter genibus flexis, & demisso corporis habitu, venerabundus salutavit, Osorio prodente. Augerius similiter Busbequius in epistolis Turcicis scribit, visum sibi elephantum juvenem, qui ad cantum tripudiantium more alternos moveret pedes. Eundem & pilà lusitasse quam palmæ vice feriret proboscide. Linguas, intelligere Zeilanenses, apud Metellum habemus; quendam literarum ductus Græcarum didicisse, solitumque perscribere ejus linguæ verbis. Ipse ego hæc scripsi, & spolia Celtica dicavi, apud Plinium. Humano more convivatos aliquando apud Ælianum invenies: neque ex iis visus est quispiam vorax, neque majoris partis capax. Cum esset bibendum, unicuique crater exhibebatur, & hi quidem promuscidibus potionem haurientes, moderatè bibebant: deinde circumstantes leviter & festivè adspergebant. Mimi magistrive officium exhibere, & aliis salientibus choreasque ducentibus præcinere, Arrianus se vidisse jactat. Inter cætera solertæ documenta, est & hoc, quòd cum profundas & superatu difficiles fossas transeunt, major stans medius tanquam pons omnes transmittit: alii ingerentes fossæ sarmenta, eundem servant. Sed & pabuli consueti quantitatem agnoscere, Plutarchus prodidit, permistamque eidem farinam artificiosissimè secernere posse Ælianus. Atquod Acosta de quodam lebetem utrum pertusus esset, aquæ hausta probante, scribit, stupendum est. Solum & Lunam novam venerari; homini erranti viam mònstrare;

[Left margin notes: Plin. H. N. — Plin. H. N. l. 8. c. 3. — Seneca Epist. 86. Sueton. in Nerone & Galba. Plutarch. l. de solertia Animal. — Plin. H. N. l. 8. c. 5. — Ælian. H. A. l. 8. c. 32. — Ælian. l. 8. H. A. c. 10. — Acosta Hist. Arom. c. 7. — Ælian. H. A. l. 8. c. 17.]

humana adulteria & homicidia observare, ac detegere; sed &, patrium intelligere sermonem, loqui, vel scribere, inter fabulosa repono. De *Usu* elephantum, in bello, spectaculis, triumphis, & aliis, alibi dicetur. In *Cibis* fuisse quibusdam certum. Unde & Elephantophagorum nomen, qui circa Drabam, in montibus Asachæis, & contra Meroën habitabant. Adiabaras, seu Magabaros authores vocant. Quin & Plinius, Troglodytas solo elephantorum venatu ali tradit. Caro ponderosa, frigida & abominabilis Rhasi. Ælianus præter promuscidem, labrum, & cornuum medullam, nihil esculentum in iis esse ait. Æthiopes, teste Gyllio, posteriores partes appetunt. Renes tamen maximè in deliciis, & regum epulis, si Vartomanus vera prodidit. *Medicinam* quòd spectat. Ælianus adipem contra omnia genera ferarum remedio esse, reliquit, eoque inunctum, etiam nudum inter ferocissimas illæsum versari posse fabulatur. Proboscidis tactu, capitis dolor levatur; efficacius, si & sternutat. Dextra ejusdem pars, cum Lemnia rubrica adalligata, impetus libidinum stimulat. Jecur, comitialibus morbis prodest. Fimo, si illinatur, pediculi fugantur. *Eboris*, cujus nomine Plinius illam præcipuè partem dignatur, quæ circa os est, quodque alibi elephantis, & dentis indici appellationem sortitum est, singularis est & natura & usus. Gaudet humido & siccitate offenditur, cariemque sentit. Emolliri posse Democritus ostendit; emollitur que potionis genere, quod zythum vocatur, ut apud Plutarchum extat. Emollitum, conformatur, & in varia tornatur. Parabantur quippe ex eo mensæ, lecti, capuli cultrorum, enses, vaginæ, pharetræ, sceptra, sellæ curules, portæ, & alia, de quibus Aldrovandum consule. Politur ut ligna, ac potissimum squatina, ut testatur Plinius: nitor verò, hebetatur mensibus muliebribus. Vis ipsi adstringens, quæ tamen gustu non percipitur. Conceptum juvare, & ventriculo humido prodesse, Practici prodiderunt. Ramentis cum melle illitis, nubeculæ in facie tolluntur. Scobe, paronychia sanantur. Contra lumbricos cum cornu cervi miscetur. Si uratur, ut decet, Spodium vocatur, pro quo tamen aliorum animalium ossa obtruduntur. Frequentior hujus quàm eboris usus. Præparationem vide apud Aldrovandum loco citato. *Differentiæ*, & *Genera*, à locis inprimis sumuntur, seu Philostratum, Ælianum, & Plinium spectes, seu recentiores. Sunt enim alii palustres, alii montani, alii campestres, alii sylvestres, alii Lybici, alii Indici. Solinus Prasiorum, & Taxilarum meminit. *Palustribus* dentes sunt lividi, rari, tractuque difficiles, & in plærisque partibus foramina; in aliis verò quasi grandinis grana tumores quidam insurgunt, & arti minimè obtem-

[Right margin notes: *Usus.* — Plin. H. N. l. 8 c. 8. — Ælian H. A. l. 10. c. 12. — *Ebur.* — Plutarch. l. An ad infelicit. &c. — Aldrovand. Hist. Quadrup. l. 1. c. 10. — *Differentiæ.*]

temperant. Dementes levesque esse, Philostratus addit. *Montani* perversi sunt, & insidiosi, & nisi alicujus rei indigeant, erga homines minimè fidi. Dentes habent minores, sufficienter albos, & in quibus nihil est difficile reperire. *Campestres* benigni habentur, mansueti, & imitationis amatores. Dentes habent omnium maximos, albissimos, & sectu faciles, ut nullo labore in quamcunque manus voluerit partem deducantur. *Sylvestres*, in regno Senegæ, ad fluvium inprimis Gambram invenies. Ibi enim gregatim, ut apud nos apri, incedunt. *Lybici*, seu Mauri (Polybius Hist. l. 5.) Indicis sunt minores, & nec vocem, nec odorum horum ferre possunt, ut apud Polybium habes; imò nec contueri quidem eos audent, ut apud Solinum legitur. *Indici*, sunt quidem maximi; non ejusdem tamen omnes magnitudinis. Ideò Solinus duo eorum genera tradit; nobiliores indicari magnitudine, minores nothos dici. *Prasii* appel- (Scalig. Exercit. 204.) lantur qui maximi sunt, quales fortè jam Madagascar, teste Scaligero, producit. *Taxilas* vocant, qui secundi ab his magnitudine existimantur. Illos & in Sumatra invenies, animi robore, & virtutis indole iis, qui in con- (Ælian. H. A. l. 16. c. 15.) tinenti sunt præstantes. Ideò magnis navibus in continentem transportati, Calingarum Regi vendebantur, ut Ælianus prodidit.

CAPUT VI.

De Monocerote, & Asinis Cornutis.

(Aldrovand. Hist. Quadrup. l. 1. c. 6.) MOnocerotis vocabulum, quod Latinis unius cornu animal sonat, pluribus animalibus competit: strictè tamen soli illi, quod ἀπὸ τοῦ μόνου κέρατος, à solo cornu dictum est, & ideò Unicornis, & Unicornu. Brachmanorum Dialecto καρτάζωνον, vocatur. An in rerum natura sit vel fuerit, alibi, post Baccium, & Bartholinum, magni patris magnum filium, disquiretur; nunc breviter fide authorum, qui de eo scripsere, de eodem agemus. (Strabo Geogr. l. 15.) *Descriptionem* itaque quòd attinet, Strabo, ex Onesicrito equos unicorne toto fere corpore referre scribit. (Philes in Jambis.) Philes caudâ aprum, Leonem rictu præferre ait. Plinius, reliquo corpore equo similem, capiti cervo, pedibus elephanto, cauda apro, facit; & uno cornu nigro, mediâ fronte cu- (Plin. H. N. l. 8. c. 21.) bitorum duum eminente, instrui. Plinium Solinus sequitur. Isidorus cum Rhinocerote confundit, & cornu ita acutum & validum esse, ut quicquid impetierit, aut ventilet, aut perforet, addit. (M. Paulus Venetus l. 3. c. 15.) M. Paulus Venetus, Magno Cham Tartariæ à servitiis, in regno Lambri conspici ait, Elephante minores, depressum caput gerentes aprino simile, spinosâ linguâ, quâ obvia petunt, nigricantibusque oculis, Rhinocerotis formam ad (Vartom. l. 1. c. 18.) unguem æmulantur. Ludovicus de Varthema Bononiensis de Monocerotibus à se visis, ita scribit. Ex altera templi Meccani parte claustra sunt, quibus bini Monocerotes vivi includuntur, qui pro re singulari, ut sunt, monstrantur. Eorum hæc forma erat. Major equinum pullum xxx. mensium imitatur, unumque in fronte cornu præfert, trium circiter ulnarum. Alter Monoceros, unius anni similis, cornu quatuor palmarum habet. Color feræ, ut equi sagmati obscurior, capite cervino, collo brevi, rarisque circa illud pilis, & brevi juba ab altero tantum latere dependente. Crus subtile habet, gracile hinnuli instar: Pes anteriori parte parum fissus, ungula verò caprina, pedesque dextrum latus pilosum. Enim verò feritatem præ se fert, & naturam solitudinis amantem. Quæ Garzias ab Horto habet, non appono. Reperiri dicuntur in Arabiæ solitudinibus, ibique à mercatoribus visos, Thomas Bartholinus accepit. (Bartholin. de Unicornu cap. 24.) Garzias suos inter promontorium Bonæ Spei, & illud quod vulgò de Currentes nuncupatur, inveniri scribit. (Garzias H. Arom. l. 1. c. 14.) Paulus Venetus suos in regno Basma & Lambri locat. Æneas Sylvius, in extremis Asiæ partibus, in quadam provincia nomine Macino, inter montes Indiæ & Catajum, ubi vulgò creditur habitasse Sericos. Aloysius Cadamustus in novo orbe. Cornu in pluribus exhibetur locis. Decantatissima sunt, S. Dionysianum in Gallia, Venetum, Hispanicum, Ultrajectense, Helvetorum, Danicum, Mercatorum Venetorum, & Gedanensis Empirici. *S. Dionysianum*, inter pri- (Baccius l. 2. c. ult.) ma meliores notæ reponit Baccius; quia rudiori forma, non politum, ad nigrorem vergens instar cervini, quam proximè ad veterum unicornu accedere videtur. In assignanda longitudine variant authores. (Renod. l. 3. Pharm. c. 21.) Renodæus hominis proceritatem æquare tradit, ea fide qua & nobis patuit: Baccius & Marinus ad sex cubitos extendunt: Gölnitzius ad sex & semis pedes metitur: Bellonius semissem complens ad septimum auget. Nec de pondere consentiunt. Cardano libras decem & septem pendere visum, cum tertia parte. Gölnitzius ad vigesimum quintum pondus ascendit. Ego sublatum, ad decem & octo libras, cum Bellonio extenderem. *Veneta* unicornua inter vera censet Baccius, inter diversa ab antiquorum unicornibus Andreas Marinus, quod antiquorum unicornibus longiora sint, nec strias habeant Monocerotis Æliani, adeòque subtilia, ut pocula inde nulla conficiantur. Colore sunt cornu cervini politi, & pallidi non nigri. Feruntur occupato Byzantio in Venetorum Rempublicam transcripta, cum XII. pectoralibus satellitum Imperatorianorum. *Hispanicum*, cujus frustulum Philippus IV. Francisco Barberino Cardinali eminentissimo, & in peregrinos Heroas humanissimo, donavit, nihil singulare habet. *Ultrajectense*, lon-

longitudine Parisiensi par est, sufficienti amplitudine. Gyri frequentiores ad extremum apicem circumducti, recto tractu obliterantur. Crustæ color cineritio similes, medullâ candidiore. In magno precio habetur, & pro vero venditatur, ut infinitam auri vim, repetundarum damnata Colonia Aprippina, contra licitaretur. *Helvetiorum*, ad oram fluvii Arulæ propè Brugiam, anno M. D.XX. inventum est. Interiore facie est album, flavescens exteriori, fine striis, duorum cubitorum longum, sed, ut moschus, odore præstans, præsertim igni vicinum. *Danicum*, in castello Friderici Burgi asservatur, longitudine septem pedes Romanos excedens, si partem alveo excipiamus inclusam, cujus mensuram pedis unius cum mensuris duabus Bartholinus deprehendit. Ambitus septem minimum digitos complectitur, æquali gyrorum flexu in acumen definens. Color ex candido mixtus & cinericio, quem per intervalla, nigriores striæ, lineæque obscuriores distinguunt. *Venetorum mercatorum* unicornu ex Germania allatum est, coloris splendore & varietate veri cornu speciem promittens, eoque magis, quòd abrasæ particulæ, non dentium instar in ramenta, quæ fricari possunt, concidant; sed inde quisquiliarum squamæ eâdem planè viscíditate & lentore resultent, quo secta quævis animalium cornua. De *Gedanensi* nihil occurrit, Empiricus Constantinopoli redux, magno illud non ita pridem venditabat. De reliquis quæ huc spectant, ita Ælianus. Dicunt omnium maximè animalium absonam vocem & contentam emittere; & ad alias quidem bestias ad se accedentes mansuescere, cum gregalibus verò suis pugnare. Neque modo mares naturali inter se quadam contentione diffidere, sed contra etiam fœminas certare, pugnamque usque ad mortem victi ingravescere. Nam & reliqui corporis robore maximo præditus est, & cornu inprimis inexpugnabili armatur. Desertissimas regiones persequitur, simul & solitarius errat. *Coitus* tempore ad fœminam mansuetè mansuecit, & pariter pascuntur. Cum hoc tempus trasierit, & ventrem ferre fœmina cœperit, rursus efferatur, & solus vagatur. Prasiorum Regi illius pullos etiamnum teneros ajunt deportari, eosdemque festis & panegyricis diebus ad pugnam committi, ad robur ostendendum. Nam integræ ætatis & perfectæ, nullum unquam meminit captum fuisse. Tantum Ælianus. Alii addunt, adeò animal hoc puellas virgines venerari, ut si sinus venienti aperiant, in illum, ferociâ depositâ, caput ponat, sicque soporatum velut inerme capiatur. De *Usu* inter omnes notum, ad venena maximè commendari. Eo verò præsente sudare, & in humore ebullire, sicque verum dignosci, nonnullorum est sententia. Aloysius Mundella adversus morsum canis rabidi, aliorumque animalium maleficorum, nec non vermes eorumque symptomaca commendat. Antiqui Indorum Reges, ad quorum notitiam primum hoc cornu pervenit, pocula ex eo sibi fabricabant, ut dum ex iis bibebant contra venena, ebrietatem, spasmum, epilepsiam, & alios malignos morbos munirentur. Narrat Jordanus Judæum quendam Venetiis, in mensa cornu circulum delineasse, postmodum scorpium & araneum injecisse, qui nunquam transilire potuerunt ambitum cornu circumscriptum: deinde palmi altitudine quovis raptantes bestias, umbrane aut vi emanante, intra quadrantis horæ spacium ambas necasse. Non est ergo mirum tanti esse pretii, ut Germani mercatores teste Baccio, pro uno XC. M. coronatorum posscerent; & Pontifex Romanus, erectâ in Vaticano pharmacopæa, frustum XII. M. aureorum à mercatoribus Epidauriis redemerit, quo non semel Augustinus Ricchus Pontificius tunc temporis Archiater, felicissimè, modo scrupuli, modo decem granorum pondere, ex vino, vel aliquâ cordiali aquâ utebatur. Et hæc de Unicornu nunc sufficiant, pluribus alibi agemus. Quantum ad *Asinos Cornutos*, tribus in locis eos celebrari in venio, in India nempe, Scythia, & Africa. De *Afris* Herodotum authorem habemus. De *Scythis* apud Ælianum habetur, & addit, Cornua aquam fluminis Stygis continere, quæ transmittit vasa omnia etiam ex ferro, missaque ab Alexandro Delphos ut Pythiæ dedicarentur. De *Indicis* ita idem Ælianus. Sylvestres asinos equis magnitudine non inferiores apud Indos nasci accepi, eosque reliquo corpore albos, capite verò purpureo, oculisque cyaneis esse: cornuque in fronte gerere sesqui cubiti longitudine: cujus superius puinceum, inferius autem album, medium verò planè nigrum sit: atque non omnes quidem Indos, sed potentiores, quum tanquam armillis quibusdam brachia, sic cornua auro ornarunt, ex his ipsis bibere solere. Ex hoc cornu bibentem ab insanabilibus morbis tutum fieri, neque eum ipsum convulsionibus coripi, neque sacro morbo tentari, neque venenis ullis ferunt. Quin etiam si quid prius pestilens biberit, tum id evomere, tumque ad sanitatem redire. Quum autem cæteri asini, quibus cunque in terris sint, tam domestici, quam sylvestres, tum cætera solipeda animalia, talos non habeant, neque fel in jecore, ut fertur: asinos Indicos ronigeros, Ctesias inquit, talis primum iisque nigris præditos esse: eosdemque si quis confregerit, interiora quoque nigra deprehensurum esse: neque felle eos carere: neque modò corporis velocitate longè multumque cæteros asinos superare, sed & velocitate eadem muito equis & elephantis præstare. Quum autem in viam se dederunt,

Bartholin. de unicor. c. 27.

Ælian. H. A. l. 16. c. 20.

Albert. H. A. l. 22.

Jordan. l. de peste.

Herodot. l. 4.

Ælian. H. A. l. 10. c. 40.

Ælian. H. A. l. 4. c. 52.

derunt, tardius primò ingrediuntur, deinde paulatim tantum confirmantur ad contendendum iter, eos quidem ut assequi nemo possit. Postea autem quàm fœminæ pepererunt, patres circa pullos à partu recentes, summâ custodiâ versantur, eorumque commorationes locis Indiæ desertissimis sunt. Quum à venatoribus Indis invaduntur, pullos suos adhuc ætate infirmos, à tergo suo pascentes habent, atque pro eis pugnant: contra equites audent venire, eosque cornibus ferire. Tanto sanè hi robore existunt, nihil eis ut obsistere queat, quin statim concedat, vel, si non cesserit, frangatur, aut aliter atteratur, & evadat inutile, & perdatur. Equorum etiam incursu latera discerpunt ac lacerant, ut viscera effundantur: ex quo fit, ut ad eos equites appropinquare valdè metuant; appropinquatio enim capitalem ipsis pariter & equis mulctam miserabiliter infert. Pergraviter calcibus pugnant. Eorum morsus eatenus acerbiores existunt, ut quicquid comprehenderint, funditus diripiant. Ex his qui sunt confirmata ætate, vivos non ceperis, jaculis & sagittis perimuntur. Carnes eorum, quòd amarissimæ sint, haudquaquam esculentæ. Eadem ferè Philostratus scribit. Icon quem adjicimus, feræ quidem est corpore auribusque asininis, binis armatæ cornibus, quorum alterum è narium, alterum ex oculorum regione exit: sed quia nec solipes, est, nec unicornis, Asinus Indicus cornutus esse nequit.

Philostr. in vita Apollonii. l. 9.

HISTO-

HISTORIÆ NATURALIS
DE
QUADRUPEDIBUS
LIBER II.
De Quadrupedibus biſculcis.

TITULUS PRIMUS
De Biſulcis terreſtribus.

CAPUT I.

De Ruminantibus Cornigeris in genere.

Aldrov. de Biſulcis l. 1. c. 1.

HActenus Solipedum hiſtoriam perſecuti ſumus: ſequuntur *Biſulca*: Græcis δίχηλα & διχηλῆ quæ ungulam dividere in ſacris legimus, quod multifida, quamvis pedes in digitos ſciſſos habeant, facere non dicuntur. Duo talium invenio genera, *Terreſtre* nempe & *Aquaticum*. Ex terreſtribus alia *ruminant*, alia *non*. Ex illis quæ ruminant, quædam ſunt *Cornigera*, quædam *non cornuta*. Illa in *genere* & in *ſpecie* conſiderabimus. *Ruminantia* autem illa vocamus, quæ pabulum ſemel deglutitum, mox ad os regurgitans, revolvunt. Unde Ruminationis actum, Apulejus rumigare, Quintilianus & Plinius, remandere, Græci μηρυκάζειν μηρικᾶν παρὰ το μηρύειν quod eſt revolvere, dixerunt. Latinorum quidam à loco ad quem ſurſum ad os repellitur, id eſt, à rumine, quod, ut ait Feſtus, locus eſt in ventre quo cibus demittitur, & unde redditur deduxerunt. At Servius à ruma, quæ rumis, & frumen aliis, quam ait eminentiorem colli partem eſſe, ad quam demiſſus cibus, à talibus animantibus revocatur: Mercurialis verò ab erumnis, quòd Arnobius ſcribat, erumnas eſſe prima gurgulionibus capita. *Neceſſariam* autem hiſce animantibus ruminationem eſſe, tum exinde colligas, quòd duriore pabulo veſcantur; tum ex eo, quòd ſuperioris mandibulæ dentibus careant, & inferiores minimè habeant ſerratos. Inde factum, ut dentium defectum *ventrium multitudine* natura penſaret. Sunt enim talibus quatuor, κοιλία nempe, κεκρύφαλος, ἐχῖνος, ἤνυστρον, ſeu venter, reticulum, omaſum, abomaſum. Gula ab ore incipiens ad pulmonem ſeptemque transverſum deorſum tendit: hinc ſe ad *ventrem* applicat *majorem*, qui

Feſtus de verbor. ſignificat. Varro L. L. l. 2.

Arnob. l. 7. contra gentes.

Ariſtot. H. A. l. 2. c. ult.

parte interiore aſper interceptuſque eſt, ac propè gulæ commiſſuram, ſinum ſibi adnexum habet, quem ex argumento *reticulum* appellant. Eſt enim ventri ſimilis extrinſecus, intus reticulis mulierum implexis, magnitudine multò quam venter major. Hunc excipit *omaſum* parte interiore aſperum, cancellatum, cruſtatum, magnitudine reticuli. *Abomaſum* venter ab eo alius jungitur, magnitudine amplior omaſo, formâ oblongior, cancellis intus & cruſtis multis, magnis, & levibus innormatus, mox inteſtinum conſequitur. In prima alvi cavitate rudis adhuc eſca cernitur, quin & feſtucæ & vix lacerati ſurculi. In ſecundo amplius conficitur cibus, & magis adhuc in tertio elaboratur, ut in noviſſimo tandem concoctio abſolvatur, ubi in cremorem lacteum abit. Nec tamen ſola illa quæ ſuperiore dentium ordine carent, ruminant. Reminat namque inter piſces Scarus, quòd obtuſos dentes habeat; inter animalia, mus vulgaris, & Ponticus, lepus & cuniculus, ut in Levitico habetur. Modum ad viam ruminationis ſi inquiras, cibum remanſum ex uno ventre in alium mitti, quouſque à poſtremo in inteſtina labatur, reſpondet Ariſtoteles. Galenus ait, primò ex ventriculo revomi in os: deinde ab ore in reticulum; inde in omaſum, tandem in abomaſum mitti. Poſt lactationem ruminare incipiunt, & ſeptenis menſibus, cicures intellige, ruminant. Gregales levius minuſque tempus, quia foris paſcuntur. Hyeme tamen magis, quàm cæteris anni temporibus, videnturque non minus ruminando quàm edendo delectari. Quietem tum poſcere, vel exinde liquet, quòd in mandris plærumque id muneris obeant, jacentia. *Lac* eorum ſolum coire, ipſaque coagulum in omaſo habere, & lacte abundare, ab Ariſtotele proditum. Cauſas omnium alibi exponemus. *Cornua* ruminantibus Camelum ſi excipias data ſunt, defenſionis & offenſionis gratiâ. Nutrimentum quod ad ſuperiores dentes quibus carent, abire debebat, in cornua abit, ſuntque multiplicis differentiæ. Nec alibi major laſcivia naturæ luſit animalium armis. Sparſit hæc, inquit Plinius, in ramos, ut cervorum: aliis ſimplicia tribuit, in eodem genere ſubulonibus ex argumento dictis;

Ariſtot. H. A. l. 9. c. ult.

Galen. l. de admin. anatom. c. 3.

Plin. H. N. l. 10. c. 73.

Ariſtot. H. A. l. 3. c. 21. Item de partib. l. 3. c. 15.

Plin. H. N. l. 11. c. 37.

ali-

aliorum finxit in palmas, digitosque emisit ex eis, unde platycerotas appellant. Dedit ramosa capreis, sed parva, nec fecit decidua: convoluta in anfractum arietum generi, ceu cæstus daret, infesta tauris. In hoc quidem genere & fœminis tribuit: in multis tantum maribus. Rupicapris in dorsum adunca; Damis in adversum. Erecta autem rugarumque ambitu contorta, & in leve fastigium exacuta, ut lyras diceres, Strepsicerotí, quem audacem Africa apellat. Mobilia eadem, ut aures, Prygiæ armentis. Troglodytarum in terram directa, quâ de causa, obliqua cervice pascuntur. Aliis singula, & hæc medio capite aut naribus: Jam quòd aliis ad incursum robusta, aliis ad ictum: Aliis adunca, aliis ad jactum plurimis modis, supina, conversa, convexa. Omnia in mucronem migrantia. Hæc Plinius, qui differentias à colore omisit. At is quoque variat. Nonnullis est simplex, albus, nigricans, cinereus, flauescens: aliis varius, ut in singulis speciebus ostendetur. Habent & proprias quasdam corporis *partes* cornigera, ut talum & sevum: habent & communes sed situ differentes, ut uterus, lien, mammæ. *Lien* plerisque rotundus: *Intestina* ampliora: *Mammæ* eæque binæ inter femora. *Uterus*, acetabula habet dum partum gerunt. *Talo* quoque permulta instructa sunt, eundemque cruribus posterioribus continent. Sed de his in speciebus plura.

CAPUT II.

De Ruminantibus Cornigeris in specie.

ARTICULUS I.

De Bove domestico.

Aldrovand. Hist. Quadrup. l. 2. c. 1. ET tantum de animalibus quadrupedibus bisculcis ruminantibus & cornigeris in genere. Species si attendas, sunt inter ea, *Ovis*, *Bos*, tam domesticus quam sylvestris, *Capra* & *Hircus*, tam domesticus quam sylvestris, *Cervus*, *Tarandus*; *Alce*, *Rhinoceros*. A Bove autem merito incipimus, animali, quæ sibi omnia ferè quæ ad victum nos & reliqua reposcimus, vendicat. Cuncta certè legumina frumentaque, ut verbis Vegetii utar, bobus meritò aratrisque debentur. Vinearum ipsarum usus periret, nisi eorum adminiculis carpenta sudarent. Quid de diversorum munerum comparatione referamus, dum inter mobilia, & quicquid gravius est, absque vehiculis penè reddatur immobile? Reliqua omnia animalia, ipsæque cohortales aves, ex eorum capiunt labore substantiam. Unde enim equis hordeum, unde cibum canibus, unde porcis pabulum dominorum solertia subministraret, ni pa-

Veget. in prologo l. 2. Veterinariæ.

rentur boum labore frumenta? Et ne longum faciam bobus debent alimenta, quicquid alii potest. Apud alios genus mularum, apud alios camelorum, apud paucos elephantorum, etsi exiguus usus est, nulla potest ratio esse sine bobus. Non est itaque mirum tali olim boves in precio, ut Germani junctos uxori ducænde dotis nomine mitterent, quo venire se laborum periculorum que sociam his incipientis matrimonii auspiciis admoneretur: Athenienses nullum longo tempore, cujus opera aratro vel curru utebantur, immolarent: Pythagoras, ne quis istiusmodi operosa animalia interimeret, instituerit: Phryges, qui bovem aratorem interfecisset morte mulctarent: Imperator Valens lege caveret; ne quis per Orientem vitulinâ vesceretur: & Constantinus, ob civilia debita boves aratorios pignori capi vetaret. Quin & virtutis premium boves dati; & Decius Mus tribunus militum, cum Romanum exercitum ab hostibus Sabinis circumventum, circuitione montis conservasset, auream coronam, & centum boves accepit; Lelius post expugnatam urbem, triginta. Taceo tributi nomine à Bohemis Carolo Magno quotannis centum & triginta boves missos: furto subreptos belli causam, prodente Homero, & Pausania fuisse: & Batavos, qui ex caseo & butyro, quæ in extrema loca exportantur, in singulos annos ducenties sestertium, id est, decies centena Caroleorum millia, præter ea quæ in quotidianum alimentum cedunt, cogere, ut Adrianus Junius prodidit. Diversa pro ætate & sexu *Nomina* sortitur. Præcipua sunt, *Bos*, *Taurus*, *Vacca*, *Iuvencus*, *Iunix*, *&* *Vitulus*. *Bovis* nomen propriè castrato impositum est: taurum tamen quoque & vaccam significat; ut & apud Græcos βοῦς nomen est genericum, & teste Tzetze aliquando vitulum significat. *Taurus* est bos antequam castretur, dux & maritus vaccarum. Oppianus tamen hoc nomine tanquam digniore, totum bubulum pecus complectitur. Dictus est Ethymologo quasi τανύουρος, à caudæ extensione, ἀπὸ τοῦ τείνειν τὴν οὐρὰν; vel quasi γαῦρος, id est, superbus: vel à Syriaco Tor & Taur, ut Scaligero placet. *Vacca* fœmina tauri est, & apud Græcos à bove mare per articulum distinguitur. Florentinus βούθηλειαν aut δάμαλιν reddit, quod nomen omni animali in juventa Phocion tribuit, juvencæ alii. *Iuvenci* & vituli nomen non distinguunt satis authores, nec Varro sibi constat; quin & Poëtæ juvencos & juvencas vocant boves & vaccas, nec non vitulos, quibus nondum erupere cornua: cum tamen Isidoro juvencus dicatur, quod incipiat hominum usus in excolenda terra juvare, quod ex Varrone habet; juvenci nomen bovem nobis indicabit, qui jam non amplius vitulus. *Iunix* eadem videtur quæ juvenca.

Tacit. de morib. German. Rhodig. Antiq. lect. l. 19. c. 27.

Ælian. H. A. l. 12. c. 34.

Dubrav. in Histor. Bohemica. Pausan. in Messeniacis.

Nomen.

Ideo

Ideo Cornutus ad Persium, junices teneræ ætatis boves, quæ nondum ad summam ætatem pervenerunt, esse dixit. *Vitulus* & *vitula*, primæ ætatis nomen est. Isidorus à viridi ætate; alia à vitulando, id est, lasciviendo, alii à vita derivant. Apud Græcos varia obtinuit nomina. Dicitur namque πέταλος, μόσχος, μόσκαρι, πόρτις, πόρις, ἐρινὰς, μογιλαῖος, ἴωις, πρὼν & πρηὼν, κορόννος, ρώς, πέλλης, κνώδαλος, quorum tamen quinque posteriora tauro & bovi potius competunt. πέταλοι dicuntur vituli apud Athenæum, ἀπὸ τῶν κεράτων, ὅταν αὐτὰ ἐκπέταλα ἔχωσι, id est, à cornibus patulis seu exilibus, ut Cælius Rhodiginus interpretatur; patulis potius, planis, & in latitudinem extensis, ut alii. Μόσχος quod utrique sexui commune est, dicitur, vel quod μῶ vocem edat: aut παρὰ τὸ ὀσμᾶσθαι τῇ μητρί; aut παρὰ τὸ μῶ τὸ ζητῶ, καὶ διὰ τὴν σχέσιν ἣν ἔχουσι πρὸς τὰς μητέρας: id est, aut quòd matrem olfaciant; aut quòd μῶ voce quærant; aut propter affectionem, quam habent versus matrem. Μόσκαρι Græci nostri temporis nominant. Πόρτις Hesychio est νεογνὸς βοῦς, à quo πορτάκιον. Πόρις apud Henricum Stephanum est vitulus & vitula, παρὰ τὴν πορείαν ab itinere, ita ut sit μίκρα βοῦς, ut Suidæ verbis utar; ἡ ἀρξαμένη νῦν τῆς κατὰ νομὸν πορείας. Ερινὰς Hesychio & Varino νέας βοῦς. Μογιλαῖος itidem. Ηνιν Græci vocant, τὴν ἐνιαυσιαῖαν καὶ μόνον ἑνὸς βοῦς, boven anniculam. Reliqua bovi vel tauro magis competere dixi. Πρὼν namque Varino & Hesychio est taurus. κίλλιξ bos aut agnus qui alterum cornu perversum habet. Κορόνιος bos cui cornua sunt lunata, ut κόραινος taurus ὀρθόκερως iisdem. Ρώς apud Tzetzen taurorum Scythicorum genus est. Πέλλης vocatur bos coloris nigri. κνώδαλα quoque Æschylus boves vocat.

Descriptio.

In *Descriptione* singularia duntaxat adscribam. Notissimum namque animal est; de cornuum verò Differentiis post agemus. *Pilum* itaque hoc animal gerit, qui quotannis, teste Aristotele decidit, tenuiorem & densiorem quàm suum: in dorso tamen & cervice densior est; & peculiari nomine κόλλοψ appellatur, quòd ex ipso ἀναζρατποειθὲν, id est, fervefacto, ἡ κόλλα seu gluten fiat, seu ut Varinus, quòd ex eo κόλλαβοι id est, claviculi, quibus remittuntur & intruduntur in cithara fides, parentur. Quæ in collo conspicitur reduplicatio, μίκλος appellatur, ut idem ait. *Labiorum* prominentiam habet crassam: crassam item & obtusam supernam maxillam, ideò breves herbas decerpere non potest. *Frontem* imagine V. figurari Cælius notavit: Democritus & Ælianus exectos latiorem tauris habere observarunt. Inter utrumque cornu maxima ossium est durities, injuriis valdè resistens & fractu contumax. *Linguam* avulsam per totam diem palpitare, Cardanus scripsit. *Pelles* illæ quæ ex gutture dependent, palear seu palearia dicuntur. Varino forte λωγάλιον, nam τῶν βόων ὑπὸ τὸν τράχηλον χάλασμα, explicat. *Dentes* sunt continui, & bis mutantur. Mutant autem bimi, ut ait Plinius. Superiori dentium ordine carent: id est, primoribus quatuor, ideò, ut diximus, ruminant. *Penis* tentigo tanta, ut si initurus à loco aberret, vaccam vulneret.

Plin. H. N. l. 11. c. 37.

Vaccæ *Mammas* habent inter femora, binas, ut habet Aristoteles; quatuor, ut Plinius, singulis papillis, quas habet quatuor, teste etiam Aristotele, mammam, ut apparet, tribuens. *Podicem* hiare innuit Horatius. *Caudæ* tenor longus est, pili breves. Plinius caulem vocat. *Caro* sicca est & atrabilaria. *Nervi* duri & robusti; tauris tamen duriores. *Sanguis*, fibris refertus, ideò omnium celerrimè coit & durescit. *Articulum femoris*, laxum magis bos habet quàm alia animalia: ob id magis quàm alia pedem trahit, maximè cum macilentus est & senex. *Lapillum* feruntur in capite gestare, eumque si necem expectent, expuere. Augustinus in jecore quoque & renibus habere scribit. In corde *Os* gerere, Plinius author est, ex Aristotele sine dubio. *Lienis* figura oblonga est; ipse nigrior quàm in sue præsertim ubi consenuerunt. *Renes*, humanis, teste Plinio, similes, velut è multis renibus compositi. *Tali* à cameli talis differunt, quòd paulò majores sunt. In secundo juvencarum ventre, nigricantem pilæ rotunditate tophum reperire, nullo pondere. Plinius author est. Aldrovandus duas in musæo habuit; unam colore ruffo, alteram atro, quòd ille ex ruffi coloris bove, hæc ex nigro esset eruta; cum sit earum ortus ex pilis, quos in ipsa ruminatione lambendo, ut fit nonnunquam, exteriores corporis partes deglutiendo colligunt, admistaque pituita paulatim in ovalem figuram fere cogunt.

Plin. H. N. l. 8. c. 45.

Aristot. H. A. l. 2. c. 15.

De *Loco* non est quòd multis agamus. *Cibum* si spectes, omnivori quidem sunt boves: maximè tamen gramine Cytiso, ervo, medicâ herbâ, loto, carice, salice, quercu, oleâ, arundine, alno nigra, vite, hordeo, olyra, arinca, milio, panico, cicera, lupino, glandibus, nucleis dactylorum olearum, & visco, delectantur. De gramine omnibus notum est, cui hyeme fænum succedit. In Narbonensi provincia in fonte Orge, quoddam nascitur in tantum bobus expeditum, ut id mersis totis capitibus quærant. Idem in Ligeri amne, quæ per velaunios fluit faciunt, & in Sebusianorum piscinis. In eorundem quoque lacunis, stagnis, & pigris aquis, gramen nascitur longissimis foliis, subrubris, innatantibus aquæ, quorum etiam tam avidi sunt boves, ut dum ea persequuntur, ad ventrem usque se immergant, & toto capite sub aquam dejecto ea depascantur: quo pabulo eximiè saginantur; vaccæ autem plus lactis, quàm quæ in vicinia præbent. Ex cytiso copiosum & dulce lac pro-

Plin. H. N. l. 18. c. 22.

Dalèchamp ad l. c.

Plin. H. N. l. 13. c. 24.

provenit: sed dum floret incommodus est, quòd tantisper urat & extinguat. Ervum commendatur, sed non mense Martio satum, quòd cerebrosos reddat. Plinius non solum mense Majo satum, noxium bobus dici asserit: sed & autumno gravedinosum. Madefactum, pluribus diebus mitescere. Ideo Democritus tale, ne boves fiant debiles, singulis mensibus in potu exhibet. Singulis boum jugis, quini modii sufficiunt. Ex medica omne emaciatum jumentum pinguesit, ægrotantique pecori remedio est, ut Theophrastus prodidit. Ideò sylvestris in plærisque Hispaniæ locis, præsertim Valentino, diligenter, teste Dalechampio, seritur. Parcius tamen dandum, quòd Aristotules, lactis copiam extinguere, quod universum pabulum in sanguinem, adipem & carnes, facessat. *Lotus* alimentum plurimum optimumque præbet, quia subdulcis est, & semel sata herba restibili, per aliquot annos fœcunditate germinat. *Ulmi* Attiniæ inprimis frondes apud Romanos olim in precio. Si eâ assiduè pecus alueris, & postea generis alterius frondem dare institueris, fastidium bobus afferet. *Salicis* fit apud Virgilium mentio; nec Lucretius ejus oblitus est. *Ficulnea* folia bubus probè dari posse, si sit eorum copia, scribit Columella. Idem quernam ceu meliorem & oleagineam præfert, sed ejus generis quæ spinas non habet. *Alni* nigræ folia lactis copiam generant. *Hordeum*, & reliqua ex frumentis de paleis intellige. *Milium* tamen in Italia boum pabulum feri, Porta scribit. *Cicera* ervi loco fresa datur in Hispania Bætica, quæ cum suspensa mola divisa est, paulum aquâ maceratur, dum lentescat. *Lupini* modii singuli bovem unum satiare validumque præstare, apud Plinium legimus. Maceratus in aqua fluviatili & marina triduo, dulcescit, & ita siccatus ad usum reconditur. *Glandes* Cato post sementem colligi præcipit, & in aquam conjici, ut inde semodius patrata sementi, verno modius bobus singulis detur. De iisdem Plinius. Bobus glandem circa brumam aspergi convenit, in singula juga modios 24. Largior valetudinem infestat: & quocunque tempore detur, si minus triginta diebus continuis data sit, narrant vernâ scabie pænitere. *Nucleos dactylorum* in aqua maceratos apud Babylonios bobus ovibusque in pabulum exhiberi, Strabo author est: visco ali, indeque pinguescere, Theophrastus. Aluntur & *pisce*, apud Pæonas, qui Prasiadem paludem accolunt. Nec *cicuta* abstinent, seu viridi, seu arida: nec à ranunculis læduntur. De *Potu* non est quod multa dicam. Aquâ eâque clarâ delectantur. Vegetius tamen nec sordida quidem lædi testatur. De ratione cibandi consule Aldrovandum, & agriculturæ scriptores. De *ætate* ita breviter Plinius. Vita fœminis

Columella R. R. l. 5. c. 6.

Virgil. Georg. 3. Lucret. l. 2.

Columella R. R. l. 6. c. 3.

Colum. R. R. l. 2. c. 11.

Theophr. l. 2. de caus. plant. c. 23.

Potus.

XV. annis longissima, maribus XX robur in quimatu. Cognoscitur, inquit, Crescentiensis, quando mutant dentes. Mutant enim anteriores anno evoluto, & decem vel octo mensibus: deinde post sex menses paulatim amittunt proximos, donec intra triennium omnes muta verint. Quo quidem tempore optimè habiti sunt, & in vigore ad decem usque vel quindecem annos perseverant. In statu dentes habent pulchros; longos, & æquales: qui per senectutum eis imminuuntur, nigrescunt, & corroduntur. Gesnerus ait, Helvetios ex circulis quibusdam qui circa vaccarum cornua nascuntur supernè ferè, de ætate judicare: illos autem in quimatu fermè ternos esse; postea plures. Esse etiam, qui quoties fæta fuerit, toties singulos adnasci circulos putent. Circa *Generationem*, *libido*, *coitus*, & *partus* occurrunt. *Illam* si spectes, coitus tantum tempore cum fœminis pascuntur: bis de die annosiores, sæpius juniores & quidem eandem ineunt: & tanto motu genitalem nervum admovent, ut semen sine motu emittant. Exectum vaccam implevisse Aristoteles tradit: Columellæ verò judicio, unus mas quindecim vaccis abundè sufficit. Varro tamen multo plures tribuit, inquiens, habere se tauros totidem, quot Atticus, ad matrices septuaginta, duos, unum anniculum, alterum bimum. A gravidis abstinet, & sponte, à conceptu, divortio quasi facto secubat, ac ut in Epiro maximè videre est; trium plærumque mensium spacio non apparet, sed seorsim à vaccarum consortio convictuque pascitur. Haud minus famosa vaccarum salacitas. Testatur Aristoteles, libidine adeò accendi, ut bubulci eas tenere & capere nequeant, indiciumque suæ libidinis indicare, genitalis speciem prominentiorem. Crebrius mingere, more equarum: Tauros etiam supervenire, & sequi sedulo, & assistere. Turgere ad coitum plus minores quàm majores. Mugitum dum prurit edere, Ælianus prodidit, à triginta etiam stadiis dissitam. Libidinem augent, salsa bovis caro juglandis magnitudine ori indita: Orobanche comesta, & alia, quæ Columella præcipit. *Coitus* laboriosior est quàm equis, tuncque potissimum tempus, cum fœmina à mensibus purgatur, quæ sua sponte marem patitur. *Concepisse* cognoscitur, si Aristoteli credimus, cum menses cessarunt, spatio temporis trimestri, bimestri, quadrimestri, semestri. Ferunt ventrem menses decem: decimo pariunt, teste Varrone: quicquid antea genitum est, vitale esse Plinius negat; suntque authores, qui ipso complente mensem decimum mense parere ajunt. Vituli in utero situs icone exprimitur: ut & secundina uteri interna qua fætus contineri solet, cum suis cotyledonibus, externaque ostenditur. Quamvis autem singulos pariant, raroque binos:

Ætas. Aristot. H. A l. 6. c. 21. Crescent. l. 9. c. 64.

Generatio.

Aristot. H. A. l. 5. c. 2.

Varro R. R. l. 2. c. 5.

Aristot. H. A. l. 6. c. 18.

Ælian. H. A. l. 10. c. 27.

Columella R. R. l. 6. c. 24.

(Membrana lateri interna &c. n. 8. Membrana fætum continens. m. 7.)

binos: ætate tamen Ptolomæi junioris, vacca quædam, teste Diogeniano, eodem partu sex edidit vitulos: miraque est harum animantium in Hispaniola fœcunditas. Plærumque binos pariunt, undecimo mense taurum admittunt. Etiamsi verò geminos ferant, negant tamen boves gravidas, præterquàm dextro vulvæ sinu ferre. Marem an fœminam conceperit, ex desultu post congressum hariolantur. Si namque dextra parte desiluit, marem seminasse dicunt, si læva, fœminam. *Amicitiam* colunt cum apibus, inimicitias cum crabronibus, tabanis, muscis, ricinis, ursis, sue, corvo, plantarum aliquot, & coloribus quibusdam gerunt. De apibus innuit Plinius dum scribit, circumliniri alveos apum fimo bubulo utilissimum. Cognatum hoc iis innascentes bestiolas necat, araneos, papiliones, teredines, apesque ipsas excitat: & alibi: In totum reparari ventribus bubulis, recentibus cum fimo obrutis: Virgilius juvencorum corpore exanimato, sicut equorum vespas, papiliones, teredines: apesque ipsas excitat. Crabronum aculeo icti, ceu immanissimo quodam dolore affecti, ad cursum incitantur. Muscæ adeò eos vexant, ut in Leucada panegyri muscis bovem immolare, consuetudo fuerit, quæ illius distentæ cruore confestim evanescere credebantur. A ricino divexati minus pinguescunt, & ad labores sunt lentiores. Ursi tauros ex ore cornibusque eorum pedibus omnibus suspensi, pondere fatigant. Nec alteri animalium in maleficio stultitia solertior. Suis fimus bobus noxius est. Corvi advolantes oculos eorum lacerant. Sevo, suumne an aliud ignoro, si lingua tauri perungatur, morituros citius quàm comesturos, nisi sale & aceto abstergatur, quidam venditant. Quantum ad plantas, si nares tauri oleo rosaceo illinantur, vertiginosus evadit. Laser naribus inditum eundem inflammat. Nigro helleboro necantur. Chamæleontis succo juvencas necari angimæ modo, Plinius scribit. Caprificus carnes teneras reddit. Folia fraxini jumentis mortifera, cæteris ruminantium innocua, si Plinium sequimur; quod de taxo verum est. Circa Scytharum & Medorum dictam Thraciæ regionem, locum esse ajunt, viginti ferè stadiorum spacio, qui hordeum producit, quo homines quidem vescuntur, equi verò & boves, cæteraque animalia abstinent. Tragus quandam herbam inter vitia frugum describit, cujus folia ab initio planè milium referunt, longis., asperis aristis, armatam, quæ lapparum instar vestibus hæreant, in arvis milio & hordeo consitis frequentem, bubus valdè noxiam, ab iisque evitari. Aconiti cærulei species à bubus, teste Gesnero, non attingitur. De bona herba, Caltha Alpina, Personata; vide Gesnerum & Tragum. Personata, Germanicè

Sympathia & Antipathia.

Cælius Rhodig. Antiq. lect. l. 23. c. 30.

blaffen/ cum rore madida à bobus depascitur, adeò eos inflat, ut aliquando rumpantur, nisi cursu agitati, incalescant & per alvum rejiciant. Ex coloribus, rubro & qui ad illum accedunt, irritantur. Admirandum verò est, boves deinde non araturos, qui aliquem ad supplicium devexerint: vel si arent, terram non esse laturam fructum. Geoponici verò tradunt, quod oporteat observare seminantem, ne femina boum cornibus incidant: hæc enim κεραςβόλα intractabilia, nominari, & sterilia esse. Plinius ait, in incendiis si fimi aliquid egeratur è stabulis, facilius extrahi, nec recurrere boves ovesque ferri, quod quis etiam non miretur. De *Motu* & *Voce* paucula sufficient. Ille lentus est, ne dicam, piger. Unde bove leporem venari dicimus. *Vox* pro ætate & sexu variat. Vitulis graviorem esse quàm adultis, bubus fœminis quàm maribus Aristoteles & Plinius asserunt; è contrario mutari, si castrentur. Propriè autem horum animantium est boare, & ut Varro bovare, ut Pacuvius boire. Vulgaris autem boum vox μύκημα, μύκησις, & μυκηθμὸς ἀπὸ τοῦ μυκᾶσθαι dicitur. In *Cibis* nobis boves multa præbant, carnes nempe, cerebrum, linguam, cor, jecur, lienem, renes, omasum, intestina, pedes & medullam, præterque ista, lac, ex quo caseus & butyram paratur. *Carnis* præcipuus usus est: & quamvis Ægyptii vaccinâ abstinerent, taurinâ vescerentur: Romani tamen, ne amplius taurina caro venderetur prohibuerunt, quod ex ejus esu, pestilentia in gravidos mulieres regnante Tarquinio Superbo incidisset. Apposita est apud Homerum Heroibus, quod Athenæus notavit. Lysandro in Joniam proficiscenti bos & placenta dono missa sunt. In regno Senega non aliâ carne incolæ vescuntur. Prometheus, teste Plinio, primus bovem occidit. Veteres in conviviis lautis integros assos apposuisse Aristophanes testatur. Turcæ quoque in Asia minore seu Natolia, cum puer aliquis, cujus parentes in re mediocriter lauta sunt, circumciditur, integrum bovem, immisso in ejus alvum integro vervece, qui gallinam, cui ovum insertum sit, etiam in alvo contineat, crassa sude infigere solent, & luculento igne assare, qui à puere sanguine junctis absumatur. Qualitaten bubulæ si spectes Celsus ex domesticis plurimi alimenti & stomacho aptissimi decit, interque ea quæ minimè corrumpuntur. Hippocrates validam esse testatur, sistereque, sed difficulter concoqui. Galeno minimè quidem est humida pitutitosa ac lenta, nocet tamen admodum ob duritiem & in alterando difficultatem: & quamvis alimentum corpori suggerat, non mediocre, neque dissipatu facile: sanguinem tamen generat crassiorem. Quod si quis temperamento naturali melancholicus magis fuerit, affectu aliquo melancholico prehende-

Sanguinis Ira.

Vox.

Usus in Cibis.

Athen. Dipnos. l. 1.

Plin. H. N. l. 7. c. 36.

Bellon. obs. l. 1. c. 60.

Hippoc. de rat. vict. l. 2.

hendetur, si largius eâ vescatur. Lien etiam à tali succo quibusdam intumuit, quam mox cachexia subsecuta est. Pejoris verò boves sunt succi vere primo & medio dum teneriores herbas pascuntur, & graciles: melioris, cum herbæ densescunt, & ad semen producendum festinant. Sale condita, & fumo indurata, Belgæ, Scoti, Angli & alii Septentrionales vescuntur. Medio potissimum Octobri & Novembri sale maceratur: ubi suspensa est, accensis, à quibusdam, juniperi ramis mox extinctis, suffitur. Nonnulli carnis colorem commendari putant, & rubescere magis, si aridis urticæ fascibus suffiatur. Parcius verò & ista attingenda est: quippe parum aut nihil alit, vivitque diutissimè in stomacho, ac difficillimè perficitur, confecta, pessimum succum præbet. Censetur mediæ ætatis, & quæ laboribus fracta non est, utilior: vetulorum tamen saginæ promptior, viditque Brujerinus, quos Averni miserant, tam insigni obesitate graves, ut nonnisi plaustro impositos, qui emerant, aliò transferre possent. Morbosos mactare, lege, præcipuis in urbibus cautum est: deprehensi, mulcta gravi mulctantur. Scilicet; vitiata caro vitiatos humores spiritusque generat, ipsa etiam per se sat gravis. Vitulina, tanquam temperata, optimi succi, grata gustui, facilis concoctionis & bonum generans sanguinem, ab omnibus laudatur, & multi hædinâ laudabiliorem sentiunt. Sed Crescentiensis, quindecem à partu diebus elapsis, occidendos esse monet: alii vix ante trigesimum ætatis diem matribus eripiunt: in multis Galliæ tractibus, teste Brujerino, mensium unum, aliquando eo minus natos, nonnunquam sesquimensem, laniis traduntur. Romæ sæpe integro anno lactare permittuntur, & ab herbis & alio pabulo depellunt, Cupediæque exinde lautissimæ, & Francisco I. Galliarum Regi in usu. Donatus Antonius Ferrus illorum carnes maximè laudat; qui à partu tribus aut quatuor mensibus remoti sunt, atque annum unum non diu transiere. Quantum ad *juvencos*, commodiores quidem sunt adultioribus, sed inferiores vitulinis. Lugdunensibus anniculæ, semestres, bimæ aut trimæ juvencæ placent. Brujerinis quæ venerem expertæ non sunt, laudabiliores existimat. De *partibus* jam videbimus. *Vituli caput* elixari, & calidum edi, notum. *Cerebrum* capiti exemptum seorsim modicè in aqua coctum; mox tunicis liberatum, in vino coquitur, & aromatibus aspergitur. De *Maxilla*, Cratinus teste Athenæo, ubi de foro cupediarum agit, mentionem facit in Plutis. Ob bovinam maxillam pugnans. *Lingua* in Germania & Belgio in precio habetur. Sacris non erat olim adhibita, quod sacerdotes sub specie religionis eam sibi reservarent. Quidam condimentis farctam in

Brujer. l. 13. c. 8.

veru assant. *Ubera*, elixari solent, & mox additâ pinguedine, aut butyro, frigi in sartagine, aramatibusque aspersa inferri, *Ventres* inter cibos olim ab antiquis celebratos. *Omasum* inter gulæ cupedias olim, saltem apud Romanos, ex his Plinii verbis innotescit: Hoc animal tantæ apud priores curæ, ut sit inter exempla damnatus à populo Romano, qui concubino procaci rure omasum se edisse negante, occiderat bovem, actusque in exilium tanquam colono suo interemto. *Lactes* magnatum mensas cohonestant, & ab antiquis celebrantur. Τῶν χορδῶν enim, ut Dalechampius exponit lactium, ut Natalis Comes intestinorum, meminit Epicharmus. Sed ἀκροκώλια iisdem in usu. Nec *Pedes* rejiciuntur. Diogenes Cynicus quod crudum devorasset, mortuus est. *Usus in Medicina* quòd spectat, *Caro* bubula tumorem sanat; & calida imposita panos & apostemata discutit, si Plinio fides est. Vaccinam veretro impositam ulcera ejus & epiphoras mirè sanare, Marcellus Empiricus prodidit. *Ius carnis* bubulæ ventris fluxus biliosos, teste Simeone Sethi, compescit: vaccinæ ulcera oris & rimas sanat; vituli, inter cœliacorum & dysentericorum auxilia recensetur. Caro vitulina, recens cum aceto cocta, madidaque aliis imposita, fœtorem hirci tererrimum tollit: si cum aristolochia inassata à mulieribus edatur, circa conceptum, ut mares pariant, facit. Sorbitionem ex pedibus Brudi Lusitani, apud Aldrovandum vide. *Iecur* bovis ustum potumque ventris & sanguinis profluvium prohibet, ut Haly prodidit. Ex vituli masculi & tantundem foliorum salviæ minutatim pariter concisis, collectus stillatitius liquor, contra durum in transversum in imo ventre supra pudenda tumorem prodest. *Splenis* bovis extractum in mensium suppressione opitulatur. Superstitiosa sunt & magica quæ Plinius prodidit. *Omasi* quoque jure poto, venena expurgari putant: privatim verò aconita & cicutas. A recentibus adhuc & calidis vituli *extis* minutatim concisis, liquor cum æqualibus parbtius salviæ & melissophylli extrahitur, quo membra frigida, tabida, & resoluta, perfricantur. *Genitale* in aceto maceratum & illitum, splendidam, teste Sexto, reddit faciem. Tauri rubri aridum tritum & aurei pondere propinatum, fastidium coitus adfert: recentiores venerem in viris excitare, affirmant. *Medulla*, vituli inprimis, inter emollientia censetur. Vaccineam cum farina tenui subactum, & instar excocti panis in cibo datam, mirè dysenteriam sanare Marcellus Empiricus scribit, maxime si & caseus bubulus recens manducetur. Taurina siccior est, & in vino trita potataque torminosos emendat. Liquata & cum quarta parte myrrhæ rubentis & olei laurini tanto

Plin. H. N. l. 8. c. 45.

Usus in Medicina.

Hartmann. in Chymiatria.

Plin. H. N. l. 28. c. 13. Gesner. in Bove.

tanto mista, nervorum contracturas solvit, si ea pedes manusque diluculò & vesperi inungantur. Plinius bubulam ex dextro crure priore tritam cum fuligine, pilis ac palpebrarum vitiis angulorumque occurrere ait. Quantum ad *sevum*, de taurini præparatione ita Plinius. Quæ ratio adipis, eadem in his quæ ruminant sevi est, aliis modis non minoris potentiæ. Perficitur omne, exemtis venis, aquâ marinâ vel salsâ lotum, mox in pila tusum, aspersum marinâ. Crebrò postea coquitur, donec odor omnis aboleatur. Mox assiduo sale ad candorem reducitur. A renibus autem, omne laudatissimum est. Si verò vetus revocetur ad curam, liquefieri prius jubent, mox frigidâ aquâ lavari sæpius, dein liquefacere affuso vino quàm odoratissimo. Eodemque modo ac sæpius coquunt, donec virus evanescat. Quomodo odoramentis imbui debeat, Dioscorides docuit. Suillo est multò calidius & siccius, leonino temperatius, ad scirrhos & phlegmonas accommodum. Cum resina & creta Cimolia omnem duritiem discutit: Æsculapius cum cera imponi jubet, & fortè melius cum ad Galeni tetrapharmacum accedat. Vincit maculas in facie, cum semine cunilæ, ac cinere è cornu cervino, si canicula exoriente comburatur: Cum arborum resinis & melle panos & similia sanat: cum adipe ursina & cera permixtum, pari pondere, parotidas miro remedio comprimit: vitiligines cum strychno & ruta, nec non verrucas, strumas, & similia emendat. *Vitulinus* adeps ex fœmine sublatus, cum aquæ cotylis tribus, decoctus, & sorbitionis more sumptus, cæliaco prodest. Cum sale tritus phthiriasi, & capitis ulceribus utilissimus est. Cum nitro modico permixtus, & ceroti instar testiculis impositus, tumores omnes & dolores persanare dicitur. Eundem contra venena quæ exulceratione enecant, valere Plinius alicubi scripsit. De eodem ita Marcellus. *Sevum vituli cum adipe anserino impositum, rimas scissurasque oris optime jungit.* Rigores cervicum bubulo sevo optimè perfricantur, nam continuo mollescunt, & dolor omnis abscedit. Efficax est vitiis sedis. Clavos sanat cum thuris polline: lepras, furunculos, lichenes, & psoras sal emendat cum passa uva exemta ejus ligno, & sevo bubulo atque origano ac fermento, vel pane. In furunculis illinitur sevum bubulum, cum sale, similiter & caprinum. Sole adusta sevo bubulo cum rosaceo aptissimè curantur &c. De Felle hæc habentur. Ulcera capitis, teste Marcello, subitò sanari, si cum stercoris asinini succo, & scillæ contusæ pauxillo, fel taurinum misceatur: vel cum nitro, vino, & oleo quantum satis mistum, adhibeatur. Cum terra Cimolia, & nitro, lepras furfuresque extergere, Dioscorides testis est. Phagedænis & fistulis immitti cum succo porri aut lacte mulierum, Plinius. Idem cum lana umbilico illitum, lumbricos egerit: cum melle anginis inungitur: sedis vitia ad cicatricem perducit: occlusas hæmorrhoides aperit: in lana collectum, & alvo suppositum ventrem solvit: cum butyro, medullâ cervinâ, & oleo laurino perfricta genua sanat: Contra genitalium & scroti dolores, cum melle utiliter inungitur: pterygia digitorum aquâ calidâ dissolutum levat. Mulierem purgationes lana succida appositum juvat. *Bubulum*, melli admixtum, teste Rhasi, ferrum infixum vel spinam extrahit. Idem ad crassitudinem mellis subactum, & illitum, permixto alumine & myrrha, ea quæ veretris serpunt, mira celeritate persanare dicitur. De eodem ita Plinius. Panos & apostemata in quacunque parte fel bubulum discutit, ut sanguis etjam & caro bovis calida imposita. Cum oleo ci cino, & rosaceo æquis portionibus, aurium dolori & vitiis medetur: tinitum eorundem, cum gossypio impositum, dispellit. Sunt qui regium morbum pelli credant fascia lintea, in bubulo felle calido tincta, & corpori sub costis incincta: quod triduo faciendum ajunt, ita ut quotidiè renovetur medicamentum. Hippocrates, si mulier non concepit, mensibus apparentibus, tertiâ aut quarta die alumen tritum unguento dilutum, lanâ exceptum apponere, & per tres dies appositum haberi: Tertiâ verò die, fel bovis radi, & ramentum oleo dilutum, linteo exceptum apponi & tres dies appositum haberi, post cum viro concumbere, jubet. Mirum denique est quod Prosper Alpinus scribit, nonnullas mulieres in Ægypto, ut pinguescant, in balneis accipere novem diebus, fellis vaccini chirat, in aqua vaccina dissoluti. De *Felle vitulino* scito, lendes cum aceto calefacto tollere: cicatrices oculorum extenuare, cum melle inprimis myrrha & croco tritum, auriculæ infertum cum felle vitulino & aceto, & exuviis serpentis, maximæ utilitatis esse: Cimices fugantur, si amurcæ coctæ mixtum cum oleo, eis insperseris. *Lapis* in felle bovis, figurâ annuli, Philosophis Alcheron, tritus & naribus attractus, aciem oculorum promovet, & prohibet, ne quis humor descendens in oculis colligatur: comitialibus prodest, si magnitudine lentis inde capiatur cum succo betæ, & hauriatur naribus. Est & *Corio* & *Glutini* suus in Medicina usus. Combusto illo sanantur teste Plinio, perniones, ex veteri inprimis calceamento: cum melle phagedænas in ulcerum genere abrodit: veteris verò soleæ crematæ cinis attritus calceamentorum sanat. *Glutinum* ex coriis boum ex coquitur, taurorumque præcipuum. Præstantissimum fit ex auribus taurorum, & genitalibus. Nec quicquam efficacius prodest ambustis. Sed adulteratur nihil æquè, qui-

Alpin. de Medicina Ægypt. l. 3. c. 3.

quibusvis pellibus inveteratis, calceamentisque etiam decoctis. Rhodiacum olim fidissimum, eoque pictores & medici utebantur. Hodie præstantius, colore fere spadiceo, quàm maximè durum, & vitri instar fragile, Germanicum cognominatur, & duplo cariùs vulgari, quod subnigrum est, venditur. Dioscorides xylocollan, quòd in lignis ferruminandis ejus sit usus; alii taurocollan vocant. Inventionem ejus Dædalo teste Plinio debemus, quo tenaci nexu hærerent simul, quæ conjungi aptius non poterant. Scabiem abolet in aceto liquefactum additâ calce, si profunda non fuerit. Aceto remissum, adjecto sulphure, leni igne decoctum, ita ut ad mellis crassitudinem perducatur, surculoque ficulneo dum coquitur agitatum, ac bis per diem impositum, impetigines agrias, id est feras, sanat. Liquefactum, & tertio die solutum, recentes plagas ferro illatas, ad cicatricem perducit. Cum aceto & melle mixtum, lendes tollit. Medetur & dentibus aquâ decoctum illitumque, & mox paulò detractum ut confestim colluantur vino, in quo decocti sunt cortices mali punici dulcis. Bibitur etiam cum tribus obolis, cum calida aqua, in vetere sanguinis excreatione. Cœliaci quoque ventris inflationi cum eadem feliciter imponitur. *Cornu* mucro exustus, duorum cochlearium pondere, addito melle, in pillulis devoratus, Phthisicis prodest, si Plinio credimus. Combustum & in pulverem tenuissimum redactum, duorum cochlearium pondere, cum aquæ calidæ cyathis tribus, & paululo aceti, spenetico jejuno per triduum, bibendum rectè datur. Habet & *Ungula* suum usum. Elixæ & cum sinapi comestæ, veneno resistunt. Ustæ & à mulieribus quibus lac defecit, in jusculo, vino, vel alio liquore potæ, idem restituunt. Carbonibus impositæ mures suffitu enecant, vel aliò abigunt. Scobs tali cum melle pota, lumbricos educit, cum aceto mulso splenam minuit: vino excepta, & dentibus mobilibus apposita, eos confirmat. Frivolum, non tamen omittendum, inquit Plinius, propter desideria mulierum, Talum candidi juvenci, quadraginta diebus noctibusque, donec resolvatur in liquorem decoctum, & linteolo illitum, candorem cutisque erugationem præstare. *Coxæ* uruntur bibunturque, ut Rhasis scribit, ut sanguinem fluenten & menses cohibeant. *Membrana* è partu madida faciei ulcera sanat. *Lapis* qui in capite invenitur, ex eadem aqua quam bos bibit, potus, dolorem capitis efficacitur tollit. *Lac*, utpote crassum & pingue minus per alvum secedit: Plinius tamen eo maxime alvum solvi scribit: ideoque per ver purgandi causa bibi, quod tum omnibus herbis & multum pascantur, Dioscorides addit. Venena, illa inprimis quæ rosiones & ustiones adferunt, expurgat: privatim verò contra dorycnium, colchicum, cicutam, & leporem marinum facit. Calefactum & gargarizatum tonsillarum dolores & tumores citò sedat. Tepidum incoctum subinde sumptum exulceratum quoque stomachum sanat. Cyathi unius mensura, cum pari sevi cervini remissi dosi, & pice præcoqua, quam viscosam vocant, rubricaque Scythica, quæ pissasphaltus dicitur, periclitanti phthisico mirè subvenit. Vaccæ nigræ, ut Hippocrates prodit, cum sesamo trito ad quadraginta dies, ex partu sanguinem vomenti bibendum, donec probè habeat. Idem decoctum, secundum Marcellum & Dioscoridem, exulceratos alvi fluores & tenesmum mitigat & tollit, recens mulctum, aut ad ignem decoctum, assidueque agitatum, donec ad tertias sit reductum. In dysentericis addi mellis exiguum præcipiunt, ut Plinius notavit: & si tormina sunt, cornus cervi cenerem, aut fel taurinum cumino mixtum, & cucurbitæ carnes umbilico imponere. Nec hoc tantum Aëtii, Galeni, & Plinii præceptum. Nostri enim temporis Medici idem faciunt, & in eo stomoma sive ferri aciem optimam novies candefactam extinguunt, idque calidum ægro vel per clysterem exhibent. Propinabatur olim ab Hippocrate & alii liquorii immistum. Is namque, cum vulnerato intestino respiratio prodit infernè in conspicua juxta vulnus, & evacuantur pectora, lac & vinum pari aquæ mensurâ admixtâ, dari jubet. Sed & Gesnerus testatur, aliquos adversus quartanas remedium prædicare, si ex ulno & lacte confusis, liquor in balneo Mariæ extractus per aliquot dies bibatur. *Butyrum* etsi gentium duntaxat barbararum laudatissimum cibum, quique divites à plebe discerneret Plinius dicat; magnarum tamen & hoc apud Galenum, Dioscoridem, & alios virtutum. Vitalis de Furno Cardinalis & medicus eximius, sic de eo scripsit. *Butyrum naturaliter calidum est*, & humidum, cum dominio caliditatis, viscosum, & unctuosum. Idem sæpè comestum, stomachum humectat, ventrem solvit, pectus lenit; ulcera pectoris & intestinorum sanat: maximè valet, quando recens humanæ complexioni proximum. Valet etiam ad leniendum pectus & pulmonem, curandumque maximè si ibi fuerit apostema; quia propria ejus vis maturare, humores & superfluitates omnes pectoris dissipare & mundificare, maximè si cum melle & saccharo comedatur. Butyrum repugnat venenis, membra humectat, asperitatem oculorum ejus litura mollificat & emendat, apostema dissolvit & maturat; vulnera pectoris, pulmonis, intestinorum morsus mitigat, nervos contractos emollit & laxat. Contra venena interna singulare est remedium, si is qui venenum potavit, in lacte calido solutum bibat abunde: nam suâ pinguedine meatus obstruit, ne vene-

venenum subitò ad cor surrepat. Recens autem est laudabile, vetustum minus &c. Tantum Cardinalis. *Caseus* dysentericis & cœliacis prodest. Hippocrates eodem in tertia tabis specie utitur. Donatus ab Alto mari casei Siculi glandem melle illitam, puero ascaridibus laboranti contulisse scribit. *Serum* calidum an frigidum sit, alibi disputabimus: certum est crassitiem humorum extenuare, abstergere, & alvum subducere. Ideò veteres ad alvi subductionem frequentissimè usi sunt, in iis inprimis, quos sine acrimonia purgare volebant, quales sunt, atrâ bile laborantes, comitiales, lepræ, elephantiases, & toto corpore papularum eruptiones. Ante omnia orthopnoicis prodesse, cum nasturtio, apud Plinium habemus. *Urina* bovis castrati, succino usto & in ea extincto castigata, impotentiam tollit. Hippocrates eâdem uterum muliebrem purgat, ut conceptus sequatur. Tauri urina lepras ac furfures tollit: capitis manantia ulcera sanat: & aurium dolores cum myrrha instillata, lenit. Denique, si major sit gravitas aurium, ut Plinius inquit, urina capri vel tauri, vel fullonia (id est humana) vetus calefacta prodest, vapore per lagenæ collum subeunte: admiscent & aceti tertiam, & aliquid urinæ vituli, qui nondum herbam degustaverit. De *Sanguine bubulo* scribitur, cum aceto & modicè sumptum, contra sanguinis rejectionem facere: canum rabiem recentem sanare; & abscessus, si cum sevo ad ignem emplastrum fiat, concoquere. *Taurinus*, teste Dioscoride, duritas, cum polenta illitus mollit: apostemata, in quacunque parte, aridus discutit: serpentes necat: & illitus maculas omnes de facie tollit: Pestiferum potu esse, quod celerrimè coëat ac durescat, Midas Phrygiæ Rex, Psammenitus Ægyptiorum, Themistocles & alii, qui hausto periêre, exemplo esse possunt. Excipitur à Plinio Ægyra urbs sine dubio Achajæ, ab Homero Hyperesia dicta. Ibi enim sacerdos Terræ, vaticinatura, sanguinem tauri bibit; priusquam descendat in specus. Symptomata, quæ ab illius haustu afficiunt, sunt, spirandi difficultas & strangulatus, faucium tonsillarumque præclusio, linguæ rubor, dentium infectio, & alia. Occurrere ei solent, amarantho, brassica, Caprifico, Calamintho, lasere, nitro, pipere, petroleo, soncho nigro, rubo, & thymo. De *Fimo* non est quòd multa adjiciam. *Taurinus*, tumores & duritias solvit. *Bubulus* & ad chiradas & ad tumores omnes scirrhosos, ex aceto in cataplasmatis forman compositus, imponebatur. Cum melanthio carbonibus impositus, si naribus hauriatur, hemicraniæ medetur. Ad coli dolorem recens, expressum, & cum vino dilutum, vehementer laudatur. Ex eodem tuso & cribrato, sterilium purgatorium paratur. *Vitulini* vires non multum à bubulo discedunt. Marcellus statim subveniri scribit, si recens articulis laborantibus illinatur. Præbent verò & *ad alia*, quædam partes *usum*; ne de agricultura, frumentorum excussione, vecturâ, gestatione, bello, vel spectaculis quiquam dicam. Ex cornibus, præter pocula, Gutti, Cucurbitulæ, Lucernæ, litui, buccinæ, & arcus fiebant: ex corio, scuta, loricæ, galeæ, parmæ, tentoria, navigia, scalæ, balthea, nummi, bursæ, utres, folles, scuticæ, calcei & cætera formantur. Estata Pyræi in Græcia, Rupellæ in Gallia obsidiones testantur. Ex extremitatibus gluten fit. Ex *nervis*, flagella fiunt fractu contumacissima, & quàm maximè flexibilia. *Dentibus* politur charta. Cleanthes philosophus, *ossibus* bubulis & testis fictilibus perscribebat, quæ à Zenone audiverat, cum pecunia non suppeteret ad chartas emendas. Ex iisdem pulvis contra catarrhum & podagram paratur. *Sanguis* malthis faciendis, quòd quam cæterorum animalium crassior sit, & citò coëat, dureturque, perquam accomodus est. Vituli verò cum carnibus valdè concisis in vase fictili per decem dies detentus, inescationis piscium aptissima materia. Ex *Sevo* laudatissimæ candelæ, juvencæ inprimis & circa trimatum. *Felle* bubulo semina macerari Apulejus jubet, antequam spargantur, adversus mures agrestes. Nec accedent ad arborem formicæ, si radici, vaccinum illinatur. Eodem & amurcâ Lycium adulteratur: & aureus ducitur color. Setis bubulis veteres ad scopas vestiarias, utebantur: & pictores suos exinde habebant penicillos. Troglodytæ senio confecti, Diodoro teste, gutture bovis cauda adstricto finiebant vitam. *Fimo* Chinenses pisces alunt, ut pingues evadant. In hoc vaccarum fimo casæ adversus pulices inunguntur, ut Linschotanus prodidit. *Ungulis* bestiolæ à vitibus arcentur. *Differentiæ* boum plurimæ dantur, à magnitudine, cornium varietate, variarum partium à naturali constitutione deflexu, loco, & aliis. Aden insulæ, quæ fortè Madoce & Ocellis veteribus, vaccæ camelum magnitudine æquant, nivis instar candidæ, sine cornibus, auribus proceris, ac pendulis, si Francisco Alvarezio credimus. Ægyptios boves Græcis majores Aristoteles pronunciavit. Æthiopici in Prete Gani regnis tantorum cornuum ut ex iis vasa quæ quinque sexve metretas singula capiunt, formentur. Africanæ sunt tam parvæ vaccæ, ut vitulorum nostratium magnitudinem vix æquent: sed multi roboris & laboris patientissimæ. Idem de Alpinis seu potius Altinis (Atinum urbs olim in littore Venetiæ florentissima juxta Aquilejam) Plinius reliquit. Anglici boves cornibus & miro carnium sapore superbiunt. Americani

Galen. l. 3. de aliment. facult. c. 15.

Dioscor. M. M. l. 2. c. 26. Plin. H. N. l. 11. c. 38.

Plin. H. N. l. 20. c. 13. & l. 29. c. 13.

Differentiæ.

Alvarez. de Æthiop. c. 119.

in partibus septentrionalibus, carent palearibus & gibbosi conspiciuntur. In Dariena, teste Lopezio, ungulis sunt minimè bifidis, mulis non absimiles, magnis auribus, promuscide elephantis, colore cinereo, carne delicatâ. Ex Hispania in Hispaniolam devectæ vaccæ, in tantam fœcunditatem excrevere, ut una vacca proletaria, in viginti sex annis, octingentos fœtus ediderit, dum ex filiis filii rursum procreantur. Aoniorum boum variis coloribus distinctorum perpetuæ indivisæque sunt ungulæ, & unum ex ore egrediens cornu, quod Ælianus prodidit. In Arabia vidit Vartomannus Sultano donatas vaccis, quibus erant cornua cervinis similia, colore nigro: quibusdam & unicornu in fronte. Apud Arachatas, boves sunt sylvestres, teste Aristotele, colore atro, rictu leviter adunco, cornua resimatiora gerentes. (Aristot. H. A. l. 2. c. 1.) Armeniis duplex cornu, sic erratis flexionibus si Æliano fides, tanquam hedera retorqueretur, & si mucrone petitur, ob corneam duritiem, ferrum retunditur. In Bengala provincia, M. Paulo Veneto authore, crassitudine elephantos æquant. In Hollandia vere, plæræque quæ maculosæ, plurimum lactis habent. Aliquibus partibus diebus æstivis, quatuor & quadraginta lactis hæminas singulæ in mulctralia refundunt. In Nosocomio Amstelodamensi, quod Leprosorum domus dicitur, viginti duæ tenentur vaccæ, ex quibus aureos circitur quingentos in lacte & caseis, præter quod in usum quotidiânum cedit, quotannis confici, à fide dignis se audivisse Pontanus prodit. (Pontanus Amstelod. l. 2. c. 23.) Non est ergo mirum, ex caseo & butyro ibidem, quæ in extera loca exportantur, in singulas annos ducentis sestertium, id est, decies centena Caraleorum millia cogi, quod apud Hadrianum Junium legimus. In Scotia boves sunt sylvestres colore candidissimo, juba densa ac demissa, truculenti & feri, adeoque ab humano genere abhorrentes, ut ab iis quæ homines vel manibus contrectarint, vel halitu perflaverint, permultos dies abstineant, dolo capti, moriantur. Carnes cartilaginosas habent. In agro Camanduano, (verba sunt Scaligeri,) boves ajunt esse maximos, brevibus tamen cornibus & hebetibus. (Scalig. Exercit. 206. 6.) Nulla macula candor vitiatur. Cameli gibbus eis & robur par. Onera suscepturi, camelorum more ad agasonis jussum genua flectunt. Haud scio, an eosdem intelligat Plinius dum scribit: Carici boves, in parte Asiæ fœdi visu, tubere super armos à cervicibus eminente, luxatis cornibus, excellentes in opere narrantur: (Plin. H. N. l. 8. c. 45.) cæteri nigri coloris candidive, ad laborem damnantur. Cyprii boves stercore humano pascuntur. In urbe Diu, citante Majolo, boves sunt exigui, prægrandibus & rectis cornibus, sed præter oneris ferendi industriam, & sub freno currere & equitare dociles, equorum gradariorum more. Epiroticæ vaccæ, scribente Aristotele, amphoras singulas singulæ implent lacte. (Arist. H. A. l. 3. c. 21.) Erigitur qui mulget, aut paululum se inclinat: quoniam sedendo ubera contingere nequit. De bobus ibidem, quos incolœ Pyrrhicos vocant, ita Plinius: In nostro orbe Epiroticis laus magna, à Pyrrhi, (ut ferunt) jam inde regis cura. (Plin. H. N. l. 8. c. 45.) Id consecutus est, non ante quadrimatum ad partus vocando. Prægrandes itaque fuere: & hodieque reliquiæ stirpium durant. At nunc anniculæ ad fœcunditatem poscuntur: tolerantius tamen bimæ. In Eubæa boves ferè omnes albos Odoardus Barbosa affirmat; quam & argyroboæon Eubæam Poët dixere. (Ælian. H. N. l. 12. c. 36.) In *Galata* Africæ monte boves Italicis octimestribus vix pares, cum senuerint, Leonius testatur. In regione *Garamantum* aut vicinia quadam, præposterè pascuntur, si Herodoto fides. (Herodot. l. 4.) Nam si rejecta (vel potius recta) ad pastum ora dirigant, officiunt prona in humum cornua & obnixa. *Helvetii* à teneritudine carnis, cum alibi, tum maximè juxta Zofingam oppidum agri Bernensis commendantur. In *India* sunt unicornes & tricornes, solidis ungulis, nec bifides. Iisdem Plinius altitudinem camelorum tradi ait, cornua in latitudinem quaternorum pedum. Allatum ab inde Ptolomæo II. cornu, quod tres amphoras capiebat. (Ælian. H. A. l. 3. c. 34.) Ibidem pares equis currunt. De iis fortè Plinius dum ita scribit: Atrocissimos habet (scilicet India) tauros sylvestres, majores agrestibus, velocitate ante omnes, colore fulvos, oculis cœruleis, pilo in contrarium verso, Rictu ad aures dehiscente, juxta cornua mobilia, tergori duritia silicis omne respuens vulnus. (Plin. H. N. l. 8. c. 21.) Feras omnes venantur: ipsi nôn aliter quàm foveis capti feritate semper intereunt. An sint illi, quorum caudas tenues admodum & tenuis pili, tantique piretii, ut singulæ quatuor vel quinque ducatis æstimentur, Sangiaci & Bassæ Damasci adhibent, ignoro. (Bellon. obs. l. 2. c. 92.) Legimus etiam dari in India bovem, & indigete voce Ignaragnam nuncupari, dicique habitare juxta castrum S. Spiritus, aliisque quibusdam locis ubi frigus remissius est. Animal esse immensæ molis, vescique herbis duntaxat, quæ rubri sint coloris. Corporis mole nostrates boves superare, pellem habere similem elephanto, bina juxta pectus brachia, sub quibus mammæ lateant, quibus fœtus suos enutrit. Capite atque ore boves nostrates referre. Carne esse suavissima, Indisque præcipuè expeticâ. Ex pinguedine liquamen parari butyro simile, quo in condiendis cibis utuntur. Ossa ejus duricia ebori vix cedere. *Vembri* præcipue circa Clitumnum amnem sunt quoque celeberrimi. Plinius scribit, eam oram gignere omnium Italiæ moximos, in quibus plurimi sint albi. *Sabinis* quoque spectati sunt: & legimus apud Livium, bovem olim in Sabinis cuidam patri-

trifamilias miranda magnitudine ac specie esse natum, cui monumentum miraculo fuerint Romæ in vestibulo templi Dianæ, fixa per multas ætates cornua. *Leutricorum* boum cornua atque aures ex una stirpe cognata, atque simul contexta esse testatur Aristoteles, ut citat Ælianus. In *Cathajæ* provincia quadem sunt albi & nigri, equina cauda, sed pilosiore, ad pedes usque protensa: pilos habent subtilissimos in modum plumæ volatilis, magno pretio, quos equites in cacumine lancearum suspendentes, ægregia nobilitatis insigne ducunt. Cornua ab occipite in spinam tanta longitudine extenduntur, ut elevato capite cornibus attingant caudam. Sunt autem grandi cornua, ut incolæ amphorarum loco eis utantur. Apud *Mysios* nulla boves habent cornua, teste Æliano. Apud *Nigros*, nullæ vaccæ russæ, omnibus color niger vel albus, vel ex utroque mixtus. In Nomadibus qui ad Mæoticas paludes hyemant, & dies æstivos in camporum æquoribus vivunt, ex bobus pars sine cornibus nascitur, pars serrulâ abscinditur. Tauri Pæonii, ut scribit Pausanias, hirto sunt corpore; cum omni ex parte tum præcipuè pectoribus & mentis. Theopompus verò referente Mizaldo apud *Pæonas* tradit boves tam magna gestare cornua, ut tribus vel quatuor vini sextariis vix adimplerentur; ex iisque reges ac proceres poculâ conficere labris ebore aut argento obductis. *Hungaria* tam eorundem abundans, ut Sigismundus Baro Herbersteinius reliquerit, per solam viam Viennensem uno anno plusquàm octoginta millia boum in Germaniam acta esse. Regio Comandu ab ejusdem urbe appellata in Persia, boves habet maximos & in universum candidos, cornua brevia & minimè acuta in capite gestantes, camelino gibbo dorso eorum imminente, teste Paulo Veneto. Unde tam robusti, inquit, redduntur, ut ad magna onera gestanda facilè assuefiant. Habentur tales & in Quivira. Tauri ibi (inquit Nierembergius) quoddam genus sylvestre, fulva specie, humili corpore, incurvo dorso, frequentibus jubis, & laciniis promissis, eduli carne, salubri, nec injucunda. Cauda vescuntur incolæ, epotato cruore: pellibus proteguntur. *Phœnicum* vaccæ ejus sunt magnitudinis, ut Phœnicum libri apud Ælianum habent, ut vel procerissimi pastores cùm mulgent stent, minus proceri scabellum ascendere cogantur. In *Phrygia*, prodente Aristotele, boves cornua ut aures movent, quod & de Erythræis Ælianus prodidit. In *Norvegia* Islandia, Gothia, Feronia, sunt quidam sylvestres, nec homini nec aliis quadrupedibus parentes, quibus cornua vulgaribus minora, sub mento barba prolixa dependet. Venatores inter arbores se abscondunt: ipsi verò ab iis vulnerati vel injuriam ulciscuntur, vel seipsos interimunt.

Ælian. H.A.l.2. c.51.

Paulus Venet. l. 1. c.22.

Nierem. H.E.l.9. c.51.

Ælian. H.A.l. 16.c.33.

Facit & Vaccæ marina Olaus Magnus mentionem, atque de ea sic scribit. Vacca marina monstrum est magnum, robustum, iracundum, & injuriosum, edens partum sibi similem, sed non supra geminum, unum tamen sæpiùs, quem plurimum diligens, secum sollicite ducit, quocunque tandem se per mare transmittit, aut in terra gressus dirigit; decem mensibus imprægnatur. Demum hoc animal aliquando CXXX. annis, per caudæ ipsius amputationem vixisse probatum est. In aquilonaribus quibusdam novi orbis provinciis, exertos elephantum modo dentes habent, si Carterio apud Rhamusium credendum. In *Caricta* Scotiæ provincia supra Gallovidiam boves sunt, quorum caro tenera suavisque esui est, cæterum pingue nunquam concrescit, olei liquidi modo ferè semper fluens. Varro denique tradit, boves juxta Toronam, paucis ante partum diebus, lacte carere: reliquo tempore habere perpetuo. Ventrem ferre decem menses. De bobus Tartaricis in Ergimul, qui sunt elephantum proceritate pilo perenni, levi, ac prorsus albo aut prosus nigro, qui in humeris more leonum prælongus est, non minus pedes tres, mira mollicie, perinde ac sericum, superius dictum. Ut & de gibbosis, quales Tartaricos Scaliger, Syriacos, qui palearia non habent, Plinius esse ait. Et tantùm de Differentiis promiscuè. Huc pertinet animal, quod in Congo *Empalanga* vocitant, figurâ & magnitudine bovem referens, nisi quod & caput & cervicem gerat erectam cervorum more, cornua quoque habeat in capite recta & longa, nodosa in summitate, interius parum inflexa: quod quamvis etiam sit silvestre, nemini tamen est molestum; neque adeò etiam est ferum, quia facili negotio aratro, si ad esset incolarum aliquod ingenium, accommodari posset. Quantum ad Monstra, visus est Mediolani & Saturæ vitulus biceps: visus in Thuringiæ vico Sextipes, illeque gemino capite & uno podice: visus & septipes, massam carnis è latere dependentem gestans. Visus oculis, naribus & auribus humanis: biceps duplici facie: quodammodo bicorporeus: duobus tantum posterioribus pedibus & agninâ facie. Visus Basileæ Rauracorum an. 1551. bos quinque pedibus, qualem nos olim Londini in Anglia vidimus, alibi alius cervice cornu gerens: & cruribus brevibus instar nani. Monstrum bicorporeum erectum quinque auribus, ut & caput vituli hic etiam expressum habebis.

Nierem. H.E.l.9. c.19.

ARTICULUS II.

De Bobus feris.

PUNCTUM I.

De Uro.

BOves feri, Græcis ἄγριοι qui ab agrestibus ἀγελαίοις in eo differunt, quod hi quanquam mansueti sint & ex mansuetis orti, liberi tamen solutique in montium, sylvarum & agrorum pascuis relinquantur; illi verò non tam natura loci quàm naturâ propriâ & genio ferè sint, sunt *Urus*, *Bison*, *Bonasus*, *Bubalus Africanes*, *Buffelus*, *& Bos Strepsiceros*. *Uri* nomen Gallicum Macrobius facit, Gesnerus & Aldrovandus Germanicum potius. Ur enim vel sylvestrem, vel magnum, vastum, & maximarum virium Germanis antiquis significabat. Servius tamen Græcum esse vult, & ab ὀρῶν id est, montibus deducit. Polonis saltem in Masovia & Samogitia *Tur* vocatur, quem Gesnerus veterum Tarandum esse judicat. Lithuanis *Zumbronem* dici, Scaliger se invenisse tradit. An Rhezes Iphicratis sit, alibi
Hieron. l. 3. Com. in Amos. c. 3. disquiretur. D. Hieronymus *Bubalum* appellat, quod & Martialis, & imperitum Romanorum vulgus, teste Plinio, faciebat.
Plin. H. N. l. 8. c. 15. Solin. Polyhist. c. 25. Cromerus *misontem* appellat. In *Descriptione* discrepant aliquantulum authores, nisi forte diversa eorum sint genera. Cæsar & Plinius nullam villorum mentionem faciunt: Erasmus Stella, tempora villosa, & mentum barbatum, ipsis adscribit; quod & apud Albertum Magnum invenies, qui urum cum bonaso confundit. De cætero magnitudine sunt paulo infra elephantos, ut Cæsar pro-
Albert. H. A. l. 22. didit, specie & colore & figura tauri. Albertus longitudine aliquando quindecem cubitorum facit. Magnitudinis illius hoc etiam est argumentum, quod in capite inter cornua tres homines considere possunt. Hispidum habet & villosum corium, & sub mento palearia. *Cornua* densa, nigra, brevia; *Oculi* versus exteriorem canthum rubicundi. *Caput* crassum. Facies lata. *Color* ferè niger, sed maximè in temporibus, mento, collo. In facie, lateribus, cruribus, cauda, ad puniceum vergit. Reperitur in sylva Hercynia, Podolia, Samogitia, Mazovia, & Hungaria. Adsuescere ad homines, & mansuefieri, ne parvuli quidem excepti, possunt. Excellentium est virium & velocitatis. Cornibus equum cum sessore correptum, in sublime identidem jactat; & arbores mediocri crassitudine evertit. Caro ejus condita in deli-
Plin. H. N. l. c. ciis est magnatibus. Cornibus Barbari Septentrionales potant, unasque binas capitis unius cornua implent. Aliis præfixa his pila cuspidant. Apud nos addit Plinius, in laminas secta translucent: atque etiam lumen latius inclusum fundunt, multasque ad delitias conferuntur, nunc tincta, nunc sublita, nunc quæ cerostrata picturæ genere dicuntur. Fortè & taurus ille sylvestris, qui Macedoniam vastabat, ad pedem Orbeli montis Macedoniæ à Philippo Rege confossus, cujus pellem & cornua ὀργυαῖα vel τεσσαρακαιδεκάδωρα id est, quatuordecim palmorum, in vestibulo templi Herculis consecravit, urus erat. De capiendi ratione, vide Aldrovandum. Aldrov. de Bisulcis l. 1. c. 2.

PUNCTUM II.

De Bisonte.

BIsontis vocabulum ab Germanico Visent dictum est. Oppiani codices βίσων habent, à Bistonia fortè Thraciæ sylva, sed malè. Dion βίσωνας vocat. Plinius & ex eo Solinus, boves feris similes esse dicit, setosos, colla jubis horridos. Oppianus, jubam circa armos terribilem in crassâ cervice quatere ait, nec non circa maxillas aut mentum. Cornuum mucronibus esse hamatis & aduncis, non inter se reflexis, sed sursum versus surgentibus, ut Gyllius vertit. Seu ut Gesnerus, non esse patula vel extensa, ut in cæteris bubus, nec è regione in diversum ad latera abire vel extendi, (epicarsion enim transversum est) sed rectà surgere, ita tamen ut ὕπτια sint, id est, dorsum versus inclinent, & circa finem hami instar tum recurva tum acuta sint, unde κέντρα ab acumine vocantur. Surrio jubati sunt & villosi circa collum, & in armos barba à mento propendente, pilis moschum redolentibus, capite brevi, oculis grandioribus, & torvis, quasi ardentibus, fronte lata, cornibus plærumque adeò diductis & porrectis, ut in iis tres benè corpulenti homines insidere queant. In tergo extat gibbus elatior priore, & posteriore corporis parte humiliore. Cornu Gesnerus apud aurifabrum argento includendum vidit, nigredine splendens, duos dodrantes longum, aduncum instar unguium in rapacium avium genere. *Linguam* Oppianus asperam habere ait, ut cum lingit, sanguinem eliciat. De usu in Medicina hoc duntaxat habet Plinius. *Uros & bisontes Græci in experimentis non habuerunt, quanquam bove fero refertis Indiæ sylvis: portione tamen eadem efficaciora omnia* (quam ex domesticis scilicet bubus) *ex his credi par est, videlicet quoad medendi vim.* Hujus generis fuerint Tauri Floridæ novi orbis insulæ, quos *Butrones* barbari suâ linguâ nuncupant, prodente Ambrosio Pareo. Cornua gerunt pedalia, gibbum in dorsos Camelino similem. Pilo sunt prolixo & fulvo, cauda leonina. Nunquam cicurantur. Ex pellibus fiunt tegmina, quibus baillari adversus hyemis vehementiam utuntur. Cornibus verò quibus alexi-

Marginal notes: Aldrov. Histor. Bisulc. l. 1. c. 3. — Plin. l. c. — Oppian. l. 2. de venatione.

alexiteriam vim inesse sibi persuadent, adversus venena se muniunt. Huc pertinet & *Bison Scoticus.* Candidissimum esse ajunt, in formam leonis jubam ferre, cætera mansuetis simillimum, verum adeò ferum & indomitum, humanique consortii hostem, ut quas herbas aut frutices humana contrectatas manu senserit, plurimos deinceps fugiat: captum autem arte quadam, mox præ mœstitia mori. Cum verò se peti senserit, in obvium quemcunque magno impetu irruere.

PUNCTUM III.

De Bonaso.

Aldrov. de Bisulcis l. 1. c. 4. BOnasus, Aristoteli βόνασος. & βόλινθος, Pæonibus μόναπος, sive ut alii scribunt μόνωπος incerta origine dicitur. Augustinus Niphus ab Alberto Magno qui Bonasum & Urum confundit deceptus, vaccam Indicam à recentioribus vocari scribit. Ita verò eum Aristoteles describit. Bonasus nascitur in Pæoniæ monte Mestapio, qui separat Pæoniam à Media regione. Vocant eum Pæones Monapum. Tauri est magnitudine: sed bove crassior. Neque enim longus est. Ejus corium distentum capit quantum est septem convivis. Cæterum species bovis est, nisi quòd habet jubam ad summos usque armos, sicut equus, verum pilus ejus mollior quàm equinus, & demissior: color pili flavus. Longus etiam crinis ad oculos usque pertinens. Color ejus inter cinereum & ruffum: non qualis equarum quas Paroas vocant: sed squallidior atque subtus lanaceus. Atri aut gilvi vehementer, nulli sunt. Vocem similem bovi habet. Cornua autem curva & adverso inter se flexu curva, atque inutilia ad pugnam: magnitudine palmi aut non multo longiora: crassitudine singulis, quanta capi possit, non multò minus semisextario. Nigredo autem pulchra & nitida cornu est. Antiæ verò ad oculos usque pertinent, ita ut in latus potius, quàm antrorsum propendere videantur. Superioribus caret dentibus, sicut bos & alia cornigera omnia. Crura autem hirta, & est bisulcus. Caudam habet minorem quàm pro sua magnitudine: majorem tamen bubulâ. Spargit pulverem & terram fodit, tauri more. Corium est adversus ictum validum. Carne est suavi: idcircò eum venantur. Percussus fugit: delassatus subsistit. Tuetur sese calcibus, & stercore, quod ab sese quaternis passibus (pessimè Plinius trium jugerum longitudine posuit) ejaculatur. Cujus usus perfacilis est. Sæpè verò etiam comburit, adeò ut deglabrentur canes. Perturbato verò atque perterrefacto potest hoc efficere stercus: pacato non comburit. Feræ facies ac natura talis est. Imminente autem tempore pariendi, universi in montibus pariunt: ac priusquam sobolem edant, circum locum alvum exonerant: tanquam ponentes munimentum. Emittit hæc fera largam quandam copiam excrementi hujus. Huc usque Aristoteles, ex quo sine dubio, quæ de hoc animali, apud Plinium, Solinum & Ælianum habentur, desumpta sunt. An cornua, vertebra, omoplata, & costa, prout eas Caimus ad Gesnerum describit, hujus animalis fuerint, incertum est. Cornuum longitudo pedum duorum erat, palmorum trium & digiti semissis: in ambitu ubi capiti jungebantur, pedis unius & palmi semissis. Spacium frontis inter cornua palmorum Romanorum trium cum semisse. Vertebra erat tantæ magnitudinis, ut nisi longitudine trium pedum Romanorum, & duorum palmorum cum semisse circumdari potuerit. Costa longitudinis sex pedum erat. De omoplata taceo. Iconem Capitis & ossium, apposuimus.

Aristot. H. A. l. 4. c. 71. ed. Scalig.

Plin. H. N. l. 8. c. 15.

PUNUTUM IIII.

De Bubalo veterum.

BVbali nomen confusum quidem non solum hodie sed & Plinii ævo fuisse videtur: nec peculiare aliquod apud Græcos nomen habet; & multi diversos sylvestres boves, præsertim in illis regionib. ad quas aliunde adducuntur, bubalos appellant: quidam bubali, inter capreas relato, commune nomen esse volunt: nos tamen ab isto distinguimus: eumque sylvestrem bovem intelligimus, quem Aristoteles timidum esse, & sanguinem fibris carentem habere scribit, & qui cum Bove Africano idem est. De eo ita Scaliger, Bubalin, cujus sanguis & instrumentum pugnæ cornua ab Aristotele descripta sunt, Plinius ait esse vitulo similiorem (cervove:) Quid igitur ea sit? An Gazella? non sanè. Quare quod ex Africanis historiis percipere potui, tibi libentur impertitum curabimus. Africanorum boum parvitas tanta est, ut nostratium vitulorum vix æquent magnitudinem. Multi tamen roboris, ac doloris patientissimi sunt. Dant autem & Lant, & Elant invenio appellatum. Facie bubula est, sed ut minor, ita multò agilior & expeditior. Ejusmodi fertur esse celeritate, ut cursu feras omnes antevertat. Corium adeò firmum, ut cuivis telorum ferreo generi sit impenetrabile. Sclopi tamen globulo pervium. Pilus eis albet. Æstate capiuntur, quod aranearum fervore ungulæ moveantur ac vacillent. Tantum Scaliger. Bellonius alium Bovem Africanum ita describit: Jam ætate, inquit, grandis erat, corpore minor cervo, sed habitiore & majore quàm caprea, tam quadrato & benè formato corpore, ut oculis gratus esset ejus aspectus. Nam ejus pilus flavius, adeò splendens & lævis

Aldrov. Hist. de Quadrup. l. 2. c. 5

Arist. H. A. l. 3. c. 6.

Scalig. Exercit. 206. f. 5.

Bellon. observ. l. 2. c. 50.

lævis erat, ut expolitus videretur. Alvum magis rugis ruffam ad flavum colorem tendentem habet quàm dorſum, quod ad fuſcum accedit. Bubuli pedes, breviaque & firma illi ſunt crura: Collum craſſum & breve, exiguis præditum palearibus: Caput bubulo ſimile: cujus vertici inſident cornua nigra, & admodum in curva, ut Gazellæ, lunæque creſcentis in modum inflexa, quibus haud multum ſe tueri poteſt, cum in ſeſe ſint recurva. Bubulis auribus præditus eſt, armos ſublevatos & plenos habet: caudam ut Camelopardalis uſque ad poplites promiſſam, nigris pilis fultam, duplo quàm equini craſſioribus. Bovis mugitum habet, ſed non adeò ſonorum. Diverſus eſt ab hoc ille, cujus iconem Horatius Fontana ad Aldrovandum miſit. Capite enim erat colloque longè procerioribus atque exilioribus: cornibus item retro inflexis, & ut in rupicapra incurvis. Aures pro capitis proportione habebat majuſculas, juxta colli initium: faciem cervinam, aut capreolum potius quàm bovem referentem. Quare à quibuſdam inter Africanos capreolos referebatur. Totum animal excepto roſtro & cornibus quæ nigricabant, flaveſcebat. Pilo erat longiuſculo.

PUNCTM V.

De Buffelo, & Strepſicerote.

Aldrov. Hiſtor. Quadrup. l. 2. c. 6.

BUffelum ſeu Bubalum vulgarem diverſum à Bubalo Ariſtotelis eſſe, vel ex collatione hiſtoriæ utriuſque patebit. Videtur autem eum inter boves ſylveſtres nullo expreſſo nomine repoſuiſſe, dum ſcribit apud Arachotos (Indiæ civitatem) boves ſylveſtres eſſe, qui differunt ab urbanis, quantum inter ſues urbanos & ſyveſtres intereſt: colore atro, corpore robuſto, rictu leviter adunco, cornua gerunt reſupnatiora. Fuerit que fortè etiam iſte noſter buffelus, bos ille ſylveſtris niger, ex quo ſi ſanguine ricini lumbi perungantur, mulieri tædium veneris fieri dicit Oſthanes apud Plinium. *Deſcriptio* noſtri ſic habet. Animal eſt bovi ſimile, ſed majus altiuſque corpore valdè craſſo, cute duriſſima, membris macilentis. *Pilos* habet nigros, paucos, & parvos, in cauda ferè nullos. *Frons* eſt aſpera, criſpa, & intricata pilis. *Caput* ut plurimum pronum ad terram, parvum pro proportione totius corporis. *Cornua* longa intorta & nigra. Albertus aliquando interius juxta collum dependere verſus internam pectoris partem ait, aliquando erecta eſſe: *Collum* eſt craſſum longumque. Inferior *dorſi* pars caudam verſus declivis. *Cauda* ipſa brevis, parva, & nullis ferè pilis. *Crura* craſſa, robuſta, & reliqui corporis reſpectu brevia. Frequentiſſimè in Aſia, Græcia, Ægypto, inſula Borneo, Siam, Italiæ urbibus reperiuntur. Circa Fundi quam plurimos vidimus. In aquis morari gaudet. Mugitus eis terribilis. Lac buffela habet, & tempore coitus, & in principio partus, ut Niphus annotavit. Intuiti manſuetudinem præ ſe ferunt: irritati, (irritantur rubro colore) indomiti evadunt. Perſequendo recta fertur, neque declinat. Creſcentienſis tradit, ubi iraſcitur aquam ingredi, & ſe mergere ad os uſque ut ſanguis æſtuans reſtinguatur. In hoc genere vacca alterius generis vaccæ vitulum non admittit, ſed odore agnitum rejicit: ſin autem vitulus vaccino ſtercore illinatur, decepta odore, lactat & pro ſuo educat. Laboris eſt patiens. Ferreus aut æneus circulus per nares ei trajicitur, cui alligato fune, vel habena, ducitur ac regitur. Tradunt ſi nimium ſit onus decumbere, nec vel verberibus poſſe ad ſurgendum cogi, niſi levato prius onere. Carnes ipſorum Romæ venales proſtant, & Iudæis ſapore ſuo blandiuntur: verum tanto lentore præditæ ſunt, ut in parietem adacte tenaciſſimè adhæreant. Caſei, quos Piſtorienſis ager copioſè ſubminiſtrat, Marzolinorum nomine, figurâ ferè ovali, bubulis longè præferuntur, utpotè palato gratiores. Ex ungulis vel cornibus annuli fiunt, qui ſi in digitis vel manuũ vel pedum ſubinde geſtentur, mirificè adverſus ſpaſmos laudantur. Sunt qui iiſdem quaterna fila ex totidem metallis, auro, argento, ære, & ferro fabricata innectunt, ſic efficaciora futura credentes. Ex corio fiunt veſtes ac præcipuè thoraces. In Narſinga equorum ornamenta eo teguntur. Siamenſes ex cornibus arcus conficiunt. *Bos Strepſiceros* à turbinata cornuum conſtitutione ita dicitur. Facie capreolo potius quàm bovi ſimilis eſt. Caudam tamen bubulam habet, quamvis breviuſculam. Totũ animal colore cervo ferè ſimile. Aldrov. Hiſtor. Quadrup. l. 2. c. 7.

ARTICULUS III.

De Ove.

ABovis hiſtoria ad Ovis deſcriptionem tranſimus, Ægyptiis olim ſacræ, & apud Athenienſes tanti æſtimii, ut & actio contra eum inſtitui juberetur, qui vivum excoriaſſet arietem, ut Plutarchus teſtatur; & antiquâ lege ſtatutum eſſet, ne quis ex grege centum capita habente, pecudem intonſam aut quæ non peperiſſet, jugularet; quod apud Athenæum habemus; qui etiam addit, ſuo tempore in palladis ſacrificiis, neque agnam mactatam, nec caſeum guſtatum fuiſſe. Adde, apud Romannos; olim nonniſi ovium boumque impendio mulctam dictam, prodente id Agellio: ibidem homicidii noxium, pænam arietis damno luiſſe, ut in legibus Regum, ſcribente Servio, extat; oves denique olim apud Perſas, & Medos inter tributa numeratas fuiſſe. Cappadoces enim Perſis L M. Medi duplum pendebant. Et ne longius abeamus, ſcribit Ambroſ. Nolanus, à Stabiis quotannis magnum & album agnum, cum cornibus auratis, Nolam ad Præſulem tributi honoriſque nomine mitti. Nil interim de eo dicam, quod agnina caro

Plut. de eſu. carn.

Athen. Dipen. l. 9.

Agell. l. 11. c. 1.

caro iis qui gryphos enodabant, nec non poëtis, præmium erat. Unde Αρναδᾶοι dicebantur, qui agni præmia canebant.

Nomen. Inter *Nomina* Ovis apud Latinos est, Ovis, Aries, Agnus, Adasia, Minæ, Apicæ, Lanata, Bidens, Pecus. Ovis nomen est fœmellæ. Festus tamen ab antiquis masculino genere, cum de mulcta scil. agebatur, usurpatum scribit. Ab isto vocabulo est *Oviaria* ovium multitudo, à qua & oviarium pecus dicitur. *Aries* vocabulum est maris: *Agnus* illius quæ nondum annua excessit. *Adasia* vocatur, teste Festo, vetula recentis partus: *Matrices*, quæ agnos nutriunt Palladio, quas Florentinus τοκάδας dixit, pascales, quæ passim pascuntur. *Minæ* quæ ventre sunt glabro. *Apicæ* quæ non amplo sunt corpore, nec multam lanam circa totum corpus habent. *Lanata*, epithetum ovis est, sed sæpè pro ove ponitur. *Bidentes* sunt oves duos dentes longiores cæteris habentes, quales in hostia esse debebant. Dicuntur & *Ambidentes*, & *Duidentes*: quamvis & apud Festum ambidens & bidens, quæ superioribus & inferioribus est dentibus, vocetur. *Pecorum* nomen iis quidem animalibus accommodari solet, quæ sunt aut ad vescendum apta; aut usui hominum accommodata: Plinius tamen pecudem sæpissimè pro ove ponit. Apud Græcos haud pauciora & Ovis & Aries habent nomina. Dicitur namque illa, αμνόα, ἀμνὸς, βάρα Laconibus; βηκίοις apud Hippocratem interpretatur Varinus προβατίοις. Ethymologus βότα exponit πρόβατα. γεῖτα Hesychio & Suidæ ovis est; διδῖνις bidens, δίκυμα oves quæ gemellos peperere; ἔγγαλον ovis lac habens, εἴρεον est ovis mollis lanæ, ἱερεῖον ovis immolanda, μηλάσαι oves agnos sub uberibus habentes, seu τὰ ὑπήρνα πρόβατα, μεσήλικες mediæ ætatis inter agnos, & jam majores natu oves. Κάρ κάριος, καρὸς, οἶς, ὄϊς, πῶϋ, ῥῆνες, nomina sunt ovis simplicia. Aries vocatur ἄριχα, κριὸς, ἀρνειὸς, διδυμάων, ἰθρίς, quod nomen exsecto sed verveci propriè competit, κτίλος gregis dux, μοσχίας, ὀκρίβας, quod tamen nonnisi de sylvestri accipitur, παρὰ τὸ τὰς ἄκριας βαίνειν, quod per vertices montium eat. Ad vervecum differentiam, qui arietes non castrati, Nefrendes dicuntur illi, qui castrati non sunt. Α᾽ρς, ἀμνὸς, ἔρσαι, καθεῖλος, αἴλλιξ, ὄϊς, πραλίνιον, πρῶνες, σακίται, τρανὸν, φάγιλον, agnorum sunt apud Græcos nomina.

Descriptio. *Descriptioni*, non est quod immoremur. Notissimum namque animal est. Memorabilissima tamen apponemus, quorum & authores mentionem fecere. *Caput* itaque ipsi infirmissimum natura tribuit. *Cerebrum* αὐχμηρὸν hoc est, ut Theodorus vertit, squalidiusculum, seu minus pingue. *Cornua* tenuiora fœminis plærumque, multis nulla, agnis aliquando ab ipso partu connata, arietum generi in anfractum, ceu castus, convoluta, aliquando plura quàm bina. Cardanus verveces quatuor cornibus insignes se vidisse scribit. Hic tricornis & sexcornis iconem exhibemus. Evirati cornuum situm mutant, eaque è contrario gerunt. *Oculos* habent in latera despicientes, maximè inter se distantes, fuscos aut subnigros, & patulos. *Labra*, in suo genere, tenuia, contra ac in bobus. *Dentes*, continuos, quorum ovi pauciores quàm arieti. Petrus Crescentiensis scribit mutari post annum unum & dimidium, nempe duos anteriores, & postea per sex menses duos proximos, deinde cæteros, ita ut tribus annis vel ad summum quatuor ejiciantur omnes. Junioribus esse dentes enæquales, in statu æquales, ætate provectis discalceatos, hoc est, à carne denudari, minui, & corrumpi. *Ventres* ipsis, ut in ruminantibus plures. Apertos agni exhibemus, ubi, A. ventriculum, B. Reticulum, C. Omasum, D. Abomasum denotare scito. *Testes* ad crura deciduos. *Mammæ* fœmine binæ, totidemque papillæ. *Fel* apud Chalcidem Euboicam parte quadam nullum; in Nexo adeò copiosum, ut exuperantia prodigii loco habeatur. Ælianus hic duplex esse ait, in Ponto etiam nullum. Addit, in regionibus perfrigidis, cum nive & hyeme vehementi anni tempus infestum est, fellis expertes esse, intraque ovilia compulsum, novo pabulo non uti: ineunte vere, cum ad pastiones proficiscitur, felle impleri, quod ipsum Scythicis ovibus usu maximè evenire solet. In Scepsi regione *Lienem* habent minimum; ubique rotundum. *Renes* æquabiles, & densius circa ipsos sevum, si pingui undique obducantur, intereunt, idque pubertate pabuli, ut in Sicilia, agro Leontino. Unde sero diei agere oves ad pascua, pastores loci illius solent, quo minus capiant pabuli. Bellunensis testatur in arietibus castratis, in Syria, adipem inter cutem & carnem abundare, ut in porcis. *Pedibus* anterioribus ac posterioribus, concretio quædam inhæret, parte quâ terram calcant, (verba sunt Lemnii) vermiculi subrotundâ formâ, lanuginosa intus, ac crinitâ congerie, qualis est in rosarum spongiolis, ac calicibus, quibus semen includitur, molli tenuique lanugine implicitum: Eximi autem tale quiddam sæpius ex decoctis ejus pecudis pedibus teredini, qui vermicoloso ac carioso ligno inesse solet, aut nucibus avellanis planè adsimile. Opiliones autem pastoresque ovium eâ sunt opinione imbuti, nullum hoc animante in cursu fore velocius, nisi tale quiddam articulis quibus fulciuntur, subesset. Caulis *caudæ* villosus est. *Pellum* à Borea penetrari Hesiodus negat, quod tamen pilis seu lanæ potius tribuendum est.

Locus. *Locum* si spectes, nullibi ferè non inveniuntur: in quibusdam tamen majore copiâ, minore in quibusdam. Quomodo verò ratione locorum differant, in Differentiis dicemus. Quantum

Marginal notes: Aristot. de generat. animal. l. 5. c. 1. Arist. H. A. l. 2. c. 3. — (Ventres agni aperti. T. bi n. 3.) — Aristot. de partib. l. 4. c. 2. Plin. H. N. l. 11. c. 37. — Ælian. H. A. l. 17. c. 26. — Lemnius de Naturæ miracul. l. 3. c. 5.

Cibus. tum ad *Cibum*, sunt animalia ποίφαγα, seu herbivora, quamvis & frondibus pascantur. Ex herbis sunt jucundissimæ, quæ aratro proscissis arvis nascuntur; deinde quæ pratis uligine carentibus. Fastidium præbito sale occurritur, quod velut ad pabuli condimentum per æstatem canalibus ligneis impositum, cum è pastu redierint, lambunt. Hyeme frondibus ulmeis, fraxineis, & betulinis, & fœno autumnali, quod Cordum vocatur, commodissimè vescuntur: Cytiso quoque & sativa vicia, & si necessitas urget, ex leguminibus paleis. Vinacea & furfures alicubi modicè objiciuntur. Quæ in locis maritimis aut salsuginosis compascunt, largiore lacte, & caseo gratiore abundant, multoque fœcundiores evadunt, & teneriores ac suaviores carnes proferunt; quales oves præpingues in Ostiensi agro, eique finitimo Portuensi, decimo ab urbe lapide, qui Tiberi fluvio interfluente, multis hinc inde paludibus, atque etiam salinis sunt circumfusi, sese reperisse & gustasse tradit Gomesius. Unde & Aristoteles author est, oves quæ salsiusculam aquam bibunt, maturius coire, & à partu sale fruentes, ubera magis distenta lacte demittere. Albertus etiam scribit, in quibusdam terris marinis, in quibus sicca & salsa habentur pascua, oves per 20. annos vivere, atque etiam parere. In Scotia vescuntur per inculta loca cytiso. In India & maximè Prassiorum regione herbis liquida pluviâ rorantibus. In Ponto amarissimo absynthio pinguescunt, quod Alexander Myndius Æliano authore prodidit. De Laserpitio ita Plinius. Laserpitio vesci solita pecora, primoque purgari, mox pinguescere, carne mirabilem in modum jucunda, & alibi. Si quando incidit pecus in spem nascentis, hoc deprehenditur signo, ove, cum commederit dormiente protinus, capram sternutante. Apud Iudæos nuclei palmarum illis apponebantur, qui etiam fabris ferrariis apud Babylonios pro carbonibus erant. Delectantur etiam, coluthea, aphace, herba lanaria, gemmis vitium, adiantho, galli cristâ, thymo, ericâ, apud Brabantos inprimis, hœdera, apiastro, ut Theocritus prodidit, Eryngio denique. Apud Ichtyophagos, & circa Calamos vicum Indiæ, si Philostrato fides, in provincia Aden, si Paulo Veneto, piscibus aluntur. In Lydia & Macedonia ex iisdem pinguescunt. Quantum ad *Potum*. Albertus turbulenta & multâ aquâ pinguescere ait. Plutarchus aquam imbris ubi statim à vento immittitur, laudat. Vitalis de Furno, æstate septentrionalem frigidam, hyeme meridionalem tepidam deprædicat. Varro aquæ mutationem huic pecori nocere, saltem eo tempore, quo fit admissura, scribit. Oves aniculæ coëunt & uterum ferunt, teste Aristotele, præstantior tamen proles quam senescentes mares & fœminæ procrearunt.

Columella R. R. l. 7. c. 2. 3.

Gomes. l. 1. de Sale.

Plin. H. N. l. 19. c. 3.

Strabo Geogr. l. 15.

Plutarch. qu. 2.

Varro R. R. l. 2. c. 2.

Coitus & Partus. Arist. H. A. l. 5. c. 14.

At Columella vult fœminam bimam submitti, & usque ad quicquennium fæturæ necessariam esse, septimo deficere. Florentinus in tertio anno matrices probat. Aristot. autem ad octavum usque parere ait, imò, si benè curentur, vel in undecimum, quod & apud Palladium invenies. Notandum verò etiam, arieti naturale esse agnas fastidire, senectam ovium consectari, ut ait Plinius, additque, & ipsum senectâ meliorem esse, illisque utiliorem. Coitus verò omnibus ab Arcturi occasu, quod est à tertio Idus Majas, ad Aquilæ occasum, id est, ad decimum tertium Calend. Augusti, ut Plinius prodidit; idque ideo, quòd quæ postea concipiunt, fiunt vægrandes & imbecillæ. Columellæ tamen primum admissuræ tempus vernum Parilibus, si sit ovis matura, si verò fœta, circa Julium mensem. Ferunt quinque mensibus, & pariunt, maximâ ex parte singulos, sed aliquando etiam binos, ternos, & quaternos. Alicubi pariunt geminos, tum pabuli beneficio, tum si pater aut mater vim eam geminandi per naturam obtineant. Sunt & loca, ubi bis terve pariunt, ut in Differentiis dicemus. Terno sæpius aut quaterno coitu implentur, & aliquando toti gregi unus aries sufficit. Pariunt nonnunquam & monstra. Albertus, Cinirum vocari scribit, qui ex ove & hirco nascitur. Apud Helvetios, teste Gesnero, nascuntur capræ posteriore parte, anteriore oves vel arietes, sed vivere non possunt, & paulò post moriuntur. Albertus *Musmonem* ex capra & ariete nasci, refert. Apud Columellam verò refertur, ex ovibus & arietum ferorum coitu fœtum conceptum paternum colorem retulisse, eumque similiter durasse per sobolem & nepotes: lanam verò, in primo quidem fœtu hirtam: sed in nepotibus & deinceps molliorum fuisse. Ejus autem coloris fœtus erit, cujus venæ linguæ in prægnante sunt. Mares aut fæminæ vitum aquarum tum admissariorum generantur. Aristot. verò docet, austrinos flatus captandos esse, si fœminæ generari debent: septentrionalis, si mares. Idem efficies, præeunte Plinio, si arieti lævum vel dextrum testem ligaveris. Quod de aqua ex Aristotele dictum, probat Pausanias, dum ait, ex Charadro fluvio bibentia pecora ut plurimum mares parere. Ut verò coitum arietum, sale, vel genitalium sale & nitro perfrictione excitant: sic & conceptio à quibusdam, pinguedine nempe nimiâ, impeditur. Ex congressu de anni felicitate præsagium sumitur. Nam si majores natu tempestivè libidine incitantur, annum esse felicem gregi pastores corfirmant: si minores, infelicem. Post ordinarium coëundi tempus concepti, Cordi antiquis vocantur. Inter Oves & Capras occulta quædam amicitia viget, ideò simul libenter pascuntur. Ex arietinis cornibus tusis & defossis, asparagos

Plin. H. N. l. 8. c. 48.

Arist. H. A. l. 5. c. 14.

Columella R. R. l. 7. c. 3.

Sympathia & Antipathia.

ragos nasci; quidem scripsere, negat Dioscorides. Si eadem sepeliantur ad radicem fici arboris, fructus ejus citius maturescere, scribit Albertus Magnus. Quæ de vespertilione produntur, inter magicæ vanitatis specimina reponit Plinius. Inimicitias creduntur fovere, cum lupo, urso, tigri, elephanto, lupo inprimis, corvo, aquila, serpentibus, apibus, eruca. Stirpes verò iisdem noxiæ sunt, Aconitum, Nerion, Evonymus, Sabina Sanguinaria, Polygonum, Numularia, Calamogrostis, Anagallis, Ervum, Glans, Duva & Thapsia. Quæ de lupi intestinis, tympano, & aliis dicuntur, alibi examinabimus. Sanguinariam si comederint, toto ventre distrahuntur, & spumam quandam tenuem tetri odoris exspuunt. Calamogrostis comesta sitim, maciem, & tabem invehit, & sanguinem in ventriculum elicit. Duvam (herba est apud Gallos, sic iisdem vernaculè dicta) si gustaverint, innascuntur in jecore parva quædam animalia nigra, quæ similiter Duvæ vocantur. Ervum noxium est, quod mense Martio seritur. Si glandem copiosius comederint, abortum faciunt. In Attica Thapsiæ radicem non tangunt, peregrinæ depascunt, & aut alvus solvitur, aut intereunt. Tonitru consternatis, si aliqua non concurrerit, abortit. In Thracia verò, ut Bellonius prodidit, binas Turcæ putant esse stellas, Julio & Augusto noctu apparrentes, sibi planè verticales, quarum splendorem si oves caput attollentes conspiciant, intereant. Ideo tum sub tectis habentur. Vitam ad denos annos, sed magnâ ex parte pauciores vivunt. Facit tamen & loci diversitas ad longævitatem. Albertus namque in quibusdam locis siccis & marinis ad viginti annos vivere scribit. Aristoteles, duces pecoris ad quindenos. Oves Æthiopicæ ad duodecem & tredecem annos vitam agunt. *Vox* ipsis propria balare, Græcis βληχᾶσθαι. Homerus tamen μηκωμένας dixit agnos, & apud Claudianum, agnos grunnisse, leges. Peculiarem in coitu habere, Aristoteles author est. Quantum ad Naturam, Ingenium & Mores ovium, adeò sunt stolidæ & amentes, & homo προβατώδης & ἀμνικῶν, pro stolido & fatuo nominetur, & in proverbium abiverit, nullam ovium utilitatem esse, si pastor absit. Mansuetæ sunt eædem, & cum cætera animalia in partu vel à partu sævire soleant, hæ, teste Aristotele, non sæviunt. Quamvis autem quacunque occasione porhorrescere Quintus Calaber innuere videatur: agnos tamen audaces Horatius dixit. Præter pastorem & canem itineris ducem arietem habent, quem tamen pastor primò instituit, videresque è stabulo egressas mulitari, quasi ordine incedere, præsertim si à pastore, cujus vel sibilum intelligunt, depositæ fuerint. Arietes pugnacissimos esse, simul ac ipsi cornua

Bellon. obser. l. 3. c. 51.

Ætas.

Vox.

Aristot. H. A. l. 4. c. 4.

Natura, Ingenium, Mores.

increscere incipiunt, notum. Non modò sui generis similes, sed & alias, hominem adeò ipsum, incessunt. Sævitia repellitur, si, mensuræ pedalis, aculeis confixam tabulam, adversam fronti cornibus religaveris, vel cornua secundum auriculas quâ curvantur inflexu terebrâ perforaveris; vel etiam castraveris. Eosdem per sex menses hybernales sinistro incubare lateri, ab æquinoctio verno supra dextrum latus, quomodo scil. sol ab eodem tempore dextrum hemisphærium, reliquo ambit sinistrum, quod Macrobius & Ælianus prodidere, experientia falsum est. De cætero, amat hoc pecus frigidos fontes: radicitus herbas carpit, & arbores destruit: lac per octo menses habet: antecedente hyeme copiosius avidiusque pabulum ventri ingerit, quasi de viatico pro futura indigentia sollicitum, frigoris est impatiens, quamvis vestitissimum: illæ tamen minus perhorrescunt, quibus cauda amplior. Eum sequi solere, qui vellere aures ipsarum obturaverit, Mizaldus prodidit. Agrestes cum consenuerunt, à propriis fœtibus aluntur. Agnos odore posteriorum noscere, apud Albertum legimus. Cubant difficilius quàm capræ. Fœminæ urinam crassiorem reddunt quàm mares. Menses ipsis & capris tempore coëundi indicari, idemque post coitum etiam fieri ad tempus, mox desistere, donec parturiant: tum denuò indicari: itaque pastores proximum esse partum intelligere: à partu autem purgationem sequi abundè, primum leviter cruentam, postea valdè, Aristoteles author est. Agninam veteribus despicatui fuisse, quidam, & inter eos Turnebus, credunt: Plautus tamen coram fuisse Romæ, tradit: & Horatius in deliciis reponit, ut exta agnina jam memoratus Comicus: Athenis quondam interdictum fuisse ne quis intonsum agnum in cibo sumeret, Athenæus author est. Modicè verò est calida, cum superflua humiditate, quæ quò agnus junior, copiosior. Ideò etsi robustis utilis, infirmis tamen ventriculo, quòd viscoso humore adhæreat noxia: quanquam Crescentiensis anniculos commendat. Columella autumnalem verno præfert. Capita inter delicatiores cujusdam convivii cibos numerantur. Agnus Syringatus, Terpianus, Pasticus, diversi apparatus sunt nomina. *Arietina* caro minus est humida, & si benè concoquatur, sanguinem laudabilem generat, maximè castratorum. Donatus Antonius Ferrus, vervecinam omni ætati, regioni & tempori si sit juvenis, bimula, mediocriter pinguis, & in optimo aëre sicco, optimisque herbis educata, convenire ait; talesque esse asserit verveces, qui in sublimi Trivicano monte nutriuntur: secus

Usus in Cibo.

autem esse, qui humidis aluntur in locis, & propterea in Campania nullo ferè precio haberi. Bellonius longè sapidiores esse judicat, si integri, quod pastoribus in Thracia supra Nessum fluvium suetum, assentur. Testes apud Athenæum inter delicatiores cibos censentur. Medullam inter venena, cui phasiani caro obsistat, reposuit Arnoldus: at Homerus, Astyanacta ea vesci fuisse solitum, author est. *Ovilla* saporis est ingrati, nimis humidi, & mali succi. Quia ætate minus quam verno tempore convenit, ideo in quibusdam locis, magistratus post. Divi Jacobi festum, id est, vicesimum quintum Julii, mactari prohibet. Pedes non exempto vermiculo, ut sup. monuimus, nauseam stomacho inferunt. *Armus* elixus & refrigeratus sæpè editur. Ex *pulmone* minutal fit. Ex *jecore* apud Helvetios Tigurinos, Gesnero referente, tomi quadrati, qui omento circumvoluti, & herbis odoratis aliquando, verubus ligneis transfixi, in craticula assantur. Sunt qui integrum diligenter cum medulla panis contundunt, & per linteum vel cilicium transmittunt, deinde aromatibus ad saporem coloremque commendandum, modicè inspersis, fervefaciunt, & turdos in jure carnium elixos, ac modicè butyro frixos imponunt. *Lac* est tanto melius quanto recentius, idem de Caseo sentiendum. Improbatur etiam nimus salsus. *Medicinam* quod spectat, agni morsui venenato, calentes, post cucurbitulas impositi, venenum extrahere Ætius prodidit: ius in quartanis utilissimum esse Brunus: *Cerebrum* maniæ conferre, ex quodam manuscripto Gesnerus. Decoctum *pedum* doloribus vesicæ. Plinius. *Testiculos* arietis tritos & cum aqua potos, comitialibus. *Pulmones* arietum excrescentes in ulceribus carnes ad æqualiatem reducunt: assus præsumptus ebrietatem arcet: Livores & sugillationes minutatim concisus & impositus statim sanat, & nigras ciatrices ad candorem perducit. Est ejusdem & in purgatione uterorum usus. *Iecur*, oculis cruore suffusis, eximiè prodest, si pariens infletur, idem meracius præbendum in cibo, suadet Hippocrates. *Lien* tostus & in vino tritus potusque ileo resistit, si Plinio credimus, qui alibi hoc superstitiosum recenset. Pecudis lien recens, magicis præceptis super dolentem lienem extenditur, dicente eo, qui medeatur, lieni se remedium facere. Postea jubent eum in parte dormitorii ejus tectove includi, & obsignari annulo, terque novies carmen dici. *Vesicam* ovillam ustam bibendam jubet præbere Galenus his, qui se in somno permingunt, idemque remedium Mizaldus repetit. *Fel* pecudis cum melle aures purgare prodidit Plinius. Eodem tolluntur porrigines, cum terra Cimolia illito capite, ut inarescat. Cum suo sevo lenit podagras. *Lac* laudatur contra omnia venena, præterquam bupreftin & aconitum. Contra quartanas quidam, referente Plinio, tres cyathos ante accessionem, cum fimi hirundinum drachma unâ, sumi jubent. Sextario si quis adjiciat Cnici purgati denarios quatuor, & decoctum ita bibat, molliet ventrem. Alvi exulcerati fluores & tenesmi, eodem ignitis calculis decocto sisti, Dioscorides tradit. *Serum* ventrem movet, & bilem expurgat. De *Butyro* hæc apud Plinium reperiuntur. Reduvias & quæ in digitis nascuntur pterygia, tollunt canini capitis cinis, aut vulva decocta in oleo, superillito butyro ovillo, cum melle. *Caseus* vetus dysentericos recreat, & in cibo sumptus, vel rasus & cum vino potus, cœliaco medetur. *Cornu* arietis ustum & cum oleo contritum, atque inde derasum, à quibusdam ad crispandum capillum adhibetur. *Ungulæ* cinis cum melle muris aranei morsum sanat. *Coagulum* contra pastinacam & omnium marinorum ictus vel morsus, drachmæ pondere ex vino sumi, scripsit Plinius. Infantibus etiam, qui lacte concreto vexantur, præsidio est, ex aqua potum: aut si vitium coagulato lacte acciderit, discutitur coagulo ex aceto dato. Sistit itidem sanguinem ex naribus subditum vel infusum, si alia non prosint. De *sevo* notandum est, aliquando simpliciter, aliquando ex renibus, vel omento privatim nominari. Quidam innominatus, eo ad ignem liquato linteum intingi, & perti adustæ imponi jubet, atque ita curari asserit. Pernionibus cum alumine, teste Plinio, imponitur. Vetus cum cinere è mulierum capillis, furunculis medetur. Ex omento, præcipuè à renibus, admixto cinere pumicis, & sale cæteris verendorum vitiis medetur. *Medulla* agni ad ignem liquefacta, cum oleo nucum & saccharo albo & epota, calculum vesicæ dissolvere dicitur; si Albertocredimus. *Urinam* ovis rubræ aut nigræ, idem, hydropi perutilem esse scribit, sed præcipuè, si cum melle fuerit mixta. Quantum ad *stercus* & *fimum*. Medicus quidam in Mysia, teste Galeno, ovium utebatur stercore ad acrochordonas, & myrmecias, & thymos, & furunculos duros, quos clavos nominant, aceto videlicet diluens; quin & ulcerum abusta ad cicatricem illo ducebat nempe, stercus hoc cerato rosaceo commiscens. Fimus ex aceto illitus apud Dioscoridem, epinyctidas, clavos, pensiles verrucas, thymos, & ambusta igni, rosaceo cerato exceptus. Galenus ex oleo tritum, instar cataplasmatis imponi jubet, ad vulnera recentia gladio aut ligno illata. Magna vis & in cinere fimi, inquit Plinius, ad carcinomata, addito nitro, aut cinere ex ossibus feminum agninorum, præcipuè in his ulceribus quæ cicatricem non trahunt. Fimo quoque ipso ovium, sub testa calefacto & subacto, tumor vulnerum sedatur. Ad dolorem coli-

Margin notes: Bellon. observ. l. 1. c. 60. — Athen. l. 4. — Homer. Iliade 10. — *Usus in Medicina.* — Plin. H. N. l. 29. c. 2.

colicum hoc est Marcelli. Stercus ovis montanæ mense Septembri, deficiente luna pridiè inclusæ, manè excipies, & sole durabis, atque in pulverem rediges, & habebis in vase vitreo sive stanneo, cum usus exegerit. Cochleare plenum, colico ex aqua calida, si febricitaverit, sin minus, cum vino per triduum dabis. *Vellera* pura aut per se imposita, cæcis doloribus, aut accepto sulfure mederi, testatur Plinius, tantumque pollere, ut medicamentis quoque superponantur. Pugnacis arietis è medio cornuum lanas suffitas, Nicolaus Mirepsus imponi jubet, loco dolenti in hemicrania, doloremque sedari promittit. Cinis crematarum ex Dioscoridis sententia, crustas obducit, excrescentias in carne cohibet, & ulcera ad cicatricem perducit. Mundæ autem & carptæ, in fictili crudo, cæterorum more uruntur. Quidam detonsam eam, alii evulsam decisis summis partibus siccant, carpuntque, & in fictili crudo componunt, ac melle perfundunt utrumque. Alii hastulis tædo subjectis & subinde interstratis, oleo asperſam accendunt, cineremque in labellis aquâ additâ, confricant manibus, & considere patiuntur, idque sæpius mutantes aquam donec linguam adstringat leviter, nec mordeat, tum cinerem reponunt. Vis ejus septica est, efficacissimeque genas purgat. Lana succida, quæ colligitur ex ovibus tonsis inter æquinoctium vernum & solstitium, quo tempore sudare cœperunt, laudatissima quæ de collo demitur. Subveniunt tales lanæ teste Dioscoride, inter initia vulneribus percussis, desquamatis, lividis, ossibus fractis, aceto, oleo, aut vino imbutæ: siquidem facilè succos combibunt, quibus immerguntur, & ob pecudum sordem (sic Oesypum vocant) emolliunt. Canis rabiosi morsibus inculcata post diem septimum solvitur, teste Plinio, reduviasque sanat ex aqua frigida, ex oleo calido humidis apposita medetur, ut ait Marcellus. Refert Herodotus, Pænos pastorales in filiis quadrimis, venas verticis lana succida inurere, nonnullos venas temporum, ne unquam scilicet pituita è capita defluens, officiat. Quod si pueris inurendis spasmus contingat, urina hirci asperſa eos liberari. Si talum aut ungulam bovis vomer læserit, picem duram & axungiam cum sulfure & lana succida involutam, candente ferro super vulnus inuri jubet Columella. Plinius sanguinem è naribus lanâ succidâ, ait sisti, cum oleo rosaceo, & alio modo auribus sæpius obturatis indita: sed & alibi sistit, si articulos extremitatum præligaveris. *Oesypo* seu sordibus lanis inhærentibus, Galenus concoquendi vim tribuit, cum aliqua digerente facultate. Dioscorides cum Ætio, excalefacere, ulcera explere, & emollire ait. Apud Plinium, vulvæ inflammationibus & sedis rhagadiis, & condylomatis, cum butyro & meliloto, medetur. Secundum eundem vulneribus medetur cum hordei cinere & ærugine æquis partibus, ad carcinomata quoque ac serpentia valet. Erodit & ulcerum margines carnesque excrescentes, ad æqualitatem redigit. Igni sacro medetur cum pompholyge & rosaceo. Somnos allicit cum myrrhæ momento, in vini cyathis duobus dilutum. Maculas in facie cum melle Corsico, quod asperrimum habetur, extenuat. Quomodo & colligatur & paretur, vide apud Aldrovandum. Sylvius denique, nescio quo authore, cutim pedum & rostrorum bovis & ovis lento igne diu coqui tradit, donec veluti coagulum remittat, idque exemptum, siccatumque, in aëre perflatili ad hernias commendari. Et tantum quidem de usu in Medicina. Dantur & in externis quidam. Lana enim vestitus est materia: sed & pelles humani corporis sunt operimentum. Bedevini ex Arabum genere Vitriaco teste, plærumque iis vestiuntur. Zeno etiam Citicus apud Laërtium, Cratem Thebanum ovis pellem pallio suo insuisse scribit. Vulstanus quoque Vigarniensis in Anglia Episcopus vestitu ex pellibus ovinis usus est, quòd non lynces Dei, sed agnus in templis cantaretur. In tragœdiis etiam earum usus, unde qui gestabant διφθερίαι dicebantur. Cavendum tamen est, ne ovium quæ peste periere pelles adhibeantur. Pauci enim ex talibus, non phthiriasin modò, sed & sacrum ignem gignunt. Mirum verò quod scribit Ælianus; ex ovis à lupo demorsæ lana vestis, pruritum in corpore ejus excitat qui ea vestietur. Ex eadem lana cingula fiebant, quibus novæ nuptæ apud Romanos præcingebantur. Pescia, in Saliari carmine capucia ex pellibus agninis fuere. Mollostans vocat Festus pelles ovillas quibus galeæ tegebantur. Earundem pellium usus loco chartæ fuit. Ventre Diophanes ad necanda animalcula noxia utitur. Ex testiculis arietinis crumenas olim factas, Cicero ad Herennium innuere videtur. Suffiscus etiam folliculus est testium arietinorum Festo, quo pro marsupio utebantur. Intestina minora ad fides & arcuum nervos adhibentur. Mense Majo caseum coagulabimus syncero lacte, coagulis agni vel hædi. Urina nitri factitii materia est. Ossa manubriis cultellorum inserviunt. Stercus agris utile. Candelam ex syncero arietis sevo, scriniis tenui linteolo insertam, vestiariam supellectilem à tineis inoffensam custodire, Mizaldus tradit. *Differentias* à pilo seu lana, & loco sumemus, easque promiscuè trademus. Aristoteles Scythicas pilo molli esse ait, Sauromaticas duro. Horatius Tarentinas pellitas cognominat, quod molliores sint velleris. Colonicæ dicebantur, hirsutæ, quod quæ agris colebantur. Cujus iconem hic damus. Eædem & Mon-

Usus in externis.

Laërt. l. 6.

Ælian. H. A. l. 1. c. 8.

Differentiæ.

Montanæ dicuntur, unde ὀρεινὸν ἱμάτιον ex squallida & non pectinata lana. Sunt & *feræ oves*, non quidem multò nostris domesticis, ut Gillius ex Oppiano tradit, majores, sed certè ad currendum velociores, & ad pugnandum fortiores, tum retortis cornibus, tum infestis, & robustis frontibus armatæ. Sæpè in sylvis apros impetuosos ad terram abjiciunt, interdum impetu facto inter se pugnant. Julius Capitolinus testatur, suo tempore extitisse Gordiani sylvam memorabilem, in quâ picta tum continerentur, tum alia diversa animalia, tum oves feræ centum. In Adimain Lybiæ solitudinibus, animal est formâ arietinâ, aselli magnitudine, aurium oblongarum & pendularum, lanam curtam gerens; & sessoris patiens, tametsi non ad eum usum, sed ad lac habeatur. Contra quam nostratibus fœminis cornua, maribus nulla. In desertis Lybiæ frequenter reperiuntur, alioquin rari, licet plærumque in agris Numidiæ videantur, quod prodigii loco habent. In Ægypto lana ovium, pilo propior quam lanæ, teste Plinio, ex qua vestis detrita usu tingitur, rursusque ævo durat. Ibidem oves majores quàm in Græcia; Circa Damiatem, verveces rotundis & tam amplis caudis spectantur, ut vix eas sustineant. Leo Africanus se, quæ pondere libras quinquaginta, aliquando centum viginti æquarent, vidisse scribit. In Æthiopia non habent lanam, sed camelorum pilis hirsutæ sunt, quod Diodorus Siculus, Ælianus & Strabo prodidere. Johannes Bohemus verò parvas esse addit, & incolas caudâ hujus pecudis pedenda sua obtegere. In Nubia arietes cornuti nascuntur, nec modò mares, sed & fœminæ cornua gerunt, cui miraculo æquandum est, quod ibidem oves, teste Plinio, quarto nonnisi die bibant. Tuneti etiam prout in Ægypto reperiuntur, adeò crassas caudas habentes, ut se loco dimovere non possent: verùm qui eorum curam gerunt, caudam exiguis vehiculis alligantes, gradum promovere faciunt. In Angelia præter rorem cœlestem nullum bibunt potum, & de industria à fontibus arcentur, quòd experientia docuerit, bibere ipsis exitiale. In Arabia quædam tricubitales trahunt caudas prodente Herodoto, quædam cubitum latas ut apud Ælianum legimus. Tales vel his similes in Arabia Petræa & Felice inveniuntur. Cauda aliquando vigi ti sex, aliquando quadraginta quatuor libras pendit. Ibidem arietes sunt usque in terram criniti: Hic, qui sub nomine Indici datur, sed revera Arabs, cornibus omninò caret, lanam habet promissam, cauda terram contigit. Arietis species est aries Moromorus, ut eum Nierembergicus vocat, Rasus est, & stupiditatis quodam gestu solet consistere, & serene attendere obvios, aliquando territus aufugit cum sarcinâ. Aries verò Guineensis seu Angolensis ita à Marcgravio describitur. Magnitudine arietis nostratis. Caput habet crassum arietinum, occipitio tamen magis prominente quam in nostratibus: aures pendulas: caudam usque ad suffragines pendulam: scrotum magnum, & penem in medio ventre: cornua parva deorsum usque ad oculos incurvata & quasi torta: ad collum inferius, jubam habent pendulam longis pilis constantem, in reliquo corpore breves pilos hircinos. Nullam lanam. Caput & aures sunt nigræ; caudæ quoque dimidia pars ab exortu, reliqua pars alba: ed occipitium pili sunt albi; crura anteriora usque ad genua alba, inferior medietas nigra; posteriora crura tota nigra & circa anum corpus & dorsum album; in lateribus autem nigras habet maculas. Crura & pedes habet, altos hircinos, duabus ungulis nigris. Variant tamen hæ oves colore uti nostrates; & quædam species caudam habet tibiam humanam crassam ad suffraginem usque pendulam & pinguem; caret illa species juba illa ad inferius collum. Lanam quoque non habet, sed pilos caprinos. Grandiores sunt nostratibus & ingluvie pendula instar bovis. In Asia rubram quædam habent lanam. Regio Camandu, sit M. Paulo Veneto credimus, non minores asinis alit, illasque pulcherrimas & pingues, quarum cauda octoginta libras aliquando pendat. Canusinis lana est russa, seu fulva. In Chio sunt parvæ staturæ inopiâ pabuli, sed caseum ex iis laudatissimum fieri, Ælianus author est. In Clazomeniorum agris, teste Hermolao, pecora procreari ajunt, aliis locis leucophæa, aliis pulla, aliis coracino colore. Coraxinorum lanitium omnium pulcherrimum, teste Strabone; Ideò admissarii arietes talento emuntur. Apud Cretensis in Ida monte, sunt, oves pastoribus Striphoceri dictæ, cornibus erectis, ut unicornu, in ambitu canaliculatis, & cochleæ in modum contortis. Arietem nostratem magnitudine non superant. In Erythræa insula, quæ fortè Gades, ovium lac, serum propter pinguedinem non habet; quin & intra triginta dies suffocantur, nisi aliquid sanguinis detractum fuerit. In quadam Scotiæ regione, si Hectori Boëtio fides, flavæ habentur oves, dentium aurei planè coloris, carnes habentes croceas, & lanas In Gortynide, Oppianus, referente Æliano, tradit oves esse russas & quadricornes. In Gothlandia, si nos Olaus M. non fallit, arietes sunt, quibus quaterna vel octona cornua crescunt, à quibus tantum ferociæ mutuantur, ut sibi & aliis animalibus nisi ferrâ demantur, incommodent. Lanam habent mollem & longam. Hirta ex Hebridibus una, fert oves vel maximos hircos altitudine superantes, cornua bubulis crassitudine æquâ, sed longitudine aliquantum etiam

Scalig. Ex. 217. n. 8. Johan. Leo Africæ l. 7.

Diodor. Sicul. Bibliothec. l. 4. Ælian. H. A. l. 17. c. 10. Strabo l. 7.

Bellon. obs. l. 2. c. 60. Herodot. l. 2. Ælian. H. A. l. 10. c. 4.

Nierem. H. E. l. 9. c. 52. Marcgr. Histor. Brasil. l. 4. c. 10.

Strabo. l. 3.

Oppian. de venat. l. 2.

Olaus l. 17. c. 1.

Boët. in descript. Scotiæ.

etiam superantia, præter caudas in terram usque prominentes. In Hispania, tempore Marinei, tanta erat ovium copia, ut multos se ibi nosse scribat pastores, quorum unusquisque ovium XXX.M. possedisset. In eadem agnos melius quam alibi nutrire Julius Alexandrinus author est. Apud Illyrios ferunt pecora bis anno parere, & quidem plærumque geminos, multa verò etiam ternos, & quaternos, quandoque quinos. Lactis quoque sesquicongium ab eis emulgeri. Indorum oves, apud Ælianum, ad maximorum asinorum magnitudinem accedunt, quatuor fœtus cum plærumque pariunt, tres cum minimum. Caudæ longitudo ad pedes usque pertingit, quæ etiam matricibus, tum ut facilius ineantur, tum ut ex adipe earum oleum exprimatur, abscinduntur. Arietum quòque dissecantur, & adipe exemto, iterum consuuntur, & quidem tam exactè, ut ne vestigium quidem cicatricis appareat. Quorum icones arietum hic damus, unus erat sine cornibus & cauda, loco ejus nescio quid habens extuberans, & sub mento veluti palearia, totus candicabat, præter caput & extremas ungulas, quæ erant nigra. Alter erat insigniter mutonatus, reflexis & convolutis cornibus, quæ, ut & totum caput, coloris erat cornei: rorstrum autem, pedes, & testes caudæque pars inferior candicabant, cætera ruffus. Istriæ seu potius Liburniæ ovium lana, pilo propior quam lanæ, ut ait Plinius. In Italia genus quoddam ovium esse, Gesnerus ex amici relatione scribit, quod naturâ, quaterna aut sena cornua aliquando gerat, sed imbecilles easdem, & lanâ inutili. Laodiceæ in Asia breves oves, villo summam nobilitatem habent, teste Plinio. Inter Lusitaniæ fertilitatem, quam Athenæus ex Polybio, describit, agnis trium vel quatuor obulorum precium esse consuevisse ait; suem, quæ ad centum librarum pondus accedat, quinque drachmis in cœnam emi, ovem duabus. In Lybia citò apparent cornua in capitibus arietum. In Macedonia qui candida sibi nasci pecora volunt, ad Aliacmonem ducere: qui nigra aut fusca ad Axium, Theophrastus tradit. In Madagascar reperiuntur oves caudis maximi ponderis. In Magnesia & Mesopotamia bis pariunt. Milesiæ tertium bonitatis locum obtinent. Apud Moscos, in desertis campis circa Borysthenem Tanain & Rha, ovis est sylvestris, quam ipsi Seigios vocant, narrante Barone Herbersteinio magnitudine capreolæ, brevioribus tamen pedibus, cornibus in altum porrectis, & quibusdam circulis notatis (ex quibus Mosci manubria cultellorum transparentia faciunt) velocissimi cursus, & altissimorum saltuum. Nabathæi, referente Strabone oves habent albas. In Naxo duplici sunt felle. Apud Panchæam plurimum ab aliis mollitie differunt. In Peru oves ad asellorum magnitudinem crescunt, longis cruribus, crasso corpore, capite longo, collo & effigie quasi cameli, carne optimâ, agnorum maximè. Castratos aratum duci, & dorso ferre ligna: non clamare, colore esse albo, nigro, & cinereo. Quinquaginta onerum pondo sustinent, & tergo sublatum, ad aliquot passuum millia vehunt: vesci tamen si urgeantur, sedentes, ore converso ringentes, fœdo odore conspurcant, si onustæ sint; tum humi se acclinant, nec inde ullâ verberum vehementia, nisi penitus clitellis exonerentur, propelli possunt. Lanæ tenuitate, longitudine & copiâ nostras superant. Frumento vescuntur, sed adeò pauci sunt & cibi & potus, ut triduo imò quatriduo abstineant. Mathiolus nobis ejus exactam descriptionem dedit, dum ait: Refert hoc animal partim camelum, partim cervum, adeò ut rectè quidem Græco idiomate ἐλαφοκάμηλοι appellari posse crediderim. Longitudo totius corporis à cervice ad caudam sex pedum est: altitudo verò à dorso ad pedis plantam, quatuor tantum, & colli longitudo à scapulis ad cervicem, duûm. *Capite, collo, ore*, superioris præsertim labii scissurâ, ac genitali Camelum ferè refert. At *caput* oblongius est: aures habet cervinas, oculos bubulos. Anterioribus *dentibus* in superiori mandibulâ caret, sed molares utrimque habet, ut bisulca ferè omnia, & ut illa etiam ruminat. *Dorso* est sensim prominente, quod per injuriam à pictore neglectum est. *Scapulis* propè collum depressis, *lateribus* tumidis, *ventre* lato, *clunibus* altioribus: & *caudæ* brevi spithamæ ferè longitudine: quibus omnibus cervum ferè refert, quemadmodum etiam *cruribus*, præsertim posterioribus. *Pedes* illi bisulci sunt, diducta anteriori parte divisurâ. *Ungues* habet acuminatos, qui circa pedis ambitum in cutum crassam abeunt. Nam pedis planta non ungue, sed cute ut in multifidis & in ipso Camelo contegitur. *Retromingit* ut camelus, & *testes* substrictos habet. *Pectore* est amplo; sub quo ubi thorax ventri connectitur, extuberat globus, ut in Camelo, vomicæ similis; è quo nescio quid excrementi sensim manare videtur. *Color* colli, cervicis, pectoris & anteriorum crurum est illi albus, reliqui verò corporis subruber, vel ex nigro rufescens. Rostro tamen est nigro & anterioribus cruribus à genu albicantibus. Cicur ac mansuetum est animal, sed frigoris impatiens, ut alia quæ ad nos è calidis regionibus afferuntur. Neminem offendit: sed miro admodum ingenio ab illata se vindicat injuria. Nam ubi aliquis illud vexet, vel circa clunes opprimat, non calcibus aut morsibus se difendit, sed vomitu vel cibi vel humoris in vexantem retrosum cum impetu ejaculato, ad protensam colli longitudinem. Salacissimum

Aristot. in l. Mirabilium.

Athen. l. 8.

mum hoc esse animal, id mihi conjecturam facit, quod cum sui generis fæmellis sit destitutum, magnâ cum prurigine capris se commisceat, non tamen erectis, ut aliàs capræ hirco ascendente solent, sed humi ventre accubantibus, ita cogente animali anterioribus cruribus. Itaque superascendens coit, non autem, ut falso de retromingentibus animalibus affirmat Aristoteles, aversis clunibus. Adeò venere vernali autumnalique tempore stimulatur hoc animal, ut illud viderim humile quoddam præsepium avenâ refertum conscendisse, genitalcque illi magno cum murmure tamdiu confricasse, quousque semen redderet, plurimis una hora replicatis vicibus. Non tamen concepere capræ hujusce animalis semine refertæ, tùm, quod, ut puto, vi coactæ illi prostiterint continuò balantes; tùm quod cum hoc animali earum non conveniat species. Indicam ovem appellabat hoc animal, qui illud ad nos advexit, atqui à nostris ovibus quantum distet, tu ipse judicare poteris. Hactenus Mathiolus. Ab his plurimum differunt, oves illæ Chilenses, quarum iconem istam Belgæ attulerunt. Satis omnia quadrant, inquit *de Laëtius*, quoad corporis compositionem; præterquam quòd postici pedes nugulas bisulcas habeant, priores autem in quatuor divisos ungues, & quod prolixis admodum villis lanæ vestiatur, quam inprimis commendant. Cæterum natura bene convenit cum præcedentibus, ita ut haud dubium sit unius generis animal esse, tantum ratione cœli sub quo degit variare: nisi forte inter utrumque sit distinctio illa, quam observavimus in descriptione Ind. Occidentalis; ut omnino existimo. Sputum ejaculatur in vexantes; & scribit P. Alonso d'Ovaglie in Historica Relatione Regni Chill, vulgo credi in parte corporis humani quam sputum illud contigerit, scabiem generari. Pollentia juxta Alpes, oves habet cani velleris, apud Martialem extat. Martial. l. 14. Epigr. 157. Apud Rhætos, arietes sex vel septem annorum ad priora cornua alia veluti adnata, parva, bina, vel terna producunt, illaque non ante quintum aut sextum annum adnascuntur, primis robore & crassitie proficientibus. Sauromaticæ duro sunt pilo. Syriæ cubitales ovium caudæ, plurimumque in ea parte lanitii. Circa Tarnasari urbem Indiæ, oves conspici, cornua damis haud absimilia habentes, nostris longè majores, Aristoteles author est. Visi & Monstrosi agni, quorum etiam hic Icones damus. Unus erat capite suillo; alter duobus capitibus & quinque pedibus. Tertius pedibus equinis & capite simiæ. Quartus triceps. Quintus, dorso duplici conjuncto, pedibus octo.

ARTICULUS IV.

De Capra & Hirco domesticis.

IN historia hac, de Capræ primo, mox Hirci, tandem Hædi nomine, in principio agendum est. Aldrovand. de Bisulcis c. 9. Capras à carpendis virgultis dictos esse scribit, Varro, Cicero, & Nonnius. Festus tanquam crepas vult dici, quòd cruribus crepent. Martinius à κάπτω voro, quod sit animal ποικιλόφαγον, deducit. Pro ætate & sexu variant nomina. Græcis dicitur αἶξ ab ἀΐσσειν ruere, & cum impetu ferri. Dicuntur verò αἶγες tam ἔρριφοι recens natæ capræ, quàm χιμάροι, quæ sunt anniculæ, vel mediæ ætatis, & adultæ quæ τράγοι, licet hoc nomen maribus duntaxat competere videatur. Synonima occurrunt plurima. Modernis Græcis vocatur γίδα, Tyrrheniis κάπρα, Cretensibus καρανὼ. Hesychius μήκλας, & ἀστιγγας vertit capras; κεράδες sunt capre fœmellæ quæ cornua ut plurimum habent. κηλάδες capræ in fronte signum habentes instar calli. μυκάδες, quæ mulgentur: ὑννὰς agrestis: χίμαρα hyeme nata. Grammatici tamen χίμαρον, pro omni caprario genere, omni ætate & utroque sexu inter pretantur. Sed & μυίρα & μηκάδες capræ sunt. *Hircus*, qui Sabinis fircus, vel ab hirsuto, quod ab Ebræo חין addurere, quòd animal sit libidinosum, dicitur. Græcis est τράγος, vel à τράγειν & τραγεῖν edere, quòd vorax sit: vel παρὰ τὸ τραχὺ δέρμα ἔχειν, à pellis asperitate: vel ὑπὸ τοῦ τρέχειν, currendo. *Capri* nomen obtinuit, qui castratus est: Ægyptiis Mendes. *Hædus* est id quod ex capra & hirco nascitur. Ab Ebracio potius גדי quàm quasi fœdus dicitur. Martialis fætum quærulæ rudem capellæ appellat. Hesychio & Ethymologo dicitur ἔριφος, Varino ad tres vel quatuor menses, postea χίμαρον dici, donec pariat & mulgeatur. Rhodiis audit κάραννος, aliàs etiam κεκρύφαλος, aut κρήδεμνος. διακαλαμάσαρκες in quadam lege dicuntur, quòd frugum calamos depascerent. Bisulcas esse *Descriptio.* capras, & cornigeras, haud uno loco Aristoteli proditum. Colorem mutant, & interdum variè generantur. *Pilus* differt sexu. Crassus est hircis, mollis & tenuior capris. Et quia hoc genus apprimè hirsutum est, ideò Festus, densorum pilorum homines hircipilos vocavit. *Cornua* omnibus esse negat Plinius; verum in his quibus sunt, indicia annorum per incrementa esse affirmat. Sunt autem ea longa & acuta. In Delo insula, prodente Varino, visum est hirci bicubitale cum dodrante, ponderis librarum viginti sex. *Oculos*, quos in angulorum angustias contrudit, habet aliquando dissimiles; In tenebris splendere lucemque jaculari Plinius prodidit. *Naso* sunt simæ. Plin. H. N. l. 28. c. 11. *Dentes* capræ superiores non sunt præter primores geminos, ut idem ait; & pauciores alii quàm hircis, quod prodidit Aristoteles. De-

Dependet mento omnium *villus*, qui aruncus, ſpirillus, Græcis ἤρυγγος, ſecundem quosdam κρύγκος dicitur. Noneolas vocari tradit Feſtus papillas quæ ex faucibus caprarum dependet. Varro mammillas nuncupat, lacinias Plinius, verruculas alii. Binas in feminibus mammas habent: pedes macilentos. Per aures & nares ſpirare, præter Alcmæonem vel potius Archelaum, Ægypti ſapientes quoque credidere. Philes ſignum addit, quòd naſo obſtructo nihil offendantur. Oppianus id de ſylveſtribus credidiſſe videtur, dum eis meatum quendam à medo inter cornua locò ad pulmones pervenire, cui cerâ infusâ ſuffocentur, ſcribit. Bartholomæus quoque Euſtathius, huic ſententiæ accedere videtur, dum ſe aliquid
Aristot. H. A. l. c. 11. ſimile in homine inveniſſe prodit. Ariſtoteles tamen in contrarium nititur. *Iecur* extractum diu moveri ajunt. *Ventres* ſunt plures. *Lien* rotundus. *Aſpera alteria* talis qualis in
Locus. homine. Quantum ad *Locum*, in aquilonaribus terris abundant. In Creta magna ipſarum copia, quòd lupis careat. Ithacem Te-
Isidor. l. 14. c. 6. lemachus apud Homerum αἰγίβοτον vocat. In Rhetia Helvetica præſtantes caſeoli caprini ſiunt, præcipuè iis in locis, qui circa thermas Fabarianas montani ſunt. Reperiuntur quoque in Achaja, Africa, Nubia, Sardinia, Cephalonia, Mileto, Damaſco, India, novo orbe, Hiſpania, Corſica & cæteris locis, de quibus in Differentiis agemus. Terram paſcendis aptam, Græci αἰγίβοτον,
Cibus & potus. αἰγίνομον & αἰγίβοσκον vocant. *Cibum & potum* ſi attendas, ποικιλοφάγοι ſunt. Inprimis verò frutetis, arbuto, alaterno, cytiſo agreſti, iligneis & quernis frondibus, maximè gaudent. Ex glande, ſi circâ ſatietatem data eſt, abortum facere, Columella author eſt. In diliciis quoque habent oleam, ideò Minervæ inimicæ; vitis tenellos palmites, ideò Libero patri immolabantur; ficus & farinam, teſte Æliano, fraxinum, tamariſcum, barbam hircinam, & roſam caninam. Fabæ largius datæ, copiam lactis efficiunt: ut & pentaphyllon, ſi prius quam bibant, quinque dierum ſpacio ipſis vorandum detur. Ejusdem rei gratia, & dictamnum ventribus alligatur. Vorant alicubi ſcammoneam, veratrum, clematidem, & teſte Lucretio,
Plin. H. N. l. 12. c. 17. cicutam. De Ladano libet Plinii verbis uti. Arabia, inquit, Ladano gloriatur, fortè caſuque hoc, & injuria fieri odoris, plures tradidere. Capras maleficum alias frondibus animal, odoratorum verò fruticum appetentius, tanquam intelligant pretia, carpere germinum caules prædulci liquore turgentes, deſtillantemque ab his (caſus miſtura) ſuccum, improbo barbarum villo abſtergere. Hunc glomerari pulvere, incoqui ſole. Et ideò in ladano caprarum pilos eſſe. Recentiores tradunt ſylvas Arabum paſtu caprarum refringi, atque ita ſuccum villis inhæreſcere. Verum autem laudanum Cypri inſulæ eſſe, ſimiliterque & ibi fieri tradunt, & œſypum hircorum barbis genibusque inhærens, ſed ederæ flore deroſo, paſtibus matutinis cum eſt roruleta Cyprus. Deinde nebula ſole diſcuſſa, pulverem madentibus villis adhæreſcere, atque ita ladanum depecti, &c. Vulgatiſſimum porro pabulum gramen eſt, aculeatis inprimis foliis, capriola Ruellio, quod præ cæteris grata ſit. Salſedine delectari, nec tortoribus ignotum. Dracula Tranſalpinæ Hungariæ præfectus, ſæpenumero captivis Turcis pedes excoriatos contuſo ſale perfricuit mox capras adhibuit, quæ linctu cruciatum augerent. In *potu*, aquæ ſtagnantes & mortuæ, quæque diu in vaſis ſtetere, improbantur. Albertus, cum moventur, poſt meridiem, plus aquæ potaturas dicit. Prodigioſum, quod in Zacintho Antigonus notat, nempe, quo tempore ſpirant Eteſiæ, capras hiantes ſtare verſus boream, eoque contentos, aquam non requirere, neque bibere. *Capræ* ſunt admodum *Generatio*
venereæ, teſte Plinio. Ideo menſe ſeptimo Plin H.
& adhuc lactantes incipiunt coire: idemque N l. 8. c.
tradit, animam ipſis quàm ovibus ardentio 5.
rem, calidioreſque concubitus. Anniculæ Varro R.
etiam coëunt, & terno aut quaterno con- R. l. 2. c.
cubitu implentur: quod ſi à coitu imber ac- 3.
ceſſerit, abortum infert. Quinque menſi- Arist. H.
bus uterum ferunt. Pariunt maxima ex par- A. l. 5 c.
te ſingulos, ſed aliquando & binos, & ternos, 14. & l.
& quaternos. Si clementia aëris & pabuli 6. c. 19.
acceſſerit bis pariunt. Fertilitas ad octo annos durat. Ariſtoteles tamen tota vita coire aſſerit, & gemellos parere, ſi pater aut mater vim eam geminandi à natura obtineat. In trimatu ſunt inutiles. Pinguedine ſterileſcunt; Commodiſſimum tempus coeundi hybernum ſolſtitium. Unde Plinius. Concipiunt Novembri menſe, ut Martio pariant turgeſcentibus virgultis. Quidam ad denas capras ſingulos adhibent hircos, alii ad quindecem: nonnulli ad viginti. Quomodo educari debeant, ad Oeconomicam pertinet. Vehementiorem coitum ſi excitare volueris, genitalia, delibutis multo ſale & nitro manibus perfrica: vel eadem pipere, aut utricæ fructu perunge. Seminalem humorem capris ante coitum & partum deſtillare, Ariſtoteles author eſt. Idem, ube- Aristot.
ra illarum quæ coitum non patiuntur, à par- H. A. l.
ſtoribus montis Oetæ urtica vehementer 6. c. 18.
perfricari, ut dolorem infligant, prodidit. Aristot. H. A. l.
Inde primò cruentes humor elicitur, mox 3. c. 20.
purulentus, poſtremò lac non minus quàm ex iis quæ venerem paſſæ ſunt. Idem de mulieribus tam viduis quàm virginibus Albertus ſcribſit. *Amicitiam* colunt, cum ovibus, *Sympathia*
tigri, ſargo, pulegio, & eryngio. De ovi- *& Antipa-*
bus non eſt quòd quicquam dicatur. Tigri, *thia.*
ſi hædus porrigatur, abſtinet cibo par biduum:

duum: tertio die esuriens aliud poscit, nisi porrigatur, caveam convellit, hædo verò, tanquam contubernali suo parcit, quod Plutarchus prodidit. Sargus piscis umbra quoque ipsarum delectatur, & stantes in littore, attingere gestit, ad saliendum per naturam inhabilis. Pulegium à capris gustatum, si Plinio fides, balatum concitat, indeque Græci quidam literas mutantes blechon vocavere. Si verò eryngii caulem capella morsu defectum ore sustulerit; totus statim subsistit grex, relictoque pascendi studio, novo veluti spectaculo attonitus, non prius mirari rem desinit, quàm pastor caulem illum abstulerit. *Inimicitiâ* ipsis cum lupo, pardali, elephanto, caprimulgo ave, saliva humana, melle, evonymo, vite, & conyza. Lupus capras devorat. Pardalis easdem invadit. Elephas exhorret. Caprimulgus avis ubera sugit. Unde uber emoritur, caprisque cæcitas, quas ira mulsêre, oboritur. Humanam salivam vitare, Ælianus reliquit. Hausto melle debilitantur, si Alberto fides. Evonymi folium & fructus capras interimit gustatus, nisi purgentur: purgantur autem anocho, quod quid sit, vide Aldrovandum. Aquam si biberint in qua folia rhododendri maduere, pereunt. Iisdem & Sabina venenum. Oleam si lambendo linguâ contigerit, primo germinata sterilescit. Pulmo assus ebritatem prohibet. Conyzam edentes moriuntur siti enectæ. Ægolethrum herba in Lycia, eisdem exitium. Inde nomen sortita. *Vox* ipsis est apud Græcos μηκᾶσθαι, id est mutire, ut Hospinianus vertit. Unde Homero μηκάδες vocantur. Apud Latinos, & balare, quod commune cum ovibus & fremere. Inde φριμάσσειν de hirco. Varinus ἰνὰ hircinæ vocis imitationem esse asserit. Mobiles sunt & celeres. Uude Varro in Soracti Fiscelio capras feras, è saxo, pedes plusquam sexagenas salire scribit. Frigores potius quam æstus sunt impatientes: fœtæ inprimis, quæ gelicidio hyemis conceptum fecere. Amant potius dumeta quàm prata, & campestrem situm: asperisque etiam montosis ac sylvestribus optimè pascuntur. Ita autem inhærent rupibus, ut infra eas intuentibus videantur pendere. Unde caprarum & hircorum grex, αἰπόλιον, quasi αἰποπόλιον, sublimium conversatio dicitnr: ipsæ verò *petræ* αἰγίλιπες. Proximè etiam ripas vago passu lasciviunt, comam fluvii tondentes. De *Carnium* caprinarum qualitate non convenit inter authores. Hippocrati sunt cruditatis, flatulentiæ & ructuum generatrices. Minus tamen æstivo tempore, quo melius pabulum habent noxie. Autumno deterrimas Galenus fecit; hyeme, meliorem sanguinis consequi habitum, & naturalem intemperiem à temperatura temporis contractum corrigere. At Athenæus, si conficiatur, etsi olida sit, plurimum alere, plurimumque corpori robur addere, reliquit: Clitomachumque Carthaginensem novæ Academiæ sectatorem solitum ferri dicere, quendam athletam Thebanum, omnes suæ ætatis viros superasse, quod caprinis carnibus vesceretur, tenacibus illis, & concoctu difficillimis, quarum esu olidus è corpore sudor, manaret. Militarem cibum esse, Homerus in Achille legatos Agamemnonis excipiente, ostendit. *Lac*, inter cætera lactis genera moderatè se habet; etsi minus quàm humanum temperatum. Est tamen & in eo, si ætatem, pastiones, anni tempus, & spacium quo à partu edito distant, discrimen. Sine melle periculosè sumi, author Galenus, quòd in ventriculo coaguletur. Minus idem alvum tentat, nisi scammonio & aliis vescantur. In quibusdam Orientis locis, tertio mense ablactati infensos, eodem ali solent. Lactis naturam *Caseus* sequitur. At *hircorum* caro, tum ad coquendum, tum ad bonum succum generandum, deterrima est: libidinisque inprimis tempore vitiatur & fætet. Apud Antiphanem tamen τράγος ὑλιβάτας in convivio apponitur. Testes quoque & jecora damnantur. De *Hædina* non est una authorum sententia. Sanctis in V. T. olim in deliciis: Ascræus Poëta εὔχυμον καὶ εὔπεπτον vocat. Platina post Galenum, domesticorum animalium laudabilissimam esse, quòd parum recrementi haberet, facilè concoqueretur, benè aleret, sanguinem calido & frigido temperatum generaret, scripsit. At Brujerinus eas vituperat, quòd capræ febre nunquam careant: nec possit sanum temperamentum à matre morbida fætus sortiri. Julius Alexandrinus verò calidas quidem esse asserit; sed naturalem quæ in adultis est siccitatem, teneritudinem ætatis emendare, & ad temperamentum quoddam ducere: simul lactentes, minimè quidem ætatis ratione, verum alimenti beneficio, de nativa caliditate aliquid remittere, & humectiores teneriores que fieri. Olim etiam apud Ethnicos, in conviviis circumferebantur, lasere & aliis conditæ. Sanguis in cibum formatus, sanguiculus, teste Plinio, dicitur. Formabatur & in cibum: Unde μέλας ζωμὸς apud Lacones: & Pollux αἱμαλίαν, obsonii genus exponit. Jecinora & pulmones quomodo coqui debeant, vide apud Apicium. Magni & in Medicina usus. Ideo Plinius, millia remediorum ex capra demonstrari dixit. Democritus etiam effectus ejus auget, qui singularis natus sit. Carnes caprinæ comitialibus in rogo hominis tostæ exhibentur, ut volunt apud Plinium Magi. Hircorum in aqua decoctis panos & apostemata discutiunt. Jure caprino cantharides expugnantur. Drusus Tribunis plebis *caprinum sanguinem* bibisse dicitur, cum pallore & invidiâ veneni sibi dati insimulare Q. Cepionem

Plin. H. N. l. 20. c. 14.

Plin. H. N. l. 9. c. 3. Theoph. de animalib. quæ invident.

Plin. H. N. l. 10. c. 40. Ælian. H. A. l. 7. c. 26.

Aldrov. de Bisulcis pag. 270.

Natura, mores, ingenium.

Varro R. R. l. 2. c. 3. Columella R. R. l. 7. c. 6.

Usus in Cibis.

Galen. de alim. facult. l. 3. c. 1. Athen. Dipnos. l. 9.

Galen. de boni & mali succi civis c. 6.

Ludovic. Roman. l. 5. c. 20.

Brujer. de re cibaria l. 14. c. 17. Jul. Alex. Salubr. l. 11. c. 7.

Usus in Medicina. Plin. H. N. l. 28. c. 10.

Plin. H. N. l. 28. c. 9.

nem

non inimicum vellet. Eodem maculas contractas ablui Marcellus scribit. Tormina intestinorum & alvi fluores sistere in sartagine frixum, apud Galenum, & Dioscoridem habemus. *Hircinus* abscessus calidos citò maturat: in cerato quodam podagrico apud Ætium admiscetur: lusciosos sanat: herbis diureticis nutriti, aridus & tritus inque vino cum petroselino sumptus, calculosis vehementer prodest. Quomodo & quando colligi debeat, apud Aldrovandum vide. Medicamentum hoc manus Dei vocatur. Paria ibidem ex Marcello, Fuchsio, & aliis invenies. Adamantem eo solvi & emolliri magni authores, inter quos Scaliger & Joubertus prodidere. Si in sanguine eodem & succo senecionis vitrum efferbuerit, aut maceratum fuerit, reddetur tam molle, quàm est cera vel argilla, ut quidvis ex eo fingi possit: pristinæ naturæ restitues, si aquæ immerseris. Hoc est Geberi, Alberti, & ingeniosi cujusdam Bituricensis vitrarii secretum, quod ille moriturus Antonio Mizaldo, ut ipse memorat, ultrò donavit. Idem cum aceto mistus sanguinis vomitui & exscreationi prodest. *Serum* commodè illis, qui mordicatione patiuntur, aut in recto intestino, aut in colo, injicitur, quod ob crassitiem citius concrescat, ut Galenus docuit. Secundum Avicennam magis resolvit quàm cætera, cum melanthio, sulfure, & iride, lentiginesque & maculas tollit. Cum adipe anserino, Plinio teste, ac medulla cervina, resinaque & calce, labiorum fissuris efficax est. Cervix boum si intumuit, comperimus, inquit Columella, aureum esse medicamentum, ex pice liquida, & bubula medulla, & hircino sevo, & vetere oleo, æquis ponderibus compositum atque incoctum. Cum calce strumas discutit, teste Plinio & Marcello; cum cera, ulcera serpentia sistit; additâ pice & sulfure percurat; manantia item verendorum cum melle rubique succo. Per se datus adeps, teste Dioscoride, cantharidum venenum obtundit. Magi ut citat Plinius, commendant comitialibus cum felle taurino pari pondere decoctum, & in folliculos fellis reconditum, ita ne terram attingat bibendum sub limine ex aqua. Marcellus ptisanam cum eodem coctam torminosis in declinatione convenire vult; & apud Dioscoridem habemus, caprinum adipem decoctum cum polenta, rhoë, & caseo, dysentericis dari, & cum succo ptisanæ infundi. Plinius denique in sorbitione aliquâ intestinorum vitiis magnoperè prodesse asserit, ita uti protinus frigida aquâ hauriatur. Idem remedium hydropicis. Sextus Empiricus commendat. Canarii, ut refert Cadamustus, sævo hircino conjuncto quorundam herbarum succo carnem inungunt, ut cutis facta inde densior algorem ferat facilius. Nudi enim incedunt. Adhibetur & podagricis cum fimo capræ & croco, sinapive, cum caulibus hederæ tritis, vel flore cucumeris sylvestris. Idem, pomatum ingreditur, ad fissuras labiorum commodissimum. *Medulla* post cervinam & vitulinam laudatur. *Iecur* assum cæliacis convenit, magisque quam hirci, cum vino austero decoctum potumque, vel ex oleo myrrheo umbilico impositum. Idem ad nyctalopias facit, & illos qui comitiali morbo sunt obnoxii deprehendit, convulsionemque iisdem infert. Quin & ad canis rabidi morsum laudatur, quo imposito, ne tentari quidem aquæ metu affirmant. Hippocrates, si pariens inflata fuerit, hepar ovillum aut caprinum calido cinere obrutum, edendum præcipit meracius ad dies quatuor, & vinum bibi vetus. Ex *felle* multa quoque apud Plinium inprimis sunt remedia. Veneficiis ex mustela rusticâ factis, contrarium est: cum cinere aluminis, scabiem abolet: ad porriginem cum cretâ cimoliâ & aceto facit, ita uti capilli paululum inarescant. Idem lentigines tollit admixto caseo & vivo sulfure, spongiæque cinere, ut mellis sit crassitudo: Strumas etiam discutit, si sæpius incipientes ea tangantur. Superciliis impositum pilos abolet, nihil de angina & aurium vitiis dicam. Invenitur denique apud Dydimum, non fore in lecto cimices, si fel hirci aut tauri, aceto acri diluatur, indeque lectus aut parietes illinantur. De *Liene* hoc habemus. Calidum, id est, ut è pecude exemptus est, & super lienem hominis impositum, mirè intra paucos dies dolorem auferre, si postea ad fumum suspendatur, ut illic arescat. *Caput* cum pilis suis decoctum, & contritum incisa intestina solidat. *Cerebrum* Magi per annulum trajectum aureum, priusquam lac detur infantibus instillant contra comitiales, cæterosque infantium morbos. Æsculapius cum melle carbunculos sanare vult. Sextui verò aquam, quæ è capræ palato effunditur, & quicquid comedit, si misceatur cum melle & sale: ex eo caput & corpus si serò fricetur, pediculos extinguere promittit, aitque idem remedium esse ad ventris dolorem. *Corii* cinis ex oleo illitus pernionis mirè abolet: ramenta cum pumice trita, acetoque permista, exanthematis prosunt. Sistitur nimia in fœmina ex naribus hæmorrhagia, si mammillæ ejus corrigio caprino vinciantur. *Pili* usti fluxus omnes sanant: combusti adjecta pice & aceto, naribusque inserti, sanguinem subitò reprimunt. Accensi serpentes fugant. *Cornu* combustum & mixta farinâ impositum, furfures scabiemque in capite emendat. In flamma ussulati, crustæ cum aceto scillitico tritæ, commodè

Mizald. Memorab. cent. 8. aphoris. 18.

Columella R. R. l. 6c. 14.

Dioscorid. M. M. l. 2. cap. 94.

Cadumustus Navig. cap. 8.

Hippocrat. de natura muliebri.

G

modè igni facro adhibentur. Capiti infirmi fuppofitum, vigilias in fomnum convertit. Alarum fœtorem, rafum vel exuftum, & cum felle hirci, myrrhaque miftum, tollit, fi eo perfricentur. Comitialem morbum deprehendit. Nidore fuo lethargicos excitat, & uftum ad albedinem dentes detergit. *Ungulas* ad ferpentes prohibendos Palladius uri jubet: fi cinis earundum ex aceto illinatur, alopecias fanat. Eft & *Lac Caprinum* in multis contra morbos remediis. Scio, inquit Plinius, Damocratem in valetudine Confidiæ M. Servilii confularis filiæ, omnem curationem aufteram recufantis, diu efficaciter ufum lacte caprarum, quæ lentifco pafcebat. Vis ei inprimis alexiteria. Hauftus cum uva taminia, contra ictus ferpentum juvat. Quod primum mulgetur, leviores facere in quartanis acceffiones, five efum five potum, Sextus Empiricus author eft. Magorum verò quidam fimi hirundinum drachmam unamè lactis caprini vel ovilli vel paffi, cyathis tribus adverfus quartanas ante acceffiones dare folent. Eodem perunctæ gingivæ faciles dentitiones faciunt. Potum cum fale & melle alvum folvit. Schiftum, datur comitia libus, paralyticis, melancholicis, leprofis, elephantiacis, &c. Fervens adjecto polentæ quantum fatis, ut pulticulæ inftar fiat; dyfenterico bibendum datur. Sanantur eodem & *Lienes*, poft bidui inediam, tertiâ die hederâ paftis capris, per triduum poto fine alio cibo. *Cafeus* recens morfibus animalium imponitur: ficcus ex aceto & melle purgat ulcera: mollis cum melle fubactus & impofitus, pannoque aut linteo defuper tectus, fugillationis livoresque celeriter abftergit. Recens coagulatus fuper oculos pofitus, dolores citò lenit, fi mulier cibos adverfans utero doleat, & febris ipfam ac rigor corrippiat, Hippocrates pepli albi quintam, dimidiæ chœnicis partem, & feminis urticæ tantundem, & cafei caprini rafi dimidiam chœnicem, fimul cum vino vetere mifcet, & forbenda propinat. Et alibi, fi quid in utero computruerit, vel fi fanguis aut pus exeant, cafeum caprinum affatum vel rafum, vel fimpliciter cum æquali parte polentæ mifcet, & in vino jejuno propinat. Quantum ad *Coagulum*, Hædi contra paftinacam & marinorum morfus, drachmæ pondere ex vino fumebatur. In profluvio fanguinis bibebatur, & contra concretum lac affumebatur. Idem tertia parte ex aceto potum, fanguinis excretiones reficit: magnitudine fabæ, in vino myrtheo remiffum, & jejuno cæliaco datum, efficaciter prodeft. Hippocrates quoque hædi coagulum adverfus alvi profluvium laudat. *Urinam* quòd concernit, ea cum aceto fcyllitico haufta, contra ictus ferpentum valet: apoftemata, in quacunque parte difcutit: opifthotonon, auribus infufa levat. Pæni paftorales in filiis quadrimis, ut refert Herodotus, venas verticis lanâ fuccida inurunt; nonnulli venas temporum, ne, fcilicet, unquam pituita defluens ex capite officiat. Quòd fi pueris inurendis fpafmus contingat, urinâ hirci afperfâ eos liberant. Diofcorides, eandum ad aquam quæ cutim fubiit, cum nardi fpica, quotidie, binis cyathis, cum aqua bibi fcribit, urinamque per alvum extrahi. Sextus, mulieri menftrua provocare, fi bibatur, credit. Omnium creberrimus ufus *Fimi*, Græci σπυράθους propiè nominant, digerentis & arcis facultatis adeò, ut induratis fcirrhorum in modum tumoribus, congruat, nòn tantum lienis, fed & aliarum partium. Uftusque tenuioris quidem fubftantiæ, verum haud manifeftè redditur acrior. Datus aliquando ex aceto ad viperarum morfus, ex vino ad auruginem, cum thure ad profluvium muliebre. Inquietos infantes, fimo ifto alligato panno, cohiberi tradit Plinius, maximè puellas. Luxatis cum melle illinitur. Ex aceto decoctus, ftrumas difcutit. Ex eodem fubfervefactus, & illitus, ulcera, quæ ferpunt, fanat. Cum melle paratus & appofitus cancrofos, & carbunculo ventris laborantes, fanat, & eosdem difcutit. Ambufta fine cicatrice fanat. Tritus & cum aceto fcyllitio miftus, frontique applicitus, hemicraniam tollit. Cum eodem fubactus ad craffitudinem mellis articulorum contractionas relaxat, & tremulis prodeft. Cum farina hordei & aceto impofitus, maximè in duris & rufticorum corporibus, remedium eft ifchiadicis. Pillulæ inter remedia menfium & fecundinarum pellendarum apud Hippocratem. Hifce adjicere libet, quòd ipfemet hircus peftilentiæ tempore domi alatur, quafi ædium vaftitas, virofo vapore, quem hircus exfpirat repleta, aditu auram venenatam repellat. Præter hæc, fiunt ex caprillis villis cilicia: ex pellibus indumenta, calcei, ftragulæ, utres, lagenæ, rates, folles, vela, charta denique & fcuticæ: cornua hircina Pyrrhus criftæ loco capiti impofuit. Locrenfes, quos Ozolos vocant, τραγέας ἐ κώδια id eft, ovium & hircorum pelles geftabant, & plærumque inter caprarum greges verfabantur. Sardos quoque & Getulos caprarum pellibus amiciri confueviffe, author eft Varro. In Cypro etiam Zambellotumè pilis caprarum conficitur, & Jofephus Barbarus teftatur, in Armenia minore propè Betolin & Iffan fluvios, vel ideò magnam caprarum copiam ali, & quotannis tonderi. Afferit & Belonius, felectiores Turcarum pannos, undulatos, ex pilis caprarum Ancyræ Cappadociæ metropoli confici: fed & tapetes, ex iisdem conftare. De chartis quod dixi, illæ, Pergami Troadis primum inventæ fuere,

Plin. H. N. l. 24. c. 7.

Hippocrat. de morbis muliebr.

Herodot. l. 4.

Galen. fimpl. l. 10. c. 22.

Ufus varii.

Varro R. R. l. 2. c. 3.

Bellon. obferv. l. 3. c. 13.

fuere, & exinde nomen sortitæ sunt. De

Differentiæ.

Differentiis pauca occurunt. Ægyptiæ fætus quinos pariunt, quòd fæcundissimas Nili aquas bibant. In Phrygia hirci sunt quadricornes, referente Scaligero, pilo admodum prolixo, æquante candorem nivis, quem vellunt ad textrinam, non autem tondent. Ægyptii apud Plutarchum, affirmant, capras suas, quoties cum sole, eodem planè loco Syrius oritur, in ortum omnes conversas, eò respicere, atque hoc syderis hujus revolutionum argumentum certissimum esse. In *Aquinolaribus* terris, si Olao Magno credimus, hirci sunt magno corpore, crassiis cruribus, plenâ & brevi cervice, auribus flexis, & depressis, capite parvo, spisso, longo, ac nitido collo; cornibus altis & latis. Ferè omnes colore sunt albo. Hyeme pascuntur pinorum corticibus, musco, & populeis virgis. Pelles maximis navigiis, quæstus & lucri causa, in Germaniam exportantur. *Caspiæ* capræ,

Ælian. H. A. l. 17. c. 34.

ut Ælianus exponit, & albissimæ sunt & cornibus mutilæ, & ad maximorum equorum magnitudinem accedunt. Eorum villi adeò molles, ut cum Milesiis lanis comparentur, ex iisque Caspiorum sacerdotes, & ditissimi, vestes confectas gerant. In *Cephalenia* capræ non bibunt quotidiè, sed

Aristot. in Mirabilib. Ælian. H. A. l. 3. c. 32.

adversum sibi ventum ore hiantes excipiunt. Ideò Theophrastus sex mensibus non bibere dixit. In Cilicia, referente Plinio, circaque Syrtes, villo tonsili reperiuntur. *Damasceno*, supra palmum longas habent auriculas, ubera multiplicia, suntque admodum fœcunda: Circumducuntur quadraginta vel quinquaginta ab eis quibus lac est venale, & ubi lac emere volueris, in superius devehuntur cænaculum, etiamsi triplex foret contignatio, ubi coram in vasa stannea, lac emulgent. *Narbonenses* auriculas latiores suis habere, Gesnerus audivit, ut quæ ad dodrantem longitudinis accedant. *Illyricæ*, si Alexandro Myndio credimus, ungulas quidem habent, sed non bifidas. Aliquando ternos, quaternos aut quinos fætus edunt, & lactis sesquicongium. Idem *Indicis* propè urbem Tarnassuri, & Africanis ad promontorium capitis viridis contingit. Hircum ad Amboinam lacte suo parvos alentem hædos, se vidisse, Francis-

Xaverius Epist. 23.

cus Xaverius Jesuita, corruptæ illius de Christo & Petro historiæ, quam Persicè conscripsit author, testatur. Ubere enim quod propè genitalia unicum habebat, tantum lactis reddebat quotidiè, quantum scutella caperè potest. *Mambrina* capra in regione Damiata, fert equitantem, sellam, frenum, & cætera quibus equi instrui solent: auriculas usque ad terram demissas habet, cornua deorsum revoluta sub ore. Pharos insula Ægæi maris, gignit capras cervis colore similes, magnitudine majores. Est autem eis cornu longum ad duodecem palmos, rectum, & quod unum solum habet porrectum stipitem, si Surio credimus. In Sardinia scribit Nymphodorus, pelles caprarum tam mirificâ vi esse, ut hyberno tempore calefaciant, æstivo refrigerent. Eædem fortè sunt, quæ Musmones. In eadem hirci quidam celeritate omnes bestias superant. Ex Monstris, tricornis capræ imaginem hic exhibemus.

ARTICULUS V.

De Capris sylvestribus in genere.

Aldrovand. Hist. bisulc. c. 10.

DE Capris sylvestribus in genere & in specie agendum est. Illarum plurima apud Græcos occurunt nomina. Αἲξ ἄγριος, nempe αἰγόκερως, δὸρξ, δορκὰς, δορκαλὶς, δορκάλις, δορκάδιον, πρὸξ, πλὼξ, βύβαλος, ἴξαλος, νηβρὸς, κημάς, κόλος, τραγέλαφος. Αἲξ ἄγριος, capra fera Latinis est. Solinus tamen sagittas dictamno herbâ extrahendi morem, qui ab Aristotele, Theophrasto, Cicerone, Virgilio, αἴξι ἀγρίοις simpliciter ita dictis tribuitur, ad illas adstringere videtur, quæ Cretam & Idam montem potissimum incolunt. Et, si Virgilio esset, fera capra quæ Aristoteli αἲξ ἄγριος, manifestissima inter utrumque contradictio esset. Cum hic feras capras in Africa esse neget, ille haberi ostendat. Ideò per capras feras Virgilii, capreas exponit Servius, & Aldrovando videtur, ubi pro specie sumenda est, illam intelligi debere, quæ domesticæ est similior. Sanè Varro, capras quas alimus, à capris feris ortas dicit, ipsoque capræ feræ nomine, privatim uti videtur. Varino αἲξ ἄγριος, & Hesyschio dicitur: quam tamen vocem Oppianus peculiari speciei, illi scilicet, quæ Tridentinis & circumvisinis populis Camozza vocatur, tribuit.

Oppian. Cyneg. l. 2. v. 343.

Αἰγόκερως, capricornus est Latinis, quam vocem barbari, teste Scaligero, capræ silvestri imposuere, & soli Suidæ, genus est animalis. Δὸρξ & δορκὰς solo nomine differunt, etsi quidam apud Hermolaum animal diversum esse opinentur. Alibi pro eo ζόρξ legitur, interpres Strabonis Damam, Nicandri, Capream vertit. Damas etiam traducunt apud Oppianum Gillius & Bodinus ἴορκους, qui ἴορκες, Hesychio. Dioscorides tamen à Dorcade manifestè distinguit. Cornarius rupicapram intelligit, quæ cornua in dorsum adunca habet. *Dorcadis* nomine Plinius ita utitur, tanquam ei nullum apud Latinos vocabulum respondeat, sentitque capream, capreolum & dorcadem, tria animalia, unem duntaxat animal denotare. Aldrovando ea vox nomine generis usurpari posse videtur. Aliis, ut Ethymologo & Varino,

cervinus pullus esse creditur, sed malè. Cordus à dorco sexu differre existimat. Scaliger per dorcadem capreolum, per dorcum capream intelligit Ut ut sit, παρὰ τὸ ὀξέως δέρκειν, venit, quòd acutiùs videat. Afferunt namque hi, (Origenis apud Aldrovandum verba sunt) quibus medicinæ peritia est, inesse huic animali intra viscera humorem quendam, qui caliginem oculorum depellat, & obtusiores quoque visus exacuat. Ideò Ethymologo ζῶον ὀξυδερκὲς ἐ εὐόμματον dicitur. Invenitur & δόρκων in Canticis Canticorum; quæ tamen vox, authore Myrtilo apud Athenæum, parum usitata est. Videtur omnem capram sylvestrem significare. Δορκαλίδες apud Oppianum brevem habent caudam. Gillius cervos transtulit, sed perperam. Ab istis namque apud eundem distinguitur. Πρόκες Varino sunt ἔλαφοι, ἐλάφων, ἢ δορκάδων εἶδος. At Aristoteles, dum dicit, fel nec cervum, nec πρόκας habere; & sanguinem ubi effluxerit concrescere omnium, præterquam ἐλάφου ἐ προκός; ab invicem distinguit. Gaza Damam vertit. Nomen à celeritate, ἀπὸ τοῦ προΐξασθαι, Grammatici sumunt. Πτὼξ à quibusdam & lepus & dorcas exponitur, cervus item & νεβρὸς quæ omnia animalia sunt timidissima. Sed & πτὼξ idem est quod πτὼξ timidus, seu pavidus, quo sensu Homerus πτῶκα λαγωόν, dixit. Κεμὰς apud Hesychium exponitur, vel hinnulus, vel cervus, vel dorcas. Ex caprearum genere esse, negat Scaliger. Sunt, inquit, in cervis, ut in bobus junix & juvencus. Æliano specie à cervo differunt. *Turbinis*, inquit, *instar celerrimè fertur, flavis pilis spectatur. Caudâ est albissimâ, tum ex albenti ejus oculi cyaneo colore tincti videntur, aures peraltis pilis refertæ, neque modò in terra pedum celeritatem ostendit, sed etiam cum in fluvii confluentem inciderit, Ungulis pedum remigans, fluctus perrumpit, & verò in lacubus natare gaudet, unde sibi pastum comparat. Virides juncos & Cyperum depascitur.* Νεβρὸν hinnulum interpretantur, Cordus, Marcellus, & alii. Aldrovandus peculiarem quandam capræ speciem hoc nomine indigitari, apud Dioscoridem, scribit. Nam Varinus & Ethymologus πρόκανεβρὸν quoque dici produnt. Marius Grapaldus damam reddidit: Solinus etiam Damam esse ostendit, dum scribit. *Nebrodi damarum copia nomen dedit, quem damæ & hinnuli gregatim pervagantur, inde Nebrodes dicti.* Κόλος ex Scythicæ & Sarmaticæ gentis capris sylvestribus censetur. Magnitudine est inter cervum & arietem, albicante corpore, eximiæ super hos levitatis ad cursum: naribus potans trahit ad caput. Hinc postmodum complures dies servans adeò, ut per carentes aquis agros facile pabulum carpat. *Capreæ* vox apud Latinos, sæpè pro omni capra sumi videtur. *Rupicapra*, etsi in sylvestribus species est Plinio, ratio tamen nominis postulat, ut generis etiam vicem subeat, quando quidem per summas versari rupes, non illi tantum cui cornua in dorsum adunca, convenit. Delectantur in universum excelsis montibus, & tam in sublimi habitant, ut vix humanis obtutibus pateant. Quod si aliquando ferarum vel hominum adversitatem persensere, de altissimis saxorum cacuminibus sese præcipitantes, in suis se cornibus illæsas suscipiunt. Plurima inter mares discordia propter fœminas, tempore libidinis. Domesticis, omnium censensu, saporis alimentique bonitate, constitutionis tenuitate, concoctionis facilitate, excrementorumque paucitate præferuntur. Sicciores tamen paulò carnes habent. Ideò inventum Arabum oleo eas incoquere, ut inde humescant. Diocles tamen, Archidamus & Galenus, quod in oleo coquitur siccum evadere, & glutinis vinculo amisso, solutile fieri censent, ψαθυρὸν nempe & καῦρον. *Usum in Medicina* quod spectat, Capreæ in cibo sumptæ dysentericis prosunt. *Iecur* seu inassatum, seu tritum cæliacis opitulatur: Vapor in aqua calidâ salsa cocti, oculis exceptus, nyctalopas juvat. Combustum & aspersum sanguinem sistit, maximè si contritum naribus indatur. Sanguis cum palma marina teste Plinio pilos detrahit: secundum Marcellum, abscessus maturat. *Fel* theriaca est morsibus venenosis. Idem contra suffusiones incipientes, oculorum caligines, genarum & palpebrarum scabticias, facit. Cum rosaceo aut succo porri tritum, & tepidum naribus instillatum, tinnitum tollit. Cum melle Attico faucium dolores levat, & veretri exulcerationem sanat. *Fimus* aridus, tritus & cribratus, ex vino odorifero cyathi mensurâ sumptus, auruginem tollit, si Galeno credimus.

Ælian. H. A. l. 14. c. 14.

Strabo. Geogr. l. 7.

ARTICULUS VI.

De Capris sylvestribus in specie.

PUNCTUM I.

De Rupicapra & Dama.

Caprarum sylvestrium species sunt, *Rupicapra, Dama, Ibex, Bubalis, Pygargus, Capra strepsiceros, Dama vulgaris, Capra Moschi, Capra Bezoardica, Subak Scytharum, Oryx, & Capra auribus demissis. Rupicapra* Dioscoridi Dorcos, Oppiano ἄγαγρος seu αἴγαγρος Varroni Caprea, nisi fallor, dicitur. Magnitudo ei quæ capræ villaticæ, paulò tantum altior, & corporis forma feris altis similior. Bellonius minorem damâ facit. *Colore* est inter fuscum & ruffum, qui æstate magis ad ruffum, hyeme magis ad fuscum vergit. At Scaliger æstate pilo fulvo, hyeme cinereo

Aldrovand. Hist. Bisulc. c. 11.

Scalig. Exercit. 207.

nereo eſſe dixit. Geſnerus partim albam partim nigram, diſtinctis coloribus vidit, ſed & albæ totæ interdum, quamvis rariſſimè, conſpiciuntur. *Oculos* habet rubros, *aures* arietinis longiores, colore gilvo, atramque lineam utrinque recta à cornuum radice ſupra oculos ad extremum os ductam, & in labra ſuperiora deſinentem. *Frontem* veluti ſtella inſignit. *Caudæ* ſuperior pars piloſa, nigra, & rotunda; ut dorcadis longa. *Cornua* ei nigricant, novem aut decem digitos longa, multis nodoſis circulis exaſperata, minoribus paulatim, in ùnco nullis, quin levis & acutus eſt hami inſtar. Paralella ferè, id eſt, æquis undique intervallis ſurgunt; ſolida, ab initio tantum pollicis circiter menſurâ cava, & teretia magis quàm domeſticis. Ajunt, inquit loco citato Scaliger, mucronibus cornuum, id quod capras quoque facere videmus, tergum ſcabere. Ex ea ſcalpturitione; quæ pernicies evenerit, operæ pretium eſt cognoſcere. Creditum eſt tanta illas illo in pruritu perfundi voluptate, ut extremum cornus faſtigium, in corium eo uſque adigatur, unde retrahi nequeat. Quo circa ex altiſſimis ruere locis, atque affligtari, aut à venatoribus fortè deprehenſas, proculve obſervatas capi, aut fame interire. Rupes montium colunt, non ſummas tamen, ut ibex; neque tam altè & longè ſaliunt: deſcendunt aliquando ad inferiora Alpium juga. Conveniunt ſæpe circa petras quaſdam arenoſas, & inde arenam, ut capræ ſal, lingunt, quo linguæ inertem pituitam defricent, & appetitum excitent. Cum in venatione urgentur, altius ſemper aſcendunt, donec nullus ad eas canibus pateat acceſſus: deinde cum venatores per ſaxa manibus pedibuſque ſequi vident, de ſaxo in ſaxum tranſiliunt, ac montium cacumina petunt, donec nulla ſchandendi reliqua ſit facultas. Illic ſe cornibus retinent, & quaſi ſuſpendunt. Sic vel bombardis feriuntur, vel in præceps pelluntur, vel fame pereunt. Mox à Divi Jocobi die frigidiores montium clivos petunt, ut paulatim frigori aſſueſcant. Captæ, aliquando cicurantur. Ex pellibus fiunt chirotecæ equitantibus. Ubi errabundæ quærunt novos ſedes, aut paſcua perſpectâ proximâ rupe, projecto pede, ſæpe periclitantur ejus fidem, nempe, mobilis ne ſit, an lubrica. Illud feſtivum, addit Scaliger, In aula patrui, Bonifacii, vidimus cicures aſſilire ad aulæa pendentia, in quibus ſimilis eſſent intextæ feræ. Quantum ad *Uſum*, caro eſt ſiccior, & melancholici humoris parens, odoris ſylvatici. Venatores ex recenti ſanguine ſcaturientem, tanquam inſigne vertiginis remedium ſorbent. Apud Plinium legimus, ſevi cyatho, & lactis pari menſurâ deploratum phthiſicum convaluiſſe. Iconem duplicem hic exhibemus; Rupicapræ nempe, & Caprimontani. *Dama* duplex eſt, Una veterum, de qua hic; altera vulgaris ſive recentiorum. Græcis πλατύκερως dicta, quam Gaza fortè intelligit, cum πρόκα apud Ariſtotelem damum vertit. Plinius caprarum ſylveſtrium generibus, quæ transmarini ſitus mittunt, annumerat. Forte Dioſcoridi & Nicandro, de coagulo agentibus νεβρὸς appellatur: Grapaldus etiam νεβρὸν damam reddidit. Animal eſt capræ magnitudine & colore dorcadis. Ovidius fulvo tergore damas virtut. Famoſa eſt inprimis earum timiditas. Ideò raró manſueſcere Plinius tradit. Cornibus tanquam unco prominentes rupes apprehendunt, neque aliter inacceſſas montium verrucas ſuperant.

Bellon. obſ. l. 1. c. 54.

PUNCTUM II.

De Ibice.

DIoſcorides in capite de coagulo, hujus capræ non meminit, & vix fortè aliquis eſt ex veteribus, qui meminerit, Homero excepto, qui ἴξαλον ἄγα vocat. Eſſe verò eam quam Germani *Steinbock* vocant, omnes docti uno ore teſtantur. Plinius totam hiſtoriam breviſſimè complexus eſt, dum inquit. Ex caprarum ſylveſtrium genere ſunt etiam ibices in Alpibus, pernicitatis mirandæ, quanquam onerato capite vaſtis cornibus, gladiorumque vaginis, in hæc ſe librant, ut tormento aliquo rotati in petras, potiſſimumque è monte aliquo in alium tranſilire quærentes, atque receſſu pernicius quò libuerint, exultant. Egregium eſt animal & corpulentum, ſpecie ferè cervinâ, minus tamen: cruribus quidem gracilibus, & capite parvo cervum exprimit. Color *pellis* fuſcus eſt. Senectute caneſcunt, & ſecundum dorſi longitudinem nigram lineam excurrentem habent. *Oculi* ſplendidi & pulchri. *Ungulæ* biſulcæ & acutæ. Fœmina in hoc genere mare minor eſt minuſque fuſca, major caprâ villatica, rupicapræ non adeò diſſimilis. Mares prolixam nigricantem barbam geſtant, quod nulli, ut Bellonius tradit, alteri animali cervinis pilis prædito accidit, præterquam fortè hippelapho. Magni ponderis cornua ei reclinantur ad dorſum, aſpera & nodoſa, eoque magis quo grandior ætas proceſſerit. Augentur enim quotannis, donec jam vetulis tandem, nodi circiter viginti increverint. Bina cornua ultimi incrementi ad pondus ſexdecem aut octodecem librarum accedunt. Bellonius quaternos cubitos longa vidit. Tot autem transverſos nodos ſeu radios habent, quot annis animal natum eſt. De pernicitate aliquid ex Plinio diximus. Nulla certe montium rupes tàm alta, edita aut præceps eſt, quam non ſaltibus aliquot ſuperet, ſi modò aſpera ſit, & ſpacia tanta promineant, quanta ſalientis ungulas excipere poſſit. Bellonius

Aldrovand. Hiſt. Biſulc. c. 13.

Plin. H. N. l. 8. c. 53.

Bellon. obſ. l. 1. c. 13.

nius ex scopulo uno in aliumsex etiam passuum intervallo distantem, desilire solere scripsit. Dum cadit ex alto, totum corpus inter cornua à collisione protegit, & ictus lapidum magnorum, cornibus excipit. De Venatione Aldrovandum consule. Duo earum genera Bellonius dari prodit, in Creta: id se ex earum cornibus inde & Cypro delatis didicisse, addens. Deprensæ libero capacique cursus loco, in venatorem irruunt, eosque de rupe dejiciunt. Cum impetendi locus non est, despondent animum & facilè cedunt. Ejusdem generis est illa fera Lybica, quam Ælianus ita describit. Capræ feræ ad summos Lybicorum montium vertices commorantur: ad boum magnitudinem accedunt: ipsarum armi & crura luxuriosus pilis fluunt: tibiis parvis, frontibus rotundis, oculis raris & concavis, non valdè projectis sunt: Cornibus post primum exortum utriusque ab alteris longè diversis, & aberrantibus & incurvis. Non enim simpliciter ac aliarum caprarum recta existunt, sed eatenus retorquentur, ut ad armos pertingant. Ex capris longè maximè ad saliendum habilitate sunt. Nam ex cacumine, in aliud longè distans cacumen transiliunt: & tametsi sæpe erarum quæpiam, dum ex uno vertice in alterum saltatare contendit, ob nimiam intervallorum distantiam, per prærupta saxa præceps agitur, nihil tamen læditur. Sic est adversus saxorum duritiem, membrorum resistente firmitate, ut nec cornua frangat, nec caput diminuat. In summis montibus plurimas solertia quadam captandi caprarii generis, nimirum, vel jaculis, vel retibus, vel laqueis, à doctrina arti venaticæ instructu comprehendunt. Jam in patentium camporum æquoribus, quilibet vel tardus pedibus eas quòd ibidem non valeant capere possit. Earum pellis & cornua aliquot commoditates habent. Nam in frigidis tempestatibus ad frigorum vim, atque hyemen excipiendam, pastoribus & fabris materiariis pelles mirificè prosunt. Cornua ad hauriendum de præterfluentium rivorum confluentibus, autè fontibus potionem, ad depellendam sitim, non minori usui habentur, quàm vel calices ipsi. Tanta enim capacitate sunt, ut in bibendo respirare sit necesse. Ab homine expoliendi benè perito cornu politum, tres mensuras capere potest. Habet *in Medicina usum.* Coagulum easdem cum leporino vires habet, ut tradit Serapio. Sanguis, ad calculum in vino apiato apud Gesnerum commendatur. Ischiadicis & arthriticis unicem remedium, sic Marcellus Empiricus componit. Fimum ibi cum lunâ decimâ septimâ colliges quanquam & alia vetere lunâ collectum, sires urgebit, simili efficaciâ prosit, dummodo medicamentum decimâ septimâ lunâ conponatur. Ex eo ergò fimo quantum unius manus pugno pleno potueris conprehendere, dummodò impar sit numerus pillularum, in mortarium mittes, atque adjicies piperis grana viginti quinque diligentissimè trita: tunc addes mellis optimi heminam, & vini veterrimi optimi sextarios duos, & contritis prius pillulis universa miscebis, & repones in vasculo vitreo. Sed ut major sit medicaminis efficacia, luna decima septima id facere debebis, & cum daturus fueris remedium, à die Jovis incipe, & per dies septem continuos dato, ita ut qui remediandus est, stans, in scabello contra Orientem bibat. Hæc Marcellus, quæ merè sunt nugatia.

Ælian. H. A l. 14. c. 16.

PUNCTUM III.

De Bubalo sive Bubalide, & Pygargo.

DE Bubalide hæc Aldrovandus habet. Arbitrabar, inquit, aliàs, bubalum specie differre à Bubalide, deceptus nimirum &c. Vide Aldrov. pag. 303. usque ad finem, quam bobus esse ibi etiam judicabam. Quantum ad *Naturam*, domesticam sedem mirificè amplectitur. In alienum deductus locum, & ad pascua demissus, veterem repetit. In metu, occulto capite, latere se putat, ut struthiocamelus. Belluas feroces pugnacesque fugit. Sanguis aliquantulo magis spissatur quàm le poris & cervi: quippe, qui proximè ovillo, aut paulò minus consistat. Placet & de *Pygargo* Aldrovandi verbis agere. Pygargon, (verba ejus sunt) Plinius, in præcitatis verbis &c. p. 304. a usque ad finem frequenter sylvosa & deserta.

Aldrovand. Hist. Bisulc. c. 14.

Aldrovan. Hist. Bisulc. c. 15.

PUNCTUM IV.

De Caprea Plinii, Capra Strepsicerote, & Dama Vulgari.

C*Aprea* Plinii, Capreolus noster est, quem Germani Reh vocant. Cervis est colore non dissimilis, sed molè corporis longè inferior, qui vix capram æquat. Mas cornua in capite gerit senis plærumque ramis distincta. Fuit qui decem & septem haberet cornua, cujus icon Aldrovando à Duce Bavariæ missus erat. Plinius de iis ita: Dedit ramosa capreis, sed parva, & fecit decidua. Visu est acuto, voce exili, dentes non mutat. Virgilius maculis distinctum ostendit. Servius sparsos albo exponit, qui habent adhuc maculas à prima ætate venientes Accessu enim temporis, inquit, mutant colorem, & eorum macula gratiæ minoris esse incipiunt. Multæ in regionibus Helvetiorum Alpinis capiuntur. Humiliora tamen loca amant quàm Ibex vel rupicapra. Fœmina si maritus capiatur, alium

Adro. H. Bisulc. c. 16.

Virgil. Eclog. 2.

alium quærit, eumque ſecum ad priſtinæ habitationes locum adducit. Fœmina verò captâ, maritus aliò diſcedit, & aliam ſequitur conjugem. Cornibus vel uti neſciunt, vel non audent. Cum perdicibus amicitiam colunt, & in iiſdem locis paſcuntur. Flantem ventum petere currendo Belliſarius ait, ut refrigerari ſpiritus curſu laborantes poſſint. Parem illis & apris alimenti bonitatem Julius Alexandrinus poſuit, niſi quod illius caro ſit concoqui facilior, & citius fugiens.

Mareg. Hiſt. Braſ. l. 6. c. 10. Huc pertinent Capreæ Braſilienſes, quæ duplices *Cagua cuete* nempe, & *Cagua-cuapara*. Illæ ſunt noſtris capreis ferè ſimiles. *Caput* ſeptem digitos circiter longum, *oculis* magnis, & nigris: *naribus* longis & patentibus; *ore* nigro, *cute* ſplendente, *auribus* quatuor digitos longis, duos & ſemislatis, *venis* conſpicuis; *collo* rotundo & magis glabro pilis, quam in reliquo corpore: eſtque longitudo colli circiter quinque digitorum & ſemis. Corporis longitudo à colli exortu ad initium caudæ duorum pedum. *Cauda* brevis ut capreis eſſe ſolet. *Crura* quatuor, priora pedem, poſteriora ſeſquipedem longa: *pes* quilibet duas habet ungulas nigras; & ſupra has duas minores ſupra ſe invicem poſitas. Pilis veſtitur glabris, qui in toto corpore, cruribus & pedibus refuſcunt, in collo & capite fuſci, ſub gutture & inferiori collo albi. *Cauda* quoque inferius eſt alba. *Aures* interius albeſcunt, exterius ſunt fuſci & ferè carent pilis. *Os* inferius longius paulò quam ſuperius? Ruminat cibum. Manſueſcit facilè. Quando unius aut duorum menſium ætatem habet totum corpus maculis albis elegantur eſt variegatumquæ ſucceſſu temporis evaneſcunt. *Cugvacu-apara* Braſilienſibus, caprea eſt cum cornibus, paulò major ſuperiore, at ejusdem coloris. Cornua tria brachia ſeu digitos habent, nimirum infernum brachium quod longum, & apicem bifidum. Thyrſus ſeu ſcapus pollicem humanum eſt craſſus, & octo vel novem

Aldro H. Biſ. c. 17. digitos Rhynlandicos longus. De *Capra Strepſicerote* ita Aldrovandus. Plinius inter ſylveſtres capreas, quas transmarini ſitus mittunt, Strepſicerotes &c. pag. 305. uſque ad finem. Cretenſis imaginem ex Bellonio. *Dama vulgaris*, deſcribente Bellonio, corpore quidem cervum refert, & capreolo major eſt, ſed colore differt. Dama minus caput habet cervo. Cornua etiam illi omni anno decidua ut cervo, quæ antrorſum protenſa habet præter aliorum conſuetudinem. Gilvam habet dorſi ſpinam, atramque lineam, ſecundum dorſi longitudinem excurrentem, Cauda longa eſt ad proplites uſque dependens, uti vitulo. Sæpè accidit ut ejus latera candidis maculis aſperſa ſint, quæ vetuſtate pereunt. Accidit etiam ſæpe numero, ut fœminæ omninò albæ ſint, ſic ut capræ exiſtimari poſſint, niſi pilum admodum brevem haberent. Oſtenduntur ejus cornua ingentis magnitudinis variis in locis, qualia ſunt, ea quæ in gradibus & aſcenſu Amboſianæ arcis conſpiciuntur Caro cum capreolis ferè in qualitatibus convenit, ſanguinem tamen ad atram bilem tendentem aliquo modo efficit. Aliquando vervecis in morem pinguis eſt. Fimus cum oleo myrtino præparatus, capillos augere dicitur. Bellon. obſer. l. 1. c. 54.

PUNCTUM V.

De Capra Moſchi.

DE Capra Moſchi ex veteribus ſoli Arabes ſcripſere. Recentiores Græci, ut Aëtius & Paulus Ægineta, ſi quid habent, ex iiſdem ſumſere. Sive autem hanc feram, dorcadem capreamve, aut gazellam Indicam, peregrinam aut orientalem appelles, aut dorcadem moſchi, vel ſimpliciter, animam moſchi, parum, inquit Geſnerus, intereſt. Aldrovandus Capram moſchi vocat. Iſidorus & Albertus, forte à moſcho, qui vulgo muſcus, musquelibet. Volaterrano eſt mus muſcus, quem ex Arabia & Æthiopia venire tradit. A Divo Hieronymo ad Demetriadem, peregrini muris pellicula inter odoramenta quibus delicatiores diffluunt, numeratur. Alii moſchum ſignificari arbitrantur: Hermolaus animal ex quo Zibethum: Geſnerus folliculum animalis moſchi, in quo hoc odoramentum colligitur. In deſcriptione variant authores, etſi non deſint, qui ex authopſia delineent. Conveniunt tamen quòd ex caprarum ſive gazellarum genere eſſe ſtatuant &c. Vide p. 307. a. uſque, alioqui recta ſunt. Ferunt odoratis paſci, ac potiſſimum nardo; unde etiam moſcho, id eſt, ſanguini circa umbilicum collecto, odor concilietur. Propter inſignium velocitatem rarò vivæ capiuntur. Morſu in perſequentes ſævire, Alexander Benedictus prodidit; qui etiam manſueſcere exemptis dentibus longioribus, addit. In provincia Thebet eas canibus venantur. In China, etiam Perſia, Africa, & Ægypto reperiri, quidam prodidere. Cæterum odoramentum illud quod hæc gazella fert, barbaris *muſcus* Latinis *moſchus* dicitur. Appellationis inde fortè ſumpta ratio, quòd plantarum muſci, quarundam præcipuè arborum, ut cederi & populi albæ, ad varia odoramenta & conſpiſſanda unguenta, apud antiquos uſus eſſet. Alcitatus muſcum Arabem vocavit. Græcis dicitur μόσχος, vel quod illi, μόσχους, μοσχίδια & μοσχεύματα, novos teneriores que in plantis ſtolones vocent; quorum ſimilitudine in animalibus, quæ moſchum ferunt, novi, odoramento illo pleni naſcuntur folliculi: vel quòd animalia illa, mediâ inter capream & vitulam naturâ & magnitudine, fulvoque vitularum colore Aldrov. Hiſt. Biſulc. c. 19.

lore videntur, quas Græci etiam μόσχυς & μοσχάρια appellent: vel quòd moſchi folliculus, à vaſculis cæparum ſemen in ſummo caule ſervantibus, quæ Græcis μόσχια, figurà non longè abſit: vel denique, ut Ethymologo placet, quòd è medio, umbilico ſcilicet animalis, fundatur, quod Græcis eſt, ἐκ μέσου χεῖσθαι. Taceo poſſe derivari, vel à verbo μῶ, quòd ab omnibus requiratur: vel ab ὄζω oleo, præpoſita μ litera; vel à privatione fœtoris κατὰ στέρησιν τῆς δυσωδίας. ὄζειν enim & benè & malè olere ſignificat. De *ortu* ipſius non omnes eodem modo referunt. Simeon Sethi, (utor Aldrovandi verbis) moſchum omnem fundi aſſerit, &c. Vide pag. 307. b. uſque, ſic Fuchſius. In *Electione* haud etiam conſona ſcribunt authores. Plateario omnino niger non probatur; laudatur, qui ad ſpicæ nardi colorem accedit. Braſavolo odoratiſſimus eſt ſubniger, ex Cathaja allatus. Sunt qui Tumbaſcinum propter pabuli copiam anteponunt, qui in folliculo matureſcit, præſtantior eo, qui in aëre ſuſpenditur. Teſtis enim Braſavolus, immaturum, etſi animali adhærentem, grave olere. Abenſinne, moſchus melior Antebius vel Aſciltios, deinde Jurgius, poſtea Indus marinus. Elluchaſim in Tacuinis folliculos contidentes moſchum Cubit eſſe ſcribit, ſubtili ex veſicula & moſcho: Gergeri eſſe folliculos his contrarios, qui moſchus minus eſt ſubtilis, & minus aromaticus: Moſchus Charum medio inter hos loco: Salmindi verò deterior. De probatione ità Aldrovandus. An moſchus legitimus &c. Vide p. 308. b. uſque, adulterati notam eſſe. Adulteratur multis modis; præcipuè niger, & ad ſubruffum colorem tendens, admixto pauco ſanguine hircino modicè aſſo, ita ut tres vel quatuor partes, ex iſtis contritis, ad unam moſchi admiſceantur. Sed panis aſſus friabilem reddit; ſanguis hircinus cum frangitur, lucidus eſt & clarus interius. Saraceni ſæpi cum folliculis vendunt, quos adulterato inferſere. Alexander Benedictus jecore hœdino arefacta, & avis cujuſdam fimo vitiari ſcribit. Radice Angelicæ à quibuſdam, prodente Geſnero augetur; qui etiam factitium deſcribit. Odorem, ſi aliquid aromaticum addideris, amittet. At ſi in vaſe vitreo denſo & cerâ oblito aſſerves, retinebit. Recuperabit amiſſum, ſi in olla aperta in cloaca ſuſpenderis. Quantum *ad Uſum*, in aſſignatione temperamenti, authores variant. Averroës calefacere & ſiccare in fine ſecundi ſcribit, Sethi in tertio. Tenuiſſimarum eſſe partium apud omnes in confeſſo. Mercurialis naribus appoſitum ſanguinem prolicere tradit; & ne idem aſſumptus faciat, metuit, quod vaſa aperire videatur. De cætero, in reſtauratione virium, tremore, ſyncope, flatibus, caputpurgiis, pilis odoriferis, ſuffumigiis, ſmegmate, tragematis oris, & unguentis moſcatis, vehementer adhibetur. Quibuſdam tamen mulieribus uteri ſuffocationem adfert; quod Venetis & Septentrionalioribus ſi Olao Magno credimus, contingere ſolet.

Aldrovan. Hiſt. Biſulc. c. 20.

Uſus.

Olaus Magnus l. 16. c. 13. 14.

PUNCTUM VI.

De Capra ſive Hirco Bezoartico, vel potius Pazahartico, & aliis.

DIverſi diverſa circa deſcriptionem Capræ Bezoarticæ proferunt. Bellunenſis negare illam videtur, dum lapidem Bezoar nuncupatum, in ſui erui venis, ex Thiphaſi Arabe prodit. Arabes in cervis eum naſci credidere. Monardus teſtimonio eorum, qui ex illa regione, ubi Bezoarticum animal reperitur, rediere, conſtare ait, cervi eſſe magnitudine, ejuſdemque quodammodo forma &c. Vide Aldrovand. pag. 311. b. uſque. in Arabia ex capris quibuſdam hunc lapidem extraxiſſe. At *Bontio* capræ iſtæ non valdè abſimiles ſunt capris Europæis, niſi quod habeant erecta ac longiora cornua, ac quædam ex iis verſicolore ſint pelle, ut tygrides, pulchro aſpectu, quales duas, inquit, hic in arce Batavia quotidie videmus. Prout magnum aut parvum lapidem gerunt, eò moleſtius vel citius incedunt, quòd aſtutiſſimis Armeniis & Perſis benè notum eſt. Idem addit, herba quadam croco ac hermodactylis perſimili veſci, ex ejuſque eſu lapides in ventriculis concreſcere. Inde factum, Teixera prodente, ut cum inſula quædam, inter continentem Chormandel & Ceylon inſulam, à Luſitanis Iſle de vaccas vocata, horribili inundatione ſubmerſa eſſet, ut capræ ſervatæ neceſſariò aliò transferri debuerint; herbâ illa deſtitutæ, nullos protulerint lapides; inſula verò ſalſugine liberata, reductæ, eoſdem produxerint iterum. Tam verò capris his moleſti ſunt, quàm hominibus calculi veſicæ & renum. Unde colligere licet, vana illa eſſe, quæ ſeu Monardes, qui in inteſtinis, ſeu Fragoſus, qui in renibus, ſeu Moſes Ægyptius, qui in veſicula fellea naſci produnt, ſcripſere, de quibus Aldrovandum ſi placet, conſule. Nam iſtius lapidis quidam Paſan eſſe volunt; alii Balſaar: at Bontius Pazaher, id eſt, contra venena, quaſi Antidotum, vocari tradit. Naſcitur præcipuè in Perſia, in loco quodam Stabanon dicto, trium dierum itinere ſupra Laram, ubi Reges Perſarum vigiles locare ſolent, ut omnes lapides qui certum pondus excedunt, ſibi vindicent. De *formarum diverſitate*, ita Aldrovandus. Obſervandum itidem magnam eſſe horum nativorum lapidum diverſitatem, &c. Vide Aldrovand. pag. 312. b. uſque. alii tamen pretioſiores atque

Aldrovan. Hiſt. Biſulc. c. 21.

Bontius Med. Indor. p. 46.

atque efficaciores habentur Confici ex massa quadam adulterinos, Monardes ex relatione Guidonis de Lavaretis prodit: genuinos, qui ex laminis seu corticibus se invicem amplectentibus constant, illisque adeò splendentibus, ut politæ videantur; intus pulverem habere. Garcias paleam vocat. At Bontius genuinum esse credit, qui, si pauca calce fricetur, colorem puniceum ostendit; si in pelvim aquâ repletam conjectus, & ibidem per duas autres horas relictus, idem prout antehac pondus retinet; adulterinum, qui calce fricatus rimam ducit, aut aquâ exemptus, pondus vel remittit, vel auget. De *Viribus*, plurima à Serapione, Monarde, & Garzia ab Horto scribuntur; nempe, nudæ parti corporis applicatum, facere, ne à veneno offendaris: pulverem morsibus animantium inspersum, eosdem sanare; ipsis feris injectum, torpidas reddere: viperas, injectum cum aliquo liquore, enecare. Omnem denique in venenis sopiendis & febribus malignis expugnandus inanem curam, nisi & huncadhibueris: recitatque Monardes aliquot eorem exempla, qui ipsius beneficio ex faucibus Orci erepti sunt. Iuvat & melancholicos, quartanarios, syncopticos, epilepticos, vertiginosos, calculosos, lumbricis laborantes, & alios. Sed magis mulieribus quàm viris prodesse observatum. Sunt in India, qui se ejus usu rejuve-
Monard. de lapide Bezoar. nescere posse, somniant. De quibus Monardem in peculiari tractatu consule. At Bontius, non tantas in eo vires, se mille experimentis invenisse scribit. Corollarii loco ex eodem addo, lapide Pa-zahar in ventriculis simior natos, qui teretes sunt, & longitudinem digiti aliquando excedunt, inter
Nie-remb. H. E. l. 9. c. 59. præstantissimos haberi. Ad Hircum Pazaarticum referri potest *Vicuna*, *& Taruga*, de quibus ita Nierem bergius. Sunt apud Peruanos quædam perniciossima animalia quæ *Vicunas* vocant. Quidam putavêre, ab Aristotele & Plinio capras dici, sed ignotas priscis Vicunas censeo cum Acostâ. Cornutum illi animal sic vocarunt, vicuna cornu exermis, cætera licet similis silvestri capræ, cujus & fortasse genus est. Nec obest inopia cornuum; namque & canes cornuti alicubi feruntur, cum communes excornes sint. Gaudet montanis & rupibus, frigus & deserta amat, gelu & nive videtur recreari, societate & grege delectatur. Ad obvios quoque fugax. In fuga præmittit sobolem, cujus parca est. Capitur celebri venatione. Coëunt usque ad tria millia barbarorum, circumdant montem, sic paulatim cogunt in unam sedem feras, aliquando plusquam trecentas: demittunt ad prolem feminas. Aliter capiuntur cum ad conveniens intervallum accedunt, conjectis ad pedem funibus plumbo innexo extremitati quibus impeditur cursus. Tondent illas ad stragula. Lana earum subtilis & delicata instar sericorum. Pertinacis coloris est, quippe nativi, nulla tincturâ opus habet; In æstu recreat, juvat renum inflammationes: quamobrem culcitras ex eâ inferciunt. Dicitur mitigare etiam podagra. Caro haud jucunda, nihilominus Indis edulis. De salubritate Josephus Acosta narrat, acerrimum dolorem oculorum pænè subito placasse sibi imposito frustulo carnis recenter occisæ Vicunæ. Generant in viscere bezoar, secundum post Orientalem. Proximum Vicunæ genus *Taruga*, pernicior, grandior, torridior colore, Nie-remb. H. E. l. 19. c. 64.
mollib. & decidentibus auribus: non gaudet societate & grege, rupes sola peragrat. Repertus in his Bezaar major virtute & mole.

PUNCTUM VII.

De Suhak Scytharum, & Capra auribus demissis.

De *Suhak Scytharum* ita Aldrovandus. In Scythia latissimis &c. Vide pag. 313. Aldrovan. H. Bisul. c. 23.
usque ad finem. *Capras auribus demissis*, Aristoteli debemus. Mensurâ hæ palmari, & dodrantali, & nonnullæ ita demissæ, ut spectent ad terram. Fortè ex his ista, cujus Icon hic ponitur, & quam *Capram Indicam*, Aristot. H. A. l. 8. c. 28.
& *Mambrinam Syriacam* vocant. Lanâ pilis facieque & cornibus ovem potius quàm capram referre videtur. Color albus est.

PUNCTUM VIII.

De Oryge.

Tria animantium genera Orygis nomine apud Græcos celebrantur Vnum aquaticum, duo terrestria. Illius apud Strabonem mentio, ubi de Turdetania agit, quod, Strabo, Geogr. l. 3.
teste Hermolao, quidam, Orcas marinas esse opinantur. Horum, duo esse genera, ex Plinio & Oppiano colligere licet. De Oppiani Oryge in sequentibus agemus. Hic Aldrov. Hist. Bisulc. c. 24.
Græcis παρὰ τοῦ ὀρύττειν, seu ὀρύσσειν, fodere dicitur; quòd ad ortum, ut posthac dicemus, accedente lunâ, prioribus pedibus terram effodere dicatur. Plinius, si *Formam* species unicornem & bisulcum facit, & quidem *Forma.* Plin. H. N. l. 11. c. 46
ex Aristotele. Ex caprarum sylvestrium eosdem genere. Contrario pilo vestiri, & ad caput verso; quod & tauro Æthiopico, competit. Eundem perpetuò sitientia Africæ generare, & natura loci potu carentem, & mirabili modo ad remedia sitientium, apud Arist. H. A. l. 2. c. 1. Plin. H. N. l. 10. c. 73.
eundem legimus. Namque Getuli latrones, eo durant auxilio, repertis in corpore ipsorum saluberrimi liquoris haustu vesicis. Albertus magnitudine hirci esse, barbatum sub mento, in eremo versari, & facilè laqueo decipi scribit. Herodotus magnitudine bovi comparat. Nec nos quicquam certi de ipsius forma habemus. Cornua in omnium ferè musæis ostenduntur atra, in extremo mucronata,

nata, pro ætate animantium, longitudine, crassitie, & numero nodorum variantia. Icones duorum hic damus. An ejus sint, an Asini Indici, ne Aldrovandus quidem definire audet. At quia Æthiopes qui Sili vocantur, iis tanquam armis contra Struthiophagos utuntur; & hæc durissima sint, mucronata, longa & cava, videntur ejusdem esse. Ægyptii multa de eo commenti sunt. Syrii nempe ortum sentire, atque etiam clamore edito significare: contueri stellam, ac veluti numen adesse sentiat, procumbere adorabundum: seu singulari quadam sympathiâ, seu, quod apud Albertum legitur, imbrem & frigus præteriisse, frigoris nimium impatiens, percipiat. Quomodo se erga Lunam & Solem gerat, Aldrovandi verbis exponam. Iidem, inquit, Ægyptii impurum, ut inquit Orus &c. Aldrov. p. 315. b. D. *usque*. ingratus & impius in eam Oryx videri debeat. Addunt, adortum solis conversum alvum dejicere; & perpetuam sitim perferre. Meminit Orygis Columella & Martialis: sed vix ejusdem credo. Hic eum sævum vocat: Ille inter ea quæ ad cultrum in leporariis reponuntur, enumerat. *Oppiani Orygem* ita Aldrovandus, interprete Gyllio, describit. Oryx, inquit, in sylvis versatur feris infestissimus: colore est lacteo &c. Aldr. p. 316. a. D usque. Hactenus Oppianus. Diversum à superiori esse, vel exinde non malè colligas, quòd ille inter capras, quæ timidæ referatur: hic verò ferox sit. De cornu quidem nihil adjecit; at adjecisset, si unum habuisse scivisset. Ælianus quadricornes in India reperiri scribit. Ambrosius Paræus, cujusdam feræ, in quadam maris rubri insulâ Cademotha Arabibus dicta, incolis Pyrrasoupi dictæ, ex Cosmographia Theveti meminit. Magnitudine est mulo par, capite non absimili, ursinis veluti pilis vestita, sed haud adeò obscuris, verum ad flavum inclinantibus, bisulcis, ut cervus, pedibus. Duo procera sed minimè arborea capite gestat cornua, unicornium cornibus affinia. Indigenæ, bestiæ aut piscis venenati morsu læsi, aquâ, in qua aliquot dies ejusmodi cornua infusa fuere, haustâ, statim convalescunt.

Aldr. Hist. Bisul. c. 25.

Ælian. H. A. l. 14. c. 14. Paræus Tomo 1. l. 5. c. 5.

ARTICULUS VII.

De Cervo.

Aldrovan. Hist. Bisulc. c. 27. *Nomen.*

CErvi nomen, à cornibus quæ gerit, (ea Græcis κέρατα) apud Latinos sumtum est. Apud Græcos plurima obtinuit hoc animal nomina. Dicitur namque ἔλαφος, vel quasi ἐλαφρὸς, id est, levis; vel quasi ἔλοφος, διὰ τὸ ἕλλειν καὶ ἀναίρειν διὰ τῶν μυκτήρων τοὺς ὄφεις; ἢ ἀπὸ τοῦ ἐκλύνειν τοὺς ὄφεις ἢ ἀπὸ τοῦ ἕλος, nimirum quòd circa lacus & aquas libenter versetur; aut quòd cornu ejus suffitum serpentes fuget; aut quòd ipse cervus cornu ad saxum attrito nidorem excitet, quo serpentes è cavernis pellit. Dicitur & λάφος ἀείρακος, βείριξ, βερκιος, βρέδος, Laconibus imprimis, κνῆκις, Nicandro, νεβροτόκος, πίχαρις, στεγὸς, ταχίνης. Varinus τὰς ἐλάφους τὰς πρῶτον τίκτουσας, cervas primum parientes, *Procas* vocat, φυμάκας, πλώκας. Hinnulus cervi, dicitur, ἐλλὸς, λάδας, ναυθρὸς, νεβρὸς, κεμὰς, quasi κοίμας, quòd in spelunca adhuc jacent, κημμὰς, & κελμὰς. Animal est bisulcum, forcipem pro ungue habens; pilo molli, & si Junio credendum, intus cavo, ideò commodè natat. *Colorem* ipsi Pollux tribuit, ἐπίξανθον, qui sit ἐπίστικτος λευκοῖς χρώμασι, fœmina præcipuè, & hinnulus. Euripides βαλίαν vocat, seu spadicei coloris, Euripidi σπαδίνας, à colore τῆς σπαδῆς, seu phæniceo dicuntur. Dantur tamen & albi: qualis erat Sertorii cerva, quam esse fatidicam Hispaniæ gentibus persuasit. Cornua ipsi inter reliqua animalia maxima: Cervæ nulla; repertæ tamen cornigeræ, quos Maximilianus Cæsar observavit, & Scaliger vidit. Anniculis nondum cornua nascuntur, nisi quoad indicium, sit initium quoddam protuberans, quod breve hirtumque est. Bimis primum cornua oriuntur simplicia, & recta ad subulonum similitudinem, quamobrem πασσάλους, subulones, eos per id temporis vocant. Trimis bifida exeunt, quadrimis trifida, atque deinceps ad hunc modum procedit numerus, usque ad annum sextum. Constat tamen in multo plures ramos illud distribui. Habuit Guilhelmus Bavariæ Dux bina, quorum utrumque, unum & viginti ramos fundebat. Albertus testatur eadem in Germania ad undecimum dividi. Vidit Æmilianus in penu Ferrariæ Ducis, cervum interfectum, magnitudine equo paulo inferiorem; cujus cornua adeò erant ramis referta, ut ne illis Germanicis cederent. Sed & Antverpiæ in pharmacopolio visa, quorum singula ramos circiter quindecem ostentabant, Gesnerus prodidit. Differunt verò hæc cervorum cornua ab aliis, quòd cum omnibus sint cava & in mucrone demum concreta, cervis tantum solida sint; & cùm cæterorum ossibus adhæreant; cervorum tantum cutibus enascuntur. Nec ullum animal præter cervum eadem mutat. Fiunt adeò solida & dura, ut soliditate ad lapidum naturam accedant. Inveteratum perquam leve redolitur, præsertim si sub dio fuerit, ita ut nunc humeat, nunc siccescat. Gesnerus observavit in consummati cornibus mucrones, sive ramulos supremos, qui bini alioqui aut terni subinde spectantur, septenos, & in eodem loco stipitis latitudinem sex digitorum; inferius autem fuisse alios binos ramos & adminicula. Observavit item inter cranium cervi & cornua, ossicula sive tubera gemina ossea protuberantia, lævia, duos circiter digitos longa, eò breviora quò cervus nata major est.

Desciptio.

Plini. H. N. l. 8. c. 32.

Æmiliand Ruminantibus.

Aristot. H. A. l. 2. c. 1. & l. 3. c. 9. Plin. H. N. l. 11. c. 37.

est. Horum singulis singula, ait, adnasci cornua, per symphysin quandam & quasi coarticulationem. Addit denique, subulonis cervi cornua se vidisse, dodrantis circiter longitudine: *furcarii* verò vulgo dicti, qui trimus est, duorum & amplius dodrantum. Quæ hic expressimus, lævia erant, albicantia, & minimè rugosa. Singulis annis stato veris tempore ea amittere, Aristoteles prodidit; qui etiam tradit, captum fuisse, cujus cornibus viridis hedera innata fuisset; quod & apud Plinium habetur.

Arist. H. A. l. 4. c. 5.

Castratis defluere Oppianus author est. Et hæc de Cornibus.

Oppin. Cyneg.

Quantum ad alias partes, *Facies* ipsis est carnosa, *nasus* simus, *collum* oblongum, *nares* apud Oppianum quaternæ, totidemque meatus. Musculi temporales & exiles & debiles; *aures* scissæ ac velut divisæ, sed præcipitanter, quales peculiariter iis Aristoteles adscripsit, qui circa Arginusam in Elapso monte versantur.

Arist. H. A. l. 6. c. 10.

Dentes habent quatuor utrinque, tum infra, ut annotat Albertus, quibus molit cibum, & insuper duos alios magnos, qui mari quam fœminæ majores sunt; vergunt autem omnes deorsum, ut repandi videantur. Vermes continent omnes suo in capite vivos, qui nasci solent, prodente Aristotele sub lingua, in concavo, circiter vertebram quà cervici caput innectitur, vermibus qui in carnibus enasci solent, haud minores, continuos, numero viginti.

Aristot. H. A. l. 2. c. 15. Plin. H. N. l. 13. c. 17.

At fuere qui plures videre, & quidem discretos: fuere & alii, qui nullos. Dicunt itidem intra oculios vespas enasci & provolare. *Sanguis*, aquæ similis est, & nullas continet fibras, si Aristoteli & Plutarcho credimus: Baldus Angelus Abbatius, coagulatum se observasse scribit, idemque aliorum observatione constare.

Aristot. H. A. l. 3. c. 6.

Oculos habet magnos. *Cor* item proportione magnum, quantum omnibus timidis esse solet.

Plin. l. c.

De *lapide* in oculi cantho varii varia. Agricola lapidem Belzahart: Bellunensis Bezaar. Scaliger lapidem esse negat. Ante centesimum, inquit, annum in cervo nulla est. Post eam ætatem accrescit ad oculi canthum; ipsis ossibus atque in os protuberans concrescit, eâ duritie quâ cornu superet. Quâ parte prominet, rotunda est, insigni nitore, coloris fulvi, non sine vestigiis atriorum venularum. Tanta levitate ut penè tactum effugiat. Ita enim sese subtrahit, ut seipsam propemodum movere videatur, &c. Scribonius, oculi sordes vocat.

Scalig. Exercit. 112.

Ossa in corde omnibus propè cervis reperiuntur: annosioribus tamen majora, minora junioribus, crucis interdum formâ, decussatim mutuò intersecta, inquit Iordanus. Vidi, inquit idem, exectos propè columbini ovi magnitudine, laminis conflatos, & quod jucundum fuit aspectu, postquam comminutus fuit, repertum est os in meditullio, simile cæteris ossibus corde prognatis, circa, quod putamina hæc sese aggregando amplificaverant, & in hanc molem atque duritiem calore cordis extorrente lapillum produxerant.

Iordan. de phænomenis pestis tr. 3.

Gesnerus à medio Augusti duntaxat ad idus usque Septembris inveniri scribit. Renodæus in junioribus, non os, sed cartilaginem esse. Nervum seu cartilaginem nerveam Brasavolus vocat. Andernacus, sinistro detecto sinu, maximeque arteriæ totâ basi apertâ, si radices illius & membranarum sequaris, inveniri tradit. Nam arteriæ aortæ, venæque arteriosæ & membranarum earundem radix, ex ossea illa catilagine cordis procedit. *Cauda* ipsi exigua est, vituli marini modo. *Crura* perquam gracilia. *Ventres* plures. *Genitale* nervosum more Cameli. *Intestinum* tam tenue imbecilleque, ut etiam leviter percusseris, possit rumpi cute adhuc integrâ. *Felle* vacare ajunt, sed intestinum adeò amarum, ut ne à canibus quidam attingatur, nisi cervus præpinguis sit.

Aristot. H. A. l. 2. c. 1. Plin. H. N. l. 11. c. 37.

Achaini in cauda id gerere creduntur; esseque quod ibi contineri ajunt, colore quidem simile felli, sed non ita ut fel humidum, sed lieni parte anteriore simile. *Cerva* cervo minor est: animal aliàs aspectu egregium, mutilum cornibus, visu acuto, miræ velocitatis. Quaterna habet ubera, ut vacca.

Aristot. H. A. l. 6. c. 29.

Galenus de fætus tunicus agens, ac de venis & arteriis, quæ ex utero in ipsum inseruntur, asserit, quòd in omnibus animalibus, quæ suapte natura ad saliendum sunt proclivia, ut cervis & capris, vasorum productiones matricibus sunt connexæ, non per tenues modò membranas, sed cum eis etiam per carnes viscosas, velut pinguedinem quandam, specimen esse mirabilis providentiæ. *Dorsum* dum pingue esse Oppianus dicit, de utroque sine dubio sexu intelligit.

Locus. Plin. H. N. l. 8. c. 33.

In Africa non reperiri Aristoteles & Plinius prodidit, contradicente Virgilio & recentioribus. In Apulia sæpè exercitus speciem præbent, & Ferdinandum Regem Neapolitanum eo deceptum, nec non Jacobum Caldoram solertissimum suæ ætatis Imperatorem, prodidere scriptores.

Pontan. l. 2. de bello Neapolitano.

In Cathaiæ provincia Bargu & copiosi sunt, & sæpè tam cicures, ut eis insideant. In Batavia, referente Hadriano Junio, toto illo collium arenariorum tractu, cum interjectis convallibus, qui Egimondam usque ab Hagiensi nemore in longum porrigitur, magna eorundem copia.

Junius Batav. l. 1. c. 61.

In Britannia palmatorum Capitolinus meminit: albos & nigros dari quidam affirmant. In regione Chicorariorum in orbe novo, teste Petro Hispalensi, adeò cicures sunt, ut perinde ac apud nos capræ, alantur. Cretensem agrum cervo egere Solinus scribit, Cydoniatarum regionem si exceperis. At Varinus Achæinarum cervarum meminit, quæ & παναθηνάϊαι dicuntur, ab Achæa insulæ illius civitate. Bellonius quoque non paucos ibi reperiri reliquit, quod insula noxiis animalibus careat. In Cyprum

è Syria ideò transnare, quòd pastionum quæ illic amplissimæ dicuntur, desiderio teneantur, apud Ælianum habemus. In monte Asiæ Elapho apud Arginussum scissis sunt auribus, quod & Hellesponti cervis, modò citatus author adscribit. M. Aurelius Imperator, cicures ibi nasci, addidit. Apud Scotos grandes sunt, & tam frequentes, ut solemni plærumque venatione, nunc quingenti, nunc octingenti, nunc mille prosternantur. Sunt ex his nonnunquam qui adipem decem pollices latam habent. Dantur & numerosi, in Hebridum insularum monte, cui à Cervo nomen est. Xapita novi orbis regio, referente Petro Martyre, cervorum armenta habet, ut nos boum. Domi pariunt, domi nutriunt, soluti per nemora pastum quærendo, luce durante vagantur, ad vesperam pullos domi relictos revisunt, & intra cortes claudi se, ac natis suis depastis mulgeri sinunt. In Gallia quoque circa Fontem bellaqueum sunt numerosi: In Florida sunt partim domestici, quales fortè in Xapato; partim sylvestres, quorum quidam bovem adæquant, quidam minores sunt. In multis Germaniæ locis cicures in fossis circa mœnia aluntur. In Helvetia minus hodie abundant, quòd sylvæ propter frequentiam incolarum, indies minuantur. In Hercynia, colore nigricantes reperiri, à quibusdam accepit Gesnerus. In Dikilapporum denique regione, sunt eorundam greges, & Norvegis Rhen dicuntur, nostratibus cervis aliquantò majores. Lappi vice jumentorum utuntur. Vehiculo, inquit Sigismundus Herbersteinius, in scaphæ piscatoriæ formam facto, cervos jungunt, in quo homo, ne cervorum citato cursu excidat, pedibus alligatur; lorum, quo cervorum cursum moderatur sinistra, dexterâ vero manu baculum tenet, quo vehiculi, si fortè in aliquam partem plus æquo vergeret, casum sustineat. Atque eo vehendi genere viginti milliaria se unâ die confecisse, cervumque tandem dimisisse, eumque ad Dominum suum stabulaque consueta rediisse, dicebat. Tanta amoris libidine flagrant, ut totâ die ad venerem ferantur. Ad mensem ita agitari, mox desævientes alterum paulò minus mensem absumere, Budæus prodidit. Certant tum pro fœminis, & victori, ut domino, obedit victus, sequiturque ut herum, si Alberto fides. Impletis fœminis, separari per seipsos mares, & propter libidinis graveolentiam, quemque solitarium scrobes fodere, more hircorum fœtere, facies quoque nigrescere aspergine, & ita degere, quousque imber accedat, tum pascua repetere, Aristoteles author est. Coire incipit mense Augusto & Septembris ab Arcturo, implenturque paucis diebus & multæ. Cerva plærumque subsidens coit, quòd marem ob contentissimum

Ælian. H. A. l. 5. c. 56. Arist. H. A. l. 6. c. 29.

Martyr. Decad. Ocean. 7. c. 2.

Generatio.

Aristot. H. A. l. 6. c. 29.

impetum sustinere nequeat: aliquando tamen more ovium sustinet, & socias declinat, cum turgente jam venere, coitum appetit. Oppianus magnâ celeritate currentes fœminas iniri reliquit: mares verò duobus pedibus quantum possunt, cursimque sequentes coitum absolvere. Transeunt in coitu ad alias iidem, redeuntque ad priores. Plinius, cicures non concipere, nisi ab infantia fuerint educatæ ait. Ferunt uterum octo menses: pariunt magnâ ex parte unum. Incrementum hinnulorum velox. Cerva cum parit, pituitoso humore purgatur, aliàs nunquam. Dum lactat, sese dimittere Pollux prodidit, Gesnerus refellit. De longævitate cervorum quædam apud authores occurrunt. Hesiodus in versibus qui tamen in operibus non extant, cornici novem nostras ætates tribuit, quadruplum ejus cervis. Sic ferè 3600. annos viveret. Plinius, post centum annos aliquos captos cum torquibus aureis quos Alexander Magnus addiderat, adopertis jam cute, in magnâ obesitate. Tempore Caroli Gallorum Regis, qui tempore schismatis inter Clementem & Urbanum VI. vixit, captus est ad Sylvanectum cervus, in cujus torque latinis literis scriptum erat, Hoc me Cæsar donavit. De Cajo Julio Cæsare etsi id capi vix possit: potest tamen ad Carolo vingorum aliquem referri. Theophrastus etsi octogenario major obiverit, conquestus nihilominus est de naturâ, quòd cervis longiorem quàm homini vitam dederit. Taceo sacram Dominæ cervam apud Pausaniam, quæ tempore Agapenonis hinnulus erat: nec non Diomedis cervum, qui tempore Agathoclis, post aliquot nempe secula, captus est. Cæsaris Augusti cerva, cum inscriptione torquis, *Noli me tangere, quia Cæsaris sum*, innumeris propemodum lustris ab ipsius imperio, deprehensa fuisse dicitur. Quidam ætatem ex ramorum multitudine colligunt, quod Aristoteli non placet. Author Philomelæ eos glocitare scripsit, Virgilius graviter rudere. Mutant vocem pro sexu. Brevis fœminis, maribus productior. *Amicitia* ipsis cum attagene: at cum aquilâ, vulture, serpente, canibus, tigride, belluis, ariete, vulpium gannitu, cacto, aspalatho, rubris pennis, hostilitatem gerunt. Attagenes sæpissimè dorso ipsorum insident, & pilos vellicant. Aquila insidens cornibus multum pulverem volutatu collectum excutit in cervi oculos, pennis ora verberans, donec præcipitet in rupes. Cum serpente ipsis pugna. Investigant cavernas, nariumque spiritu extrahunt renitentes. Ideò singulare abigendis serpentibus; odor adusto cornu cervino. In Libycis finibus ab iisdem jacentes impeti, apud Oppianum legimus. Cactum si cervus calcet & faucietur, ossa ejus nullum sonum edere possunt. Aspalatho tactus emoritur. Ingenium

Plin. H. N. l. 10. c. 63.

Arist. l. c.

Ætas.

Vox.

Sympathia & Antipathia.

Plin. H. N. l. 10. c. 3. Plin. H. N. l. 8. c. 32.

Virgi. inm genium ſequentia oſtendunt. Gaudent τῶς ὑγάσι, ſeu locis incultis, ſylvoſis, & nemoroſis, ubi ſolum bonum & pingue eſt. Sylvas quoque, vinea & loca aprica amant. Mas relictis paſcuis ad ſylvam ſe celeriter recipit, ſed eandem non ingreditur: fœmina denſiora ejus loca ſequitur. Meliora quandoque paſcua nacti, ſemper tamen ad priſtina ubi educati ſunt, redire ſolent. Eminens, uno minore cervo comitatus incedit, quem *armigerum* venatores vocant. Paſcuntur tota penè die: & ſub meridiem ubi ſol maximè fervet, in umbra deliteſcunt. Adeò ſunt timidi, ut in proverbium abiverint: & Cantharion Arcos ab oraculo cervus ſit dictus. Saltu valere, vel locus non procul Francofurto, à cervino ſaltu nomen mutuatus oſtendit. Duo ibi lapides erecti, prodente Geſnero, cernuntur, interſtitio pedum hominis mediocris quaſi ſexaginta. Tanto enim ſpacio ſaliiſſe illic cervum, idque etiam ſupra plauſtrum oneratum, cum venatores inſtarent. Requieſcunt in fuga, dum qui inſequitur, appropinquet, & tum iterum fugiunt. Ubi animum deſpondere, relictis ſylvarum opacis, in campeſtria ſe conjiciunt, & interdum ad vicos & villas propius accedunt. Secundo vento plærumque fueruntur. De *ſolertia* elundendis canibus, ita Budæus: Solere cervos ajunt, ſimul ut ſenſerint rem ſibi eſſe cum aſſeclis infectis, ſimul & ſagacibus, primum alios aliosque fugæ lapſos, & gyros conglomerare; deinde ſi porrò urgeantur, ſtabula cervarum popularium, cervorumque diverſoria petere, ibique inter turbam promiſquam, quaſi intra nebulas erroris canini ſeſe condere, interdum gregarios aliquot inde abigere, atque ad aliquantum ſpacii permixtim veſtigia facere, ad negocium canibus exhibendum. Cum autem aliquantiſper hac ratione contechnati ſunt, ab illorum comitatu ſubitò ſe ſubducentes, per tramitem devium longiuſculè abſcedunt, deinde interſiſtunt, ut interim canes veſtigia cervulorum aut cervarum excipientes, diverſi ab eis auferantur. Cumque hæc ſtropharum commenta canum experientiſſimorum odorandi vis vicerit, ad alia denuo ſe vertunt ſubſidia; cujuſmodi ſunt, per ſua quadantenus veſtigia recurrere: deinde ſpiras fugæ intorquere multipliciter & variè, & quàm fieri poteſt perplexiſſimè, tum raptim longius procurrere. &c. Viſus quidam in armentum bubulum irrumpere, in bovemque primoribus cruribus inſiliens armisque complexus ad longiuſculum ſpacium velut equo vectus, poſtremis pedibus terram ſtringere, ut odorem ſui, quoad fieri poſſet incertum, canibus relinqueret. Viſus, referente eodem Budæo, qui in arborem in denſo & opaco ſitam inſiliverit, in eademque ſublimus, ramis fruticis ipſo ſaltu divaricatis ſteterit, ſic interceptus, ut inde deſilire non poſſet. Contra noxia gramina cinaram edunt: contra phalangiorum morſum, cancros. Sollicitè etiam cavent; ne quando in vulnera recentia ſolis radius incumbens, carnem priuſquam cicatrice obducatur, putrefaciat. Dictamnum herbam extrahendis ſagittis monſtravere percuſſi eo telo, paſtuque ejus herbæ ejecto; quod Dioſcorides & Tullius capris adſcribunt. Maria tranant, gregatim nantes, porecto ordine, & capita imponentes, præcedentium clunibus, vicibusque ad terga redeuntes. Hoc maximè notatur à Cilicia Cyprum trajicientibus, nec vident terras, ſed in odore earum natant. Infirmos ponunt in ultimo; nec citius ſolvunt, quàm ſecundos ventos ſenſerint. Pingueſcunt æſtate, & ideò latent, quòd ſe ſuæ corpulentiæ pondere facilius capi poſſe ſentiant. Sed & cum cornua depoſuere occultantur interdiu, idque in opacis locis, ut muſcarum tædio vacent; paſcunturque per id tempus noctu, donec recipiant cornua; quæ ubi concreverint, ſoli exponunt, ut excoquantur & ſicceſcant. Ubi verò attritu arborum, cum ea ſcalpunt, nihil indolere ſentiunt, in patentia prorumpunt. Defodere, poſtquam depoſuere eadem, fama eſt. Verum alii, alterutrum duntaxat defodere, ſcribunt. Dextrum cornu negant inveniri, inquit Plinius, ceu medicamento aliquo præditum, idque mirabilius fatendum eſt, cum & in vivariis mutent omnibus annis: defodique ab iis putan. Ariſtoteles id de ſiniſtro prodidit, quamvis in Epiro dextrum obrui ſcribat. Abjecta in vivariis negligi, nec humo obrui, obſervatum eſt: quin & in ſylvis in aperto jacentia ſæpè reperiuntur. Serpentibus abundè ſaturati, ne veneni virus noceat, ad flumen contendunt, & ore ſummè tenus corpora demergunt, nec citius bibunt, quàm vi frigoris cogente hauſtum venenum per oculos deſudando elachrymaverint. Vincentius Belluacenſis eſu ſerpentum caligini oculorum mederi ſcribit. Capti, non ſolum cicurantur, ſed etiam vocati ad hominem accedunt. Frena & juga ferre, apud Calpurnium legimus. Certè ſeptem cervorum bigas in pompa Ptolomæi fuiſſe, author eſt Athenæus: Heliogabalus verò junctis quaternis, in publicum proceſſit. Taceo Mithridate Regi Ponti pro corporis cuſtode fuiſſe; & Sertorio Romano Hiſpanor. Duci cervam albam in comitatu, quam ille Dianæ numen fingebat. Aſſuefactum à Ptolomæo quendam ut ſermonem Græcum intelligeret, Ælianus refert. In pariendo ſemitas minus cavent, humanis veſtigiis tritas, quàm quæ ſecretæ & feris opportunæ. Seſeli ante partum purgantur, ut faciliori utantur utero: poſtquam peperere, involucrum primùm exedunt, mox herbam quandam deguſtant, ſic ad prolem redeunt. Non qua-

Ӕl H.A. l. 1. c. 8.

Plin. H. N. l. 8. c. 32.

Ælian. H. A. l. 5. c. 56.

Ariſt. H. A. l. 9. c. 5.

Ariſtot. l. c. & l. 10.

Ælian. H. A. l. 7. c. 46.

Æl. H. A. l. 11. c. 25.

qualibat autem partus suos educare, Solinus author est; teneros studiosè occultare, & absconditos inter profunda fruticum, vel herbarum, pedum verbere castigare ad latendum; cum maturuerit ad fugam robur, exercitio docere cursus, & assuefacere salire per abrupta. Mulcentur fistulâ pastorali & cantu, interdum ita, ut interim pascua negligant. Quantum ad sensum, si erectas auriculas teneant, acerrimè sentiunt; sin demissas, facilè opprimunter. Visu valere vel id argumento est, quòd μεγαλωπὲς Oppianus vocat. De *Usu in Cibis* in diversa abeunt authores. Isidorus tradit, carnes habere teneras, & faciles concoctu propter motus frequentiam: si verò castrentur, antequam cornua crescant, magis temperatas fieri. Galenus duras facit, difficiles concoctu & melancholicas; alibi, asinorum carni similes. Simeon Sethi, bilem atram gignere profitetur, cavendasque æstate, quòd tum propter serpentum esum venenatæ sint: si frequentius sumantur, corpus tremulum facere: per hyemem tutius simi. Julio Alexandrino præstat caro hinnuli, quanquam & vetustioribus laus, neque tamen vetulis; ætatis longitudo in causa, ut vel in trimatu commendari possint. Consistendi ætas, ut longissima, sic deterior eadem, crescente semper siccitate & carnis durititia. Tempore libidinis eam vitiare, & hircorum instar fœtere, apud Aristotelem legimus. Avicenna quartanas ejus esu induci putat. At Plinius, quasdam se fœminas principes scire testatur, omnibus matutinis carnem eam degustare solitas, & longo ævo caruisse febribus, quod ita demum existimant ratum, si vulnere uno interierint. Alii, diuturnitatem cervinæ esu sibi pollicebantur, quòd vivacissimum animal esset. *Hepar* pravum esse Vincentius Bellunensis scribit. *Cornua* recenter enata, in delicatorum etiam unum venere. Bruyerinus, elixari & postea in frustula frigi scribit. In *Medicina*, *pili*, *pellis*, *medulla*, *sevum*, *cerebrum*, *pulmo*, *genitale*, *cor*, *ossa*, *coagulum*, *urina*, *lachryma*, *cornu inprimis*, locum habent. *Pilis* vulvæ suffiuntur; suffitus contra abortum facit. *Pellis* ramenta defecta pumice, & ex aceto trita, igni sacro illinuntur. Si eadem cum pedibus dextris portæ infigatur, ingressum animalis venenosi prohibet. Eadem ad involuntarium urinæ exitum, in stratis remedium. *Medulla*, leniendo dolori est præstantissima: serpentes inuncta fugat: perfusis aquâ aliove liquore fervido, peculiare est remedium: in aqua, potui data, intestinorum tormina sedat: dysentericos dolores per clysterem injecta, sopit: uterorum duritiem in pessis intrusa emollit. De ejusdem in menstruis aperiendis usu, ita post Agricolam Mizaldus. Si medullæ cervinæ drachmas duas vel tres pro corporis & ætatis modulo, includantur in linteolo mundo & raro, postea pudendo muliebri inserantur, filo extra pendente ut retrahi possint, modò tunc se offerat opportunum ac statum purgationis tempus, & præparatum fuerit corpus, præscriptaque vitæ ratio. *Sevum*, podagricos dolores lenit: ad lentigines faciei adhibetur: combustum & cùm ostrea tosta commixtum, perniones sanat: uteris exulceratis, recens ac viridis subditur. *Cerebrum*, in coxarum & laterum dolore, restituendisque fracturis laudat Rhasis. *Pulmo*, clavos, rimas, & calli vitia tollit, si Plinio credimus: impositus & sæpè renovatus, ex calceamento læsos pedes, affirmante Marcello, persanat. Sunt qui phthisico profuisse scripserunt, siccatum in fumo, tritumque in vino. Cinis in olla fictili exusti, multis ad suspirium & dyspnæam profuit. *Genitale* siccatum & tritum cum vino contra viperarum morsus exhibetur: tauro cum vino illitum, ad coitum eundem excitat; aridum, contra difficultatem mingendi aut colicam valet, si aqua in qua ablutum fuerit bibatur. Magi, ut author est Plinius, partum contineri promittunt, si mulieri candida à pectore hyænæ caro, & pili septem, & genitale cervi, iligentur dorcadis pelli, & collo suspendantur. *Ossa* ad ventris profluvium Galenus inungi jubet. Sextus verò, patellam cervinam, si tecum habeas, negat surgere inguina, & quæ antè surrexerunt, eadem tacta redire. *Cor* cum pelle & cornu combustum, vulnera, iisdem cum oleo inunctum, sanat. Os de corde, inter antidota habetur. Lapis qui in corde aut vulva reperitur, contra abortum facit. *Coagulum* hinnuli in utero occisi, præcipuum est contra serpentium morsus remedium. Utiliter quoque bibendum, morso à cane rabido datur. Quin contra cicutæ & fungorum esum facit. *Urina*, splenis dolorem sanat, ventriculoque & intestinis inflatis prodest. *Lachryma*, inter sudorifera censetur, tantosque ciet, ut pænè totum corpus solvi credas, in vini momento exhibitum. Quâ parte prominet, rotunda est, insigni, nitore coloris fulvi, non sine vestigiis atriorum venarum, tantâ levitate, ut penè tactum effugiat: ita enim sese subtrahit, ut propemodum seipsam movere videatur. *Cornu* maximus usus est. Ex typhis sanguine adhuc madentibus, aqua rhizotica, contra malignas febres destillatur. Uritur aperto igne & philosophicè, & non tantum ad sudores & adversus venena commendatur; sed & contra varios morbos. Floridæ insulæ incolæ infantium labiis perforatis ea imponunt, sic à veneno illæsos fore sibi persuadent. Andernacus collyrium ex eodem, cum thure, plumbo usto, opio &c. & aqua pluviali, conficit. Idem, aceto incoctum vel tritum, porri-

Marginal notes: Ælian. H. A. l. 12. c. 46. — *Usus in Cibis.* — Galen de Alim. facult. l. 3. c. 6. & 8 — Jul. Alex. l. 11. c. 11. — Arist. H. A. 6. c. 29. — *Usus in Medecina.* — Galen. in Euporistis. — Galen. simpl. 11. l. 5. — Mizald. cent. 6. aphor. 96. — Hippocrates de morb. mulier. — Galen. Eupor. l. 2. c. 42. — Hurn. Method. ad praxin. l. 2. p. 245.

porrigini & impetiginibus inungitur: cum lenticula & ſevo cervino, lentigines de facie tollit: accenſum, nidore ſuo morbum comitialem prodit: adverſus ſcrophulas tritum cum ſpongiis, in quibus lopides reperiuntur, æquali menſura ex vino aut aqua quotidiè bibitur: ad polypum cum ſandaracha naribus inflatur: ad dentium albedinem in cinerem in olla nova redactum, cum maſtiche, & ſale ammoniaco miſcetur: crudum inque aceto fervefactum, maxillarum, à dentitione dolorem adimit: aduſtum & cum vino tritum, deinde circumlitum, vacillantes dentes confirmat. Hæmoptoicis cum tragacantho medetur: dyſenteriam ſeu uſtum, ſeu in galredam redactum, ſanat: ad vomitum, cum ſulphuris vivi puſillo, in ovo ſorbili exhibetur. Sextus combuſtum ex oxymelle ſplenem ſiccare affirmat. Ad colicam ex iisdem teneris remedium Marcellus habet, cujus deſcriptionem apud Aldrovandum vide. Contra lumbricos Galenus cum ebore propinat. Sunt qui cretam, ſemen ſanctum, vitellum aſſum, admiſcent, & cum melle placentam parant. Ad profluvium denique muliebre, & præfocationes uterinas adhibetur. In *Differentiis* nihil ferè occurit, præter ea quæ apud Nierembergium leguntur. Cervinum, inquit iſte, non ſimplex, Novæ Hiſpaniæ genus. *Maccama* vocant. Quidam rubei, quidam albi toti. Hos cervorum Reges dicunt Indi, & *yztac maccame* appellant. Alii noſtratibus aut iidem, aut valde ſimiles forma, magnitudine, ingenio: *Aculhuame* nuncupant. His minores *Quauthlamacame* in magnam generoſitatem degenerant à cervinâ timiditate: efferociunt vulnerati, adoriuntur venatores, ſæpè occidunt. Ejusdem molis & moris ſunt *Thalhuicamacame*, ſed impares animo. Minimi ſunt *tamamacame*, fortaſſe potuis caprarum genus. In Duarhe, Xapidâ, & aliis novi orbis plagis, cervorum erant armenta, quemadmodum nobis boum, (prout ſuperius diximus.) domi pariunt, nutriunt. Soluti, per nemora paſtum quærendo luce durante vagantur, ad veſperam pullos domi retentos reviſunt, intra cortes claudi ſe ac nati depaſtis mulgeri patiuntur, nullum aliud lac, aut ex alio lacte caſeus. In aliquibus Occidentis regionibus vexati cæſique à venatoribus, quærunt herbam Atochielt, (ſic vocant Barbari, & ſpecies pulegii eſt) hac recreantur reſtauratione virium, novam pernicitatem acquirunt: majoris illis uſus eſt, quam dictamni virtus. In Virginiâ cervi longiore caudâ ſunt prædíti quam noſtrates, & cornuum extrema in dorſum recurva habent. Cervorum Americanorum quoddam genus Lerius vocat *Seouaſſeu*, qui differunt à noſtris, quòd multò ſint humiliores, minora geſtent cornua, & æquè pilos demittant atque noſtrates capræ. In plagis novi Mexici caudam habent valde piloſam, alii prolixam, non aliter ac mulæ, cujus æquant aut ſuperant molem. Maximi roboris ſunt. Dux quidam Hiſpanus duos injunxit manſuetos rhedæ ſuæ vehendæ. De *Cervopalmato*, ita *Aldrovandus*. Diximus ex Julio Capitolino, Gordiani ſylvam memorabilem pictam in domo roſtrata Cn. Pompeii, inter alias picturas, cervos continuiſſe CC. palmatos: hoſque Geſnero primum viſos, eoſdem cum dorcadibus platycerotis. Cæterum cum poſtmodum Joannes Cajus medicus Britannus hæc illi cornua ex Britannia miſiſſet, mutatâ ſententiâ, doctiſſimo illi medico, qui cervum palmatum revera eſſe judicabat, quod & mihi vedetur, aſſenſit. Nam cum cornua hæc aut æquent, aut etiam ſuperent, & longitudine & craſſitudine cervinum, conſonum eſt, corpus animalis, cervi potiùs quàm platycerotis ſimile eſſe. In Perſia circa Schamachiam, Karabach, & Moragê, ſpecie Damæ, ſubvulvos, cornua retrorſum incurva, abſque nodis habentes, quos Turcæ Tzeiran, Perſæ, Ahu in veniri, Olearius author eſt.

Nie-remb. H. E. l. 9. c. 59.

Aldrov. Hiſt. Biſulc. c. 28.

Olaer. Itiner. Orient. p. 312.

ARTICULUS VIII.

De Tragelapho, & Tarando.

Tragelaphus inde nomen ſortitus eſſe videtur, quod hirco & cervo ſit ſimilis. Volaterranus & Geſnerus Hippelaphum Ariſtoteli dici volunt, ſeu à ſimilitudine ita dicatur, jubam enim habet, ſeu à magnitudine ut hipposelinum; major enim & craſſior cervo eſt. Germani Brandhirſch vocant, ſeu, quòd ſit nigrioris coloris quàm cervus, ut Agricolæ placet; ſeu quòd loca in quibus carbones fiant frequentet, & herbis ibidem naſcentibus paſcatur, ut Fabricio viſum. Major eſt & robuſtior cervo. Villos nigros in gutture, longos in armis gerit. Ideò à cervo, barbâ tantum & armor. Villo diſtare ſcripſit Plinius. Suprema pars dorſi cinerea eſt, ventris ſubnigra; villi circa genitalia nigerrimi. Cæteris à cervo non differt. Non alibi quàm juxta Phaſin amnem naſci podidit Plinius, ſed falsò. Nam & apud Arachoſios inveniuntur Tragelaphi: & in Torantinis Koningſteinianiſque Miſniæ ſaltibus Bohemiæ viciniscapiuntur. In Anglia quoq; cervi nigricantes reperiuntur, ab his fortè non diverſi. *Tarandus* Barbaris Pyrandrus & Pyradus, Heſychio fortè ξάνδαρος, Septentrionalibus *Rehenſchier*, dicitur. Magnitudo ei quæ bovi, caput majus cervino nec abſimile, villus albus magnitudine Urſorum. Tergori tanta duritia, ut thoraces ex eo faciant. Pectus habet toroſum, ungulas bifidas, concavas, & mobiles. In curſu enim eas explicat. Ipſe ad celeritatem expeditiſſimus, ita ut & ſummas nives calcet

Aldr. H. Biſul. c. 29.

Plin. H. N. l. 8. c. 32.

Aldrovan. H. Biſulc. c. 30.

calcet non impressis altè vestigiis, & pernicitate insidiantia in vallibus animalia effugiat. Cornua gestat præalta, quæ statim à fronte ramis duobus latis mucronantur quasi in digitos. In medio ramulus veluti internodium interjectus, inde rursus in ramos latos, digitorum expansorum specie mucronatos exeunt. Cornua sunt alba, venulisque longis distincta. Differunt ab alces cornibus altitudine, à cervi latitudine, ab utrisque colore, & ramorum multitudine. Currendo ea in tergum demittit: nam stanti, frontem penè rami inferiores tegunt. His inferioribus, concreta frigoribus flumina ad potum capiendum rumpere fertur. Sylvarum fructibus & arborum musco vescitur. Latibula struit in montibus Septentrionalibus, & in Mosibergum, aliosque Norvegiæ montes intensioribus frigoribus procedit. Capitur ab hominibus ad usus domesticos. Nam ad conficienda itinera domatur à cursoribus, ad opera rustica ab Agricolis. Caro ejus è ferinis illorum locorum optima & delicatissima. Natura animal esse gregale; & mille tarandorum armenta, in vastis septentrionis sylvis aliquando conspici ferunt. Fœmellæ ramis carent. Reperiuntur in Norvegia Suecia, Laponia, & Polonia. Augustam Vindelicorum bini cum sellis, phaleris, & phrenis, erant aliquando adducti. De coloris in ipso mutatione, ita *Solinus*. Hunc tarandum, affirmant, habitum metu vertere, & cum delitescat, fieri similem cuicunque rei proximaverit, sive illa saxo alba sit, seu fruteto virens, sive quam aliam præferat qualitatem. Faciunt hoc idem in mari polypi, in terra Chamæleontes. Sed & Polypus, & Chamæleon glabra sunt, & pronius est cutis lævitate speculi modo proximantia æmulari. In hoc novum est, ac singulare, hirsutiam pili, colorum vices facere. Cæterum quis ille Plinii & Solinii Tarandus sit, nec Gesnerus quidem rectè nosse visus est. Nam modò cum Turone, modò cum Rangifero, de quo in sequentibus eundem facit. Icon quam hic damus, verissima esse creditur.

Solin. Polyhist. c. 33.

ARTICULUS IX.

De Rangifero.

Aldrovan. Hist. Bisulc. c. 31.

IN Descriptione Rangiferi, quem *Reen* vocant, non conviniunt authores. Albertus speciem cervi repræsentare dicit, sed majorem esse corpore, colore insignem, & ad fugam celeberrimum. Tres, secundum eundem, cornuum ordines in capite gerit, ita ut in singulis bina sint cornua, & caput ejus virgulis compositum videatur. Ex his duo cæteris majora, in loco cornuum cervi, quæ ad perfectam magnitudinem augentur, adeò ut quinque cubitorum mensuram aliquando attingant, & ramis viginti quinque conspiciantur. Duo etiam in medio capitis, ut damarum habentur, mutilis & brevibus ramis mucronata. Denique alia in fronte antrorsum versa, ossibus similiora, quibus in pugna potissimum utitur. Olaus Magnus tricornem esse scribit, de genere cervorum, sed longè proceriorem, velociorem, longiorem. Rangiferum duplici ratione dici, tum quòd in capite alta cornua, velut quercinarum arborum ramos ferat: tum quòd instrumenta cornibus pectorique, quibus hyemalia plaustra trahit, imposita, ranga & loga patrio sermone vocentur. Cornuum verò duo cæteris majora, eo loco habere quo cervus: aliud in medio capitis, ramusculis circumstantibus cæteris brevioribus situm, quo contra infestas bestias pugnat. Jubatum gerere collum, & ungulas rotundas. Johannes Argicola tridentem duntaxat in fastigio cornuum habere, & in saltibus Poloniæ reperiri, prodidit. Julius Cæsar bovem cervi figuram facit, cujus à media fronte inter aures, unum cornu existat excelsius, magisque directum his, quæ nobis nota sunt cornibus. Ab ejus summo, addit, sicut palmæ ramique late diffunduntur. Descriptio Damiani à Goës, alci potius quàm Rangifero competit. Apollonium Menabenum Medicum si sequimur, sunt ex genere cervorum, altitudine & cassitudine asello pares, tibiarum gracilitate superant. Caput habent instar vituli, collum jubatum velut equus: Cornua frondosa, lævia, gracilia, oblonga, ad tergum porrecta. Cætera, habita ratione & servata magnitudinis proportione, cervos communes imitantur. Taceo Iulium Cæsarem Scaligerum, qui rangifero ab Olao Magno tributa alci adscribit. Vtut verò sit, distinctum ab Alce, vel inde colligere licet, quòd Olaus Magnus rerum septentrionalium peritissimus, diversis locis de iisdem agat. Inveniuntur in Lapponia, Suecia, Norvegia, & vicinis Arctico locis. *Cibus* ei muscus montanus, candidus, præsertim hyeme nivibus in su superficie soli coopertus: quas licet densas naturæ instinctu perforat, cibum quæsiturus. Æstate verò foliis ac frondibus arborum, stando eundoque melius quàm se inclinande floribus ac herbis, propter cornua nimis antrorsum incurvata vescitur; idque laterali & obliqua capitis inclinatione. Educti in transmarinas terras non diu supersunt, ut in Holsatia & Prussia compertum. Huc à Gustavo Rege Ann. 1533. missi, & sylvestri libertate donati, an sobolem reliquerint, nunquam comperiri potuit. Quia verò & sylvestres sunt & domestici; horum lac, pelles, nervi, ossa, caro, ungulæ, pili, usibus humanis inserviunt. *Lac* nutrimentum est domesticum; serum, potus. *Pellis* tegendis & corporibus & lectis, & equorum sellis inservit. Quia

Cæsar. l. 6. de bello Gallico.

valida

valida & tenax, ad culeos & diverſorum opificum folles adhibetur. *Nervi* loco lini conſuendis veſtibus deputantur. *Oſſa* & cornua ad arcus parandos ſumuntur. *Carnes* vento & fumo ſiccatæ ad plures annos durant. Ungulæ ſpaſmaticis proſunt: *Pilis* pro farciendis ſellis & pulvinaribus utuntur.

ARTICULUS. X.

De Alce.

Ald.Hiſt. Biſul. c. 32. Pauſan.in Eliacis, & Bœoticis. SEd & de fera *Alce* mirè authores diſcrepant. Pauſanias ſpecie inter cervum & camelum facit; naſci apud Celtas, explorari, inveſtigarique ab hominibus non poſſe, hominum odore à longe percepto, in foveas & profundiſſimos ſpecus ſeſe abdere. Secundum Cæſarem, ſunt in Hercynia ſylva, earumque conſimilis capris figura & varietas Cæſar. l. 6. de bello Gallico. pellium, ſed magnitudine paulò antecedunt, mutilæque ſunt cornibus, & crura ſine nodis articuliſque habent, neque quietis causâ procumbunt: neque ſi quo afflicta caſu conciderunt, erigere ſeſe aut ſublevare poſ- Plin. H. N. l. 8. c. 15. ſunt, &c. Plinius jumento ſimilem facit, ni proceritas aurium & cervicis diſtinguat. Haud illi diſimilem, notam in Scandinavia inſula, nec unquam viſam in hoc orbe, multis tamen narratam Machlin, ſed nullo ſuffraginum flexu: ideoque non cubantem, ſed acclivem arbori in ſomno, eaque incisâ ad inſidias capi, aliàs velocitatis memoratæ. Labrum ei ſuperius prægrande, ob id retrogredi in paſcendo, ne in priora tendens in- Solin. Polyhiſt. 32. & 33. Strabo Geogr. l. 4. volveretur. Idem apud Solinum legimus. Dodoneus huc Strabonis verba trahit, qui dicit, Alpes, peculiaris formæ belluam, ut memoriæ prodidit Polybius, gignere, habitu quidem ad cervi ſtaturam, collo duntaxat excepto & villis, in quibus capro per quam ſimilis eſt; gerereque ſub mento carnis globum ad palmæ magnitudinem, capilloſum, craſſitudinem pro equini pulli cauda habentum. Cardanus alcem à Julio Cæſare deſcriptam putat: aliis creditam, magnum animal appellat. Scaliger licet duas alces eſſe dicat; hoc tamen animal biſontem nuncupat. Olaus hanc feram alcem ubique vocat, & onagrum. Eraſmus Stella medium quaſi genus inter equos & cervos alcem ponit, eaſdemque cornua quotannis amittere. Levinus Lemnius in Miracul. Nat. Lemnius caprarum eſſe generis credit. Miechovius crura abſque articulis prælonga habere, ut biſontes, ait. Germanis dicitur Elend / ſeu miſeria; tum quòd ſingulis diebus morbo comitiali laboret, nec citius ab eo levetur, quàm dextri poſterioris pedis ungulam auriculæ ſiniſtræ immiſerit; tum quòd leviſſimo etiam vulnere accepto, ex- Cardan l. 10. de ſubtilitate. ſpiret. Cæterum magnum animal ita deſcribit Cardanus. *Sub boreali polo animal naſcitur cervo ſimile, cruribus anterioribus longioribus, carneam habens promuſcidem, brevem / tamen. Habet cornua peculiare quadam forma prædita, & nulli fermè animali ſimilia. Nam craſſa ab imo, ubi aſcundunt, latiora palmo ſunt.* Menabenus verò hanc partium exteriorum deſcriptionem dedit. *Habet hoc animal craßitiem, altitudinem* & proceritatem mediocris & pinguis equi. *Humeri* depreſſiores & humiliores ſunt partibus poſterioribus. *Capitte* aliquantulum pronum incedit. A ſummo capite uſque ad humeros, & maximè in cervice eſt huic magna *pilorum* prolixitas & ſylva, ita ut collum & barbam hirci repræſentet. In aliis corporis partibus pilorum longitudine non differt ab equo, ſed denſitate ſuperatur, craſſitie verò ſuperat. *Color* plærumque vergit ad cinericiam albedinem; pro viciſſitudine tamen anni temporum, pili varias habent in colore mutationes. *Caput* eſt oblongum & gracile, ſi conferatur cum toto corpore. *Labra* magna, prominentia & craſſa, & maximè ſuperius, quod *promuſcidem* Cardanus vocavit. *Os* longum. *Dentes* non admodum magni, nec longi. *Aures* longæ latæque. Fœmineus ſexus cornibus caret, ac maſculinum genus multifida, & ramoſa cornua producit, ſed non tam longa & frondoſa ut cervi vulgaris. Latiuſcula ſunt craſſitie ferè duorum digitorum tranſverſorum. Si unius cornu figuram ſpectas, triangularem ferè formam deprehendes, & magnæ avis alam extenſam dices: ſi pondus, duodecim ferè librarum majorum erit. Cornua, addit idem, mutat hoc animal ſtatutis quibusdam temporibus, ut cervi ſolent. Unum aliquamdiu fuit apud me, quod ut matura poma ſolent, ſponte deciderat. Id ſtirpe manifeſtè dignoſcitur; duo alia parva habeo, duorum aut trium fortè ab ortu menſium, paulò ante animalis mortem abſciſſa, quæ molli quadam lanugine, ſanguine etiam imbuta erant. Eſt præterea obeſo & grandi ventre ut vaccæ ſunt. Cauda mirum in modum brevis, ungulæ biſidæ, ut bobus. Et hæc omnia *Dodoneus* ad alcem refert, quæ alibi, DEO volente, examinabimus. De *Pelle* ſcribit Geſnerus, denſam & ſolidam eſſe, ut validos etiam ictus punctim cæſimque factos avertat, & ferrei thoracis inſtar hodiè expetatur. Geſnerus in Alce. Ad thoraces ab alutariis, piſcium adipe præparatur, ut imbrem arceat. A cervina cui ſimilis eſt, inſpirata diſcernitur. Transmittit enim ſpiritum ut ab oppoſita manu percipiatur, quod ſit meatibus plena, & concavos pilos habeat. Geſnerus tamen in ungula integra, quam cum ima parte tibiæ piloſa ſe vidiſſe affirmat, nullam in pilis cavitatem reperit. Poſſunt tamen meatus qui in vivis erant, in mortuis collabi, præſertim longo poſt tempore.

Cornua, idem, libras circiter duodecem appendere tradit, esseque longitudine ferè duorum pedum, non ramosa ut cervorum, mucronibus tamen aliquot divisa, dodrantem lata, armi potius quam cornu figurâ, & advehi ex Lithuania. Cornu verò Magnæ feræ nomine ad Aldrovandum missum, septem tantum libras duodecim unciarum appendit, ea juxta caput crassitudine ut vix manu comprehendi possit, quinque ornatum mucronibus hinc inde binis, mox ab uno latere, alio, & ab altero, etiam alterius ostendens rudimentum, latitudo inter primos ramos trium ferè dodrantum. Tota ferè tibia simul cum unguibus libras pendebat tres cum dimidia. Icon quæ hic exhibetur Aldrovandi est. Ad *Naturam* ipsius spectat, quod animal hoc à venatoribus agitatem ad aquas confugiat, & aquam ore haustam, fervidam in canes evomat: quòd raro solum conspiciatur, sed terrâ nivibus obtecta multa progrediantur simul: Unum procedit properando, ut occasio postulat: alia singula sequuntur eundem tenorem & modum servando, & primi vestigia calcando, ita ut si quis rei inscius ipsa insequatur unius tantum vestigia se cernere existimet: quòd sitis laborisque adeò sit patientissimum, ut diem noctemque immensa spacia privatum cibo, conficere possit: quòd pulli captu adeò successivè mansuescant, ut naturali urgente siti maxima cerevisiæ vasa à discumbentibus propinata ebibant: quòd tantam vim in ungulâ gerant, ut tactum ictu lupum illicò interimat, & elabente cane, opposita arbor elidatur, quasi fungus adesset. De *Usu* in cibis, hoc dixisse sufficiat, carnibus ubique vesci regionis incolas, & recentibus, & sale conditis: crassi tamen & melancholici succi apparere. In *Medico usu*, *cornua*, *nervi*, & *ungulæ*, laudantur. *Cornua* olim inter adstringentia duntaxat habebantur: post inter antipileptica relata sunt, modò inter festum assumtionis B. Mariæ virginis & nativitatis ejusdem abscinderentur. Alii, die Ægidii festo demi debere opinantur. *Nervi* ad spasmum in Suecia adhibentur. Modus adhibenbi, zonam ex eo facere, & membro læso circumligare. *Unguis* seu ungula, Epilepsiæ & hystericæ affectioni convenit. Conditiones ad efficaciam requasitæ, ab Olao Magno ponuntur. Ungula exterior, inquit ille, dextri lateris posterioris pedis onagri, (sic alcem vocat) masculi, qui non genuit, abscissâ à vivo pede securi, vel alio instrumento avulsa, post medium mensis Augusti spasmum aut morbum caducum patienti adhibita, continuò sanat. Applicatur rectè, si vel sinistræ manus annulari, adponatur: vel annulus ex eodem factus, eidem indatur: vel pars unguis sinistræ palmæ imponatur, manusque in pugnum complicetur: vel ejusdem portiuncula in aurem sinistram missa, & aliquandiu veluti scalpendo moveatur. Suffocatæ mulieri, rasura cum zedoaria, anaticis partibus felicissimè exhibetur. Formulas ex ea antepilepticas in authoribus vide.

Natura. — Usus.

ARTICULUS XI.

De Rhinocerote.

RHinoceroti nomen à cornu, quod in nare pullulat, nomen datum est. Quidam apud Diaconum, *bovem Ægyptium* appellant: alii ex Pausania, *Æthiopicum quadrupedem* seu taurum, sed falsò. In Ægyptum non potuit nisi fortuito casu inferri. Pausanias verò in Æthiopia taurum esse dicit, qui ob similitudinem cornu ab ignaris Rhinoceros appelletur. Nullum animal est, cujus *descriptio*, inquit Aldrovandi continuator, magis sit in lubrico. Et certè Plinius breviter se expedit. *Unum ei in nare cornu, longitudinem cum elephante parem, crura multò breviora, colorem buxeum.* Tantundem & Agatharcides apud Photium protulit. Nicolaus de Comitibus Venetus, Rhinocerotem suillo capite, bovinâ caudâ, elephantino colore, cornu bipedalis longitudinis gerentem, nobis fingit, in provincia Mangi. Ælianus, qui Græcorum permultis & Romanorum visum & benè notum describere frigidum esse putat, in summa nare cornu gerere ait, mucronis acuti, robore nec ferro quidem concedens: pellem tantæ firmitatis, ut ægrè jaculo penetrari queat. De *Cornu* maxima est discrepantia. Tertullianus unum tantum adsignat: Martialis verò duobus depræliari scribit. Utrumque hoc, secundum eundem in capite; secundum alios in humero dextro alterum & brevius esse. Nummus Domitiani utrumque in naribus ponit Alii majus cornu in naso, minus in fronte, aliquo supra spacio, collocant. Sed nec de *forma* ejusdem conveniunt. Alii rectum instar tuba, lineâ nigrâ trascurrente ponunt: alii sine linea. Artemidorus apud Srabonem, qui Rhinocerotes longitudine parum ab elephantis excedere, magnitudine tauri, formâ apro proximâ esse ait, recurvum & omni osse durius facit. Diodorus simum, Agatharchidas & Solinus repandum vocant. Addit Artemidorus, belluam duo cingula tanquam Draconum volumina dorso usque ad uterum circumeuntia habere, alterum jubam versum, alterum ad lumbum, hæcque de ea se dici, quòd sibi visa esset. At Bontius, quem in Capra Pazaartica citavimus, quique Rhinocerotem vel centies non tantum caveæ inclusum, sed & in sylvis vagantem vidit, ita nobis eum describit. Cute è nigra est cinericia, instar Elephantinæ, rugosa admodum, cum profundis plicaturis circa latera ac in dorso: crassam admodum habet pellem, ut

Diacon. l. 16. Pausan. in Bœoticis. — Plin. H. N. l. 7. c. 20. — Photius Biblioth. Cod. 250. — Ælian. H. A. l. 17. c. 44. — Tertull. l. 3. contra Praxeam. Rer. Indicar. relat. l. 3. c. 7. — Strabo Geogr. l. 16. — Diodor. Sicul. Bibliothec. l. 4. Solin. Polyhist. c. 63. — Bontius Medic. Indor. l. 16.

ut quæ ictui Japonicæ machæræ facilè resistat. Neque enim hæc bestia, (ut apud nos pingitur) scutis munita est; sed hæ plicaturæ hos clypeos mentiuntur; neque una pars durior est alterâ. Rostro est porcino; sed ante acutiore, neque tam obtuso, in cujus extremitate cornu istud extat, unde nomen sortita est bellua, aliud altero majus pro ætate Rhinocerotis. Colore etiam cornu variat, modò nigrum, modò cinericeum, modò album est. Magnitudine autem corporis mediocris staturæ, Elephantem proximè accedit mediocrem, nisi quòd pedibus sit longè humilioribus, & propterea etiam tam conspicuum non est animal. *Locum* si quæras, invenitur in Africæ desertis, Abasia, multis Asiæ locis, regno Bengalæ, & Jacatru. Nec ævo Aristotelis Græcis notus erat, nec Romanis ante annum urbis conditæ DCLXVI. Quis primus monstraverit, inter antiquarios non convenit. Dio ab Augusto primum in triumphali pompa traductum, ait: At Plinius, Cn. Pompejum ludis primum exhibuisse, tradidit. Ideò Solinus: Ante ludos Cn. Pompeii Romana spectacula, Rhinocerotem nescivisse, reliquit. Herbis & virgultis perquam spinosis vescitur, nam linguam habet asperrimam. De *Natura* hoc duntaxat constat, cum Elephante inimicitias gerere, nec sævire in hominem nisi lacessitum. Dimicaturus, cornu ad saxa limato præparat se pugnæ: in dimicatione alvum maximè petens, quam scit esse molliorem, perruptoque carnium ambitu exanguem facit: quòd si alvum contingendi copia non datur, contra ipse à proboscide & dentibus ictus, deficit, & opprimitur. Irritatus, inquit Bontius, hominem simul & equum, tanquam pulicem prosternit, quem deinde lambendo necat, dum asperitate linguæ, cute ac carne usque ad ossa hominem denudat. Sclopeto læsus, dum per sylvas fugit, quicquid obvium est, cum summo frogore ac horrore audientium prosternit, etiam satis crassas arbores. Historiam insignis ejus ferocitatis, vide apud eundem. Huc pertinet ex eodem & illud, quòd cœno mirificè gaudeat, nec prius etiam irritatus vindictam exerceat, quàm catulo suo providerit. *Voce* sues imitatur. Grunnit enim. *Carnibus* vescuntur Mauri: quæ tam nervosa, ut dentes ferratos exigat. Cutis in vino macerata, à Zacuto, in malignis propinatur. Cornu veneno extinguendo quidam propinant: lautioribus apud Romanos pro gutto in balneis erat. In eo oleum asservabatur loturis idoneum. In *Genera* quædam distingui, affirmare non ausim. Dicitur tamen in Africa deprehensus, magnitudine asini sylvestris, cornu bicubitali, pedibus cervinis, auribus equinis, caudâ bovinâ.

Locus.

Dio Hist. l. 51.

Plin. H. N. l. 8. c. 20. Solin. Polyhist. c. 30. Bontius l. c.

CAPUT III.

De Ruminantibus non Cornigeris.

ARTICULUS I.

De Camelo.

HActenus de ruminantibus Cornigeris actum est, sequuntur, non ruminantia, *Camelus* nempe, & *Camelopardalis*. *Camelus* vel ab Ebraico Gamal, quod Camolum significat; vel à κάμνω laboro, quod sit animal ad labores dossuarios aptissimum: vel ab χαμαὶ humile & breve, quòd quando onerantur, ut humiliores fiant, accumbant: vel quasi κάμμηρος curvus, quod media femora curvet, utpote juxta crurum altitudinem concisum ac decurtatum, ut Artemidorus ex Eveni sententia derivat, decitur. Bisulcum est animal, sed ita, ut à posteriore parte ad secundam usque digitorum flexionem *pes* bipartiatur: at anterior leviter bipartitus sit, ad primos usque eorundem nodos: fissurarum verò intervalla expleat quid, quale & anseribus. Peculiaris ipsis in dorso *gibber*, quo cætera animalia carent. Habent & infernè alterum superiori simile: quo reliquum fulcitur corpus, ubi genua summittet. Papillæ ei quaternæ, quot & vaccis. *Cauda*, asininæ similis. *Genitale*, ponè idque tam nervosum, ut ex eo confici possit, quo arcus fidissimè intenduntur. In unoquoque crure genu unum: neque plures plicaturæ, ut Herodotus innuit: verum tot videntur, quòd alvo subducta sunt. Similis bubulo *talus*. *Clunes* pro corporis ratione exiguæ. *Fel* non discretum, sed venulis quibusdam confusum. Nulli in superiore maxilla priores *dentes*. Soli ex non cornigeris duo ventriculi, quòd spinosum ligneumque alimentum depascatur. Ideò & membrana oris interior, ex toto aspera est, & ea quæ ventribus obducitur, similiter. Medullæ & sevi apud authores quoque mentio. Reperiuntur in Africa & Asia, Bactrianos inprimis & Arabas. Anaxagoras etiam in Jonia ad urbem Clazomeniam, agros suos gregibus & Camelis depascendos reliquit, ut ex Suida vertit Hieronymus Wolfius. Romæ superato ad Rhyndacum amnem Mithridate, primùm visos putavit Sallustius: at poterant bello Achaico & Asiatico videri. Ptolomæus Lagi Bactrianam totam nigram inter alia spectacula exhibuit. Delectantur spinoso ligneoque alimento; junco præsertim, cujus summitatem sæpenumero abrodunt. Sed nec hordeum purum vel cum fæno, vel gramen tenue & humile negligunt; sæpe & carduis contenti. Hodie Arabiæ deserta transmittentibus, hordeacea liba quinque quæ malum Cydonium magnitudine non superent, quotidiè dantur.

Aldrovand. Hist. Bisulc. c. 34.

Descriptio. Aristot. H. A. l. c. 1. Scalig. c. 6.

Aristot. H. A. l. 5. c. 2.

Herodot. in Thalia.

Aristot. de partib. animal. l. 3. c. 14. Plin. H. N. l. 11. c. 37.

Locus.

Plutarch. in Lucullo.

Lucian. in Prometheo.

Cibus Galen. Antid. l. 1. c. 14.

Varrom. l. 1. c. 7.

[Solin. Polyhist. c. 62.] De *Potu* ita Solinus. Sitim etiam in quatriduum tolerant: verùm cum occaſio bibendi data eſt, tantum implentur, quantum & ſatiet præterita deſideria, & in futurum diem proſit. Lutulentas aquas captant, puras refugiunt, denique niſi cœnoſior liquor fuerit, ipſi aſſidua proculcatione limum excitant, ut turbetur. At recentiores, etiam in duodecem imò in quindecem dies totos, ſi fors ferat, abſtinere potu ſolere ſcribunt: imò oculatorum fide conſtat, in hara & Biled Elgerid, nunquam bibere, quamdiu viride gramen, quod depaſcant, invenire poſſint. [*Generatio.* Plin. H. N. l. 10. c. 63.] De *Generatione* hoc habemus, à C. Plinio prodi, averſum coire; ab Ariſtotele non item. Hujus enim verba. Cameli ſedente fœminâ coëunt, nec averſi, ſed complectente mare ut cæteræ quadrupedes agunt, [Ariſtot. H. A. l. 5. c. 2.] & coitum toto die exercent. Petunt receſſum ſolitudines, cum libet coire, nec aliquis eò tuto accedere poteſt, præterquam paſtor armenti. De geſtatione & partu, non conveniunt authores. Suidas, decem menſes geſtare, undecimo parere, & anno intermiſſo rurſus prurire ſcribit. Secundum Plinium, duodecem menſibus ferunt, à trimatu pariunt vere, iterumque implentur à partu [Ariſt. H. A. l. 5. c. 15.] Ariſtoteles verò, geſtationi duodecem duntaxat menſes aſſignat, & ſemper unum tantum modo parere, & quidem (κατὰ τὸν μαιμακτηριῶνα μῆνα) ſcribit. Alibi tamen decem duntaxat menſium meminit, & vernalis temporis. Tres inprimis hoſtes habent, [Ariſt. H. A. l. 6. c. 26. *Inimicitiæ.*] *Equum*, *Leonem* & *Tabanum*. De equo Cyri hiſtoria teſtatur, qui immiſſis contra Crœſi equitatum camelis, eundem diſſipavit, quod equi ne olfactum quidem camelorum paterentur. [Ælian. H. A. l. 17. c. 36.] A leonibus infeſtari, Ælianus author eſt. A Tabanis ne infeſtentur, omnium piſcium adipe Arabes eoſdem inungunt. [*Morbi.* Ariſtot. H. A. l. 8. c. 22.] Inter *Morbos* quibus vexantur, podagra eſt & calvities. Illâ facilè moriuntur: hanc cum hominibus communem habere, proditum authoribus. Rabie corripiuntur genituræ cupidi, adeò ut injuriæ aliquando illatæ memores, in obvios & ductores ad internecionem usque deſæviant. Quadraginta diebus totis id fieri, quidam prodidere. [Hieronym. in vita Hilarionis.] Affectionem deſcribit Hieronymus. In quibus, inquit, Camelum Bactrum enormis magnitudinis, qui multos jam obtriverat, triginta & eo amplius viri, diſtentum ſolidiſſimis funibus, cum clamore adduxerunt. Sanguinei erant oculi, ſpumabat os, volubilis lingua turgebat, & ſuper omnem terrorem, rugitus perſonabat immanis. [*Ætas.* Ariſtot. H. A. l. 6. c. 16. Solin. Polyhiſt. c. 62. Plin. H. N. l. 8. c. 18. Ælian. H. A. l. 4. c. 55. *Ingenium.*] De *Ætate* non convenit inter ſcriptores. Ariſtoteles plusquam quinquaginta annis vivere ſcripſit. Solinus in centum durare, niſi fortè tranſlati in peregrina, inſolentia mutati aëris morbos trahant. Plinius quinquagenis annis, quoſdam & centenis vivere prodidit; quod de Bactrianis ab Æliano ſumitur. Ad *Ingenium* & *Mores* ſpectant, *vindicta*, *Docilitas*, & *muſices amor*, *verecundia*, *pietas* & φιλοστοργία. Percuſſus aliquando, iram reponit longo tempore, & ubi occaſionem nactus fuerit, malum retribuit. [Baſil. Hexam. homil. 8.] Ad tympani ſonitum choreas ducere edocetur. Includitur, inquit *Leo Africanus*, junior camelus, ubi pavimentum præcalidum ſit, ut alternatim pedes attollat, dum calor urget, idque frequentiſſimâ alternatione facit, dum hunc dum illum pedem attollit pungente calore, atque interim ſemper ad fores tympanum percutitur. [Leo Africanus in Africa.] In ſchola hujuſmodi ſcholaſticus hic exercetur ad annum integrum, aut circiter. Uſu igitur confirmato hâc diuturnitate, quotiescunque tympani ſonitum audierit, eâdem pedum alternatione, eodemque loco perſiſtens, dum inſonet tympanum, choreæ ductum ſpectatoribus præ ſe fert. Muſicâ delectari vel exinde colligas, quòd feſſus non verberibus ſed [Ariſtot. in Mirabil.] cantu ad progrediendum invitetur. In matrem tantâ eſt reverentiâ, ut eam nunquam ineat; nec ſe, ut faciat, cogi patiatur. Opertam cum aliquando violaſſet, admiſſorem paulò poſt necavit. *Verecundiam* de generatione expoſuimus. *Pietatem* compaſſio exprimit. Totâ nocte manducant, quod ſi aliquis in ſtabulo ægrotet, cibo abſtinent. [Tzetzes Chiliad. 12. c. 404.] φιλοστοργίαν Indi detexere. Cum celeritate maximâ uti cupiunt, fætus Cameli per aliquot milliaria cum matre abducunt; illâ abactâ, pullos relinquunt. Dum redeunt, mater paſſus duplicat, quo citius pullis reſtituatur. *Uſum* in pluribus præſtat. In *Medicina*, *caro* provocat urinam. *Adeps* gibbi, ſuffumigatus confert hæmorrhoidibus. *Cerebrum* exſiccatum cum aceto epilepſiæ. *Fel* cum melle potum anginæ. *Sanguis* conceptioni & præfocationi matricis, ſi poſt purgationem menſtruorum adhibeatur. *Lac* ventrem lenit, valdè ſubtile & aquoſum, aſthmati confert, & deſiderium cibi excitat. [Plin. H. N. l. 28. c. 8.] *Urina* quæ fullonibus utiliſſima, quod apud Plinium legimus, ad dentes quoque dealbandos & purgandos, vim habere credebatur. [Apul. l. 1. Apol.] *Cauda* arefacta, ſolvit anum. *Fimi* cinere cum oleo miſto criſpatur capillus. Idem albus cum melle tritus tumores reprimit, & vulnera mundat. *Setæ* è cauda contortæ & alligatæ ſiniſtro brachio quartanis medentur, ſi credere fas eſt. Invenit & *in cibis* locum. Arabas novimus camelorum lacte veſci. [Galen. l. 1. de Alim. facult. c. 2. Lamprid. in Heliogab.] Carnes, teſte Galeno, Alexandrinis in uſu. Heliogabalus aliquoties in cœnis exhibuit: & calcanea, quia maximè tenera. Apicii exemplo, comedit. Apud Judæos inter vetitos cibos habebatur. Carnem & lac quidam inter ſuaviſſima cenſent. Hoc, partui vicinarum caſeoſæ & butyroſæ ſubſtantiæ minus habet. In *bellis* adhibitos paſſim apud Hiſtoricos habetur. Hinc armaturæ, qua in expeditionibus muniuntur, nomina, de

qui-

quibus si DEUS voluerit in Philologicis. Itinera in Arabia, Ægypto, &c. vel hodiè absque camelis confici non possunt. Sunt & oneri ferendo accommodati, sed nec ultra justum pondera recipiunt. Sexcenta pondo communiter gestant, licet, si necessitas urgeat, mille ferre possint. Dum onerantur, aut onere levantur, in ventrem procumbunt, & ut sentiunt se æquale viribus suis impositum, exsurgunt, nec plus recipiunt. Africani molestias itineris non intermissi quinquaginta diebus totis haud ægrè sustinent. Species Camelorum apud veteres sunt variæ. Sunt pingues, macri, rufci, albi. Dedit & cursus differentiam: *Dromedarii* enim & *Tromades* dicuntur, qui minoris quidem sunt staturæ, sed cursus pernicissimi. Centum & amplius milliaria uno die peragere solere, Isidorus Hispalensis habet. Aristoteles equis Nisanis vel potius Nisæis præponit. Fœminas esse velociores ab Achmete Seirimio & aliis observatum est. Præcipua differentia à regionibus sumitur. Sunt *Arabici*, *Bactriani* & *Caspii.* Illi, bina tubera in dorso habent. Unde δίτυλοι & δίκυρτοι, dicuntur. Isti fortissimi habentur, & singula in tergo tubera, alterum verò in pectore, cui incumbant, gerunt. Hos, ad equorum maximorum magnitudinem accedere, Ælianus ait. Moderni de Differentiis Africanorum ita agunt, & in his *Samuel Purchasius.* Camelorum tres species habent. Prima vocatur *Hugium*, ingentis staturæ & roboris, pendo mille librarum ferens. Secunda minor, duplici in tergo tubere, oneribus ferendis & equitationi apta, *Becheti*, dicta, quam solam Asiatici agnoscunt. Tertiam vocant *Ragvahil*, macilentam & gracilem, ad sola itinera non accommodatam. Eam quippe inequitant, conficitque uno die amplius quam centum passuum millia. Atque iis Rex Tombuti solet mittere Nuncios Segelmessem aut Darham, nongentis millibus passuum distantem, septemanant ad summum octo diebus, sine ulla in itinere morâ aut requie.

Solin. Polyhist. c. 62.

Differentiæ.

Aristot. H. A. l. 9. c. 50.

Solin. Polyhist. c. 62.

Ælian. H. A. l. 17. c. 34. Purchas. Peregrin. l. 6. c. 1. f. 2.

ARTICULUS II.

De Camelopardale.

CAmelo pardalis, seu ut aliis placet paulo barbarè, Camelopardalus, à Camelo & Pardale nomen sortitus est. Corporis vastitie Camelum, macularum varietate Pardum imitatur. De cætero si Varroni attendimus, nomen hoc Alexandria, unde istud animal Romam erat adductum, venit. Multas autem sortitum est appellationes. Dicitur enim *Ovis fera*, quod in aviis regionibus degat, & ovi mansuetudine respondeat; *Nabis* apud Solinum; *Nabuna* Æthiopibus ut apud Plinium legitur; *Anabula* & *Saffarat*, Alberto M. quæ nomina ex aliis detorta esse judico; *Orasius* Majolo, sed falsò, cum Vincentius Bellovacensis pulcherrimum animal esse scribat, Camelopardus verò sit deformis; modernis denique *Giraffa*, ex quo Saffarat corruptum est. Nec Aristoteles ejus meminit, nec Ælianus; Strabo verò & Agatharchides ex veteribus in diversa, in eo describendo abeunt. Hunc si sequimur, varietatem à Pardale habet, magnitudinem à Camelo, monstrosam crassitiem, collum adeò longum ut summis arboribus pabulum carpat. Apud illum legimus, nullâ re pardali similem, cutis varietate hinnulo simillimum. Addit, virgatis pilis distingui, posteriora humiliora esse anterioribus, ut à cauda sedere videatur ad bovis altitudinem: verticem sublimiorem Camelo habere: ne feram quidem esse, sed pecus. Plinius collo similem facit equo, collo & cruribus bovi, capite camelo, albis maculis rutilum colorem distinguentibus. Dio partes posteriores humiliores habere scribit. Heliodorus tenuem cervicem, de reliqua corporis mole in olorinum collum se tendere, ait. Inter recentiores exquisitissimè Bellonius & quidem oculatus testis descripsit. Giraffam, inquit, Græci & Latini vocant Camelopardalem. Vidi in urbe Cairo tres, duo cornicula ex fronte eminebant circiter sex digitos, in fronte media tuberculum existebat, velut tertium cornu, altum circiter duas digitos, collum longum septem pedes; cum caput extollit, sedecem pedes à terra effert. Illius longitudo à cauda ad capitis verticem est duodeviginti pedum: tibiæ tam altæ posteriores, quàm priores at femora anteriora longè altiora posterioribus. Nimirum, dorsum à cauda ad summum verticem capitis, velut scala, velutque tectum carinatum attollitur. Totum corpus grandibus maculis distinguitur coloris cervini, obquadratis, sed in collo, magisque in corpore quoquo versus latis circiter dodrantem, at clausula macularum alba digito latior. Itaque totum corpus reticulatum est: neque tamen ut Pardalis maculas habet rotundas, sed aut obquadratas, aut rotundas. Pes est bifidus ut bubulus, labrum superum longè eminet infra inferum, Cauda tenuis & exigua, acumine pilosa. Jubam habet ut equus, à dorso ad capitis verticem. In gradiendo claudicare videtur, nunc dextris nunc sinistris, non modo cruribus sed etiam lateribus, cum ex terra aut potum aut cibum necesse haberet, crura latissimè distendebat priora. Nonnisi enim latè diductis, longeque diu arcuatis tibiis, cibum exterra capere potest. Addendum ex Josaphati Barbari Veneti itinerario, Linguam duos pedes longam, subobscuri quasi violacei coloris, teretem sicut anguillis, habere: hâc ramos, frondes, herbasque capere, mira celeritate in os trahendo, ut vix ab attento spectatore videatur. Purchasius ex Fernando Jesuita, tam vastum animal esse scri-

Aldrovand. H. Bisulc. c. 35.

Varro l. 4. L. L.

Solin. Polyhist. c. 43.

Strabo Geogr. l. 16. Agatharch. apud Phot. in Bibliotheca.

Descriptio.

Plin. H. N. l. 8. c. 18.

Dio Hist. l. 43.

Bellon. observ. c. 9.

scribit, ut eques rectus sub ejus dorso transire possit. *Locus.* *Reperitur* in Africa, apud Troglodytas, ut ex Strabone habemus, & Æthiopia. Romanis omnium primus ludis suis exhibuit Cæsar Dictator: postea Gordianus decem exhibuit, Aurelianus aliquot in triumpho duxit. Leoni Imperatori oblatus est ab Æthiopibus; Frederico à Sultano Babylonio; Laurentio Mediceo ab alio Sultano. Tractu motuque tam facilem hanc feram Heliodorus produt, ut eam quo velit, tenui capistro vertici devincto, veluti fortissimo vinculo, magister perducat. Judæis prohibita est in cibis. Vnde fortè frequentiorem olim in Judæa fuisse colligas.

Solin. Polyhist. c. 43.

Suidas.

CAPUT IV.

De Quadrupedibus non ruminantibus.

ARTICULUS I.

De Sue.

QVinque in descriptione Suis occurrunt nomina, videlicet, *Sus*, *Porcus*, *Scropha*, *Verres*, & *Majalis*. *Nomen.* *Sus* Græcis est ὗς, nomen & Apro commune, unde Latinum fluxisse videtur. Olim, ut verbis Varronis utar, dicebatur *Thysus* dicta, ab illo verbo quod dicunt θύειν, quod est immolare. Ab suillo enim genere pecoris immolandi initium primum sumptum videtur; cujus vestigia, quòd initiis Cereris porci immolantur, & quòd initiis pacis fœdus cum feritur, porcus occiditur; & quod nuptiarum initio, antiqui Reges ac sublimes viri in Hetruria in conjunctione nuptiali, novus maritus & nova nupta primum porcum immolant. Prisci quoque Latini & etiam Græci in Italia idem fecisse videntur. Nam & nostræ mulieres, addit idem, maximè nutrices, naturam quâ fœminæ sunt, appellant porcum, & Græcè χοῖρον, significantes esse dignum insigni nuptiarum. *Porcus* Isidoro quasi spurcus dicitur, quod se cœno & limo illinat, immergat & ingurgitet. Varronis locus, in quo dicitur, Porcus quod Sabini dicunt de Aprino Porco Poridus; inde Porcus nisi à Græcis, quod Athenis in libris sacrorum scriptum est, κάπρῳ ἓ πύρκῳ, difficilis nimis est. Videtur tamen esse Græcum antiquum, sed obscuratum, quod nunc eum vocant χοῖρον. *Scropha* originis est incertæ. Quidam ex sono fictum nomen ajunt. Græcis est χομφὰς & σκρόφα. Significat suem quæ sæpius peperit, & aliquando pro ipsa porca peculiariter sumitur. *Verres*, dicitur porcos non castratus & mansuetus. Marcellus sylvaticum pro apro dixit. *Majalis* est verres seu porcus castratus, ut inter equos canterius, inter gallos gallinaceos, capus. *Hybrydas* antiqui vocabant sues semiferos, id est, ex domestico & fero progenitos.

Varro R. R. l. 2. c. 4.

Isidor. l. 12. c. 1.

Descriptio. *Descriptione* notissimi animalis etsi opus non videatur, paucis tamen singularia quæque attingemus, (& quidem per saturam.) *Ossibus* itaque parum medullæ inest. *Pili*, qui quod rigidiores & erecti, *setæ* dicuntur, crassiores sunt quàm in bubus & elephantis: apud nos ferè ruffi, in Gallia & Italia nigri; in Provincia, quod si benè à nobis observatum plærumque versicolores, qui in cervice rigent, λοφίαν vocamus. *Pinguedo* inter cutem & musculos collecta, *Lardum* dicitur: axungia verò, adeps suillus inveteratus, aut cum sale, aut syncerus. *Cerebrum* pinguiusculum est, & magis minuitur lunâ decrescente quàm ulli animali. *Oculi* cavi profundique, ut sine vitæ periculo eximi non possint; quare vel altero tantum privati extinguuntur. *Supercilia* nasum versus deorsum nutant, ad tempora verò retrahuntur. *Nasi* pars extrema crassa est, *frons* angusta, *labra* lata. *Os* totum valdè porrigitur, & ut facilius infodiat, latum est. *Rostrum* dicitur, & cutem in eo, callum Grammatici vocant. *Dentes* fœminis pauciores sunt quàm maribus, nec unquam decidunt. *Corium* circa cervicem durius, κολλοπα vocant. *Corda* inarticulatiora habent sues. In *auriculus* invenitur humor quidam felli similis, minus tamen liquidus, sed densitate sua humori splenis similis. *Ventriculus* amplus est flexuosusque, ut diutius concoquat, cum levibus & paucioribus crustis. In *jecinore* lap illi candidi inveniuntur. Caro exos infra umbilicum *spectile* dicitur. Plures habent fœminæ *Mammas* toto ventre duplici ordine, quòd numeroso fœcunda sint partu generosæ duodenas, vulgares binis minus. Fœdem *genitale* eâ continent parte, quâ pecoris ubera habentur: & cum per libidinem turgent ac pruriunt ad coitum, sursum tantisper hoc retrahunt, vertuntque foras, ut inde mari coitus sit facilior. Rescissum id longè productius, & dehiscens amplius est. *Apria* vulvæ inter femina adhæret, quâ maribus testes maximè continentur. *Caudam* intorquent, & talo probiore carent, inter solipedes & bisulcos ambigui. Sine *Liene* putantur inveniri, qui vel ex tamariscinis alveis bibêre, vel radicem splenii comedêre. *Costas* iisdem denas apud Plinium legimus. Sed de interioribus suis ita Severinus. In sue asperæ arteriæ circuli cartilaginei obliquè descendentes. Verùm cum primus circulus, qui latissimus est omnium, sit paulò minor, quam transversus, cæteri verò inferiores sint obliqui; necessario inter hos, & primum erat intercapedo, quæ ut compleretur, posuit natura quartam circuli partem, quâ respicit posteriora latiorem; quâ vero in anteriora desinit, auctam. Aliud est notandum ab his non dissimile: In circulis paulo inferioribus, quam sint medii, fecit natura duos semisectos, qui sibi parte acutiore invicem occurrunt, cujus varietatis usus adhuc ignotus.

Plin. H. N. l. 11. c. 37. Arist. H. A. l. 2. c. 1. Arist. l. 3. de partib. c. 4.

Aristot. H. A. l. 6. c. 18.

Zootom. Democrit. p. 299.

In

In inteſtinis tenuibus ileo quippe, parte externâ tubercula quædam viſa duriuſcula ſeminis lentis magnitudine & figurâ, quæ, me trahente, ſecuti ſunt ab interna parte lumbrici duo; alter longitudine palmi; alter longitudine digiti. Uterque cavus, & plenus ſucco albo veluti chylo aut coloſtro: formam autem referebant ambo veri lumbrici terreſtris. Diſce igitur ſic hærere lumbricos humanis inteſtinis. Illa autem durities nodoſa, in quam inſertum erat os lumbrici, facta eſt, puto, ab ulcere & morſu lumbrici. Cuticula in ſue concolor eſt pilis albis nigris, &c. De *utero* verò ſuis à ſe ſecto, ita ſcribit. Præterea quæ ſcribit Sylvius, in extremis cornubus appendices quædam membraneæ exungues, in quibus, ut apparet, reſervantur fecum & urinæ recrementa. Vena umbilicalis bifida, cùm appropinquat utero; umbilicalia vaſa primo ſub alam ſiniſtram tendentia, mox cervicem transverſim amplectentia, revolvuntur extrinſecus ad brachium dextrum. In fœtu verò ipſo circiter menſtruo omnia ferè viſcera interna conſpicua. *Hepar*, ventriculus, inteſtina, lien, renes, diaphragma, cor, pulmo. Cor albidum, pulmo concolor hepati, hepar rubrum opacum, renes magni, pro ratione venæ apparentis per rectos pedes anteriores; poſteriores, ſed magis per poſteriores. Item jugulares etiam illæ, quæ ad caput aſcendunt, labdæ quaſi figuram facientes. In porcello vero perfecto detecto thorace per transverſas duas ſectiones, primùm intueris nervulos duos, qui jugulum perforantes & pericardio adhæreſentes recta per cordis latera deſcendunt ad diaphragma, cujus circulo nerveo inſeruntur per duos ramulos aut tres, hinc tranſit alius ramus ad ventriculios ſuperius. Vides hic conſpicue divaricationem venæ axillaris thymiææ. *Auriculæ cordis* intus cavæ, divulſæ à corde parte anteriore, conjunctæ poſteriore. Proceſſus *urachi* à fundo veſicæ poſt latos digitos duos inſeritur in arterias. In fine *penis* glandula rotunda: In cervice *veſicæ*, glandulæ duæ, ad hanc committuntur vaſa ejaculatoria, quæ, ut apparet, ad proſtatas, alias glandulas, mediis venis deferuntur, & hinc ad exortum penis. In *ventriculo* & inteſtinis ſuccus viſcidus colore in ventriculo, ut ovi album, in inteſtinis vero, ut mel dilutius. Vena ſine pari in medio ſpinæ ad coſtas ſingulas utrinque mittens ramuſculos. Ubique ferè in noſtris regionibus invenitur. Strabo Galliam togatam ſuibus ita abundare ſuo tempore ſcripſit, ut & porcorum gregibus qui ibi alebantur, Roma aleretur; ex Lugdunenſi verò Gallia, optima ſalſamenta eò apportarentur. Sed & Syracuſæ proverbium ob bonitatem meruere. *Caſeus Siculus*, *à Syracuſis ſues*. Solinus nullos in Arabia haberi prodidit, nullos in India Ælianus, ita ut ne naſci quidem, illatos exſpirare putent. At in terra Auſtrali, nihil eſſe quadrupedum, quæ in noſtro orbe inveniuntur, præter bubalos, vaccas, capros, & porcos. Heſſelius Gerardus in deſcriptione terræ Auſtralis reliquit. Quantum ad *Cibum*, videntur ſues eſſe quaſi παμφάγοι. Veſcuntur ex plantis & earum fructibus, radicibus, glandibus, caſtaneis, dactylis, vinaceis, cytiſo, bulbis, rapunculi ſylvatici radice, cicuta, cicere, hordeo, tritico, furfure, & aliis. Glans fagea ſuem hilarem facit, carnem coctibilem ac levem & utilem ſtomacho: iligna ſuem anguſtam, nitidam, ſtrigoſam, ponderoſam: querna, diffuſam, & graviſſimam. Proximam huic cerream Nigidius facit, nec ex alia ſolidiorem carnem, ſed duram. Iligna tentantur, niſi paulatim detur. Fungoſa caro fit, eſculo, robore, ſubere. Haliphlæi glandem attingunt quidem, ſed nonniſi, cum aliud pabulum non ſuppetit. De Caſtaneis, poſtquam præſtantiora genera recenſuiſſet, ita ſubdit Plinius: Cæteræ ſuum pabulo gignuntur, ſcrupuloſæ corticis intra nucleos quoque ruminatione. Dactylis in Ægypto, Cypro, Syria, & Seleucia Aſſyriæ ſaginantur. Fraxini quoque fructu pingueſcunt. Cytiſus aridus ab Ariſtomacho Athenienſi miris laudibus deprædicatur. Bulbi illud genus in Bavaria ideò ſuillum dicitur. Rapunculus verò ille ſylvaticus, violarum folia habet, acutiora, radicem candidam, dulcem, non ſine lacte. Hyoſciamo ſumpto inſaniunt. Ad viridia pabula haud ſine noxa deducuntur. Nec carnibus abſtinent. Occiſorum à latronibus corpora in ſylvis devoraſſe, exemplis probari poſſet. Propriis fœtibus non parcere, nec à gallinis aut anſeribus hyeme imprimis, abſtinere, experientia me docuit. Effodiunt & lumbricos; limacibus quoque & teſtudinibus nemoralibus paſcuntur. Pingueſcunt ſexaginta diebus, ſed magis tridui inediâ ſaginatione orſa. Fico, caricâ ſaginare, & à ſatietate necare, inventum Apicii fuit. Angli per integrum annum ſaginant, cujus pingue ſolidius & lautius fieri voluerint. Cæterum uſque adeò ſus pingueſcere ſolet, ut ſe ipſa ſtans ſuſtinere non poſſit, neque progredi uſquam. Itaque eas ſi quis quo trajicere velit in plauſtrum imponit. In Hiſpania ulteriore in Luſitania cum ſus eſſet occiſus, Attilius Hiſpanienſis minimè mendax, & multarum rerum peritus, in doctrina dicebat, Lucio Volumnio Senatori miſſam offulam cum duabus coſtis, quæ penderet III. & XX. pondo, ejusque ſuis à cute ad os, pedem & III. digitos fuiſſe. In Arcadia ſpectavit Varro ſuem, quæ pro pinguitudine carnis, non modò ſurgere non poſſet, ſed etiam, ut in ejus corpore ſorex exeſa carne nidum feciſſet, & peperiſſet mures. Idem Baſileæ accidiſſe, Geſnerus, prout accepit, prodidit.

Sitis

Locus. | Strabo Geogr. l. 5. | Cibus. | Plin. H. N. l. 16. c. 6. | Columella R. R. l. 7. c. 9. & 10. | Plin. H. N. l. 8. c. 51. | Varro R. R. l. | Plin. H. N. l. 11. c. 37.

Sitis ipſi per æſtatem infeſta, ſed turbidâ aquâ pingueſcit; vinaceis verò colluviei im-
Generatio. Plin. H. N. l. 8. c. 51. Ariſtot. H. A. l. 2 c. 1. & l. 5. c. 14. l. 6. c. 18. miſtis, inebriatur. De *Generatione* ita breviter Plinius, Suilli pecoris admiſſurâ, à Favonio ad æquinoctium vernum, ætatis octavo menſe, quibuſdam in locis etiam quarto, uſque ad ſeptimum annum, in aliis erat ad octavum annum. Partus bis in anno. Tempus utero quatuor menſium: numerus fæcunditati ad vicenos, ſed educare tam multos nequeunt. Diebus decem circa brumam, ſtatim dentatos naſci, Nigidius tradit. Implentur uno coitu, qui & geminatur propter facilitatem abortiendi. Remedium, ne primâ ſubactione, neque ante flaccidas aures coitus fiat. Mares non ultra trimatum generant. Fœminæ ſenectute feſſæ, cubantes coëunt. His adde Luna decreſcente coire, ut Plutarchus prodidit.
Plutarch. de Iſide & Oſiride. Plin. l. c. Verrem unicum vel decem ſuibus implendis ſufficere: ſubantis verò voce auditâ, niſi admittatur, cibum non capere: propter copioſum humorem multum ac diu coire: initum maturinum appetere, fœminas, poſt meridiem blandiri: & ſi pinguet, omnibus anni temporibus, interdiu & noctu, inire poſſe. Idem antequam ſit anniculus
Columella R. R. l. 7. c. 9. prolem vitioſam generat: at fœmina annicula quidem parit, ſed menſe Februario iniri debet: ubi decimum quintum annum nacta eſt efferatur, niſi fortè benè nutriatur.
Plin. H. N. l. 8. c. 51. Subans verò in tantum etiam efferatur, ut hominem laceret, candidâ inprimis veſte indutum. Rabies ea mitigatur aceto naturæ aſperſo: nec, prægnans venerem arcet. Eandem tantum coitu ſpumam fundere diligentiores obſervarunt. Quantum ad *Partum*, apud nos ſedecem parere audio, inquit Geſnerus, ſed rarò: ſæpe octonos vel denos. Pauciſſima, prima partione edere, vigere ſecunda, nec ſeneſcentem copiâ fætus defici, quanquam lentius coëat, Ariſto-
Ariſtot. H. A. l. 5. c. 14. teles author eſt. Aliis placet, tot parere debere porcos, quot mammas habet. Fœcundior tamen putatur alba. Fætus qui in utero læſus minutuſque fuerit, *Metachærum* dicitur, quaſi Poſthumum voces. Pollux cordos & parvos porcos μεταχοῖρα appellat. Hyeme editi, fiunt exiles, & infeliciſſimè nutriuntur. Helvetii Martio natos præferunt. In calidioribus regionibus melior eſt hyemalis quàm æſtivus. Cum ſcrofa peperit, primas mammas, primo qui editus fuit porco præbet. Eæ ſunt faucibus proximæ, & plurimum lactis habent. Suam quoque quiſque novit in fœtu quo genitus eſt ordine, eaque alitur, nec alia. Detracto illa alumno ſuo, ſterileſcit illico ac reſilit.
Plin. H. N. l. c. Uno vero ex omni turba relicto, ſola munifex, quæ genito erat attributa, deſcendit. Si gravidæ glandem copioſius ederint, abortum faciunt. *Antipathiam* gerunt ſues
Antipathia. cum *Elephantis*, *Lupis*, *Salamandris*, *Unguento amaracino*, *muſtela*, *hyoſcyamo*, *ſcorpionibus*, *equis*, & *novellis ſegetibus*. Elephas grunnitum eorum ferre non poteſt. Lu- Phile in Carm.
pus σιώμυς ſeu compaſcuos aggredi non audet ob vocem. Salamandras abſque periculo devorant. Amaracinum unguentum ipſis venenum eſt. De Muſtelæ diſcordia apud Plinium legimus. Hyoſcyamo enecantur. In Scythia & Scorpionibus unico ictu exanimantur. Equo, teter odor, turpis grunnitus, fœdus halitus, infenſa. Cum Ælian. H. A. l. 9. c. 28. Plin. H. N. l. 10. c. 74. Ariſtot. H. A. l. 8. c. 29.
dentes nunquam amittat, debiles tamen & totâ vitâ infirmi redduntur, poſt guſtatas ſegetes novellas; naturâ penè indomitam obſcæni pecoris ingluviem ſic plectente, quando aliter reprimi non poteſt. De *Ætate* hoc habet Plinius, oculo amiſſo putari cibo extingui, alioquin vita ad quindecem annos, quibuſdam ad vicenos. Inter *Morbos*, quibus ſues laborant, eſt præcipuè χάλαζα, *Ætas.* Plin. H. N. l. 8. c. 51.
ſeu grando, quæ in viventibus latet, in diſſectis apparet: nec ulla ferè eſt, quæ non grandinis tria ad minimum grana habeat. Subjectæ inprimis huic, quibus crura, collum & armi carne humidiore conſtant. Cognoſcuntur, quod in inferiore linguæ parte hæreant, & ſi ſetam dorſo evellas, cruorem pili inverſi radices exhibeant. Cum à magno fervore in frigidam incumbunt, præſertim ſi non ſtatim pergere cogantur, membris omnibus convelluntur. Infeſtantur & à pediculis; & æſtate, niſi frequenter excitentur, lethargo captæ dormiunt. Corripiuntur & raucedine, anginâ, ſtrumis, & alvi profluvio. Niſi affatim biberint, pulmonariæ evadunt. Ad *Ingenium* pertinet, quod de *brutalitate*, *ſpurcitie*, *immenſa libidine*, & *voracitate* dicitur. Maximè certè brutum eſt, animamque ei pro ſale datam, haud illepidè exiſtimabatur. Volutari in luto eſt eorum requies, ut lavatio hominis. Loca in quibus ſe volvunt, volutabra dicuntur. De *Ardore in venerem*, ſuperius diximus. Gryllus tamen, apud Plutarchum ſingularem in eadem modeſtiam & continentiam probat. Non hic, inquit, ut inter homines, fœminæ ſimulatione ludunt, aut libidini, fraudes, præſtigias, denegationeſque prætexere ſolent: neque mares, ſtimulo & luxuria agitati, mercede, labore, aut obſequiis coitum redimunt, ſed doli expertem & tempeſtivam ſectantur venerem, quæ ſtato anni tempore, cupiditatem animalium, velut germen quoddam excitans, illicò reſtinguit. De *voracitate* etiam ſuperius aliquid attactum. Ne cadaveribus quidem ſui generis abſtinet. Inextinguibilis hæc vorandi aviditas, Laphygemus dicitur, ut Cælius Rhodiginus obſervavit. Huc *vocum humanarum* intellectus pertinet. Compertum agnitam Suarii, furto abactis, merſoque navigio, reclinatione unius lateris, remeaſſe. *Vox* ipſis eſt Plin. H. N. l. 8. c. 51. Rhodig. Lect. l. 25. c. 26.

Grun-

Plin. l. 6. Grunnitus. De *Usu in Cibo*, verum fateamur necesse, quod Plinius dicit, neque alio ex animali numerosiorem materiam ganeæ, quinquaginta propè sapores cum cæteris singulos. Nota apud Livium de Chalcidensi hospite historia, qui varietatem exquisitam ciborum, & speciem ferinæ carnis, ex Livius Dec. 4. l. 5. mansueto sue produxerat. Heroico ævo in precio fuisse apud Homerum invenies; vescebanturque macilentâ servi, pinguior Dominorum usibus cedebat. Solennitas quoque Saturnalium, non alio pœnè cibo, certe non lautiore, transigebatur, ut observavit Lipsius in Saturna-lib. Ma-crob. Saturn. l. 3. Lipsius eoque itum luxuriæ, ut & integri, iique farti, unde Porcorum hortulanorum & Trojanorum nomina, apponerentur. Taceo, ita artificiosè apparasse, aut ab altera parte esset ὀπτάλεος καὶ κραμβάλεος, assatus & probè tostus; ex altera verò jurulentus, utpote ex aqua coctus; ita etiam jugulatus, ut Athen. Dipnos. l. 9. ἄσφακτος videretur, quod apud Athenæum videre est. Porcelli tamen maximè in deliciis, quos δελφάκας & δελφάκια Græci vocabant. Reperiuntur verò etiam, qui suilla in totum abstinent, Judæi nempe, quibus lege prohibita est; Arabes, quod apud Solin. c. 46. Solinum legimus; Muhamedani, qui ex porci naribus murem natam fabulantur; Mauri, Tartari, ut & olim, prodente Pausania, Pessinuntii. Cæterùm si de temperamento & quomodo se ad sanitatem humanam caro suis habeat quæras, Delphacum qui & λακ-κόπρωκτοι dicuntur, humida est, & superfluitatum abundans, nec boni succi. Suilla Simeoni Sethi boni succi & facilis concoctionis, propter similitudinem quam cum humano corpore habet, magisque quam alia Galen. de Alim. facult. cibaria alit. Hoc postremum & Galenus quidem concedit, athletarum exemplo fretus: sed addit, bubulas in tantum lentore antecedere, in quantum bubulæ suillas crassitie vincunt. Alibi tamen expedestribus probatissimum cibum suppeditare ait; quod & apud Hippocratem invenies. Idem porcinas Hippocrat. de rat. vict. in acut. pravas esse ait. Suavissima suis mediæ ætatis; juniorum, si diu in ventriculo retineatur, corrumpi solet. Athenæus ex Sicilia Athen. l. 22. tanquam præcipuas laudat. Apicius variè porcellos præparabat. Unde farsilis, liquaminati, assi, Vitelliani, Flacciani, laureati, Frontoniani, Oenogerati, Celsiniani, tragani, & cæterorum nomina. *Iecur* omnibus præfertur, si quis animal aridâ ficu paverit, ut apud Aëtium extat. Habitæ tamen & aliæ partes in pretio apud veteres, collum nempe, glandium, vulva ejectitia inprimis post porcaria, lardum, perna, petaso, testiculi, sincipita, Omasum, & cæteræ. Inter pernas laudabantur, Asiaticæ, Lyciæ, Cerretanæ, Italicæ, nunc Britannicæ, Westphalicæ, Moguntinæ, Ruthenicæ. Ex carne & aliis fiunt, Isicia, profecta, lucanicæ, falisci, fundali, farcimina, horelli, apexabones, tomacula, offa, hira seu hila, afratum, ruceta, sartutilli & alia, quæ alibi Deo volente explicabimus. *Usum medicum* quòd spectat, accuratissimè iste à Gesnero describitur, *Carnium* decoctum opitulatur contra Buprestim. *Sanguine* porci calido benè verrucæ inunguntur: ubera verò suis sanguine circumlita, minus crescere, Plinius author est. *Axungia* porcelli masculi lactentis castrati, illa maxime quæ in ventre intra carnem circa peritonæum, ad unguenta paranda à pharmacopæis adhibetur, à Medicis ad emolliendum, discutiendum &c. Fracta ossa lardum elixum atque circum ligatum mira celeritate solidat. Panis illinitur cum calce. Cum genista tusa genua dolentia sanat. Cum vino salso contra hyosciamum bibitur, pecoribus quoque optimè auxiliatur. *Iecur*, cum vino sumptum venenatorum morsibus medetur, assum alvum sistit. *Vesica* urinam ciet, si terram non attigerit, pubi imposita. Verrina usta in potu feliciter contra mictionem involuntariam exhibetur. *Testiculi* inveterati, & in suis lacte triti contra comitialem morbum dantur. *Pernæ* scrofinæ os amplissimum combustum, gingivas siccat & adstringit. *Talus* combustus, donecè nigro albescat, & potus doloribus coli succurrit. *Lac* temporibus inunctum vigilias compescit. *Succerda* in farinam redacta, ruptis, ex aceto salutaris est. Plura vide in Gesnero. De *Differentiis*, hoc duntaxat occurrit, alium esse *sylvestrem*, de quo nunc agemus, alium *Domesticum*, de quo jam dicta accipi debent. Moderni scriptores *Guineensium* & *fluviatilium* mentionem faciunt, quibus adjungi potest *Tapierete* congener sui animal. *Guineensis*, & è Guinea in Brasiliam translatus, figurâ ut nostrates & ruffi coloris: in hoc autem differt à nostratibus, quod *caput* habeat non ita elatum: *aures* autem longas, & acutas planè & prolongatis acuminibus, *caudam* longam usque ad talos propendentem, pilorum expertem. Totum corpus tegitur *pilis* brevibus ruffis splendentibus, non setis, quibus & in dorso caret, sed tantum versus caudam in dorso & circa collum paulo longiores habet pilos. Planè cicur. *Porcus fluviatilis*, Brasiliensibus Capy-bara, figuram penè porcorum habet, magnitudine exæquat porcum annuum vel bimum nostratem. Longitudo corporis à capite ad anum circiter duorum pedum, crassities ventris sesquipedis. Caret *cauda*. *Pedes* quatuor porcini: anteriores quatuor ungulis, posteriores tribus præditos. Estque in anterioribus *ungula* media longissima, duæ breviores, quarta minima: in posterioribus media longior & duæ minores: habet & callum ad suffraginem usque. *Capitis* longitudo decem digitorum, & crassities totidem ferè: habetque crassum & improportionatum caput, & os longissimum ac crassum: oculos magnos, nigros, aures parvas, subrotundas.

Usus in Medicina. Galen de Antidot. l. 2.

Plin. H. N. l. 28. c. 9.

Differentiæ.

Marcgrav. Hist. Brasilien. l. 6. c. 7.

Inferior *maxilla* brevior superiori; continetque in utraque anterius duos *dentes* incurvatos, qui ad sesquidigitum prominent extra alveolos suos, & ad duos ferè digitos sunt inserti; sed non eminent extra os, sed ut in leporibus intus continentur. *Dentes* reliqui mirandi sunt: constat totus ordo in qualibet maxilla octo ossibus, in quolibet nimirum latere quatuor; & quodlibet os tres dentes inseparabiles repræsentat: ut ita sint in qualibet maxilla dentes viginti & quatuor, & in totum quadraginta octo: sunt autem omnes in extremitatibus plani. Comedunt gramen & fructus varios Caro comeditur, licet non bene sapiat, melior ossa, caput inprimis. *Tapierete* Brasiliensibus, Lusitanis *Anta*, animal quadrupes, magnitudine juvenci semestris: figura *corporis* quodammodo ad porcum accedens, *capite* etiam tali, verum crassiori, oblongo, superius in acumem desinente, promuscide super os præeminente, quam validissimo nervo contrahere & extendere potest: in promuscide autem sunt fissuræ oblongæ. Inferior *oris* pars brevior est superiore, maxillæ ambæ anterius fastigiatæ, & in qualibet decem *dentes* incisorii superne & inferne; hinc per certum spacium, utraque maxilla caret dentibus, sequuntur de in molares, grandes omnes in quolibet latere quinque, ita ut habeat viginti molares & viginti incisores. *Oculos* habet parvos porcinos: *aures* obrotundas majusculas, quas versus anteriora surrigit: *crura* vix longiora porcinis, at crassiuscula: in anterioribus pedibus quatuor *ungulas*, in posterioribus tres; media inter eas major est in omnibus pedibus; in prioribus pedibus, tribus quarta parvula exterius est adjuncta: sunt autem ungulæ nigricantes non solidæ sed cavæ, & quæ detrahi possunt. Caret *cauda*. & ejus loco processum habet nudum pilis, conicum, parvum, more Cutian. Mas *membrum genitale* longe exserere potest instar Cercopitheci. Incedit dorso incurvato ut Capybara. *Cutem* solidam habet instar Alcis; pilos breves. Color *pilorum* in junioribus est umbræ lucidæ, maculis variegatus albicantibus ut capreolus: in adultis fuscus sive nigricans sine maculis. Animal interdiu *dormit* in opacis sylvis latitans; noctu aut mane egreditur pabuli causa. Optime potest natare. Vescitur gramine, arundine Saccharifera, brassica, &c. Caro ejus comeditur, sed ingrati saporis est.

ARTICULUS II.

De Apro.

Aldrovand. H.st. Bisulc.c.37. *Nomen.*

APri nomen feris suibus duntaxat competit, cum sus tam de feris quàm de domesticis dicatur. Sextus tamen, aprum agrestem nominat, quasi verres etiam, id est, sus cicur mas, eodem nomine nuncupari possit. Græci vocant κάπρον, Poëtæ inprimis, quod vocabulum rei rusticæ scriptores de verre intelligunt, & σίαγρον, χλούνης verò quibusdam est εὐνουχίας id est, exsectus eunuchusque aper: (atterunt arbori aut saxo testiculos). Homero μόνορχις aliis sus in agris libere pascens, quasi χλοεύνην ut Varinus habet, id est, in herbis fœnove dormiens; quibusdam, magnitudine viscenda aper. Aristophanes μονίοι cum chlune eundem facit; alii & verius epitheton feri scribunt, quòd cum aliis minimè aggregetur. Plutarch. de causis natur. quæst.12.

Descriptio. Colore sunt ferè nigro, vel spadiceo nigricante. Plinius, pilum æreo similem agr stibus dixit. Albos tamen se vidisse, scribit Pausanias. *Oculos* gerunt iracundis similes, & apertis palpebris patulos. *Dentes* habent magnos & recurvos, ad incidendum aptos, albos, hinc ἀργιόδοντας Homero, acutos valdè, hinc Sidonio *ficæ*, quòd ficarum more res quas libet violent In his hoc est mirabile, quòd vivente bestia possunt idem quòd ferrum; mortuæ vero detracti, vim incisionis amisisse credantur, ut liber de natura rerum prodit Audio exerros aliquando ita excrescere, ut circulum ferè absolvant toti in se reflexi In India cubitales dentium flexus gemini ex rostro Cum ad terram canibus & hastis debellatus procubuit, dentem imflammato anhelitu ita ignescere ajunt, inquit Gyllius, ut si quis de cervice setam detractam, ad ejusdem etiamnum, spirantis dentem admoverit, candens in orbem contrahatur ac aduratur: ac si eo dente canes insectantes attigerit, statim ignita vestigia pelli ipsorum imprimat. Hinc dentes aprorum αἴθωνας cognominavit Oppianus. *Os* habent ad modum scuti, quod venabulis & machæræ opponuut. *Fel* nullum. *Sanguinem* qui fibris refertus non est. Pausanias in Arcadicis. Oppian. de venat.

Locus. Nulli sunt in Creta, si Plinio credimus: nulli in Africa, si huic & aliis: idem de India Cresias prodit. At apud Theophrastum legimus, in Ægypto (in Nilo) insulas magnas coagmentari, suesque permultos in eis nasci. In Macedonia mutos esse Ælianus prodidit. Hispani in quadam novi orbis parte invenerunt nostris minores, caudis brevissimis, adeo ut abscissas fuisse arbitrarentur; pedidus etiam dissimiles, posteriores quippe ajunt pedes in his apris uno digito non ungulato constare, carnibus multo quàm nostrorum tum suavioribus tum salubrioribus. Scilicet, palmeta ibi propè littus multa erant, inter quæ & palustres ulvas, magna aprorum multitudo libera vagabatur. Lycotas rusticus in Bucolicis Calphurnii, refert se vidisse Romæ in spectaculus, niveos lepores, & non sine cornibus apros. Theophr. H. P. l.4. c. 13. Ælian. H. A. l. 17. c. 10. Plin. H. N. l. 11. c. 51. Petrus Martyr. Decade Ocean. 1. 2.

Cibus. *Cibus*: apri non alius quàm cicurati porci, glandes, poma, hordeum, herbæ, radices, & alia.

alia. Lumbricos etiam rostro effossos comedit. Ficus aridas supra modum appetere, ex Æliano discimus, Minus tamen immoratur foetidis quàm domesticus. Inveniuntur aliquando inter filicum folia, quæ ipsi sibi collegerunt aut substraverunt. Genus verò quoddam farris, quo Germani circa Alsatiam vescuntur, acutis armatum aristis, non attingunt, propter aristarum acutiem, ut Tragus prodidit. De *Generatione* hoc habemus, in venerem dum inflammantur, cervicis setis sic inhorrescere, ut cristæ galearum esse videantur. Spumas fundunt ab ore, magno dentium stridore concrepant, & effervescentem spiritum anhelant. Admissi mares, bilem deponunt; rejecti, vel vi subigunt, vel opprimunt. Principio hyemis coëunt, vere pariunt, petentes maximè invia, prærupta, angusta & opaca. Mas cum foeminis conversari dies triginta solet. Numerus partus, & tempus ferendi idem atque in urbanis suibus. Semel anno gignunt, & apris maribus nonnisi anniculis generatio. *Vox* etiam similes, sed foemina vocalior est, mas raro vocem emittit. Quantum ad reliqua, quæ ad hujus quadrupedis naturam spectant, solent in remotis & profundis præcipitum locorum recessibus versari. Auditu nos vincunt: gregatim incedunt, nec alios quàm de sua progenie secum vesci patiuntur, lachryman dulcem habent, spumant, dum exagitantur tenacem. Tam gravis iisdem sua urina est, ut nisi egesta, fugæ non sufficiat, ac velut devincti opprimantur. Exuri illà eos tradunt. Mitigari tardè concipiunt, nec nisi ab infantia educati. Ab aconito & syanchi radice occiduntur. Cum per imprudentiam hyoscyamum commederunt, statim attrahunt posteriora, ita demisse sese gerentes; hinc, contracti quamvis, ad aquas perveniunt, & collectis cancris vescuntur. Ederâ in morbis sibi medentur. Ad quadrimatum capiunt incrementa. Musicâ illecti capiuntur: ideò in leporario quodam Varronis, in Thusculano, ad buccinam inflatam, certo tempore conveniebant ad pabulum. Sapiunt vestigia palude confundere. Foeminæ, si multæ simul sunt, fugiunt, ubi vident venatorem, cum natis: sed ubi quis aliquem ex natis venatur, non amplius fugiunt, ne si una quidem sit, sed ruunt adversus capere molientem. Dentes acuunt ad luctam. Inter se concertantes, cum viderint lupos, quasi confoederati, se juvant mutuò, & ad vocem clamantis quotquot audierint concurrunt. Cæterum, vivaria aprorum cæterorumque sylvestrium, primus togati generis invenit Fulvius Hirpinus, qui in Tarquiniensi feras pascere instituit: nec diu imitatores defuere, L. Lucullus, & Q. Hortensius. In *Cibis* adhibitos & adhuc adhiberi, nemini ignotum.

Ælian. H. A. l. 17. c. 31.
Tragus Hist. plant. T. 1. c. 20.
Generatio.
Aristot. H. A. l. 6. c. 28.
Plin. H. N. l. 6. c. 34.
Plin. H. N. l. 8. c. 27.
Varro R. R. l. 3. c. 14.
Usus.

Primus Romanorum P. Servilius Rullus, pater ejus Rulli, qui consulatu Ciceronis legem agrariam promulgavit, solidum aprum epulis apposuit. Apri vero *milliarii* dicebantur mille librarum, quos solebant in coenis apponere Romani. De Condimentis consule Apicium. Caro ipsa, melior domesticæ suis carne, citò descendit, multum nutrit, & succum gignit crassum ac viscosum. Heliogabalus exhibuit sumina aprugna per dies decem, tricena quotidie, cum suis bulbis. Quo die Lentulus flamen Martialis inauguratus est, in coena fuerunt, lumbi aprugni, sumina, & synciput aprugnum. Invenere & *in Medicina* locum. *Cerebrum* contra serpentes cum sanguine laudatur, verendorumque carbunculis succurrit. *Lardum* elixum atque circumligatum mirâ celeritate solidat fracta. Epinyctides adipe cum rosaceo inunguntur. Cinis *maxillarum* ulcera sanat quæ serpunt. *Dentis* scobes pluritida solvunt. *Pulmo* cum melle commixtus, pedibus à calceamentis læsis, supponitur. *Iecur* lethargicos excitat; & auribus purulentis instillatum proficit: ex vino potum, citra salem, recensque alvum sistit. Calculi in eo inventi, & triti, calculos pellunt. *Fel* tepidum illitum strumas discutit, & coitum stimulat. *Ungularum* exustarum cinis, potioni inspersus, plurimum urinæ difficultates juvat. *Ungues* exusti & triti submejulis in potione prosunt. *Fimus* aridus, in aqua aut vino potus, rejectiones sanguinis sistit, vetustum lateris dolorem mulcet, ad rupta & convulsa ex aceto bibitur, luxatis cum cerato rosaceo medetur. Recens & calidus præcipuum est contra fluxum narium remedium. Ex vino subactus, & emplastri more impositus, quicquid corpori inhæserit, celeriter extrahit. Tusus cribratusque, & cum melle deteriore subactus, articulis impositus medetur. *Urina* purulentis auribus infunditur. *Vesica* elixa & manducata submejulis prodest. Plura in Gesnero vide. Ad *Differentias* refero *Zainum*, de quo *Nierembergius* ita: Montanam mire ingenii feram vocant Indi *coya metl*, alii *quauhcoya metl*, alii *quauhtlo coyametl*, alii *quapicotl*, alii *fajassou*, alii *saynum*, sive *Zahinum*. Similis est nostrati apro, nisi quod minor sit & deformior, umbilico ejus existente supra dorsum & circa renes. Mirum aspectu: ibi humor aqueus receptus digitis expressus effluit; nec tamen inquit Franciscus Hernandus, verus est umbilicus, aut subest quidquam ab eo quod in aliis animalibus reperiri solet diversum, (quod eo dissecto cognovimus) aliudve quàm glandulosa quædam & mollis pinguedo. Antonius Herrera putat respirare per supinum

Plin. H. N. l. 8. c. 51.
Lamprid. in Heliogabalo.
Gesnerus p. 1047. de quadruped.
Differentiæ.
Nieremb. Histor. Natur. Exotic l. 9. c. 27.

pinum hunc umbilicum. Fætidus eſt. Lerius omnino favet. Scribit aprum Americanum habere foramen in dorſo, quemadmodum in capite ſues marini, quo ſpiritum emittit admittitque: addit frendere terribiliter, & macilentiorem eſſe noſtratibus. Attentior eſt cenſura Franciſci Hernandi de tumulo dorſi. Iracundi ſunt. Venatores conſcendunt arbores: accurrit grex zainorum, mordent & lacerant truncum, cum hominem non poſſint, quos ille ſupernè tutus venabulo cædit. Gregatim diſcurrunt; eligunt ducem, &, ut fertur, minorem aut viliorem omnium. Antonius Herrera ſcribit eſſe ſenem & flaccidum, neque niſi duce occiſo ſocietatem & cohortem diſſolvere: prius enim occiderentur, quam regem deſererent, auctor eſt Petrus Simon. Aliqui Bachiris hoc imputant. Mirum odium in tigridem. Dux Zainorum convocat quoscunque poteſt ſui generis, usque ad trecentos aut plures, quemadmodum Imperator, conducit militem. His copiis invadit tigridem: quæ licet ferociſſima præ omnibus Americanis feris, vincitur multitudine, non ſine magnâ zainorum ſtrage. Inventi innumeri occiſi ſimul cum tigride, ut pauciſſimi poſſint epinicium canere. De ingenio hujus feræ ſic narrat *Franciſcus Hernandus*. Ferus eſt ac truculento morſu, cum primum eſt captus. Sed cum cicuratur, placidus eſt domeſticis, & habetur in deliciis. Caro eſt ſimilis ſuillæ aprugnæve, ſed durior atque inſuavior. Setæ ſunt aſperæ, albo ac nigro promiſcuè variatæ colore. Veſcitur glandibus, radicibus & aliis montanis fructibus, nec non vermiculis, lumbricus, atque aliis hujusmodi animalibus quæ lacuſtribus, humidis & uliginoſis locis naſcuntur. Devaſtant etiam ſacra, cum ab eis non arceantur. Gregatim ambulant; & redditi mites aluntur quibuscunque eſculentis. *Digiti* pedum variant. Siquidam alii productiores ſunt, alii breviores. Scribunt aliqui apros Indicos breviſſimis eſſe caudis, ut abſciſſas eſſe putes. *Pedibus* etiam eſſe noſtratibus diſſimiles, & poſteriores uno digito non ungulato conſtare. Carnes multò noſtrorum carnibus ſaporoſiores ſalubrioresque; ſed ſaynis opus eſt præcidi umbilicem, alio qui uno die corrumpuntur. Idem eſt cum Tajacu Caaigora Marcgravii: Icon tamen variat, & deſcriptione plenior eſt. Ideò & hanc & illam addimus. Habuit eum & quidem familiariſſimum Ampliſſimus de Laet, quem cum per ſemeſtre & amplius, humidis cibis aluiſſet, mortuus eſt ex ileo, ut videbatur. Valckenburgius umbilicum illum mammam eſſe putabat, quòd vaſa mammaria haberet. Verum qui animal penitius norunt, catulos ſuos illâ parte alere negant.

TITULUS II.

De Biſulcis aquaticis.

CAPUT UNICUM.

De Hippopotamo.

AD Biſulca Hippopotamum retu'i, Ariſtotelem ſecutus. Ad digitata tamen recentiores referunt, & fortè, ut ex icone & deſcriptione apparebit, melius. Dicitur verò Hippopatamus, id eſt, fluviatilis equus, non quòd equum ſimilitudine referat, ſed quòd magnus ſit, ut ἵππος vim augendi ſignificatum habeat. Fluvius ille Nilus eſt. Dicitur & *equus Niloticus*, *Bos marinus* teſte Bellonio, *porcus marinus*, quòd parte anteriore bubulam figuram, reliquo corpore ſuillam repræſentet; *Elephus marinus*, tam ob magnitudinem, quàm ob dentium candorem & duritiem. Sed & *Elephantus Ægypti*, *Roſmarus*, *Rohart*, *Gomarus*, in regionibus inprimis Prete Gani, ſi Alvareſio credendum. Circa *Deſcriptionem* diſſentiunt à veteribus recentiores. Ælianus ad quinque cubitorum altitudinem excreſcere, ungulas bubulas habere, tres utrinque dentes maxime omnium animalium circa os eminentes; auribus, cauda, voce, equum præ ſe ferre, reliquo corpore elephanto ſimilem eſſe, ſcribit. Ariſtoteles, jubam equinam habere, ungulam bubulam, roſtrum reſimum, talum biſulcorũ, dentes exertos, caudam apri, vocem equi, magnitudinem aſini, internas partes interaneis equorum & aſinorum non diſſimiles, reliquit. Leoni Africano, formâ equum, magnitudinem aſinum refert, depilis eſt, & cymbis inſidiatur. Bellonius, qui parvum Byzantii vidit, capite eum vaccino, auribus urſinis, brevibus & ſubrotundis, oris rictu adeò vaſto ut leoninum ſuperaret, patulis naribus, labiis repandis, dentibus equinis obtuſis, oculis & lingua prægrandibus collo nullo aut admodum brevi, caudâ porci, corpore obeſo ad inſtar ſuis, pedibus tam brevibus, ut vix quatuor digitos à terra attolleretur, ungulis, ut in ſue diviſis, deſcripſit. Accuratiſſimè verò eum nobis exhibuit Fabius Columna, ex cadavere ſale aſſervato, & in Italiam Damiatâ, à Nicolao Zerenghi, Chirurgo Narnenſi, allatam. Nullam habebat cum equo ſimilitudinem, ad bovem potius, ſi magnitudinem attendas, & urſum, ſi crurum figuram, accedebat. A capite ad caudam pedes erat tredecem; corporis latitudo pedes quatuor cum dimidio; alititudo pedes tres cum dimidio; *venter* potius planus quàm carinoſus; *crura* à terra ad ventrem pedes tres cumdimidio; ambitus crurum pedes tres. *Pes* latus pedem, *ungulæ* ſingulæ uncias tres. *Caput* vaſtum in comparatione ad totum animal, duos pedes cum dimidio latum, pedes tres longum, ambitu

Aldrov. Digit. l. 1. c. 12.

Bellon. de aquatil. l. 1.

Deſcriptio. Ælian. H. A. l. 11. c. 44.

Ariſtot. H. A. l. 2. c. 7.

Leo de ſcript. Africæ. l. 9.

Columna in l. obſerv. aquat. & terreſtr. c. 15.

bitu pedes septem crassum. *Oris* rictus pedem unum, rostrum carnosum, & repandum; *Oculi* exigui, lati unciam, longi uncias duas; *aures* parvæ, breves, neque uncias tres excedentes; totum corpus obesum; *pes* latus in quatuor ungulas divisus; Ungulæ quales in bubus, & quidem quadrifidæ; *talus* callosus; *cauda* aprina, vel potius testudineæ aut ursinæ non dissimilis. *Cujis* admodum crassa, dura, colore pullo. *Nares* imaginem S. repræsentant, fissura longa unciarum duarum cum dimidio. *Rostrum* habet instar leonis vel felis, pilis ex poris quibusdam prodeuntibus asperum, nec in toto corpore alii conspiciuntur. *Dentes* singulariter idem Columna descripsit. Habebat, inquit, in inferiore maxilla sex, quorum bini exteriores, è regione, longi semipedem, lati, & trigoni uncias duas cum dimidio, per ambitum semipedem, aprorum modo, parum retrorsum declives, non adunci, nec exerti, sed admodum conspicui, aperto ore. Intermedii verò parum à gingiva exerti, trigonâ acie, digitali longitudine, medium locum occupantes, veluti jacentes, crassi, orbiculati, elephantini, semipedem superant longitudine atque aciem in externis partibus planam. Maxillares vero habebat utrinque septem crassos, latos, breves admodum. In superna vero mandibula, quam Crocodili more mobilem habet, quâ mandit & terit, anteriores sex sunt, sex imis respondentes, acie contrario modo adaptata levissimâ & splendidâ, clausoque ore conjunguntur, & aptantur imis, veluti ex illis recisi, ut planum plano insideat. Verum omnium acies pyramidalis, veluti obliquè recisi calami modo. Sed medii superiores non aciem inferiorum, & medium illorum, in quo retractio rotunditatis conspicitur, petunt. Molares totidem quot inferni, sed bini priores parvi, exigui, atque rotundi, & ab aliis distant, ut medium palatum, inter dentes anteriores, occupare videantur. Inter maxillares, dentes locus linguæ semipedalis remanebat, durities dentium silicea, adeo ut percussione cultelli costæ, cum circumstantium admiratione, ignis favillæ excitarentur. Quapropter versimile foret, nocturno tempore, hoc animal; dentes atterendo, ignem ex ore ovomuisse, quam proprietatem prisci huic feræ attribuerunt. Propria ipsis patria Saitica Ægypti præfectura, si Plinio credimus. Unde fortè Herodotus in ea parte sacros scripsit. At Leo Africanus, & qui navigationes descripsere in Nigro quoque fluvio reperiri ait. Sed & in mari versari dictum, Plinio & illis, qui in Oceano regiones

Locus. Herodot. H. N. l. 2. Leo Afri. l. 9. Plin. H. N. l. 32. c. 11.

Petzoræ alluente, reperiri scripsere. Barbosa multos in Gofala observavit, à mari ad prata exire, denuoque reverti. Maturis segetibus & flaventibus spicis vesci, Ælianus prodidit. Cum ad confirmatam pervenit ætatem, periclitari incipit in patre suo vires. Si pater cedit, cùm matre congreditur, ipsum verò dimittit: si pater resistit, interimitur, ut apud Ælianum legimus. In sicco parere & educare solet, si Odono credimus, eaque est fœcunditate, ut singulis annis enitatur. Ad *Naturam* & *Mores* spectat, quòd ex Nilo in campos egressus, & segetibus satiatus, averso vestigio, ad flumen rursus properet, seu ut agricolas corpore adverso excipiat; seu ne venatores exitum deprehendere possint: quòd hominibus non minus quàm Crocodilus infensus sit: & quòd nimia corporis obesitate pressus, caudici arundinis tam diu se affricat, donec venam aperuerit, sanguine ad sufficientiam emisso, eandem cæno obturat. Columna tamen primum illud negat, & recto incedere tramite tradit. An hinniat, in dubio est. Veteres affirmant, recentiores negant. In *Cibis* ab Æthiopibus usurpatur. Narrat enim Clusius, in Guinea circa promontorium Cabo Lopez Gonsalvez, Navarchum **van der Hagen** / cùm sociis id observasse, visaque in oppido Ulibetto plurima hippopotamorum capita, ex quibus dentes mirandæ magnitudinis; comites ejus retulerint. Non est ergo mirum, à Firmio Seleucio, quod Capitolinus prodit, hippopotamum devoratum fuisse. Habere & *in Medicina* locum, à veteribus & recentioribus proditum est. Ægyptii, prodente Columna, ad hæmorrhoidas cœcas & apertas, dentem alligant, vel annulum ex eo fabrefactum gestant. Nigritæ eodem à quodam morbo præservantur. Plinius eosdem dentes, in odontalgia sedanda insignem habere prærogativam scribit. Idem adipem febrientibus contra rigores commendat: corii cinis cum aquâ illitus ad panos dissolvendos. Pellis frontis inguinibus alligata, eodem authore, venerem inhibet. Testiculos exiccatos contra morsum serpentum exhibet Dioscorides. Sed & ad alia partes ipsius adhibentur. Nam Pausanias refert, Dindymenæ matris faciem ex dentibus ipsius factam: sanguine cum aqua gummosa dissoluto pictores loco cinnabaris uti possunt, apud Plinium. Pinguedine delibuti impunè inter Crocodilos versari, apud Julium Capitolinum legimus. Pelle tecta, fulmine non tangi, prodidere quidam. Corii tantam crassitudinem Plinius facit, præsertim circa tergus, ut inde validæ hastæ tornentur.

Cibus. Ælian. H. A. l. 11. c. 43. *Generatio.* Plin. H. A. l. 11. c. 44. Ælian. H. A. l. c. *Mores.* Ælian. H. A. l. 11. c. 43. *Usus.* Clusius in Curis posterioribus. Dioscor. M. M. l. 2. c. 22.

HISTORIÆ NATURALIS
DE
QUADRUPEDIBUS
LIBER III.
De Quadrupedibus bisulcis.

TITULUS PRIMUS
De Digitatis viviparis Feris.
CAPUT. I.
De Leone.

ACTENUS de Bisulcis actum est, sequuntur τετράποδα digitata, Græcis πολυσχιδῆ & πολυδάκτυλα, quæ vel sunt ζωότοκα, seu vivipara, vel ὠότοκα seu ovipara. Illa, iterum vel sunt *Fera*, que aut sunt feris moribus imbuta, aut difficulter cicurantur, aut si aliquando mitiora redduntur, nunquam tamen ferociam penitus deponunt; vel *Semifera*, vel *Domestica*, quibus Appendicis loco *Dubia* addi possunt. Ex illis sunt
Nomen. *Leo, Pardus, Lynx, Tigris, Ursus, & Lupus. Leo,* Græcis λέων παρὰ τὸ λάω, video, quod perspicaci præ cæteris oculorum acie polleat, & θὴρ fera per antonomasiam dicitur. Catulos Æschylus ἰβρίκαλα, vulgus σκύμνους ab obmurmurando
Plin. H. N. l. 8. c. 36. Poëtæ λεοντιδεῖς & λεοντίσκους, appellant. Plin. ursum Numidicum, dum scribit, Domitium Rhenobarbum Ædilem curulem, ursos Nu-
Lipsius Elect. l. 2. c. 4. midicos centum, & totidem Æthiopas venatores in circo dedisse, Lipsio appellare videtur. Sed perperam nisi fortè pro Ursos, Leones substituendum sit. Parum enim credibile est, si Romani pro leone dixissent ursum Numidicum, ignoraturum id fuisse Plinium: qui meminerat & apud Maronem Acestem
Virgil. Æneid. 5. vestitum induci --- pelle Libystidos ursæ. Dio quoque seu Xiphilinus ab ursis feras Libycas distinguit; ut taceam, neminé veterum tam insolentis locutionis meminisse. Aristo-
Descriptio. Aristot. H. A. l. 6 c. 31. teles eum capite mediocri, fronte quadrata in medio cava posuit, supercilio eminenti, & nasum versus cujusdã nubis instar porrecto, oculis charopis, non valdè volubilibus, neque valdè prominentibus. Recentiores medios inter cavos, & extantes *oculos* notavere, *nasum*, crassiorem potius quàm tenuiorem, superiorem maxillam inferiori æqualem, rictum instar ovis amplum, labia tenuia, ita ut partes superiores superjectæ sint inferioribũ, *collum* rigens & magnum, mediocriter crassum, *pectus* robustum, metaphrenum latum, medium *ventrem* gracilem, *crura* valida & nervosa, *pilos* flavos, neque rectos, neque valdè crispos. *Pedes* anteriores quinis digitis, posteriores quaternis distinguuntur. Leænam à mare juba quâ caret, & binæ in medio ventre mammæ distinguunt, ex quibus numerum catulorum arguere non licet. Lactis inde inopia, adsumpto in sui nutrimentum cibo, quem rarius assumit. *Interiora* si spectes, Musculos temporales. Galen. de Usu part. l. 9. cap. 19. fortissimos habet, ut mordendo valeat, *Linguam* asperitate imbricata horrentẽ; *Viscera*, canum interioribus penitus, Arist. A. l. 5. c. 80. similia, *lienem* nigrum quod observavit Galenus. *Cervicem* unico osse constare ab Aristotele & Cardano proditum, ex vertebris componi à Scaligero. *Ossa*, medulla carere apud Ælianum legimus, paucissimam habere, quod perpetuò resolvatur, Fallopio, qui ea se fregisse dicit, credendum. Michaël Ephesius angustissimos habere meatus, ita ut iis penitus carere videantur, reliquit. In Europa inter Acheloum & Nessum fluvios inprimis crescere, Aristoteles prodidit: nusquam in ea nasci, nisi id ex hominis industria fiat, certum. Natale ipsis, Mauritania, Parthia, Massylia, Marmarica, Caspia, Libya, Getulia solum. Habentur & in Syria nigri, si Plinio fides est. Nasci & in Tartaria Paulus Venetus passim prodidit. In Caragol rustici metu eorum, armati terræ cultui operam navant, ut Balbus in itinerario suo prodidit. In deserto Angad juxta Telessinum, teste Johanne Leone, non solum in armenta, sed & in homines indiscriminatim sævire solent, ab iisdem silvarum Fetz carbonarii sæpè numero devorantur. Taceo regnum Senegæ, montem juxta Adenam editissimum, terram sanctam, & alia loca. In Cuba degunt innoxii, si Martyri credimus. Aglam & regiones circumjacentes tam meticulosos alere, ut in proverbium abiverint, Ælianus author est. Temperamenti est calidissimi & siccissimi, quod ab acri cordis æstuatione promanat. Non omnes tales pariter esse, vel exinde colligas, quod qui montes incolunt, minus ferociæ habeant; & Gesnerus, partes in iis anteriores calidas esse, posteriores ad oppositam naturam degenerare, scribat. *Cibus* ipsis carnes bubulæ, & Ælian H. A. 2. l. c. 10. Camelinæ inprimis, fame urgente humanæ & aviculârum. Ideò multi in Africa crucifixi à Polybio Æmiliano Comite visi, ut reliqui hoc

Galen. de Anatom. adm. l. 6. c. 10. Scalig. Exer. 208. Ælian. H. A. l. 2. c. 2.

Locus.

Arist. H. A. l. 8. c. 28.

Leo Africæ l. 4.

Temperamentum.

Cibus.

hoc ſpectaculo, à cæde hominum deterrerentur. Multa ſolida & ſini ullo defſectu una vice devorare, inde bidui vel tridui ſpacio, perfectè celebratam coctionem expectare, Ariſtoteles docuit. (Ariſtot. H. A. l. 8. c. 5.) Cadavera an deguſtent, non conſtat inter Authores. Non attingere ſeu ob fœtorem, ſeu ob ſuperbiam quod Tzetzæ placet, quidam volunt, vorare, (Ælian. H. A. l. 2. c. 3.) ideò reliquias condere, & ſupra illas teterrimum flatum exhalare, ne inventæ ab aliis feris vorentur, apud Ælianum legitur. Elephantorum quoque pullos aggredi, ſuccurrentibus matribus fugere, Strabo prodidit. (Strabo Geogr. l. 15.) Catules ubere relicto, imbellium ferarum carnes depaſcitur, ſed & palmulis victitat. *Potus.* *Potum* ſi ſpectes, parcus is ſecundum Ariſtotelem, & Ælianum, triduo non bibit, æſtate inprimis, hyeme indulget. (Ælian. H. A. l. 8. c. 5.) *Generatio.* Averſi *coëunt*, quod omnibus animantibus quæ retrò urinam mittunt commune. Tempus veneris continuum, ſed ver, Ælian. H. A. l. 2. c. 2. inprimis, tunc cruentam inter ſe exercent pugnam, & octo aut duodecem unam leænam ſequuntur. (Plin. H. N. l. 8. c. 16.) Elapſo primo anni tempore, maribus ob nimium calorem coire non valentibus, leænæ cum pardis, unde Leopardi, pantheris, unde fœtus non jubatus, Hyenis, unde Crocuta, miſcentur. Eſt ipſis & cum cane commercium. Solæ inter quadrupeda aduncis unguibus prædita catulos videntes enituntur. Unda animalis ſolaris nomine donatam Plutarchus opinatus eſt. (Plutarch. ſymp. l. 4.) Imperfecti & quidem poſt ſex menſium ſpacium, exeunt, non quòd unguibus uterum, Ælian. H. A. l. 2. c. 2. vellicent, ſed quod ob numer. inopia alimenti, Ariſtot. de gener. Animal. l. 4. c. 6. laborent. Magnitudinem muſtelarum non excedere apud Wottonum habemus, noviſſimo pariendi actu, uterum excernere, fabuloſum eſt. De numero catulorum non convenit inter Authores. Non plures quam ſex edere, aliquando unum Wottonus prodidit. In capta & interfecta octo inventos Philoſtratus. (Philoſtr. in vita Apollon. l. 1. c. 7.) Ætate gravem præter omnium ſpem ſex Florentiæ peperiſſe, Vilanus. Quod verò Phile quinquies eniti, quinos primum, quatuor deinde, ternos poſthac, inde binos, quintum unicum ſcribit, id ex Ariſtotele, de leonibus Syriæ incolis accipiendum eſt. *Sympathia & Antipathia.* Huc *Sympathia & Antipathia* ſpectat, quæ leonibus cum plurimis rebus intercedit. (Ælian. H. A. l. 15. c. 17.) Favet Delphino, ſeu quia ambo ſenectute & morbo gravati ſimia vorata ſanitati propriæ conſulunt, ut Æliano placet, (Ælian. var. l. 1. c. 9.) ſeu aliam ob cauſam. Abhorret à muliebribus verendis. Horum, Leo Africæ l. 9. oſtenſu in Africa fugatur, à ſue, Ariſtot. H. A. l. 9. c. 1. aſperrimis ſetis horrente, lupo cervario, onagro, Tauro, ſimia, Plin. H. N. l. 8. c. 38. Leontophono, quo guſtato, tanta illa vis & cæteris imperitans, illicò expirat. Animal à plurimis ſcriptoribus nominatur, à nullo deſcribitur. Galli cantum extimeſcere tam certum olim Græcis, ut animam Cecropis, quam in leonem migraſſe credebant, immolatis gallis gallinaceis evocare ſibimet ipſis perſuaderent: alii id de criſtis rubentibus & igneis accipiunt: nos falſum eſſe ex Camerario didicimus, qui in aula Bavariæ Principis, unum ex leonibus miris ſaltibus in vicinam domui aream ſeſe demiſiſſe, & gallos cum gallinis devoraſſe prodidit. Idem à culicibus in Africa pellitur. Homines ſucco alii perlinitos, vel aqua, in qua illud maduerat perfuſos, non attingit. Scillæ &, Ælian. H. A. l. 1. c. 36. ilicis folia ſi incautè conculcaverit, illico à torpore corripitur. Ad rotarum ſtrepites exhorreſcit. Mappam albam refugit, &, Æl. H. A. l. 6. c. 22. l. 7. c. 6. ignem, quia igneæ naturæ eſt, abominatur. Creduntur *Vitæ* diuturnæ eſſe. *Vitæ.* Dentibus enim defectos captos fuiſſe affirmavere quidam, effractis alii. Cum procis fœta dimicat, oculorum aciem traditur defigere in terram, ne venabulla expaveſcat. *Somnus.* *Dormiunt* & in aperto, & apertis oculis, quod oculum magnum incumbens oculo longe minor pellis obrepere non poſſit, caudam quoque ſopore detenti motitant, ut ſe omnino non dormire oſtendant. *Vox.* De *Voce* non convenit inter authores. Alii mugiere dicunt, quod apud Virgilium invenies; quod junioribus prædam nactis forte competit: alii fremere, quod Mancino & Volaterrano placet, ut de Seneca Tragœdo taceam: nonnulli frendere, quod tum accidit, cum præ iracundia dentes concutit: plærique rugire affirmant. *Mores.* Quantum ad *Ingenium*, ducentos aliquando equites, Leo Africæ l. 9. Africanus adoritur, etiam lethali vulnere percuſſus, à catulorum tutela non recedit. Ægritudinem faſtidii tantum, Plin. H. N. l. 8. c. 16. ſentiunt, in qua medetur eis contumelia in rabiem agente, annexarum laſcivia ſimiarum, ſolus, Ælian. H. A. l. 2. c. 17. venatum egreditur, fœtorum oris patitur, quod à Plinio proditum eſt. Neminem, Plin. H. N. l. 8. c. 16. limis oculis intuetur. Generoſitas in periculis maximæ deprehenditur, non in illo tantummodo quod ſpernens tela diu ſe terrore ſolo tuetur, ac velut cogi teſtatur, cooriturque non tanquam periculo coactus, ſed tanquam amentiæ iratus, illa nobilior animi ſignificatio, quamlibet magna canum & venantium urgente vi, (Plin. H. N. l. 8. c. 16.) contemtim reſtitanſque cedit in campis, & ubi ſpectari poteſt: idem ubi virgulta ſylvaſque penetravit, accerrimo curſu fertur, velut abſcondente turpitudinem loco. Dum ſequitur, inſilit ſaltu, quo in fuga non utitur. Vulneratus obſervatione mira percuſſorem novit, & in quantalibet multitudine appetit. Eum verò qui telum quidem miſerit, ſed tamen non vulneraverit, correptum, raptatumque ſternit nec vulnerat. Illud

lud adolescentis ex Jubæ exercitu exemplum apud Ælianum docuit. Læsus sagittâ abeunte, anno interposito vertente, redeuntem, in media turba dilaceravit. Hoc illius apud Albertum, qui lancea confodere voluit, sed fallente ictu non fecit, collapsi ad terram caput leo in galea compressit, sed non vulneravit. Dum incedunt, ungues retrahunt veluti in vaginas, ne hebetentur: nec rectum iter peragunt, sed obliquum; variis vestigiis impressis ut melius lateant. *Circurari* posse non est quod dubites. Onomarchus Catanæ Tyrannus convictores habuit. Jahanni II. Lusitaniæ Regi, tanquam canis adsidebat: in templo Adonidis regionis Elimeæ, adeò erant mites ut ingredientibus adularentur. Berenices leo linguâ faciei adulabatur. Cujus Martialis mentionem facit, tam unamiter cum ariete commorabatur, ut alter terroris, alter imanitatis videretur oblitus. Jugo subdidit eos, primusque Romæ ad currum junxit. M. Antonius, & quidem civili bello, cum dimicatum esset in Pharsalicis campis, non sine quodam ostento temporum, generosos spiritus jugum subire illo prodigio significante: nam quòd ita vectus est cum mima Cytheride, supra monstra etiam illarum calamitatum fuit. Primus autem hominum leonem manu tractare ausus, & ostendere mansuefactum, Hanno, è clarissimis Pœnorum traditur: damnatusque illo argumento, quoniam nil non persuasurus vir tam artificis ingenii videbatur; & male credi libertatem ei, cui in tantum cessisset etiam feritas. Sunt quoque & fortuita clementæ ipsorum exempla. Mentor Syracusanus in Syria leone obvio, simplicitur volutato, attonitus pavore, cum refugienti undique fera opponeret sese, & vestigia lamberet adulanti similis, animadvertit in pede ejus tumorem vulnusque, & extracto surculo liberavit cruciatu. Pictura casum hunc testatur Syracusis. Simili modo Elpis Samius natione in Africam delatus nave, juxta littus conspecto leone hiatu minaci, arborum fugâ petit, Libero patre invocato: quoniam tum præcipuus votorum locus est, cum spei nullus est. Neque profugienti cum potuisset fera institerat: & procumbens ad arborem hiatu quo terruerat, miserationem quærebat. Os morsu avidiore inhæserat dentibus, cruciabatque inedia, tum pœnæ vim immensis ejulatibus testantem, ac velut mutis precibus orantem, contuitus, fidentior ac contra feram, multo diutius miraculo quàm metu cessatum est. Degressus tandem, evellit præbenti, & quàm maxime opus esset accommodanti. Traduntque, quandiu navis ea littore steterit, retulisse gratiam venatus aggerendo. Nihil de Androdo apud Gellium dicam; nec de illo, qui Seneca spectante, unum è bestiariis in Ampitheatro agni-

Ælian. H. A. l. 2. c. 5.

Martial. Epigr. l. 9. c. 73. Plin. H. N. l. 8. c. 16.

Gellius Noct. Attic. l. 5.

tum, ab aliarum ferarum impetu protexit. Ideo *Plinius*. Leoni tantum ex feris clementia in supplices: prostratis parcit: & ubi sævit, in viros prius quàm in fœminas fremit, in infantes nonnisi magna fame. Credit Lybia intellectum pervenire ad eos precum. Captivam certè Getuliæ reducem audivi, inquit idem, multorum in sylvis impetum à se mitigatum alloquio, ausam dicere, se fœminam, profugam, infirmam, supplicem animalis omnium generosissimi, cæterisque imperantis, indignam ejus gloria prædam. Capere eos ardua quondam erat operis, foveisque maximè. Principatu Claudii casus rationem docuit, pudendam pænè talis feræ nomine, pastoris Getuli sago contra ingruentis impetum objecto: quod spectaculum in harenam protinus trallatum est, vix credibili modo torpescente tanta illa feritate, quamvis levi injectu operta capite, ita ut devinciatur non repugnans: videlicet, omnis vis constat in oculis. Habuisse olim in mensis apud quosdam populos, Agriophagos, inprimis, locum, Solinus author est, ab esu tamen lienis in totum abstinuisse, Brujerinus prodidit. In *Medicina* eximii est usus. *Dens* caninus pueris collo alligatus in ortu secundorum dentium à dolore dentitionis eos præservat. *Cor* in pulverum redactum Epilepticis & quartanariis prodest. *Adeps* ductu Dioscoridis lotus, aurium dolores immissus sistit, & membris à frigore adustis feliciter illinitur. Eodem quidam in scirrhis & pernionibus utuntur. Ea peruncti ab aliis feris tuti esse prædicantur, & si fas est credere, gratiam apud principes inveniunt. *Caro*, juxta mentem Sexti ad pavores & arcenda phantasmata laudatur. *Sanguis* contra carcinomata valet. *Ossium* pulvis febres simplices cum aqua Eupatorii expugnat. *Pellis*, si ei insideatur, hæmorrhoidum dolores efficacitur lenit. Calcei ex eo gestati podagricos demulcent. *Stercus* cum unguento rosaceo permixtum, mendas faciei emendat. De Usu in deliciis, ludis, triumphis, & suppliciis non est quod multa dicamus. Heliogabalus exarmatos in deliciis habebat, & ita edoctos, ut ad secundas mensas accumberent. Augustus ita cicuratos, ut cum leporibus innocuè colluderent. Idem se Constantinopoli vidisse Bellonius relipuit. Simul plurium pugnans Romæ princeps dedit Q. Scævola P. filius, in curuli ædilitate. Centum autem jubatorum primus omnium L. Sylla, qui postea Dictator fuit, in prætura. Post eum Pompejus M. in circo DC. in iis jubatorum CCCXV. Cæsar Dictator CCCC. Varias apud Authores fortiuntur *Differentias*: Leoni, inquit Plinius, præcipua generositas tum cum colla armosque vestiunt jubæ. Id enim ætate contingit è leone conceptis. Quos verò pardi generavere, semper insigni hoc carent. Sed & *juba*, aliis

Plin. H. N. l. 8. c. 16.

Plin. l. c.

Usus.

Solin. in Polyhist. Brujerin. de re cibar. l. 12. c. 17. Porta Phytogn. l. 3. c. 41. Plin. H. N. l. 29. c. 8.

Scoliast. Sexti Philosophi apud Aldrovand.

Bellon. observ. l. 1. cap. ult. Plin. H. N. l. 8. c. 16.

Differentiæ. Plin. H. N. l. 8. c. 16.

aliis est brevior & minus crispa, crispa & prolixior aliis. *Ferociam* si attendas, sunt quidam timidi, alii ferocissimi: & Archoleontes, si *colorem*, sunt aurei, flavi, albi, & nigri, quales intima Africa & Abyssina gignit. Sunt in Lybia Discolores, qui ore sunt rubro, nigris floribus cyaneo colore distinctis ornantur, neque multum pilum gerunt. Vergunt & ad cinericium colorem in occidentali India. Ignavior apud Indos novi orbis, inquit Nierembergius, natio leonum. *Puma* Peruani vacant. Minores quam Africani sunt, fugaces, aut innocentes, nisi invadantur; degeneres omnino animo; mole, jubâ colore fusci sunt potius, quam fulvi. Ad eos venandos conveniunt Indi. Lapidibus ac fustibus occidunt. Conscendunt ferè aliquando in arbores, eò usque hastis & sagittis illos infestant barbari. Vescuntur festive eorum carne (alba est & crassa) adipem medicamentis reservant, ossa saltationibus & choreis. Quidam Hispanus deturbavit arbore leænam ingentem, quatuor transverberatam sagittis. In ventre duo tigridum catuli inventi, quos per adulterium sui generis conceperat. Paternæ maculæ indicia criminis fuerunt. Leones marinos comederunt Hollandi. Sunt præterea aliæ feræ leoni vicinæ. *Mitzli*, quemadmodum à Barbaris appellatur, leoni nostro non jubato aut idem est, aut congener, in infantia fuscus, & fulvus in juventâ, interdumque rubeus aut subalbidus, in majorem tamen corporis assurgens molem (quod ob regiones diversam naturam potest evenire) ac longè minus ferox. Est quoque *Quamitzli* affinis leoni, unde nomen mutuatum, sed mitior, agiliorque: quo fit, ut quidam Hispanorum pantheram esse putaverint. Ad ejusdem pertinet differentias *Macamitzli*, qui à cervo & leone sumpsit nomen, quos quibusdam corporis partibus imitatur: nec non & *cuitlamitzli*, à leone & lupo indigenâ nomen clatione mutuatâ. Hac bestia est leone crassior, mitior tamen minorque. Vivit cervorum, ovium & crotalium venatione, interimit etiam satur quæcunque offenderit animalia. Cum famem semel explevit, binos, ternosque dies dormit, abstinens à prædâ, donec rursus esuriat. Est & *Tlalmitzli* fele minor sed facie leoninâ. Mirabilis est in parvo corpusculo animalis vultus & ferocitas. Cacamitzli vocatur aliud animal, quod ad leonum parvorum feliumve genus pertineat, & in juncetis versari soleat. Quadrupes est, quaternas spithamas longus, sed corpore non admodum amplo, fulvo pilo, & aliquantisper prolixo, auriculus brevib. ac pænè nullis, olorino capite, caudâ prolixâ hispidioreque. Adeo est ferox, ut cervos plerumque aggrediatur, etiam accidat. Unde fortassis ei nomen, nisi à fele potius profectum sit. Mixtli enim apud Mexicanos interdum ælurum, interdum significat leonem. Vivit apud Panucenses. Quid si quædam harum specierum ad Cercopithecos reducantur. Vide Caput de iis.

Nie-remb. H. E. l. . c. 21. c. 24. Nie-remb. H. Exot. 9.c.21. Nie-remb. H. . l. 9. c. 4.

CAPUT II.

De Pardo.

FEra, quam descripturi sumus Pardus, seu ab ἄρδω irrigo, quod ejus pellis nigris maculis quasi irrigata sit: seu ab ἀρδαλόω inquino, quod iis quasi inquinata videatur, dicitur. Vocatur & Leopardus, cujus vocis nemo ante Julium Capitolinum & Ælium Spartianum meminit: & Pardalis, quamvis nonnulli marem Pordalim, Pardalim fœminam vocitent, alii illud comune, hoc Atticum vocabulum esse putent; alii Pardi nomine marem indigitent. Appellatur denique & Panthera, quod vocabulum distinguendum est à Panthere lupi maculosi specie, seu quod omne ferarum genus in venatione capiat; sed quòd omnifaria feritate sit prædita, nec crudelitatis unquam etiam mansuefacta obliviscatur, seu quòd omnium ferarum colorib. ornata spectetur; & θρόνον quod sit variegata, & varia. *Facies* ipsi est parva; *os* magnum; *oculi* parvi albicantes & vagi, *frons* longa; *aures* rotundæ, magis quam planæ; *collum* valdè longum & tenue; *pectus* parvis costis præditum; *dorsum* longum; *clunes* carnosæ & fœmora. Partes circa ilia & ventrem habet magis planas, id est, nec protuberantes nec cavas; *colorem* varium; corpus totum inarticulatum & asymmetrum. Wottonus quatuor mammas in medio ventre habere, quinq; digitos in pedibus anterioribus, quatuor in posterioribus Gyllius. Addit ille, *oculos* in umbra longius quàm aliorum hujus generis animalium refulgere, hebetari in sole. Pellis aureo in fusco, & nigro in candido conspicitur, ut Oppianus, descripsit Ideò Solinus narrabat, in Hircania numerosas esse pantheras, minutis orbiculis superpictas, ita ut oculatis ex fulvo circulis, vel cœruleo, vel albo, tergi suppellex distinguatur. Plinius, in candido breves macularum oculos appellavit. An similem Lunæ in orbes crescentē & pari modo cornua curvantē maculam, in armo habeat, quod Plinius affirmat, difficile est dictu. Quantū ad *internas partes*, habet *linguam* imbricatam, *dentes* acutissimos *ungues* acutos, *cor* in comparatione ad animalia ejusdē magnitudinis magnum; *pinguedinem* paucam, quod ea à nimio calore absumatur, *ossa* deniq; densiora. In Europa nulli habētur. In Africa haud pauci, inopiâ aquarum ad paucos amnes congregantibus se feris. Ideò multiformes ibi animalium partus: variè fœminis cujusq; generis mares, aut vi aut voluptate miscente. Unde etiam vulgare Græciæ dictum. Semper aliquid novi Africam afferre. In Asia etiam degunt. Nam & Pamphylia illis abundat, ut Philostratus prodidit, & provincia Comeri, & in regno Bengalæ, ut Ferdinandus Lopezius reliquit. In Caucaso monte, odorato mul-

Nomen. *Descriptio.* Wotton. de Differ. Animal. l. 5. c. 82. Ælian. H. A. l. 2. c. 20. Plin. H. N. l. 8. c. 17. Plin. H. N. l. 8. c. 17. Plin. H. N. l. 8. c. 37. *Locus.* Arist. A. l. 8. c. 26. Lopez. Navig. l. 4. c. 27.

multos vagari, quod odoriferis herbis delectentur quidam venditant. In monte Hermon, qui ab Amorræis Sanir appellatur, haud paucos, ex Canticis Salomonis colligi potest. Vescitur Pardus carnibus, canum inprimis, & agnorum si fames urget, nec à simiarum abhorret, quas simulata morte decipit, si Æliano credimus, odore illectas sponte accedere Plutarchus prodidit. Homines invadere author quidam historiæ Indiæ Orientalis reliquit, quem pantheram cum tigride confundere Ambrosinus arbitratur. *Congreditur* sæpe cum leone, ut superius diximus; aliquando cum cane, nonnunquam cum lupo, plures uno partu producere catulos, mammarum multitudo argumento est. tempus partus eosdem antevertere, & præ impatientia uterum matris lacerare, Isidori fabula. De *Sympathia & Antipathia* hoc habe, ita infensam secundum quosdam homini, ut vel in charta expressum laceret; secundum alios, ita hominis cranio, ut eo conspecto fugiat. Secundum nonnullos faciem duntaxat acri odio infestat, quod exemplo Regis Galliarum bestiarii, qui ad venationem emissam, nonnisi aversus reducere potuit, Gesnerus confirmat. Par cum gallo serpentibus & allio dissidium. Ideò jure galli perunctos à pantheris non attingi Plinius prodidit, pantherina pelle indutum angues non infestare, alii, parietes litu alii infectos, pantheras non attingere Cælius. Cum hyæna tam malè ipsi convenit, si Plinio credimus, ut si utriusque pelles è regione suspendantur, pantheræ depilentur. In Armenia per montana vagantes, ad storacis lachrymas ferri, quoties ab ea parte ubi arbores gummi stillant odorem ventus pertulerit, fide Philostrati habemus. *Vox* pantheræ rugitus est, quod Græcis ἐρυχᾶσθαι. Spartianus rictare dixit. Condito mucrone unguium in vaginis incedit, aversisque falculis currit, nec nisi appetendo protendit, quod & de leone superius diximus. Odore quo cæteris quadrupedibus prævalet, (felem zibetti, & capreolum moschi excipe) cunctas sollicitat, seu semper, seu destituta per senium viribus. Eo invitata reliqua animalia, postquam accessere, præda fiunt. Nec est quod odore invitari cum Alberto dubites: nam & Cattaria sua Catti delectantur, & canes sæpe à persequendâ fera odoribus averti videmus. Quod aliquo affectu correptæ, (solent autem rabie agitari) aut à pardalianche herba læsæ, ad sanguinem capræ sylvestris, vel stercus humanum confugiunt, quòd catulos semper præcedunt, & ad mortem usque tuentur; quòd fœminæ post partum cryptæ præsident, mares de victu prospiciunt; quòd cicurati nunquam ferè feritatem deponunt, *naturæ & ingenio* debetur. Miserandum illud quod à Gesnero refertur, post mortem Francisci Galliar. Regis Leopardos marem & fœminam caveis elapsos, plurimos circa Aureliam laniasse, & inventa mulierum cadavera quibus mammillas tantum devorassent. Sed memorandum quod de Panthera tradit Demetrius Physicus, jacentem media via hominis desiderio, repentè apparuisse patri cujusdam Philini, affectatoris sapientiæ: illum pavore cœpisse regredi, feram verò circum volutari non dubiè blandientem, seseque conflictantem mœrore, qui etiam in panthera intelligi posset. Fœta erat catulis in foveam delapsis. Primum ergò miserationis erat non expavescere, proximum ei curam intendere: sequutusque, quâ trahebat vestem unguium levi injectu, ut causam doloris intellexit, simulque salutis suæ mercedem; catulos exemit: eaque cum iis prosequente; usque extra solitudines deductus, læta atque gestiente: ut facilè appareret, gratiam referre, & nihil invicem imputare: quod etjam in homine rarum est. Quæ de hædo apud Ælian. habentur, quem post mortem objectum attingere tanquam contubernalem recusabat, ex eodem petantur. Locum in cibis apud agrestivoros, & qui inter caucasum & flumen Cophena, ut Philostratus prodidit, habuere. Majoris speciei etiam in India adhuc sunt edules, bis olim elixabantur, facilius à stomacho concoquendæ. Habet & *in Medicina* aliquem. Nam cerebrum cum succo erucæ genitalibus illitum, sopitam venerem excitat. Testiculus dexter in provocandis mensibus remedium est singulare; quod Cardanus prodidit. Sanguis varicibus benè applicatur. Pinguedo inter præstantissima Cosmetica censetur, ut de aliis taceam. Pellis vetustissimis Græcorum pro indumento erat: hodiè Mauri iisdem se amiciunt; & Æthiopes hisce cooperti præliantur. Olim ipsæ bestiæ Circensium gratia Romam importabantur. Primus Scaurus edilitate sua varias, centum quinquaginta universas misit: dein Pompejus M. quadring. decem, D. Augustus quadringentas viginti. De generibus nihil ferè occurrit. Quidam tres Pardor. differentias constituunt, Pantheram nempe; Pardum, Leopardum: alii quatuor, Pantheram, Pardum, Leopardum non jubatum, qui ex Pardo & leæna nascitur, & maculosum Leopardum, qui ex Pantheræ & Leonis coitu prodiit. Apud Plinium ista leguntur. Nunc Varias & Pardos, qui mares sunt, appellant in eo omni genere, creberrimo in Africa Syriaque. Quidam ab iis pantheras candore solo discernunt: nec adhuc aliam differentiam inveni. Senatusconsultum fuit vetus, ne liceret Africanas in Italiam advehere. Contra hoc tulit ad populum Cn. Aufidius Tribunus plebis, permisitque Circensium gratia importare. Huc forte pertinet animal, quod *Dasypoden pinuum*, vocant Hispani, *Theotochtli* Indi. Vertagi est magnitudine, tereti, humili, & crasso corpore, auriculis parvis, facie leo-

Marginalia (left): Cibus. Leo Africæ l. 9. Ælian. H.A. l. 2. c. 23. Generatio. Isidor. Orig. l. 12. c. 2. Sympathia & Antipathia. Plin. H. N. l. 29. c. 4. Plin. H. N. l. 28. c. 8. Porta Magia Natur. l. 1. c. 14. Philostr. Apollon. vitæ l. 2. c. 2. Vox. Wotton. de differ. animal. l. 5. c. 82. Plin. H. N. l. 8. c. 15. Aristot. probl. l. 13. qu. 4. Theophr. de causis plant. l. 6. c. 5. & 26. Odor. Mores. Plin. H. N. l. 8. c. 27. Gesner. in Hist. Quadrup.

Marginalia (right): Plin. H. N. l. 8. c. 17. Ælian. H. A. l. 2. c. 24. Usus. Plin. H. N. l. 6. c. 30. Galen. de Alim. facult. l. 3. c. 1. & 2. Porta Phytogn. 3. c. 46. Alex. ab Alex. l. 5. geniald. Plin. H. N. l. 8. c. 17. Plin. H. N. l. 8. c. 17. Nieremb. H. E. l. 9. c. 1.

leoninâ sive felinâ, vividis oculis & rubrâ iride, crassis cruribus, aduncis unguibus, fusco circa dorsum pilo, circa ventrem candido, reliquum corpus cinereo, nigris ubique conspersum maculis; rostro ac caudâ brevibus, asperâ linguâ, ululatu exili, & incredibili pernicitate. Vivit Tetrococamis montib. venatur cervos, & alia ejusdem molis animalia, interdum etiam homines. Linguæ ejus tanta inest vis veneni, ut si prædæ oculos vel allambuerit vel attigerit, eam confestim excæcet, imo interimat. Occisorum cadavera herbis, fœno, cespitibus tegit; deinde conscendens propinquas arbores, ululat. Tunc feræ circumjacentes arcano naturæ documento consciæ invitationis, ad epulum ocyus advolant, prædâ ex signo inventâ fatiantur: postremus ipse ocotochtlus descendit, ut innocuè pascantur convivæ: nam si ille prior vesceretur, corruptis veneno suo reliquiis, ceteræ perirent feræ, quotquot deinde gustarent. Tantâ urbanitate charitati favit, tam comi providentia saluti alienæ. Scilicet nemo est qui prodesse nequeat, si velit. Non ita viribus & opibus benificentia quam voluntate & studio constat. Plurimi opulenti inutiles sunt, utinam non etiam noxii; at nemo benevolus non beneficus.

CAPUT III.

De Lynce.

Nomen. FEram, quæ Græcis λύγξ dicitur, Latini non Lynceum ut Cardanus voluit, à Scaligero ideò reprehensus, sed Lyncem ἀπὸ τῆς λύκης, à luce, quod omnium animantium acutissimè videat, vocant. Appellatur & *Lupus cervarius*, non quòd lupo sit similis, sed quòd pari cum eodem aviditate feratur, & in cervos hostiliter eat. Thoën non esse in sequentib. videbimus. Chaos an sit quem Galli Raphium dicunt, Pompeii M. ludi ostendere, quemque facie lupi & maculis pardorum
Plin. H. N. l. 8. c. 19. Plinius facit, in medio relinquerem, nisi alibi quoque in luporum genere cervarium reponeret, qualem ex Gallia in arena Pompeii
Descriptio. M. spectatum diximus. *Capite* est parvo, *ocu-*
Scaliger. Ex. 210. *lis*, fulgentib. *facie* alacri, *Mammas* habet in pectore. Maculæ magis mari distinctæ & orbiculares. Pellem ita descripsit Gesnerus. *Pellis* extensa lyncis à summo naso ad caudam usque, est longitudinis trium pedum, & unciar. quatuor, *cauda* longitudinem unciar. septem non excedit, latitudo circa collum (non ambitus dicimus, sed dorsi tantum) est dimidiati pedis, & in imo dorso unciar. quindecem, crura anteriora longitudinem unciar. quatuordecem, & posteriora duodecem æquant. *Pilus* undique mollissimus, & densâ lanugine confertus, extremæ pilorum dorsi partes albicant, & venter medius est candidus, in quo puncta quædam passim nigricant, crebra verò sunt juxta imum ventrem ad latera, *auriculæ* parvæ sunt, quasi triangulum referentes, ambitu nigro, & supra eas villus niger, cum paucis pilis albis eminet; *barba* ad instar felium ex setis albis constat. *Pedes* admodum villosi sunt, & anteriores quinque digitis, posteriores verò quatuor tantum integrantur, & tantum cauda in extremitate nigricans per totum æqualis crassitudinis conspicitur. Musculorum tempora habet debilia. *Cranium* tribus suturis insignitur. Sed & viginti *dentib.* armatur, quorum incisores sunt duodecem (verba sunt Am- Ambros. de Digitat. l. 3. c. 3.
brosini) sed primus & sextus tam inferioris quàm superiores mandibulæ, quatuor mediis paulò minores sunt, quales in mustellis observantur. Canini quatuor cæteris longiores sequuntur. Molares sunt decem, quatuor superiorem maxillam utrinque muniunt, primi propè caninos trigonæ sunt figuræ duplici quadam appendice insigniti, ultimus in utraque superiori parte bifidus est utrisque, & altero valdè latior. Inferior maxilla sex molaribus decoratur, primus propè caninos, trigonam refert figuram, secundus floris lilii rudimentum repræsentat, tertius utroque latior & major est, fissus in medio, summitatib. acutis. Maxilla inferior illi est parva, quòd Galen. de usu part. l. 11. c. 2.
prona cibum non sumat. Pes acutissimis, crystallinis, tunica atque membrana inclusis armatur unguiculis, qui figuram, unguium aquilæ & vulturis æmulantur, pars inferior callosa est. Lynces in Orientali plaga vagari *Locus.*
Vitriacus scribit, inde in Europam delatos Ovidius, reperiri & in Americæ montibus Ovid. Metam. l. 15.
Thevetus author est. Elegantiorib. nigri per dorsum maculis insigniti in Lithuania, Polonia, Moscovia, & Suecia circa Helsingiam, ubi lynx Kattluchs nominatur, capiuntur: inventos & in Ducatu Wirtembergico, in rusticumque prætereuntem aliquando insiliisse, & ab eodem securi prostratum, Gesn. au- Gesner. in Hist. Quadrup.
thor est. *Cibus* lyncib. caro animalium, cato- *Cibus.*
rum sylvestrium inprimis, quorum caro suavior, si Olao M. credimus. Habent & cerebella quadrupedum in deliciis, hinc Gesn. se Gesn. l. c.
à quodam intellexisse scribit, lynces in arborib. aliquando latitare, & in majores quad rupedes prætereuntes insilire, & unguib. cervici infixis non dimittere, donec animalis prostrati laniato capite, cerebrum devoraverint, *Generatio.*
sunt qui affirment, corpore intacto sanguinem tantum sugere. Scaliger pauciora in Scaliger. Ex 210.
Scandinavia animalia reperiri scribit, quòd lyncib. in alimentum cedant. More canum Aristot. H. A. l. 5. cap. 1.
aversi congrediuntur, ut canes implentur, & ritu leporum superfœtant. Catulum ipsis adscribit Isidor. duos, tres, aut quantuor Odo- Isidor. Orig. l. 12. c. 2.
nus. Clarissimè omnium quadrupedum cernunt, ideò quidam corpora solida visu penetrare fabulati sunt. Velocis sunt cursus, adeò, Plin. H. N. l. 28. c. 8. *Visus.*
ut eum saltu præcipitent. De urina ita *Plinius*. Lyncũ humor ita redditus, ubi gignuntur, glaciatur arescitve in gemmas carbunculis similes, & igneo colore fulgentes, lyn-

curium vocatas, atque ob id succino à plerisque ita generari prodito. Novere hoc sciuntque lynces, & invidentes urinam terra operiunt, eoque celerius solidatur illa. Hoc postremum apud Ælianum & Isidorum invenies, prius Dioscorides vanum esse, quod lyncurium sit succinum pterigophoron, & pennas ad se alliciat, fatetur, & Brasavolus inane esse experientiâ ipsâ comperit. Tanta quoque oblivione, si prædam ferens retrospexerit, occupari quidam affirmare audent, ut prædæ ipsius oblita aliam quærat. ego si id verum est, nimiæ aviditati istud adscripserim. Æstate depilari, hyeme valdè hirsutum reddi; Odonus tradidit, quod villosis animantibus commune. An viscera virulenta & spumæ rabidorum canum comparandi habeat, quod apud Lucanum legimus, in medio relinquo. Haud contemnendas habet in medicando vires. Evonymus saxifrages herbas cum sanguine ad minuendos calculos miscet; Wekerus ex pinguedine ungentum ad eosdem pellendos componit. Crollius sal ex lapide & oculis cancri conficit. Unguis qui est in dextro pede pro pollice, contra convulsiones argento inclusus & appensus valet. Eosdem omnes cùm corio exuri efficacissimè in Carpatho insula tradunt. Hoc cinere potu proluvia virorum, ejusdemque aspersu fœminarum libidines inhiberi, item pruritus corporum, urinâ, stillicidia vesicæ. Eadem & jugulorum dolori monstratur in remedio. Pellis Bononiæ centum viginti libris venditur. Oppianus à magnitudine & parvitate eas distinguit, sibi undiquaque similes. In Italia duplex pellis ostenditur. Ampla, ad albedinem magis tendens, quæ lupi Cervarii esse creditur, & Ruffa, paulò minor, quam Cati pardi autumant.

Dioscor. l. 2. c. 74. — *Mores.* — *Lucanus Pharf. l. 6.* — *Usus.* — *Plin. H. N. l. 28. c. 8.* — *Differentiæ.* — *Oppian. Cyneg. l. 3.*

CAPUT IV.

De Tigride.

Nomen. NOmen huic belluæ à velocitate datum à Medis, qui tigrim sagittam vocant, putatur. Genere masculino Varro extulit, feminino Plinius, invenies & Tigrides in plurali apud Philomelæ authorem. *Descriptio.* Ad magnitudinem canis leporarii & ultra excrescere, quidam putant, ad equi Nearchus. Visa pellis, cujus longitudo quinque pedum mensuram superabat. *Oculos* habet splendore igneo micantes, *collum* breve, quale illis quæ pascendi gratiâ cervicem in terram non dejiciunt, *ungues* aduncos, *dentes* acutos, *pedes* multifidos. *Locus.* Magna ipsorum in Oriente & versus Austrum, in India nempe, intra Gangem & Hyphasin fluvios, in monte Caucaso, apud Besingos Peninuleis vicinos, copia, ut malè, in Hyrcania duntaxat haberi, Poëtæ prodiderint. Inveniuntur & in Java, ubi propter ipsorum metum minus gummi benjuini colligitur, Bengala, & montibus Peruanis. In Taprobana diuturna lucis usura frui, nonnullis proditum. *Cibus.* Omne animantium genus devorant. Elephantes sæpè superant, mulos pede apprehensos trahunt, oves, boves, canes, &c. laniant, nec ab hominibus temperant: hœdorum tamen præcipuè carnibus delectantur: tanta verò aviditate feruntur, ut viso animantis unius sanguine, per totum cupiant ire pecus, ut apud Statium habetur. *Stat. l. 8.* Omne genus fœmininum esse, quod nulli mares capiantur, Tzetzis memoriæ lapsi cum aliis opinio. *Tzetzes Chil. 12. c. 339.* ideo ex vento concipere prodiderunt. *Generatio.* Fabulæ à velocitate animalis apud veteres decantata origo, aversos congredi, & multos uno partu catulos edere, certum, nec inter se duntaxat miscentur, sed & in canes exardescunt. *Ælian. H. N. l. 8. c. 1.* Modum porcreandi apud *Aristotelem* habes. *Aristot. H. A. l. 8. c. 74.* Alligantur, inquit, canes locis desertis, per quæ tigres versantur, & nisi tigris in luxuriam solvatur, lacerantur, sed cum desiderio veneris premitur, mitescit, quod Plinius, ut apud Ælian. est, ita protulit. *Plin. H. N. l. 8. c. 40.* E tigribus eos (canes) Indi volunt concipi: & ob id in sylvis coitus tempore alligant fœminas. Primo & secundo fœtu nimis feroces putant gigni: tertio demum educant. In India Occidentali nullam Hispanis vim facere, infestare Indos, in provincia Bambæ albos homines non attingere, nigros adoriri, imò homine albo & nigro simul dormientibus albo intacto, nigrum corripere, Linschottanus prodidit, an ad Sympathiam referre debeat, dubito: *Sympathia & Antipathia.* sed quod Elephanto viso vehementer excandescant, quod bubalorum fimo pellantur, quod denique ad sonum tympani ferè insaniant, & seipsos saucient; inter antipathiæ exempla refero. *Balb. in Hodepor. c. 34. Pierius l. 2. Hieroglyph.* *Vox.* *Vox* ipsius propriè per rancatum exprimitur. Mutare & frendere, ira correptum scilicet, Oppianus dixit. *Oppian. Cyneg.* *Cursus.* Velocitati tremendæ & maximæ dum capitur esse, constanter à veteribus creditum. *Plin. H. N. l. 8. c. 18.* Totus n. fœtus, inquit Plinius, qui semper numerosus est, ab insidiante rapitur equo quàm maximè pernici, atque in recentem subinde transfertur. At ubi vacuum cubile reperit fœta (maribus n. non est cura sobolis) fertur præceps odore vestigans. Raptor appropinquante fremitu, abjicit unum è catulis. Tollit illa morsu, & pondere etiam ocyor acta remeat, iterumque consequitur, ac subinde, donec in navem regresso inanis feritas sævit in littore. Et hæc veterum sententia. Recentiores & ex his Bontius, inter errores ponunt, quæ de velocitate dicuntur. *Bontius de Med. Ind. p. 13.* Quia hæc fera tardigrada est, ac hominem, (multò minus aliam feram) vix cursu assequeretur, hinc est, quod apri, tauri sylvestres, cervi, sagacius hoc animal odorantes, ejus ungues cursu facilè eludant: ideoque in carrectis, ac inter virgulta latens circa flumina, quo prædictæ feræ ad potum, veniunt,

niunt, saltu obliquo in aliquam earum fertur, non secus ac feles in mures ac glires impetum faciunt: sic etiam ex insidiis hominem aggreditur, ac si, (quod sæpe fit) nimia cupidine prædæ aberraverit in saltando, lentè ac rugiens recedit: si quoque ab homine detectam se sentiat, abibit, &c. hæc Bontius, quo mortuo, multa quoque Exotica de plantis & animalibus interiisse doleo. De cætero, sobolis est amantissimi hæc fera, ideo viso homine protinus catulos transfert; ablatis, in obvium quodcumque crudeliter sævit, & rabie correpta, perit. Etsi autem idomitæ ferè sit crudelitatis, indulget tamen aliquando patientiam flagello; & Ovidius, obsequium Tigres domare dixit, & apud Senecam, osculatur Tigrim suus custos. Nec desunt mansuefactorum exempla. D. Augustus Q. Tuberone, Fabio Max. Coss. IV. Nonas Majas, theatri Marcelli dedicatione, tigrin primus omnium Romæ ostendit in cavea mansuefactum: Divus verò Claudius simul quatuor. Sub Gordiano decem Romæ visæ, in triumpho Aureliani quatuor. Heliogabalus tigrides currui junxit. Nunquam tamen feritatem exuunt, aliquando submittunt, sed cum minimè expectaverimus, torvitas mitigata exasperatur. Id Abdias Babylonius prodidit; nec ignotum, dum per urbem ad spectaculum ducuntur, campanulis cingi, ut spectatores ab improviso impetu sibi caveant. Sæpè nec catenis benè vinciuntur. Succo Mandragoræ vel opio in stuporem conjiciantur necesse est, ne per urbem deductæ, lædant. Posterioribus hujus feræ partibus in cibis Indos usos, prioribus tanquam Phœbo sacratis, quas versus orientem solem attollere, ut ajunt solent, abstinuisse, Philostratus author est. Tota carne Congitanos vesci, ab alis seu mustacibus quod eorum esu morte furiosâ corripiantur, ideò edictis Principum cautum est, ne quis pellem illis carentem venum deferat, abstinere, apud Linschottanum legimus. Ledesma Hispanus bubula carne nihilo deteriorem invenit. Ungues incolæ Cerebari in corollis texunt, his rediminiti, animosiores se existimant. De *Generibus* Tigridum, nihil ferè apud veteres Authores occurrit. Equidem refert ex Ctesia Pausanias, esse apud Indos Manticora dictum animal, cui triplex dentium sit in utraque maxilla ordo, missiles in cauda aculei, idque Tigrim esse quidam opinantur. Strabo quoque ex Megasthene reliquit, Tigrides apud Prasios dupla fere ad Leonem magnitudine esse; quis tamen quæso id de Tigride sumendum probaverit. Apud recentiores tamen aliquot illarum *Differentiæ* occurrunt, quoad molem, furorem, & speciem. Vulgaris, inquit Nieremberg. nostris est major: huic alia similis, quæ, quia minor, ab Indis *tlaco ocelotl*, id est, parva tigris nuncupatur, maculis nigris & fuscis conscripta, non pallidis & candentibus ut aliis communes sunt. Peruani, ut Garcilassus putat, tigridem vocant Uturuncu: nam, quod Joseph Acosta dixit, ursos dici aboronocos, corruptâ nonnihil ab Hispanis voce, non ita exploratum censet; veumari n. ursus dicitur. Ferociores sunt leonibus: avide Indos quærunt, etiam in domibus & casis; & nisi constanter fores sint clausæ, clanculum ingrediuntur, & correptum aliquem barbarum mordicus deferunt, non secus ac felis murem: nec adversus illas arbores asyla, quas ascendunt ut illinc dejiciant fugientem & lacerent. In expeditione Fedremani quædam tigris cohortem militum agressa, in medio omnium dilaceravit Hispanum unum, tres Idos, tutaque & impunis evasit. Nihil ominus tanta feritas elumbatur: si vel baculo circa renes cædatur, languet & vincitur; non alia via patet victoriæ. Nulla alia fera magis timetur Indis Occidentalibus imo in veneratione est. Dæmon illis sæpissimè specie tigridis loquebatur. Ungues venenati creduntur, nunquam reparatur plaga ex illis. Jam post introductum Euangelium reverentiam imo timorem hujus feræ amisit Barbaries. Capitur laqueis, alicubi muscipulis. In Bengala ferocissima invenitur; & contumacis odii: usque ad triginta milliaria insequitur per littora navim quâ aufugit læsor. Obviis præterea quibuscunque hominibus & feris atrox. Prævenit natura tantam pestem. Comitatur tigrim aliud animalculum, quod assiduo latratu illam indicat, quo audito feræ aliæ recedunt, aut conduntur, homines fugiunt. Sunt illæ tigrides humanæ carnis avidissimæ, avidiores Nigritarum quos internoscunt navium, si quam in ora perspexerint, per viginti leucas cursitando prosequi solent, ut si quis in terram exscenderit, devorent. De nocte in naves insiliunt, ut incautos naviculatios opprimant. Referam hujus exemplum memoratu dignum, quod accidit interim dum nostri in Bengala agerent. Æthiops quidam servus cum somniasset à tigride se abreptum, sequenti nocte sub navis, qua vehebatur, prorâ se abscondit. Rogatus à Domino causam, somnium nocturnum enarrat; cujus veritatem illâ ipsa nocte eventus probavit: omnibus n. dormientibus, tigris in navim insiliens, cæterisqui qui plus quam triginta in navi jacebant, intactis, de sub prorâ miseri Æthiopis apprehendit latus, & abripuit. Felicior alterius sors fuit, sed divina protecti providentiâ. Hic cum haud procul in navi ageret à littore, à tergo hinc eum tigris, ab aquâ è flumine illinc crocodilus invadit: sed audi casum. Tigris, ut adversarium præverteret, prædamque extorqueret, nimia velocitate ultra hominem delata, & in navis latus impacta, in crocodili fauces incidit;

Mores.

Plin. H. N. l. 8. c. 11. 17.

Jul. Capitol. in eod. Vopisc. in eod.

l. 6. Hist. Apostol. Thevet. Cosmogr. T. 2. l. 19. c. 7. Petr. Victor. variat. lect. 4. c. 3.

Usus.

Philostr. l. 2. vita Appollon.

Petr. Martyr. Decad. 3. l. 2.

Differentiæ.

Pausan. in Bœot.

Strabo Geogr. l. 15.

Nieremberg. Hist. Exot. l. 9. c. 15.

cidit; hoc modo evasit. Dici nequit, quantopere Bengalani tigridum rabiem metuant: hinc variis è nominibus nuncupant, veriti ne si proprio dicerent nomine, continuò dilacerentur. In Brasilia magna trigidum vis, quæ famelicæ horribili possent velocitate, tremendis viribus. Eædem pastæ tantâ dicuntur esse ignavia, ut à gregariis etiam equitibus confestim in fugam agantur. Non homines tantum perdit gula. In novâ Hispania speculatur ex arboribus ad ripas fluminum crocodilos: inde desiliit, & incautos occidit. Aliquando non minore jactura à tigride Indicâ infesta Darien fuit, quam olim à fero leone Nemea, & à rapido apro Calydonia, ut Petrus Martyr narrat. Integro namque semestri noctum ajunt axactam fuisse, nullam indemnem, quin vel juvencam aut equum, canem aut porcum, intra vici ipsius vias interfecerit. Armenta gregesque jam minuebantur: imo & minime tuto referunt domo exisse quenquam, eo tempore præcipuè quando catulos alebat, tunc namque adoriebatur & homines, fame urgente catulorum, si homines prius occurrebant quàm brutum animal. Necessitate cogente tandem ars inventa est, quâ tanti sanguinis pœnas lueret. Exploratis quippe angustiis semitarum, quibus è cavernarum latebris ad prædam noctu prodire solebat: excavatâ ibi scrobe aliquâ, cratibus & aggesta terra levi superstratis, fallaciam occultarunt Indi. Veniens incautus (mas quidem erat) tigris decidit in foveam, & sudibus acutis in scrobis fundo defixis inhæsit. Saxis tum ingentibus ex fossæ margine in eum sudibus infixum dejectis, peremptus est. In mille assulas, & mille frustula fixa dextra directas hastas, & ab alto jaculatas, dirumpebat. Semianimis & exanguis formidine replebat intuentes; quid solutus & incolumis fecisset? Joannes quidam Ledesma Hispalensis, Vaschi Nunnes amicus, & laborum socius, de tigride illo se comedisse fassus est, bovinaque carne nihilo deteriorem esse retulit. Unde tigridem esse dicant, interrogati qui nunquam tigridem viderant, respondent, à maculis, à feritate, à dexteritate, signisque aliis ab Auctoribus datis tigrim arbitrari, cum & pardos pantheras maculatos ex ipsis plerique se vidisse prædicent. Tigride mare perempto montes versus vestigia ipsius secuti, antrum, conjugale ipsius domicilium, adeunt, duos absente genitrice catulos uberibus adhuc matris indigos auferunt. Mutato consilio, quo grandiusculos effectos in Hispaniam post hæc mitterent, ferreis catenis diligenter in colla compositis, ad maternum antrum parvulos reportant à matre lactandos. Post paucos inde dies regressi ad speluncam, nec catulos reperientes, credebant eos à matre in frusta præ rabie dilaceratos, ablatosque, ne quispiam eis frueretur. Asseverant namque, solviè catenis nullo pacto potuisse vivos. Pellis peremptæ tigridis ad Hispaniolam, siccis herbis & culmo farta missa est ad Admirantum & Primores. Plura de his vide apud eundem Nieremberg. & Marcgr. H.B. l. 6. c. 10.

CAPUT V.

De Urso.

URsus, vel ab urgendo, quòd impellendo tum homines tum cæteros animantes prosternat; vel quasi orsus, quòd ore suo formet fœtus; seu quod in ventre orsus, extrà ventrem linctu compleatur, vel quasi sursus, quia horret pilis, & δασύτριχος est, Latinis dictus est. Græci ἄρκτοι, vel ab ἀρκῶ propulso, quod ad injurias propulsandas anterioribus pedibus valeat; vel ab ἀρκέομαι, quòd sine externo alimento hyemem transigat, vocavere. *Nomen.*

Quantum ad Rationem externarum partium: *Corpus* ei crassum, & vix mobile, semper crescere quidam affirmant, inventosque longitudine quinque cubitorum, latitudinis tantæ, ut quodlibet vel bovis tergus vinceret, talemque Maximiliano Imperatori in Thermis Badensibus oblatum. *Pellis* ei spissa & villosa, *dentes* serrati, & penitus reconditi. *os* longum, celeres *oculi*, *pedes* manibus similes, in brachiisque & lumbis maxima vis, interdum posticis pedibus insistunt, *caudæ* diminuta, *genitale* simul ut exspiraverit cornescens. Adde his, *mammas* quatuor, *ventriculum* amplum, & *intestinum*, cum hyeme in antris dormientes capti exenterantur, vacuum, & adeò adductum, ut simul cohærere videatur. Galenus nervos recurrentes, qui in aliis animalibus difficulter observantur, in hoc evidentissimè conspici posse scribit. *Caput* ipsis invalidum est, vel præsertim synciput, quod leoni fortissimum: ideò urgente vi, præcipitaturi se ex aliqua rupe, manibus ex operto, jaciuntur. Eo tempore quo latitant, *sanguinis* exiguas circa cor tantum habere guttas, reliquo corpori nihil inesse, Theophrastus credidit. Nulla denique eis secundum Plinium medulla: axungiam & lardum habere, Monachis in Mesuen visum. *Descriptio.* *Vadian. in Melam.* *Solinus Polyhist. Plin. H. N.* *Aristot. H.A.l.8. cap.27. Scalig. ed. l.8. cap.21.* *Plin. H. N. l.8. c.36.* *Theophr. de animal. latitantib.*

In plærisque terrarum partibus degunt, sed in Germania, Polonia, Lithuania, Norvegia, &c. & aliis Septentrionalibus, in Nova Zemla inprimis, maximè. In Anglia nunc non reperiri, Gesnerus prodidit nec in Creta insula, Plinius. In Africa quoque non haberi olim creditum, sed falsò. Esse, præter Herodotum & Solinum, Strabo testis est, dum Mauros, leonum, pardalium, & ursorum pellibus indui scribit. Magis autem montanis quàm planis delectantur. Unde Alpinæ rupes apud Stumpfium animosis abundant: in montibus Peru, multi nigri stabulantur; & Pernes mons Atticus apud Pausaniam, venatione ursorum clarus est, *Locus.* *Plin. H. N. l. 8. c. 58. & l. c. Herod. in Melpom. Solin. c. 29. Strabo Geogr. l. ult.*

πάμφαγον est animal. Plantis victitare apud Mathiolum, *Victus.*

Al-

Albertum, & Geſnerum invenies. Ille ſpecie rubi qui mora rubicunda & odorata producit, delectari ſcribit. Iſte, herbam cuculi, quam Botanici trifolium acetoſum vocant. Hic, radices quaſdam quibus cupiditas cibi expletur, & ſomnus conciliatur. Nam in Alpibus Helveticis ajunt, vaccarum paſtorem, poſtquam urſum, radicem è terra avulſam comediſſe, eminus vidiſſet, radice eadem, poſt urſi diſceſſum deguſtata, tanto ſomni deſiderio captum, ut in via ſe proſternere neceſſum habuerit. Herbam arum comedere, quamprimum è latibulis egrediuntur, Ariſtoteles author eſt. Sed & arbuſtum quoddam ſpinoſum, foliis ferè ut apii diviſis, flore albo, baccis rubentibus, in montibus circa Tridentum panis urſi appellatur. Veſcuntur & fructibus arborum, quas conſcendunt, leguminibus, melle, cancris, formicis, & carnibus, ſeu præmaceratis & propemodum putridis, ſeu recentibus. Maximè tamen favos appetunt, habeturque apud Jovium faceta de quodam ruſtico in Moſcovia hiſtoria, qui in cava arbore, profundo mellis gurgite collo tenus immerſus, & biduo vitam ſolo melle ſuſtentans, urſo in arboris ejuſdem cavitatem, more humano ſe dimittentis, beneficio, cujus pellem tergoris manibus comprehenderat, extractus fuit.

Ariſt. Hiſt. Anim. l. 8. c. 17. Plin. H. N. l. 10. c. 73. Ariſtot. H. A. l. 8. c. 5.

Piſcibus in Iſlandia & glaciali Oceano veſci, Gabottus Venetus, prodidit. Bibunt quidem aquam, ſed nec lambendo, quod carcherodontum, nec ſorbendo, quòd continuis dentibus munitorum proprium, ſed aquam mordendo, ut apud Ariſtot. habetur.

Martyr. Decade. 3. l. 6.

Urſæ veneris ſunt appetentiſſimæ: Ideo, quoniam feræ gravidæ maribus non miſcenſcentur, præter lyncem & leporem, ne diutius maritis careant, & maturius ad Venerem redire poſſint, ventrem ante certum tempus elidere creduntur. Mares, in puellas quoque libidine ferri, proditum. Raptam ab uno in montibus Allobrogum quandam, quam venereo complexu proſecutus eſt, & pomis agreſtibus pavit, Philippus Coſſeus, Conſtantienſium ſacris præfectus, Geſnero retulit: Danorum verò Regum ſtemmata, à quodam dicto urſo, qui ex puella ab urſo compreſſa natus eſſe dicitur, deduci, & Saxo refert; & duo Magni Upſalenſes Epiſcopos, Gothicos Reges ex urſo & virgini nobili originem ducere produnt.

Ariſt. H. A. l. 8. c. 6. *Generatio.* Oppian. Cyneg. l. 3. v. 146. Saxo Gramm. Hiſt. Dan. l. 10. Magnus l. 8. c. 2.

Coëunt menſe Februario, ſeu hyemis initio, non eodem modo quo quadrupedes, ſed intra mutuos amplexus, velut humanas conjugationes, ſeu ut Plinius, ambo cubantes complexique id eſt humanitus ſtrati. Gravidæ latent, ſecretique honore reverentur maras gravidas. Uterum triginta dies ferunt. Pariunt tum unum, tum etiam duos, ſed complurimum quinque. De *partus forma* variatur. Lucinæ illis properantius tempus eſt, inquiunt Plinius & Solinus, quippe uterum trigeſimus dies liberat: unde evenit, ut præcipitata fœcunditas, informes creet partus. Carnes pauxillulas edunt, quibus color candidus, oculi nulli, nulli pili, & de feſtinâ immaturitate tantum rudis ſanies, exceptis unguium lineamentis. Has lambendo ſenſim figurant, & interdum ad pectora fovent, ut adſiduo incubatu calefacta, animalem trahant ſpiritum. Idem Ariſtoteles, Oppianus, Ovidius, & alii dixere. Inde quibusdam Urſus quaſi Orſus dicitur.

Plin. H. N. l. 8. c. 36. Ariſt. H. A. l. 5. c. 1. Solin. Polyhiſt. c. 39. Ariſtot. H. A. l. 6. c. 30. Solin. d. l.

At recentiores contrarium experientia docuit. Capta in valle Anania ſupra Tridentum gravida urſa, quam ex enteratam, catulos omnibus membris diſtinctos geſtaſſe, animadverſum eſt. In ſenatus verò Bononienſis Muſæo, urſulus à cæſo matris utero extractus, omnibus ſuis partibus formatus, in vitreo vaſe ſervatur. Nec malè Camerarius opinatur, ſecundinarum quibus fœtus urſæ obvolutus eſt, tantam craſſitiem, ut nonniſi diuturno linctu à matre āvelli poſſit, errori occaſionem dediſſe.

Ambroſ. Hiſt. quadrup. digit. l. 1. c. 5.

Capitale *odium* gerit cum *Phoca*, *equo*, *apro*, *mortuis*, & *mappa*. *Phocam* ſummopere abominari Oppianus reliquit. Agnoſcit *equus* hoſtem nunquam viſum, ac protinus ſe parat ad pugnam: in qua arte potius quàm viribus utitur. Tranſilit enim urſum, & ipſo ſaltu poſteriores pedes impingit in caput. A mortuis abhorrere dicuntur, quòd homines proſtratos, ore ad terram verſo, retentoque ſpiritu, illæſos relinquant. Viſa mappa, teſte Seneca, ad iram concitantur. Aconito quoque pereunt, nec non faba lupina, ſeu marcilio, quam conſiliginem eſſe putat Geſnerus. Piſces etiam quidam nigri venenati in Armenia reperiuntur, quorum farina aſperſas ficus ſi comederint, intereunt. Muſica delectari, experientia docuit.

Antipathia. Ælian. H. A. l. 5. c. 15.

Vocem ſi attendas, ſævire dixit Spartianus, rugire alii.

Vox.

Naturam & *Ingenium*, ſequentia teſtantur. Cum deguſtavere mandragoræ mala, formicas lambunt. Cum nauſea laborant, myrmeciam adeunt, aſſidenteſque linguam flurore dulci fluentem exertam, leviter tam diu tenent, donec formicis ſcatere viderint. Vulnerati, ſiccis herbis ſibi medentur. Urſæ à latitatione egreſſæ in liberam diem, tantam patiuntur lucis inſolentiam, ut cœcitate obſitas putes. Oculi quia hebetantur crebrò, maximè favos expetunt, ut convulneratum ab apibus os, levet ſanguine gravedinem illam. In antrum, non recto ſui corporis motu ſed ſupina ingreditur urſa, & dorſi ſui tractu repit, ut veſtigia obliteret. Ibique poſtquam eſt egreſſa, ſe quieti dans, habitum corporis extenuat per quadraginta dies: è quibus quatuordecem immobilis manet, reliquis aliis movetur: tantum ſolo lingendo dextro pede ſe ſuſtentat, eique inteſtinum eatenus adducitur, ut propemodum cohæreat. Mares, inquit Plinius, quadragenis diebus latent, fœminæ quaternis menſibus.

Solin. Polyhiſt. c. 39. Plutarch. l. ſectum animal. Solin. l. c. Plin. H. N. l. 8. c. 33. Ælian. H. A. l. 6. c. 3. Plin. H. N. l. 8 c. 36.

Specus

Specus si non habuere ramorum fruticumque congerie ædificant, impenetrabiles imbribus, mollique fronde constratos Primis diebus bis septenis tam gravi somno premuntur, ut ne vulneribus quidem excitari queant. Tunc mirum in modum pinguescunt. Ab iis diebus resident, ac priorum pedum suctu vivunt. Mirum dictu, credit Theophrastus per id tempus, coctas quoque ursorum carnes, si asserventur, increscere; cibi tunc nulla argumenta, nec nisi humoris minimum in alvo inveniri: sanguinis exiguas circa corda tantum guttas, reliquo corpori nihil inesse. Procedunt vere, sed mares præpingues, ut movere sese facilè nequeant. Fœminæ non ita pinguescunt, quod eo tempore pepererint. In iisdem licet foveis, partitis tamen per scrobes secubationibus dividuntur. Exeuntes herbam arum dictam, laxandis intestinis alioquin concretis devorant, circa surculos cum dentiunt prædomantes ora. Si quando tauros adoriuntur, sciunt quibus potissimum partibus immorentur, nec aliud quàm cornua aut nares petunt: Cornua, ut pondere defatigent, nares, ut acrior dolor sit in loco teneriore. Animæ virus pestilens. Contracta halitu ejus attingit nulla fera, citiusque putrescunt afflata reliquis. In Mysia ajunt esse genus alborum, qui cum à venatoribus urgentur, talem halitum edunt, qui canum carnes putrefaciat. Quantum ad *Usum* in *Cibis*, etsi caro ursorum sit frigida, mucosa, difficilis concoctu, spleni & hepati in commoda: Alpinis tamen & Helvetiis, Brujerino teste, in deliciis habetur, ipseque se eas in cœna apud Symphorianum Campegium comedisse, culinæ artificio conditam asseverat. Sed juvenculis ille ursus erat, qualem, & quidem hyeme captum, in cibis adhibere debere, Bartholomæus Scappius scripsit. Licet n. Quintili mense ob pabulum pinguiores sint: tamen, quod caro tum malum odorem spirare soleat, à mensis excluduntur. Cæterum anteriores duntaxat pedes inter cibos suaviores ab Æliano reponuntur, quos & principes viros appetere Michael Herus prodidit, forte quòd plurimum exerceantur. Salsos & in camino siccatos qui ederunt, optimum & suavissimum esse cibum Gesnero retulerunt, nec amplius se mirari, quod eos per hyemem inter latendum fugant. Cerebrum venenatum esse Sava norola scripsit. *In Medicina* magni sunt partes usus. *Oculus* exsiccatus & puerorum collo appensus, adversus pavores nocturnos ameletum esse dicitur: supra sinistrum hominis brachium alligatum, quartanam febrem mitigat. *Sanguis* panos & apostemata, in quacunque parte discutit, & pilis qui in oculis nascuntur prodest, & pulices enecat. *Adeps* livores & maculas eximit: ambustis, cum lilii radicibus prodest: igni sacro illinitur: ulcera in tibiis & cruribus admixtâ rubricâ sanat: rimas pedum, alumine addito, sarcit: raptos alopeciæ vitio capillos restituit, & un guento sympathetico seu armario admiscetur. *Pellis* demorsis à cane rabido substernitur. *Pulmo* attritus à calceamentis contractos ab inflamatione tuetur. *Fel* articulorum doloribus utilissimum tradunt: ab Arnoldo Villanovano ad epilepsiam commendatur: tussim admixto melle sanat: in pessum ad conceptum promovendum adhibetur. *Pili* cum adiantho & arundinum radicibus adusti, magnæ sunt in generandis pilis efficaciæ. Difficiles partus solvi, cum quis tectum in quo gravida sit, lapide quo ursus interfectus est, transmiserit, Plinius fabulatur. Adhibetur ursus & ad alia. *Pelles* Samojedis & Lapponibus ad vestimenta inserviunt: aliis ad stragula. Olim equites, loricas & galeas iisdem tegebant, ut truculentiores apparerent. Palladius ferramenta quorum in agris colendis usus, sebo, adversus grandinem & gelu inungit: Mizaldus, cortices vitium adversus erucas & glaciem. Fuit eorum & in spectaculis ac suppiliciis sumendis usus. Annalibus notatum est. M. Pisone & M. Pisone & M. Messala Coss. ad XIV. Calend. Octobris, Domitium Ænobarbum ædilem curulem ursos Numidicos centum, & totidem venatores Æthiopas in Circo dedisse. *Differentias* quod spectat, sunt Magni, Parvi, Nigri, Albi. Tales infestavere Hollandos, cum per glacialem Oceanum transitum in Catajam quærerent. Stupendæ erant magnitudinis. Nam occisor. pelles ad tredecem pedes ascendebant. Sunt & in Mysia albi, quorum superius facta mentio. Strabo fulvosum, in illa Arabiæ regione ultimo promontorio contermina notarit: Agricola in fuscos & nigros dividit. Helvetii parvos, *saxatiles*, magnos *capitales* vocant. Sunt & in novo orbe ignavi, qui solis formicis victitant, canibus cedunt, & bacillo percussi fugiunt, nec ullum caudæ vestigium habent: Myrmeciphagos appellare possis. Inveniuntur in provincia Veræ pacis maximi, lanigeri satis, nigris pilorum sive lanæ grumis. Cauda illis palmaris duntaxat: manus velut humanæ. Simi sunt velut nigritæ, rotundo rostro, depili & rugoso: In Virginia eduntur. Meticulosi sunt, fugiunt hominis, aufugiunt ad arbores, inde deturbantur, sanciati jaculis. Provincia Beach, si Paulo Veneto credimus, domesticos & innoxios producit. Hoc unicum addere placet, habuisse Suidrigellum Lithuaniæ Principem ursum matutinis horis à nemore discedentem, qui palatio appropinquans anterioribus pedibus fores percutiebat, & cibo sumpto, remeabat in sylvam. Solent & sectæ cujusdam apud Turcas religiosi, ex eremo egressi, cervum vel ursum tintinnabulum colla ferentem per urbes & pagos circumducere.

Solin. l. c.

Usus. Galen. de Alim. facult l. 3. c. 2. Brujer. l. 13. de cibis. c. 41.

Plin. H. N. l. 8. c. 36.

Differentiæ.

Purchas. Navig. T. 3. l. 4. c. 5.

Strabo Geogr. l. 16.

Majol. Colloqu. 7. de quadrup.

Niemb. H. E. l. 9. c. 28.

Textor Tomo. 2. Off.

C A-

CAPUT VI.

De Lupo.

ARTICULUS I.

De Lupo in genere.

Aldrovand. Histor. Digit. l. 1. c. 6. *Nomen.*

LVpum in genere & ſpecie conſiderabimus, eidemque *Gulonem* adjiciemus. Dicitur Latinis lupus, vel quaſi leopus, quòd in pedibus leoninam virtutem gerat; vel à Græco λύκος, à rabie nempe rapacitatis; vel ἀπὸ τῆς λύκης, à diluculo, ſeu quòd in colore pellis crepuſculorum albedinem æmuletur, ſeu quòd primâ luce ad raptum exeat; ſeu quòd oculi ipſorum ſint terſi & in tenebris fulgeant. Græcis dicitur λύκος, κυνηκίας, ſi textus apud Varinum corruptus non eſt, Heſychio ὀλκὸς, quod poteſt eſſe ab ὀλέκω. Alibi νυκτερινοὶ κύνες vocantur. Fœminæ, λύκαινα nomen.

Deſcriptio.

Sunt verò lupi canibus magnis, maſtinis, ſeu paſtoralibus ſimiles, coloris, ut in differentiis dicetur, varii. Habent *oculos* ravos, qui ſplendent lucemque jaculantur. *Dentes* ſerratos, teretes, acutos, & inæquales. Rictum amplum, & os quod maximè diducunt. *Collum* in eas brevitatis anguſtias compulſum, ut contorqueri retroque verſari non queat: & ſi retrò velit aſpicere, totum corporis truncum contorqueat neceſſe eſt. Ideò quidam ex ſolido oſſe conſtare prodidere, ſed falsò. Clamorganus enim in diſſectis vertebras obſervavit, cui & Philes adſtipulatur. Habent & muſculos temporales magnos & nervoſos, prodente Galeno. *Cerebrum* quod cum luna creſcit & decreſcit, ſi Alberto credimus. *Cor*, ſi ſiccetur, odoratum. *Iecur*, ungulæ equinæ ſimile. *Genitale* oſſeum. *Pedes*, priores quinis digitis diſtinctos, poſteriores quatuor. *Oſſium* ſubſtantiam denſiorem. *Renes* aliis ſimiles, ſed qui, in ſenectute, vermes vel ſerpentes, quod ſe in tribus vel quatuor cadaveribus obſervaſſe, Clamorganus ſcribit, producant. In *veſica* lapillus reperitur, qui Syrites dicitur.

Ælian. H. A. l. 19. c. 26.

Clamorg. l. de lupor. venat.

Galenus de uſu partium l. 10. c. 2. Plin. H. N. l. 28. c. 20. Galen. l. 11. de uſu part. c. 8. Plin. H. N. l. 11. c. 37.

Locus.

Nulli ſunt in Sardinia, ſi Pauſaniæ credimus; Creta, ſi Ariſtoteli; Olympo monte Macedoniæ, ſi Plinio & Solino. Angliam hoc animalis genus non alere certum. Sub Edgaro, Ednii II. exſcindi cœpti, in totum poſteà eradicati ſunt, non in Cambria tantum, ſed in aliis quoque provinciis. In Septentrionalibus provinciis magna luporum copia: in Muſcovia inprimis, pecori, jumentis & hominibus inſidiantur, cujus exemplum apud Olearium in itinerario Orientali invenies. Haud paucos in regno Senegæ inveniri, prodidit Cadamuſtus. In provincia Scotiæ Anguſia, ejuſque valle Glamore reperiri, qui ferarum duntaxat raptu vivant, apud Boëthium habetur.

Pauſan. in Phocicis. Ariſtot. in Mirabil.

Olear. Itiner. p. 119. Cadamuſt. c. 29.

Cibus.

Carnivori ſunt, & inprimis ovillam appetunt. Ideò caulam ingreſſi, omnes ferè interimunt. Equis, bobus, anſeribus, inſidiantur. Humanæ ſapore maximè illiciuntur, ſi humanum cadaver prius guſtaverunt. Prægnantibus capto odore inſidiari Olaus M. prodidit. Sed nec ſuæ ſpeciei, ſi fames premat, parcunt: reſtaturque Clamorganus duos lupos die antecedenti occiſos, ab aliis nocte ſubſequente devoratos fuiſſe. Ælianus verò animadvertit, fame urgente multos ſimul excurrere, vertigine correptum & cadentem à cæteris laniari. Coram catulis qui ablactantur, prædam nuper voratam evomunt, & grandioribus factis agnum vel anſerem apponunt. Præter carnes, plantam illam Scythicam Borametz dictam appetunt. In regno Congo oleum quod ex palmis elicitur, ſorbent. Terram quoque & argillam comedunt. Inde fortè lapis lithargilos dictus, qui in ventriculo, undecim uncias pendens, gyris & plicis intortus, à Schenckio obſervatus eſt. Albertus, non fame ſed naturali inſtinctu id facere, dixit, ut gravior redditus, quæ invaſiſſet, ſua mole deprimere poſſet. Edſaturatus per magnum temporis intervallum fert inediam, eique tum venter latè projicitur, lingua tumeſcit, os obſtruitur, manſuetuſque evadit: lingua extenuata, iterum in lupum transformatur. An cibos defodiant, ex æquo eoſdem dividant, & ad reliquias ululatu alios advocent, quod Albertus prodit, venatoribus decidendum relinquo.

Olaus de gent. ſept. l. 18. c. 10. Clamorg. l. de venat. lupi.

Porta Phyſiog. l. 4. c. 4. Linſchot. in Navig.

Schenck in Hiſt. monſtror.

Generatio.

Coëunt eo modo quo canes, in medioque coitu, inviti etiam cohærent; coëuntque uno anno nonniſi per dies duodecem, quos à natali Chriſti quidam computant. Libidinis tempore acrius in eos qui acceſſerint ſæviunt, inter ſe tamen, quòd gregales non ſint, non dimicant. Gerunt utero duos menſes, & tandem quoad numerum & cæcitatem catulorum ut canes pariunt. Novem catulos generare vulgaris apud Helvetios ſermo, teſte Geſnero, qui etiam ex Rhæto quodam audivit, catulos in Rhætia circa Calend. Maij, ſeptem vel novem aliquando ex una parente, ex latibulis auferri. Idem ajebat vulgò ferri lupam primo partu unicum eniti catulum, ſecundo geminos, & ſic deinceps, ſingulatim catulo ſemper auctiorem fieri partum; uſque ad decem, inde ſterileſcere. Intra duodecem dies parere, quòd Latonam oberrantem totidem diebus ex Hyperboreis Delum deduxerint, ſub ſpecie lupæ, propter metum Junonis, fabuloſum eſt. Antipater apud Plutarchum partum projicere adſerit, cum glandiferæ arbores florem abjiciunt, quo guſtato uteri illarum referantur; cum ejus copia non eſt, partum in ipſo corpore emori, nec in lucem venire poſſe: præterea regiones illas à lupis nòn vaſtari, quæ glandium quercuumque feraces non ſunt. Potus ſunt parciſſimi.

Ariſtot. H. A. l. 5. c. 2.

Ariſtot. H. A. l. 6. c. 15.

Plutarch. prob. 38.

Antipathia.

De *Antipathia* hæc apud authores occurrunt. Homo, quem prius viderint conticeſcit: & anticipatus obtutu nocentis, licet

Solin. in Polyhiſt.

licet clamandi votum habeat, non habet vocis ministerium. Oculus erutus, quadrupedes domesticas terret. Mulier si unquam supra calidam lupi urinam minxerit, non concipiet. Cauda ad præsepe suspensa, facit ne comedant. Rumpi traditur equos, qui vestigia luporum sub equite sequantur: quod si lupi calcaneum equi quadrigam trahentes conculcent, sistentur tanquam ii cum quadriga conglaciassent. Oves ab eo adesæ suaviorem habent carnem, verum lana pediculos & pruritum generat. Agni nuper nati, nec alicujus animalis effigiem extra caulam conspicati, audito repente luporum ululatu, examinantur. Pellis eorundem lupinæ superposita statim depilatur. Stercus in ovili occultatum, pecudes quiescere prohibet, nisi auferatur. Fides ex intestinis ovium, cum intestinis luporum permixtæ, obstrepentes omnem citharæ concentum interturbant, quod tamen falsum esse experientia docuit. Scillam si contigerit repentè contrahitur. Lapides ideò perhorrescit, quòd in parte à saxis icta vermes nascantur. Scintillis ex silice emicantibus ita terretur, ut etiam famelicus accedere non audiat. Tympanum ex ejus corio formatum cætera animalia fugat. Cantus denique & sonus ipsi inimicus est. Pythiocaris tibicinem, cum tibiâ magna contentione incitatos numeros caneret, impetum luporum repressisse prodit. Gesnerus verò novit quendam, qui cum lapidibus lupum terrere non posset, sono tympani, quod gestabat, perterrefactum fugavit. Dicitur Psittacum amore prosequi. *Morbos* si attendas, rabie, podagrâ, & cynanche laborare solet, lycoctono sumpto interit. Vulneratus, in luto se volutat, & sic sanguinem sistit. Permultos annos vivunt, & ex dentibus in senecta malè afficiuntur, ita ut etiam edentuli fiant. De *Moribus* & *Ingenio*, ut aliquid dicamus, viscera quia habent infirma, ideò herbas comedunt, Dracontium inprimis ad acuendos dentes. Breves, inter cæteros magis audaces putantur. Cum in foveam inciderunt, vel se inclusos sentiunt, præ stupore innoxios se exhibent, quod una & altera historia, Gesnerus confirmat. Percussores cognoscunt, & ex observato invadunt. Fætus suos amant: fœmina partus custodit, mas pro catulorum salute cibos ad ipsam defert. Cum fugiunt, catulos secum ferunt. Cœlo præcipuè nubilo insidiantur, ut magis lateant. Cum per folia incedunt, ne strepitum faciant, lingua pedes suos lambunt, & lubricos reddunt. Fluvios transmissuri, ne undarum fluctibus abripiantur, singuli apprehensis morsu prænantium caudis, unâ serie transmittunt, à quo ingenio λυκάβας annus dicitur. Suidas χειμῶνος ὥρᾳ, ita transmittere ait. Apprehensis quoque mutuò caudis, bovem è palude extrahunt. Dum cibum capiunt, vel intuentibus irascuntur. Si homo pariter & aliud animal se offerant, semper homini, narrante Alberto, parcunt. Narravit sanè mihi, inquit Conradus Gesnerus, quidam, lupum se vidente, morsu comprehendisse lignum triginta vel quadraginta librarum in sylva, & cum eo se assuefecisse transilire grandem eo in loco arboris abscissæ truncum: tandem, cum satis peritus transiliendi sibi videretur, se abscondisse: & adveniente propter satam ibi avenam porcâ sylvestri, cum pluribus ætate differentibus porcis, anniculis, bimis, prorupisse, apprehensoque porco, qui æqualis pondere videbatur ligno, quo cum transilire truncum didicerat, saltu retrò truncum se recepisse, & interemptum ibi porcum devorasse. Aliquando cum canibus amica societate confœderantur, & caulas invadunt. Si in minorem aliquam pecudem inciderint, auricula comprehensa, secum currendo abducunt; renitenti clunes caudâ feriunt, ita ut lupo interdum celerius currat. Ubi caulas intraverunt, omnes interficiunt, antequam aliquam ad comedendum attingant. Tauros à fronte adoriri non audent, quòd cornua extimescant. Quamobrem primum, quasi rectâ viâ pugnaturi essent, minas gerunt, & illorum oculis sese crebrò inculcant: deinde se retorquentes in dorsum insiliunt, & acerrimè ad ejus perniciem incumbunt. More equorum & canum per ætatem canescunt. Famelici, noctu vento adverso, odorem escæ, per medium milliare sentiunt, inventumque cadaver trahunt & devorant. Quandoque uno ululante alii conveniunt, & omnes simul equorum gregem adoriuntur, quod in Bononiensi territorio sæpe accidere solet. Turmatim etiam progrediuntur, & nocte intempesta, juxta destinatum pagum commorantur. Interim illorum unus in pagum excurrens canes excitat, & simulata fuga, usque ad insidiarum locum, ad se persequendum invitat; ubi canes ab aliis lupis dilaniantur. Frondes & salices ramulos porrigunt, ut capras his gaudentes inescent. Vocis ferè obliti eramus, quem eruditi ululatum vocant; Græci, per ὠρύω & ὠρύομαι exprimunt. Ad mensas inter honestos non admittitur, quod carnem habeat siccam, crassam, fætidam. In Insubriâ tamen aliquando editur. In *Medicina* multi est usus. Vivus, oleo cerati modo incoctus ad podagram laudatur. *Corio* ventrem constringere, in colica prodest, si Rhasi credimus. *Carnes* edisse, parituris prodest: aut si incipientibus parturire, sit juxta, qui ederit, adeò ut etiam contra illatas noxas valeat. *Adeps* antipodagricis unguentis admiscetur. *Sanguis* cum oleo nucum mixtus, surdidati prodest. *Caput*, sub pulvino reconditum, somnum inducit. *Oculus* dexter salsus adalligatusque, febres periodicas arcet. *Dens* gingivas extenuat, quo

Plin. H. N. l. 20. c. 14.
Ælian. H. A. l. 1. c. 6.
Porta M. N. l. 1. c. 14.
Oppian. in Cyneget.
Morbi.
Vita.
Ingenium.
Gesnerus Histor. Quadrup. p. 721.
Plin. H. N. l. 8. c. 22.
Ælian. H. A. l. 8. c. 14.
Gesner. Histor. Quadrup. p. 723.
Ælian. H. A. l. 5. c. 19.
Ambros. fin. de Digit. l. 1. p. 147.
Albert. l. 2. de Animal.
Vox.
Usus.

quo dentes levius proveniant. Qui per *lupi guttur* in synanche bibit, evadit. Hoc experimentum se ab Adolpho Occone accepisse, Agricola fatetur. *Cor* antepilepticis admiscetur. Medicamentum quod in M. S. Gesnerus invenit, ex visci quercini uncia unâ, visci de piro unc. s. mucronum de cornu cervi scobe dr. ij. cordis lupini dr. j. componitur. *Hepar* Archigones apud Galenum ad oris crustas commendat. Haud pauca de ejusdem usu apud Marcellum habebis. Idem, tussim ex vino tepido sanat, & phthisicis medetur. *Fel* cum elaterio umbilico alligatum, alvum solvit. Pars de *virga* in furno assa & incisa sumpta, veneris appetitum excitat. *Testiculus* dexter oleo permistus, & cum lana genitali muliebri applicatus, desiderium coëundi adimit. *Stercus*, colicis potandum, tempore Galeni, cum successu dabatur: imò, vel appensum, juvabat: sed in fruticibus & vepribus colligebatur. Vide Galenum. Quin & ossa in excrementis inventa, colo medentur alligata brachio, si terram non attigerint. *Ossa* exsiccata & in pulverem redacta, dolorem intercostalem tollunt. Inservit & aliis. Nam caput in columbario suspensum, mustelas & feles arcere dicitur. Rostrum inveteratum veneficiis resistit. Sanguis circa agrorum fines sparsus, lupos arcet. Eodem olim in sacrificiis utebantur, cum Dæmonas invocabant. Adipe novæ nuptæ, postes apud Romanos inungebant. Cauda supra præsepe suspensa lupos à stabulis arcet. De *Differentiis* sequenti articulo agemus.

Galen. de compos. secund. loca. l. 6.

Plutarch. in Iside & Osir.

ARTICULUS II.

De Lupo in specie, & de Gulone.

EX Lupis, alii sunt *Sylvestres*, alii *Aurei*, *Scythici*, *Marini*. *Sylvestrium* in Doffriniis montibus, qui Norvegiam à Suecia dirimunt, Olaus, Sardinia Lonicerus, meminit. Villosior est vulgari, flavi coloris, & caudam erectam gestans. Frequens est ejus apud Mediæ populos in ludis usus. Armati cum eis congrediuntur. *Aurei* à colore flavo eoque pereleganti ita vocantur. Minores sunt lupis communibus, voracitate tamen pares. Gregatim incedunt hominibus & armentis innoxii. More canum latrare videntur. In Cilicia & Turcia visuntur. Turcarum domos & tuguria noctu subeunt, & quicquid in eis esculenti reperiunt, devorant: quod si nihil horum obvenerit, pileos, vestes, calceos, & quicquid coriaceum est, auferunt. Ex pellibus vestes parantur. *Scythicus* in ultima Scandinavia, post Norvegiam & Gothiam reperitur. Animal est lupi magnitudine, perpetuò iracundum, Germani ab acie unguium, quibus maximè sævit, Grimmeklaw vocant. *Marinus*, animal est amphibium, magnitudine ursi, pelle adeò dura, ut gladiis penè sit impenetrabilis. Caput habet enorme, Oculos permultis pilis obumbratos; naribus & dentibus caninis; pelle villis erectis hispidâ, nigris maculis distincta; caudâ oblonga, crassa, villosa. In ventriculo nonnulli lapilli repeririuntur. Pinguedine scatet. Conspicitur in Oceani Britannici littore. In Insula Angræ tanta eorum multitudo, ut quandoque milliarius armentorum grex esse videatur. Visuntur & in insula post portum S. Crucis sita, & in Maritimo Peru tractu. Inimicitias cum avibus Buitri dictis gerunt, à quibus aliquando interficiuntur. Adeò amplas alas habent, ut extensæ spatium XV. pedum occupent. Lupo conspecto, altera lupi pedes apprehendit, altera ipsum rostro excæcat. Rugiunt ad instar leonum adulti; parvi, vocem hædorum imitantur. Hepar est edule. Angræ incolæ carnibus eorum tam recentibus quàm salitis nutriti, diu vivunt. Pelles ad vestimenta adhibentur. *Guloni* nomen à voracitate impositum est. Scaliger Vulturem quadrupedem; Crollius Boophagon Germani Vielfraß / nominant. Est, describente Miechovio, magnitudine canis, facie catti, corpore & cauda vulpinis, colore nigro. Reperitur in Lithuania, Moscovia, & aliis septentrionalibus regionibus. Vescitur cadaveribus, tantumque vorat, tympani instar infletur. Plenus, angustiam duarum arborum aut rupium angustiam ingreditur, & vi per infernas & superas partes excrementa trudit, rursusque ad cadaver regressa, sese implet. Congener ipsi fera Arabibus *Dabuh*, Africanis *Sesef* dicta, magnitudine & formâ lupum referens, quæ etiam cadavera eruit. Fortè est eadem cum veterum hyæna, quod & Gesnero placet. Sanguis hujus feræ pro potu venatoribus inservit: & melle rarissimo conditus, in pompis nuptialibus, propinatur. Pinguedine ulcera superlinunt. Intestina ad usum chordarum trahuntur. Ungulæ ab animali recenter avulsæ, & canibus aut felibus ostensæ, easdem fugant: appensæ, contra tinnitum aurium faciunt. Pellibus ob pulchritudinem vestes subducuntur: eorumque tegumentis honorabiliores hospites excipiuntur. Ideò ad exteros evehere non permissum. Stuporem si verum est incutit, quod proditur, in cubilibus harum ferarum quiescentes, res naturæ Gulonis conformes, & quòd semper comedant, somniare.

Ambrosin. Hist. Digit. l. 1. c. 7. Olaus de gent. septentr. l. 18. c. 11.

Bellon. obs. l. 2. c. 108.

Ambros. Hist. Digit. l. 1. c. 9.

Bellon. l. 1. de aquat. c. 3. Lopez. Hist. Ind. l. 1. c. 3.

Miechov. in descript. Sarmat. l. 2. c. 3.

Leo. African. l. 9.

Olaus l. 13. c. 6.

TITULUS II.

De Digitatis ſemiferis.

CAPUT PRIMUM.

De Vulpe.

ARTICULUS I.

De Vulpe in genere.

Ambroſin. Digit. l. 2. c. 1.

TAntum de Digitatis feris. Semifera vocamus, quæ licet feris ſint inſtructa moribus; ob parvam tamen corporis molem, ab hominibus facilè ſuperari, regi, & domari poſſunt. Talia ſunt; *Vulpes*, *Simia*, *Cercopithecus*, & alia hujus generis Indica, *Cynocephalus Papio*, *Upalim*, *Taxus*, *Caſtor*, *Lutra*, *Ichneumon*, *Muſtela*, *Genetta*, *Animal Zibethi*, *Lepus*, *Cuniculus*, *Sciurus*, *Glis*, *Mus*, *Talpa*, *Echinus terreſtris*, *Hyſtrix*, *& Tatus*.

Nomen. Iſidor. Origin. l. 12. c. 2.

Vulpes, & ut alii volunt *Volpes*, vel eſt quaſi volupes, quòd ſemper tortuoſis anfractibus ad alias animantes decipiendas currat: vel quaſi volipes, quòd ob curſus celeritatem volare videatur: vel quaſi valipes, ob pedum valorem, Latinis dicitur. apud Græcos plurima habet nomina. Dicitur namque ἀλώπηξ, quod nomen tam in maſculino quàm fœminino reperitur, παρὰ τὸ ἀλῶ & ὤψ ὠπός, à fallendis oculis; βασσαρὶς & βασσάρη Cyrenenſibus; θάμιξ, κερδῶ ab aſtutia, quæ Græcis κέρδος & κερδοσύνη; καθεύφη, κερδάλη, κερδία κῆλας, παρὰ τὸ κηλεῖν, quòd cauda ejus ad demulcendum apta ſit; κίναδος, quod nomen quidam beſtiæ omni imponunt; κινάνδρα, κιδάφη, ſeu κίδαφος, κίρα, κίραφος, κυθοῦρις, κοιλοβοῦρος, κοροῖτις, λαμπουρὶς, σκαφώρη, & cætera. Ουανὸν Phrygibus vulpem etiam ſignificat.

Deſcriptio.

De-ſcriptione non eſt quòd inſiſtamus cum notiſſimum ſit animal. *Genitale* mari oſſeum ut lupis, & muſtelis. *Caudam* habet villoſam, *Aures* breviores quàm canis.

Cibus.

Cibum ſi ſpectemus, delectatur gallinis, anſeribus, aſtacis, otidibus, cuniculis, leporibus, ſylveſtribus muribus, felibus, parvis canibus, quos coercere poteſt, locuſtis denique. Cum Maſſiliæ piſcatores Buopas Mænarum genus & magnos aſtacos per noctem in navicula reliquiſſent, vulpes buopibus inſidiata, ab aſtaco, forcipe, cui pedem interpoſuerat, capta eſt. Ab uvis quoque maturis non abhorrent, ut nec à pyris, ſi proverbium hoc ſenſu ſumi debet.

Locus. Miecho. de Sarmat. c. 1.

Non habentur in Creta, ſi Solino credimus. At in Ruſſia frequentiſſimæ ſunt: ut & Alpinis Helvetiorum locis. Ideò mercatores multas ibi pelles coëmptas, in alias regiones divendunt.

Generatio.

De *Congreſſu* tradidit Plinius, ad latera projectas coire, alii ad terram. Ariſtoteles, ſupervenientes commiſceri. Invadunt & diverſi generis animalia, modò corporatura & tempora graviditatis ſint æqualia. Ideò ex cane & vulpe, ad montem Ariſtoteles, Canes Laconici, *Alopecides* dicti, generantur. Pariunt catulos cæcos, quatuor ut plurimum; & parturientes ita ſecedunt, ut rariſſimè gravidæ capiantur. Editum fœtum lambunt, refovent, & concoquunt. (Ariſtot. H. A. l. 6. c. 34.)

Sympathia & Antipathia.

Cum ſerpentibus adeò amicè vivunt, ut in iiſdem cavernis quietè morentur. Hoſtilitatem verò exercent, cum plantis, avibus, & quadrupedibus. Ruta ſylveſtris cum eduliis gallinarum miſta, vel ejus ramuſculus ſub alis gallinarum alligatus, eaſdem à vulpe tutas reddit. Milvus, vultur, & aquila, vulpium catulos ſæpe rapiunt. Circus & Æſalo pilos ab iiſdem avellit, Corvos & pulpem in caveâ clauſos, tam acriter dimicare Avicenna vidit, ut corvi caput ſauciatum ſanguinem emiſerit; corvus verò labia vulpis adeò conſtrinxerit, ut hiſcere nequaquam poſſet. Taxi cum vulpibus ſæpenumero præliantur: hi taxos, cryptas ſtercore fœdando, fugant. Cervi eorundem gannitum reformidant. Lepores ſunt in illis inſulis frequentiores, in quibus nullæ vulpes.

Vox.

Vlulando & latrando canem imitatur, quando iraſcitur & dolet; alioquin, cum aliquid, ſi domi alatur, petit, gannit & blandè immurmurat. Hinc κνυζαίω ſeu κνυζέω, propriè de canibus, queribundem ululatum edentibus, profertur.

Mores & Ingenium. Plin. H. N. l. 8. c. 28.

Moribus & *ingenio* eſt doloſis. In Thracia amnes gelatos lacuſque nonniſi ad paſtus itura redituraque tranſit: & obſervatum, aure ad glaciem appoſitâ, craſſitudinem gelu conjectare. In caverna, multifores aditus facit, ne tam facile à venatoribus illaqueari poſſit. Quia lupus contactu ſcillæ convellitur, latebris ſuis eandem apponit. (Albert. l. 2. de Animal.) Pulicibus infeſtata, manipulum fæni molliſſimum, aut pilos ore continens, paulatim à poſteriori parte in aquam ſe mergit, ut pulices ad caput aſcendant, eoque immerſo, in fænum vel villum colligantur. (Ælian. H. A. l. 6. c. 64.) Echinos in arctum conſtrictos, quia adoriri non poteſt, urina in os redditâ, ſuffocat. Cum lepore ſe ludere velle ſimulat, & incautum devorat. Famelica, inſidioſè mortuam ſe ſimulans, ſpiritu compreſſo, exertaque lingua, poſtquam ſe in argilla rubra, ut cruenta quaſi appareat, volutaſſet, accedentes aves corripit. (Ælian. H. A. l. 6. c. 24.) In Ponto ſic Otidas venatur, ut & ſeſe avertens, & in terram abjiciens, tanquam avis collum, ſic caudam extendat. Eæ, hæc inſidiarum inſtructione ſeductæ, ad illam tanquam ſuam gregalem accedunt, & nullo negotio, capiuntur. In pedica capta, morſu pedem præſcindit, ut aufugiat: nullâ fugæ patente viâ, mortem ſimulat. Gallinas in pertica ſedentes, caudâ huc & illuc impulſâ perterrefactas, dejicit & devorat. Nihil de piſciculorum & veſparum captura, quos cauda aſtutè capit, dicem. In procera arbore deprehenſa, jucundum aliquando ſui ſpectaculum præbet. In ea enim tanquam in arce oppugnari ſolet: cum neque ignem timeat, niſi

nisi pars proxima ardeat: plærumque etiam acutas cuspides non fugiat, & perfodi potius sustineat, quàm in turbam canum descendere. Tandem verò descendere coacta, impetu quodam instar fulguris dejici solet, in numerosam canum cohortem, ut sagacissimos laniet, & à præstantioribus dilaceretur. Vulpium carnes nitidior vita damnavit. A Sarmatis tamen, Vandalis, & rusticis Gallis seu elixæ seu assæ comeduntur, ut olim à Bœotis. Incolæ insulæ portus sanctæ Crucis, aliquando crudas, aliquando parum fumo induratas vorant. Brujerinus qui eas degustavit, nescio quid virosi & agrestis habere scripsit. At Galenus, vim ei inesse carnibus leporinis similem, reliquit. *Cerebrum* infantibus sæpius exhibitum, à comitiali morbo eos præservat. *Lingua* in armilla gestata à lippitudine: arefacta, in collo contra albugineas suspenditur. *Pulmo* phthisicis commendatur: suspiriosis à Dioscoride, lienosis à Sexto propinatur. *Iecur* in jecoris affectibus præscribitur. *Fel* cum melle mixtum, oculorum caliginem delet: & in pesso, ad masculorum conceptionem, inditur. *Renes*, cum pinguedine, gonagræ opitulantur: iisdemque ad faucium tumores dissolvendos guttur perfricatur. *Testiculus* ad juvandum congressum & conceptionem in electuariis exhibetur. *Genitale* osseum oleo & bitumine imbutum, tanquam pessus, ad provocandos menses supponitur. *Pudendis* vulpis fœminæ in cephalalgia caput circumdatur. *Sanguis* recens calculosis exhibetur, eodemque pudenda illinuntur. *Pinguedo* liquata & auribus instillata, affectiones earundem inveteratas tollit: nervorum morbis magno est adminiculo: Vnguentum ad calculum ingreditur: in alopecia mirandum in modum valet. Eodem pedes & manus à frigore præservat, dum modo sæpius antequam intumescant inungantur. *Stercus*, cum sinapi mixtum, Plinius, in ulceribus capitis adhibet: Rhasis cum oleo rosaceo mixto virgam inungit, atque hoc modo venerem sopitam excitat. *Pellem*, Galenus in capillorum affectu, Sextus in Podagra, dum calceos ex ea parari jubet, utitur. Ischiadicos ab ea juvari campertum est. *Caudæ* summa pars brachio illius suspenditur, qui ad venerem iners est. Ex tota vulpe, oleum ad omnes arthritidis species valdè efficax, paratur. Pellem in vestitu usurpari, notissimum: nigræ inprimis, quæ aliquando quindecem aureis vænit. *Differentiæ* Vulpium, à magnitudine, colore & more sumuntur. *Magnitudinem* si spectes, Odonus minores in Ægypto quàm Græcia reperiri scribit. In Peruana quoque sunt pusillæ, teterrimi odoris, adeo ut si urinâ aliquid fædaverint, fætor nunquam ablui possit. Quantum ad *Colorem*, dantur in sylvis septentrionalibus nigræ, candidæ, rutilæ, crucigeræ, & isatides. Visæ nigræ, quæ ab aliquibus albis pilis, quodam ordine digestis exornantur. Ruffescentium duas species. Vna quæ guttur in albo nigricans, veluti carbonum pulvere consperfum exhibet. Altera, candidum, quæ species tanquam rarior in Germania magnifit. *Albarum* major in Suecia & Norvegia copia: sed maxima circa Novem Zemblam, quæ sole sub horizontem demerso emergebant; emerso, occultabantur, quæque Hollandis ibidem vi frigoris constrictis, cuniculi carnes sapere videbantur. In *Crucigera* ab ore per caput, tergum, & caudam, recta nigri coloris linea protrahitur, deinde alia transversa per armos ad pedes, anteriores ducitur, quæ duæ lineæ crucis figuram exprimunt. *Morem* si attendas, Ælianus in Caspiis regionibus vulpes esse scribit, quæ & urbes innoxiæ ingrediuntur, & incolis tanquam caniculæ inserviunt.

Blondus apud Gesnerum. — *Usus in Cibis.* — Brujer. de re cibar. l. 13. c. 26. — Galen. de victu atten. c. 8. — *Usus in Medicamentis.* — *Differentiæ.* — Scalig. Exerc. 217. — Ælian. H. A. l. 7. c 30.

ARTICULUS II.

De Vulpibus Indicis.

VUlpium Indicarum varia sunt genera, variisque ab iisdem nominibus insigniuntur, *Cojotl*, *Cuit lax cojotl*, *Azcacojotl*, *Ilpemaxtla*, *Oztoa*, *&* *Izquiepotl*. *Cojotl* animal est lupino capite, oculis vividis, magnis ac pallentibus, parvis & acutis auriculis; rostro nigro, longo, nec admodum crasso; Cruribus nervosis, & uncis; Crassis unguibus; cauda hispidâ crassâque; noxio morsu; fusco, longo, candidoque pilo. Magnitudine est inter lupum & vulpem mediâ. Frequens est in nova Hispaniâ, locis inprimis frigus & rigorem declinantibus. Victitat imbecilliorum animalium præda, maizio, & arundinibus saccarinis. Invadit aliquando & cervos & homines. Sagax est venatui, & vulpinis moribus, atque adeò injuria illatæ ultor, & ereptæ aliquando sibi prædæ memor, ut post dies aliquot agnoscat raptorem, insectetur obvium, & interdum etiam aliis sui generis comitantibus, adoriatur, & trucidet; cognitisque magno studio & cura ædibus, ac interemtis quibusvis domesticis animalibus, ulciscatur injurias, & pœnas sumat. Erga beneficos verò est tam gratus, ut allatis ante eum cohortalibus, & cæteræ prædæ parte, benevolentiam plærumque testari soleat. Fertur dolorem dentium pene ejus expurgatorum subitò sedari. *Cuitlaxcojotl* iisdem quoque præditus est moribus, & forma etiam esset eadem, nisi Cuetlaztli pilo similis videretur, unde nomen accepit: collo crasso, & impensè hirsuto, pectorisque & faciei pilorum longiorum acervo terrificus. *Azcacojotl* formicarum cavernis insidit. Cum noctu ululat, multiformes edit clamores. *Ilpemaxtla*, candido, nigro, & fulvo pilo vestitur. Capite est parvo, articulis modicis, cor-

Nierem. H. Exot. l. 9. c. 10.

corpore gracili, ac quatuor ferè dodrantes longo, roſtroque prolixo & tenui. Offenditur ubique, ſed præcipuè calidis in locis. *Oztoa* genus eſt vulpis forma & magnitudine noſtri ſimile. Tres dodrantes vix ſuperat, nigro candidoque veſtita pilo, ſed quibusdam partibus fulvo. Incolit foveas. Alitur cohortalibus. In terræ cavitatibus occultè educat ſobolem. Atrociter mordet Cum aliter manus venatoris effugere nequit, ſimulat ſe mortuam. In cibi ibidem uſum venit, quamvis crepitus ventris incolis ſit fætidiſſimus. *Izquiepotl* maizium toſtum colore imitatur. Duos eſt ferè dodrantes longa humiliſque, roſtro tenui, parvis auriculis, piloſo & nigro corpore, ac præcipuè juxta caudam, quæ longa eſt, & nigro candidoque pilo, quemadmodum & dorſum univerſum veſtita Brevibus cruribus, nigriſque, & uncis unguibus. Vivit in antris inter ſaxa ubi educat prolem. Veſcitur ſcarabeis, & vermiculis, cohortales jugulat, ſolumque earum devorat capita. Fundit, cum pedit, halitum fætidiſſimum. De urina ſuperius diximus. In extremo conſtituta periculo, reddita urina, aut fæcibus dejectis, ad octo pluriumve paſſuum intervallum (tanta vis eſt excrementi) ſeſe ab omni vindicat injuria, ac veſtes inficit indelebilibus luteisque maculis, & nunquam ſatis perſpirante putore. Editur ejus caro ſtercusve, ſaluberrimo eventu, ab iis qui lue Hiſpanica laborant. Sunt & alia duo vulpeculæ hujus genera, eadem penè forma & natura, quorum alterum *Izquipatl* vocatum faſciis multis candentibus diſtinguitur: alterum verò *Conepatl* ſeu vulpecula puerilis, unica tantum utrimque ducta, perque caudam ipſam eodem modo delata. *Bachiræ* quoque dicuntur animalia vulpibus ſimilia. Rotundiora ſunt & jucundæ carnis. *Annæ* etiam appelantur ab Indis, animalia illa fele domeſtico minora, peſtilentis odoris, quæ oppida noctu adeunt: Fætor illa prodit, etiamſi diſtent centum paſſus; nec fores, nec feneſtra clauſa obſtant.

ARTICUTUS III.

De quibusdam vulpi congeneribus.

PUNCTUM I.

De Carygueja & Tajibi.

Marcgrav. Hiſt. Braſil. l. 6. c. 2.

QUinque inprimis in Braſilia invenio animalia, quæ vulpibus cognata eſſe videntur, *Carygueja nempe*, *Tajibi*, *Tamandua guacu*, *Tamanduani*, *& Coati*. *Carygueja* aliis Jupatiima, Lerio Sarigoy, Ximeni Tlaquatzin dicitur. Animal eſt ex deſcriptione Marcgravii, catuli ſeu mediocris felis magnitudine: *Caput* vulpinum habet. Ore acuminato, eſtque inferior pars oris paulò brevior ſuperiore: linguam longam, quam tamen os aperiens & morſum minitans non exerit, quamvis poſſet, ſed verſus poſteriora attollit: *Dentes* inſtar felis ſeu vulpis, anterius nimirum, tam ſuperius quàm inferius parvulos, hinc quatuor longos caninos, ſuperioris quidem longiores, inferiores breviores, hinc iterum ſex alios, & de in molares: nimirum, ſedecem molares, duodecim intermedios, quatuor caninos, & inciſores parvulos, in inferiore mandibula octo, in ſuperiore decem: nam duos majuſculos in medio habet more leporis. *Nares* habet patentes, *Oculos* pulchros rotundos, nigros: *aures* pro more corporis amplas, longas, latas, vulpinas, quas erectas gerit, ſed conſtant tenui membrana glabra, tranſlucente, cui fuſci aliquid admixtum. *Barbam* habet felinam pilis nigris, ſub mento autem ſunt breves, in ſuperiore parte oris longiores, ſupra oculos aliqui, & itidem in utraque gena. *Caput* tres digitos aut paulò plus longum: aurium quælibet duos digitos longa, ſeſqui ferè lata. *Collum* breve nec ſupra digitum longum: reliquum corpus ſeptem digitos, usque ad caudæ exortum: *Cauda* pedem longa quam curvatum geſtat, nam ea ſe arborum ramis more ſimiæ appendit. *Pectus* latriuſculum. *Crura* duo anteriora breviora, nimirum quodlibet tres digitos longum, poſteriora paulò plus quatuor *Pedes* anteriores digitis quinque inſtar manus conſtant, unguibus albis, inſtar avium curris: poſteriores longiores, ut in cercopithecis eſſe ſolet, item quinque digitis ut manus. *Pilis* veſtitur longis, ſed qui in capite, collo, infimo ventre & cruribus breviores: pili autem capitis, colli inferius, & caudæ inferius propè exortum ſunt flavi: ſecundum longitudinem autem capitis per oculos & medium capitis, tendit ampla nigra ſtria; collo ſuperius etiam nigri pili admiſcentur. Per totum autem dorſum, latera & caudam, ſuperius propè exortum, maximam partem nigra eſt, ſed luecophæis pilis admixtis. Cauda ab exortu ſuo tantum ad quatuor digitos piloſa eſt, reliqua parte nuda, ubi cute veſtitur, ad quatuor digitos nigra, quatuor digitos ultra albicante, fuſco colore intermixto. Rotunda eſt; & ſenſim attenuatur. Mas fœminæ per omnia ſimilis. In infimo ventre propè crura poſteriora, pellis ejus dupla eſt, & exterior rima ſciſſa duos & ſemis digitos longa, facitque quaſi burſam, pomi aurantii majoris capacem. Eſt autem hæc burſa intus piloſa, & continet mammas in interiore pelle ad ventrem, octo papillis: burſæ autem os arctè clauditur, ut non appareat, niſi duobus digitis diſtendatur. Hæc burſa ipſe uterus animalis eſt, nam alium non habet, uti ex ſectione illius, inquit *Marcgravius* comperi: in hac ſemen concipitur, & catuli formantur: & hæc ipſa, quam deſcribo, beſtia ſex catulos vivos & omnibus membris abſolutos, ſed

ſed ſine pilis in hac burſa habebat, qui etiam hinc inde movebantur; quilibet catulus, duos digitos erat longus: in ea tandiu retinentur, donec ipſi ſibi victum quærere poſſunt: inter ea tamen interdum progrediuntur foras, & iterum ingrediuntur. *Teſtes* ſub ano habebat interius jacentes. Pellis ejus facilè detrahi poteſt, ut vulpina aut leporina, modò in ventre incidatur. Fætet animal inſtar vulpis aut Martis. Mordax eſt. Veſcitur libenter gallinis, quas rapit ut vulpes, & arbores ſcandendo avibus inſidiatur. Veſcitur quoque ſaccari cannis; quibus ſuſtentavi per quatuor ſeptimanas in cubiculo meo; tandem funi cui alligatum erat ſe implicans, ex compreſſione obiit. Tantum Marcgravius. Invenitur in Dariene Braſiliâ, & Floridâ, & nova Hiſpania. Videtur quidem ei Ximenis Tlaquatzin deſcriptio competere: quin Nierembergius Cerigonam Braſilienſibus vocari ſcribit: icon tamen, quam Nierembergius exhibuit, ab icone Marcgravii planè differt, ut ex collatione unicuique apparere poteſt. Sed nec Ambroſini Vulpiſimia, vel Simivulpa huic, ſi iconem ſpectes, ſimilis eſt. Ideò in muſtellarum numero repoſuimus icone hic adjectâ. Vt ut ſit, cauda hujus animalis, magni eſt in Medicina uſus. Drachmæ pondere ex aqua vicibus aliquot jejunis hauſta, mundat ureteres, calculos expellit, venerem excitat, lac generat, colicis doloribus medetur, parientibus prodeſt, partum accelerat; & ſi maſticatam imponas partibus quibus ſpinæ infixæ, extrahit illas.

Marcgrav. Hiſt. Braſil. l. 6. c. 2. *Tai-Ibi*, quod Luſitani *Cachorro do mato* appellant, animal eſt corpore tereti & oblongo. Veſtitur pilis albis ſplendentibus, qui in extremitatibus nigricant. Caput habet vulpino æmulum, ore acuto, barba felinâ: oculos conſpicuos & prominentes, nigros: aures ſubrotundas, molles, graciles, albas, teneras, ut charta mollis. Cauda in exortu ad quinque digitorum longitudinem pilis veſtitur albis, in extremitate nigricantibus: reliqua pars major ad finem uſque, corio tenui, ſquamoſo, albicante, inſtar exuviarum ſerpentis cincta eſt. Caro graviter fætet: comeditur tamen. Pili tenui cuticulæ inſerti ſunt, quæ ſalvo corio craſſiore detrahi poteſt.

PUNCTUM II.

De Tamandua-gvacu, Tamandua-i, & Coati.

Marcgrav. Hiſt. Braſil. l. 6. c. 4. De Laet. Ind. Occid. p. 551. & 618. TAmandua-gvacu animal eſt canis laniorum magnitudine, (Abbevillanus molem equi attribuit) capite tereti, promuſcide longiſſima, ore acuminato edentulo, lingua tereti, viginti quinque aut ſeptem digitorum, imò duos pedes & ſemis ſubulæ inſtar, longa, quam in ore duplicatam gerit. Oculos habet parvos, nigros. Aures ſubrotundas: caudam inſtar muſcarii hirtam, ſetis equinis conſtantem, unius fermè pedis latitudine, qua diducta ſe totum poteſt tegere: crura teretia. Pedes anteriores quatuor habent ungues recurvos; duos in medio maximos, duos & ſemis digitos longos, & ad utrumque latus minores: volam pedis rotundam. Pili capitis & colli breviores & antrorſum verſi: anteriora albis viſtiuntur: ad tactum omnes aridi ſunt. Tardum eſt in currendo animal: & formicis veſcitur. Tamdiu enim illarum tumulo linguam imponit; donec ab iisdem obſideatur. *Tamandua-i* eſt vulpeculæ Americanæ magnitudine. Caput habet acuminatum, rotundum, conum acutum repræſentans, paulum infra incurvatum: os nigrum, anguſtiſſimum, edentulum: oculos parvos, nigros: aures erectas, unum circiter digitum longas. Pilos totius corporis duros, ſplendentes, & ex albo flaveſcentes. Linguam inſtar ſubulæ teretem, octo digitos longam, quæ quaſi canali inter inferiores genas incumbit. In prioribus pedibus quatuor ungues incurvos. Ferox eſt animal, ſed mordere non poteſt. Baculo tactum poſterioribus pedibus inſidet ut urſus. Totâ die dormit, capite ſub collo & anterioribus cruribus abſcondito; noctu vagatur. Quando bibit, pars per nares iterum exſilit. Quum mactarem hoc animal, inquit Marcgravius, maximam partem excoriatum adhuc vivebat, quamvis octiduum inediam toleraſſet. In rene ſiniſtro ſuperius proceſſum triangularem inveni, per duplicem tenuem membranam reni adnexum: in inteſtinis mutlos teretes lumbricos: valvulas cordis inſignes: veſicam fellis magnam. Corium eſt craſſum. Caro vulpinam olet, & non comeditur. *Coati* eſt Braſilienſium vulpes, magnitudine felis, cruribus & manibus brevibus Cercopithecorum. Caput habet acuminatum, vulpinum: aures ſubrotundas & breves. Oris partem inferiorem ſuperiore breviorem: promuſcidem longam & acuminatam: nares amplas quaſi fiſſuras: oculos nigros: caudam ſuo toto corpore longiorem, quam ſuperius erectam geſtat & incurvatam, cujus pali annulatim variegati cum umbra & ochra. Quando comedit, anterioribus pedibus, tenet cibum. Arbores velociter conſcendit ad ramorum extremitates. Habui aliquando ejuſmodi animal cicuratum, inquit De Laet, & valdè domeſticum & mihi amicum, ita ut ad os meum eniteretur, & ex illo cibum caperet: ſed cum caudam ſuam prærodere cœpiſſet, non potuit ab ea abſtineri, ita ut illam tandem penè totam conſumeret, & moreretur.

Marc. H. B. l. 6. (margin, beside "Tamandua-i")

Marc. Hiſt. B. l. 6. c. 6. (margin, beside "Coati")

CAPUT II.

De Simia.

Nomen.

SImia ſeu Simius, vel à depreſſis & ſimis naribus, (σιμὸς Græca vox eſt) vel quaſi La-mima, quòd facilè hominem imitetur, Latinis dicitur. Feſtus *Clunas* appellavit. Bartholomæus Anglicus quaſi Simeas, id eſt, hominibus ſimiles dici voluit. Apud Græcos vocatur πίθηξ, πίθηκος, πίθων, παρὰ τὸ πείθεσθαι, quod facile ad humanarum actionum imitationem perſuadeatur, ἡμιμώ, quaſi geſticulator; ἄριμος, veteri Hetruſcorum lingua, βάτης, quòd facilè arbores ſcandat; καλλίαρ Laconibus, Gyraldus καλλέιαν vocari obſervavit.

Anglic. de re. proprie.

Deſcriptio.

Ariſtot. H. A. l. 2. c. 8.

Tam pronâ corporis parte piloſa eſt, quàm ſupina. Pilo craſſiore veſtitur. *Nares*, aures, dentes, tam primores quàm maxillares, hominis more habet. *Cilium* in utraque palpebra prætenue & prolixius, inferiore inprimis. In *pectore* binas mammarum papillas; & brachia hominis modo ſed hirtiuſcula, quæ & ipſa & pedes ut homo inflectit. Manus, digitos, ungues, hominis ſimilia, etſi rudiora, efferatioraque. *Pedes* ipſi ſui generis, ſunt enim velut manus majuſculæ, & digitis ut manus conſtant, medio longiore. Veſtigium etiam manui ſimile eſt, niſi quòd in longum ſe porrigat, & volam referens tendat ad poſtrema. Calloſius hoc ſui parte extremâ eſt, & calcem ineptè atque exiliter imitatur. *Lacertos* habet & femora proportione cubitorum & tibiarum brevia. *Umbilici* loco qui eminere ſolet, durum quid. Partem corporis ſuperiorem multo majorem quàm inferiorem. Carent natibus utpote quadrupedes, caudâ utpote bipedes.

Galenus Comm. 3. ſupra Hippocr. de articulis.

Internas partes ſi ſpectumus, *Cor* habet pyramidale: quamvis cujuſdam cum duobus acumminibus repertum ſit. Venæ & arteriæ per brachia perinde ac in homine diſtribuuntur. Vena, quæ in dextram cordis aurem fertur, moxque in ejus ſinum dextrum penetrat, in iis ſupra aurem cordis ſita eſt. Quæ à cava propagantur, & in renes inſeruntur, ampliſſimæ ſunt, poſt deferuntur ad teſtes.

Galen. de uſu part. l. 16. c. 6.

Muſculi temporales ſunt exiles & debiles. Auris ſubſtantia immobilis. Carnoſi, qui nates integrare ſolent, ridiculi ſunt. Etſi verò in multis partibus homini aſſimiletur: in multis tamen quoque differre certum eſt: nempè, muſculis thoracis & brachia moventibus; in iis quia cubitum & femur agunt; in manus internâ ſtructura; in muſculis digitos pedis moventibus; in tendine pedi ſublato; in colo, meſenterio, & pulmonis quinto lobo venam ſuſtinente. Sed & in oſſibus ab humano ſceleto diſcrepat. Ad lumbos enim ſex vertebræ conſpiciuntur: humeri articulus plurimum eſt à thorace abductus: Crura non recta ad ſpinam tendunt, ideo dum bipes incedit, claudicat. *Pedes* habet concavos, & digitos valdè fiſſos. Plura apud Aquapendentem occurrunt.

Veſal. de fabrica corpor. humani.

Aquapend. de ſenſib. l. 2. c. 8.

Locus.

In plaga Orientali, & aliis calidiori cœlo ſubjectis naſcuntur. In Lybia, Mauritania, parte Caucaſi montis quæ in mare rubrum porrigitur, regno Baſman, & cæteris. Omne latifundium, quod inter Ægyptum, Æthiopiam, & Lybiam diffunditur, omni ſimiarum genere repletum eſt. In Indiæ montibus, tanta earum copia, ut ſæpè Alexandri exercitui terrorem incuſſerint. In regno Baſman, captæ, & mactatæ, excepto mento depilantur, & aromatibus conditæ exſiccantur, mercatoribusque venduntur, qui aliò tranſlatos pro homunculis marinis venditant. Montanis tamen potius quàm planis delectantur. Ideò montes Eniſæ, prodente Leone, frequentant.

Leo Africa. l. 3.

Cibus.

Herbis & tritico delectantur, ideò ad maturas ſpicas magno comitatu incedunt. Pediculos quoque humanos, vermes & araneos vorant. Inter fructus pomis & nucibus potiſſimum fruuntur: at reperto in iis amaro cortice, totum abjiciunt: ſed & carnium ſagina delectantur, à quarum eſu pilos deponunt. Vinum etiam bibunt.

Generatio.

De *Generatione* pauca occurrunt. Natalis Comes circa æquinoctium vernum commiſceri, & circa ſolſtitium æſtivum duos catulos parere prodidit. Ælianus quoque binorum fœtuum meminit, quorum unus charior ulnis geſtetur, alter contemptus penes matrem inambulet. Solent tamen quando in urbes ducuntur, in ſexum muliebrem furere. Amicitiam gerit cum cornice & cuniculis: cum gallo, teſtudine, torpedine, & limacibus diſſidet. Cornix, ſedulò ipſius ſpeciem admiratur. Cuniculos aliquando in Anglia, apud virum nobilem, contra muſtelas defendit.

Ambroſ. Hiſtor. Digit. l. 2. c. 5.

Ob antipathiam matricidæ culeo inſuto, gallus ſimia & vipera addebantur, ut ſimia gallum perſequeretur; vipera gallum fugiens, in hominem ſæviret. Teſtudinem in capite pueri conſpicata Romæ quædam, ita exhorruit; ut præ timore, alvi & veſicæ excrementa redderet. Si limacum corona eidem circumponatur, nec eas comprimere, nec attingere audet.

Porta Phyſiog. l. 7. c. 8.

Laborat hernia, propter omentum ponderoſum, morbo comitiali, atrophia, imflammatione hepatis, ſplenis, veſicæ &c. Galenus valdè emaciatam diſſecuit, & cæteris partibus illæſis in pericardio tumorem præter naturam invenit, qui humorem qualem hydatides emittere ſolent, continebat. De morſu nihil dico. Viroſum eſſe tradunt; & Avicennas, emplaſtrum ex cinere cum melle & amygdalis amaris imponit.

Galen. de l. aff. l. 5. c. 2.

Natura & Ingenium.

Naturam, mores & ingenium quod ſpectat, in maxillarum cavitatibus cibaria condunt, indeque ſenſum ad mandendum manibus expromunt. Adeò petulantes ſunt, ut & leones, illorum clunibus affixæ, exagitent. Injuriæ diu meminiſſe prodidit Albertus; facilè oblivisci,

visci, alii. Mansuefactæ catulos suos omnibus ostendunt. In næomenia exultant, in interlunio summâ tristitiâ afficiuntur. Statim atque per tactum, aut mortem, aut morbum putridum deprehenderint, inusitato narium strepitu personant. Ideò Crollius credit, Medicos sphygmicam ab hoc animali edoctos. Aliquando transverso larere facilius gradiuntur. Inventæ quæ aurigæ munus obibant: latrunculis cera effictis ludebant. Fuit quædam, quæ cum infantem à nutrice lavari & fasciis involvi videret; absente, eundem denudatum in ferventem aquam abluendi gratia imposuit, & interfecit. Quæ Pareus de simia in ædibus Ducis Somei habet, vide apud Ambrosinum. Dum quæ venatores facere vident, imitantur; facilè capiuntur. Nunquam ità mansuescunt, quin facilè fiant rabidæ. Delectantur, quidem puerorum & canum lusu; sed non custoditos strangulant, vel ab alto præcipitant. Vino inebriantur. Zabeces & Zygantes Africæ populi, iis vescuntur, ut Herodotus prodidit. Carnem frigidam & austeram Rhæsis judicavit. Cor assum & cum melicrato coctum memoriam acuit: quod Porta signaturæ adscribit. Quantum ad *Differentias*, forma, colore, jubis & magnitudine discrepant. Aristoteles in Caudatas, sine cauda, & canicipites dispescit, quod & Oppianus sequitur. Plinius, coloris albi apud Orseos in India vagari asseveranter scribit. Marcus Polus, quasdam erectas incedere, humano more; prodit. Huc pertinent *Orang-outang* Indorum, ex Angola delatus, & Frederico Henrico Arausionensium Principi donatus, quem Tulpius, *Hominem sylvestrem*, vocat. Erat quadrupes, longitudine pueri trimi, crassitie sexennis. Corpore nec obeso, nec gracili, sed quadrato: habilissimo tamen ac pernicissimo. Artubus tam strictis, & musculis adeò vastis, ut quidvis auderet & posset. Anterius undique glaber: at ponè hirsutus ac nigris crinibus obsitus. Facies mentiebatur hominem: sed nares simæ & aduncæ rugosam & edentulam anum. Aures verò nihil discrepare ab humana formâ. Uti nec pectus, quod ornatum utrimque mamma prætumida (erat enim sexus fœminei.) Venter habebat umbilicum profundiorem: & artus cum superiores tum inferiores, tam exactam cum homine similitudinem, ut vix ovum ovo videris similius. Nec cubito defuit requisita commissura, nec manibus digitorum ordo: nedum pollici figura humana, vel cruribus suræ, vel pedi calsis fulcrum. Incedebat multoties erectus, nec minus gravatè attollebat, quàm transferebat, qualecunque gravissimi oneris pondus. Bibiturus prehendebat canthari ansam manu altera; alteram verò vasis fundo supponens, abstergebat madorem labiis relictum. Cubitum iturus inclinans caput in pulvinar, corpus stragulis firmiter operiebat. Tantam habere animi confidentiam Rex Sambacensis retulit, ut non semel in viros armatos impetum faciat. Fœminarum tam ardenti flagrant desiderio, ut sæpe raptas constuprent. In Guinea scribit P. Jarricus, esse quasdam, quæ instar famuli in pila tundunt quæcunque in ea imponuntur, quæ aquam à fluviis in hydriis capite domum deferunt, ita tamen, ut ubi primum domus fores attigerint, illico hydriis exonerandæ sint, alioqui eas excidere, casuque isto frangi. Dicuntur *Baris*. Torosi sunt & robusti. In India meruit etiam quædam simia alba divinos titulos. Reliquias Zeilan servavit, dentem duntaxat. Præda tandem, inquit Nierembergius, fuit, Constantini Proregis Lusitani, cum barbari Principis thesauros cepisset, inter quos & dens ille fuit. Tantâ summorum Regum reverentiâ & divinitatis opinione, habebatur, ut singulis annis à Pegu mitterentur legati, magnis onusti donariis & muneribus, ut solum permitterentur, in argillâ quadam aromaticâ, quam in auro custodiebant, imprimere sigillum ejus, ut absentiam tanti pignoris divini, ejusdem adoratione vel solum per umbram solarentur. Deinde conscius Rex Pegu captum à Lusitanis sacramentum suum, misit ad Canstantinum legatos, onustâ navi mercibus, & auri cruciatis trecentum millibus pro redemptionis precio. Plærique Lusitani donandum censuere, exactâ majori summa: usque ad millionem expectabant. Et quidem Rex ille plus dedisset: at noster Rex, in angustia ærarii, prætulit lucro pietatem, atque ut omnibus constaret, publico consessu jussit dentem afferri, agnosci, extrahi, è locupletissima theca, gemmis & auro exornata: deinde manu sua in æreum mortarium jacit, tundi jubet usque ad pulvisculum: mox pulverem in ignes ad hoc præparatos dissipat, ut in fumum evanuerit.

Ælian. H. A. l. 7. c. 27. Plin. H. N. l. 8. c. 34.

Usus.

Porta Phytogn. l. 1. c. 17.

Aristot. H. A. l. 2. c. 8.

Tulpius observ. l. 3. c. 56.

Nierem. H. E. l. 9. c. 45.

Nierem. H. E. l. 9. c. 46.

CAPUT III.

De Cercopitheco.

CErcopithecus caudatum simiarum genus est. Unde nomen sortitur. Græcis eodem vocabulo venit κέρκος caudam, πίθηκος simiam significat. Dicitur & πῆπος, quod vocabulum alii κῆβος, κεβλεῖ, & κῆπος efferunt. Non desunt qui à voce Græca κῆπος levis vocari putent, quòd hoc animal ob miram levitatem, in diversas partes saliat. Albertus Mamonetum vocat, Itali Spingam, Celtæ ἀβράνας. De *Descriptione* dum in genere de eo agimus, non est quòd simus solliciti: in specie de iis acturi, singulas describemus. Genitalia nobis delineavit Aurelius. Inveniuntur in

Nomen. Ambrosin. de Digit. l. 2. c. 6.

Descriptio.

Locus.

in Æthiopia, & quidem, si Plinium attendimus, nigris capitibus pilo aſinino: in ſylveſtribus Javæ, & regni Congo; in India ſupra Emodos montes, quod Strabo ſcripſit: in monte editiſſimo, urbi Aden Arabiæ, vicino: in omnibus denique continentis Indiæ locis. In Malabar viliſſimo precio venduntur, quòd nuci Indicæ, à qua ad incolas magnum commodum, infeſti ſint. Cenſentur eſſe inter πυμφάγους; ſed quando deſiderio carnis premuntur, propriam caudam arrodere ſolent. Crocodilos adeò acerbo odio proſequuntur, ut pelle ipſorum viſa ferè exanimentur. In Orientali India, quæ Luſitanis ſubeſt non tantum comeduntur; ſed & in morbis, tanquam ſaluberrimi exhibentur. In deliciis propter mimicos geſtus haberi, notum. Oſſa tuſa & hauſta dolores Gallicos, evocato ſudore levant. De *Ingenio & Moribus* ipſorum ita eleganter *Nierembergius* ſcripſit. Omnes, inquit, penè filiorum charitate inſignes ſunt, amplexu graves. Veſcuntur fructibus arborum & ovis avium. Ebibunt plures lotium & ſordes ſuas. Nonnunquam videntes hominem ſolum, deſcendunt ad ludendum cum eo. Omni ſunt aſtu induſtrii. Mirificum eſt, arborum ſtipites, quas conſcenderunt, in viatores torquere & jaculari, tranſilire flumina caudis invicem apprehenſis, & ab arboribus fluviis vicinis vibratas, tamdiu, donec extremus oppoſitæ trans amnem arboris ramum abripiat: quo affixo arbori, catena ſimionem utrimque protenditur. Deinde cum is qui in alterâ parte hæſit, tutò ſe affixit, vociferatur, ſignum jam notum ipſis, quo audito, alter extremus ſe ſolvit; ita omnes transmittuntur. Super omnia ſagitta aliove telo confoſſi, viciſſim quantam poſſunt, ne dicam quantum ſolent homines hominibus, opem ferunt, admotiſque foliis muſcove arborum vulneri, ſanguinem confluentem callent ſiſtere, atque ita vitam, ſi fieri poſſit, tueri. Educunt filios, ſingulos pariunt, circumferunt, amplexu tenaci adhæteſcentes mira pietate & amore erga prolem, atque id juxta montium verrucas, & ſumma cacumina, ubi venatores pyram conſtruunt maizio circumdatam, adjecto lapide cacalotetl ſive corvino, cujus eſt natura, ſi igne calefactus fuerit, tonitru edere, atque diſſilire. Accurrunt cercopitheci, juxta incubant, edentes ſparſum cacacoatl: ſed terrente eos ſubito in illos emiſſo lapide, obliti filiorum, ac velut expertes luminis, aufugiunt, deſerentes ſobolem chariſſimam venatoribus prædam. Deportant quoque in tergoribus prolem, donec commode jam ſibi poſſit providere. Complectitur filiolus matrem manibus per collum, pedibusque per ſpinam. Magna aliquibus pernicitas: ferè volucrium ritu occupant arbores, transvolantque ab una in aliam. Viſus eſt qui tranſcenderit uno impetu fluvium. Plura de calliditate dixi alibi, pauca adhuc hîc appendam, & diverſa. Simiarum duces, quando agmen aliquod noſtrum tranſire ſentiunt (nec enim pauci, ne dicam ſoli, auderent) plebejâ multitudine variarum ſpecierum convocatâ, procurrunt obviam, & clamoribus horrendis ex arbore in arborem tranſilientes, noſtros, quacunque gradiuntur, inſecutæ, mille ſcurrilitatibus & geſtibus mille derident, caudatæ præſertim, finguntque ſæpius velle turmatim noſtros impetere; ſed ubi, ad arborum jam truncos demiſſæ, vident ſagittas & ſclopetas, quas expertæ ſunt aliquando, aptari, ac in ſe dirigi, vento velocius ad arborum culmina reſultant, ibi conqueſtibus rabidis emiſſis, dentibus frendent minabundæ. Tantam eſſe illarum dexteritatem inquiunt, ut diſcuſſas in ſua corpora ſagittas evitare ſciant, & manu prehendere, ac ſi ſponte porrectas acciperint: ſclopetarum tamen globulos non ita disjicere didicerunt, quibus multas juniores, fortè non ita ſagaces, noſtri extinxere. Quando ſociam vident aliquam de ſuo grege præcipitem ruere vulneratam, à noſtriſque tolli è terra, tanto fremitu ac ſtrepitu tonant & replent æthera, ut mille leonum rugitus & tigridum totidem ſuperent runcatus. Sed unum eſt auditu gratiſſimum. Quæque ſimia, quando jam captant arbores aſcenſu ſuo, lapides quotquot unâ manu geſtare poteſt, ore etiam aliquot ſupportat, indeque lapidibus certant in tranſeuntes, quando aut ſagittas, aut ſclopetas in eas jaculari ceſſant noſtri. In vetulam melampo majorem, caudatam ſimiam, ſagittarius è noſtris tetendit ſcorpionem: expectaturam ſe ſimulavit ſimia; ſed ubi jam dirigi oculo clauſo ſagittam vidit, jaculato in ſagittarium lapide, faciem acriter contudit, & dentes illi dicitur confregiſſe. De novo tamen ſtratagemate pœnas cercopithecus dedit: quo enim tempore lapis ad ſagittarium decidebat, ſagitta in ſimiam aſcendebat. Interfectam comederunt in deliciis. Comediſſent & bufones, aut ſi quod deterius; tanta illos fames urgebat. Quod de occurſu in milites fertur, occaſionem puto dediſſe priſcis, ut ſimios aliquos vetuſti orbis homines putarint ob ſimile ſtratagema. Hæc natalitia Cynocephalorum fabulis. Aliquando putavi & pygmæorum fortaſſe fuiſſe, adeò in pluribus ſimulant humanos actus. Illud mirum commercii quodammodo capaces eſſe. Johannes Ardenois ſcribit, magnam familiaritatem contrahere ſimios cum barbaris, pro argento cum illis ludere, deinde ex lucro parato invitare ad tabernam, & ſolvere pretium vini numerata pecunia. Fortaſſe major eſt calliditas quam ob oculato teſte accepi. Aderat inter milites Havanæ, dum luderent ſimius: obſervabat illum qui plus lucraretur, hærebatque ejus lateri donec col-

Strabo Geogr. l. 15.

Nierem. H. E. l. 9. c. 44.

colludium largiretur pro more. Si nolebat, pugnis simius cædebat; si donaret statim ad tabernam convolabat, & manu acceptum vas porrigebat vendenti vinum, ut sibi infunderet. Coronato calice tunc ebibebat, mox solvebat pretium, colludio tradito, & recedebat: quod si excederet pretium colludii, expectabat ut rursus venditor infunderet merum: quod bis aut ter repetebat pro valore argenti. Josephus Acosta alium narrat missum ad tabernam, non prius tradere solitum pecuniam; quam acciperet lagenam plenam, quam adversus pueros tutabatur, fugans eos correptis per intervalla lapidibus: & quamvis vini avidus potor esset, illibatam tamen Domino referebat. Idem mulieribus fuco ornatis valde infensus, discerpebat crines & cultum. De *ferocia* illud admirandum, quod Petrus Martyr prodidit hac historia, animalia nutriti in arâ Cariai eadem, quæ jam diximus: sed unum reperêre naturæ longè dissonæ, id est grandi cercopitheco par, cauda longiore procerioreque. Cauda suspensus, & robur, ter quaterve se devolvens, captando, ex ramo transiliit in ramum, & ex arbore sese projecit in arborum, ac si volitaret. Arcuarius è nostris unum sagitta confixit. Vulneratus sese dejicit cercophithecus, hostem vulneratorem rabidus adoritur. Stricto ense agit in pecus venator, lacertum cercopitheco abscidit, cepitque mancum ferociter renitentem. Ad classem perductus, inter homines parumper mansuetudinem induit. Dum sic ferreis vinctus catenis servatur, è littoribus adducunt aprum venatores alii (cogebat namque carnium desiderium nemora perlustrare) cercopitheco aper, & ipse ferox ostenditur. Setas excutit uterque. In aprum cercopithecus fubribundus salit, cauda circumligat aprum, cum servato à venatore victore suo lacerto, guttur apri prehendit, reluctantem suffocavit. Astutò etiam stratagemate suo usum alium simio Hispali, quem volebant occidere: ille per domorum tecta fugax, vidit se à sagittario peti. Descendit illico per fenestram quandam, & casu obvium infantem ab incunabulis corripiens, complexus est, iterumque se tectis restituens quoties sagittarium videbat, objiciebat pro clypeo infantem. Conscius erat, non emissurum sagittam cum periculo innocentis. Tantum Nierembergius. *Differentiæ* Cercopithecorum sunt variæ, seu magnitudinem, seu colorem, caudam, & alia spectes. Scribit Megasthenes referente Æliano, in Prassiana Indorum regione vagari maximis canibus non inferiores, caudamque quinque cubitorum longam trahere. *Coloris* ratione, alii sunt nigri; alii cinerei, cæsii, varii. Scaliger aliquos nigros cum maculis albis; alios gilvos; alios furvos; alios fulvos observavit. Caudam alii longiorem, alii breviorem

Ælian. H. A. l. 7. c. 20.

habent. Cæterum optimè mihi in *Barbatos*, *Erectos*, *Leoninos*, *Moschatos* & *Ambiguos* distingui posse videntur. *Barbatorum* aliquot sunt genera. Qui *Guariba* apud Brasilienses dicitur, caprinam & rotundam habet. Ipse magnitudine est vulpis nostratis: facie elata, oculis nigris, splendentibus: auribus brevibus subrotundis: cauda longa & versus extremitatem nuda, quam semper torquet; pilis totius corporis nigris, longis, & splendentibus. Maximo numero in sylvis inveniuntur, ibique horribilem clamorem excitant. Singulis diebus, inquit *Marcgravius*, ante & post meridiem semel atque iterum conveniunt. Unus eorum minor in medio & altiori loco residet, reliqui paulò inferius circumsident, tunc præcinit superior alta voce & signo manu dato, reliqui omnes accinunt, tamdiu cantiones prorogantes, donec superior iterum manu signum det, tunc omnes uno momento silent, & superior grandi voce cantionem finit. Catulos suos in dorso gestant in ramis arborum discurrentes. Mordax animal, nec domari potest. Dantur & alii nigri ingentes, qui longam, nigram, & villosam barbam habent. Nigritam mulierem si solam offendere, vi adactam stuprant. Quem Clusius descripsit, hoc peculiare habebat, quod ejus satis longa cauda in floccum desineret, leonum ritu. Guineensis ille qui in Congo vocatur *Exquima*, pilos habet fuscos, sed per totum corpus quasi adustos: fuscis punctulatim albus inspergitur. Barba, quæ egregiè alba, capillis duos digitos longis passis, & quasi pexis constat. Iratus, os amplè diducit, & mandibulas celeriter movet. Ad hunc referri potest *alter* magnitudine par, qui in utraque gena, magnam copiam pilorum longorum ex albo flavescentium, instar magnæ barbæ hircinæ, utique & ad utramque aurem tenet. Crura & pedes nigri. Ludit & clamat ut alter. Ambrosinus trium icones exhibet. *Primum* Callitrichen esse putat, quem in alio cœlo, quàm Æthiopico, vivere posse negat. *Alter* quoque ipsi congener esse videtur. *Tertius* facie est senis, caudâ longissimâ nigrâ. *Erectum* nobis Gesnerus prodidit; facie, cruribus, & membro virili hominem æmulantem. Stando magis perseverat; ideò nomen dedimus: pueros & mulieres non secus amat ac homines suæ regionis; conaturque, si vincula effugerit, palam cum illis concumbere. Tantæ est industriæ; ut aliqui homines, minus ingenio valere dicantur. *Leoninorum* aliquot sunt species. Prima est illa, quæ Brasiliensibus *Cagvi*, Congensibus *Pongi* dicitur: estque *major* & *minor*. Major obtinet magnitudinem Cercopitheci Cay, cui & aliquomodo similis est. Facies illi rotunda, leonina; aures nigræ & pilis nudæ: os leoni-

Marcgrav. Hist. Natur. Brasil. l. 6. c. 5.

Marcgrav. Hist. Brasil. l. 6. c. 5.

num: oculi nigri. Cauda unum pedem & quatuor digitis longa, & pilis ruffis veftita. *Major*, Leonem quoque facie refert; capite parvo, & vix pomum minus æquante; nafo exiguo; oculis tenens: dentibus acutiffimis; auribus fubrotundis: cauda decem digitorum longa; ex albo quafi & fufco annulata. Velociffimus eft in faliendo: & vefcitur pane, farina Mandioca & aliis. Totum corpus longitudinis eft fex digitorum. *Altera* eft, quæ *Sagovin* dicitur, formâ, quantum ad collum, roftrum, anterioremque corporis partem, leoninæ fimilis: fed adeò delicata, ut navis in mari agitationem nullo modò ferre poffit. Præterea, adeò fuperba, ut ob leviffimam occafionem inediâ potius & cibi abftinentiâ, vitam finire cupiat, quam minimam moleftiam perferre. Quem Nierembergius vidit & defcripfit, à Roderico Lincio advectum, erat fciuro minor, & adeò delicatulus, ut villofa pelle fovendus effet. Roftrum & capitis pars anterior, leoninam quodammodo formam referebat, fufcoque colore, cui rubedo permixta erat prædita. Aures albicantibus villis erant hirfutæ; quibus ruber color etiam admixtus: guttur & pectus longioribus villis, partim fufcis, partim albis tecta habebat: reliqui pili per corpus fparfi nigri & albi, radiati à dorfo ad ventrem alternis erant difpofiti: Cauda etiam, quæ longa erat, fimilis coloris pilis alternatim erat recta: venter nigris pilis tectus: Crura breviores albi pili quâdam rubedine infecti tegebant. Pedes in quinque digitos, non valdè longos fiffi, albis unguibus erant præditi; fortaffe nullus elegantior.

Nierem. Hiftor. Exot. l. 9. c. 44.

Mofchatus, Brafilienfibus *Caitaja* dicitur. Pilo eft longiore ex albo flavefcente. Capite fubrotundo; fronte haud elatâ, aut penè nullâ, nafo parvo & compreffo, cauda acuata. Altiffima voce clamat: & facilè ad iram commovetur. Memini me apud Generalem Wardenburgium ex Brafilia reducem Amftelodami vidiffe. Eft & alia hujus fpecies pilo magis fufco, inftar Zobellinorum. Ad *Ambiguos* fpectant, *Macaquo* Congenfium, *Cay* Brafilienfium, & *Guineenfis* alius. *Macaquo*, colore eft lupi: naribus bifidibus elatis; capite urfino; natibus calvis; cauda arcuata. Longitudo corporis à capite ad caudam, unius pedis & fupra: Craffities ubi maxima, unius pedis & novem digitorum. Clamat, hah, haha. Penem habet humano fimilem. *Cay* apud Touvoupinam butios eft frequentiffimus, pufillus, & nigri coloris. Maxima ex parte in fylvis verfatur, & potiffimum peculiaribus arboribus infidere folet, ferentibus filiquas perinde craffas, ut noftræ majores fabæ, quarum fructu vefcitur. *Guineenfis alius*, pilo eft ex umbra gryfeo, fufcæ & flavo ex umbra admixto, ferè ut in dorfo leporino: capite parvo, & cauda longa.

Marcgrav. Hift. Brafil. p. 227.

Marcgrav. Hift. Brafil. l. 6. c. 5.

Lerius Hift. American. c. 10.

CAPUT IV.

De Cynocephalo, Papione, & ferâ Upalim.

Cynocephalus à canino capite nomen accepit, quafi κυνὸς κεφαλὴ, Gefnerus Tartarinum alicubi vocat, quòd primùm ex Tartaria hoc animal advectum fit. Ælianus κυνοπρόσωπον dixit, quod faciem caninam habeat. Ariftoteli fortè eft χοιροπιθηκὸς, feu fimia porcaria. Ejusdem fermè formæ eft cujus fimia caudata: at in corporatura, craffior, validior, & magis efferatus, faciemque caninam à natura adeptus eft. Strabo faciem Satyro fimilem ei tribuit. Fœminis fua natura excidit, ut palam expofitam extra corpus vulvam, per omnem vitam ferant. Reperiuntur in Æthiopiæ partibus, fi Solino fides; in regione Arabiæ à Dira ufque ad Auftri cornu, & præcipuè in ultimo promontorio, fi Straboni. Ælianus montes fupra Dachinabadem ipfis tribuit; Herodotus regionem quam Aratores in Lybia verfus occidentem habitant. *Cibus* ipfis idem cum fimiis. Fructus teftaceos dum edunt, in volucra rejiciunt. Carnibus quoque & affis & elixis vefcuntur: illis inprimis, quæ ad delicias in culina paratæ funt. Vini potionem non recufant. *Vox* iisdem rudis & varia. Aliquando acutum ftrident, aliquando ululant. Orus latrare dixit. Ad *Naturam* & *Mores* Cynocephalorum pertinet, quòd facilè ad iram effunduntur: quòd nunquam à petulantia funt alieni, præterquam quòd, tefte Plinio, fimiis fint efferatiores: quòd inftinctu quodam naturali ducti, Æliano auctore, tempore æquinoctii, fingulis horis diei ac noctis mingunt, & clamorem quendam edunt: quòd denique mas in interlunio, nec comedit nec quopiam intuetur, fed faciem in terram dejicit: fœmina verò, etiam fanguinem è genitali emittit. Lunæ exorienti congratulari dicuntur. Ideò in facris ab Ægyptiis nutriebantur, ut inde tempus Synodi luminarium fcire poffent. *Ingenio* quoque funt fingulari, & proximè poft elephantinum ad humanum accedens. In Ægypto difcunt ad quemlibet epiftolas deferre. Obfervavit Bellonius qui nummos hero deferendos, manu protenfa, à fpectatoribus exigebant. Referri ad Cynocephalos poteft, tum illud animal cujus Alvarez in Æthiopico itinere meminit; tum illud cujus Clufius. *Illud* vervecem magnitudine æquat, & inftar leonis hirfutum eft; gregatimque in monte fecus locum Calote dictum incedit. *Hoc*, corpus villis longis cineracii coloris obfitum habebat, caudam cercopitheco breviorem, roftrum longum, extima parte obtufum; nates glabros prorfufque depiles, & fanguineo colore refertas, ac fi cutis ab illis detracta fuiffet. *Pavio* Germanis Pappon/ ani-

Nomen.

Gefner. in Appendice quadrup.

Defcriptio.

Locus.

Cibus.

Vox.

Ælian. H. A. l. 6. c. 48.

Ælian. H. N. l. 6. c. 5.

Strabo Geogr. l. 15. Bellon. Obferv. l. 2. c. 52.

Ambrofin. Hift. Digit. l. 2. c. 7.

animal eſt, ex deſcriptione Geſneri, magnum, hirſutum, horrendo capite, brevibus cruribus, cauda ferè vulpina, ſed admodum brevi & plærumque erecta. Pedes ſunt humanis ſimiles, & proceritati corporis minimè reſpondentes. Tam eſt ſolitiſſimum animal, ut ad fœminarum conſpectum effervescat. Veſcitur pomis, pyris, & aliis arborum fructibus: aliquando panem & vinum pro potu appetunt. Fœmina geminos marem nempe & fœminam unica paritura, ut plurimum eniti ſolet. *Fera Upalim* Cercopitheci æthiopici eſt magnitudine. Pellis quaſi cocco tincta rubet, maculis aliquot in locis conſperſa. Caput inſtar globi rotundum. Pedes rotundi & lati, nocuis unguibus vacui. Mauri carnem aſſulis veberatam ut tenerior evadat, comedere ſolent. Quibus cibariis delectetur, ignotum.

Ambroſin. Hiſt. Digit. l. 2. c. 8.

Ambroſin. Hiſt. Digit. l. 9. c. 9.

CAPUT V.

De Ignavo.

Marcgr. Hiſt. Braſil. p. 221. Cluſ. in Auctar. Exoticor.

DUas Ignavi ſpecies nobis authores prodidere. Primam Luſitani *Pirillo ligero*, ſeu Caniculam agilem per antiphraſin vocant; aliquando *Priguiza*. Magnitudine eſt mediocris vulpis noſtratis. *Collo* brevi, duos ad ſummum tres digitos longo: *Capite* parvo & ſubrotundo: *Ore* turbinato non amplo. *Dentes* habet inſtar agni, nec acutos; *naſum* glabrum, elatum, nigrum: *Oculos* parvos, nigros, ſomniculoſos: *auriculas* nullas: *caudam* obtuſam figura panis ſacchari. *Ungues* in ſingulis pedibus tres, ex albo flaveſcentes & deorſum incurvatos; ſuperius arcuatos, inferius excavatos. Totum corpus prolixis & duos digitos penè longis pilis eſt veſtitum cinerei coloris, Taxi ſimilibus, ſed mollioribus & cum albedine miſtis. Animal eſt ignaviſſimum, & tardiſſimi inceſſus, adeò ut cum in vivo cum admiratione Cl. de Laët, obſervarit. In arboribus lentiſſimè rependo progreditur, ibique habitat, foliis arborem veſcens. Nunquam bibit. Vocem iiii rariſſimè edit. Arctiſſimè quæ ſemel unguibus apprehendit, tenet. Pluviam etiam levum metuit. In diſſecta fœmella obſervatum, cor motum ſuum, corpore avulſum, per ſemihorium retinuiſſe: placentam uterinam conſtitiſſe multis particulis carneis, inſtar ſubſtantiæ renum, rubicundis, magnitudinis variæ inſtar fabarum: in quas per multos ramulos vaſa umbilicalia inſerta erant. Fætum, pilos, dentes, ungues habuiſſe. Cor fœmellæ, inquit Marcgravius, duos inſignes habebat auriculas, cavas. In ventriculo os ſuperius duos digitos transverſos à pyloro: eratque in altera parte ventriculi, ubi ſuperius aliàs communiter os eſſe ſolet, proceſſus inſtar inteſtini ſpithamæ longitudine, ſed nullum exitum habens. In ventriculo planè viridis materia foliorum arboris comeſtorum inveniebatur. Papillas duas in pectore. Corium ſolidiſſimum & tenax. Animal, addit idem, ſine dubio vivax. Inteſtinis enim omnibus exemptis adhuc ſe movebat, & pedes contrahebat. Icon quam adjicimus, paulo longius collum exhibere, De Laëtius, qui vivum vidit, teſtatur. Addunt quidam tanta pertinacia adhæreſcere, ut, niſi mortuus non avellatur. Hernandus unius diei ſpacio vix quinquaginta paſſus pertranſire poſſe dixit: Nocte duntaxat ſonitum edere, poſterioribus ſyllabis ſenſim magis ac magis gracileſcentibus: & in arboribus viginti aliquando dies nullo cibo aſſumpto commorari: obtuſo denique viſu præditum eſſe, addidit. *Altera* ſpecies, quæ Lerio *Hay* dicitur, ſimiæ habet faciem, cutem hiſpidam & villoſam, crura hirſuta, ternos in ſingulis pedibus acutos & oblongos ungues. Capta ſine difficultate cicuratur.

Niereмb. H. E. l. 9. c. 15.

CAPUT VI.

De Taxo.

Ambroſ. Hiſt. Digitat. l. 2. c. 11.

TAxus nullum proprium apud Græcos nomen habet. Latinis dicitur etiam Daxus, ut Alberto, forte à Græco δασὺς hirſutus & villoſus; Meles ſeu Melis; Melus, ut Bartholomæo Anglico; Melo & Melotus, ut Iſidoro, ſeu propter membrorum rotunditatem ſu propter aliud quid. Eſt animal fele majus, & vulpe, ad cujus naturam accedit, humilius, pelle villoſa, rigida, coloris luchophæi. *Pilos* plures habet albos quàm nigros. *Caput* in medio nigrum, in lateribus album: *Dorſum* latum: *dentes* acutiſſimos. *Crura* ſiniſtri lateris ipſi quidam breviora aſſignant, ſed experientiâ reclamante. Reperiuntur paſſim, in locis montanis Italiæ, Helvetiæ, & aliis. *Victitant* crabronibus & vermiculis; pomis & uvis, quorum eſu autumno potiſſimum pingueſcunt. Cuniculorum tamen carne apprimè delectantur, tum anſeribus, pullis & aliis avibus. Fœtus more vulpium in utero gerunt, & cum luna ternos orbes compleverit, pariunt. Adventante autumno quandoque duos, interdum tres enituntur. Summa taxis cum vulpibus antipathia. Hi enim ubi egreſſos obſervavere, latibula eorum excrementis conſpurcant, & fœtore replent, ut alia exſtruere cogantur. De *Natura* & *Moribus* habe, Pellem adeò denſam gerere, ut ictui reſiſtat: Naſum tam imbecillem, ut violato, moriatur. Ideò forte Plinius, has beſtias diſtenta & ſufflata cute morſibus canum & ictibus hominum reluctari ſcripſit. A canibus aut aliis feris vexatus ſemetipſum reſupinat, atque dentibus & pedibus repugnat. Brevitatis pedum conſcius non longè à latibulo digreditur. Urgente bruma ocultatur, & ſomno pingueſcit. Ad focum hyeme allatus, in carbones ſe conjicit, ut Carolus Stephanus obſervavit.

Deſcriptio. *Locus.* *Cibus.* *Generatio.* *Antipathia.* *Natura & Mores.* Plin. H. N. l. 8 c. 28.

vavit. Crescente lunâ adipem ejus augeri, decrescente minui, interlunio eâdem destitui, incertum. Morsus ejus exitialis, quòd crabronibus & aliis venenatis victitet. *Ingenium* in quibusdam ostendunt. Dum latibula effingunt, ignavum effossæ terræ vectorem constituunt, & postquam supra supinum extensis cruribus terram accumulavere, per pedes mordicus apprehensos, extra antrum educunt; idque toties repetunt, donec latebræ latitudo habitatoribus sufficere possit. Tantam palearum & foliorum prosternendo sibi lecto, unica vice, capite & pedibus intra foveam ducunt, quantum homo sub brachio deferre non posset. Latibula cum duobus ostiis fabricant. Flante Austro septentrionale aperiunt; flante Boreâ, australe. Victum pro hyeme colligunt; quâ durante, dum mas an ad vernum tempus sit duraturus dubitat, ne fœmina ad satietatem comedat prohibet. Quando in senio excœcantur, tunc ex fovea ad pastum non egrediuntur, sed se invicem nutriunt. Dum in eminentiori colle deprehensi venatores sentiunt, pedes anteriores supra capita ponunt, corporeque in globum redacto, more ursorum, sese præcipitant. In Italia, Germania, & aliis regionibus, habentur Taxorum carnes in deliciis, inprimis si autumno capti fuerint. Apud Helvetios cum pyris coquuntur. Savanorola porco sylvestri assimilat; Platina carni hystricum. Quantum ad *Medicinam*, adeps taxi per clysterem infusus, dolores nephriticos mitigat; mammarum scissuris prodest, in compositionibus arthriticis adhibetur. In membris contractis oleum commendatur, cujus parandi rationem Veckerus docet. Sanguis siccatus lepræ medetur, si Carolo Bobuillo credimus. In peste cum sale & cornibus animalium destillatus offertur. Lonicerus diebus tantum canicularibus destillat, & drachmas duas præscribit. Gesnerus compositionem quæ recipit sanguinem taxi, terram Armenam, Crocum, & tormentillam, sævissimâ peste, feliciter adhibitam, se legisse scribit. Cinis supprimendo sanguini inservit. Nihil de cerebro, testiculis, & dente vel pede sinistro, quem brachio subligatum memoriam juvare, Albertus prodit, dicam. Ex pellibus Taxorum olim quoddam genus vestis texebatur, quæ ab humeris usque ad lumbos pendebat. Ex iisdem canum collaria conficiuntur. *Differentias* si attendas, Olaus *Domesticorum*, qui ludicri, & *sylvestrium*, quorum setæ rigidæ, mentionem facit. Communiter in *Caninos* & *Porcinos* distinguuntur. Ambas in agro Matisconensi se accepisse, affirmat Brujerinus. *Canini* rictu sunt canino; latibula in locis sabulosis fodiunt, & quidem sine multis cuniculis; & cadaveribus, illisque cibis, qui canibus in deliciis vescuntur. *Porcinos* Carolus Stephanus subalbidos & caninis majores facit; & circa ostium cavernæ, parvâ prius rostro excavata fovea, excrementa deponere scribit. Addit Gesnerus, radicibus, fructibus, & omnibus quæ sues appetunt, vesci. In regione Americana quoddam animal vagatur nomine *Heyrat*, quod bestiam mellis avidissimam significat. Colore est castaneo, magnitudine Cati. Quotidiè apum opificium inquirens, in arboribus versatur. Potest ad Taxum referri: *Quaupecotli*, & *Tzcuintecuani*. Illud, animal est duos plus minus dodrantes longum; rostro prolixo, tenui: versus superna contorto, prolixâ item cauda, pilo longo, circa alvum candente; cætera fusco aut atro, candentique, sed circa dorsum nigriore, atris pedibus & incurvis unguibus. Mitescit facilè, vorax est; nullis escis oblatis parcit; placidum est item, ac mille modis blandiens, sed ignotis noxium. Reperitur in nova Hispania, & gaudet montibus. *Tzcuintecuani*, seu Cynodecticus, est huic congener, non solum magnitudine & moribus, sed etiam rostro, quod prælongum est ac tenue, & pedibus. Color albus est, maculis nigris ac magnis distinctus. Nomen habet à mordendo. Vivit non longè à mari Australi. Hisce congener est *Tlalcoyotl*, animal pilosum, duas spithamas longum, unguibus melis, cruribus brevibus, nigro vestitis pilo, brevissimâ cauda. Caput habet parvum, rostrum tenue & longiusculum; caninos exertos, corpus album in fulvum vergens, sed dorso ac superna capitis parte & colli nigris, lineaque distinctis candenti. Victus eadem ratio, quæ quanperotli.

Olaus Magnus l. 18. c. 18.

Usus.

Bruyer. de Recibaria. l. 13. c. 3.

Vecker. l. 2. Antid. Special.

Differentiæ.

Nierembe. Hist. Exot. l. 9. c. 43.

Nieremb. l. 9. c. 77.

Nieremb. l. 1. c. 73.

CAPUT VII.

De Castore.

CAstor, Græcis κάστωρ, nomen ἀπὸ τοῦ γαστέρος; id est à ventre invenit, ὑπογάστεριον γὰρ τὸ ζῶον, & σχεδὸν ὅλον κοιλία: quod ferè totum hoc animal venter sit. Ridiculi, qui à castrando deducunt, quasi venatoribus visis, conscius se propter testiculos peti, eosdem dentibus evellat, & abjiciat. Parvos enim habet & spinæ adhærentes, qui superstite ipso, avelli non possunt. Dicitur & *Fiber*, non tam quod circa extremas fluminum ripas assiduè versetur, & fibrum antiqui extremum dixerint: quàm ab Æobeo φιβρὸς mollis, quòd molles pilos habeat. Lutram ab iisdem extremis fluminum oris dici, quæ Priscis, lytræ, falsum. Diversa enim sunt animalia. Bellonio est Aristotelis *Latax*, sed falso. Distinguuntur enim. An Orchia dici possit, non decido. Quidam Semipiscem ob vitam amphibiam dixere. Colore est ex albo cinereo in dorso nigricante: pilo quam Taxi subtiliore, qui quo nigrior, eò pellis preciosior. *Dentes* habet acutissimos, quibus ligna secat, anteriores rubidos.

Nomen.

Ambrosin. Hist. Digit. l. 2. c. 13.

Salmas. in Solin.

Descriptio.

Pedes

Pedes priores caninis ſimiles, poſteriores propter membranam interjectam anſerinis quibus in natando utitur, utroſque quinque digitis conſtantes. *Caudam* piſcium ſimilem fecit Plinius. Secundum eundem, in majore, ſeſquipedalis eſt, ſenos digitos lata, duos craſſa, quatuor interdum librarum pondo, ad margines in tenuitatem deſinens, membranâ glabrâ & lividâ contecta, ſuper quam lineæ quædam, ſquamas piſcium mentientes, incredibili artificio depictæ ſunt. In inguinibus geminos habet tumores ori anſerini magnitudine, utrinque unum, membranâ ſua concluſum. Inter hos pudendum reſidet. Tumores hi, folliculi ſunt membrana contecti, in quorum medio meatus, ex quibus liquor pinguis & ceroſus exſudat, quo, admoto ore deterſo, corporis quos contingere poteſt partes, velut oleo oblinit, non aliter ac aves quedam, quibus ſupra podicem veſicula eſt, liquorem pinguem & olei æmulum continens, eundem roſtro exhauriunt, & pennas perungunt, ne ſub dio morantes, madefieri poſſint. Teſtes non eſſe, vel exinde colligere licet, quod nullus ab his conſpiciatur meatus. *Partes* internas ſiſpectemus, lingua, corde, ventriculo, inteſtinis, & hepate in quinque lobos diviſo, porco potius quàm alteri animali ſimilis eſt. *Fel* ſub minoribus jecoris lobis latitat. *Splen* parvus pro magnitudine corporis judicatur. *Renes* magni tanquam vituli anniculi, & copioſa pinguedine obducti. *Veſica* ſuillæ ſimilis. *Teſtes* parvi & ſpinæ adhæreſcentes. Fœmina, obſervante Matthiolo, unico tantum meatu, & parit, & egerit, & mingit, uteri & veſicæ cervicibus illuc concurrentibus. In ſecto Caſtoreo; comperit Geſnerus, ſubſtantiam in folliculo flavam, ſolidam, ceræ ſimilem, acrem & minimè terream. Ipſum unius libræ pondere fuit. Comperit & genitale, quod unico oſſiculo conſtabat. Invenit ut utroque tumore & alium folliculum, ſubſtantiam melleam & fœtidam putreſcentis caſei inſtar, continentem. Habetur & in fœminis, ſed adeò exiguum, ut vix unciam ponderet. In quo Bellonius calculos ovi magnitudine invenit, adulteratum ſine dubio erat. Reperiuntur Caſtores, apud Burgundiones circa Matronam fluvium; Sequanos in agro Cabillonenſi, Lotharingos, Auſtrios, circa Danubium ubi Biferi nominantur, in Helvetia, circa Arulam, Ruſam, & Lomagum fluvium. In Polonia quoque, Ruſſia, Pruſſia, & Italia, ubi potiſſimum Padus in mare ſe exonerat. Denique circa fluvios Ponti, unde optimum caſtoreum venit, & in Hiſpania. Aquas ſeptentrionales potius quàm Rheni, Danubii, & alios qui continuo navigiorum decurſu ſollicitantur, frequentare, Olaus Magnus author eſt. Ubicunque autem degit, amphibium eſt animal. Ideò vicinas littoribus cavernas ponit. Veſcitur foliis arbor. Corticibus item alni, populi & aliorum. Salices tamen platyphilli maximè, ob ſummam amaritiem appetit. Piſcibus veſci Albertus falsò prodidit. Nam Pelicerius Epiſcopus Monſpelienſis frequenter vivos & mortuos apponebat, quos tamen nec olfacere quidem voluerunt. Ineunte æſtate, quo tempore Delphini conſtellatio unà cum ſagittario occidit, in libidinem ſolvuntur. Tempus parituræ finis autumni eſt, quo folia delabi ſolent. *Vocem* Julius Pomponius cum per Onomatopæiam exprimere non poſſet, ſcriptis mandavit; vagitum infantis apprimè repræſentare. *Naturam* & *Mores* ſaquentia teſtantur. Non prius mordere deſinunt, quàm fragorem oſſium audiverint. Quando domi aluntur, tantus ipſis pudor, ut nec ſtercore nec urinâ domum inquinent: ſi non patet egreſſus, querulantur. Tanto amore fœtum proſequuntur, ut quædam, portis & clavis evulſis, ex exalto ſe præcipitem dederit, quod ab Epiſcopo Monſpelienſi Pellicerio proditum. Pedibus anterioribus tanquam manibus ori cibum admovent. Alvo, propter arborum cortices quibus veſcuntur ſtipata, ſeu quòd parum fellis ad inteſtina confluat, partes poſteriores ſæpe in aqua madefaciunt. De avulſione teſtium, dum venatores fugit, quòd dicitur, falſum eſt; nataque inde opinio, quòd eas tam aſtutè occultet. *Ingenium* ſingulare habere, obſervatio dedit. Nam cùm ligna ad exſtruenda habitacula convehunt, ſuper ſenes reſupinatos eadem artificiosè inter crura componunt, eosdemque arreptis caudis ad deſtinatum locum trahunt. Senibus dorſum mirum in modum glabreſcit. Illi qui Scythis *ſervi* dicuntur, poma legunt, & cortices cædunt; alii ſupra duorum junctorum dorſum, crate ex bacillis compoſita, poma & cortices ſuperimponunt. Iidem nigris, qui & *Domini* vocantur captis, luctum & greſſu & facie indicant. Ligna cæſuri, ſemper eadem ſemita à fluvio ad arborem gradiuntur, arboremque non prius relinquunt quàm totam dentibus diſſecuerint, & propè caſuram, ne opprimantur, ſingulis ictibus ſuſpiciunt. Ædificia denique, quandoque; in loco altiori, aliquando in decliviori, prout amnis undare ſolet. conſtruunt. Mutant ea pridiè quàm fluminis aqua augeatur. Carnes non ſunt inſuavis guſtu, ſi omnem viroſitatem apparatu depoſuere. Partes anteriores de calore participant, poſteriores, teſte Matthiolo, tanta ſcatent frigiditate, ut ad inſtar teſtudinum terreſtrium, jejunii tempore admittantur. Cauda apud Lotharingos in deliciis eſt, & ſaporem murænæ benè præparatæ refert. Aſſatur à quidusdam, & pauco zingibere conſpergitur. Geſnerus ſaporem carnium thunni vel anguillæ præ ſe ferre ſcribit. In *Medicina*, Caſtorei, fellis, coaguli, urinæ, caudæ & pellis uſus eſt. *Caſtoreum*, quod ſecun-

Marginal notes:
Plinius H. N. l. 8. c. 30. Bellon. Hiſtor. Aquat.
Locus. Scalig. Exerc. 215. Brujer. Rei Cibariæ. l. 18. c. 4.
Cibus.
Generatio.
Natura & Mores.
Ælian. H. A. l. 13. c. 47.
Uſus.

ſecundum Dioſcoridem, multis naturalibus tunicis circumdatum, liquore intus velut ceroſo, guſtu acri, & odore gravi, eligendum eſt; quod ab animali in vigore ætatis conſtituto, extrahendum eſt, & extractum, cum melleo liquore, in tunicis contento, exſiccandum; quòd denique ad ſeptennium vires obtinet; in morbo comitiali, lethargo, in aceto acerrimo cum rutâ decoctum; vertigine, ſi eo cum ſemine viticis, ex oleo roſaceo, vertex perungatur; oblivione chronicos morbos inſequente prodeſt. Cum ammoniaco & aceto mulſo aſthmaticis opitulatur. Singultuoſis à plenitudine vehementer ſuccurrit. Colicam affectionem ſedat. Gonorrhœam, in ſucco viticis & aceto decoctum, cataplaſmatis inſtar pectini & genitalibus applicatum, ſiſtit. Ad juvandam conceptionem ſuffimenti ex eo genus, Rondeletius commendat. Omnes uterinos affectus à frigidis cauſis procidentes, inprimis ſuffocationem, compeſcit. Puerperii excrementa purgat. Opium optimè corrigit. Plurima denique medicamenta, aquas nempe, pilulas, extracta, olea, unguenta, cerata ingreditur. *Fel* venerem ſtimulat. *Coagulum* in morbo comitiali incredibili adjumento eſſe ſolet. *Urina* contra venena datur. *Cauda* inteſtinorum vulnerib. medetur. Cinis *pellis* cum pice liquida combuſtæ, ſucco porri mollitus, ſanguinem undiquaque manantem, excellenter ſupprimit. Eâdem paralytici utiliter veſtiuntur. *Dentes* de collo ſuſpenduntur, tanquam amuletum contra caſum. *Pinguedine* piſces ineſcantur. Ex pilis mollioribus galeri & tibialia fiunt. Ex pellibus apud Gelonos populos rhenones. Circa

Differentiæ. Differentiam nihil planè ocurrit. Scythæ in *Nigros*, *ruffeſcentes*, *& ex utriſque mixtos* diſtinguunt; illos *Dominos*, hos *ſervos* appellant.

CAPUT VIII.

De Lutra.

Ambroſ. Hiſt. Digit. l. 12. c. 13.

Nomen. LUtra, quæ & *Lytra* Varroni, vel ἀπὸ τοῦ λύειν ſeu ſolvendo, quod arborum radices ad fluminum ripas ſitarum diſſolvat, vel ἀπὸ τοῦ λούειν, à lavando, quod piſcem in aquis inveſtigando, frequenter ſe in aqua abluat; nomen ſortita eſt. Græcis vocatur ἔνυδρις, ab aqua, quòd in eadem degat; Aeolibus ἐλύδρις, unde fortè Lutra. Suidas cum ea Ictim confundit. Sylvaticus Hydrian perperam vocavit. Gaza Lutria vertit. Aëtio eſt κύων ποτάμιος, canis fluviatilis, quòd canis inſtar prædam in aquis requirat.

Suidas l. 37.

Deſcriptio. Corpore eſt quàm Caſtor graciliore & longiore, capite canino, dentibus inſtar canis venatici; formâ oris quadrata, unde τετραγωνοπρόσωπος dicitur, auribus Caſtoris, cauda oblonga, terete, & in faſtigium deſinente, vulpinis cruribus, paulò tamen craſſioribus, pedibus poſterioribus planis & membrana, communitis, pelle denique minus quàm Caſtoris ſpiſſa, frequenti & brevi pilo conſperſa, nonnihil ad caſtaneæ colorem accedens.

Locus. Reperiuntur paſſim in Europa. Sed & in America haud parva ipſorum copia; in Canada inprimis. Maximè verò circa fluenta & lacus degunt, & quio cavernas quoque ſibi effodiunt, inter amphibia reponuntur. Braſavolus copioſiores in agro Neapolitano ſtabulari prodidit.

Cibus. Veſcuntur piſcib. quorum tantam copiam interdum in cavernas deferunt, ut aëris infectio metui poſſit. Veſcuntur & mollib. herbarum cacuminibus, fructibus arborum & corticibus. Agricola hyberno tempore ad paſtum egredi ſcribit.

Bellon. Aquatil. l. 2.

Natura & Ingenium. Ad *Naturam*, *mores & ingenium* referri debet, quòd in urinando aërem per intervalla exortis naribus hauriunt, ne ſuffocentur: quòd in antro veluti tabulatum ex ramis & virgis conſtruunt, ſuper quo, ne madefiant noctu cubare ſolent: & quòd per aliquot milliaria ex aquæ rivulo piſcinæ ordorem excipiunt. Facilius etiam auram ſecundo flumine hauriunt. Jejunæ curſum amnis ſuperant: ſaturatæ cum aquæ fluxu delabuntur. Piſcinam ingreſſæ mirâ agilitate meliores piſces aggrediuntur, & in omnes quamvis devorare non poſſint, ſæviunt. Facilè cicurantur, & ad certum ſignum in aquas ad piſces capiendos ſe conjicere edocentur.

Scaliger. Exerc. 215.

Uſus. In Suecia, ad coqui nutum piſces ex piſcina in culinam deferunt. Carnes in Germania & Gallia à ruſtici comeduntur, ſed ſunt craſſæ lentæ & pituitoſæ. Geſnerus etiam Carthuſianis concedi ſcripſit. In Medicina præſtat ſuum uſum. Nam *adeps* medicamentis digerentibus infarctæ & exaſſatæ ad tollenda articulorum vitia, teſte Hollerio, perutilis eſt. *Sanguis*, ſi Ælianum ſequimur, cum aqua & aceto mixtus, nervis humanis intumeſcentibus conducit. *Teſtes* in morbo comitiali à quibuſdam laudantur; caſtoreo tamen minus ſunt efficaces. *Iecur* in furno toſtum ad dyſenteriæ ſupppreſſionem commendatur. Sedilia ex *pellibus* hæmorrhoides levaet. Pelles ipſæ paralyſi, vertigini, & capitis dolori condudunt. Calceamenta ex iiſdem dolores pedum mitigant. Ex iiſdem apud nos chirothecæ villoſæ ad aëris injuriam coercendam conſuuntur. Nec non ex pelle integra, cum capite, pedibus & cauda ſemimanicæ hyemales fiunt.

Brujen. de re cibat. l. 13. c. 31.

Circa *Differentias* nihil ferè occurrit. Congeneres videntur Lutræ, *Saricovieme*, & *Carygveibeju*, animalia Americana. *Saricovieme*, non excedit magnitudinem felis, pilo eſt molli, leucophæi coloris: pedes membranis quibuſdam fulciuntur. Amphibia eſt. *Carygueibeju*, aliàs *Iiya*, eſt magnitudine canis mediocris, capite obrotundo quaſi felino ſed acutiori, auribus obrotundis, & quæ inferius ſitæ ſunt, cruribus

Ambroſ. Hiſt. Digitat. l. 2. c. 13.

Marcgr. Hiſt. Braſil. l. 6. c. 9.

bus & pedibus Cercopithecorum more. Quinque digitos quilibet habet, quorum interior brevior reliquis. Pilis tegitur ad tactum mollibus haud longis. Totum animal atri est coloris excepto capite, quod obscurè fuscum. In gutture maculam habet flavam. Vivit gammatis, piscibus, & farinâ Mandiocæ in aqua madefacta. De *Su* quod Ambrosinus ad Lutram redegit, alibi agemus.

CAPUT IX.

De Ichneumone.

Ambrosin. Hist. Digit. l. 2. c. 14. *Nomen.* ICHNEUMONI nomen ab ἰχνεύειν, iuvestigando, quòd noxia diligenter investigans, alimenta à venenis optimè distinguere valeat, impositum est. Albertus *Suillum* appellat, quod pilis suillis induatur, & perperam *Ibin*, & Anschycamum. An Avicenna Thyamonem dixerit, ignoro. Manardus Alcasim vocatum putat. Græcis est ὕλλος, porculus, seu suillius; quòd more suis rostrum dum investigat, semper in terra habeat. Hodiè teste Bellonio, *Mus Pharaonis*, seu Ægypti vocatur. Ælianus, *murem Indicum* dixit. Alii *Lutram Ægypti.* (Bellon. observ. l. 22. c. 22. *Descriptio.*) Magnitudine est felis, sed longior, *pilis* instar pili lupini duris, albicantibus seu subflavis per intervalla, & leucophæis. *Rostrum* habet nigrum, suillum, *auriculas* breves & rotundas: *crura* nigra, quinque in pedibus posterioribus *digitos*, quorum postremus ab interiori parte perbrevis est. *Caudam* longam, & circa lumbos crassam. *Testes*, linguam, dentes, felis instar. Meatum denique extra foramen excrementi peramplum, undique pilis cinctum, pudendo muliebri non dissimilem, quem, magno urgente æstu, loco excrementi interim clauso, aperire solet. Hinc scriptores omnes indiscriminatim Ichneumones & mares & fœminas esse arbitrati sunt. (*Locus.* Arist. Hist. l. 9. c. 5.) Sola Ichneumonem Ægyptus proferre creditur. Ideò Ichneumonem Ægypti vocavit Aristoteles. Haberi tamen & ex altera parte montis Atlantis, ad Nili capita, Vitruvius prodidit. Amphibium est animal, & ad Niloticas ripas commoratur. (*Cibus.*) Vescuntur muribus, serpentibus, limacibus, lacertis, chamæleonte, ranis, & aliis hujus generis. Aves, & inprimis gallinas vehementer appetunt. (Oppian. Cyneget. l. 3.) Hepate Crocodilorum delectari; & ideò in dormientium ventrem irrepere, communiter proditur. Ideò etiam singularis inter Ichneumonem & Crocodilum antipathia esse creditur, (*Antipathia.* Ælian. H. A. l. 9. c. 1.) cujus ova in littore inventa frangit, Ægyptiorum, ne tot Crocodili nascantur, bono. Adversatur etiam aspidi, & omni serpentum generi. Ventum maximè abominatur. (*Natura, Mores, Ingenium.*) Ideò eo flante gradum ad latibula accelerat. Mures & serpentes, more felium & mustelarum depopulari, (ideò in Ægypto cicurantur,) assiduis collusionibus gaudere, ne frigore lædatur, caput inter genitalia abdere, & Echini terrestris instar, in pilam se contorquere; conspecto aliquo animali pilos erigere, & magno etiam se cani opponere, felemque tribus dentium ictibus strangulare, omne animantium genus, equos etiam & camelos adoriri; tot numero fœtus quot canes eniti, ad *Naturam* & *mores* spectat. Quæ de utroque sexu apud Ælianum extant; & quomodo victi muliebria pati necesse habeant, fabulosa sunt. (Arist. H. A. l. 6. c. 35.) *Ingenium* multa testantur. Prædaturus se in posteriores pedes erigit: prædam verò conspicatus, tranquillo per humum tractu se promovet, & tandem magno impetu adoritur. (Arist. H. A. l. 9. c. 6.) Hostes suos, nunquam nisi advocatis sociis aggreditur. Contra aspidem dimicaturus, in luto prius volutatus, in sole apricatur, donec quasi loricæ munimentum acquirat: si lutum desit, aquâ madefactus, in pulvere se volutat. Gnarus teneras sibi nares, solo, caudæ flexu in acerrima dimicatione eas tuetur. Inservit & in Medicina. (*Usus.*) *Lotium* cum vaccæ nigræ lacte propinatur contra dolorem colicum. *Cinis* pellis combustæ in aceto maceratus adversus serpentum ictus facit, si eo homines illinantur. (Ægineta l. 4. c. 58.) *Pilorum* suffumigatio, contra lumbricos facit.

CAPUT X.

De Mustelis.

ARTICULUS I.

De Mustela vulgari.

MUstelarum duo summa genera inveniuntur. (Ambrosin. Hist. Digitat. l. 2. c. 15.) Sunt aliæ *vulgares*, aliæ *sylvestres*. Hic de prioribus agemus. Nominis originem quidam à mure & telo deducunt, ut sit quasi mus longus. (*Nomen.*) Telum à longitudine dictum, omnium ferè Lexicographorum placitum est. Alii à mure & τεῖνε quod est longè. Figulus à μῦς & σύλλω surripio, quòd mures è cavernis ad se trahat. Græcis antiquis dicitur γαλῆ & in prosa γαλῆ. ἀπὸ τοῦ γάλακτος à lacte vel candore, quòd hoc animal vel secundum se totum vel secundum partem candidum sit: quibusdam κερδώ, quod vulpi ob astutiam convenire superius diximus: recentioribus νυμφίτζα. Circa *Descriptionem* nihil singulare occurrit. (*Descriptio.*) Vulgaris ista in lateribus & dorso est rutila, raro subflava, circa guttur semper alba. Corpus ei tenue, cauda brevis Albertus de candida scribens dicit, Ermineum esse animal candidum, figuræ mustelarum, & in extremitate caudæ nigerrimum. *Dentes* habet minores quàm mures, *cor* parvũ, sed in comparatione ad alia animantia satis magnum. Inveniuntur passim: sed albæ, in regionib. septentrionalib. inprimis. (*Locus.*) In Mauritania sunt prægrandes, In territorio Tartesi urbis extra Herculis columnas maximæ, ut Suidas auctor est. In Java loca sylvestria incolũt. In Pordeselene insula limites non transeunt.

In Bœotiam delatæ aut pereunt, aut statim aufugiunt. In cavernis, petrarum fissuris, fœnilibus, & stabulis habitant. Est ex animalibus πάμφαγον. Vescitur ut plurimum muribus, & talpis. Non abhorret à serpentibus. Insidiatur vespertilionib. In columbariis ova absorbet, & avium interemptorum sanguinem sugit. Defunctos invadit, & eorum oculos effodit. Lepores denique invadit. Visa quæ eum ore tenebat. Ore parere vulgatis fabula est, ex illa quæ de Galanthide Alcmenæ ancilla in mustelam à Junone conversa, conficta. Uterum habere certissimum est. *Antipathiam* cum corvo & cornice gerit, quòd harum avium ova absorbeat. Gallinæ auditâ mustelarum voce ferè exanimantur. Cum catis decertat. Cum serpentibus congreditur, ramo rutæ vel soncho munita. his destituta, opprimitur. Ad *Naturam* & *Ingenium* spectat, quòd earum fimus, si per agros & sylvas liberam vitam agunt, moschum redoleat: quòd ratione ætatis varium colorem induant: catulis visum deperditum herba quadam restituant: facilè cicurentur, inprimis si dentes allio confricaveris: majora etiam animalia adoriantur: Caveas duabus foraminibus munitas exstruant; quorum alterum Septentrionem, alterum Austrum versus obvertitur: fœtus spacio unius diei in diversas loca transferant: cum serpentibus denique nonnisi ruta vel soncho munitæ congrediantur. Quia in rabiem concitatur morsus ejus lethalis est. Ideò & vaccarum ubera, si ea attigerit, in flammatione corripiuntur. Oleum in quo mustela compu- triut, remedio est: vel si locus affectus pelle ejusdem sicca confricetur. Aristides Locrensis ejus morsu periit. Mexicani eas *in Cibis* adhibent. Galenus sale consperfas & exsiccatas, carnibus leporinis respondere scripsit. Quantam ad *Medicinam*, *Cerebrum* exsiccatum adfert haud parvam Epilepticis utilitatem, teste Galeno. *Ventriculus* coriandro impletus demorsis à serpentibus auxiliatur, apud Dioscoridem. *Pulmo* in pulmonis affectionibus efficax est. *Iecur* vertigini & epilepsiæ prodest. Quia decrescente luna minui dicitur, crescente augeri, Epilepticos quoque, teste Glyca, juvat. *Fel* contra omnia veneficia salutare deprædicat Plinius. Matthiolus eodem cum succo fœniculi mixto, in auferendis oculorum nubeculis, & in cute emaculandâ utebatur. *Virga* exsiccata singulare est stranguriâ laborantibus remedium. *Testiculi* & *Uterus*, more lapidis aëtitis, fœtum in utero cohibere dicuntur. *Sanguinem* cum succo Arnoglossæ in mitigando podagræ dolore extollit Lonicerus. Galenus parotidibus eundem illinit. *Finum* melle exceptum & cum farina lupinorum vel fœnu græci mixtum, ad strumas discutiendas magnifecit Matthiolus. Est & *tota* in usu. Dioscorides sale inveteratam, detractis intestinis, contra venenatorum morsus commendat. Pulverem exsiccatæ in morbo comitiali adhibuit Galenus. Matthiolus crematæ cinere aqua subacto & illito vehementes capitis dolores mulcet, & oculis caligantibus injecto, suffusiones emendat. Marcellus ad catarrhum in fauces descendentem, eandem die Jovis, Luna decrescente, in olla rudi, ita cremat, ut in pulverem redigi possit, quem cum melle mixtum patientibus exhibet. De *Usu in Variis*, consule Ambrosinum. Apud Portam legimus, semina rosæ cum seminibus sinapi, & pede mustelæ intra ramos arboris infœcundæ suspensa, eandem in fœtus resolvere. Gesnerus tradit equum à subito & pernicioso morbo, Tach Germanis dicto correptum, portione pellis Mustelina exhibita, à veterinariis liberari. Quidam semina cineribus mustelæ permixta per agros spargentes mures à segetibus abigunt. Alii in copiosa aqua fervefaciunt, & decoctionem postea ad fugandos mures à campis feliciter adhibent. Circa *Differentias* variant authores. Plinius appellatione Mustelarum & Ictida & Galen complexus, duas species constituebat, alteram in domum tectis errabundam & domesticam, alteram in agris & nemoribus versantem & sylvaticam cognominabat. Carolus Figulus, vulgaris duas species ponit, alteram totam albam, *Hermellani*, alteram secundum pectus & ventrem, Viselam dictam. Ad easdem referuntur sequentia; *Rosola* Alberti seu Guisela cujus excrementum odoriferum est. *Quadrupes digitatum* variis maculis insignitum & Salamandra dictum, fortè quòd ob colorum varietatem Salamandræ ex genere lacertorum assimiletur. *Girella* muris, genus in Austria, magnitudine mustellæ. Pelliones Itali nigri rutilique coloris pellem parvam ex regionibus frigidis delatam ostendunt, hancque Rosoleum vel Romulum nuncupant. Alii *Chiurcam* inter mustelas connumerant. Georgius Agricola in genere Mustelarum *Vormelæ* animantis Viverra seu Furone minoris meminit, & Cardanus *Lardironi*. Idem Genettam quandam mustelam esse statuit. *Chiurcam* verò ita Scaliger describit. Viverræ inquit, est facie & magnitudine, capite vulpino, sub terra habitat, Fœcundissima est, duodenos parit exiguos. Cauda ei tenuis pænè glabra. Ipsa pilo atro. Catulos in bursa sub alvo obtensa secum fert. Est & *Africana mustela*, quæ apud Clusium ita describitur. Erat, inquit, hoc animalculum majoris muris seu gliris non prorsus adulti magnitudine, corporis forma mustelam & sciurum quodammodo referens. Nam capite & cauda longis pilis prædita sciurum æmulabatur: illam quidem attollens, minimè tamen supra caput retorquens ut ille, sed in altum nonnunquam valdè explicans. Co-

Marginalia (left column): *Victus.* — Plin. H. N. l. 29. c. 4. Ælian. H. A. l. 12. c. 22. — *Generatio.* — *Antipathia.* — Arist. H. A. l. 9. c. 1. — *Natura.* — *Usus.* — Galen. de Theriaca ad Pison. c. 9. — Dioscor. M. M. l. 2. c. 24. — Glycas l. 1. Annal. — Galen. de compos. medic. s. l. l. 3. c. 2.

Marginalia (right column): Porta Phytogn. l. 6. c. 4. — *Differentiæ.* — Figul. in Dialogo de Mustela. — Niemb. H. E. l. 9. c. 32.

Comedens clunibus ſciuri inſtar inſidebat, anterioribus pedibus cibum tenens & verſans. In utraque mandibula binis longioribus dentibus in anteriore rictus parte erat præditum: aures ferè orbiculares habebat, & pilorum colorem varium à ſpadiceo, fuſco, & albo, ſingulis coloribus à capite ad caudam, ſecundum corporis longitudinem virgatim & radiatim excurrentibus. Summa venuſtas erat in cauda, ſimilibus coloribus etiam virgatim diſtinctâ, cum ut dicebam, illam interdum valdè explicaret pavonis caudæ pænè inſtar. Pedes in quinque digitos erant diviſi, quaternos antrorſum ſpectantes, eorumque binos medios longiores, quintum autem brevem calcari non diſſimilem retrorſum ſpectantem. Omni cibo ipſi objecto indifferenter veſci intelligebam, præſertim verò pane delectari: ferox non eſſe ſed facilè cicurari & domeſticum fieri, ut liberè nullo vinculo adſtrictum, quo vellet vagari, permitti poſſet. In navi qua vehebantur, tam cicura hæc animalia evaſere, ut nautarum ſinum & caligas ſubirent. Nierembergius Muſtelam Lybicam vocat.

ARTICULUS II.

De Muſtela ſylveſtri & Putorio.

Ambroſ. Hiſt. Digitat. l. 2. c. 16. — *Nomen.*

MUſtela ſylveſtris, quibusdam, Furo, Furus & Furunculus ſeu Furectus, ſeu quòd more furis noctu ſurripiat; ſeu à fureo, id eſt, obſcuro colore, quòd ſubterraneos meatus & cuniculos ingrediatur & effodiat, dicitur: aliis Viverra, quod vi verruncet, id eſt animantes à cuniculis expellat. Græcis eſt ἰκτὶς, & per aphæreſin κτὶς, fortè ἀπὸ τοῦ ἰκτίνου ab ave hujus nominis cujus colorem pilus ejus æmulatur. Grapaldus pholitam vocat, Geſnerus pholeutam, & rectè, legit. φωλεὰ apud Græcos luſtrum eſt. Author de natura rerum, *Deſcriptio.* colorem ei eſſe inter album & buxeum medium, ventre albo, oculis rubicundis, muſtelâ domeſtica majorem. Ariſtoteles corporaturæ catelli Melitenſis facit, in pilo verò, formâ, albedine partis inferioris, multum à Muſtela vulgari diſcretam. In *Locus.* Italia, Gallia, & Germania non reperiri Geſnerus prodidit. In Africa tantum eſſe, Strabo. In Anglia haberi multi perhibent. *Victus.* *Victitat* melle, piſcibus, columbis, & carne cuniculorum, quam maximoperè appetit. Fœminæ libidine correptæ, niſi ſe mari commiſcuerint, inflatione correptæ pe- *Generatio.* reunt. Coëunt more felium. Septem vel octo catellos unicâ pariturâ edunt: dum tamen ſpacio quadraginta dierum utero geſſerint. Fœtus poſt partum per triginta dies cœci ſunt, & die quadrageſimo poſt acceptam viſionem ad venationem proficiſcuntur. Ad iram provocatæ excrementa alvi odorata egerunt. Cicurati in capſis ligneis plurimum temporis dormiendo conſumunt. In Gallia Narbonenſi utuntur eis in cuniculorum venatione. Alibi, in extra- *Differentia.* hendis de nidis parietum, inacceſſis inprimis, aviculis. Pertinet ad eam Viverræ in Cluſ. Exot. l. 1. inſula Zeilan genus, ſerpenti coronato inimiciſſimum. Quoties adverſus eum dimicat, radicem ligni colubrini præmordet. Nec alterius eſt generis animalculum illud quod Agricola *Hameſter* vocat. Majus eſt Agricola de animal ſubterran. muſtela domeſticâ. Color dorſi leporinus, ventris niger, & laterum rutilus. Pedes breves. Multa frumenti grana in ſpecum congerit. Ager Thuringiæ eis abundat. *Putorius*, ab odore nomen ſortitus eſt. Semper enim putidum ab ore halitum emittit. Ambroſin. Hiſt. Digigit. l. 2. c. 17. Quidam Ichtim dixere, quòd piſcibus valdè delectetur. Scaliger Catum fœtentem, ni, fallor, dixit. Corpore Marte eſt ſimilis, ſed major. Circa collum anguſtior, circa imum ventrem latior, in cauda & cruribus nigrior, & ad latera flavior. Pellis duplici pilorum ordine conſtat. Alii ſunt breviores & flavi; alii longiores & nigri. Crura ſiniſtri lateris breviora eſſe, à quibusdam creditum, ſed ipſa αὐτοψία repugnat: *Incolunt* horrea, ſtabula, ſylvas, & ripas. *Victitant* muribus, gallinis, avibus, quibus ſtatim caput auferunt, piſcibus, ranis, &c. Tempore vernali pelles graviſſimè olent: hyeme non item. Albertus meminit cujusdam muſtelæ quam *Noerzam* vocat, magnitudine martis. Pili ad colorem lutræ accedunt. In remotiſſimis nemorum penetralibus latet, & putidum odorem de ſe emittit.

CAPUT XI.

De Marte & Muſtela Zibellina.

MArtes à ferocia nomen accepit. Eſt Ambroſ. Hiſt. Digit. l. 2. c. 18. enim Martia. Alii Martam & Marterum vocant. Nonnulli Foinam, Gainum, & Sciſmum. Dentes habet candidiſſimos inæquales & aſperos. Canini in utraque mandibula eminent; quibus ſex exigui diverſæ altitudinis interjiciuntur, qui inciſorum munus obeuut, cum hac tamen differentia, quòd inciſores mandibulæ inferioris perexigui ſint. Molares, quorum octo, ſunt ſerrati, triangulares quidam. Ultimi in ſuperiore oris parte multò cæteris interius ſunt, nempe, in ipſo palato Severino circa interiore ſe- Zootom. Democrit. p. 317. quentia ſunt obſervata. Sub cutem *fibræ* nerveæ extentæ, numero & ſitu coſtis omnibus reſpondentes. *Coſtæ* autem num. 14. *Membrana* nulla carnoſa: *Muſculi* abdominis inter duas peritonæi tunicas; ideo videtur peritonæum craſſum & denſum, non minus

 quam

quam cornea tunica oculi bovini. In longitudine per eam lineam, quæ respondet umbilico carnosum erat, sed non late & in infima sui parte. *Omentum* ventriculo inferne annexum intestinis & lieni, sed *lien* parsiculus satis parte sinistra ventriculo appensus, omenti parte adalligante. *Ventriculus* amplior:quam pro pusillo corpore, constans duplici tunicâ, sed externa albidior & levigata interna, utraque tenuis. *Intestina* retrorsum annexa spinæ per membranam. Nullum cœcum intestinum, uniformia omnia. *Vesica* urinaria oblonga, tenuis, sed ventriculo magis, recto intestino incumbens. *Hepar* septem fibris constans, quarum infirma quædam trifida, velut pes pulli, media sic triangularis figuræ, venæ cavæ per membranulam parvo spacio annexa. *Ren* dexter superior. *Emulgens* sinistra longior quam dextra, utraque ab arteria magna enascens, à vena cava non item: Dubius tamen sum & nescio, num per injuriam non obserim. Ad cavam venam hinc & hinc *glandulæ* subrubræ seu flavæ, sed dextra superior annexa hepati per venularum surculos. *Vena cava* multos spinæ ramos mittit per lumbarium musculorum intercapedinem, sic & *magna arteria* cavæ subdita. *Vasa spermatica* à renum medio descendunt, sed parte ima finduntur utrinque, quorum alter ramus continuus testi fit, abdomen extra pervadens. *Penis* à ligamentis coccygis nascens cartilagineus & durus instar ossis, summa sui parte contortus ut terebella; amictus suâ tunicâ, quæ juxta sui principium validè adhærebat, in extremo perforatus, ut acus; ureter dexter insertus vesicæ superiùs, quàm sinister, nervus subtilissimus descendit rectus adalligatus dextero lateri cavæ venæ, inferens sese in principium cavæ. Nervulus item alius latere sinistro descendit ad orificium superius œsophagi. *Diaphragma* ad fines hepatis oblique descendens eâdem illi parte connexum. Inseritur vena cava in dextrum ventriculum cordis propè auriculam dextram, quæ nigra & plena sanguine, major quam sinistra: hæc autem alba & exsanguis. Eadem cava variè in pulmonem conspergitur parte dextrâ. Arteria magna inserta in sinistrum cordis ventriculum, dum se contorquet ac flectit ad inferiora: Vena cava dextrorsum pulmonem parum supergressa sese contorquet & divaricatur in sex ramos, fitque ἄζυγος, ascendit eadem supernè ad utramque mandibulam inferiorem. Pulmo dextrorsum quatuor constat fibris minoribus, sinistrorsum duabus majoribus. In Septentrionalibus regionibus ut plurimum inveniuntur: in Germaniæ Alpibus quæ meridei & Italiæ obvertuntur. Incolunt magnorum ædificiorum tecta, nec non faginas & abietinas sylvas. Retulit quidam rusticus Gesnero, se in præaltâ abiete Martem cum quatuor catulis comprehendisse. Gallia Martibus abietum caret: ex Polonia deferuntur aliquando colore fusco diluto. Dicuntur præter cibos mustelis suetos, fruticibus etiam vesci. Excrementa Moschum redolent. Facilè circurantur. Habebat cicurem Gesnerus, canis quo cum nutriebatur amantissimum, quem in itinere sequi solebat. Vinculis soluta circa ædes vagabatur, & semper redibat, supina quoque cati ritu ludebat. Infida tamen est: ideò nonnulli suadent, ut canini dentes amputentur, Pellis est in usu. Ex illa quæ sub gutture, salutares capiti pilei concinnantur. In Canada mulieres infantes suos eis insuunt. Duæ ipsius sunt *species*. Altera *Domestica* pilo fulvo nigricante vestitur, excepta ea gutturis parte quæ albicat, quam pelliones Fainam vocant. Est corporaturæ felis, sed paulò longior, cruribus ungulisque brevioribus. Per rura vagatur, gallinas jugulat, & ova exhaurit. Altera est *silvestris* pilo clariore & molliore, gutture luteo. Ex his aliæ sylvas fageas, quernas, & ilignas inhabitant: aliæ piceas & abiegnas. Circa lacum Bregantinum dicuntur versari quæ noctu lubent. *Mustela Zibellina* Aristoteli ex quorundam sententia sub nomine *Satherii*, sub *Cebali* Nepho venit. Alciatus *murem Sarmaticum* & *Scythicum* vocat Agricola paulò minorem Marte facit, totam obscuro colore fulvam, præter guttur, quod cinereum est. Inveniuntur in partibus septentrionalibus & extremis Moscovitarum sylvis; sed & in Lithuania, alba Russia, & locis mari Cronio vicinis: ut & in Lanceruca Scandinaviæ sylva. Præstantissimæ sunt pelles quas Tartari & Lapones mittunt. In regni Congani provincia quadam copiam ipsarum dari, descriptionis Guineæ historia testatur. Insidiantur aviculis, dum in opaco saltu latitant. Animalia sunt natura agilia & semper inquieta. Observatum est pelles ipsorum in imo arcæ repositas & aliis vestibus onnustas, post triduum plus minus in summum ascendisse. Si manibus tactantur semper æquales remanent. Præstantiores, quibus pili longi, & ad nigredinem vergentes. Soli expositæ corrumpuntur. A blattis præservabis, si sæpè concutias, & ramis absynthii involutas, reponas. Pretium illis ingens, Quadraginta pelles mille coronatis emptas vidit Agricola. Semimanicam hyemalem ex iisdem concinnatam quadringentis libris Bononiensis monetæ Ambrosinus. Incolæ Obdoriæ eas idolo suo Zlata baba dicto, offerunt. Magni Tartarorum Chami tentoria, iisdem subduci, M. Paulus Venetus testis est.

Renod. l. 3. Pharmacop.

Differentia.

Ambrosin. Hist. Digitat. l. 2. c. 19.

CAPUT XII.

De Genetta, & Animali Zibethi.

Ambrof. Hift. Digit. l. 2. c. 21.

ANimalis, quod *Genettam* vocamus, nomen, unde defumptum fit, ignoratur. Quidam, quia Hifpanicum eft, ab aliquo ibid. loco appellatum, credunt. Alii *Cattum Hifpaniæ*, quidam *Genethocatum*, vocant. Nonnulli *Pantheram minorem* Oppiani opinantur. Minor eft vulpecula. Corpus totum maculis nigris eleganter diftinguitur: nam reliquum fufcum, vel cano fufcum permixtum eft. Tota pellis molli & denfo pilo & lanuginofa, non ingratum odorem fpirat. Reperitur in Hifpania, & quidem circa aquofa loca, ut inde victum quærant. Semimanica hyemalis ex illius pellib. conftans, viginti quinque, imò triginta libris monetæ Bononienfis venditur. *Animal Zibethi*, quod antiquis forte ignotum eft, moderni Græci *Zapetion*, Scaliger *catum zibethicum*, Ludovicus Roman. *felem zibethi*, alii *Sivettam* feu *Civettam*, & *Catum fylveftrem*, Gyllius Pantheræ genus, quod veteribus hæc fola odorata ferebatur, Bellonius *Hyenam veterum*, vocant. Armatur dentibus & pilis afperioribus. A capite ad initium caudæ integrum hominis brachium adæquat: altitudo crurum ufque ad pedes ad trientem brachii reducitur. Magnitudinis ferè eft vulpinæ, colore lupino maculis nigris refperfo infignitur. Folliculum circa inguina geftat, in quo odoramentum Zibethum dictum, colligitur. Rondeletius addidit, rictu effe oblongo inftar Taxi, linguæ non tam fcabræ ut felis. Reperiuntur in Pegu, regno Congitano, China, Cambaja, fylvis Æthiopiæ, quod apud Leonem Africanum legimus. Advehuntur & ex Ægypto, ubi copiofum partum enituntur. Ex Hifpania in Italiam deferri, non malè Cardanus fcripfit. Delectatur crudis carnibus & muribus fylveftribus. Romæ apud Cardinalem Galeottum carne pipionum alebatur. Comedit etiam dulciaria & oryzam cum ovis in China, lignum dulce quod Comaron vocant, fi id animal eft, cujus Pigaffetta in itinerario fuo meminit. Adeò cicuratos Romæ & Mantuæ vidit Scaliger, ut innoxiè fupra humeros ab hominibus geftarentur. Conful Florentinorum Alexandriæ adeò mitem habebat, ut cum hominibus colludens, nafum, aures, labra, dentes fine noxa apprehenderet. Ab ineunte ætate humano lacte educabatur. Excrementum quod ex loculo circa extremam abdominis partem intra femora, cavernis & anguftiis inftructo dimanat, primò eft album, tefte Fallopio, progreffu temporis fubluteum, tandem nigrefcens. Primis diebus hoc odoramentum grave eft, namque mirandum in modum ferit: concretum & aëri expofitum, fuavitatem gratiffimam acquirit. Nonnulli fperma animalis effe voluerunt. Colligitur cochleari argenteo, æreo, vel corneo, fingulo quoque die drachmæ unius pondere. Majorem zibethi copiam fundit, fi, antequam colligas, virgula exagitetur, ut in iracundiam præceps feratur. Alii fponte certo anni tempore incalefcere, & liquorem odoriferum è genitali ejaculari fcribunt. Collectum in vafe corneo melius & diutius quàm alio fervatur. Sunt quidam Ulyffipone nobiles, quorum ex zibetho reditus, ad mille & quingentos aureos afcendunt. *Ufum* tam in Medicina quàm alibi habet. In Colica effectione granum unum umbilico inungitur, pane calido fupra pofito. A Crollio in vertigine & apoplexia commendatur unguentum, cujus compofitionem & hic fuccus ingreditur, extremitatibus narium, temporibus, & vertici illitum. In uteri fuffocationibus pudendo affricatur. Adulteratur felle bubulo, ftyrace liquida, & melle. Parantur ex eo pulveres Cyprii: fapones, aquæ, olea, effentiæ, fuffitus, de quibus confule Ambrofinum.

Ambrofin. Hift. Digit. l. 2. c. 22. Scalig. Exerc. 211.

Rondelet. Pharmac. l. 3. c. 16.

Bellon. obfer. l. 2. c. 20.

Majol. Colloq. 7.

CAPUT XIII.

De Lepore.

LEpus Ifidoro dicitur quafi Levipes, ob currendi celeritatem; vel quòd molliffimè propter villofos pedes incedat: aliis ab Æolibus Bœotiis qui antiquâ voce, animal hoc, λίπορι indigitabant, defcendit. Dicitur autem ita quafi λεῖος περδόμϑυ⊕, quòd lubricè eat, nec facilè fit eum apprehendere, aut retinere. Scaliger tamen λίπορις, & λιπόῤῥις legit. Aliis Græcis dicitur λαγωὸς, λάγειος, λαγῶς Atticis, λαγὸς Jonibus, ut Euftathius docet. Vocatur & δασύπους, à pedum villofitate, δρομαλὸς, πτὼξ, & ταχίνης, fine dubio, à curfus celeritate. Cretenfes Lepores κικῆνας vocant. Albertus Luporem, Trochum Ariftotelis interpretatus eft. In *Defcriptione* non eft quòd immoremur, *Caput* habet breve & rotundem: *collum* anguftum, rotundum, molle, oblongum; *aures* fublimes *fcapulas* rectas & laxas: *pectus* non carnofum: *fpinam* teretem: *ventrem* depreffum: *Crura* levia, quorum priora exiguo intervallo diftinguuntur; pofteriora, infra genu inftar literæ A divaricantur: *Corpus* denique totum flexile. *Interiores* partes fi fpectes, *Cor* ipfi datum maximum: illis verò, qui circa Briletum, Thernen, & in Cherfonefo ad Propontidem vagantur, quique in Sycino agro circa Bolbam verfantur, duplex jecur, feu quòd revera tale fit, feu quò adeò fiffum eft, ut duplicati jecoris faciem repræfentet. *Oculi* fub angulo anteriori cartilago latior eft: vermiforme corpus cerebello poftremum: corpus concameratum in aliis non obfer-

Ifidor. Origin. l. 12.

Varro. de LD. l. 3. c. 12. *Nomen.*

Defcriptio.

Plin. H. N. l. 11. c. 37.

Zootom. Democr. p. 309.

observatum: os auriculæ tenue pellucidumque ut felis. Inter animantia dentata, unicumque ventrem habentia, solus coagulum obtinet. Reperiuntur passim, tam calidis quàm frigidis regionibus. Ex Lybia albos delatos reliquit Pausanias. In insula Indica Mazzua dicta, tanta ipsorum copia, ut ab incolis passim interimantur, si Ferdinando Lopezio credimus. In Atho quoque monte tot, ut Ovidio in proverbium abierint. Incolunt tam culta quàm inculta, ista tamen præcipuè, quæ à venatoribus non frequententur. In Ithaca non esse, nec vivere illatos prodidit Aristoteles. De *Victu* leporum ita eleganter Bargeus:

Aristot. de partib. animal l. 3. c. 15. *Locus.* Ovid. l. 2. de arte amandi. Aristot. H. A. l. 8. c. 29. *Victus.*

Decerpunt læti turgentia gramina campi,
Et culmos segetum, & fibras tellure repostas
Herbarum, & lento morsus in cortice figunt.
Arboris, atque udos attondent undique libros;
Nec parcunt strato pomorum, aut glandis acervo,
Aut viciæ, aut milio, aut proceræ frondibus ulmi,
Præcipuè gratæ sylvestria gramina menthæ.
Quæque colunt riguas inculta sysimbria valles,
Et vaga serpilla, & pulegi nobile gramen
Percipiunt.

Bargeus Cyneget. l. 3.

Generatio. Commiscentur aversi, ut omnia animantia quæ retrò urinam mittunt. Solvuntur quocunque tempore anni in libidinem: Xenophon tamen & Pollux verno potissimum tempore congredi statuunt. Post primum congressum superfœtat, ut verè Poëta scripserit.

Prolis amans, gignit fœtus, lactatque tenellos
Dumque superfœtat, dum parit; usque coit.

Non est ergò mirum, catulos prægnantes in dissecto lepore inventos, quod apud Ælianum legimus: nec mirum, Astypalæam ex geminis leporibus, tempore Antiochi Gonatæ, brevi tempore, tot leporibus fuisse refertam, ut intra annuum spacium plures sex millibus caperentur, ut apud Athenæum legimus: totamque Geronem Sarii maris insulam olim leporibus vacuam, intra breve tempus, à prægnante lepore, fœtu occupatam fuisse. Enituntur in locis nemorum secretioribus; nunc duos, interdum tres, aliquando quatuor catulos. *Sexum*, sic optimè agnosces; si consideraveris, fœminam esse capite oblongiore, corporaturâ crassiore, auribus oblongioribus, & pilo dorsi leucophæo, ad nigredinem vergente, canibusque persequentibus semper suam regionem currendo circumambire, & per eundem locum pluries transire: marem verò humeros habere rubentes, in quarum medio pili oblongiores, observentur; caput brevius & obtusius, pilos barbæ & palpebræ longiores; aures breviores & latiores, canibus persequentibus recto itenere se comittere, & quandoque ad decem millia passuum currete. *Inimicitias* gerunt cum aquilis, corvis, mustelis, vulpibus & canibus. *Vivunt* ad septennium. Ætas ex cavernis vel potius fissuris secus foramen excrementorum colligitur, si Archelao & Alberto credendum. *Vocem* habent acutam. Philomelæ author gemitum appellat. Ad *Naturam* pertinet videndi facultas eximia: nam dum dormit oculos apertos tenet: auditus acerrimus: nam & ad levissimum foliorum motum concitatur & fugit: Utitur etiam auribus tanquam incitamento ad cursum, quibus eundem dirigit & moderatur. Dormiturientes, ne cavernæ locus deprehendatur, huc illuc discurrentes, vestigia primo disturbant, tandem magno saltu in cavum prosiliunt; ubi decumbentes, fæmen ilibus subjiciunt, cruribus prioribus ut plurimum junctis, & auribus super utrumque humerum demissis. Cavernis egressi, libentissimè serenis diebus apricantur. Loci natalis tam sunt amantes, ut nullum peregrinum admittant. Facilè cicurantur, & nimis pinguefacti, intereunt: at levi datâ occasione vincula effugiunt, & ad pristinos mores redeunt. In sylvis raro pinguescunt; forte quòd sibi metuant. Ad *ingenium* spectat, quod hyeme impendente cubilia in locis apricis constituunt; æstate ad Aquilonem cubant: quòd ad pabula longinqua proficiscuntur, ut longo cursu exerciti, pedum celeritatem firment: quòd, ut venatores fallant, per flexuosas incedentes vias, frutices omnes evitant, ne pili iisdem affricati, odorem canibus prætereuntibus præbeant: quod ubi segnes ad persequendum canes vident, lento gradu properant; ubi urgere, citatissimo cursu feruntur: quòd denique à venatore agitati inter glebas, quæ sunt ejusdem secum coloris; ingeniosè latitant. In *Cibis* eos Judæis gustare nefas: at apud gentiles, postquam ab Attalico Cydoniensi ad epularum apparatum deducti sunt, in deliciis semper fuere, adeò inter mattyas caro leporina poneretur, formositatenque vultus conciliare crederetur. Ideò certè Alexander Severus, ut in Lampridio legimus, singulis diebus comedebat, & aliquod hujus vestigium apud Martialem ad Galliam habeamus. Cæterum cujus sit caro hæc temperamenti, non est quòd multis disquiramus; sola distinctione res confici poterit. Bimestres, trimestres, & ad summum semestres, optimi sunt succi, & facilis concoctionis. Anniculi & adultiores crassum sanguinem generant. Visi tamen venatoros, quorum quotidianus leporina cibus, qui tantum abest ut mœrore distraherentur, ut etiam lætitia perfunderentur. Quod autem Cato, Censorinus oleribus & carnibus leporinis ægrotis ali volunt, de catulis fortè intelligendum est.

Athen. Dipnos. l. 9. *Sexus.* *Inimicitia.* *Ætas.* *Vox.* *Natura.* *Ingenium.* Martial. l. 5. Epig. 30. Brujerin. l. 13. de re cibaria.

eſt. Meliores verò iis qui ad aquas degunt, illi qui in montoſis & planis habitantes, ſerpillo, pulegio, & aliis veſcuntur. Maximè etiam urgente bruma in cibis commendantur. Præparandi rationem vide apud Ambroſinum. In *Medicina* nulla ferè pars eſt quæ uſum non præbeat: imò & excrementa eidem inſerviunt. *Caput* uſtum cum adipe urſino aut aceto alopeciæ mederi, Galenus reliquit. *Cerebrum* dentitionem infantum promovet, ſi gingivæ ſæpius eo illinantur: ex vino potum, urinæ incontinentiam cohibet. *Cor* quartanariis alligatur: pulvis ſicci cum tertia parte mannæ thuris epilepticis à Sexto in vino albo propinatur, ſeptem dierum ſpacio. *Pulmo* oculis dolore affectis ſuperponitur. *Hepar* cœliacis cum vino auſtero propinatur. *Fel* ſaccaro exceptum gemmas & oculorum nubeculas delet. *Coaguli* ſi ab animali quod nondum quicquam præter lac deguſtavit, & ad ſolem vel in fumo exſiccatum eſt, magna præſtantia. Fluxu dyſenterico laborantibus à Dioſcoride propinatur. Spinas partibus infixas extrahit ſi cum thuris polline, & viſco querno miſceatur. Ad punctiones ſerpentum adhibetur. Viri congreſſum & fœminæ conceptionem juvare perhibetur. Dioſcorides potum fœtum necare ait. *Renes* coctos in lithiaſi Matthiolus exhibet. Inveterati & pedibus alligati podagram levant, ſi Olao Magno fides eſt. Ex *Matrice* medicamentum ad fœditatem concitandam Quercetanus parat: eadem in veſicæ malis commendatur. *Carnem* in oleo frixam Albertus in dyſenteria & inteſtinorum ulceribus per clyſterem infundit. Iisdem *ſanguinem* aſſatum. Dioſcorides propinat: quidam cum farinâ hordeaceâ miſcent. *Lac* mulieres fœcundas reddit. *Adeps* extrahendis ſpiculis cum floribus fabarum inſervit. *Dens* appenſus dolorem dentis mitigat. *Talus* ſeu oſſiculum illud in poſteriori ſuffragine leporis, in colica affectione funiculo ex pilis leporinis à Marcello alligatur: pulvis adverſus colicam feliciter bibitur: à Trago mulieribus ut facilius pariant, in liquore ſtillatitio pulegii propinatur: in Epilepſia, cum viſco querno, margaritis, corallis, & ſemine pæoniæ præſcribitur. Urinam denique in lithiaſi validè provocat. *Pellis* ceratum ad hernias ingreditur. *Pili* coërcendo ſanguini undecunque mananti inprimis ex naribus confert. *Pedes* à vivo abſciſſi in dolorem podagrico applicantur. *Urina* hydropicis cum ſpica nardi utiliter propinatur. *Stercus* à mulieribus geſtatum conceptionem impedit, ſi quibusdam credimus: ſi Matthiolo, ſubtus immiſſum nimios menſium fluxus cohibet, & humentem uterum exſiccat. *Totius* cremati pulvis, ex vino tepido, calculoſis propinatur. Ad eundem affectum Montagnana electuarium componit, eidemque lapidem judaicum, & ſpongias in lapil-

Galen. l. 11. de ſimpl. med. facult.

Montagn. Antidot. l. 2.

lis repertas addit. *Differentiæ* à colore, quantitate, pinguedine, eo loco ſumuntur. Ratione *coloris*, ſunt alii cyanei, alii in terris nigris fuſci, alii in rubris rutili. Oviedus in America quosdam vagari ſcribit, quorum dorſum leporini eſt coloris, reliquum corpus album, latera leucophæa. Obſervati, ut Plinius prodit, albi in Alpibus, & in ſummis Ananiæ vallis montibus. Geſnerus quoque candidum vidit, cum pilis in ſummitate aurium nigris, carnemque cæteris teneriorem expertus eſt. *Magnitudinem* quod ſpectat, Elymæi vulpes corporatura adæquant. In Macedonia & Gallia trans Alpina ſunt magni; in Italia & Hiſpania minores. *Pinguiores* in Pannonia inferiore quàm Italia Manardus obſervavit. Quantum ad *odorem*, dicitur quoddam Leporis genus ita moſchum redolere, ut canes perſequentes in furorem agantur. A *Loco* ſunt montani, campeſtres, paluſtres, Italici, Gallici, Hiſpanici, Indici. *Montani* à cæteris nigritia, magnitudine, ferociâ, & denſiore pilo diſcrepant. *Italici*, ſecundum Varronem, ſunt primis pedibus humilioribus, dorſo pullo, & ventre albo. *Gallici*, ut plurimum candidi viſuntur. *Hiſpanici* cuniculos complectuntur. De *Indicis* ita Nierembergius. Leporem *Citli* vocant Barbari novæ Hiſpaniæ. Similis noſtratibus eſt formâ atque alimento, ſed auriculis pro corporis magnitudine longiſſimis latiſſimisque. Intexi ſolent ejus pili ab indigenis veſtibus & linteis, quibus utuntur palliorum loco. Braſilienſes *Cotias* nominant animalia quædam magnitudine & formâ, & ſapore leporum, rufo colore, parvis auribus, caudâ ferè nullâ. Majores ſunt ejusdem ferè ſpeciei, quas *Pacas* vacant, roſtro tereti, ad faciem felis, fuſco colore, candidis maculis interſtincto: neque carne tantum, ſed & corio ipſo prætenero: ideò in delicatiores epulas expetuntur. Amatus Luſitanus quoque tradit animal facie & magnitudine leporis in India vagari, quod incolæ tamdiu baculis cædunt, donec moriatur. Mortuum pelle nudant, & carnem ex ictibus lividam conterunt, manibusque quaſi ad paſtam redigunt, quam pellibus ejusdem animantis involutam, Moſchum nominant.

Differentiæ.

Plin. H. N. l. 18. c. 555.

Ambroſin. l. 2. De Digit. ovipar. c. 23.

Niere mb. Hiſt. Exot. l. 9. c. 8.

CAPUT XIV.

De Cuniculo.

QUadrupes quod *Cuniculum* dicimus, à cuniculis quos ſub terra fodit & inhabitat, nomen ſortitum eſt. Ab aliis vocatur lepuſculus, ab Æliano parvus lepus. Recentioribus Græcis eſt σύνηξ, aliis δασύπους quem Plin. à cuniculo & lepore diſtinxiſſe videtur. Strabo γεωρύχους λαγίδας lepores foſſores nominavit: nec non λεβηρίδας, fortè à voce λεβηρίς, quæ Græcis antiquis ὁ τῆς ὄφεως γῆρας, ſerpentis ſpolium. Hinc Cuniculus

Nomen.

Strabo. Geogr. l. 3.

recens natus & adhuc impilis, *liberis*, *laberis* & *laurix* appellatur. Hermolaus in Dioscoridem *Adapis* nomine indigitavit, fortè à vocabulo ἀδάπανος, quod rem quæ minimè potest consumi denotat. Fœcundissimi enim sunt. Erotianus λιμοποιὸν vocavit, quòd annonæ penuriam faceret. Circa *Descriptionem* non est quod laboremus. Notissimum enim est animal. In secto sequentia Severino sunt observata. *Musculi* omnes abdominis inter duas peritonæi tunicas dispositi, firmè ipsis adhærentes. Intestinum rectum satis exile. *Cor* exile: *hepar* magnum, renes magni; *lien* oblongus magnitudine respondens parvæ hirundini, gallinacei: παρήπαρ figurâ cultri calcearii cum manubrio latro, medium inter latas fibras hepatis. *Ventriculus* figura parum varius à suillo, simillimus verò muris & gliris. *Cystis* exigua affixa hepati. *Cæcum* uno palmo vulgari & ampliùs magnitudine respondes communi pollici cellulatum & cum appendiculo trium digitorum aut ampliùs satis exili. Processus *lumbarium vertebrarum* longiusculi, quos intercurrunt insignes interni musculi. In insula Ebuso generari negat Plinius, at alibi plurimi reperiuntur; in Germania nempe, Gallia, Italia, Mauritania, Moscovia, Polonia, &c. Scalig. circa Mosaiscum Moscovitarum oppidum innumeram cuniculorum multitudinem ponit. Maximus tamen eorum in Hispania proventus. Balearibus insutis, olim devotaris messibus non vulgarem tamen attulerunt. Apud Zelandos quoque in ipso Oceani aditu, immensa vis cuniculorum conspicitur, quâ post solstitium brumale tota Brabantia alitur. Vescuntur gramine, trifolio, brassicâ, lactucâ, cichoreo, raporum putaminibus, pomorum corticibus, & baccis lauri inprimis. Sanguine humano citissimè pinguescunt: sed ab omni humiditate abhorrent. *Semestres* vel potius anniculi congrediuntur: & singulis mensibus in calidis regionibus concipiunt. Niphus à quodam eorundem altore accepit, fœminas binos & ternos enixas, post quatuordecem dies iterum totidem peperisse. In Germania tamen & Italia brumali tempore raro eniuntur. Quinos & ad summum novenos in lucem edunt. Nonnulli in hoc animantium genere, tam marem quàm fœminam parere fabulati sunt. Fœmellæ per spacium unius diei supra viginti lac catellis præbent. Si quis eos manibus pertractet indignantur, & vel deserunt, vel lædunt, vel etiam interimunt. Mares etiam libidine stimulati fætus enecant, & inprimis, si fœminæ liberis nutriendis intentæ, eos refugiant. *Naturam* & *Ingenium* sequentia detegunt. Saltu captum evadunt. Locum, si quid in eo periculi senserint, deserunt: migrante verò uno, reliqui quoque gregatim abeunt. Ruminare compertum est. Sibi invicem aliquando ita æmulationis studio infesti sunt, ut alter alterum quandoque auribus, quandoque pedibus mutilet. Facilè tamen mansuefiunt. Observavit Cardanus quendam qui canes ultrò persequebatur. Terram assiduè fodientes, specus multifores sibi parant. Quare M. Varro reliqnit, in Hispania non incelebre oppidum in loco arenoso ædificatum, adeò à cuniculis subrutum fuisse, ut incolæ aliò migrare coacti fuerint. Ex cuniculis nonnisi manè & vesperi egrediuntur, nec longè ab iisdem abscedunt. Foveas in quibus stabulantur arenâ cooperiunt, ne à transeuntibus deprehendi possint. Caro cuniculorum tenerior est leporina, juniorum inprimis. Primus, Hispanus quidam in escam mensis apposuit. Circures in Hispania contemnuntur, quod nutrimenti saporem concipiant. Agrestes in deliciis habentur. Durantes primò elixari jubet, post herbis odoriferis & pinguedine suilla confici. Quantum *ad Medicinam*, pinguedo nervos mulcet, & nonnulis urinæ affectibus præsto est. Adhibetur combustus ad curandam synanchen, à Marcello, de quo vide Ambrosinum. *Differentiæ* cuniculorum à *colore*, *magnitudine*, *Extis* & *Loco* sumuntur. *Coloris* ratione, sunt albi, nigri flavi, cinerei, variegati, candidis, nigris, vel rutilis maculis stellati. *Magnitudino* si spectetur vidit Valerianus Veronæ apud circulatorem nostris quadruplo majores, & mirâ corpris obesitate. In Betica Plinius geminis extis esse putat. Quantum *ad locum* sunt animalia quædam in India, Utiæ dicta, magnis foricibus similia, & cuniculis æmula. An à Thracicis & Macedonicis cuniculis differant, quas Scaliger leporino pilo, brevioribus auriculis, corpore crasso, & compacto, cauda longa & ad sciurinam accedente descripsit, judicandum lectori relinquo. Alii mures Pharaoni, squidam Indicos lepores vocant. Ex Indicis cuniculis sunt etiam illi, quos *Porcellos Indicos* nominamus. Magnitudine sunt cuniculi nostratis, sed cruribus brevioribus, cum digitis senis in pedibus anterioribus, & quinis in posterioribus. Dentes iis ut in muribus: cauda nulla: rostrum acutum: aures parvæ & rotundæ, & setis potius quàm pilis vestiuntur. Vox nonnihil ad grunnitum procellorum accedit. Vescuntur omni herbarum genere, fructibus, pane & avena. Multorum sæpe mensium spacio sine aqua aluntur. Fœmellis septenis vel novenis mas unus sufficit. Ritu cuniculorum superfætant. Hyeme quoque catulos non cæcos ante sexagesimum diem eniuntur. Duo mares præsente fœmina præliantur. Adjecimus & alterius cuniculi Indici iconem. Nierembergius novem cuniculorum Indicorum species facit. Prior, inquit, est *Pactli*, seu Hispanicus; si in pinguibus versetur agris; non minus jucundam præstat quàm apud Hispanos alimoniam. Secun-

Marginal notes: *Descriptio.* — Zootom. Democrit. p. 327. — *Victus.* Carol. Stephan. Agricult. l. 9. c. 2. — *Generatio.* — *Natura & Ingenium.* — *Usum.* — *Differentiæ.* — Nierembe. H. E. l. 9. c. 8. — Nieremb. H. E. l. 9. c. 7.

Secundus eſt *Eliztactotli*, ſeu candens pectus. Tertius *Cuitlatepotli*, ſeu brevis caudæ. Quartus pertinet ad Peruinos vocatur *tocanthoctli*, talpæ Mexicanæ (quam tucam vocant) figurâ. Quintus *quauhtochtli*. Sextus *metochtli*. Septimus *cacatochtli*. Octavus *cuitlatepotli* alter. Ultimus verò ac nonus à rubeo fulvoque colore, quo variat, nuncupatur *hapaztochtli*. Omnes formâ nonnihil inter ſe diſtant, ideò diverſis appellantur nominibus. Nutrimentum noſtratium alimento eſt inſuavius ac durius. Hæc ex manuſcriptis Doctoris Franciſci Hornandi. Lubet adjicere alterius manuſcripti ſententiam de cuniculis Hiſpaniolæ. Erant inquit Anonymus auctor, cuniculi forma & cauda marina, licet aliquantulum minores quam Caſtellani cuniculi. Caro idonea & jucunda. Degunt inter herbas & in montibus non ſub terrâ. Quatuor eorum ſpecies: quidam quemi dicti, in majores & duriores, alii utiæ, alii mohlas, alii curies, hi parvuli, delicatiores & ſalubriores. Huc pertinent *Viſchacæ*, cuniculi genus, quod feles imitetur prolixitate caudæ. Amant nives quos ibi etiam inquirit gula. Pilus olim gratus, in precio & uſu. Nie- remb. Hiſt. Exot. l. 9. c. 9.

CAPUT. XV.

De Sciuro.

Ambro- ſin. de Digit. Vivip. l. 2. c. 26. *Nomen.* PRimus qui hoc animalculum Sciurum vocavit, Oppianus eſt, qui Antonini Cæſaris temporibus vixit. Nomen videtur à σκιά, id eſt, umbra, & οὐρὰ cauda, quod ſibi cauda umbram faciat, ſortitum. Dicitur & ἱπποκερ© & καμψίουρ©, forte ἀπὸ τοῦ κάμπτειν flectendo, quòd clunibus inſidens caudam ſupra dorſum flectat. Quidam ἐλειὸν nominavere: quod nomen gliri propriè competit. Latini communiter vocant Sciurum: quidam *Nitelam*, ut in Gloſſographo vetere extat, à nitendo, quod in ſcandendis arboribus nitatur: Vincentius *Pirolum*, Albertus etiam *Spiriolum*, Belluacenſis *Scurulum* à currendo. *Deſcriptio.* Ex murium eſt genere. *Dentes* inferiores longiores habent: & cæcum inteſtinum quod ventriculo magnitudine reſpondet. *Locus.* Ubique ferè reperiuntur: maximè tamen in tractu Septentrionali, ubi colore *Cibus.* pulchriores ſunt. Pomis, caſtaneis, nucibus avellanis, faginis, pineis, glandibus etiam veſcuntur: & tempore æſtivo cibos pro hyeme *Generatio.* in cavernis condunt. Tempore verno coëunt, & inter altiſſimos arborum ramos ex bacillis & foliis arborum nidos ſibi conſtruunt. Catuli poſt tertium vel quartum diem nidum deſerere dicuntur. Tres vel *Natura.* quatuor ſimul pariunt. *Naturam & Ingenium* in eo oſtendunt, quòd inſtinctu quodam naturali priorum pedum miniſterio pro manibus utuntur: quòd aliquando ita cicurantur, ut ſcuriliter ganniant: quòd dum gradiuntur caudam poſt ſe trahunt, ſedentes ſupra dorſum eandem erigunt, & in ſaliendo ab eadem tanquam ab ala adjuvantur: quòd in ſolis ardoribus ſe eâdem inumbrant: quòd amnes tranaturi, cortice conſcenſo, eâdem pro velo utuntur: quòd denique tempeſtate prævisâ, obturatis unde ſpiraturus eſt ventus cavernis, ex altera parte fores aperiunt. Apparantur à quibusdam in cibis: apud Vellejos populos inter lautitias cenſentur. Adeps emollit, & in aurium dolore mirum in modum à Galeno commendatur. Dentibus præſtigiatores in prædicendis futuris utuntur. *Uſus.* Brujer. l. 13. de re cibar. c. 29.

Differentias à colore & loco mutuari placet. *Colorem* ſi ſpectes. In Germania intra primum ætatis annum nigri ſunt, cum adoleverent rubent. In Polonia leucophæum colorem cum rutilo admixtum habent. In Ruſſia cinerei toti conſpiciuntur. In Podolia tradente Cromero, vagantur animalia ſciurorum magnitudine, quæ in cavernis degentia, variis & maculoſis pellibus inſigniuntur. Quantum ad *Loca*, ſunt Sciuri qui Mures Pontici & à colore varii dicuntur, ſunt Getuli, & Indici. *Mus Ponticus* à Ponto ita dicitur Ariſtoteli & Plinio, quòd ex regionibus circa Pontum olim ad uſum & veſtitum peteretur. Matthiolus videtur *Murum Laſſicum* nuncupare: alii Venetum vocant, Poloni Popieliza. Eſt in candido cinereus, nec adeò amplam caudam ac ſciurus vulgaris gerit. Ejusdem cum ſciuro naturæ. Tempore hyberno profundo ſumno opprimitur. Sunt alii in dorſo magis cinerei, alii magis rutili. *Getulus* mixti eſt coloris ex ruffo & nigro, ab armis ad caudam per latera & dorſum, albæ & fuſcæ lineæ alternatim certis diſtinctæ intervallis elegantiſſimè depingunt. Minor eſt paulò vulgari ſciuro & aures habet demiſſas, capiti ferè æquales, orbiculares, & per cutis ſuperficiem deductas, in longum caput ranæ capiti aſſimilatur. *Indicorum* ſunt quinque vel ſex ſpecies, de quibus ita Nierembergius. Prior Quauhtechallotl ſpecies dicitur *Tliltic* ſive *Tlilocoteqvillin*, cognomine ſumpto à corporis & caudæ colore, nempe nigro, & à pinubus quas incolit. Veſcitur pomis quæ ex arboribus decerpit, in earundem cavitatibus reconditis ſervatisque in hiemales alimonias, ubi etiam ſobolem educat, & nihil non abrodit. Verſutus eſt, paſſerum voces ſonat, & caudam, qua ſe totum aperit, lanigeram geſtat. Miteſcit facili opera, & quibuslibet alitur nutrimentis. Dum comedit, poſterioribus inſiſtit pedibus, ac ori cibos admovet prioribus, attollens, majori ex parte caudam, aut corpus eadem, niſi in curſu tegens; tunc enim protendit illam. Iratus ejusdem pilos erigit. Adjunguntur eorum pelles internis veſtium partibus, caloris conciliandi atque ornamenti gratia, fugata ad eum modum hiemalis rigoris ſævitia. Secundus *Quauhtechallotl*, *Quapachtli* aut *Differentiæ.* Ambro- ſin. de Digit. Vivip. l. 2. c. 27. Nie- remb. H. E. l. 9. c. 34.

Cortic-Oloteqvilin, à luteo alvi colore dictus, in duplam ferè creſcit magnitudinem, alboque, nigro & fuſco colore promiſcuè tegitur, ſi ventrem excipias, qui pallens eſt, aut fulvus, quemadmodum attigimus, & caudam gerit prælongam piloſamque, qua ſe interdum operit. Vivit in terræ foraminibus & antris incluſus, in quibus etiam educat prolem. Veſcitur Indico frumento, quod ab arvis raptum in hiemen recondit. Verſutus eſt velut & reliqui, nec unquam cicuratur, aut congenitam deponit feritatem. Tertius *Techallotl* dictus, caudam ferè depilem geſtat, ac breviorem, nec dodrantem vincit longitudine. Non cicuratur, ſed ſemper mordet atrociter, & corrodit ablata omnia. Fuſco & candenti colore promiſcuè tingitur, & poſterioribus quoque innixus pedibus, oblatam edit alimoniam, ſed præcipuè maizii ſpicas apprehenſas anterioribus. Oculi ſunt magni, ſi illos cum cæteris partibus conferas. Vivit in antris, quæ unguibus facilè excavat, conſternitque lana, goſſypiove & quovis alio ſtramento molli, ac paſſeres voce imitatur. Quartus *Talmototli* dictus, ſpithameus eſt, caputque & oculos habet pro corporis amplitudine maxima: caudam verò longam piloſamve, & lineis albis, fuſcis ac nigris interſtinctam, qua ſe eodem quo alii modo tegit. Color totius corporis varius eſt, & aliquando in fulvum inclinans, cætera præcedentibus ſimilis. Quintus dictus *Quimichpatlan*, ſeu mus volans, fuſco pilo nigroque promiſcuè tegitur, qui propè brachia ac crura prolixior eſt, ac parvarum volucrum forma, cujus gratia tanta celeritate in has & illas arbores ſeſe vibrat, ut volare dicatur. Eſt autem cæteris minor, parvo & murino capite, magnis auriculis, nec alia quam cæteræ horum animalium differentiæ utitur alimonia. Caudam ejus uſtam ac redactam in pulverem, & in corpus ſumptum, ajunt parientes juvare. Eſt & aliud genus *Yztactechalotl* vocatum, cæteris forma ſimile, prolixitateque & lanuginoſa cauda; capite, collo & clunibus deſuper fulvis; cauda per alterna intervalla cyanea, ſubalbidaque, ſed fulvis diſtincta lineis, cætero corpore ſubalbido; unde nomen habuit.

CAPUT XVI.

De Glire.

Ambroſin. de Digit. Vivip. l. 2. c. 29. Nomen.

GLirem à pinguedine nuncupatum putavit Iſidorus. Gliſcere enim, creſcere & pingueſcere ſignificat. Tota is hyeme in cavernis degit & pingueſcit. Græcis dicitur ἐλειός, quod antiquioribus addito gamma, γλειός, unde forte glis. Vocatur ita, ſeu ab ἕλη, quoniam in ſylvis & locis apricis degit: ſeu ab εἰλεῖν quòd in arborum foraminibus per integram hyemem circumvolutus & ſoporatus maneat. Alii λαγώνειρον quaſi leporem dormientem vocaverunt: quidam μυοξόν, quaſi rictum in comparatione ad alios mures magis acutum habeat. Eſt roſtro, ut dixi oblongiori, acutioribus auriculis, caudâ non æquè villoſâ, ventre medio magis protuberante, quàm in ſciuro, latere & tergo cinerei prorſus coloris; quamvis ſubruffi aliquando in ventre capiantur. Non tantum in ſylvis, ſed & ſub tectis ruſticis ſtabulantur. In Hibernia non haberi proditur vulgo, nec alibi in illis ædificiis quæ ex lignis Hibernicis ſtructæ ſunt, quod me, falſum, experientia docuit. In montibus conterminis Goricienſi agro, & in Alpibus Carniolæ, Carinthiæ, & Styriæ, maxima illorum fætura. Veſcuntur glande fagina, nucibus regiis, pomis, & aliis. Poma tamen edere quidam negant: aperire duntaxat, ut nucleis fruantur. Quantum ad *Naturam* & *Ingenium*, hyeme in cavis arborum ſtertendo pingueſcunt: & tam altum trahunt ſomnum, ut igne vix revocari poſſint: imò diſſecti tanquam mortui jaceant; nec citius membra moveantur, quam in aquam ferventem conjecta fuerint. Æſtivo tempore congrediuntur, & autumno ſuos fætus edunt. Parentes ſenio confectos inſigni pietate nutriunt. Murium ritu, ædes ruinoſas, trimeſtri etiam ſpacio, antequam collabantur, deſerunt, quod earum compagnem ſenſim diſſolvi præſentiant. Senectus hyberna quiete finit, cum tantummodo ſextum ætatis annum excedant. Omnes aliquando ejuſdem ſylvæ congregantur, & ſi aliqui monte vel flumine diſcreti ad eos accedunt, præliantur invicem. Aliquid venenati habere, conſtans authorem opinio: vulgatumque in cauda illud hærere, urinamque ſuper partem aſperſam, illam uſque ad oſſa putrefacere, vulnuſque inſanabile reddere. Epiphanius fætus à vipera excæcari, & unitriri, ſic venenatos reddi, ſcribit. Q. Scaurus primus in ſumptuoſis cœnis carnem glirium apponi juſſit. Apud Romanos in lautitiis habebantur, hinc & glirariorum conſtructio. Optimi à menſe Octobri ad Januarium cenſentur, quòd tum valdè pingues ſint. Durantes juniores in cibis commendat. In *Medicina*, invenit quoque locum. Carnis eſu bulimo laborantes liberantur. Pinguedo ad conciliandum ſomnum plantis pedum inungitur. Excrementa in liquore aliquo pota calculos diſcutiunt: eadem cum aceto & rore marino alopeciam ſanant. Cinis combuſti ad claritatem oculorum prodeſt, ſi Plinio credimus. Sunt aliquot eorundem *genera*. Eſt, Bruyerino referente, apud Allobroges, Sabaudos, & agro Tarantesio, animal quod ſaxa rupesque incolit, magnamque anni partem dormiendo conſumit, in cibis gratiſſimum. In Orientalis Indiæ tractu quodam ſunt Nefren-

Deſcriptio. Locus. Cibus. Natura & Ingenium. Ariſtot. H. l. 8. c. 17. Uſus. Differentiæ.

frendis magnitudine, qui domos ſubruunt, & muros profodiunt. Ibidem ſunt alii pilo rubicundo, odorem moſchi ſpirantes. In Chiapa eſt animalculum, cuniculi magnitudine, gliris formâ: prolem dorſo vehit, cum victum quærit.

Niereinb. H. E. l. 9. c. 75.

CAPUT XVII.

De Muribus.

ARTICULUS I.

De Muribus domeſticis.

Ambroſin. de Digit. Vivip. l. 2. c. 30. *Nomen.*

MUres in Domeſticos, Agreſtes, Avellanarum, Araneos, Alpinos, & Aquatiles diſpeſcimus. *Domiſticus*, Latinis Mus, Ratus & Sorex, dicitur. *Mus*, à Græco μῦς deſcendit. *Ratus* majoris nomen eſt, à rependo vel rapiendo Græcis nuperis ῥίσκος. *Sorex* vel à ſono, quem in rodendo edit: vel quòd in modum ſerræ res præcidat: aut quòd ex putri ut plurimum materia naſcatur. σορὸν enim apud Græcos putridum ſignificat. Apud Græcos plurima occurrunt nomina. Μῦς, unde mus, dicitur communiter. Scholiaſtæ Nicandri lingua Æolicâ ὗραξ, quoniam roſtrum ſuillo perquam ſimile habet. σμίνθος Heſychio & Varino. ἄργιλος Thracibus, λαμὰς aliis. *Deſcriptione* externarum partium non opus eſt aliquâ. Ariſtoteles & Plinius quantum ad interiora cor maximum habere, felle aliquando carere retulerunt. Alibi apud eundem habemus, in ſolis cornutis animalibus, altera tantum parte dentatis, quibus daſypodes, veſpertiliones, & mures utrinque dentati adduntur, ineſſe uterum acetabula habentem, & potiſſimum tempore, quo fætus in utero continetur, à quibus per media vaſa pendet embryo. In iisdem à M. Aurelio Severino ſequentia obſervata ſunt, *Auricula cordis* dextra longè major eſt ſiniſtrâ, inquit, & illa nigra velut cruor. Ad orificium ventriculi ſuperius proceſſus quidam circularis revolutus in ſeipſum, parte quâ ventriculum reſpicit, ſimilitudinem habens avis, qui collum & caput in pectus reflectit & condit. *Vena cava*, ubi primum ab epate exſurgit, amplo ſuo initio, mox verò exilior & perpetuò æqualis aſcendit. Cæcum habet inteſtinum figuram habens ventriculi ſuilli, magnitudinem & circumferentiam paulò minorem. *Teſtes* habet non minores pullo vel grandiuſculo omninò, aut magno ad corporis rationem. Credo etiam, addit, epididymida deſcendere inferius quàm ipſi conditi teſtes, eſtque dexter venoſior quàm ſiniſter. *Ren* dexter vicinior cavæ quàm ſiniſter. *Veretrum* qua proximè terminatur, cartilagineum & trifido acumine compoſitum, ni fallor, reliquum duobus nervis. Glandulo ſas habet proſtatas ad veſicæ cervicem inſignes. Diaphragma media ſui parte pellucidum, oblongum & totundum. Teſtium ſyſtema ibidem vide. Diſſecuit idem aliquando & murem prægnantem. In eo uteri cornu dextrum quatuor fætus continebat, in ſiniſtra duos, ſua unicuique placenta rotunda ante umbilicum diſpoſita contectaque. In Paro inſula nullas eſſe ſcripſere quidam: in Scotia circa caſtellum Slani, major ſi importetur interit, ſi Hectori Boëtio credimus. In Peruana quoque olim, nulli: ex Hiſpania cum mercibus delati ſunt. Frumento, leguminibus, pane & carnibus veſcuntur: ſæpe cæpas & allia deguſtant: ex pluribus caſeis optimum. Sorbent quoque vinum, & lambunt oleum. Fame impulſi, in ſeipſos ſæviunt. Fœminæ ſæpe ſolo ſalis linctu implentur. Ideò Plinius generationem eorum lambendo conſtare dixit, non coitu. Coire tamen certum, & unico partu, plures catulos eniti. Ex una genitos CXX. tradiderunt: apud Perſas verò prægnantes & in utero parentis repertas. Generantur & ex domorum ac navium ſordibus. Hinc legimus in India Orientali vermes quoſdam inſtar digiti craſſos, ex putri materia in arundinibus naſci, quorum alii paulò poſt in papiliones, alii in mures degenerant. In nonnullis quoque Joniæ civitatibus, ob Mæandri fluminis inundationem, tanta copia murium teſte Pauſania orta eſt, ut incolæ aliò migrare coacti fuerint. Ex putri natos non generare, & ſi generant, vim prolificam in filiis ceſſare, Cardanus prodidit. *Vocem* Homerus per ἐξολολύζειν expreſſit. *Antipathiam* exercent cum elaterio, ſcilla, colocynthide, muſtela, accipitre, felibus, &c. *Sympathiam*, cum majorana ad cujus radicem in morbo confugiunt & cum ſuibus. Muris enim jecore in ficu ſuibus dato, nullo edito grunnitu porrigentem ſequuntur, hujuſque experimenti periculum Pierius Valerianus Patavii fecit. De *Natura* & *Moribus* hæc pauca occurrunt. Acris, nempe, eſſe auditus, & lumen noctu odio habere, quod oculorum aciem perſtringat: in officinis aurariis & ferrariis micas metallorum devorare, & ſine dubio concoquere. Theophraſtus apud Plinium author eſt, in Gyaro inſula cum incolas fugaſſent, ferrum quoque roſiſſe eos, id quod natura quadam & ad Chalybas facere in officinis ferrariis. Aurariis quidem in metallis, ab hoc alvos eorum excidi, ſemperque futurum id deprehendi. Urina alicui parti aſperſa eandē erodit, ſi Arnoldo credimus. Plures in aquam delabentes, mutuas inter ſe caudas mutuo tenent, ut uno exeunte omnes evadant. Albertus in inferioris Germaniæ partib. murem ſe conſpicatum tradit, qui nutu ſui magiſtri candelam tenendo lumen miniſtrabat. *Differentias* magnitudo, color, pilus, odor, & locus ſuppeditant. *Magnitudinis* ſi habeatur ratio, Ariſtoteles mures in Arabia ſoricibus longè majores ſcripſit. Vitriacus in Orientis partibus vulpibus pares. Americus in

Deſcriptio. Ariſtot. H. A. l. 3. c. 1. Plin. H. N. l. 11. c. 37.

Severin. Zootomiæ Democrit. p. 323.

Locus. *Cibus.* *Generatio.* Plin. H. N. l. 10. c. 65. Ariſtot. H. A. l. 6. c. 37. *Antipathia & Sympathia.* *Natura & Mores.* Plin. H. N. l. 8. c. 57. *Differentiæ.* Ariſtot. H. A. l. 8. c. 28.

in insula quadam maximos invenit. Quantum ad *Colorem*, asinini sunt plærique: sunt tamen & cinerei: alii etiam nigricant, alii ex fusco ad ruffum tendunt. Vidit Gesnerus albissimum in Germania mense Aprili captum, rubicundis & prominentibus oculis, barbâ multis & oblongis pilis hirsutâ. Scalig. Exercit. 59. Vidit & Scaliger alium, oculis igneis, & candore insignem. Albertus quosdam albos, eosque salacissimos, & in quorum excrementis albi lapilli inveniantur, reperiri scribit. Si *pilos* attendamus, molliores alii habent, duriores alii, & setarum instar. Ælian. H. A. l. 15. c. 26. Plinius in Cyrenaica regione, Ælianus apud Ægyptios pilis erinaceorum acutis indutos inveniri produnt. Apud Herodotum, ἐχῖνες genus quoddam murium leguntur. Ruell. Hist. Plantat. l. 4. Si *odorem*, jucundi odoris à quibusdam excrementa deponi, Ruellius author est. Est & in Italia genus quoddam, quod Moschardinum dicitur. *Rationem loci* si spectes, vidit Bellonius, hoscyami semine tantummodo victitantem, dorso cinereo, ventre candido, corpore oblongo, cauda prolixa, & ore mucronato. Apud Scholiasten Aristophanis sunt σκάλοπες dicti. In Cappadocia apud Varinum quoddam genus μυέξις vocatur.

ARTICULUS II.

De Muribus Aquaticis.

Ambrosin. de Digit. Vivip. l 2. c. 31. *Nomen.* MUres sylvestres rusticam vitam ducunt. Servius Nitedulas, Marcellus, mures subterraneos nominare videtur, quod terram pedibus fodiendo, cuniculos sibi faciant. Græci ἀρουραίους si per culta vagantur, ἀγρίους si per nemora, vocant. Ælian. H. A. l. 6. c. 21. *Locus.* Nullibi eorum major copia, quam in Ægypto. Juxta Thebaidem post Nili inundationem, sole humum calefaciente; variis in locis ex terræ hiatu innumeri prodeunt. Bellonius inter Gazara & Belba tantam multitudinem vagari scribit, ut nisi ab avibus Perenopteris devorarentur, omne seminum genus abligurirent. *Cibus.* Vorant lupulorum, pastinacæ, & omnium leguminum radices. Cinaræ maximè expetunt, An. 1271. adeò depopulati fuere frumenta, ut magna exinde annonæ caritas subsecuta fuerit. Cardan. de rer. variet. In Boreali regione, sub nivibus latitantes, vermibus, Cardano prodente, vescuntur. *Generatio.* Gignuntur in quibusdam locis, post repentinos imbres, aut fluminis inundationem. Muris pars anterior conspicitur formata, posteriore informi. Aliquando & ex semine propagantur. Ex Aristotele habemus, accidisse ut cum agricolæ pridiè metendum statuerint, postridie totam segetem à muribus consumptam invenirent. Galeni vidimus, inquit Niphus, quòd unicâ nocte totum campum segetibus maturis refertum, mures agrestes absumpserunt. In Cantabria quidam accepta mercede mures venabantur. Æoli & Trojani, murium agrestium abundantiâ vexati, Smynthio Apollini sacrificarunt. Aliquando ex cuniculis egredi; eosdem sub terræ superficie struere, & bipalio apertos mox reparare: læsos, ad chondrillam confugere, naturæ ipsorum est. *Differentiæ.* Reducuntur ad eos plurimi, inprimis autem. *Mus avellanarum*, *araneus*, *Alpinus*, *aquaticus*, & *Coyopollin Nierembergii.* Nam de soricibus, qui caudam in extremo villosam gerunt, & præter alios strident: nec non bestiola Olao *Leem* dicta, quæ per repentinos imbres de cœlo decidit, & donec herbam renatam gustaverit, vivit: nec non mure Napelli, quem napello vivere Matthiolus scribit, non est, quod dicam. Ambrosin. de Digit. Vivip. l. 2. c. 32. *Mus avellanarum*, qui aliquibus Plinii sorex est, aliquibus mus corylinus, duplex est, *Major* nempe, & *Minor.* Illum Gesnerus vivum aliquot dierum spacio nutrivit, & refert forma & magnitudine ratto assimilari, colorem murinum per tergum & per latera magis ruffum, præsertim verò in capite habere, auriculis magnis glabris, & ventre candido preditum esse: pedibus esse rubicundis, cauda tota hirsuta, oculis majusculis eminentibus nigerrimis, barba partim alba partim nigra: ab eo denique animali domesticorum odorem emanare. *Minorem* Albertus rubicundi coloris esse scribit. Estque vel *odoratus* rarior, Muschardinus Italis, vel inodorus frequentior. Quidam *Luciolum* nuncupant, quod illius oculi mamixè lucidi esse videantur. Valdè est muri araneo similis: nec fortè à mure peregrino Hieronymi discrepat. Nidificat inter ramos Coryli, vel Eupatorii Avicennæ Cannabinæ nuncupati. Nidi forma ab Ambrosino exhibetur. Tam cavernas arborum quàm terræ latibula incolit, inque iis nucibus avellanis vescitur. Quidam à fine autumni ad initium veris dormire, & quidem continuò scribunt: alii & ex his qui nutrivere, interpolato somno corripi. *Mus araneus* à figura nomen muris, ab agilitate, (super tensum filum, vel aciem gladii impunè ambulare potest) aranei accepit, si Sipontino credimus; si Gesnero, à venefica facultate, ut piscis quidam araneus vocatur. Græcis est μυγάλη. vel μυογάλη. Mustela eum multò minorem, colore ad cinereum declinante, & dentibus tenuibus Aëtius prædicat: brevem & gracilem caudam Albertus, rostrum verò longum & acutum Matthiolus ei attribuunt. Oculos in comparatione ad totum corpus tam pusillos habet, ut Plinius eum obtusa acie præditum crediderit, & Nicander μεγαλέην τυφλὴν, Vegetius murem cæcum appellaverit. Colore est partim fusco, partim rufo, cum albo ventre. Rostrum habet porcinum, pilis refertum; caudam in comparatione ad alios mures duplo minorem. Dentes Ambrosinus ita describit. Dentes, inquit, quos in illo mure conspeximus, anterio-

res

res in utraque mandibula duo erant exerti; inter maxillares nullus locus extabat vacuus, sed omnes continuati: maxilla unicum tantum habebat punctum longiusculum. Secundus omnium minimus tria habebat puncta, adeò exigua ut visum omninò effugerent. Subsequebantur maxillares quatuor: quorum priores tres majores dividebantur in tria puncta: quarti verò punctum adeò perexiguum erat, ut difficulter videretur: quatuor tamen asperitatibus aliquantulum eminentibus insigniebatur. In oris parte inferiori, præter quatuor dictos, cæteri sunt sine ullo spacio continuati. Quocirca omnes numerum vigesimum quartum explebant. Ultra Appenninum non haberi attestatur Plinius: at secundum Matthiolum in universa Italia, & præcipuè in Tridentino agro, Germania quoque habentur. Hyeme in stabulis versantur: æstate hortos & loca fimo bubulo repleta frequentant. Vescuntur herbarum radicibus: sed carduos præcipuè esculentos, magno agricolarum detrimento, devorant. Gesnerus, cadaveribus quoque vesci audivit. Veneno in agro Tridentino carere, Matthiolus prodidit: ab orbitis rotarum maximè abhorrere Barbarus. Acutissimam in comparatione aliorum murium habet vocem: sed quia hallucinantis visus, segnis. Morsum ipsius venenatum esse vel exinde colligas, quod à fele captus, non comedatur. Prægnantis, prægnanti majus parit incommodum. *Mus Alpinus* à loco in quo degit, nomen accepit. Hermolaus Marmotam vocat. Nonnulli Græci ἀρκτόμυς, ob similitudinem quam cum mure & urso gerit. Albertus ad eum Empetram refert, sed quid hoc animalis sit, hodiè ignoratur. Capite leporem refert, magnitudine cuniculum, auresque tam breves habet, ut vix supra pilos emineant: vario oblongoque pilo instar taxi vestitur. Caudam habet brevem; pedes unguibus acutis armatos, quibus altè terram effodit. Hyeme quandoque ita pinguescit, ut monstrosè intumescat. Nonnulli addunt, dentes ejus anteriores esse leporinos, & si forcipibus secentur, unâ nocte renasci. De *Interioribus* observationes Severini hæ sunt. Testes aliquantulum superiores. Cæcum peramplum, ventriculi modo, internè asperum & reticulatum, in quo vulva insignis introrsum externè. Hepar multifidum septenis lobis distinctum, quorum major vergit ad sinistram partem, reliqui ad dextram, omnes à se invicem distincti. Cystis fellis cholidochi valvula ad duodenum. Splen longus hirundinis majoris modo. Ureteres non recto ductu descendentes à renibus, sed dorso hærentes & exigui. Frequentissimi in Annaniensibus Tridentini soli montibus conspiciuntur. In nivosis quoque & frigidioribus Germaniæ partibus versantur. Vescuntur fructibus, lacte inprimis, quod more porcellorum sugunt. Ideò sæpe in pastorum casis deprehenduntur. Cicurati edunt pulmentum, panem, pisces & alia quæ illis objiciuntur. Circa festum Nativitatis Dominicæ terrâ effossâ dormientes deprehenduntur, nec citius expergiscuntur quàm à solis vel ignis calore resoluti. Levem ob causam metu consternantur: indignabundi, argutam, sibilantis fistulæ instar, vocem edunt: vel aëris mutationem prænunciant. Odore sunt tam gravi, ut vix æstate perferri possit. Nec deest ipsis ingenium. Appropinquante hyeme fœnum & paleas in latibula convehunt. Vnus stratus humi fœno oneratur: alii caudâ onustum in cryptam pertrahunt. Duo foramina in uno quoque latibulo parare solemne ipsis est, per quæ in unum locum tendunt, & juxta unum excrementa deponunt, & per aliud in cryptam ingrediuntur. Adventante frigore meatum ingressus claudunt; exasperato, aliud adeò obturant, ut ne bipalio quidem penetrari possit. Circa finem Septembris in cryptam ingressi, conglobati, septem pauciores vel plures, sed impari plærumque numero, super stramine ad vernum usque tempus stertunt. Reliquis egressis, cryptæ custos adsistit, & ex alto speculatur. Si quid observaverit, voce acutissima monet. Sic ad cryptam concurrunt, ipse ultimus ingreditur. Sereno duntaxat cœlo colludunt, obmurmurant, & aliquando, observante Stumpfio, canicularum instar latrant. Cicures dentibus pediculos hominis, simiæ instar, venantur. Veniunt apud Alpium incolas in cibum, inprimis circa hyemis initia. Assantur, coquuntur in jure nigro, & sale inspersi infumantur. Puerperis etiam conceduntur. Pinguedo nervos contractos emollit, & illita umbilico somnum conciliat. Ventriculus colica laborantibus utiliter imponitur. *Muris aquatici* meminit Aristoteles in Mirabilium libro. Bellonius ipsi tres meatus assignat, unum pro fæcibus, alterum pro urina, tertium pro fœtu. Si Clusium sequimur, magnitudine ad talpam accedit. Coloris est fusci præter ventrem, qui pilis ex albo cinereis vestitur. Villis tegitur densis & mollibus. Caput pro ratione reliqui corporis est parvum: pars superior rostri prominula. Dentes quatuor, in utraque maxilla bini, sed in inferiore minores & obtusi. Oculi vix conspicui. Rictus latera longis cinereis villis obsita. Cauda rarissimos pilos habet, & osseo quodam nervo mediam secundum longitudinem secat. Posteriores pedes anterioribus sunt longiores & magis plani, & membrana quadam, prout in palmipedibus cernitur, conteguntur. Ad Strymonem & Nilum frequentissimi sunt, & serenis noctibus vagantur. Gesnerus in parvulis rivis versari scribit. Aristoteles Lusis Arcadiæ in fonte quo-

Ambrosin. de Digit. Vivip. l. 2. c. 34.

Aurel. Sev. Zootomiæ Democrit. p. 325.

Ambrosin. l. d. c. 35. Bellon. Aquatil. l. 1. Clusius in Auct. Exotic.

quodam. Veſcuntur plantis aquaticis, frugibus, & piſcibus. A Magis olim Zoroaſtrem ſecutis mali Dæmonis eſſe putabantur: ſi modo de muribus iſtis & non teſtudinibus id ſumendum eſt. In nonnullis Galliæ locis in cibo adhiberi, proditum à quibusdam. De *Coyopollin* ita Nierembergius. Vocant Indi Coyopollin parvum animal, muris mediocris magnitudine, aut paulo majus, caudâ verò auriculis & roſtro Tlacuatzin ſimile: nam caudâ & pro manibus utitur, & natus matrem, cùm metuit, ſtringit amplexu. Cauda eſt craſſior murinâ, firmiorque: venter ex albo palleſcit: auriculæ ſunt translucidæ, pedes & crura candida. Educat in arboribus ſobolem. Poſſet ad genera Tlacuatzin referri, niſi alicui præplaceat pertinere ad mures, aut eſſe ſui generis. Invenitur in montibus tepoplanicis. Cæterum crocodilis quoque cauda pro manu eſt, illâ nimirùm arripiunt prædam, belluas, homines.

Plutarch. Sympoſ. 4. quæſt. ult.

Nieremb. Hiſt. Exod. l. 9. c. 3.

CAPUT XVIII.

De Talpa.

Ambroſin. de Digit. Vivip. l. 2. c. 36. *Nomen.*

NOmen Talpæ huic animali quod deſcripturi ſumus Latini indidere, ſeu à Græco θάπτω inhumo, quod aſſidua terræ effoſſione ſeipſam quaſi inhumare videatur: ſeu quod cæcum ſit, quod Græci τυφλὸν vocant: ſeu quod ſe perpetuo θαλπεῖ, id eſt foveat, ſub terra: ſeu à Thaldaico טלב findere, quod terram findat. Græcis dicitur σπάλαξ & ἀσπάλαξ, παρὰ τὸ σπᾶν, quod terram unguibus aſſiduè vellicet: Nicocli σκάλοψ: Varino σίφνεύς, quod terram fodiendo evacuet. σίφνιν terram, & σιφνύειν Varinus interpretatur. Volaterranus & alii nuperi auctores Græce blactam, ἀπὸ τοῦ βλάπτειν, id eſt à nocendo vocant, ſed perperam. Deſcriptionem quòd attinet, Scaliger muri non valdè ſimilem ſcripſit. *Corpore* latiore & depreſſiore, *pedibus* quodammodo urſinis, cruribus breviſſimis, *capite* bufonino. Albertus quinque digitos in *pedibus* anterioribus, quatuor in poſterioribus habere ſcripſit: Geſnerus, quintum ita introrſum ſpectare, ut minus curioſè ſpectanti occultetur, reliquit. Palma anteriorum pedum lata & manui ſimillis: *Collum* inter crura anteriora breviſſimum & propè nullum: *pili*, breves, denſi, & in nigredine ſplendentes. *Interna* & *Anatomica* ſi ſpectes, *Dentibus* binis & anterius conjunctis caret, ſed inſtar canis & muſtelæ utrinque ad latera ſingulos eminentiores habet. *Pulmones* cum multis fibris ſeparatis, nullo inter ſe communi principio cohærentibus, una cum corde, verſus inferiorem ventrem ſiti ſunt. *Crura* anteriora ex duobus conſtant oſſibus, quæ in os humeri inſeruntur.

Deſcriptio.

Sic fortius beſtia hæc fodit: poſteriora crura habentos, quod paulo infra genu in alia duo dividitur. M. Aurelius Severinus hæc de internis in talpa mare habet. Viſcera, inquit, omnia, ſicut in aliis quadrupedibus. I. Præterquam, quod nullum colon, inteſtinaque reliqua ferè uniformia; nullum enim cæcum. II. *Teſtes* intrò conditi ſicut in daſipodis, colore tamen nigro: neque in loco, qui proxime renibus eſſe ſolet, ſed à lateribus veſicæ, in infima abdominis cavitate. III. *Renes* conjuncti proximæ venæ cavæ puſillò, ſive ſpatio emulgentium. IV. *Fel* pro corpore majuſculum, cum conſpicuis cholidochis. V. *Ventriculi* janitor lineâ quâdam transverſa, veluti ligatus atque diſtinctus. VI. Vaſa ferentia ſuffulta (ſi rectè memini) ureteris. VII. Larynx, qualis in teſtudine terreſtri; mutum enim animal. VIII. Obſervata in *interna aure* duo, malleolus & incus, mire perpuſilli: Os inter medium duobus aurium oſſibus egregiè pumicoſum. IX. Proceſſus inferioris *maxillæ* utrique tres, X. Vera equidem ſunt, quæ ſcribit Plinius de *oculis* talpæ. Viſuntur enim ipſi in ſuo loco nigri toti, contecti cute puſilli, quale eſt ſemen Pſyllii: nulli ipſis inſerti nervi optici, (quantum mihi advertere licuit) nec ſatis ſcio, num fungi videndi munere poſſint; non eam ſolam ob cauſam, quòd tecti corio ſunt, verùm quod multa eis adhuc deſint, quæ neceſſaria ſunt. Omninò autem exiſtimârim, veſtigia hæc eſſe oculorum potius, quam oculos verè, in quibus ludere voluiſſe naturam appareat, atque oſtendere, non deeſſe ſibi facultatem oculos fingendi, quando velit; aut verius fortaſſe fingimus hæc ipſi. Rurſus & in alia talpa Anno 1617. obſervata hæc: *Panniculus carnoſus* totus & mirè commiſſus cuti. Cerebrum pro ratione magnum & benè diſtinctum & exornatum. Auriculæ non ſunt externæ, interna penitùs abdita, cujus oſſicula tria ſupra modum perpuſilla; inteſtina funiculi ſimpliciſſimi modo exilia. In Theſſalia adeò humus talpis familiaris, ut ſuffoſſum ab iis ibi oppidum quidam prodiderint. In Orchomeno agro, prodente Ariſtotele, frequentiſſimæ vagantur. At in Lebaica nullæ ſunt, nec illatæ effodiunt, forte propter ſoli duritiem. Lumbricis præcipue veſcuntur: ideò ſtercoratis & ſterquiliniis gaudent. Abſumunt & omne aliud vermium genus, eoque deficiente, terram comedunt. Viſi radices herbarum & frugum, bufones etiam infeſtare. Ex terra pulviis madida, & putreſcente, ut plurimum generantur. Nec per horæ ſpacium ſupra terram vivere poſſe dixit Albertus, ſed falsò. Viſum quidem habent hebetem, ſed auditum excellentem. Invenit in Medicina & aliis uſum. *Dens* à viva evulſus dentium dolores ſedare creditur. Pilullæ ex ea cum melle

Severin. in Zootomia Democrit. p. 317.

Locus.

Plin. H. N. l. 8. c. 28.

Cibus.

Uſus.

melle ſubacta & devoratæ ſtrumas abſumunt. *Caput* inciſum, & cum terra à talpis eruta tuſum, inque pyxide ſtannea in paſtillos digeſtum, contra omnes colli dolores exhibetur. *Sanguis* pilos reſtituit: & ad paronychias commendatur. *Adeps* ad capillorum augmentum ſupprimendum conducit. Marinellus in hoc caſu unguenta quæ ex pinguedine talpæ & veſpertilionis componuntur, præſcribit. Cinis in ſanandis fiſtulis chirurgis inſervit. Mizaldus periclitaturus an æger moriturus ſit, nec ne, chelidonium cum talpæ corde pulvino ægrotantis ſupponit. Cantaturum, aut clarâ voce vociferaturum credit, ſi convaleſcet: fleturum, ſin minus. Aquâ, in qua talpa maduit & pilos depoſuit, pili reſtituuntur. Ex pellibus pileolos confici, memorat Agricola.

CAPUT XIX.

De Echino terreſtri.

Ambroſin. de Digit. Vivip. l. 2. c. 37.

Nomen.

ECHinus, non ab aculeorum hirſutie, ſed potius ἀπὸ τοῦ μὴ δύνασθαι ἔχεσθαι διὰ τὰς ἀκάνθας, ὃ ἐστὶν ὁ ἀκράτητος, quòd ob aculeos teneri non poſſit, nomen ſortitus eſt. Galenus Acanthionem terreſtrem vocat; Suidas ἀκανθόχοιρον. porcum ſpinis horrentem, γύλιον, & χοιρογρύλλιον: Heſychius ἀκανθονῶτον, propter dorſum ſpinis refertum: Lycophron ab inſigni vaframento Nauplium nuncupavit, quod nomē Latini Echino marino tribuunt. Quidam cum Plinio, Hericem, Hericium, & Herinaceum proferunt; nec malè. Ab horrore enim, vel etiam ab hærendo, quòd fructus ejus ſpinis adhæreant, hoc animal dictum eſſe videtur. Eſt bellua, ut Hermolaus breviter deſcripſit, cuniculi magnitudine, aculeis vallata præterquam in ore, & pedibus, parte inferiori, quam rara lanugo tantum operit. Obſervata in illo. *Muſculi* conglobatores totius corporis. *Inteſtina* æquè craſſitudinis, imò verius tenuitatis quàm longiſſimæ, ſine cæci aut alterius diſtinctione: in ſumma, qualia muri. Quin paria iſtorum ſtercora, pares teſticuli, qui proximi peni; hic longiſſimus exortus in viam caudæ compreſſus ſemen emiſit, muci flavioris imagine. Septipinne *jecur.* Peni adſtites carunculæ quædam ſubalbidæ, racemoſæ, in pinnulas diſtinctæ, rupis preruptæ modo, quas pulmonis fibris quadantenus aſſimilare poſſis. *Teſtes* intus latent, & lumbis affiguntur. *Oſſa* quædam rotunda, quædam planiora, acuta alia, alia obtuſa conſpiciuntur. Ubique locorum reperiuntur, Cretam ſi excipias, ſi Plinio credendum. Ad annum abſque cibo durare poſſe, ſcripſit Ariſtoteles. Pomis verò & uvis utplurimum victitat, quæ decuſſa & ſpinis infixa ad latibulum defert. Lac etiam & vinum in ædibus potare animadverſum. *Inimicitias* gerit, cum urſo, lupo, vulpe, vipera, & potamogeto herba. In orbem colligi, & quaſi mortuum jacere, ſimulatque vel canum latratum ſenſit, vel ferarum odorem vel venatorum acceſſum; cubilia ad Aquilonis & Auſtri viciſſitudinem commutare; & ſi domi alatur, pro ventorum flatu modò ad hunc, modò ad illum parietem accedere, ut Ariſtoteles reliquit; dum capitur, urinam, cujus contactu ſpinæ dorſi decidunt, emittere; humano denique ritu congredi, ad naturam ipſius ſpectat. Venit apud quosdam ſuillus erinaceus in cibum: ſed niſi benè apparetur, ſtranguriam adfert. Ideò unico ictu mactandum, & vaſis urinæ expurgandum quidam cenſuere. Menſe Auguſto ob pabuli copiam ſunt pinguiores. Durantes cum multis aromatibus in artocreate coquit: Geſnerus in aceto & vino fervefacit, deinde lardo & caryophyllis diſtinctam, in veru torret. In Medicina multum adfert emolumenti. *Hepar* renum vitiis miro eſt auxilio. *Felle* contactæ verrucæ ſiccantur. *Lien* aſſatus & pulverizatus efficaciſſimo eſt lienoſis remedio. *Caro* ad prohibendum abortum præſcribitur. Eadem, unico ictu mactati ſtranguria laboranti commodè ſuſpenditur. Exſiccata plica laborantibus exhibetur. *Adipe* in autumno capti Poloni in eodem morbo utuntur. Idem in lithiaſi inſignem habet prærogativam. *Sanguinis* haud ſpernendus eſt in lapide veſicæ, renum, & ardore urinæ uſus. Cinis *Combuſti* cum adipe urſino capillis decorem reſtituit. Eodem ad præcavendum abortum cum oleo unguine multi utuntur. Adhibetur idem in renum doloribus aqua intercute & aliis. *Fimus* recens cum ſandaracho, aceto, & pice liquida, fluxum capillorum cohibet. *Corium* cum ſpinis olim ad extergenda veſtimenta adhibebatur. Diſtinguitur in Suillum, qui roſtrum ſui ſimile habet, & Caninum, qui canis. Ex eodem inſignis fætor exhalat. In Braſilia, ut Jeſuita quidam apud Majolum habet, animal Echino ſimile vagatur, cujus ſetæ prælongæ coloris pallidi & in ſummitate nigræ, valdè aculeatæ erant. Mirum in illis natura recondidit. Cuicunque enim cuſpis ejus admovetur, etiam ab animante revulſa, illam, & præcipuè carnem penetrat: experimentoque compertum eſt, hujusmodi aculeum, unius noctis intervallo craſſiſſimo corio admotum, illud perinde ac eſſet manu hominis impulſum, penetraſſe.

Margin notes (left column): *Deſcriptio.* — Severin. Zoot. Democrit. p. 319. — Plin. H. N. l. 9. c. 12. — *Cibus.* — Ælian. H. A. l. 16. c. 69.

Margin notes (right column): Ariſtot. H. A. l. 9. c. 6. — *Uſus.* — *Differentiæ.*

CAPUT XX.

De Hiſtrice.

Ambroſin. de Digit. Vivip. l. 2. c. 38.

Nomen.

ERinaceorum generi adſcribit Hyſtricem, Plinius, Ælianus & Oppianus. Græcis ὕστριξ ὕστριχος, & ὕθριξ ὕστριγος nuncupatur, à θρὶξ & ὗς ſine dubio. Plinius fœminino genere effert, maſculino Oppianus. Quidam ſub muris Africani Plauto veni-

venire crediderint, quòd frequens in Africa esse perhibeatur. Isidorus à stridore quem aculei in motu animalis excitant, deducit, & sine aspiratione scribit. Claudianus eum ita descripsit.

Descriptio.

————— os longius illi
Assimilat porcum, mentitæ cornua setæ
Summa fronte rigent, oculis rubet igneus ardor,
Parva sub hirsuto catuli vestigia dorso.

At si Agricolæ attendimus, habet Hystrix *os* leporino simile, *dentes* quatuor longos, duos in superiore, totidem in inferiore parte, *aures* humanis similes: *pedes* anteriores pedibus Taxi, posteriores ursi assimulantur. *Dorso* & lateribus spinæ bicolores, partim albæ partim nigræ insunt, & aliquando ad duorum vel trium palmorum longitudinem accedunt, quas animal, ut pavo caudam, erigere potest. Ingressuras in cavernam, erectas dimittit. Solinus in Æthiopia frequentissimos vagari scribit: quamvis in tota Africa & India inveniantur. Habentur & in Italia; sed in Gallia raræ. In Galæcia reperiri, Compostellani peregrinatores testantur, qui eorum aculeos in pileis deferunt. In dumetis autem & vepribus latent. *Victitant* pomis, rapis, pyris, pastinacis, & pane comminuto: bibunt aquam, sed vino mixtam avidissimè. Aculeos tensâ cute in hostem ejaculari, unde fortè sagittandi ars, & nomen ἀκοντοβόλος; destinato ictu ferire; noctu magis quàm interdiu ad pascua progredi; hyeme in cavernis latere; tot dies quod ursa in utero gerere, à natura obtinuit. Nec huic gula pepercit. Commendatur enim in epularum magnificentia. Apparatum vide apud Ambrosinum ex Scapio. In Medicina videtur iisdem affectibus conducere quibus erinaceus. Mulieres ad discriminandos capillos aculeis eorum potius quàm acubus utuntur. Plinius ex iisdem dentiscalpia ad roborandos dentes conficit. Circa *Differentias* nihil ferè occurrit. Quidam in Marinum & Terrestrem distinguunt, & dentalium pro marini aculeis venditant; sed nimis audacter. Nemo enim authorum marini meminit. Referri huc potest incertæ naturæ animal, quod Cardanus Anno 1550. Papiæ vidit. Magnitudine erat vulpis, rictu leporino; dentibus prominentibus adinstar sciuri; oculis nigris & serpentinis; comâ hircinæ barbæ simillima, quæ à capite ad collum ferebatur, cum pedibus anterioribus taxi, posterioribus ursi; auribus in figura humanis; cum spinis ferè centum more hystricis, quarum quædam in apice curvabantur, alioquin immobiles, & in motu animalis strepitum edentes. Cauda animalis erat anserina, cujus plumæ paulatim in spinas degenerabant. Vox subobscura & rauca quasi latrantis canis: canesque odio prosequebatur. Fortè ex hystrice aliaque bestia natum erat.

Locus.

Cibus.

Agricola de Animal. subteraneis.

Natura.

Usus.

Differentiæ.

CAPUT XXI.

De Tato, seu Echino Brasiliano.

Tatum Nierembergii verbis describemus. Cataphractum, inquit iste, quoddam animal Indiarum varie appellatum invenio. Hispani nuncupant *Armadillo*. Lusitani *Sneubertado*. Itali Bardato: Thevetus Brasilico nomine *Tatau*, Maphæus *Tatusiam*, Gesnerus *Tatum*, nova Hispania *Chirquinchum*, alicubi *Cassamin*, aliis Indis *Ajatochtli* dicitur, hoc est, cuniculus cucurbitalis; specubus enim, quemadmodum cuniculus conditur. Una nocte spacium leucæ excavat; quare nisi ligetur, nullibi se includi patiens, perfodit usquequò extra domum & oppida emergat. Variæ sunt species horum loricatorum: mihi omnium mirabilior ajatochtlus, cujus & rarior mentio & sterilior, quare illum præsertim narrabo. Duris armatur laminis, quas ipse vidi. Canis Melitensis est magnitudine. Pedes ei suis parvuli, rostrumque sed oblongum & gracile. Armatur undique crusta, militari & cataphracto equo persimili, in laminas connexas atque mobiles divisa, quibus se convolvit atque undique tegit. Auriculæ murinæ, sed longiores; nimis graciles. Cauda ejus est longa, teres, geniculata, eodemque mode laminis crustatis circumvallata. Venter candet, ac pelle operitur molli, humanæ haud dissimili, longiusculis exilibus, ac raris pilis vestita. Formicas venatur. Cubat supinus, atque cauda ori admota, qua rectà procedentes formicæ incidunt in insidias, & cibum deludenti suggerunt. Antonius Herrera addit, lotio proprio implere lacunam super ventrem inter crustas suas, sic formicas, humore obstante, per caudam procedere usque ad os. Cum fugit, in præceps caput caudamque ventri applicat, ac tuetur crusta, & sese in spiram convolvens rotat. Quòd si pertinacius quispiam insectari perseveret, semet in venatorem contorquet; ut haud rarò, validè tundens dorso suo pectus hominis exanimat. Versatur in uliginosis lacubus. Lumbrius, piscibus ac vermiculis vescitur, & quibusdam arborum baccis & pomis. Caro impensè pinguis, dulcis, ac pituosi alimenti, & excrementis redundans. Utebantur cauda antiqui ad eas, quas zebratanas vocant, (quarum apud illos usus frequens) muniendas. Crusta multis rebus utilis, tum ad bellicos usus, tum ad pacem opportunis. Ajunt illius crustam tritam, ac drachmæ unius pondere intrà sumptam, evocato sudore magnopere conferre morbo Gallico curando. Invenitur locis calentibus lacustribus & uliginosis. Duæ apud Lucatanenses horum animalium sunt differentiæ. Quædam innoxia

Niceremb. Hist. Exod. l. 9. c. 6.

noxia & gratiſſimi alimenti ſunt; alia noxia & venenata, ut vomitu ac flatu alvi citato ſyncopen inducant, tandem interimant. Antidotum eſt oleum olivarum, niſi virus invaluerit, fruſtranea tunc remedia. Si fortaſſe aliqua juverint, diffluunt ſuperſtitibus capilli, languet color, marcent vites. Diſtinguuntur teſtarum ſeu laminarum numero. Innoxia octonis, noxia ſenis conſtant. Innocua etiam coxæ, oſſe carent, & maculis rubeis circa ventrem diſtinguuntur. Eſt autem hoc animal viperis, quæ ſono quodam perſtrepunt tam charum & amicum, ut eodem foramine, ſine alterutrius injuria condantur. Primum illud genus videtur deſcripſiſſe Conſalvus Ferdinandus Oviedus hac ſententia. Κατάφρακτος, *ſive undique armis munitus, animal eſt aſpectu admirabili, valde diverſum ab iis quæ aut in Hiſpaniâ, aut in aliis Europæ regionibus conſpiciuntur. Quadrupes eſt animal, totumque corpus cum caudâ corio tectum habet ſimili corcici lacerti, de quo infra ſumus dicturi (crocodilum Americanum intelligit) coloris inter album & cinericeum mixti, ad album tamen magis accedentis. Ejusdem verò eſt formæ cum equo undique armis munito, caniculæ autem vulgaris magnitudine. Non eſt animal noxium; domiciliumque habet in terrenis tumulis, pedibusque terram egerendo, ſualatibula fodit cuniculorum inſtar. Capiuntur hæc animalia retibus & balyſtis, petita occiduntur, magnâ autem ex parte ſementis tempore, quando ſtipulæ aduruntur, aut agri coluntur, ut gramen producant in boum & animantium pabulum. Aliquoties me hoc animali veſci contigit, ac ſanè melioris ſaporis quam hædos, & ſalubrem cibum eſſe comperiebam. Cæterum ſi hæc animalia in iis Provinciis conſpecta fuiſſent, in quibus equos undique armatura muniendi conſuetudo originem ſumpſit, ex hujus animalis aſpectu exemplar deſumptum opinari quis poſſet.* Cum alii Auctores Oviedo refragentur, *aliud genus armatorum*, quàm ille cogitant. Diverſa, quæ de loricato animali ſeu tato narrantur, de diverſis ſpeciebus, pro diverſitate provinciarum accipienda ſunt. Sic Monardes prodit, nunquam viſum edere, ideoque ſub terra duntaxat, & ex ipſa terra ali: Geſnerus contrà, licet perpauca, de illo ait, allatum in Galham ſeminibus & fructibus viſum veſci. Neutrum refuto, cùm de diverſis loqui poſſint. Agnoverunt quoque tria genera horum armatorum Jacobus Plateau & Cluſius: unum breviſſimæ caudæ, quod ſic deſcribit: *Habebat porro id animal pedis unius & quatuor unciarum longitudinem, corporis verò ambitus erat quatuordecim unciarum, binis videlicet minore longitudine Ejus tegmen durum & teſtaceum, fulginoſi coloris, quem forte vetuſtate & manuum tractatione contraxerat, quodammodo teſſellatum. A collo ad medium corpus, quaſi orbiculatæ figuræ teſſellis variè pictis diſtinctum, medio autem corpore ternis ordinibus quadrangularium teſſellarum variè etiam picturarum inſignitum. Poſtrema tegminis pars ſimilibus orbibus diſtincta erat, qualibus pars anterior. Totum etiam caput ad nares usque ſimilibus teſtis tectum. Aures patentiores, nec adeò mucronatas habebat. Cauda brevis erat, duobus digiti humani extremis articulis non major, tota etiam orbicularis teſſellis tecta. Ventrem nulla cruſta tectum fuiſſe, ſed villis duntaxat obſitum, pictura repræſentabat, quemadmodum etiam crurum poſteriorem partem, atque guttur & nares. Poſteriores pedes ternis digitis, & calcari præditos fuiſſe, pictura fidem faciebat: anteriores vero duntaxat binis & calcari, niſi à pictore fuerint prætermiſſi: penem ſatis longum & exertum habebat. Neſcio an huic deſit virtus, quam de Armadillô, ſive tato caudato Monardus dixit. Præcipuam ejus vim in caudæ oſſiculo eſſe: cujus in tenuiſſimum pulverem redacti pilula, confecta magnitudine capitis aviculæ, atque auri indita, dolorem ejus ſedare; Et tinnitum etiam cum exigua ſur ditate conjunctum curare traditur. Certè dolorem ſedare, frequenti experientia probatum eſt.* Adjicio aſtum Chirquinchi, quod audivi ab his, qui primùm fama, deinde viſu acceperunt. Teſtes oculati ſic referunt. Pluente cœlo ſupinus jacet: in ventre qui exermis eſt, colligit aquam contentam inter cruſtas laterum, ſic perdurat transacto imbre fermè diem integrum, donec occurat incaute cervus ſitibundus, qui accendens ad potum, immergit buccam, tunc claudit ſe *Chirquinchus*, labra & nares comprehendens cervi. Hic diſcurrit hinc inde: nunquam laxat prædam chirquinchus, donec fatigatam interimat anguſtiæ ſpiritus. Aſtum quoque erinaceorum habet, in cruſtis ſuis ſe, dum timet, conglobat, nec niſi ad ignes relaxatur. Conchulis hujus animalis utuntur Indi in maleficis, præcipuè ad explorandos & puniendos fures. Tangunt prius cum concha terram à fure calcatam, ſive aliud quicquid ille attigerit: implent maxillam potione quam chicham vocant: tympanis deinde circumſonant, concha interim ſponte ſubſultante & tripudiante. Hoc veneficio notatur vultus furis puſtula, in genis quæ per utramque maxillam ſerperet, niſi maleficium diligentur diſſolvatur.

TITULUS III.

De Quadrupedibus Domesticis.

CAPUT I.

De Cane.

Ambrosin. de Digit. Vivip. l. 3. c. 1. Nomen.

TAntum de Semiferis, sequuntur *Domestica*, *Canis* nempe & *Felis*. *Canis* vox olim Canes, ut plebes, trabes, pronunciabatur, venitque si Varroni attendimus, à canore latratus, quòd voce signa edere soleant. Græcis veteribus dicitur κύων, & in obliquo casu κυνὸς, sine dubio παρὰ τὸ κύω, amo, seu quòd proniores sint in Venerem: seu quòd animal sit φιλοδέσποτον Modernis vocatur σκύλος nomine fortè à Scylax detorto. Aliis ὑλάκτωρ latrator, à voce quam edit: nec non ἀκανθὶς apud Hesychium & Suidam, παρὰ τὸ αἰκάλλειν, quod cauda notis blandiatur.

Descriptio.

Descriptionem non est quod addamus. Notissimum utpote animal est.

M. Aurel. Severin. Zootomiæ Democrit. p. 306.

In Cane secta sequentia observata sunt Severino, quæ ejusdem verbis exponemus. *Uterus*, inquit, bicornis, cervice brevitate & angustia medio digito respondente. Cornua lata, quantùm manus caperet, longitudine majori, quam palmari communi mensura, crassitudine ubique æquali circumvoluta autem simplici gyro, non anfractuosa vel cellulata, uti suillus. Feruntur extrema cornuum usque ad renes colligata venis, quæ ad uterum veniunt, & testibus ipsi incumbentibus per membranam. Ad ostium primum cervicis visitur corpus quod dum mole, figura atque colore referens caput limacis exertum à sua cochlea. Impositus in hujus os stylus ferreus non est admissus, nisi postquam est dissectus parum. Dissecto utero inventi sunt involuti fætus, involucra autem tria, chorion, allantoides, amnion: sed priora vix dividi possunt; adeò sunt annexa, adeò sunt tenuis substantiæ: In dextro cornu catuli quinque, in sinistro quatuor, singuli suis involucris contenti, chorion unicuique per medium; transversim positæ zonæ latæ duorum digitorum, distinctæ lineis atris ab extremo, & rubrâ in medio: singulæ autem sanguinem fusum colore sibi respondentem repræsentant. *Omentum* veluti saccus, qui integit intestina superiora; nascitur ejus pars superior è fundo ventriculi per mediam ipsius lineam totum ambiens; simpliciter & pars posterior quæ inseritur in lienem & in pancreas. *Pancreas* autem statim apparet post exortum duodeni, illigatum huic & venæ portæ. *Vena porta* mittit triplicem ramum ad conterminas partes mesentericum, cœliacum, splenicum. Cœliacus excurrit partem ventriculi concavam. Splenicus mittit superne ramum ad ventriculum parte hujus convexâ per mediam lineam, usque quo superius ventriculi os pertingat. Ligatus est *splen* diaphragmati per mediam membranam plus digito latam, & ventriculo per omentum: Habet splen figuram propè pedis amplè calceati. *Colum intestinum* nullum, recti finis partem accepit cæcum, cujus figura veluti involuti, quod explicatum longitudine est medii digiti. Ad finem recti internè *valvula* una insignis, altera in cæci principio sed minor. *Rectum* parte inferiore valdè corrugatum: Ab aorta sursum convolutus ad cava hepatis plexus arteriarum, qui appropinquat pancreati, attractum hoc attrahit hepar & superiora viscera. Supra os superius ventriculi glandulæ duæ, major & durior dextra quam sinistra, ambæ succulentæ humidiores. *Sanguis* canis ater valdè, propter adustionem quippe. Ad finem *linguæ* inseritur musculus teres descendens per mediam ipsius lineam. *Auricula cordis* dextra duplo major quam sinistra. In cranii parte tum dextra, tum sinistra, quas integunt musculi temporales; nulla apparet involvens membrana, præterquam ea, quæ propria musculorum est: in aliis vero cranii partibus manifesta apparet. In radice linguæ utrinque est glandula parva & producta obliquo situ. Circuli arteriæ asperæ transversim positi, non sicut in sue obliqui. Canis *cerebrum* majus quam suis. Inverso cerebro patuere processus mammillares & spinalis medullæ initium, per quorum medium facta sectione profundiori patuerunt duo ductus parvi, alter, qui à parte mammillarum per rectam lineam tendit ad finem usque cerebelli, alter paulò citerius superne positus huic obliquè. De cætero, pedes canum anteriores in quinque digitos, posteriores in quaternos distincti sunt: fœminarum venter, duplici mammarum ordine, in utroque scilicet latere, exornatur. Albertus etiam generosi canis imas nares, rotundas, solidas, & ferè obtusas observat. Aristoteles verò & Ælianus calvam futuris carere asseverarunt. Galenus denique musculos temporales in canibus veluti in lupis & leonibus robustissimos observavit, quòd in frangendis ossibus maxillas exercere soleant. Galen. de usu part. l. 11. c. 9.

De *Loco* hoc tantum pono, nullos in Brasilia ante Vilagagnonis expeditionem fuisse, si Lerio credimus: si Textori, Sigaron Arabiæ insulam non ingredi; ingressos, vagari donec pereant. Locus.

Πάμφαγοι sunt: nec vel à piscibus, vel à cadaveribus abstinent, quod primum Balbus in itinerario prodidit. A carne tamen suæ speciei, ut & fulmine ictis abhorrent. Gramen etiam comedunt, sed medelæ gratiâ. Fraxini fructu abstinent, quòd vertebræ coxarum dolo- Cibus.

dolorem inde incurrant. Potione vini vel aquæ ardentis dementantur, & divagantur, donec vapor evanuerint.

Generatio.

De *Generatione* nota. Semper eis coitum opportunum: Tardivus tamen veris initium, rarius autumni tempus congrediendo idoneum,

Ariſtot. H. A. l. 5. c. 14.

ſcripſit. Coëunt ad annum duodecimum & implentur: ſed ſæpè poſt novem ſunt inutiles. Degenerant, ſi annui venere utantur: ſi quarto anno, generoſiores producunt. Quatuordecem dierem ſpacio vel circiter libidine tenentur; & poſt ſextum menſem à partu marem iterum appetunt. Dum turgeſcere incipiunt, fœminæ genitale prominet & humeſcit. Congrediuntur autem & cum aliis animantibus; ut cum

Ariſtot. H. A. l. 18. c. 28.

lupis in Cyrenenſi agro, unde nati Crocutæ: cum leonibus, unde Leontomiges: cum Caſtoribus unde Caſtorides; cum vulpibus unde Alopecides. Averſam exercent Venerem & cohærent. Ferunt dies ſexaginta, quædam ſexaginta tres. Pariunt duodecem: aliquando & ſex decem. Viſa Bononiæ leporaria, quæ ſeptendecem enixa eſt. Albertus verò prodit, ſe, ex illorum genere qui Maſtini dicuntur, vidiſſe, quæ primo partu novendecem, altero octo decem, tertio tredecem dediſſet.

Ariſtot. H. A. l. 5. c. 14.

Quæ mulieribus in deliciis, ſingulos ferè enituntur catellos. Primum mares parere, & in cæteris fæturis alternare ex Plinio dicuntur, dum modo tempore opportuno congreſſus fiat: primusque catulus, in lucem prodiens, ſecundum nonnullos patrem refert:

Plin. H. N. l. 8 c. 40.

cæteri, ut caſus tulerit naſcuntur. Gignunt cæcos, & quo largiore aluntur lacte, eo tardiorem viſum accipiunt: non tamen unquam ante viceſimum primum diem, nec ante ſeptimum. Quidam tradunt, ſi unus gignatur, nono die cernere; ſi gemini, decimo. Idemque in ſingulis adjici, totidemque eſſe tarditatis ad lucem dies: quod tamen nondum experientia demonſtravit. Lac ante diebus quinque quàm pariant habent magnâ ex parte: quibusdam quatuor diebus anticipat. Craſſius id quàm cæterorum animalium, ſcrofam & leporem ſi exceperis.

Ætas.

Non excedunt annum decimum quartum communiter: quamvis quidam ad vigeſimum ſecundum aſcenderint. Laconici, inquit Plinius, annos decem, fœminæ duodecem, cætera verò canum genera quindecem vivunt. Junioribus albiſſimi ſunt dentes, & vox acuta: ſenioribus hebetes, crocei, & vox craſſior.

Vox.

Vocem authores variè expreſſere. Latrare & bauba edicuntur communiter: βαΰζειν Græcis catuli, ὑλακτεῖν adulti: λάπτειν dum bibunt: κνυζᾶσθαι grunnire, dum queruntur aut blandiuntur: σκυζᾶν, canire & catullire, dum libidine feruntur: προκυνεῖν, quando latrant antequam feram invenerint: ἀραρίζειν, quando irritantur.

Antipathia.

De *Antipathia* hæc pauca ſufficiant. Metuere hyænam in tantum, ut ejus umbra, ſi Plinio & Solino credendum, eos obmuteſcere cogat: Crocodilos in tantum, ut ſecus Nilum currendo, aquam ejus, etiam ſitibundi lambant. Cum lupis eam colere inimicitiam, ut vel ideò Porta pellem lupi ſuſpenſam ſuper demorſum à cane rabido, aquæ timorem amolire dixerit. Ab otide metui, quòd tardo & humili volatu utatur. Abhorrere quosdam à quibusdam. Blondi canis gallinarum carnem ne attingebat quidem. Alii oſſa avium ſylveſtrium reſpuunt. Olim in templum Herculis victoris non ingrediebantur, ſeu ob odorem clavæ in limine poſitæ, ſeu ob rem aliquam inviſam ſub ſolio ſepultam. Nonnulli ad citharæ pulſum miſerabiliter gèmunt: ad clangorem tubarum ululant: in diſploſione bombardarum longiſſimè aufugiunt. Quantus inter eos & homines ſæpe ſit conſenſus, in ſequentibus audiemos.

Natura.

Ad *Naturam* canum pertinet, quòd citò iram concipiant, & ideo ob unicum os diutius inter ſe digladientur: quòd domos vigilias agendo cuſtodiant: ob ſomni lævitatem facilè excitentur: cum mulieribus aliquando Veneris conſuetudinem habeant, & palam congrediantur, unde à Spartanis templis arcebantur. Iidem odorum differentias nobis incognitas ſentiunt: poſteriora odorantur, quod cum ſagaces ſint, teſte Plinio, qualitates habitudinum corporis odore cognoſcant. Capitibus ad terram demiſſis odorem trahendo inveſtigant, & idèò primi aëris infecti halitum hauriunt. Auditu pollent: quarto ætatis menſe dentes caninos mutant, & hybernum pilum amittunt. Si ſtomachi gravedine laborent, gramen vorant. Facilè abortiunt, ſi mas, ex quo concepere, occidatur.

Ingenium & alia.

Ingenio & *memoria* pollere, docilesque eſſe, multa teſtantur exempla. Ille apud Plutarchum, tot lapillos in ollam oleariam injecit, donec intumeſcente oleo illud lambere poſſet. Itinera quamvis longa meminere: nec ulli præter homini memoria major. Quidam Venetiis in medio foro ſuum Dominum poſt triennium agnovit: Ulyſſis poſt vinginti annos. In Theatrum Marcelli ſpectante Veſpaſiano introductus fuit, in omnibus ſaltationibus inſtructus, & qui ægritudinem bellè ſimulare noviſſet. Nam poſt ſigna contracti doloris, tanquam mortuus concidebat, atque huc & illuc ſe trahi patiebatur; mox tanquam ex profundo ſomno experrectus, ſeſe movebat. Franciſcus Marchio Mantuæ per morbum mutus, canem ita inſtruxerat, ut ad ſuos nutus, quemlibet aulicorum vocaret. Coram Juſti-

niano Imperatore, spectante populo, alius, annulos spectatorum ab hero confusos ita cognovit, ut unicuique suum redderet. Quis pauper vel dives, meretrix aut vidua quæ esset rogatus, veste cujusque ore apprehensa, demonstrabat. De *Fidelitate* erga heros ita Plinius: Pugnasse adversus latrones canem pro Domino accepimus, confectumque plagis à corpore non recessisse volucres & feras abigentem. Ab alio in Epiro agnitum in conventu percussorem Domini laniatu & latratu coactum fateri scelus. Garamantum Regem canes ducenti ab exilio reduxere præliati contra resistentes, propter bella Colophonii, itemque Castabalenses, cohortes canum habuere: eæ primæ dimicabant in acie nunquam detrectantes. Hæc erant fidissima auxilia, nec stipendiorum indiga. Canes defendere Cimbris cæsis domus eorum plaustris impositas. Canis Jasone Lycio interfecto, cibum capere noluit, inediaque consumptus est. Is verò, cui nomen Hircani reddidit Duris, accenso Regis Lysimachi rogo, injecit se flammæ: similiterque Hieronis regis. Memorat Pyrrhum Gelonis tyranni canem Philistus. Memoratur & Nicomedis Bithyniæ Regis, uxore ejus Consingi lacerata propter lasciviorem cum marito jocum. Apud vos Volcatium nobilem, qui Cefelinum jus civile docuit, asturcone è suburbano redeuntem, cum advesperavisset, canis à grassatore defendit. Item Cœlium senatorem ægrum, Placentiæ ab armatis oppressum: nec prius ille vulneratus est, quam cane interempto. Sed super omnia in nostro ævo actis populi Romani testatum. Appio Junio & P. Silio Coss. cum animadverteretur ex causa Neronis Germanici filii in T. Sabinum; & servitia ejus, unius ex his canem nec à carcere abigi potuisse, nec à corpore recessisse, abjecto in gradibus gemoniis mœstos edentem ululatus, magna populi Romani corona circumstante: ex qua cum quidam ei cibum objecisset, ad os defuncti tulisse. Innatavit idem cadavere in Tiberim abjecto sustentare conatus effusa multitudine ad spectandum animalis fidem. Huc ille pertinet, qui Domini sui occisorem & prodidit & jugulavit: ut & Corsus ille, qui non citius enecti frigore heri corpus auferre familiarissimis etiam permisit, quàm perimeretur. Nihil interim de illis dicam, qui cum heris cremari vel sepeliri voluerunt: qualis Poli Tragœdi, Pyrrhi, & Theodori erat. Eupolidis Poëtæ Comici canem post ejus mortem, vitam inedia finivisse; Jasonis Lycii capere cibum noluisse; Darium, ultimum Persarum Monarcham solum comitem ad mortem habuisse, Xantippi, navigantem herum eo usque secutum, donec natando periisset; Historici prodidere. A carnium caninarum usu, omnes ferè moratiores gentes abhorrent; nisi necessitas urgeat. Populi Senegæ eis vescuntur, si Cadamusto credimus: incolæ Guineæ, si aliis. Galenus nonnullas gentes castratis vesci scripsit. In *Medicina* maximi est usus. *Calva* in pulverem redacta, testium tumores resolvit. *Cerebrum* fracta ossa restituit, si instar emplastri superponatur. *Dente* maximo si gingivæ scarificentur, dolor dentium tollitur. Longissimus nigri canis, quartana laborantibus appenditur. Caninus canis rabidi exemtus & in aluta appensus, rabiem compescit. *Coagulum* in vino dissolutum, colicos dolores sedat; in aceto, hydropicis propinatur. Per vomitum, hydropicorum ventribus superimpositum, hydropicorum aquas Sextus educit. *Hepar* rabidi assatum, singulare est in rabie remedium. *Fel* cum melle ad ulcera interna adhibetur. *Lienem* recenter exemtum, Marcellus regioni lienis applicat. *Sanguis* partibus à rabido cane percussis, magno est adjumento. *Pinguedo* ad mentem Æsculapii, podagra laborantes sublevat. *Adipe* catuli varii in cicatricibus & maculis faciei auferendis, Plinius utitur. *Lac* in mitigando oculorum dolore adhibetur. Eodem Sextus gingivas infantium assiduè linit. Potum, fœtus mortuos expellit. *Lotium*, pilos & verrucas aufert: cum nitro mistum lepram abstergit. *Stercorum* pulvis in angina, dysenteria, & ulceribus inveteratis commendatur, si ossa per triduum comedat. Marcellus ex eodem ad solem exsiccato & cribrato, cum cera rubra, per partes, & modico olei, medicamentum pro ischiade concinnat. Plinius, ossibus in stercore canino inventis & alligatis, syriasin puerorum tolli putat. *Pellis* ad destillationes, si digitis inducatur; & ad anginam, si corrigiis ter collum circumdetur, adhibetur. *Pili* morsui canis rabidi impositi, venenum ad se attrahunt. In supprimendo sanguine adhibentur. Mizaldus denique in expugnando febre quartana, lotium ægri quantum in uno paroxysmo, unica vice reddidit, cum farina subactum, in placentam conficit, quam famelico cani exhibet, & sic quartanam transfert. Reliqua vide in Gesnero. Weckerus ex duobus catellis recens natis, quatuor libris olei violacei, & libra una vermium terrestrium præparatorum, unguentum ad vulnera machinis bellicis inflicta, componit. Ex catulis quoque Andreas Furnerius aquam destillat, quam in cohibendo pilorum augmento mirificè commendat. *Differentiæ* Canum sunt multæ. Dicuntur olim & in Hellesponto reperti cornuti. Si *vocem* spectes, in novi orbis insula Hispaniola non latrant, ut Oviedus prodidit. In Guinea, si Clusio credimus, latrare conantur, sed non possunt. Si *munera*, sunt alii sagaces, alii cursores, cubicularii, portæ, venatici,

Plin. H. N. l. 8. c. 40.

Scalig. Exerc. 292.

Athen. H. A. l. 7. c. 33.

Usus in Cibis.

Galen. l. 3. de Alim. facult. l. 2.

Usus in Medicina.

Centur. 6.

Wecker. in Antidot.

Differentiæ.

tici, villatici. Si *locum*, sunt Epirotæ, Scotici, Anglici, Cyrenaici, Arcades, Indici &c. Nos hi cagemus ordine de *Rabido*, *Melitensi*, *Venatico*, *Leporario*, *Sagace*, *Villatico*, *Bellicoso*, & *Inutili*. *Rabidi* ab esu putridorum ciborum, & carnibus vermibus scatentium tales evadunt, Canicularibus inprimis. Cibum tum abominantur & potum, ab aqua abhorrent, huc & illuc vagantur, latratum edunt raucum, spumam ab ore & naribus copiosam fundunt, torvum intuentur, demissam ferunt caudam, & nullo edito latratu homines mordent. Multi multa remedia adhibent. Ætius helleborum album ad vomitum cum polenta exhibet. Mizaldus stercora gallinarum cibis permiscet. Blondus post tertium diem venas turgentes in cruribus tundit, vel canem in lacunam projicit, in qua multæ hirudines innatant, ut sanguinem exsugant. Hinc totum corpus unguento populeo illinit, & pharmacum cholagogum propinat: tandem canem decocto fumariæ, lapathi acuti, & radicum enulæ abluit. Ad præservationem, exhibet Plinius catulo lac mulieris quæ marem peperit. Columellas caudas catulorum post diem quadragesimum ab ortu castrat. Prehenditur caudæ extremum, in quod ultima spinæ articulatio desinit, & tandiu digitis torquetur, donec excidat. *Melitenses* ab insula Melita, quæ Pachyno Siciliæ promontorio imminet, nomen habent. Sunt vel breviores vel prolixioris pili & jubati. Blondus partim albos partim nigros commendat: hodiè rufi & candidi in precio habentur. Magnitudine sunt mustelæ sylvestris. Ut parvi fiant & maneant, canistris includuntur, ibidemque nutriuntur. Delicatissimis vescuntur cibis. Si plures fœtus concipiunt, subitò moriuntur. Ut villosiores nascantur, curatores, loca in quibus cubant, velleribus pecudum insternunt, ut ea præ opulis semper habeant. Lugduni in Gallia singuli decem aureis væneunt. Bononiæ quadringentis libris venduntur. Mulieribus sunt in deliciis. *Venatici canes* ubique ferè locorum habentur. Præstant, quos Hircania ex canibus & Tigridibus natos, Epirus, Molossorum regio, & Chaonia proferunt. Apud Persas fuere audacissimi & velocissimi teste Megasthene: in regione Thebeth inveniuntur maximi: in provincia Gingui tam audaces, ut Leonem adoriri non dubitent. Quomodò nutriendi sint, illi qui de re rustica scripsere docent. Erant in precio apud Alphonsum Neapolitanum Regem, Magnum Tartarorum Chamum, qui ideò quinquies mille aluit. Distinguuntur variè. Nam si ferarum differentias respicias, sunt alii leporarii, alii humiles qui taxos tantummodò insectantur; alii ad aves, qui illas pedetentim in retia pellunt; alii ad aquas; alii ad magnas feras. Si locum natalem, sunt.

Ambrosin. quadr. digitat. l. 3. c. 2.

Ambrosin. l. 3. c. 3.

Ambrosin. l. c. 4.

Arcades, Ausonii, Cares, Thracæsque & Iberi.
Pannonici, Argivi, Lacedæmonii, Tegeatæ,
Sauromatæ, Cretes, Celtæ, Magnetes,
Amorgi.

Si colores, sunt leucophæi, mellei, albi, nigri. *Albi* parumper aquam formidant. Iidem nigris maculis insigniti, pedes crassos & tenellos habent. Leucophæi fortes & audaces sunt, sed cursu non ita valent. Nigri validi sunt, sed cum crura habeant humilia, celeritatem alborum non assequuntur. Eligendus verò est canis, atroci vultu, capite magno, labro superiore ad infra pendente, oculis rubicundis, naribus apertis, dentibus acutis, collo tumente, pectore amplo ut Leonis similitudinem præ se ferre videatur. *Canis leporarius* optimus est, qui longo & plano est capite, auribus acutis retrorsum directis & parvis, labiis superioribus supra inferiora non pendentibus, collo longo & aliquantulum turgido, pectore acuto, costis longis & validis, ilibus strictis, cruribus altis macrisque potius quàm obesis, caudâ non crassâ, nec admodum longa, qui raro aut nunquam latret. Alii ad venationem ducuntur: alii sponte exeunt, & comprehensis leporibus domum revertuntur, *Vertagi* dicti. *Sagacium* tot ferè sunt quot Venaticorum genera. In Scotia tres sunt canum species. Quidam sunt audacissimi, in cursu celeberrimi. Alii odorisequi, qui & pisces inter saxa latentes investigant. Nonnulli ut plurimum aut rufi nigris maculis aspersi, aut nigri ruffis imbuti, qui fures & furto ablata tanta cum industria persequuntur, ut & flumina tranent. Scotis & Anglis tales alere suetum: & si quis, eum, qui sua, cane sagaci duce inquirit, in secretiora non admittit, pro fure habetur. Si Blondum sequimur, debet esse brevis, simo potius quàm adunco rostro, capite concinno, cruribus eadem posterioribus ferè altitudine, quam sunt anteriora, pectore non ventre majore, dorso plano & ad caudam porrecto, auribus pendulis, oculis agilibus. Palmam reliquis præripiunt Gnosii, Thusci, Britanni, Hispani. *Canis villaticus* & pecuarius est qui villam & pecus custodit. *Albus* probatur, ut à lupis distingui possit. Tales apud Turcas, Bellonio prodente, herum peculiarem non habent, ideo nec ædes ingrediuntur. Tegetibus in area stratis incubant. Olim apud Romanos quingenti ad stabulorum tutelam alebantur. De *Bellicosis* & *Inutilibus* nihil ferè occurrit. Anglia illos producit: sed & hoc anno inter homines sanguinarios canes alere cœpit, diris devota capita, qui ne Regio quidem sanguine adhuc usque satiari potuerunt. Talibus canibus & Hispani contra Indos in præliis utebantur, quos etiam saginâ humani corporis ad capiendos homines alliciebant. Vasquez

Ambrosin. l. 3. c. 5.

Ambrosin. l. 3. c. 6.

Bellon. observ. l. 3. c. 40.

Nunnez loco carnificum usus est. Obliti ferè eramus Indicorum, de quibus ita Nierembergius. Genus caninùm variat in novo orbe, præter illos quos vetustas novit. Natura & moribus pænè omnia nostris vicina sunt, nec specie valdè diversa. Illud quod *xoloitzeuintli* vocant Barbari, excedit mole corporis, tres plerunque superat cubitos, nullo pilo protegitur, molli tantùm & depili cute, fulvis & cyaneis maculis aspersum. Alterum appellant *Itzceuin teporzotli* & à patria, unde datur, *Michuacanem*. Simile est Melitensibus. Variegatur candido, atro & fulvo colore, & quadam deformitate, accommodum deliciis, & gratissimum, nec iners blanditiis, gibbo quodam fœdum à capite velut ab humeris eminenti, collo enim pænè caret. Tertium *Tetichi* dicitur, cetera nostratibus simile, nisi quod triste aspectu, Indis edule, quemadmodum olim Thracibus, quod fortasse in usu Græcis fuit, si Sexto Empyrico credimus. Certè Diocles Medicus, ex eorum scholâ qui Asclepiadarum tempore fuerant, quibusdam ægrotis catulorum carnes dari præcepit. Sed Indis *Cozumellæ* canes non tantum sunt alimentum, sed gula. Nutriebant comedendos quemadmodum Hispani cuniculos; quos ad esum destinant, castrant, ita pinguescunt oppidò. Procreandæ soboli servant fœminarum copiam, ex maribus exiguum numerum, quemadmodum apud nos pecuarii. Iidem inopia puerorum canibus litant. Alco etiam vocabant Barbari quoddam genus canum parvuloram, quorum societate mire delectantur, & quos mire diligunt. E suo cibo detrahunt, ut illos alant. Cum iter agunt, comportant secum aut humero, aut gremio. Cum ægrotant, consortio inseparabili & familiaritate catelli recreantur. Sunt quoque *canes muti* apud Indos, qui non latrant & vulpino vultu. Cozumella insula hos alit. Quin & percussi nec gemitum, nec clamorum edunt. Hos in Hispaniolâ Oviedus statuit pro Calamitâ ranâ. His naturâ est: nec opus sunt membrana ex secundis caninis, nec fimus leporis, nec pilus. Superstitiose ista Plinius obmutescendis canibus quærit. Anonymus manuscripti mei auctor, in Hispaniola memorat fuisse canes parvulos, sine latratu, solùm cum grunnitu, & solum palato aptos. In Quivita maximi canes onerantur sarcinis.

Nie-remb. H. E. l. 9. c. 36.

CAPUT II.

De Fele.

Ambro-sin. l. 3. c. 10.

Salmas. in Solin.

Nomen.

FElis nomen à φηλὸς impostor, fallax, quòd astutissimum sit animal: vel ab αἰλὶς, adulator, quod cum Æolico digammate Φαιλὶς pronunciabatur, ut maximo Salmasio placet. Dicitur Latinis etiam Cattus, vel Catus, seu à capiendo; seu quòd sit cautus. Græcis vocatur αἴλουρος, παρὰ τὸ αἰόλειν ϗ ἀνάγειν τὴν οὐρὰν ϗ κινεῖν, quòd caudam subinde moveat, eademque adblandiatur. Apud Suidam est αἰγίλουρος, albi κάττης. *Spatalem* etiam quidam cattum vertunt. In *Descriptione* notissimi animalis non est quod immoremur: observata circa Anatomiam ad finem capitis habebis. Ubique fere inveniuntur. Non fuisse aliquando mansuetos versimile est. In Iberia apud Tartessios nasci maximas, omnes authores consentiunt. *Vescuntur* carnibus, piscibus, muribus, avibus, lacertis. Bufones interimunt. In Cypro viperas, & chamæleones venantur. Junioribus etiam leporibus insidias struunt: nec propriæ speciei parcunt. Novimus hic Bononiæ, inquit Ambrosinus, feles adultas cum parvulis primum colludere, deinde illis laniatis vesci. Vivunt sex annos, aliquando decem, castrati plures. Quantum ad *Generationem*: in Europa mensibus Januario & Februario plærumque exardescunt: in India omni fere anni tempore luxuriantur Fœminæ in congressu clamant, seu quòd à fervido nimis semine adurantur; seu quod à mare unguibus lædantur. Mas stat, fœmina subjacet. Fœminæ plus libidine agitantur quàm mares. Gerunt fœtum duos menses lunares, seu dies sex supra quinquaginta. Martio editus præfertur: Augusto, propter pulices minus. Utplurimum quinque vel sex catulos enituntur. Fœmina sobolis est amantissima: Mas inventam sæpè interimit, ut fœmina novorum catulorum desiderio mota, morem iterum gerat. Exercent *inimicitias* cum quibusdam, ut muribus, bufonibus, serpentibus, vulpanserе, aquila, ruta, felle proprio, suavi odore, & humiditate. Rutâ certè à columbariis pelluntur. Unguentorum odore aliquando in rabiem aguntur. Si aquâ mergantur, nec statim exsiccentur, pereunt. E contra, Valerianæ se libenter affricant: mentha cattaria delectantur. Fœmina gravida, si mas interim occidatur, abortit. Circa *Naturam* occurrunt quædam singularia. Oculi enim felium ad Lunæ vices modò majores modò minores evadunt: imò solis vices sentiunt, & pupillas oculorum syderis cursu mutant. Diluculo enim protenduntur, meridiè in orbem contrahuntur, Sole occidente hebescunt. Cardanus malè pupillas pro arbitrio contrahere & distendere protulit, quia nullos habent musculos. Noctu medium illuminant. In saccis procul delati, redeunt. Mutante hospite ædes, easdem non deserunt. Manu hominis demulceri ambiunt. De astu ita Plinius. Feles quidem quo silentio, quàm levibus vestigiis obrepunt avibus? quàm occulto speculatu in musculos exiliunt? Excrementa sua effossa obruunt terrâ, intelligentes odorem illum indicem sui esse. Adhibetur à quibusdam mensis, in Hispania inprimis, Hollandia, & Brabantia,

Locus.

Victus.

Plin. H. N. l. 10. c. 63.

Generatio.

Arist. H A. l. 5. c 2.

Sympathia & Antipathia.

Mizald. cent. 4.

Natura

Plin. H. N. l. 10. c. 73.

bantia, sapore que leporinam referre dicitur. Pestiferum halitum emittere, & tabem

Brujer. de re cibaria l. 13. c. 36.

adferre, Brujerinus, haud sine causa, prodidit. Cerebrum insaniam inducit, cujus aliquod exemplum in Uratislaviensi puella, in Weinrichio, ni fallor, (liber nunc ad manum non est) invenies. Habet & *in Medicina* locum. Pulvis *capitis* in olla cremati, & in ocu-

Porta Phytogn. l. 5. c. 26. Galenus simpl. l. 11.

los insufflati, caliginem abstergit, si Portæ credendum. *Carnem*, corpori infixa tela extrahere, Galenus prodidit: hœmorrhoidum quoque & dorsi doloribus medetur. *Iecur* ustum & tritum, calculosos summopere juvat. *Fel* fætum mortuum extrahit. *Pinguedo*, podagræ illinitur. *Urina* destillata ad surditatem valet. *Feces alvi* cum resina & rosaceo permixtum & suppositum, muliebre profluvium supprimit. Evonymus prodit, quosdam anserem pinguem, medicamentis & carnibus felium minutatim concisis farcire cum sale, & lento igne in veru assare, destillanteque liquore arthriticos feliciter inungere. *Adeps* in ferro à rubigine præservando

Differentiæ.

aliis non cedit. Quantum ad *Differentias*, Cati alii sunt *Domestici*, alii *Sylvestres*, alii *Exotici*. Ex *Domesticis*. Hispanici rapaciores sunt, agiliores, & mollissimâ cute teguntur. *Exoticorum* precipuæ sunt *Syriaci*, qui varii, ore torvi, pectore torosi, pedibus amplis, pauco cibo contenti. *Sylvestres*, domesticis sunt majores, densiore & longiore pilo, colore fusco, caudâ crassiore. Vescuntur aviculis, & aliis

Scalig. Exerc. 217. l. 9.

animalibus. Suffitu rutæ ab arboribus depelluntur. De illis qui in Malabar ita *Scaliger*. In Malabar provincia feles agrestes supra arbores versantur, quarum celeritate nihil unquam memorabilius proditum est. Saltu valere potius. Peculiaris verò volatus. Idque, quod mirum magis est, sine alis. Membranam ab anterioribus ad posteriores usque productam tendi. Quam, dum quiescunt, ad alvum contrahunt. Ubi volare instituunt, pedum crurumque agitatione protenta, collectaque membrana, dum sustinent, tum feruntur. Est & in India genus quoddam, pi-

Nieremb. H. E. l. 9. c. 30.

lis vestitum nigris & promiscue candentibus. Rostrum ei est longum, auriculæ parvæ, crura brevia, cauda fasciis nigris candidisque intercisa. Pulvis febrientibus conferre dicitur. Huc pertinent & monstrosi, quorum unus, pedes habet horrendos, alter

M. Paulus Venetus l. 1. c. 62.

sex. Feli simile est animal in regione Singui, pilo cervino, pedibus multifidis, dentibus in utraque mandibula binis, duorum digitorum magnitudinis. Vesicam habet carneam, prope umbilicum, sanguine plenam, qui moschum redolet. Iconem adposuimus cujusdam animalis felis similis, quod

M. Aurel. Severin. Zootom. Democrit. p. 4. c. 309.

caput in suprema parte valdè acutum habet. Appellamus felem ὀξυκεφαλόν. Observationes Anatomicæ, quas apud M. Aurelium Severinum invenimus, quasque superius promisimus, aliæ felem sectum, ut ipse ait, aliæ musculum concernunt. In fele secto hæ sunt insigniores. *Lienis* oblongi veluti remi nostratis pars, quæ ad aquas spectat. *Cervix* visicæ fellis veluti varicosa non semel vel bis: Ad fundum ejus rectæ descendunt venæ extrinsecus procurrentes. Bini nervi à lateribus *asperæ arteriæ*, utrinque unus, descendunt ad orificium ventriculi superius, qui interim ad dicta latera asperæ arteriæ & ad pulmones mittunt ramusculos. Nectuntur dicti nervi communi nervulo oblique descendenti; à sinistro inferuntur in ventriculum pluribus fibris. Ubi primum finditur aspera arteria, apparent nonnullæ *glandulæ* majores, & parvæ albæ, rubræ, cineritiæ, mistæ. In *aspera arteria* semicirculi, ut in homine divisi, sed parte posteriore duplici tunica comprehensi: Alterâ quidem externa & carnosa; altera verò interna & nervosa, quæ interna, nascitur ab extremis circulorum marginibus. In *corde* auriculæ differentium colorum, dextra quidem albo & atro distincta magis, quam sinistra: Præterea dextra crassior & rotundior, sinistra tenuior & oblongior; caninæ similis. Ambæ intus cavæ & filamentosæ veluti sinus cordis. In sinu dextro plexus reticularis magis quam in cane conspicuus & prolixus; sed contra in hoc non valvulæ sicut in cane. *arteria magna* ferè in medio cordis; magis tamen ad sinistram declinat. Interna tunica *ventriculi* satis rugosa, rugis secundum ventriculi ductum procedentibus, & in rotundum replicatis, veluti in ventre bovis. Tunicæ ventriculi tenacissimæ, adhærentes ab orificio superiori ventriculi, tunica interna rugis transversis distincta. Color *hepatis* veluti caniculæ piscis. In osse *auris* cochlea; labyrinthi; fenestella, annulus, musculus rotundus; tria officula, sed stapes non perforata, ut Casserius describit. In *cerebro* sinus tres, sed duo circulares cum plexu choroide. In *oculo* uvea parte anteriore non cohærens corneæ; hinc dilatatio huic generi majori minor. Eâ parte est uvea colore pallidi folii. Opticus ferè ad medium, quamvis declinet ad inferiora, membrana externa crassa oculum aliqua parte velans, ut in gallinaceo genere. At in *Fele masculo*, hæ observationes occurrere. Extra abdomen, infernè supra pubis os, prodeunt per duo foramina, *vasa spermatica* ad testiculos descendentia, qui testiculi per mediam membranam cuti alligantur à lateribus penis, qui *penis* medio digito longus, infernè fulcitur musculo oblongo desinente ad medium penis vel amplius; fulcitur etiam musculo oblongo descendente ad medium spacium musculi spincteris, cujus officium est, anum claudere. Linea alba lata digiti tertia parte per rectum abdominis descendens; subjacet musculis peritonæi, membrana in hoc animali tenuissima; *Peritonæum* sub ensifor-

ensiforme satis pingue. *Omentum* præpingue alligatum fibræ uni dextræ hepatis, & spleni & ventriculo, & intestino duodeno, ad figuram marsupii, s. sacculi cujusdam constitutum. Alligata *vesica* peritonæo supernè, ad fundum vero alligata intestino infernè recto. *Testiculi* quatuor tunicis sunt recti; quæ dicitur scrotum, id est, bursa externa testiculorum; secunda dicitur dartos, etiam externa: Tertia dicitur erythroides, id est, rubra, quæ propinquior est prædictis; quarta vero est immediata. Descendunt ad testiculos *vasa præparantia semen*, & sunt venæ & arteriæ: Venæ quidem quæ descendunt à vena cava; & arteriæ, quæ descendunt ab arteria magna: & ista vasa, postquam attingerint proxime testiculos, constituunt corpus quoddam, quod dicitur epididymis; corpus, sive substantia sub testiculis posita. Vidimus *vasa jaculatorio* sive deferentia dicta propterea, quod deferant semen in testibus præparatum ad glandulas parastatas, quæ deferentia primò oriuntur ab infima parte per medium testiculorum & vasibus præparantibus annexa usque ad medium ipsorum recurvantur ac reflectuntur, donec pervenerint ad parastatas: vidimus & *ureteres* descendentes à parte sima seu concava renum ad collum vesicæ, & præcipuè ubi definit ipsum collum. Vidimus & *venas emulgentes* ad renum tendentes partem gibbam, ambas nascentes è trunco cavæ, sed altior sinistra quam dextra altitudine modii grani hordei, & eadem sinistra longior fere duplo est quam dextra. *Intestinum rectum* colligatum caudæ principio per medium ligamentum. Habet intestinum rectum, venas & glandulas quasdam miliares asperas, quæ in cane nobis alias sunt observatæ. Vidimus *mensenterium* & venas meseraicas etiam *pancreas*, id est, corpus glandulosum. Vidimus & *intestinum cæcum* latitudine pollicis longum. Præter intestinum rectum & cæcum, totum, quod reliquum est intestini, uniforme est, sed tortuosum, adeò, ut si violentius extendas, ferè disrumpatur. *Renes* perampli, magnitudine nucis majoris, intra quos paucæ cavitates sunt & sinus (non ut in cane) in quibus percolatur urina. Vidimus & *venam portam* facientem duos ramos, unum quidem mesentericum, id ist, ad mesenterium propagatum, quique descendit usque ad extremum intestini recti. Alterum vero splenicum, id est, transmissum ad splenem per totam ejus internam partem, rectâ viâ distributum per multos ramos hinc inde. A dicto ramo splenico derivatur alter cœliacus, sic dictus, quia ventriculum circumplectitur; hic ducit humorem melancholicum ad ventriculum, ut possit appetere. Vidimus *venam ascendentem* perforare diaphragma & cor petere, in cujus partem dextram se inserit. Vidimus & *venam sine pari* ramificatam ac propagatam, à dicta vena cava juxta cor reflexam & descendentem, per spinam à parte dextra, quæ ramos mittit, costis dextris ad sinistras, ad ipsas nutriendas. *Hepar* sex fibris distinctum. Medio duarum à parte dextra egreditur foràs *fel*, ita ut fundus inter duas, ad modum prominentis oculi, appareat. Dicta *vesicula fellis* habet duos ramos, alterum, qui derivatur ab hepate in duodenum intestinum ad expellendas fæces; alterum, qui recurrit ad vesicam, ut ibi contineatur. In *intestino duodeno* digitis quatuor infra poros cholidochos, inventus lumbricus quidam parvulus magnitudine ureterum. A lateribus venæ cavæ ascendentis, descendit *nervus* quidam ad circulum carnosum diaphragmatis, alter verò à sinistra descendit fultus membranis asperæ arteriæ, deportantes sensum diaphragmati. Vidimus *nervos recursivos*, qui à sexta nervorum conjugatione propagati ad caput asperæ arteriæ inseruntur; alter quidem à sinistrâ revolutus sursum circa arteriam magnam, & alter circa arteriæ ramos, qui tendunt ad jugulum: cor cum duplici auricula, dextra & sinistra; dextra major & subnigra est; sinistra vero concolor cordi: Habet *cor* ventriculum dextrum, in quo generatur spiritus vitalis; sinistrum, ad quem ducitur sanguis venalis: Habet & quatuor *vasa magna*; primum est *vena cava* ascendens, quæ inseritur in auriculam dextram; *arteria magna*, quæ inseritur in auriculam sinistram. Tertium *vena arterialis*, vena quidem dicta, quoniam continet sanguinem; arterialis verò denominata, quoniam constat duplici tunica, quam habet veluti arteria: Inseritur hæc in pulmonem, ut illum nutriat: quartum est *arteria venalis* quæ inseritur ad sinistrum ventriculum cordis, cujus officium est, sanguinem in dicto ventriculo præparatum ducere sursum ad cerebrum, ad generationem spiritus animalis. In ventriculo dextro sunt *valvæ* quædam sive septa, quæ impediunt exitum sanguinis, sic etiam sunt in sinistro. Habet *pulmo* pinnas sex. Visi sunt musculi interni circum *laryngem*, id est circa caput asperæ arteriæ, quibus inflammatis fit vera angina. Apparuerunt in radice penis *glandulæ prostatæ*, quibus inflammatis fit Gonorrhœa Syphiliæa, quæ sunt paulo majores: Est *penis glans*, id est, caput, velut lingua ipsius felis. Observavimus meatum, qui ducit ad vesicam. Felis *cranium* lineis quibusdam rubris distinctum venarum similibus. *Auricula* interior cumprimis exsculpta: Hoc enim organo non vulgariter opus erat eidem ad noctu prædandum, sicut & visu. In hoc observata communio arteriæ magnæ & venæ magnæ: ubi scilicet primum usque scinditur in iliacos. Credo commune animantibus omnibus, quod observavi in medulla spinæ felis domestici. Membranis enim

enim propiis cùm integatur ſecundum extrema, quæ reſpondet duræ menyngi, interior, quæ tenui veſtiunt & hæc prodeuntes naſcenteſque ex ſe ipſis nervos: Verum cum in plures veluti funiculos prodeant ſingulæ harum conjugationes, licet adnotare, dictos funiculos, poſtquam aliquantiſper proceſſerint, mox in unum quaſi nodum coire, non diſſimilem à geniculis culmorum in plantis frumentaceis & id genus. Porrò cum ſinguli funiculi iiſdem membranis tegantur, ſi retrahas ad te harum ſubſtantiam, ſpoliantur funiculi, quoad nodum illum pertingant. Obſervatus in *coſta* unâ legitima felis domeſtici, nodus quidam teres ſimilis tuberibus, qui innaſcuntur arboribus, cujus dirupti meditullium poroſum crebriſque foſſulis pertuſum cum guttulis ſanguinis. Dubitatum inter ſodales ſectionis, num fractura oſſis ferruminata, num error in formatione, luxuriante materia. Homini in ſima parte oſſis frontis quæ interjacet, æquè duo ſupercilia incubant rectæ naſi radici: In hac ſi effoderis vel terebra os pertuderis, invenies foſſulas duas oblongas, obliquè incedentes, ſub cranio, parte ſuperiori: cœcas infernè, cancellis donatas: Nullus dubitari poſſe videtur, eſſe has cameras olfactus, ubi concluditur implantatus ſpiritus, ut & in aure. Neſcio ſiquidem, quid de eo ſenſerint Anatomici; credo incompertas huc uſque. Porrò confirmat ſententiam noſtram, quod in cane ſenſu hoc eximiè pollente ſunt hæ cryptæ, & latiores & magis conſpicuæ quàm in homine; in ſimia autem caudata non licuit invenire; fortaſſe, quod eo ſenſorio præſtare minus debuiſſet.

HISTORIÆ NATURALIS
DE
QUADRUPEDIBUS
LIBER IV.

De Quadrupedibus Digitatis Oviparis.

TITULUS PRIMUS
De Digitatis oviparis cute tectis.

CAPUT I.
De Rana.

ARTICULUS I.
De Ranis aquaticis.

Ambrosin. Digit. Ovipar. l. 1. c. 1.

Actenus de Quadrupedibus viviparis egimus, sequuntur Ovipara; quæ vel *cute* teguntur, vel *crusta*. Cute autem teguntur, *Rana*, *Lacerta*, *Salamandra*, *Stellio*, *Scincus*, *Cordylus*, *Chamæleon*, & *Crocodilus*. Rana alia est *Aquatica*, alia *Terrestris*. Illa à sua garrulitate Isidoro dicitur, quòd æstivis diebus suum ra ra perstrepat: aliis à רן Ebræo, quod est vehementer exclamare. Grecis dicitur βάτραχος, παρὰ τὸ βοᾶν τραχεῖαν ἔχειν, quòd asperam vocem edat. Vocatur Varino & βῶξ, βόρταχος, βρόταχος, βύρταχος, βρέσανχος, κάρβιδες, κοὰξ, βλίκαρος; Cypriis βρύχετος, Ionibus βάθρακος, Phocensibus βριαγχόνη. Ponticis βάβακος, modernis Græcis βόρδακος: sed & γυρῖνος, pro eadem, simpliciter apud Ethymologum sumitur. Varino etiam βρῖνοι & παρφυσίδες, ranæ sunt, quòd buccas inter clamandúm inflare soleant. Animal est amphibium, cujus pars prior carnosa latitudine caret: naturâ, portionem carnosam posteriori parti in qua *crura* posteriora crassa & longa, anterioria brevia sunt, addente. *Digitos* habet quinos, longos, membranâ intertextos, ut commodius natare possit. Fœmina mare major.

Nomen.

Descriptio.

Arist. H. A. l. 4. c. ult. Ovid. Metam. lib. 6.

Terga caput tangunt, colla intercepta videntur,
Spina viret, venter pars maxima corporis albet.

Internas partes si attendas, *linguam* illis instar linguæ infantium primam adhærere, intimam verò à gutture absolutam Plin. scribit. *Lienem* esse parvum. *Hepar* secundum Bellon. in tres dividitur lobos, sub quo una utrinque pulmonis pars conspicitur, spumosa & minimè sanguinea. *Intestina* nodulis intercepta sunt. *Testes* & reliqua membra animalium terrestrium membris similia. In Anglia virides non conspiciuntur. In Germania, Italia, Bononiensi inprimis territorio, plurimæ sunt. In irriguis Ægypti locis tam frequentes, ut nisi à ciconiis vorarentur, omnia fœdarent. In Cyrenaica & Seripho insula mutas esse dicunt, fortè propter aquarum frigiditatem. Etsi verò & in fluentis appareant: libentius tamen in illis aquis versantur, in quibus junci & arundines virescunt, & ulva crescit. In illis qua nunquam gelu concrescunt, omni tempore reperiuntur. Ne dicam de bituminosis, in quibus eas viscositate sua naphta obruit. Deglutiunt innatantia animalcula, vorant & apes, talpasque mortuos. Herbis quoque vesci verisimile. Permiscentur mare superveniente, quod apud Aristot. legimus, pioribus pedibus alas fœminæ apprehendit, posterioribus clunes: deinde ova pariunt. Plin. carnes nigras partu edi scripsit, quas oculis & cauda insignes gyrinos vocavit: formam raninam adipisci, dum cauda in duos posteriores pedes finditur. *Mirumque*, addit, *semestri vita resolvuntur in limum nullo cernente*, & *rursus vernis aquis renascuntur*, *quæ fuere natæ*; *perinde occulta ratione*, *cum omnibus annis id eveniat.* Sed id de temporariis potius sumendum est. Nam de quibus agimus, etiam hyeme in aquis calidioribus durant, & vere veteres natantes conspiciuntur. *Ova* circa ripas stagnorum & paludum effunduntur, continuo veluti filo sibi cohærentia, quæ nigrarum & concisarum carnium speciem referunt. Chymici sperma ranarum appellant. *Odio* prosequuntur ciconias, cygnos, Buteonem, Salamandram, putorium, lucium piscem, anguillam & ignem. A *Ciconiis* devorantur. *Cygnus*, Michaële Glycâ authore, ab affectione quadam esu earum sibi medetur. Cum *Salamandris*, sæpissimè præliantur. De *Lucio* & *anguilla*, res notissima est. Noctu accensis circa littora luminibus non coaxant: imò loco non moventur, & facilè manibus capi possunt. *Vox* ipsarum est βρεκεκὲξ, κοὰξ κοάξ.

Plin. H. N. l. 11. c. 37.

Locus.

Victus. Arist. Hist. Animal. l. 9. c. 40.

Generatio. Arist. H. A. l. 5. c. 3. Plin. H. N. l. 9. c. 51.

Arist. H. A. l. 7. c. 14.

Antipathia.

Mizald. Cent. 9. Memorab.

Vox.

κοάζ. Aristoteli autem ὀλολυγὼν vox dicitur, quam ranæ mares effundunt, pum fœminas ad congressum vocant. Quando læduntur, Alberto prodente, vocem instar formidantis muris exilem reddunt. In Cyrenaico agro non erant olim vocales. Illatis è continente vocalibus durat earum genus. In Sepipho quoque; & quodam Thessaliæ lacu mutas, apud Ælian. legimus. Caro ipsis naturâ, laxa, albida, humida, & putredine obnoxia. Ideò quibus frequenter in usu, colorem ammitunt, & in febres incidunt. Mense Augusto, ita compressa habent labia, ut difficulter aperiantur, si Alberto credimus. Ubi diutius pectori incumbunt, latere subtus aquam, Mizaldus colligit. Nisi aliquandiu respirent, suffocantur. Quia aquas tepidiores amant, ideò æstivis duntaxat mensibus coaxare solent, & adventante hyeme occultantur. Busbequius dum Strigonium properaret, mense decembri coaxantes audivit, quòd aqua in quibus degebant, mineræ sulfureæ viciniâ, incalescerent. Cum pluvia imminet, clamosiores fiunt, seu quòd frigidiorem sentiant; seu quòd dulcioribus impensè delectentur. Diu sub aqua urinantur, quòd exiguum pulmonem habeant. Brumali tempore interire, & verè iterum renasci, à quibusdam creditum: latere & terrâ condi vel inde certissimum, quòd verno tempore, non solum ranarum fœtus, sed & ranæ compareant. Noctu & quidem in sicco congrediuntur, non tam ob verecundiam, quàm timorem. In Ægypto, dum natricem sibi occurrere vident, frustum arundinis obliquum apprehendunt, ne deglutiantur. Ab iis civitatem in Gallia pulsam, Plinius prodidit. Marem à fœmina si discernere volueris, dorsum acu tange. Ex mare rubeus sanguis; ex fœmina, flava aqua effluet.

Plin. H. N. l. 11. c. 51. Arist. H. A. l. 8. c. 28. Plin. H. N. l. 8. c. 58. Ælian. H. A. l. 3. c. 37. *Natura.* Miza'd. cent. 8. Arist. H. A. l. 8. c. 2. Ælian. H. A. l. 9. c. 13. Plin. H. N. l. 18. c. 35. Plin. H. N. l. 11. c. 37. Ælian. H. N. l. 9. c. 13. Plin. H. N. l. 8. c. 29.

Usus in Cibis. Quo in *Cibis* habendæ essent loco, Galenus non indicavat. Facilè digeri, & bonum præbere succum, frigidum tamen & humidum, vulgata est sententia. Nullo olim apud Romanos in usu. Hodiè totum corpus, capite abjecto, assum vel elixum apponitur, à mense inprimis Majo ad Octobrem. Coxæ inprimis laudantur. Mundella in frigidis innocentiores putat, & cum à Venere abstinent. Amatus Lusitanus omnes, quia venenatæ, à mensis arcet. Præparationem vide apud Ambrosinum.

Usus in Medicina. Et tota & partes variis affectibus pellendis inserviunt. Sugillationibus impositæ, livorem auferunt Maxillis alligatæ dolorem dentium; in aceto decoctæ, mobilitatem. Succus cum eodem, anginam tollit, & tonsillis prodest. Eodem remedio certo strumæ delentur, si Porta non fabulatur. Pulpa earum phthisicis, cum carne caponis, pineis & saccaro exhibetur. In oleo elixa nervorum dolores emollit. In omni virulento animalis morsu vehementer à Dioscoride, Aëtio, & aliis commendatur. *Cinis* combustæ adeò sanguinem sistere Geleatius de S. Sophia prodidit, ut cum quidam eum collo gallinæ alligasset, amputato pòst ejusdem capite, nihil ex vulnere sanguinis profluxerit. Habdarrhamanus Asiutensis in nares insufflari in hæmorrhagia jubet. Idem in plumbeo vasculo cum oleo lilior. Interemtam, cum unguento rosaceo contorsionem vultus sanare scribit. Oleum quomode paretur, vide apud Ambrosinum. In doloribus articulorum à materia calidâ vehementer laudatur. *Partes* si attendas, *Oculi* in sindone contra lippitudines in collo suspenduntur. *Cor* febrium algores minuit. Alii in febribus ardentibus ad cor alligant. Contra fistulas cuidam profuisse, apud Villano vanum habemus. *Pulmo* per tergus extractus, folio brassicæ involutus, & in olla concrematus, epileptico exhibitus, opitulatur. Alii id de jecore sumunt. Hoc certè remediò Elector Palatinus restitutus dicitur. Pulvis *jecoris* in accessione quartanarum utiliter sumitur. Plinius, objici formicis oportere scribit: eam partem quam appetant, contra omnia venena esse pro antidoto. *Fel* dysentericis remedio est, & vermes in uteribus nascentes interimit. *Adeps* auribus instillatus, dolores tollit. *Sperma ranarum* in erysipelate, & aliis imflammationibus vehementer est utile, hœmorrhagiam comprimit: scabiem & impetiginem pellit. Quercetanus aquam in rubore faciei commendat. Modum ejus parandi vide ibidem. Baculus quo rana à serpente excussa fuerit, parturientes adjuvare dicitur. De *lingua* fabulosa *Plinius.* Democritus, *inquit*, tradit, si quis extrahat ranæ viventi linguam, nullâ aliâ corporis parte adhærente, ipsaque dimissâ in aquam, imponat supra cordis palpitationem mulieri dormienti, quæcunque interrogaverit, vera responsuram.

Galen. l. 9 de compos. medic. secund. loca. Aëtius l. 13. c. 55. Habdarrham. de propriet. Animal. c. 41. Plin. H. N. l. 32. c. 10. Hartm. in Praxi Chymiatr. Plin. H. N. l. 32. c. 5. Plin. l. c.

Differentiæ. Quantum ad Differentias, variæ illæ sunt. Exclunduntur quædam ex ovis, quædam ex limo, quod in Ægypto accidere, Diodorus Siculus prodidit. Sunt viridis, sublividæ, cinereæ. In Stochornii Bernensium montis duo sunt lacus, in quibus ranæ magno capite & caudâ longâ conspiciuntur. Præcipuam diferentiam in initio Articuli dedimus.

ARTICULUS II.

De Ranis Terrestribus.

PUNCTUM I.

De Bufone.

Ambrof. l. 1. c. 2. *Nomen.* RAnæ Terrestres sunt *Bufo*, *Ranunculus viridis*, & *Rana temporaria*. quem nos hic Bufonẽ, fortè quod in appropinquantes maximo impetu spiritũ efflat, vocamus, is etiam *Rubeta*, quod inter rubos frequenter versetur, dicitur. Græci φρύνον vocant, Aristoteles

φρύνη. Ethymologus φρύνον, fortè à φρὴν mens; quòd venenum caput petat, & vertiginem inducat. Nisi ἀπὸ τῆ φρυγάνε, seu frutice derivare volueris. Chrysippus quidem apud Plin. Phryganion febrib. quartanis alligatum remedio esse autumat, sed animal non describit. Luciano est φύσαλος quòd leviter contactus mirum in modum turgescat. Qui μύοξον, appellant, falluntur.

Plin. H. N. l. 30. c. 11.

Descriptio. In ejus descriptione, non est quòd multum immoremur, quia vulgare est animal. *Cutim* habet densissimam, & adeò crassam, ut sæpè nec acutissimo quidem palo perforari possit, lurido colore perfusam, maculis veluti quibusdam pustulis asperam, *ventre* turgido & inflato; unde *ventrosus* vocatur. *Capite* crasso, *dorso* lato. *Pilis* caret. *Amphibium* esse animal scripsit Plinius: sed fortè de palustri accepit. Opacis nemorosis cavisque ac putridis locis gaudere tam certum, ac incertum, in Hyberniam illatum, solâ pulveris aspersione interire. Non haberi ibidem, à quibusdam proditum.

Locus.

Cibus. Terreo humore, herbis, lumbricis, & apibus vesci notum. Tantum verò singulis diebus terræ absumere, quantum anteriore pede comprehendere possit, à vulgo quidem creditur, sed nullo experimento fultum. Ob victum γηόφαγος à Græcis dicitur. Sub salvia sæpè stabulari, una & altera historia comprobavit. Periere subitò, qui degustaverant, ut à Mizaldo & Pareo proditur. An verò ea vescatur, ignotum.

Mizald. Cent. 1. memorab. Pareus l. 20. c. 24.

Generatio. Nascitur ex ovis, & materia putrida. Ex cremati pulvere sepulto emergere, proditum. In Dariene, si Petro Martyri credimus, ex guttis dextrâ mancipiorum manu cadentibus, dum pavimenta irrigantur, gignuuntur. Exanate sepulta idem fieri, Reusnerus canit: ex menstruo sanguine Porta, cum mulieres aliquando rubetas enixas fuisse, legamus.

Porta Magiæ Natural. l. 2.

Sympathia & Antipathia. Inimicitia ipsis intercedit, cum *sale*, *gravi odore*, *& odore florentis vineæ* ex inanimatis; cum *fele*, *talpa*, *araneo*, ex animalibus. *Sale* consperssus, ad ossa usque consumitur, si Alberto credimus, Rutæ, nasturtii, & hisce similium si urantur odore pelluntur. De florentis vineæ odore idem affirmatur. Cum *fele* dimicat & interimitur. A *talpa* devoratur; ut & hæc ab illo. *Aranei* ictu interit. Affixerat se cujusdam supinè dormientis ori arctè, oppressissetque hominem, nisi tertiò aranei ictu interire coactus fuisset. De *Sympathia* nihil singulare occurrit, præter id quod de salvia diximus. Mustelam in os rubetæ illabi, à viris fide dignis Porta se accepisse scribit. Plantagine contra morsus araneorum sibi mederi, apud Plinium alicubi extat.

Natura, Ælian. H. A. l. 8. c. 34. De *Natura* & *moribus* habe, hyeme & interdiu latitare, noctu verò per loca ab hominibus trita vagari: noctu potius quàm de die vivere; imo à solari splendore abhorrere: tardo gradu incedere, aliquando salire: sæpius verberatum, inflato corpore, virus primò ex clunibus emittere, mox guttas quasdam malè olentes effundere. Solet herbas salivâ inficere, quæ non minus est lethalis quàm napellus. Solent sonum gru gru gru edere. Pluviam, dum vesperi è cavernis egrediuntur, præsagiunt.

Agricola de animal. sub terra latentibus.

Venenum. Paucum venenum & mite habere, scripsit Albertus; quòd fortè de iis qui in frigidioribus regionibus degunt, sumendum est. Illarum qui in calidioribus, primi generis est. Sal ipse, quo bufo extinctus est, si in aqua dissolvatur, ita eam inficit, ut linteum vel indusium eâ madefactum, incurabili scabie hominem inficiat. Si detrahere volueris, vel pellem punge, vel virga exagita, vel superficie punctam, in aquam conjice. Virus infecta evadit. Infectus, tumore, palore, singultu, spirandi difficultate, & gonorrhæâ afficitur. Aliquando, dysenteria, gutturis inflammatio, & vertigines accedunt. Fuit qui canna qua bufo infixus fuit, ita proprias manus infecit, ut tractatum iis cibum subinde evomeret, nec citius vomitus cessarunt, quam ex aliorum manibus sumsisset. Qui evadunt, edentuli plærumque fiunt. *Medelam* multa suppeditant; inter hæc præcipuè. Cancri fluviatiles triti & poti, cinis rubetæ, cornu cervi dextrum, lac muliebre, saliva hominis jejuni, radices arundinis, poterion herba, quæ & phrynion in vino exhibita, terra Melitensis, Smaragdus, Theriaca, & extra, oleum de scorpionibus. Sunt qui ipsius bufonis lapidem extollunt. Mithridatium, & quintam essentiam theriacalem his adde.

Mizald. Memor. Cent. 3.

Usus in Medicina. Noxia etsi bestia bufo, & venenata, multum tamen contra venena, & alia prodest. Marcellus eum cum adipe ursino, in olla rudi pro arthriticis coquit. Oleo in quo decoctus est, strumis felicissimè inungitur. Dissectus, & renum regioni applicitus, lotium provocat. Servatos hoc remedio quosdam hydropicos ferunt. Coctus & emplastri instar cynanchicis impositus, certo liberare dicitur. Idem filum quo suspensus erat facere apud Mizaldum legimus. Pinguedo exenterati, & radice laureolæ, stercore gallinæ, sale, & unguento dialtheæ infarcti, inter assandum cadens, fistulæ benè in unguntur: pulvere verò ita ad combustionem assari, asperso, optimè curantur, si Arnoldo fides est. Exsiccatur in umbra & in manu linteolo involutus detentus, hæmorrhagiam sistit. Cinere minus hæmorrhoidum fluxus, certissimè curatur. Nicolaus emplastrum ex eo format. Alii arefactum tanquam amuletum contra pestem, collo appendunt. Crollius pulverem contra quoscunque venenatos morsus aspergit.

Mizald. Cent. 8. Memor.

Arnold. l. 3. Brev.

Qui-

Quidam in ulcere cancroso bufonem crassum sumit, in bilance ponderat, additque ejusdem ponderis cancros vivos, deinde in olla rudi, diligenter luto munita, relicto tamen exiguo foramine, lento igne urit, & pulvere felicissimè utitur. Helmondus à Butlero Hyberno edoctus, ex bufonis cadavere, & terrâ ac animalculis quæ ad focum suspensus intra triduum in patinam ceream evomere solet, trochiscos cum tragacantho, & cerea illa patina format, qui ad mammam sinistram gestati contagium arcent, & loco alligati, virus extrahunt. Recentes sunt minus validi: validiores, qui ante in usu fuere. Bufo, mense Junio, post meridiem capiebatur. Idem Julio mense, decrescente lunâ bufones cœpit, quorum oculi (*verba ejus sunt*) scatebant albis vermibus: nigrisque capitibus prominentes, adeò ut uterque oculos totus in vermes transformatus esset, fortassis 50. numero. in singulo oculor. foramine erant densè compacti, quorum capita foris eminebant: & quoties aliquis egredi vel prominere conaretur, statim bufo, appositâ manu, egressum vetabat. Animalcula quæ evomuit, erant muscæ nitentibus alis, subviridi colore quasi decoratis. Mox à vomitu obiit. *Pedes* viventis, Lunâ vacua & ad synodum properante abscissi, strumas curant, si eis collum circumdetur. De bufonis lapide agemus alibi.

Helmond. in Tumulo pestis p. 76.

Usus in Cibis, & aliis.

Martyr. Decad. 3. l. 10.

In insula novi orbis Peragua, Hispanus, coctos bufones, fame premente edisse, Petrus Martyr author est. Lerius, Brasilianos minimè exenteratis, & tostis vesci prodidit. Ustus falconi in cibo datur, ne pennæ à tineis exedantur, prohibet. Sunt qui novo fictili inclusum in medio segetum obruunt, & sic noxias tempestates arcent. *Ossiculum* dextri lateris ad venerem concitandam alligabatur.

Differentiæ.

Differentiæ à loco, figura, & mole corporis sumuntur. *Locum* si attendas, reperiuntur quidam in sacrorum commissuris. Snebergæ & Mansfeldii eductus primò turget, mox perit. Tholosæ in saxo arenario rubro albis maculis distincto reperitur. Latomus quidam Antverpianus, in marmore invenit. Agricola in illis ex quibus lapides molares fiunt reperiri scribit, & antequam formentur benè considerari an lateant, debere. Idem eundem πυρίφρωνον vocat. De *figura* & *mole corporis* ita Ambrosinus scribit. Oviedus in summario Indiæ &c. p. 608. *usque*, quia non clamet nisi lædatur. Gesnerus Gibbosi bufonis meminit, cujus iconem damus.

PUNCTUM II.

De Ranunculo viridi, & Rana Temporaria.

Ranunculus viridis, vocatur Plinio *rana minima & viridissima*; aliis *calamites*, quòd inter arundines & calamos versetur; Isidoro *Agredula*; quibusdam, *Rana sylvestris*, quòd sylvis delectetur; vel ad differentiam ranæ viridis quæ editur. Græcis est καλίτις, quia suâ voce imbres præsagit. Aliis δρυοπετὴς, δρυοβάτης quòd per arbores incedat. Quibusdam διοπετὴς quod quasi de cœlo delabi videatur. Hermolaus δρυοφύτην vocat; δρυόφυτον fortè dicere voluit; id est, quasi in arbore natam. Vocantur & βρέξαιτες, ob vocem quam edunt.

Ambros. l. 1. de ovipar. c. 3.

Ita eam Ambrosinus describit. Rana hæc ubique viridi colore perfusa est, præter pedes &c. vide Ambrosin. p. 622. *usque* cæteras fugat.

Descriptio.

Conducit ad multos affectus. A tussi liberari qui in ejus os exspuerit, Plinius author est. Extinguit febrile incendium, si manu detineatur, Sylvius. Guainerius pro hecticis gallinas pulte ex farina hordei & carne ejus elixa nutrit, gallinas ægro præbet. Timotheus per medium dissectus renibus hydropicorum applicat, & aquas educit. *Iecur* in pellicula gruis ligatum, venerem concitat, si Plinio credimus. Adeps, si denti dolenti illinatur, frangit eum. *Cruor* vestigiis pilorum à genis evulsorum instillatus, renasci eos prohibet. Marcellus acu cuprea ranunculum pungit, & sanguine inde manante loca, pilis revulsis, inungit.

Usus.

De *Rana temporaria* Ambrosini verbis agemus. Ita verò ille de ea. Ex differentiâ huic ranæ addita, unusquisque conjicere potest, hoc animal &c. p. 623. *usque*, ducentes diu vivere nequeunt.

Ambros. de digit. Ovipar. l. 1. c. 4.

CAPUT II.

De Lacertis.

ARTICULUS I.

De Lacerto vulgari.

Lacertus seu Lacerta, nomen à lacertorum humanorum similitudine, & quòd pedes veluti homo quadrupes incedens, manus flectat, sortitus est. Græcis veteribus σαῦρος, σαῦρα, Hesychio & Varino σμύλλα, modernis κολισαῦρα, aliis σαῦρα ἡλιακὴ, vulgaris inprimis, dicitur. Plures quidem eorum sunt Differentiæ: nam Plinius lacertorum, quorum color ad ferrugineum accedit, meminit: Scaliger in minusculos & majores distinguit: nos tamen, in *vulgares*, *virides*, *Chalcidicos*, & *Brasilienses* seu *Indicos* dispe-

Ambrosin. Digit. Ovipar. l. 1. c. 5.

Nomen.

Differentiæ.

Scalig. in Histor. Animal. Arist. pag. 204.

Vulgaris. scemus. *Vulgaris* digitos habet quinos valdè exiles, cum unguiculis tam in prioribus quàm in posterioribus pedibus. *Descriptio.* In his, qui indicis locum obtinet, longissimus est; pollici, inferior locus datur. Albertus ei pilosam *linguam* attribuit, ex Plinio Aristot. Bifidam, secundum quem, siccum *pulmonem*, *lienem* perexiguum, & rotundum, *testes* spondyliis adhærentes; fœminæ *vulvam* ut in avibus, cujus cervix infernè fit magis carnosa, ova proxima septo contineantur, habet. (Plin. H. N. l. 11. c. 37. Aristot. de part. anim. l. 2. c. 17.) *Reperiuntur* in Italia copiosi; in insula Capraria *Locus.* magni: in India, prodente Linschotano tam frequentes, ut in lecticas quandoque irrepant. Arabiæ sunt cubitales: in Indiæ verò monte Nysa xxiv. pedum, in longitudine, colore fulvi, aut punicei, aut cærulei. (Plin. H. N. l. 8. c. 9. Arist. H. A. l. 8. c. 4.) Incolunt plærumque sepulchra, cavernas, spincta, & rudera. Genuæ, in arce Principis Doriæ, plurimos conspeximus apricantes. *Cibus.* Vescuntur, carnibus, herbis, apibus, formicis. *Generatio.* *Congrediuntur* circa finem Martii, & quandoque, ita complicantur, ut duo capita & unum corpus representare videantur. Post, ova, more serpentum pariunt, & teste Arist. terræ committunt, ex quibus sine incubatu statutis temporibus catuli erumpunt. (Arist. H. A. l. 5. c. 35.) Ore parere, vel fœtus, uno inerte excepto devorare, fabulosum. *Antipathia.* *Abhorrent* à ciconiâ, quæ lacertis pullos nutrit, bufonibus scorpionibus, araneis, & serpentibus. Aranei parvos laeertos in foraminibus, parietum, aggressi, filamentis obducunt, & ictibus obruunt. Cum serpentibus præliantur: ideo ophiomes χοι accepere nomen. *Sympathia.* *Delectantur* carnibus cochlearum, dictamno herba, ad quam à serpentibus vulnerati confugiunt; & homine, quem etiam à serpente defendunt. Ori admoti, pituitam humanam avidissimè lingunt. Historias vide ap. Scaliger. citato loco, & Erasmum in tractatu de sympathia & antipathia. *Natura & Mores.* Temporis tractu visum amittere, eundemque iterum seu solis beneficio, in quo tam diu donec convalescant, morari dicuntur, seu beneficio naturæ, recuperare, cujus apud Ælianum exemplum; mensibus hybernis sub terra condi, & sic quasi semestrem vitam agere, unde ἐξαμηνιαῖοι dicuntur, hybernum & autumnale spolium deponere; fœmineum sexum majorem esse: compares incedere, & uno capto alterum in capientem efferari; ovorum quæ pepere oblivisci, ut apud Plin. habetur, per medium divisos, propter glutinosum humorem, non perire; imò naturali quodam vinculo coalescere; quòd ex cicatrice colligitur; ad *Naturam* & *mores* pertinet. (Arist. H. A. l. 5. c. 25. & l. 8. c. 17. Plin. H. N. l. 10. c. 64. Ælian. H. A. l. 9. c. 58.) Dicuntur & caudæ sæpius amputatæ renasci. Theocriti interpres exsiccatum *Monstra.* in viperam transmutari falsò scripsit. Reperiuntur & monstrosi visus quidam, teste Schenckio. In ceti magnitudinem Lutetiæ excrescere. Dantur duab. & tribus caudis instructi, quòd ab ovis dilecythis fortè proficiscitur. Sed & ἀμφικέφαλοι seu bicipites. Amphisbænæ iconem, in qua unius cauda conspicitur, hic quoque adjicimus. (Lacertæ amphisbænæ, ibid.) Quantum ad *usum in Medicina*, divulsa lacerta ictib. scorpionum applicatur: in cibis ad Salamandræ virus à Plin. præbetur. *Usus in Medicina.* Oleum ex iisdem in oleo suffocatis & percoctis, dissolvendis strumis, cum fimo pecudum inungitur: & ad delendas faciei lentigines commendatur. Crematar. Cinis cum melle Cretico ad oculor. Caliginem adhibetur. Efficacius est, si ex viridibus componatur. (Plin. H. N. l. 29. c. 6. b. 30. c. 6. & 11. Dioscor. M. M. l. 2. c. 58.) *Cerebrum* insuffusionibus valet. *Caput* contusum & appositum, seu solum, seu cùm aristolochia longa, radice arundinis, & narcissi bulbo, sagittas & spinas tenaciter adhærentes extrahit. *Cor* combustum & cum amurcâ mixtum, torporem membro inducit, ut Chirurgi ferrum non sentiat. *Sanguis* varices succrescere prohibet, si pusionum crura eo diligenter illinantur: in herniis quoque infantum commendatur. *Stercus* medicamento contra equorum stranguriam miscetur. In urina virili necata, ejus qui fecit, venerem cohibet.

ARTICULUS II.

De Lacerto Viridi & Chalcidico.

Lacertus *viridis*, à colore ita dicitur, Græcis σαῦρα χλωρὰ & nuperis χλωροσαῦρα. Alii *Majorem* ob magnitudinem vocant. Sylvaticus *Ophiomachum*, à superandis & impugnandis serpẽtib. (Ambrosin. Digit. Ovipar. l. 1. c. 6.) Amant isti loca calida: ideò in Italia frequentes apparent, ubi nonnulli, (verba sunt Ambrosini) eos observant multos simul obviam egredientes, quandoquidem tum morbos præsagire affirmant. Æstivo tempore in arboribus morantur, & more ranunculorum viridium vociferantur. Sunt & bicaudati. De *Descriptione* non adeò sumus solliciti. Icon namque subvenire poterit. *Usus est* in Medicina singularis. In strumis à Plinio alligatur, & post dies triginta renovatur. (Plin. l. c.) Ramices infantium, morsu ejusdem dormientibus applicati, emendantur. Deinde animal arundine transfixum in fumo suspenditur. Vivum cum vino decoctum phthisicis jejunis Marcellus exhibet. Oleo decocto faciei lentigines depelluntur, de quo vide Gesnerum. Eodem cum pice liquida, & adipe suillo veteri Hierocles ungulam equorum inungit, ut firmior reddatur. Fumanellus in capillis denigrandis utitur. Pro iisdem regenerandis, conposuit Veckerus aliud. Uuguentum pro Epilepticis apud Ambrosinum vide. Cinere strumæ exulceratæ curantur. *Oculus* vivo erutus, quartanariis alligatur, pelli caprinæ involutus. *Sanguis* attritos hominum & jumentorum pedes sanat, & claves eruit. *Ossa* Epilepticis prosunt, postquam vivus sale optimè in fictili aspersus, eadem carne amissa deposuerit.

La-

Lacerta Chalcidica. Airbrof. l. 1. c. 7. *Lacertæ Chalcidicæ* nomen à Chalco seu ære; quòd dorsum ejus lineæ æreæ percurrant, datum est. Dicitur Hesychio ζίγνις Bellonio *Samiamithon*, sed malè ut Salmasius docuit. Aliis *Seps*, à putredine, quod caro ad ejus morsum contracto livore putrescat: quibusdam & *Tarantula*, sed perperam. Similis est parvis lacertis, & illius serpentis colore quem Cæciliam dicimus. *Columna*, totam colore æreo refertam observavit. Nicandri scholiastes in Syria, Lybia, & Cypro nasci & inter saxa degere scripsit. More viperæ suos fœtus enititur, nisi quòd more aliorum oviparorum in ventre ova gerat. Fabius Columna in Gallicano castro inventum hujusmodi animal interfecit, & in dissecto illius ventre quindecem partus invenit, quorum alii membranâ exuti, alii pellicula diaphana circumdati, conspiciebantur. Galenus dissectum morsui applicat, & cibum salsamentorum præscribit.

Galen. de med. simp. facult. l. 11.

ARTICULUS III.

De Lacertis Indicis.

PUNCTUM I.

De Senembi seu Igvana.

Marcgr. Hist. Brasil. l. 6. c. 11.

Lacertorum Indicorum plures sunt species, inter quas celebres, *Senembi*, *Tejuguacu*, seu *Temapara*, *Taraguira*, *Americima*, *Carapobeba*, *Ameiva*, *Taraguyco*, *Aicuraba*, & *Tejunhana*. Describemus eas verbis ipsius Marcgravii. Ita verò de prima iste. *Senembi*, Brasiliensibus; nobis *Iguana*, *Cameliaon* Lusitanis falsò, & falsissimè Belgis Legvan. Erat longitudo totius animalis, quod hic describo (reperiuntur tamen longe majores,) ab ore ad extremitatem caudæ, trium pedum & octo digitorum: corporis ambitus vel crassities, decem digitor. ubi maxima. Tota *cutis* elegantur viridis, sed maculis nigricantibus & albis, in modum panni undulati, hinc inde variegata. *Cutis* constat è squamulis, in dorso, cruribus & caudæ initio paulo majoribus, quam in reliquis partibus. *Squamæ* caudæ omnes æquales, non ut Car. Clusius observat. A cervice ad extremam caudam seriem habet planarum, sed mucronatarum instar serræ, spinarum secundum dorsi longitudinem, etiam virescentis coloris: suntque spinæ istæ ad cervicem majores, semperque minores fiunt, mininæ in extremo caudæ. *Caput* longitudinem habebat duorum digitor. ferè aut paulo minus, singularibus squamis, majoribus quàm in aliis partibus tectum: *colli* longitudo sesquidigiti, crassities quinque. Magnos claros habebat *oculos* nigricantes & binos nares patentes in prona & ferè extremâ capitis parte, singulæ mandibulæ, exiguorum *dentium*, & nigricantium, & brevium numerum habebant, & os *linguam* crassam: Pone caput in utroque latere albicantem maculam instar branchiarum in piscibus sub mento ingluviem ad pectus usque propendentem, maximam partem nigricantis coloris; quam contrahere potest, & cum irascitur vel terrore afficitur propendere sinit. Ab ore ad ingluviemq. in collo inferiori etiam habebat spinas in dorso. Quattuor *Cruribus* erat præditum, & totidem *pedibus*, quorum quisque quinque digitos continebat; cruraque & pedes squamis tecti ut reliquum corpus. Bina anteriora crura breviora posterioribus & non ita crassa, longitudo quattuor digitorum aut pauló minus; *digiti* quinque, & in iis medii breviores, quam medii posteriorum pedum: intimus & extimus digitus binis articulationibus duo illis proximi tribus medius quatuor constabant, omnium *ungues* nigri incurvati & breves instar avium. Posteriora crura longiora & solidiora anterioribus, nimirum longitudo eorum usque ad pedes, eadem quæ crassities colli vel caudæ propè corpus, nimirum quinque digitorum, pedum posteriorum longitudo unius pedis aut amplius: digitorum prior extimus anteriorum digitis extremis æqualis magnitudine & articulationibus duabus sequens hunc tribus tertius quatuor, quartus, qui longissimus, quinque, quintus seu ultimus versus caudam etiam quatuor, æqualis cum tertio longitudinis: ungues ut in anterioribus *Cotyledonum* series nulla ut Clusius aliàs observavit. Saltem postica crura (tam superius quam inferius) instar humanæ suræ se habebant, priora autem non item: Crassities *caudæ* proxima corpori, erat quinque digitorum, & attenuabatur semper, donec in extremitate planè exilis esset & acuta instar subulæ. Quum mactâsem, movebatur adhuc pelle detracta, & cor exemptum subsiliebat. Habebat in utroque latere *ova* ultra decem, quædam cerasi magnitudine, quædam & minora: *pinguendinem* insignem instar gallinarum: in ventriculo insignem copiam fructuum, maxime limonium dulcium: quibus pro cibo erat usus: Comedunt etiam farinam Mandiocæ aquâ madefactam. Diu inediam tolerare possunt; habui, inquit Marcgr. ad duos aut tres menses sine omni cibo & potu, & denique aufugerunt, ita ut judicem sine dubio famen diutius ferre posse. Caro boni est saporis, cocta & diu frixa butyro, & æquè bene sapit ac caro pullorum & cuniculorum. 28. Maij 1640. mactavi & secui unum, pinguedinem habentem multam instar gallinæ. Partes internas, cor, pulmones, jecur, vesiculam fellis, renes, vesicam, genitalia vasa, habet ut alia animalia: amplum jecur; duplicem ventriculum, unum anteriorem, in quem cibum prius recipit, hinc intestinū habet minimi degiti crassitie,

ac

ac decem circiter digitos longum, cui annectitur alter ventriculus, ubi cibus planè concoquitur, hinc cætera intestina usque ad rectum. In anteriori ventriculo magnam copiam farinæ Mandiocæ & Milii Angolensis crudi habebat: Posterior, major, totus semicocto cibo plenus erat, cui multi vermiculi vivi instar eorum qui in caseo generantur, inhærebant. Intestinum ultimum f. rectum stercus continebat. Detracta pelle toti animali, & cauda amputata, hæc adhuc movebatur. Vivax animal, nec si quinque aut sex ictus in capite acceperit, moritur, nisi cervix cultro inflicto vulneretur, tunc n. cum sanguine vitam effundit. Caudæ caro, meris fibris & nervis constat. Mense Decembri 1641. vidi eximi lapidem è ventriculo Senembi, ovi gallinæ mediocris magnitudine & figura, sed compressiorem paulo: exterius glabrum, albicantem, interius compositum è tunicis instar Cepæ, ita ut una ab altera separari posset lapide contuso. Coloris erat interius albicantis f. grysei, duræ substantiæ ut Bezoar. Capiuntur fune, nam arboribus insidere solent, quod Brasiliani scientes, fusti longo adaptabant funem, hoc videns animal, miratur, nec tamen se movet, sed tunc se illaqueari sinit, & ita capitur, alias currit velocissimè. Juniores toti sunt viridis coloris, grandiores ætate, variegati fiunt, & cinerei: senes enim ut plurimum sunt fusci vel cinerei coloris. Fr. Ximenes scribit, in capite hujus animantis interdum reperiri lapillos, qui præsentissimo remedio lapides renum comminuunt & dejiciunt, drachmæ pondere è liquore idoneo hausti, aut etiam corpori alligati. An autem qui in ventriculo reperiuntur aliquando eis, dum viribus polleant, mihi non constat, periculum posset capi sine ullo, meo judicio, discrimine.

PUNCTUM II.

De Tejugvacu, Taraguira, & Americima.

Marcgra. Hist. Brasil. l. 6. c. 11. TEjugvacu & *Temapara* Tupinambis; Lacertus egregius: corporis figura, capitis, oculorum, oris, pedum, caudæ, convenit cum Senembi; in hoc autem differt. Primo totius *corporis* color est niger, elegantissimis maculis albis inspersis variegatus, & versus extremam caudam, sed quasi aculeos habet albos. Secundo cauda crassior in exortu. Tertio caret illis dentatis aculeis per dorsi longitudinem. Quarto in pedibus posterioribus exterior digitus paulo remotior est à reliquis, & brevior. Quinto, linguam habet bifidam longam, rubram, glabram, quam velocissimè instar serpentis, ad digiti longitudinem protrudit & retrahit. Nullam edit vocem: patiens est, lubenter vescitur ovis, quæ cruda sorbet. Inediæ patientissimum animal: detinebam alligatum, sed cum se vinculis absolvisset, liberum permisi (verba sunt Marcgravii) per cubiculum currere, & interdum dedi haustum aquæ è vitro bibendum, ita adhuc obambulat quando sitit, alias toto die in angulo suo ordinario sedet. Libenter incumbit cineribus calidis: Vigesimo Martii quispiam partem caudæ calcando detriverat; postea tamen de novo ad duos digitos crevit; primo Julii moriebatur inedia planè tabidus factus, septem enim mensium spacio nihil comederat, tantum aliquando haustum aquæ sumpserat lambendo. Caro ejus comeditur. *Taragvira* Brasiliensibus: Lacertus in & propè domos, in hortis & ubique frequens: Longitudo ejus circiter pedalis: (quanquam reperiantur & minores) *Corpus* habet teres, totum squamulis triangularibus cinereis seu leucophæis tectum. Caret *ingluvie* sub mento; *dorsum* æquale: nutant velocissime capite quando aliquid vident & celerrime currunt motando corpus. Si videant hominem dormientem cui serpens veneatus, aut aliud venenatum animal lædendi causa appropinquat, illum excitant ne lædatur. *Coire* volens mas leni morsu apprehendit fœmellæ cervicem, paulo post ad latus se inclinat, & fœmina propriam caudam sursum levando admittit marem, qui pedibus complectitur corpus ejus à tergo. *Americima* Brasiliensibus: Lacertulus tres digitos longus & pennam olorinam crassus, ubi crassissimus: crura & pedes similis figuræ & tot digitis, ut Senembi. *Ocellos* habet nigros: *corpus* autem fere quadratum videtur. Totum *dorsum* squamulis vestitur leucophæis, latera autem fuscis; *caput* itidem & crura, cauda vero cæruleis: omnes autem splendent, & ad tactum apprimè sunt læves. *digiti* in pedibus instar setarum porcinarum. Venenosum est animal ut Lusitani affirmant, & cupidum exsugendi sanguinem ex gravidis mulieribus. Referunt fœminam semel tactam ab hoc lacerto, vel solum ejus indumentum, nunquam postea concipere. Marcgrav. l. c.

PUNCTUM III.

De Caropopeba, Ameiva, Taraguycu, Aycuraba, & Tejunhanâ.

CArapopeba Brasiliensibus; Lacertulus tres, quatuor vel quinque digitos longus, venenatus. Figura *corporis* est ut reliquorum. Quatuor cruribus & pedibus: in anterioribus quinque, in posterioribus quatuor habet digitos. *Corpus* totum hepatici est coloris, cum albis notulis, in cauda autem albis lineolis, hinc inde etiam aliquantum flavi mix- Marcgrav. Hist. Brasil. l. 6. c. 12.

mixtum; *Oculos* habet ſplendentes, & quaſi vitreos. *Ameiva* Braſilienſibus & Tubinambis; alia ſpecies Lacertorum & ſuperius deſcriptæ Taraguiræ per omnia ſimilis, excepto quod caudam furcatam habeat, id eſt, deſinentem in duo cornua recta. *Taraguico Aycuraba* Braſilienſibus, Taraguiræ alia ſpecies, ſuperiori item ſimilis, excepto quod cauda ab initio ubique habet triangulatas ſquamas parvulas: *Caudæ* extremitas planis ſquamulis tecta eſt, & præterea quatuor maculis fuſcis, *dorſum* & præcipue poſt caput undatum maculis variis fuſcis. *Tejunhana Braſilienſibus*; Lacertulus eſt minimum digitum craſſus; *capite* acuminato ut Senembi; *oculis* nigris, circello aureo: *crura* habet quatuor ut Senembi; Longitudo ejus ad poſteriora crura & trium digitorum; *caudæ* longitudo ſex digitorum & ſemis: eſtque cauda teres & inſtar aviculæ in extremitate acuminata. *Capitulum* tegitur ſquamoſa cute; *dorſum*, latera & crura ſuperiore latere cute veſtiuntur ad tactum molli inſtar holoſerici; *cauda* autem ſquamulis quadratis conſtat minuſculis: guttur & infimus venter itidem ſquamulis quadratis teguntur, majuſculis, capitis teſta fuſceſcit: *Dorſum* & *latera* ſuperius fuſca, vel potius tribus lineis dilutæ umbræ coloris, & aliquot undis ejuſcemodi variegatur: latera inferius viridia; ſuperiora autem in fuſco linea notat viridis ſecundum longitudinem, à capite ad crura uſque poſteriora: itemque alia linea viridis eſt, ubi fuſcum & viride ſeparantur: Inter duas autem lineas ordo eſt punctorum viridium in fuſco; & ſub inferiori linea viridi ſeries eſt punctulorum nigrorum in viridi. *Crura* etiam in lateribus ſuperioribus obſcure flavi ſeu cerei obſoleti ſunt coloris, variegata maculis parvis fuſcis. In inferioribus lateribus ſunt alba Cauda quoque ſuperius coloris, cerei obſoleti, inferius cerei cum albo mixti. *Caput* inferius, guttur & infimus venter, candidi ſunt coloris, ſanguineis notis variegati. Bifidam habet linguam.

CAPUT III.

De Salamandra.

Ambroſin. de Digit. Ovip. l. 1. c. 8. *Nomen.*

SAlamandra, unde nomen ſortita ſit, incertum eſt. Nam dici vel quaſi valincendram, quòd contra incendium valeat, ut Iſidorus vult: vel quaſi ſola amans ſit τοῦ πυρὸς, id eſt ignis; vel quòd σαυλαμάνδραν id eſt quieta latibulum teneat; aut quòd σελαμάνδρα dicatur, id eſt inter ſpacia inania caularum & ſpeluncarum ſtabulans; aut denique quod σέλα μανὰ δρᾷ, id eſt, ſplendores laxet & pellat, ridiculum nimis eſt. A Saanbras vel Samabras Arabico dici, veriſimile eſt etſi incertum. Plinius *animal ſtellatum* nominavit: Ætius *Lacertam venenariam.* Duæ ipſius ſunt ſpecies. Alia enim eſt *Terreſtris*, *Aquatica* alia. Illa lacerto viridi eſt ſimilis, caput & ventrem, quæ craſſiora, ſi excipias. Breviorem habet caudam, colorem nigrum maculis luteis inquinatum, ſed quâdam lævitate pellucidum. Geſnerus unam in Alpibus invenit, totam fuſcam, abſque ſplendore, caudâ brevi, ſuccus lacteus à percuſsâ dimanabat. Matthiolus in quibuſdam Germaniæ ſylvis, dorſo nigerrimas, ventre rubentes obſervavit. Vitriacus ei caudam longam & tortuoſam, ungues aduncos & hamatos adſcribit. Nicander λιπόῤῥινον quod ſplendida, renitente, & quaſi pingui delibuta cute ſit, vocavit. *Loca* frigida, humida, & opaca incolunt. In Germania multæ ſimul quandoque conglobatæ inveniuntur. In agro Tridentino & potiſſimum in valle Ananienſi conſpiciuntur frequenter. Sunt qui ore aërem haurire credunt. Alii favos, apes, & lac appetere: ideò alvearia & vaccas infeſtare ſcribunt. Nihil gignere, reliquit Plinius; nec genus maſculinum fœmininumve habere. At Bellonius vidit multos fœtus ſine involucro enixam. Procreat ſcilicet intus ova, in quibus fœtus ad perfectam maturitatem nutriuntur. Quantum ad *Naturam*, an in igne vivat, vel eundem extinguat, in Exercitationibus, DEO volente, diſquiretur. Lacteum ſuccum percuſſam fundere, ſuperius diximus. Cœlo pluvio apparet, ideò viſâ, tempeſtatem ruſtici præſagiunt. Nec æſtate, nec hyeme conſpicitur. Tardè incedit. In Cumana, gallinarum inſtar gracillare, Cardanus prodidit. Si viva gladio in duas partes ſecetur, pars anterior progreditur, poſterior retrocedit. Inſtinctu quodam naturali ranas & teſtudines odio proſequitur, cumque illis acerrimè dimicat. Venenatam eſſe compertum. Integras familias periiſſe tradunt, quæ aquas in quas Salamandra ceciderat, biberant. Sed & fructus ſalivâ oris ejus aſperſi, lethales creduntur. Plinius dente Salamandræ percuſſum, obire ſcribit. Ejuſdem, Nicander, Aëtius, & Abenſina meminere. Ubi ſemel partio dentem inflexit, nunquam extrahere; ſi avellatur, lethale eſſe, quidam Geſnero narravere. At ipſe, duas quas domi habuit, nunquam os ad mordendum, diduxiſſe, etſi irritatas, ſcribit. Nec audiviſſe quempiam à Salamandra in Germania morſum. In Galliis tamen morſus lethalis eſt: & Rhethi, ab eadem læſum, tot Medicis indigere, quot maculas beſtia habet, proverbio jactant. *Saliva* Medici inter pſilothra utuntur. Kiranides cor pelli nigræ involutum, contra quartanam de brachio ſuſpendit. Quæ de Zona ex pelle, & aliis contra incendia ſparguntur, quia abſurda hypotheſi, ignem nempe extinguere, nituntur, falſa quoque ſunt. *Aquatica Salamandra*, aliis *Lacertus aquaticus*, Bellonio *Cordulus*, Mo-

Terreſtris. Deſcriptio. *Locus.* *Victus.* *Generatio.* Plin. H. N. l. 10. c. 68. Bellon. obſ. l. 3. *Natura.* Cardan. de rer. variet. l. 7. c. 33. Plin. H. N. l. 29. c. 4. *Uſus.* *Aquatica.* Ambroſ. l. 1. de Digit. Ovipar. c. 9.

Monachis qui in Mesuen commentati sunt, *Sincus aquæ*, cum lata caudâ dicitur. *Quadruplex* ipsarum genus est. *Unum* cum cauda, figuræ rhombi, quam Ambrosini, ad distinctionem dicimus. *Linguam* habet brevissimam & latiusculam: dentes exiles, ut visum effugiant. *Caudam* in medio crassiusculam, quæ prona & supina ad instar figuræ rhombi contrahitur: *Pedes* anteriores in quatuor, posteriores in quinque digitos fissos: *Cor* spongiosum, quod dextro lateri incumbit: cujus auricula sinistra majorem pericardii partem occupat: *lienem* subrubrum: *renes* spongiosos: *hepar* nigerrimum. *Ova* magnitudine pisi in bicorni utero ordine quodam digesta gerit, ex quibus postmodum vivi fœtus erumpunt. Bellonius ei tergus tuberculis horridum adscribit; Agricola colorem cinereum, vel in cinereo fuscum. Illa, quam Gesnerus secuit, longitudine erat septem digitorum, colore nigra cum punctis albis in ventre: reliquum corpus nigrum punctis concoloribus asperum; *Alterum* genus est quoque *duplex*, unum majus, semicirculis in dorso albicantibus distinctum: alterum minus. Quartum est Matthioli, Utinensibus frequentissimum, capite terrestribus rotundiore & breviore, caudâ anguillarum modo, dorso nigro luteis maculis insignito. Lacunis opacis & pingui solo sitis delectantur, aquis inprimis, in quibus limus albus est. Ibi sub petris hærent, & rarò ad superficiem veniunt. In vas aqua plenum conjecta à Gesnero quædam os proferebat. Lento gradu in terra progrediuntur, & ora tenaciter claudunt, nec aperiunt, nisi violenter expresseris. In sal conjectæ caudam movent, & moriuntur. Verberatæ diu vivunt. Pellis adeò dura, ut gladio resistat. Ex vulneribus lactea sanies prodit. Irritatæ, intumescunt; & in pedes erectæ sudorum virulentũ effundunt, lacessentemque in tuentur. Sues si aliquam comederint, moriuntur.

Agricola de animal. subterraneis.

CAPUT IV.

De Stellione.

Ambrosin. de Digit. Ovip. l. 1. c. 10. *Nomen.*

STellio inter genera lacertorum quoque ponitur: nomenque ex eo habet, vel quòd maculis, vel quod eminentiis instar stellarum distinctus sit. Ideo quidam *Lacertam stellarem* dicunt: vel quod venenum cibo stillet. Græcis dicitur, ἀσκαλάβος, seu ἀσκαλαβώτης, fortè παρὰ τὸ ἀσκαλῶς βαίνειν, à molli & tacito gressu: vel quasi καλοβάτης, quod artubus suis innixus, per parietes repat. Unde & Xylobates à Kiranide vocatur: tùm γαλεώτις, quòd more mustelæ, quæ γαλῆ clanculum per quodcunque ascendat: tum κωλώτης. Modernis Græcis est λιακιν, θαμιάμηνος, & ψαμαμύθη. Non ausim tamen quicquam certi dicere. *Genera* stellionum sunt varia. *Stellio Grecorum* quem Coloten & Ascalaboten dicunt, lentiginosus est, & stridoris acerbi, omnibusque promiscuè vescitur. *Stellio Italorum* Chamæleonum naturam quodammodo imitatur, rore & araneis vescitur, & venenatus esse fertur, ut ille innocuus. Ad Stelliones referri possunt, *bestiolæ albæ*, pusillis lacertis similes, lucido & fragili corpore, ut Gesnero oculatus testis retulit, quæ in agro Romano, Hermolao prodente, reperiuntur, & *Tarantulæ* nomine veniunt. Sed & *lacertus parvus* coloris lucidi & argentei, quem Græci λιακόνι vocant. Bellonius in Gazara stellionem se observasse scribit, colore nigro, magnitudine mustelæ, crasso capite & tumidâ alvo. An verò Stelliones magnitudine & figurâ accedant, ad illos lacertes virides majores, quos vulgus apud Italos *ramatos* vel *Ligures* vocat, alibi dicetur. Hic *Stelliones Matthioli*, & *Lacertum facetanum*, qui Tarantula quibusdam, in iconibus exhibemus. In Germania, Gallia, & Anglia non dantur. In Thracia, Sicilia, & Syria, vagantur. Ibi lethales sunt magis quàm in Italia: hic, in caminis commorantur. Plinius in angulis ostiorum & fenestrarum libenter stabulari scripsit, qui etiam prodidit, genus illud quòd scorpionibus adversatur, in Italia non nasci: ibidem venenatos esse, reliquit Aristoteles. De *Natura* notandum, mensibus hybernis latere, nec quicquam edere, & latere in angulis ostiorum, fenestrarum, & speluncarum: anguis modo senectutem exuere, eamque protinus devorare; præripientes, comitiali morbo remedia: dolosè apibus insidiari: araneos & scorpiones persequi: rarò mordere, cum dentes obliquos habeat, quos in vulnere relinquunt, morsu denique hominem stupidum reddere, & raro interimere. Invenêre in *Medicina* usum. *Caro* surculos corpori humano infixos extrahit. Ipse morsui proprio medetur, & in oleo putrefactus, scorpionum ictus sanat. In quartanis, Magi capsulis inclusum, capiti patientis subjiciunt, & in fine paroxysmi dimittunt. De *Cinere* prodit Plinius, sinistrâ manu detentum, Venerem excitare; in dextram translatum, inhibere. *Partes* somnum inducere, & stuporem membris conciliare, creduntur. *Hepar* tritum odontalgiam, si superspergatur, tollit. *Stercus* tritum verrucas delet. *Senecta* in epilepsia maximè prodest. In vino suffocatus, maculas in facie generat, si vinum bibatur. *Fel* in aquâ dissolutum, mustelas congregare dicitur.

Differentiæ. Plin. H. N. l. 29. c. 5.

Plin. H. N. l. 11. c. 26.

Bellon. observ. n. 79.

Locus.

Plin. H. N. l. 8. c. 31.

Aristot. H. A. l. 8. c. 29.

Natura. Plin. H. N. l. 8. c. 31.

Usus.

CAPUT V.

De Scinco.

Ambrosin. de Digit. Ovip. l. 1. c. 12. *Nomen.*

QUem Latini *Scincum* vocant, hic Græcis σκίγγος, & σκίγκος, seu à Tinsa Arabum, quo nomine Scincum Abensina vocat, seu aliunde. Dioscorides *Crocodilum* ter-

terrestrem vocat, Bellonius *Crocodilum minorem*, vel quòd Crocodilo sit similis; vel quòd crocum timeat. *Descriptionem* si spectes, quadrupes est magnitudine lacerti viridis, aut Salamandræ, ut Bellonius scribit; pollicis crassitiem & longitudinem quadrantem non excedens, caudâ rotunda & squamosâ. Renodeus animal quadrupes esse ponit, *squamis* exiguis, frequentibus, & subluteis, *capite* longo, vix colli crassitiem superante, *ventre* quadantenus alato, *caudâ* rotunda lacertarum ritu, sed breviore, & ad finem incurva. A capite ad caudam discurrit linea. Gesnerus vidit digitis quinis cum unguiculis instructum, latitudine sesquipollicis, longitudine duorum palmorum. Vidit & alius sex palmares. Constantinopoli. In Arabia tantum nasci prodidit Abensina: circa Mecham vagari, Bellunensis. Versantur circa Nilum, & inde ad nos per Alexandriam & Venetias deferuntur. In veniuntur & in locis mari rubro vicinis. *Victitant* odoratus floribus: ideò non est mirum talem fimum excernere. In sicco *pariunt*, & ova terræ gremio committunt. *Caro* scincorum magnis antidotis miscetur; unde quædam contra venena, *Diascincon* appellatur. Rhasis, animal ipsum, supra pusionem metu somniorum laborantem, cum fructu suspendit. Pulverizatus, ad excitandam Venerem drachmæ unius pondere exhibetur. Eadem caro elephanticis in India exhibetur, & corpora pinguefacit. *Cor* in lana ovis nigræ, primo partu genitæ portatum, quartanas abigere creditur. *Fel* cum melle mixtum, in suffusionibus decantatum est. *Renes* sperma augent. *Sanguis* cum borrace illitus faciei maculas delet. *Pinguedo* dolorem renum expellit. *Pellis* ustæ cinis super partes secandas spargitur, ne dolorem sentiant. Ægineta unguentum *Entaticon* componit, quod caudæ Scincorum ingrediuntur. Ex *intestinis* suffitus paratur, qui hystericis vehementer conducit. Ex *stercore* medicamentum antepilepticum à Serapione componitur. Idem in extergendis oculorum maculis Plinius vehementer laudat. Optimum autem est, candidissimum, friabile, & quòd in aqua ampli instar citò liquescit. Ex eodem, ad faciem erugandam, unguentum meretrices parabant. Dum teritur veteris fermenti aciditatem spirat. Olim stercore sternorum qui oryza alebantur, adulterabatur. De *Differentiis* hæc habe. Maximos Indicum & Arabicum, secundum Plinium esse. In *India* bestiam nasci scinco specie similem, canis Melitensis magnitudine, cujus pellis asperis squamis patet, quam Indi Phatagenem dicunt, eandem fortè cum Caudiverbera. In *Cypro* lacertæ speciem magnam nasci, scincum omnibus notis referentem, cujus imaginem hic exhibemus. In *lacu* denique *Vicentino*, scincos ab aliis diversos haberi, sed qui ad Salamandras potius referri debent. Ad easdem pertinet & *Scincus Rhasis*, cauda non rotunda, sed circum latera compressa.

Descriptio. *Bellon. de Aquatil. l. 1.* *Renodeus Pharmacop. l. 3. c. 31.* *Locus.* *Victus.* *Usus.* *Plin. H. N. l. 28. c. 8.* *Differentiæ.*

CAPUT VI.

De Cordylo quadrupede, & aliis quibusdam lacertis.

De *Cordylo* hæc Ambrosinus habet. Hæc lacertæ species Cordyli nomine fortassis insignitur, quoniam Cordyli piscis figuram aliqua ex parte repræsentet. Alioquin à nonnullis recentioribus *crocodilus terrestris* appellatur; cum tamen Scincus verus, Crocodilus terrestris Antiquorum fuerit. Nuperi quidam hoc animal *caudiverberam* nominant, quoniam continua caudæ agitatione diverberet. Græci ad imitationem latini vocabuli *Uromastigen* dicerent. Bellonius prædictam lacertæ speciem depingit, & crocodilum terrestrem nuncupat, quoniam primo aspectu crocodilo Nilotico assimilatur. Verum postea ab ipso discrepare asseverat: quia hoc animal caudam in modum clavæ tuberculis eminentioribus asperam gerat. Quapropter corpora quibus appropinquat, atrocissimè diverberare dicitur. Hinc caudi verberæ nomen sibi vindicavit. An verò habeat branchias, quemadmodum scribit Bellonius, & confirmat Rondeletius, non facilè potest exponi. Siquidem in exuviis hujus bestiæ, quæ in publico Musæo adhuc servantur, duo tantum foramina secus rictum observantur. Quarum meminit Bouffuetus his carminibus:

Ambrosin de Digit. Ovip. l. 1. c. 12.

Cordylus effigie hic talis depingitur ipsâ
Qualis, & in terris, & ferè degit aquis.
Inter quadrupedes rimam unam, sive foramen
Postoris rictum (respice) solus habet.

An verò istæ rimæ, vel foramina sintilla, quæ sub branchiis esse solent, aliis considerandum relinquimus, & ad clariorem hujus animalis descriptionem accedemus. Thomas enim Erastus Helvetius Medicus & Philosophus insignis describit hoc animal crocodilo simile, minus tamen, & inferius *labrum* movens, figura *capitis*, & *oris* testudini respondens, cum brevi collo, & in parte inferiori tumido. *Pedes* habet quatuor quinis digitis more lacertarum distinctas. Reliquum corpus non squamigerum, sed pelle duriuscula, instar corii serpentis vestitum, *cauda* illi in est rotunda, in circulos quosdam squamatim divisa, modo feræ inexplicabili. *Squamæ* sunt durissimæ, videnturque osseæ, & quasi quadrangulæ, cavæ parum sunt, ut caudam rotundam efficiant. Alioquin tanquam tegulæ, quæ domorum culmina cooperiunt, simul junguntur, extermitas cujuslibet squamæ in spinam acutissimam desinit. Amplius tales *squamæ* pellucidæ,

flavescentes seu pallentes instar cornu videnter. *Venter* hujus animantis magis quam in crocodilo tumescit. *Tergus* denique latum, & quodammodo planum est, ut in icone licet conspicari. Quid si hoc animal *phattages Indicus* sit Æliani? hic enim author prodidit in Regionibus Indicis nasci bestiam, crocodili terrestris speciem gerentem, cujus pellem asperam ad dissecandum adhibent.

CAPUT VII.

De Chamæleonte.

Ambrosin. de Digit. quadrup. l. 1. c. 14. *Nomen.*

DE Chamæleontis ethymo; quæ vox parvum leonem significat, nihil occurrit, præter hoc, ridiculum nimis esse Isidorum, qui à camelo & leone deducit: & recentiores Barbaros, *Gamaleonem*, *Zamaleonem*, *Hamaleonem*, & *Maleonem* eundem vocare. In *Descriptione* variant authores, tam antiqui quàm recentiores. Plinium si sequimur, figurâ & magnitudine esset lacertæ, nisi *crura* essent erecta & excelsiora. *Latera* ventri junguntur, ut piscibus, & spina simili modo. Eminet *rostrum*, ut in porco, haud absimile suillo; *cauda* prælonga in tenuitatem desinens, & implicans se viperinis orbibus; *ungues* adunci; *corpus* asperum ceu crocodilo; *oculi* in recessu cavo, tenui discrimine prægrandes, & corpori concolores. *Caro* in capite & maxillis & ad commissuram caudæ admodum exigua, nec alibi toto corpore. *Sanguis* in corde & circa oculos tantum. Viscera sine splene. Idem ferè apud Aristotelem invenies. Theophrastus addit, parum abesse quin pulmo totum corpus impleat. Aristoteles verò, lacertam planè repræsentare, & rostrum simiæ porcariæ habere. *Ambrosinus* ita hoc animal descripsit. Primitus, inquit, si caput meditemur, à medio capite retrorsum ossea pars triquetra eminet, reliqua pars antrorsum colligitur cava, & quasi canaliculata, eminentibus utrinque osseis marginibus asperis, & leviter serratis. *Oculi* in cavo recessu prægrandes, & colori concolores conduntur, cujus pupilla non movetur, sed animal totius oculi motu circumspicit, ore semper hiante, linguam habet longam & terrestri lumbrico similem, in cujus extremitate spongiosus quidam & glutinosus nodus existit. Ideò Johannes Laudius (referente Scaligero) huic animali assignat *linguam* palmi longitudine, & quid tanquam acetabulum in summa ipsius parte cum muco, quo prædam citò tollit. *Dentium*, & *gingivarum* loco, os quoddam continuum, & serratum habet: nec non superius labium brevius. *Gula* atque *arteria* ex mente Aristotelis in eodem situ ut in lacerta est. *Pulmo* in comparatione ad molem corporis illi, inest maximus. *Cor* habet magnitudine cordis muris domestici; *hepatis* lobos duos, quorum sinister est major: *folliculus fellis*, granum hordeaceum æmulans, sinistro jecoris labo adhæret. Denique *intestina* omnia interaneis lacertæ similia esse prodit Aristoteles. *Crura* postea illi insunt recta & longiora, quam lacertæ, quamvis inflexus sit similis. Demum pedes anteriores à posterioribus valdè discrepantes Natura huic animali concessit. Etenim teste Bellonio, priores pedes ternos digitos intra, binos extra, posteriores verò ternos extra & binos extra possident. Itaque ex Gesnero longitudo hujus animalis à summo rostro ad initium caudæ septem, vel octo digitorum est. Altitudo digitorum quinque, medius locus inter imum ventrem, & summum dorsus flexus costarum continet circiter, sexdecim. Et demum maculis distinctus ut pardus conspicitur. At paulò aliter de quibusdam *Gassendus*. Sunt enim secundum hunc Chamæleoni *dentes* eleganter dispositi. Unicum *intestinum* non circumvolutionibus sed curvaturis solum productum. *Excrementum* satis liquidum, nisi quâ parte ad anum accedit. *Hepar* bifidum, & ex gibba parte quidem sanguinem in cor auriculatum infundens, at non superstite ascendente descendenteve caudice venæ: quippe aliunde non porta modò nuncupata, in intestinum; sed venæ quoque aliæ, ad cæteras partes directè procedunt. *Pulmo* inflatus, abiit, inquit, in membranam tenuissimam, toti animali ambitu æqualem. In *imo ventre* nullum peritonæum, sed membrana solum partes dextras à sinistris dirimens. Non item *lien*, non *vesica*, non *renes*, sed carunculæ solum observatæ sunt; quæ genitalia fortè fuerunt. *Lingua* est pedalis propè longitudinis. Habentur in Asia, Africa, India, & Madagascar insula. Cairi hortorum sepibus ad Nili ripas insident. Per solum raro vagantur, quòd sibi à cerastis & viperis metuant. Bellonius in fruticibus Rhamni plurimos conspexit. Aëre victitare credidere veteres: muscas, locustas, erucas, scarabæos vorare, observatum à recentioribus; à Peirescio, vermiculis qui ex farinaceis mactris colliguntur, vehementer delectari. Linguâ ut promuscide utuntur, quam jaculi instar evibrant, & tantâ quidem celeritate, ut penè visus aciem effugiat. Id præstatur, addit Gassendus, beneficio ossiculi, quod bifurcatione quadam implantatur utrinque ad extremas fauces, & cætera teres secundum oris longitudinem, deservit implicandæ explicandæque linguæ; cavæ scilicet, intestini instar, nisi quòd in summo caruncula est, nonnihil viscida; ut prædam corripiat. In fœmina una ex illis octo quas Peirescius aluit, ut formationem eruptionemque observaret, fuere ova intra membranulam supra centum, quorum nonnulla extitere magnitudine nuclei olivæ, in quibus visum luteum solùm, nihil vero albuminis; cum tamen parva viderentur quan-

Margin notes (left column): *Descriptio.* Plin. H. N. l. 8. c. 33. — Aristot. H. A. l. 2. c. 11. Theophrast. de mutantib. colorem.

Margin notes (right column): Gassend. in vita Peirescii l. 5. p. 325. — *Locus.* — Bellon. observ. l. 2. c. 34. — *Cibus.* Plin. H. N. l. 8. c. 33. — *Generatio.*

Antipathia. quandam lactis speciem referre. *Inimicitias* gerunt cum *accipitre*, *corvo*, *elephante*, & *viperis*. *Accipiter* degustata chamæleontis carne interire creditur. Idem *corvo* accidit, nisi se lauri foliis muniat. Ab *Elephante* frondibus concolorem deglutiri fabulatur Solinus, & cum dispendio vitæ; nisi statim oleastro sibi medeatur. Metu viperarum & serpentum, in fruticibus & arboribus degit. Saliva ejus ab ore in caput serpentis demissa, ob viscositatem fili instar, eundem interimit. Plin. H. N. l. 8. c. 33. Circa caprificos ferum, innoxium alioqui Plinius facit. *Naturam* & quædam alia si attendas, *Natura.* Plin. l. c. & l. 28. c. 8 nunquam os aperit, inquit Plinius, sed totius oculi vorsione circumspicit. Ipse celsus, hianti semper ore. Defuncto pallor est. Hybernis mensibus latet ut lacertæ. Coloris natura mirabilior. Mutat namque eum subinde & oculis, & cauda, & toto corpore, redditque semper quemcunque proxime attingit, præter rubrum candidumque. De pallore, idem Ambrosinus affirmat, & quidem experientiæ innixus. De coloris mutatione addit, & candidum recipere, adducto viri nobilis testimonio, qui sudario seu muccinio inclusum, ideò periisse putabat; quod Gassend. l. c. ejusdem albedinem mentiretur. At Peirescii Chamæleontes, rerum objectarum colores non induebant. Seu virides, seu cinerei sint, *inquit Gassendus*, atrorem solem quendam subeunt, quâ parte ad solem aut ignem obvertuntur. Id rarum & admirabile; non moveri oculos Chamæleonis conjugatos; sed uno aliquorsum spectante, reliquum vel stare immotum, vel in aliam partem deflecti. Deflectuntur quoquo versum, propter quatuor trochleolas, nullâ ostentata distinctione iridis; sed solâ pupilla, ad quam cornea undique (cum sit ut corpus reliquum radiata, variegata, granulata) terminatur. *Usus in Cibis.* Incolis Cochinchinæ in cibis esse author relationis illius prodidit. Multi simul colligati venduntur; empti, in ignem conjiciuntur, eidemque ita, vinculo adusto reluctantur, ut incedere conentur: tandem superati torrentur. Pelle abrasâ, caro candidissima remanet, quæ in liquore butyro nostro simili *Usus in Medicina.* coquitur. Habet & in *Medicina* usum. Ad epilepsiam profligandam Trallianus eum in fictili novo cum oleo decoquit, donec tabescat. Ad podagram verò depellendam, unguentum mirabile componit quod apud ipsum vide. Arnoldus Villanovanus *linguâ* super obliviosum suspensâ, memoriam reddit. Alii ad evitanda puerperii pericula, eandem alligant. Marcellus hypochymata felle tollit. *Cor* Plinius contra quartanam in lana nigra primæ tonsuræ involvit. Decoctum Chamæleontis viridi colore in balneo aspersos inficere: caput & guttur, lignis quernis adusta, imbres & tonitrua ciere; linguâ cum radice herbæ chamaleontis & cynoglossæ homines obmutescere cogi; *hepar* amatoria dissolvere; *intestina* & excrementa cum simiarum urina mista, odium hominibus conciliare, si januis illinantur; armum dextrum ad hostes superandos valere; Democriti apud Plinium sunt ineptiæ. Integrum enim Plin. H. N. l. 28. c. 8. de eo scripsit librum. Palamque est, *addit Plinius*, virum aliàs sagacem & vitæ utilissimum, nimio juvandi mortales studio prolapsum. Quantum ad *Differentias*, Bellonius varias ejus species observavit. *Differentiæ.* Pallentes in Ægypto, in Arabia prædictis multò minores, colorisque diversi. Albicantes erant, subfulvi, & rubentibus maculis distincti. Nos hîc pallidi, nigri & varii icones damus.

CAPUT VIII.

De Crocodilo.

DE *Crocodilo* hic agimus, quia ad lacertorum genus refertur, & Palladius hanc *Nomen.* bestiam, generis vocabulo *lacertum* appellat. Græcis dicitur κροκόδειλος & quandoque κροκίδειλος à quibus & Latini sumsere: sine dubio, παρὰ τὸ τὰς κρόκας δεδιέναι, quòd littora timeat. δειλὸς Græcis timidus. Hesychius τύλην, & δεμδρίτην, vocat. Ægyptii χέμψαν, vel χάμψαν, à quo Turcarum Kimsac, quod eidem indidere. Lexicon Ægyptiacum Kircheri habet πιχαρσύκι. Statio est fera Pharia, Alberto Tenchea. In Arsinoitica præfectura, teste Strabone, dicebatur Suchus: Indis Cayman. Kircher. p. 172. Linguæ Ægyptiacæ restitutæ. Lacertæ figuram repræsentat. *Descriptio.* Croceo est colore, ventrem si excipias, qui subalbidus. *Corium* sub ventre molle, ut facilè sauciari possit, in reliquis partibus tam durum, ut ne bombardæ manuariæ globo cedat. Arist. H. A. l. 2. c. ult. Visus ad viginti quinque, imò viginti sex cubitos excrevisse. Ille ætate Psammetichi, teste Plutarcho; hic, Amasidis, prodente Æliano. Circa urbem Panamam, ultra centum pedes in longitudinem crescunt. Ælian. H. A. l. 17. c. 6. *Caput* habet latum, *rostrum* suillum, rictum oris usque ad locum aurium productum, *Oculos* præduros & suillis similes, ut Albertus prodidit. *Palpebram* inferiorem sine ulla nictatione. Plin. H. N. l. 8. c. 25. *Dentium* series pectinatim stipatur, & quidem magnorum, albicantium, robustissimorum. Sexaginta post Ælianum Gesnerus numeravit. Ælian. H. A. l. 10. c. 21. Plures superiorem maxillam munientes deorsum prominent, ita ut ore etiam clauso conspiciantur. *Lingua* quia indiscreta, non mirum Plinium post Diodorum Siculum scripsisse, *Unum hoc animal terrestre linguæ usu caret.* Arist. H. A. l. 1. c. 10. Unum superiore mobili maxillâ. *Lien* est parvus. *Testes* internis lumbis adhærent. Arist. H. A. l. 3. c. 1. *Spina* sexaginta vertebris quas totidem nervi colligant, constat. *Crura* cum pedibus acutissimis unguibus armatis in latera parum flectuntur. *Cauda* longitudine reliquum corpus æquat. Gesnerus in ea pinnam per septem digitos ad postremam usque partem

Plin H. N. l. 8. c. 26. Scalig. Exercit. 196. *Locus.* observavit. Primus quinque Crocodilos Romæ, Ædilitatis suæ ludis, M. Scaurus temporario Euripo ostendit. Inveniuntur in Africa, Asia, & America. In Nilo inprimis & vicinis ipsi stagnis, Nigro fluvio, Gange circa Bengalam, in Bamboto flumine juxta Atlantem, quod Solinus prodidit; non longe à Chalcedone, sed parvi, quod Strabo. Acosta Histor. Ind. Occid. l. 3. c. 15. Acosta aquis in America calidis delectari scripsit, sed in Peruana usque ad Pacram non inveniri, inde frequentissimos esse. *Cibus.* Quidam luto vivere dixerunt: sed revera piscibus saturantur, & humanæ carnis sunt avidissimi. Martyr. l. 2. In terris etiam animalibus insidiantur. Petrus Martyr in legatione sua Babylonica, comprehensum qui tres pusiones devorarat, scribit. In Arsinoitica præfectura olim sacer, pane, carne & vino, à Sacerdotibus nutriebatur. Fuere, prodente Strabone, qui placentas, carnes assas, & mulsum iisdem offerebant. *Generatio.* Quantum ad *Generationem*, masculus fœminam resupinat, cum aliter ob crurum bevitatem congredi nequeapt: Ælian. H. A. l. 10. c. 21. Plin. H. N. l. 8. c. 25. Parit fœmina ova sexaginta, quanta anseres: eaque, prædivinatione quâdam, extra eum locum semper incubat, ad quem summo auctu eo anno accessurus est Nilus. Totidem diebus ea parit, & totidem fovet, & tandem partus decursu sexaginta dierum peragitur. Gyllius arena obrui, & absque ullo incubatu catulos egredi observavit. ὠοτοκία vernum tempus indicat: nec aliud à minori origine in majorem crescit magnitudinem. *Antipathia.* Gerit ex quadrupedibus cum ichneumone, bubalo, tigre; ex avibus cum accipitre; ex piscibus cum hydro, porco pisce, delphino; ex aliis animalibus, cum scorpione, homine, Tentyritis, & plantis quibusdam inimicitiam. Plin. H. N. l. 8. c. 25. Ælian. H. A. l. 8. c. 25. l. 10. c. 47. Acosta Histor. Ind. l. 3. c. 25. Ælian. H. A. l. 10. c. 24. *Ichneumon* ova ejus conterit, & in aprico dormientis os illapsus, eundem eviscerare conatur. A bubalo prosternitur. Resupini ventrem, tigris sæpè in America dilaniasse visus est. Propter accipitrum odium, Coptitæ Crocodilorum veneratores, eos sæpe in crucem agunt. Hydro ita est hostis, ut propter fel à venatoribus gestatum, iisdem nocere non possit. A porco pisce quod spina circa caput armetur abstinet, ut Strabo prodidit. Delphini Nilum ingressi, aquis se immergunt, & subeuntium Crocodilorum ventrem dilaniant. Seneca Natural. quæst. l. 4. Spectaculi testis fuit Babillus, quondam Ægypti præfectus. Erumpentem ex ovo crocodilum, scorpius sauciare solet. Phile in Iambis. Ad humanum strepitum perhorrescunt, & persequentem fugiunt. Plin. H. N. l. 8. c. 25. De *Tentyritis* ita *Plinius*. Quin & gens hominum est huic belluæ adversa, in ipso Nilo, Tentyritæ, ab insula, in quâ habitat, appellata. Mensura eorum parva, sed præsentia animi hoc tantum usu mira. Terribilis hæc contra fugaces bellua est, fugax contra insequentes: sed adversum ire, soli hiaudent. Quin etiam flumine innatant: dorsoque equitantium modo impositi, hiantibus resupino capite ad morsum, additâ in os clava, dextra ac læva tenentes extrema ejus utrinque, ut frænis in terram agunt captivos: ac voce etiam sola territos, cogunt evomere recentia corpora ad sepulturam. Itaque uni ei insulæ Crocodili non adnatant: olfactuque ejus generis hominum, ut Psyllorum serpentes, fugantur. Romam ætate M. Scauri delatos, Tentyritæ custodes sequebantur, illosque à piscinis ad spectacula, à spectaculis ad piscinas ducebant. Ex plantis fabam spinosam, annotante Crescentiensi, vitant. Potamogeton tanquam quoddam contra Crocodilos amuletum, urinatores secum deferre solent. *Sympathia.* E contra cum porco, & trochilo amicitiam colit. Porci circa Nili ripas impunè oberrant. Plin. H. N. l. 8. c. 25. De *Trochilo* ita *Plinius*. Dies in terra agit, noctes in aqua, temporis utrinque ratione. Hinc saturum cibo piscium, & semper esculento ore, in littore somno datum, parva avis, quæ trochilos ibi vocatur, rex avium in Italia, invitat adhiandum pabuli sui gratia, os primum ejus assultim repurgans, mox dentes, & intus fauces quoque ad hanc scabendi dulcedinem quàm maximè hiantes. Leo l. 9. Africæ. Leo Africanus, vermes ex continuo piscium esu, inter dentes exortos devorare scribit. Crocodilum ut absumptos percepit, aviculas devorare niti; sed acuta quam supra caput gerunt spina punctum, os diducere, & ita dimitti. *Natura & Ingenium.* Quantum ad *Naturam* & *Ingenium*, è Nilo in terram egressi, per eadem vestigia regrediuntur, Martyr. Legat. Babylon. l. 3. si Petro Martyri credimus; ob crurum brevitatem difficillimè in latus se vertunt: dum gradiuntur, gratum relinquunt odorem, adeò ut fœminam Arabicos odores æquare, Nili accolæ prodant. Quatuor mensibus secundum Aristotelem, Arist. H. A. l. 8. c. 15. Ælian. H. A. l. 10. c. 21. quadraginta diebus secundum Suidam, sexaginta secundum Ælianum, latitant, & sine victu morantur. Artemidorum Grammaticum, adeò viso perterritum, ut, læsa mente, literarum memoriam perdiderit, & sinistrum crus sibi à fera ablatum crediderit, Cœlius de furore. Cœlius Aurelianus author est. Humanum depasti cadaver, ossa capitis lachrymis frangere, ut medulla inexistente vescantur, dicuntur. Petrus Martyr. l. c. Nocentiores sunt Nilum ascendentibus, quod illa fluminis, pars à piscatoribus exhauriatur. Ferociores inde facti, quod piscisbus destituantur, homines & jumenta adoriuntur. Nec minus eodem ad proprium alveum post inundationem redeunte sæviunt, propter piscium inopiam, quam aqua in Nili

faucibus minus profunda facit. Tum, cœno indutus, aquatum venientibus insidiatur: & navigium flumen ascendens secuti, cum nauta conto ad expungendam navem inhæret, celeri caudæ ictu, nautam cum conto dejiciunt. Neminem iisdem diebus Apis natales celebrabantur, læsisse, fabula fortè est. Rediisse, postquam Achmed Ben Tolon signum Crocodili plumbeum, in templorum fundamentis inventum dissolvi jussisset, apud Scaligerum legimus. De divinatione, supra dum de ovis ageremus, diximus. Ejusdem apud Ælianum exemplum legitur. Ptolomæum regem nescio quem, cum ex Crocodilis antiquissimum, *inquit*, & præstantissimum appellaret, exauditum non fuisse; quum cibaria objecisset, rejecisse. Inde sacerdotes morti vicinum collegisse. *Ingenium* indicant, quòd prolis indolem ex prædæ raptu colligunt: cicurati vocem humanam intelligunt; & manu tractati, diducto rictu, mantili, dentes sibi abstergi patiuntur. Non est ergò mirum in paludibus Ombitarum arte paratis nutritos, domesticos esse, ut Ælianus prodidit, iisdemque hostiarum capita objici. In oppido Anteo aniculam quandam in lecto cum crocodili deprehensam, Gyllius prodidit. Humanam ætatem æquant, si Aristoteli, Plinio, & Diodoro Siculo credimus. Ælianus sexaginta vitæ annos assignat. *Utuntur* iis quidam in *Cibis*. Apollonopolitæ vi legis carnem eam comedere tenebantur, seu quòd Psammeniti Regis filia à Crocodilo devorata fuerit; seu odio Typhonis, quem in Crocodilum versum fabulantur, ut apud Herodotum extat. In partibus Indicis assari, Ferdinandus Lopez vidit: in Florida, alii: imò exsiccantur ibidem, & hyeme mensis apponuntur. *Ova* comesta, in authoribus novi orbis inveniens. In Ægypto iisdem quosdam vesci, apud Leonem Africanum habetur. De *Usu in Medicina* hoc habe. Decoctum demorsis ab araneis opitulari: *Caninis dentibus* thure repletis, typos febrium arceri: quoscunque à vivo animali extractos, ipsoque dimisso, parti dextræ viri, & sinistræ mulieris adaptatos, Venerem stimulare, nisi fabulatur Kiranides. *Sanguis* visui claritatem conciliat, & partibus à serpentibus sauciis, auxiliatur. *Pinguedine*, febricitantes contra horrorem inunguntur. Eadem antiquis vulneribus & carcinomati prodest. *Corium* crematum & cum olei amurcâ mistum, partem mutilandam adeò stupidam reddit, ut ferrum secans non sentiat. Apud quosdam Indos olim ad supplicia alebantur, objiciebanturque eis vincti manibus & pedibus sontes. In fossis urbis Pegu habentur, prodente Balbo, ne quis per aquam ad urbem accedere audeat. Incolæ, quia eos venerantur, aquam fossarum bibunt: occisi ab ipsis animam, rectè ad superos evolare credentes. Firmus Ægypti Tyrannus pinguedine Crocodilorum inunctus, impunis inter eos natabat. Circa *Differentiam* pauca occurrunt. Plinius in *Magnos* & *Parvos*, qui Scinci dividit. Albertus Tencheæ meminit, cui omnia quæ prodidimus, applicari possunt. Ælianus duplices in fluvio Gange ponit, *Noxios* cum cornu in rostro, & *Innoxios*. In provinciâ Xanagarræ à vivis crocodilis vagantibus odor moschi spirat.

[Margin notes: Plin. H. N. l. 11. c. 4. — Scalig. Exerc. 196. — Ælian. H. A. l. 8. c. 4. — Ælian. H. A. l. 9. c. 3. — Diodor. Biblioth. l. 9. c. 1. — *Usus in Cibis.* — Leo Afric. l. 9. — *Usus in Medicina.* — Baldus in Itiner. c. 35. — *Differentia.*]

TITULUS II.

De Digitatis Oviparis crustâ tectis.

CAPUT I.

De Testudine in genere.

Testudo à tegmine testaceo nomen obtinuit, ut Isidoro placet. Grecis χέλυς, χελῶς, χελώνη, χελώνη, à χέω, capax sum, dicitur: ut & κλεμμύς, σφραγὶς, φέροικος, &c. quanquam hoc inter epitheta censeri debet. Animal est ingratum visu. Tegitur testa figuræ ovalis, & instar scuti concavâ, sub quâ caput, pedes, & caudam recondit. Pacuvius ideò capite brevi, cervice anguinâ, & aspectu truci scripsit. Testa illa Palladio dicitur *Corium*, Marcello *tegumen*, Plinio *operimentum*, *putamen*, & *superficies*, aliis *operculum testaceum*, Græcis χελώνιον, & generali nomina ὄστρακον. Loco *dentium* unicum os continuum habet; inde μονόδους dici posset: intus prægrandem *pulmonem* eumque exanguem, *jecur* vitiatum, *testes* lumbis adhærentes, *lienem* perexiguum. *Renes* & *vesicam* omnibus tribuit Aristoteles, lutariam si excipias. Unico tamen *excrementorum* exitu referta sunt. Ideò illa semper liquida & aquea. *Pedes* similes sunt lacertis, quinque digitis unguibus munitis instructi. In cauda Cardanus quandoque unguem gallorum calcaribus similem conspicatus est, qui fortè à callo. Nam in his animalibus veluti & in lacertis, cauda amputata durior renascitur. De *Loco* hoc duntaxat ponimus, reperiri in terra, mari, & lacubus, vel locis cænosis. In mari rubro reperiuntur copiosæ, ut Arrianus prodidit, quæ ad emporium venales deferuntur. In insula quoque Dioscoridis, quæ nunc Socotora, inveniuntur: ut & in insula Mauritii, quam Cernen veterum quidam credunt. *Coëunt* more viviparorum, & mas supervenit fœminam. Hæ quia nullam voluptatem in congressu sentiunt, difficulter admittunt, nec citius, quàm vehementer exagitatæ fuerint. Pariunt *ova* ovis gallinarum similia, sed minora & oblongiora, putamine, albumine & vitello prædita, ut in icone

[Margin notes: Ambrosin. l. 2. c. 1. — *Nomen.* — *Descriptio.* — Plin. H. N. l. 9. c. 10. — Idem H. N. l. 11. c. 37. — Aristot. de partib. animal. l. 3. c. 8. — Cardan. de variet. rer. cap. 29. — *Locus.* — Arrian. in Periplo maris rubri. — Herbert. in Itin. p. 349. — *Generatio.* — Aristot. H. A. l. 5. c. 3. — Ælian. H. A. l. 13. c. 40. — Plin. H. N. l. 9. c. 51.]

icone videre eſt. De *Natura* & *moribus* habe, teſtam, quam tam duram habent, ut nec à plauſtri currentis rotis conteri poſſit, non mutare, quod cruſtacea faciunt: menſibus hybernis ſine cibo in cavernis latere: exeuntes, lento gradu incedere, ſeu quòd onere premantur; ſeu quòd natura tardæ ſint: cum perdicibus perpetuò rixari: Aquilas, quæ in ſublimo ſublatas ad petras allidunt, unde & Æſchylo Tragico Poëtæ, cui caput calvum, & petræ inſtar, mors, abhorrere: diu ſecundum Hippocratem vivere: perexiguum ſibilum colubrorum paulò altiorem voce edere: denique cum ſerpentibus & viperis præliaturas, ſatureja, cunicula, vel origano ſe munire. Nihil quidem de earum *in cibis* uſu apud Galenum vel Apicium. Brujerinus tamen carnes prius elixat, deinde in fruſta ſectas, in vaſe frixorio aſſat. Quo loco habendæ ſint, diſquiritur inter quosdam. Alii inter piſcium carnes reponunt, ut Caſtor Durantes. Unde tempore jejunii piſcium loco conceduntur: alii non item. Habent ſcilicet teſtudines oſſa & ſpirant: ne de ovis quicquam dicam. Ut ut ſit, apud quosdam Barbaros in America in deliciis eſſe certum eſt: nec dubium delicatis ventriculis obeſſe, & difficulter concoqui, validè tamen, ſi concoquantur, nutrire. In *Medicina* haud contemnendæ ſunt. Hydropicis & phthiſicis caro prodeſt. Coctæ faſtidium ex melle natum, prodente Plinio ex Pelope, ſtatim tollunt. Tegminis cremati cinere, in fiſtulis, capillorum defluxu, Porta; ulceribus pedum cum oleo & vino Marcellus: in ſuffumigio contra hæmorrhoidas Galenus utitur. *Ipſæ* crematæ cum albumine ovi fiſſuras mammarum apud Rhaſen tollunt: & in herniis feliciter, ſi Crollio, credimus, ob quandam ſignaturam adhibentur. *Sanguis* ex capite reſupinatæ amputato collectus, & inſolatus donec exſiccetur, ſacrum ignem extinguit, verrucas abolet, porriginem pellit, & in capitis ulceribus adhibetur. *Ova* ad tuſſim infantium commendantur. Adhibentur & *ad alia*. Mizaldo ſi credendum, ex ovis formicarum, hyoſcyamo, cicuta & teſtudinis ſanguine, egregium paratur pſilothrum: tegmen ollæ operculi loco ſuperpoſitum ebullitionem impedit. Myrepſo vinum cum ſanguinis modico propinato, abſtemios homines reddit. Albertus carne equos obeſat. porcos pingues ea evadere, experientia comprobavit. Vegetius ex teſtudine viva ſupra ſarmenta combuſta, alumine crudo, medulla cervina & vino, medicamentum componit, pro pilis jumentorum citius augendis. Scobs tegminis fœminæ in aliquo liquore pota, Venerem inhibere creditur. Majora, ad menſas, vaſa & lectos olim uſurpabant. *Placuit*, inquit Plinius, *materiam & in mari quæri. Teſtudo in hoc ſecta. Nuperque portentoſis ingeniis principatu Neronis inventum, ut pigmentis perderet ſe, plurisque væniret, imitata lignum.* Teſtudinum verò putamina ſecare in laminas, lectosque & repoſitoria his veſtire, Carbilius Pollio inſtituit, prodigi & ſagacis ad luxuriæ inſtrumenta ingenii. Ideo Seneca. *Video elaboratam ſcrupuloſa diſtinctione teſtudinem, & fœdiſſimorum pigerrimorumque animalium teſtas, ingentibus preciis emptas, in quibus illa ipſa quæ placet varietas, ſubditis medicamentis, in ſimilitudinem veri coloratur.* Hodiè Amazones corticibus ſe tuentur: quibus & alicubi pro cunabulis infantum utuntur. Quantum ad *Differentias*. Plinio teſtudinum genera ſunt, *terreſtres*, *marinæ*, *lutariæ*, & quæ *in dulci aqua* vivunt: quarum has *emyclas* vocant. De his omnibus in ſequentibus agemus. Viſa & in inſula à Zambolo reperta, quædam animalia parva, corpore rotundo teſtudinum inſtar, duabus lineis invicem per medium tranſverſis in quarum ſingula extremitate, auris & oculus conſpicitur, ita ut quatuor oculis intueri, & totidem auribus audire videantur. Unico conſtant ventre, ſed pedibus pluribus, quibus innixa in utramque partem gradiuntur. Sanguini ſingulare aliquid ineſt. Nam omne corpus ſaucium, eo dum ſpirat illitum, cohæret. Geſnerus *Teſtudinem polypodem* vocat. Videtur ex Diodoro Siculo hiſtoria deſumpta eſſe, ni fallor, nam author nunc ad manus non eſt. In inſula Mauritii, quæ Zonæ torridæ ſubjacet, tam validæ inveniuntur, ut homines ferre & transferre poſſint. Luſitani de quindecem affirmant.

[Margin notes, left column: Ælian. H. A. l. 4. c. 22. — Ariſtot. H. A. l. 4. c. 6. — Ariſtot. H. A. l. 9. c. 6. — Plin. H. N. l. 8. c. 16. — *Uſus in Cibis.* — Bruier. de re cibaria l. 22. c. 7. — *Uſus in Medicina.* — Galen. Euporiſt. l. 3. — Cent. 7. — Plin. H. N. l. 16. c. 43.]

[Margin notes, right column: Plin. H. N. l. 9. c. 11. — Seneca de Benef. l. 7. c. 9. — *Differentiæ.* — Plin. H. N. l. 32. c. 4. — Ambroſ. ex Bohemo. l. 2. Ovip. c. 1. — Hebert. in Itin. Perſiæ p. 349.]

CAPUT II.

De Teſtudinibus in ſpecie.

ARTICULUS I.

De Teſtudine terreſtri.

QUatuor teſtudinum genera ex Plinio ſupra poſuimus. Sed hæc ad duo, *Terreſtres* nempe & *Aquaticas*, optimè reduci poſſunt. *Terreſtris*, alii *montana*, *ſylveſtris*, *campeſtris*, *agreſtis*, & *memoralis* dicitur. Græcis χερσαίαν, Nicander ὀρείην, Oppianus ὀρειτρόφον vocat. Luteis & nigris maculis inſtar Salamandræ in tergore diſtinguitur: cortice ſuperiore marinam valdè æmulatur. Fœmina à mare in eo differt, quod inferiorem teſtam planam habet, quæ mari concava; & ſemper ponderoſior obſervatur. Interiora ſic M. Aurelius Severinus deſcribit. Principio, inquit, ablato cortice inferiore ſtatim apparuere duo *muſculi* anteriores moventes, ut apparent brachia, utrinque unum; quanquam uterque diſtinctus videtur in duos, quorum major eſt exterior, minor verò interior. Oblique deſcen-

[Margin notes: Ambroſin. Ovip. Digit. l. 2. c. 2. — *Nomen.* — *Deſcriptio.* — Severin. Zootom. Democrit. par. 4. p. 321.]

cendunt quasi ab axillis brachiorum, nascentes à membrana adhærescente cortici, & desinentes in tendinem acutum. Figura ipsorum oblonga, rotunda, quasi plantæ manus; infra hos musculos tum parte dextra, tum sinistra sex alii visuntur oblongi, flexores forsasse brachiorum; duo totidem apparent musculi deducti ad femora, nascentes ab externa dicta membrana corticis, qui tertiò sunt minores brachialibus, neque in tendinem desinunt, ut illi, sed carnosiorus sunt, quod inserantur femoribus. *Spina* compacta est & validè innexa cortici, per longitudinis medium. Infra *caput* medio lato digito descendunt duo musculi à lateribus positi, ipsum intra trahentes, cum duobus aliis paulo inferioribus, quatuor isti oblongi maximè omnes. *Iecur* parte dextra & sinistra æquali magnitudine bipartitum. Gibbum externè, cavum internè, sed dextra internè inæqualis veluti prærupta rupis complectens miro artificio ventriculi orificium inferius & portionem duodeni; sinistra conplectens majorem ventriculi cavitatem, excavato quodam supercilio similis. Cystis *fellis* dextra in fibra hepatis profunde condita; *ventriculus* ad humanum vel suillum maximè accedens: sed postquam in intestina perducitur, tres amplas habet cavitates, in quibus totidem perfici coctiones & transmutationes assumptorum videntur. In prima, herbacea materia, in secunda item, sed elaboratior, & hinc externè adhærebat *lien* rotundior & ater; in tertia materia quædam subliquida & albissima, simile mansæ castaneæ, sed dilutæ. Aperta est conjectura, servire hanc in locum vesicæ, quæ ejaculatur quandoque humorem album, veluti gallinæ solent. Ampla est hæc & castaneæ figuram æmulatur: tenuissima est & amplo canali, quantum est intestinorum extremum similis, cui correspondet parte inferiore. Hæc validè adhæresceit peritonæo atque immediatè illi incumbit. *Intestinum rectum* in fine habet processus illos laterales, qui sunt gallinaceis omnibus sed divisos tamen & in latera longè productos, usque ad renum viciniam. Cum his ponè sunt *ovorum* utraque parte productiones, *Mesenterium* amplis satis venis intextum. *Cor* rotundæ figuræ, sed non exactæ, ut lenticulam referat; colore subalbidum, intus uno sinu cavum; situm supra jecur statim. *Aspera arteria* (quæ dignissima omninò est observatio) paulo post initium bifida, quorum rami contorti. *Pulmones* parte superiore adhærescentes spinæ, substantiæ admodum raræ, non carnosæ, sed veriùs membranosæ, intextæ arteriæ asperæ, ramis velut rete quoddam implexum, colore subatro. Observanda dispositio ossis hyoidis & cartilaginis scutiformis. *Calvariæ* testudinis marinæ septum est, quod supernæ testudini extensum cerebri partes utrasque determinat præter cujuslibet calvæ conformationem.

Vagantur plurimæ in Africæ desertis: ut & in Lybiæ parte quadam, Mauritania fortè, ut Strabo scribit: proveniunt & in sylvis Arcadum, teste Pausania, ex quibus lyræ olim fabricabantur. Sed maximæ in insula Dioscoridis in mari rubro habentur. De insula Mauritii superius diximus. *Locus.* Plin. H. N. l. 32. c. 4. Pausan. in Arcadicis.

In desertis quia inveniuntur, roscido duntaxat humores pasci quidam judicavere. Alii, olera germinare inchoantia, melopepones inprimis & sesamum, præcidere dicunt. Nicander κυτισηνόμου, quod Cytiso, vel cytinis delectentur, vocavit. Edunt & lumbricos, & cochleas. Domi furfure & farina nutriuntur. *Victus.* Brujer. Rei cib. l. 22. c. 7.

Quantum ad *Generationem*, fabulæ sunt ex Gerano muliere in gruem mutata & Nicodamante natam: imò potius Boei apud Athæum jocus est. *Coëunt* ut superius diximus. *Ova* durioris testæ intusque bicolora enituntur, quæ terra contecta, repetitis vicibus incubant, fætumque sequenti anno ad pastum educunt. Flantibus ventis concipere, quod apud Nicandrum habetur, falsum: Certius, cum fœmina ad Venerem tarda sit, herba quadam à mare concitare, quod apud Ælianum invenitur. *Generatio.* Athen. Dipnos. l. 5. Ælian. H. A. l. 5. c. 32.

A Græcis non comedi, Bellonius author est. Hungari quidam cum Clusium carnem unius degustasse vidissent, moriturum putabant. In India frequentissimè mensis inferuntur: Augusto & Septembri, quòd tempore segetum pinguiores sint, quidam laudant. Scappius à mense Februario ad Majum fœminas optimas, quòd tùm ovorum plenæ sint, scribit: à Junio ad autumnum, mares. Sunt qui ex alliato eas mirum in modum commendant. Hodiè, *verba sunt Ambrosini*, Bononiæ, testudo terrestris & præsertim fœmina, decollatur, & toto effuso sanguine elixatur, donec tegmina à carne eximi possunt. Postmodum intestina non abjiciuntur, sed ab excrementis absterfa abluuntur, deinde una cum carne testudinis, croco, pulveribus aromaticis, pineis, passulis, in vino malvatico diligenter coquuntur, & mensis inferuntur. Plura apud Scappium & Ambrosinum vide. *Usus in Cibis.* Scapp. l. 3. Rei cib. cap. 166.

De Usu in Medicina ita *Plinius*. Terrestrium *caro* suffitionibus propriæ, Magicisque artibus refutandis, & contra venena salutares produntur. In Africa amputato capite pedibusque, pro antidoto dari dicuntur: & ex jure in cibo sumptæ, strumas discutere, ac lienes tollere: item, comitiales morbos. *Sanguis* earum claritatem visus facit, suffusionesque oculorum tollit: & contra serpentina omnium, & araneorum, ac similium, & ranarum venena auxiliatur, servato sanguine in farina pillulis factis, *Usus in Medicina.* Plin. H. N. l. 32. c. 4.

 & cum

& cum opus sit in vino datis. *Felle* testudinum cum Attica melle glaucomata inungi prodest, & scorpionum plagæ instillari. *Tegumenti* cinis, vino & oleo subactus, pedum rimas ulceraque sanat. *Squamæ* à summa parte derasæ, & in potu datæ, Venerum cohibent. Eo magis hoc mirum, quoniam totius tegumenti farina, accendere traditur in libidinem. *Urinam* earum aliter quam in vesica dissectarum inveniri posse non arbitror. Et interea hoc quoque esse quæ portentosa Magi demonstrent, adversus aspidum ictus singulare, efficaciore tamen, ut ajunt, cimicibus admistis. *Ova* durata illinuntur strumis, & hulceribus frigore aut adustione factis. Sorbentur in stomachi doloribus.

Hactenus Plinius. Apud alios invenies, Syrupum ex testudinibus apud Bononienses haberi, qui phthisicis, emaciatis, feliciter propinatur: apud Amatum Lusitanum ex eadem decoctum in destillationibus tussi, &c. describi: apud Veckerum, electuarium quoddam ad feminis acris repressionem ex testudine componi. *Iecur* Galenus tritum, in pesso adversus uteri strangulatum propinat. (Galen. in Euporist.)

(*Differentiæ.* Ælian. H. A. l. 16. c. 15.) In India gignuntur maximarum glebarum magnitudine. Testas exuunt, quemadmodum vermes ex verminosis plantis, ligonibus extrahuntur. Pingues & suaves carnes habent. *Iaboti* Brasiliensibus. Testudinis terrestris species est, Lusitanis *Cægado do terra.* *Testa* nigra est tecta, cui multæ figuræ hexagonæ sunt insculptæ. *Rostrum* habet ut reliquæ. *Caput* & crura sunt fusca, verum maculis ex umbra variegata. *Iecur* hujus saporis est optimi, & antecellit omnium animalium suo jecora sapore. (Marcgrav. Hist. Brasil. l. 6. c. 15.)

ARTICULUS II.

De Testudine Aquatica.

PUNCTUM I.

De Testudine aquæ dulcis, & Lutaria.

(Ambrosin de Digit. Ovip. l. 2. l. 3. *Nomen aquaticæ.*) Testudines aquaticas, in illas quæ in aqua dulci degunt, ad quas Lutariæ benè referri possunt, & illas quæ in mari, dividimus. *Aquaticam* Plinius murem aquaticum & *Emyda* vocavit, quod vocabulum alii ab *α*, alii ab *ε* inchoant, descendere à Græco *μῦς* videtur. Niphus Mydam, quandam testudinem colore luteo dixit. Græci *ποτάμια χελώνια* vocant.

(*Locus.* Gesner. de quaped.) Degunt in aquis dulcibus; lacubus, & fluviis. Gesnerus in agro Tigurino, in exiguo lacu, propè Adelfingum inveriri scribit. In balneo aquæ calidæ, Constantinæ vicino, quæ fluens inter rupes longè lateque diffunditur, ingentem copiam haberi, Leo Africanus prodidit. Dæmones à mulieribus illius civitatis appellantur, iisdemque causas morborum adscribunt. (Leo Afric. l. 5.) Vagantur & in Gange ac Nilo fluviis ut Ælianus scripsit. Respirare etiam tum, apud Aristotelem habes. Tempore fœturæ aquas deserere, & in locis siccis, scrobe effossâ ova ponere, postmodum diem trigesimo detegere, & fœtum ad aquam continuo ducere, ex eodem habeo. (Ælian. H. A. l. 12. c. 14. Aristot. H. A. l. 5. c. 33.)

(*Usus.* Plin. H. N. l. 32. c. 4.) De hujus *usu in Medicina* sequentia nobis *Plinius* reliquit. Ex quarto genere testudinum; quæ sunt in amnibus, divulsarum *pingui* cum aeizoo herba tuso admisto unguento & semine lilii, ante accessiones si perunganturægri, præter caput, mox convoluti calidam aquam bibant, quartanis liberari dicuntur. Hanc testudinem quintadecimâ Lunâ capi oportere, ut plus pinguium reperiatur. Verum ægrum sextadecima Luna perungi tradunt. Ex eodem genere testudinum *sanguis* instillatus crebros capitis dolores sedat: item strumas. Sunt qui testudinum sanguinem cultro æreo supinarum capitibus præcisis, excipi novo fictili jubeant: ignem sacrum cujuscunque generis sanguine illini: item capitis hulcera manantia, & verrucas. Iidem promittunt omnium fimo panos discuti. Et licet incredibile dictu sit, aliqui tradunt tardius ire navigia testudinis pedem dextrum vehentia.

(Ælian. H. A. l. 16. c. 14.) Circa *Differentias Aquaticarum* nihil ferè occurrit, hoc unicum si exceperis, Indicæ fluviatilis, non minorem esse testam, quàm justæ magnitudinis scapham. Decem enim leguminum medimnos capit.

(*Lutaria.* Plin. H. N. l. 32. c. 4.) De *Lutaria* etiam quædam occurrunt. Videntur eam Græci *χελώνην πηλαμίδα* vocasse, & per aphæresin amyda. Latitudo ei in dorso pectori similis, nec convexo incurva calice, ingrata visu. Stabulatur quidem in locis cænosis; sed verno tempore, ad fluentes quoque aquas proficiscitur. Vesicâ & renibus carere superius diximus, fortè propter tegumenti mollitiem, humor enim facilè diffluere potest. Circa Ferrariam, in Gallia, Polonia. Hungaria, & alibi multas conspicies. De *Usu* inter cæterea hæc habet apud Ambrosinum *Mizaldus.* (Mizald. Cent. 4.) Sunt, inquit, qui instantem grandinem observantes, manu dextra testudinem polustrem supinam circa hortum vel agrum ferant, & reversi unde exierunt, illam humi deponant, eâdem figura, ut animal nubem grandine prægnantem intueatur, hac que ratione eam amoliri conantur. *Plinius* de ea ita. (Plin. l. c.) Ex hac quoque tamen aliqua contingunt, auxilia. Tres namque in succensa sarmenta conjectæ, dividentibus se tegumentis rapiuntur: tum evulsæ carnes earum, coquuntur in aquæ congio, sale modicè addito: Ita decoctarum ad tertias partes succus, paralysin & articularios morbos sentientibus bibitur. Detrahit item fel pituitas, sanginemque vitiatum. Sistitur ab eo remedio alvus aquæ frigidæ potu.

PUNC-

PUNCTUM II.

De Testudine Marinâ.

Ambrosin. de Digit. Ovip. l. 2. c. 4. *Nomen.*

TEstudo marina, Plinio est *Mus marinus*; Græcis χέλυδρος quasi χέλυς ἔνυδρος, θαλασσόνομος, & χέλων diciter, Gemaniæ & Flandriæ piscatores, & *Melitim* vocant, quòd scutum & galeam gestet; & *Barchoram*, prodente Alberto, nomine fortè ab Ostracodermo corrupto. Idem adjicit *Zytyron* maris quoddam animal à Priscis. Militem dictum, à capite cute rugosâ & dura galeato, & quod de collo quasi scutum suspensum gestaret.

Discriptio. Oppian. Halieut. l. 1. Ælian. H. A. l. 4. c. 28. Severin. Zootom. Democ. par. 4. p. 321.

Terrestribus eas assimilat Pausanias, pedes & magnitudinem si exceperis. Loco *dentium* habet os unum tam durum, ut crassos baculos unico ictu præcidat. Hinc apparet, Oppianum qui ei crebros tribuit, de rostri marginibus potius intelligendum esse. *Oculi* fulgorem procul emittunt, *pupillis* candidissimis & splendidissimis, si Æliano fides, instructæ. *Pedes*, alæ potius videntur, quibus tanquam remis ad natandum utitur. Reliqua in observationibus suis accuratè prosecutus est Severinus, dum inquit: Inferiori primum cortice supinæ huic cultro transversim separato atque ablato, visa membrana *peritonæa*, totam anteriore parte vestiens, à jugulo ad pubem continua, cortici inhærens, fibris quibusdam carneis, præsertim parte thoracis; *omentum* nullum, nullum *cæcum*; sed *intestina* supernè deorsum gracilescentia, contrà quàm in cæteris quadrupedis. Quin à summo œsophago, qui duplicati pollis magnitudinem æmulatur, donec ad recti initia pertingit, perpetim minuitur cum tota membri crassitudine, tum tunicarum, quæ tunicæ duplices, externa nervosior, carnosior interna. Sed hæc quoque villosa & lentore quodam pingui madida, haud valdè dissimilis à recto vaccæ intestino benè saginatæ. Parte priore & primo ductu Oesophagi aculei crebri transversim positi, majores, quam in bovina lingua; quod certè mirabile & à Rondeletio non observatum: Fabricati fortasse hi ad comminuenda alimenta, quæ duriora ab hoc genere ingeri perhibent. *Vesica* cervix recto intestino intrò respondens, ut utriusque recrementum uno ductu exitum habeat. *Lien* rotundus instar ovi, intestino superiori alligatus. *Renes* plani & oblongi, quasi ex parvis pluribus compositi. *Cor* uvidum cum vasis valdè implexis in primo exortu. *Auriculæ* magnæ & pendulæ tenui membrana præditæ ac nigrescentes. *Pulmones* ampli, multo inferius quam cor descendentes. *Cervix* inflexa cum crebris musculis, sed duo longissimi intro in corticem caput trahunt.

Locus. Pausan. in Atticis. *Generatio.* Aristot. H. A. l. 5. c. 33. Plin. H. N. l. 9 c. 10. Plutarch. l. Utra prudent. Petrus Martyr l. 9. dec. 3.

Habitant in falsis aquis, & Pausanias circa Moluridem versari scribit. *Victitant* pisciculis, cochleis, & ad terram delatæ, gramina depascûntur. Tempore *partus* terram petunt, & ova circiter centum, secundum Aristotelem, in scrobe deponunt, avium cohortalium similia: eaque nonnisi noctu incubant. Postquàm inhumavere, loco pedem imprimunt, ut reduces agnoscant. Hoc *Plinius* ita protulit. In terram egressæ, in herbis pariunt ova, avium ovis similia, & ad centena numero. Eaque defossa extra aquas, & cooperta terrâ, ac pavida pectore & complanata, incubant noctibus. Educare fœtus annuo spacio addit: sed id de terestri intelligendum. Marinæ quadraginta diebus excoquuntur & rumpuntur. In Americæ parte quâdam ter centena & ultra humo obruta, quæ à sole excocta, absque parentum adjumento pullulant, ut quasi exercitus testudinum fundi videatur, quod apud Petrum Martyrem legimus. Ad Naturam pertinet, quòd extra aquam diu vivere non possint: quamvis vitulorum marinorum instar, in terra somnum quandoque capiant: quòd, postquam pastum noctu egressæ, avideque saturaræ, lassantur, dum in superficie maris resupinatæ dormiunt, sonum quendam edunt: quod denique, quotiescunque solis radiis mari innatantes siccantur, ita ut in gurgitem deferri nequeant, intereunt. Eædem dum aërem captant, caput exerunt, vitulorum marinorum imitatione: & tantæ sunt audaciæ, ut tres homines adoriantur. Capite amputato non moriuntur confestim, sed oculos movent, & manus si admoveris mordent.

Plin. H. N. l. 9. c. 10. Aristot. H. A. l. 8. c. 25. Oppian. Halieut. l. 1. Ælian. H. A. l. 4. c. 28. *Usus in Cibis.* Bellon. observ. l. 2. c. 68. Scappius de recibar. l. 5. c. 180.

Armeniis olim à Patriarcha Alexandrino prohibitæ in cibis, sub excommunicationis pœnâ. Scappius scriptor Italicus in conviviorum apparatu eas commendat, si intra tempus quod à vere ad autumnum decurrit, capiantur. Conficit ex iisdem & artocreata, quæ apud Ambrosinum vide. In Brasilia capta aliquando tam magna, ut sola octuaginta hominibus sufficeret. Carnes lardo distinctas & tostas comedebant: sapor, vitulinæ erat.

Usus in Medicina. Plini. H. N. l. 32. c. 4

De *Usu in Medicinâ* ita *Plinius*. Marinarum carnes admistæ ranarum carnibus, contra Salamandras præclarè auxiliantur. Neque est testudine aliud Salamandræ adversius. *Sanguine* alopeciarum inanitas & porrigo, omniaque capitis hulcera curantur. Inarescere autem eum oportet, lentaque ablui. Instillatur & dolori aurium cum lacte mulierum. Adversus comitiales morbos manditur cum polline frumenti. Miscetur autem sanguis heminis tribus aceti, hemina vini addita his, & cum hordeacea farina: aceto quoque admisto, ut fit quod devoretur fabæ magnitudine. Hæc singula & matutina & vespertina dantur,

dein poſt aliquot dies veſpera. Comitialibus inſtillatur ore diducto, his qui modicè corripiantur. Spaſmo cum caſtoreo clyſtere infunditur. Quod ſi dentes per annos colluantur teſtudinum ſanguine immunes dolore fiunt. Et anhelitus diſcutit, quaſque orthopnœas vocant: ad has in polenta datur. *Fel Teſtudinum* claritatem oculorum facit: cicatrices extenuat: tonſillas & anginas, & omnia oris vitia. Privatim nomas ibi: item ardentium teſtium. Naribus illitum, comitiales erigit, attollitque. Idem cum vernatione anguium aceto admiſto, unice purulentis auribus prodeſt. Quidam bubulum fel admiſcent, decoctarumque carnium teſtudinis ſuccum, addita æquè vernatione anguium. Sed diu in vino teſtudinum excoquunt. Oculorum quoque vitia omnia fel inunctum cum melle emendat: ſuffuſiones etiam marinæ fel cum fluviatilis ſanguine & lacte mulierum. Capillus mulierum inficitur felle. Salamandras & ſuccum bibiſſe ſatis eſt. Apud alios invenies, *cerebrum* cum croco & ſale Ægyptio benè ad aperiendum uterum ſupponi. *Pupillas* auro incluſas caliginem oculorum pellere. *Sanguinem* aridum cum cymino ſylveſtri demorſis à vipera exhiberi. *Hepar* in lacte muliebri tritum, & cum unguento irino & vino ſubactum: in purgamentis puerperii educendis commodari. Quidam ova in morbo epileptico exhibent.

Hippocr. l. 1. de morbis mulier.

Eſt earum & *in aliis uſus*. Nam olim poſtes teguminibus exonabantur: Taprobanæ inſulæ incolæ, iiſdem culmina domorum tegebant: Chelonophagi verò, pro navigiis, vaſis aquaticis, & tentoriis utebantur. Infantes recenter nati in eis lavabantur: Barbaris ad fluvium Gambræ ſcutorum loco inſerviunt. Turcæ denique ex teſtis pullucidis gladiorum manubria fabricant.

Ælian. H. A. l. 13. c. 38. Diodor. Sicul. l. 4.

Differentiæ à magnitudine & figurâ ſumuntur. In Taprobana una centum tria pondo pependit: earum quæ in mari rubro. teſta amplam alicujus ædificii januam adæquat. Apud Ælianum in India decem leguminum modios capit. *Figuram* ſi attendas, aliæ ſunt oblongiores, quæ pelagiæ: aliæ rotundiores, quæ littorales. Troglodytæ, *verba ſunt Plinii*, cornigeras habent, ut in lyra, annexis cornibus latis, ſed mobilibus, qnorum, in natando, remigio, ſe adjuvant. Coſtium id genus vocatur, eximiæ magnitudinis, ſed rarum. Namque ſcopuli præacuti Chelonophagos terrent. Troglodytæ autem ad quos adnatant, tam quam ſacras adorant. Hermolaus Barbarus *Cheletas* vocari jubet, id eſt, Equites quòd cornibus non aliter utantur, ac iſti calcaribus. Cardanus cujuſdam generis meminit, quod corio veluti præparato tegitur, demptiſque cum capite pedibus cheli aſſimilatur. Dorſum ſex veluti tabellis ſimul junctis conſtat, & cauda, inquit Ambroſinus, ſimilis eſt illi parti citharæ, cui Collopes intrudi ſolent, ad tendendum & laxandum nervos. Marcgravius duas deſcribit, quarum una *Iurucua* Braſilianis, altera *Iurura*. *Iurucua* loco pedum, *inquit ille*, habet quaſi alas; Anteriorum quidem quamlibet ſeſquipedem circiter longam, poſteriores vero breviores; *caudam* acutam conicam: *oculos* nigros magnos, *os* edentulum & inſtar roſtri volucrum. Habui quarum teſtæ tres pedes erant longæ, duas latæ & ſupra. *Coſtis* ipſius inſeruntur teſtæ, ad quodlibet latus octo: anteriores breviores, mediæ longiores poſteriores iterum breviores. *Ova* illarum commeduntur uti & caro. Ponunt autem ova ad littus maris, foveam in arenâ facientes, & dein arena tumulantes. Sæpius inveni veſtigia earum, ex mari egredientium, & terra abeuntium. Reperiuntur autem variæ magnitudinis. Habui quarum longitudo erat quattuor pedum, latitudo trium: tantæ molis ut à quatuor robuſtis viris vix poſſent moveri. Variis figuris Geometricis, teſtæ quaſi inſculptæ viſuntur. Quædam teſtam nigram habent ſplendentem, flavis lineis & figuris, egregie interſtinctam: aliæ aliter conformatam. *Iuruta Cadago d'agoa* Luſitanis, minor eſt reliquis teſtudinibus: *Teſta* ſuperior decem digitorum habet longitudinem, latitudinem autem novem, convexitate conſiderata. Inferior teſta novem digitos longa, quatuor & ſemis lata & plana. Ellypticam autem figuram habet ſuperior. Infra teſtam ſe abſcondere poteſt, & collum rurſus ad trium digitorum longitudinem, foras extendere. *Caput* tres digitos craſſum, & paulò oblongius; *naſus* elevatus & acuminatus. *Os* amplum: *oculi* nigricantes, pupilla nigra. In pedibus quattuor *ungues* oblongi, nigri: cauda brevis acuminata; cutis rugoſa & quaſi ſquamis conſtaret. *Teſta ſuperior* fuſca, inferior flaveſcens. *Ova* ponit ſubrotunda, dimidii gallinacei magnitudine, teſta alba ut ova gallinarum, boni ſaporis ſi frixentur. Comedi aliquoties. *Tantum Marcgravius.*

Differentiæ. Scalig. Ex. 196. Bellon. obs. 2. c. 68. Ælian. H. A. l. 13. c. 37. Plin. H. N. l. 9 c. 10. Cardan. de Rer. variet. l. 7. c. 37. Marcgr. d. l. 6. c. 413.

APPENDIX.

De quibuſdam Exoticis quadrupedibus iiſque Dubiis.

CAPUT I.

De Tlacaxolotl, Cabim, & animali maripeto.

ABſoluta ita, per Dei gratiam, omnium quotquot nunc nota, quadrupedum, hiſtoria: viſum eſt hanc de quibusdam Exoticis, & quidem dubiis, Appendicem annectere.

ctere. Dubiis inquam. Nam ad quod genus referri propriè, adhuc mecum delibero. Inter hæc ocurrit primò *Tlacaxolotl*, f. animal abrotundæ *faciei*, bestiam tauro vastiorem, *capite* magno, prolixo *rostro*, latis *auriculis*, atrocibus *dentibus*, humana pænè facie, unde sumpsit nomen: crasso *collo*, manibus pedibusque & his taurinis unguibus, sed majoribus, magnis latisque clunibus, *caudâ* crassa & prolixa, ac pelle crassâ, fulvo & hispido *pilo*. Rarum animal, foxarumque & solitudinum incola. Atzaceani, Tepotzonzotla, & Haquelagani, non procul à regione, quam à situ profundiore vocant De honduras. *Vescitur* montano cacaotli, quapachtli, & virenti haoli, vastatis passim arvis satisque: cum horum non adfuerit copia, foliis arborum & fruticum. *Caro* edulis est. Humanum conspectum non reformidat, neque sagittarum ictibus occumbit, tergus n. est impenetrabile. Quamobrem defossâ terra, ac desuper ramis frondibusque contecta, & subaggerata capitur, haud aliter ac apud Indos Orientis elephantes.

Nierem-berg. Ex. l. 9. c. 3. Animal *Cabim* Maphæo animal *Sionium*, Antonio à S. Romano *Thabal* dicitur. Nascitur in Java. Hujus animalis unam virtutem scio, sed mirificam. Si ejus os illi extremitatem aliquis gestet, quantumvis mille transverberatus vulneribus ne guttam sanguinis dabit. Experimentis pluribus probatum est: sed illud celebre & notissimum, quòd cùm Naodabeguea Malacensis infensus Lusitanis, & adversus illos egregiè dimicans, tandem oppressus, multisque confossus ictibus corrueret, ex patulis vulneribus nihil omnino cruoris manaret. Mox inter spoliandum, ut primùm detracta ejus brachio est aurea armilla, (mirum dictu) tanquam vase confracto, ita sese cum anima universus repente sanguis effudit. Cujus rei stupore difixi Lusitani, cum de aliis captivis causam quæsissent, cognovere inclusum esse in armillâ os ejus animalis, cujus in sistendo sanguine tam efficax esset vis.

Nierem-berg. hist. Exot. l. 9. c. 49. Quantum ad animal *Maripetum*, scribit Aloysius Almeida eum periculo omnis fidei, & multi confirmant, apud Japones in regno Goto extare sylvam, in quâ tantum gignitur animal canis magnitudine, cruribus brevioribus, ad esum humanum percommodum, aureo colore, præmolli etiam villo. Cùm senuerit hoc animal, dimissa terra, sponte mare ingredi, ibique paulatim transformari in piscem, ac per singulares corporis partes, certo quodam temporis intervallo, verè mutata quadrupedis forma, ac natura transire in piscem. Idque adeo verum esse obtestatur Auctor, ut affirmet aliquando contigisse, piscem hujusmodi captum, inventum nondum omnibus corporis quadrupedis partibus prorsus transformatis, nondum videlicet opportuno elapso tempore, quo omnia piscis membra effici potuerunt: pars enim adhuc habebat formam quadrupedis, altera jam squamis & pennis formata videbatur. Adiicit, fabulosum hoc non esse, sed compertissimum jam fuisse, veritatique huic adstipulare indigenarum omnium consensum.

CAPUT II.

De Dante & Cappa.

SUI generis animal *danta* est (aliqui Indi *capam* vocant, alii *tapiroussu*, alii *doueanare*, ut Lærius scribit) sed mulis similis. Nierem-be. g. Histor. Exot. l. 9. c. 65. Mulares habet *aures*, vitulina *labra*: *rostrum* superius propendet per palmum super rictum: attollit, cùm irascitur: pænè reliqua membra diversæ bestiæ similia, sed plerumque vitu'o conformiora. *Cornu* caret. *Ungula* juvat dolorem cordis, pellis loricæ usum supplet, impenetrabilis est ictibus. Duos *ventriculos* habet, unus alimenta excipit, alter ignoto adhuc sacramento invenitur putrefactis lignis & virgulis plenus. Una auctoritas parsimoniæ naturæ excuset hìc superfluitatem. Nescitur usus & finis hujus ventriculi. Venator oportet vulneret illam ante ingressum aquæ: ibi enim morsu se defendit, & occidit canes. Didicisse phlebotomiam fertur ex hac bestiâ, homines doctos, namque cum crassescit, interna crura vulnerat arundine resecta, eâdem industria atque Hippopotamus.

Lerius de hac bellua sic narrat: Hanc *tapiroussu* appellant, pilo subrubescenti, atque promisso, vaccam magnitudine ac forma valdè referentem. Attam en collo auribus careat, sitque contractiore cum corniculis longioribus & pendulis, siccioribusque tibiis ac gracilioribus, ungula continua, & asini ungulæ persimili, meritò quis eam vaccæ asinique naturæ participem esse diceret. Differt nihilominùs ab utroque plurimùm quòd & brevissimam gerat caudam (Obiterque hic monendus est lector, permulta in America gigni animantia, quæ omnino sine cauda sint) & dentes habeat multo acutiores; nec hominibus propterea quidquam periculi ab ea potest creari, cùm in fuga potius, quam in viribus salutem ponere consueverit. Eam barbari sagittis confixam, ut & alias plerasque interficiunt, aut fossa excavata, muscipulis seu aliusmodi ingeniosè fabrefactis venari solent. Cæterum fara illa magno est in pretio apud barbaros, pellis gratia, quam simul atque illi dextraxerint, dorsi corium in orbem circumcidentes, ad solum exsiccant, in parmasque findi mediocris cadi magnitudine conformant, quibus in bella hostium excepta repellunt. Tantam vero duritiem pellis ad solem siccata contrahit, ut nullius ictu teli, quantumvis magno impetu vibrati, transfigi posse facile

cile credam. In Galliam duas hujusmodi parmas studiose afferebam: redeuntibus verò fames ita molesta fuit, ut omni commeatu absumpto, ne cercopithecis & psittacis, ejusdemque generis animantibus exceptis, quæ ex regione illa nobiscum advehebamus, parmæ illæ duæ carbonibus imposítæ, fuerint etiam ad depellendam famem comedendæ: quibus reliquæ pelles, quæ, ut suo dicam loco, in navi erant, additæ sunt. Porrò Tapiroussu caro ad bubulæ gustum ferè accedit. Appendo quæ *Franciscus Hernandus* de *dantis* scribit. Mediocrium mularum æquant magnitudinem, fulvo teguntur pilo, & firma impenetrabili vestiuntur pelle. Capiuntur in canibus, sed diligenter cavendum, ne priùs confugiant ad flumina, in quibus sese adversus illos vehementius tuentur. Carnes eorum, ac præcipuè pedum, si probè coquantur, gustu suaves sunt, ac bonum alimentum præstant, offenduntur autem hæc animalia non una in parte continentis.

Nieremberg. Hist. Exot. l. 9. c. 71. *Cappa* dicitur animal asino grandius, nigrum, villosum, ferox, canibus quoque infestum. Obium quemque raptat, non secus ac lupus pecudem. Forma pedum insolens. *Ungula* similis est calceo Gallico, à fronte lata, rotunda non scissa: à calcari acuta. Aspectum humanum formidat. Fortasse hoc est anonymum animal Francisci Hernandi, & ex dantarum genere, de quibus jam dixi.

CAPUT III.

De Ejulatore, Su & Peva.

Nierem. berg. Hist. Exot. l. 4. c. 72. Nierem- DE *Ejulatore* ita idem Nierembergius. Nocentior astus alterius animalis, infantilem simulantis luctum, edito sono sub oppida & villas in prima nocte. Statim miserenti accurentes, affectu quæsituros plorantem perimit. Sed jam cautè repetio periculo oppidani, prodeunt è domibus incensis titionibus structi. Forma & moles hujus feræ canem leporarium imitatur.

Idem l. 9. c. 47. *Su*, id est, aqua, quod juxta fluvios plerunque degat, apud Patagones invenitur. Alii *succarath* vocant. Torva est: prima oris acie quodammodo leonem æmulatur, aut hominem, nam ab aure barbata, haud promissis valde pilis, pectore propendente: circa lumbos nimis constringitur, *cauda* ampla & longa sciuri instar. Gigantes ejus regionis, quoniam cœlo non admodum calido fruuntur, protegunt se hujus feræ pellibus. Cum urgetur pellis gratia, catulos in dorsum admissos cauda contegit, & fuga elabitur. Capitur una cum catulis scrobe effossa & celata ramusculis. Inclusa, præ rabie aut generositate catulos obtruncat, & horribili clamore venatores atterret, donec sagittis cæsa excorietur. Legi (licet autor non sit oculatæ fidei) præ charitate ad prata portare filios, ubi sertis floridis & odoriferis, comit & coronat illos, tum filios recicomare simili in parentes vetulos pietate, eosque portare & alere.

Peva catelli est magnitudine. Hoc ubi tygridem conspexit, illius insistit vestigia, & allatrat assiduè, ut latratu audito, tum feræ, tum homines latebras petant, ac sibi ab instanti ferâ caveant. Hinc sæpe fieri videmus, ut præ inediâ, prædæque defectu, in agris expirent. Nierem-berg. hist. Exot. l. 9. c. 76.

CAPUT IV.

De animali fœtido, Graffa & Caoch.

APud Chiribicenses animal est gestu mirabile, ait Petrus Martyr, strigosum, cubitales loco stercoris emittit colubros. Unum domi suæ se nutrisse, & aperto experimento rem ita esse deprehendisse, Fratres Dominicani asserunt. Quò solutæ tendant colubri, interrogati. Ad vicinas, dixerunt, sylvas, ubi vitam agunt brevem. Putet animal plus, quam qualecunque cadaver fœtidum in sterquilinia projectum: Inde putoris ejus impatientes interfici animal Dominicani jusserunt. Vulpem *rostro*, *pilo* lupum imitatur. Cum in infantum ventribus vermes passim creari, neque senes ab eâ peste esse immunes, atque una cum excrementis emitti vivos didicerim, quos mutato nomine vulgus lumbricos appellat, cur & illud accidere posse non crediderim, *inquit Nierembergius*, talibus præcipuè viris, ad affirmantibus. Nierem-berg. l. 9. c. 80.

Graffa in insula Zanzibar, potissimum invenitur. Animal est exigui capitis, & longissimi colli: anteriora crura oppidò excedunt posteriora, colore vario albet, rubet, roseisque distinguitur maculis. Mitis bestia est. Idem. l. d. c. 82.

Coach animal est tres dodrantes longum, pilo vestitum nigro, promiscue cum candenti, sed ventre fulvo. Clamans noctu, humanas imitatur voces. Suis instar edit mayzium cùm viret, nec dum spicas concoxit Sol. Idem l. d. c. 93.

Et tantum de Quadrupedibus sufficiant. Si quid interum obvenerit, quod nos hactenus latuit, in Paralipomenis, si Deus ita voluerit, poterit adjici.

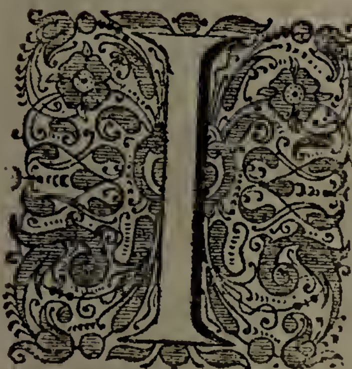
Gratia Tibi, Domine IESU.

PE-

PETRI CASTELLI, ROMANI, EXETASIS DE

HIÆNA ODORIFERA, Zibethum Gignente, quæ Civetta vulgo appellatur.

CAPUT I.

N rebus arduis indagandis exacta, & sedula opus esse cogitatione, longaque meditatione, & quo quisque judicio, & ratione magis pollet, eo facilius obstructa reserare, recondita promere, & in accessa ascendere, satis cuique patens est. Unde, cum in inquisitur, *an Antiquorum Hyænæ nobis innotescant*, & vice versa, *an Zibeth ferax Animal priscis innotuerit*, multis valde arduum omnino videatur: Necessum etit, diligenti per vestigatione nos uti, & magis judicio, ac ratione, quam sensibus inniti, horum ut voti compotes evadamus, quare à nominis (quod multiplex est) explanatione initium ducentes *Civettam*, Ruellio *Sivettam*, (Animal nunc ita dictum) ex qua Zibethum coligitur, quamque *Catum Zibethicum*, Matthiolus, Scaliger, Renodeus, & alii vocarunt, *Mustelam* verò Historiæ insulæ Virginianæ Auctor censuit, *Zapetion* à Græcis recentioribus dici scripsit Renodeus, & à quibusdam *Cadoplectum* appellatur, HYÆNAM ODORIFERAM nos nuncupabimus.

Quæsitum.

Hominum enumeratio.

Zebet quid.

Porrò hujuscemodi nomen claturarum quærendi Etymon *Zibeth* Arabicum esse nomen respondere licebit, apud Arabes enim hujusmodi nomen diverso quàmvis significatu, legitur. Nempe apud Serapionem cap. 121. de *Sedervam* his verbis: *Zebet, & est Algalia habens odorem bonum, & ingreditur in Medicinis ad abscindendum fluxum sanguinis, & ad casum capillorum.* Et addit Sadervam esse dictum in lingua Persica, *& est res nigracum quatinguntur lina in Haamân, & est herba, vel succus niger ingrediens in medicinis odoriferis.* Citat autem Abenmesudi, Bedigoram, & Rasim, non autem Græcos, & ipse Rasis de eadem te agit lib. 3. ad Almans. sub nomine *Scedram*, vel *Scedeguram*. Et Judæus apud Januensem in Synonymis *Severam* vocavit: ex quibus constat Serapionis *Zebeth* aliud quid à nostro Zibetho esse, nec quid sit, id quod proposuit Serapio, imaginari queo; in mentem tantum venit Arabibus Zebeth significare rem odoratam, sicut Galia & Algalia, cum dicat hic Serapio Zebeth esse Algaliam. unde extant compositiones non paucæ Galliæ nomine, ut Gallia moschata, Gallia Alephangina, Gallia Sebelliba, &c. erit ergo Gallia, & Angalia odoramentum: unde Zebeth nostrum summe odoratum Avorum nostrorum ætate tale sumpsisse nomen censendum. Ita Simon Januensis Zebeth esse Avicennæ Galiam, seu Algaliam, & Animalis Arabici sudorem, (de quo videtur fuisse loquutus Avicenna lib. 2. c. 326.) sumpsit: sed Avic. Zebeth, & Algalia diversa res erit, è Zebeth, & Galia Serapionis, quæ herbæ succus est, & à Zebeth videtur primo Animali ipsi nomen *Zivette* seu *Zebettæ* fuisse impositum, à quo corrupto *Sivettæ*, & *Civettæ* nomenclatura ortum duxit. Quod si Pandectario fides aliqua est præstanda, quum *Zibet albahar* spumam Maris interpretetur; Zebet forte *spumam* significabit, & non inepte nostro Zibetho aptabitur metaphora, siquidem quum colligitur irato Animali, quasi spumans apparet.

Algalia

Avicennæ Zebeth.

Qui Catum, vel Mustelam dixere, hoc Animal inter Feles Silvestres reposuisse reor. Verum etiamsi capitis sit aliqua similitudo, in cæteris tamen plurimum discrepant. *Nos Hyænam odoratam* nuncupare maluimus, idque in sequentibus porbabile ostendemus.

CAPUT II.

An Civetta sit Pardalis Antiquorum?

Cur animalia inodora.

QUærit Aristot. sect. 13. probl. 4. Cur Animantium nullum bene oleat, præter Pardalim, seu Pantheram: hæc namque propter suavem quem spirat odorem, ad se feras illicit: quod pluribus exposuit Theophrastus ipsius discipulus libro 6. de cau. plant. cap. 5. hisce verbis: *Omnino inter bruta, vel nullum, vel certe rarum admodum est, quod odorem persequitur gratia suavitatis, nisi per accidens, cum alimentum est tale. Quippe appetitus ad ipsum pabulum, ejusque causa est. Si quid tamen etiam istiusmodi est, haudquaquam hominibus constat. Nam, & Pardalim* cate-

cæteris animalibus suaviter olere quidam affirmant, & venari in senecta nimirum bestias alliciendo gratia sui odoris. At nobis nullam odoris affert suavitatem. Nisi verum etiam illud dixeris, ut certe est verum, olfactum homines habere omnium ferme deterrimum. Itaque multi odores, suavitatasque eorum, vel gravitates, latere hominem possunt. & cap. 26. *Animal nullum*, inquit, *penitus odoratum est, nisi quis Pardalim dixerit belluis bene olere*, retulit id etiam Plinius lib. 8. cap. 16. *ferunt* scribens *odore earum mire solicitari quadrupedes cunctas; sed capitis torvitate terreri. Quamobrem occultato eo, reliquas dulcedine invitatas corripiunt.* Dixerat enim Aristot. lib. 9. de Hist. An. cap. 7. *Pantheram sese abscondentem venari dicunt, propterea quod suo odore belluas delectari intelligat, propius enim ita accedunt, quas corripiat, hujuscemodi autem suavem odorem, non belluæ tantum sentiunt; sed sui odoris vim ipsa quoque Pardalis sentit.* Scriptum etiam reliquit Ælianus lib. 5. de Hist. Anim. cap. 40. *Admirabilem quandam, & nobis occultam odoris suavitatem olet Pardalis, quam bene olendi præstantiam divino munere donatam, cum sibi propriam plane tenet, tum verò cætera animalia hanc ejus vim præclare sentiunt. Hæc autem hoc modo venationem capit. Quum horum, quæ ad victum opus sunt, eget, sese vel in loca fructibus densis consita, vel foliis vestita, ita occultat, ut inventu difficilis, tantum respiret. Tum hinnuli, dorcades, capræ sylvestres, atque alia ejusmodi animalia quædam suavis odoris illecebra attrahuntur, & proxime accedunt, illarum, quam mox de latebra exiliens ad prædam se rumpit, atque eam comprehendit.* Est igitur Pardalis odorata. Addit Plinius: *Panthera, & Tigris macularum varietate prope solæ bestiarum spectantur, cæteris unus, ac suus cujusque generis. Pantheris in candido breves macularum oculi.*

Pantheræ odoratæ.

Venatus Pantheræ.

Hæc autem duo, odor nimirum, & maculæ, Petrum Gillium, & alios (ut refert Gesnerus) induxerunt, ut crederent, nostram Civettam esse Pardalim antiquorum. Quæ opinio facile refellitur. Antiquorum enim Panthera vera omnibus hoc ævo est nota, & multum differt à Civetta, immo Septalius in problematibus, Joan. Faber, & alii negant Pantheris suavem inesse odorem: sed bruta alimenti specie odorem istum insequi, hominibus autem neutiquam gratum apparere. Sed, ut verum dicam, multorum animalium excrementa hominibus suaviter odorata videntur, quæ Aristoteli, atque Theophrasto ignota fuerunt. Siquidem Plin. libro 28. de animali Cordylo Crocodilo simili verba faciens, *Alter*, inquit, *illi similis, multum infra magnitudinem, in terra tantum, odoratissimisque floribus vivit: ob id intestina ejus diligenter exquiruntur jucundo nidore farcta Crocodileam vocant:* Nimirum ipsius excrementum.

Error. P. Gillii.

Animalium excrementa odorata.

Murium autem sylvestrium, qui flavo colore, & nostrorum puerorum deliciæ, (nuncupati *Sorci moscaroli*) stercus odore moschi præditum est, tale etiam Serpentium quorundam sentitur. Et Renodeus de mat. med. lib. 3. c. 15. *Est quoddam genus Mustelæ majoris, quæ quod martia sit, & pugnax (Gallinas enim etiam grandiores enecat) quibusdam Martes, aliis Martorella, vulgo Fovina dicitur, cujus excrementa Moschum redolent, ut sæpe observavi.* Addit Scaliger Exerc. 211. part. 2. Cercopithecum nihilo insuavius quam quodvis Moschum fragrare, mediocriter tamen, & sine fastidio. Moschum etiam Gazellę excrementum esse notissimum est. Addam ego me observasse parva quædam Insecta vagini pennia à me picta libro de Insectis, quæ contrectata suavissimum spirabant odorem, qualis in floribus Dipcadi, seu Muschi Grȩci dicti percipitur. Igitur prȩter Pantheram, multa etiam animalium sunt genera valde odorata, & hominibus grata, inter quæ est Zibeth: quare mitto tanquam inutilem quȩstionem illam inter Cardanum, & Scaligerum de odore animalium, & de naturæ conatu in ejus generatione.

Insecta odorata.

Quidam arbitrati sunt Animal Zibetti (ut refert Dalecampius) esse Plinii *Chaum*, de quo talia protulit. lib. 8. cap. 19. *Pompeji Magni primum ludi ostenderunt Chaum, quem Galli Raphium vocabant, effigie Lupi, Pardorum maculis.* Namque hæ notæ adsunt in Civetta. Verum nulla odoris fit mentio; nomen autem, quod habet Gallicum, fortasse à Gallia patria desumpsit. Nec caput Lupi est in Civetta, quamvis adsint magnitudo, pilorumque asperitas, & color: maculæ pellis ipsum præterea distinguunt. Annotavit verò Dalecampius, fortasse Thoëm pro Chao esse reponendum: vulgo Lupum Cervarium: & qui Genettam nostram esse putant verisimiliora loqui videntur. Sed de Thoë extant Philes versus Græci, qui ita latine sonant:

Chaum.

Thoes.

Atquæ pudoris eruditus dogmata,
Hominem veratur Thoë, hominem si viderit?
Quæ jura fœderationis mutuæ
Colens opem fert impiger nobis suam,
Hostilis in nos irruat si bellua?

Herodotus lib. 4. Thoës ex Hyæna, & Lupo genitos esse, testatum reliquit.

CAPUT III.

An sit Antiquorum Hyæna?

Civettam veteribus probe fuisse cognitam, & Hyænam ab ipsis fuisse nuncupatam, eorundem auctoritate demonstrare conatur Petrus Bellon. suar. observ. lib. 2. c. 20. quamvis odoratum reddere excrementum non observaverint. Ratio autem est, quia Civetta ferum est Animal, quale etiam

etiam Hyæna deſcribitur: nec tradita figura differt; ſiquidem Hyæna ex Ariſt. colore Lupi propè eſt; ſed hirſutior, & juba per totum dorſum prædita eſt. Civetta etiam magnitudinem, & colorem Lupi habet, ſimilique modo hirſuta eſt, verùm corpus maculis eſt aſperſum nigris, ita ut ſub oculis binæ ſint nigræ maculæ, pedes nigro pilo obſiti, crura maculata, cauda oblonga, ſuperius nigra, infima verò parte albis maculis aſperſa. Præterea Civetta in cervice, & per dorſi ſpinam pilos habet nigros, quos ſurrigit, cum indignatur, non minus quam ſus, inde factum, ut Glanis piſcis etiam Hyæna nuncupatus ſit, & talis forte erit juba illi ab Ariſt. tributa: accedit, quod omnes antiqui maxime ferum Animal dixerint Hyænam, adeo ut Pantheræ mirum in modum eas timeant: etenim ſcriptum fuit à Plinio lib. 28. cap. 8. *Præcipue Pantheris terrori eſſe traduntur, ut ne conentur quidem reſiſtere, & aliquid de corio earum habentem non appeti. Mirumque dictu, ſi pelles utriuſque contrariæ ſuſpendantur, decidere pilos Pantheræ.* Hyænam Pardali inimicam eſſe, Ælianus etiam lib. 6. c. 22. retulit. At Civettam Cardanus X. de ſubt. feram adeo judicavit, ut quæ nulla temporis longitudine miteſcat.

Hyæna piſcis.

Genitale Hyænæ.

Potiſſima autem ratio deſumitur ex eo, quod antiqui Hyænam genitale ſimul & maris & fœminæ habere ſcripſerunt, unde Ovid.

——— *& quæ ſit fœmina tergo*
Paſſa marem, nunc eſſe marē miretur Hyænam.

Et Plinius lib. 8. cit. *Hyænis utramque eſſe naturam* (ait) *& alternis annis mares, alternis fœminas fieri, parere ſine mare vulgus credit*; quod quamvis revera falſum ſit, negetque conſtanter Ariſtoteles, tamen negligenter aſpicienti vas quoddam ori vulvæ ſimile, fœmininus videtur ſexus, quæ apparentia forſan impoſuit antiquis, ut crederent utroque ſexu donatam fuiſſe Hyænam. Ariſt. 3. de Gener. Anim. cap. 6. voluit ſtultè, magnoque errore narrari à multis Hyænam duplex genitale habere, maris, & fœminæ, & 6. de Hiſt. Anim. cap. 32. commentitium id iſſe aſſerit. *Sed Hyænæ virile ſimiliter, atque in Lupis; & Canibus haberi; quod verò fœmineum eſſe videtur* (ὑποκάτω) *ſub cauda poſitum eſt, figura ſimile genitali fœminæ, ſed ſine ullo meatu, ſub hoc meatus excrementorum eſt. Quin etiam fœmina Hyæna præter ſuum illud, etiam ſimile, ut mas habet, ſub cauda ſine ullo meatu, à quo excrementorum meatus eſt, atque ſub eo genitale verum continetur. Vulvam etiam Hyæna fœmina ut cæteræ hujuſcemodi fœminæ animantes habent*, & lib. de gen citato ſcripſit, Hyænas, tam mares, quam fœminas habere ſub cauda lineam quandam ſimilem genitali fœminino, quæ quidem nota, quamvis communis ſit, tamen in maribus potius cernitur, quia mares, quam fœminæ frequentius capiuntur, quæ, qui negligentius conſiderat (refert Ariſtot.) indictam aberrat opinionem.

Ariſtot. de genitali Hyænæ.

Linea pro Genitali.

Notæ ab Ariſtot. aſſignatæ.

Nobis diligentiſſime conſiderantibus Civettæ genitalia membra apparuit in ipſis ad amuſſim quodcunque Hyænæ tribuit Ariſtot. ſiquidem hæc primo aſpectu, & negligenter conſideranti duplex videtur habere genitale, at diligenter ſpeculanti nullo modo duplex apparebit; ſed unicum tantum, & maris tantummodo in mare, (quale fuit in Cadavere à nobis ſecto) virile autem perinde ut Lupi, & Canes habet, nimirum oſſeum, in hoc tamen differt à Canibus, Lupis, & vulpibus, quod horum genitale totum in medio ſit oſſeum, glans vero carnoſa ſolum ſine oſſe: contra Civettæ oſſiculum eſt in ſola glande admodum breve, reliqua pars genitalis nervoſa oſſe carens. Vidimus etiam Cuniculum Indicum dictum Romæ *porcelletto d'India* in Genitali continere oſſiculum in ſummo tenue, in baſi quadratum, ſed depreſſum.

Hyænæ conveniunt noſtræ.

Genitale oſſeum.

Quod verò fœmineum eſſe videtur; infra caudam, & genitale poſitum eſt, immo inter virile, & teſtes: figura ſimile vulvæ fœminæ, & in mare labiis eſt craſſioribus, quam in fœmella: verum ſine ullo meatu eſt; ſed duæ tantummodo cavitates inſpiciuntur, in quibus colligitur excrementum dictum Zibeth; vocavit autē Ariſt. hanc particulam in libro de Gener. Anim. citato, *lineam ſimilem genitali fœminino*: Græcè ὁμοίαν γραμμὴν τῷ τοῦ θήλεος αἰδοίῳ nam negligentèr aſpicienti fœminea apertura, quaſi linea videtur; ſed meatus non habet penetrantes. In fœmina porro Civetta eædem partes eodem ſunt diſpoſitæ modo, & ubi in mare eſt virile, in fœmina vulva eſt: ſolum modo vaſcula zibetti in fœmina minora ſunt, & teſtes interius latent. Cum igitur tanta appareat Hyænæ, & Civettæ genitalium partium ſimilitudo, aſſerendum omnino videtur cum Bellonio, idem eſſe animal, quamvis Zibeth excrementum non conſideraverint antiqui.

Linea Genitalium.

Opinio Bellonii.

Ex altera parte Scaliger de ſubt. exer. 117. part. 7. irridet Hyænam exiſtimantes Catum Zibeticum; quam quoque opinionem refellunt etiam Geſnerus; Augerius Busbequius Ep. 1. de legatione ſua Turcica; Cluſius in addit. ad Bellonium; & Io. Faber Bambergenſis in Romano Lyceo, meus olim Collega; Plura namque ſunt ab Ariſtotele, Plinio, Solino, atque Æliano de Hyæna relata, quæ Civettæ noſtræ aptari minimè queunt.

Hyænam non eſſe Catum Zibeticum.

Primo quidem callum, & jubam continuitate ſpinæ porrigi, flectique niſi circumactu totiùs corporis non poſſe, de Hyæna retulerunt, quod in Civetta noſtra falſum vidimus, & ex oſſium forma in noſtro Scheleto quilibet conſiderare valet, collum facile verti poſſe.

A Colli inflexione.

Præterea quoque Solinus aſſeruit, in ore gingivam nullam, ſed dentem unum habere,

Ab uno dente.

V atque

atque perpetuum, qui ut nunquam retundatur, naturaliter capſularum modo clauditur: in noſtro autem Scheleto dentes plures.

A ſermone humano.

Demum ſcriptis mandarunt Hyænam ſermonem hominum aſſimilare, paſtorum nomina addiſcere, ut eos dolo capiat. Item vomitionem hominis imitari ad ſollicitans dos canes, quos invadat. Nec ullum ex his adhuc obſervatum eſt in Civetta etiam maxime cicurata. Sed hæc facile refelleret Bellonius. Namque ſicut Lupo, & Leoni falſò tribuit Ariſtoteles hujuſcemodi rigorem colli; ita falſò potuit eundem tribuiſſe Hyænæ. Deinde Solinus non loquitur de Hyæna; ſed de Crocuta, quæ genita fuit ex Hyæna, & Leæna. Quædemum afferuntur ſunt potius admiranda, quam credenda, tum quia, qui ea retulit Plinius pro re mirabili propoſuit. Ælianus vero lib. 7. c. 22. Crocutæ iſta tribuit, dubitatque an ſit fabuloſum, quod confirmari videtur, quia Ariſt. tanquam falſa ea reticuit, nec Busbequius meminit in ſua Hyæna.

Crocuta quid ſit.

Civetta manſueta.

Addit Scaliger contra Carnum Exer: 211. part. 2. tantum abeſſe, ut Civettæ ſint implacabiles, ut eorum unam humeris ſuis geſtaret Nicolinus ab Ancisa Marchionis Mantuæ ſpurius: immo Bellonius fatetur, quendam Alexandriæ, qui tunc Florentinorum Conſulem agebat, Civettam habuiſſe adeo cicurem, ut cum hominibus colludens illis naſum, aures, & labra ſine noxa morſu præhenderet. At levia quidem hæc ſunt, natura enim ferum eſt animal, & fœminam quidem cicuratam ſcimus, non autem marem.

A Juba.

Majorem vim facit Juba, quam ex Ariſt. 8. de Hiſt. Animal. c. 5. Hyæna habet, quemadmodum equus, ſed ſeta duriore longioreque & per totum dorſum porrecta his verbis: χαίτην δὲ ἔχει ὥσπερ ἵππος, καὶ ἐπισκληροτέρας καὶ βαρυτέρας τὰς τρίχας, καὶ οἱ ὅλης τῆς ῥάχεως: & libro 6. c. 31. *Iuba per totum dorſum prædita eſt*, ſcriptum reliquerat, & quamvis Civetta irata in dorſo pilos erigat Apri modo, non tamen longior eſt equina juba.

Sed reſpondere probabiliter admodum Bellon. poſſet; Nequaquam eſſe intelligendum Hyænam habere jubam longiorem equina juba; ſed cæteris ſui corporis pilis; quia equi multi jubam habent ultra tres palmas longam, quod ſi talem, & longiorem, ac duriorem, nec non per totum dorſum porrectam haberet Hyæna, quum ſit Animal omnium conſenſu lupi magnitudine, & proinde duob. palmis non altius, proculdubio hujuſmodi Iuba longa per terram traheretur, quare rationi conſentaneum eſt dicere Ariſt. voluiſſe, Jubam Hyænæ per totum dorſum eſſe porrectam, non in collo tantum, atque conſtare ex ſeta duriore, & longiore, quam ſint reliqui pili, ut videmus in ſuibus, & in noſtra Civetta.

At dices, ſi hoc eſt, cur Ariſt. Hyænæ jubam non aſſimi lavit potius Aprinæ Iubæ, quam equinæ, quæ in ſolo eſt collo? Reſpond. Ariſt. fortaſſe deſcripſiſſe formam Hyænæ ex aliquo Indo auctore, qui equum jubatum in collo vidit, non autem Aprum, vel ſuem, haud enim conſtat an in India naſcantur ſues noſtris ſimiles: unde Ariſt. non commutavit inditam jubæ ſimilitudinem.

A Genitalium ſitu,

Genitalium præterea ſitum diverſum eſſe Hyænæ, & Civettæ, ex Ariſt. verbis colligunt Scaliger in libro 15. Metamorph. Ovidii, & Io. Faber hoc loco. Namque Ariſtoteles videtur collocare, tam in mare Hyæna, quam in fœmina imperviam vulvam ſtatim ſub cauda, ſub hac excrementorum exitum, ſub quo genitale: ex quibus colligit Scaliger, tum à ſitu, tum quia impervius eſt meatus, non eſſe uterum: abſurdum enim eſſet cenſere Matricem ſupra rectum inteſtinum ſub dorſo eſſe. Nam ex Ariſt. meatus excrementorum inter illam rimam, & veretrum eſt. Faber autem invenit etiam Scaligerum ſibimet ipſi contradicentem Exerc. 217. contra Card. par. 7. *Ariſtotelem*, inquiens, *eam rimam, quæ ſub excrementorum exitu eſt, imperviam introrſum eſſe dixiſſe, & dicere debuiſſet*, ait Faber, *quæ ſupra excrementorum exitum eſt, ſi Ariſtotelis mentem declarare, nec ſibi ipſi contradicere voluiſſet*. At veritas ipſa coegit Scaligerum recte loqui; eo enim modo intellecta Ariſtotelis verba rem impoſſibilem fingere videntur; omnia enim animalia caudata meatum excrementorum immediatè ſub cauda habent; unde, vel deceptus fuit Ariſtoteles falſa relatione: vel error eſt in textu, & intelligendus, quod dicat, ſub cauda quidem eſſe pſeudovulvam, ſed non immediatè, aut ſub cauda meatum excrementorum, ex altera vero Genitale verum, ipſum vero in medio, & hæc ſunt conſona rationi, & poſitui, quem à natura obſervatum in Civetta videmus, illam autem ſituationem in nullo animali, nec etiam monſtruoſo, adhuc vidimus. Sed ſubtilius hi diſputaſſent, ſi dixiſſent, Hyænam habere lineam tantum ſine ullo penitus meatu: ſed Civettam habere meatus duos, & cavitates, in quibus colligitur Zibethum, verùm non ita ſtrictè accipienda ſunt Ariſtotelis verba; ſed ut rationi, & experimentis congruunt. Porrò Busbequius, qui le legitimam antiquorum Hyænam ſe vidiſſe refert, lineæ dictæ ſitum, & formam ſi dilucidaſſet, ſuas egiſſet partes: interim dicemus Hyænam non poſſe habere ſuum pſeudouterum, niſi ea poſitione, quia ſpectatur in Civetta, quæ magnitudine ſua ferme naturali talis eſt in reſupinato Animali.

Scaligeri contradictio.

Explicatio.

Busbequii negligentia.

Figura I. Deſcriptio Hyænæ à Busbequio.

Sed omnium maxime hanc refellit Bellonii opinionem ipſe Busbequius, dum narrat ſe Hyænas duas Conſtantinopoli vidiſſe, cui fidem præſtamus; deſcribit autem Lupo aliquanto

quanto humiliorem, sed nihilo breviorem esse. Pellem habere Lupi similem; nisi quod pilo sit horridiore, & grandiore, maculis quoque nigris distinguatur. Atque Caput (quod maximum est) dorsi spinæ contiguum sine ullis vertebris esse, ut cum respicere velit totam se vertere necesse habeat: plurimas esse in Galatia Hyænas, & frequentissime sepulcra suffodere, & ossa congregare ad suas speluncas, tam humanorum, quam ferinorum cadaverum, & ob id Hyænas facile inveniri, nimirum ex ossium cumulo, ante harum speluncas conspecto. Præterea Joan. Leo in nova Africæ descriptione, esse, ait, forma Lupi, habere pedes humanis similis, humanis maxime cadaveribus delectari, quæ ex sepulturis auferat. Animal esse minime astutum, & cum cantu, ac Tympani sono maxime recreetur, fieri ut interea venatores adeo ad musicam attento, sune pedes ambos innodent, atque ita è speluncis suis extrahant, occidantque. Sed adhuc dubitare licet, numne hæc sit vera Hyæna, quum nec Jubæ, nec genitalium partium, nec morum ab antiquis Hyænæ tributorum fiat mentio: sed diversorum: imo cum veteres maxime malignam, & callidam descripserint Hyænam, & Leo dictus minime astutam prædicet: dubitatio augetur; quia nec constat de nostra Hyæna, quod refert Plin. lib. 8. c. 30. *Hyænæ plurimæ gignuntur in Africa, quæ & Asinorum sylvestrium multitudinem fundit. Mares in eo genere singuli fœminarum gregibus imperitant. Timent libidinis æmulos, & ideo gravidas custodiunt: morsuque natos mares castrant. Contra gravidæ latebras petunt, & parere furta cupiunt, gaudentque copia libidinis. etiam quum liquorem timent, & latratus edunt* Tamen cum dicatur Hyæna libidinosa, & mas, & fœmina, non differet à nostra, quæ ob Zibethum, non solum ad coitum prona est: Sed alios homines utriusque sexus, ob id ipsum inunctum inciat.

Joan. Leo.

Dubitatio.

Huc etiam referendi erunt Philes Græci versus de Animalium proprietate, quibus quædam Anim. proprietates adnotantur, non convenientes Cato Zibethico, ut cap. 43. de Hyæna, & terrestri, & marina: qui ita latinè sunt redditi:

Hyæna quæ mas pridie videnda erat,
Nunc fœmina est, initque initurque in vicem,
Maternus utque fiat avus haud dixeris.
Alvo ferens, ferensque fœtum mutuo.
Si forte quenquam dormientem offenderit,
Pede strepitum non excitante subvolat,
Suamque porrigens dolosè dexteram,
Somno jacentis, admovet eam naribus,
Soporis auctorem, quod ajunt, maxime.
Hinc eruto, quod subtus est caput, solo,
Deponit hoc, nudo, & supino gutture,
Inque illiud incumbens feris complexibus,
Somnos trahentem strangulat miserrime.
Quod si marinæ quispiam hyænæ pinnula
Dextra sopare tangat oppressum, gravem
Statim rigorem huic injicit, cum somniis,
Quæ terreant dira jacentem imagine.
Astutia canes hyæna irretiens,
Mox pascit horum carnibus jejunia.
Fulgente namque Cynthia subvesperam,
Umbra sui illos corporis ferit, retro
Lumen tenens vestigiorum callide.
Mutosque reddens percitos formidine,
Instar veneficæ increpantis carmine,
Occidit incautos dolicrudeliter.

Hyæna Marina.

Idem refert Ælian. lib. 6. c. 14.

Multa quidem de Hyæna relata videntur potius fabulosa. Sic etiam Ælianus lib. 15. de Anim. cap. 14. referre videtur Hyænam esse cornib. præditam, cum ait: *Denique Hyænæ, quod animal Capreis minus esse ajunt, sed Cervis animosius multo, & cornibus ferociens:* de quo Æliani loco dubitavit etiã P. Gillius, dum in sua translatione omisit, & Gesnerus adnotavit, esse absurdum, cum Lupi cognata quadrupes sit, nihil cum Capreis, aut Cervis commune habens. Sed quicquid sit de hac Bellua, certum fatemur, multas Hyænæ notas adesse in Civetta, non paucas desiderari.

CAPUT IV.

Sub quo Animalium genere sit reponenda Civetta.

QUum clare ex dictis pateat, nostram Civettam, neque antiquorum Pantheram, neque Plinii Chaum, neque veram Hyænam esse, jure adhuc quæritur, ad quod animalium genus sit referenda: Multis quidem de genere Felium visa est, unde Catum appellarunt; sic Alexander Benedictus. Ruellius, Matthiolus, Scaliger, & alii non pauci Felii silvestri similem faciunt. Et quidem facies videtur Feli similis, pilos enim in barba, ut Felis, habet eodemque modo tres alios oblongos in genis: Sed præter hæc nihil aliud commune cum Cato habet: non pellem, quæ in Fele levis, in Civetta aspera, & oblongis, crassisque pilis; neque ungues quæ Feli sunt aduncæ, Civettæ obtusæ: dissimilia etiam genitalia, immo Fab. Columna Io. Fabro scribens: *Effigies*, ait, *ad Canum, quam Felium, aut potius Vulpium figuram accedit; quod rostrum non harum ritu obtusum; sed illorum forma oblongum habeat.* Renodeus: Animal ferum est, dentibus ferox, Feli non tam simile, ut multi scribunt. Majus enim est, sæpe Vulpem excedens, caput, collum, pedes, atque alias partes habens illi valde dissimiles. Os ei oblongum est, ut Meli, seu Taxo animali, corpus longum, maxillæ inferius albæ, ut etiam barbitium, pedes nigri, laterales ventris partes albicantes, dorsum ex obscuro cinereum, maculis nigris conspersum. Præterea dentibus cani potius, quam Cato assimilatur.

Quæstum.

An sub genere Felium.

Gesner. inter Lupos.

Equidem ad Hyænas refero, & has ad genus generale illud, quod continet Lupos, Canes, & Vulpes, & similia animalia carnivora. Genus autem Hyenarum multiplex

Genus generale.

cum etiam dicat Herodotus lib. 4. ex Hyæna, & Lupo gigni Thoës. unde si conjunguntur Lupis, aliqua inter ipsos est affinitas naturæ.

Hyænarum divisio. Dico autem, Hyæna, vel est odorata, vel inodora. Atque Hyæna odorata; vel est Orientalis, & Arabica; vel Occidentalis, & Americana. Hyæna inodora erat antiquorum Hyæna, quæ fortasse duplex est: nam, ut mox dixi, Hyæna Busbequeii desiderat non paucas antiquæ notas, & ad Lupum silvestrem arabicum referri posset.

Hyæna autem odorata, & Zibethum ferens duplex est, Arabica, & Americana, ambo conveniunt in generatione Zibethi: sed forma aliquantulum differunt, ni pictor nos fefellerit in Americana. Namque Zibethicum Animal Americanum, quod pictum ostendit Nardus Antonius Recchius, hanc habet formam.

Figura II. Describens ipsum Faber: Caput, inquit, non crassum, sed tenue, & acutum habere, ut rostrum Caninum potius quam Felinum esse judicares, quod cum labris suis subrubet. Orbitæ circa oculos, qui minus truces sunt; nec magni admodum albicant. Cæterum subcineritii coloris est caput, & pili in barba vix ulli. Collum quoque longius, quam in Tigre, aut Catopardo, quod pulcro quodam ordine alternis nigriusculis, & albicantibus fasciolis, velut totidem torquibus arte adpictis exornatur. A capite ad dorsum per colli longitudinem supernam similium colorum lineæ excurrunt. Dorsi medium à collo ad caudam linea nigricans pilosa valdè distinguit. Maculis in corpore cinereo minus obscuro nigricantibus, rotundis. & ovalibus ordinatim secundum lineam rectam, versus caudam productis, insigniter decoratur. Ita ut superiores, dorso quippe viciniores, sint majores, mediocres paulo inferiores, & quæ in imo sunt ventre sensim evanescant. Caudam gerit alternis similiter, ut in collo dictum, fasciolis nigrescentibus, ac cineritiis distinctam, ac satis longam; sub cauda tria foramina eminenter visui se præbent, anus scilicet, loculus ille, in quo Zibethum colligitur, & extrahitur, ac vulva: medium tamen cæteris duobus majus apparet.

Hyæna Americana.

Figura III. Hyæna autem odorata Africana, quæ nostra Civetta est, Lupum potius æmulatur, quam Felem: capite enim est oblongo, & rostrum acuminatum, non obtusum, ut Feles, hebet, item dentium formam, ut Canum, duorum palmorum altitudine erat à me sectum animal, tantundem erat corpus à scapulis ad caudam: caudæ vero longitudo quanta totius corporis: collum etiam longitudine superabat semi palmam, (corpus sine collo dupla longitudine altitudinem superare visum est Columnæ: sed vidit animal timidè, & depressè gradiens, ego vero etiam Sceletum sum dimensus) capitis longitudo dupla erat *ad latitudinem*. In barba, & genis pilos habebat duros, albos & longos Felium ritu: rostrum pilis denudatum, nares nigricanaes, & sub oculis maculæ nigræ: oculi splendentes, & subrubentes Bellonio: Columna autem apud Fabrum, nigriores vidit ex colore castaneo, & flavescente mixto, nec hilares; sed potius tristes, & depressos magis, quam eminentes. Verum ex ambobus oculis nostri Animalis mortui erui gemmas pisi siccati forma, & magnitudine orbiculares, & angulosas, cristallo æmulas, quas etiam nunc servo, quod facit, ut confirmem illi Hyænæ nomen. Nam scripsit Plinius lib. 37. cap. 10. & similiter Albertus de lapidibus ex Enace, & Arone: *Gemmæ Hyaniæ ex oculis Hyænæ, & ob id in vase inveniri dicunt, & si credimus, linguæ hominis subditæ futura prædicere.* Sed haud dico veras esse gemmas, nam etiamsi erutæ hæ geminæ per duos, vel tres dies manserint cristallinæ, duræ nimirum, & Diaphanæ; pocessu tamen temporis opacæ fiunt, & scinduntur in tres aut quatuor veluti squammas lapidibus limacum similes, certè Alexander 1. probl. 6. propofuit: *Cur feles, Hyænæ*, & vespertiliones acute noctu conspiciunt? Præterea Zivettæ aures sunt parvæ, orbiculares ad Melis, seu Taxi formam, in ipsis similis pilus, nec mollis, nec asper. Corpus habet albicans, & cinereum Lupi colore, maculis aspersum nigris: crura, & pedes potius parva, quam magna; brevia, quam alta, & pilo nigro obsita. Pedum digiti, quatuor simul, & insuper parvus pollex internè situs, nec longè distinctus, ut in Fele. Ungues sunt caninæ, nigræ, breves, crassæ, & obtusæ, minimum aduncæ. Circa genitalia, dicemus, sub cauda immediatè esse excrementorum meatum, proxime collocari testes in maribus, tum vas Zibethicum, & sub hoc sexum masculinum, vel fœminum. At in resupinato animali pinximus primo verile membrum, foris exertum; licet in Animali vivo sit intus reconditum, quod in media glande ossiculum habet; sub hoc situata est pseudo vulva, sub hac testes, infra quos excrementorum exitus est immediate ad caudam; ut suprà pag. 21.

Hyæna Africana. Gemmæ ex oculis Hyænæ. Aures. Situs vesiculæ Zibethi.

Pinximus autem ea omnia sua ferme naturali magnitudine ad unguem dimensa. Vas autem Zibethi positum est inter genitale, & testes, quos satis magnos, ac evidentes habet, istos secui, & inodoros reperi, & ab his vasa seminaria admodum crassa ferebantur, ad genitalis radicem ad latera pseudouteri sub quo vesica parva erat. Natura autem hujus particulæ paulò post considerabitur. Genitale totum occultatur in corpore Felium modo, dum vivum Animal quiescit, apparetque sola glans: at in cadavere ob relaxationem, uti pictum est, totum membrum

Explicatio.

brum foris extabat, ut à nobis tractum remanserat, nec intus iterum reductum, quiescebat. Totius præterea corporis pili sunt longi, rudes, & asperi apri modo, & in cervice, ac per dorsi spinam pili adsunt nigri, prælongi, ac duriores, quos erigit iratum animal, uti sus. Cauda est oblonga, & bene pilosa, usque ad terram pertingens, variis distincta maculis. Icones hujus animalis positæ à Matthiolo, Bellonio, Clusio, & Columna inter se differunt: magis placet, quæ est in Matthiolo à Valgrisis impresso.

Hyænæ nomen universale. His positis concludemus, jure hac tria animalia à nobis reducta esse ad Hyænæ nomen, nimirum ob proprietatem insignem, quam hæc tria animalia habent nullis aliis animalibus communem: nimirum falsæ

Hyænarum proprietas. vulvæ formam, ob quam utrumque habere sexum ab aliquibus credita sunt: quæ proprietas, ut ab aliis animalibus hæc distinguit, ita eadem inter sese unit generica unitate. Communicant igitur simul Hyæna nostra, & antiquorum Hyæna, pseudovulva, genitali osseo, & oculorum gemmis. Verum quia generis nomen hæc tria animalia continentis nos latet, ab antiquiori specie nomenclaturam mutuari libuit. Fortasse sub eodem innominato Genere continetur Fiber, nam Castoreum, vesicæ sunt in inguinibus humorem apertura stillantes melleum: non autem testes ut dicemus..

CAPUT V.

Ubi Hyænæ nascantur?

Ex Syria. HYænas, scripserunt Herodotus lib. 4. Plinius, atque Solinus, plurimas gigni in Africa. At nostra Hyæna, odorata dicta, à Francisco Alexandri Catus Syriacus vocitata fuit, & Matthiolus Venetiis vidit ex Syria delatas. Cardanus verò scripsit, Hispaniam ipsas mittere, quapropter notatur à Scalig. Clarius autem loquutus est Amatus

An in Lituania. scribens, Lusitanos eas deferre ab Indiis: sed memoria non excidit mihi, aliquot ab hinc annis à Lituano quodam pharmacopœo Romam ad Henricum Convinum transmissum fuisse vasculum Zibethi; & Ungulam Alcis, qui etiam scripsit, ista esse fructus suæ regionis: unde suspicor etiam in illis frigidis regionibus oriri Civettas.

In Indiis. De Zibethico autem animali Americano scribens Jo. Faber ex F. Gregorio de Bolivar; Hoc animal, inquit, nascitur in multis Indiæ orientalis, atque occidentalis partibus, cujusmodi in orientali sunt provinciæ Bengala, Ceilam, Sumtra, Java major, & minor, Malipur, & plures aliæ.

Nova Hispania. In nova Hispania verò sunt provinciæ de Quatemala, Campege, Nicaragua, de vera Cruce, Florida, & magna illa Insula S. Domini, aut Hispaniola, Cuba, Matalino, Guadalupa, & aliæ.

Peru. In Regno Peruano animal hoc magna copia reperitur. In Paraguay, Tucamam, Chiraguanas, Sancta Cruce de la Sierra, Yungas, Andes, Chiachiapoias, Quizos, Timana, Novo Regno, & in omnibus provinciis magno flumini Maragnone confinibus, quæ circa hoc ferme sine numero adduo Leucarum millia sunt extensæ. Multo adhuc plura ejusmodi animalia nascuntur in Brasilia, ubi mercatura Zibethi exercitatur.

Guinea. Magna horum abundantia quoque est in Guinea, in provinciis nimirum de Loango, Congo, Manicongo, circa flumina Angolæ, usque ad Cafres, & finem bonæ spei, maxime autem in grandissimis, & extensissimis montibus, qui ibi prostant, quos Fragosas Cuspides appellare solent. Et ex parte quidem Cafres montium de Torea, aut de Luna, ubi maxima Algaliæ quantitas extat.

CAPUT VI.

De Vasculo Zibethico.

ZIbeth, quod ab hoc animali generatur, non ex toto corpore; sed ex determinata particula colligitur, quo, qualis, quanta & ubi sit, nunc est à nobis investiganda. Turpiter autem erravit Jo. Riolanus, suæ Pathologiæ cap. 11. scribens: *Damarum stercus bene olet, & Gazella cacat Zibethum.*

Pars ferens Zibethum. At Ruellius primo de Nat. stirp. capite 27. *erui è genitalibus locis* scipsit & subjunxit, *è cujus natura sordes manant, &c.* cui assentiri videntur Matthiolus, & Francisce. Alexandri. Excrementitium genitalium humorem vocavit Dessenius. At Renodeus circum *testes & pudenda* concrescere scripsit. Itaque hi videntur censuisse testes esse vasculum Zibethi, sed rediculum est, quod Everhardus à Mepschen narravit Dessenio de Civetta Alexandri Cardinal. Farnesii, *exectis testibus aperto vulnere sudorem defatigatæ, & irritatæ feræ colligi.* Nam orificia, quæ cernimus naturalia, ipse censuit arte

Columna. facta exectis testibus. Columna autem Epist. 1. ad Fabrum, vocat testiculos, sive utriculos, qui medii inter anum, & pudendum prominent, tam in mare, quam in fœmina. *In mare tamen duplo grandiores apparent. Hi utriculi interna sui parte, ubi pilicurti hærent, capacem satis cavitatem obtinent, in quam ingressus patet exiguus, & cartilagineus.* deinde subdit: *sub dictis utriculis, folliculis, sive testiculis (nam alii testiculi haud apparent) maris genitale situm est.* Quæ verba fecerunt, ut Faber dubitaret, quid sibi vellet Columna, ex folliculis illis; utriculis, sive testiculis Zibethum colligi. an fœminæ quoque extra prominentes Didymos habent?

Clarius profecto loquutus fuit Alexander Benedictus de cur. morbis Fœminæ intragenitale, & alvum: Mari intra genitale membrum, & testes colligi Zibethum, & Columna altera Epistola ad Fabri dubitatio-

tionem respondens, denuo revisis, & exactius consideratis dictis animalibus: *Testes*, ait, *ex lateribus folliculorum cum manibus eversi, tam magni eos attrectanti manifestantur, quam ab iisdem folliculis contineri possunt*; & subdit: *folliculis his ad latus foraminum (qua instrumento humorem exempturo ingressus datur) in externa parte testes adhærent. In fœmina testes illi perquisiti, non inveniuntur, molliores enim sunt illi utriculi, seu folliculi, nec ut in mare grumositas illa, & durities oblonga testium percipitur.* Præterea Frater Gregorius de Bolivar apud eundem Fabrum, *Mares solos*, ait, *foras eductos, & conspicuos testes, intus conclusos fœminas gestare.* Decipi autem omnes affirmabat, qui prominentias illas in fœmina ambas intra vulvam, & anum sitas, testiculos esse sibi persuaderent. Hos enim tumores, solos esse illos folliculos, & utriculos à natura eo loci fabricatos, in quibus Zibethum paulatim colligitur, & inde evacuatur. Et cum duo sint, imponere facile possent, etiam valde gnaris, & Naturæ studiorum non inexpertis, ut testiculos esse ad credendum adducerentur. Et quoniam iidem utriculi in eadem regione, ubi maris testiculi hærent, positi videntur, illosque veluti investiunt, & cooperiunt, hinc fieri posset, ut crederent aliqui testes esse: hæc, si apud eruditos quidem, & oculatos auctores leguntur, quid sperandum ab iis, qui Animal non viderunt? Columna asserere videtur, testes in folliculis contineri, & adhærere in externa parte folliculis ad latus foraminum, quod jure negat Bolivar.

Verior. sententia.

Nostra inspectio.

Sed nos cæteris omissis dicemus in resupinato animali mortuo sub ipsis utriculis testes esse, non tactu solum; sed oculis quoque manifestissimos, ut pictura ostendit, erecto animal non ita prominent, cum interius comprimantur, ita etiam in vivo, & bene valente Animali semper testes sunt retracti, ut in homine juvene, & valido accidere dixit Galenus libro 1. de sem. capite 15. secus in sene, nisi morbosè fuerint convulsi, ideo F. Columna in animali inquietissimo, ferocissimo, erecto, & valido non potuit istos benè tangere, & considerare; adeo ut ipsi visum fuerit testes in folliculis ipsi contineri. Sunt autem testes à Zibethi vasculis omnino distincti, & sua habent vasa ferentia semen ad meatum genitalis, valde crassa, ut nos Anatome docuit, & servamus adhuc apud nos hujus Animalis scrotum exiccatū, in quo testes.

Dilucidatio.

Vas Zibethi.

Membrum Zibethicum primo aspectu fœminea vulva videtur: lineam enim oblongam habet, & labia crassa, quod si manibus tangatur, tactu sentitur ovi parvi magnitudine, veluti cartilaginosum corpus, & duriusculum, in quo, cum parum digitis deducitur, & dilatatur, apparent duo oblonga foramina, iis, quæ sunt in naribus, similia, sub quibus cavitates quædam sunt, sedes Zibethi; Hæc vascula si digitis magis pressa deducantur apertis omnino foraminibus totas cavitates demonstrant, loculique perfectè patent, quorum cavitas tanta est, quanta sufficeret ad continendum Amygdalæ nucleum, in his loculis nullus porus, nullus meatus apparet: Sed sectione facta, corpus duriusculum ovi magnitudine, quod cartilaginosum tactu videbatur, agnovi distingui in duos utriculos olivæ Hispanicæ magnitudine, & nequaquam cartilaginosos, sed carnosos, & minutis, albis, duris glandulis, seu granulis infertos; duriore autem multum, quam testes, erant substantia: omnino tamen inter se distinguebantur hi folliculi, membranis tamen uniti, & interior quidam communis erat ambobus utriculis; servo adhuc apud me hosce utriculos exiccatos, qui mire redolent Zibethum, cum testes veri exiccati cum scroto nihil oleant: sed quod mirum Animal Hydrope exanimatum putrefactis omnibus visceribus, & maximè fœtidis, vehemens ut nausea secanti excitaretur: & alioqui fœtidum totum: tamen mire olebat, & nunc etiam optimum spirat odorem, vas Zebethi.

Structura.

CAPUT VII.

De Castoreo.

CUm autem ad dilucidandum genus, & proprietatem Hyænæ odoratæ plurimum conferat Fibri Historia: ideo dicemus quod Fiber Animal sit, cujus & mas, & fœmina reperitur, ambo in inguinibus conceptacula quædam habent, è quibus, per sua oscula, melleus quidam liquor emanat, quem Fiber ipse delingere solet; Mares autem habent præterea suos testes sub cute intus ita coclusos, ut tangi nequeant, veluti sues, teste Dioscoride. Rondeletius similes tumores in Leporibus esse dixit, unde factum sit, ut vulgus eos, mares, & fœminas censuerit. Pariter Moscho Animali similes esse censuit, vesiculæ enim Moschi id indicant, sed Rondeletii verba digna sunt, quæ huc transferantur, hic lib. de Amphibiis cap. 8. *Fibri*, inquit, *in inguinibus geminos tumores habent, utrinque unicum membrana sua conclusum, ovi anserini magnitudine, inter hos est mentula in maribus, in fœminis pudendum. Hi tumores testes non sunt; sed folliculi membrana contexti in quorum medio singuli sunt meatus, è quibus exudat liquor pinguis, & cerosus, quem ipse Castor sæpe admoto ore lambit, & exugit, postea hoc veluti oleo, quas potest corporis partes contingere oblinit. Hos tumores testes non esse hinc maxime colligas, quod ab his nulla sit ad mentulam via, neque ductus, quo humor in mentulæ meatum derivetur, & foras emittatur. Præterea quod testes intus reperiuntur. Liquor ille, de quo loquimur, quum recens est, oleum refert, quum vetustior mellis liquidi colore est,*

Rondeletius.

est, & crassitudine. Idem Leporum exemplo declarare non inutile fuerit. Iis in utroque inguine tumor est, glandulæ prominentis modo, intus meatus est varicosus, capreoli modo intortus, è quo liquor effluit. Hos tumores cum in omnibus leporibus observasset vulgus, lepores omnes simul mares, & fœminas esse credidit. Eosdem tumores Moscho animali esse puto, à quibus odoratum illud pus emanat. Neque sunt audiendi, qui putant tuberculi, vel umbilici inflammati saniem esse. Tumorem esse glandulæ, vel testiculo similem membrana circundatum norunt, qui adulterant. nam in testiculi formam effingunt, ac testiculum *Moschi* appellant. *Hæc, quæ de tumoribus inguinum Castoris, & liquore inde manante à nobis prodita sunt, cum ita se habere doceat ipsa inspectio*, & paulò ante dixerat Rondeletius. *Testes parvi, substrictique, & adhærentes spinæ, qui adimi sine vita animalis non possunt.* id prius scripserat Dioscorides, licet censuerit, quod defertur, bivasculum esse testes. pariter Plin. lib. 32. cap. 3. ex Sextio Medico diligentissimo. ex quo videtur colligi posse liquoris folliculos non esse testes, & quidem facile, quia testes non sunt liquoris forma in folliculis. Dicendum ergo adesse Animalia multa, ut Hyænas, Zibethica, Castores, Moschifera, Lepores, & alia, quæ inguinibus vascula ferant, in quibus liquores quosdam odoratos proprios deferant, ut inter pisces sepia, loligo, purpura, excrementa odorata continent in Vesiculis.

Quod autem de Moscho ferunt, non videtur verum. Concedimus quidem Animal esse exoticum, & Indicum in regno *Pegu*, ac potissimum in agro Tumbascorum admodum frequens, capræ non multum dissimile, ac corpore prægandi, *Dorchadem Moschi, Gazellam Indicam*, & *Capreolum Moschi* nominatum, ex cujus inferiore maxilla, æque dentes utrinque singuli porcorum instar exeruntur.

At quùm narrant, huic cum Veneris œstro percellitur, furoris vehementia umbilici regionem intumescere, ibique congesto sanguine multo, & crasso fieri apostema: atque tum ferum illud animal potum, cibumque aversari omnem, & humi sese provolvere, atque lapidibus, & arborum truncis turgentem partem quadam voluptate confricando, disrumpere, ac vomicam aperire, ex qua saniem quandam excerni, quæ verus est Moschus, illam autem saniem (etiam referunt) super arborum truncis, aut saxis relictam, calore solis, ac Cœli bonitate coqui, & elaborari, sic virosum ipsius odorem, si quis est, dissipari, & hanc esse optimum Moschum. Alioqui capta fera venatores partem cum corio simul abscindere, cruorem effluentem exprimere, colligere, exiccare, & servare cum utriculis, aut pellibus eorumdem animalium, quorum sæpe sanguinem exiccatum, praculæ recrementi dicti portioni commixtum pro puro Moscho ab institoribus, seu adulteratoribus vendi, &c. Nos si hæc attentè consideraverimus eandem esse naturam Moschiferi Animalis, ac Zibethici apertè cognoscemus, nonne ambobus sub umbilico vas excrementi collocatur? nonne ambo ad Venerem irritantur copia sui excrementi? nonne ambo, ut tale excrementum expurgent, se confricant lapidibus, & stirpibus? nonne utrumque excrementum eligitur potius ab Animali expurgatum, quam ab homine extractum? Quare utriusque similis est natura; & ideo si ex Arist. à notioribus nobis ad minus nota procedendum: ex nota natura Zibethi, veniemus in cognitionem Moschi minus nobis noti, & dicemus sicu Zibeth est non ex apostemate, ita neque Moschus: quare Moschiferum Animal habebit etiam particulum determinatam naturaliter ad colligendum excrementum ductum Moschus.

CAPUT VIII.

Quid sit Zibeth.

Ex hoc Animali colligitur odoramentum dictum Zibeth à Scaligero, Zibettum, & Zapetion ab Hermolao, & Ruello: à nonnullis Algalia, ab aliis Civetta. Hujus in Animali ipso, quæ sit materia, non certo apud omnes constat. Nomina.

Siquidem animalis semen vocavit Cardanus: unde à Scaligero reprehenditur, & jure: verum enim semen non esse, patet manifeste, quia, qui adhærent, subsuntque testes, non eo suos seminales ductus evacuant; sed per penem, ut in Canibus, quod sectione earum partium clarissime videmus. Nec possumus dicere, quatuor habere testes, duos proli generandæ destinatos, alteros vero apertos ad superflui seminis excretionem; quia hi utriculi exiccati, quos servo, odorem Zibethi spirant; nullum autem testes, quo patet aliam materiam contineri in testibus, aliam in istis folliculis, & verum semen neutiquam esse odo Zibethi. An sit semen?

Plurimi censuerunt esse Animalis sudorem, ut Scaliger, Matthiolus, Januensis, Renodeus, Jo. Leo in desc. Africæ, F. Gregorius de Bolivar, quibus subscripsit Faber, id affirmant, quia defatigato, irritato, & sudante animali plurimum colligitur, imo etiam sub coxis, brachiis, collo, & cauda ex F. Gregorio. Quibus ego assentiri nequeo: nam cum sudor per totum corpus emittatur, non in hominibus tantum, verum etiam in belluis (vidimus enim in equis sudantia dorsum, coxas, collum, & caput) etiam si copiosior à dictis partibus sudor emergat: & ideo totum corpus eodem deberet esse præditum odore. Cum verò soli utriculi, & humor solus in ipsis collectus percipiantur odorata, non autem pellem, carnem, axillas, & totum corpus, An sit sudor?

odora-

odorato sentiamus, neutiquam dicendus erit sudor: nisi fortè à modo, quo colligitur in ipsis utriculis, hoc nomen sumere voluerimus; videtur enim à corpore glanduloso, & spongioso per invisibiles poros in cavitates folliculorum resudare; unde dicetur, non simpliciter sudor; sed membri Zibethici sudor.

An sit excrementum? Alii generalius loquentes excrementum dixere, ita Ruellius vocavit sordem odoratissimum genitalium locorum. Dessenius excrementitum genitalium humorem dixit, Scaligero & Renodeo placuit etiam appellare strigmentum circa testes, & pudenda concretum. Sed hi non descendunt ad particularem hujus excrementi naturam: quare assumpto, omnium auctorum consensu, quod sit animalis excrementum, considerandum à nobis erit, quale sit excrementum.

Distinctio excrementorum. Possumus distinnuere excrementa, ut aliud sit utile excrementum, ut semen, lac; aliud inutile, ut pus, sudor, sordes, &c. Diximus, non esse semen, neque sudorem, neque erit pus; quianec ulcus adest, nec materia corrupta, vel similis, ex qua pus gignatur. Ego censeo esse excrementum proprium substantiæ glandulosæ dictorum folliculorum; quæ tale gignat insita & propria vi, ac facultate, ut ventriculus chylum generat, Hepar sanguinem, Mammæ lac, testes semen, aures suas sordes, sepia atramentum, Vipera in dentibus Venenum, & similia, immo, & simile omnino Melleo excremento Castori, & Moschi, & similium Animalium. Sed vereor determinare, an sit excrementum utile ipsi parti, vel Animali gignenti, ut lac, & semen: vel omnino intile, ut sordes aurium. Nam quum genitum excrementum grave videatur ipsi animali; ab ejus enim acrimonia velligatur, & cogitur se ipsum eo exonerare. fœmina autem, quæ cicur facta est, videtur delectari, dum aurischalpio Zibethum extrahitur, ex quo suspicari, inutile, & nocuum ipsi animanti esse excrementum, possumus. Contra odoris suavitas non indicat concoctionis carentiam nec putredinem, uti accidit in excrementis præter naturam; sed perfectam concoctionem, & naturæ dominium: unde superante natura, materia concocta à vi specifica membri, dicenda erit naturalis, quamvis copiose excrescens, partem propriam, veluti ad fœtum edendum, ad sui excrementionem irritet. idem enim accidit abundante in suis vasis semine, & lacte. Erit ergo excrementum (Dubitatio.) tum utile, alioquin frustra natura tantam vim dedisset illis utriculis, qua gignerent materiam adeo odoratam, & suavem, ut multas alias superet odoratas res. Sed ad quem finem? semen inservit ad generationem animalium, lac ad eorundem nutritionem, ad quid proderit hoc excrementum? equidem possem imaginari, vel ut irritentur animalia ipsa ad coitum; vel ut ad idem remedium sit homini, ejus enim gratia animalia fuerunt creata, ad hoc Castoris mellaginem destinamus, vel denique, ut iste odor inserviat animali ad venandum, & ad se allicienda alia animalia, ut de Pantheræ odore diximus. si quis meliora attulerit, laudabimus ingenium.

Excrementum utile. Finis.

CAPUT IX.

De collectione, & electione Zibeth.

Collectio. QUum repleti fuerint utriculi substantia Zibethi, animal ipsum inquietum est, & semet exonerare satagit: unde videtur dicendum, ab ipsius acri qualitate turgere, vexari, & pungi, atque ad excretionem proritari: delectarique videntur cicurata animalia, dum folliculi ii aurischalpio exinaniuntur, scribit Faber ex F. Gregorio citatio. *In hisce montibus, quos animalia hæc perrerant, omni adhibita diligentia Nigritæ, sivæ Mauri illi perquirunt veteres arborum, aridosque truncos, & ubi aliquas maculas magnas, casque oleosas observaverint, eo se conferunt, & globosam quandam materiam truncis iisdem adhærescentem, nuculas, aut castaneas magnitudine æquantem inde auferunt, in aqua ebullire permittunt, id quod supernatat pingue, & oleosum removent, mundioribus vasis infundunt, usuique reservant. Atque hæc est omnium optima, ac purissima Algalia.* repletis enim folliculis, ob acrimoniam, ut reor, vellicantur; & coguntur animalia se depurare: ideo in silvis arborum truncis se confricant, ut talis materia arboribus adhæreat.

Ea autem Animalia, quæ in caveis magnis domi asservantur, vel cicurata sunt, si abundaverit in eorum utriculis succus iste quasi eo molestata, velociter per caveam ambulant, nec loco stare queunt, & si non extrahatur à nobis excrementum. Animal ipsum, caveæ lateribus, & domus parietibus se confricando, Zibeth à se abstergit, quòd ita perit. F. Columna apud Fabrum descripsit modum, quo famuli D. Barnardine de Corduba odoriferum hunc liquorem ex masculo detrahere parabant. *Ex famulis unus lorum, seu catenulam, qua ligabatur, trahebat. Posteriores alius pedes tenebat: Tertius utriculos revolvebat, qui medii inter anum, ac pudendum, prominent, tam in mare, quam in fœmina, in horum cavitate scaturiginem suam liquor ille Zibethicus, consistentiæ prorsus melleæ, sumit. Hic extrahitur immisso aurischalpii majores simili instrumento, quod per cavitatem quaqua versum sæpiuscule revolvitur. Hoc ubi in uno, atque altero folliculo præstitisset, gossypio utriusque pilos, qui curti sunt, abstergebat. Ab ubi sexies forsan cochleari illo* Modus colligendi.

illo parvo utrumque utriculum emundasset, tantum ferme Zibethi collegit, quantum avellanæ nucis cortici implendo satis esset. Addebat idem D. de Corduba æstate liquidiorem, quàm hyeme succum colligi, ita ut in caloribus illis, singulis binio diebus semuncia corraderetur: hyberno vero tempore, vix semel in septimana succum illum, ner tantam ejus quantitatem acquiri. Ex fœmina postea minus Zibethi educebat, quæ cicur facta nullatenus repugnabat.

Substantia. Zibethi substantia videtur esse pinguis, & unctuosa: nam in aqua ebulliens superiora petit, & ab heterogeneis separatur: consistentia Mellis, seu Butyri est: liquidius æstate abstractum, vel recenter, temporis processu incrassatur. ego extraxi à folliculis animalis demortui ultra drachmas duas, colore albido, & mellis liquidioris consistentia. Scaliger (& Qualitates. cum hoc Renodeus) dixit esse *odoramentum pingue, crassum, nigri saponis facie*; sed vidit in superficie, & antiquatum. Amatus vèro, *quum recens est*, inquit, *tetri, & horribilis est odoris, postea vero successu temporis gratum spirat odorem.* Quadramius Zibetho contrarium accidere, Ambræ, & Moschi, hæc enim quo recentiora, eo præstantiora, Zibethum autem vetustius, melius F. Donatus ab Eremita lib. 1. Antidotarii cap. 10. optimum, ait, esse leonino, ac sub pallido colore, pingue, moderate liquidum, tempore crassescens, papyro impositum, & confricatum solubile sine corpore, quo distinguitur ab adulterato. Idem Frater Euangelista Quadramius lib. de Theriaca c. 11. scripsit: Masculi Zibethum albido est colore, fœmellæ vero leonino, post hebdomadam ab Animali extractum, tempore procedente obscurum apparet, cum tamen & ipsum initio album spectetur, sed citissime fulvescat, præstans sic evadat. fœminei Zibethi uncia valet quantum Masculi unciæ quatuor. ita admista uncia una fœminini, sex masculini unciis ambò perficiuntur, cum masculinum solum absque fœminino parum valeat.

Adulteria. Adulteratur variis modis, admisto Butyro, vel pulpa passularum majorum, seu Zibibi, & aliis rebus. Fratus Evangelista Quadramius l. de Theriaca cap. 11. Zibethum adulteratur Adipe rancido, vel Butyro, vel caseo. sed si hujusmodi parum impositum fuerit cochleari argenteo super prunas, adulteratum reddet suæ mistionis odorem, vel casei, vel adipis, vel butyri rancidi, legitimum Legitimum. vero suavissimum odorem. Sed legitimumne, an adulteratum sit, ex F. Gregorio scribit Faber, cognosci, quia infusum in vas in quo aqua bullit, statim, quod heterogeneum, & Algaliæ admixtum fuit, fundum petit, Zibethum autem sincerum aquæ superficiei innatat. Nos dicemus admixtum cum Butyro, vel alia re pingui, non posse separari dicto modo: sed percepimus etiam aliquando in ipso odorem Butyri rancidi; butyrum enim veterascens corrumpitur, & odore rancido semetipsum manifestat. Solet etiam optimum Zibethum acquirere colorem, veluti telam quandam fuligineam; sed in profundo albescit; quod vero adulteratum fuit, ejusdem est coloris in profundo, ac in superficie. servatur in vitro, non alibi.

CAPUT X.

De usu, & facultatibus Zibethi.

Cautio. DUplicis est usus Zibethum, vel odoris gratia, vel facultatum. odorem tantum respiciunt Myropolæ, Medeci facultates.

Cautè dicunt Myropolæ adhibendum esse in compositionibus aromaticis Zibethum; nam suo valido odore alios superat; unde odorata unguenta ex multis conflata Zibethum tantum redolent. *Pulvis Zibethi simplex* Pulvis Zibethi. *apud Alexium fit* sacch aro candi, & Zibetho simul in pulverem redactis, qui servatur vase vitreo optime clauso. *Rosellus* sumit Ovorum cortices lotos, & siccatos, in tenuissimum pulverem redigit, & cuilibet unciæ addit Karactos iij. Zibethi. Karactus autem pendet grana iiij. vel recipit cortices præparatos ovorum duarum unciarum pondere, infundit in aqua rosacea Moschata. 10. vel. 12. diebus, eos exiccat, terit, & cribrat in tenuissimum pulverem, addit pulveris sacchari fini unciam unam, tunc Mortarium æneum prunis ardentibus intropositis calefacit, quantum tactu ferre manus possint, inde abstersо mortario imponit pulverem corticum, levigat pistillo, & addit Zibethi Karactos iiij. paulatim miscendo in ucta pistilli summitate, sic levigat spatio unius horæ, postea in vitreo vase bene clauso servat. quo pulvere aspergemus dealbata linteamina, subuculas, & alias vestes.

Sapo. Sapo odorarus fit ab iisdem auctoribus, accipiendo saponem communem optimum, secant subtiliter, & exiccant ad solem, vel in umbra per 10. dies, tundunt, & cibrant in pulverem tenuem, tunc addunt Zibethi pulverem, & aqua rosacea uniunt in solidam formam.

Odoramenta. Fiunt etiam ex Zibetho olea, unguenta, & suffumigia, quæ describere supersedebo.

Vires Pellis. Quoad vires medicas; F. Gregorius de Bolivar apud Fabrum, *Pellis*, inquit, *ventris ipsius est saluberrima in omnibus frigidis affectibus. Ventriculum præcipue roborat, si frustulum ex hac eidem imponatur, & quotidie gestetur. Nigri illi Guineæ, & Brasilienses barbari hujus quoque animalis carnibus vescuntur, utcumque sit pessimi odoris, & digestionis durissimæ, quam ad venerem tamen præstare maximum stimulum affirmant.* Sed Hyenæ pellis ad morsum canis facit ex Scribonio Largo cap. 171 *Pervenit ad me opinio*, inquit, *esse in insula Creta barbarum quendam naufragio apulsum, majorem natu publice mercedem accipientem. Quin etiam*

etiam quum liquorem timent, & latratus edunt spasmoque vexantur: remedium brachio sinistro alligato efficere, ut & potionem accipiant, & liberentur vitio. Hoc ego cum quærerem ab hospite meo legato inde misso, nomine Zopyro, Gordiense medico, quod esset pro magno munere, accepi. dixit autem Hyænæ corii particulam esse panno inligatam: quod eo adhuc non sum expertus, quamvis protinus magna cura Hyænam invenerim, & pellem paratam habeam: quia non incidit ex eo quisquam, & opto quidem ne incidat: sed quia id non est in nostra potestate, si casu inciderit, remedium habere oportet ad tantæ rei experimentum, & Marcellus Empiricus cap. 36. *Vituli marini, aut quod melius est, Hyænæ pelle facta calceamenta si quis in quotidiano usu habuerit, efficaciter podagræ morbo carebit.* sic etiam Ætius serm.2.cap.162. *Hyænæ pellem quidam domi repositam adservant, & usu expetente ipsam à rabioso cane commorsis circumdant. Nam poprietate quadam prohibet, ne commorsus in aquæ timorem delabatur sed etiam illapsis auxiliatur.* supra fidem autem est, quod refert Nonius cap 259. de fulminib. scribens, à fulminibus dictas pelles homines tueri, & præservare, his verbis: *Phocæ pellis, & Hyænæ: Quorum animantium pelles etiam imperatorum Naves circumferunt.*

Avicenna. Zibethi autem liquorem equidem affirmarem Avicennæ fuisse cognitum, & de eo egisse lib.2.c. 326. nomine Galiæ, & Algaliæ. quo loco non potest intelligere Galliam Moschatam, quia loquitur de medicamentis simplicibus, non autem de compositis. Alia verò res est Algalia, & Sedervam Serapionis, quæ succus herbæ frigidus, & astringens est, ut Acacia, quod etiam animadvertit Lusitanus in Dioscoridem. Porto Simon Januensis Zebeth esse Avicennæ Galiam censuit, & animalis Arabici sudorem. Adde quod vires ab Avicenna Algaliæ tributæ nulli alteri rei, quam nostro Zibetho conveniunt. scribit namque Avicenna: *Galia lenit apostemata dura. Dissolvitur in Oleo Ben, aut Keiri, & destillatur in aurem dolorosam, & ejus odoramentum confert epileptico, & vivificat eos, & sedat sodam frigidam, & quando datur de eo in vino, inebriat. Odor Galiæ confortat cor. Algalia confert doloribus matricis frigidis supposita, & apostematibus ejus duris, & phlegmaticis, & provocat menstrua, & facit matricem descendere præfocatam, & inclinatam, & mundificat eam, & præparat ipsam ad imprægnationem.* quæ omnia Zibethum peroptime præstat; non differt Galia, ab Algalia, quia *al* est articulus apud Arabes.

Temperamentum. Matthiolus calidæ, & humidæ facultatis esse censuit. contra Cardanus animalium odorata excrementa valde sicca pronunciavit. Renodeus, & Amatus Lusitanus odorem Zibethi Moscho affinum dicunt, sic & qualitatem, at Moschus ex Avicenna est calidus, & siccus in secundo gradu. Quod si Animalis sudor est, quum sit Animalis calidissimi, & tempore calidissimo abundans; immo in animali ira, & motu calefacto; dicendum videtur Zibethum esse substantiam biliosam, calidam, & siccam, facultate digerente præditam. sed quia sapor à nemine, quod sciam, est degustatus, ideo ex hoc nihil colligere possumus certi. Galen. 10. de sump. med. fac. agens de sudore, illi misceri interdum dixit nonnihil bilis, ita ut aliquando salsus, aliquando amarus appareat sudor, unde quum Civetta sudans, & bilescens copiosiorem reddat Zibethum, huic sudori nonnihil misceri bilis opinabimur: quare succus erit facultate calidus, & siccus, & fortasse amarus, & acris. Et quum sudantium sordes facultatem habere expertus fuerit Galenus digerentem, ita ut in phlegmone uberum fuerint efficax remedium; præterea ad Bubonem iisdem usus, celeriter disparuisse tumorem, conspexerit. Hinc Avicenna Zibethum, seu Algaliam dura apostemata lenire scripsit. Sed partium genitalium videtur proprium, iisdemque dicatum pharmacum, de quo Castor Durantes ita cecinit: — Zibeth calidum, siccum. — Castor Durantes.

Zibethi Veneris crescunt solatio odore,
Adjuvat hoc uterum ne præfocetur, & inde
Est adeo vulva gratum, ut proclives ad illud
Quamvis admotum irrepat.

Ruellius vero, *si cavernulæ*, inquit, *umbilici admoveatur, tradunt conversum in alterutram partem uterum in suam resilire sedem: aut si sursum versus impulsus opprimat, subdito eo devocari, tam amans hujus odoramenti vulva, ut ad id undecunque admotum irrepat.* idem tradit Matthiolus, Renodeus, Amatus, qui etiam pessos adaptat. Hoc etiam utuntur ad uteri strangulationem L. Marcatus. M Pascalius, G. Bruellius, Scenckius, Hollerius, Altimarus, & Capivaccius. Ad uteri prævocationem malignam commendat Jo. Colle. eodem etiam utuntur Rasis, & Valescus Algaliam vocantes. Rod à Castro lib. 2. de Morb. Mul. cap. 1. ad strangulatus uteri, inungit os vulvæ oleo aliquo odorato, admisso uno, vel altero grano Zibethi; utitur etiam ejusdem suffitu ad uterum. & lib. 3. cap. 1. ad sterilitatem, ex Zibetho suffitus facit utero. item cap. 2. facit linimentum, & cap. 4. os uteri Zibetho inungit. Hæc autem vis experientia confirmata, signatura videtur esse indicata; quum enim gignatur in animalibus particula, quæ uteri, seu vulvæ quandam formam habet, videtur per id natura nobis indicare voluisse, hujuscemodi succum ibi genitum habere maximam proprietatem cum animalium vulvis. — Ad uteri strangulatus.

Et quia Zibethum abundans in folliculis Animalis, irritat ipsum ad sui excretionem, vide- — Ad coitum.

videtur per id natura nobis significasse ipsius vim ad coitum incitandum, *proinde*, inquit Matthiolus, *nec mirum est, si eo viri peni circumlito magnum mulieribus in coitu afferunt solatium.* Sic Amatus Venerem incitari scripsit pudendis illitis. At Cæsalpinus lib. 8. de mor. cap. 9. ad conceptum: *Ut autem avidus* (inquit) *uterus semen suscipiat, ajunt Zibethum glandi illitum in coitu voluptatem mulieri adaugere, unde alacrius semen admittit.* Gattinaria scripsit, ad præfocationem Matricis valere Zibeth, vel Zebeth, quod applicatur inuncto digito obstetrici, & in vulvam immisso, & subdit: *De quo semel usus fui in muliere quadam patiente præfocationem, cui causavit tantum appetitum coeundi, quod quasi continuè volebat marito suo copulari; deinde rogavit me sibi vellem talem appetitum removere, dixi quod ex se removebitur post aliquot dies. Et nota, quod si vir, quando vult uti eum muliere, ponat in summitate virgæ de dicto Zibeth, & subito utatur, causabit in ea maximam delectationem.* utuntur etiam eo ad delectationem mulieri præstandam Capivacceus, Fumanellus de comp. med. cap. 54. & alii.

Ad appetitum Veneris.

Ad impotentiam coeundi, Rod. à Fonseca consult. 10. Zibetho oleo de Ben dissoluto inungit penem, & testes. Fallopius, & Bellocatus apud Trincau. lib. 4. consf. 78. Capivacc. ad Epilepsiam cujusdam fœminæ. Salomon Albertus apud Jo. Philippi Brendelium cons. 19. cerotaria ex Tacamahaca, cum Zibetho in eorundum meditullio subligare fecit ossi sacro. unum in confinio hujus, & lumborum, & unum è regione sub umbilico. eadem Cerata etiam applicat Hystericæ, cons. 99. sed cons. 98. in suffocatione uteri. Oleum liliorum alborum cum Zibetho, & Moscho subdit mulieri gossypio. Præterea Felix Platerus apud eundem cons. 102. ad juvandam conceptionem jubet inungi pectinis regionem noctu cubitum ituræ ex quodam linimento, cui Zibethi scrupulum semis miscet, & subdit: hujus magna est utilitas affectibus uterinis, ut sint, qui credant, hoc solum sterilitatem uteri corrigere posse. & Daniel Mylius lib. 1. Antid. Medicochym. in fin. *Zibeth*, inquit, *Colicæ stercora expellit.* Sed Hollerius ad colicam ab humore frigido. ℞ *Civettæ gr. iij. aut vj. dissolve oleo rutaceo, inungatur venter:* Greg. Horstius lib. 4. observ. 12. colico linimentum ex Theriaca cum pauxillo Zibethi ad inunctionem umbilici: Solenander sect. 3. cons. 28. in colica pituitosa, *Zibethum* inquit, *utiliter umbilico infricatur, & inungitur: vis enim ipsius penetrans calorifica promptè se in interna insinuat, & quicquid nebulosum est, discutit, ac dissolvit, quod humidum est, siccat, & mediocriter ita usurpatum calefacit.* quod repetit ex isto Camerar. de Mirabil. cent. 4. num. 46. Erot. de pass. mul. c. 4. *ad suffocationem, super omnia est inunctio facta ex Zibetho intus, & extra vulvam, quia menstrua attrahuntur, provocantur.* & etiam Mercur. de morb. mul lib. 4. cap. 10. Paræus de hom. gen. cap. 48. Vidius de cur. membr. lib. 11. c. 21. Capivacc. Hystericis inungit pudenda Zibetho, vel Mariti penem.

Ad varios morbos.

De Catti Zibethici *felle, pinguedine*, & *oleo* ex ipso incocto, nihil apud recentiores legimus; sed apud antiquos nonnulla extant de Hyæna ipsorum, ut ex Gal. 2. de comp. med. loc. cap. 7. Asclepiades in Collyrio quodam liquido Basilis habet *fellis Hyænæ*. in alio Antonii Musæ, & alio Philoxeni. Sed Ælianus de Hist. Anim. lib. 6. c. 46. Ibis felle, inquit, Hyænæ interimitur & 1. de comp. med. loc. cap. 1. Galenus ad Aplopeciam *Hyænæ adipem* laudat, quia tenuium partium substantiam habet, quæ prompte in cutis profundum penetrare queat, atque ad radices usque capillorum pertingat. denique Ætius serm. 2. cap. 164. *idem facit*, & *Hyæna tota oleo velut vulpes cocta.* Olei vulpini multas dotes enumerat, quæ Hyænæ oleo etiam convenient. demum cap. 194. *Hyæna viva* inquit, in oleo cocta, velut de Vulpe dictum est, oleum discussorium efficit, arthriticis utilissimum.

CAPUT. XI.

De ossibus Civettæ.

Restat ultimo loco proponendum de Animalis ejusdem Scheleto à me parato, quod apprime utile erit istius naturam investigantibus; in hoc enim cognoscetur ossium dispositio, unde licebit conferre cum Scheleto Canis, Vulpis, Lupi, Felis, & aliorum animalium, ut percipiatur similitudo, & dissimilitudo cum dictis animalibus.

Quum in omnibus animalibus non idem sit vertebrarum spinæ numerus: in nostra Hyæna odorata 49. numerantur. at Sui, & Erinaceo 4. tantum sunt, Equo 8. Camelo 15. collum enim constat sex vertebris; ut in Canibus. hinc thorax assumit sibi duodecim, more solito, adsunt in dorso septem aliæ, ut Cani, &c. at Erinaceo 8. Cuniculo 10. demum Cauda constat viginti quatuor officulis. In Cane numeravi 15. tantum. In Maxillis, dentes incisorii sunt sex utrinque, admodum parvi, ut in Catopardo, & Canibus; hia proxime accedunt canini dentes magnitudine, & forma, ut in canibus. molares autem utrinque sunt sex, quorum primus prope caninos cæteris minor spectatur, ut penultimus, ex his, major omnibus est.

Effigies potius Cani, & hujus generis similibus, quam alteri generi assimilari videbatur; & hæc breviter dicta sufficiant de Anatome. Excuset autem nos lector, si nihil observavimus interiora secando; quia talis erat viscerũ putridorum fœtor, ut nausea excitata in meis discipulis præsentibus nempe in Doctore Dominico Panarolo, secante, & aliis adstantibus, celerrimam sectionem vix permitteret.

INDEX CAPITUM HISTORIÆ DE

HIÆNA ODORIFERA.

Exetasis, *sive* Cap. I. *De Hyæna Odorifera, Zibethum gignente, quæ Civetta vulgò appellatur.*

CAP. II.

An Civitta sit Paradalis Antiquorum?

CAP. III.

An sit Antiquorum Hyæna?

CAP. IV.

Sub quo animalium genere sit reponenda Civetta?

CAP. V.

Ubi Hyænæ nascantur?

CAP. VI.

De Vasculo Zibethico.

CAP. VII.

De Castoreo.

CAP. VIII.

Quid sit Zibeth?

CAP. IX.

De collectione & electione Zibeth.

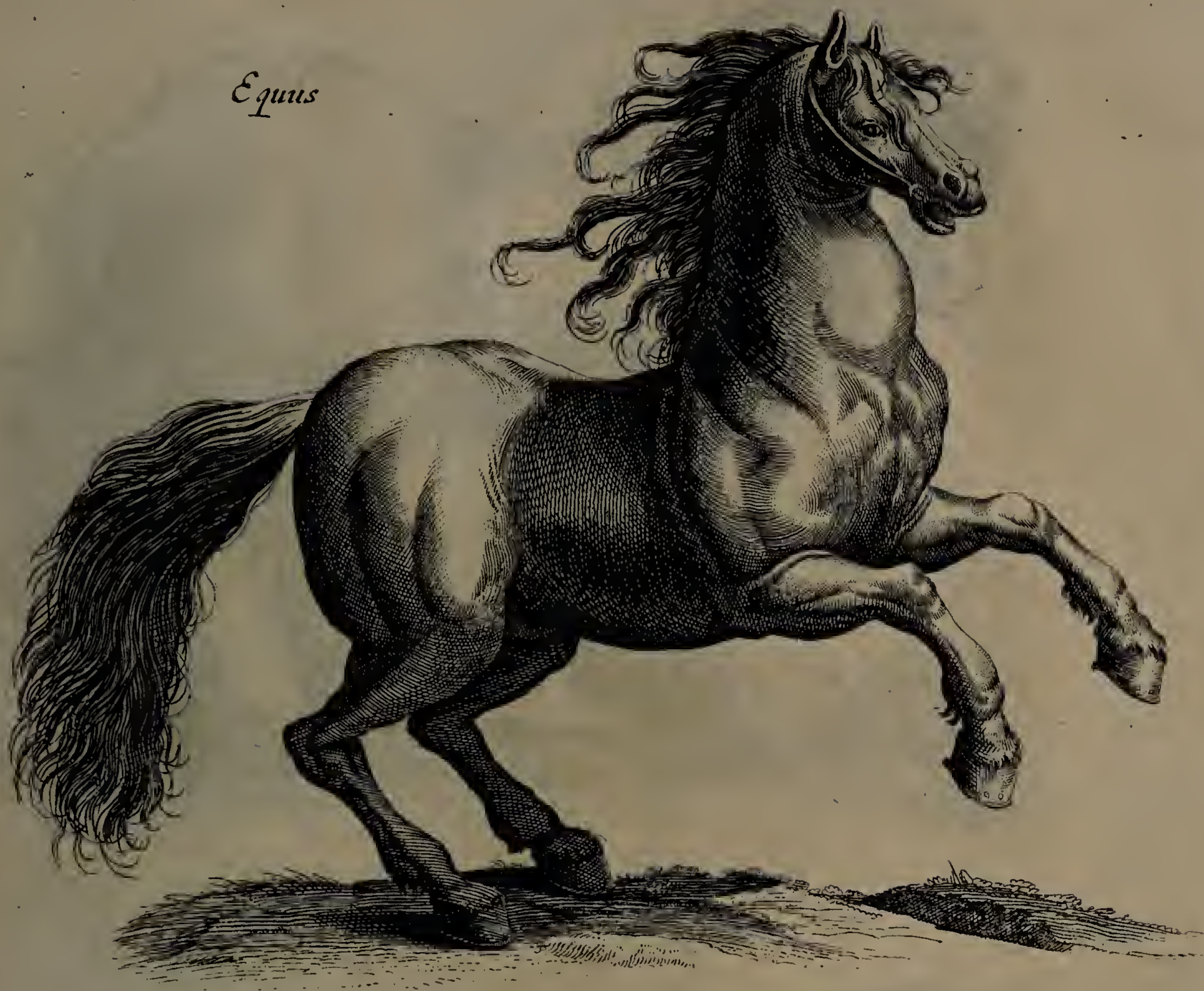
CAP. X.

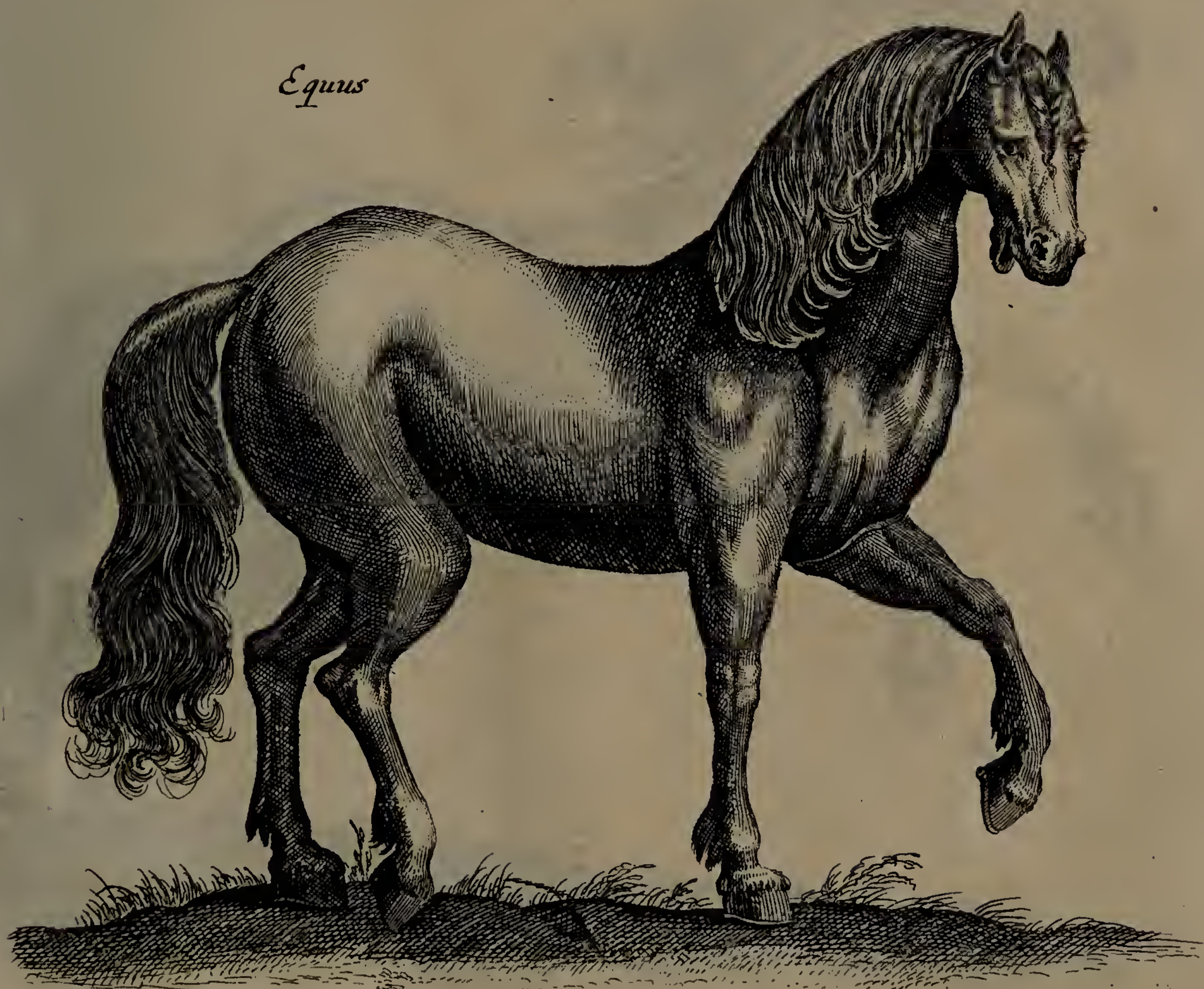
De usu & facultatibus Zibethi.

CAP. XI. & ult.

De ossibus Civettæ.

Equus

Equus

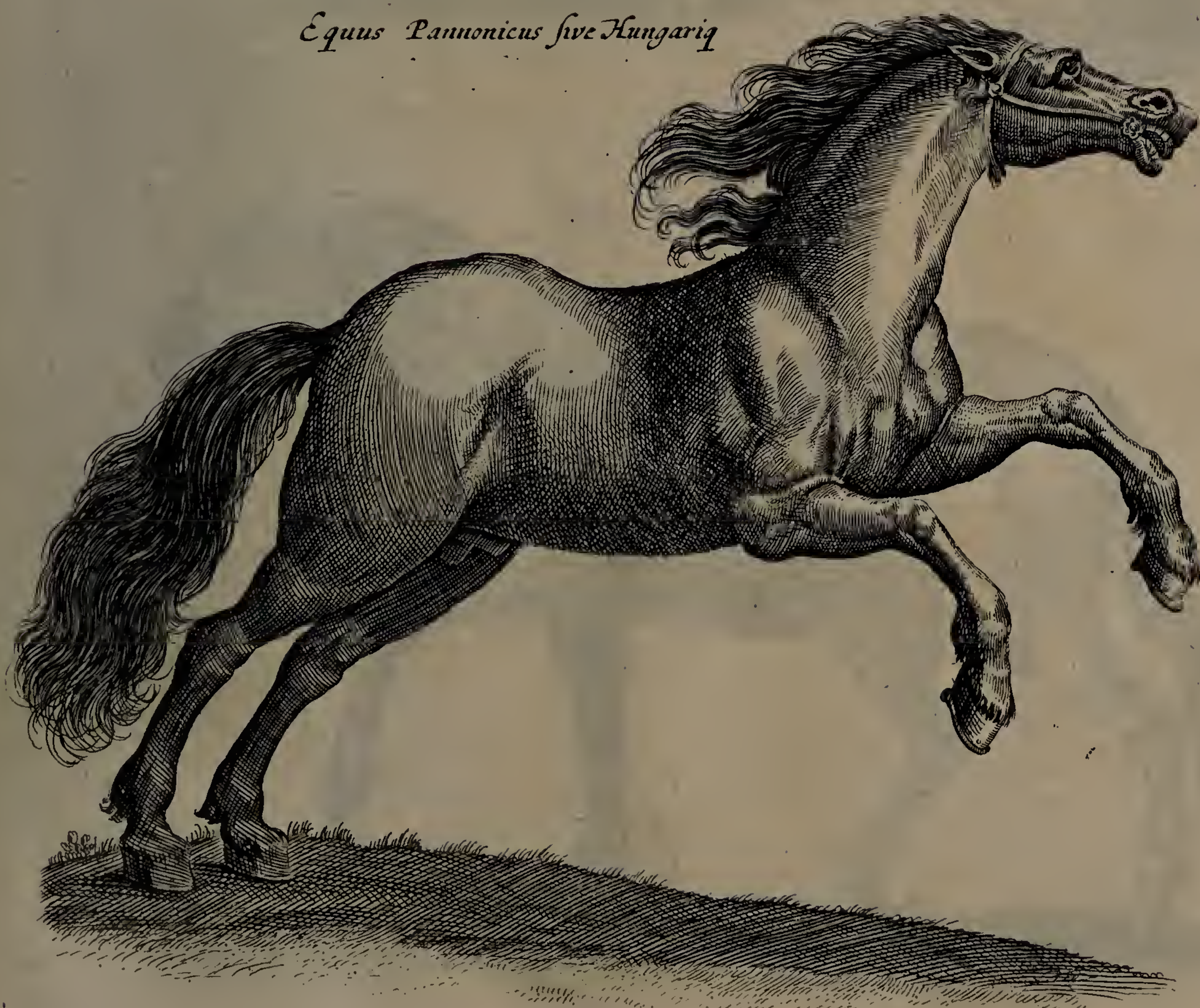

Equus Frisicus

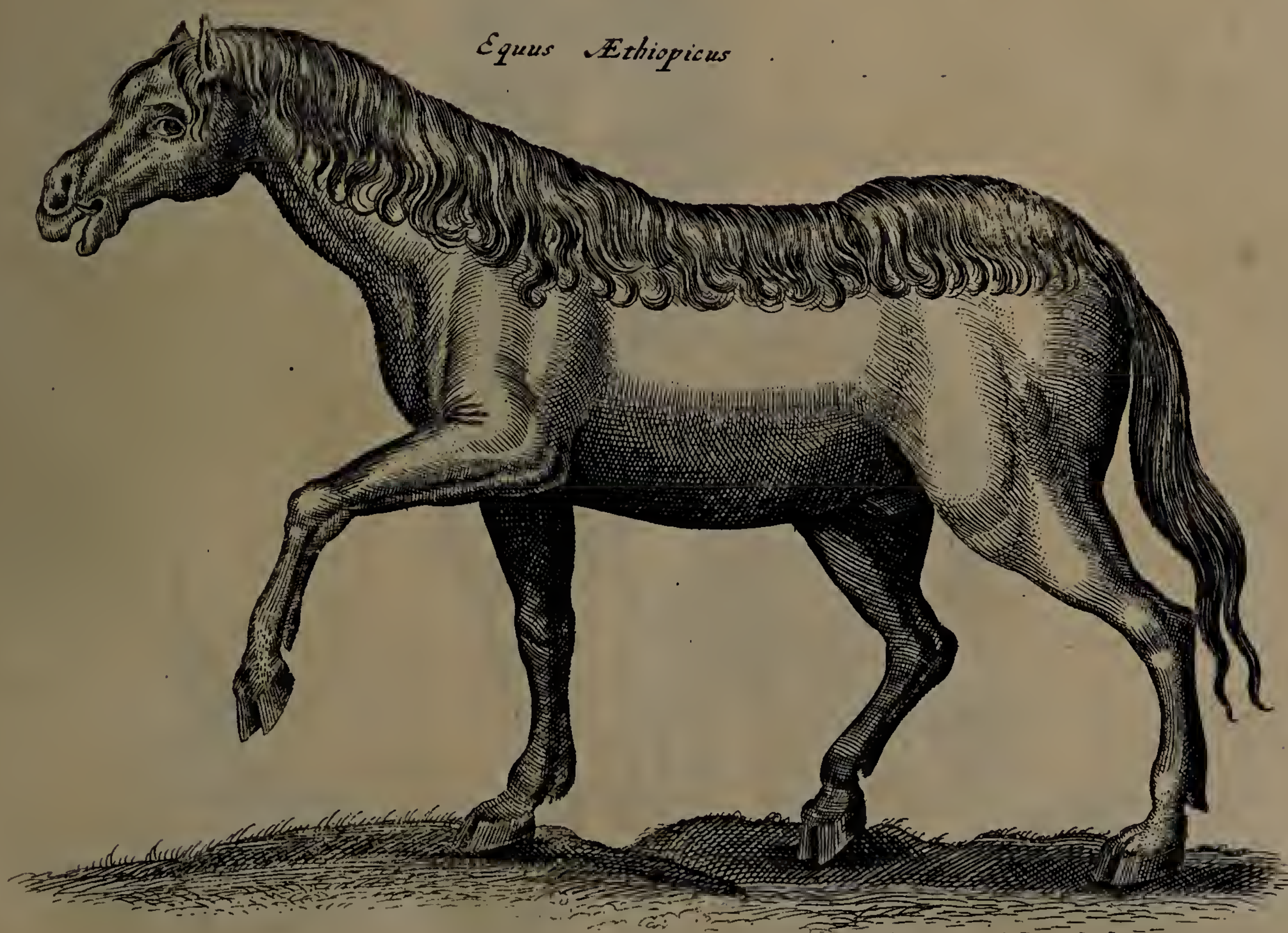
Equus Pannonicus sive Hungariq

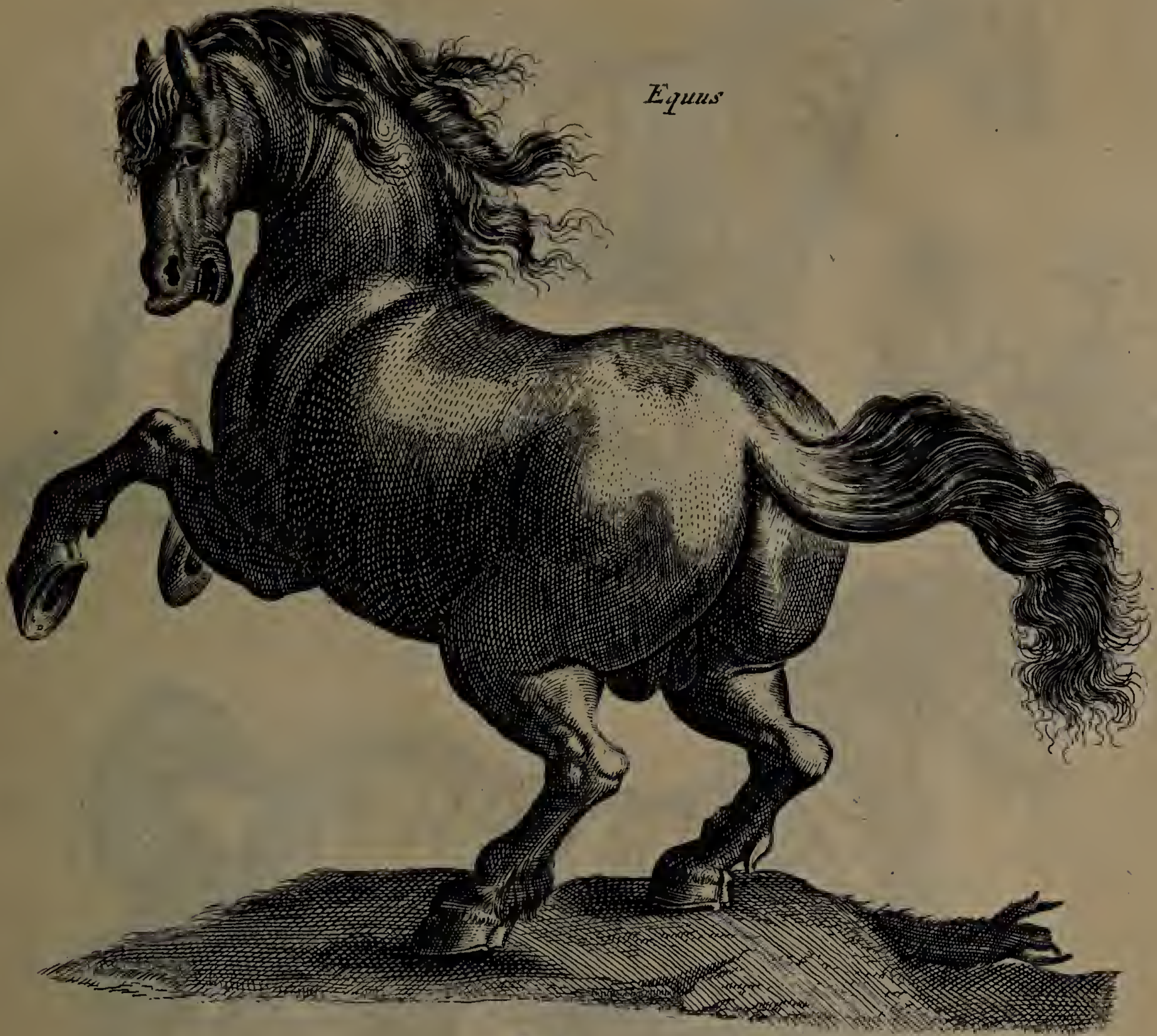

Equus

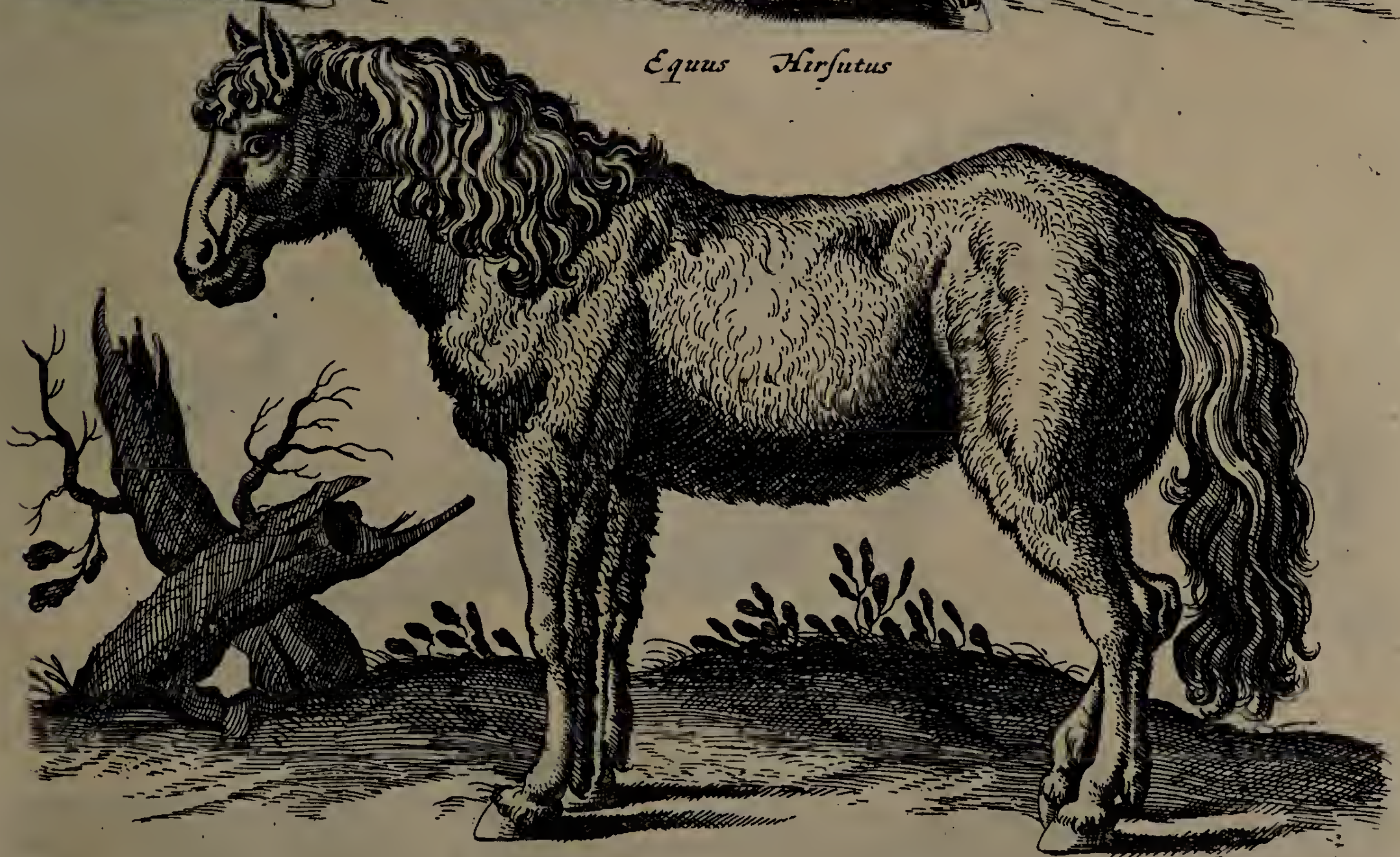

Equus Æthiopicus

Equus

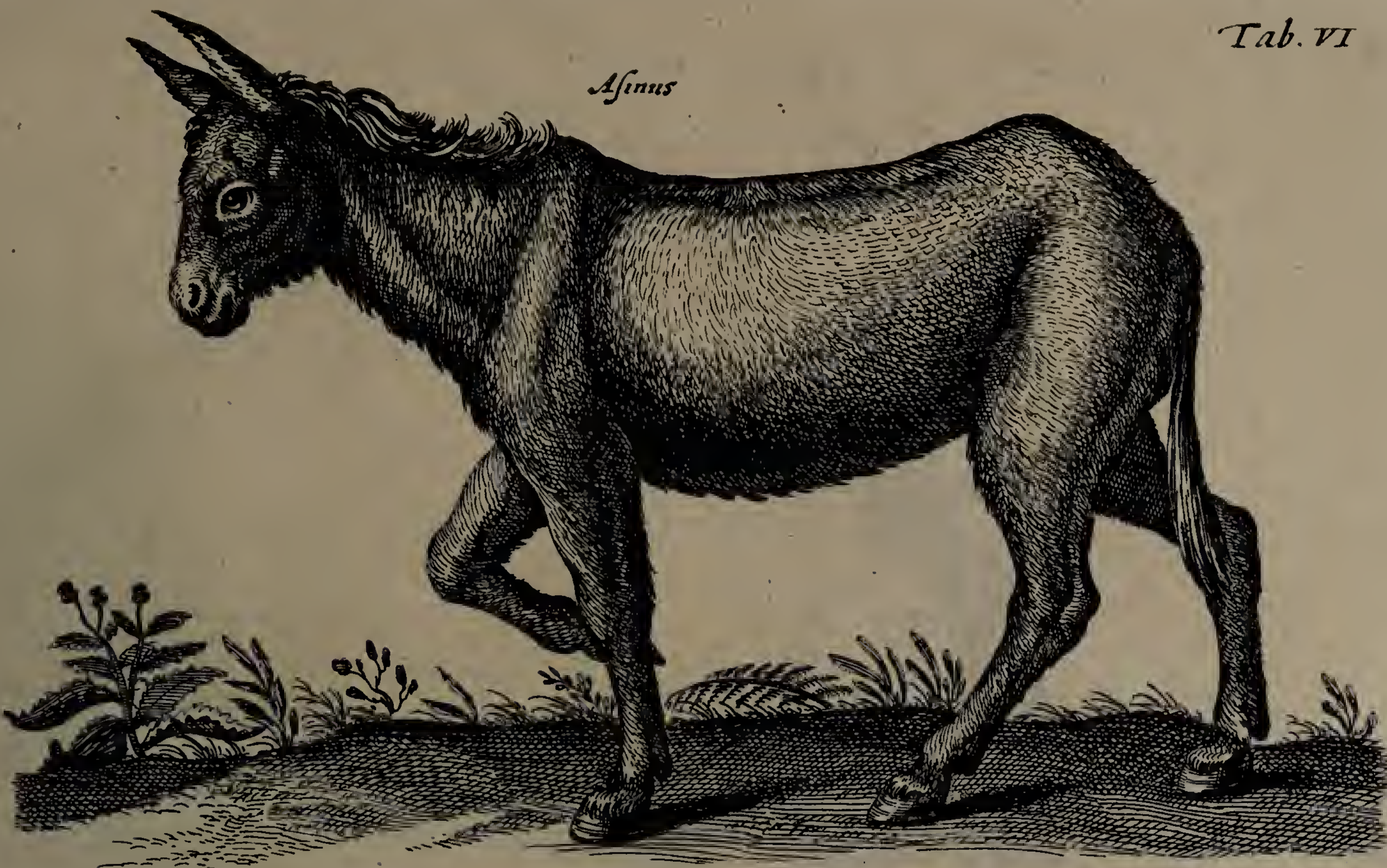

Cantherius
Wallach

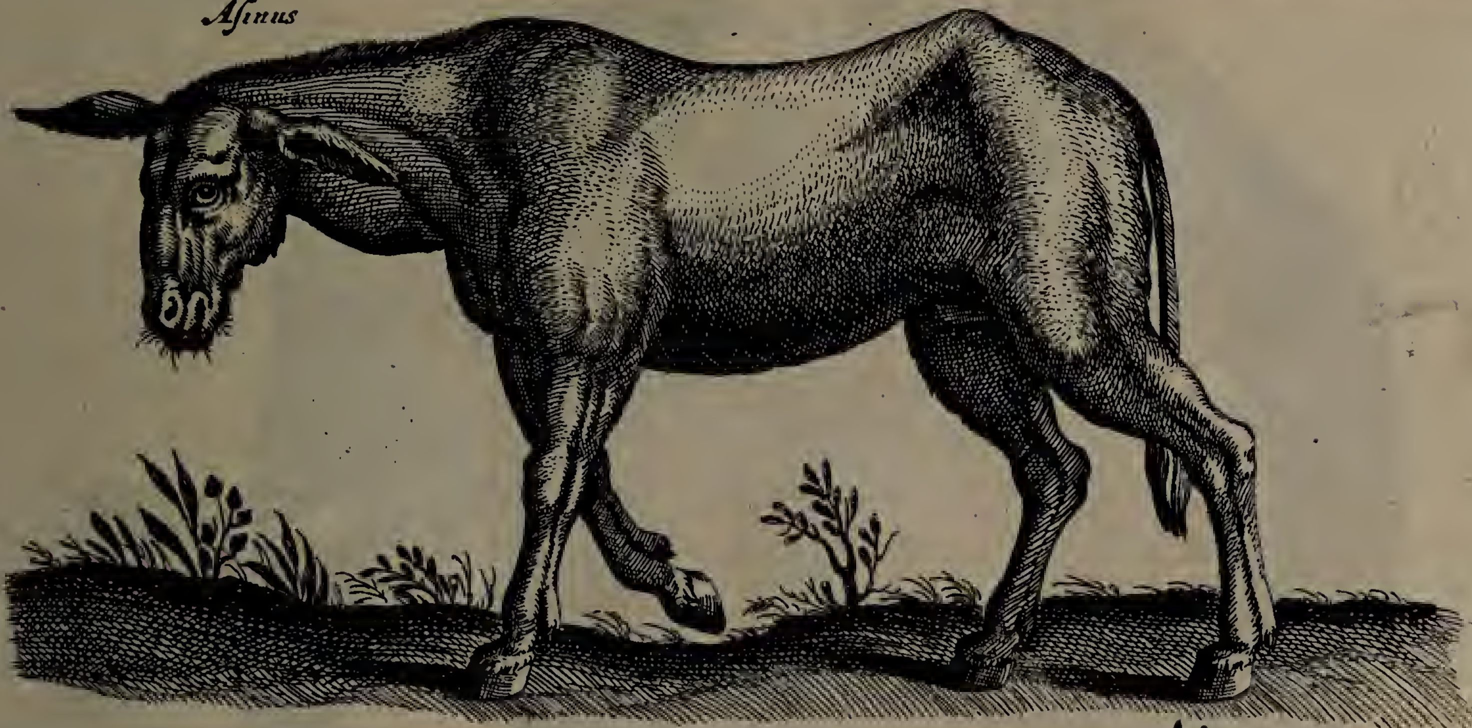

Zebra Indica

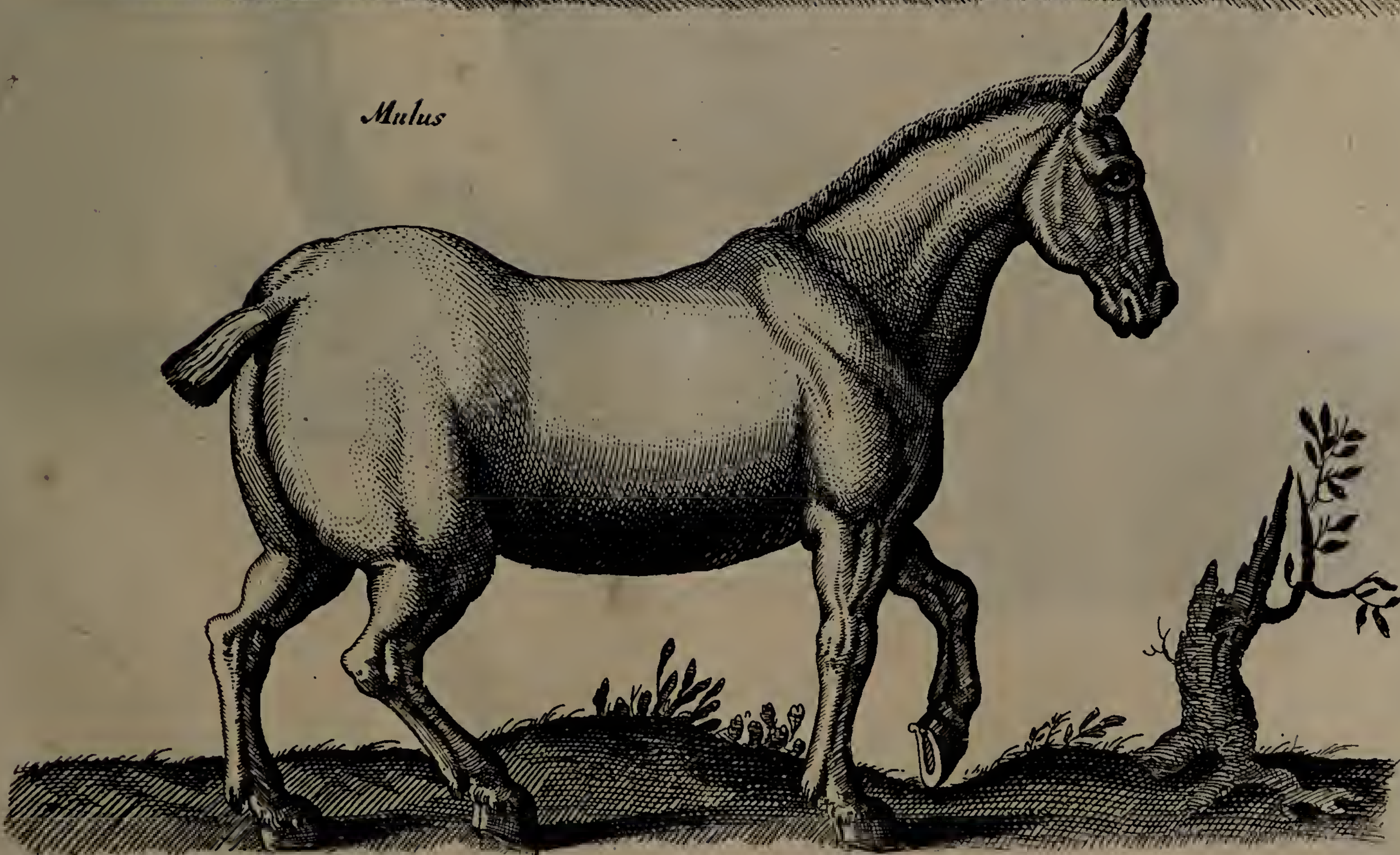

Equus Indicus

Equus Hirsutus

Tab. VI

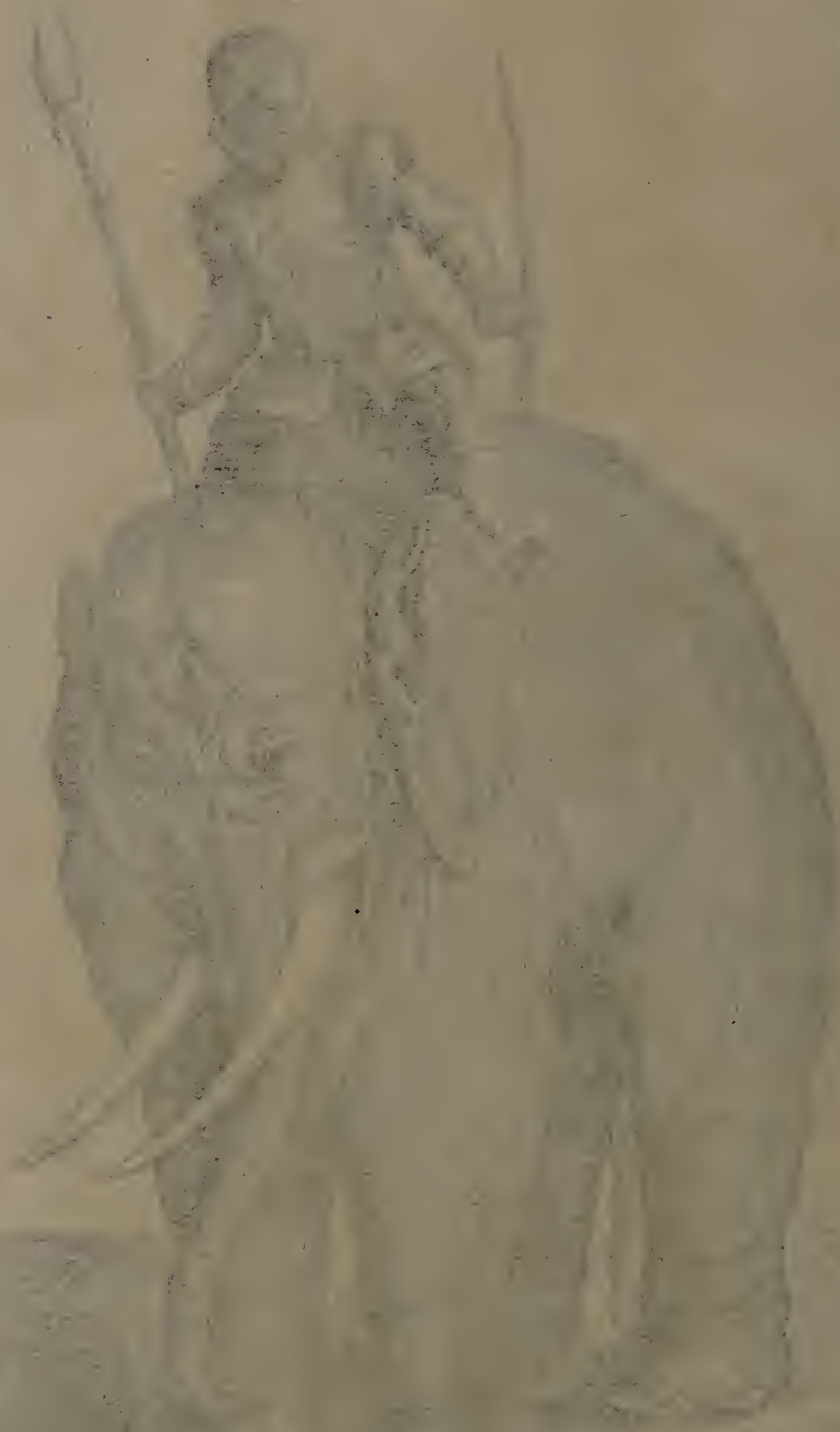

Elephas

Tab. IX

Elephas

Tab. X

Monoceros Unicornu

Capricornꝰ Marinꝰ

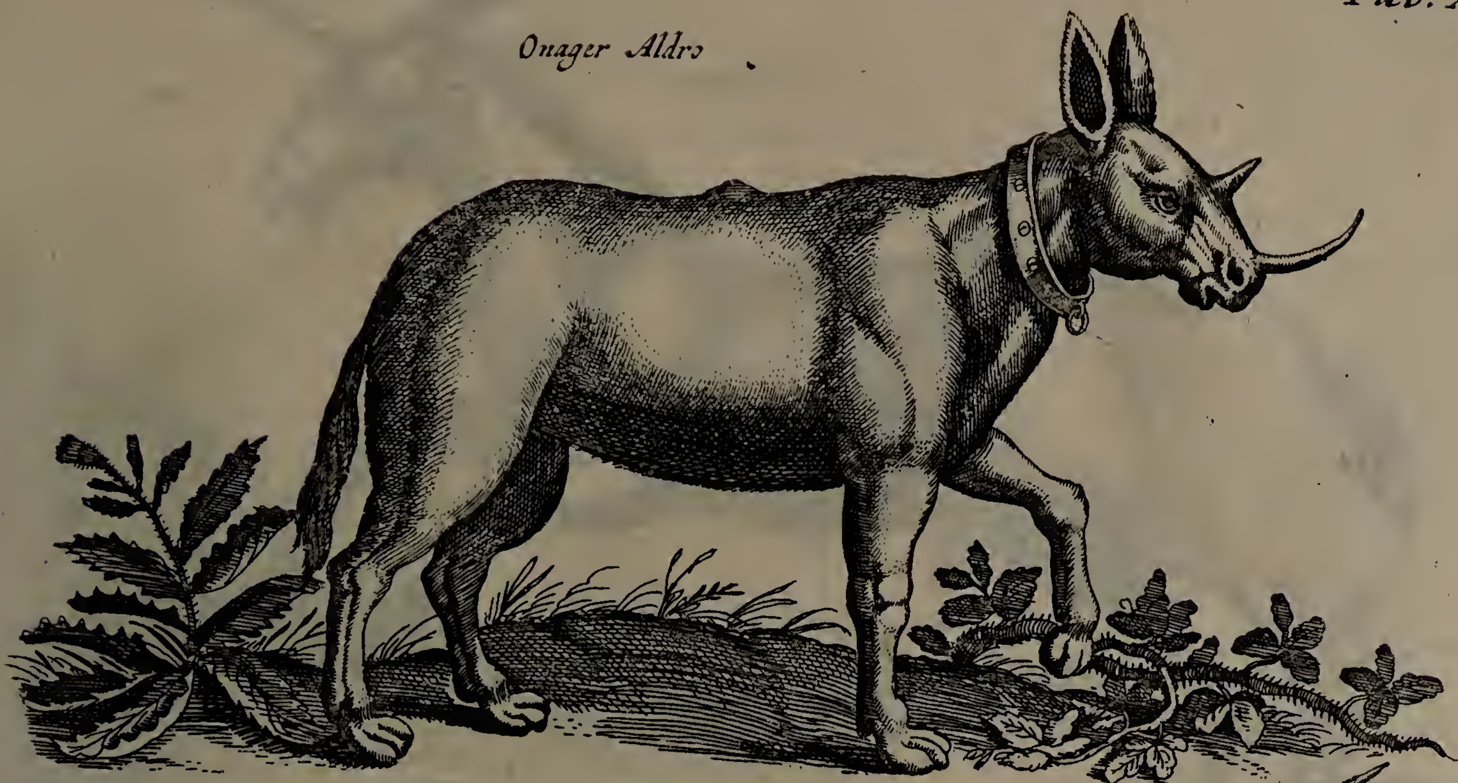

Monoceros Unicornu

Tab. XI

Onager Aldro

Monoceros ſeu Unicornu Iubatus

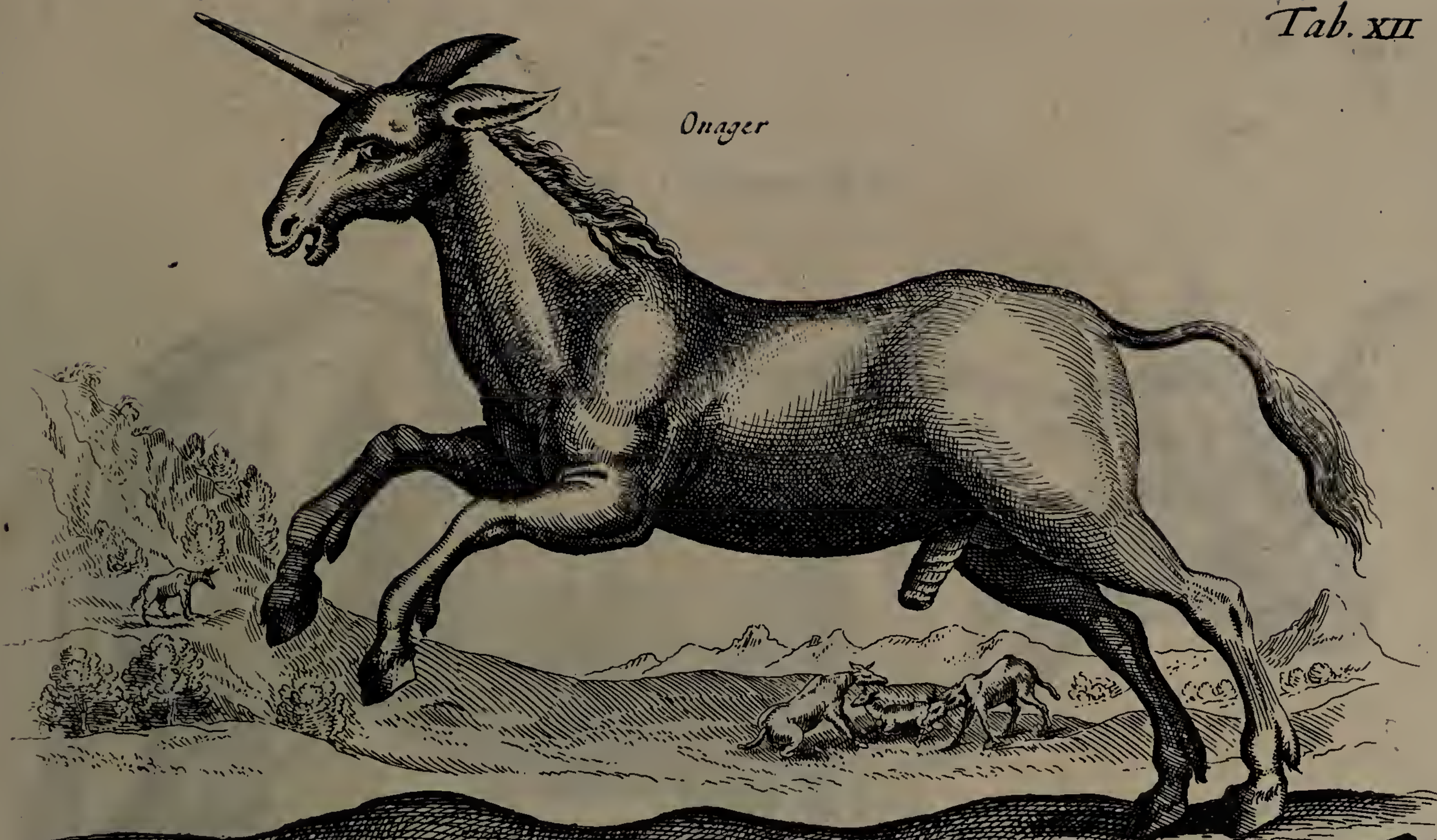

Monoceros ſeu Unicornu aliud

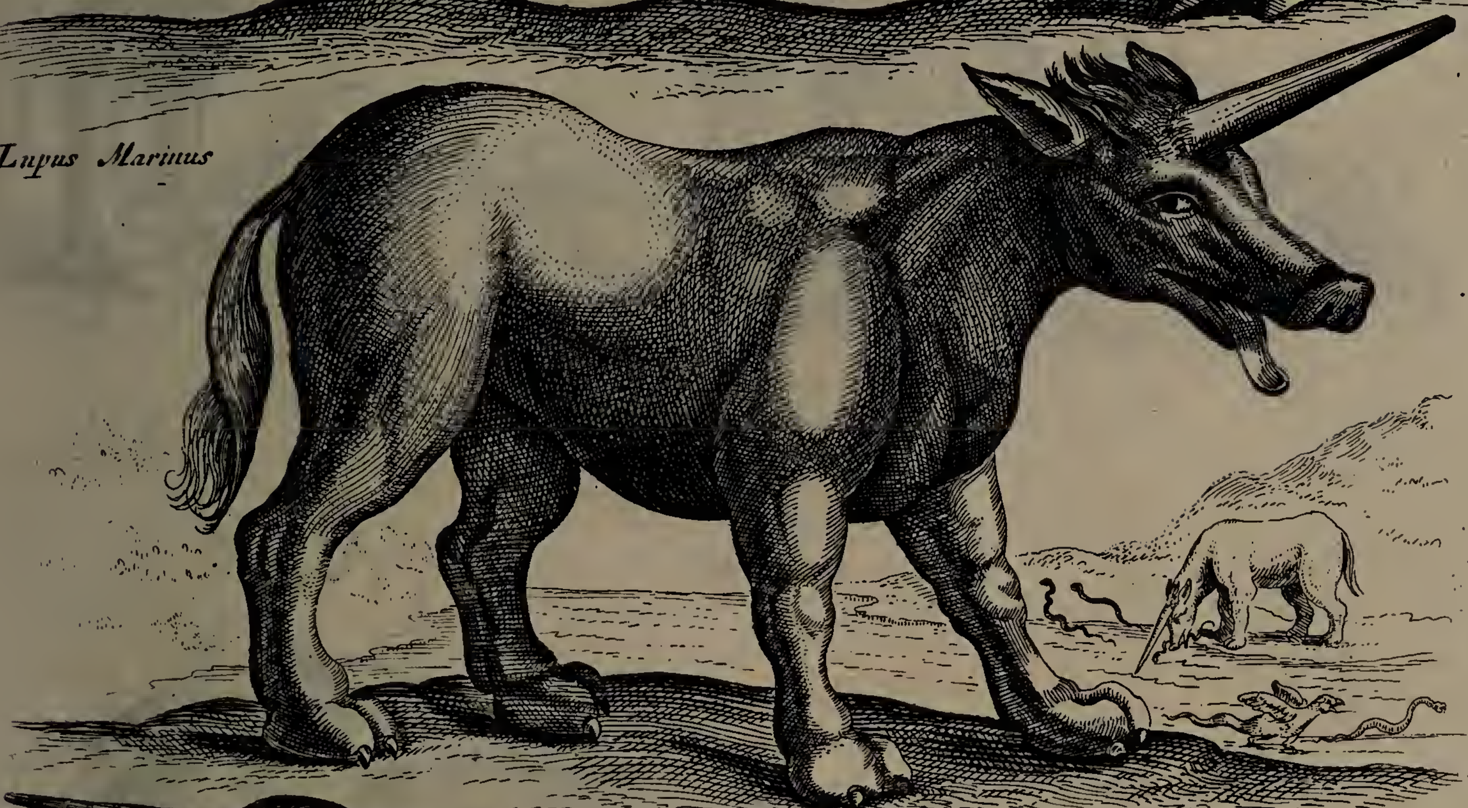

Tab. XII

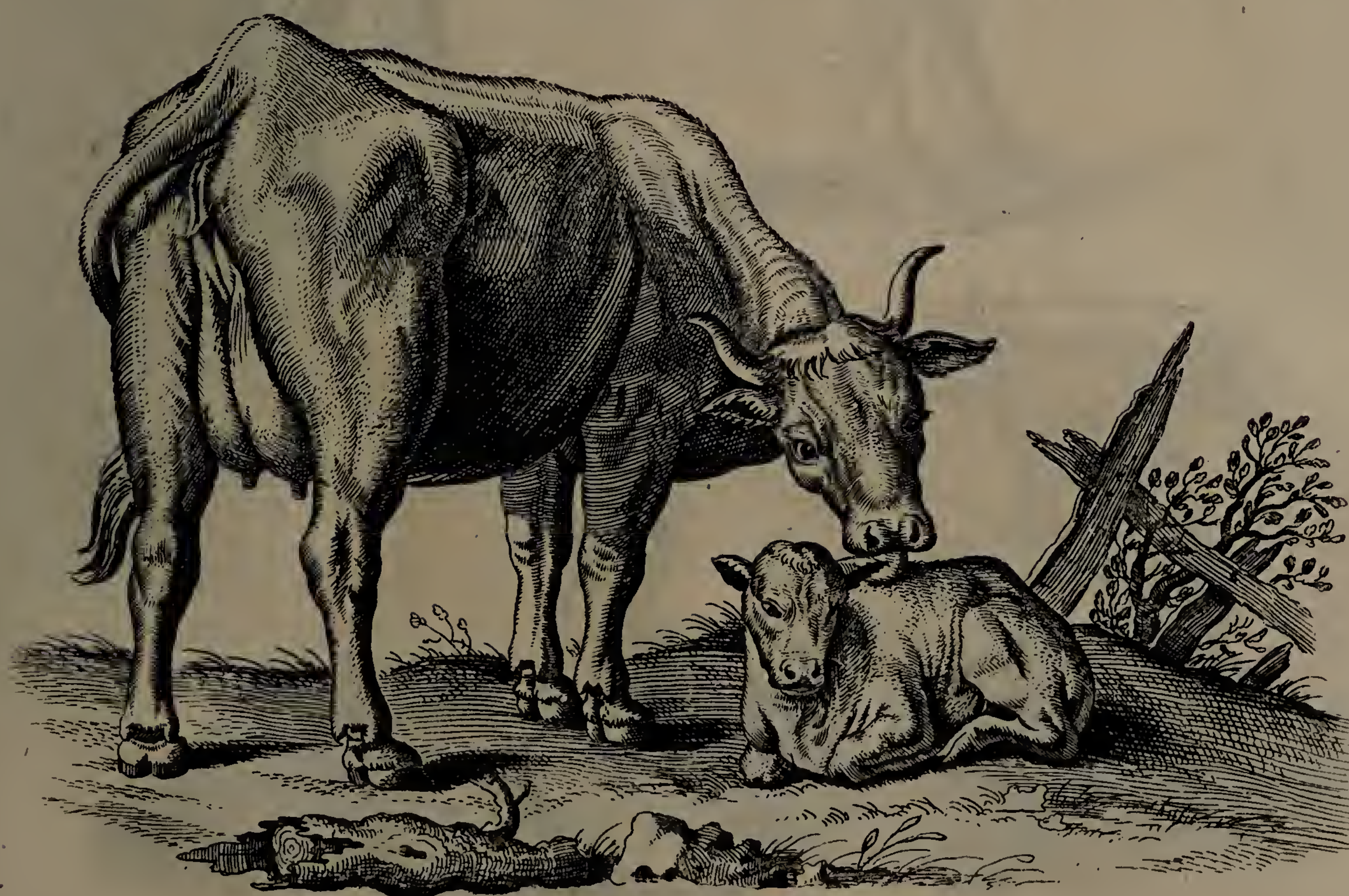

Taurus Castratus Bos

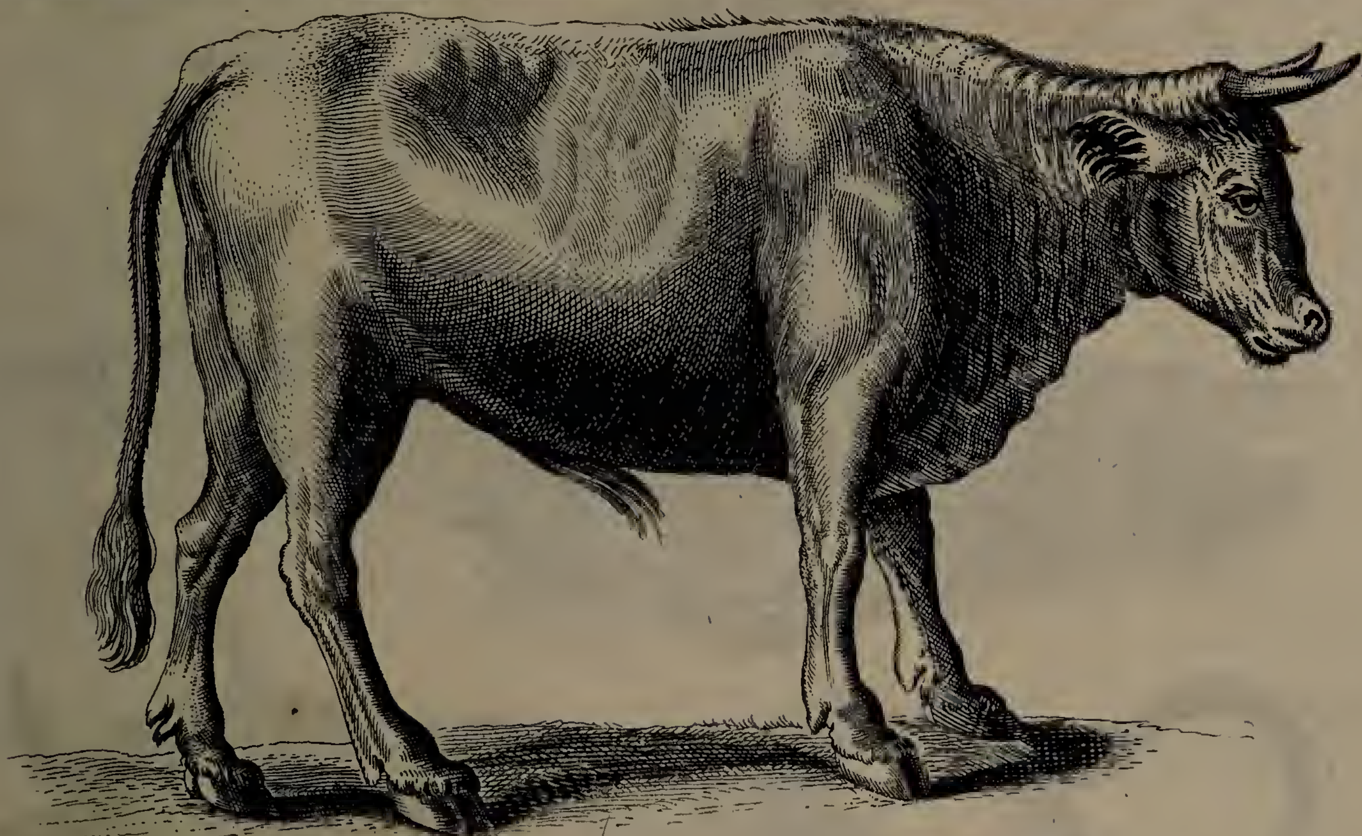
Vacca et Vitulus

Bos Domesticus

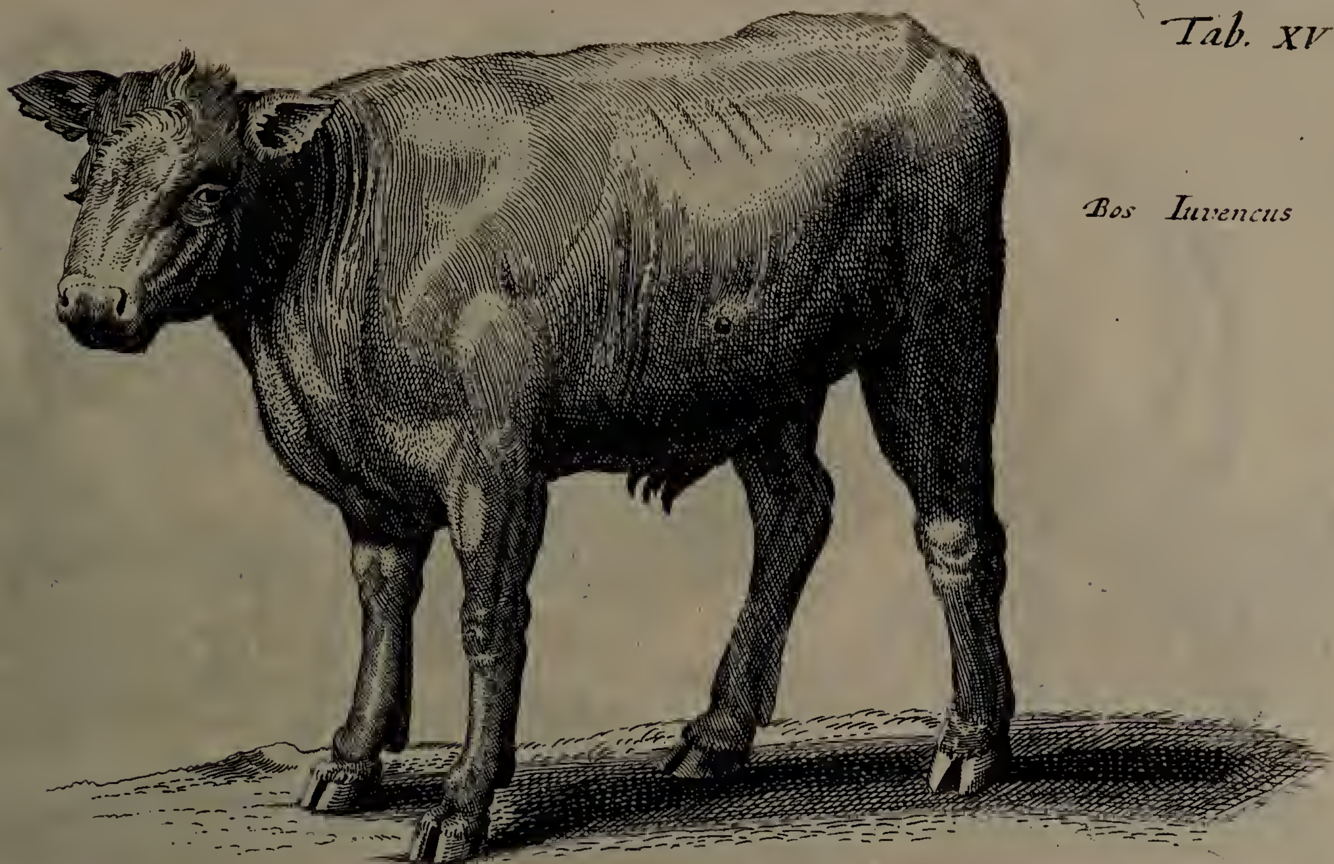

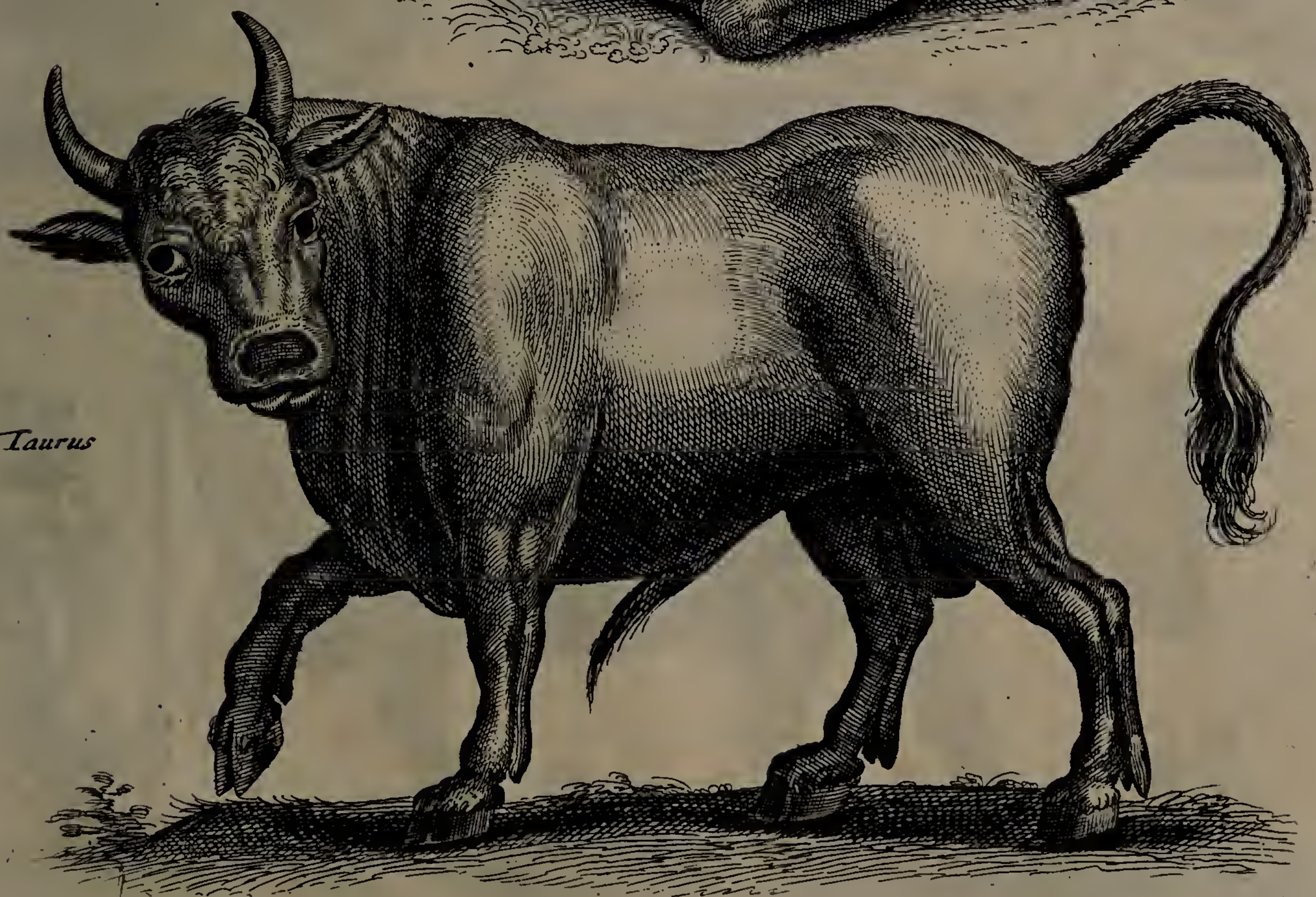

Bos Iuvencus

Vitulus

Taurus

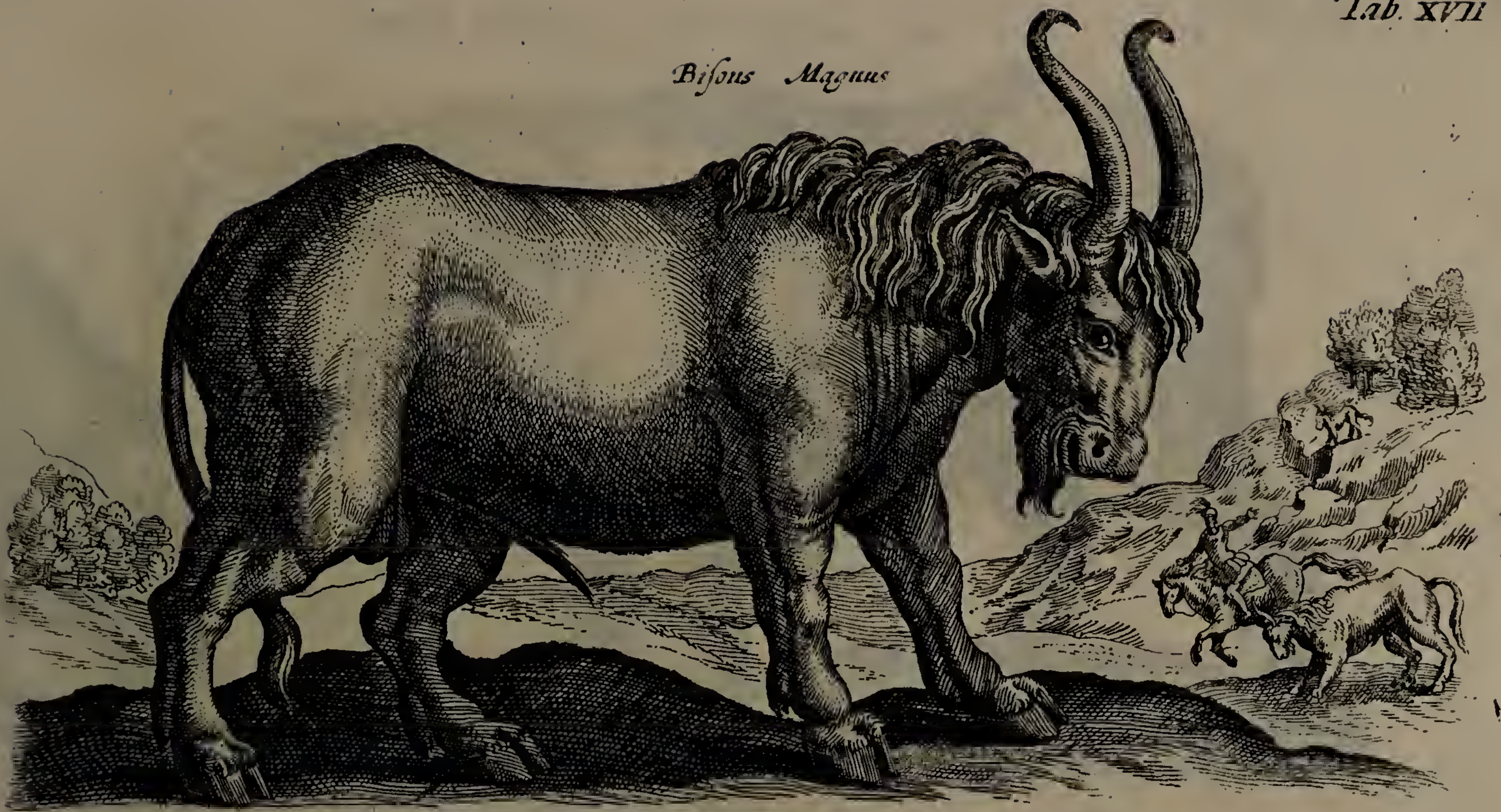

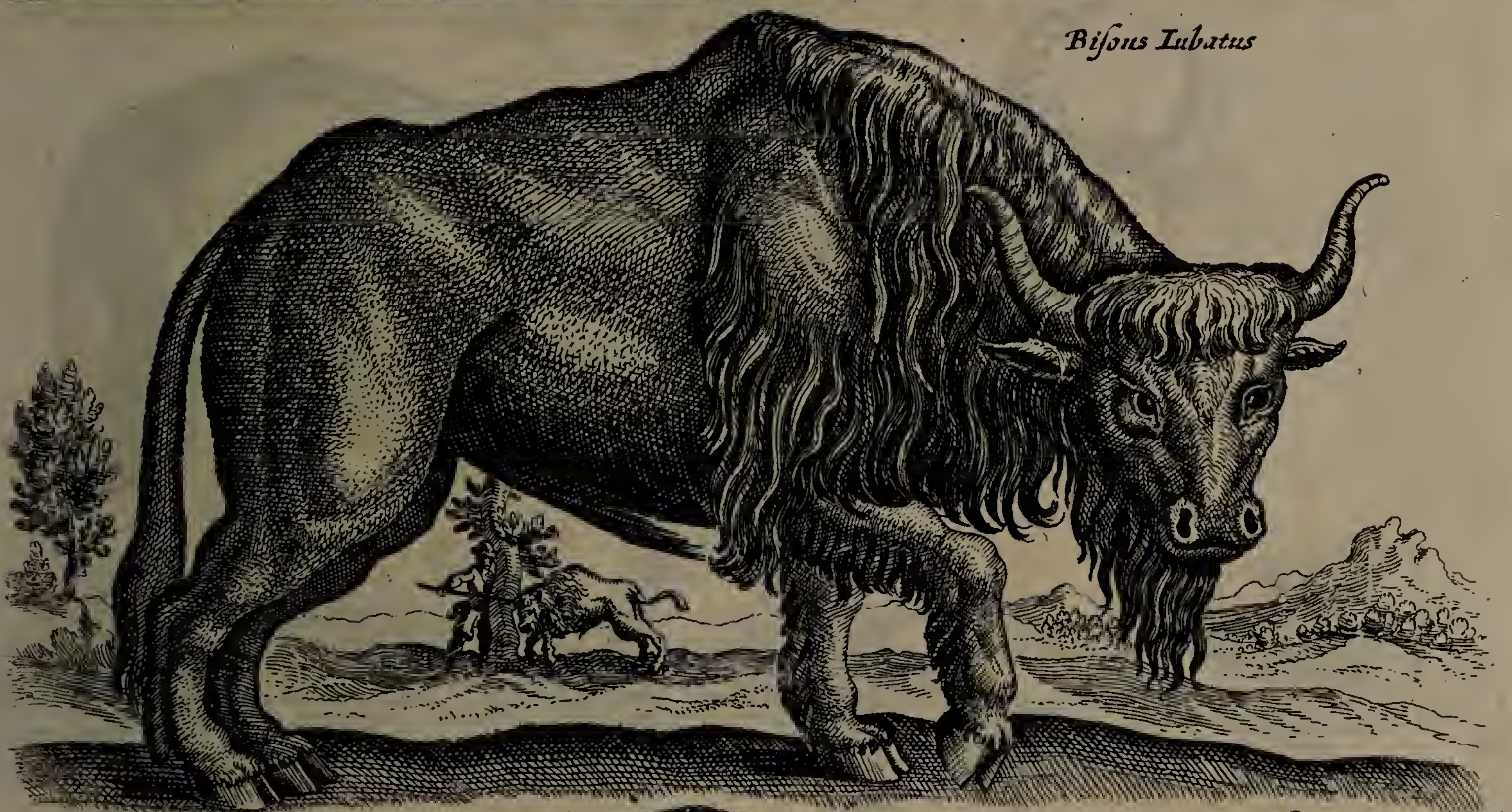

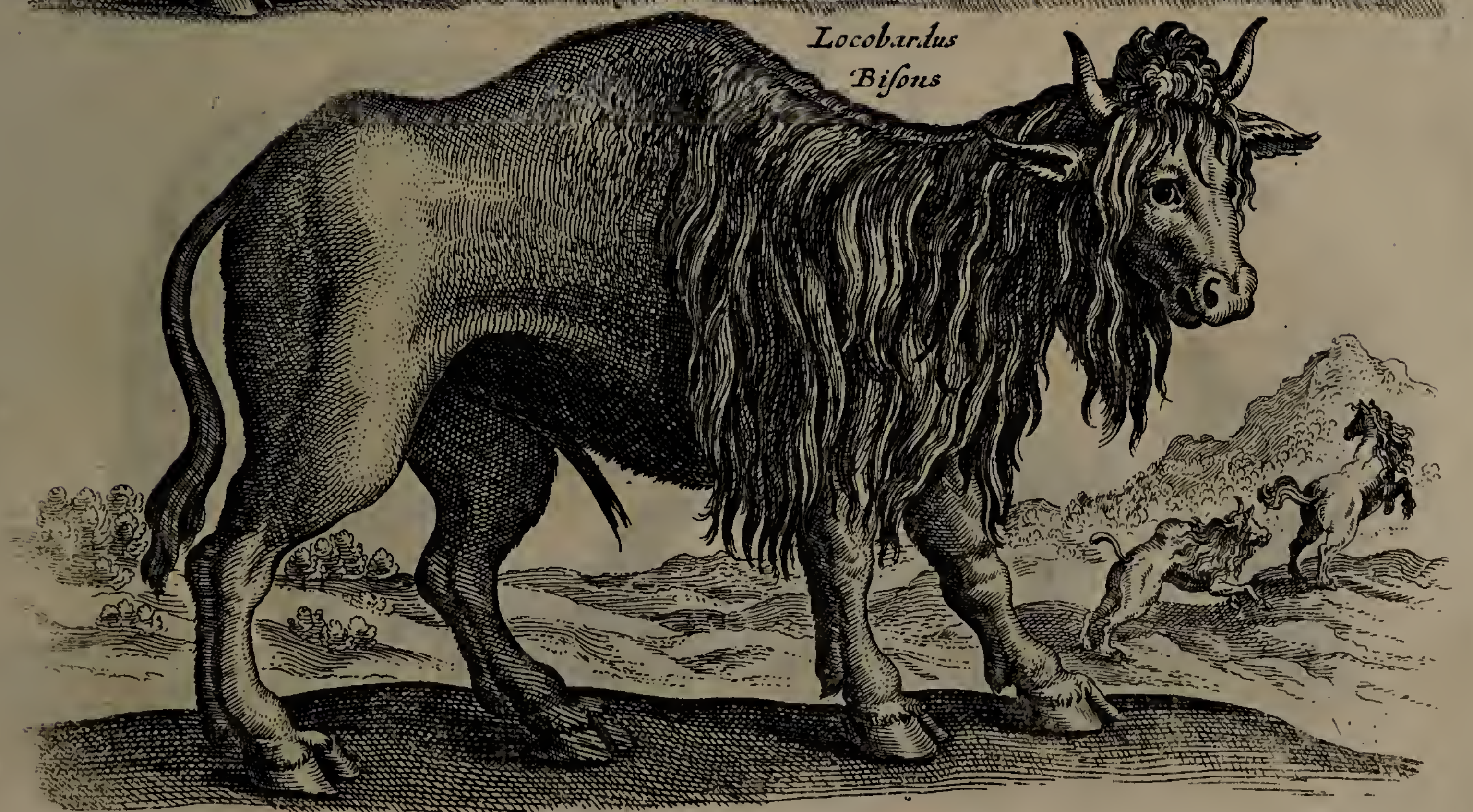

Bison

Bubalus Indicus

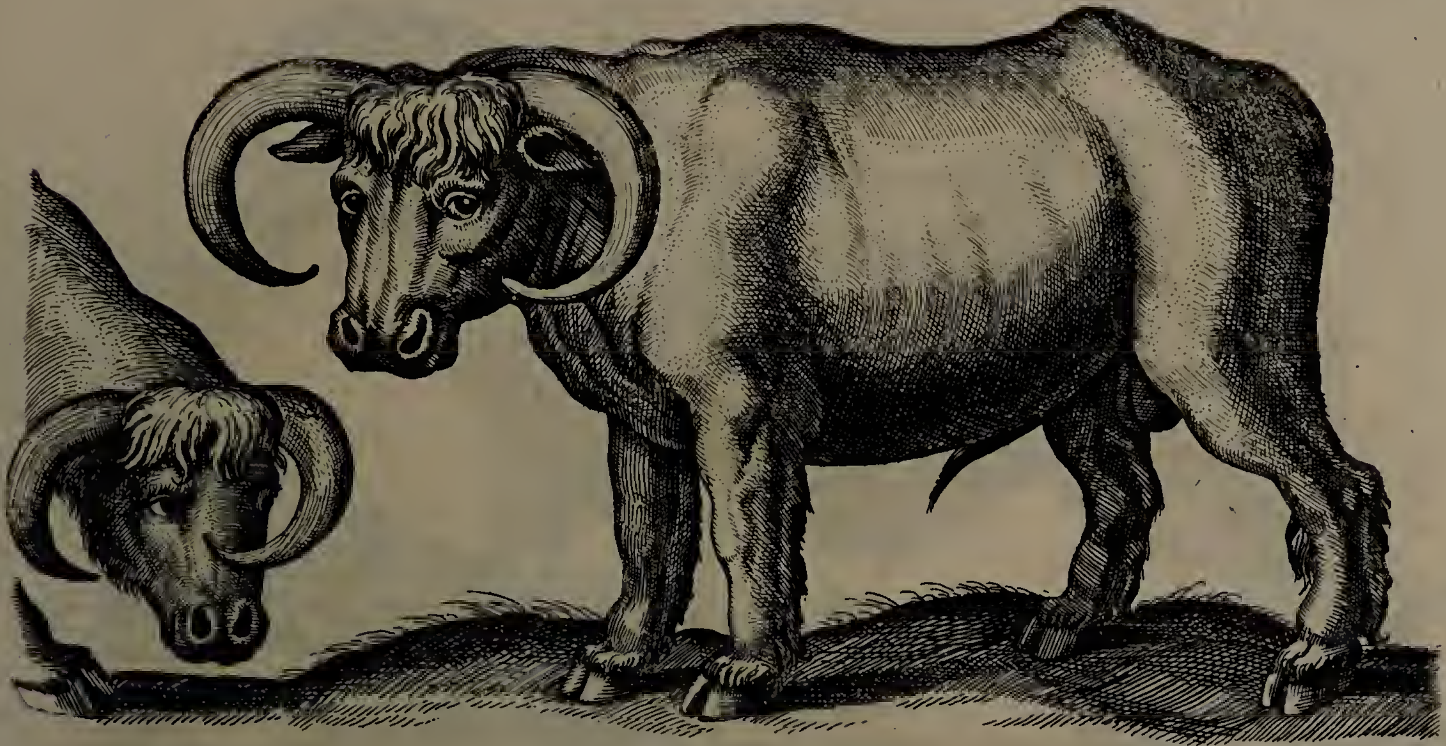

Vacca Indica

Bisons Magnus

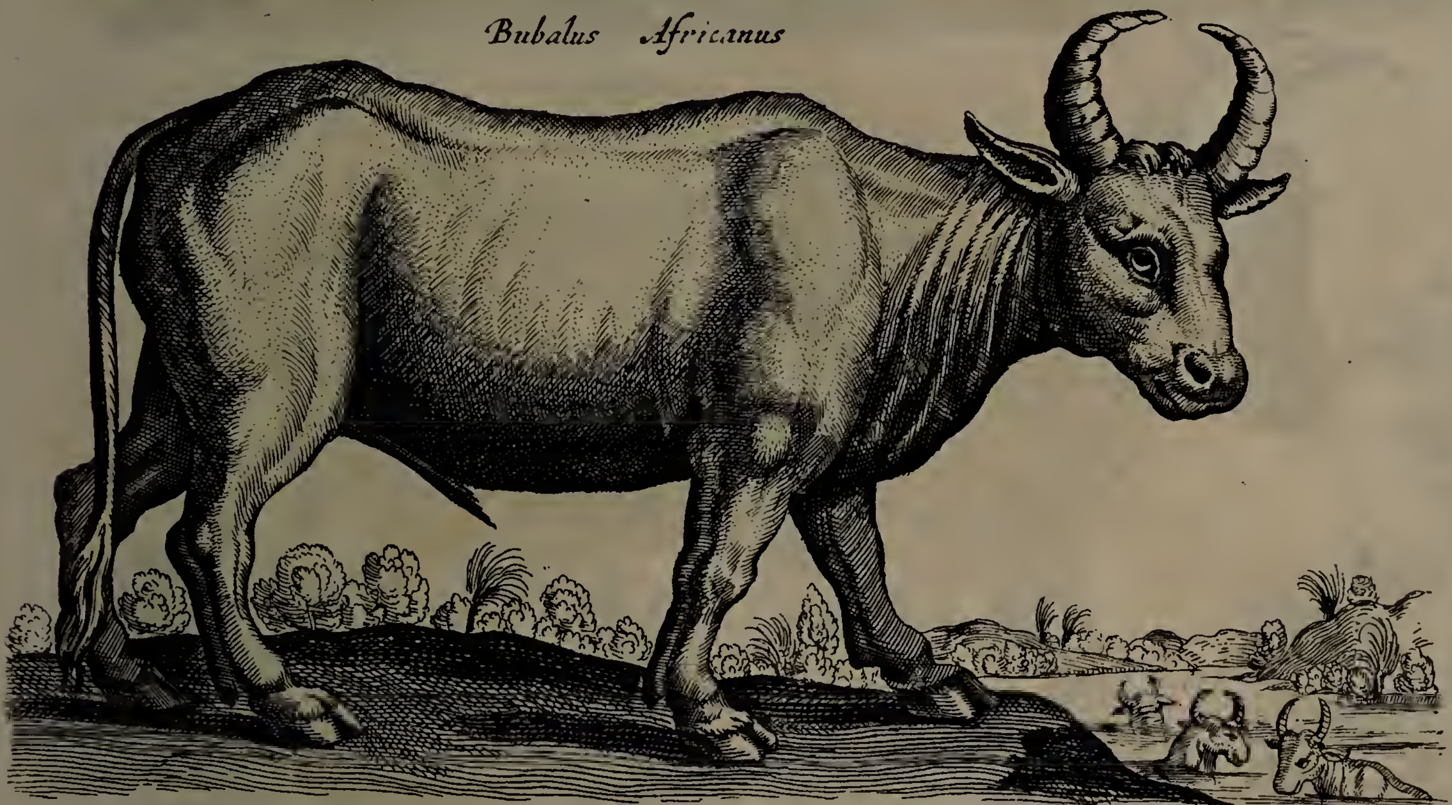

Bisons Iubatus

Locobardus
Bisons

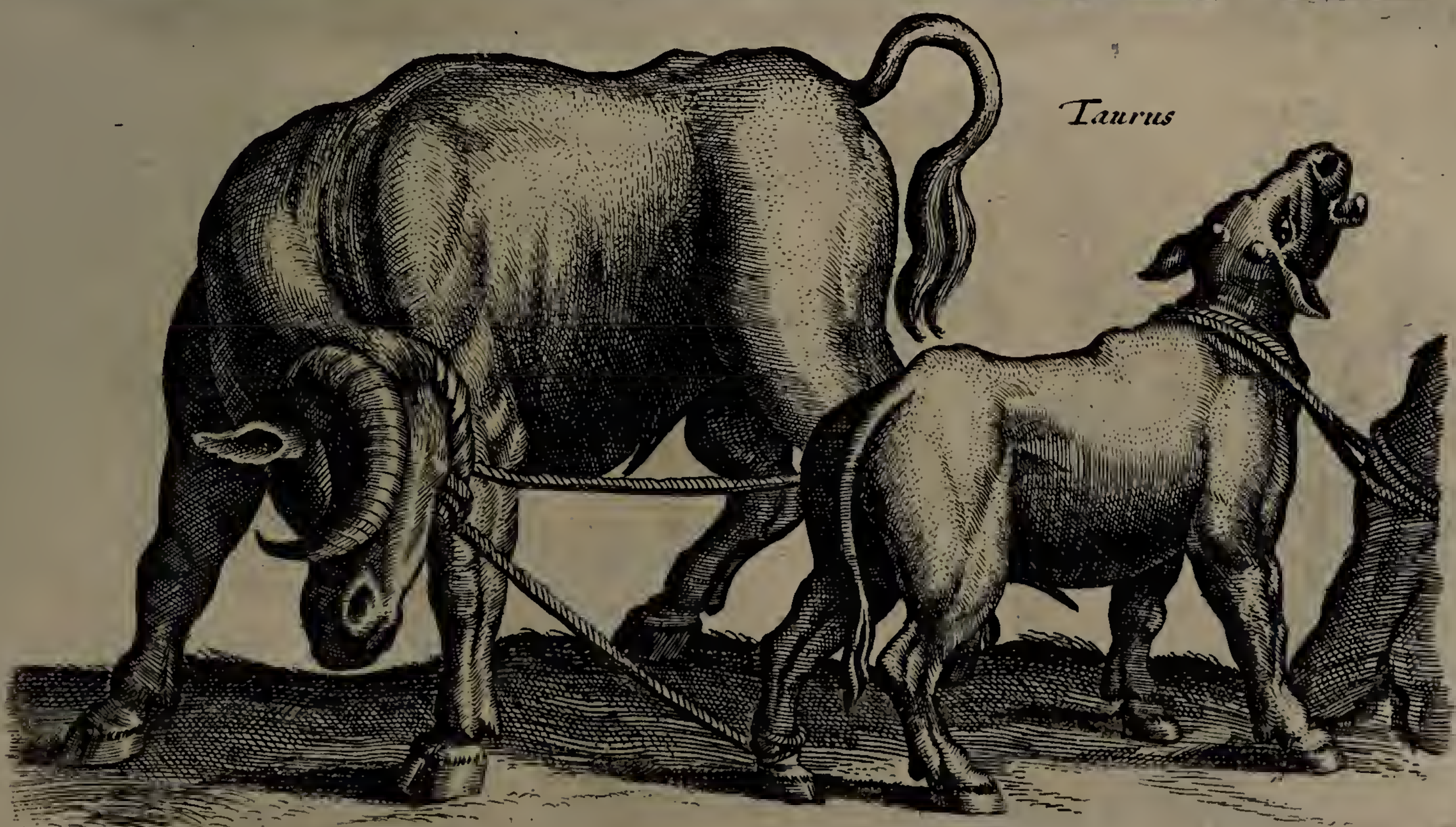
Bonaſus Muniſter tauri ſilveſtris Species.

Bubalus Africanus

Taurus

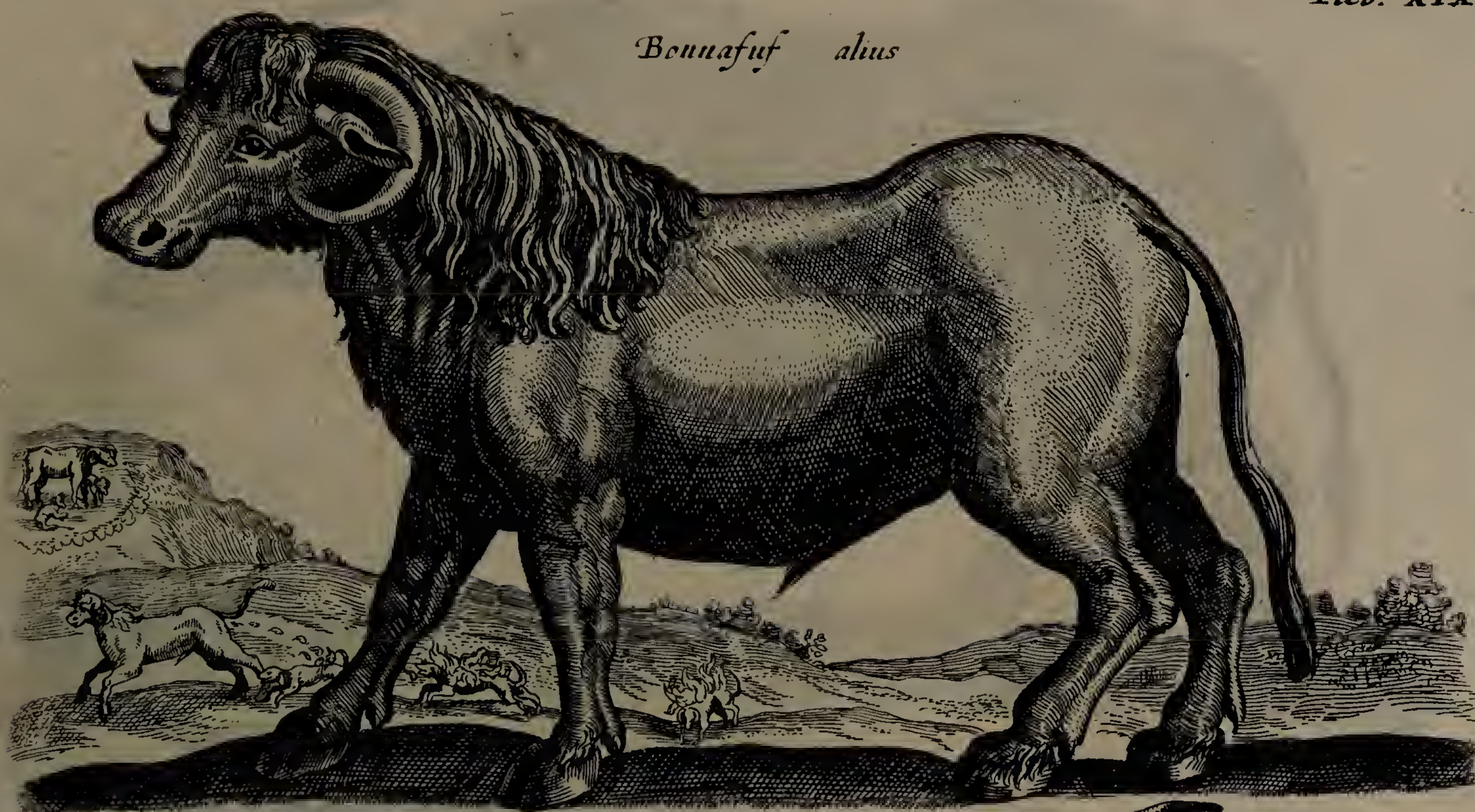

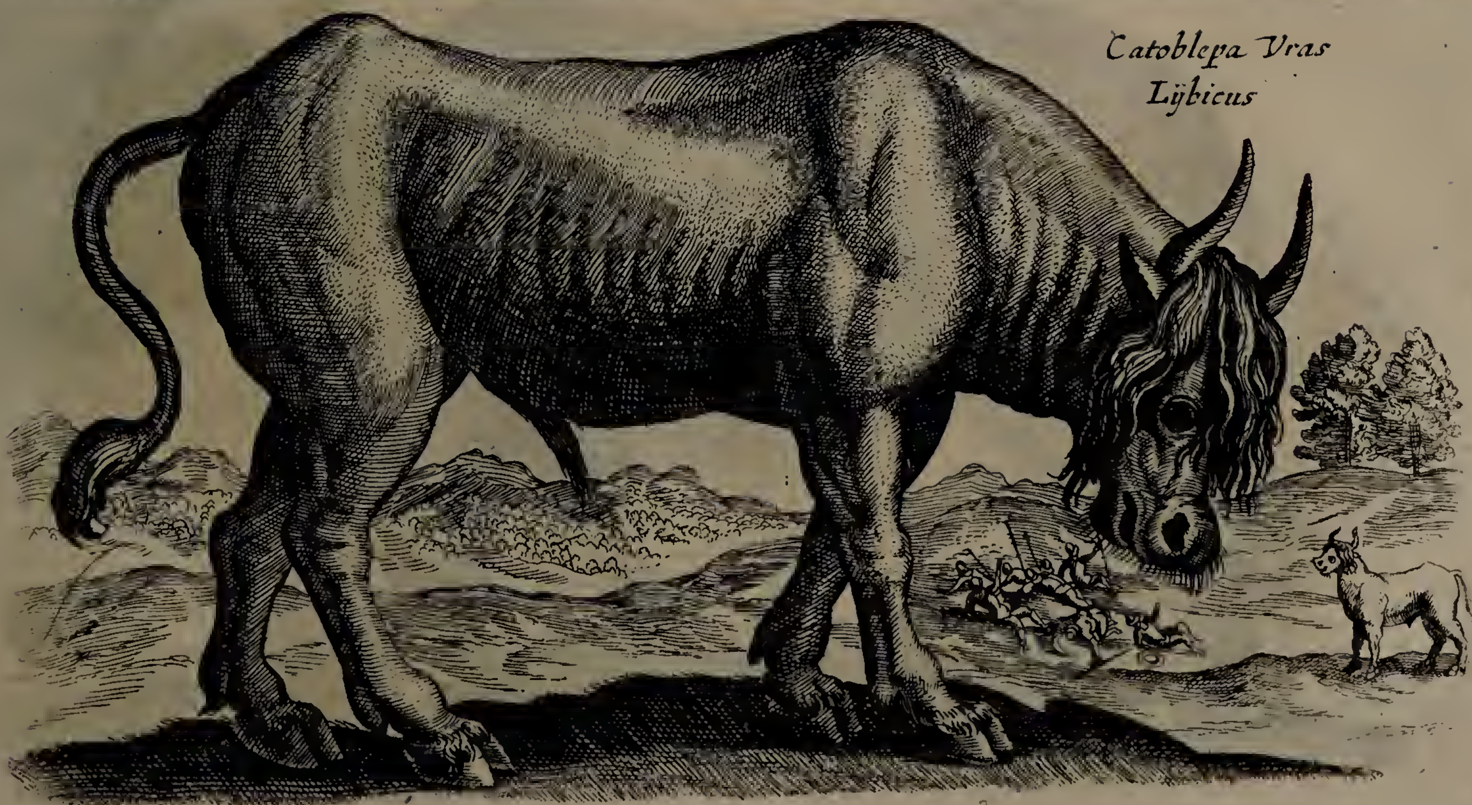

Tab. XIX

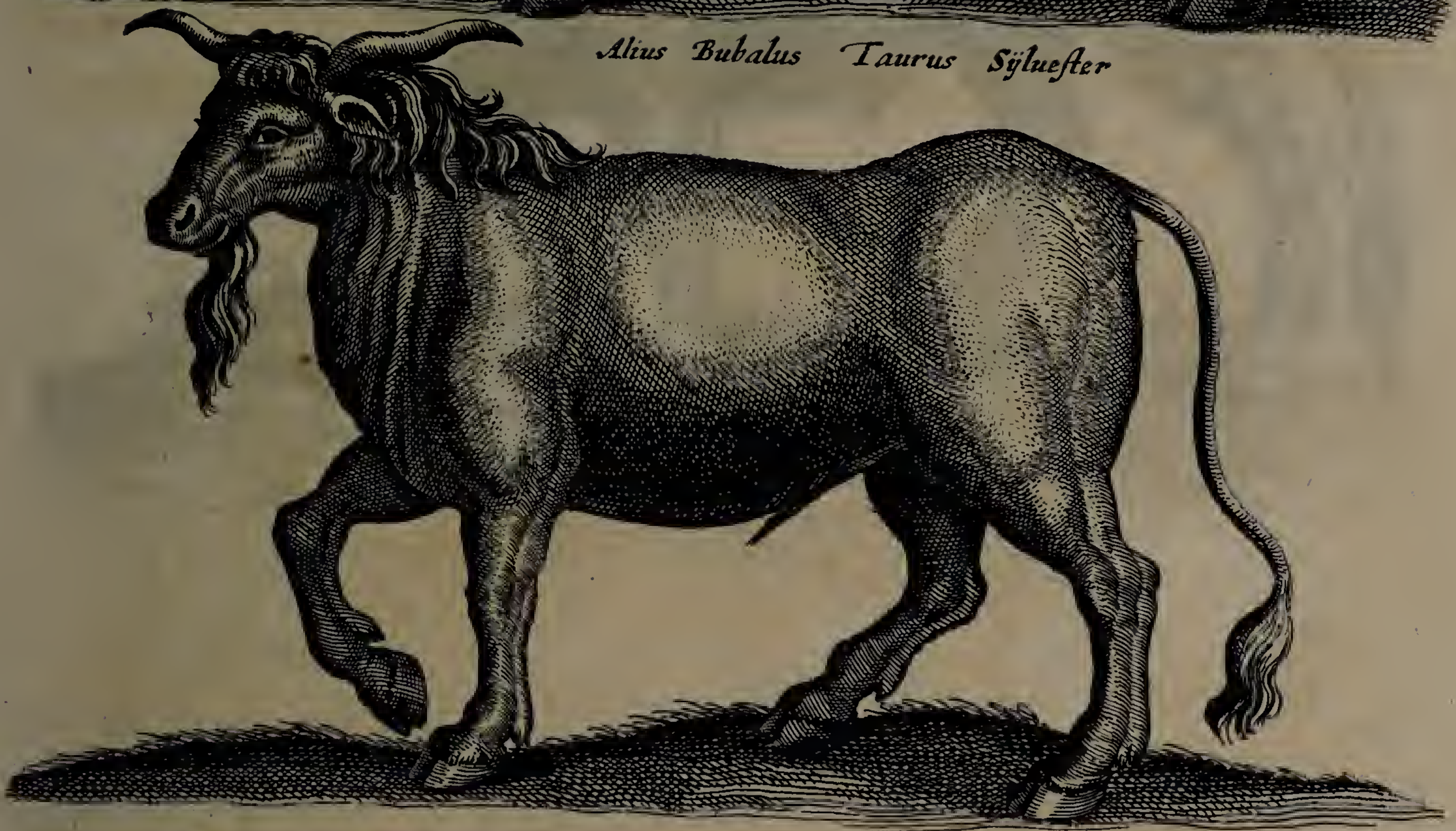

Bubalus

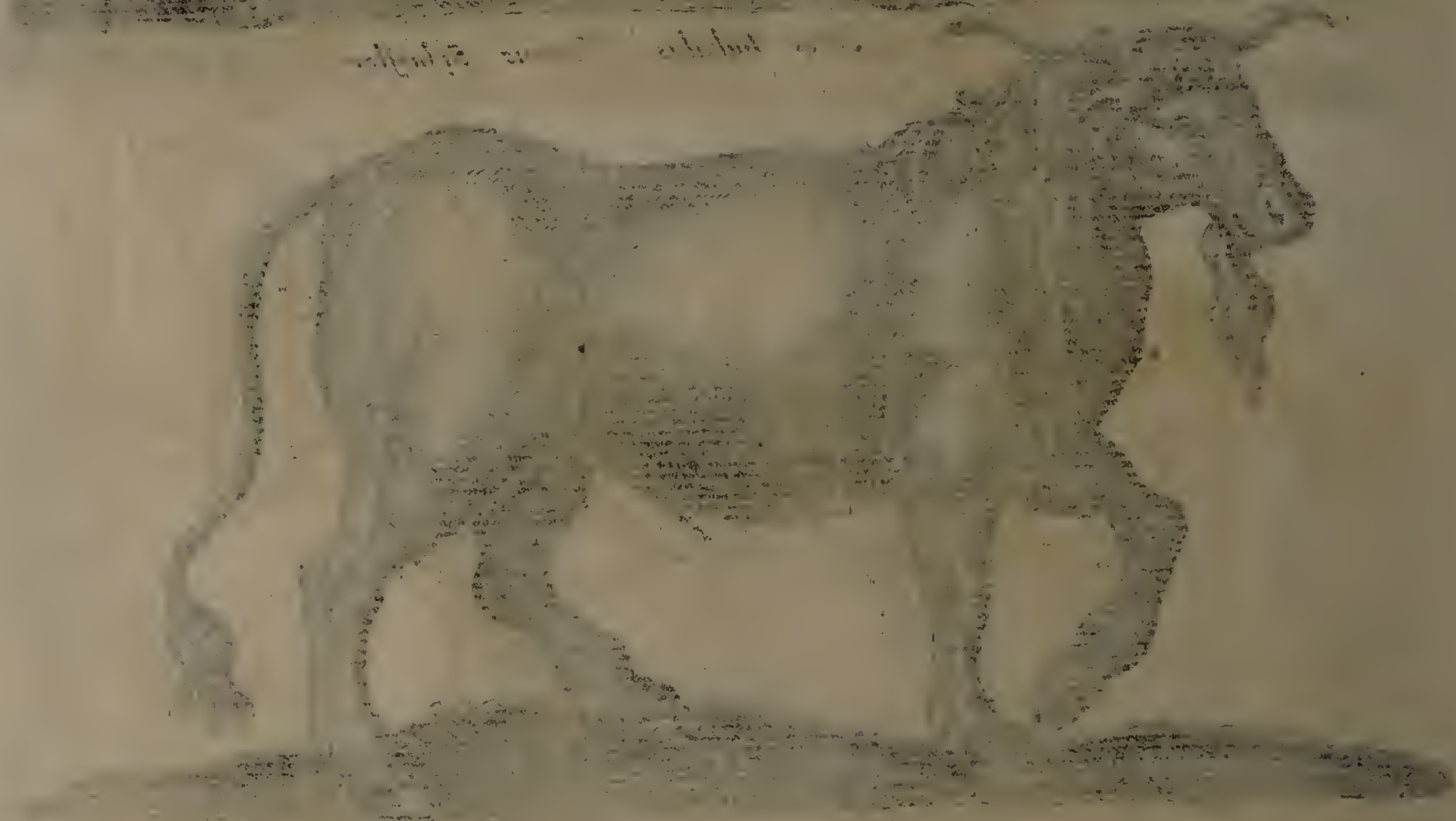
Alius Bubalus Taurus Sÿlueſter

Vrus

Bos Scythicus

Bubali Iuvenci

Aries

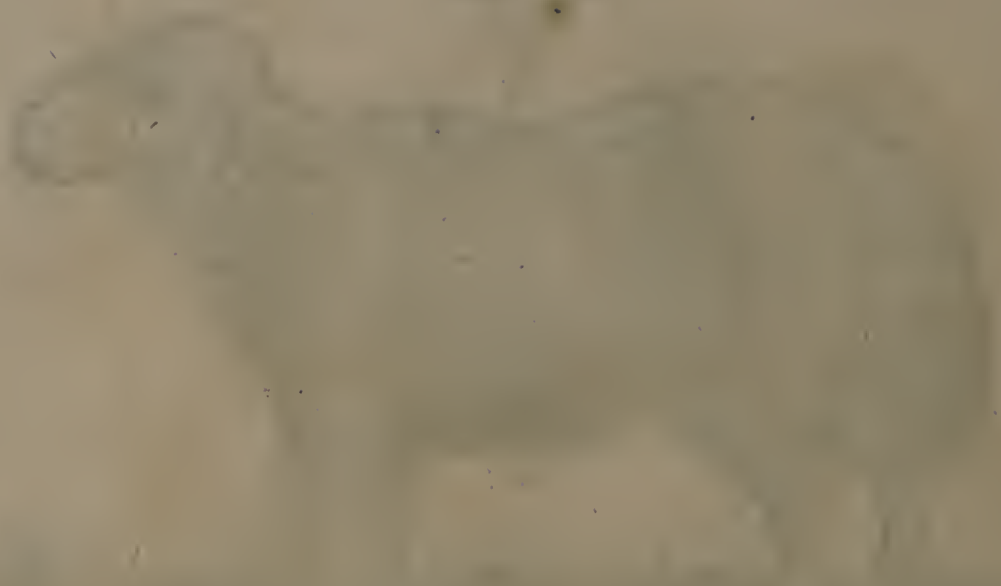

Vervex
Agnus

Ovis Peregrina

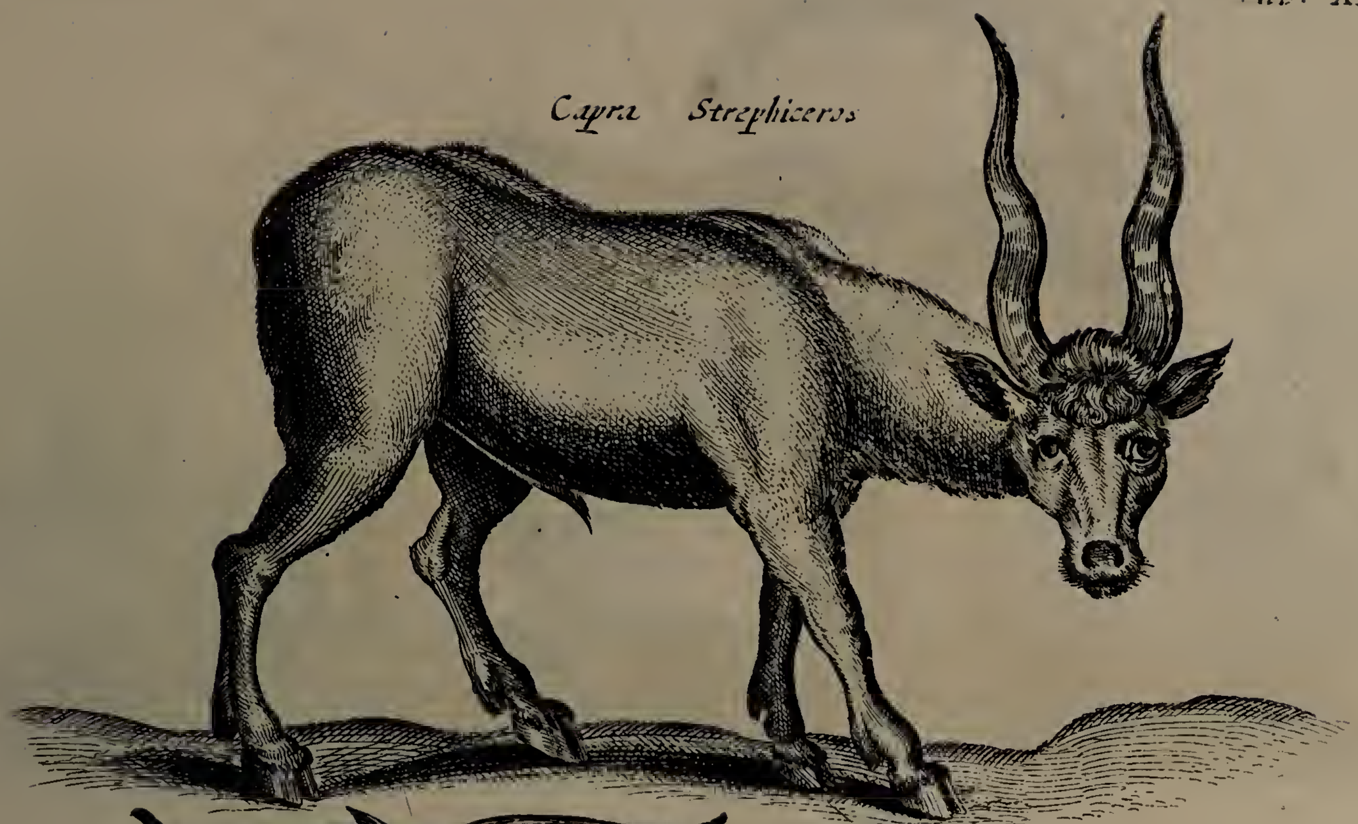

Vervex alius.

Vervex alius Peregrinus

Ovis Arabica

Capra Strephiceros

Eale

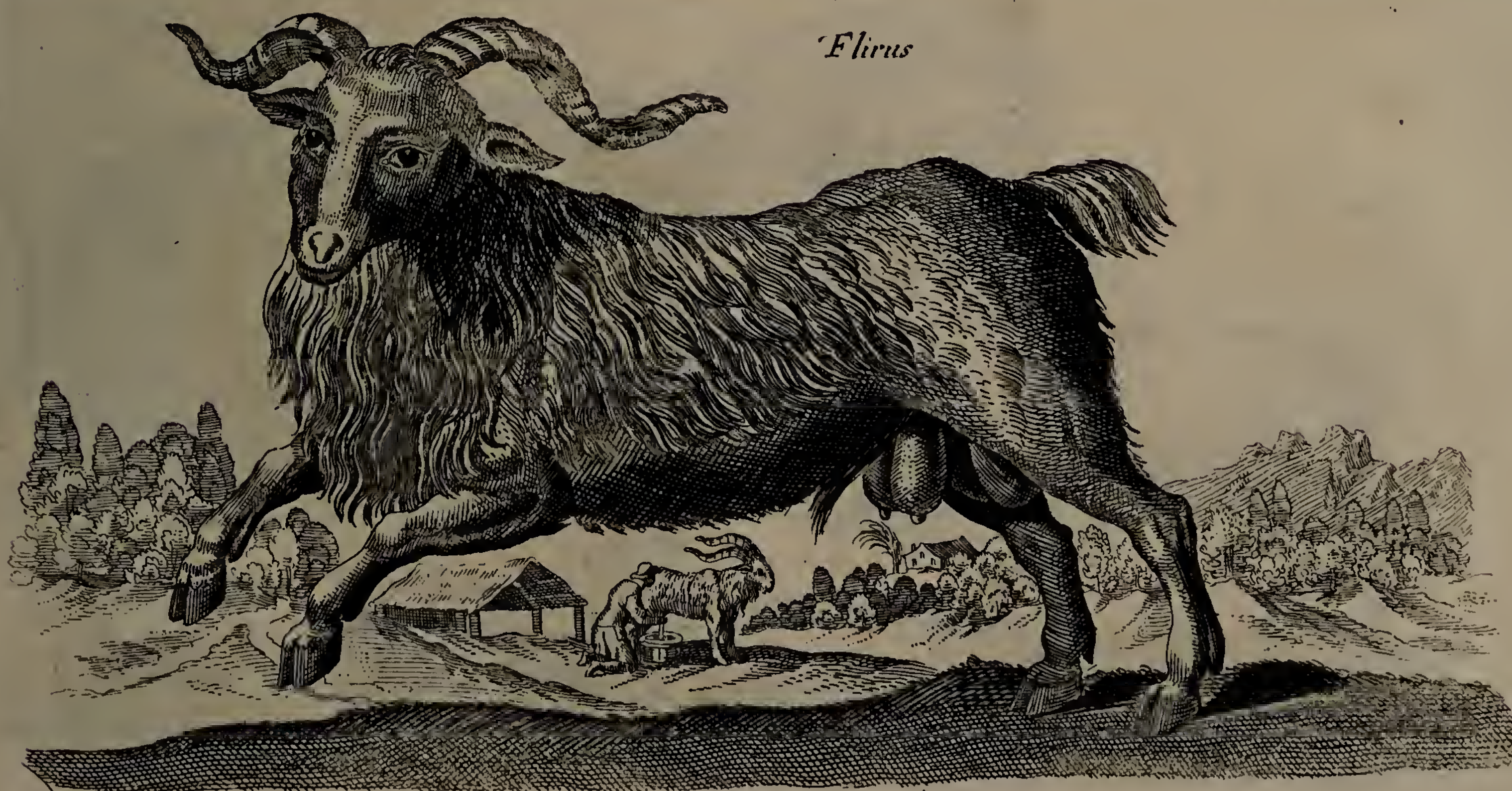

Alicorn

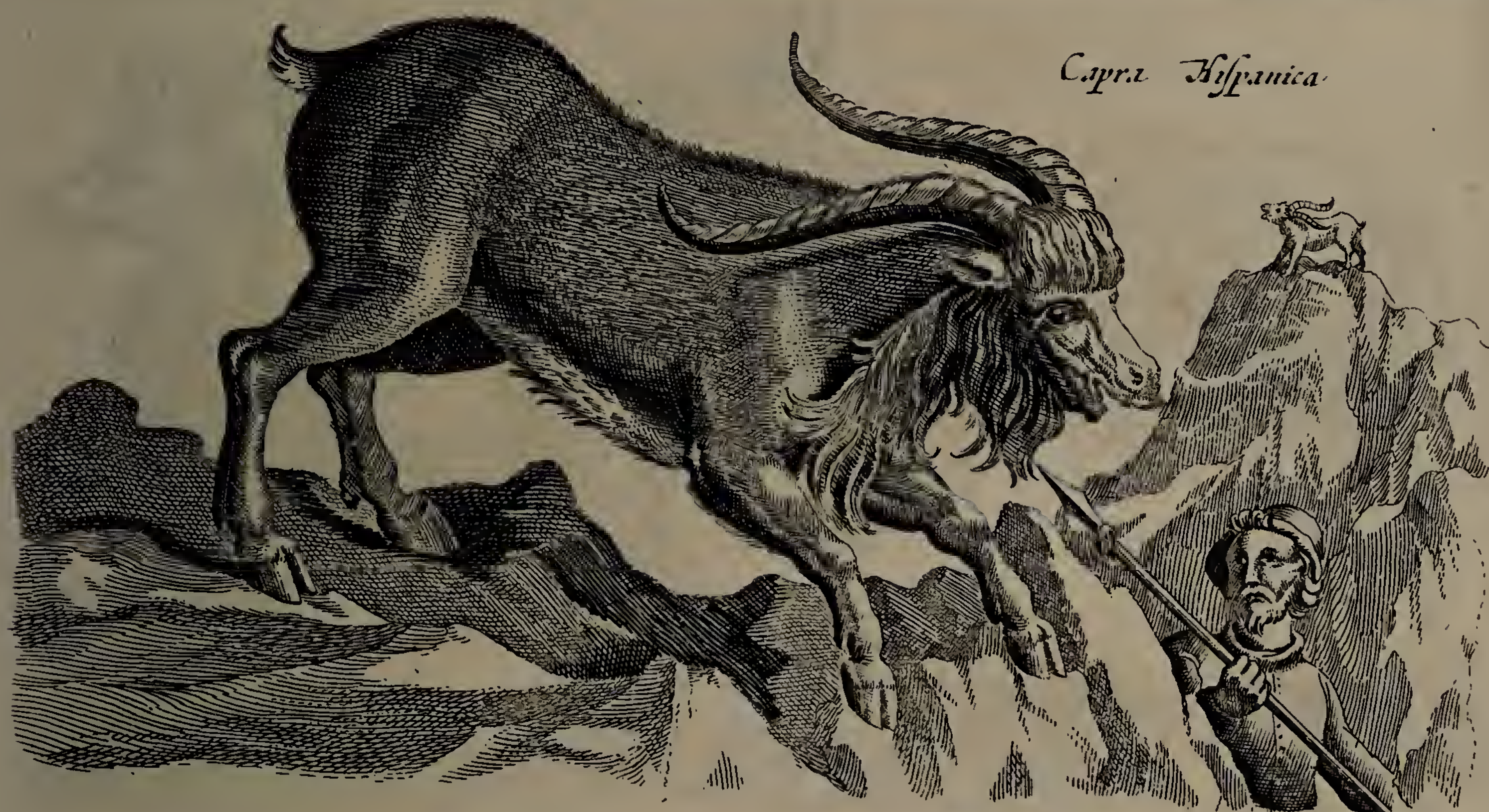

Ibex

Capra Lybica

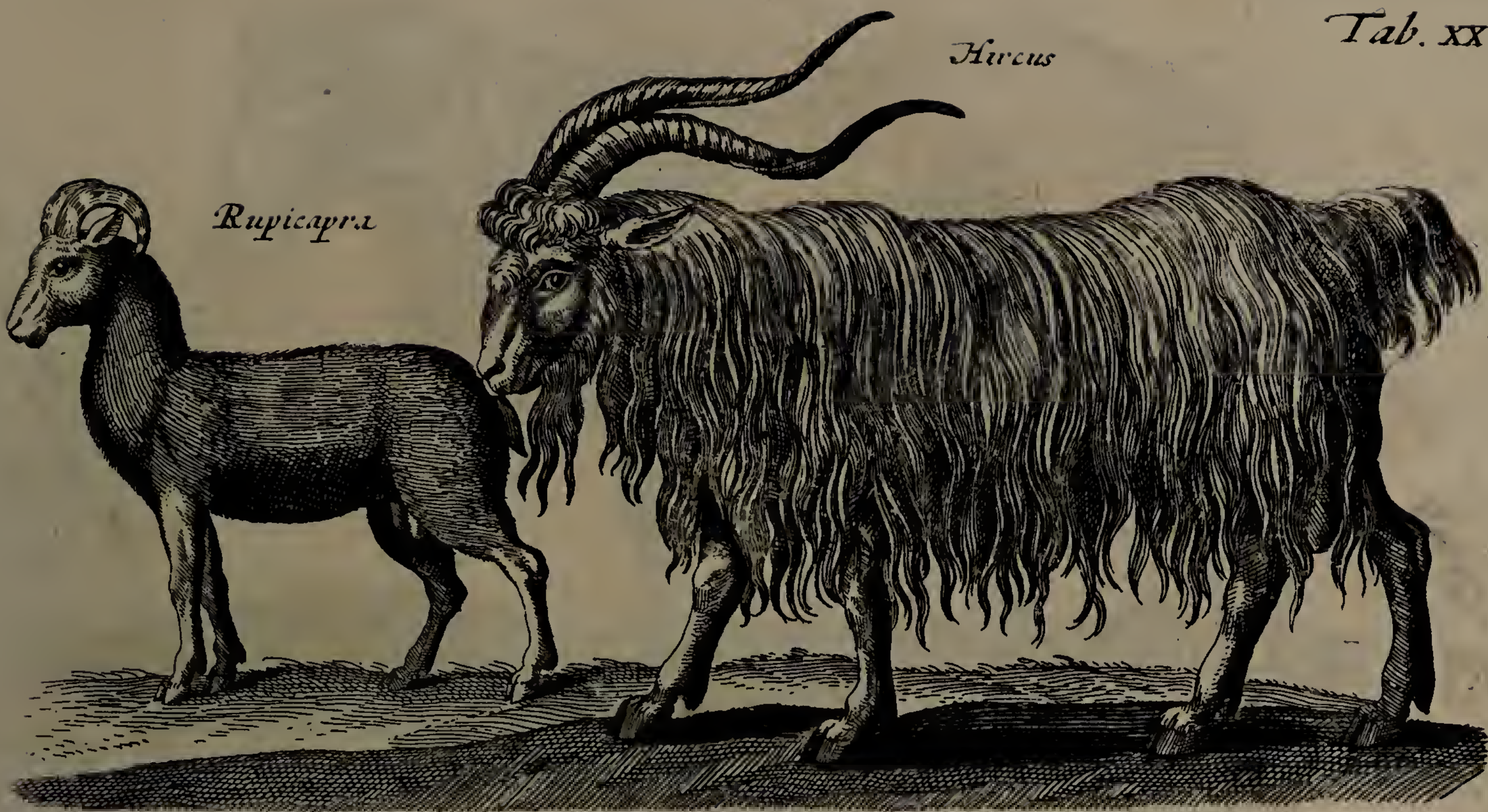

Flirus

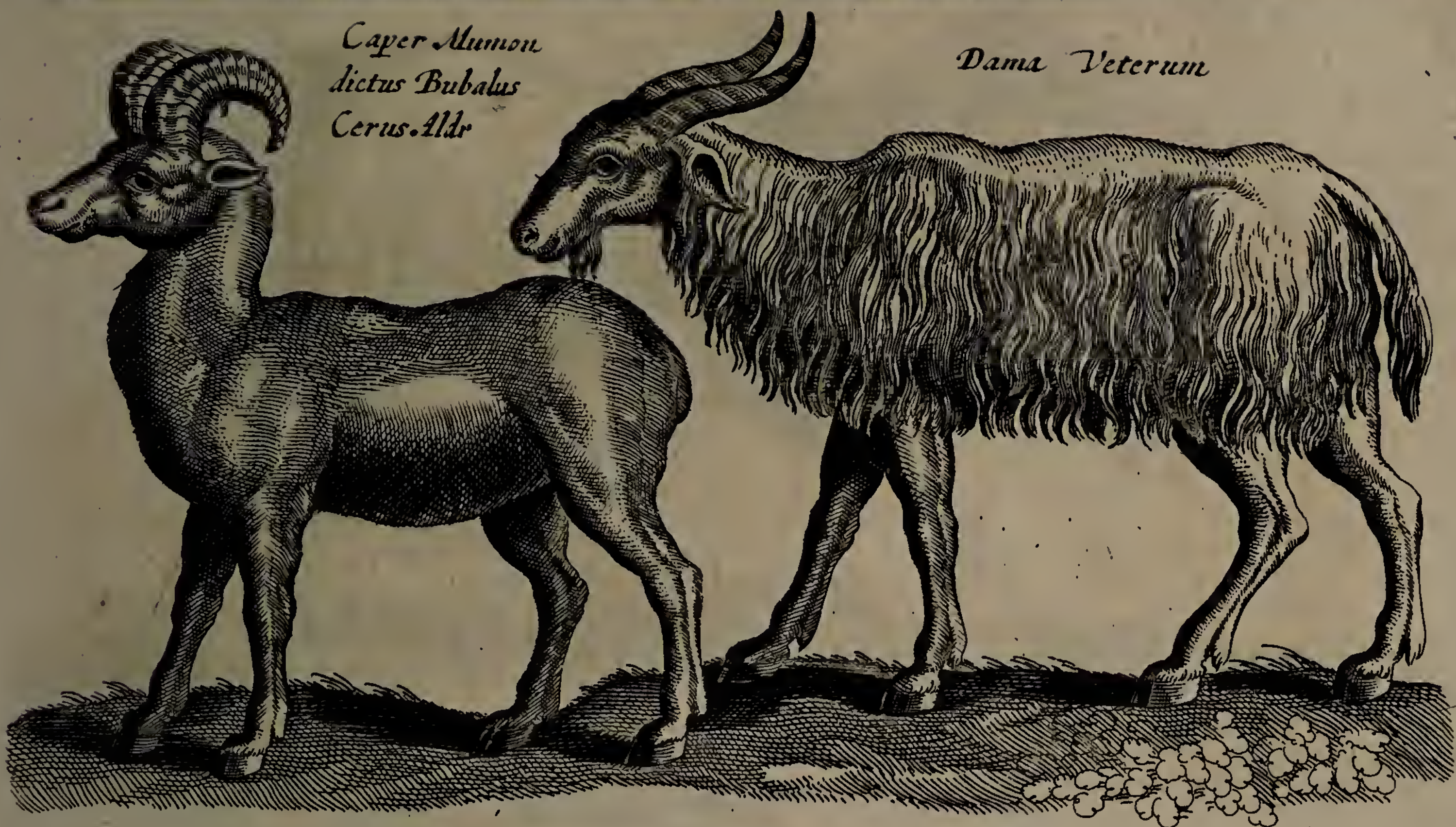

Tab. XXVI
Capra
Capra Canis

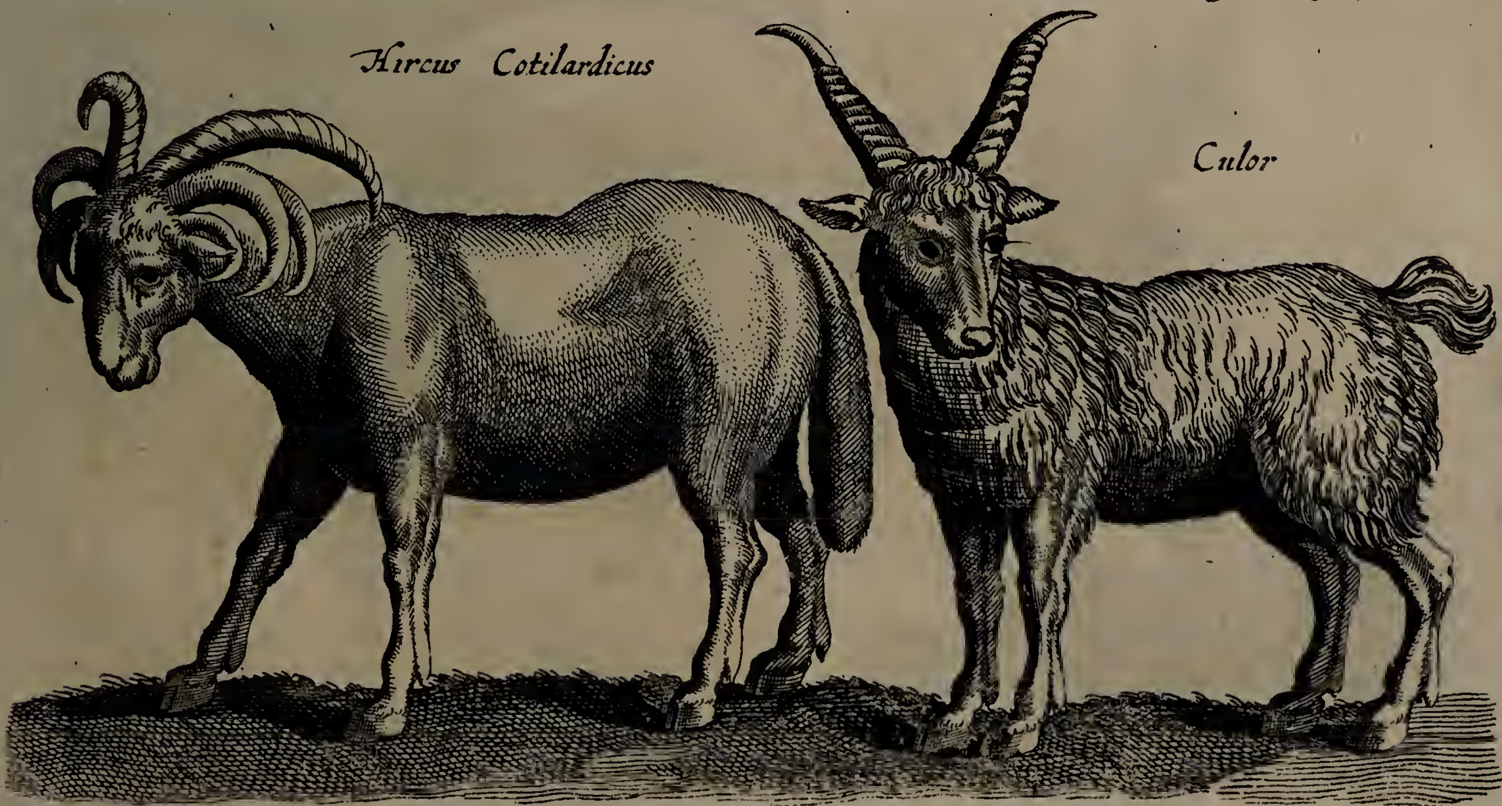

Capra Hispanica

Capra Mambrina
Capra Mambrina

Tab. XXVII.

Hircus
Rupicapra

Caper Mumon
dictus Bubalus
Cerus. Aldr
Dama Veterum

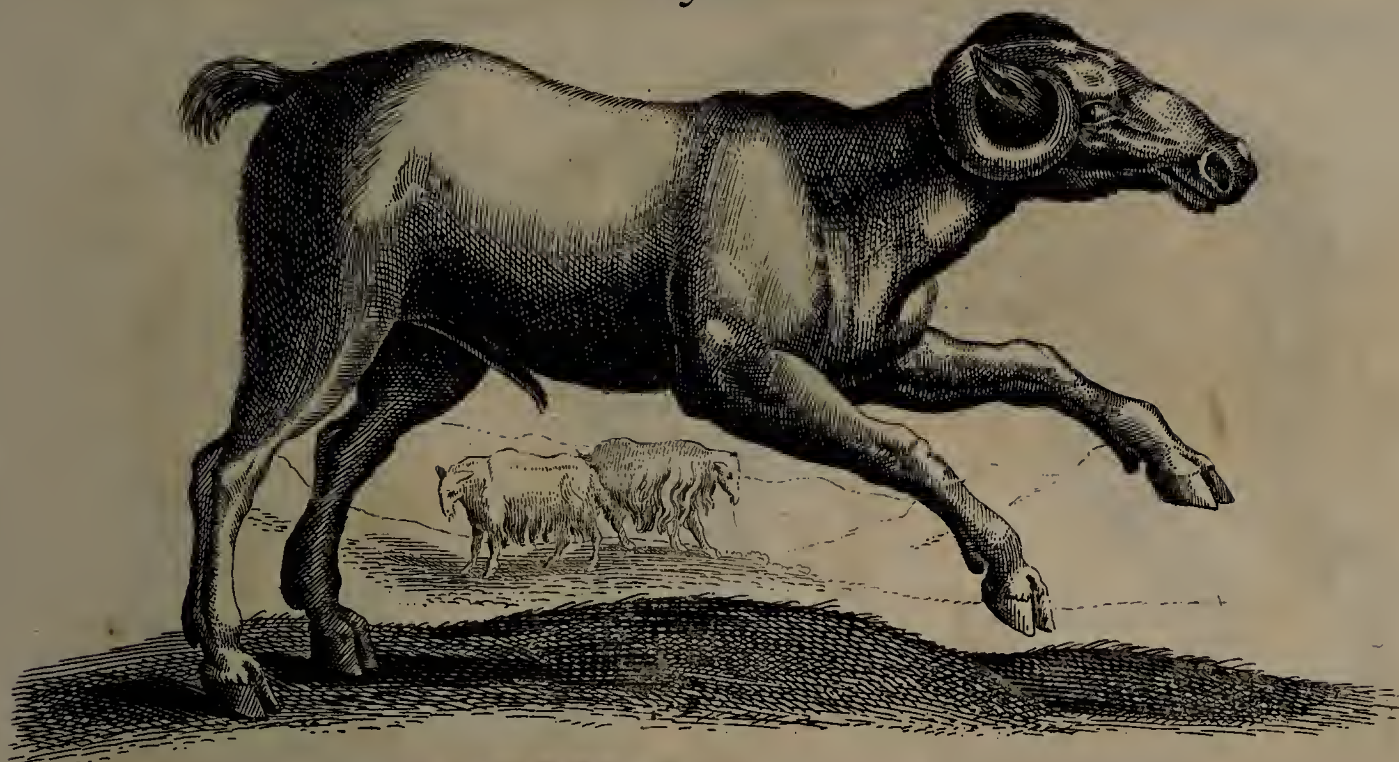

Hircus Cotilardicus
Culor

Ibex Sÿluester Sardus

Musimona

Trais Vel Ibex

Gazella

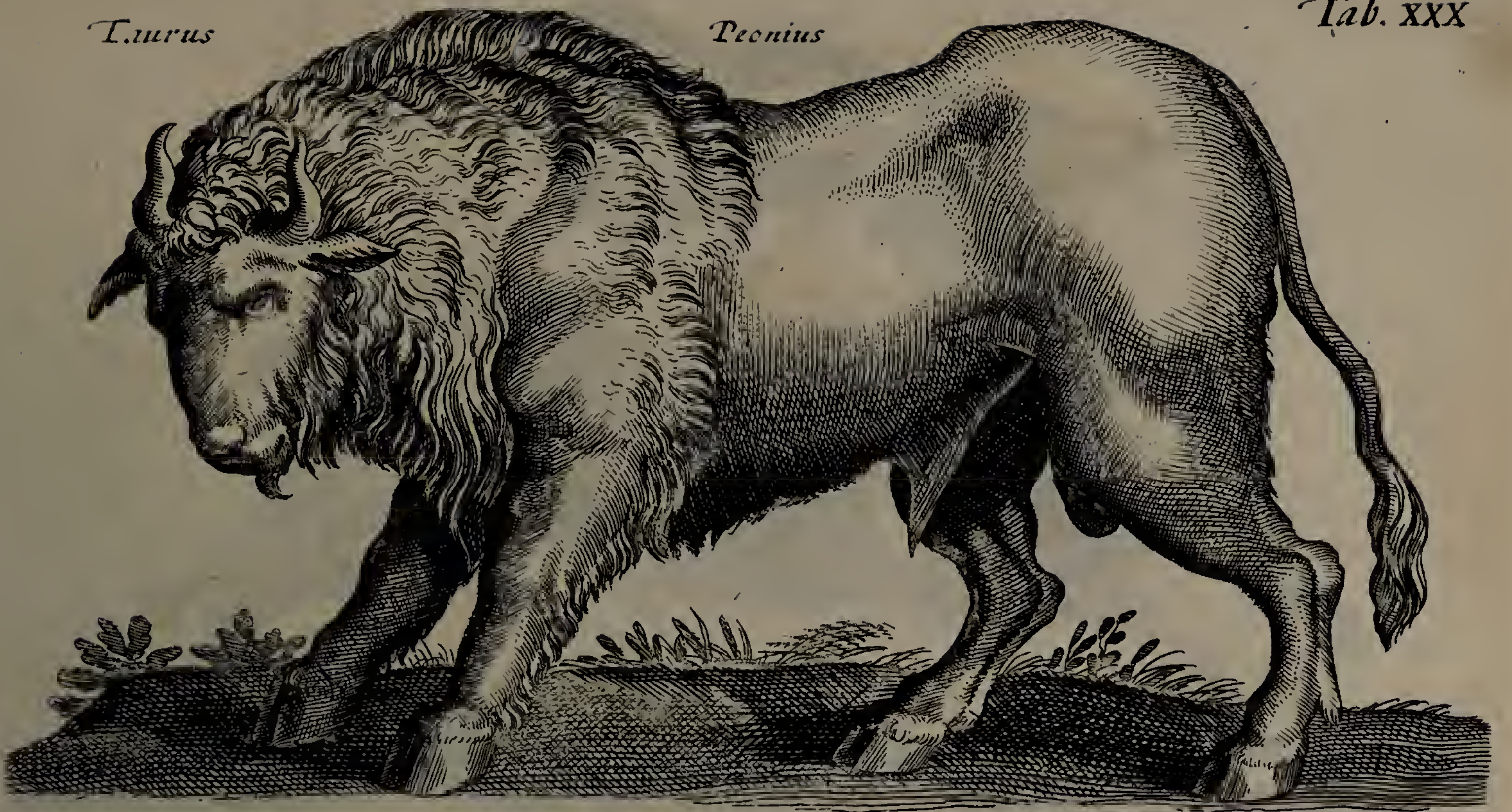
Cervo Camelus

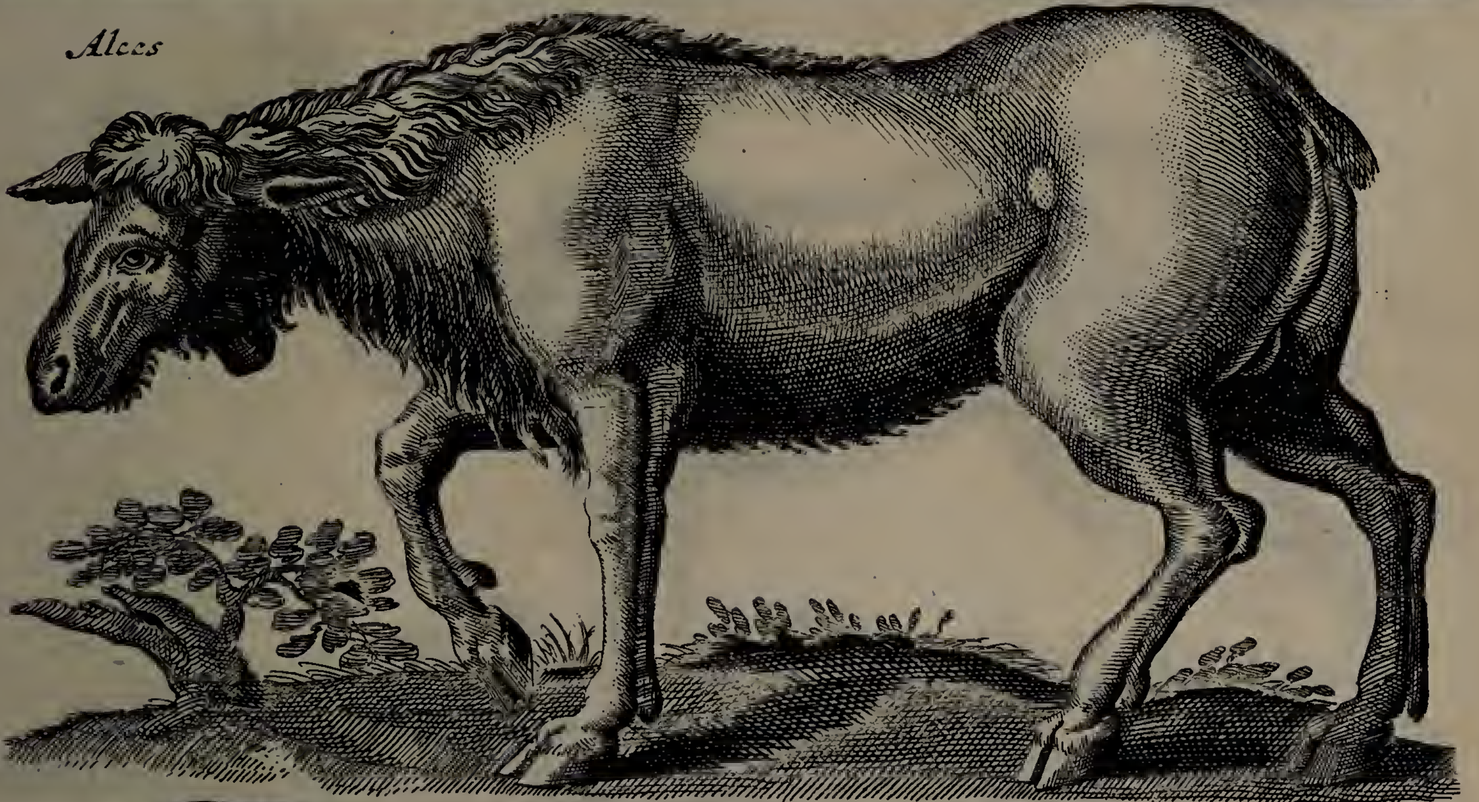

Capreolus Moschi

Taurus Peonius

Alces

Alcæ Species

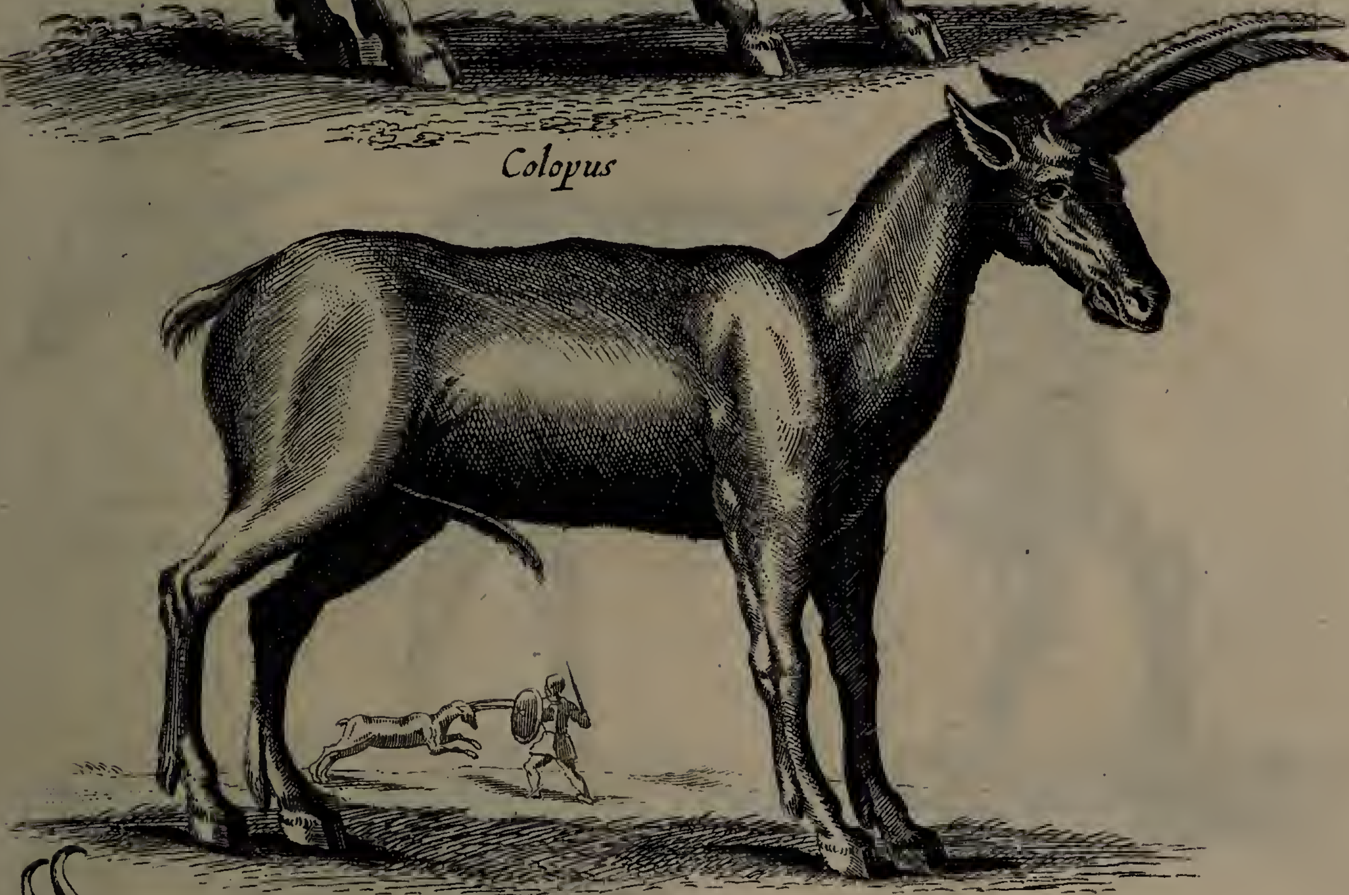

Dama Cervus

Caprea

Alce Mas

Cerva

Colopus

Rupicapra

Capreolus

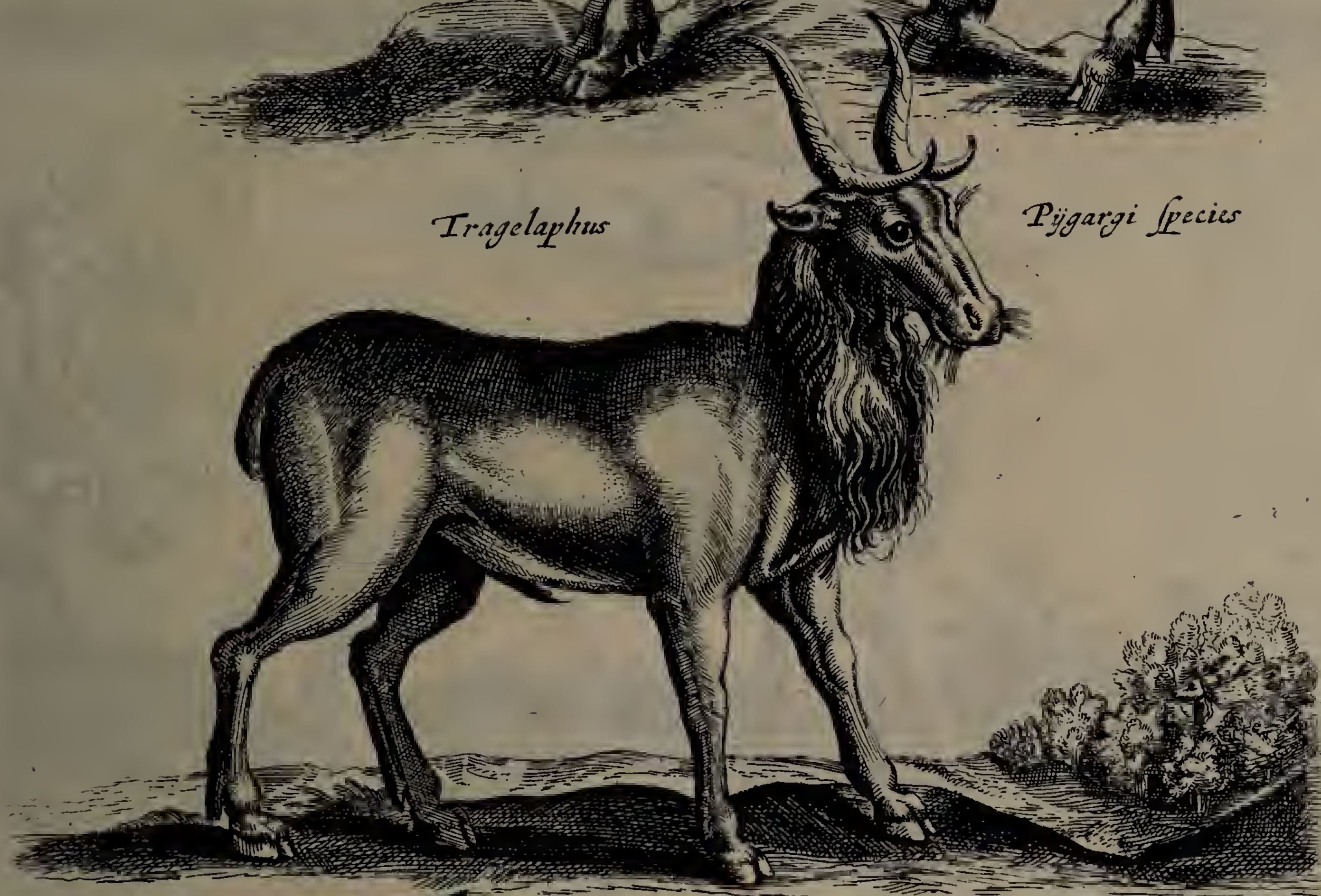

Capreolus
Marinus

Capra

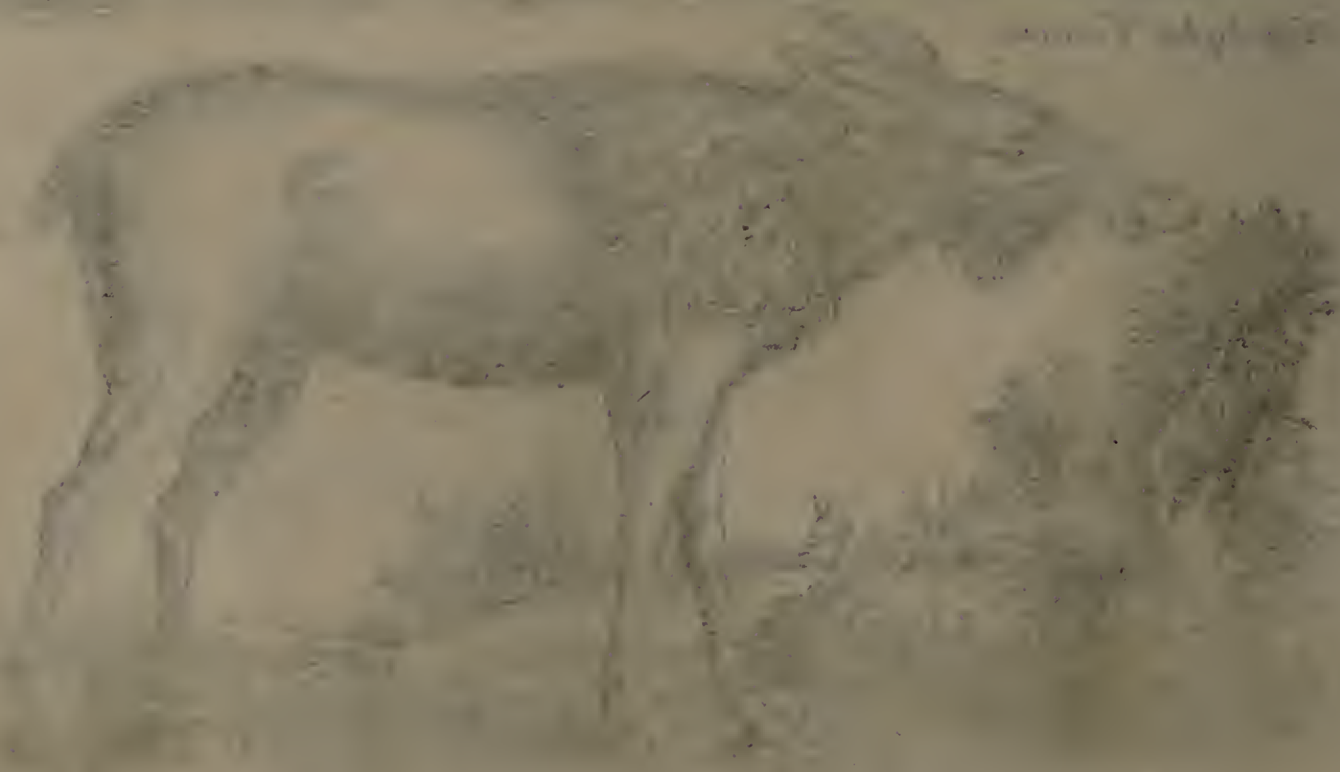

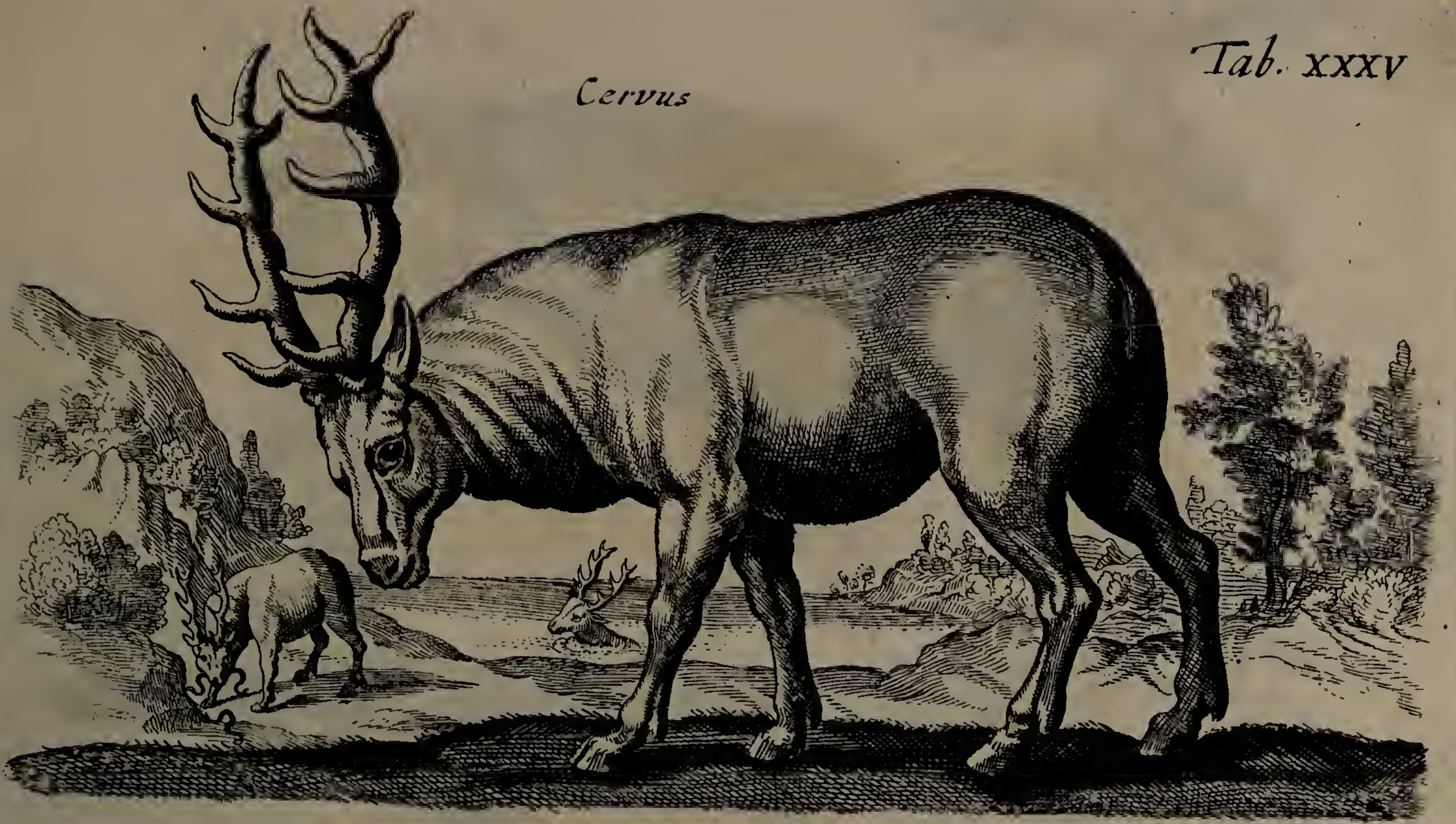

Pygargus

Tragelaphus
Pygargi species

Hippelaphus Fœmina

Tab. XXXV
Cervus

Hippelaphus mas

Cervus
Burgundicus

Orijx Cervi
Species alijs Alco

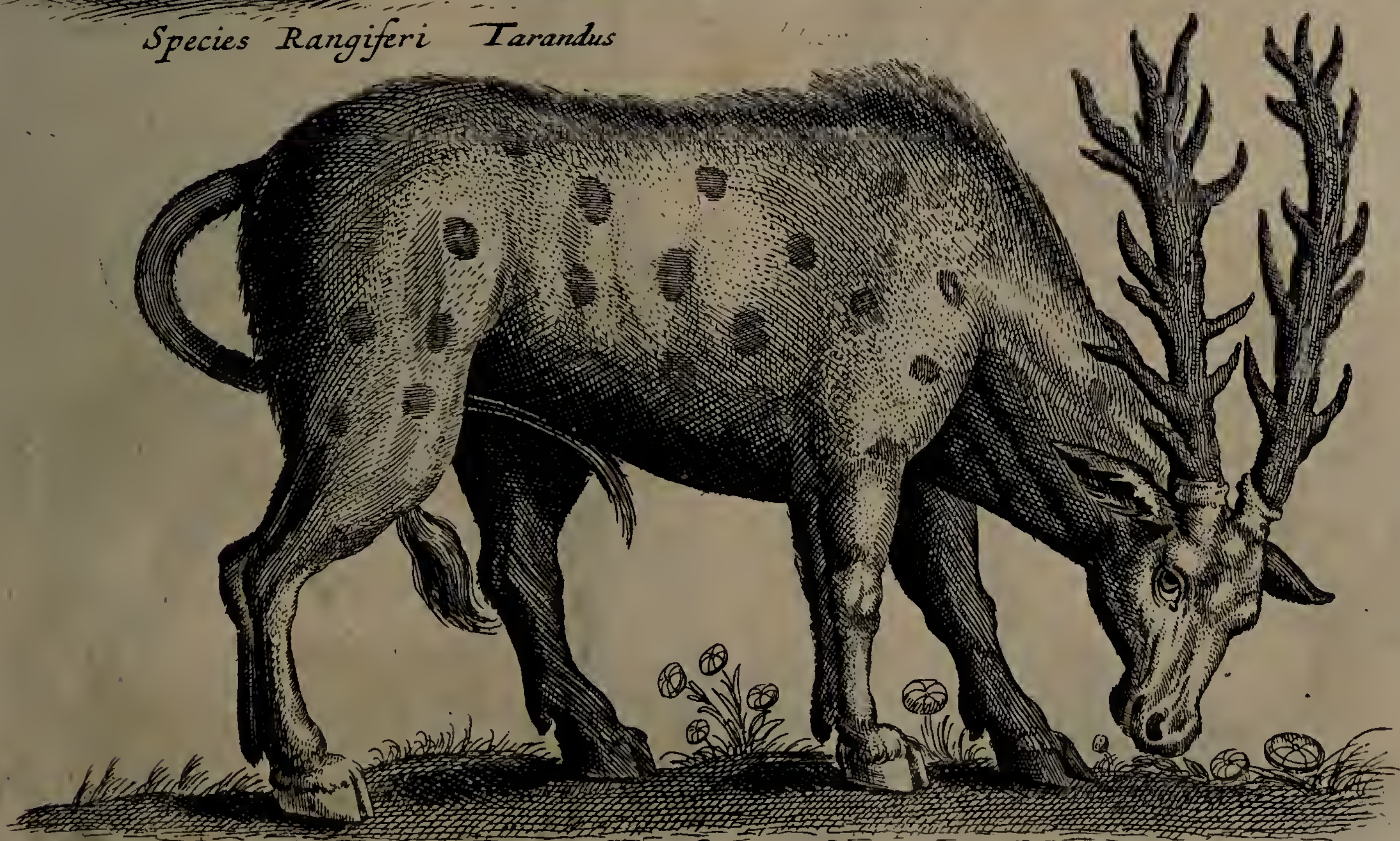

Rangifer

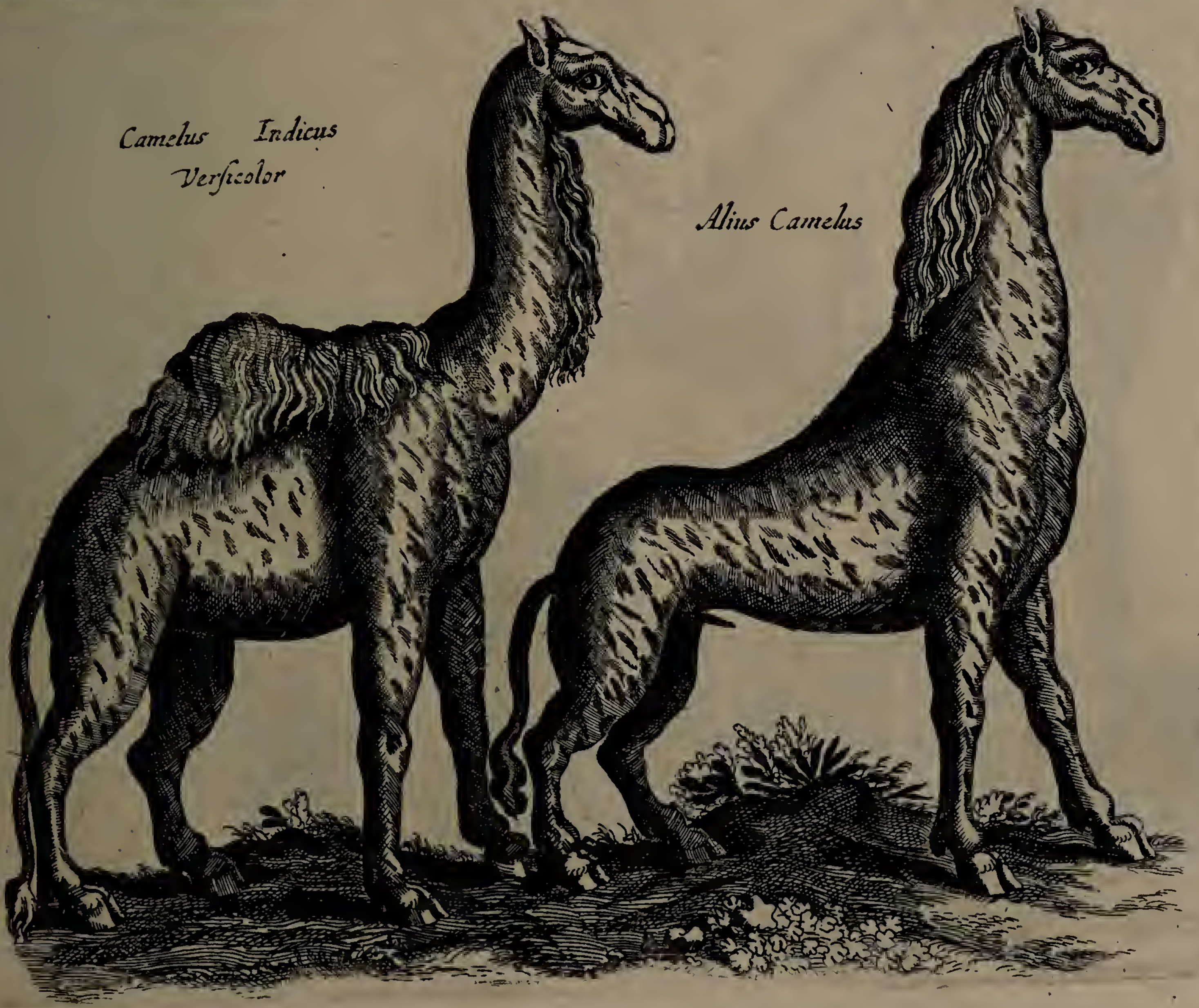

Cervus Palmatus

Species Rangiferi Tarandus

Camelo pardus seu Gierafra

Camolo -
pardalus

Camelus. Indi.
Camelus Indicus

Camelus Indicus
Versicolor
Alius Camelus

Dromedary

Dromedarius

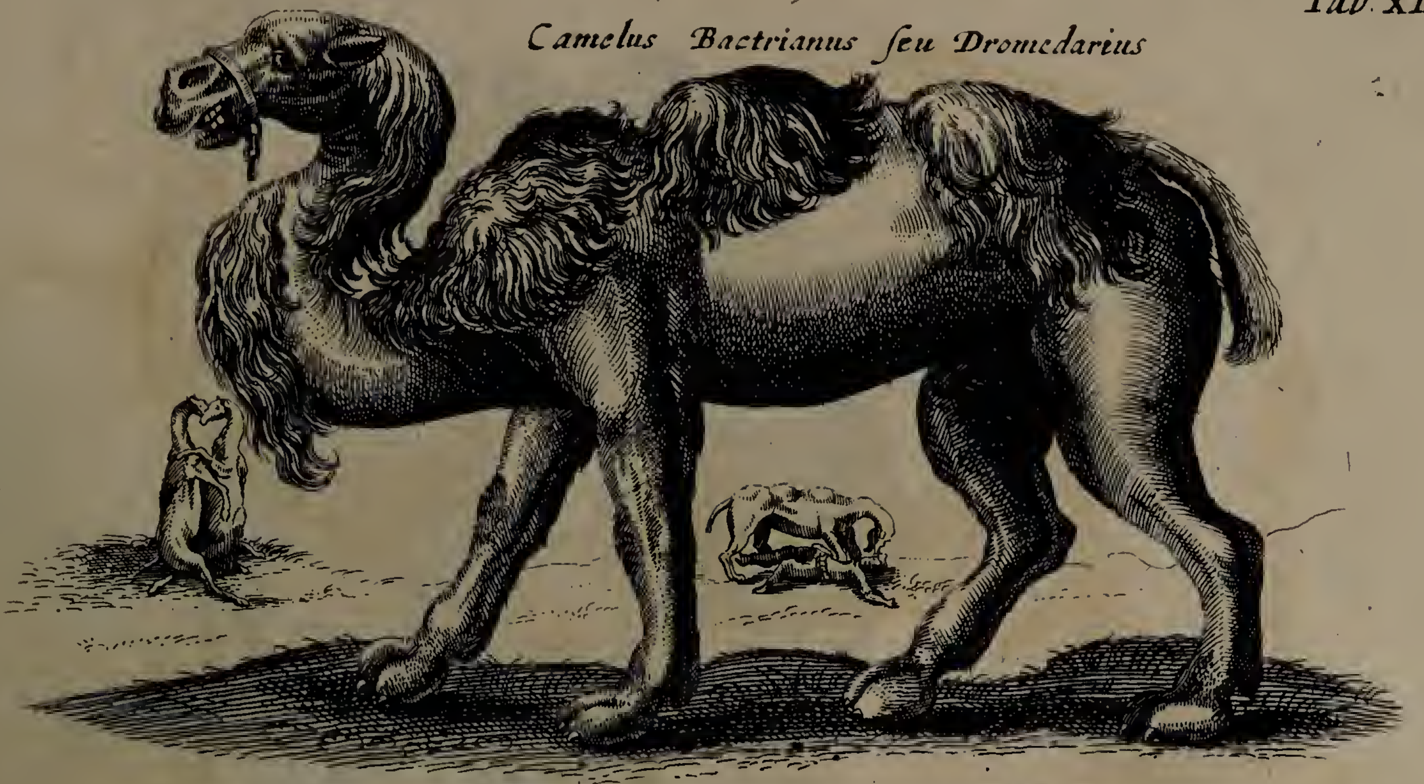

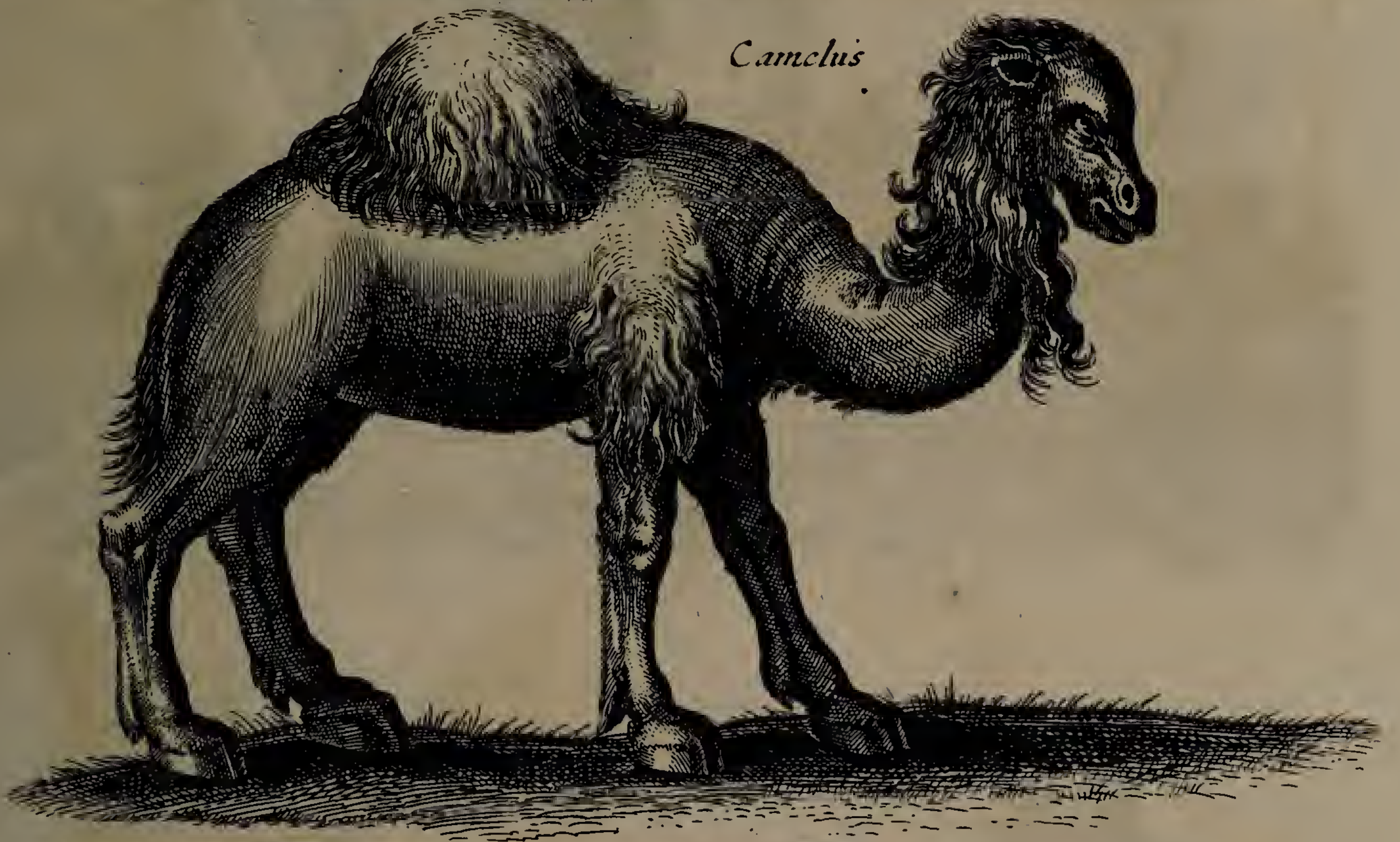
Camelus

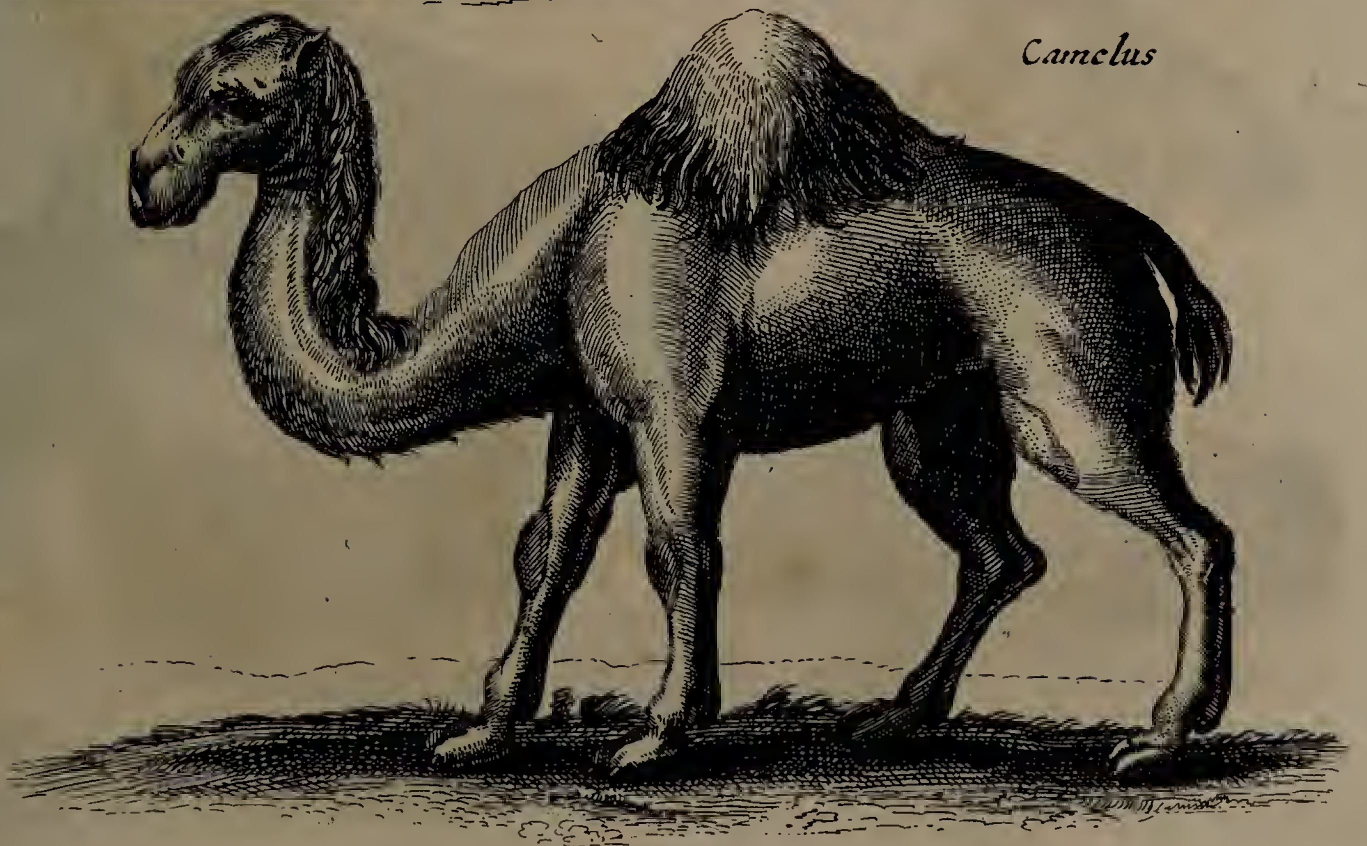

Camelus Bactrianus seu Dromedarius

Camelus

Camelus

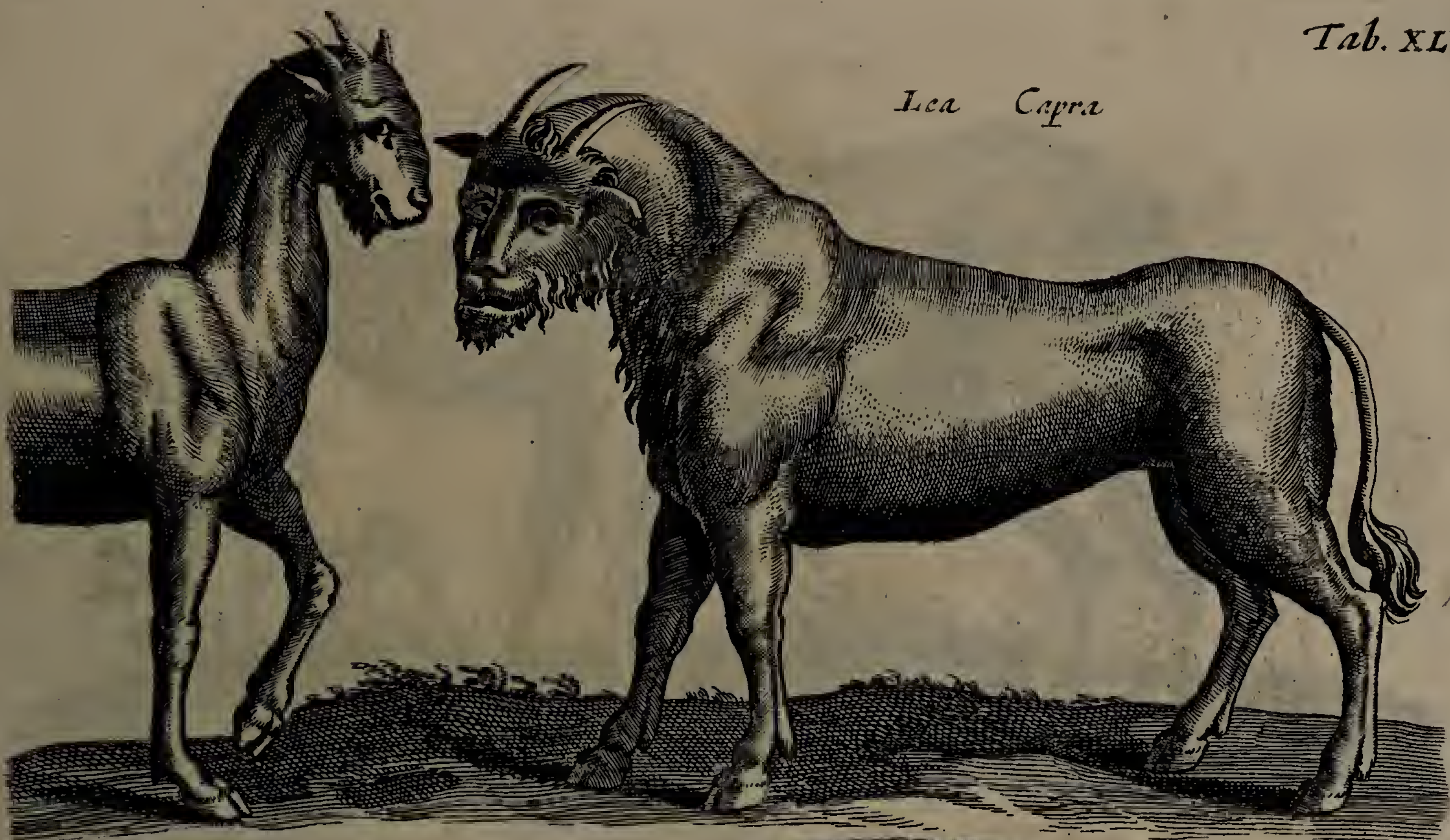

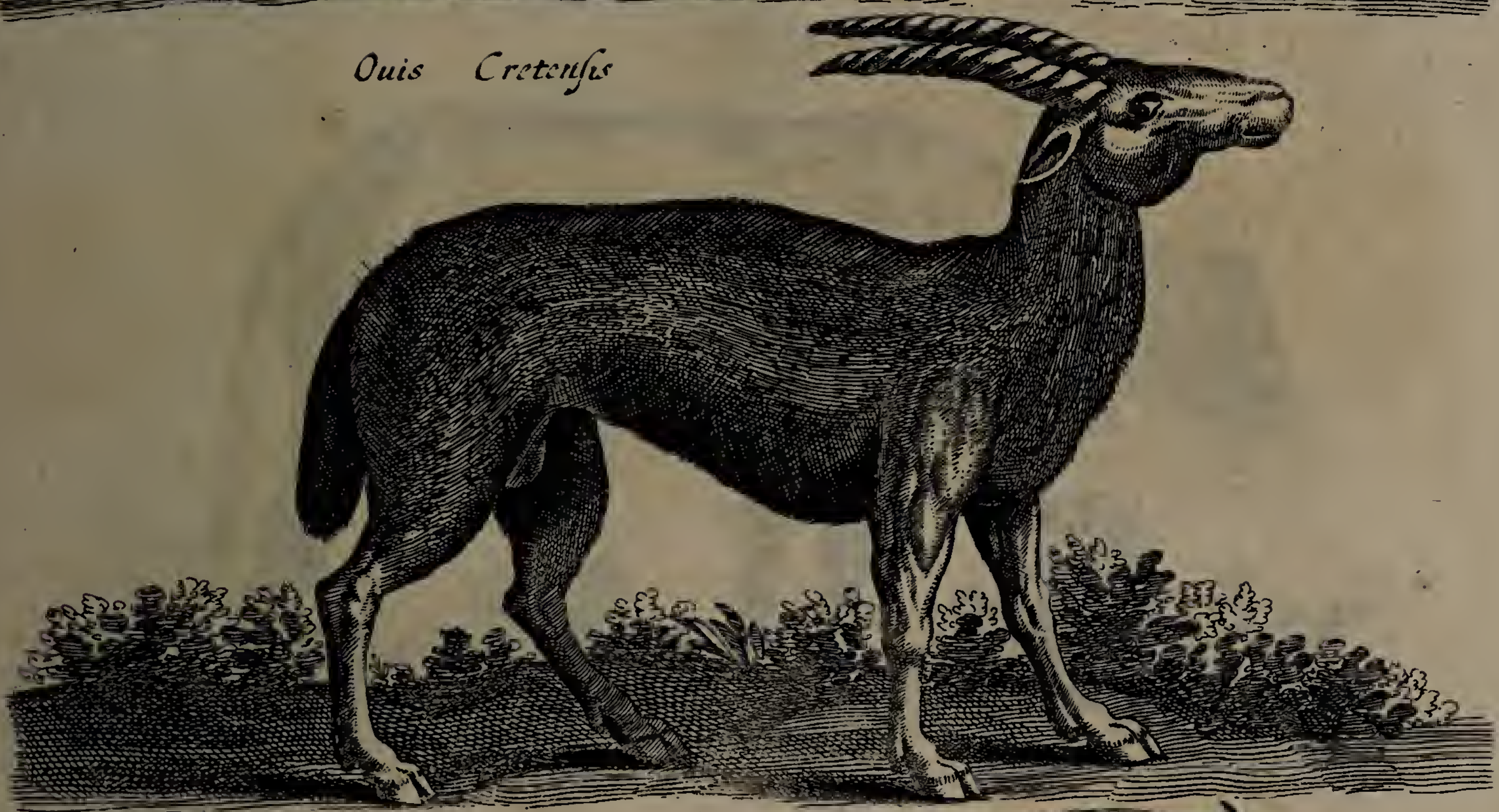

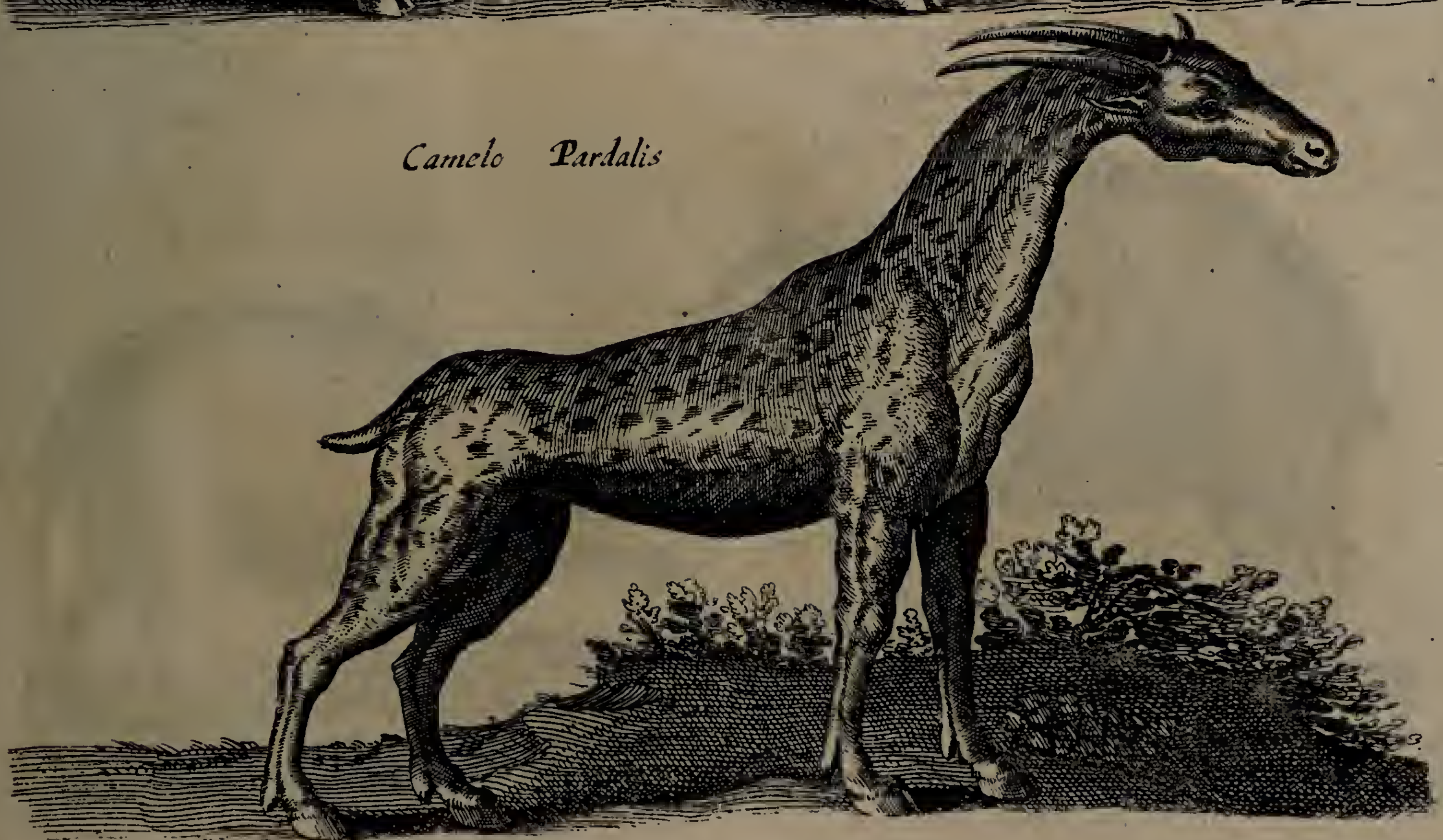
Dromedarius

Camelus

Lea Capra

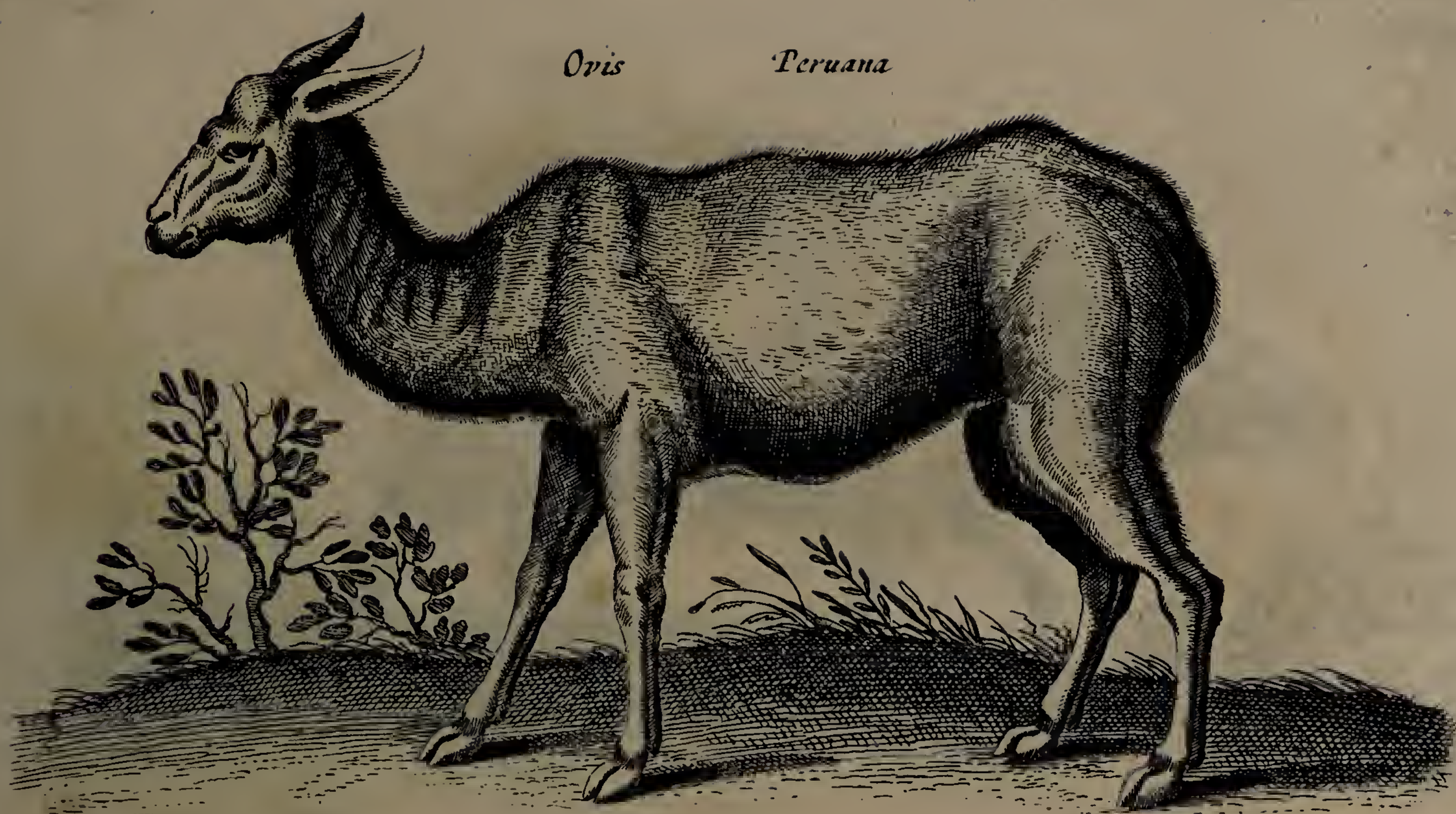

Ouis Cretensis

Camelo Pardalis

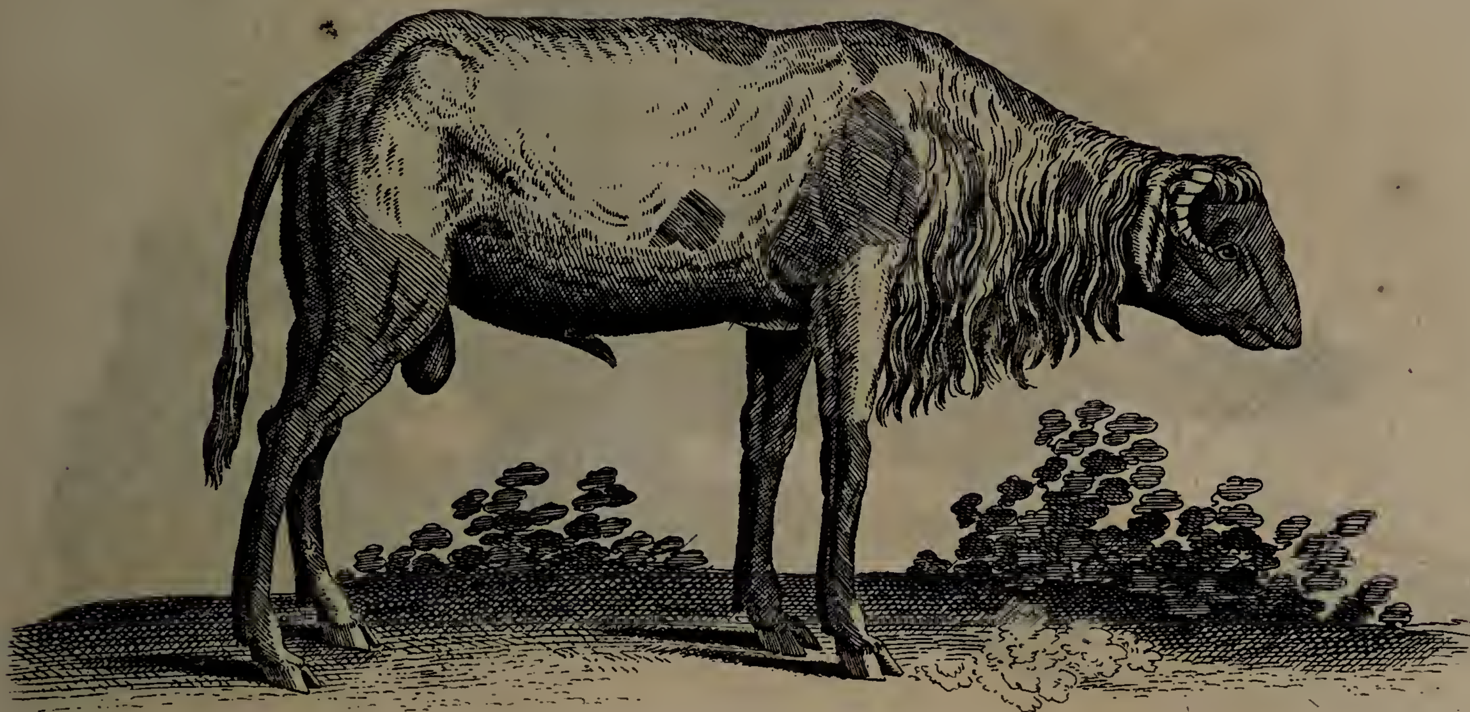

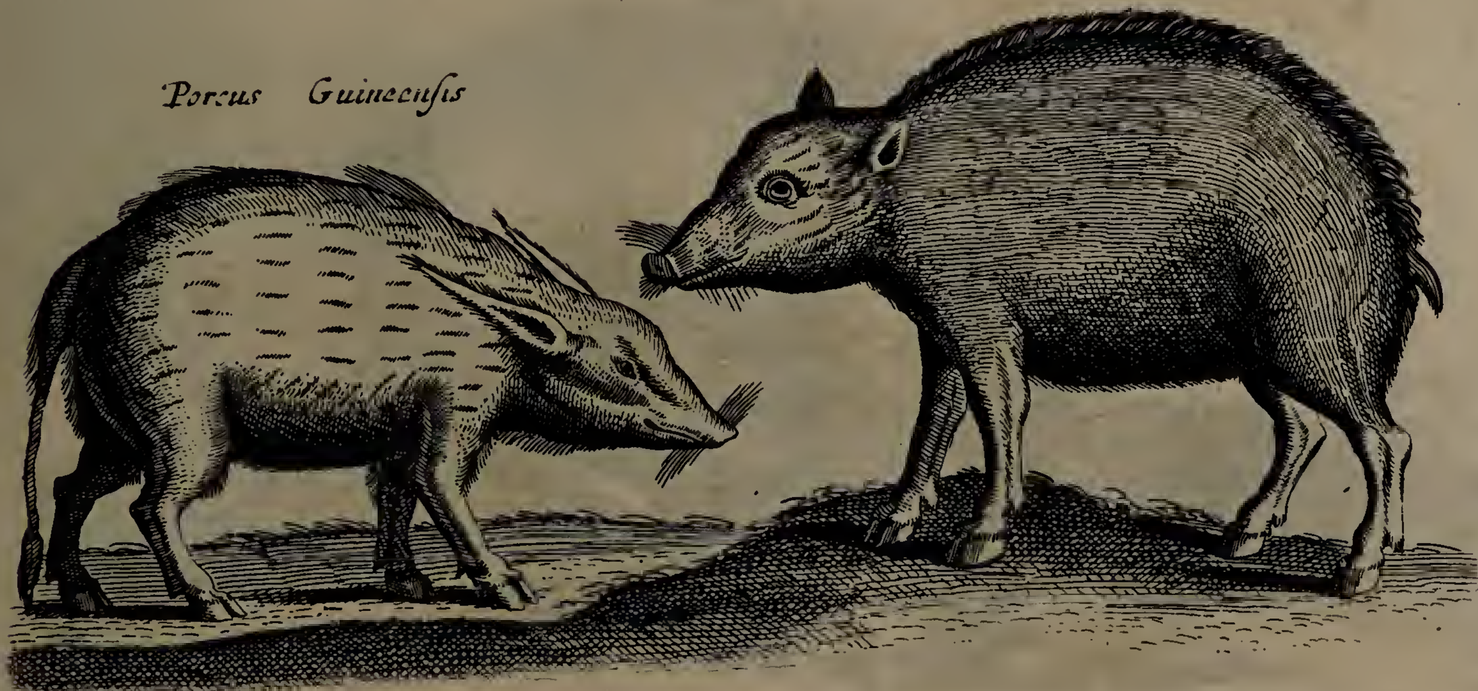
Tab. XLVI

Aries Guineenſis

Zainus s. Tajacu Porcus ſilueſter

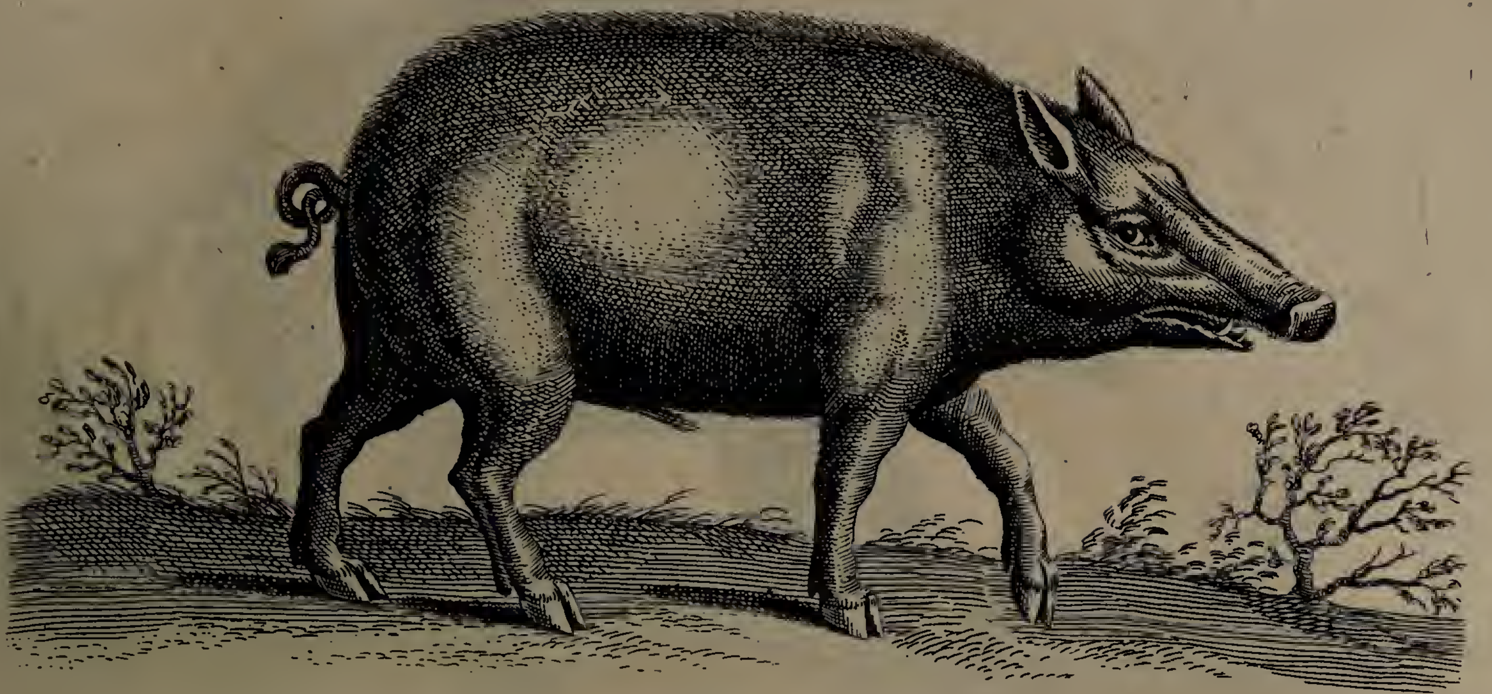

Verres

Aper

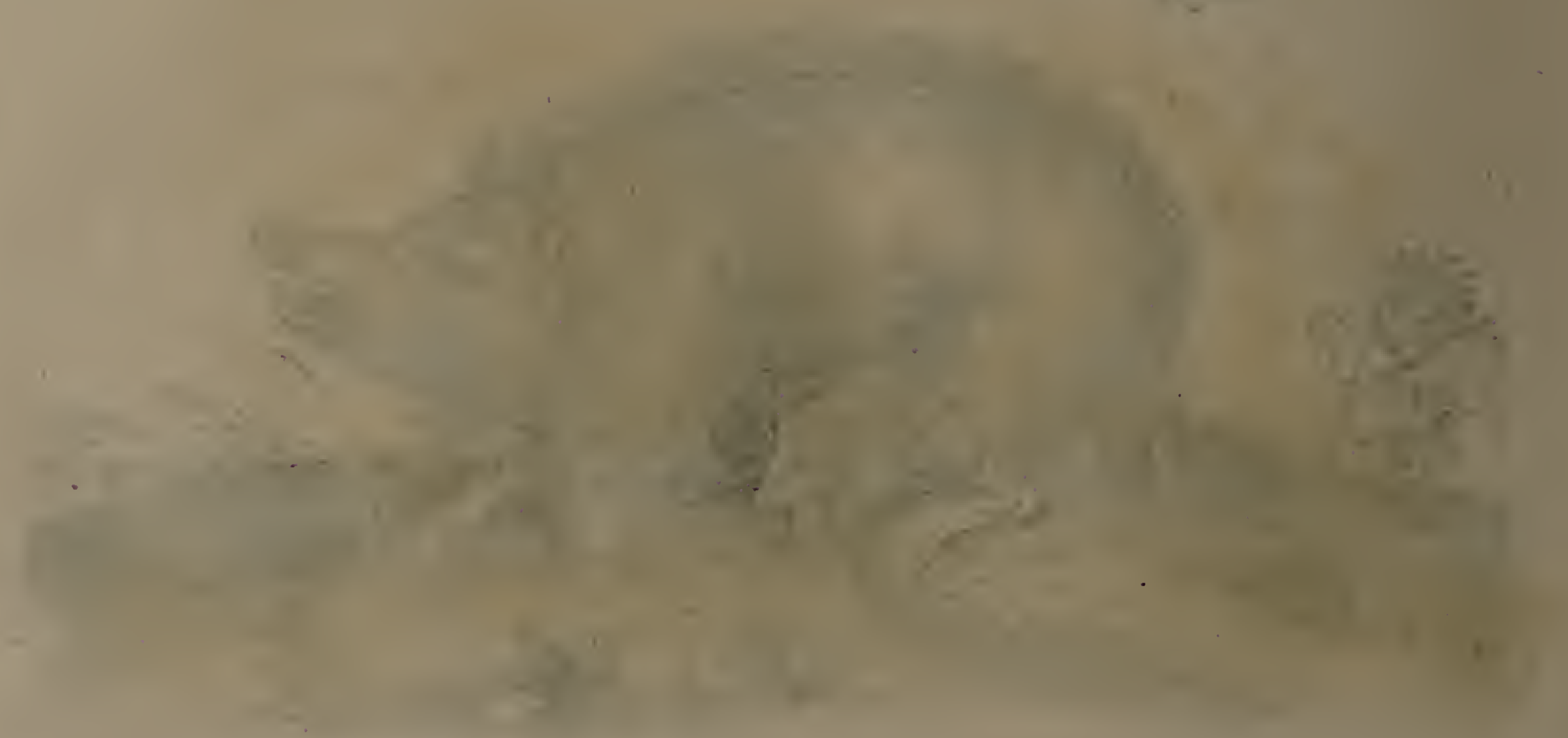

Scrofa

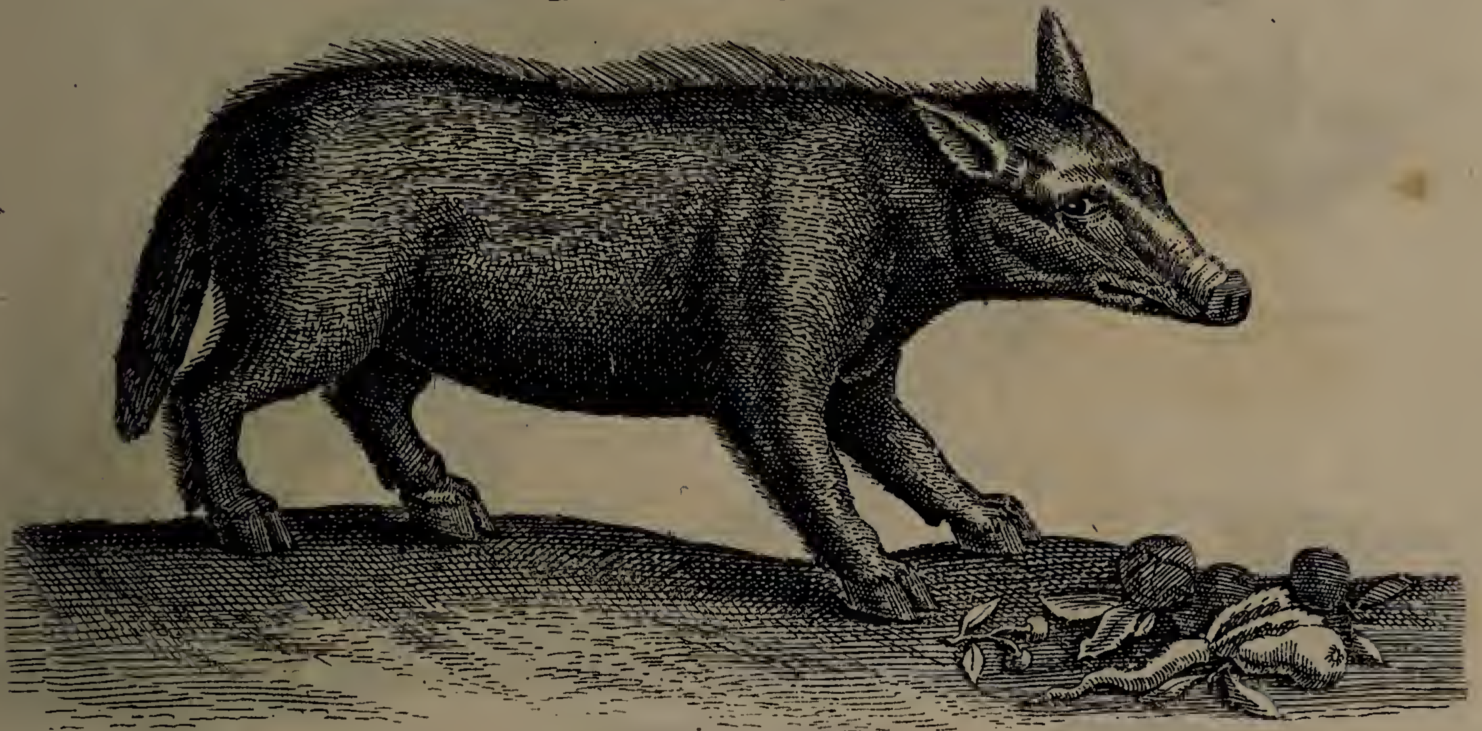

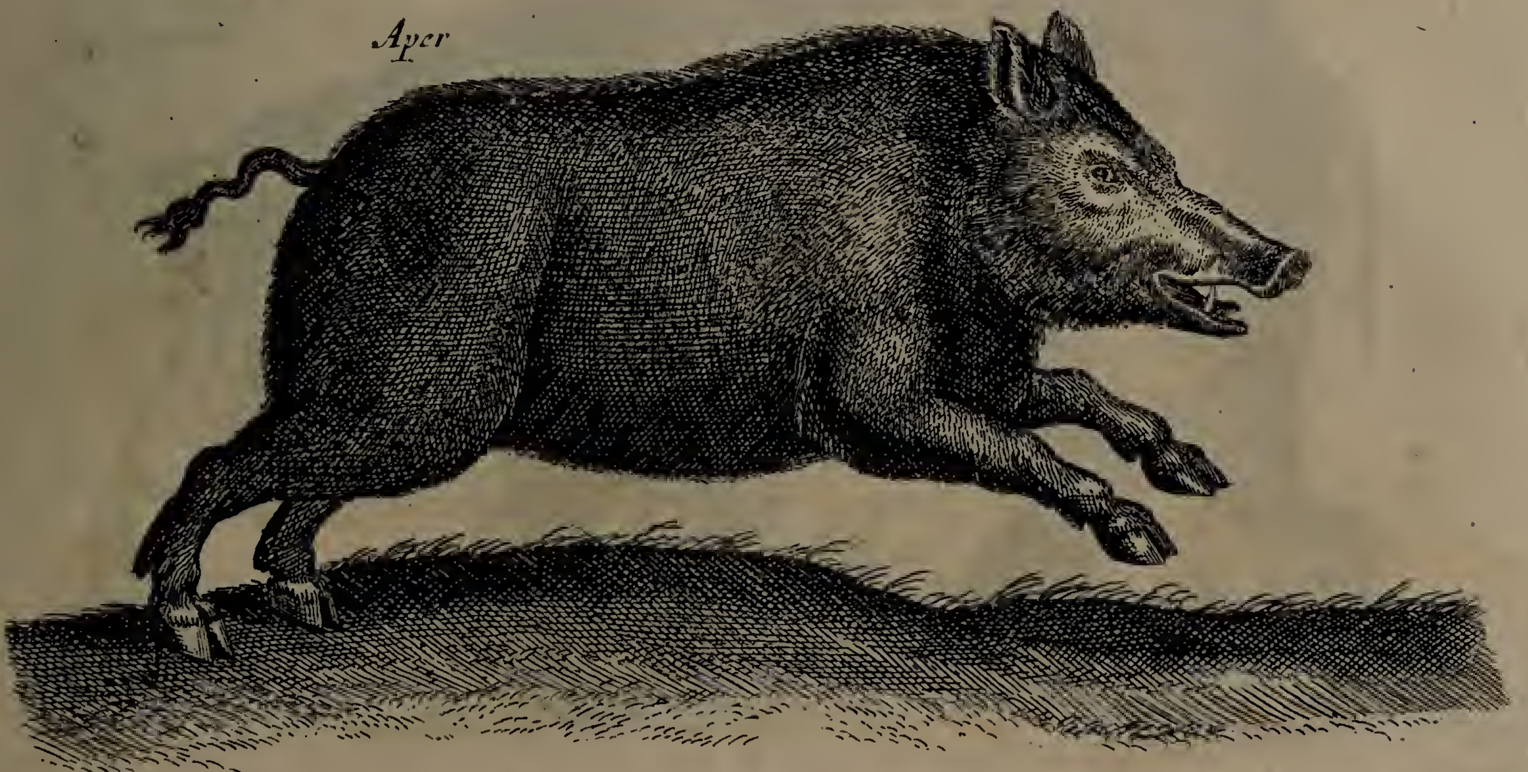
Sus Cornutus

Porcus pumilo Taxus porcinus

Aper

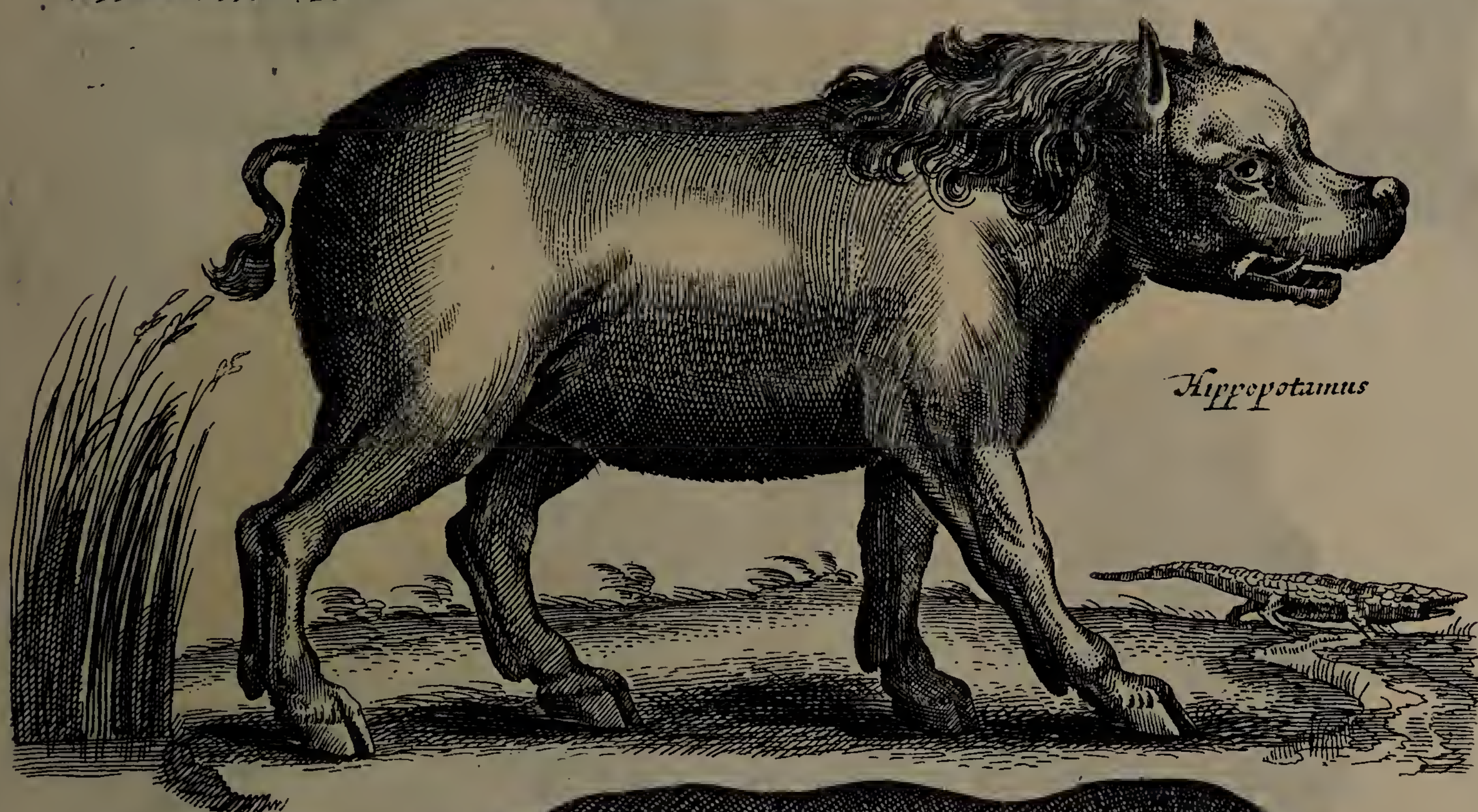

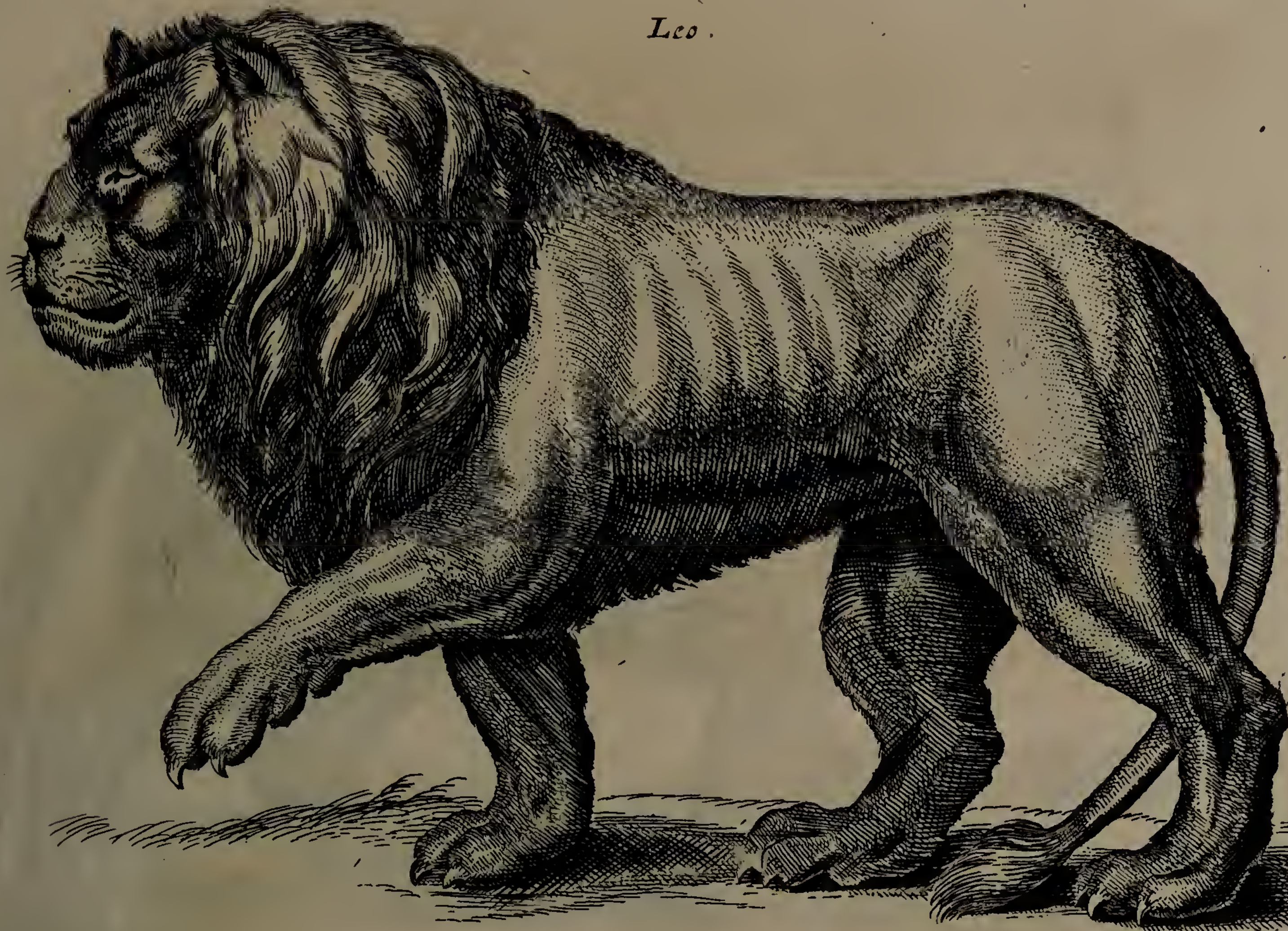

Tab. XLIX

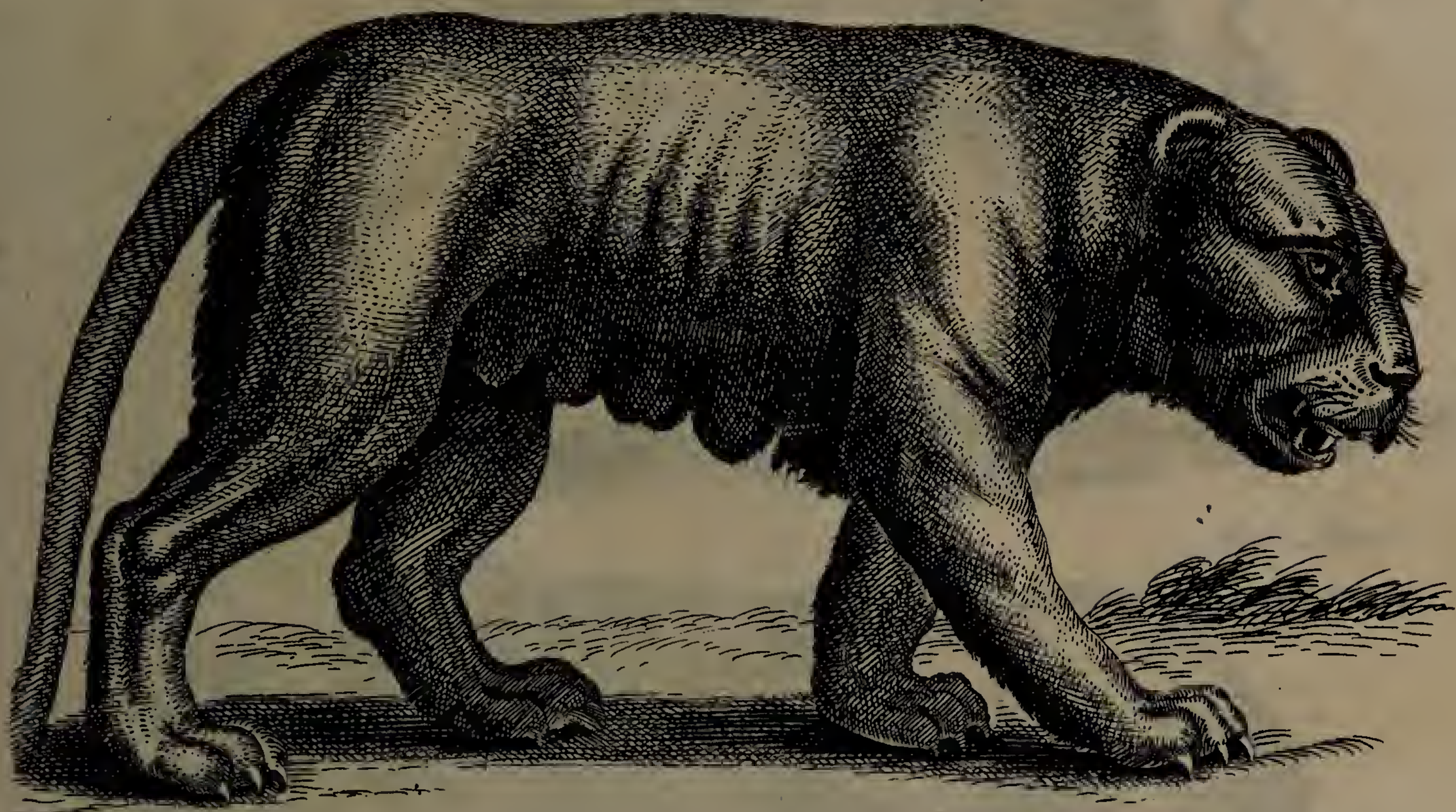

Leo.

Leæna

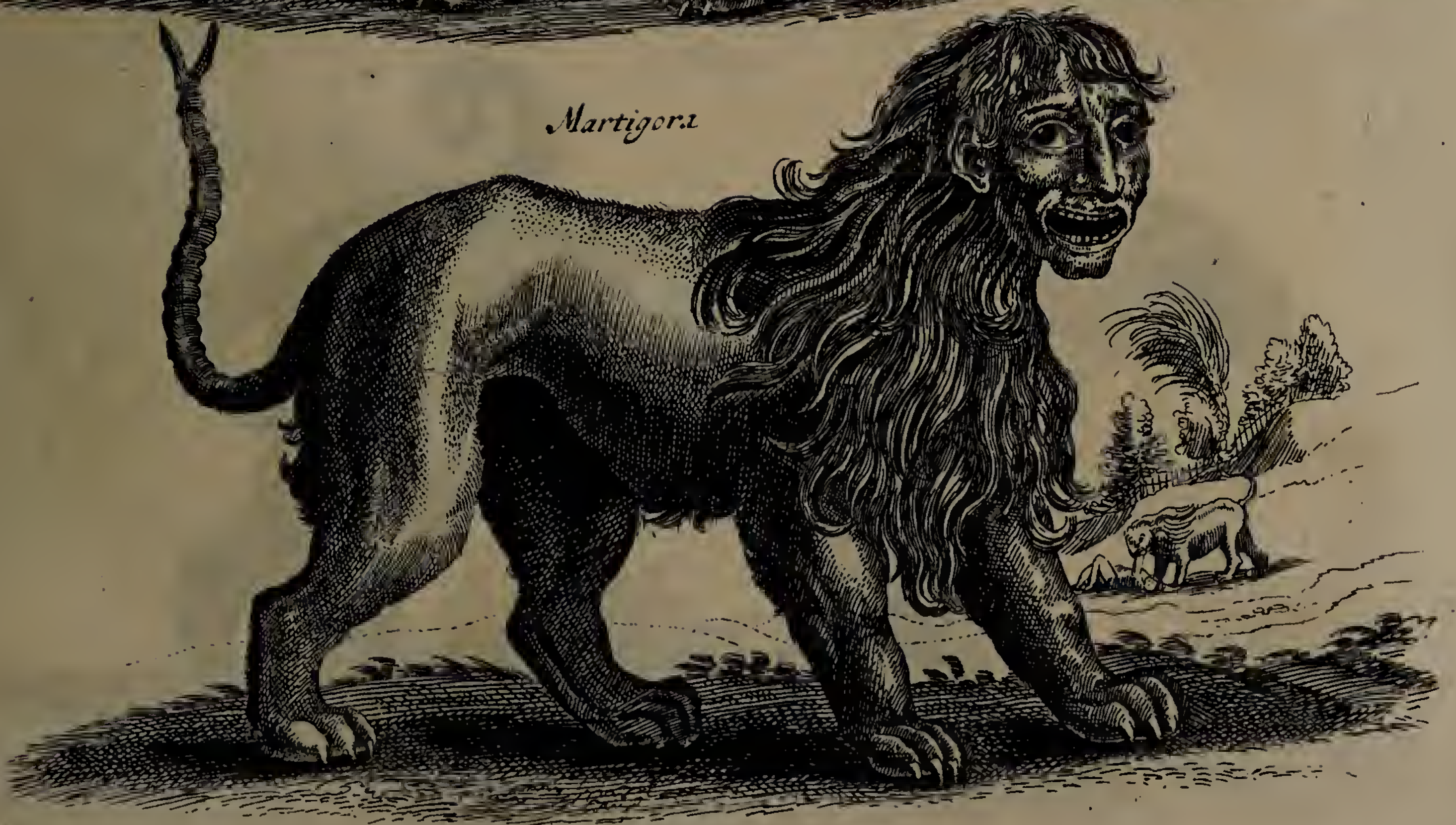

Leo

Leucurcuta

Leo Minor

Martigora

Pardus Leopardus

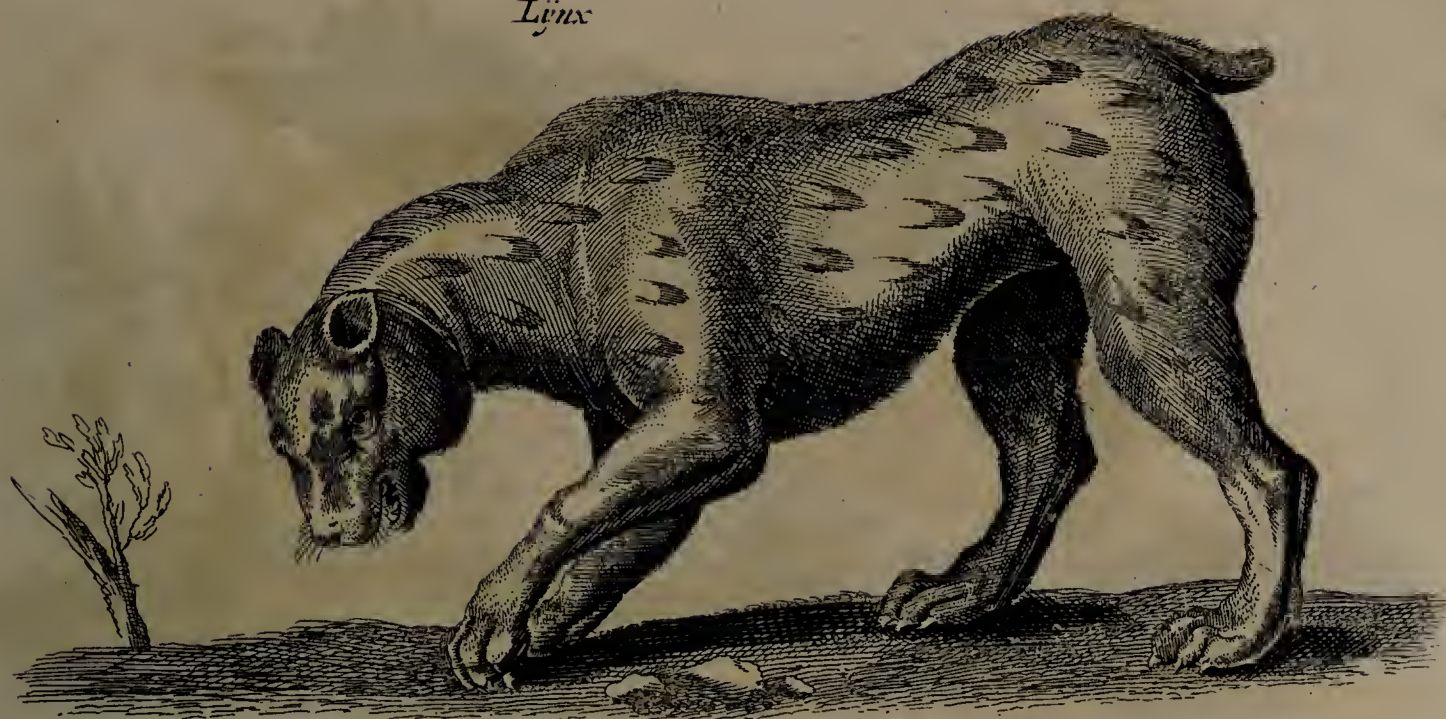
Pardus

Tigris

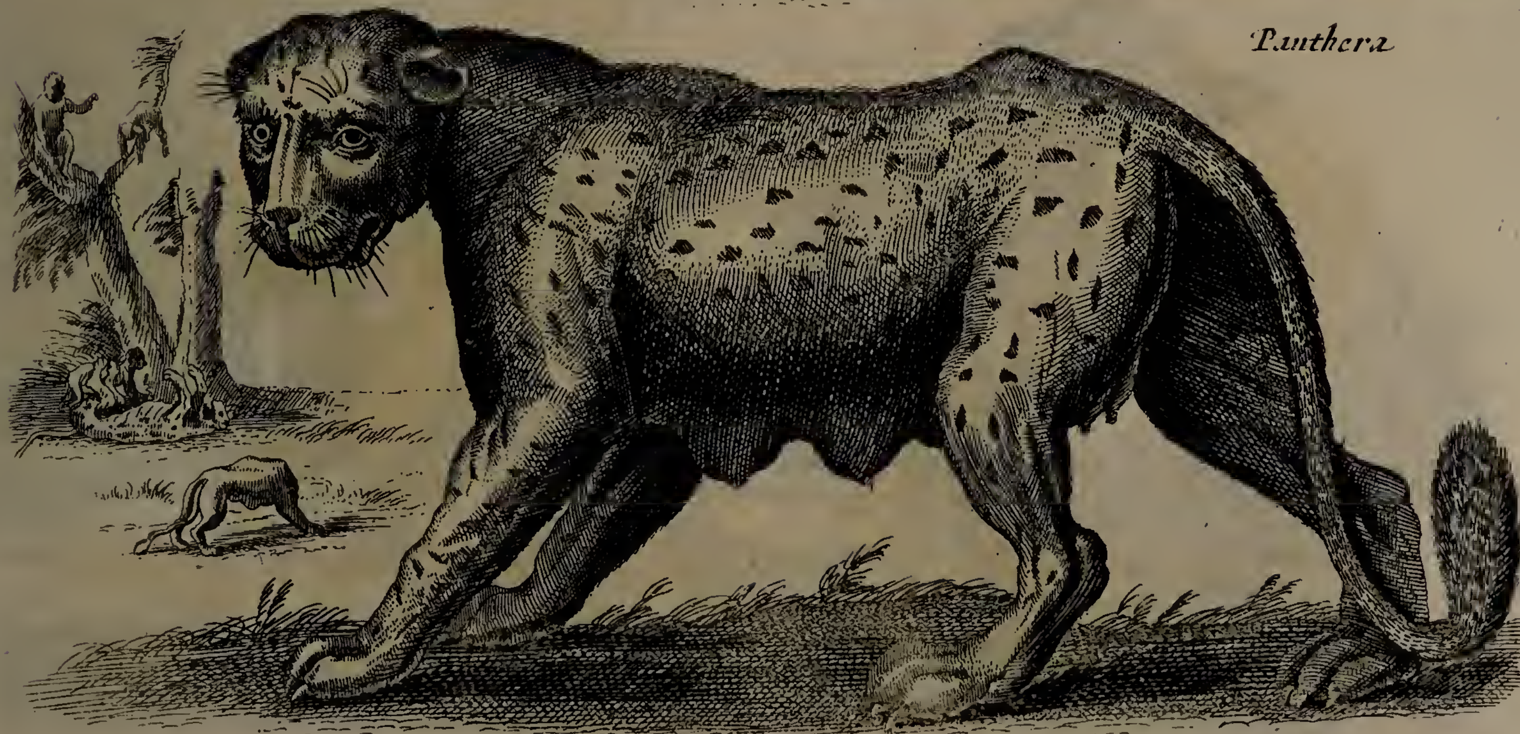
Lÿnx

Tigris Geſneri

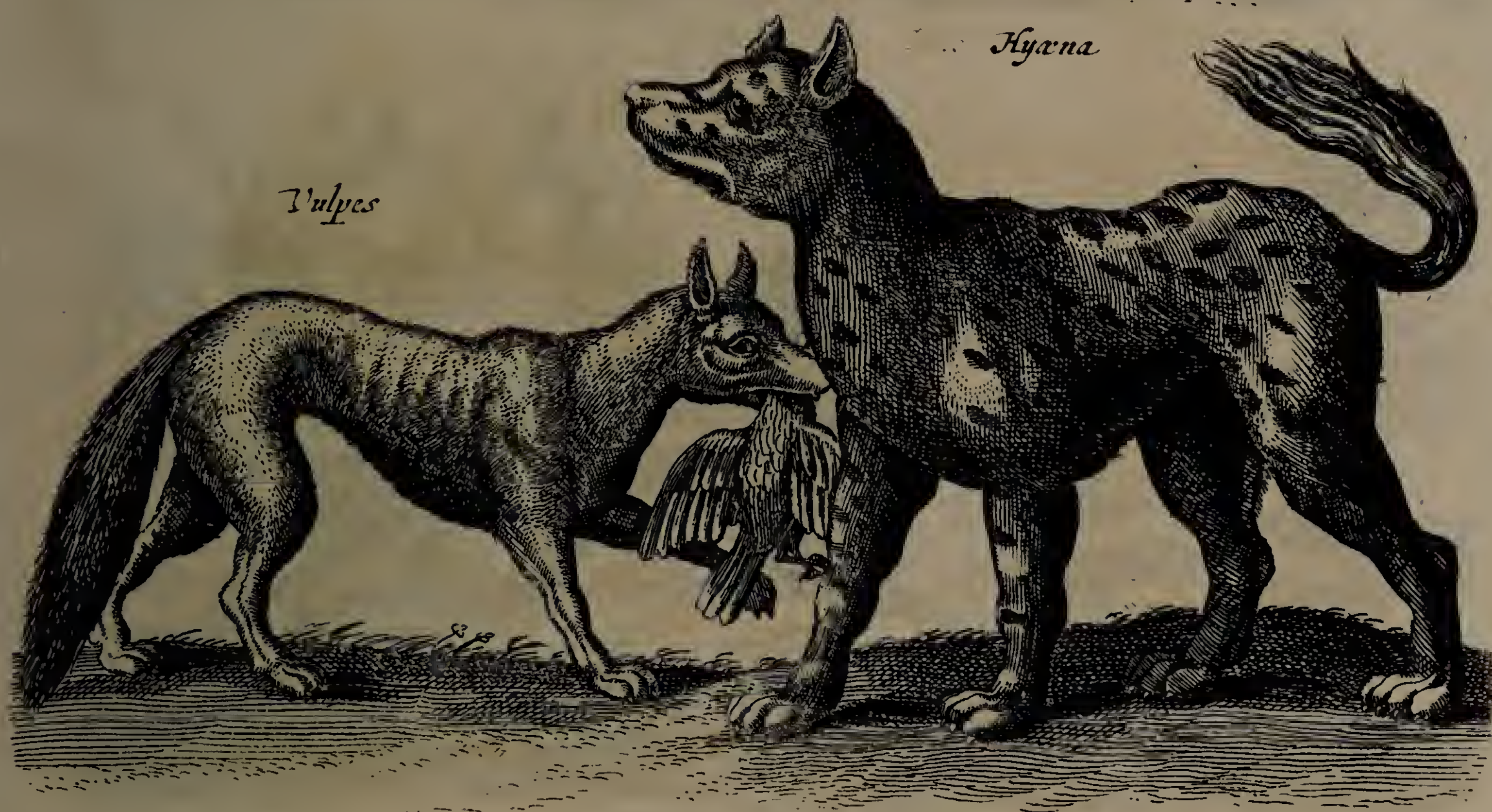
Panthera

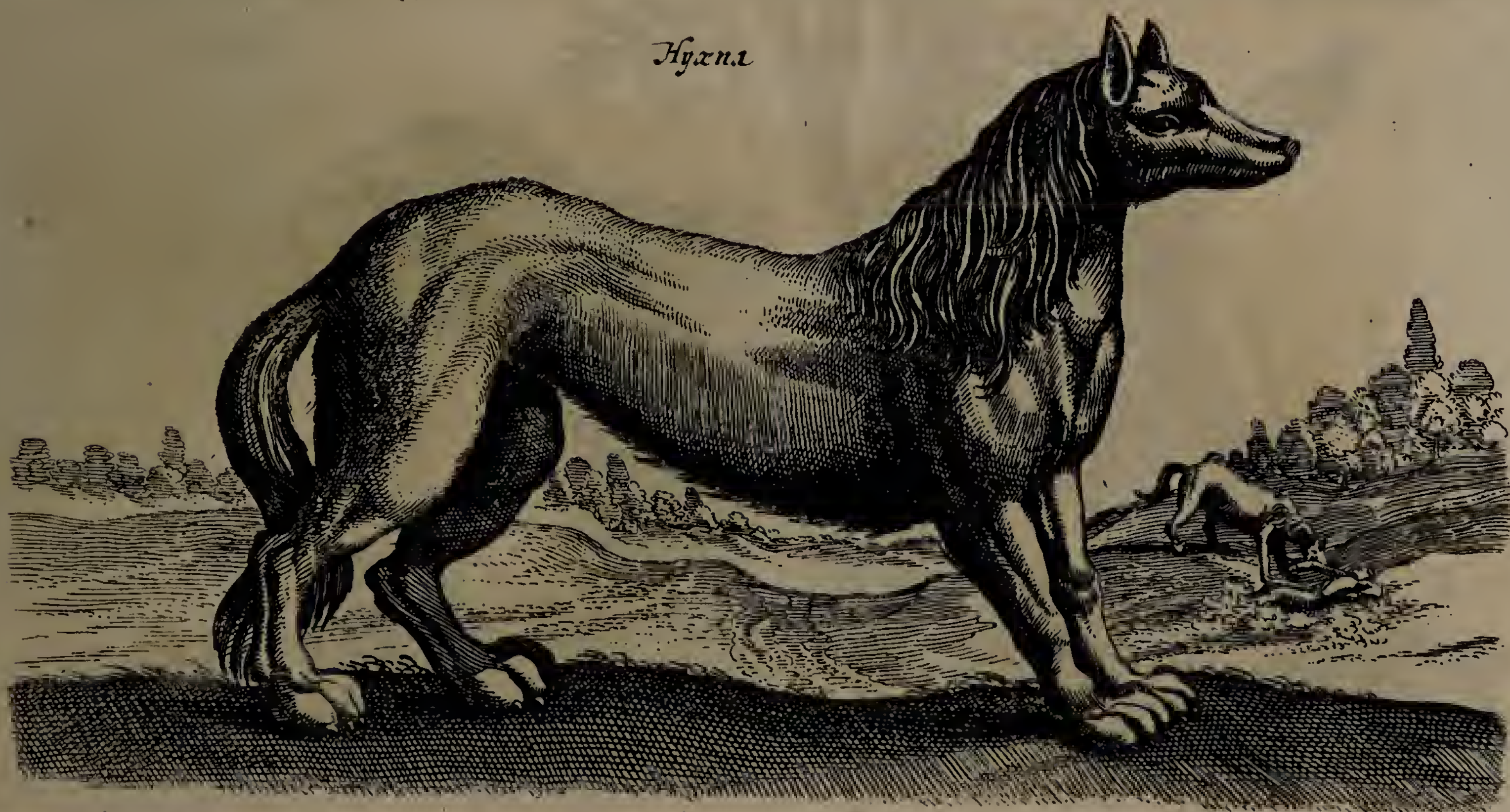

Lupus

Hyæna
Vulpes

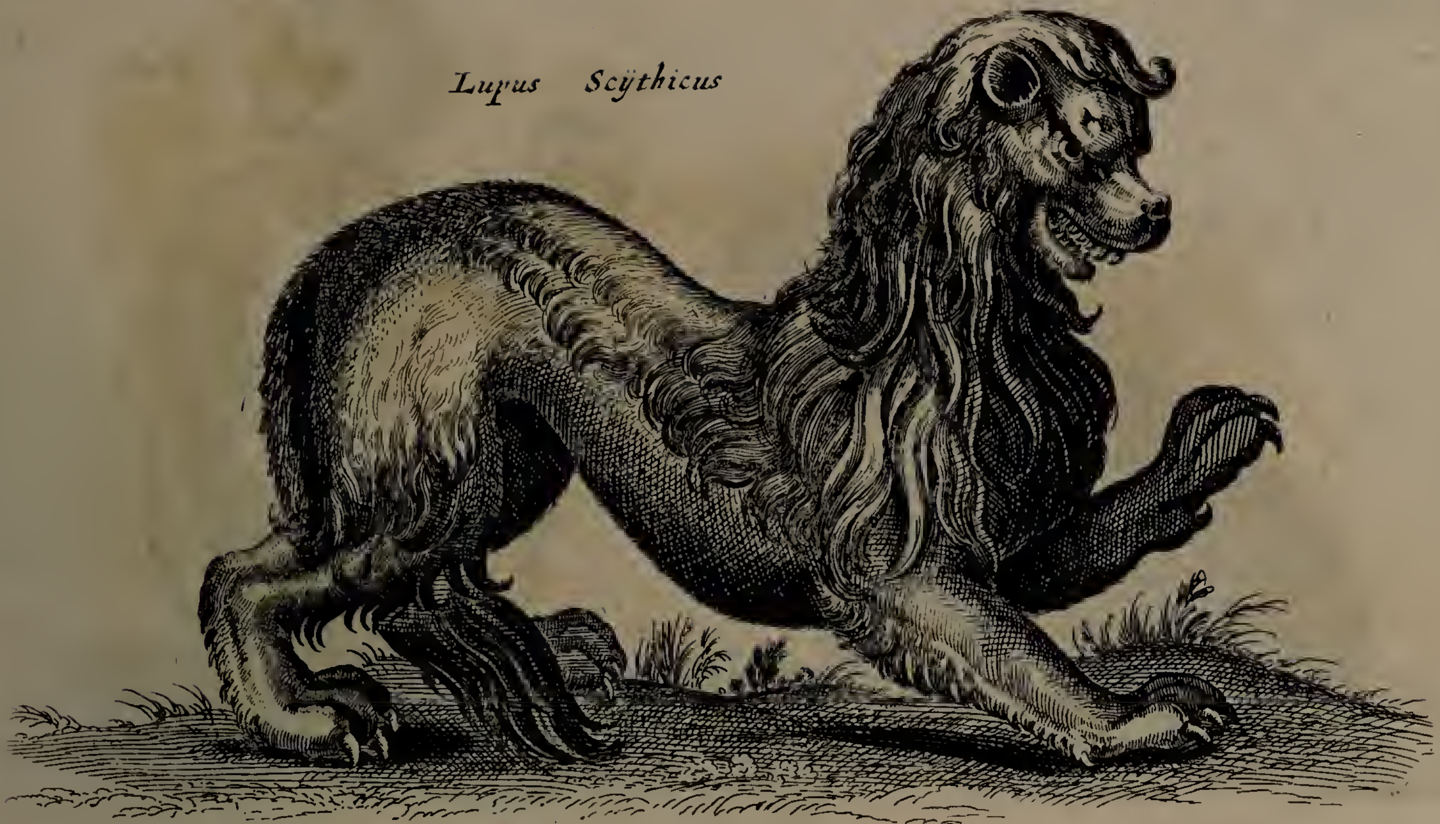

Hyæna

Lupus Marinus
Gesneri et Bellonij

Hyæna

Gulo

Lupus Scythicus

Semivulpa

Verucx Æthiopicus

Simia 1.

Cynocephalus 1.

Cÿnocephalus 2

Simia 2

Cercopithecus

Cercopithecus

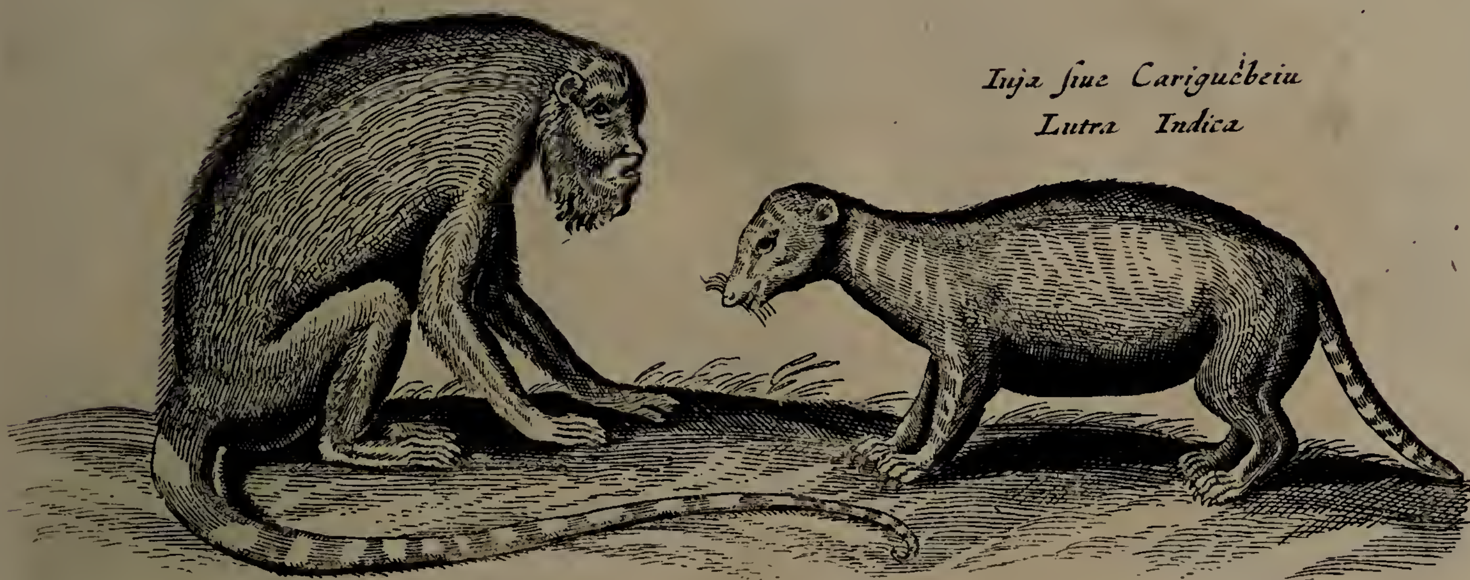
Caſtaia

Cagui Braſil

Cercopithecus barbatus Guin

Iuja ſiue Cariguebeiu
Lutra Indica

Capÿ-bara Parcus flu.
Viatilis Bras.

Cuandu s. Ourico cachiero

Tab. LXI

Cercopithecus Major seu Manticora

Papio Pavion 1

Papio. 2

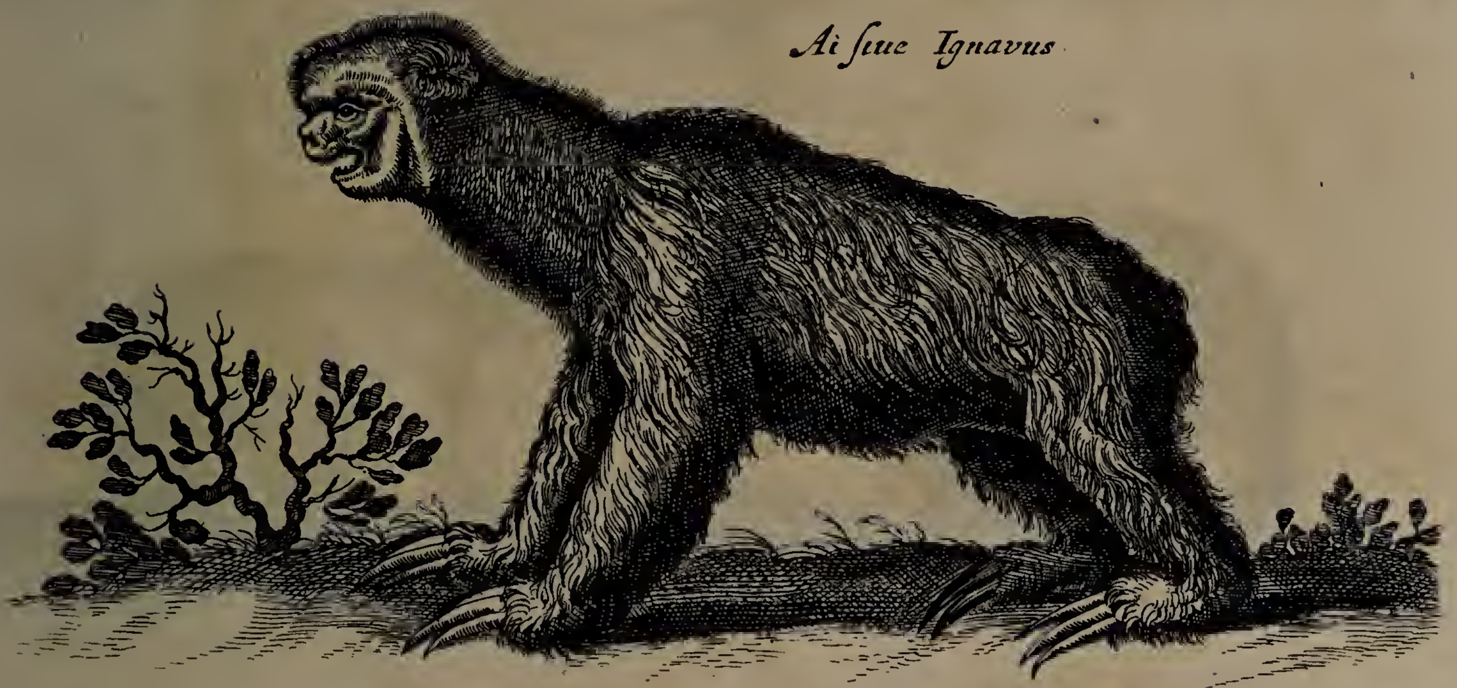
Tamandua 1

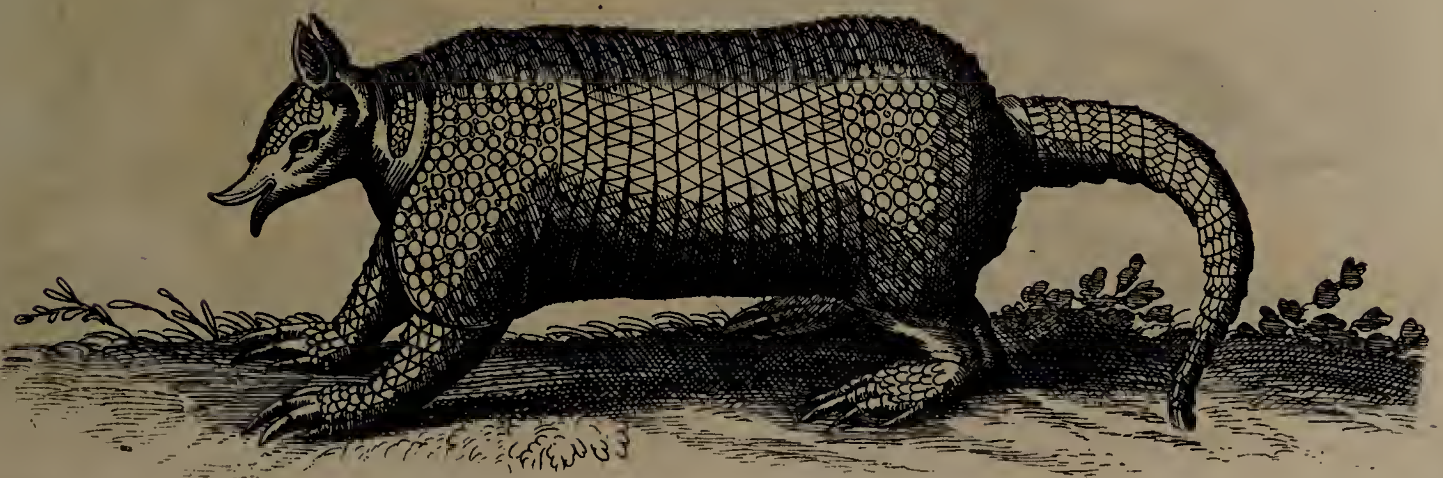
Tamandua guacu 2

Ai siue Ignavus

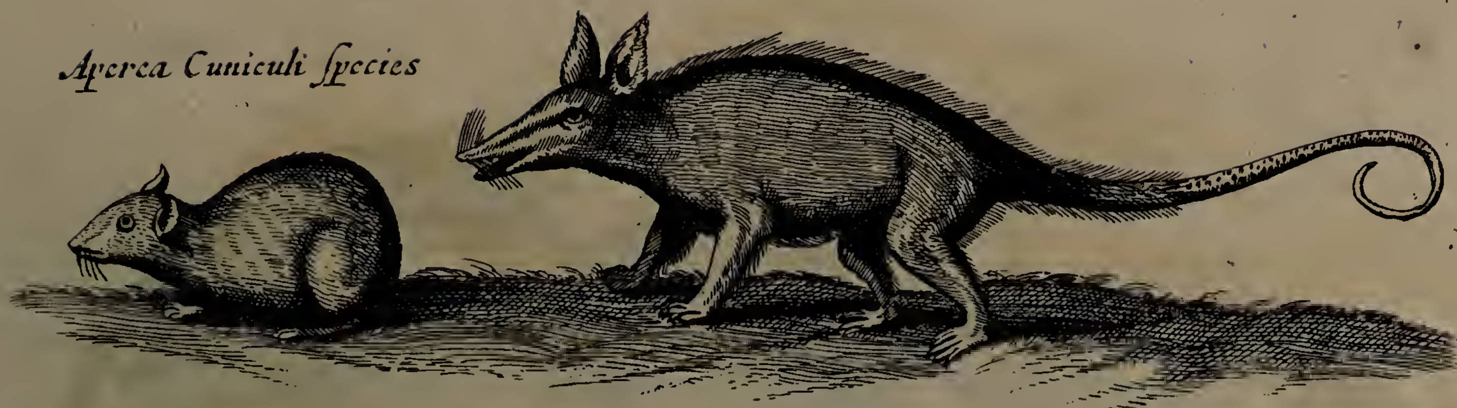

Tatu seu Armadillo

Carigueija
Aperea Cuniculi species

Aguti vel Acuti Cunic Bra. spe.
Cavia Cobaija Cunic. Brasil spec

Cuniculi Indus Gesneri.
Paca Cunic. Bras. spe

Tatu Apara
Dama

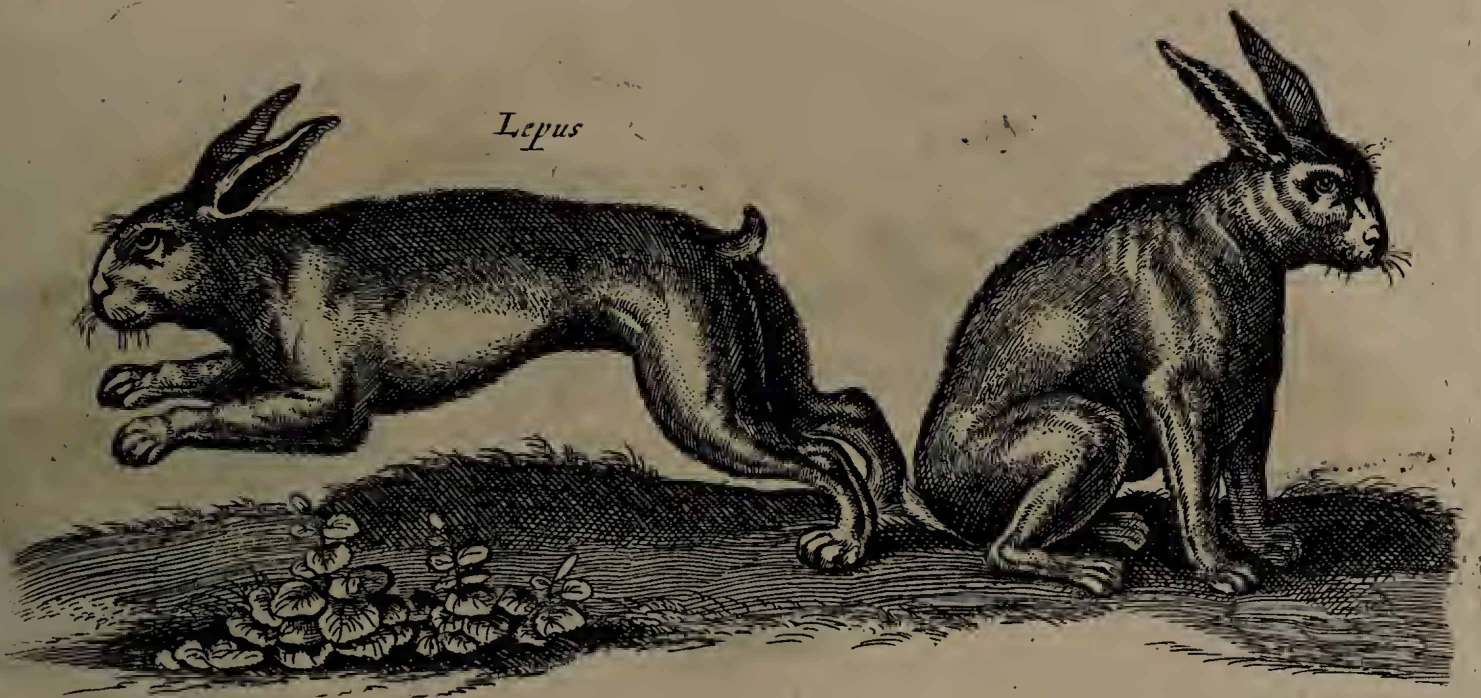

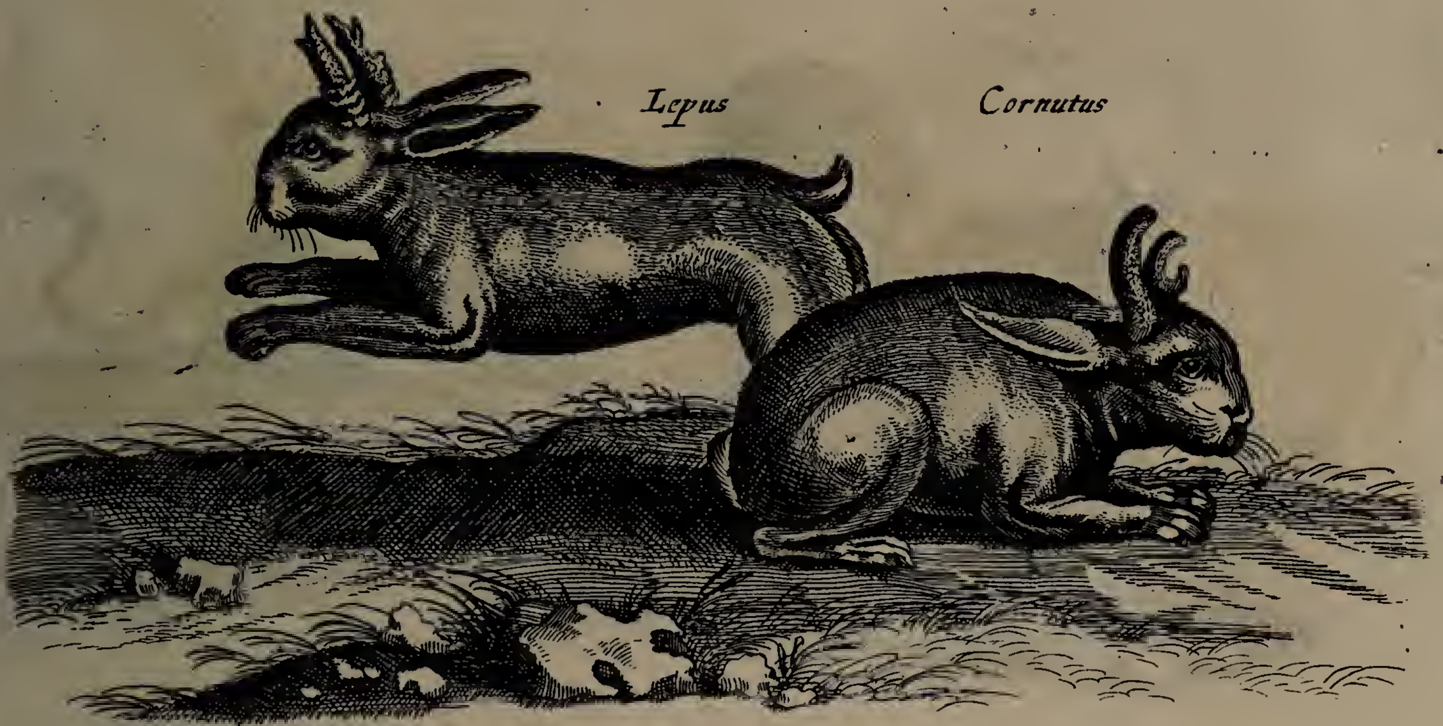
Mustela
Putorius Iltis

Martes
Martes

Porcellus Indicus alius
Taxus suillus
Hystrix

Tab. LXV

Cuniculus porcellus Indicus

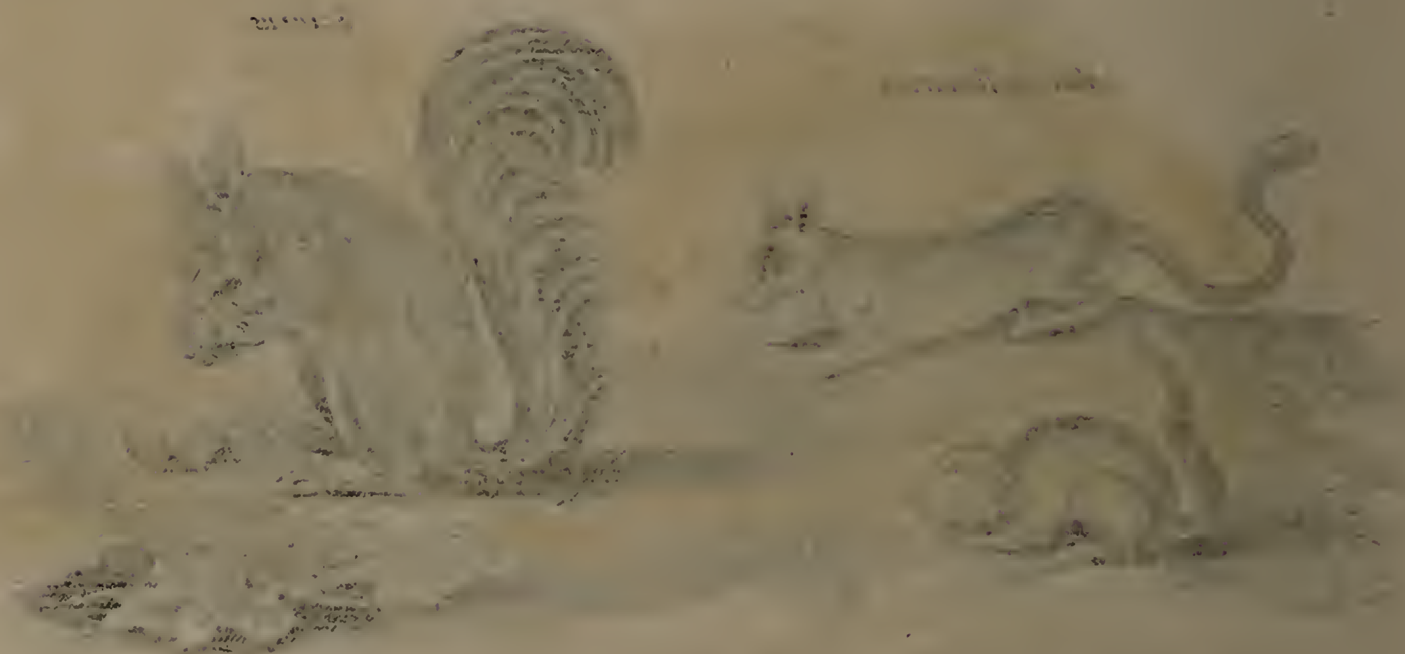

Glires
Mures

Mus avellanarius
Scivrus

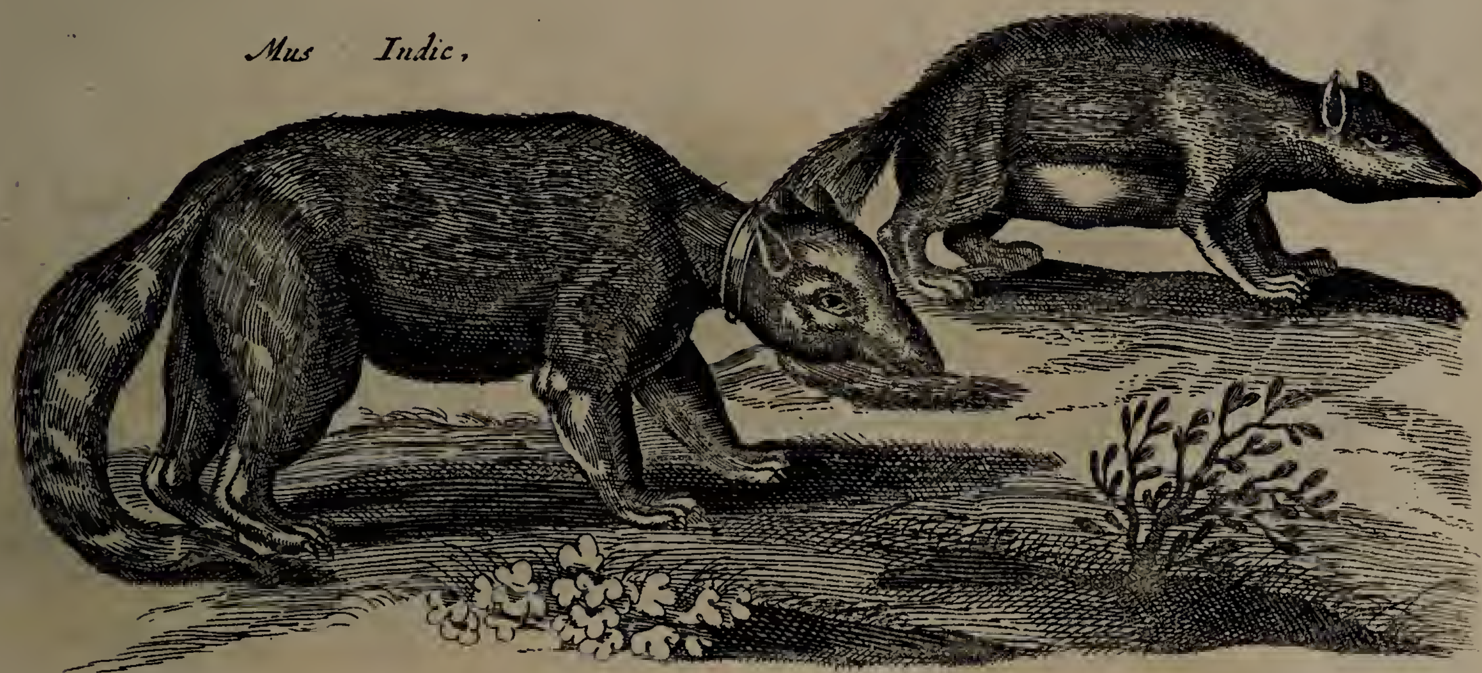

Mus araneus
Talpa
M. Noricus

Sciurus Getulus
Mus alpinus Marmota

Mus Indic,
Glis Aldr.

Ichneumon s. lutra Ægypti.
Mus Muscatulus

Lutra
Vitulus Marinus

Castor
Lonx Lonza

Hystrix
Herinaceus

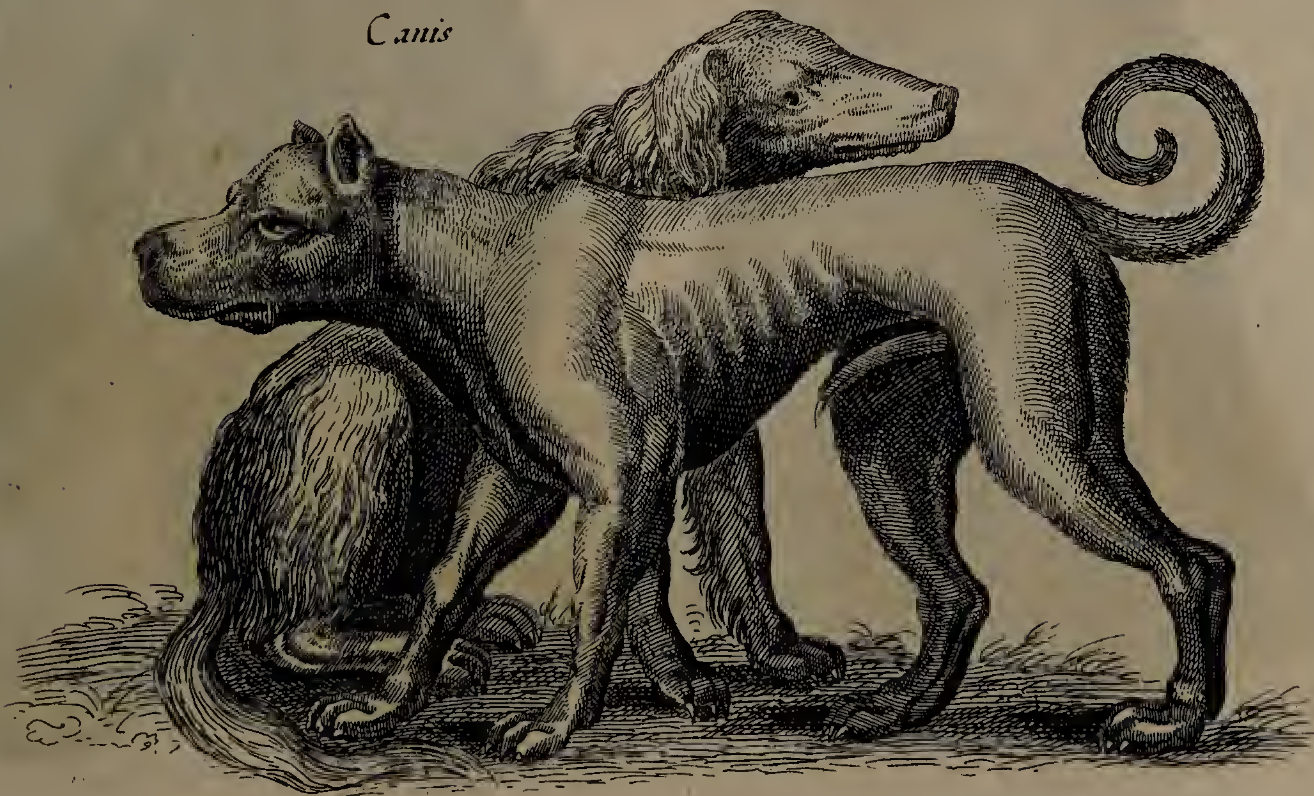
Canis Leporarius

Canes

Canis

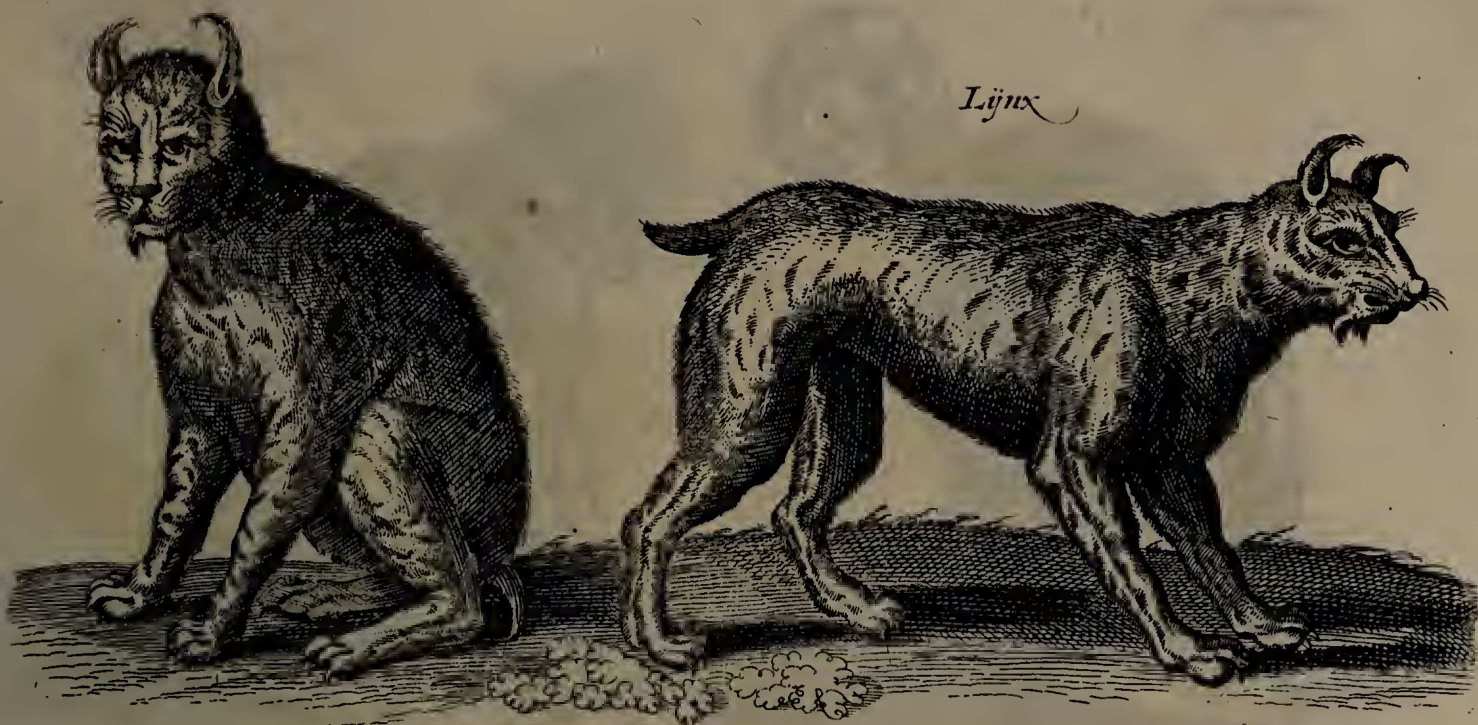

Canes

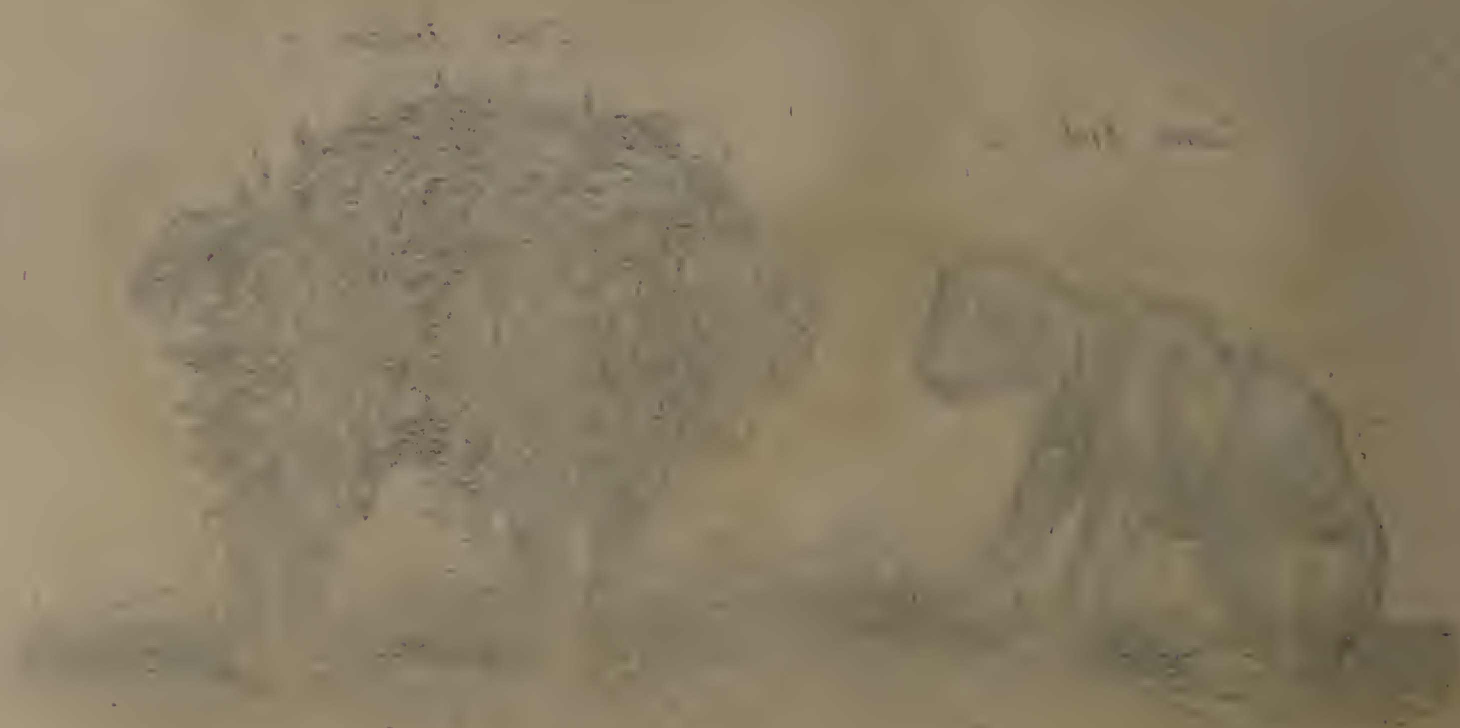

Lÿnx

Canis Indicus .1.
Canis Indi. .2.

Canis Venatorius

Felis Domestica
Felis sylvestris

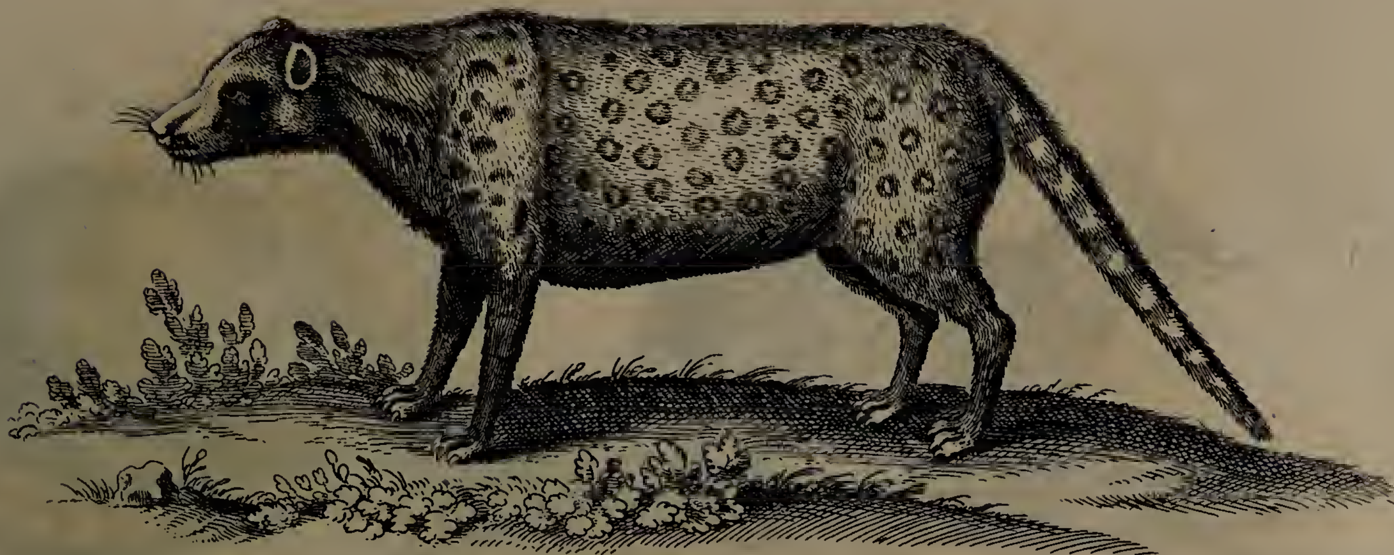

Felis Zibetti

Genetta
Meles vel Taxus Canin,

Hyæna Odorata Africana

Catus Zibethicus Americanus
Genitale
Vas Zibethi
Testes
Anus

Tlaquatzin
Mus Aquaticus

Cercopithecus Sagovin Clusij

Mapach

Cercopithecus Barbatq Clusij

Ignavu siue Haut Clusij

Armadillo Genus Alterum Clusij

Armadillo siue Aiatochtli

rana reptilis

rana reptilis

rana reptilis

Rana

Rana

Rana

Rana

Rana

Bufo

Bufo

Bufo

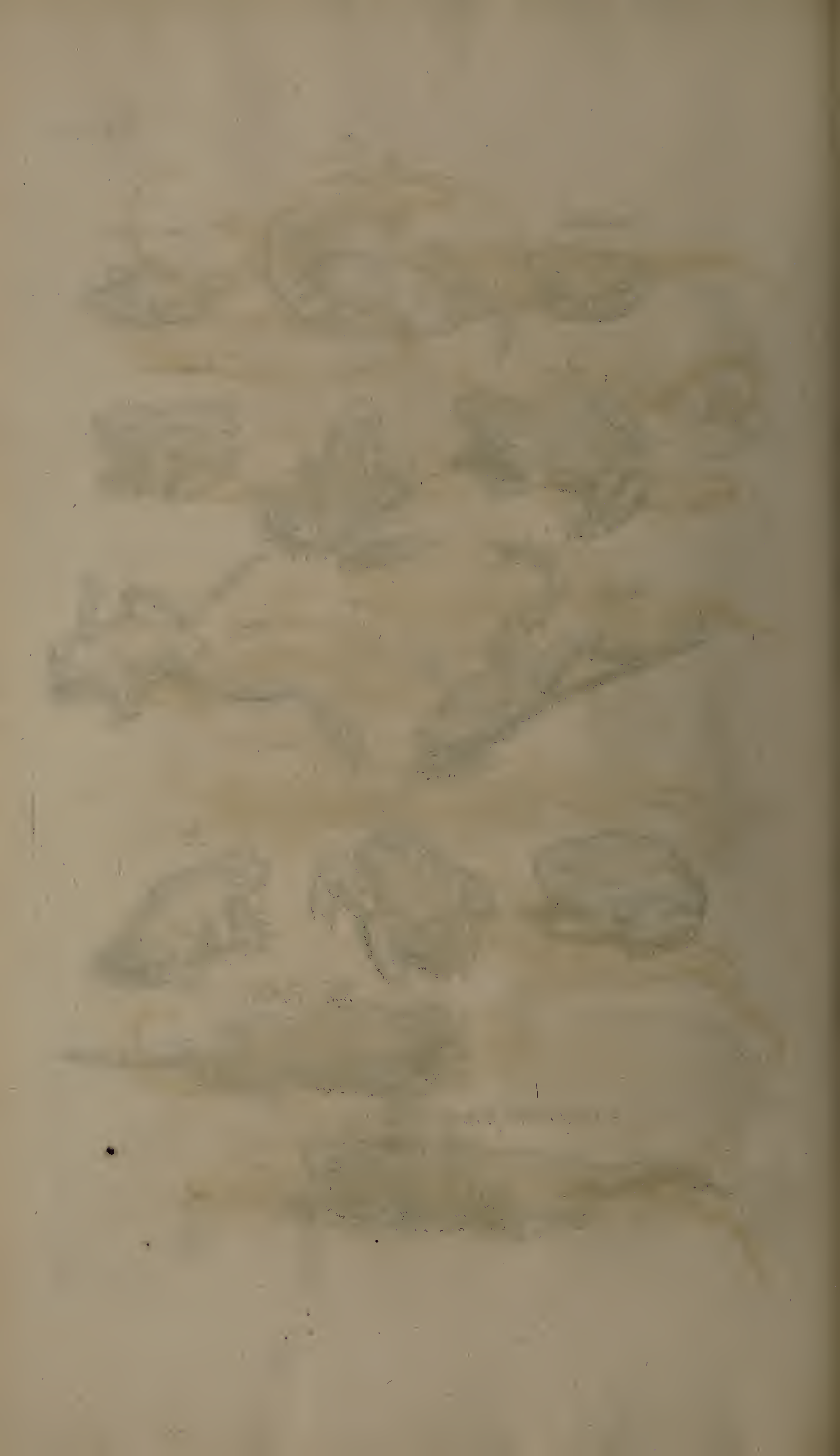

Bufo Caudatus

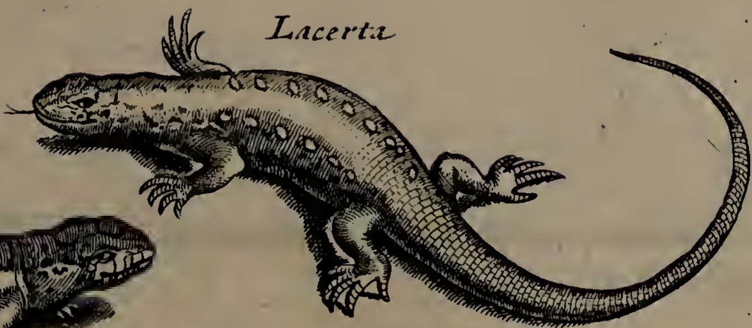

á Circulatoribus fictus

Lacerta

Lacerta

Lacerta Chalcidica flexnosa

Lacerta

Lacerta Biceps

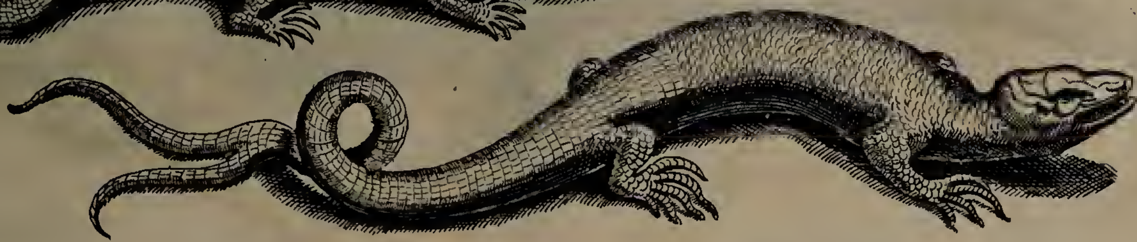
Lacertus Biceps

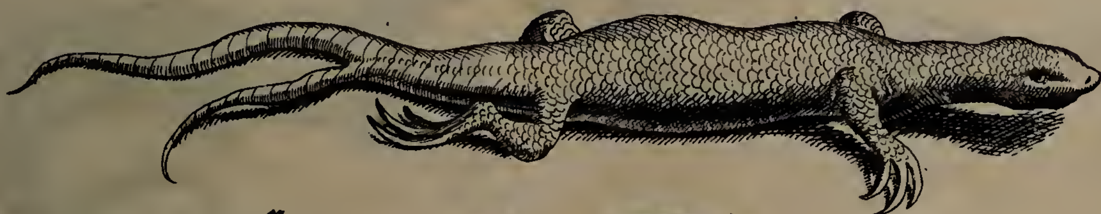
Lacertus Viridis Liguro Bononiensibus

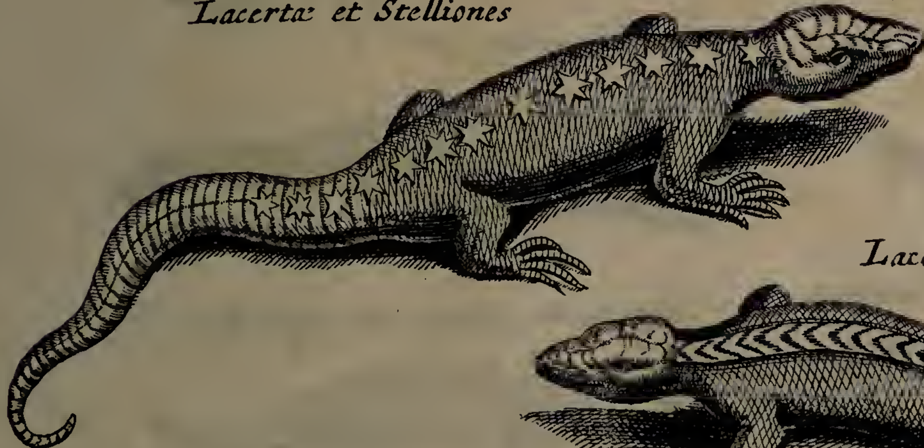
Lacertus Viridis Cauda bifurca

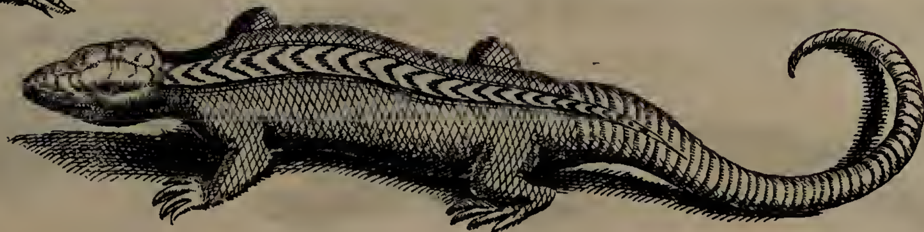
Lacertus Viridis exiccatus Cauda bifida

Lacertæ et Stelliones

Lacertæ et Stelliones

Lacertus Cyprius Scincoides

Teiuuhana Brasiliensibus

Americima Brasiliensibus

Lacertus Tarantula quibusdam

Teiuguacu et Temapara Tupinambis

Senembi Brasiliensibus

Lacertus aquaticus

Lacertus Viridis

Salmandra Molch Moll

Salmandra aquatica

Salmandra alia aquatilis Minor prone

Salmandra Terrestris Veranig Maculis Luteis distincta

Salmandra Aquatica

Salmandra Aquatica prona

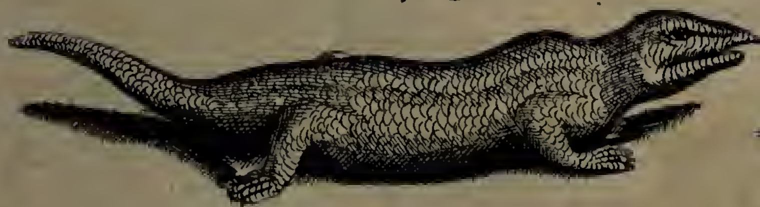

Stelliones ex Matthiolo

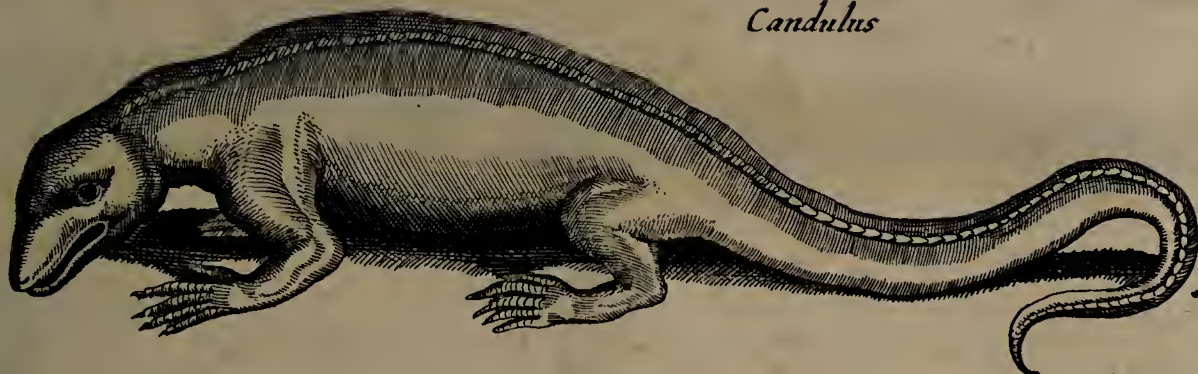
Stellio peregina

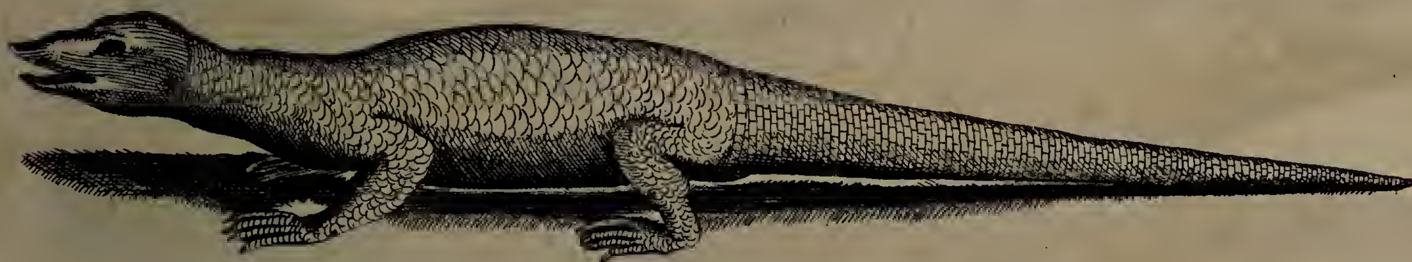
Scincus

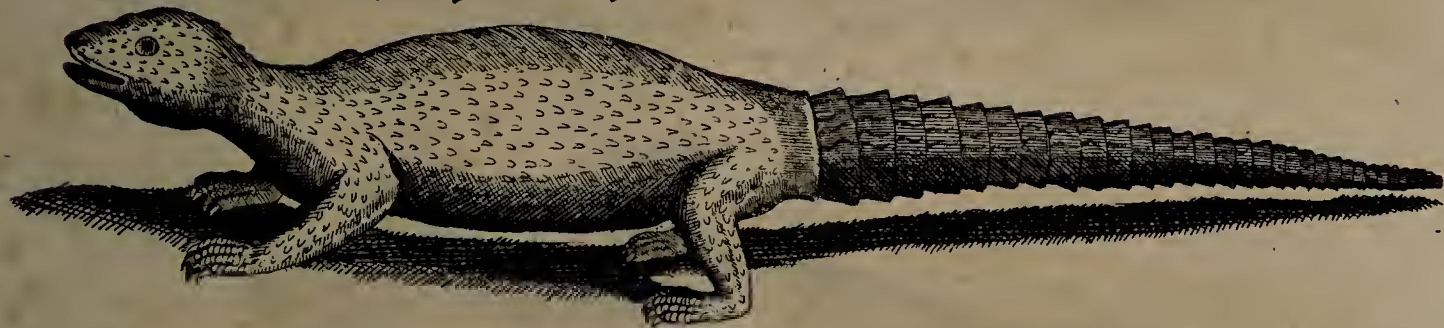
Candulus

Lacertus Indicus Cordylo Similis

Cordylus siue Vromastix

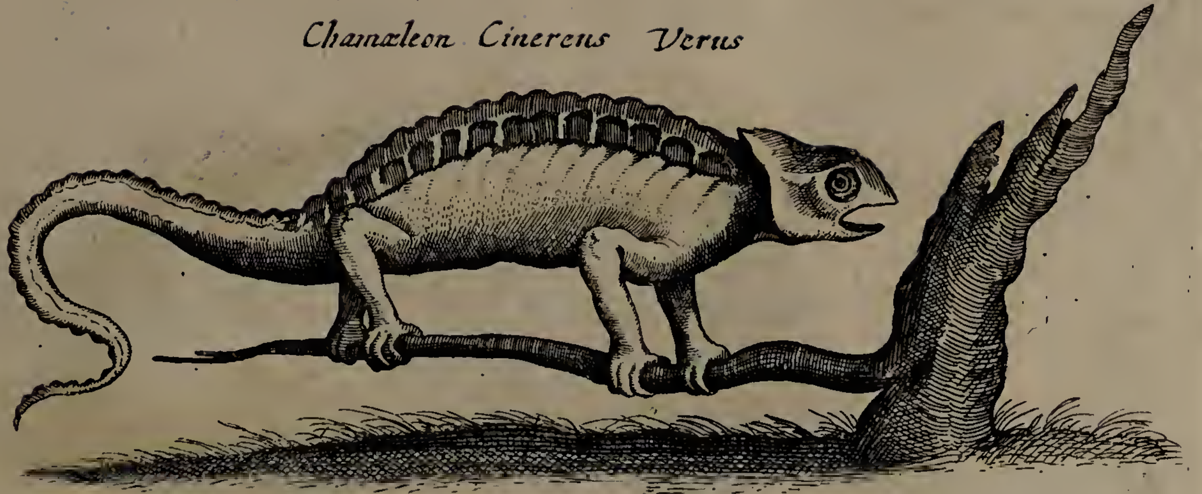
Chamæleon niger

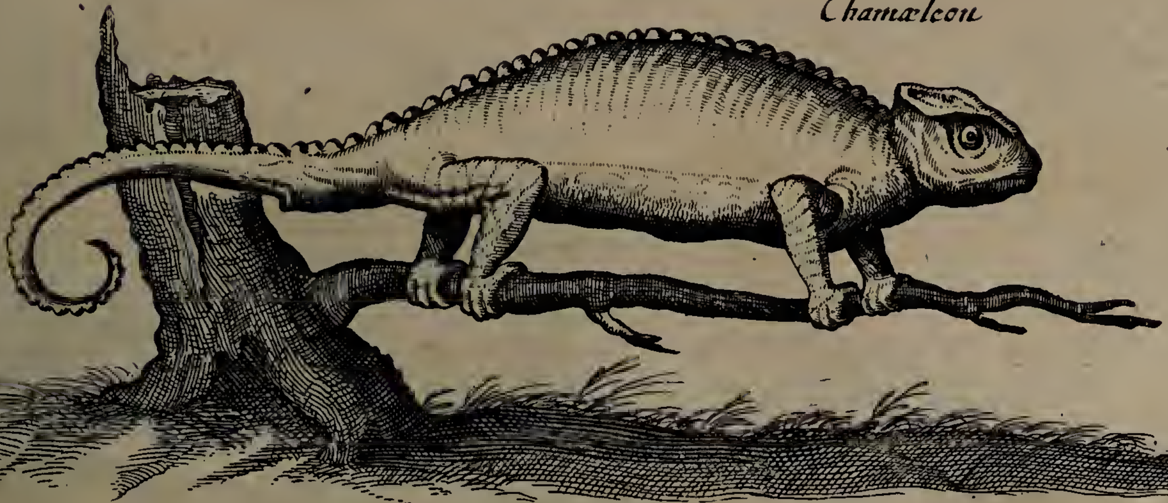

Chamelon Varius

Tab. LXXIX

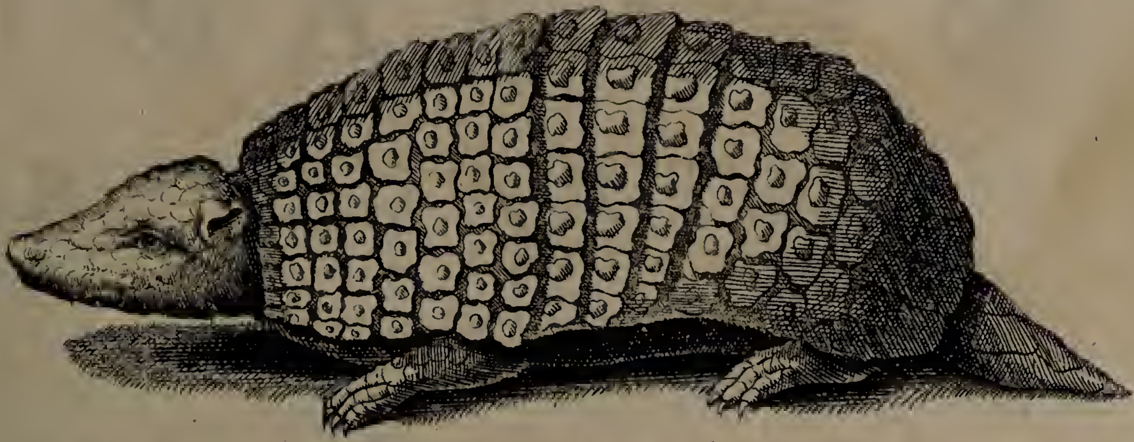

Chamæleon Cinereus Verus

Chamæleon

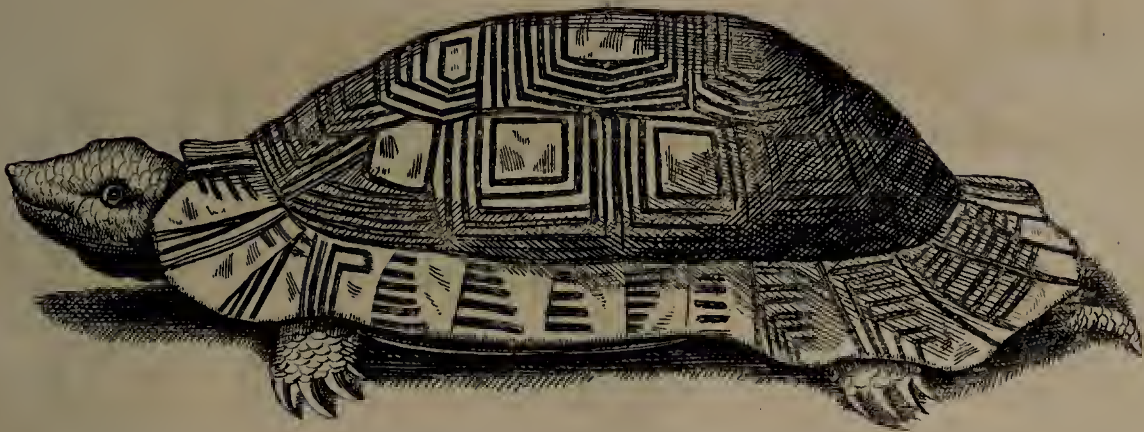

Crocodilus

Laudiuerh

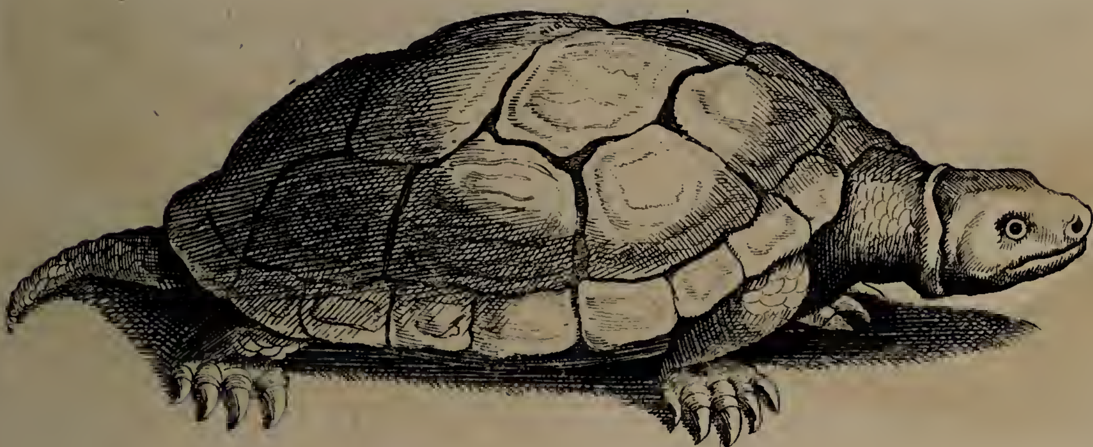
Tatus

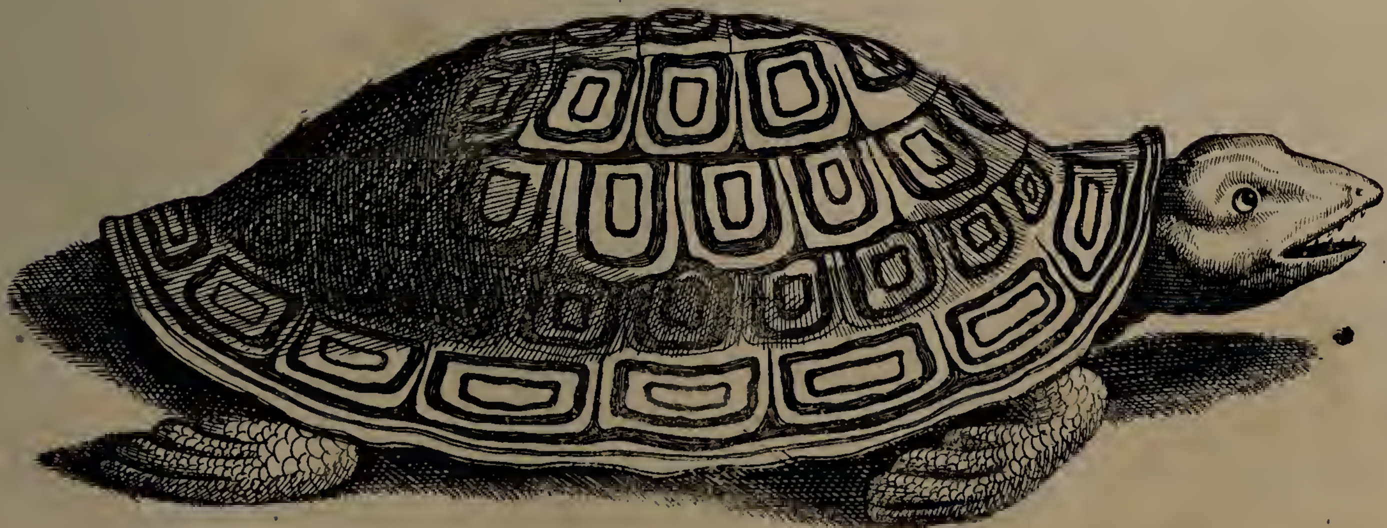
Testudo

Testudo Aquatica

Testudo Marina

THEATRI UNIVERSALIS ANIMALIUM PARS QUARTA.

SIVE

HISTORIÆ NATURALIS

DE

EXANGUIBUS AQUATICIS LIBRI IV.

Cum Enumeratione Morborum, quibus Medicamina ex his Animalibus petuntur, ac Notitia Animalium, ex quibus viciſſim Remedia præſtantiſſima poſſunt capi,

CURA

HENRICI RUYSCH,

M. D. Amſtelædamenſis.

AMSTELÆDAMI,

Proſtat apud R. & G. WETSTENIOS,

Anno MDCC. XVIII.

ENUMERATIO MORBORUM,

Quibus petuntur Remedia ex Exanguibus aquaticis.

ABortum faciens Pag. 10. b.
Angina 16. a.
Calculus 13. b. 16. a.
Calculosus 54. b.
Cancer in mammis 16. a.
Canis morsus 48. a.
Canis rabidi morsus 23. b.
Carbunculi 19. b. 35. a.
Caro luxurians 39. b.
Conceptum juvare fœtum 33. a.
Dentium dolor 8. b.
Dentifrica 33. a.
Dentitio puerorum 19. b.
Fastidiis medentia 45. a.
Febris 23. b.
Febris hectica 16. a.
idem 17. a.
Febris quartana 20. a.
Genæ Mulierum ut dealbentur 34. b.
Hydrops 48. a.
Humores fervidi 12. a.
Iliacus affectus 49. a.
Inflammatio linguæ & Gutturis 16. a.
Inflationes 48. a. 51. a.
Ischiadici dolores 57. a.
Lachrymæ Oculorum 20. a.
Lateris dolores 57. a.
Lenticulæ 34. b.
Maculæ Corporum 8. b.
Maculæ Mulierum in facie 35. a.
Morbus Regius 48. a.
Articularis 48. a.
Morsus Canis rabidi 12. a.
idem 16. a.
Mulierum Morbi 8. b.
Mulierum Purgationes 48. a.
Nervi dissectio 19. b.
Nervi tusi 33. a.
Ophelidæ 34. b.
Palpebrarum Pili 49. a.
Parotides tollens 35. a.
Pthisis 16. a. 20. a.
Pilos e mamma tollens 20. b. 35. a.
Polypus 6. b.
Pruritus in pudendis 56. a.
in manibus ibid.
Puerperii purgamenta 6. b. 13. b.
Pustulæ verendorum 33. a.
Renes Purgantia 48. a.
Renum Vitia 57. a.
Sanguinis grumi 16. a.
Sanguinem minuentia 48. a.
Scabies 20. a.
Serpentum ictus 19. b.
Sobolem procreantia 6. b.
Stranguria 19. b. 20. a.
Stomachus 9. b.
Stomachum reficientia 45. a.
Tabis 12. a.
Tenesmus 57. a.
Tormina alvi 9. b.
Tumores 35. a.
Tussis 34. b.
Veneris acrimonia 56. a.
Veneris desiderium excitans 17. a.
idem 18. a.
Venerem stimulentia 6. b.
Venera tollens 23. b. 33. a.
Vitam servans 24. a.
Ulcera sordida 39. b.
Capitis manantia 39. b.
Ulcera maligna 33. a.
Uredo 56. a.
Urinam movens 8. b.
Urinam moventia 47. a.
idem 54. b. 51. a.
Urinæ retentio 16. a.
Uteri fluxus 23. b.

NOTITIA EXANGUIUM AQUATICORUM,

Ex quibus Remedia Præſtantiſſima capiuntur.

Buccinus	Pag. 34. b.
Cammarus ſeu Aſtacus fluviatilis	16. a.
Cancri parvi	24. a.
Cancer marinus	20. a.
Cancer fluviatilis	23. a.
Conchylia	35. b.
Echinus	39. b.
Exanguis aquaticus cruſtatus	12. a.
Lepus marinus	10. b.
Locuſta	13. b.
Loligo	9. b.
Murex	35. a.
Mytulus	48. a.
Oſtrea	45. a.
Pectines	47. a.
Pinna	51. a.
Polypus	7. b.
Purpura	33. a.
Sepia	8. b
Squillæ Gibbæ	17. a. 18. a.
Tellina	49. a.
Tethya	57. a.
Urtica	54. b. 56. a.

HISTO

HISTORIÆ NATURALIS DE EXANGUIBUS AQUATICIS.

LIBER I.

De Mollibus, seu Molluscis.

Titulus I.

De Molluscis in genere.

Arist. H. A. l. 1. c. 4. & 8. l. 4. c. 1.

Uatuor Exanguium genera Aristoteles constituit, *Mollia*, nempe seu *Mollusca*, quæ carne molli foris obducta, solidum interius modo sanguinei generis continent. *Crustacea*, quæ crustis collisis teguntur. *Testacea*, quæ testis duris fragilibus muniuntur, & *Insecta*, quæ Græci ἔντομα dixere, *Zoophyta*, hisce adnumerari meliori jure possunt, quàm ut inter plantas, numerentur. (Arist. H. A. l. 4. c. 1.)

Nomen. *Mollusca* præmittimus, tum quod nobiliora sint, & partium numero ac robore longè præcellant; tum quòd idem Aristoteles & Plinius fecerint. Nec malè Aquatica Piscibus subjungentur, cum & Plinio, ea, pisces nuncupare placuerit. Mollusca seu μαλάκια dicuntur, quòd neque asperam, neque testaceam cutem, neque squammam habeant, Athenæus τευθίδη, seu Loligini similia dixit. Dici & μαλακόδερμα Gazæ & Rondeletio visum: deceptos, & Cartilaginea Aristoteli talia dici Salvianus ostendit. (Plin. H. N. l. 9. c. 28. Galen. de Alim. facult. l. 3. Arist. de Gener. l. 1. c. 10.)

Descriptio. Naturam inter carnem & nervum mediam obtinent: fissilis hæc, in anfractum, ut ad vires commodior esse possit: loco ossium, quod piscium spinis proportionetur omnia, Polypum si excipias. *Exteriores partes* tres præcipuè habet *Caput*, *pedes* sive brachia, quos Aristoteles quandoque πλεκτάνας, Gaza crura, barbas, cirros vocat, & τὸ κύτος ἀδιόριστον, id est, *alveum indiscretum*. *Caput* omnibus inter pedes & ventrem, seu ut Aristoteles, ἐν μέσῳ τῶν ποδῶν τῶν καλουμένων πλεκτανῶν. In capite *Os* est & bini *dentes*, qui potius, cum immobiles sint, neque ad retinendam prædam firmè innitantur, ῥύγχος seu rostrum dicendi sunt. Est enim hæc pars, (os & dentes) adunco carnivorarum rostro per quam similis, ex duabus partibus composita, superiore & inferiore commissura pyxidata, ut loquitur Rondeletius, ita ut inferior superiori inferatur. Loco *linguæ* carnosum quiddam in ore gerunt, quo esculentorum voluptatem discernunt. In capite *oculos* binos grandiusculos, quibus exigua quædam cartilago, discrimen cerebrum parvulum continens, præstat. *Pedes* habent parti priori, circum caput, infra oculos circa os & dentes vinctos, quòd pars ejus posterior ad priorem adducta sit, extremaque coëant ac confundantur, hinc fit ut excrementa meatu ori vicino infra emittant. Octoni hic sed singulis eorum generibus diversi. *Acetabula* sunt quibusdam, cirramentaque, implicamentis illis quibus digitos antiqui medici indere solebant, similia fibris implexa, quibus carunculas cæteraque cedentia trahunt. Aliis breves & inutiles, binæque promuscides prælongæ, quibus veluti anchoris innituntur, seque contra æstus marinos navigii modo stabiliunt. *Fistulam*, supra caput, & brachia ante alveum, gerunt, cavam, quam modò in dextram, modò in sinistram partem transferunt, & hac, mare transmittunt. Aristoteles hæc modos, αὐλὸς modo μυκτῆρ. Gesnerus φυσητῆρα legit, Gaza & Plinius narem transtulere. *Pinnulam* quoquæ habent circumdantem alveum, ut natare, & se in natando dirigere possent. (Arist. de part. l. 4. c. 5. — Arist. H. A. l. 4. c. 1. l. 8. c. 2. Plin. H. N. l. 9 c. 12. — Arist. de part. Anim. l. 4. c. 10.)

Alveus à capite amplioris capacitatis propendet, cujus caro non in directum, sed in orbem fissilis & cute integitur. Cutem tamen Salvianus denegat, & Plinius, nulla, Polypos vestiri scribit. *Capillamenta* in toto eorum latere conspiciuntur, quorum is, qui branchiarum in aliis piscibus, usus. Scholiastes Nicandri σπλάγχνα, Aristoteles τριχώδη vocat. *Interiora* si spectes. Os *gula* excepit angusta, quam sequitur ingluvies, πρόλοβος, ampliuscula, neque avibus absimilis, cui jungitur *venter*, tanquam ἕλικες facie buccinorum claviculæ. (Plin. H. N. l. 9. c. 12.)

Intestinum ab eo tenue, partem versus repens superiorum ad os fertur, quod laxius est quàm gula. De *Cerebro*, vel quod ipsi proportione respondet, superius diximus, *vesica* carent. *Mutis* adhuc superest,

Ariſtot. de partib. l. 4. c. 5.

eſt, quam Ariſtoteles, principatum ſentiendi obtinere dicit, ac ſi hæc cordi eſſet ἀνάλογον. Humida ea & corpulenta pars per quam gula in ventrem pertendit, adnata magis tergo. Ater humor, quem quidam θολὸν, alii, ut Athenæus & Dioſcorides, τὸ μέλαν, vocant, pro ſanguine ipſis in eſt, ſi Plinio credimus: pro bile, ut Rondeletio placuit. Non ſolet, ſcilicet, natura, id quod pro ſanguine ſervat, in quolibet metu effundere: nec ullus meatus venæ proportione reſpondet, quo alendi corporis cauſa in univerſum corpus diſtribuatur. Secretus is ab alimento in veſica, ſeu tunica membranea; Ariſtoteles μήκωνα, Gaza Papaver appellavit; exitum finemque habente, qua alvi excrementa emittunt, parte quæ fiſtula vocatur, quæ in ſupinis poſita eſt.

Plin. H. N. l. 9. c. 29.

Locus. *Ariſt. H. A. l. 9. c. 28.*

In ſalſis aquis degunt: ſed in potulentioribus non inveniuntur, ideo fruſtra in Ponto quæras.

Cibus. *Ariſt. H. A. l. 4. c. 1. de Gener. l. 1 c. 1. & 3.*

Veſcuntur carnibus. Nec *ſexus* ipſis denegatus. Ariſtoteles enim vulvas bifidas, ac teſtes geminos juxta genitale in omnibus reperiri ait.

Sexus.

Differunt fœminæ à maribus, quod mas prona ſui corporis nigriora ſupinis, parteſque omnes aſperiores habeat quàm fœmina, & lineis intervenientibus varias, caudamque acutiorem. In mare quoque meatus quidam ſubditus gulæ, à Cerebro in ima alvei pertendit, idque ipſum ad quod fertur, ſpeciem mammæ imitatur: in fœmina duplex illud idem, ſupraque poſitum habetur.

Generatio.

Generationem quod ſpectat, Tergis copulari, & diu in venere, quia frigida, morari, compertum. Ore coire, & renixu atque complexu mutuo brachiorum jungi, prodidit alibi Ariſtoteles.

Ariſt. de Gener. l. 1. c. 15. & l. 3. c. 8.

Semen per meatum emittunt, idque parte corporis ſupinâ, qua *putamen* diſtat, & mare illabitur, faciunt. Continent fœminæ primò ova indiſcreta, mox diſcreta in plura: ſed quia imperfecta excluduntur, augeſcunt more vermium, poſtquam vim vitalem ab aſperſo maris ſemine accepere. Sic glutino uvæ inſtar cohærent, & quam primum vitale virus attigere, animalcula ex iis naſcuntur.

De *ſenſibus* nullum eſt dubium. Dormire & ſomniare apud Ariſtotelem habemus.

Uſus. *Ariſt. H. A. l. 4. c. 14. Ariſt. de Gen. l. 1. c. 19. Galen. l. de boni & mali ſucci cibis.*

Apponebantur olim menſis; & probabantur maxime gravida. Nec nunc à culina exulant, quædam Polyporum genera ſi excipias. Succum ſalſum exiguum crudum copioſum habere ſcripſit Galenus. Flatus parere, elixataque probiora effici, quod humor noxius eluatur, Diphilus. Ova an aliquando in cibo fuerint, dubium.

TITULUS II.

De Mollibus in ſpecie.

CAPUT I.

De Polypo.

Tab. I. 1. Aldrov. Exangu. l. 1. c. 2.

TANTUM de Molluſcis in genere ſufficiat, jam in ſpecie de iis agemus. Numerantur autem inter ea, *Polypus*, *Sepia*, *Loligo*, quibus *Leporem marinum* adjicimus.

Nomen.

Polypus, qui pro ratione Dialectorum, πολύπους, πουλύπους, πόλυπος, πώλυπος, & πώλυψ vocatur, à multitudine pedum, nomen ſortitus eſt. Antiphyllus Byzantius in quodam Epigrammate πουλυπόδην dixit. Lacones ἀρίστειον, alii ὄνον, ſeu aſinum marinum, infimæ ætatis Græci Octapodia, ſeu Octapodos vocavere.

Differentia.

Deſcriptionem quod attinet, *Ventrem* tum figura tum tactu, cum Sepiis ſimilem habere, ſtomachum nimirum ſive gulam ab ore prælongam, quam ingluvies excipit; tum ventrem conjungi, ac inteſtinum ſimplex ventri annecti, & uſque ad exitum tendere, Ariſtoteles prodidit. *Cerebrum* in diſſecto duplex conſpici, citat ex Ariſtotele Athenæus, qui & *atramentum* ejus ſubruffum eſſe, & in veſica, quam μήκωνα vocant, quoque ſupra ventrem, auctoribus Æliano & Scholiaſte in Ariſtophanem, ſita eſt, contineri, ſcribit, minuſque hujus quàm Sepiam, & quidem ad mutim habere, quod brachia habeat coloremque mutet, ubi amiſſum eſt, accreſcere, & nunquam ejus copia deſit, Ariſtoteles addidit. *Caput* ei prædurum quam diu vivit, & quaſi inflatum eſt. Alveus id in cæteris mollibus dicitur, quod brevior & rotundior conſpiciatur. *Oculi*, ſupra duos pedes: *Os* & dentes in pedum medio. *Pedes* habet ut reliqua octonos membrana interjecta magnos, non ſolum ad atandum, ſed & ad ambulandum utiles, quorum medii quatuor habentur maximi, ut bina ſæpe cubita ſuperent, cum acetabulorum ordine duplici, quibus ori cibum admovent; reliqui quatuor, duo ſuperne, totidem inferne, memini. A quibuſdam brachia, ab aliis, Crura, Cirri, à Plinio barbæ, vocantur. Acetabula Ariſtoteles πλεκτάνας, alii κοτυληδόνας, Antiphilus Bizantius ἕλικας, Antipater Thettalus πλοχμοὺς, Ovidius flagella, dixere, πλῆθμα à Heſychio & Varino dici, nonnulli credidere, alii id capiti tribuunt. *Dorſum*, Plinius partem lævem appellat, à qua acetabulorum ordo inchoatur. *Cervicem*, habet imbecillem, cum premitur. *Pinnulam* ipſe anguſtam, de medio ortam, quod parvum habeat alveum, quem pedibus ſuis dirigere poſſit, Ari-

Ariſt. de part. l. 2. c. 8. Athen. Dipnoſ. l. 7. Ariſt. de part. l. 4. c. 5.

Ariſt. H. A. l. 9. c. 37. Athen. Dipn. l. 7.

Ariſt. H. A. l. 4. c. 1

Ariſt. de part. l. 4. c. 9.

Arist. H. A. l. 4. c. 9. Aristoteles tribuit. Plinius ob eandem caussam, habere negat. Tam esse exiguam, ut minimè aut vix conspici possit, experientia didicimus. *Fistula* ipsi in dorso, cava, qua mare transmittit: eamque modo in dextram partem, modò in sinistram transfert. *Rostrum* Psittaci, si Scaligero & Bellonio, fides. *Cutis* nulla, quamvis Bellonius pedes cute contegi reliquerit. *Caro* alba, cavernosa, meatuumque plena, quod apud Galenum & Plutarchum legimus.

Plin. H. N. l. 9. c. 29. Scaliger Exerc. 218. Bellon. Observ. l. 1. c. 14. Galen. de sympt. caus. l. 3.

Locus. In *mari Adriatico* sunt frequentissimi. Thasus & † Caria optimos, Corcyra magnos alit. In exterioribus Cartejæ locis ad talenti pondus accedere, Strabo scribit. In Ponto Euxino non reperiuntur magni, si Oppianum sequimur: circa Hellespontum nulli, quod hoc mare ad Boream spectans imbribus ferè sit obnoxium. *Victus* ipsis carnes conchularum, quas complexu crinium frangunt: itaque præjacentibus testis cubilia eorum deprehenduntur. Carabi, Cancri, Paguri, Lacustæ, quarum carnes quandoque exsugunt, & succum exhauriunt; salsamenta, & pisces. Hæc omnia tanta aviditate devorant, ut ne à proprio quidem genere abstineant, & si Æliano fides est, qui minores retibus inclusi capiuntur, majorum esca fiunt. Humanas verò carnes inprimis appetit. Et refert Trebius Niger apud Plinium, ad conficiendum hominem, in aqua; nullum hoc atrocius esse animal, luctari complexu atque sorbere, & numeroso suctu detrahere, ac in naufragos urinantes impetum facere. Depasci & arborum fructus, in siccum æstivo tempore egressos, certum. Ex plantis autem olea maximè delectari ejusque truncum flagellis sæpissimè amplecti, præter Athenæum, Oppianus prodidit. Ficis ad mare natis affigi, & fructum mandere, ex Clearcho habemus. An brachia sua tempore penuriæ, sub brumam comedant, quæ rursum renascantur, dubium quidem est, à maximis tamen authoribus, Alcæo, Diphilo, Hesiodo, Oppiano, & Æliano, affirmatur, hinc κιλοβίτιδας dici Johanni Grammatico ajunt. At Aristoteles, Plutarchus id falsum censent, & ille, aliquos sua brachia à congris habere, addit.

Plut. qu. natur. 19. † Athen. l. 7. Strabo Geogr. l. 3. Oppian. Hal. l. 1. Arist. H. A. l. 8. c. 2. Victus. Ælian. H. A. l. c. 32. Ælian. H. A. l. 1. c. 1. Athen. Dipn. l. 7. Oppian. Halieut. l. 4. Oppian. Cyneget. l. 3. Arist. H. A. l. 8. c. 2.

Sexus. Distingui *Sexu*, nullum dubium, & Marem à fœmina differre, quod ille capite esse productiore, & brachio suo gerit, quod genitalis speciem referat, in quo duo amplissima acetabula habentur. Nervo id quasi constare, porrectum ad medium usque brachium confirmant, totumque nari fœminæ annecti. Athenæus, acutius & solum albicans esse, parte sui extrema bifurcatum, dorsoque annexum tradit. Plinius forte *caudam* vocat.

Arist. H. A. l. 5. c. 6. Athen. Dipn. l. 7.

Generatio. De *Coitu* ipsorum hoc scimus, cum latent, (conduntur autem binis mensibus) idque hyeme coire, & ova parere. Os ori, acetabula acetabulis componunt. Cum eo, quod vocant caput, in terram reclinato, unus invitetur, brachiaque pandat, alter, passis item flagellis, adaptat sese ita, ut acetabula continuentur. Edunt ova & quidem verno tempore, fistula. De Ovis ita Aristoteles: Deponunt aut in cavernis aut in testis, aliove cavo loco simile quiddam labruscæ cirrulis, & candidæ populi fructui. Edita ova dependent ab ambientibus specuum parietibus, tanta copia, ut exempta, vas implerint longè majus, quam caput ipsius, in quo ipsa continebantur. His quinquagesimo demum die disruptis, pusilli polypi generantur: & magno agmine serpunt, phalangiorum more. Ac quanquam non omnibus membrorum singulorum natura conspicua est: tota tamen apparet forma. Multi autem propterea quod invalidi sint, pereunt. Adeò verò aliquando exigui reperti sunt, ut nihil haberent discretum; cætera discreti moverentur. Quod ita brevissimè Plinius: *Polypi vere pariunt ova tortili simulata pampino, tanta fœcunditate, ut multitudinem ovorum cuncti recipiant cavo capitis, quo prægnantes tulere. Excludunt quinquagesimo die, è quibus multa propter numerum intercidunt.* Polypus fœmina modò incubat ovis, modò cavernam cancellato brachiorum implexu claudit. Artificiosè hæc extructa, & circumjecta concharum tenuiorum & scabrarum congeries velut lorica dura erigitur. De *Ætate* hæc apud Aristotelem legimus: *Paucissima genera Polyporum biennium vivunt. Natura enim facile contabescit. Argumento est. Pressus enim aliquid semper emittit, ac tandem evanescit. Patiuntur hoc fœminæ, post partum magis, ac stupidæ fiunt, neque fluctibus agitatæ sentiunt. Facile quoque ab urinantibus manu capiuntur. Muccosæ quoque evadunt, neque ad venandum consistere queunt, quod autem bimatum non expleant, inde capiunt argumentum. Nam postquam polypuli orti sunt, tum in æstate, tum sub Autumnum, haud facilè invenias polypum grandem. At ante id tempus maximi sunt. Ubi igitur ova ediderint, sic consenescere atque debilitari utrumque affirmant, ut etiam à pisciculis exedantur, perfacilè quoque abstrahi à cubilibus. Ante id tempus, nihil tale.* Ælianus hoc Veneri adscribit, cui & Oppianus assentitur. Vivit tamen etiam in centum dissectus partes.

Arist. H. A. l. 5. c. 12. Arist. H. A. l. 5. c. 6. Arist. H. A. l. 5. c. 18. Plin. H. N. l. 9. c. 51. Arist. H. A. l. 9. c. 59. Scalig. Ælian. H. A. l. 9. c. 30.

Motus. *Natant* & pinnis & pedibus & quidem obliqui. Pedes in eam porrigunt partem, quæ capitis nomine appellata est, ita, ut cum natant, in adversum prospiciant, & caput ex adverso habeant. Sub aquis, ita in solido ingrediuntur, ut humoris beneficio suspensi fluctuent. In sicco (siccum exeunt asperum, lævitatem odere) cum ambulatio cum pulsu & tractu fiat, alterum solum est in Polypi motu.

Scaliger Exerc. 218.

Acetabulis enim jactis procul, ut, cuique applicuere id apprehensum tenent: tum brachiorum contractione corpus admovent, ita subvehunt sese in eam partem cui adhæserunt.

Ingenium. *Ingenium & sagacitatem* si spectes, ἀνόητον quidem Athenæus, brutum Plinius vocat, quod ad homines adnatet, nec persequentem fugiat: est nihilominus callidus & solers. Nam primò, omnia in domum comportat, dein putamina erosa carne egerit, adnatantesque ad ea pisciculos venatur. Idem Conchas artificiosè discuneat, & earundem carnibus vescitur. *Non sunt*, inquit Plinius, *prætereunda & L. Lucullo Proconf. Beticæ comperta de Polypis, quæ Trebius Niger è Comitibus ejus prodidit, avidissimos esse Concharum; illas ad tactum comprimi, præcidentes brachia eorum, ultroque escam ex prædante capere. Carent Conchæ visu, omnique sensu alio, quam cibi & periculi. Insidiantur ergo Polypi apertis, impositoque lapillo extra Corpus, ne palpitatu ejiciatur, ita securigrassantur, extrahunt que carnes: illæ se contrahunt sed frustra, discuneatæ. Tanta solertia, animalium habetissimis quoque est.* Colorem eum mutare, sic pisciculus imponere, vulgare; in eo non convenit: quod Theognis, Phocyllides, Jon. petrar. duntaxat mentiri colorem scribunt. Plinius verò & Antigonus ad similitudinem, ille loci; hic rerum, quibus appropinquat, quod & de arena Scaliger innuisse videtur, eandem suscipere, prodant, Causas hujus rei diversi diversas assignant. Plutarchus id astu facere & quod corpus porosum & transparens habeat, ait. Alii, ut Theophrastus scribit, metui id assignant, ut cum hominis genæ, pro varia cordis concitatione, hoc vel illo colore tinguntur. Bellonius, ob mollem pellent, quæ facile deglubi potest, id fieri credit. Cujus colorem, nunc album (hunc assumere non posse, apud quosdam invenies) mox ruffum, postea lividum, mox variis coloribus distinctum videas. Huc pertinet & illud quod apud Plinium extat. Polypum hamos appetere, brachiisque complecti, non morsu, nec prius dimittere, quam escam circumroserit, aut harundine levatum extra aquam: Monstro verò propiora sunt, quæ Trebius Niger, apud eundem prodidit. *Carteja, inquit, in Cetariis prodire assuetus, exire in lacus eorum è mari apertos, atque ibi salsamenta populari, convertit in se custodum indignationem, assiduitate furti immodici. Sepes errant objectæ, sed has transcendebat per arborem, nec deprehendi potuit, nisi canum sagacitate: Hi redeundem circumvasere noctu: Concitique custodes expavere novetatem. Primum omnium magnitudo inaudita erat, deinde color muria obliti, odore diri. Quis ibi Polypum ex pectasset aut ita cognosceret?* cum monstro dimicare sibi videbantur. Namque & afflatu terribili canes agebat, nunc extremis crinibus flagellatos, nunc robustioribus brachiis clavarum modò incussos, ægreque multis tridentibus confici potuit. Ostendere Lucullo caput ejus dolii magnitudine, amphorarum quindecim capax, atque (ut ipsis Trebii verbis utar) barbas, quas vix utroque brachio amplecti esset, clavarum modo torosas, longas pedum XXX. acetabulis sive caliculis urnalibus, pelvium modo: dentes magnitudini respondentes. Reliquiæ asservatæ, miraculo pependere ponde D. C C. Quæ de alio, mercatorum res salsamentaque Puteolis depopulante, dicuntur, apud Ælianum vide.

Arist. H. A. l. 9. c. 37.

Plin. H. N. l. 9. c. 30.

Athen. Dip. l. 2.

Plin. H. N. l. 9. c. 37.

Plin. H. N. l. c.

Plin. H. N. l. 9. c. 30.

Ælian. H. A. l. 13. c. 8.

Athen. Dipnos. l. 4.

Usus. Quantum ad *usum* appositos olim mensis, nullum dubium. In convivio nuptiali Sphicratis, qui Cotys Regis Thracum filiam ducebat, erant centum. Mnesimachus in Hippotropho apud Athenæum, eosdem apparat. Apud Græcos, quoque cum Ἀμφιδρόμια celebrarentur, ab amicis mittebantur. Duræ tamen sunt carnis, & ad concoquendum difficilis. Ideo ligno contunduntur, vel ad lapidem atteruntur, ut fibrosæ carnis durities frangatur. *Caput* suavissimi saporis esse perhibetur. *Caro*, si concoquatur, copiosum alimentum, sed succo crudo scatens, suggerit. Plinius muriam ex sese emittere, scribit, & ideò non debere in coquendo addi, & arundine secari: ferro enim infici, vitiumque trahere, natura desinente. Elixi magis probantur quam assi. Philoxenus Dythiramborum Poëta, quod totum excepto capite devorasset, in ægritudinem incidit, & mortuus est. Idem Diogeni Cynico accidit, quod crudum † deglutivisset. Invenere & *in Medicina* locum. Polypo tuso & apposito sisti sanguinem, scripsit Plinius. Myrepsus in clibano cum lignis oleæ eundem urit, donec in cinerem vertit, pulveris unciam, cum dimidia Chalcanti miscet, & naribus ad tollendum Polypum insufflat. Secundum Hippocratem, tosti puerperii purgamenta purgant; bene ad concipiendum dantur, menses in vino albo suffocati, movent. Uteros molliunt, & in dislocatione eorundem bene præscribuntur. Ad Venerem stimulare, præter Diphilum, Æginetam, Dioclem, Alexis & Xenarchus apud Athenæum testantur. Jovius verò, sale inveteratos Venetias ex Dalmatia & Illyrico deportari, & à senibus acetabula & extremitates cirrorum, ad sobolem procreandam expeti, scribit. Causam Mnesitheus in flatuositatem, Jovius in salsedinem Aldrovandus, in seminis copiam quam suppeditant, conjiciunt.

Athen. Dipnos. l. 9.

Plin. H. N. l. 32. c. 10.

† Plutar. l. An aqua igne melior.

Hippocr. l. de inter affect. de Natura muliebri &c.

Antipathia. *Inimicitias* cum Locusta, Cammaro,

Con-

Congro; & Muræna exercet. Locusta cum in tantum pavet, † ut si juxta viderit, omnino moriatur, quod & Ælianus podidit. A Congris † laceratur. Muræna eidem dentium firmitate brachia † abscindit. Cum apud Epidaurum easdem secaret Bellonius, ventriculos cirris Polyporum refertos comperit. Immobiles manere si quis rutam conjiciat, Ælianus author est.

† Plin. H. N. l. 9. c. 62. Ælia. H. A. l. 10. c. 38. † Plin. l. c. † Ælian. H A. l. 1. c. 32. Ælia. H. A. l. 1. c. 39.

Quantum ad *Differentias* & *Genera*, variant circa ea authores. Apud Athenæum ex Aristotele & Speusippo, Heledonem, Polypodinem, Bolbotynen, & Osmylen, species Polyporum invenies. Apud eundem Nautili & Trepsichrotis fit mentio. *Aristotelis* hæc sunt verba, ex Scaligeri interpretatione: *Polyporum multa sunt genera. Unum genus est frequentissime summa aqua natans, quod & maximum est. Horum littoris accolæ longe sunt majores quam qui in alto degunt. Aliud genus parvorum, ii vario sunt calore, neque esitantur. Item alia duo. Nam* Eledona *tum peculiari crurum longitudine: tum, quia molluscorum sola singularibus tantum acetabulis prædita est. Cum bina alii habeant. Et quam alii vocant* Bolitænam, *alii* Olentiam. *Postremo alii duo in conchis. Unus, à quibusdam &* Nautilus *&* Nauticus, *appellatur, ab aliis autem ovum* Polypi. *Ejus testa pectunculo similis est, cava: neque ei connexa natura. Is prope terram pascitur sæpe numero: quare à fluctibus ejicitur in aridam, ubi elapsus de Concha, aut capitur, aut in humo perit. Hoc genus & pusillum est, & simile Bolitænis. Alter in testa tanquam limax, is ex ea nunquam exit: sed interdum brachia exerit.* Tantum Aristoteles. Quinque itaque Polyporum genera sunt, quorum duo in conchis hærent, tria, sine conchis conspiciuntur, inter quæ levem & exiguam moderni differentiam esse putant. *Eledone* ἀπὸ τοῦ ἑλεῖν, quod comprehendat, vel ἀπὸ τοῦ ἑαυτὴν ἔδειν, quod se seipsam rodat, dicitur, ὄζαινα, ὀζόλος, ὀσμύλος, à gravi capitis odore nomen habet: Osmylus adeo benè olet, ut Gyllius, nihil moscosius se sensisse, etiam tum cum mortuus esset, scribat. Pollux tamen inter cirros & caput fistulam gerere, è qua tetrum emittat odorem, prodidit.

Differentiæ. Athen. l. 7. Arist. H. A. l. 4. c. 2. Scalig. edit.

Bolitæna, quo & βολβοτίνη, Scaligero olentia, vel potius Putilia dicitur. Gyllius eam, ut & πολυποδίνην, nomine ab Obsmylo duntaxat differre, scribit. Epicharmus apud Athenæum, mare olere ait. Non alit eam Euripus: in Laconia frequens est. Illa Menulas Sepiolasque venatur. Ad venerem plus cæteris valet. Et siccatur à quibusdam, ut vestibus fragrantiam in aquis conciliet.

Plin. H. N. l. 9. c. 30.

Caput II.

De Sepia.

Sepia, quæ Thebanis *Opistholia*, Arabibus *Sarathan* & *Sarthan* audit, Græcis ita dicitur, non quod sepibus interclusa facilius capiatur, ut Isidoro placet, nec quod profuso atramento se sepiat, ne capiatur: sed quod atramento, veluti putrida quadam sanie, quam Græci σηπεδόνα vocant, abundet.

Tab. I. 2. 3. 7. 8. Nomen.

Descriptionem quod attinet, multas cum Polypis, plurimas cum Lolligine, communes habet, partes quasdam etiam proprias. Cum Polypo convenit, quod pinnas exiguas habeat. Angustam esse, & per totum alveum circumductam apud Aristotelem legimus, ventrem tum figura tum tactu similem. Cum Loliginibus, sortita est alveum corporis magnum, qui tamen Sepiæ latior, Loligini longior; crura † brevia; pedes supra dentes senos exiguos, eorumque novissimos duros majores, reliquos octonorem duos infra, omnium maximos, promuscides binas longas acetabulo parte extrema bino asperiusculas, quibus velutì anchoris innituntur, seque tempestate urgente modo navigii stabiliunt, venantur, & prædam ori è longinquo admovent, pedes Plinius vocat. Vulvam quoque articulatam habent, ut bifida cernatur, cum Polypi rotundum conglobatumque uterum habeant. Proprium Sepiæ est præter fistulam inter caput & alveum prominentem atramenti copia, & vel ideò quàm cæteris major, quod vitam littoralem traducat, & nihil aliud quo sibi auxilietur habeat, cum Polypis & brachia, & mutatio coloris inserviat. Continet hoc non ea quam μύτιν vocant, quam Plutarchus vesiculam collo dependentem facit, sed infra ad alveum, qua intestinum petere incipit superiora, foramenque suum eadem obvolutum habet. Vocatur hoc Galeno θόλος ὑπόσταγμα & ὕστερον, Nicandro χολή, Æliano, ἀποσφάγμα. Aristoteles noctu præfulgere ut quorundam piscium capita, addit. Habet & σήπιον, in dorso, robustum & latum, inter spinam & os, mediam præ se ferens naturam, fungosam intra se complectens & friabilem corpulentiam. Athenæus, & Dioscorides ὄστρακον, Columella testum vel testam vocavit. Exemtum id è Spiæ dorso, candidum est superiori parte, durum, ac læve: inferiore autem fungosa quadam medulla repletum, quæ & leviter aspera, & ligni modo frequentibus venis distincta visitur. Germani Fischbein vocant. Sæpè binum cubitorum magnitudine capiuntur.

Descriptio. Arist. de Part. Animal. l. 4. c. 8. † Arist. H. A. l. 4. c. 1. Arist. de Part. Anim. l. 4. c. 9. Plin. H. N. l. 9. c. 28. Arist. de gen. c. 8. Arist de sens. & sensat.

In-

Locus. In Ponto nullas *reperiri* Sepias, Plinius author est. In septentrionali Oceano degere, cum sint frigidæ & exangues, mirum. Major earundem in Gallia quam Italia copia, major in Adriatico quam Tyrrheno mari. Archestratus, eas quæ prope Abderas & Maroniam capiuntur, laudat. Littoralem tantum vitam vivere, apud Aristotelem, cavernas maris incolere, apud Oppianum habemus.

Aldrov. l. 1. c. 4. *Arist. de part. l. 4. c. 5.*

Victus. *Victitat* pisciculis, sæpe & mugile, quem longis promuscidibus venatur. Aliquando & majores pisciculos vincit.

Arist. H. A. l. 9. c. 37. & l. 8. c. 2.

Generatio. *Generatio* sic perficitur. Coëunt corpora inter se amplexæ, adaptantesque mutuo ex adverso narem (μυκτῆρα) & brachia, quod ore coire & lingua Plinius falso dixit. Vere uterum fœmina gerit, continet partum diebus quindecim: Ova statim candida specie grandinis: magnitudine myrtillorum grandiusculorum. Editis superinfundit de suo atramento. Itaque & nigra fiunt: & quasi glutino hærescunt inter se ad racemuli figuram. Mas quoque genituram suam effundit, qua illa & nigriora & duriora fiunt, atque augescunt uvæ ad acini magnitudinem: Ex candida fit Sepiola, exitque die quinto decimo cute obrupta, exitque in caput & ventre annexo, ut aves. Quanquam nexus ille umbilici nondum satis constat. Crescente itaque Sepia, decrescit albumen, ut in avium ovis vitellus, ac tandem deficit: Oculi Sepiolarum ut in cæteris quoque animalibus grandissimi. Perfecta jam Sepia cum est egressura, se membranula secare occipit. Sepiola perterrita & stercus edit, & rubescit. Parit verò juxta terram inter arundines & sicubi enata alga, aut aliud quidpiam è mari ejectum, ut materia sarmentorum aut lapides. Bimatum non complere Aristoteles prodidit.

Plin. H. N. l. 9. c. 31. *Arist. H. A. l. 15. c. 17. Scal. edit.* *Arist. l. c.* *Plin. H. N. l. 9. c. 51.* *Arist. l. c.*

Sexus. *Sexus* dignoscuntur facilè. Mares prona sui parte nigriores sunt, partes omnes asperiores habent, & lineis intervenientibus varias, caudam etiam acutiorem. Fœmina intestina continet duo veluti mammas, quæ alvo dissecta facillime conspiciuntur.

Arist. H. A. l. 4. c. 1 l. 5. c. 12.

Ingenium. Ad *Ingenium* pertinet, quod percussæ tridente fœminæ auxiliatur mas: at fœmina icto mare fugit: quod soli suo utitur atramento, non solum cum metuit, sed & abscondendi causa: quod ambo ubi sensere se apprehendi: effuso eodem, quod pro sanguine his est, infuscata aqua abscondantur: quod à collo acetabulum instar funiculi, quo hamus dependet, demittit, & pisciculis mordendum exhibet, eodemque retracto prædam ad se adducit: quod denique tempestate urgente, propriis scopulis devincta flagellis hæret, & nativos dura connectit cute rudentes.

Plin. H. N. l. 9. c. 29. *Arist. H. A. l. 9. c. 37.* *Plin. l. c.* *Ælian. H A l. 1. c 34.* *Philos in Iambis.* *Oppian. Halieut. l. 2.*

Usus. Habent ut olim ita & nunc in *Cibis* locum. Nam & cum Amphidromia celebrabantur, mœnas cum Sepiis mollire, & plurimos cirros diligenter stringere solebant, & in Ipsicratis nuptiis, assarum fit mentio. Optimæ putantur gravidæ, mensibus inprimis Januario, Februario, & Martio. Elixantur magna ex parte, assisque præferuntur. Majores sale conservantur in Illyride, indeque Venetias deferuntur, ut & Genua Mediolanum. Ad Venerem ciendam quidam cum nucibus adhibent. Ova in siccum ejecta nonnulli in sartagine coquunt. Sethi difficulter concoqui, parumque in se continere succi, scripsit. Est & *in Medicina* earum *Usus.* Ad dentium dolorem, cum ovorum putaminibus & oleo miscet Galenus. Hippocrates in morbis mulierum sæpissimè præscribit. Celsus & Dioscorides atramentum alvum emollire produnt. Ova urinam movent teste Plinio. Marcellus ad tincturas & maculas corporis abolendas ex iisdem remedium facit. Dentifriciis aptissimum est os Sepiæ; quod & thoracis vitiis cum aqua potum prodesse Gesnerus scribit.

Differentiæ. *De Differentiis* nihil ocurrit. Rondeletius pisciculum hunc, quem ita descripsit, Sepiolam vocavit. Sepiæ, inquit, nascenti similis est, pollicis crassi magnitudinem non superat: octo pediculis constat: duas proboscides habet, nec sepium in dorso, nec gladiolum habet: utrique lateri pinnula, veluti ala parva affixa est, rotunda nec figura, nec situ pinnis Sepiarum & Loliginum similis, &c. Colore est vario, parvulus enim punctis in dorso notatur. Ore, oculis, fistula, partibus internis à Sepia non differt. Carne est molliore.

CAPUT III.

De Loligine majore & minore.

Tab. 1. 4. 5. Nomen. LOligo major τεῦθος Græcis, Gazæ Lolium, Gallis Calamar, à thecæ scriptoriæ similitudine, sive quod in ea reperiuntur, quæ ad scribendum necessaria sunt, dicitur. Minorem τευθίδα vocavere. Quænam cum Polypo & Sepia communia habeant, capite de Sepia explicatum est: hoc solum addimus, Loliginum promuscides, Ligulas vocari Apulejo; id verò quod durum ac solidum intus per corporis prona continetur, ξίφος seu gladiolum dici. Differunt à Sepia, quod alveum, quem Aristoteles κοιλίαν, Athenæus ζωμήτιον vocat, longiorem habeat: & bina quidem conceptacula gerat, quæ ventris ferunt speciem, sed alterum minus ingluviem imitetur & tactu discrepet, quoniam & Corpus totum carne molliore constat. Quin & præter atramentum, quod prope mutim habet, gerit

Apul. Apol. 1.

gerit & ſuccum purpuraſcentem, ἄχρον Athenæus vocat, Oppianus [Greek] Gladiolus autem, quem Athenæus [Greek] dixit, cartilagineus eſt, pellucidus, & ab uno parte cultrum, ab altera calamum referens.

Oppian. Hal. l. 3.

Aldrovandus cryſtalli inſtar ſplendidum depinxit. Peculiarem *deſcriptionem* ſi attendas, Teuthos, deſcribente Bellonio ipſa quidum Loligine major eſt, ut cubitorum interdum quinque eſſe, inquit Ariſtoteles. Exteriore quoque corporis nota aliquantulum à Loligine diſcernitur. Pars enim Lolii, quæ exit in acutum, in Loligine latior eſt: Quin etiam pinnulæ totum Lolium ambiunt, junctæ perpetuæque, quæ alioquin in Loligine partem aliquam relinquunt. Minus autem accedit ac Polypum quàm Sepia. Nam corpus ei oblongum eſt, cartilagineum, duabus pellibus obductum: *gladium* arctiorem & magis cartilaginoſum in tergore continens, tranſlucidum vitri modo, tenui theca incluſum: roſtrum aquilinum, pſittaci figura. Sed eodem modo *atramentum* quod Sepia emittit, & cirros octonos habet, breves tamen: in quibus tot *acetabula* conſpicies quot in Sepiis. Ac præter illos octonos duo quoque longa flagella, ſeu promuſcides, multis in extremo acetabulis circumſeſſa videbis. Hæc acetabula præter Sepiarum & Polyporum morem, tribus introrſum oſſeis aculeis robuſtis, in gyrum munita ſunt. Latas in gyrum diffundit pinnas: à cujus ore corneo gula prætenditur anguſta, & uſque ad ſtomachum longa, quem habet ampliſſimum, atque adeo ingluviem, quæ hunc præcedit. *Loliginis minoris* deſcriptionem, quæ ferè nihil ab iſta differt, vide apud eundem.

Aldrov. de Mollib. l. 1. c. 6. Deſcriptio. Bellon. de Piſcib. l. 2.

Locus. *Reperiuntur* in profundo † mari, etiam propè † Eubœam, quin & in Ponto, in quo nulla Sepia. In noſtri mari, inquit Plinius, quinûm † cubitorum capiuntur. *Victitant* piſcibus: nec à Cancris Paguris & Aſtacis abſtinent; diligenterque, quicquid in ſtomachum dimiſerint, roſtro, quod robuſtiſſimum habent atterunt.

† Ariſt. de part. l. 4. c. 4. † Athen. l. 7. Dipn. † Plin. H. N. l. 9. c. 15. Idem. l. 9. c. 30.

Victus. Generatio. De *Coitu* idem in Loliginibus occurrit, quod in Sepiis diximus. Pariunt in alto, & conſerta ova edunt. Apparent hæc gemina, quod vulva earum ita articulata ſit, ut bifida cernatur. Neque his bimatu † longior vita. Mas à fœmina differt, quod intus meatus duos habeat, quibus mas caret, ſicuti in Sepiis evenit. Non tantum ſuis pinnaculis natant, † ſed etiam iiſdem extra aquam ſe efferentes volitant: & ſæpè tanta multitudine, ut, quod ex Trebio Nigro Plinius prodidit, navigia quoque demergant. Dum volitant tempeſtatem prænunciant quòd caro ipſarum nuda & glabra, frigoris quoque ſit impatiens, ut Plutarchus prodidit.

Plin. l. 9. c. 5. Ariſt. de gener. l. 3. c. 8. † Plin. H. N. l. 9. c. 3. † Plin. H. N. l. 9. c. 29. Plut. Qu. natur. 18.

Uſus. *Uſus* Loliginum ut olim in Cibis fuit, ſic nunc eſt. In cœna lauta appoſitos Pherecrates apud Athenæum teſtatur: Scholiaſtes Ariſtophanis, & Suidas inter viles reponunt. Præferuntur gravidæ, & quas Ambracia dedit, Romæ menſibus frigidis laudantur. Et aſſarum, & in ſartagine coctarum, Athenæus meminit. Antiphanes farcta delectatur. Deterius jus ſine atramento confici opinantur. Quomodo ſapidiores reddantur, vide Aldrovandum. In *Medicina*, ſtomachicis convenire in cibo apud Galenum legimus. Torminoſis aſſata prodeſſe Marcellus Empiricus prodidit.

Galen. de Comp. ſec. gen. l. 1.

CAPUT IV.

De Lepore marino.

Tab. I. 6. Nomen. LEPUS marinus, Græcis λαγὼς, & λαγὼς θαλάσσιος, à colore leporis terreſtris, quem ἰματίκιον vocant, nomen ſortitus eſt. Monſpelienſes ebrium vocant, quòd vivus colore ex rubro nigricante ſit, quali plerunque ebrii conſpiciuntur. Mortuus ex fuſco albicat.

Deſcriptio. Variè à veteribus *deſcribitur*, qui eum modò offæ informi, ut Plinius, modò cochleæ teſta exemptæ ut Ælianus; modò Lolligini parvæ, carneam ſi reſpicias, ut Dioſcorides: aſſimilarunt. Apulejus cætera exoſſem, duodecim tamen numero oſſa ad ſimilitudinem talorum ſuillorum connexa & catenata gerere, reliquit.

Ælian. H. A. l. 2. c. 45. Apulej. in Apologet.

Differentia. Rondeletius *tria genera* deſcripſit. *Primum genus* maximè lethale eſt; cochleæ nudæ admodum ſimile, maxime poſteriore corporis parte. Os habet in dorſo veluti Sepia, volutæ inſtar contortum, qua parte caudam ſpectat; in lateribus Sepiarum modo pinnas habet alveum ambientes replicatas: mox cornicula duo carnoſa, qualia ſunt in cochleis, altera tantum capitis parte Zygenæ caput imitatur: altera parte foramen eſt per quod carnoſam quandam ſubſtantiam exerit, quam etiam pro arbitrio retrahit. In harum duarum partium medio rima eſt pro ore, *atramento* & reliquis partibus internis loliginem refert. Idque in hoc genere eſt mirabile, quòd cum in omnibus animantibus partes ſiniſtræ dextris ſimiles ſint, in hoc ſint valdè diſſimiles, ideò offa informis meritò dicitur. Odore eſt Piſculento tetroque. *Alterum genus* ſuperiore eſt majus, partibuſque & aliis ſuperiori ſimile, ſed parte priore duas latas appendices carnoſas habet, in quarum medio rima eſt. Paulò infra cornicula duo, qualia in ſuperiore deſcripta ſunt, niſi quod acutiora & breviora ſint. In dorſo os nullum, neque poſterior pars, cochleæ exenteratæ ſimilis eſt.

Hujus poſterioris partis utroque latere, veluti in Sepia pinnæ ſunt magis replicatæ & expanſæ. *Tertii generis* prona & ſupina pars exhibetur. Quod in partis ſupinæ medio conſpicitur, eſt os: Suprapoſita ori pars alveus, qualis in Sepiis, ovi figura, ſed in ambitu crenatus. Ori ſubjecta pars membrana eſt tenuis, carnoſa, magis expanſa in rotundum; cujus ora fimbriata eſt, fimbriæ nigræ ſunt. Intus cerebri nigri parum eſt, gulam excipit ventriculus, ex quo oritur inteſtinum inſtar capreolorum vitis convolutum. In medio ſubſtantia quædam eſt fungoſa, ſuccum fuſcum continens, fortaſſis νάκων cum atramento ſuo. Toto corpore eſt ſplendido: Cryſtallum vel pituitam concretam congelatamque dixeris. Odore eſt ingrato & piſculento nauſeamque movet. Hoc genus Bellonius pro communi lepore deſcripſiſſe videtur. Fulvum inquit leporis terriſtris colorem imitatur. Pulmonis marini more per mare divagatur tametſi pinnis careat. pellucidum habet corpus ovi anſerini magnitudinem non excedens, quod pro lubidine huc & illud transfert. Septem habet appendices innumeris promuſcidibus ſtipatas ex Indico in cyaneum vergentes, quibus ſugendo corpori alimentum ſuggerit: appendicum autem ſubſtantia fungoſa eſt. Ex aqua emergens naturam ſuam emittit, & in ſeipſum concidit. Linguam demorſus vellicat ut ari radix, paulò tamen remiſſius, &c.

Ælian. H. A. l. 16. c. 19. Addit Ælianus & *Indicum*, quod ex omni parte ad terreni leporis ſimilitudinem accedit, præter pilos, qui ſpinoſi & erecti. Tertium illud genus in alto mari degit, ideoque rariſſimè capitur. Primum in ſtagnis marinis lutulentis, & alga limoque veſcitur. Frequentes inter cycladas inſulas occurrere Bellonius prodidit. Dari in hoc genere marem & fœminam apud Plinium habemus. *Plin. H. N. l. 22. cap. 1.* Cum ad Rondeletium delatus eſſet qui lingula carnoſa careret & ore in dorſo, marem eſſe judicavit, primo loco deſcriptam fœminam, quod in ea Polyporum ovis ſimile quid reperiretur.

Uſus. *Galen. l. 11. de ſympt.* *Adhibitus eſt in Medicina* olim. Galenus & Plinius inter Pſilothra referunt. Archigenes ad ægylopas lanæ tomentum ſanguine leporis marini tinctum indit. Jubent quidam & lepore marino recenti podagram fricari, prodente Plinio. *Venenatum* eſſe certiſſimum eſt, eum inprimis qui in Indico mari. Eo Titus à fratre Domitiano ſublatus eſt, & Plinius ait. Non ſunt minus mira quæ de lepore marino traduntur. Venenum eſt aliis in potu aut cibo datus, aliis etiam viſu. Hic quædam gravidæ ſi aſpexerint fœminam duntaxat ex eo genere, ſtatim nauſea & redundatione vitium fatentur, ac deinde abortum faciunt. Remedio eſt mas induratus ſale, ut in brachialibus habeant: eadem res in mari & tactu quidem nocet. *Plin. H. N. l. 32. cap. 1.* Alibi tamen, mortem ſæpè inferre; & ſi nihil aliud ventrem doloribus acerbiſſimis torquere ſcribit: quod & Ælianus prodidit. *Ælian. H. A l. 2. c. 24.* Quæ de mulieribus dicta ſunt, à Rondeletio experto confirmantur, ſed remedii non meminit. Symtomata quæ inſequi ſolent, egregiè vetuſtiſſimus Poëta deſcripſit. *Nicand. in Alexiphar.*

Poſt bibitum hoc virus viridis ſtagnantia fellis
Excrementa manent, tenebroſo lumina viſu,
Calligant, liquidæ abeunt in corpore carnes:
Nauſea adeſt, tumet alta cutis, talique caleſcunt:
Subque cavis oculis roſeo fucata rubore
Apparet facies, ſiſtenſque urina moratur,
Quæ nunc purpureo, nunc ſanguineo eſſe colore
Cernitur, & quemcunque videt contemnere piſcem
Aſſolet adverſans, ut qualibet æquoris æger.

Hinc patet vix pulmoni propriè infeſtum, cum tot affectus ſumpto eo oboriantur. Fatendum tamen plerumque tabem invadere. Alexipharmacorum quæ contra adhibentur haud paucus eſt numerus. Exhibetur primò helleborus niger, hinc lac aſininum inprimis: nec non decoctum malvæ, & alia de quibus Aldrovandum vide. *Aldrov. de Moll. c. ult.* Rondeletius mulieri quæ nauſeam ex odore conceperat, cancrorum uſum præſcripſit.

HISTO-

HISTORIÆ NATURALIS DE EXANGUIBUS AQUATICIS.

LIBER II.

De Cruſtatis.

Titulus I.

De Cruſtatis in genere.

Plin. H. N. l. 11. c. 31. Nomen.

UÆ Cruſtata Plinio, illa Latinis aliis Cruſtacea, quòd molli cruſta operta ſint, Græcis μαλακόστρακα, eandem ob cauſam dicuntur. Medium inter Teſtacea & Molluſca ſortita locum videntur. Nam quatenus foris cruſta, etſi fragili & tenui obteguntur, cùm teſtaceis conveniunt: quatenus molle carnoſumque intus continent, Mollibus comparantur.

Deſcriptio. *Oſſibus* carent, quòd oſſa juncturis indigerent, ut Cardanus ſcribit, nec ſub cruſta extendi poſſent. Communes ipſis cum cæteris exanguibus partes, Caput, Alveus, *Ariſt. H. A. l. 4. c. 3.* Gula, venter, & inteſtinum. *Alveus* totius corporis indiſcretus eſt: nec *caput* diſtinctum, nec aliud quicquam. Ideò ea Galenus capite truncare voluit: quod cave de Caudatis accipias. καρίδες iſta dicuntur, non tam quòd magnum caput habeant; exiguum enim hoc quàm quod maximum inter cætera cruſtata. *Athen. Dipnoſ. l. 3.* Et videtur Athenæus apud quem iſta leguntur κεφαλὴν catachreſticè *Ariſt. H. A. l. 4. c. 5.* pro thorace & capite ſumere. In capite *Os* eſt quod protinus ventrem in omnibus, præterquam in Locuſtis excipit, mox à ventre inteſtinum. Exiguus is, ſi proportionis in corporum magnitudine ratio habeatur: hoc, ſimplex uſque ad exitum excrementi deji- *Plin. H. N. l. 11. c. 37.* citur. *Dentes* in ore habent duos priores, & quia hi ad exactam ciborum contritionem non ſatis, quod intima corporis penetrare queat, tres, in ventriculo, altrinſecus ſingulos, inferius tertium. Longi qui in ore & tegmine duplici operti, inter quæ talia quædam interjacent qualia locuſtarum dentibus annecti ſuo loco dicemus. Intra hos bi- *Ariſt. H. A. l. 4. 2.* nos dentes carnoſum eſt illud, quod linguæ proportionem ejuſque effigiem gerit. *Cardan. variet. l. 37.* Supra os *Oculi* ſiti ſunt, iique duri omnibus, apti intrò, foras, & in obliquum & quidem celeriter moveri, ideò palpebris carent: Cardanus in latus moveri ait noſtri comparatione, directè autem oculorum ſuorum. Melius enim eſſe ut altero utrinque proſpiciant etſi diverſis oculis, quàm utroque ſimul nec ante nec poſt. Prominere autem quia à lateribus: quia aliter antè penitus proſpicerent: à lateribus autem collocari, quia ſi ſupra caput non viderent, ante verò non poterant, quia os infra reponere neceſſarium fuiſſet, quia caput habent immobile: neque ante ſimul os & oculos eſſe, quoniam oportuiſſet eſſe latam faciem, unde in motu etiam tardiores evaſiſſent. *Caput* etſi exiguum, appendicibus tamen & cornibus munitur, quæ & ad pugnandum & ad *Plin. H. N. c. 9. c. 31.* prætendandum iter data ſunt. *Pedes* omnibus octoni, omnes in obliquum flexi. *Brachia* forcipibus denticulata ſunt bina, quæ Græci χηλὰς, Apulejus furcas, alii nomine Græco ſervato Chelas nominant. Horum pars ſuperior in primoribus his, ut loquitur Plinius, movetur ſuperiore immobili; hiſque pro manibus utuntur, & contra quam pedes flectant. Omnibus magna ex parte grandior & validior dexter, quàm lævus *forceps* eſt. *Caro* colore ſanguinis rubra & tactu lento. In alveo humor eſt pallidus, & minuta quædam oblonga & albida, ruffa etiam alia maculis diſperſis. *Papaver* *Ariſt. H. A. l. 4. c. 2.* eis parcius branchior. annexus communis. *Tabellas* quidam Latini vocant quas πλάκας Ariſtoteles, quibus cor cruſtæ coagmentantur. *Lapides* ſub cruſta genitos refert Cardanus, de quibus in Cancris agemus.

Locus. *Ariſt. de Gener. l. l. 3. c. 11. & Athen. Dipnoſoph. l. 3.* In ſtagnis potius marinis & juxta amnium oſtia, ſaxorum foraminibus & limoſis locis morari ex Ariſtotele & Athenæo habemus. Lapillis, alga, limo & ſtercore victitant: nec à carnibus abhorrent. Generatio. *Ariſt. de Gener. lib. 1. c. 11. & 14.* *Coëunt* more eorum quæ in averſum mingunt, ineunte vere, & cum ficus matureſcunt, propè terram, & quidem quòd exanguia ſint & naturæ frigidæ, diutiſſimè. Fœmina ovum rubidum, membrana prætenui obvolutum, ventri, lateri, & utrinque inteſtino *Ariſt. H. A. l. 4. c. 2.* annexum, & ad carnem uſque adhærens parit. Imperfectum illud, quod foris *Ariſt. H. A. l. 4. c. ult.* editum, incrementum capiat. Diverſitas *Sexuum* ex nonnullis conoſcitur. Major

Plin. H. N. l. 9 c. 31. Sexus.

jor & craſſior mas, tenues genitales meatus habet, & primum pedem ſimplicem. Nec non duabus particulis candidis, quas in carne pectoris habet, ſed à fœmina diſcretas tum colore tum concretione ſimiles Sepiarum promuſcidi. Vorticoſæ hæ ſunt, quemadmodum buccini anfractus, quem Græci μήκωνα, id eſt, papaver vocant. Oriuntur eæ ab acetabulis, quæ ſub extremis ſunt pedibus. Fœminæ operculum diſtantius, hirſutius, & opacius: vulvæ membraneæ ad inteſtinum hinc atque inde fiſſæ, in quibus ovum gignitur; primus pes duplex, & cauda latior.

Plin. H. N. l. c. Vita.

Longæ *vitæ* eſſe ſcripſit Plinius. Nulla *reſpirant*, ſed aquam per fiſtulam egerendo refrigerantur. Humorem ore accipiunt, & meatu oris ſuperiore emittunt. Hebes omnibus *viſus*, tum quòd oculos habeant duriores & promittentes, tum quod à latere poſitos. Valent *guſtu* & *odoratu*, & ad morem aquatilium *dormiunt*. Nullum ſonum vel vocem emittunt, & obliquo motu incedunt, caudaque tantum natant.

Ariſt. H. A. l. 4. c. 10.

Mores.

Ad *Naturam* & *Mores* pertinet, quòd hyberno ſolum tempore conduntur, vere & antumno pingueſcunt, quod antennis potius & cornibus quàm chelis quibus tamen magis valent inter ſe depugnant, iſtis cum aliis, quod denique vere & autumno poſt partum operculum exuant.

Plin. H. N. l. 8. c. 1. Ariſt. H. A. l. 5. c. 17. l. 8. c. 17.

Uſus.

In Cibo laudantur plenilunio, quia ſydus tepido fulgore mitificat tempore ferno & autumnali, & cum uterum gerunt. Grati ſunt ſaporis, ſed duræ carnis, ideò coctionis arduæ. In *Medicina*, ad canis rabidi morſum, tabem, & fervidorum humorem deuſtionem conferre, Lemnius tradidit.

Plin. H. N. l. 9. c. 37. Athen. Dipnoſ. l. 3. Lem. de Occult. Natur. l. 3.

TITULUS II.

De Cruſtatis in ſpecie.

CAPUT I.

De Cruſtatis caudatis.

ARTICULUS I.

De Locuſta.

Tab. II. 1. Nomen.

CRuſtata in Caudata & Rotunda optimè dividemus. Illa ſunt, *Locuſta*, *Aſtacus & Squilla*. *Locuſtam* Iſidorus, à pedum longitudine dici putat. Græcis eſt καράβος, παρὰ τὸ τῇ κάρα βαίνειν, quòd capite incedat, vel eo ſit multum prominente, καραβὶς apud Trallianum, Heſychio & Varino Ἀιγιλήρος à caudæ motu, καβάρος & κηραφίς. Ab aliquibus γραφιαῖοι, ab aculeis, πρὸς τὸ γροφειν ἐ χαράττειν, id eſt, ad ſcribendum & ſculpendum idoneis. Ariſtophanis ſcholiaſtes παγύρους τοὺς παρ᾽ ἡμῖν καράβους exponit. Hirto aſperoque ſunt corpore.

Deſcriptio.

Duo eis ante oculos cornua magna, initio aſpera & aculeata, deinde rotunditate præpilata, (κέντρα Oppianus & Ælianus, Ariſtoteles κέρατα, nos antennas vocamus) in exortu craſſiſſima, quæ paulatim magis ac magis ita gracileſcunt, ut tandem in tenuiſſimum cirrum deſinant, in omnemque partem pili inſtar flecti poſſint. *Oculi* cornei ſemper prominentes, & exerti, in obliquum mobiles, aculeis acutiſſimis firmiſſimiſque utrinque tanquam propugnaculis muniuntur. Oris lateribus additæ appendiculæ tanquam parvi pedes ad tutelam. *Dorſum* aſperrimum eſt & aculeatum, velut è fronte aculeus magnus eminet. In lateribus *branchias* habet veluti è pilis coagmentatas, *pedes* utrinque quinos annumeratis extremis chelis, quas Gaza modò forcipes denticulatos, modo brachia forcipata interpretatus eſt: flectunt eos in obliquum, ut chelas introrſum. *Caudæ* lævis & ſine aculeis ex quinque tabellis contexta, in pinnas quinque deſinens, natandi cauſa, ei tanquam remo innititur, & in ea totius corporis robur ſitum eſt, quod experieres ſi ea parte Locuſtam apprehendas. *Dentes* habent primores binos majuſculos & *gulam* ante ventrem exiguam, in quo nonnulli dentes, & ſimilis muti humor. *Cor* ex nigro rufeſcere obſervavit Bellonius. Mare cum excipiunt ore, tranſmittunt id ad ſuas branchias, quarum plures quàm alia cruſta intecta obtinent. Præterea *meatus* pectore dependet uſque ad exitum excrementi: is pro vulva fœminis eſt: genitale verò ſemen continet in manibus. Jacet autem in concavo carnis, ita ut interiaceat caro. Nam inteſtinum ad partem curvam ſitum eſt, meatus ille ad cavam; non alio modo quam in quadrupedibus continetur. Neque verò id alia ſpecie eſt in maſculo & fœmella, ſed utriſque & tenues & candidi, ac pallidum continent humorem. Et utriſque eadem origo à pectore. Quem Aldrovandus appinxit dorſum habebat inter atrum & cæruleum medium, dentem ſuperiorem triplo majorem inferiore. Uterque intus tuberculis caret, & utrinque eſt acutus.

Ariſt. H. A. l. 4. c. 2.

Locus.

Reperiuntur in mari, circa Sigæon in primis Athon & Liguſtico. In Indico quatuor ſunt cubitorum. Hyeme verò aprica littora ſectantur, æſtate in opaca gurgitum recedunt, petroſiſque locis vivunt. In Liguſtico nigricantes Pierius Valerianus conſpexit.

Plin. H. N. l. 9. c. 3. Ariſt. H. A. l. 5. c. 17.

Victus.

Victus ipſis piſciculi, quos circa cubilia capiunt, & captos ori forcipe ſuo admovent. Muræneas & congros majores devorare,

rare, & cibos ore terere, quod oris constitutio & gulæ angustia ostendit, observavit Bellonius. *Vita* omnibus diuturnior. De *Generatione* ita Aristoteles: In genere crustatorum locusta post coitum impletur, & continet ova circiter menses tres, Majo, Junio, Quintili. Deinde edit ea sub ventre ad plicaturas: ubi crescunt, quomodo solent vermiculi. Id quod commune est & molluscis & piscibus oviparis, ut omnium ova crescant. Locustarum igitur ovum est solutile in arenæ modum, octo inclasses partitum: pro numero scilicet cooperculorum, quæ lateri adhærent. Quorum singulis cartilagineum quiddam adsitum est: circum quod hærent cumulata specie rami: unumquodque enim horum cartilagineorum in plura scinditur. Quod deprehendas, si diducas: sin aliter intueare, unum corpus concretum putes. Grandissimum quodque non est ad foramen, sed ad medium: postrema autem minima. Minimis magnitudo quanta fici granulo. Neque continuò ipsi meatui hærent, sed medio. A cauda namque ad pectus, duo, singula utrinque sunt potissimum intervalla. Sic enim etiam coopercula ipsa disposita sunt, ut à latere tegere non possint. Quare extremitatibus suis imposita cooperculi modo contegunt omnia. Videtur autem parturiens producere ova ipsa ad illa cartilaginea caudæ applicatu. Comprimens enim sese atque statim curvans parit. Cartilaginea hoc tempore augescunt ita, ut ovorum ipsorum capacia esse possint. Nam ad cartilaginea pariunt sicut Sepiæ ad malleolos, aut alia quæ fluitant. Is est pariendi modus. Concoquit autem ibidem potissimum vicenis diebus. Tum abjicit cuncta simul consistentia sicut cum ejecit, videntur: inde ex his locustæ oriuntur die ferè quinto decimo: capiunturque sæpè numero minores digito. Ante Arcturum pariunt; post Arcturum amittunt ova. Hucusque Aristoteles.

Bellon. Aquatil. l. 2. c. 3. Generatio. *Arist. H. A. l. 5. c. 17.* *Arist. H. A. l. 4. c. 2.*

Sexus. *Sexus* differentia in eo consistit, quod fœminæ primus pes bipartitus sit, mari continuatus uno ungue. Fœmina quoque pinnulas quæ subtus sunt magnas habet, sed collum versus decrescentes. Mas omnes æque minores. Maris etiam pedibus postremis quasi calcaria quædam sunt: eaque tum magna, tum acuta, fœminæ ejusmodi pars parva & inoffensa. Rondeletius addit in caudæ supina parte fœminam habere appendices duplicis pinnis similes, ad contegenda & conservanda ova; mari simplices & parvas. Vulvam bifurcatam habere, Aristoteles testis est.

Arist. de Gener. l. 3. c. 8.

Motus. De *Natatu*, pedes anteriores, in eo qui majores sunt moveri Bellonius negat, sed pinnulis quas partim sub cauda gerit, partim in extremo ejusdem, tum quaternis reliquis pedibus natare asserit. Cum nullius rei metu afficitur anteversus progreditur non prætensis sed obliquatis ad latera cornibus, ne aqua contra natantem ruens reprimat cornua, & ulterius progredi prohibeat. Retrocedens in metu, demittit & laxat eadem, & tanquam remis altius demissis Scapham propellens, multum itineris conficit. Latent mensibus quinis, & more arietum cornibus dimicant. Lædi non posse nisi sub cauda tradit Rondeletius.

Bellon. Aquatil. l. 2. *Ælian. H. A. l. 9. c. 25.* *Plin. H. N. l. 9. c. 30.*

Antipathia. *Antipathiam* si attendas, tantum Polypum pavet, ut si juxta viderit omninò moriatur. Muræenam eadem aggreditur, & ex victa prandium instituit.

Plin. H. N. l. 9. c. 30.

Usus. *Usum in Cibis* si spectes, Collimedon ideò Carabi accepit nomen quod hoc cibi genere impense delectaretur. Eliguntur gravidæ & tempore plenilunii. Præferuntur in Italia ab Octobri usque ad Aprilem: præferuntur & maximæ, quales capiuntur in mari Indico, & circa Africæ quoddam littus loco petroso, ut scribit Synesius. Plus carnis habent quàm Cancri, ut Diphilo Siphinio apud Athenæum visum, difficulter concoquuntur, sed admodum nutriunt salsi humoris siccique participes, & si aqua dulci sæpius coquantur, ventrem cohibent. Condituras vide apud Aldrovandum. *Usum in Medicina* quod spectat, Hippocrates puerperæ ut melius purgetur præscribit. Simeon Sethi testas combustas ac cum meraco vino potas renes calculosos expurgare scribit.

Hippoc. l. de morb. mulier.

ARTICULUS II.

De Astaco.

PUNCTUM I.

De Astaco marino communi.

Tab. II. 2. Nomen. Astacus ex sententia Rondeletii, quasi ἀστακτὸς, id est; non destillans sed abundè fluens dicitur, quòd tubercula plurima, tum alba tum purpurea guttarum, sive lachrymarum specie forcipibus inspersa habeant.

Descriptio. Est vel marinus vel fluviatilis. Ad eum Leo seu Elephantus Plinii, & istæ quem hic descripturi sumus pertinet. Est autem Astacus colore toto nitido, sed nigritia insperso. Pedes inferiores grandes, ad octo usque habet: ab his grandes ipsos duos multò majores & mucrone latiore, quàm locusta, sed specie diversâ. Dextri namque summum latum oblongum tenue est: sinistri crassum & teres: utriusque verò bipartitum ac quasi mandibula cum dentibus infra supraque. Quanquam dextro dentes serrati sunt omnes, alterius primores serrati: at interiores tanquam molares. Inferiorum

Arist. H. A. l. 4. c. 2.

ordo quaternis æqualibus, superiorum ternis inæqualibus expletur. Movent partem superiorem utrique, & ad inferiorem premunt: ac valgi quidem sunt situ inferiore, tanquam à natura destinati ad protendendum & premendum. Supra hosce duo alii hispidi paulò infra os. Mox haud longè infra, branchiæ circum os multæ & hispidæ, quas assiduè motat. Hi pedes qui ori præstò sunt, extantibus quibusdam tenuibus barbulis asperantur. *Dentes* duos habet ut locusta: supra hosce cornicula breviora ac tenuiora quam locusta. Tum alia quatuor eâdem specie, sed breviora & tenuiora, super his oculos pusillos breves. Prominet *pars* cui subsunt oculi, acuta & aspera quasi frons, major quam locustis. Omninò facies acutior, pectus autem latius: totumque corpus carnosius ac mollius quàm locustæ. Octo *pedum* quatuor bifidi, quatuor non: quod collum appellatur, quinque in partes divisum est extrinsecus. Tum est sexta pars lata quinque producta plagulis. Hactenus Aristoteles. Gesnerus Chelam faciem hominis ridiculam repræsentantem exhibet. Nam Chelæ pars minor maximum & aquilinum nasum refert: & quæ in utriusque partis confinio apparent verrucæ, oculos, si supercilia addantur. Superiorem partem quatenus seu cornicula quatuor supra nasum & frontem eminent, cæruleo aliove colore si pictor inducat, ad repræsentationem pilei auriti & ad latera descendentis, ita tamen ut aures lateant: retrò & circa tempora pili prominant nigri. Facies partim albo inducatur pigmento, partim roseo fuco niteat. Linguæ instar partis chelæ majoris tubero rubicundo colore insigniantur. Quòd si cristam quoque è pennis præsertim gallinacei, capi aut pavonis nutantem, foramini summo indideris, planè Gorgoneam & terribilem habebis faciem.

Locus. Nunquam non in Oceano frequentes: in Euxinio tamen nulli. In saxis habitare Oppianus prodidit: Aristoteles in terrenis. Circa Thasum & Hellespontum nascuntur. *Coëunt* eodem modo quæ cætera crustata. Mas fœminaque nulla nota insigni inter se differunt. Nam utriusvis utramlibet forcipem majorem deprehendes; quanquam utramque æqualem unquam neutri. Ore mare excipit, cum locustæ ad branchias transmittant. Sine humore longius à mari deferri nequit: & tam est loci patrii amantissimus, ut non longè deportatus, eodem adrepat. Polypum extimescit.

Oppian. Halieut. l. 1. — *Arist. H. A. l. 5. c. 17.* — Generatio. — *Ælian. H. A. l. 8. c. 22.* — *Ælian. H. A. l. 6. c. 22.* — Usus in Cibis.

Quantum ad *Usum in Cibis*, optimi illi apud veteres qui in Methymna capiebantur. Omnes difficulter coquuntur, & tardè descendunt: ritè confecti & præparati non imbecilliter alunt. Mnesitheus assos elixis prætulit.

Punctum II.

De Leone seu Elephanto & Astaco parvo Rondeletii.

Crustatum quòd hic descripturi sumus, nomen Leonis vel à magnitudine, ut Aldrovando videtur, vel à colore flavo, quo vivus conspicitur, ut Rondeletio placet, sortitum est: Bellonius cum Elephanto Plinii idem facit, quòd eadem sit Leonis apud Ælianum & Elephanti apud Plinium descriptio. Tab. II. 5. Nomen. *Bellon. de Aquatilib. l. 2. c. 3.* *Ælian. H. A. l. 14. c. 9.*

Corporis specie Astaco affinis est, sed brachia longiora habet, forcipes tenues & latiusculos; quorum scissura major, quàm in ullo alio Crustatorum genere. *Pedes* tres qui proximè brachia sequuntur, longiores sunt, aculeati, in calcaria terminati: ultimus exiguus brevis & tenuis, neque aculeis, neque pilis munitus. Præterea ab Astaco dorso aculeis differt, quibus cum locusta convenit. Utrinque *cornua* duo longissima tenuissimaque habet, item alia in fronte brevia, inter quæ unum in fronte eminet acutum, neutrâ parte serratum: hæc sunt oculorum propugnacula, qui cornei sunt & prominent. *Corpus* totum undulatum est, instar panni ex hircorum camelorumque pilis contexti. *Cauda* perinde ac in Astacis in pinnas quinque desinit, sed lineis magis distincta. Scaliger unum vidit, cujus brachium puerilis brachii magnitudinem æquabat, quantum & ille quem Aldrovandus Brundusio sibi missum describit, habebat. Plinius Elephantum suum nigrum esse vult, id est, violacei exsaturati coloris. Nam κυανὸς Græcè de nigro, ut de Æthiope, & cæruleo, ut de mari dicitur. *Forcipibus* adeò valent, ut observatum sit, Massiliæ vulpem per totam noctem, ab uno detentam fuisse. Descriptio. *Plin. H. N. l. 32. c. 11.*

Apponuntur lautis in Italia conviviis. Ælianus, adipem squalidæ & infuscatæ faciei nitorem afferre, reliquit. Usus.

Astacus *parvus marinus Rondeletii* semper est parvus. *Corpus* ei vivo rubescit, alioqui lineis cæruleis transversis variatum. *Capite* & thorace est rotundiore quàm fluviatilis, in lateribus inciso. E capite eminet *Cornu* latiusculum, magnum si totum corpus spectes, utrinque serratum, inter oculos situm, quas recondit & exerit. Cornua quatuor oculis præfixa sunt, dum & breviora cornu serrato vicinora, alia duo multò longiora, flexibilia, articulata. Chelam utrinque unicam habet denticulatam, quaternis articulis connexam. Utrinque pedes sine forficibus. *Collum* tabellis constat, & in pinnulas desinit. Sub cauda appendices sunt ovis reponendis destinatæ. Tab. II. 6.

PUNCTUM III.

De Cammaro seu Astaco fluviatili & aliis.

Tab. II. Tab. III. Nomen. Astaci fluviatilis Galeno καμμαρίδες, Athenæo κάμμαροι, modernis Græcis Caranides & Caranidia dicuntur.

Descriptio. Circa eorum *Descriptionem* non est quòd multum laboremus, hoc tamen poni potest. Ventriculum mutim undique ambire, quam quidam stercus esse credunt, Bellonius hepar, sed falsò; quòd hoc solis sanguineis datum sit: Eundem tam miro artificio fabrefactum, ut etiam in ejus fundo alterum os comperias, suis maxillis & dentibus refertum. Utrinque etiam spiraculum seu foramen sub cortice ad latera oris videas, per quod aquam ore acceptam referunt. Branchias habere ex Aristotele Arist. H. A. l. 4. c. 2. Gaza & Rondeletius prodidere. Philosophus enim βραγχιώδη, hoc est, partis branchiis similes dixit.

Gesnerus cirros potius esse judicat, ad motum progressionis natationisque à natura datam, vel ne aqua introrsum penetret.

Helmont. de Lithiasi cap. 7. De *Lapidibus* memorabilia prodidit Helmontus, quæ sequuntur. Per plurimas inquit atque uniformes cancrorum discretiones ista comperi. Inprimis stomachum cancri esse in capite propè verticem. Mares enim quotannis ægrotare incipiunt, à mensis Junii medio: fœmellæ dein in Julio ante testarum exuvium. Sunt enim per dies novem & amplius velut semiexanimes ac immoti. Qua tempestate stomacho illorum exterius obducitur membranula nova, inter quam & stomachum veterem, est liquor quidam lacteus, qui sensim exterius in globum stomachi convexum, qua parte attingit, obducitque stomachum veterem, contrahitur utroque latere in concavum, statimque lapidescit. Interim nec tunc nec multò post cancer esitat quicquam. Ideoque (penè incredibile) vetus sive interior stomachus; sensim in mucilaginem alimentariam absumitur: exteriorque ac novus alter stomachus, in vicem absumpti, succedit. Siquidem isti lacti, ad stomachi veteris convexum subnato, obtenditur statim pellicula, per modum lacti tepenti solitum: crescitque lac istud, inter utramque præfatam membranam, utriusque scilicet stomachi. Quæ cuncta ducentis fortè cancris dissectis, dietim observavi, jucunda admiratione. Tandem residua pars lactis, cancro cedit in alimentum. Nihil autem cancer edit, aut in ejus stomacho reperitur, quantisper isti lapides sunt in stomacho ejus, vivitque circiter XXVII. dies tam ex veteri suo stomacho, sensim absumto, quam ex usu resolutorum postea lapidum. Hucusque Helmont. Albertus plenilunio crescere putat.

Reperiuntur passim in fluminibus, lacubus, & rivis. In Pannonia tam frequentes ut Julius Alexandrinus sæpe supra triginta currus Astacis onustos, in foro Gammario Viennæ, numeravit. In Hispania non haberi affirmant quidam. Locus.

Victitant cadaveribus, & carnibus, & quidem his adeò delectantur, ut in Danubio de navibus suspensis, magna multitudo adhæreat. Ranas quoque appetere, Albertus testatur, & nos experientiâ comprobatum habemus. Per tredecim dies vivum absque cibo conservavit Gesnerus. *Sexus* notis distinguuntur. Mares in ea parte quâ corpus ad caudam continuatur subtus, quatuor longas prominentes virgulas habent, quibus fœminæ destituuntur, Cauda etiam illius, rotundior, planior & spissior; tenuis, vacua, & lata hujus, majorque tabellarum in eadem distantia. Victus.

De *Generatione* hoc sciendum, Marem in coitu primò supra dorsum fœminæ ascendere, mox se istam supinam vertere: per solam meatuum applicationem coire: membro enim quod alterius corpus ingreditur destituuntur: Ova per anum, per quem & excrementa reddunt, parere: & sæpe minimos Astacos caudæ matris adhuc adhærentes conspici. Albertus ova fœminæ primò in corpore valdè compressa esse, dein paulatim exire & virgulis curtis sub cauda donec complectantur adhærescere, scripsit. Hyeme mensibus quinque *latent*, si communem opinionem sequaris. Aliqui enim tum etiam apparere ac ad litora prodire; æstate ad optatas aquas gregatim concedere dicunt. Novilunio emaciantur, plenilunio pinguescunt. Generatio.

De mirâ quædam inter Cancros & parvos *Antipathia*, sic Helmontus: In Marchia Brandeburgica locupletissima est cancrorum piscatio. Vectores autem coguntur noctu excubias agere, ne fortè porcus aliquis vel leviter subter currum transcurrat. Nam id si contigerit, manè quotquot cancri, in curru fuerint inveniuntur mortui. Tam exitialis est porcus cancro. Antipathia.

Dividuntur in *Minores* & *Majores*. Illi, quòd sub saxis degant, saxatiles dicuntur, parte supinâ albicant, pronâ nigricant, elixi non undiquaque rubescunt. *Majores*, rotundiori sunt magisque crenato in Pado corpore, quàm in squama, cujus dexter per sinistro tenuior est. Differentiæ.

Locum in *Cibis* habere, omnes norunt; quamvis etiam difficilioris concoctionis esse certum sit: quia & longiore in ventriculo morâ, mandatis frigidis & humidis in caput vaporibus, soporem inducunt. Martio & Aprili mensibus à quibusdam commendantur, lunâ inprimis accrescente. Ve- Usus.

næ

næ quæ in eis interdum reperiuntur, improbantur. Varias præparationes apud Aldrovandum vide. *Medicis*, contra canis rabidi morsum, phtisin, febrem hecticam, urinæ retentionem, calculum, inflammationem linguæ & gutturis, & Cancrum in mammis inserviunt. Contra anginam sic à quibusdam præparatur: Astacos circiter decem vivos contere, & stillatitios liquores intybi rosarum & papaveris erratici affunde, inde expressus succus vinum rubellum refert. Eo linguam abluere & diligenter ac penitus gargarizare oportet, deinde etiam haustum ejus mediocrem bibere, Linguam absterſam & purgatam lardo insulso percinge, post horam & dimidiam, quicquid viscidæ pituitæ insederit, rursus abſterge, & ſucco Aſtacorum præscripto denuò lava. Reliqua in Aldrovando vide. Aldrov. deCruſtat. c. 6. Præparatio contra mammarum cancrum apud Hartmannum optima. Hartman. in paxi Chymiatrica. *Lapides* quod ſpectat, rariſſimum ex iis diureticum, febrifugum, & vulnerarium parari poſſe existimat Helmontius, ſi in formam priſtini lactis reſolverentur. Uſurpantur quoque contra calculum, cum nucleis perſicorum & meſpilorum: Contra ſanguinis grumos, cum carbonibus è tilia aceto restinctis, &c. Huc pertinet *Aſtacus Caraboides*, & *Gammarus terreſtris*. Ille colore eſt omni parte corporis cinereo, antennis quatuor, duabus longioribus, reliquis brevioribus, pedibus & chelis hirſutis. Pedes duo priores chelis proximi tabellas in extremitate circum undique ſerratas habent, ad natatum faciliorem fortè utiles. Quantum ad hunc. Cruſtacei quoddam genus in terra latitat, maximè in India Occidentali, Cuaraſſas vocant, tam prope Gammarorum formam, ut cùm effoſſum è terra conſpexiſſet Julius Cæſar Scaliger, ac roganti quid eſſet, in ſepulchris inveniri alii dictitaſſent, à Gammaris abſtinuerit diu.

Articulus III.

De Squilla in genere.

Tab.IV. 3.4 5.6. &c. Nomen. Aldrov.de Cruſtat.c. 8.

Cruſtata, quæ Latinis Squillæ Græci καρίδας, καρίδας, & κυρίδας vocant, ſeu ἀπὸ τῆ κάρη, capite, quod Squillis majuſculum eſt; ſeu ἀπὸ τῆ σκαίρειν ſcil. initiali abjecto. Heraclides Colybdænas adud Athenæum vocat, quo nomine Epicharmus, ut Nicander vult pudendum marinum intelligit.

Deſcriptio. *Deſcriptionem* ſi attendamus, *Caudam* habent, ſed forcipe carent, fortè quòd pluribus pedibus, in quos redundantia illa abſumitur, inſtructi, ſi Ariſtotelem & Rondeletium ſequimur: Arist. de part. l. 4. c. 8. At Bellonius pedes forcipatos, habere ſcribit, quas etiam Ælianus, & quidem maximas Indicis in Gange fluvio attribuit. *Corpore* ſunt vere nigreſcente, ſed poſtea albedinem recipiunt. *Cornua* etiam habent Oppiano teſte acuta, & in ſummo capite poſita: Ælianus aculeum acutiſſimum triremis roſtro ſimilem, & ſecturas, ſerræ modo habere ſcribit. Ariſt. H. A. l. 8. c. ult. *Oculi* ſub eodem munimento præduri eminent. *Inteſtinum* quoque rectè in caudam veluti Locuſtis & Aſtacis finit, qua excrementa emittunt & ova pariunt.

Locus. Oppian. Hal. l. 1. *Vivunt* in marinis paluſtribus & ſaxoſis locis. Ab illis ἰλύοι, Æliano, ab his petreæ Oppiano dicuntur. Indicum mare majores alit, quæ in profundo hærent, ut minores litoribus gaudent. In diffractis ſaxis in mari rubro reperiri, prodidit Theophraſtus, quod de vivis an de figuris ſumendum ſit, dubitatur. Habentur & in Oceano Germanico, & Gallico, mari Tyrrheno & Adriatico. Circa Jaſum magnas celebrat Archeſtratus.

Victus. Ælian. H. A. l. 1. c. 30. *Victitant* oſtreorum carnibus: Ælianus quaſdam alga vivere prodidit. De *Sexu* ita Ariſtoteles: Ariſt. H. A. l. 4. c. 2. Sexus. Diſtinguitur à fœmina mas duabus particulis candidis, quas ipſe peculiares habet in carne pectoris, ſed ab ipſa diſcretas tum color, tum concretione, ſimiles ſepiarum promuſcidi. Verticoſæ hæ ſunt, quemadmodum buccini anfractus, quem Græci μήκωνα, id eſt, papaver vocant: Oriuntur eæ ab acetabulis, quæ ſub extremis ſunt pedibus. Eſt etiam in pectore caro rubra, ſanguinis colore, quæ tamen attrectata dilabatur, neque ſimilis carni ſit. Ab ea meatu qui in pectore buccini refert ſpeciem, alia eſt ſinuatio funiculi craſſitudine, ſub qua duo, quædam ſunt appenſa inteſtino arenacea genitali ſemini deſtinata. Atque hæc mas habet. At fœmina ova ibi, colore rubra, quæ annexa ventri, atque utrinque latus inteſtini, ad carnoſas uſque partes, membrana tenui continentur.

Generatio. *Coëunt* more quadrupedum retrò mingentium, ſcilicet, ut fœmina caudam ſupinam exponat, mas ſuas ſuperimponat & applicet; & coëunt ineunte vere juxta terram, & cum ficus mutureſcunt.

Antipathia. *Inimicitias* cum Laborace exercens, & à Phycide ac Lupo comeduntur. Quo ſe modo ulciſcantur, apud Ælianum habemus. Ælian. H. A. l. 1. c. 30. Cum ſe, inquit, interceptas ſentiunt, faſtigium quod eminet à capite, quodque ſimile eſt acutiſſimo triremis roſtro, atque in ſumma parte ſecturas habet, modo ſerrulæ uncinatæ, hoc, inquam, animoſæ illæ beſtiolæ cum incurvarint, ſummæ lævitate ſaliunt, & tanquam ſaltatorium verſant orbem. Lupus ore hiante ſquillam laſſam comprehendit, hæc in gutturis laxitate ſaltat, ut gula intumeſcat.

Uſus. *Uſus* earum & in *Cibis* eſt & in *Medicina*. In *Cibis* precioſem piſcem Juvenalis nominat. Juven Satyr. 3. Apicius tanti grandiuſculas faciebat, ut earum gratia in Africam navigaret, cumque

Athen. Dipn. l. 1. que priusquam navi exiliret Minturaensibus minores animadverteret, gubernatorem, nulla excensione factâ, eâdem via Italiam repetere juberet. Hodiè elixantur & cum aceto comeduntur: friguntur etiam in sartagine cum oleo farinâ aspersâ. Olim ficus follis affatæ involvebantur. Difficulter concoquuntur, stomacho nocent, & Veneris desiderium excitant. Hoc & sibi contigisse Cardanus testatur. Hecticis eximiè prodesse nullum dubium. Ajunt tritas & particulæ impositas, cuspidem vel sagittam, si quæ infixa, singulari atrahendi vi educere. Quidam escæ ad mugiles capiendos admiscent. Iisdem & lupus piscis inescatur.

Articulus IV.

De Squilla in specie.

Punctum I.

De Squilla lata sive Ursa.

Tab. IV. 3. 4. 8. 12. QUam Squillam latam Rondeletius vocavit, hanc nos *Ursam* & quidem Aristotelis cum Bellonio & Scaligero dicimus.
Nomen. Ubi enim porrecta jacet, ursi corium extensum repræsentat.
Scalig. Ex. 245. A Squillis eam separavit Aristoteles, quod sub Squillarum nomine non notet. Neapolitani Messanenses in Sicilia Messacaram, quasi sit ἡμείζων καρὶς, vocant.

Descriptio. Rondeletius eam ita *descripsit*. Locustarum est magnitudine, sed latior, multo & magis depresso corpore & hirto, in fronte ossa duo, utrinque unicum, in ambitu serratum, in quibusdam acutius, in aliis latius. Hic pinnæ duæ alligantur. Inter hæc duo enascuntur cornua, initio articulata, circa media bifida, ut ex duabus quatuor fiant, non valdè longa. Brachia duo habet cum aculeis, veluti clavis eminentibus, pedibus majora, non bifida, quæ in os flectuntur, quibus ori cibum tanquam pedibus admovent. *Pedes* utrinque quaterni sunt. *Oculi* parum prominent. *Frons* quadrata, & latior quàm in ullo Crustatorum genere. *Tumores* multi per dorsum sparsi sunt, ex quibus extant tubercula, quorum summa pars adeò rubet, ut carbunculus in annulorum pala inclusas dicas.

Scalig. Ex. 245. In Cœnosis *vivere* argumento est, quòd luto obsita è mari extrahatur. Raro in Gallia capitur; Romæ & Neapoli frequenter; in Africa frequentissimè. Circa Minturnas Campaniæ oppidum majores sunt Smyrnæis. Idem eis pariendi tempus natura statuit quod Locustis. Per hyemem & vere priusquam ova excludunt laudantur, Et hæc de Ursa, quæ *Major* dicitur, accipienda sunt. Est alia quam *Minorem* & *Calatam* vocant. Scaliger *Cangren* Aristotelis credit, Rondeletius *Cicadam marinam*, quòd cum Cicadis terrestribus magnam similitudinem habeat. Quinque tabellis constat, & dorso egregio naturæ artificio variè cælatis & sculptis. Tota rubet. Dodrantalem magnitudinem vix superat.

Punctum II.

De Carangone & Squilla gibba.

QUas Aristoteles κραγγόνας aut κράγγας, Hesychius κραγώνας vocat, eæ Gazæ sunt Crangines. Tab. IV. 6.

Descriptio. Est verò hæc Squilla, si *Descriptionem* attendas, palmi majoris longitudine. Contegitur crusta tenui, lævi, candida, nonnunquam ex albo parum rubescente, quæ cocta, tota rubescit, cornu instar pellucida. È dorso enascitur *cornu* in fronte serratum, sursum recurvum, cujus denticulatæ asperitates in superiore & inferiore sunt parte non in lateribus. *Oculi* sunt cornei, in quibus subjecta pars cava cochlearis modo. *Cornua* sunt quatuor, ex quibus duo benè longa, tenuia & flexibilia. *Pedes* habet quinos; qui in calcar terminantur terni sunt.

Posterior pars pro reliqui corporis crassitie & magnitudine longa, septem tabellis constans, in quatuor pinnas desinit: è quarum medio extat aculeus latior quàm in Squilla gibba. Quam Gesnerus vidit, partim rubebat, partim dilutius albicabat, ad latera flavescebat.

Usus. Sunt omnium crustatorum sapidissimi. Carne tenera dulci, bonique & multi alimenti constant. Caudæ inprimis crusta spoliatæ, cum pipere, sale & aceto, mensibus Februario, Martio, Aprili, Majo, laudantur.

Tab. IV. 5. 13. Squilla Gibba κυφή, propter gibbum quem habere videtur dum se curvat dicitur. Alii καμπύλας & κυρτάς vocant. Græci moderni Caridas & Caranidia nuncupat.
Descritio. Crangonibus sunt tenuiores maximè in cauda extrema. Senos ante frontem gerunt valdè tenues cirros. Caudam contractam, in cujus extremo pinnæ sunt quinæ: quarum quæ medio loco posita est, serratam duram, atque in acutum fastigiatam formam habet. In Santonum littora maxima earum copia. *Arist. H. A. lib.* 5. *cap.* 17. Ova *pariunt* & generant Locustarum more. Ceterum menses circiter quatuor gerunt. Cornu frontis elatum in palatum Lupi piscis infigunt, eumque interimunt. Ubi tanguntur saltant, ac tangentem sæpè expavescunt, corpusque in aqua gibbosum arcuato motu promovent erucarum modo. *Anexand. in Pindar.* Vendebantur olim in sportulis ex junci vimine contextis, friguntur cum oleo in sartagine: aut elixantur in aqua & comeduntur cum aceto.

PUNCTUM III.

De Squilla parva, & Squilla Manti Rondeletii.

Tab. IV. 7. Arist. H. A l. 5. c. 15.

SQuilla *parva* nomine proprio caret. Σκύλλαρον Ariſtotelis non eſt, ut perperam Gaza convertit. Chelas enim hoc, Aſtaſci modo habet. Quidam ἐγχλώρους à colore fortaſſe, quem vivis Rondeletius obſcurum tribuit, dici volunt. Alii μελικηρίδας apud Athenæum propter ſuavitatem in cibo.

Differentia & deſcriptio.

Duplex iſtarum eſt *genus*. Unum *Majus*, duriore cruſta quàm Squilla gibba quod vivum in aëre ſaltat, & noctu ut candela lucet, *Cambaretto* Romanis.

Alterum *Minimum*, ut tam exiguum, ut mille vix libram æquent pondere, Venetiis frequens. Cocis quibuſdam Brava, Vaſconibus Civade, id eſt, avena, pugillatim enim devoratur. *Caput* habet pro Corpuſculi magnitudine craſſum & latum, ſine cornu. *Caudam* tenuem, gibbum parvum. Oris appendicibus & aliis Gibbæ ſimiles, punctis aliquot variatur. Bellonius vivas ſubfulvas ſpectari ait, coctas ruffeſcere.

Locus.

Et in mari, & in fluviis naſcuntur: etſi Bellonius longè à mari provenire dicat. De Garumna caniſtris excipi, Scaliger teſtis eſt. Tarentinus fluviatiles nominat.

Uſus.

Carne ſunt adeò dulci, ut faſtidium pariant. Vix ullum aliud Cibi genus, teſte Rondeletio, dulcius deguſtaveris. In aqua hordei lotæ, & in carnis jure coctæ, hecticis maximè conveniunt. Cum cruſtis adjecto pipere elixæ, venerem ſtimulant. Icon quam hic damus, Geſneri ſquillam parvam exprimit.

Tab. IV. 9. Aldrov. l. 2. c. 16.

SQUILLA MANTIS, nomen à beſtiola quadam ex Locuſtarum genere accepit, nec antiquis eſt dicta. Occitani eam Preguedicus, id eſt, precantem Deum appellant, quod ſemper manus junctas teneat, & corpore ſit, jejunantium inſtar, gracili & macilento. Divinare eandem vulgus credit, & de itinere quæſitam alterum brachium extendere.

Mathiolus *Hippocampum* appellat, Bellonius *Cicadam marinam*, quam *Speuſippe Nymphâ* eſſe ſuſpicatur, eandem ita *deſcripſit*.

Deſcriptio.

Tenuis eſt, inquit, hujus cruſta, cruda ita albicat, ut ferè tranſpareat. Una cum piſciculis marinis ſæpe ſuo cortice contecta extrahitur, & ſimul cum carpionatis, bocis, mænis, & trachuris caniſtris inſeritur. Natura incredibili ferè artificio. Cicadæ oblongum corpus decem *tabellis*, affabrè articulatis loricavit: quarum prima, quæ caudam extremam conficit, caudam in lateribus expandit. Cauda porrò duabus maculis phœniceis ſubrubris inſignita eſt, quæ duorum oculorum ſpeciem præ ſe ferunt, eſtque aculeata & crenata. Prima tabella à cauda incipiens, verſus ſecundam, tertiam, quartam, quintam, & ſextam, pinnulis fimbriatis multiplicibus ſubtus munita eſt: quibus, dum in mari natat, aquam percutit, & corpus incitat.

Tres *tallellæ*, quæ ſex prædictas ſubſequuntur, ternis utrinque pedibus communitæ ſunt: ad cervicis autem initium, duo brachia majora oriuntur, quibus cibum apprehenſum ori ſuggerit: ſed ea cancris, aliter quam locuſtis forcipantur. Sunt enim in longum exporrecta, atque in extremo grandioribus crenis ſuffulta, quibus cum cibum corripit, ex uno brachio, ad aliam brachii articulationem transfert.

Horum autem extrema velut in duritiem oſſeam abeunt dentiſcalpiis conficiendis ob id expetita. Pars quæ capiti contigua eſt, in exile quiddam terminatur, & contra quam cauda ſe in latum diffundit. Extra aquam prorſus immobilis & imbecillis eſt.

Aculeum unum habet utrinque ori præfixum, ut Phalagium & Scolopendra, quo mordicus cibum à pedibus ſuggeſtum continet quem poſtea dentibus conficiat, & in ſtomachum detrudat.

Dentes illi natura in oris lateribus protulit, unico utrinque oſſi crenato, V. litteræ formam referente infixos. Cujus anterioris partis officium eſt, ea incidere quæ mandit: poſterioris verò quæ crenas habet conterere. Nam idem os, duos habet dentium ordines.

Prætenturas duas in fronte breves, urſinis ſimiles, oſtendit, trifariam in extremo diffiſſas: ac rurſus duas alias in lateribus prædictis breviores. *Oculos* habet virides, exertos, quos non alveo ut Cancrarium & Locuſtarium genus condit: ſed ante hos pinnulas exporrigit eis ſimiles quas in cauda gerit: ex quo multi decepti caudam *caput* eſſe crediderant. Strias rectas intergore, atque in capitis tabella ductas profert. Piſce diſſecto, *dentes*, fortibus muſculis movere conſpicientur. *Cerebrumque* adeò eſſe exiguum, ut vix hordei grani magnitudinem æquet: Optici tamen ad oculos perduci apparent. Rondeletius toto corpore pellucido eſſe addit. Eodem modo parit & coit, quo aliæ ſquillæ. Uſus.

Carne eſt molli, dulci, delicata. Huic affinis eſt *Tamarugvacii* Braſilienſium, *Camaron de Salgado* Luſitanis dicta. Caput habet triangulare. Barbam cancerinam octuplam. Et in eo tantum à Manti differt, quod in anteriori parte corporis pedes non habeat, nec brachia interius ſerrata. Tab. LI. Marcg. Hiſt. Bra. l. 4. c. 20.

CA-

Cap. II.

De Crustatis rotundis.

Articulus I.

De Cancris in genere.

Descriptio. Crustata quæ Latini Cancros vocant Græcis καρκίνοι, quasi κορακίνοι, quòd κόρας, id est, pupillas, & oculos mobiles habeant, dicuntur. Siculi κάρχας vocant, Hesychius κάβειρος. Apud Varinum πλύξαχες vel πύξαρις Cancer dicitur, quod ostrea lapillo inter testes seu valvas (πλύχας ἢ πύξια) injecto, venetur. *Caudam* habent revolutam, sine ἐπικάλυμμα πλυχῶδες Aristoteles vocat, quæ ex tabellis constat, & corpus posteriore parte integit: *Caput* indiscretum. *Cerebro* carent, etsi partem quæ cerebri fungitur munere habeant. In obliquum aspiciunt inclusis crustæ fragili oculis. Pedes qui in obliquum feruntur eis deni cum forcipibus, quorum dexter in omnibus major, & in primoribus superior pars movetur inferiore immobili.

Arist. H. A. l. 4. c. 10. & 3.

Plin. H. N. l. 9. c. 13. & l. 11. c. 48.

Arist. de part. 4. c. 8. *Dentes* interius bini primores, & inter eos caruncula linguæ effigie. *Stomachus* ori continuò junctus exiguus.

Plin. H. N. l. 9. c. 31. Locus. Mollibus & petrosis *locis* gaudent: quin & sub terra inveniuntur. Hyeme aprica littora sectantur, æstate in opaca gurgitum recedunt.

Victus. *Vescuntur* conchiliis. Polypum ob nimiam Venerem imbecillum devorant, nec à suo genere abstinent. Aquam quam ore excipiunt, parte oris exigua emittunt, hinc apparet circa os spuma, quod aqua & aër, qui cum ea hauritur, per attractum & rejectum agitentur.

Aristot. H. A. l. 4. c. 2. & l. de Respirat.

Galen. de cib bon. & mali succi. Galenus dulci & salsâ aquâ vivere scribit. Lacte potatos sine aqua diutissimè, author de natura rerum.

Generatio. *Generationem* si spectes, Cancri parte priore copulantur, sua opercula, loculosa illa rugosaque, mutuâ consertione componentes. Primum Cancer minor ab averso supervenire solet, tum major, ubi ille supervenerit. *Ova* edunt in operculo, hinc istud fœminis latius, & hirsutius, ita à maribus discernuntur.

Arist. H. A. l. 5. c. 7.

Plin. H. N. l. 9. c. 31. Addit tamen Plinius, fœminæ primum pedem duplicem, mari simplicem, eundem duas inter ventrem & caudam spinas habere, quibus illa caret.

Motus. Soli è crustatorum genere non natant, sed incedunt, & quidem transverso latere quod simiis & ursis, propter posteriorum pedum latitudinem competit. Cùm enim motus tractatione & pulsione fiat, & sic secundum artuum flexiones, quæ Cancris introrsum ad pectus sunt; ideò quasi cum triremes circumaguntur, lateris unius remiges impellunt, altrinsecus inhibent, aut retrò trahunt, ita quam in partem processurus est cancer ejus lateris utitur cruribus ad carpendum solum, alterius lateris ad aspellendum.

Natura, & Ingenium. *Plin. H. N. l. 9. c. 38.* Insidias incredibili sagacitate subodorantur, & confestim se vel luto obruunt, vel inter saxa subducunt. Universi ubi aliquando congregantur, os Ponte evincere non valent: quamobrem regressi circumeunt, apparetque tritum iter. Concurrunt inter se ut Arietes adversis cornibus. In capiendis ostreis & conchis, summa calliditate utuntur. Calculos enim & lapillos, patulæ hiantique eorum testæ ingerunt, ita ut occludi nequeat, mox dentato forcipe pisculentam carnem abradentes devorant. Sole signum Cancri transeunt, Cancrorum cum exanimati sunt corpora in sicco transfigurari in Scorpiones Plinius author est. Ovidius, brachiis orbos, scorpios, si sub terra occultentur producere, prodidit. Latent mensibus quinis, & veris principio senectutem anguium more exuunt renovatione tergorum, & tum mollis ad modum crusta subnascitur, & vix præ teneritate ambulare possunt.

Ovid. Metam. l. 15.

Plin. H. N. l. 9. c. 30.

Usus. Duræ sunt carnis, ideò difficiles concoctu, sed firmi alimenti. Id apud Galenum, Athenæum, & aliis invenies. Nec in *Medicina* spernuntur. Plinius Sole cancri signum transeunte contra serpentum ictus mederi tradit. Sues percussas hoc pabulo sibi mederi Thrasyllus author est. Apri hyosciamo devorato Cancros pro remedio quærunt. Cervi à phalangio vel quovis alio admorsi iisdem sibi medentur. Carbunculos & carcinomata in mulierum parte, præsentissimo remedio sanari, tradunt, Cancro fœmina cum flore salis contuso, post plenam lunam, & aquâ illitâ, ut apud Plinium legimus. Ad stranguriam, tres, in aceti cyatho cocti, in mortario contusi & expressi propinantur. Succus cum aqua florum Cyani destillata expressus, gingivis puerorum in dentitione salubriter illinitur. Pulverem Ranzovii ad dissectionem nervi apud Aldrovandum vide. Lapis in capite repertus, & aceto acerrimo immissus, motum manifestum habere deprehenditur.

Plin. H. N. l. 9. c. 33.

Articulus II.

De Cancris in specie, & quidem de Cancris extra conchas in salsis aquis degentibus.

Punctum I.

De Cancro marino.

Tab. IV. Tab. V. Cancri degunt extra conchas, vel in istis. Illi vel sunt in aquis salsis, vel in dulcibus. Inter illos qui in aquis salsis sunt. *Cancer marinus*, *Cancer Maja dictus*, *Pagurus*, *Cancer eques*, *Cancer flavus*, *undulatus Rondeletii*, *Cancer varius*, *Cancer cordis figura* & alii *Chelarum longitudine* differentes. *Cancro marino* generis nomen inditum est, nec in ejus descriptione Rondeletius, Bellonius, & Gesnerus conveniunt. (*Aldrov. de Crust. l. 2. c. 17.* Tab. IV. 1. Tab. V. 2.)

Descriptio. Rondeletii acuminatus magis est parte anteriore prope oculos, & duo habet cornicula, quibus horum caret. Rotundo est ac circinato corpore Bellonii, anteriore parte crenis diviso, crustaceo tegmine convestito. Majores trium aut quatuor digitorum latitudinem non excedunt. *Hepar* habent rubrum, quod Aristoteles mutim nominare videtur. Intestina multiplicibus cirris obsessa, moventurque horum partes solidiores albis musculis agentibus. Aldrovandus aliam observavit speciem, cujus per ultimus qui ab utraque parte est, brevioribus & crassioribus constat internodiis, & aliis pedibus est curtior, in fine duabus, aliis articulationibus latior. Plurimi prope insulam Canibalorum, quæ hodie Domeneca dicitur, reperiuntur, & quia in saxis habitant, πετραῖοι Oppian. dixit. Et *mares* & *fœminæ*. Illis color rubentior, his ex livido in cyaneum tendit. Mares fœminas opprimere videntur antequam ineant. Crura in ventrem inflectunt dum incedunt. Rondeletius fœminæ partem inesse quandam croceam scribit quâ mares carent. Ovorum putat esse materiam. In Bosphoro Thracio, vento violento ingruente, contra fluctus nituntur: Circa promontoria, ubi major vis venti, singuli in sinuoso loco se tenent. (*Ælian. H. A. l. 7. c. 24.*)

Usus. Maximè, *in Cibis*, fœminæ cùm ovis turgent laudantur, ideò majus earundem Bononiæ pretium. In India succo dulci cum luna parturit turgere, plenam eodem destitui, à quibusdam proditum. *In Medicina*, phtisicis carnem prodesse Rondeletius experientiâ docuit, quod & apud Marcellum invenies. Stranguriam sanant si duarum drachmarum pondere ex lacte materno vel nutricis infantibus porrigantur. Ad quartanam, scabiem, & oculorum lachrymas ab Avicenna; ad Carcinomata à Plinio laudantur. Iidem pilos è mamma tollunt.

Punctum II.

De Cancro Maja dicto.

Tab. V. 5. Tab. VI. 2. Nomen. Cancer Majas dictus, nomen à magnitudine sumsit. Nam μαῖα quæ amitam & nutricem significat, aliquando etiam pro grandiore natu sumebatur.

Descriptio. Eo à Paguro differt, quòd hic parte anteriore latus sit, Maja se posteriore in latitudinem diffundat, anteriore coarctetur, & magis orbiculata sit.

Corpus illi tam grave, ut ad incessum sit ineptissima, idque vivæ livet, aut virescit, aut rubore phæniceo aspersum est; quam si supinam contempleris, tria parte anteriore brevia specula ab ipsius crustæ tegmine continuata cernes, inter quæ prætenturæ duæ delitescunt. *Crura* quaternis articulis intercepta sunt, alta & exilia. *Pedes* utroque latere quaterni, quinis articulis intercepti, unguibus benè muniuntur. Tibiæ multa scabritie exasperantur. *Fœmina* operculum latiusculum habet, sub quo duo foramina membrana occlusa, in ipsis posteriorum tibiarum radicibus collocata apparent. Quatuor præterea semicirculis utitur in natando, à quorum radicibus octoni prodeunt pinnati ramuli, quibus hærent ova in fœtis. *Interanea* si spectes, in capite atque adeò ore ipso duos osseos dentes gerit: in palato, carunculam quâ linguæ vice fungitur: ante dentes bina denticulata ossicula, atque in ejus ore cavitatem statim ante gulam, in qua quod rubrum continetur, habet multiplices flexus. Vulvam esse Bellonius putat. Ex hac enim ova prodire compertum est. Subsequitur cavitas satis capax, vacua quidem ea, dum jejunus est piscis, ut vel os alterum, vel ventriculum ejus esse dicas: cui etiam dentes adsunt numero quaterni, incisorii, & unus molaris, à quibus gula incipit, in cujus summo epiglottidem manifestè videas: ea autem ad apophyses meatibus committitur adeò exilibus, ut vix appareant: & quemadmodum vulva adimplebat majorem partem recessuum, sic apophyses ubique per cavitates immittuntur, tenuibus tamen ligamentis adstrictæ, & maximè musculis. Nec est aliud intestinum manifestum, quam illud in quo desinunt apophyses, excrementi scilicet receptaculum. Est autem id teres, cæteris partibus incumbens, ad caudam usque protensum. Sed & vesicam utrinque unam in ipsa alvo, robustam, magnam & membranosam cernas, cujus exitus est per ea duo foramina, quæ sub operimento latent. *Branchias* habet utrinque sub testa in lateribus numero senas: quæ certâ membranâ ab ipso tegumento distinguuntur. Aquam enim in

ore

ore acceptam permeatus qui ad radices crurum sunt, egerit. Hæc omnia ferè Paguro suo Rondeletius ad scripsit, quem vide. Ad Mæam pertinent & aliquot sequentes.

Tab. IV. 6. *Primus Hippocarcinus* à magnitudine, cum addito *hispidus*, quod universum tergus aculeis spinosisque quibusdam operculis obsitum sit, quæ ad latera majora videntur, dicitur. Supra oculos emissitios è tabulis quibusdam ad latera protensos fronte media, duo velut cornicula acuta exeunt. *Os* infimo loco situm, duo veluti brachiola intus tota villosa muniunt. Quinque ab utroque latere pedes, si brachia annumeres, in totidem articulos distincti. Chelæ anteriori parte, brachium puerile æquant, forcipibus fusci coloris, è quibus villosa quædam prominentia stamina instar penicilli.

Alter est parte supina Hippocarcino non dissimilis. *Cauda* est ovalis ferè figuræ, & extremo in angustam, appendicem scutiformem quinque angulorum seu pentagonam desinit. Insignis in eadam scutellata cavitas apparet. *Os* multis veluti brachiolis villosis, supernè & infernè circumsepitur. In *ventre* plana cavitas, ovis retinendis aptissima.

In *Tertio* senæ spinæ majusculæ latera utrinque ambiunt: & binæ maximæ frontem muniunt. Duos palmos est longus, chelis, brachiis, & supina corporis parte tuberosus, & hispidus.

Quartus ejusdem est figuræ, sed pluribus spinis ab utroque latere & in dorso horret, pedibus & brachiis hirsutus, & supina parte, variis coloribus sed præsertim rubro maculatus.

Tab. IV. 4. 5. 6. *Quintus* quem Heracleoticum Rondeletius vocat, aculeos in fronte habet & in lateribus. Pars testæ prona aculeis aspera est, & hirta, coloreque fusco.

Sextus asperitatem in testa tomentosam habet, coloreque est cinereo & fusco.

Locus. Reperiunt in Ægæo, Jonio & Adriaticomari.

Usus. Mares eliguntur autumno, hyeme & Aprili mense *ad Cibum*, in plenilunio: fœmina verò reliquo anni tempore usque ad Septembrem. Assantur etiam in furno ano & ore clausis, ne quod intus est liquidi effluat.

Punctum III.

De Paguro.

Tab. V. 13. 14. Tab. VI. 1. 3. 4. Nomen. PAguro, παρὰ τὸ ὁρεῖν ϗ φυλάττεσθαι ἐν πάγοις, id est, κρημνώδεσι τόποις, quod in locis præruptis versetur, nomen inditum est. Simeon Sethi eum Carcini appellatione dignatur. A Palladio Cancer marinus dicitur. Scholiastes Aristophanis Caraburi exponit. Moderni Græci Paguri nomen adhuc retinent, idemque in Dalmatia, teste Massario retinetur. Latior est quam longior, & ex Oceano in pedalem longitudinem abit. Visus in Anglia decem libras pendere. Valida crustâ integitur & in lævi, eaque novem in gyrum crenis imbricis modo incisa est. Descriptio. Color vivorum viridiorum præ nimia rosei exhalatione veluti subnigra tergora apparent. *Crura* utrinque blæsa quatuor habent, villis hirta, ternis articulationibus geniculata, in quibus ungues acuti oblongique sunt, minimè bifidi. *Brachia* bisulca parte anteriore binis articulis intercepta forcipibus crenatis munita, in extremo nigra: quibus quæ constringunt ut edant, etiam dura confringere possunt. *Branchias* utrinque in latere ostendunt dispositas, ut reliquum genus Locustarum, sub tergoris crusta senis ordinibus ad tibiarum radices insertas. In *ore* tot comperies naturæ secreta, tot adstantes appendices, tot pelliculas, ut coactus incredibile artificium necesse est fatearis. *Mutim*, quæ hepar est, habet dulcissimam, maximâ ex parte subrubram, Tab. V. 3. 10. cum infinitis propè apophysibus flavis grandi stomacho adjacentibus. Reliquæ partes internæ musculis albis constant, quibus externæ moventur. Rondeletius sub nomine Cancri Majæ descripti. *Differentias* si spectes, alius est Mas, alius Fœmina. Differentia. Scaliger alium orbiculatiorem, fusciorem, & majorem facit; alium quadratiorem & minorem, colore dilutiore, & penè pallida viriditate. Porcellos vocant Veneti.

Huc pertinet *Cancer Heracleoticus* Bellonii ab urbibus Heracleis, quarum una *Ponto*, altera Propontidi adjacet, dictus. *Crusta* firmiore munitur ut Maja, *Tibias* utrinque quaternas habet, *brachia* duo admodum firma, binis articulis geniculata, forcipibus robustis bisulca, hispida, & benè armata, quorum pars superior elatis crenis vallata est. Nonnulli *Gallum marinum* vocant, quòd brachia ejus in crista galli modum tornata videantur. *Dorsum* tuberculis exasperatur & coloris est miniacei.

Huic similis est *alter* pilorum densitate Ursi corium referens. Differtà priore primum chelis, quæ longiores sunt, & in extremo pars utroque, quæ forcipem facit, & instar dentium sibi invicem dum clauduntur contingunt, colore miniaceo: præterea pedibus brevibus, quorum duo posteriores utrinque brevissimi, antennis & oculis magis à se invicem distantibus. *Invenitur* in mari Tyrrheno & Adriatico: sed in Oceano maximus. Vidit Rondeletius unum, cujus latitudo palmum majorem superabat, longitudo ad semicubitum accedebat. Alexander apud Ælianum genus quoddam Cancrorum commemorat, quo- Ælian. H. A. l. 17 c. 1.

 rum

rum testa circumferentia undique pedis mensuram impleret. Miras earum magnitudines in sinu quoque Persico Strabo refert. Suetum ipsis integumento se exuere. Hoc cum luxari & à corpore abscedere sentiunt, furiis quasi agitati huc & illuc feruntur, & pleniorem victum quærunt, ut tumore inflatis facilius crusta rumpatur.

Ælian. H. A. l. 9. c. 45.

Elapsi similes mortuis in sabulo jacent, sibi restituti sabulum gustant, & postquam se abdidere, non citius ex lateribus, egrediuntur, quam pristina armatura instructi. Musicæ sunt adeò amantes, ut eâdem capiuntur. Captos aliquando foramina subire,

Nicand. in Therica.

& mortuos in Scorpios mutari Nicander prodidit.

Usus.

Inter lautissimos numerantur cibos, sed difficillimè digeruntur. Cum coquuntur parum ruffescunt & parum nigrescunt.

PUNCTUM IV.

De Cancro Equite.

Nomen. *Arist. H. A. l. 4. c. 2. Plin. H. N. l. 6. cap. 3. Aldrov. l. 2. c. 20.* Descriptio.

CAncer Eques à volocitate cursus nomen accepit. Hesychio est δρόμων Æliano δρομία Cursor, aliis Græcis ἱππεὺς Eques. Major est Castaneâ parvâ, colore subalbido, punctis subrubris consperso, & ut Pagurus, tornato. Soli objectus totus pellucidus est, præterquam in ea corporis parte, quæ interanea continet. *Oculos* grano phaseoli non habet majores quibus acutissimè cernit. *Tibiæ* sunt villis levibus obsessæ, utrinque quinæ: quarum duæ anteriores brachia sunt forcipata, quibus cuncta complectitur: reliquæ graciles unguibus rectis & obliquis variatæ. Hujus generis fortè erit, qui Rondeletio *Cancer latipes* dicitur, nucis juglandis magnitudine aliquando paulò majore. *Chelas* habet denticulatas & articulatas, pedes utrinque quatuor. Postremus & minimus, quod in osseam latitudinem definat, nomen Cancro imposuit. *Testa* est lævi, parte superiore albescente, quodammodo nigricante. Cum maris purgamentis in littus ejicitur. Huic similis est quem Bellonius Græcis μικρὸν καρκίνον, Romæ Grancettum vocari scribit. Punctis frequentibus candidis in tergore variatur Ophitæ modo. Singulares digiti quaternis constant articulationibus. Amphibii sunt, & in maximis ardoribus meridiano tempore è mari egrediuntur, diemque sub sole, transfigunt, circa vesperam mare repetunt. Tanta velocitate ferri vidit Bellonius, ut ne unum quidem unquam cursu consequi potuerit: quin nec lacertam ex abrosia sub qua delitescebat exilientem, assequi eundem potuisse. Volare potius quàm currere videbatur.

Locus. *Ælian. H. A. l. 7. c. 30.*

Dromonem Hesychii quidam in maris æstuariis capi scribunt, sagittæque modo per aquas summum decurrere. Facit Ælianus quorundam mentionem, quos πετηλίας à volando (Gillius leget πηλίας) vocat, quòd perparvis alis volatum exerceant, quibus currentes non utuntur. Potest ipsis πεδανέμων titulus, qui ex Cratete Comico ab Athenæo datur, tribui. Negliguntur in cibis propter exilitatem.

PUNCTUM V.

De Cancro flavo undulato Rondeletii, Marmorato, Cordis figurâ, & aliis Chelarum longitudine differentibus.

CAncer *flavus undulatus*, à colore & lineis, quæ in prona parte sunt sinuosæ undarum modo, non aliter quàm Cameloto vulgò nuncupato, nomen sortitus est. Pedes quaternos habet longos & hirsutos: Chelas duas magnas, etiam hirtas: Cornua duo satis longa: in fronte appendices duas, in lateribus alias. Capitur circa Antipolium & Lerinum insulam. Tab. VI. 6. *Aldrov. l. 2. c. 21.*

Cancer Marmoratus sive varius, quod testa sit lævi, ac perpolita, & maculis viridibus cæruleis, albis, nigris, cinereis, Jaspidis instar & marmoris persperfus sit. Si mortuus in sole exsiccetur, totus fit flavus, maculæ verò in mortuo statim evanescunt. Forfices habet aliis breviores & crassiores. Tubercula veluti gemmæ in eis eminent, ut in Astaco. Cornicula duo è fronte extant. Post oculos, qui satis à se distant, testa est serrata. In saporum cavernulis degunt, & ita pedibus hærent, ut vix avelli possint. Crusta sunt cæteris duriore. In saxis Agathensis littoris degunt. Tab. VI. 5. *Aldrov. l. 2. c. 22.*

Cancer cordis figura, Cornua duo è fronte prominentia habet, brachia quoque duo brevi sorffice, & quaternos pedes. Pelagius est, & panagro ex alto mari cum piscibus in littus pertrahitur. In majorum Asellorum ventriculis sæpissimè reperitur. Tab. VII. 4.

Cancri chelarum longitudine differentes, vel sunt. Μακρόχηλοι, vel βραχύχηλοι. Chelis vel tenuibus vel crassis. Μακρόχηλοι chelis tenuibus, sub Aranearum marinarum nomine apud Aldrovandum veniunt, & sub tribus generibus exhibentur. *Aldrov. l. 2. c. 23.*

Primum est fusco & cinereo colore, parte priore quâ caput est, acutum, oculis parum à se invicem distantibus, cornibus duobus acutis. Tab. VI. 7. 8. 9. 10. 11.

Alterum corpore est torundiore quod sub Aranei crustacei nomine venit.

Tertium magis rotundius, colore cinereo & fusco, chelis quàm priores crassioribus, cui Aranei marini crustacei alterius in Tabula nomen inditum.

Differt ab his *Aranea marina*, cujus Aristoteles in Cancelli descriptione meminit. Formâ enim similis araneis est, nisi quòd partem

partem capiti & pectori subjectam araneo majorem habeat. Brachia forcipata habere pro corporis exilitate longissima Rondeletius addit. Μακρόχηλοι crassis brachiis, sunt hirsuti & asperi, ut aculeati videantur. *Unus* est prona parte corpore & pedibus albus, unde albicantis nomen. Chelis caeruleis, supina verò ruber. *Alter* priore minor colore nigricante, unde nigricantis appellatio.

Tab. VI. 12. 13. 14. 15. Βραχυχήλων aliquot sunt species. Ex quibus Rondeletii ex rubro nigricat, Chelis valdè brevibus ac tenuibus, pedibus proximis longissimis pro corporis ratione, crassis, acutissimis, lanugine quâdam obducta. Frequens est in Lorino insula.

Reliqui sunt tenues & laeves, supina pars aculeos habet. Ex his unus ore est acuto admodum, & oculis à latere utrinque prominentibus, corpore undique aspera. *Minutior* dicitur.

Congener brachichelo Aldrovandi lagenam crasso ventre refert, caudam si demas. Capite est valdè acuto, corpus parte supinâ aculeis horret, coloreque est caeruleo, pronè albicat, forcipes Chelarum rubent.

Articulus III.

De Cancris fluviatilibus.

Tab. III. Aldrov. l. 2. c. 24. Cancer fluviatilis seu fluvialis καρκίνος ποτάμιος Graecis dicitur. Simeon Sethus & Galenus, Pagurum fluviatilem vocavere. Eo à marino differt, quod sit testâ duriore & crassiore; tibiis asperioribus, brachiis rugosioribus, & cum marinus lividum loti corticis colorem referat, fluviatilis ex russo nigrescit. Marino, praeterea, ungues extremam tibiarum articulationem faciunt: fluviatiles multas crenas in gyrum circa ungues habent.

Locus. Frustra eos in Gallia, & Germania quaeras. In Graecia, Creta, Sicilia, & Etruria inveniuntur. Bellonius in Atho Macedoniae monte vidit, & in Ciliciae rivulis, qui non longè ab Isso defluunt. Tanta aliquando eorum ibi copia, ut temporis momento mille capi possint. In Nilo habitare apud Aelianum habemus.

Aelian. H. N. l. 5. c. 52. Victus. Sunt Sarcophagi, & cum invicem tangunt, pedes sibi arrodunt & vorant. Rondeletius cum ducentos Romae emisset, denique in aquam ut sese reficerent, conjecisset, ita inter sese conflictati sunt, ut plures quinquaginta mutiliatos reperiret. Eo tandem deventum est, ut omnibus necatis, unus tantum superstes fuerit. Ibidem ligonibus effossa scrobe vel paropside capiuntur. Juxta Ephesiam metropolim Aelian. H. A. l. 16. c. 38. serpentes, qui ex caverna quodam egressi paludem tranare conantur, forcipibus arreptos interficiunt. Romae in foro piscario, filo appensi ac trajecti, prostant.

Eduntur omni tempore, sed aestate sunt meliores, & postea quam durum corticem exuerunt, magnatum mensis apponuntur. Lacte à quibusdam suffocantur. Avicenna in hecticis febribus cum aqua hordei valde probat.

Usus. In *Medicina* easdem ferè habent vires quas & alii. Tritos potosque ex aqua recentes seu cinere asservato, contra omnia venena prodesse, privatim contra Scorpionum ictus, cum lacte asinino, vel si non sit, caprino, vel quocunque, Plinius auctor est; quod & apud Dioscoridem invenies. (Plin. H. N. l. 32. c. 5.) Ad viperae morsum bibuntur è vino per se, vel cum staphide agria, sale & polio, ut testatur Aegineta. Cinis ustorum prodest pavore potus periclitantibus ex canis rabiosi morsibus Aeschrion empiricus vivos in patella aeris rubri tam diu urebat, donec facilè in laevorem redigi possent, lunâ decimâ octavâ, post canis syderis exortum, cum sol leonem ingressus esset. Hujus pulverem tenuissimum cochlearii unius mensurâ ex aquae cyatho propinabat, cum recentior esset morsus; augebatur quantitas, si inveteraverat. Huic remedio tantam vim inesse scribit Galenus, ut dicat nullos periisse, quibus hoc in tempore datum esset. Id ex proprietate substantiae fieri idem credidit. Triti in oleo & aqua peruncti, ante accessiones in febribus prosunt, teste Plinio. (Plin. H. N. l. 32. c. 10.) Archigenes apud Galenum ex cancris siccis tritis, pedibus & eminentiis amputatis, drachma unâ, & asari drachmâ alterâ, cum aqua ex eodem flumine ex quo cancri sumtâ, medicamentum aquas educens componit. Hippocrates in vino suffocatos in flexu uteri propinavit. (Hippocr. de morb. mulier. l. 1.)

Articulus IV.

De Cancris in conchis degentibus.

Punctum I.

De Cancris parvis.

Praeter ea quae hactenus retulimus crustata, sunt & alia, quae in alienis conchis, ut Mitulis, pinnis, pectinibus, ostreis, ac varii generis turbinatis degunt, ut Cancelli, Cancri parvi, Squili, & Scylari, figurâ non usque adeò à praedictis diversâ. (Tab. VII. 3. 5.)

Descriptio. *Cancer parvus*, qui pinnis inascitur πιννοφύλαξ, quasi ὁ τῆς πίννης φύλαξ, ut Suidas, Hesychius, & Varinus tradunt, πιννοτήρης Crysippo, ut Athenaeus citat, ἀπὸ τοῦ τηρεῖν ἢ φυλάσσεσθαι τὴν πίνναν dicitur. Sunt autem qui in ostreis reperiuntur, parvae fabae magnitudine, toto corpore candidi, praeterquam, quòd pronae crustae medium rubescat.

In pinnis qui degunt, majores ſunt & magis rubri, alioqui chelis, pedibus, toto denique corpore aliis ſimiles. A Cancellis eo differunt, quòd parvi cancri viventium pinnarum & oſtreorum hoſpites ſint: Cancelli inanes duntaxat teſtas & turbinatas ſubeant, ſintque longo corpore Locuſtis non Cancris ſimili.

Generatio. De *Generatione* non conveniunt authores. Piſcatores cum illis quorum teſtes inhabitant, quaſi ex eodem ſemine naſci tradunt, teſte Ariſtotele. Apud eundem iſta invenies verba: Pinnæ quæ petris aut ſaxorem cavernis adhæſerint, radices agunt, illic Margaritam generant. Vivunt autem & nutriuntur per partem carni hærentem. Hujus autem conchæ ori adnaſcitur animalculum chelas habens, & cibum aſſumens, quod cancro parvo ſimile eſt, & vocatur Pinnophylax. Rondeletius cum ſæpiſſimè Cancros parvos in Conchis & Oſtreis ovis turgentes viderit, ex Coitu maris & fœminæ & ovis provenire affirmare audet. Ut ut ſit, non poſſunt iſti in aliis procreari, ut nec vel viſcum vel polypodium, niſi ſuper aliis arboribus creſcere. *Ariſt. H. H. lib. 5. cap. 15.*

Mores. Quæ de eorem prudentia apud Plutarchum, Oppianum, & alios invenies, quod nempe pinnam regat; & de appropinquante præda admoneat; fabuloſa ſunt. Decem Pinnas aperies antequam unum pinnophylacem invenias. *Plut. de ſolertia animal. Oppian. l. 2. Halieut.*

Victus. Aqua tantum & luto eædem paſcuntur, ut Mytuli. Latere in eis crede ut vitam ſervent. Molliore teſta præditi, injuriis magis ſunt obnoxii. Ideo & ſpongiarum cavernulis ſaxorum rimis, & in externis teſtarem quibus Oſtrea tecta ſunt cavis, ſæpiſſimè Cancros parvos ſe reperiſſe, Rondeletius affirmat.

PUNCTUM II.

De Cancello.

TAB. VII. Nomen. QUi Latinis Cancellus, Græcis eſt καρκίνιον, Oppiano καρκινὰς; Plinius eum & Cancrum parvum ſub Pinnotheris ſeu Pinnophylacis nomine confudiſſe videtur, ut Aldrovandus oſtendit. Gallis Eremite, Bernard l'Eremita dicitur. Eremitam, quod alios fugiens in teſta quaſi in ſolitudine vivat. Bernardum autem, quod vulgo in Gallia Bernhardos fatuos proverbio dictitent: hunc autem fatuum, quòd cruſta tectus, chelas habens, quæ ad vitam tuendam ſatis eſſe poſſent, alienas domos in quibus latitet, quærat. Exactiſſimè ab Ariſtotele deſcribitur. *Aldrov. l. 2. c. 26.*

Deſcriptio. Communis ferè eſt, ait Philoſophus Cruſtatorum & Teſtatorum ſocius, quippe qui ſpecie locuſtis ſimili ſpectatur; naſcique ſeorſum per ſe ſolitus eſt. Verum quod teſtam deinde petit, quam ingreſſus eſt, hinc ſimilis teſta contectis animantibus eſt: quapropter is in accipiti eſſe, genuſque ſibi vindicare utrumque videtur. Formâ tamen, (quod ſimplicius dixerim) ſimilis Araneis eſt, niſi quod partem capiti, & pectori ſubditam ampliorem quam Aranei habent. *Cornicula* duo ruffa tenuia gerit, quibus *oculi* totidem ſubjacent, qui nunquam intrò recedant, ut Cancrorum, ſed ſemper eminentes appareant. *Os* ſub iis eſt, quod veluti capillamentis pluribus circumdatur. Iis pedes ſubjecti duo, bifurces, quibus cibum ori admovent, Bini item utrique adhærent lateri, & tertius parvus. *Thoracis* pars inferior mollis tota eſt, diſſectoque ſine pallidum intus cernitur. Meatus ab ore ad ventrem pergit. Foramen excrementi perſpici nullum poteſt. Pedes ac thorax duritiem præ ſe ferunt, ſed minus quam Cancri. Nexu nullo teſtis adhæret. Buccinarum ac Purpurarum modo ſolutus liberque vagatur. Omnes ſiniſtrum pedem craſſiorem dextro habent. Cum enim in teſta medium corporis complicati vivant, quantum dextræ parti compreſſæ alimenti ac proinde incrementi decedit; tantum ſiniſtræ liberiori ac laxiori accreſcit. Bellonius addit, *Oculos* inſtar Aſtaci elatos habere. quos porrigit ac contrahit, maculis albis diſtinctos. *Dentes* oſſeos. Ab oro *œſophagus* tenuis ut filum ad ſtomachum protendet. *Inteſtina* bis tantum revolvuntur: ac qui in ejus ſtomacho viridis humor ſpectabatur, is in inteſtinis apparet candidus. *Ariſt. H. A. lib. 4. cap. 4.*

Tres ipſorem *ſpecies* Ariſtoteles facit. *Oblongior eſt*, qui Turbinem ſcilicet ingreditur, quàm qui Neritim. Qui in Natice degit, dextrum bifurculatum pedem parvum habet, cum lævum grandiuſculum habeat, eoque potiſſimum ingrediatur. Ad tertiam ſpectare videtur, de quibus idem ita: Sunt inter Cochleas, quæ inter ſe beſtiolas habent Aſtacis parvis ſimiles, quæ in fluminibus gignuntur. Sed eâ differentia, ut præmollem intra ſuam teſtam carunculam habeant, formâ quales nam ſint ex diſſectionibus contemplare. Nos hic ternas Icones damus. Differentiæ.

Scaligero Squilla minima, Vaſconibus Civada, Pugillatim enim devoratur. Reperiuntur in piſciculis, pedes noviſſimos latiuſculos habent, ut ad nandum utiles ſint. In ſaxoſis locis, cœno, & luto verſantur. Ex eodem gigni credidit Ariſtoteles, ſed perperam. Ad latera enim adhærent tanquam racemi aut globuli ova filo annexa. Et obſervatum eſt mares à fœminis apertè diſtingui. Nati conchulas ingrediuntur; ubi excrevere in ampliores tranſeunt. *Ariſt. H. A. lib. 5. c. 15.*

Uſum & in Cibis habent. Dorion enim apud Athenæum, inter hepſetos refert. Geſnerus, Coctum odorem colorem & ſaporem fluviatilis habuiſſe ſcribit. Bellonius non eſſe edu- Uſus.

edulem, sed Julidibus, channis, Percis, & id genus saxatilibus gratissimum ait. Galenus eorum usu Mullos deteriores, & mali odoris evadere testatur: sed forte hoc de Cancellis, qui in spongiis, & qui πάγυι à fœtido colore dicuntur, sumendum est. Et tantum de Crustaceis.

APPENDIX.

De quibusdam Crustaceis Brasiliensibus Cancris inprimis.

Caput I.

De Guaja Apara, cancro maximo.

Tab.IX. GUAJA APARA, cancer maximus elegantissime variegatus. *Corporis* figura est Lunæ bissectæ similis, in latitudine habens tres digitos, in longitudine duos & semis (quanquam & majores reperiantur) *Testa*, ut dixi, lunata est, in utroque latere posterius exsexta, & in acumina desinens. Anterior pars testæ ultra medietatem coloris obscurè brunni, & variegata maculis ex albo flavescentibus: posterior pars ex albo flavescit, striis brunnis secundum longitudinem ornata.

Pedes habet octo; singulos quatuor internodiis constantes, subrotundos, ex albo flavescentes: brachia duo, quodlibet duos & semis digitos longum, & sesquidigitum latum, quodlibet parvo forcipe præditum, quibus non ita arctè comprehendere potest, ut alii cancri. Est autem quodlibet brachium superius armatum & dentatum instar cristæ galli, ita ut quando vivus brachia corpori applicatis ea componit, uti aptissimè potest, cristas duas galli sibi invicem appositas esse appareat. Tenacula repræsentat rostrum galli, brachium itaque totum rostrum galli cum sua crista. Brachia autem etiam ex albo flavescunt, & maculis brunnis sunt variegata. In aquis natans per os aquam exsufflat, quasi ex fronte exsiliret.

GUAJA alia species. *Corpus* rotundum, paulo oblongum, juglandem cum suo viridi cortice æquat, octo habet *pedes* cancrinos: duo *brachia*, quodlibet ferè duos & semis digitos longum, at exilia; in parte extrema corporis tres habet aculeos obtusos, & oculos planè exiles. *Color* totius corporis, brachiorum & pedum est albus; ac tota testa dorsi egregiis maculis brunnis ordinatim distincta, in summitate majoribus, at in lateribus, minoribus: *Brachia* parvulis maculis ex ruffo purpureis sunt variegata: pedes albicant in totum, ut & venter.

GUAJA alia species quæ rarius capitur. *Corpus* ellypticæ figuræ, latum, tres digitos & totidem longum aut paulo minus; testa tecta est ellyptica, in ambitu multis corniculis prædita, superius autem convallibus: *Ocelli* parvuli, ut aliis: in quolibet latere pedes quatuor cum quatuor juncturis. *Crura* subhirsuta, & in extremitate unguem nigrum corniculi figura habentia. Anterius autem crus tres digitos longum, reliqua semper breviora unum altero. Brachiorum cum forcipibus, cujus libet longitudo trium digitorum, crassities humani digiti, forcipe sesquidigitum longa & satis crassa. Ipse extremitates forcipis paulo plus sesquidigitum longæ, rostratæ & exterius versus dentatæ, quasi denticulis humanis, & ita aptè sibi invicem quadrantes complicatæ, quasi quis rostrum dentatum clauderet, in una tenacula forcipis, quæ movetur seorsim, in medio etiam est dens albicans. Color totius cancri vivi saturate rubens, ut pruna nostratia majora esse solent, in medio corpore saturatior, reliquis partibus dilutior: extremitas tenicularum ruffi cum brunno mixti, ut cerasa nigra tingere solent. Coctus retinet colorem.

Caput II.

De Guaja Miri, Carara Una, Cunuru, & Ciecie Ete.

GUAJA MIRI, cancerculus in salsis fluviis degens, nunquam excedit pruni magnitudinem; *testa* est ellyptica, anteriore parte in multos angulos desinente: *Ocelli* parvi, breves: *brachia* duo, dextrum paulo minus sinistro: *crura* octo, quatuor internodiis constantia, & brevibus pilis hirta: color testæ ferrugineus: brachiorum & crurum obscurè violaceo-purpureus. Pili crurum pallidi, inferius forcipum latus albicat.

CARARA UNA Cancer parvus, cujus corpus quadratum refert, cujus singuli anguli transversim abscissi, cæterum compressum, magnitudine semidigiti. *Oculi* præminuli, haud longi, nigri, in angulis abscissis consistentes. *Branchia* brevia, forcipibus obrotundis crassiusculis: crura octo haud crassa, sed compressa. *Testa* cum cruribus epatici coloris, seu instar hepatis tosti: brachia itidem: forcipes brunni coloris, qualis succus

cerasorum nigrorum: Crura minutulis pilis hinc inde vestita, ejusdem cum cruribus coloris.

Cunuru, fœmella est *Uca* una, figura & colore conveniens, solum magnitudine corporis & brachiorum differt, minor enim est, quam mas, & brachia habet parva, brachio maris sinistro vix æqualia, sinistrumque paulo grandius dextro: raros quoque habet pilos, cum *Uca* una tota sit hirsuta.

Ciecie Ete Brasiliensibus: *Crangverſinho des Manges* Lusitanis: *corpus* ad quadratam figuram accedit, & totum vix superat majores avellanæ magnitudinem: *Oculi* prominentes longiusculi quos recondere potest. *Crura* octo: brachium sinistrum ipsi maximum, non tamen crassum, forcipis tenacula tenuia & longa, æqualia, sine dentibus: dextrum brachium tenuissimum *Testa* coloris hepatici: reliquum totum corpus cum cruribus obscurè flavum ex pallido.

Edulis est; & Brasiliani illo curant morbum, quem vocant *Mia.*

Caput III.

De Ciri Apoa, Uca Una, Guanhumi, & Aratu Pinima.

Ciri Apoa Brasiliensibus. Cancer marinus, *testa* quasi ellyptica tectus, quæ in medietatis anterioris *ora* dentata, & in quolibet latere in acutum desinit angulum, mediocris magnitudinis. *Brachia* habet duo mediocria, itidem dentata: sex *crura* & septimi & octavi loco posterius duos remiges planos, quatuor internodiis, circum circa piloses, quibus utitur natans. *Oculi* longè à se invicem distantes, parvuli, cylindracei, crassiusculi, non tamen longi & ad quemlibet cirrhulus eminet instar pili. Totius testæ color fuscus, seu nigricans, in qua diverso fusco cordis figura, aliæque depictæ. *Brachia* fusca, forcipes ex cærulescente albent. *Crura* ad medietatem internam viridi & albo mixta: medietates exteriores cæruleæ: remigum extrema pars, quæ lata est, cærulea, reliqua viridis & albo mixta. *Corpus* interius etiam cærulescit. Boni sunt saporis. *Ciri* ordinariè in fundo aquæ salsæ ambulant, interdum tamen ad littora prodeunt cum decremento maris, sed rarius. Capiuntur maris refluxu.

Uca Una Cancer in palustribus degens, *corpus* ejus ellypticum, superius convexum, juglandis cum suo cortice magnitudinem æquans vel etiam superans. *Crura* habet octo, quatuor juncturis: anteriora longiora, posteriora breviora: *Oculos* haud longè distantes, cylindraceos, haud longos, quos erigit & recondit, coloris pallidè flavescentes, pupilla hyalina. *Brachium* dextrum ipsi maximum, interius multis tuberculis acuminatis præditum, ut & forceps: sinistrum parvum. Color *testæ* superius olivaceus, flavo in extremitate intermixto. *Corpus* interius pallidè flavescit. Omnia crura & brachis castanei sunt coloris, forcipes etiam superius, cætera pallidè flavescentia una cum tenaculis. Crura omnia inferius vestita sunt copiosis pilis longiusculis obscurè castanei coloris. Carne sunt bona.

Guanhumi, Cancer terrestris: corpus illi rotundum, sed paulum compressum, magnitudine Auriaci mali.

Pedes habet octo, quinque digitos longos, quatuor internodiis: *crura* longis pilis vestita: os magnum & ad latera oris utrimque latitudine unius digiti hirsutum, ut & corpus: *Brachia* duo, dextrum magnum, sinistrum parvum, magnum longum octo digitos, latum plus duobus; parvum vix quartam partem illius æquat.

Oculi bini, quos instar parvæ pilæ erigit, & iterum in longa cavitate abscondit: circa os quasi dua brachiola quæ recondere potest, & iterum depromere, & usque ad oculos deducere.

Celerrimè currit, & quidem transversim, ita ut oculos ad latus convertat & brachium majus elevatum gestet. Maximo numero in silvis paludosis oberrant. Carnem habet bonam.

Aratu & Aratu Pinima. Cancer terrestris, quadratæ figuræ, *corpore* haud magno, *testa* multiplici colore picta, brunno, cæruleo, albo, rubro punctatim variè intermixtis.

Oculi prominentes longè distantes, nigri, in angulis rostri positi.

Crura octo, quatuor internodiis, compressa, russa, ac per totum maculis purpureis, nigris ac albis distincta. *Chelæ* duæ non ita magnæ, æquales, russæ, in extremitate ex albo flavescentes. In ventre etiam flavescit, Crura raris pilis nigris vestiuntur.

Caput IV.

De Maracoani, Potiquiquiya, & Tamaru Guacu.

Maracoani, cancer parvus, in locis ambulans, quæ refluxu maris sicca evadunt, alio enim tempore è latibulo suo non prodit: *corpore* est ferè quadrato, digitum longo & lato, anterius

rius tamen paulò latiori : *Oculi* prope ſibi invicem appoſiti, longi plus ſemidigito, tenues inſtar aciculæ craſſioris, quos erigere & aptè in rima recondere poteſt.

Os habet amplum & majus quam cæteri cancri: *crura* octo, quatuor internodiis. Brachium dextrum illi maximum, tres digitos longitudine ſuperans, ſatis craſſum, & ſe totum poſt illud poteſt abſcondere: forceps autem brachii latior, haud craſſus, referens forcipem ſartorum, extuberantiis haud acutis loco dentium præditus; ſuperficies brachii etiam parva tubercula habet : *brachium* ſiniſtrum minimum, minus uno è pedibus, forcipula minima inſtar ſcorpionis.

Crura raros habent pilos fuſcos. Coloris eſt in teſta fulvi, ut & in pedibus & minore forcipe, atque in inferiori corpore : extremitate pedum magis rufeſcunt. Brachium dextrum à fulvo obſcurè rufeſcit. Eſt edulis.

Potiquiquiya Braſilienſibus. Locuſta marina, Belgis Zee-kreeft. Longitudo *corporis* à fronte ad exortum caudæ ſeptem digitorum, *caudæ* ſex : latitudo *teſtæ* dorſi ſeptem, *ventris* duorum & ſemis: totius corporis ambitus novem digitorum & ſemis; *caudæ* ambitus quinque, quæ conſtat ſex tabellis, ſeptem juncturis ſibi invicem appoſitis, & habet cauda ad quodlibet latus inferius quatuor pinnas, ſeſquidigitum longas, unum latas, extremitates laterales cujuſque tabellæ deſinunt in cornu acutum : in quolibet latere quinque habet crura, quinque internodiis diſtantia; primum par crurum ſex digitos longum, alterum novem, tertium pedem, quartum ſeptem digitos, quintum quinque : Quodlibet autem unguem habet incurvum, acutum, pilis multis flaveſcentibus, hirtum, inſtar penicilli pictorum : crus anterius craſſitie digitum æquat, reliqua graciliora.

Teſta corporis variè tuberculata frequentibus eminentiis inſtar corniculorum rectorum, acutorum, anterius ſcatet.

Oculi prominentes cylindracei, & poſt eos duo cornua ſurrecta antrorſum inclinata, digitum longa; ante oculos ſupra os quatuor cirrhi exortum ſumunt, primo duo magni pollicis humani craſſitie in exortu, ubi quatuor internodiis conſtat, longi ſeſquipedem & undique ſpinoſi, inter hos duo minores, quatuor internodiis, teretes ſine ſpinis, ac ultra medietatem biſecti, decem in totum digitos ſinguli longi.

Tamaru Guacu, Braſilienſibus: *Caramon de Salgado* Luſitanis. Locuſtæ marinæ ſpecies, novem digitos longa, vel paulo plus. *Capitis* longitudo duorum digitorum; verſus caput magis magiſque anguſtatur.

Corpus autem habet undecim quaſi juncturas, quemadmodum cauda in Gamaris : in poſtica parte corporis ad quodlibet latus duos habet proceſſus ſubhirſutos.

Totum corpus tectum eſt cruſta cancrina, albicante, ſplendente inſtar cornu politi, ad juncturas autem ſubnigricat aut purpuraſcit; pedes in quolibet latere tres, nimirum ad tertiam, quartam & quintam juncturam à collo numerando; exilia, duos circiter digitos longa.

Caput triangulare, olivæ magnitudine ſub teſta albicante ſplendida latet, duos digitos longa. Pone caput ad quodlibet latus habet brachium unum, ſeptem digitos longum, quatuor juncturis conſtans, eſtque extrema pars brachii ab ultima junctura incurvata inſtar falcis majoris, & novem dentibus acutiſſimis prædita: his brachiis ferit, & qui vulnerati ſunt, ægrè ſanantur.

Oculos habet prominentes, oblongos: barbam cancerinam octuplam : prope oculos duas prominentias retrorſum verſas, digitum longas, læves, ac in extremitatibus hirſutas, infra caput adhuc octo prominentias, duos digitos longas, quæ in extremo tubercula gerunt. Verſus poſticam corporis partem inferius multas latas quaſi pinnas habet, quæ natationi haud dubio inſerviunt, & quaſi folia complicata ventri inferius adjacent. Non comeditur.

Caput V.

De Paranacare & Guari curu.

Paranacare *Gammarus* in concha degens, haud edulis, tres digitos longus: brachia habet duo cum forcipibus, crura quatuor longiſſima, nimirum tres digitos longa, & poſthæc quatuor planè brevia; caudam ſeſquidigitum longam inſtar aliorum Gammarorum; oculos longos & prominulos : duos cirrhos pro barba.

Corpus tegitur teſta, obſcurè caſtanei coloris; ejuſdem coloris eſt & cauda, & nigris ſtriis ſecundum longitudinem variegata, corpus inferius & exortus crurum & brachiorum interius cæruleſcunt, uti & oculi & barba; per totum corpus habet pilos ochræ coloris.

Concha quam inhabitat fermè quatuor digitos longa, turbinata coloris pallidè ſubflaveſcentis.

Variæ autem magnitudinis reperiuntur, planè parvulæ, magnitudine minoris pruni, turbinatæ & variis tuberculis acuminatis præditæ, pallidæ, rufefcentes, nigræ, ad littus prope fluvium Paraiba.

Guaricuru Brafilienfibus; *Gammarus* vulgo *Camaraon*; quatuor digitos longus: crura habet fex, tribus internodiis conftantia, cum unguiculo in extremitate: anterius par crurum quafi furas habet, craffius reliquis & vicem brachiorum fungens; paulo plus duobus digitis longum, ultimum paulo plus uno, omnia aculeata feu fpinofa.

Cirrhos prope os prodeuntes habet fex; duos longiffimos, nimirum tres digitos fingulos, verfus pofteriora reflexos; duos unum digitum, & duos femidigitum: fub ore parva tenacula quatuor craffiufcula, & quatuor tenuiora, quibus cibum tenet. Oculi fimiles reliquis. Color totius fufcus. Cocti eduntur.

HISTORIÆ NATURALIS DE EXANGUIBUS AQUATICIS.

LIBER III.

De Teftaceis.

Titulus I.

De Teftaceis in genere.

Horat. l. 2. faty. Nomen.

Estacea quæ vulgò dicuntur ea, alii Teftata, Horatius teftas, Cicero, belluas nativis teftis adhærentes, Palladius claufa maris animalia, Albertus teftudines, plurimi Conchas & Conchilia dixere. Græci ὀστρακόδερμα, ac fi dicas teftaceæ cutis animalia, ὄστρεα, quod apud Philofophum invenies, ὄστρεια, ut Athenæus teftatur, ὀστρακῆρας ὀστρακώδη & κογχοειδῆ, quod, trabo fcribit, σκληρόδερμα, λιθόῤῥινα, quod Empedocli tribuitur, ὀστρακόρινα, ὄστρακα, ὀστρακοδέρμους ἰχθύας, feu teftaceos pifces, quod apud Suidam, ut illud apud Oppianum legimus, λιχάδας Hefychius & Varinus, κυματοφορίδας idem appellavere. (Arift. H. A. l. 1. c. 6.)

Defcriptio. *Partes corporis* fi fpectemus, Omnibus tefta intus lævis æqualifque habetur, Caro item quàm Græcè fpondylum, latinè callum dici Hermolaus author eft, quam Lunæ incremento augeri prodidere quidam. Terrenum illud quod continet & confervet foris eft, hoc calorem leviculum, quia fanguine carent, tanquam furnulus fovet & confervat, & tefta dicitur. Non mutant, eam, tum quòd non moveantur, tum quòd non ficcentur. *Oculos* habere negat Ariftoteles, Plinius movere etiam, fcribit. *Dentes* ipfis primores, & *carnofum* illud quod proportionatur ad fentiendum cibum *caput* omnibus infra, plantarum modo. *Stomachus* ori continuò congitur, ifque proportione magnitudinis exiguus. Hunc excipit *venter*, in quo quod *papaver* dicimus, (μήκων) fitum. Mox inteftinum continuum tendit fimplex, originem à papavere illo ducens. Excrementum illud quod papaver dicimus, continent turbinata omnia fua clavicula, univalvia fundo, bivalvia, qua nodo ligantur Laborant omnia per frigus, & æftum atque exuperantiam temporis pati nequeunt. *Nutriuntur* more plantarum per poros, & quidem humore dulci, fi Ariftoteli credimus. Ideò eis anni pluvii pofunt, Purpuras fi excipias. Moventur omnia parte dextra, non ad vertiginem five claviculum, fed in adverfum. (Arift. H. A. l. 1. c. 9. Plin. Epift. 136. Victus. Arift. H. A. l. 8. c. 2. Arift. H. A. l. 8. c. 20.)

Differentiæ. *Differentias* quod fpectat, mira in ipfis naturæ ludentis varietas. Tot colorum differentiæ, tot figuræ, planis & concavis, longis, lunatis, in orbem circumactis, dimidio orbe cæfis, in dorfum elatis, lævibus, rugatis, denticulatis, ftriatis, vertice muricatim intorto, margine in mucronem emiffo, foris effufo, intus replicato, jam diftinctione virgulata, crinita, crifpa, cuniculatim, pectinatim, imbricatim, undata, cancellatim reticula, in obliquum, in rectum (Plin. H. N. l. 9. c. 33.)

ctum expansa, prædensata, porrecta, sinuata, brevi modo ligatis, toto latere connexis, ad plausum apertis; ad buccinum incurvis. Rondeletius eas brevissimè complexus est. Alia ab aliis testæ duritia superantur, ut pulmones, Holothuria. Echini, longè minus dura testa conteguntur, quàm Purpuræ & Buccina. Alii undique circumteguntur, ut nihil interioris corporis tegi possit, ut Ostrea, Tolline, Pectines. Alia altera tantum parte testam habent, alteri parti testæ loco est scopuli pars cui hæret. Chamæ & Dactyli sive Solenes utrisque extremis non integuntur, per quæ caput & posteriorem partem exerunt. Eorum quæ undique integuntur: alia turbinata sunt, ut Purpura, Buccinum, alia turbinata non sunt, ut conchæ, quæ à Gallis Porcellainos vocantur. Alia unica concha constant, ut Lapides. Alia duabus, & Mytuli. Testar. aliæ læves, ut Unguium, Mytulorum. Aliæ asperæ, ut Purpurarum, Buccinorum, Ostreorum, quarum rursus testarum, permagna est in asperitate varietas, quæ in singulis declarabitur, &c. Nos ea brevissimè in Turbinata, Turbines, Bivalvia & Univalvia distinguimus. *Locus* ipsis mare, quod ita amant, ut apud Ægyptios maris symbola conchylia haberentur. In mari rubro mira quadam magnitudine augentur. Bibacta iisdem referta est, ut & maris Ægei & Laconici littora. In montibus & remotis procul à mari locis reperiri, nullum dubium. Causas alibi inquiremus. Ad *Temperiem* spectat, quod plurima eorum algore & æstu lateant. Limaces hyeme, Purpuræ & Buccinæ canis exortu tricenos circiter dies conduntur. Æstate tamen potius plures vigent, Pirensem Euripum si exceperis, in quo non minus hyeme probantur, quod tum, piscibus alio migrantibus pabulentur uberius.

Arist. H. A. l. 8. c. 13.

Generatio.

Arist. Gen. A. l. 3. c. 11. Arist. H. A. l. 5. c. 14. Scalig.

De ipsorum *Generatione* accuratissimè Aristoteles in libris generationum egit, eoque res redit, ut omne genus testatum sponte oriri pronunciet. Apertum, inquit, id hinc est, quod navigiis putrescentibus, fæce spumosa adnascuntur, & locis multis ubi nihil tale aderat ante, post per inopiam humoris facto cœno, Ostreæ prodiere: ut apud Rhodum insulam, cum classis applicuisset, & fictilia projecta essent; in mare, tempore post cœno obducto testis. Ostreæ in eis reperiebantur. Nihil autem partis genitalis emitti ab iis, argumentum est, quòd cum Chii quidem ex Pyrrha Lesbi insulæ Ostreas vivas portassent, & in loca quædam maris reciproci æstus, & luto similia demisissent, plures nihilo fuere temporis spacio, quanquam incremento corporis plurimum profecerunt. Quæ autem ova vocantur, nihil ad generationem conferunt, sed indicium sunt nutricationis melioris, quale in sanguineis pingue est: quamobrem sapore per id tempus præstant, ciboque laudantur. Quæ de Conchis Ælianus scribit, in speciali historia adferemus.

Sensus.

Sensus eis Plinius adimit, tribuit Aristoteles. Purpuris escas putidas Purpurari emoli acceduntque odore sine dubio illectæ ad ipsas. Ungues ad strepitum se subtrahunt, inferiusque subsidere cernuntur, quoties ferramentum sentiunt admoveri. Exiguo namque extant, reliquo autem toto corpore perinde ac in cubili occiduntur. Natices qui capiunt non adverso, sed secundo flato adeunt, quoties escam persequuntur, nec voce ulla sed silentio agunt.

Antipathia.

Antipathiam cum tonitru habere creduntur, & adhærescentis tempestatis signa sunt.

Usus.

Adeò olim *in Cibis* adhibebantur, ut inde conformatum sit adagium, conchylia viduarum cupedias, & Plinius, luxuriæ matrem Conchyliorum, precia margaritis propemomodum æquasse, quæritur. Commune omnibus salsum quendam in sua carne succum habere, quo alvum ciere nata sunt: quòd si probè assentur, maximè tum salsa evadunt, ut quæ succum jam habeant ab igne veluti succensum, & propè dixerim, absumptum. Mollitie tamen & duritie operationis variatur eventus. Venerem invitare certum, unde eam Concha Cyprum vectam quidam, alii è concha natam voluerunt. In *Medicina* quoque locum invenisse in specialibus dicemus.

TITULUS II.

De Testaceis in specie, & primò de Turbinatis in genere.

SUPERIORE titulo Testaceorum omne genus, in Turbinata, Turbines, conchylia bivalvia seu δίθυρα, & μονόθυρα seu univalvia distinximus: Turbinata vel *in genere*, vel *in specie* considerantur. *in genere dicta Turbinata* sunt illa, quæcumque in volutas & anfractus seu spiras, quales in prælis & torcularibus visuntur, Testas suas quoquo modo reflectunt. Græci στρομβώδη vocant, Gesnerus ἑλικοειδῆ quoque dici posse putat, quòd ἕλικας vocent, quas diximus, volutas. At Rondeletio στρόμβος in genere pro omnibus Turbinatis sumitur. Turbo autem est id quod ex amplo & lato paulatim in mucronem desinit, cujus figuræ est & Turbo lusorius. Proprium illis est testam habere continuam totam & unicam. Si externa spectemus, si interna considerentur, quodammodo similem naturam nacta sunt omnia, magnitudine autem distant & aliis affectibus qui excessu comparantur. Quædam enim quæ majora sunt suas

Arist. H. A. l. 4. c. 4.

ſuas quoque partes conſpectiores habent: minora autem minus: ſic etiam duriora & molliora, & ejuſmodi alia alii. Nam quæ *caro* ſumma à teſtæ oſtro exorta eſt, eam quædam firmiorem quædam ſolutiorem habent. Ex ejus medio *caput* eſt & cornicula bina; in majoribus proceriora, in minoribus minima. Eximendi capitis eadem omnium ratio, & perterrefactis contrahendi. Habent quædam *os* & *dentes*, minutas, tenues. Quædam etiam muſcarum more habent *proboſcidem* linguæ ſpecie. Hæc dura eſt buccinis & purpuris. Nam quemadmodum Tabani & aſilus tergora quadrupedum pertundunt: ita his tanta eſt duritia, ut eſcarum teſtas perforent. Subeſt ori ſtatim *venter* ſimilis avium ingluvei, qualis eſt etiam umbilicis. Infra duo candida quædam, firma, ſpecie *mammillari*, qualia in ſepiis inveniuntur: ſed hæc ſolidiora. A ventre *gula* duplex longa ac papaver uſque, quod in fundo eſt. Quæ omnia perſpici poſſunt, in ſinu vorticoſo teſtarum. Quod gulæ jungitur *inteſtinum* eſt, à qua, continuò tractu fertur totum ſimplex uſque ad exitum, incipi eas à vorticoſo ſinu quo *papaver* continetur, atque inde laxiorum. Eſt autem papaveris magna pars quaſi excrementum in omnibus oſtraceis. Inde inteſtinum reciprocans rurſum aſcendit ad carnoſas partes, atque circiter caput terminatur, qua emittitur excrementum omnibus turbinatis tàm terrenis quàm marinis. Hucuſque Ariſtoteles. *Creſcere* ut vermes, ſcilicet anfractibus, qui ſubinde accreſcentes plures efficiuntur in partem priorem, quod caput vocatur, experientia docuit. *Serpunt* parte dextra non ad claviculas, ſed in adverſum. De *Congreſſu* in ſpiciebus dicetur.

Titulus III.

De Turbinatis in ſpecie.

Caput I.

De Turbinatis in anfractum tortis.

Articulus I.

De Nautilo.

Tab. X. Aldrov. l. 3. c. 3. DUUM ſunt Turbinata apud Ariſtotelem generum, vel enim ἑλικλῶ habent, vel ſunt σφαιροειδῆ ſeu in globum circumacta. Ex illis ſunt *Nautilus*, *Purpura*, *Buccinum*, & *Conchylium*. Ariſt. H. A. l. 4. c. 1.

Differentiæ. *Nautilus*, quem Suidas ναυτλῶ, alii ναυπκὸν & ὠὸν πολύποδος vocant, vulgo ναύτιλος dicitur, & cum Nauplio *Athenæi* idem videtur. A modernis Græcis θαλάμη τευθαποδίε vocari Robertus Conſtantinus author eſt.

Duo ipſius apud Ariſtotelem habemus *genera*. *Unum* eſt, cujus teſta pectunculo ſimilis eſt, cava, neque ei connexa natura. Is prope terram paſcitur ſæpe numero: quare à fluctibus ejicitur in aridam, ubi delapſus de concha, aut capitur aut in humo perit. Hoc genus puſillum eſt & ſimile bolitænis: quæ Polypi ſpecies eſt. *Alterum* in teſta tanquam limax eſt. Is ex ea nunquam exit: ſed interdum brachia exerit. Illud reſpicit Plinius cum dicit: Inter præcipua miracula qui vocatur Nautilus, ab aliis, Pompilos (potius polypodis ovum) Scipinus (verius pronus) in ſumma æquorum, pervenit, ita ſe paulatim ſubrigens, ut emiſſa omni per fiſtulam aqua, velut exoneratus ſentina, facilè naviget. Poſtea prima duo brachia retorquens (potius attollens ex Athenæo) mambranem inter illa miræ tenuitatis extendit. Qua velificante in aura cæteris ſubremigans brachiis, media cauda, ut gubernaculo ſe regit. Ita vadit alto, Liburnicarum ludens imagine, & ſi quid pavoris interveniat, hauſta ſe mergens aqua. Eundem exactiſſimè Bellonius *deſcripſit*. Concha, inquit, tribus fragmentis conſtare videtur (carina ſcilicet & lateribus, cum tamen una & ſimplex ſit) quarum latera utrinque ceu carinæ junctæ apparent, ea ut plurimum magnitudine, quam ambæ manus amplecti poſſent: latitudine autem quantum pollex cum indice comprehendat. Omnes autem non excedunt craſſitudinem membranæ pergamenæ, ſtriiſque in oblongum ductis, ad oras crenis laciniatæ ſunt, in formam rotundam abeuntes: foramem autem per quod Nautilus alitur atque exit de *Concha*, magnum eſt. Fragilis hæc lactei coloris, lucida, admodum polita, omnino navis rotundæ effigiem referens. Navigat enim per maris ſumma, elatus de imo gurgite offertque ſe teſta inverſa, ut facilius aſcendere poſſet, & inani ſcapha enaviget, atque ubi inde emerſerit, tum concham invertit. Cæterum Nautili brachiis interjacet membranula, qualis eſt inter palmipedum digitos, ſed hæc magis eſt tenuis, in telæ araneæ modum, robuſta tamen, qua etiam aura inſpirante velificat. *Cirris* quos utrinque multos habet, pro gubernaculis utitur, atque ubi metuit, tum concham protinus marino humore oppletam demergit.

Ariſt. H. A. l. 4. c. 2.

Plin. H. N. l. 9. c. 29.

Alterum Nautilum, Cochleam margaritiferam Bellonius vocat, & videtur eam Fauconerius deſcribere, cum in Epiſtola ad Geſnerum ait, ſuum Nautilum, teſtam habere interna parte ita nitentem, ut cum unionibus precioſiſſimis de coloris amœnitate certare poſſet. Bellonius enim ſuæ illius

lius cochleæ concham, in magno apud artifices Gallos, ad vasa ditioribus abacis accommoda conficienda, precio esse, & *Porcellanam* ob id vocari scribit. Fauconnerius multa in sui Nautili testæ carina tabulata, eodem amœno colore nitentia, fuisse prodit. Hinc facilè colligas eundem cum eo esse, quem à Græcis θαλάμην πυκθαπεδία, id est, polythalamum dici scripsimus. Plinius cum de Nautilo paulò ante dixisset, mox tanquam de altera ejus specie: Navigeram similitudinem, inquit, & aliam in Propontide visum sibi prodidit Mutianus. Concham esse acatii modo carinatam, inflexa puppe, prora rostrata: in hanc condi Nauplium animal Sepiæ simile, ludendi societate sola: duobus hoc fieri generibus. Tranquillo enim, vectorem demissis palmulis ferire ut remis; si verò flatus invitent, eosdem in usu guvernaculi, pandique concharum sinus auræ. Hujus voluptatem esse, ut ferat, illius, ut regat: simulque eam descendere in duo sensu carentia: nisi fortè tristi (id enim constat) omine navigantium humana calamitas in causa est. Cardanus quoque cujusdam cochleæ meminit, quam India mittit. Est, inquit, forma triremis cum alta puppi, in qua vasculum aliud, diceres poculum à natura excogitatum. Nam & magnitudo tanta ejus quam vidi, ut cotylam capiat. Res profectò usus elegantissimi & pulcherrimæ formæ.

Plin. H.N. l. 9. c. 30.

Articulus II.

De Purpura.

Tab. X. 5. 6. &c.

Nomen.

Purpura Græcis πορφύρα. Plinio aliquando Pelagium, Politiano concha Herculea, quòd tincturæ Hercules author credatur; Serapioni Pulpia, Brasavolo Antale dicitur. Qui cum Conchylio confundunt, à Plinio refutantur. Distinguit enim iste, & expresse apud eum legimus. Conchylia & purpuras omnis ora atterit, quibus eadem mater luxuria paria penè etiam margaritis fecit. Nec minus illi, qui Conchylium idem cum Buccino ponunt, quòd Plinius cum duo tantum genera Turbinatorum continentium florem illum tingendis vestibus adeò expetitum poluerit, alterum Purpuram, alterum Buccinum esse, necesse videatur. Eodem enim libro hæc verba extant. In Conchyliata veste cætera sine Buccino, præterque jus temperaturæ aqua pro inviso potus hu[illegible]mani excremento. Concham ex Turbinat[illegible]em genere esse Aristoteles prodidit, & aliquot ipsarum genera agnovit, ut circa finem dicemus.

Plin. H. N. l. 9. c. 35.

Plin. H. N. l. 9. c. 36. & 39.

Plin. H. N. l. 9. c. 36.

Descriptio.

Descriptionem si spectes, sæpe ovi est magnitudine, aliquando major, nisi elevata & aculeis munita esset, & canalem ad latus qua linguam exerit haberet. Rugata eadem, aspera, cinerea, aliquando flavescens, aliquando ex viridi cinerea, intus luteo colore. Rostro est longo tubuli modo excavato: Cornua Limacum more attolit, atque eodem modo serpit, iisdem cornibus iter sibi prætendit. Linguam ex tubullo illo canaliculato in latere procurrentem habet, quæ callosæ huic parti adhærescit, cui caro ipsi testæ adjungitur. Est autem ea *caro*, musculus quidem fortis ac candidus, mediæ testæ alligatus, quo Purpura tanquam congenito quodam operculo, carni patulæ opposito, diutissimè extra aquam vivit. Marinam enim aquam haustam asservat, qua pluribus diebus refovetur ac sustentatur. *Caput* illi cartilagineum ac durum. *Os* in ea parte qua scopulis hæret, rotundo foramine pervium, quo lapides arrodit; & in stomachum exugens demittit. *Hepar* quoque habet viscidum, tenaci quodam lentore præditum, ut penè viscum esse appareat. Sed hoc quod de hepate, branchiis, & corde, Bellonius scripsit, pro fabulosis censet Rondeletius.

Et hæc quidem recentiorum Descriptio est. Ut vero & veteres videamus, Clavatam Plinius facit Purpuram ad Turbinem usque, aculeis in orbem septenis ferè, qui non sunt buccino. Testam intortam curriculatim in crepidinem desinere, apud Aristotelem extat. *Partes* illæ quæ Dioscoridi secundum Hermolaum κιόνια, aliis ἴνια, quod violam significat, partes sunt interni Purpuræ corporis mediæ, fibratæ, torosæ, & firmæ, circa quas testæ volumina capreolorum ritu circumvolvi incipiunt secundum Dioscoridem: vel quibus hæret vena illa vel membrana illam floream Purpurarum continens, inter *papaver* nempe quod turbinata omnia sua clavicula continent, quod est inferiore loco, & cervicullam seu collum superiore loco.

Arist. H. A. lib. 5. c. 15.

De eo *flore* seu succo ita breviter Aristoteles: Inter papaver & collum florem continent, textura densa, colore candidæ membranæ, qua ablata & compressa manus flore tingitur. Hoc ipse flos videtur esse: reliqua concretio, quasi alumini. Id Plinius florem in mediis faucibus habere dixit, liquoris eum esse minimi in candida vena, unde pretiosus ille bibetur, nigrantis rosæ colore sublucens, reliquum corpus sterile. Rondeletius partem succum continentem, cordi proportione respondere existimat, florem, sanguinis loco esse. *Caro* earum penitus includitur, nec ulla ex parte, excepto capite conspicitur, ut apud Aristotelem habemus: Testa sua adhæret. *Linguam* duram habere eaque testas escarum perforare, non tantum ab Aristotele, sed & Plinio, qui longitudine digitali facit; & Æliano proditur: Rondeletius promuscidibus muscarum quæ inter cornua comparat, & firmam, torosam, quæque exeri possit,

Arist. H. A. lib. 5. cap. 15.

Plin. H. N. l. 9. c. 36.

Ælian. H. A. l. 7. c. 34.

possit, concedit: sed tam duram esse ut testas perforet negat, rostro id fieri verisimilius addens. Qui κροκύδα, seu κροκίδα τῆς πορφύρας apud Galenum, pro tomento purpurarum, pro depexo & contuso in medicamentis veteres uterentur, sumunt, vehementer falluntur. Lanæ enim purpura tinctæ crassior & minus curata pars est, cujus & Dioscorides meminit. *Operculum* varia apud authores sortitum est nomina. Plinius purpurarum cavum dixit, Aristoteles καλυμμα, ἐπικάλυμμα, Galenus πῶμα vocavit. Alii βλάτιον βυζάντιον, vel βύζαντ@, à Byzanto vel Byzantio Africæ nominant, & longè verius quàm illi, qui id nomen ori narium purpuræ adscribunt, quas non habet, vel qui blattas Byzantias buccinorum & Conchyliorum permista opercula appellant. Galenus Indici conchilii testam inter ostraca & testas purpurarum & muricum generatim comprehendit. Nec negandum fortè est, Conchylii, buccinæ & purpuræ opercula, nec substantia, nec viribus differre, nisi fortè unguis odoratus differentiam suponat. Nam blatta Byzantia dum uritur ingrati est odoris, & castoreum redolet: unguis verò, suavem odorem spirat. Potest tamen & id quod ὄνυξ Græcis dicitur, gravis apud Latinos odoris esse, & in quibusdam locis ungues odoratos, fœtidos in aliis reperiri. Ut ut sit, Carni hæret operculum purpurarum ut unguis noster. Ex filis seu fibris coagmentatur, & quia pinguedinis aliquid in se habet, fumum cornu modo accensum emittit. Et hæc quidem de partibus sufficiant.

Galen l. 3 de Medic. secund. loc.

Flos Purpuræ. Vitru. l. 7.

Flori, qui & succus Plinio, τὸ ἄνθος τῶν πορφυρῶν Græcis, varia indita sunt nomina Vitruvius ostrum dixit ἀπὸ τῶ ὀστράκου, cui Virgilius Sarrani epitheton, à Sar urbe Phœniciæ, quæ postea Tyrus, unde purpureus color & Saranus & Tyrius., secundum Massarium addidit. Nec tamen omnis Purpura ostrum, ut tradit Gellius, quamvis omne ostrum purpura sit, quod exuberantiam splendoremque ruboris habet, hoc est, illustratur splendore, quo alia purpura caret, *Saniem* etiam præter Plinium idem Vitruvius vocavit, Pollux λύθρον, Fucus, pelagium, venenum Tyrium, purpurissum, κόγχη ejusdem sunt apud alios nomina. *Tria* verò hujus floris, à varietate coloris sumpta, posuere *genera*, πορφυρίδα, coloris violacei, saturati, & subnigricantis, quo colore πορφύρεον κῦμα Homerus dixit: qualis erat amethystina & quæ è Pelagiis purpuris & buccinis fieri solebat. Φοινικίδα puniceorum rubentem colore cocci, qualit fuit Tyria vel Tarentina. Ἀλουργίδα denique colore glauco, irato mari simili, austero, diluto, qualis fuit conchyliata, Tyria omnium celeberrima, quæ & ostrum dicebatur quo obscurior & nigricantior eo carior. Sed & à loco aliqua est differentia. Testatur enim Vitruvius, ostrum quod legitur in Ponto & Gallia, quòd hæ regiones sint proximæ ad septentrionem, esse atrum. Progredientibus inter septentrionem & occidentem, lividum: quod legitur ad æquinoctialem, orientem, & occidentem, violaceo colore inveniri: quod verò meridianis regionibus excipitur, rubrum esse. Inventum fuisse à Phœnice regnante à Tyrio Philosopho Hercule produnt. Cum enim in eam, referente Cedreno, Tyri partem adscendisset quæ ad mare pertinet, pastoris canem concham vorantem, & pastorem lana sanguinem prout ille putabat à sanguinis ore abstergentem vidit. Tinctura delectatus, lanam istam ad Regem detulit, qui lanam ita tingi, & sibi vestem parari curavit.

Locus.

Quantum ad Purpurarum *locum* in pelago & littoribus ut in Differentiis dicemus degunt, nec ulla magis idonea ipsis regio quàm limosa. Si amnis in mare effluentis aquam degustarint, eodem die moriuntur. Dies tamen circiter quinquaginta extra aquas captæ vivunt, sæpe in arena latent, & canis exortu circiter tricenos dies conduntur. Sunt tamen peculiaria loca, quæ à Purpuris celebrantur. Virgilius & Petronius Assyriæ meminere, Plinius Meningis Africæ insulæ, non longè à Syrtibus sitæ, quam Lotaphagorum terram putant, & Getulici littoris: Laconica Pausaniæ, Horatio & Valerio Flacco celebris est. Unde huic fucus Tenarius; Arriano, Muxa emporium ad mare rubrum. Teniensem purpuram apud Plinium lego, fortè quod in tæniis seu cautibus in mari candicantibus, & fasciæ instar prætensis, degit. Dialutensem seu fortè Dialucensem alibi, quasi διὰ & ἄλυτον, quod per salsum æquor rapit: Porphyrusa Aristoteli à frequentia Purpurarum dicta est. Fit & Melibææ apud Festum mentio. Celeberrima denique omnium est Tyria, ut Plinius de suo tempore scripserit: Tyri nobilitas nunc omnis Conchylo atque Purpura.

Victus. Arist. H. A. lib. 8. c. p. 2.

Victitant pisciculis teste Aristotele: sed nec algam nec muscum rejiciunt. Ita ista in suas testas recipiunt, ut iis in orbem exertis, quasi circularem convivationem præbeant, una alterius alimentum depascente. Plinius pabulo & solo purpurarum genera discernit, ut sit lutense, quod putri limo; algense, quòd alga; dialutense quod vario soli genere, pascitur. Istud esse vilissimum.

Generatio.

Arist. H. A. lib. 5. c. 14. edit. Scalig.

Ortum apud Aristotelem invenio duplicem. Vel enim ex limo existunt vel ex salivario lentore, ut Plinius prodidit, quem emittunt, de quo ita Aristoteles: Purperæ verno tempore eundem in locum congregatæ faciunt id quod vocant favaginem. Est enim favi species, sed minus expolita. Quem-

Quemadmodum si folliculus alborum cicerum multis quiddam compactis. Nullus his patet aditus, neque inde fiunt pupuræ, sed tum illæ tum testacea alia ex putredine atq; limo proveniunt. Sed id est quasi purgamentum & ipsis & buccinis. Etenim hæ quoque favificant. Generantur verò hæc quoque favificantia, quemadmodum cætera testacea. Cæterum etiam facilius, si qua sublint principia referentia genus suum. Cum enim incipiunt favificare, emittunt lentorem quendam mucosum, ex quo folliculi concrescunt illi. His igitur omnibus solutis, effluit interram id quod continebant. Atque eo in loco purpurillæ minutæ oriuntur atque concrescunt, quæ hærentes purpuris capiuntur, aliquot etiam inchoatæ tantum. Quod si ante partus tempus capiantur, in ipsis storeis non tenerè pariunt, sed in eundem locum conventu facto quemadmodum etiam in mari: Unde per cratium angustias quasi racemi prodeant. Celerrime inter testacea *crescunt*. Sex annos vivunt, & singulis annis incrementum earum per orbes patet, quibus totidem quot annos habent, testa claviculatim intorta in crepidinem desinit. Parum *progrediuntur*, & ad escas à longo accedunt, quòd odoratu valeant. *Tincturæ* ratio alio spectat. *Usum in Cibis* præstant, & hoc cum ostracodermis communes habent, quæ salsum succum contineant, eodemque alvum subducant, carne autem sint dura. Athenæus in Hicesio papaver copiosius alere scripsit, magis tamen Scillam sapere. Colla ægrè confici & difficulter secedere excrementum facile, partes extremas aptissimas esse, & seu elixas seu assas humori ori gratum & stomacho accommodum emittere, Xenocrates prodidit. Peculiare est eis quòd coctæ jusculis spissent. Nec à *Medicina* excluduntur. Contra venena prodesse, docuit Plinius, contra Dorycnion Nicander. Saliva recentia vulnera agglutinantur. Callus pro se operiuntur tusos glutinat nervos præcisos. Testæ cinis pustulas verendorum è melle discutit, ad dentifricia cum rosis & caryophyllis usurpatur. Cum pulvere glycyrrhizæ, papaverisque semine, cremore hordei pauco vino albo pulmonibus auxilantur, & flexiones sistet. In pollinem redacta ulceribus malignis competit. Cum melle illita, pilos attenuat. Filum è purpura quo vipera cervici circumposita suffocata fuit, collo circumdatum tonsillarum affectus tollit. Aëtius verò purpuram hircinio felle madefactam & mulieri umbilico diebus septem impositam conceptum juvare tradit, si deinde crescente luna cum viro congrediatur.

[Ætas.] [Usus in Cibis.] [Usus in Medicina. *Plin. H. N. l. 32. cap. 6. Plin. H. N. l. 32. c. 10.*]

[*Arist. l. c.* Differentiæ.] *Differentiæ seu genera*, si quæras, sunt *Magnæ*, quæ ad Sigæum & Loctum Idæ promontoria giguntur. *Parvæ*, quas Euripus fert & Caria. *Pelagiæ* quæ magnæ & scabræ, quarumque flos magna ex parte niger, sed nonnullis pusillum rubidus. Nonnullæ ad pretium minæ evasisse, prodidit Aristoteles. *Littaroles* quæ parvæ, & flore sunt rubro. *Echinatæ*, quæ vel pluribus spinis maximè in postica parte horrent: vel rarioribus, minoribus, & brevioribus. Illæ extra modò flavescunt, modò candicant: intus, modò violacei sua ut coloris modò rubicundi. Istorum tota turbinata pars rubicundo colore conspicitur, dorsum verò partim rubet, partim virescit. Anterior mucro acutus non est, sed notabili latitudine spectabilis. Intus colore ferrugineo, flavascente ac eleganti cæruleo variant. Sunt & *Rubræ*, ut in Austrinis partibus *Nigræ*, in Aquiloniis; *Lividæ*, in Occidentalibus & Orientalibus. Marmoreæ qualis est illa longis undique tuberibus, ubique ferme duplicibus at minimè acutis, sed obtusis plena, labro latissimo, quasi canaliculato, binæ enim id foveæ percurrunt, tota ferè marmoreæ duritiei, undique candida, præterquam in extremis foraminis oris, quæ purpurascunt. Ad hanc pertinet tota ex cinerem candida, minor quàm priores omnes labro subtus spinosa, cum alioqui nullæ in toto corpore spinæ dentur. Ventre est plene sessili, seu non turbinato. *Pentadactyli* denique qualis est illa quam superius descripsimus, Gesneri quam ex Adriatico mari accepit.

ARTICULUS III.

De Buccino.

Buccinum à similitudine potius buccini quo sonus editur, rotunditate oris in margine incisa, ut Plin. visum dicitur, quàm quod vel buccis admodum sonos musicos edat, vel buccas inflare tubicines rogat, ut Bellonius voluit, Gillius masculino genere extulit, quidam etiam dentale buccinum interpretantur. Græcis hodiernis φύκιον dici Gesn. autor est: nonnullis στρόμβος & στρόμβιλος idem significant. Communiter κήρυξ, fortè à cera, quam muco similem mutuo attritu salivant, quod Græcis est κηρίαζειν vocatur: quod vocabulum ex antiquis Græcis nonnulli pro purpura sumpserunt: Plinius nonnunquam muricem transtulit Athenæus purpuræ filium nominat. [Tab. X. 8.] [*Plin. H. N. l. 9 c. 36.*]

Testa tegitur scabra, eaque congenita promuscidibus, ut musca instruitur, quod membrum linguæ effigiem præ se fert. Venter os protinus excipit, similis in umbilicis ingluviei avium. Infra duo candida quædam firma specie mammillari, qualia in sepiis inveniuntur: sed hæc solidiora. A ventre gula duplex longa ad papaver usque, quod papaver in fundo est: quæ omnia perspici possunt in sinu verticoso testarum. Quod gulæ jungitur intestinum [Descriptio. *Arist. H. A. l. 4. c. 4.*]

num eſt, à qua continuo tractu fertur totum ſimplex uſque ad exitum, incipiens à verticoſo ſinu quo papaver continetur, atque inde laxior. Papaver verò pars ejus ima eſculentaque eſt. Inter hoc & cervicem flos eſt, ſed, ut Plinius dicit, dilutior & minus floridus. Et hæc de Buccino veteres. Bellonius Buccini concham ut plurimum minimi ovi magnitudinem non excedere, ſtrias in tergore quinas habere, ut nerita, pleriſque in gyrum tuberculis obtuſis, brevibuſque obſeptas, multo quam in purpura frequentoribus, ſed ubi in claviculum deſinunt, unicum tantum eam comitari teſtatur. Interna parte inciſam oris magnitudinem habet turbinum modo, & canalem ad latus, per quem linguam exerit, purpurarum modo: eodemque operculo contegitur, qua etiam turbinata omnia, ne in teſtas contracta ab externis offendantur. Color teſtæ intus lacteus foris fulvus, tantaque magnitudine aliquando creſcit, ut ad Cartejam purpuræ & buccinæ deca cotyli, id eſt, decem cotylorum capaces reperiantur.

Locus. *Locum* ſi ſpectes, petris adhærent, circaque ſcopulos leguntur. Canis exortu circiter tricenos dies latere ſcripſit Ariſtoteles, quod Plinius de muricibus accepit. Annos circiter ſex vivere, idem tradidit. *Ariſt. H. A. l. 8. c. 13.* *Ariſt. H. A. l. 5. c. 15.*

Generatio. Idem ipſis *Gignendi* modus qui purpuris. Semen ad generationem nullum habent. Favificare in more eis poſitum. Ova ſub lapide prona parte oblonga albaque, deinceps pendentia diſponunt, quæ ita diſpoſita favi nomen habeat ab apum ſimilitudine. Supini autem ſub lapide ſtabulantur, cum favificant: quo verò tempore favos exſtruunt, ſi incoquantur & abſcindantur, ova intra continere comperientur: quæ ſalivario lentore lapidibus & cautibus ferruminant, ut inde decidere non poſſint: quod tam magno artificio conſtituunt, ut nihil coacervatum eſſe videatur.

Uſus in Cibis. De earum in *Cibis uſu*, hæc ſcripſit Xenocrates. Buccinæ ſunt duriores purpura; & magnitudine ac loco differunt, triplicesque vires habent, teſtæ, colli & excrementi in teſta contenti. Nam ſcabra ſubſtantia piſcis alvum ſiſtit, ac præcipuè ſi aſſetur: contra magis facit elixa.

Collum earum alvum ſiſtit, difficulterque concoquitur: idcirco ex ſinapi vel aceto, aut liquore, aut pipere corrigere ipſum debeat, qui eodem veſcuntur. A qua denique quæ ex eis manat, calefacta, ventrem ſubducit: Cum eo verò excremento quod teſta continetur, cocta, magis gilva fit, & piſcis qualitatem præfert. Si verò totæ decoquantur, majorem ſiſtendi vim habebunt, & ſitim offerent. Quidam verò eas elixas lævigant, & æquè ac urticas condiunt, fiuntque ori gratæ. Luna exoriente plenæ, & æſtate graciles. Eadem apud Dioſcoridem, Galenum & Diphilum invenire licet.

Uſus in Medicina. Habet & in *Medicina uſum.* Cardialgia laborantibus in cibis præſcribit Trallianus, purulentis etiam, ſi ſalſus humor eſt. Ad alocepiam, uſta, trita, & in oleo veteri ſubacta, & ad glutinis craſſitudinem redacta à Myrepſo vehementer commendantur.

Galenus ad ophelidas & lenticulas, in furno aſſæ & ex melle trita commendat. Andernacus & ſucco limonum detrita ad genas mulierum dealbandas deprædicat, præſertim ſi aliquid argenti vivi ſublimati, iiſdem injeceris. In Belgio contra tuſſim inanem inprimis & puerorum, potus ex buccino propinatus.

Differentiæ. *Differentias* quod ſpectat, Rondeletius duo reperiri ſcribit, parvum, nempe, lineis frequentibus aſperiuſculum, & alterum ei ſimile, niſi quod lineas prominentiores habeat, & tranſverſas, ut ſtriatum meritò dici poſſit. Eſt & teſta ſpiſſiore durioreque, nec non genus magnum coloris violacei, ſed cujus orbes flaveſcunt, & in ore candicat. Geſnerus ſe & aliud vidiſſe ſcribit, purpuræ ſimilius, figura & magnitudine propius, tuberculis undiquaque diſpoſitis, deinceps rotundis ſcitè omninò eleganterque στιχηδὸν elevatum; nec in mucronem adeò exporrectum, ſed capite obtuſiore brevius. Miſſa & Aldrovando peregrina, colore & duritie marmoris, circulis roſas æmulantibus.

Articulus IV.

De Murice.

Tab. X. & XI. Nomen. **M**Urex modò Buccinum, modo Purpuram ſignificat, taceo colorem purpureum, cui Muricis nomen imponitur. Hic pro teſtaceo ſumitur, quod & turbinatum & longos firmoſque aculeos habet, nomenque ab aſperitate murorum ſortitum eſt. Perottus inter oſtrea enumerat, propter ſcabritiem corticis. Sed alia in Oſtreis aſperitas, alia in Muricibus. Illa per totam ſuperficiem ſeſe repandit: hæc, aculeis quibuſdam per intervalla eminentibus conſtat, iiſque longis & firmis, quod Plinius quoque firmare videtur dum ait: Firmioris jam teſtæ murices & Conchar. genera. Valerius Flaccus dum intortum vocat, de buccino ſumendus eſt. Deſcriptio.

Uſus in Cibis. *Uſum in Cibis* quoque habent, ſed illaudatis. Xenocrates enim ſalſos viroſos eſſe, & ventrem turbare, urinam ciere, ori ingratos, concoctu difficiles pituitam gignere, &c. ſcribit. Scribonius Largus tamen & Celſus inter Cibos ſtomacho gratos recenſent. Apud Macrobium etiam cum aliis conchis in epulo apponuntur, quo die Lentulus flamen inauguratus eſt. *Largus Compoſ. 104.*

Uſum

Usus in Medicina. *Usum in Medicina* si attendimus, Carnes appositæ pilos in mammis tollunt: Testarum cinis cum oleo tumores aufert; panis resistit; Capitis ulceribus cum melle illinitur; maculas in facie mulierum purgat, & parotides tollit. Habetur & pro dentifricio. Carbunculos de veretris exterminare, Marcellus Empiricus prodidit.

Differentiæ. Quantum ad *Differentias* & Genera, est Murex *Marmoreus*, *Triangularis*, *Lacteus*, *Purpureus Orthocentros*, *Coracoides*, & *Aporrhais*. *Marmoreus* à candore & duritia nomen sumpsit. Rondeletii parte interna ex albo purpurascit. Testa gravis est: densa, solida, aculeis multis horrens, figura inter buccinum & conchylium media, ampla, ut meritò δεκακόνυλος dici possit. Uritur facilè, & in cinerem abit, acrimoniamque ob empyremum acquirit. Ambustis medetur, cicatricemque pulchram inducit, postquam abluta, & cum oleo rosato in unguentum redacta fuerint. Gesneriani marmorei muris color forinsecus pallescit, intrinsecus cum pulcherrimo splendore ex albo roseus est. Labrum exterius protendit se & dilatat in marginem: mucrones infra caput seu conum testæ duo magni, sed obtusi prominent. In ipso cono parvi admodum & subrotundi, per spiras deinceps non aculei sed tumores visuntur. Huic accedit *Aldrovandi*, turbine acutissimo atque longo & exili, undique strictus aut potius undatus.

Triangularis, altera parte est planus, altera ferè rotundus, sed ita ut utrinque sint duo latera, tertium, plane pars afficiat, à qua figura, quæ huic propria est, nomen sumsit. Aculeos habet breves & firmos, vario est colore, foramen duplex habet rugosum, quo ob testæ amplitudinem & brevitatem sonus editur gravis & tristis. Operculum cum uritur fumum emittit. Pinguedinis aliquid habere, rectè inde colligas. Quare in oleo amygdalino decoctum in aurium doloribus utiliter usurpatur. *Lacteo* color nomen imposuit. Obtusiore est turbine aliquando quam cæteri, aliquando Exochas potius & tubercula habet quam clavos. Triplicis effigies invenies apud Aldrovandum. *Purpureos Ortocentros* totus forinsecus & intrinsecus rubet, turbine candicat. Mucrones habet duodecim rectos & robustos, sex constat volutis quæ exiguis & obtusis tuberculis respergun-tur. *Coracoides* Rondeletio ab infirmis & rostris corvorum similibus aculeis dicitur.

Aporrhaides quidam inter Lepades, quòd ut istæ saxis adhæreant, ponunt; sed malè. Faciunt enim & Neritæ idem, quæ tamen toto genere ab iisdem differunt. Adde lepades parte altera detecta & carnem ostentante affixas; Aporrhaides verò acclinato tegmine, quod iis operculum est, ad saxa agglutinantur. Quid si illius Muricum generis sint, quæ Græci Plinio prodente Colycia, & Corythia vocant, turbinatæ æquè sed minora multo, efficaciora etiam, & oris halitum custodientia. Plin. H. N. l. 32. Ut ut sit, quem Aldrovandus expressit, marmorea est duritia intus & extra candicans, septem aculeis, ab uno tantum latere, iisque canaliculatis instructus.

Articulus VI.

De Conchylio.

Conchylii nomen ut ut universo testaceorum generi imponatur, privatim tamen pro unica specie accipitur. Adrov. l. 3. c. 15. Sic apud Plinium invenimus, cum in Ponto conchylia non esse cum ostreæ abundent, scribit: sic apud Philostratum in vita Apollonii, cum, in Biblo maxima conchylia & murices eximiæ magnitudinis nasci, dicit. Sumi & pro colore, apud Plinium inprimis, tam certum est, ut demonstratione non indigeat. Qui pro Ostracio sumunt, nomen partis toti accommodant. Est autem ea parte latius qua in turbinem deficit, sine aculeis tuberculis veullis. Foramen quo caro interior ostenditur, non rotundum, ut in purpura & buccino, sed longum. Operculum blattam Byzantiam Serapionis esse, quæ eadem, quod avium unguem æmuletur, cum ungue Dioscoridis, opinatur Rondeletius. Nec εὐώδεις vocabulum obest. Nec enim hoc semper gratus inuitur odor: sæpe etiam gavis. Ideò expressè Dioscorides, ἀμφότεροι δὲ εὐώδεις, θυμιώμενοι, καστορίζοντες πως τῇ ὀσμῇ. At castoreum fœtet, & utrumque, tam operculum, quam hæc blatta Byzantia ad suffocationes uterinas adhibetur. Quod autem, in Indiæ nardiferis lacubus unguis inveniri, & nardi pabulo vesci dicitur, cum conchylium marinum sit, id ex aliorum potius quam sua sententia à Dioscoride scriptum opinatur Rondeletius. Similis purpuræ tegumento dicitur, non figura, sed usu potius & substantia.

Usus. Laudatissimus est qui à mari rubro adfertur, candicans, pinguis. Babylonicus nigrescit atque minor conspicitur, succum ipsis & quidem purpureum inesse testatur Plinius. Plin. H. N. l. 21. c. 8. Partes ejus omnes in medicamentis usurpantur. Crematum idem efficit quod purpura & buccinum. Caro interna medicamentis aurium dolores sedentibus à Galeno admiscetur. Galen. l. 3. de Med. f. l.

Caput II.

De Turbinatis in orbem circumactis.

Articulus II.

De Turbinibus.

Tab. II. TAntum de στρομβώδεσι seu Turbinatis, & in anfractum tortis, sequuntur Turbinata, quæ in orbem circumaguntur, *Turbines* nempe, *Trochi*, *Neritæ*, *Cochleæ*, *Echyni*, *&* *Conchylia*. *Turbinum* haud spernenda sunt genera.

Descriptio. Est turben *magnus*, *auritus*, *tuberosus*, *angulosus*, *muricatus*, *pentedactylus*: sunt & *turbines inspongiis nascentes*. *Magnus* multis voluminibus constat, margine spisso & aspero, testa alba, lineis tuberculisque multis scabra & aspera. Foramen habet rotundum, & rimam qua excrementa excernuntur. Saxis hæret turbine sursum verso. *Auriti*, tres icones habemus, quorum primus perelegantem & in mari Gallico rarum exhibet, alter, intus & in tergore ferrugineum cætera croceum, concha tuberosa, pronè & supinè pictum; tertius, tuberculosum, testa superius leucophæa, infernè crocea. *Tuberoso* tubercula nomen indidere. Varii est generis, longus, tenuis, acutior, lævis, albus, niger, varius. Aldrovandus quatuordecim Icones exhibet, ex quibus secundus, est striatus, è monte erutus. *Angulosus* exinde nomen sortitus est, quod testæ volumina ita à se discreta sint, ut in medio angulos efficiant. Ustus dentifriciis conficiendis ultissimus est. *Muricato*, tubercula brevia & obtusa nomen imposuere, testa est intus purpurea, foris alba, & quasi calce illita. *Pentedactylos* dicitur, quod quinque appendices longas & acutas, si extremum turbinis annumeres habeat. *Spongiis quæ delectantur*, multorum sunt generum, quæ omnia apud Aldrovandum videri possunt.

Conchula, quæ lactea vocatur, in succo pomi Citrii, cum aqua vitæ dissoluta, mulieres ad faciem fucandam utuntur.

Articulus II.

De Trochis & Nerite.

Tab. X. *Aldrov. l. 3. c. 25.* TRochi à similitudine instrumenti, quo pueri lusitant, appellantur. Omnes sunt leves & varii. Testa veluti crustis duabus constare videtur; externa minus nitet: quæ subjacet unionum est splendore. Alii sunt parvi, alii oblongi. Icones exhibent *Magnos*, *Pyramidales*, *Niloticos albos & maculosos*, *Nerita* seu ut Scaliger legit Narita, Græcis νηρίτας ἀνηρίτας & ἀνάριτας apud Atheneum, Hesychio νήριτος, dicitur. Nomen à Nereo Deo marino sortitos videtur, quod is fortè tali concha tanquam elegantiore buccinæ loco, usus esse fingatur: sicut & Triton, quem visum auditumque in quodam specu Olyssiponensis oræ concha canentem Plinius refert. Ab illis qui Adriaticum sinum accolunt etiam nunc veteri nomine appellatur. Testa est levi, si Aristotelis descriptionem sequimur, ampla & rotunda, forma buccinis proxima, papaver tamen non nigrum ut buccina, sed rubrum habet. Corpus medium testæ firmiter annectitur. Tranquillis diebus soluti pascuntur: coortis ventis recipiunt se ad saxa cancelli, atque ibi quietem agitant. Neritæ autem adhærent more patellarum, & earum quas ἀπορραΐδας Græci vocant, & cætera horum genera omnia. Hærent enim saxis reclinato tegumento, quod quasi tegumentum esse videantur. Quem enim usum ambæ valvæ biforibus, hunc præstat altera tandem pars turbinatis. Intus pulpa carnea, inque ea os. In rimis cavernisque saxorum generantur, celerique incremento augescunt. Et olfaciunt, & audiunt. Ideò silentium servent necesse est, qui eos capiunt. *Arist. H. A. l. 4. c. 4.*

Motus. *Plin. H. N. l. 9. c. 33.* De *Natatione* eorum ita Plinius: Navigant ex his Neritæ, præbentesque concavam sui partem, & alteram auræ opponentes, per summa æquorum velificant. Ælianus & Bellonius diversos ab Aristotelis Nerite proponunt. *Illius* est magnitudine exigua, pulchritudine eximia, & in mari ubi sordium nihil, & tranquillitas viget inque saxis ad imam maris sedem adhærescentibus nascitur. *Hujus*, testam in anfractum intortam habet, qua penitus inclusa, nulla ex parte præterquam capite conspicua est. Apud Aremoricos tanta hujus testacei frequentia, ut abscedente æstu, magnos acervos è saxis colligant, & coquant. Quia papaver rubrum habet, pulmenta ex eo confecta, ac si minio tincta essent, conspiciuntur.

Græci crudas ejus carnes edunt, quòd appetentiam excitare, inprimis cum cæpis comestæ, credantur. Icones plurimas apud Aldrovandum vide. Nobis aliquot duntaxat exhibere visum.

Articulus III.

De Cochleis.

Nomen. *Aldrov. l. 3. c. 29.* COchleæ, Aristotele κοχλίαι & κόχλοι, quòd τὰ ὄστρακα κυχλεῖς μὴ habeant, Spartanis σέμελοι & σέσηλοι, Hesychio & Varino σελάται, aliis πωματίαι ab operculo, φερέοικοι & φερεκύοι, seu domiportæ, χαμαιδύτοι, χαμαιδολίαι, ἀχαδαμύλλοι, &c. dicuntur; quorum tamen nominum quædam terrestribus potius convenire videntur.

Descri-

Descriptio. *Descriptionem* si attendas, Teucer animal esse sine pedibus, sine spinis, sine ossibus, testaceum, oculos nunc exerens nunc retrahens, ad exemplum quæstionis ludicræ scribit. Siliceo, claviculatim intorto *tegmine* clauditur, quod vulgus testam, & volutam, Cochlearum testam Budæus, Cochleam synechdochicè Celsus, domum Sammonicus & Statius, calicem Plinius, κόχλος Dioscorides, ὄστρακον Galenus vocant. Si eam detraxeris hebetescere atque exspirare quidam ajunt, negant illi, qui circa initium Augusti exire, & novis superinduci prodidere. *Capitis* figura carere, apud Albertum M. legimus. At Plinius equorum capitibus assimilavit. Massarius bovini præ se ferre figuram scripsit. *Cornua* quidam bina attribuere, ut Plinius; quatuor nos, id est, magna duo quæ posteriora sunt, & minora totidem ferè in fronte, habere videmus. An *Oculi* dati sint disquiritur. Pro visu tentamenta proportione puncti atrioris in summo corniculorum accepisse, tradit Scaliger. Carere iis, & corniculis in quibus arenacea durities, prætentare iter, Plinius. Habere in summitate cornuum, & cum appropinquant, oculos in cornua retrahere, cornua in caput, & caput in corpus, Albertus. *Os* eis inest. *Dentes*, acuti, tenues præduri, ejusque indicium, derosam à minimis earum vitem, dentibus carnosum quid interjacet. *Promuscidem* etiam inter aculeum & linguam habent, & ori jungitur quasi ingluvies avium; à qua stomachus est, quem excipit venter, in quo situm est, quod papaver vocatur, mox intestinum continuum tendit simplex, originem à papavere illo ducens. *Saliva* quæ punctis acu vel stylo carnibus manat, myxa Græcis dicitur.

Scalig. in Arist. l. 1. de plant. Plin. H. N. l. 11. c. 37.

Plin. H. N. l. 11. c. 37.

Locus. Quantum ad *Locum*, reperiuntur in mari, fluviis, & terra, quarum istæ sylvas & consita arboribus loca potissimum amant. Hyeme propter frigus nimium, æstate quod fervidum tempus reformident, in occulto delitescunt, suoque succo vivunt, nisi quid roris de cœlo deciderit. Ideò Varro: Locus is (pro cochleis) melior, quem & non concoquit sol, & tangit ros. Locum mutare Ælianus prodidit, ad Propontidem calidam hyemare, ad Ægialum æstatem insumere scribens.

Arist. H. A. l. 8. c. 13. Plin. H. N. l. 8 c. 32.

Varro R. R. l. 3. Ælian. H. A. l. 10. c. 6.

Victus. Rore *victitare* dixi, sed non solo. Sub noctem sæpissimè ad pastum exeunt, & tum post pluvias æstivas & autumnales accenso lumine à rusticis capiuntur. Plinius mirè caulem asphodeli in Campania prosequi & sugendo arefacere scribit. Theophrastus easdem inter ficorum genera recenset. Saginabantur apud veteres in vivariis. Instituit ea Fulvius Hirpinus in Tarquinensi paulò ante civile bellum, quod cum Pompejo M. gestum est, distinctis quidem generibus earum: quia & saginam commentus est, sapa & farre aliisque generibus, ut cochleæ quoque altiles ganeam implerent: cujus artis gloria in eam magnitudinem perductæ sunt, ut octoginta quadrantes caperent singularum calices. Macrobii seculo hæc saginandi ratio ignorabatur.

Plin. H N. l. 22. cap. 22. Theophr. l. 7. c. 24.

Plin. H. N. l. 9. c. 56.

Macrob. Saturn. l. 3. c. 13.

Inimicitias cum lacertis gerere apud Plinium legimus, cum laris avibus apud Ælianum. Massarius ubi limax sit, neque suem esse, neque perdicem ait. Sale super limacem projecto, totum ferè liquescere, & in aquam viscosam converti, Albertus M. prodidit.

Plin. H. N. l. 8. c. 39. Antipathia.

Generatio. De *Ortu* non convenit inter authores. Solas ex omnibus testaceis in coitu cohærentes videri, & vere ac autumno prægnantes apparere, ex Aristotele habemus. Gesnerus quoque Limaces coire, & ova parere candida, magnitudine oculorum lucii piscis, iisque incubantes mense Majo aliquando inveniri, audivisse se scribit. Albertus, & Porta ex limo, & putrescentibus aquis vel rore oriri, & ideò breviore vita frui. Hyeme tantum oriri, quod Plinio placuit, vix verisimile cum easdem lactucis innasci testetur, nos viciæ sciamus. Testa detracta hebetescere, & processu temporis in aureliam transire, ut eruca, atque immobilem vivere, sed quidnam ex eo animalis pennati oriatur, compertum nondum esse, Massarii fide addimus. Terrestres contractione & concussione corporis moventur.

Arist. l. 3. de Gener. l. 11.

Plin. H. N. l. 9. cap. 51. Plin. l. 19. c. 10.

Usus. De *Usu* earum in Cibis apud Romanos constat, ex superioribus. An verò boni vel mali sint succi, inter scriptores non convenit. Celsus boni succi esse prodit, nec intus vitiari; Galenus, etsi Græcis in mensa frequentes, sed concoqui pertinaces, crassioris succi, & quæ ventriculo diutissimè immorentur, solidius alimentum præstare, sed tardius & paulatim concoqui. Archigenes inter ἀτρόφως nutrientia, & syncopticis exhibenda reponit: sed mendum cum Mercuriali suspicor, quod Ætius, qui ad verbum transtulit cochleas omiserit.

Galen. l. 3. de Alim facult. c. 2.

Mercur. Var. lect. l. 1. c. 5.

Plinius nec veteres, nec recentes ori gratas esse reliquit. Fluviatiles & albas virus habere, ut & sylvestres. Alexandrinis ideò frequentiorem elephantiasin, quod crebro salsamenta, limaces, quidam & asininas carnes comedunt, si Cœlio Rhodigino, & Galeno credimus. Mathiolo quæ in apricis degunt locis, & odoratis victitant herbis, iis quæ in opacis & palustribus degunt, præstant. Dioscorides terrestres stomacho utiles esse, nec facilè corrumpi scribit. Optimas Sardonicas, Africanas, Astypalceicas, & quæque in Sicilia ac Chio gignuntur, quæque in Liguriæ Alpibus, pomatiæ, cognominantur. Ma-

Dioscor. M. M. l. 2. c. 8.

rinas facilè excerni: fluviatiles virus olere; quæ vepribus frutetisque glutinatæ cohærent, quas sesilos vocant, ventrem & stomachum turbare, addit.

Marcellus earum usum penitus improbat. Apud Apilium lacte & pulte pastas invenies. *In Medicina* frequens earum *usus*. In capitis dolore, caput præcisum de collo suspenditur. Earundem pinguedine capilli multiplicantur. Integræ pro febris amuleto, de collo suspensæ commendantur. Oculis caligantibus Africanas combustas & tritas, Marcellus Empiricus commendat; auribus dolentibus, cum oleo nardino aut rosaceo fervefactas Asclepiades; cum hordeo decoctas Villanovanus. Cartilagines, carnem earum, glutinare, Hollerius prodidit; nervos Dioscorides Tagautius emplastro ad maturanda œdemata adhibet. Sanguinis è naribus fluxum concisæ ex aceto sistunt. Cum melle & felle bovis mistæ, anthraces maturant & rumpunt. Tritæ cum suis volutis hydropicorum aquas exsugunt.

Aqua ex Cochleis destillata, hecticam febrem ad uncias sex sumpta tollit; maculas oculorum, cum fimo lacerti, corallio rubeo, & saccaro destillata, abolet: clavos & verrucas, resectas, mense Majo vel Octobri detracta & instillata sanat. Pollen de testis limacum inanibus contritis fissuras manuum pedumque inspersus tollit, &c. Plura vide in Aldrovando.

Differentia. Jam de *Differentiis* dicendum est. Multiplex autem ipsarum est varietas, magnitudinem, figuram, colorem, regionem, victum, vitam, & alia, si spectemus; sunt nigræ, albæ, ruffæ, varinæ, nudæ, tectæ. Adhærent fico, lauro, asphodelo, carduis, aut foliis gregatim.

In mari rubro, maximam, testa purpurea, cum spira in medio, mira colorum varietate, invenire, scribit Ælianus. Sertum, inquit, summo artificio & ornatu contextum, è floribus multijugis, uridibus, aureis, rubicundis, per æqua intervalla digestis. (Ælian. H. A. l. 11. c. 21.) Gyllius tantæ se unam magnitudinis vidisse asserit, ut tantum vini caperet, quantum piscator exsiccare uno prandio posset. In Ægypti Nilo grandissimæ feruntur, vocales, ululantium expressa similitudine.

In agro Romano sunt quædam lupinis paulò majores, quæ autumno quorundam carduorum caulibus acervatim adhærescunt, si Mathiolo credimus. Minutæ fortè Plinio. Sunt & *Echinophoræ* oblongæ, quibus tubæ loco utuntur tubicines; *Pomatiæ*, quæ cancellum qui testas ingreditur, raro excedunt, & in Tridentinis montibus, è Terra, hyeme, & frutetis, uncis quibusdam ferreis, propè fruticum radices, terra circumfossa, eruuntur, præstantissimæque censentur.

Seseli, quæ sylvestribus frutetis & sentibus adhærent, & ex quibus quædam opere vermiculato à natura elaboratæ conspiciuntur: *Cavaticæ* in Balæaribus insulis quæ non prorepunt è terræ cavernis, neque herba vivunt, sed uvæ modo inter se cohærent. *Minus* denique *vulgares*, quæ adhærente operculo ejusdem testæ sese operiunt, & semper terra obruuntur. Circa maritimas Alpes quondam effodiebantur, fortè & hodiè. *A regionibus* sunt *Illyricæ*, Plin. H. N. quibus magnitudo præcipua; *Africanæ* l. 9. c. 56. quibus fœcunditas; *Solitanæ*, quibus nobilitas; *Siculæ*, quæ modicæ, quoniam magnitudo duras, facit, & sine succo, *Astypalaicæ*, quæ laudatissimæ, *Linusiæ*, ab agro cui nomen Lina est, ita dictæ juxta Pytiuntem, medio inter Parianam coloniam & Priapum spacio; *Germanæ*, quas Vegetius in potione equi prophylactica, admiscet. *Aceratæ*, quæ latæ & multifariam nascuntur. Et hæ quidem Terrestres sunt. Marinis accensentur, *Sarmatica*, *Cælata*, *Olearia*, *Depressa*, *Rugosa*, *umbilicata*, *Echinophora*, *Cylindroides*, *& lævi turbine obtuso*, addi his *umbilici* possunt.

Sarmatica, in mari Sarmatico invenitur. Dolium corporis mole æquat, cornibus arboreis cervum. Extrema cornua in orbiculos rotundantur, unionum instar splendentes. Cervice est crassa; oculis accensæ candelæ modo micantibus; naso obrotundo, & pilis felium ad instar obvestito; rictu oris magno, sub quo pendet prominetque carnea moles, aspectu subhorrida. Quatuor nititur cruribus totidem latis & aduncis palmis.

In Dania se vidisse, fortè mentitur Thevetus. *Chælata*, Caragolo demat, seu Sca- Aldrov. l. 3. c. 31. ragolo Hispanis, testa est turbinata & satis longa, cælaturis inæqualis & scabra, intus lævi. Operculo superiore parte est non aspero, intus tuberoso, inæquali, & rubri coloris. Succum salsum gignit, & venerem stimulat. Testa in aceto macerata, superiore veluti cute vel crusta spoliatur, redditurque cochleæ margaritiferæ modo splendens, nitida & unionis modo colorata. Huic similis est Cochlea maculis viridibus Aldrovandi, nec non ea, quæ inter Turbinem & cochleam cælatam mediam naturam habere videtur. Quæ hic exprimitur, operculo est miniaceo miniaceis tuberculis turbine violaceo infra, supernè ferrugineo. Cavitas inter turbines, viridi est colore.

Oleariæ nomen à Plinio inditum quod ea oleum decapularent, vel in usus quotidianos haurirent. Rotunda est, intorta, & Aldrov. l. adeò magna ut aquæ quatuor libras capiat. 3. c. 32. Hujusmodi aurifices, additis ansa & basi in urceos efformant.

Depressa, est altera parte plana, altera excavata in voluminibus, quæ initio parva pau-

va paulatim crescunt ad foramen usque. *Rugosa*, rugas per transversum ductas, ita elatas habet, ut & striata dici possit. Colore est intus albo foris flavescente, valdè fragili. *Umbilicatæ*, & quidem in medio, in satis insignem magnitudinem excrescunt. Aliæ nigricant, aliæ corneo sunt colore, aliæ maculosæ. Ad cochlear. terrestrium, quæ conglomeratæ fœniculi crassioribus caulibus adhærent, formam quam proximè accedunt. *Echinophoræ* aculei quibus tota conspersa est, nomen indidere. Operculo, succo, substantia, à parvo buccino non differt. *Cylindroides* pyramidem refert, pyri modo turbinata, magnitudine pugni, & punctis variis subcastaneis notatur. *Lævem turbinæ obtuso*, politam admodum Rondeletius facit. Testa est crassiore, carne minus dura. Frequentissimè circa Levinum insulam capitur. Hisce adde *Limacis marini* insolentem speciem, nec non Cochleam marinam tuberosam, quorum Icones damus. *Umbilicum marinum* Bellonius lapidi rubro persimili tegumento rugoso & scabro occludi scribit, quodque solum inter Gallici Oceani turbinata politiem admittat. Rotundiore hiat ore, edulisque est. Clavicula earum herbarum more, quæ sese arboribus alligant à dextra ad sinistram in vertitur. Papaver in clavicula testæ continetur. Rondeletio *Umbilici* vocantur, quod præter foramen illud quo cochleæ saxis inhærent quoque exeunt alterum habent umbilico admodum simile, quod profundum convolutionum veluti centrum est, vel circa quod anfractus Cochleæ convolvuntur, veluti circa περικύκλιον.

Aldrov. l. 3. c. 34. 35. 37. 38.

Duos inprimis apud Rondeletium habemus, quorum prior superiore parte latior, mox in turbinem desinens, nigris, rubris & albis tuberculis, corallorum omnium colorem & naturam referentibus, distinguitur: alter ciceris magnitudine, qui in spongiis reperitur, veluti granulis rubri coralli æmulis consperfus est. Inter umbilicum & foramen quo corpus exerit, testam incisam habet, incisuræ operculi vice sunt.

Articulus IV.

De Echinis.

Tab. XIII. Aldrov. l. 3. c. 40. Nomen.

ECHINUS: quem quidam cum Echeneide pisce perperam confundunt, Græcis ἐχῖνος, vel ἀπὸ τοῦ ἔχειν ἑαυτοῦ τῶν σαρκῶν ἀφανῶν ὀστῶν, vel ἀπὸ τοῦ μὴ δύνασθαι ἔχεσθαι διὰ τὰς ἀκάνθας ὅ ἐστιν ὁ ἀκράτητος, quod teneri ob aculeos non possit, dicitur. Quidam Carduum marinum, nec non Erinaceum vocant. Spinosus ergò est piscis. Mirum est quod de iis Aristoteles reliquit. Eorum scilicet corporis partes dissectas coire rursus & redintegrari. Idem apud Ælianum & Philen invenies. Spinæ ipsis pro pedibus sunt: his ingrediuntur & volvuntur in orbem. Hinc eos sæpè detritis aculeis invenias, quod Aristoteles & Plinius prodidit. Agilius & celerius moveri qui sunt cibo idonei, vel exinde colligas, quòd semper aliquid algæ suis implexum spinis gerant. Imminente tempestate sese affigere aut harena saburrare, ne à fluctibus excuterentur, inde procellarum nautis præsagia, ab Oppiano, Plutarcho & Plinio creditum: at Bellonius frustra hoc credi prodidit, quòd multis promuscidibus instructi, à fluctibus volutari non possint.

Descriptio.

Usus.

Sunt ex illis quidam ἄβρωτοι, seu cibo inepti; sunt tamen quorum & in *Eduliis usus est*. Nullo enim tempore ovis carent, ut Aristoteles prodidit: maximè tamen pleniluniis diebusque tepidis pleniores redduntur, eos si excipias, quos Pyrrhæus fert Euripus, qui hybernis mensibus meliores censentur. Exiguum illudque humidum nutrimentum præbent, Mnesitheo authore, sed quod Galenus stomacho commodum esse existimat. Ventrem dejicere, omnes ferè scriptores annotarunt; magis eos qui circa Cephaleniam, Icariam, & Hadriam nascuntur, quia amarescunt; minus, rubicundos, melinos, crassiores, & qui cum raduntur, lacteum quiddam emittunt. Plinius secundus jus eorum multis verbis commendat, quo vocabulo aquam internam esse intelligendem, Gesnerus putat. Laco apud Athenæum unum in os imissum una cum testa dentibus comminuit: nostri, inquit Dalechampius, lapide testam frangunt, & flavam sive croceam partem, id est, ova, edunt, de quibus ita Perottus: Scinditur Echinus levi percussu, hirta testudo in duas partes dividitur: abjicitur altera, altera verò leviter aqua abluitur. Decidunt sordes, quæ in iis pro visceribus sunt: remanent quinque partita ova, subrussa, ad stellæ imaginem formata. Hæc cruda sumuntur, sapore non injucundo, quamvis nescio quid amaritudinis habeant. Conditos mense Decembri olim, Palladius author est.

Galen. l. de attenuante victu.

Quantum ad *usum Medicum*, *venenatos* quidam prodidere, Arcesilaumque Batti Eudemonis F. cum in lethalem morbum incidisset, marino Echino in potionem à Learcho sumpto, mortem obiisse, apud Plutarchum legimus: quod tamen apud nullum alium invenies. Testæ crematæ cinis, Dioscoride teste, *sordida ulcera* expurgat. Eædem contusæ & ex aqua illitæ *luxuriantem carnem* comprimunt, & incipientibus *panis* resistunt. Ad *capitis manantia ulcera* valere, Rondeletius author est. Ad *abortum* eundem prodesse Aëtius prodidit.

Plutarch. l. de virtut. Mulier. Dioscor. l. 2. c. 1.

Con-

Contra *urinæ stillicidium* valere Paulus Jovius reliquit. Quippe, inquit, qui frigiditate maris præalti, in quo degunt, (sexaginta enim aut etiam amplius passuum gurgite oriuntur) ipsi quidem exigui sint, sed aculeos grandes durosque gerunt. Causa magnitudinis est, quod incrementum corporis in ipsos convertitur. Cùm enim parum coloris obtineant, neque concoquere possint, multum ob eam rem habent excrementi: aculei autem & reliqua generis ejusdem excremento nascuntur. Duri verò & rigidi penè lapidis constant propter frigus. Ad *secundas expellendas*, Hippocrates tres tenuiter tritos in vino odorato propinat. *Alopeciam*, cinis cum adipe porcino vel ursino sanat, &c.

Hippocr. l. 1. de morb. mulier.

Differentiæ. *Differentiæ* Echinorum sunt variæ. Sunt *Toronenses*, qui circa Toronem nascuntur. Candidi sunt, & spinis & testa, & ore, augenturque forma productione quàm cæteri, estque iis spina parva, nec rigida, sed mollior. *Euphratenses*, quos Eratosthenes, ut est apud Strabonem, in insulis apud Euphratem, miræ magnitudinis esse prodit, alios pileis majores, alios δυκοτύλας. In mari Indico facilè congium capiunt, si Æliano adhibenda fides. *Balthici*, qui instar magni mali sunt, & in mari Balthico inveniuntur. Duros esse, puniceiferè coloris, & spiculis ademptis maculosos, Gesnerus prodidit. Circa Daniam quoque & Norvegiam habentur. *Fluviatiles*, ut Hermolaus & Massarius ex Paulo Ægineta prodidere. *Purpurei* mixto virore, quales in scopulis quibusdam maris mediterranei aqua contectis, apud Antii reliquias, & juxta Bajas, reperiri scribit Perottus, tam grata oculis varietate, ut, si colores durarent, nulla esset cum gemmis comparatio, sed mortuo pisce colores tabescunt. *Agiles*, qui velocius moventur, nec sunt edules. Ἄζρωτοι inde dicuntur. Calidiores quidem sunt, sed quia vocares iidem, & præ copia ingestorum cruditatem colligunt, ideò in cibos non veniunt. Bellonio si credimus, majoros aculeos habent, sed crassitie minores sunt, vixque grandis gallinæ ovum magnitudine excedunt. Diversa in eis colorum varietas. Sunt omninò nigri, albi, vitrei, ruffi, flavi, cyanei. Quidam purpura splendent, subinde circumagentibus se igniculis, micantibus ad aculeos scintillæ modo. *Ovarius*, ut Hermolaus vocat, quem Rondeletius ita descripsit: Forma ejus in rotunditatem conglobata est, dempta una parte parum compressa, in qua *os* est rotundum, quinquo *dentibus* incurvis, intus cavis, & in idem punctum coeuntibus munitum: ii quinque maxillis internis connexi sunt, quæ ab ore intus erectæ, ex acuto in latum tendentes, & ambienti calyci non continuæ. Inter dentes in terna *caruncula* quædam est, quæ linguæ vice est; mox jungitur *gula*, quæ in *intestinum* desinit longum, per testam stellatim dispositam, ejus tenuibus fibris suspensum, tandem in parvum foramen terminatur. Hoc foramen ad egerenda intestina destinatum est, ex adverso oris situm, ita ut os in terram versum sit, excrementi foramen supra habeatur. Partus enim ex imo petitur, unde fit ut os ad partum sit versum, excrementum vero superius parte prona testæ contineatur. *Excrementa* rotunda sunt exiguarum pillularum instar. Qualis intestinorum talis ovorum ordo est. Nam inter nigrum id quod carnis vice est, & intestinum ova flava cerduntur quæ sola eduntur cruda.

Strabo Georgr. l. 16.

Testa toto intrinsecus foraminibus parvis plena est, per quæ movendi facultatem *nervi* aculeis suppeditant: Extrinsecus in exigua tubercula eriguntur aculeorum cotylem excipientia, vinculo, membranula, scilicet, obligata, ut in orbem moveri possint. Talis radii cum brachio articulatio. Aculeorum igitur caput cavum est, & in aculeum illi desinunt. His in gyrum movetur.

Spatagus & Brissus prout à Rondeletio describitur, vix à cordis figura recedit, aculeis parvis & raris septus. Os dentibus caret, verum maxilla inferior superiore prominentior est, ad hauriendum aquam arenamque accomodata. His enim & luto vescitur. In interiore testa intestinum est convolutum, aqua & arena plenum, neque ova, neque nigrum illud continet, quod carnis loco est. Rari sunt.

Echinometra, quam cum Plinio, spinas longissimas calycem minimum habere Gillius putavit, cum Aristotele Rondeletius & Bellon. calycis potius magnitudine alios superare, crediderunt. Ille ejus magnitudinis exhibet, ut ambabus manibus quaqua versum extensis vix capi potuerit. Hic in Insulis mari Ægæi ita profecisse vidit, ut ad duorum pugnorum crassitudinem extuberarent. De cætero, pelagiæ sunt, minimis aculeis præditæ, brevibus & obtusis interceptæ spiculis, colore ad extrema albicantibus, ad radices liventibus, & ex purpurea nitentibus Parte prona planæ, supina rotundæ visuntur.

Aldrovandus quatuor exhibet, *Prima* est aculeis non admodum longis, coloris tota ferruginei. *Altera* spinis denuata, extrinsecus scabrosa, coloris ejusdem. *Tertia*, magnis longisque aculeis insignita, coloris tota amethystini. *Quarta*, omnium maxima, quæ in Thyrreno & Adriatico mari nascitur, tantæ capacitatis, ut quinque aquæ libras capiat, in superiore parte gibba & rotunda, inferiore plana. Circumferentia erat duorum dodrantum & palmi. Calyx cvi-

evidenter in parte anteriore apparebat albus, in quinque ceu ventres, ut in Melopeponibus divisus, quorum singuli tres habebant tænias, quarum media erat tanquam sutura, quæ partes separat, & facillimè aperitur, aperta figuram serræ refert. Binæ illæ aliæ teniæ sunt colore quasi castaneo, crebris foraminibus pertusæ, quæ tamen nisi expositæ aëri, non apparent, quintuplo majores ea futura. Dentes habebat quinos, concavos, figura triangulari, &c.

Est tandem Echinus *Minimus* pelagius, spinis grandibus, longis, & præduris, modo penè lapidis. Plerumque un Judeo Italis vocatur, quod perpetuò nigrescat & sordescat. Testam juglande majorem non promit, estque reliquis omnibus vividior. Nam si supinum ponas, mox suas spinas deprimit, & se in pronam partem convertit. Gignitur in alto gurgite. Bellonius ita hoc genus descripsit: Plures habet quàm alii proboscides: idcirco citius repit, firmiusque hæret. Ova non fert, sed sanguineum quiddam nigrum saniei simile, quo manus cruentat. Dentes verticilli modo habet quinos, circulari ordine dispositos, quibus algas, saxa, & conchyliorum testas arrodit. In interna ejus parte multos nervos annexos cernas: ex quo indigenæ coacervatam dentium congeriem, ita cum nervis exsiccari sinunt, ut annuli vice ad signandum panem utantur. Refert enim quinquefolium, vel quippiam simile affabrè delineatum. Ventrem in quinque partes distinctum habent, quæ ab oris verticillo testæ appensæ, ad foramen excrementi coëunt, sed disjunctæ sunt, & quasi interventu liminum discriminantur. Totidem promuscides habent Echini, quod in testis foraminulis pertusis apparent. Sunt enim ultra sex millia in quolibet.

Ad hunc referri potest, ille qui in *rubri maris* littore semipedem latus, prona parte planis, superiore gilbus, paucioribus ac minus frequentibus spiculis præditus à Bellonio visus est; nec non ille maris rubri aculeis longissimis ferrugineis, ad rubrum vergentibus, cujus pictura Castelleto Genuensi debetur.

Quem in *quinto genere Rondeletius* reposuit, saxo inhærentem, calyce quoque est parvo, spinis pro corporis ratione longis & *Arist. H. A. l. 4. c. 5.* duris, quoad urinæ destillationes felicissimè idem usus est. Idem est cum Echino Aristotelis, quem in Historia Animalium describit.

ARTICULUS V.

De Conchyliis, & quidem Bivalvibus.

PUNCTUM I.

De Conchis.

HActenus de Echinis, sequuntur Conchyla, quæ vel sunt *Bivalvia* seu δίθυρα, vel *Univalvia*. Ad illa pertinent, *Conchæ*, *Chamæ*, *Ostrea*, *Pectines*, *Musculi*, *Mytuli*, *Tellinæ*, *Balani*, *Pholades*, *Solenes*, *Pinnæ*: & *Conchæ anatiferæ*. *Concharum* plura sunt genera, quæ ad *Asperas* seu striatas rugosasque & *Læves* redigi possunt. *Tab. XIII.* *Aldrov. l. 3. c. 41.*

Ex *Asperis* est 1. *Margaritifera* quæ & Indica, quod apud Indos, apud quos βέρβερι, dicitur, plurima nascatur, & Mater perlarum dicitur. Androsthenes apud Athenæum in Indiæ navigatione ita describit: Ostreum aspectu pectini simile, concha non striata sed plana, spissa, (hirsutam Echinorum modo malè Plinius reddidit) non utrinque aurita, pectinis modo, sed una tantum parte. In ejus carne gemina concrescit, ut in suilla grando: modò colore adeò similis auro, ut cum eo collata non facilè internoscatur, modò argentei coloris, modò omninò alba, & piscium oculis similis. *Athen. l. 3.*

Multa earum genera Plinius recenset, cujusmodi sunt, Pentedactyli, melicembates, echinophoræ, &c. Interdum tam grandes in India reperiuntur, ut referant inventam in mari insulæ Borneo, cujus caro pondus septem & quadraginta librarum pendebat. Sunt quædam totæ argenteæ: quædam colore rubicundo flammeo micant. *Differentiæ. Plin. H. N. l. 32. cap. 11.*

Carnes ab Indis quandoque crudæ, quandoque assæ comeduntur. Ex testis varia, ut cistæ, pocula, cochlearia, scipiones mulierum, & rabulæ lusoriæ formantur. Indæ mulieres armillas & monilia ex illis gestant. *Usus.*

De Margaritis in Historia Naturali fossilium agemus.

2. *Imbricata*, seu imbricatim undata, sic dicta, quod testa ad undarum sese attollentium similitudinem distincta est. Græcorum vulgus *Aganon*, Calojeri Arabiæ *Tridacnem* vocant. *Aldrov. l. 3. c. 43.*

Est dura, carne concoctu difficili. Quæ Tridacna Plinio dicitur, est pedalis longitudinis. Utraque testa libras medicas quindecim pendebat. Eo loco quo sibi invicem connectebantur, singulæ duos digitos per transversum crassæ erant. Allata erat Aldrovando ex rubro mari. Tridacna dicitur, quòd nonnisi tribus vicibus deglutiri possit. *Descriptio.*

3. *Striata* cui striæ percurrentes nomen dedere. Varia harum sunt genera. Albæ sunt, nigricant, flavescunt, per gingly-

mum colligantur. Eſt quædam *longa*, ovi figura, teſtis multum cavis, canaliculis parum profundis. Eſt & *pectiniformis* tota ex cinereo luteſcens, faſciis tribus ochreis ornata. Eſt & extra ferruginea, intus albo, & purpureo violaceo varia, in qua animans luteo, cæruleo, & rubro varium.

Eſt & *Candida* ac admodum lucida: faſciam in medio habens latam caſtanei coloris, cujus medium percurrit linea caſtanei coloris valdè ſaturati.

Aldrov. l. 3. c. 45. 4. *Echinata*, quæ pectini ſimilis eſt, teſtis admodum concavis, ſtriatis, in ambitu inciſis. In ſtriis ſive exochis eminent aculei frequentes, incurvi, certis intervallis à ſe diſſiti. Uniones in ea reperiri teſtatur Plinius. Nam & Iuba tradit, Arabicis eſſe concham ſimilem pectini inſecto, hirſutam Echinorum modo, ipſam unionem in carne ipſa eſſe grandini ſimilem. Plin. H. N. l. 9. c. 53.

5. *Squammoſa*, quæ ſtriis ſeu lineis ſemicircularibus, ſquammarum in modum eſt exornata.

6. *Longa*, cujus duas ſpecies Rondeletius ponit. Unam colore vario, in medio albeſcente, intus cum lævitate candido: Alteram, teſte alba, aſpera, lineis multis diſtincta, quam Plinii longam eſſe putat. At Aldrovandus veram Plinii longam ſe exhibere credit, colore extra albo fuſcoque variam, intus vero roſeam, animante ſuo prægnantem. Idem aliam exhibet, partæ quæ replicatur, foramina multa, ordine diſpoſita habentem, quæ à natura fortè, ut aër ingrediatur facta ſunt. Aldrov. l. 3. c. 47.

7. *Pictorum*, quæ ideò ita vocabitur, quod teſtæ ejus pro conficiendis coloribus raderentur. Craſſitudine plurimum excedit, & florem foris habet. Reperitur maximè circa Cariam. Aldrovandus unam exhibet ex Rondeletio colore Cinnabaris: aut Sandarachæ, figura Spondylorum aut minorem Oſtreorum. Aldrov. l. 3. c. 48.

Aldrov. l. 3. c. 49. 8. *Corallina*, quæ quod Corallum colore imitetur ita dicitur. Externa teſtarum parte pectinem refert: ſed lineis eſt aſpera, tuberculis rubris inæqualis, intus læviſſima, candidi marmoris colore. Carnem habet duram, odore viroſo: ſapore ſalſo. Poſt diutinos Auſtri flatus, & caniculæ exortum in littus ejicitur.

Aldrov. l. 3. c. 50. & 51. 9. *Rugata*, quæ lineis multis & elatis, per tranſverſum ductis rugata eſt: teſtis valdè ſpiſſis, coloris intus argentei, quæ pergin-glymum articulantur. Ex iis Spherulæ precum & dentiſcalpia conficiuntur.

Ad hanc pertinet *Conchula rugata Rondeletii*, quæ à latere ad latus multas veluti rugas ſparſim & ſine ordine habet. Teſtæ ſunt depreſſæ, colore vario. Labra teſtarum craſſa & tam arctè connexa, ut ſine vi non aperiantur. Diphilus carnem copioſam bonumque ſuccum gignere tradit.

10. *Rhamboides*, quæ veteribus ignota videtur, quod teſta ſit muſculorum marinorum teſtæ ſimili, *muſculum ſtriatum*, Rondeletius vocavit. Tota concha nigricat. Rara eſt, quia in alto mari degit, duramque carnem habet. Bellonius Balanum Græcis dici putat, ſed falsò ut apud Rondeletium videre eſt.

Ex *Lævibus* eſt *Concha Galades*, *Nigra*, *Faſciata*, *Craſſæ teſtæ*, & *Tenuis teſtæ*. *Galades* ſunt maximæ & læviſſimæ, intus verò candidiſſimæ, non admodum concavæ, caro ipſis alba, dura, concoctu difficilis, ſuccum craſſum gignens. Satis rarò capiuntur. *Nigra*, hiſce eſt ſimilis, niſi quod intus & foris nigricat. *Faſciata*, teſta eſt admodum lævi, dura, & mormorea. Nomen hoc obtinuit, quod quinque veluti faſcias latas à latere ad latus ductas habeat. Harum plures Aldrovandus exhibet. *Craſſæ teſtæ*, à galadibus & Chamis aſperis, non tantum teſtarum craſſitudine, ſed faſciarum ratione, quæ in illis rariores & latiores ſunt, & in his plures & unica tantum linea conſtantes. Aldrovandus aliquot earum icones exhibet. interque has clathratam majorem & minorem. Ex uſtis & in cinerem redactis præſtantiſſimum antiſpodium fieri ſcribit Rondeletius. *Tenuis teſtæ*, conchæ, extra ſunt colore fœdo, lutulento cinereo, intus argenti modo reſplendet. Aldrov. l. 3. c. 53. 54. 55. 56. & 57.

PUNCTUM II.

De Chamis.

CHamarum nomen à verbo χῶ, ut Geſnero placet, derivatur, inditumque huic concharum generi, ſeu quod hient, ſeu à capacitate. χήμη Varino eſt χάσμα, id eſt, oſcitatio, unde Plinius, Conchas Margaritarum pandere ſe dixit quadam oſcitatione. Galli flammas & flammatas vocant, Itali Peverazas, non tam quod ſapore ſint piper redolente, quàm quòd pipere condiantur. Spartianus Oſtreas & Lithoſtreas cum dixit in Heliogabalo Chamas tracheas & Chamas eas intellexiſſe Hermolao creditur. Quidam Hiatulas dixere, Galenus verò Concham pro Chama uſurpavit. *In genere* eas ſi ſpectes, vix in tanta varietate conſtat, quomodo à conchis & quibus notis differant, hoc unico excepto quod Chamæ id peculiare habent, quod plerumque in littore hiantes inveniantur: unde earum nomen Ion Chius ἀπὸ τοῦ κεχηνέναι derivat. De cætero ita Ælianus de iis: Chamæ marinæ & variæ & multiplices ſunt: aliæ aſperæ, aliæ leves: quædam digitorum compreſſu confringuntur, aliæ vel ſaxo ægrè conteruntur. Quædam ipſarum nigerrimæ ſunt, nonnullæ argentei coloris ſimilitudinem gerere videntur, aliæ utroque colore mixto inſignes. Ac quemadmodum earum eſt varium & multiplex genus, ſic multas & diverſas ſedes habent. Quæ- Tab. XIV. Aldrov. l. 3. c. 58. Nomen. Ælian. H. N. l. 15. c. 12.

Quædam enim in litoribus diſperſæ jacent in arena, vel in limo quieſcunt: nonnullæ ſub algam ſubjiciuntur; aliæ ſaxis mordicus adhærent.

Locus. Æſtivo tempore cum incipit meſſis, in Iſtrico mari gregatim natant, & leviter feruntur, cum ante id tempus ſua ſibi mole graves

Ingenium. efferri non poſſint. Contra, ex tranquillo mari mirifica voluptate afficiuntur, & Favonii mollibus auris afflari gaudent: eamque ob rem in latebras abditæ, & in ſuis conniventes teſtis, cum à tempeſtatibus mare conquieſcere ſentiunt, & Favonium flare, tum relictis ſedibus, ad ſummum maris natant, & apertis teſtis eminent, & quieſcentes ventum expectant placidum ac ſecundum: qui ſi contegerit, alteram concham ſubſternentes, alteram erigentes, hac pro velo, illa pro navi ad navigandum utuntur, ut ſi eas procul videas, ſic per tranquillum mare natantes, claſſem navium exiſtimes. Quod ſi mavem ad ſe accedere ſentiunt, aut belluæ impetu, aut valentioris piſcis metu perculſæ, contractis uno impetu teſtis, ſubitò delabuntur, Carnem alvum & urinam ciere Athenæus ſcribit: at Dioſcorides urinæ non meminit. *Diſpeſcuntur in Læves, & Aſperas,*

Aldrov.l. 3. c. 65. *Aſperæ* χῆμαι τραχεῖαι Græcis nomen à teſtarum externa parte, qua lineas multas obliquas & cavas, ideoque muſco oppletas habent traxere. Bellonius valvas tornatas & orbiculari ferè rotunditate habere dixit. Teſtas tam duras ut nonniſi valido ictu confringi poſſint. Labra haud quaquam in gyrum denticulata, ſed Mytulorum more lævia. Movetur ut limax, & quia fortibus ſpondyliis conſtat, iis teſtas movendo per arenam lumbricorum more, conſcendunt. In arena circa littora reperiuntur. Carnem ipſorum Iceſius duriuſculam, mali ſucci, parum nutrire, facilè excerni, mariſque ſalſuginem referre pronunciavit. Diphilus ſtomacho gratam eſſe adidit.

Aldrov.l. 3. c. 59. *Læves Chamæ*, Chameleiæ Græcis dictæ, teſta duplici conſtant, quæ tamen digitorum compreſſu facile frangitur. Conchis lævibus, quæ Galades dicuntur ſimiles ſunt: ut tantam in Oceano magnitudinem adipiſcuntur, ut quaternorum digitorum latitudinem, ſenorum verò longitudinem ex ſuperent. Intus & foris candidiſſimæ ſunt, *Caro* quoque intus candida, inque ea duo foramina cernuntur: alterum os eſt, alterum excrementi meatus, utrumque ſinuoſum, ut dilatari & conſtringi poſſit: hoc ad attrahendum aquam, illud ad reiiciendum excrementum. Habent & μήκωνα, ut conchæ cæteræ. Latenter magis protuberante ſemper hiant. Facilè à calido tanguntur: quamobrem mox hiantes ſua labra pandunt, & facilius exanimantur, ſi longius ſeceſſerint à mari. In arena cum Tellinis capiuntur. Moveri à ſe, & ſedes in littore mutare comperiet, qui eas in vaſa aqua pleno immerſerit; quod Veneti ut minus exanimes ſervent faciunt. Non elotæ propter arenam reſpuuntur: recentes elotæ & adhuc vivæ Tellinis non ſunt poſthabendæ. Differentias earum varias Aldrovandus poſuit, quem in Iconibus vide.

Sub Lævi comprehenduntur, *Piperata, Nigra Bellonii, Nigra Rondeletii, Glycymeris ejuſdem, & Peloris.* Aldrov.l. 3. c. 60.

Piperata Bellonii *Biverone* quibuſdam Italis dicitur, non tam quod ob piperis ſaporem ſitim excitet, quàm quod perpetuò bibat, neque diu ſine aqua ſervari poſſit, atque in forum allata & aquæ immerſa geminam atque oblongam exerat ligulam, ut cochleæ modo perpetuò ſitiens moveri percipiatur. In cœno degit, & uſque adeò tenues teſtas habet ut tranſpareant. Cardinibus non junguntur invicem infarctis, ſed nervo ut oſtrea. Labra habent lævia magiſque in rotunditatis ambitum circinnantur quàm Tellinæ.

Nigra Bellonii robore teſtæ cum aſpera facilè certat: nec crenas ita profundas in labris habet. Peloride quoque major eſt & dulcior. Ideò glycymeridem putat. Aldrov.l. 3. c. 61.

Nigra Rondeletii eſt teſtis oblongis, lævibus, duris, ſpiſſiſque ac veluti marmoreis. *Glycymeribus* ſapor carnis dulcis nomen impoſuit, facitque earum Macrobius mentionem. Aldrov.l. 3. c. 63. Sunt majores quam Pelorides, teſta oblonga mytulorum fluviatilium teſtæ modo, ſed duriore & ſpiſſiore, rugoſa, non tamen ob id aſpera, ex albo ruffeſcente, carne & ſucci bonitate Peloridi ſimiles. Sunt qui Glycyamarides vocant. Aldrovandus Pelorides majores Athenæi eſſe credit. Fruſtra verò Corycia in Plinio ad Chamas glycymeridas referas. Macedones enim teſte Ægeſandro, conchas aſperas κορύκας ut Athenienſes κριούς, id eſt, arietinas vocant. Macrobius in cœna adyciali Lentuli appoſitas fuiſſe dixit. Macrob. Satur.l.5. Aldrov.l. 3.c.64.

Pelorides non tam à luto, (ſcribi deberet πηλώριδες) quam vel à magnitudine: πελώριον ſive πέλωρον ſignificat τὸ μέγα & τεράστιον, id eſt magnum & prodigioſum; vel à Pelore Siciliæ promontorio, juxta quod optimæ reperiuntur, nomen ſortitæ ſunt. Athenæus eas uno loco ex ſententia fortaſſe Phililii à Chamarum genere ſegregaſſe videtur. Duabus conchis conſtant, ut Rondeletius reliquit, quæ nunquam ita junguntur, quin ſemper hient ſeu vivo ſeu mortuo animali, etiam ſine calidi contactu. Eæ oblongæ ſunt & læves, ex albo purpuraſcentes, in medio connexæ. Caro intus alba eſt, quæ etiam contracta, tota teſta vix capi poteſt, extenta longior multò eſt, rotunda, ſpiſſa, pudendo virili non abſimilis, digiti medii craſſitudine. In extremo altero foramina duo apparent, alterum oris eſt rotundum, alterum excre-

Bellon. de Piscib. l. 2. excrementi. Bellonius à calcinellis differre scribit, quòd turbinatiori & grandiori corpore constent. Calcinellæ enim, inquit, compressiore sunt forma testa translucida, ac multo quam Chemæloii teneriores. Media autem est inter asperam lævem constitutione & natura. Non enim ita horret ut aspera, neque ita glabrescit ut lævis, albo præterea ac fulvo emblemate distinguitur.

Usus. Ejus caro durior est, quam Tellinarum. Diphilus copiosum bonumque succum gignere tradit. Labra earum, addit idem, sunt crassiuscula, & tam arctè connexa, ut nisi vi aperiantur, & sæpe etiam rumpantur, priusquam os aperiant. Hucusque Bellonius.

Punctum III.

De Ostreis.

Tab. XIV. Nomen. TEstaceum quod Latini Ostreum & Ostream dicunt, Græci veteres ὄστρεον, & ὄστρειον, vel ἀπὸ τοῦ ὀστράκου, vel quasi ὀστέον quod testa velut ossea tegatur; moderni ἀστρίδιον Psellus ὀστρίδιον, Hesychius ὑρθακὸν, vocant. Invenies tamen ὄστρεον pro toto testaceorum genere sumi. Unde Suidas Echinum θαλάττιον τὸ ὄστρεον tradit.

Descriptio. Aldr. l. 3. c. 66. *Formam* quod spectat ita de iis Aldrovandus: Quod ad formam Ostreorum attinet, Bellonius inter bivalvium genera hoc peculiare ait esse ostreæ, & pectini, ut partem habeant pronam & supinatam, quarum altera sit turbinatior ac prætumida, altera verò plana, Plinius alibi originem atque genituram conchæ, quæ Margaritas fert, esse ait, haud multum Ostrearum conchis differentem.

Alibi quoque Thethya ostreæ similia esse scripsit. Et Hegesander apud Athenæum hepatum piscem in capite duos lapides habere, colore splendoreque ostreis similes. *Capita* ostreorum generi nulla eodem Plinio. Galenus ostreis pilos esse negat, sed melius Plinius oculis carere ostreas omnes dixit. Eidem præterea ostreorum præcipua *spondylo* (caro hic interior) brevi sunt, atque non carnoso, nec fibris laciniosa, ac tota in alvo. Perottus spondylum in Ostreo esse scribit, callosum illud rotundum, albicans, quod intus habeat in medio, à similitudine spondyli, quod nos verticulum dicimus appositum fusis, ut melius nendo vertantur. Nam reliqua caro circumspersa *Lacinia* dicitur. Quod *Ovum* vocatur. Wottonus non semper, sed vere habere ostreas asserit: moxque procedente tempore minui demumque totum ferè aboleri.

Aristoteles illud in altera tantum parte eis fieri voluit, idemque esse quod Echinos habere alias dixerat. Eodem authore Ostreæ meatum habent, quo excrementum secedat parte superiore. Idem Aristoteles *testas* eis tribuit scabras, alibi etiam labra crassa. Et Plinius quædam silicum duritia tegi, ut ostreæ & conchæ dixit.

Quantum ad *Generationem* nullum eis sexus discrimen, ut Plinius & Oppianus prodidere: ideo putrescente limo proveniunt, aut spuma circa navigia diutius stante, defixosque palos, & lignum maximè: sed & in cavernosis & petrosis aquarum dulcium adventu gignuntur. Obtinere tamen ex putri producta aliquid prolificum quamvis non coëant, apud Aristotelem habemus. Hinc & Plinius: Nuper compertum in Ostreariis humorem ostreis fœtificum lactis modo effluere, & Petrus Gyllius, Bizantinos ostrea serere & eorum quasi lac seminare; à spectatæ fidei se accepisse scribit. Grandescunt syderis ratione maximè, sed privatim circa initia æstatis multo lacte prægnantia, atque ubi Sol penetrat in vada. Sydus illud Luna est, quæ plena corpora humentiora reddit, adeò ut nec prudentes Chirurgi trepanotum aperiant, quia tum cerebrum magis diffundi, & totam cranii capacitatem impleri est. Nullum eisdem sensum inesse apud Plinium legimus. Auditum esse non est verisimile, inquit idem, sed ad sonum se mergere solent, ideò & silentium in mari piscantibus. Tactus tamen omnibus. Carere & motu Aristoteles prodidit. Aqua marina & limo *pascuntur*, quin & rore, quare ἐρσήεντα Ostrea, id est roscida, Oppianus dixit. Generatio. Arist. de gener. l. 3. c. 11. Plin. H. N. l. 2. c. 41.

De *Loco* in differentiis agetur: hoc tamen addere placet, non tantum in pelago, dulcibusque aquis, & ubi plurimum influunt amnes reperiri: sed & in petrosis, carentibusque aquarum dulcium adventu, sicut circa Grynium & Myrinam, quod apud Plinium legimus. Mirum verò quod apud Athenæum habetur, postea quam Appameam Phrygiæ urbem, Mithridatici belli temporibus à motu terra discessisset, lacus, qui ante ibi nulli comparuissent, repentè extitisse, fluviosque & fontes novos ex iisdem locis terræ motu excitatos fuisse, veteresque multos exaruisse, ac nimirum plurimam aquam tum dulcem, tum salsam, tametsi ab eis locis mare longè abesset, ex visceribus terræ sic emanasse, ut tractum universum illum tum ostreis, tum aliis piscibus marinis referserint. Locus.

Infestos sibi Cancros marinos & stellas marinas ostrea habent. De illis author de natura rerum ita: Cum testas aperit ostrea ut clementioris auræ deliciis glorietur, cancer insidias ei repentinas prætendit, & lapidem inter ejus testas projicit, ne illas conjungere possit, & sic carnes ostreæ comedit. Inimicitiæ.

Usum in Cibis habere nemo non novit, crudas, elixas, assas, omniumque testatorum nobilissimas, Bellonius prodidit. Legimus tamen apud Galenum, carnem ipsarum humidiorem & tenaciorem esse, est crassi fucci, humoremque crassum, crudum, & frigidum gigne- Usus. Galen. l. de boni & mali succi l. 3.

gignere. Crudæ ſalſum humorem de ſe fundunt, ideò alvum movent, & tentiginem excitant. Elixæ, humore ſuo deſtitutæ, murmura excitant, ſecundum Jovium, ſecundum Julium Alexandrinum, ob multam carnis mollitiem concoctu faciliores ſunt, ac pituitam potius quàm crudam humorem procreant. Aſſæ, (aſſantur autem in craticula addito aromate multo ac ſalis momento, ſed teſtis ſuis non avulſæ) minimè noxiæ ſunt. Plinius crudas ſtomachum unicè reficere, faſtidiis mederi, ac leviter alvum mollire ſcribit. In pontificali cœna apponebantur, teſte Macrobio, echini initio & oſtrea cruda. Qui modò edere eo volet, Lunæ motum obſervet; hoc eſt, ea decreſcente, ea edas: feneſcente longè ſunt deteriora.

Macr. Sat. l. 9. c. 6.

In Medicina invenere quoque locum. Adhibentur ex mulſo & pipere cocta contra tenaſmum. Gariopontus hydropicis dedit. Uſta ad labiorum ulcera & alia prodeſſe, apud Myrepſum habemus. Cinis dentes ſplendidiores efficit. Trita & optime lævigata ulcera rebellia exſiccant, quod Galeno debemus. Cinerem veteri urinæ miſceri adverſus eruptiones in corpore humano & ulcera manantia Plinius reliquit. Marcellus Empricius eundem, ſi in morem ſalis pane colligatur & voretur, ſtatim ad removendam narium gravedinem proficere ſcribit. Rondeletius denique experientia comperit, ex teſtarum cinere factam aquam lixivam, ad minuendos tumores οἰδηματώδεις pedum & genuum plurimum conferre. Exſiccat, enim, inquit, multum digerit, & calefacit, ſi poſt uſtionem cinis non lavetur.

Differentiæ.

Differentiæ Oſtreorum ſunt variæ, quæ à loco & colore ſumuntur. *Locum* ſi ſpectes, ſunt 1. λιμνόστρεα ut Ariſtoteles vocat, quæ in ſtagnis marinis naſcuntur. Rondeletius ea ex duabus teſtis componi ait modicè concavis, & parum in dorſum elatis, foris inæqualibus & aſperis, in tenues laminas facilè ſectilibus, intus lævibus & candidis. Teſtas parvas eſſe; carnem mollem, ſuavem, concoctu facilem.

2. *Littoralia*, quæ in littoribus (πρὸς ἠϊόσι) inveniuntur: nec non ſaxis limi & aquæ dulcis expertibus. Parva ſunt, dura & acria.

3. *Pelagia*, ſeu marina, quæ in mari naſcuntur, parva & rara. Grandeſcunt quidem ſyderis ratione maximè: ſed privatim circa initia æſtatis multo lacte prægnantia, atque ubi ſol penetrat in vada. Hæc videtur cauſa, quare minora in aliis locis reperiantur. Opacitas enim prohibet incrementum, & triſtitia minus appetunt cibos. Sunt aliquando in Mediterraneo multa ſimul connexa, & ſupra ſe poſita. Inter hæc repunt Scolopendræ, & vermes in canaliculis incluſi vivunt. Teſtæ foris ſordidæ & luto obductæ, & ex cruſtis multis ſive laminis conſtantes, intus læves & albæ. Caro mollis: circa eam fibræ multæ veluti fimbriam conſtituentes, eam aliquando ambiente purpureo crine, quæ præſtantiæ nota eſt authore Plinio, qui Calliblephara dixit.

Plin. H. N. l. 32. c. 6.

4. *Britannica*, quæ omnibus præferuntur, quæque Maſſarius poſt Lucrina inventa fuiſſe, & Ruputina Juvenali dici putat. Juven. Satyr. 4.

5. *Santonica*, quæ magis ſalſa & acria judicantur.

6. *Burdigalenſia*, inter quæ Medokina ab oppido vicino Medoë, dicta, capite nigra, ſuavitate præcellunt.

7. *Circæa*, quæ ab Horatio commendantur. Horat. Satyr. 4.

8. *Abydena*, quæ olim à ganeonibus celebrari ſolita, Clemens Alexandrinus in Pædagogo prodit.

9. *Lucrina*, à Lucrino Campaniæ lacu, in ſinu Bajano, prope Puteolos ita dicta, de quibus ut de Britannicis ita Plinius: Nondum Britannica ſerviebant littora, cum Orata Lucrina ſcilicet littora nobilitabat: poſtea viſum tanti in extrema Italia petere Brunduſium oſtreas: ac ne lis eſſet inter duos ſapores, nuper excogitatum, famem longæ advectionis à Brunduſio compaſcere in Lucrino.

10. *Brunduſina*, de quibus ita idem: Gaudent peregrinatione transferrique in ignotas regiones. Atque ita Brunduſina in Averno compaſta, & ſuum retinere ſuccum, & à Lucrino adoptari creduntur.

11. *Cumana*, quæ Strabo præſtantiſſima facit. Nihil interim de ſuburbanis circa Venetias & Adriaticis, quibus Bembus teſte Calcagnino palmam dedit, dicemus. Plinius paucis meminit, dum inquit: Dicemus & de nationibus, ne fraudentur gloria ſua littora, ſed dicemus aliena lingua, quæque peritiſſima hujus cenſuræ in noſtro ævo fuit. Sunt ergo Mutiani verba quæ ſubjiciam: Cyzicena majora Lucrinis, dulciora Britannicis, ſuaviora Getulicis, acriora Lepricis, pleniora Lucenſibus, ſicciora Coryphantenis, teneriora Iſtricis, candidiora Circienſibus.

Quantum ad *Colores* ruffa ſunt in Hiſpania, fuſca in Illyrico, nigra & carne & teſta Circæis, quibus palma menſarum diu tributa eſt. In mari rubro flammeis illuſtrantur Zonis, ea ut diceres varii colores temperatione ad colorem iridis accedere; adeò lineis perpetuo ductu inter ſe diſtantibus diſtinguntur. *Meliora* ita deſcripſit Plinius: Præcipua habentur in quacunque gente ſpiſſa, nec ſaliva ſua lubrica, craſſitudine potius ſpectanda, quam latitudine, neque in luto capta, etſi ea Veneti cæteris antecellere opinentur, neque in arenoſis ſed ſolido vado, ſpondylo brevi atque non carnoſo, nec fibris laciniosa, ac tota in alvo. Addunt peritiores notam; ambiente purpureo crine

fibras, eoque argumenta generosa interpretantur, calliblephara appellantes. Jovius maximè probari tradit, quæ magnarum navium carinis adhærent, & ab urinatoribus de manu colliguntur. Præter hæc sunt adhuc Ostrea *Sylvestria* & *Gaideropoda*. Illa vulgus in Provincia Scandebec vocat, propterea quod sapore sunt acri, & ideò delicatorum labra calefaciunt & urunt. Testa sunt pellucida, partibus quibusdam flavescente, alias purpurascente, foris crinita & crispa, intus splendida, levissima, candidissima. Carnem habent parvam, salsam, subamaram, & insuavem.

[Athen. Dip. l. 3.] Facit horum Athenæus mentionem, multique alimenti esse dicit, sed virus olentia, & ori ingrata. Reperiuntur in mari mediterraneo. Testa in fucis mulierum lapidis specularis vice usurpari potest, & exsiccantibus pulveribus utiliter admisceri. *Gaideropoda* quasi pes asini dicitur apud Græcos, qui daideron hodie asinum vocant. *Testa* ejus, describente Bellonio, eximio naturæ artificio, [Aldrov. l. 3. c. 68.] superior inferiori infarcta est, ut quibusdam veluti cardinibus annexa, nigroque nervo in ejus medio inter tubercula & sinus coaptato, vincta ac constricta esse videatur.

Tubercula quoque superiora duobus acetabulis inferioribus benè correspondent, ut & inferiora superioribus. Proinde apertas Gaideropodas, si quis attentè intuebitur, in his branchias, hoc certè ridiculum est, nullum enim ex testaceis habet) & stomachum & reliquas partes nutritorias contemplabitur: imò etiam auriculas fungi cripsi figuram referentes, magnitudine grandioris acetabuli, polypi, quæ dilatari ac contrahi soleat: umbilicum vulgus esse putat. Rondeletius hæc pro spondylis, qui Athenæo τραχῆλοι, ἀπὸ τῆς τραχύτητος, id est, ab asperitate dicuntur. Meminit eorum Plinius & Galenus, interque ostracoderma recenset; Macrobius etiam, qui inter cœnæ Pontificalis prima fercula numerat; sed & Columella, qui inter testacea reponit. Duplici spondylus, secundum Rondeletium *testa* constat, intus cava & lævi: foris scabra, ad ungulæ asini formam rotundata, latiore parte, quæ & inferior dici potest, tenuior est, & multò minus densa, minus concava, arcta valdè & firma articulatione connexa: utriusque enim testæ binæ apophyses sunt, sive tubercula, quæ binis acetabulis vicissim recipiunt & recipiuntur: vinculo medio nigro & valido cohærent. *Caro* interna ostreor. carni similis est: circa hanc fimbriata membrana. Intus caro, sed durior, & virus olens. Adnascuntur saxis, & ita hærent, ut nonnisi malleo, aut fracta saxi parte capiantur. Rondeletius idem, in saxis Fresconiis Agathensis sinus parvos reperit. Reperiuntur in eis cancri parvi. Aldrovandus aliquot spondylorum genera exhibet, interque illa elegans quoddam, plurimis extra tuberculis obtusis præditum, ab uno latere rubicundis, ab altera inter viridem & cæruleum ambigentibus, quibus tamen rubra etiam permiscentur tubercula: summum caput seu vertex candicat. Intus circulus satis conspicuus colore viridescente totam ferè concham propè extremitatem ambit: dein color sequitur castaneorum, dein albus & subviridis. In medio velut umbilicus est, addito luteo constans.

Punctum IV.

De Pectinibus.

Pectines, si Gyllium sequimur, à rugis seu imbricaturis illis quibus signati sunt ita dicuntur. [Tab. XIV. Nomen.] Plinius aliquando à pectunculis distinguit, nonnunquam utrumque promiscuè nominat. Græci κτένες nominant, ob manuum & pedum similitudinem, ut Nicandri interpreti placet.

Descriptiones [Descriptio.] exactas in differentiis dabimus, hic dicere sufficiat bivalves & clusiles [Arist. H. A. l. 4. c. 7.] esse, ut apud Aristotelem legimus, seque concludendo tueri: pectinatim eis divisas testas; ideò Athenæo ῥαβδωτὸν, & τραχύστρακον dici: utraque parte auritas, easdemque reseratiles esse. Nam ab altero latere nodo ligantur, ovum dictum altera tantum parte eis fieri: Athenæus eis ostrea in quibus nascuntur [Athen. Dipnos. l. 3.] margaritæ contulit. Sponte in arenosis & limosis locis proveniunt: in sinu verò Aquitanico [Plin. H. N. l. 9. c. 51.] & Normannia capiuntur frequentissimè. Anno autem perficiuntur. Temporibus pluviosis proveniunt plurimi, quod & aliis testatis accidit. Nam squallore pectines magis trahunt russum colorem. Iamque in Pyrrheo Euripo pectines aliquando defuerunt, non modò propter ferramentum, quo piscatores abradendo ubertim caperent, verum etiam propter siccitates. Quæ autem ova in iis appellantur, quamvis verè iis insint, moxque procedente tempore minuantur aboleanturque, tamen nihil ad generationem conferunt, sed indicium sunt nutricationis melioris, quale in sanguineis pingue est. [Plin. H. N. l. 9. c. 36.] Oculi ut ostreis nulli, Conchis dubii, sic pectines si quis digitos adversus hiantes moveat, contrahuntur ut videntes. [Plin. H. N. l. 9. c. 39.] Volare sagittæ modo, nisi fortè hoc ad Lolliginem pertineat, Plinius prodidit: sed & stridere sentiuntur, quoties per summa humoris nitibundi feruntur. Massarius per aëra volare negat. Cum enim, inquit, callo illo interiori ambæ testæ connexæ sint, ut difficile divelli queant, non possunt ita liberè aperiri, ut volare valeant &c. Tanta tamen velocitate dihiscunt: ut ex vehementi repercussione saliant, & superjactent, ut quasi volare videantur.

Usum in Cibis quod attinet, fuere olim apud antiquos celebres, nec in Cotyis convivio

vio omiſſi. Celſus & Archigenes ſtomacho aptos faciunt. Galenus ſuccum alvum ducere non aliter ac ſerum lactis ſcribit. Xenocrati dulces ſunt ac facilius oſtreis concoquuntur. Magis aſſati, ſecundum eundem, minus ſucci habent & difficulter excernuntur: in teſtis ſuis ſi aſſentur, minus hujus incommodi habent, facilius alunt, & valentiores ſunt. Nativam autem dulcedinem in muria conſervant & urinam movent: ac candidi quidem & lati ſunt dulciores atque albi duri: ruffi viroſi & urinam cient: varii autem medii ſunt, & eorum aliqui fucis ſimiles, qui per ſe dati difficulter concoquuntur, & tamen urinam movent. Diphilo candidi molliores ſunt.

Locor. varietas bonitatis differentiam invexit. Methymnæos à plæriſque gulæ amatoribus ſuis temporibus expeditos Clemens Alexandrinus teſtatur. Varro pectunculum Chium, inter cancrum ciborumque exquiſitas delicias comprehendit. Horatius Tarentinos laudat, ideò in eorundem numiſmatibus frequenter occurrunt, De reliquis ita Xenocrates: Pectines, inquit, optimi ſunt, qui ad juſtam magnitudinem pervenerunt, cavi, colore nigriore: præſtant autem vere ac æſtare, ſiquidem eo tempore ad Lunæ incrementum optimè augentur. Omnibus autem antecellunt Mytilenæi, magnitudine, natura, humoris bonitate. His ſimilis Jonium mare juxta Illyrida, Hetruriam, Salonas, & Latium producit. Jam verò & Chios & vicinæ inſulæ, item Alexandria ejuſmodi piſces ferunt. Pontus quidem etiam multos fert, ſed minutos & qui ægrè augeantur.

Clemens Pædag. l. 2. Varro in Satyra.

Uſum in Medicina ſi ſpectes, Trallianus in colico affectu dari jubet. Plinius urinam ciere, & quæ in veſica ſunt moderatè detergere ſcribit. Ad Venerem excitandam non minus valent quàm oſtrea.

Plin. H.N. l. 32. c. 9.

Differentiæ.

Differentiæ pectinum ſunt variæ: ſunt *magni*, quibus altera valvular. latior veluti tegmen ſuperpoſita eſt; ſunt & ruffi, candidi, verſicolores, candidi & lati: ſunt utraque parte auriti, alterutra tantum, nulla, ſi Bellonio fides eſt. Ex auritis, quidam utramque habent magnitudine, alii minores aures habent quam caput teſtæ; quidam tam magnas, ut ab una aure ad alteram ducta linea, caput teſtæ non tangat, ſed potius emineant aures; alii denique una aure minores. Duos Rondeletius deſcripſit: *Priori*, teſta eſt qua parte aurita, ſtrictior, deinde amplificata in orbem circumagitur, altera modicè cava & in dorſum elata, altera veluti alterius operculum. Intus carnis multum habet, quæ circa medium etiam carnoſum, longum, tenerum, alligata apparet. Ineſt in carne particula luteum ovor. colorem referens. Sectantur, μήκων. & os tubæ modo factum, atque inteſtinum tenue luteo plenum. Tota caro in ambitu membranam habet veluti fimbriam verſicolorem, ex qua fila & multa & tenuia dependent. Huic ſimilem Aldrovandus ponit, teſta ferruginei diluti coloris, faſciiſque ferrugineis. *Alter* ſuperiore eſt toto corpore longior & ſtrictior amplioribus auribus, utraque teſta pectunculorum Burdigalenſium modo concava. Aldrovandus plurimas earundem figuras, auriculis & colore differentes exhibuit, interque eos verſicolorem, caſtaneum eburneum, & croceum qui auriculam unam habet ſatis latam proportione animalis, rudimentumque alterius. *Eburneus* in ſummitate macula quadam rubra condecoratur, cui alia lutei coloris inſidet. Eſt & *aſper* colore fuſco, cujus Iconem adjicimus.

Punctum V.

De Muſculis.

Tab. XV. *Aldrov. l. 3. c. 70.*

Nomen.

TESTACEA, quæ vulgariter Muſculi vocantur, Plinius quandoque myjas, aliquando myiſcas, nonnunquam myſcos, ſæpè muſculos appellat. Athenæus μύας. Ariſtoteles ἐλάττους μύας, vocant, moderni Græci μύδιον, id eſt, parvum muſculum dicunt: nos muſculos ſimpliciter minores appellamus. Rondeletius ita eos deſcribit: Sunt ex oſtracodermorum genere, quæ tenui teſta & duplici conteguntur, circa ſaxa aut ligna naſcuntur pilis, & veluti lana alligantur. *Teſta* foris nigra, ferè ſemper vel muſco vel lanugine obducta, intus lævis & ſplendens, ex albo cærulea, parte acutiore craſſior & ſpiſſior, reliquo ambitu rotundo tenuior. *Caro* intus pallida, cum non cruda eſt, cocta vitellis ovorum ſimilis, in ambitu fimbriata, in eo foramen eſt evidens ad attrahendam aquam, neque enim per villos trahit: in media carne eſt particula carnoſa linguæ ſimilis: ineſt & mutis, & pituita quædam glutinoſa, callo albo adhæret. Reperiuntur & in mari & in aqua dulci ſtagnante: nunquam verò ferè in rapidis fluminibus.

Ubique ferè in *Cibum* cedunt, ſed optimi ſunt Epheſii. Marini commodum præſtant nutrimentum: qui in aqua ſunt dulci, carne ſunt dura, concoctu difficili, pravi ſucci. Laudatiſſimi qui in inferiore Germania ex Oceano Germanico capiuntur. *Medicinam* ſi ſpectes, ad ciendum & urinas multum præſtare vult Athenæus, cui Celſus adſtipulatur. Marinum tritum ex oleo vetere talorum tumoribus & doloribus impoſitum mederi, Marcellus Empiricus reliquit. Aquatilas ad nebulas oculorum in jumentis adhiberi, teſtis eſt Geſnerus. Utuntur ſuper carbonibus, & corium externum detrahitur uſque ad medium, quod album apparet: additur Zingiber, & chalcanthum paribus portionibus, & ex his miſtis, pollen in oculis equi inflatur.

PUN-

PUNCTUM V.

De Mytulis.

Tab.XV. *Aldrov.l. 3.c.71. Dioscor.l. 2.c.7.*

MYtulorum nomen à Græcis mutuavere Latini, μυτίλους eos illi vocant. Dioscorides testam ipsam μύακα dixit: animalia Oribasius myacas; Athenæus μύας σκιλλώδεις, quod scyllam quidam ex iis resipiant; Aristoteles μύας πυελώδεις. non soliatos à figura, ut Gaza vertit, nec latioris & amplioris conchæ, ut Niphus, sed in imo maris, seu gurgite nascentes, ut Rondeletius, nisi fortè πηλώδεις, quod in limosis producantur dici debeant, ut Gesnerus innuere videtur. Jovius cum Tellinis eosdem esse censet, sed falsò, ut in sequentibus apparebit. Dioscorides sanè, Galenus, & Ægineta distinxere, ideo separatim de utrisque agunt.

Descriptio. Generatio. *Arist. de gen. H. A. l. 3. cap. 11.*

Descriptionem inter Differentias quære. Sponte naturæ in arenosis proveniunt, quod ante Plinium Aristoteles prodidit: prodire tamen & aliqua ab ipsis emissa facultate, (buccinæ & purpuræ, quæ favare dicuntur, id est quasi à seminali natura humores quosdam mucosos emittere) vel potius sobole, quippe minores subinde juxta principium adnascuntur, Massario ex ipso Aristotele visum.

Usus.

Reperere & *in Cibis* locum, tam elixi quàm assi. Crudi virus & scyllam resipiunt. Elixi, & acrioribus quibusdam, ut sinapi, nasturtiove conditi, illud deponunt. Assi, sitim vehementer excitant. Deteriores sunt qui in locis arenosis, aut inter testas figlinas proveniunt, quàm qui in algosis gignuntur.

Plinius H. N. l. 32. c. 9.

Autumno & ubi multa dulcis aqua miscetur mari, bonitatem servant, procedente tempore amaritudinem trahunt, & colorem rubrum. Optimi quoque mytuli, quando illa sic vocata ova continent. Jus corpus augere

Lemn. de Nat. mira. l. 3. c. 7.

Plinius reliquit: eodem sues, teste Lemnio, pinguescunt.

Majores duri sunt, ideò concoctu difficiles: sanguinem procreant crassum, succumque non adeò bonum: copiosè tamen alunt, & ventrem urinamque cient.

In *Medicina*, easdem cum Musculis facultates habet. Carnes ad canis morsum valere scribit Dioscorides, sed repugnat Galenus.

Plin. H. N. l. 32. cap. 9.

Juri multum Plinius tribuit Myacum jus, inquit, traditur alvum & vesicas exinanire, & in teranea distringere, omnia adaperire, renes purgare, sanguinem adipemque minuere. Itaque utilissimi sunt hydropicis, mulierum purgationibus, morbo regio, articulari, inflationibus &c. Concha ad excipiendum oleum loco cochlearis utuntur.

Differentiæ.

Differentias aliquot apud authores invenias. Sunt enim, si locum spectes, alii *Marini*, alii *Fluviatiles*. Hi marinis sunt similes, in eo tamen differunt, quod minores sint, subrecti appareant, atque humi pinnæ modo infigantur. Sedem non mutant, grandi hiatu suas testas pandunt, easque reseratiles & clusiles, tenues, intus glabras, pictorum coloribus accommodotissimas habent. Gustus sunt ingrati. *Marini*, ut Bellonius habet, villos extrorsum habent more pinnæ, ab ea testæ parte qua scopulis hærent, per quos alimentum exsugunt, atque arenas & marina dejectamenta attrahunt. Cancrum pinnæ modo in concha nutrit, orbicularem, parvum, suis sic membris absolutum, ut & incedat & alatur, & ova excludat grandi lente multò majora & crassiora; humi accumbant, cum tamen glandes sive musculi adhærendo pendeant. Differunt & magnitudine, totunditate, & gustu. In majoribus cancelli, ut dixi, nascuntur. Salem virusque resipiunt quidam. In eo verò à cæteris ostracodermis differunt, teste Aristotele, quod tenuia labra habeant. De magnitudine trium vel quatuor heminarum, quod apud Plinium legitur, nil dico. Videtur hoc Phocæ vel Lepori marino competere, vel in genere conchis debere abscribi. *Arist. H. A. l. 4. cap. 4.*

Aldrovandus plura earum genera cum Iconibus exhibuit, inter quæ est, Castaneus. Niger cum tuberculo adnato, alter cum striis flavis. Fluviatilium alium majorem, alium minorem dedit.

PUNCTUM VI.

De Tellinis.

TEllinarum nomen Athenæus Latinorum mytulis tribuit, Plinius pectunculis illa, quæ Tellinis à Dioscoride adscripta sunt Nos hic illas intelligimus, quas moderni Græci ξιφύδρια. Lesbi incolæ Chinades. Galli Narbonenses & Romani Tellinas, ὅτι τάχιστα γίνονται τέλειαι, quod ocyssimè perficiantur, Veneti Capparazole, sive Capparole, à capparis similitudine, appellant. Tab.XV. *Aldrov. l. 3. c. 72.* Nomen.

Descriptio inter differentias quæratur. Non tantum in mari, & portubus undis agitatis degunt, sed & fluviis. Locis verò arenosis maximè delectantur. Descriptio.

In *Cibis* laudem præ cæteris testatis meruere. Plus succi habet earum caro, quæ etjam reliquarum carne mollior. Recentes, secundum Dioscoridem, stomacho sunt utiles, sed maximè jus earum. Elixas, dulces esse, earumque jus alvum solvere Oribasius prodidit. Venetiis, Genuæ, & Romæ rustici in saccis per urbem circumferunt, quas modiolis divendunt. Cum enim exiguo corpore (verba sunt Bellonii) constent, nec facilè aperiantur, gustuique gratæ sint, mirum in modum ob id expeti bellariorumque loco assumi solent, inprimis, si ab arena optimè, repurgatæ fuerint. Marinæ inprimis, & in his tenuiores, quæ Athenæo Basilicæ commendantur; & quod Castor Durantes ventri- Usus. *Oribas. 2. Coll.* *Durant. in Thesauro sanit.*

ventriculo noxias esse scribit, de fluviatilibus fortè sumendum est. Sitim certè istæ excitant, calculosque gignunt: Oribasius tamen majores esse, & plus succi habere, Ægyptias inprimis, scribit. Clausæ sale sparguntur, & per testas humorem trahunt.

In Medicina ustæ cinerem relinquunt causticum, adeò, ut is cum cedria myxtus & instillatus, evulsos radicitus palpebrarum pilos renasci prohibeat. Arotæus in Iliaco affectu jus ipsarum propinari jubet. Pueris ad sonum tubæ imitandum usui esse, Athenæus prodidit. Sopater etiam in Comœdia quæ inscribitur Eubulotheombrotus scribit. At resiste, è Tellina repente ad meas aures suaves quidem sonus illapsus est. *Galen. de simpl med. 11. 38.* *Athen. Dip. l. 3.*

Quantùm ad *Differentias* & *Genera*, Athenæus alias marinas, alias Fluviatiles, seu quæ in fluviorum ostiis reperiuntur, fecit, & addit, in Canopico ostio & Nili ascensu multas esse. Illarum λεπτοτέρας seu tenuiores Basilicas idem vocat, & alvum subducere, beneque nutrire ait. Hæ, quia majores, Basilicarum nomen mererentur, nisi expressa Athenæi in contrarium verba essent. Bellonius Basilicas ita describit: Lævis est Tellinarum testa, candida, nequaquam striata crenulis tenuissimis denticulata, in longitudine diffusa & augusta mediocriter fortis & quodammodo teres. Rondeletius duas etiam species ponit, quarum una duplici teste constat, utraque simili, lævi, valida, & satis spissa, in ambitu ferrata, qua de causa ad unguem conjunctæ sunt, intus leviter cavæ; altera, in ostio Araris fluminis invenitur, in sinu Agathensi, superiori similis, nisi quod testa sit majore, minusque spissa, & ex rubro flavescenti parte, qua testæ colligantur, in acutiorem angulum desinente. Addit & Tertiam, color candido, testa pellucida, ex additamentis multis conflata, intus lævissima. Tenuis admodum, & ambitu magis rotundo. Aldrovandus plures apposuit, inter quas sunt nonnullæ cum dentalibus; una etiam testa diaphana & fragili; alia cinerea, lineis purpureis transversalibus. Differentiæ.

Punctum VII.

De Balanis, & Pholade.

Tab. XV. *Aldrov. l. 3. c. 37.* Nomen.

Balani seu glandes, à glandium similitudine nomen obtinuere Pollicipedes Bellonius vocat, quia vulgo poulsepieds dicuntur, quod pollicum in pedibus similitudinem habeant.

Descriptio.

Descripsit eas ita Rondeletius: Idgenus glandem esse colligimus, quod illi cum glandibus magna sit similitudo. Nàm ut glandis quercus vel Ilicis pars prior levis est, & in acutum tendit, posterior aspera; sic hæc, quæ saxo exhibemus affixa, posteriore parte, qua saxis hærent, rugosa sunt, & aspera, glandiumque caliculis, posteriorem earem partem arctè retinentibus simili, Plura ex una radice pendentè sanorum rimis. Ex testaceorum genere sunt. Pars enim prior, longa, rotunda, & duabus testis componitur, colore & lævitate unguium, in medio rima est, ex qua capillamenta quædam veluti plumæ rubescentes prodeunt. Concha una veluti ex multis acutis unguibus constant, tota in quinque digitorum longitudinem accrescit. Crassitudine sunt pollicis in Hispania; in Britannia Aremorica minores. Pars posterior quæ saxo alligatur, corio duro asperoque potius quam testa constat, ex nigro flavescit. Plura in Differentiis vide.

De *Loco* non est quod multa addamus. In Hispaniæ parte ea quo Oceano alluitur, in Normannia & Britannia frequentissimi sunt, perque vicinas urbes & pagos divenduntur. Racematim Oceani caudibus adhærent. Locus.

Laudantur in cibis, tanquam optimi saporis ab Epicharmo, & qui mirum in modum fastidia stomachi sublevent, & mulierum malaciis accomodentur. In convivio quo Lentulus Flamen Martialis inauguratus est nigros & albos appositos esse, Macrobius testatur. Elixi ex aqua salsa pulpam habent duriusculam, quam auferunt, sinistra tenentes radicem, ad quam algantur, dextra verò caput arripientes: quod posteaquam contorserint, pulpam à theca extrahunt, ut ambiens corpus relinquatur vacuum calami modo. Pulpa autem quæ inde egressa est, lumbrici modo oblonga, rubra, teres, aceto piperato maceratur ac manditur, Archigenes quoque apud Galenum stomachicis convenire scribit.

Differentiæ & *Genera* eorum recensentur aliquot. Sunt 1. *Majores*, quos ex Rondeletio superius descripsimus. 2. *Minores*, qui nascuntur in saxis & rimis navium, quæ diutius immotæ uno in loco manserint. Adnascuntur etiam mytulis. Striatæ sunt, foramen habent, è quo veluti frondem emittunt. multæ simul nascuntur. Intus parum carnis continent, & parvæ semper manent. 3. *Ægyptii*, qui ad Nili ostia capiuntur, & sunt, testæ Athenæo, dulces, teneri, ori grati, copiosi nutrimenti, multi succi, diuretici, & solvunt alvum. Aldrovandus etiam quosdam exhibuit, interque hos, multos modicè rubescentes, simul adnatos; à Gigante sibi communicatos, eosque striatos; Ostraceum Differentiæ.

ceum quoddam, quod meritò polyceps dici poſſit, quoniam veluti ex multis Balanis compactum eſt, læve rubeſcens, balanum denique ſeſſilem, qui in parte inferna ubi inſidet, maximum habet foramen.

Aldr. l. 3. c. 34. *Pholades* ἀπὸ τοῦ φωλεῖν & φωλεύειν, quod in cavernis & latibulis condantur, ſuum obtinuere nomen. Et rectè ita in ſaxis latent, ut iiſdemque undique contegantur, per foramen verò exiguum & ſenſui vix patens aqua nutriuntur. Miſſum eſt, inquit Rondeletius, ad me alio ex littore ſaxum, in quo nullæ rimæ, nullæ cavernæ, ſed foramina tantum apparebant tam exigua, ut vix aciem admitterent. Eo igitur ictibus multis confracto, cavitates internæ multæ erant, vario ſitu, & diverſæ magnitudinis, in quibus conchas iſtas reperi. Teſtis conſtant duabus longis, non in latum extenſis mytulorum modo, ſed rotundis. Intus eadem ferè eſt caro quæ in mytulis. In ſaxorum cavernulis, vi vel natura factis, aquæ marinæ appulſu procreantur, atque in concham vertuntur, quæ cavitatis ſeu foraminis figuram ſervat. In portu Veneris multæ occurrunt.

Uſus. Nullus earum præter Athenæum meminit, qui eaſdem palato ſuaves, ſed mali ſucci & viroſas facit.

Punctum VIII.

De Solene.

Tab. XV. Nomen. Solen Euſtathii ἐκ τοῦ σέω καὶ τοῦ ὅλος σοολὼ & per craſin σωλὼ, dicitur, Græcis vocatur αὖλος, à canalis ſive tubi ſimilitudine, δόναξ, à figura arundinis craſſæ, concavæ, quæ Cypria arundo Dioſcoridi; Dactylus, ab humanorum unguium ſimilitudine; Ὄνυξ denique ſeu unguis, ab extremis, tenuitate & figura unguibus ſimili, vel à teſtæ colore & ſubſtantia unguibus noſtris non diſſimili.

Uſus. Veneti Cappam longam nominant, Bononienſes piſcem canellam. In *Cibis* à pauperibus adhibentur. Galenus dura carne eſſe dicit, & ob id difficulter concoqui, propriumque hac ipſis & Purpuris, ut refert, Niceſius quod cum in juſculo coquuntur, id craſſius reddunt. In ore mandentium relucere Plinius ſcriptum reliquit. His natura, inquit, in tenebris remoto lumine, alio fulgore clarere, & quanto magis humorem habeant, lucere in ore mandentium, lucere in manibus, atque in ſolo atque veſte, decidentibus guttis, ut procul dubio pateat, ſucci illam naturam eſſe, quam etiam miremur in corpore. Splendoris cauſam glutinoſo Solenis ſucco adſcribit Rondeletius, hi quidem quæ tenacia & veluti glutino compacta ſunt, ea lævia, æqualia ac perpolita eſſe ſolent, atque ob id relucentia. *Deſpeſcuntur* in *Mares* & *Fœminas*. Illos Plinius Solenes, Aulas & Donacas vocat, has Onyches. *Mas* ſecundum Rondeletium, ex Concharum longarum eſt genere: dupli conſtans teſtâ, lævi, tenui, altera tantum parte colligata nigro vinculo, etiamſi aliter ſcribat Ariſtoteles. Cum enim διθύρων alia ſunt altera parte ligata, altera ſoluta, ut claudi & aperiri poſſint; altera utroque latere connexa, in his poſtremis Solenes numerat, cum contra ſemper altera parte ſolutos videas. Dodrantali ſunt longitudine, pollicis craſſitudine, harundinis modo cavi, extremis duobus ſemper apertis: anteriore caput exerit, & retrahit teſtutinis ritu, ſecundum teſtæ longitudin. carnem protenſam habet. Teſta cæruleo eſt colore, lineas evidentes habet per tranſverſum ductas, qua parte colligatur, craſſior eſt, aliis partibus in tenuem ſubſtantiam deſinit, ut mytuli. Aqua & arena vivit. Carni facultatem urinæ ciendæ ineſſe Plinio ſcriptum: ſed quia glutinati ſucci eſt, metuo ne erret. Differt ab iſtò *Mas Rondeletii.* Eſt enim lineis miniaceis, per tranſverſum variegatus, in altera quoque Conchæ extremitate, linea lutea apparet. De *Fœmina* ita item Rondeletius: Onychas appellat Plinius Solenes fœminas quæ colore, ſapore, magnitudine, à maribus differunt, in aliis omninò ſimilis. Teſta lineis cæruleis diſtincta non eſt, ob id Plinio unicolores dicuntur. Ariſt. H. A. l. 4. c. 4.

Uſus. Caro dulcior eſt: ſed vix comedi poteſt niſi ab arena repurgata. Sumuntur frixæ & elixæ, melioreſque in prunis toſtæ, quoad hient. Rondelet. deteriores exiſtimat, quod ſint ex ſuccæ, duriores, & ſicciores. In arena ſtare Bellonius tradidit, ſed cum omnia ſilent ſurſum è profundiſſimo foramine emergere, & in id ſeſe poſtea abdere, unde poſtea niſi palla ferrea in tranſverſum ſuppoſita, & præfundiſſimè impacta avelli poſſint, id quod & Plinius & ante eum Ariſtot. vidit.

Caput IX.

De Pinnis.

Tab. XVI. Pinna, Græcis πίννη & πίννα, quod ſemper ſordibus obducta ſit, dicitur. Hermolaus Concham Ægyptia cognomine Paralios, à Democrito Pinnam vocari ſcribit. A quibuſdam Agnus caſtus vocatur. Neapolitani Pernam, Veneti Aſturam, vocant.

Deſcriptio. *Deſcriptiones* in Differentiis vide. Ex duabus teſtis componuntur, & à mytulorum figura non admodum differunt. Cancri etiam in illis hoſpitantur. Rondeletius tantam Romæ ſe vidiſſe ſcribit, ut ad cubiti magnitudinem accederet.

Locus. *Locum* ſi ſpectes, in Acarnania Pinna oriri & uniones gignere Plinius teſtatum reliquit. In mari an ſint ambigit Bellonius, & Rondeletius in locis in quibus mare fluit ac refluit, vix reperiri ſcribit. Venetiis non viſitur, ſed in Propontide ad latera

ejus

ejus sinus, qui Nicomediam fertur, qua terram pertingunt, frequentia magna existit. In ruinis Nicomediæ civitatis reperiri, Bellonius author est.

Natura. *In Cibo* comparando, Cancellum semper aut Squillam comitem habent, sua sede non dimoventur quin pereant; nisi iterum eodem statu humi defigantur. Nam cum eis natura hæc insit, ut rectas stare, & per villos arenulam attrahere necesse sit, jacentis vivere non possunt. Naturam ejus optimè versibus Philes expressit, in cujus testa & uniones & byssum reperiri testatur.

Usus. *Usum in Cibis* quod attinet, Athenæus eas urinam pellere, difficileque concoqui & distribui dixit. Ovum, quod secundum Aristotelem continent, pro lunari potestate, aliquando minus, non ad generationem confert, sed melioris nutricationis indicium est.

De carnis dotibus ita Wottinus: Pinnæ, inquit, optimæ sunt, tenellæ, Plenæ, carnosæve, quæ in limosis (τεναγώδεσι) vadis gignuntur; & ubi mari dulcis aqua miscetur, & locis tranquillis, ac ventis carentibus: teneriores enim hic nascuntur, quàm ubi fluctibus agitantur. Grandioribus parvæ; & quæ vere & æstate capiuntur, aliis præstant. Sunt enim & suaviores & pleniores Quæ magnitudine mediâ sunt, carnem quidem habent mollem, candidam, ac dulcem: collum durum, concoctu difficile, corruptionique renitens, Collo namque corpus reliquum facilius corrumpitur: elixæ assæ duriores evadunt, præsertim si vino fuerit asperſæ. Earum quæ in vino maceratæ sunt caro, mollior est, sed flatum generat.

Differentiæ. *Quantum ad Differentias*, Rondeletius tres differentias agnovit, Bellonius duas, Aldrovandus quatuor posuit.

Rondeletii *Prima* est Minima, mytulis similis, nisi quod strictiorem partem multo magis acutam & longam habet. Testa foris aspera est, colore fusco, intus viridi, & argentei splendoris, si in arena vixerit Pinna; si in cœno, colore est magis flavescente, & minus splendente. Ab inferiore & strictiore parte in amplam latitudinem extenditur: illuc arctissimè clauduntur testæ, hic facilè discluduntur. Intus multum est carnis, cujus omnes ferè partes indiscretæ. *Alteram* Pernam Plinio vocari scribit. Pernæ, inquit isti, Concharum generis, circa Pontias insulas frequentissimè stant, velut suillo crure longo in arena defixæ, hiantesque qua limpitudo pedali non minus spacio.

Cibum venantur. Dentes in circuitu marginum habent pectinatim spissatos. Intus pro spondylo (spondylus seu callus caro durior & interior ostreorum est) Ejus generis hanc esse in qua unius nascuntur, ex Theophrasto Athenæus tradit.

In Gallico mari inveri, & in ea uniones parvos author est Rondeletius. *Tertia* minor est, & eo differt, quòd antequam acuta & stricta parte in amplitudine extendatur, excavata sit.

In cœnosis & arenosis locis vivit defixa: & carnem intus duram habet quæ virus resipit.

Bellonio altera *Major* est, altera *Minor*. Hæc foris magis albicat, intus ad cæruleum accedit. Mollibus in gyrum spiculis obtusis hirta est; valvasque continuò cardine toto latere annexas claudit ac reserat, quâ parte planior esse constat, qua autem se in latum expandit, eadem byssum est veluti capillamentum quoddam coacervatum prædurum ac nigrum quod lapillis affigitur, limumque ac spurcitias inde ad stomachum attrahit. Illam Pernam vocat, quæ pelagia est, rugis profundis caret, duriore testâ contegitur, & bipedalis sæpissimè invenitur. Pinnophylacem, ut minor, alit: ulginoso ac palustri tractu nascitur: profundiore gurgite immergitur, & multum ingrati saporis habet.

Ex *Aldrovandi* pinnis *prima* est, aculeata, coloris rubri:. *Altera* pinnæ parvæ Rondeletii similis cum capillamentis: *Tertia* pinnæ Pernæ genus. *Quarta*, parte interna & externa depicta, testa foris fusca, rubra, & asperſa; intus sanguinei, & cærulei coloris. Datur & *quinta* cum tubere verrucoso intus adnata. *Aldr. l. 3. c. 70.*

Pinnis adde *Conchas anatiferas*, diversi generis. *Prima* tribus partibus constat cum umbilico annexo. *Altera* quinque partibus cum umbilico. *Tertia*, aperta est, eique umbilicus inseritur. *Quarta*, hiulca est ea parte qua primum plumulæ prorumpunt. *Quinta*, fœtum intra vulvas situm ostendit. *Sexta*, fœtum imperfectum è valvis exemptum. *Septima*, Berniclam avem adultam, ex ejuscemodi Concha natam.

Articulus VI.

De Conchyliis Univalvibus.

Punctum I.

De Lepade seu Patella.

Tab. XVI. & XVII. *Aldrov. l. 3. c. 79.* HActenus de Bivalvibus dictum: Univalvia sunt, *Lepas*, *Concha Venerea*, *Concha Persica*, & *Penicillis*. Ad priorem *Auris marina* pertinet. *Lepades*, Plauto nisi mendum subest Lopades, quibusdam Græcis λεπάδια, modernis Petaglides, vel Nomen. quòd sint petrarum in mari quasi λεπίδες, id est, squammæ quædam; vel quod petræ cum eis spolientur veluti λεπίζεσθαι ἢ λεπίζεσθαι, hoc

hoc eſt, deſquamari videantur, dicuntur. Gaza Patellas, à vaſis eſcarii ſimilitudine, ut Rondeletius autumat, exponit. Inter μονόθυρα cenſeri debere, nullum dubium. Saxis teſta in dorſum data adhærent: ideo Ariſtoteles alteram partem ſuperficiei detectam, carnem oſtendere dixit. Os ipſius verſus terram, & excrementorum exitus ſuperius habetur: Papaver quoque in imo, ſive in ſuo fundo habent. Bellonius ſcribit tanta eſſe magnitudine, quanta extrema ovi putaminis pars abſciſſa eſſe poteſt. Colorem *teſtarum* livere vel cinereum eſſe cornuaque limacis inſtar exerere, & os, & caput habere huic perſimile. Plura in Differentia vide.

Deſcriptio.

Locus. *Locum* ſi quæris, in ſaxis littoris Aquitanici & Britannici, nec non Maſſilienſis & Agathenſis ſinus ſcopulis inveniuntur. Circa Lepaduſas inſulas tam frequentes, ut nomen iiſdem dederint, ſi Athenæo credimus. A ſaxis ſolvi, paſtus quæritandi gratiâ Ariſtoteles author eſt, cui & Bellonius, dum conchlearium more ſerpere ait, ſubſcribit. Ad Rondeletius id negat: Nullis enim, inquit, ad natandum partibus prædita eſt, niſi temerè huc & illuc undis jactata feratur; neque victus illi quærendus, nam maris ſpuma & aqua veſcitur, quâ alluuntur ſaxa. Quod ſi aquâ allui ſaxa deſinant, ea quæ in teſta relicta eſt abſumpta, contabeſcere & emori tandem neceſſe eſt. Tam ſe fortiter attactæ ſaxis applicant, ut ne Milonis quidem digitis, avelli poſſint. Cultro igitur aut aculeato ferro opus eſt, inter ipſas & ſaxa immiſſo, quod ad oras Oceani Aremoricorum pueri facere ſolent, prodente Bellonio.

Ælian. H. A. l.6.c.55.

Uſus. *In Cibis* crudæ à piſcatoribus & mares accolis uſurpantur. Coctæ facilius concoquuntur, modò non nimium decoquantur. Jus alvum ciet. Uſum earum & ad capiendos cibos eſſe, ex hoc Tarentini videre licet. Obſonii σολάτος dicti, præparatio in mari cujus vi in unum locum ſtatim omnes piſces conveniunt.

Ex mari *patellas* accipito, earum ſcilicet, quæ circa ſaxa naſcuntur: quarum quidem contundens carnem, exprimeſque ex ea in teſta aliqua inſcribito, quæ ſequuntur: ſubitoque non ſide magna admiratione videbis piſces in unum locum fluere confertum. Sunt verò ipſa nomina ταω, σοβαωθ. quibus ſanè ichtophagi utuntur.

Differentiæ. *Dividitur* in *magnam*, Maris rubri *parvam*, & *feram*. *Major Rondeletii* teſtam habet non exquiſitè rotundam, ſed inæqualem, intus lævem; foris parum aſperam, cui aliquando muſcus innaſcitur, gibbam in ambitu liveſcentem & ſtriatam, intus cavam. Carnoſam quoque fimbriam in corporis ambitu quam expandit quum hæret, ſoluta contrahit. Interius ſubeſt caro dura, quâ maximè ſaxo hærent, quæ ſcuti picti formam refert. Os ſuperiore in loco manifeſtum eſt, inferiore ori adverſo, excrementi meatus, non in teſta, ut in ea quæ ἄγρια dicitur. Os venter ſequitur, in eo eſt μήκων, in imo ventre etiam pars, quæ ovum dicitur. *Maris Rubri* lepas Bellonii, tabellis, quas in tergo gerit, corneis numero octonis, tranſverſis, loricæ modo contegitur, atque undequaque cartilagine obſepta eſt, multis ſpinulis horrida, iis perſimilibus quæ in ſtellis marinis viſuntur: ſeſquidigitum lata eſt, ternos verò longa. Caro rubri limacis colorem ac naturam habet, eſturque cocta. *Parvæ Rondeletii* teſta media mucleis pinearum nucum figura ſimilis eſt, & æqualis. Ex laminis parvis conſtat: Carnem intus habent, ſed ob parvitatem partis vix diſcernuntur.

Fera, λεπὰς ἄγρια. & *auris marina*, θαλάττιον οὖς ob magnam cum aure noſtra ſimilitudinem, teſtam habet cavam, argenti vel unionum colore: foris gibbam, lineis multis depictam: parte una, cochlearum modo claviculatim contortam à qua foramina incipiunt, initio parva, quæ deinde magis ac magis augentur. Differt à majore excrementi meatu, quod ut annotavit Ariſtoteles, parte ima teſtæ excrementum egeratur, quâ foramen habetur. Bellonius majorem vocat. Quia teſta pellucida & perpolita eſt, ideò ab aurifabris in tenues laminas diſſecatur, ut inde elegantiſſima vaſa incruſtentur. Aldrovandi Cypria major ſtriata & non ſtriata ad majorem Rondeletii referri poteſt.

Aldrov. l.5.c.81.

Punctum II.

De Concha Venerea.

TAB. XVII. Nomen.

Concha Venerea nomen fortè ex eo invenit, quòd non modò Veneri grata, ſed & ob communem originem è mari cognata, crederetur; celebriſque eſſet ejus Deæ effigies, atque haud ſuo an ex hoc genere, ut Gelenii verbis utar, pede premens. Martialis Concham ſimpliciter vocat, Hyle Poëtria Concham Erythræam, ſine dubio, quòd circa mare rubrum frequens ſit. Bellonius in vico nomine Torviginti camelos his conchiliis rotundis onuſtos ſe conſpexiſſe prodit, & Cairi incolas iis ad lævigandam papyrum, & telas coloribus permixto gummi confectas uti. Ideò eidem Lævigatoria dicitur. An Belliculi marini, ἐμπολέριμοι θαλάσσιοι Myrepſi, ſeu ut quidam vertit, Umbilici marini rectè à Pharmacopæis nonnullis dicantur, dubito.

Aldrov. l.3. c.82.

Martial. l.14.

Putat enim interpres lapides intelligi exiguos & candidos, in littore maris repertos, umbilicum hominis referentes abſtergendi facultate præditos, quos alii fabas

bas marinas dicunt. Cordus Dentalium nominavit. Ennius fortè, citante Apulejo, Plin. H. N. l. 9. c. 25. *Matriculos* Mutianus apud Plinium *Muricem*. Nec aliud quid ſibi χοιρίνας Græcorum volunt, quamvis eas Ariſtoteles prætererit. Expreſſe enim eas Conchas marinas, quibus utebantur Athenis ante calculorum uſum inductum, Scholiaſtes Ariſtophanis vocat: ne dicam, Pollucem quoque idem atteſtari. Galli *Porcellanas* appellavere, ſeu à quadam oris ſuilli ſpecie, ut Geſnero placet, quam parte ſui inter labra denticulata dehiſcente, vel potius altero extremo teſtæ, nempe acutiore & eminentiore, roſtri ſuilli inſtar, quodammodo referunt: ἢ διὰ τῷ μορίῳ γυναικείῳ πῶς ἐοικέναι; τοῦτο μεταξὺ τῶν χειλῶν ἔχει: ἐν τῇ ἐνδοτέρῳ κοιλότητι τῇ μήτρᾳ. Sane nutrices apud Varronem maximè naturam quâ fœminæ ſunt, appellant Porcum, & Græci, eadem ſignificatione Chæron ſive Delphaca. Uterinos etiam calculos, qui hoc genere minores ſunt vulgus Germanorum appellat. Minimam aliqui Corvinam aut Coryiolam dixere.

Deſcriptio. *Deſcriptio* ſi attendatur, Latior eſt, ſecundum Mutianum purpura, neque aſpero, neque rotundo ore, neque in angulos prodeunte roſtro, ſed ſimplice concha, utroque ſe latere colligente. Teſtam omnibus admodum duram eſſe vel inde agnoſcas, quod nunquam eam arroſam comperias. Tota intus candida eſt, foris colorum varietate inſignis, in diverſis conchis, politiſſima & æquabilis. Os ipſi eſt in ambitu denticulatum, inque ejus lateribus canales breves, per quos linguam egerit. Plura in Differentiis.

Uſum in quibuſdam concha ſola invenit. In pillulis de bedellio ad alvum ſtringendam reperitur: quamvis Monachi Meſues interpretes matrem per larum ſupponi jubeant. Turcæ & Cairi incolæ quomodo eis utantur, ſuperius diximus. Galli ad ſuſpendendas claves & conficienda cochlearia utuntur. Æthiopibus loco monetæ inſervit. Ideo in tanto apud eos precio, ut ſæpe aurum pro ea permutent, & ſæpe filios ſuos vendant. In Concha majore faciem ſculptam & pulchrè expreſſam ſe vidiſſe, Geſner. teſtatur.

Differentiæ. *Differentias* Concharum plurimas apud Rondeletium, Geſnerum & Aldrovandum invenies. Rondeletius quatuor habet.

Prior ovi figura, in teſtæ extremo utroque foramen habens, alterum cibi gratia parum prominens, alterum ad excrementa rejicienda. Remoram Mutiani eſſe credit.

Secunda, teſta eſt tenuiore & magis perſpicua, varia quoque, & pro maculis inſperſis lineolas habente, Concha ſimplice utrinque ſeſe colligente.

Tertia parte plana compreſſa magis eſt, maculis rotundis notata, durior ſecundo, colore candido.

Quarta, parte altera eſt in tumorem elata, in qua circulus aurei coloris. Alioqui tota foris eſt candida, intus cærulea.

Geſneri ruſſa major & minor non multum à Rondeletii abeunt. Illa nuſquam inniti poteſt niſi parte plana quæ candida eſt, ut intus quoque gibba, quæ hæmiſphærium conſtituit, ruſſa, maculis nigris diſtincta. Lævitate ita reſplendet, ut imagines reddat, ſed obſcurè. Minoris dorſum in ſummo varium eſt, albis, pallidis, & glaucis maculis. Pars interna candicat.

Aldrovandus, tredecim ſpecies, ſi non plures ponit, ex quibus *una* tota ex ruffo candicat, & maculis per totum dorſum oblongis & ferrugineis aſpergitur: alia luteſcebat primò & maculis purpureis ornabatur, in humido detenta pallidior evaſit, poſtquam ſuperioris corticis cuticulam exuiſſet. *Tertia* maculis per dorſum aterrimis rotundis & inæqualibus tingebatur. *Quarta* ſubpurpureis, amethyſtinis & cæruleis. *Reliquas* ibidem vide. Nos hic tres depingi curavimus. Quam Luſitani & Æthiopes Buzios dicunt, undiquaque alba eſt, niſi quod in dorſo lineæ binæ flavent, in ovalem ferè ſpeciem conjunctæ, & dorſum ipſum inæqualium quàm cæteris & gibboſum, ita ut illi quoque teſta incumbere poſſit, ſed obliquè. Pars interior è roſeo ad cæruleum redit.

Huc *Concham Perſicam* & *Penicillos* refero. Illa à loco nomen ſumſit. Eſt majore ſui parte rubicunda, cætera candida. Margaritas proferre proditur. Minor totacinericii coloris eſt. Tubulos teſtaceos *Penicillos* recentiorum nonnulli vocavere. Aldrov. l. 3. c. 84. Molli quadam & laxa ſubſtantia ſaxis alligantur, ita ut aquarum undis cedit & agitetur. Cum id carnoſum, quod nimirum intus latet, ſe exerit, frondem expandit, ſunt & in quibus vermes deliteſcunt, quorum ſex Icones hic damus.

HISTORIÆ NATURALIS DE EXANGUIBUS AQUATICIS.

LIBER IV.

De Zoophytis ſive Plant-animalibus.

Caput I.

De Urticis.

Tab. XVIII. *Aldrov. l. 4. c. 1.* Nomen.

Uartum Exanguium aquaticor. genus ſunt Zoophyta, quæ Ariſtoteles τὰ ἐπαμφοτερίζοντα φύτῳ ϗ ζώῳ, ſeu ambigentia plantæ & animali ut Budæus & Gaza vertunt, appellat.

Talia verò ſunt, *Urtica*, Pulmo marinus *Holothuria*, *Tethyia*, *Malum granatum*, *Fungus*, *Pyrus*, *Mentula marina*, *Penna marina*, *Uva marina*, *Malum inſanum marinum*, *&* *Manus marina.*

Urticæ, ab urendo Latinis dicuntur, quòd manum urere videantur, ſi ea tangantur. Græcis ἀκαλήφαι, ſeu quam ἀπολῦσαι τὴν ἀφὴν, id eſt, ſenſum corrumpentes, ſeu tanquam ἁπάλαι τῇ ἀφῇ id eſt, tactui molles ac lenes ſed per antiphraſin, aſperæ quippe ſunt, & infeſtæ, dicuntur. Vocantur & κνίδαι, ἀπὸ τοῦ κνίζειν, hoc eſt, δηγμὸν ϗ κνησμὸν τινὰ ἐμποιεῖν τῶν ἁπτομένων χέρσι, *morſum aut pruritum excitare tangentium manibus*: nec non μετρίδια, à ſimilitudine quàm cum muliebri pudendo habent: Colyzenæ quoque à modernis, quòd colis, id eſt, pedunculis ſuis, Polyporum more firmiter adhæreant. In Italia *flammæ maris*, apud Trottulam, *Carnes marinæ* dicuntur. Jovio urticæ & vertibuli haud ſine errore iidem ſunt.

Deſcriptio. *Ariſt. H. A. l. 8. c. 2. & l. 4. c. 6. Pli. H. N. l. 9. c. 45.* *Deſcriptionem* generalem ſi ſpectes, *Os* in medio habere, quod in majoribus evidentius eſſet prodidit. Ariſtoteles. Excrementa nulla in iis cernuntur, & hac re ſtirpibus ſunt ſimiles. Summa tenui fiſtula reddi, apud Plinium legimus.

Locus. *Ariſtot. H. A. l. 8. c. 2. Pli. H. N. l. 9. c. 45.* Diverſa diligunt *Loca*, & in variis generantur. Quædam enim nunquam abſolvuntur, ſed ſaxis ſemper adhærent, reliqua quæ vagantur, littoribus & planis locis gaudent. De ſaxo, quaſi de teſta vivunt, & prænatantes piſciculos excipiunt retinentque, Plinius carne veſci ſcripſit. Idem Urticis *gignendi* modus qui teſta incluſis: per rimas enim, & cavernas, & fauces ſaxorum oriuntur, ut tradit Philoſophus.

De *Natura* earum ita Plinius: Contrahit ergo ſe quam maximè rigens, & prænatante piſciculo, frontem ſuam ſpargit, complectenſque devorat. Aliàs marcenti ſimilis, & jactari ſe poſſe fluctu algæ viæ, contactos attritaque petræ ſcalpentes pruritum (Dalechampius legit, petras ſcalpentes ob pruritum) invadit. Eadem nocte pectines & Echinos perquirit: dum admoveri ſibi manum ſentit, colorem mutat & contrahitur. Tacta uredinem mittit, paulumque ſi fuit intervalli, abſconditur. Natura. *Plinius H. N. l. 9. c. 45.*

Uſus. Comedebatur olim, ut nunc etiam: quanquam Pythagoras aſtinere diſcipulos juſſerit, vel quòd Veneris ſtimulos afferre diceretur: vel quod Hecatæ ſacra eſſet. Ab Ariſtotele poſt æquinoctium hyemale magnopere laudatur. Hoc tempore plurimas ligneo veru transfixas, & aliquantulum aſſatas, primum ex ſale & aqua fervefaciunt: deinde farinâ conſpergunt, & ex oleo vel butyro in ſartagine frigunt. Secundum Xenocratem gratæ ſunt ori, ſed ſtomacho admodum inſuaves: (Diphylus tamen ἰυςομάχυς facit) ſed aſſatæ elixis accommodatiores. Alvum cient, urinamque magis movent. Cum paſſo aut vino mulſo facilè concoquuntur & excernuntur. *Medicinam* ſi attendas, ajunt in vino potas calculoſis prodeſſe, ut author eſt Galenus. Cum aceto ſcyllitico pſilothrum conſtituit. *Ariſtot. H. A. l. 4. c. 6.*

Differentiæ. *Ariſt. H. A. lib. 5. cap. 16. & l. 1. c. 1.* *Differentias* varias apud authores invenias. Ariſtoteli aliæ ſunt corpore parvo, quæ cibo aptiores: aliæ majuſculo duroque. Aliæ ſinuoſis adhærent quæ nunquam à ſaxis abſolvuntur: aliæ plana littora amant, quæ ſuis abjuncta ſedibus vagantur. Idem apud Athenæum habetur. Secundum Rondeletium, Aliæ ſaxis vel cuilibet rei alteri adhærent; aliæ minimè. Rurſus earum quæ ſaxis vel alteri rei hærent, alia perpetua ſtabilique ſede illic degunt, quæ ſunt Urtica parva in rimis ſaxorum latitans: *Ath. l. 3.*

latinans: quæ Purpuris & Buccinis adnascitur; quæ cinerea est, longisque cirris constans: Aliæ sedes mutant, & liberè per mare feruntur natantque, ut, purpurea urtica. Semper solutæ sunt, quas vulgò Potes appellant. *Parva*, juglandis magnitudinem vix superat. Tota carnosa est, cirros breves habet, contracta recti intestini extremum refert, colore vario est. Quædam enim cærulea, alia viridis, alia subnigra, sed punctis aliquot cæruleis vel flavis vel rubris notata. Græcis κολίκαινα dicitur. *Cenerem* à colore nomen sortita est. Tenuis est admodum, quia frondem magnam, id est, cirros multos habet, carnis parum. In Saxorum rimis vivit: comam semper explicatam habet, nec unquam contrahit.

Utraque scopulis littoralibus, & iis potissimum marinis tractibus qui ventorum impetum minus sentiunt, tam pertinaciter inhæret, ut nisi primo impetu divellatur, vix postea nisi in frusta concisa dirimi possit, adeò suas trichas arctissimè contrahit. *Purpurea*, seu Phœnicea, Rosa quibusdam, aliis Posterol, quòd contracta recti intestini extremum cum musculo sphinctere seu podicem referat, est primæ similis, nisi quòd frondem & longiorem & copiosiorem habet.

Purpuris & buccinis adnascens, partem exteriorem habet duram & rigidiusculam, spissioremque quàm in aliis urticis, cirros brevissimos in ambitu. In exterioribus ejus partibus filum longum deducitur purpureo colore, tam jucundo, tamque fluido infectum, ut cum precioso illo Purpuræ succo certet. Ideò hanc à cane Herculis demorsam fuisse Rondeletius credit. Datur & *in Lepade nata*, de qua Ferrantes Imperatus ita scripsit: In dorso esse sex rimas stellam æmulantes: in medio dorsi foveam parvam cum figura quadam inclusa Conchæ rhomboidi simili, sustinerique à lateribus lepadis mediante membrana continua, & cavitatem, quæ est in animali non habere aliud intermedium quàm membranam. A parte anteriore conspici fructum Lepadis instar penicilli pictoris in se revoluti.

Ad priores illas referri *Bellonii* possunt, quarum quædam rubro colore suffusa est, altera magis cærulea, granulis in gyrum circumsessa. Utraque marinum tuber *contracta* refert, *explicata* Cæsariem totum corpus rotundum ambientem: nam infinitis cirris, antennarum papilionibus, aut scarabæi crassitudine constat.

Huc etiam specta Aldrovandi *Contracta*, *Cinereæ Rondeletii congener*, quæ etiam saxis adnascitur, cirris tenuibus: *pilei ferè forma*, colore tota coccineo, excepta summitate, quæ est viridis, cum nigra rotundaque macula: & quæ ex *leporis marini genere*, coloris partim purpurei, partim albi.

Urtica soluta, seu *Potta marina* vulgi, quòd speciem quandam mulieris vulvæ repræsentet; Græcis Mongi, inhonesto etjam vocabulo, quòd, ut scribit Bellonius, partibus verendis admota, pruritum ac Venerem, imo etiam ampullas excitet, dicitur. Cum jacet, omaso similis est: cum erigitur, pulmo videtur, & adeò tanquam vitrea & lucida est, ut sine sectione interiora omnia videre possis. Suspensa, quandam Polypi imaginem gerit, nisi quod brachia tenuissima & crassissima habent. In partibus unde pedes oriuntur, quosdam meatus arenarum plenos Gyllius vidit. Formam supernè rotundam, infernè concavam refert Massarius, ut Conchæ videri possint; Cirros ex imo emittere admodum Polypi. *Aldrov. l. 4. c. 2.*

Duo hujus apud Rondeletium *genera*. Primum ita describit. Pars una veluti fungosa quædam massa, rotunda, cava, in medio perforato, purpurea veluti fasciola ambiente, pileum planè refert: altera parte Polyporum pedibus similis est. Octo enim pedes habet crassiusculos, extremis partibus quadratos, in acutum desinentes, nullas interiores partes distinctas habent. Corpore est adeò pellucido & splendido, ut oculos offundat. Ad eam magnitudinem accrescunt, ut pileos, quibus viatores uti solent, superent. *Differentiæ.*

Alterum, quatuor duntaxat pedes seu frondes habet, qui foliis acanthi comparari possunt, in altera parte lineæ stellatim disponuntur. Hujus generis illa quoque videtur, quam *Bellonius* ita descripsit: Mollis quidem & albus corpore cartilagineo, ac crystalli in morem pellucido, quod in mucorem facilè resolvitur. Gibbam habet instar dimidiatæ sphæræ figuram, glabram, pollicis crassitudine: cujus pars interna nervis rectis à medio incipientibus, quasi striis fulvi coloris in gyrum radiatur; quibus se diffundit & constringit: qua corporis commotione aquam concutit, & nunc in pronum, nunc in supinum effertur. Pinnarum vice pinnis tenuibus & ægrè conspicuis in orbem communitur, ut Lepus marinus. Cruciformes quoque cirros, striatos, crassos, in modum stellæ radiatos, numero quaternas, parte interna natationi accommodatos habet: quas ut exactè conspicias, erit in lebetem aquæ syncerioris cojiciendus: qui si supinus devolvatur, multas fissuras in radice cirrorum ostendet.

Os quoque habet parte prona situm, quo ea quæ venatur absorbet, in quem usum quatuor cirri ad ejus latera subjacent, coloris synopidis, quasi ejus branchiæ essent, vel intestina. Hinc fit, ut intuentibus pulmonem in mari pabulandi gratia divagantem, grandis videatur quasi pituitæ globus, qui

qui unicum tantum colorem referret, nisi rubris illis quatuor circulis sigillaretur, & ea cruce, qua interna pars striata est, distingueretur.

Ad primum genus referenda est *Urtica* soluta *Mathioli*, quam hic damus. In frusta divisa, ac in mare conjecta, vivit nihilominus ac movetur: extra mare exanimis apparet. Emortua in alto mari, ac in littus ejecta, transparentis glaciei similis est. Omnes pruritum in pudendis & uredinem in manibus movent, & acrimonia sua Venerem etinctam & sopitam excitant.

Caput II.

De Pulmone marino, & Holothuriis.

Tab. XIX. & XX. *Aldrov. l. 4. c. 3.* *Arist. H. A. l. 5. c. 15.* INter Testacea quidem Pulmonem marinum posuisse Aristoteles videtur: Plinius tamen inter Zoophyta recensuit; quem nos sequimur. *Pulmo marinus* dicitur ita vel à pulmonum nostrorum figura, vel ab eorundem substantia laxa, & molli, foraminulisque plena. Kiranidis interpres Cunnum marinum exponit, & sic pro Urtica soluta, sed falsò, sumere videtur.

Sanè decoctum pulmonis commendant Medici: at Urticæ substantia est nimis mollis, & pituitæ concretæ similis, qua in aquam abit; & nec in cinerem redigi, nec in aqua decoqui, corpore aliquo superstite potest.

Descriptio. *Plin. H. N. l. 8. c. 35.* *Descriptionem* ejus vix ex antiquis obtineas. Plinius per mari ferri ubi imminet tempestas, pluriumque dierum hyemem portendere scripsit: Ephesius verò non adhærere, sed absoluta esse, addidit. Commendantur ad pylos evellendos. In aceto putrefacto & mento asperfæ carnes, fugam illorum facere dicuntur. Cinis alligatus *Plin. H. N. l. 32. c. 10.* egregiè profluvia purgat. Decoctus verò in aqua, calculosis medetur. Lignum si eo confricetur, ardere videbitur, ut sua luce faculam quoque vincat. Rondeletius invenit substantiam quandam saxis hærentem, corio duro & nigro intectam, intus mollem fungosam & fistulosam aplysiarum modo. Vel, inquit, pulmo marinus dici potest, corpus quoddam rotundum, pilæ marinæ modo, virescens, foris substantia filtro simile, intus totum fistulosum, veluti spongia aplysia. In mari aqua plenum est & grave: extra mare in se concidit, & flaccescit: in saxorum rimis delitescit & inter algas.

Aldrov. l. 4 c. 4. *Holuthuriorum* nomen unde veniat, nescimus. Pauca etiam de iis veteres. Saxis soluta esse, sed immobilia, asperoque corio contegi. Rondeletius *duas* nobis *icones* exhibuit, cum his descriptionibus. Id genus, inquit, quod hic proponimus, altero extremo obtusum est & planum, in quo rosæ sculptam imaginem dicas, circa quam sunt acetabula. Inde parva appendix & mollis dependet. Pisculentum odorem resipit, nec minus ingratum & insuavem ac lepus marinus: altero extremo tenuius est; intus, partes omnes sunt indiscretæ. Altero extremo caput habere videtur rotundum, rugosum, quod aliquando dilatatur, aliquando constringitur. Sequitur corpus crassius, aculeis multis rigens: videtur in caudam deficere, ex cujus utraque parte duæ sunt appendices pedum pinnarumve loco, sed differentes. Superior enim strictior est, in ambitu incisa, in acutum desinens, ad quam à cervice producta est linea; altera latior ubique. Harum beneficio motum habere videtur, cujus prorsus expers est primum genus: quod aliquando acetabulis suis saxis hæret, sed solvitur.

Caput III.

De Tethyis.

TEthyia seu ut Plinius vult, Tetheæ, veteribus Græcis τήθεα, & τήθυα, modernis Spherdocles, à sphæra sine dubio; Adriatici sinus accolis spongiæ, quia cum premuntur, spongiarum instar, aquam foraminibus reddant; Tarentinis, propter formam & parvos quosdam anfractus verticilla; aliis à colore & tumore, seu quod nullis fibris, ut Tubera terrena niti crediderint, Tubera; quibusdam, quod callosa materia tegantur, Calli; nonnullis, sed falsò, idque ex comparatione patere potest, Urticæ vocantur. Gaza cum Holothuriis confundit, Eustathius & Homeri scholiastes τὰ τήθεα ab Ostreis non distinguunt. Nicander τὰ τήθη, patellas feras explicat. Tab. XIX. & XX. Nomen.

Aristoteles ita eas descripsit. Quæ Tethya sive callos speciali nomine à tegminis qualitate appellamus, naturam inter hæc genera (Testatorum) peculiarem sortiri notum est. Iis enim solis corpus toto tegumento includitur, cujus durities inter testam & corium est: quamobrem more prædurі bubuli tergoris secatur. Adheret id genus saxis sua testa. Duo à se invicem distantia foramina habet, admodum exigua, & visum vix patientia, quibus humorem accipit & reddit. Excrementum enim nullum in eo spectatur, quale in cæteris Ostreis, vel Echinæum, vel quod papaver vocatur. Dissecanti ea tibi primum occurret membrana nervosa Carnaceo corpori obducta. Descriptio. *Arist. H. A. l. 4. c. 2.*

Hac

Hac enim, corpulentum tethyi continetur: idque à cæteris omnibus dissimile; suo in genere omnibus similis ejusmodi caro. Hæret hoc duobus locis & membranæ & corio ab latere: quaque hæret utraque parte pressius est: quibus partibus tendit ad meatus ipsos, qui protinus per ipsum calicem extrorsum ducunt: atque hac emittit, atque exigit tum cibum, tum humorem, perinde atque si hic os sit, ille autem exitus excrementi. Atque horum alter crassior est, alter tenuior. Intus autem in parte utraque sinus dissepti, continua re pusilla quadam. In eorum altero humor inest. Cæterarum partium, quæ vel instrumenti nomine vel officio sensuum, ac ne excrementa quidem cujusquam modi qualia in aliis sunt, quicquam habent. Et hæc quidem Aristoteles. His addit Rondeletius; non solum petris, sed & Ostreorum testis affixa esse, & in illis veluti duros tumores cerni. Ovi, addit, figura sunt aliquantò longiore. Testa extra fusca, inæqualis, rigida, intus argentea, lævis. Tethyor. caro membrana alia alba involuta ventriculi formam refert, rotundam scilicet & oblongam, meatus crassior & amplior gulæ proportione respondet: alter minor podice. Colore uterque est rutilo vel ruffo, reliquum corpus croceum.

Locus. In Ægypto nulla inveniuntur. In Smyrna præstantissima. In Oceano ad Gallicum littus sunt frequentia, Parisiisque in foro piscario sæpe Ostreorum testis adhærentia visuntur. Signantur etiam in cavernis saxorum: maximè verò in cœno & littoribus, quæ phyco algave marina abundant. Inveniuntur & in musco marino, aut aliis in herbis foliisve marinis. Unde Plinius. Tetheæ inveniuntur sugentes in foliis marinis, seu potius scopulis. Hinc Eustathius τήθη dicta conjicit à verbo θῶ, quod significat θηλάζω quod & pro lactare & sugere accipitur. Fungorum verius sunt generis quàm piscium: & quia nullum viscus intus habent sed carnem uniformem, nihil de animalis natura habere videtur.

Motus. Motum & sensum qui illis inest ab interno provenire, cum multa Conchylia & Crustacea intus habeant, à quibus motus provenit, Plinius author est.

Usus. Rubra cibo sunt idonea: pallida verò aut sublutea amarulenta Massarius prodidit. Xenocrates plurimum dare alimenti tradit, coriaque maximè eorum non confici.

Medicinam si attendamus, torminibus & inflationibus succurrere, & tenesmum dissolvere renumque vitia; in cibo sumpto lateris dolores lenire, apud Plinium habemus. Conferunt etiam ischiadicis ventrique superiori una cum ruta: item cachecticis, quorum corpus macie conficitur cum ruta & melle.

Differentiæ. Aldrov. l. 4. c. 5. Quantum ad *Differentias* & species quatuor Aldrovandus posuit. *Prima* parte externo & interno pyri formam æmulatur, & colore est cinereo: ablataque cuticula substantia apparet densa poris exiguis, vixque visibilibus referta, per quos aqua attrahitur, & per universum corpus distribuitur. Duo grandiora habet foramina, unum oblongum; alterum rotundum; hoc alvo, illud ori respondere videtur. In his quandoque conspiciuntur Scyllari, Cancelli, & alia crustacea; item trochi, turbines & Ostracoderma.

Altera est figura mali, foraminibus duobus; rotundo, quod majus est; oblongo, quod minus. In eo Scyllarus continebatur, quæ totum ferè illius foraminis continebat intervallum. Cauda erat revoluta

Tertia figura est inæquali, tuberosa: foramine uno oblongo majore, quod in opposita erat parte minore. In eo continebatur Purpura, proportione magnitudinis Tethyi, ut etiam exterius corium penetraret.

Quarta, figura est rotunda sed inferius compressa: foramen habet tam exiguum, ut vix conspici possit: Intus, crustaceum aliquod; ut in partis superioris foramine conspicitur.

CAPUT IV.

De Mentula marina.

Tab. XX. Aldrov. l. 4. c. 7. Nomen. MEntula marina Numenio πέος, fortè παρὰ τὸ σπείρειν τὰ τέκνα; aliis fortè Holothurium, à θορνύεσθαι libidini operam dare, θόρος genituram significat; hinc Rondeletii altera Holothuriorum species virilis genitalis speciem pro se fert; quibusdam Halesurion, quasi ἁλὸς οὐρά, marina cauda, Apuleio veretillum. dicitur. Albertus cujusdam ostrei meminit, cujus species una virgam, altera vulvam præ se ferret. Moderni Græci Psoli vocarunt.

Descriptio. A Bellonio ita describitur: Exangue maris purgamentum est: solutum vagatur. Sed ea ejus natura, ut à piscibus aliis minimè tentetur, neque à quoquam in cibo expectatur. Littorale est neque alibi reperitur, quàm ubi Patellæ, Ricini, & vertibula degunt. Genitale ex hoc dicitur, quod teres sit, pedem longum, & mediocris brachii crassitudine: Distendit se & contrahit hirudinis in morem. Unde ei & nomen inditum est. Quin etiam ruffi coloris est, Iners, nec nisi serpendo incedit, aspectu toroso, Nymphææ radicis similitudine. Semper ad ima sidit: nunquam natat: contrectatumque in seipsum contrahitur, ac cornu duritiem habet, vixque acuta cuspide pertundi potest: alioqui permolle dum sua sponte movetur, suas promuscides quan-

quando vult, exerit, atque ita conſtringit, ut ex pedali longitudine vix ſex digitos longum appareant. Acetabulis quæ in promuſcidibus habet, lapidibus hæret; in quibus pluſquam quatuor millia nonnunquam annumeres. Ex anteriore autem capitis parte rurſus crinitas emittit, veluti arbuſculas acetabulis plenas; quibus quicquid palpat, ad os adducit, quod tam amplum aperit, ut vel integram conchulam admittat: veſcitur enim omni conchyliorum genere. Ejus recrementa viſcida ſunt ac lenta, albiſſima, copioſa, quæ tandem indurantur, ut cum fidibus de duritia nervea certare poſſint. Os in gyrum oſſiculis, dentatum habet, præterea nullis oſſibus alibi præditum. Ab ore gula in ſtomachum differtur, quomodo in Erinaceo marino dictum eſt; reliqua ut inteſtina circumponuntur in gyrum, quæ vix obſervari poſſunt.

Differentiæ. Rondeletius duas ſpecies facit. *Una* coria duro conſtat. Dum vivit intumeſcit & diſtenditur: flacceſcit poſt mortem. Partes internæ indiſcretæ ſunt. *Altera* ex teſta ſpiſſa, dura, cartilaginea, perſpicua & rugoſa conſtat.

Geſnerus duas quoque à Sittardo accepit. *Prior* maſſa quædam informis erat, retrorſum ubi craſſior altiorque veluti cornu parvum, rugoſum, extendebatur: oppoſita pars humilior, in glande, foramen rubicundi coloris oſtendit. *Altera* Epipetrum dictum, informis quoque, inæqualis, & tuberoſa, multis acetabulis compacta, colore partim nigricans, partim rubeſcens & albicans alicubi erat.

Caput V.

De Malo Granato, Fungo, Pyro, Penna marina, Uva marina, Cucumere marino, Malo inſano, & Manu marina.

Tab.XX. **M***Alum granatum*, *Fungus marinus*, *& Pyrum* à figura nomen ſortita ſunt. Illud ejuſdem eſt cum Punico coloris. Iſtc cærulei; hoc ejuſdem ferè.

Penna marina eſt pennis magnis quæ in pileis geſtare ſolent, perquam ſimilis. Piſcatores Itali ob extremitatis alterius ſimilitudinem *Mentulam alatam* vocant. Eſt enim ea pars præputio, id eſt, glandi ſimilis, altera verò parte pennam refert. Pars illa craſſior, quæ glandis ſpecie eſt, rimas aliquot habet, quales ſunt branchiarum rimæ in galeis. Quæ pennam repræſentat, feſtucis tenuibus conſtat, quæ alumini ſciſſili ſimiles ſunt: iis, ſubſtantia alia quadam tenera innititur. Noctu maximè ſplendet, ſtellæ modo, ob candorem & lævorem. Pennam marinam *aliam* rubentem, linea per medium caulem alba, fronde ſimili ferè, ſed parte altera, quæ fronde caret longiore, ſimplici; nulla cum glande diſſimilitudine.

Uvæ marinæ facit & Plinius mentionem dum ſcribit: Rerum quidem non ſolum animalium ſimulachra mari ineſſe, licet intelligere intuentibus, Uvam, Gladium, Serras. Eſt autem oblonga quædam & informis maſſa, ex uno pediculo dependens. Partes internæ indiſcretæ ſunt, inter quas aliquando reperiuntur glandulæ parvæ. In vino putrefacta vini tædium adfert, ut Plinius prodidit.

Malum inſanum marinum, & *Manus marima*, à ſimilitudine quoque nomen obtinuere.

Cucumis, digiti eſt craſſitudine & longitudine, tuberculis aliquot aſperſis veluti in Cucumere terreſtri parvo. Partes internas indiſcretas habet.

INDEX

INDEX

IN

HISTORIAM DE EXANGUIBUS AQUATICIS.

A.

ARatu pinima pag. 26.	T. 9
Aſtacus fluviatilis 15.	2. & 4
marinus communis 13.	2
major 15.	3
minor 15.	3
Aſtacus parvus marinus Rond. 14.	2
ſupinus	3

B.

BAlani 49.	15
Buccinum 33.	10

C.

CAmmarus ſ. Aſtacus fluviatilis 15.	2. & 3
Cancri in genere 19.	25
ſpecie 20.	4. & 5.
Cancer marinus 20.	4. & 5
Majas 20.	6
Eques 22.	5
Cordis figura 22.	7
Flavus undulatus Rondel. 22.	6
Fluviatilis 23.	3. & 4
Leo ſ. Elephantus Plinii dictus 14.	2
Cancer brachychelos 22.	6
Macrochylos 22.	6
Cancer maximus Guaja Apara 25.	9
Congener brachychelo 23.	6
Cancri parvi 23.	7
Cancellus 24.	7
Chama 42.	14
Charara Una 25.	9
Ciecie Ete 25.	9
Ciri Apoa 26.	9
Cochleæ 36.	12
Conchylium 35.	11. & 13
Conchæ 41.	13
Concha Venerea 52.	17
Perſica 53.	17
Cruſtata 11. 19.	
Cucumis marinus 58.	20
Cunuru 25.	9.

E.

EChinus marinus 39.	51

F.

FUngus marinus 58.	77

G.

GUaja Apara cancer maximus 25.	32
Guaja alia ſpecies 26.	32
alia ſpecies	32
Guanhumi 26.	
Guaricuru 27.	36

H.

HOlothurium 56.	75

L.

LEo ſ. Elephantus Plinii 14.	2. & 4
Lepas 51.	16. & 17
Lepus marinus 9.	1
Locuſta 12.	2
Loligo major pag. 8.	T. 1
minor 8.	

M.

MAllum Granatum 58.	20
Inſanum Marinum 58.	20
Manus marina 58.	20
Maracoani 26.	9
Mentula marina 57.	20
Molluſca 3.	
Murex 34.	10. 11
Muſculi 47.	15
Mytuli 48.	15

N.

NAutilus 30.	10
Nerita 36.	11

O.

OStreæ 44.	14
Ova Sepiarum	1

P.

PAgurus 21.	5. 6
Paranacare 27.	9
Patella 51.	16. 17
Pectines 46.	14
Penicilli 53.	17
Penna marina 58.	20
Pholades 49.	15
Pinna 50.	16
Polypus 4.	1
Potiquiquiya 26.	9
Pulmo marinus 56.	19
Purpura 31.	10
Pyrum 58.	20

S.

SEpia 7.	1
Sepiola	1
Solen maſc. 50.	15
fœmina 50.	15
Squilla in genere 16.	4
ſpecie 17.	4
Squilla lata 17.	4
gibba ſ. Crangone 17.	4
parva 18.	4
Mantis 18.	4

T.

TAmaruguacu 26.	
Tellinæ 48.	15
Teſtacea 28. 29.	
Tethyja 56.	19
Trochi 36.	11
Turbines 29. 30. 36.	11

V.

UCa Una 26.	9
Urticæ 54.	18
Uva marina 58.	20

Z.

ZOophyta 3. 54.	18

ADMO-

ADMONITIO

Ad Bibliopegum, quo quævis Tabula loco ſuo ſit inſerenda.

Tabula I.	Pagina 4
II.	12
III.	15
IV.	16
V.	19
VI.	21
VII.	24
VIII.	25
IX.	25
X.	30
XI.	36
XII.	37
XIII.	40
XIV.	45
XV.	50
XVI.	52
XVII.	52
XVIII.	54
XIX.	56
XX.	57

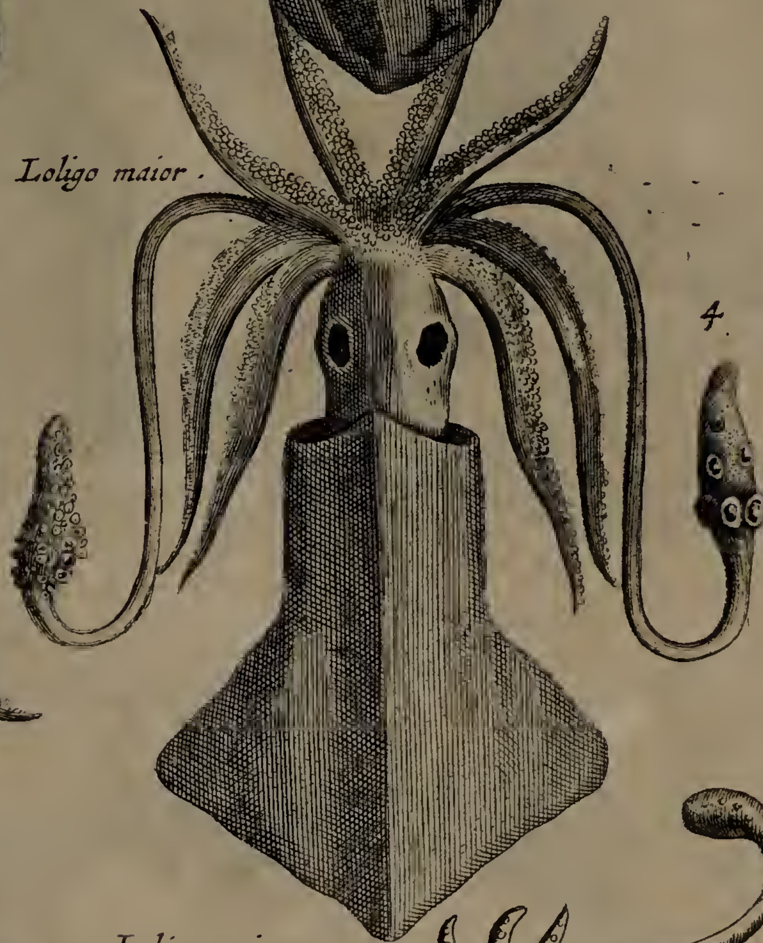

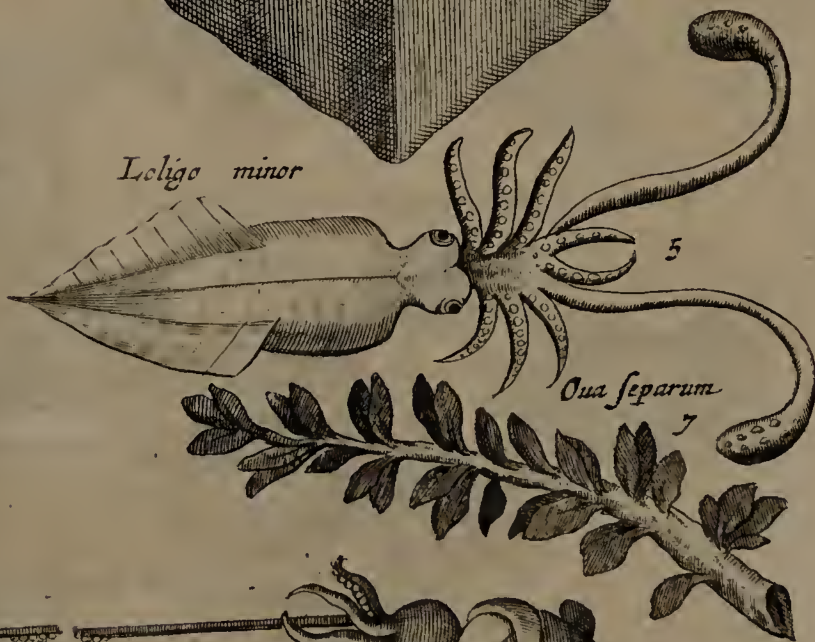
Tab. I.

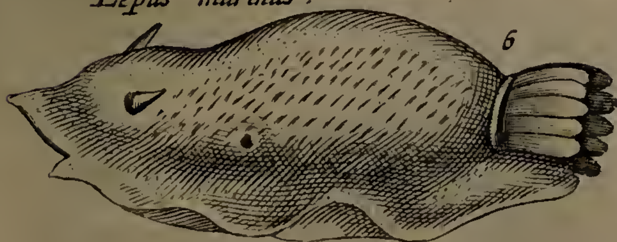

Polypus
1

Sepia
2

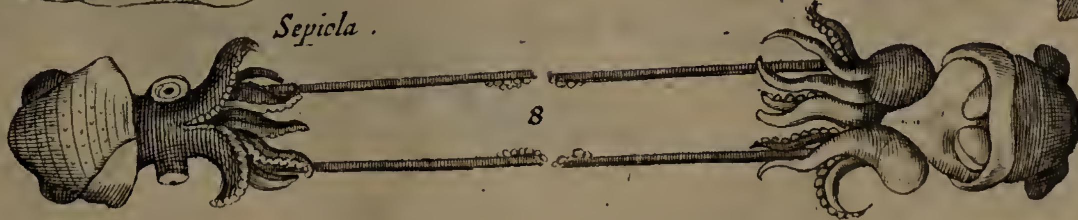

Sepia supina
3

Loligo maior
4

Loligo minor
5

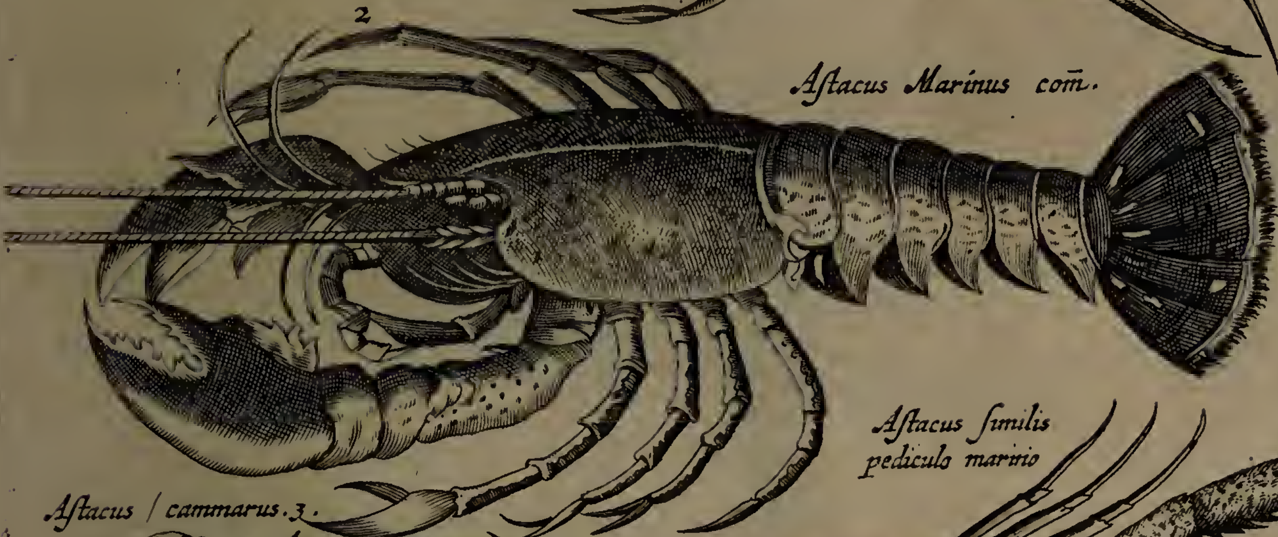

Lepus marinus
6

Oua separum
7

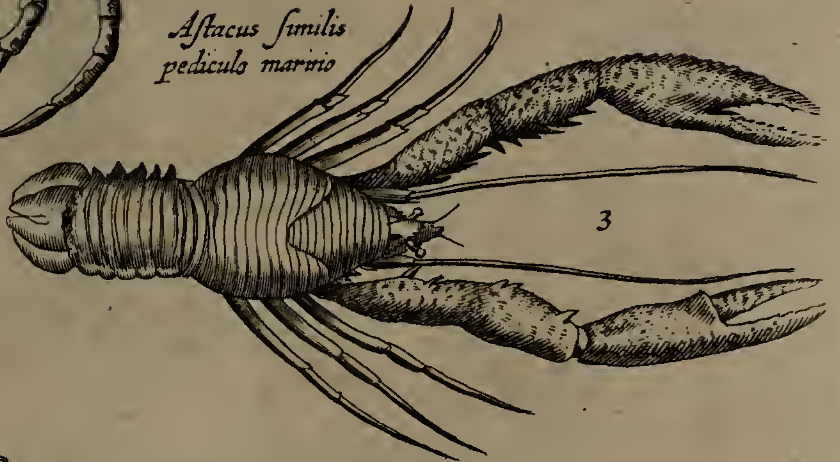

Sepiola
8

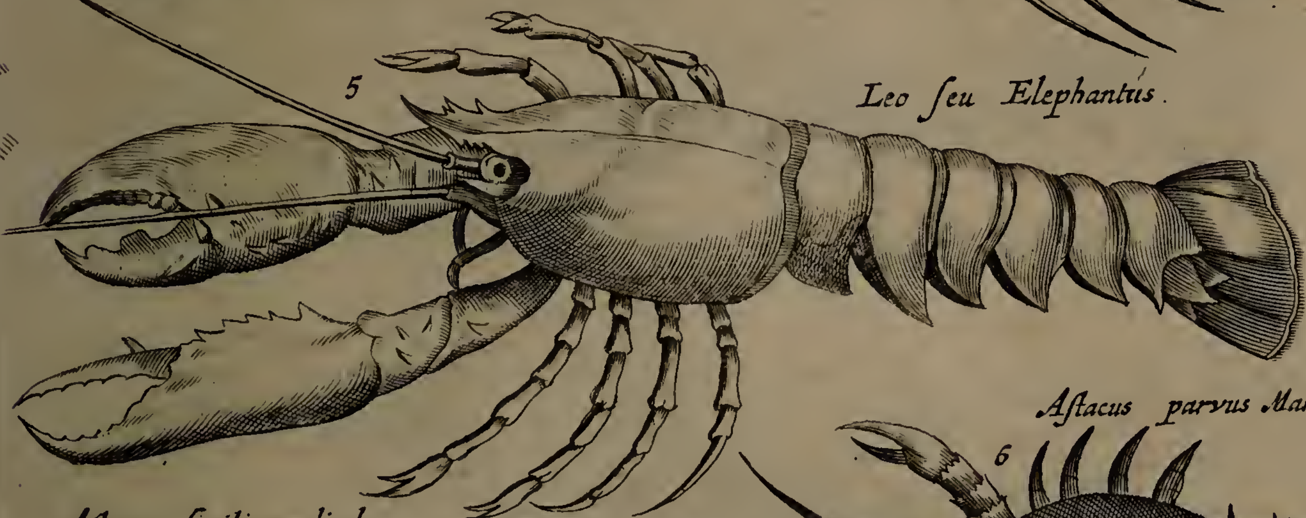
Tab. II.

Locusta Marina Carabus
1

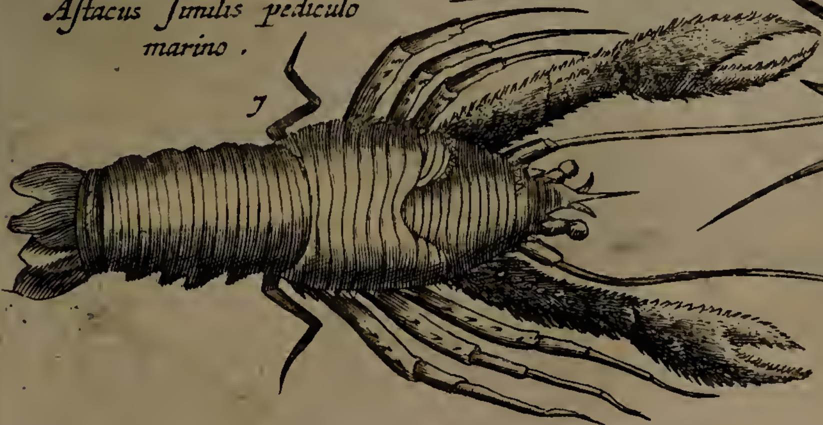

2
Astacus Marinus com.

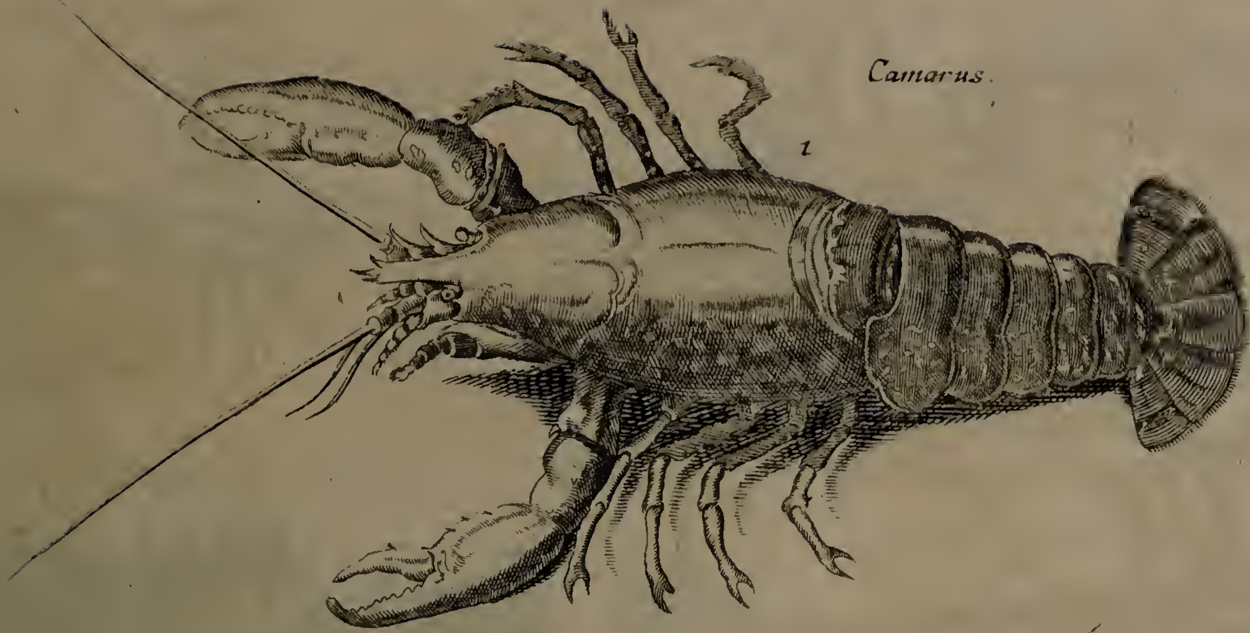

Astacus / cammarus. 3.
4

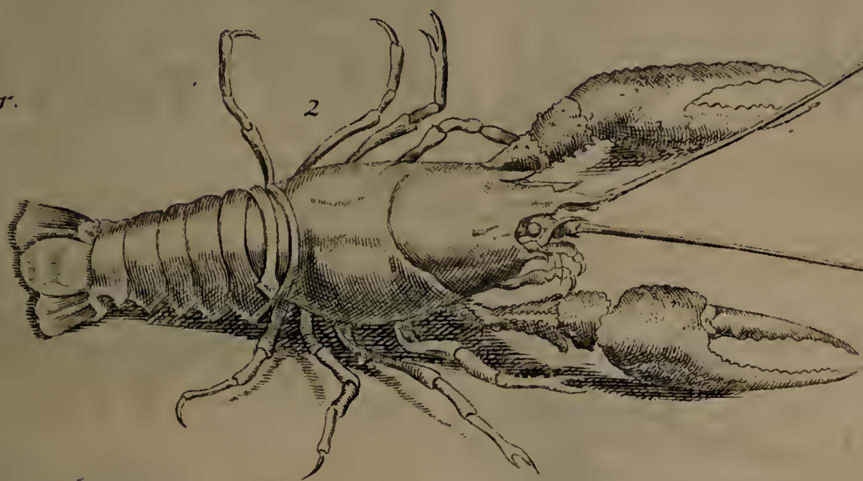

Astacus similis pediculo marino
3

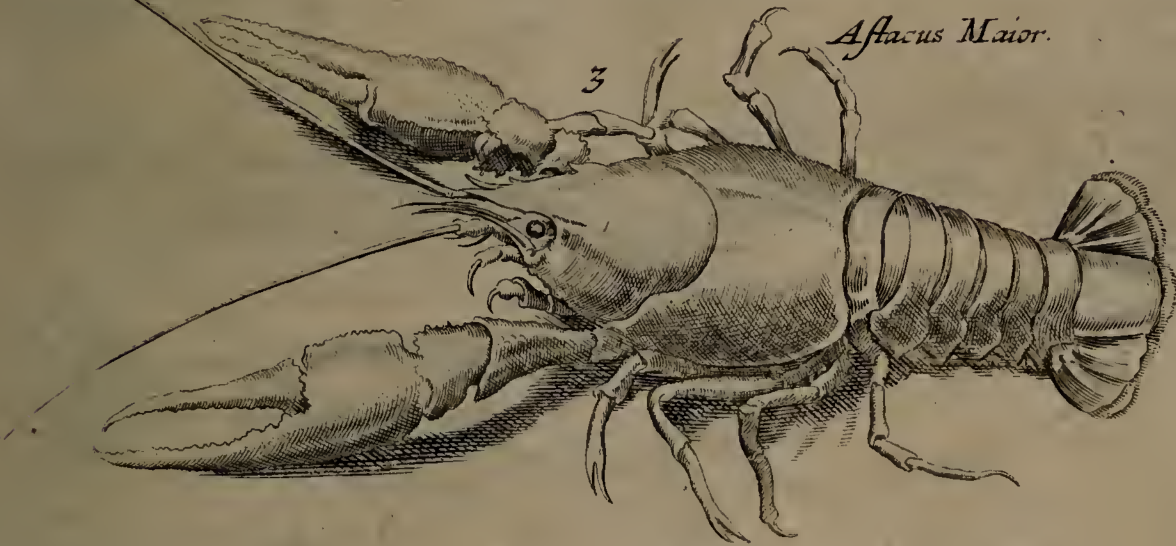

5
Leo seu Elephantus.

Astacus parvus Marinus.
6

Astacus similis pediculo marino.
7

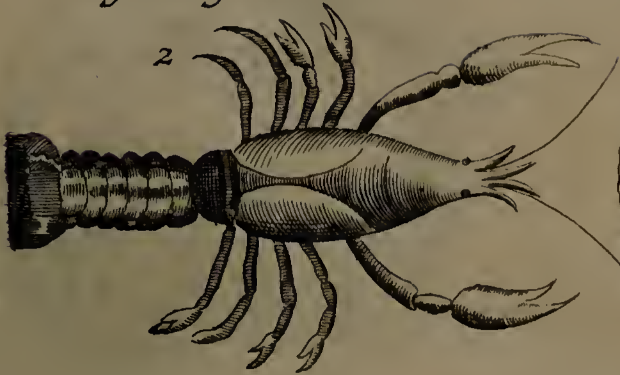

Camarus.
1

Aſtacus Minor.
2

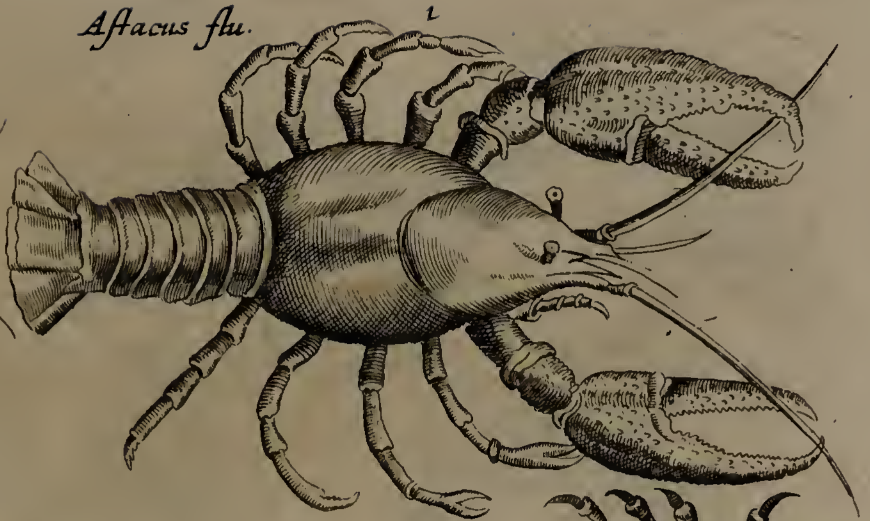

Aſtacus Maior.
3

Aſtacus ſupinus.
4

Astacus fluuialius.

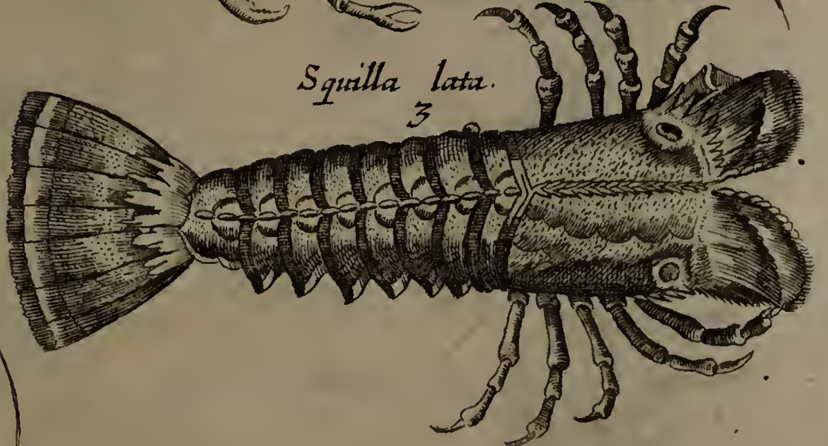
Astacus flu.

Squilla lata Rondel.

Squilla lata.

Carangon seu Carangon Rondel.

Squilla parua.

Squilla gibba.

Squilla Vrsa minor.

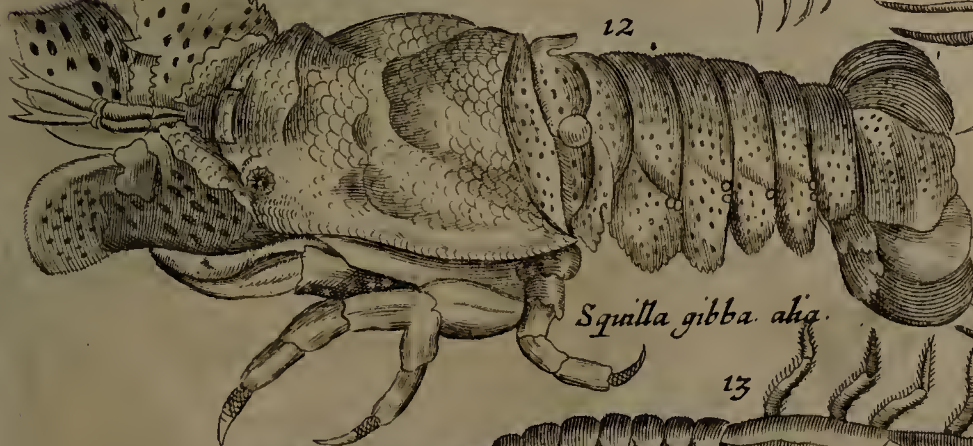
Squilla mantis.

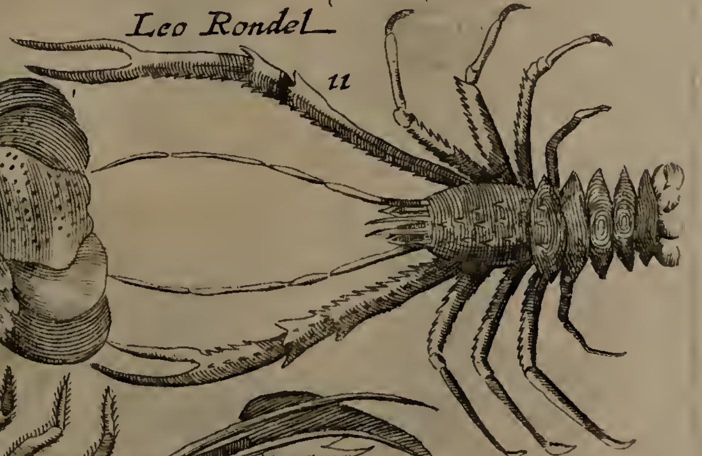
Squilla.

Squilla lata

Leo Rondel.

Squilla gibba alia.

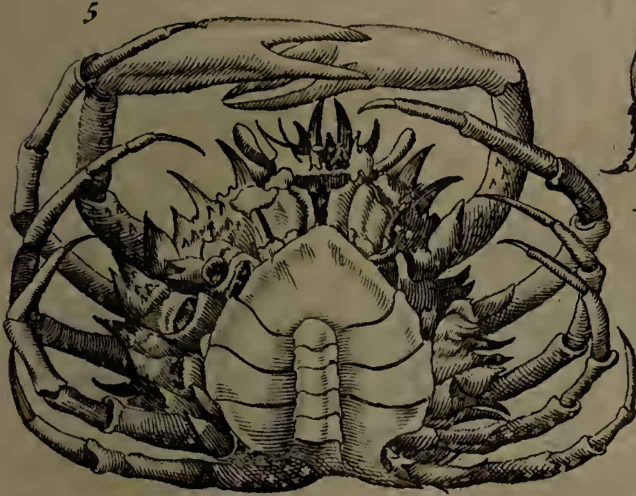
Tab. V

Cancer marinus 2

Tamaru Guacu 1

Cancer Heracleoticus Rondel 4

Cancer Anonij- mus Rondel 3

Cancer mari. 5

Hippocarcinus 6

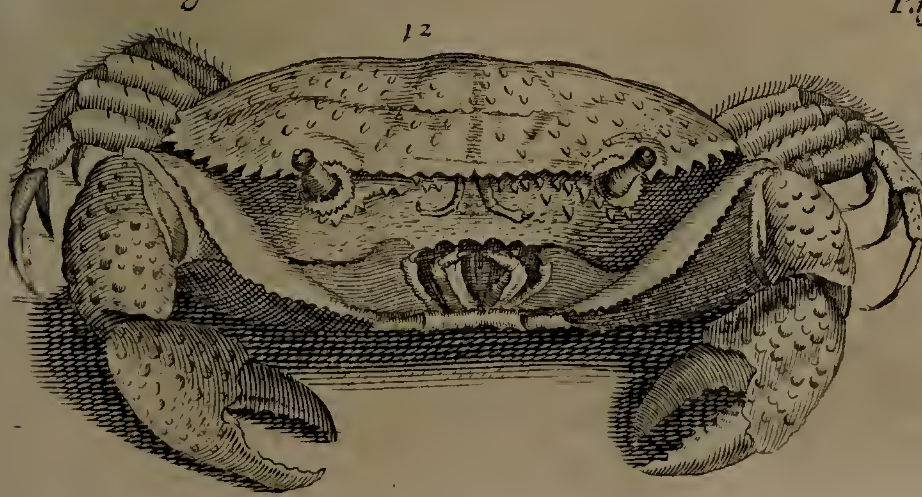

Cancer Heracleoticus alter 7

Cancer 8

Cancer Heracleoticus

Cancer 11

Cancer Rondel 10

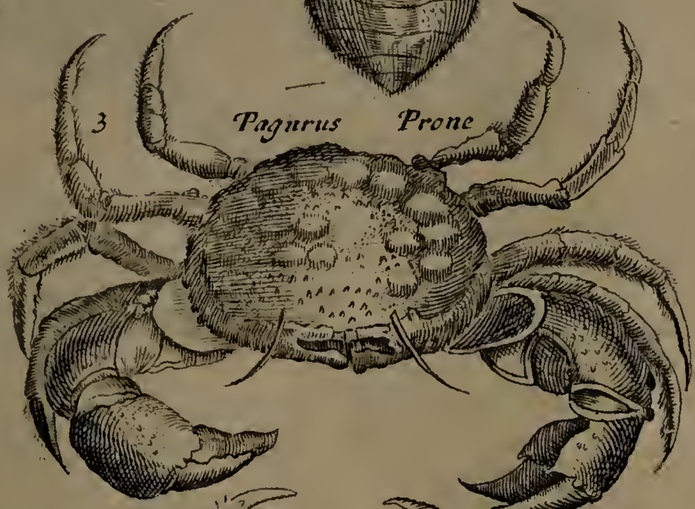

Pagurus masc 12

Pagurus fœm 13

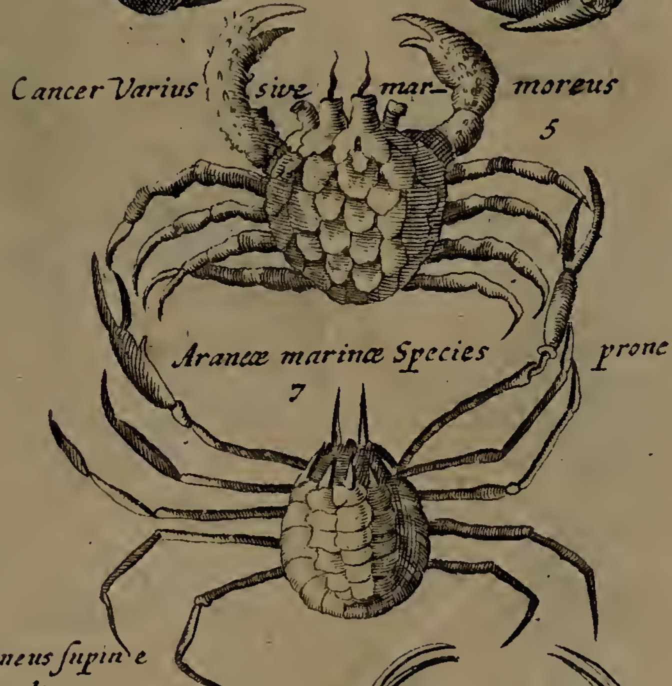

Cancer mas
2

Pagurus
ſœmina
1

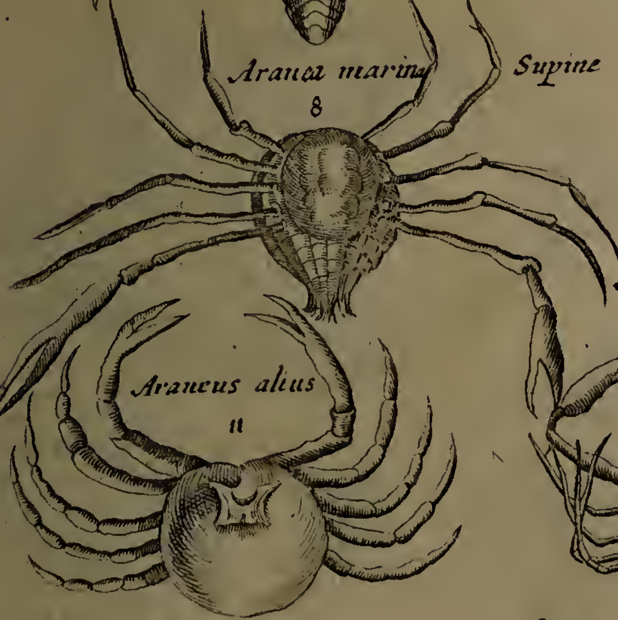

Pagurus Supine
4

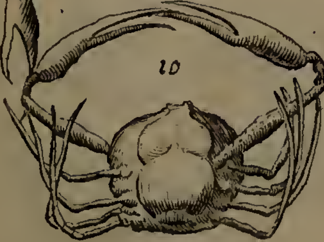

3
Pagurus Prone

Cancer ſlauus sive Undulatus
6

Cancer Varius sive marmoreus
5

Araneæ marinæ Species
7
prone

Aranea marina
8
Supine

Araneus ſupine
alius
10

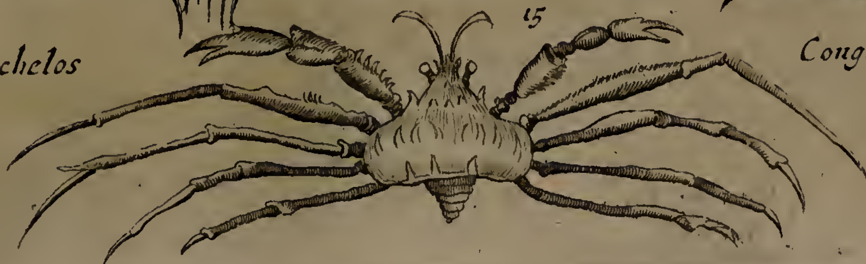

Araneus alius
11

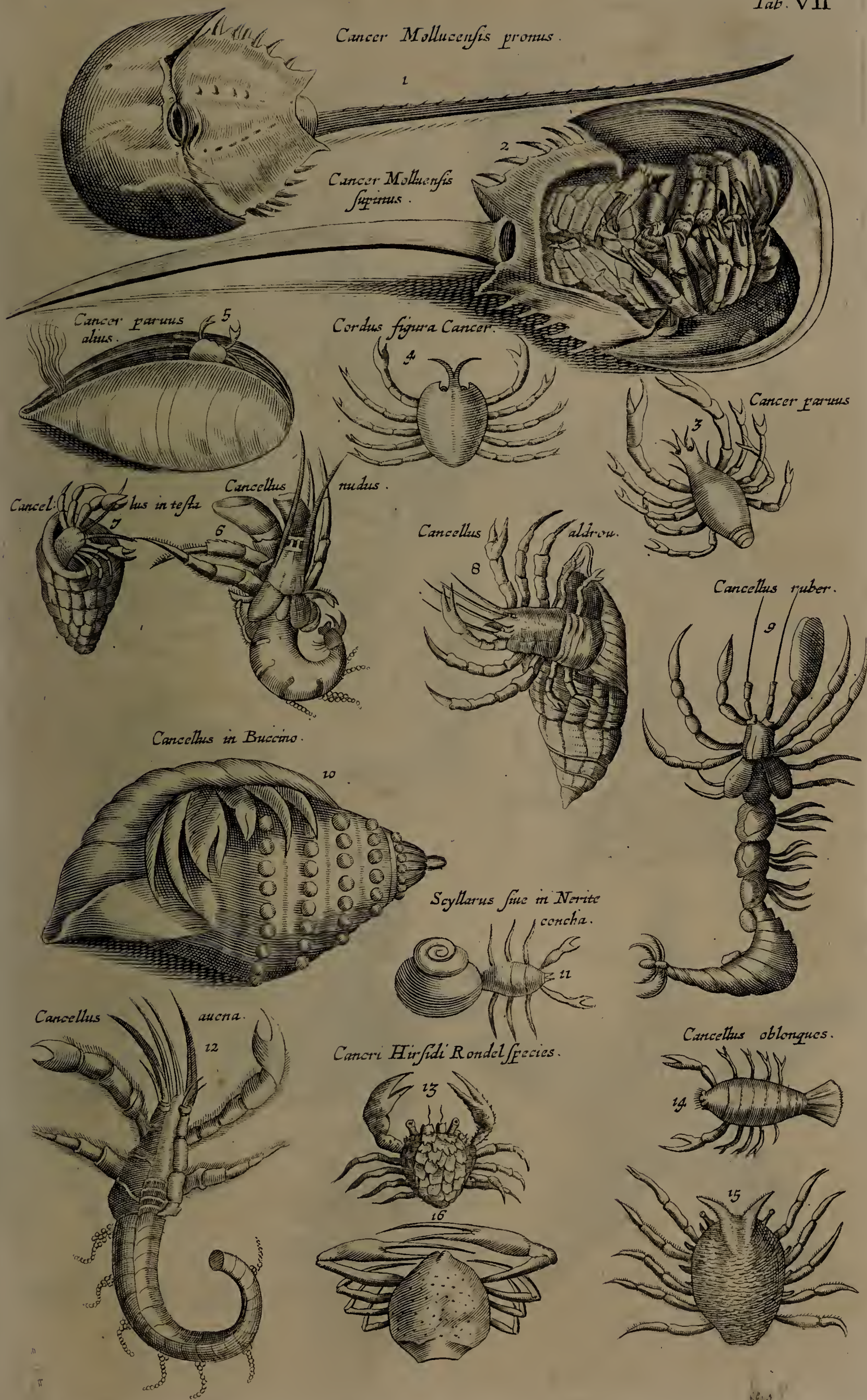

Araneus Cruſtae
9
prone

Cancer minut
14

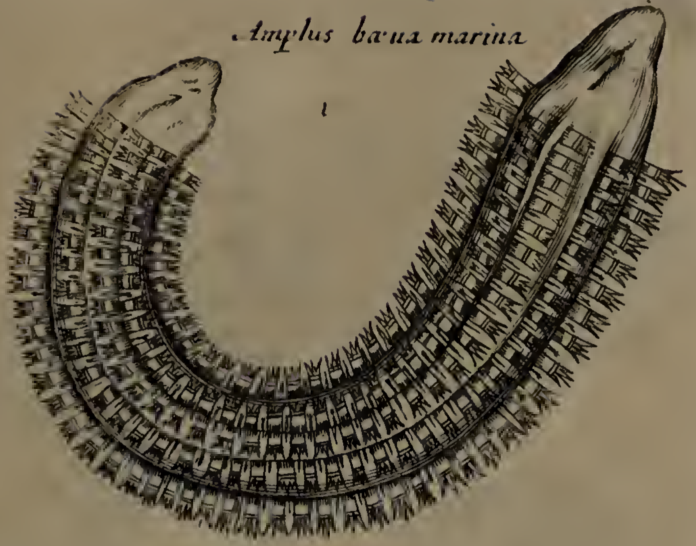

Cancer minutior
13

Cancer brachÿochelos Rondel
12

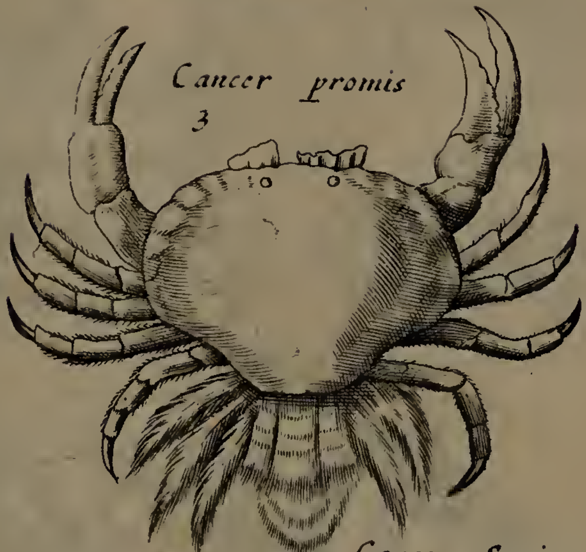

Cancer brachÿochelos
15
Congener

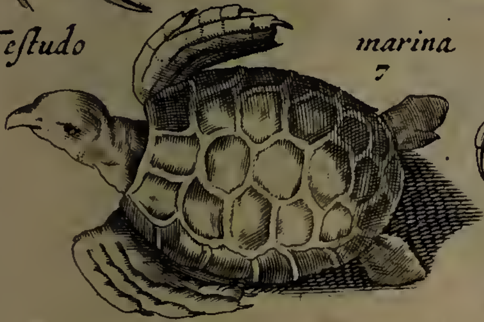

Cancer Mollucensis pronus.
1
2
Cancer Molluensis supinus.
Cancer paruus alius.
5
Cordus figura Cancer.
4
Cancer paruus
3
Cancel: lus in testa
7
Cancellus nudus.
6
Cancellus aldrou.
8
Cancellus ruber.
9
Cancellus in Buccino.
10
Scyllarus siue in Nerite concha.
11
Cancellus auena.
12
Canceri Hirsidi Rondel species.
13
Cancellus oblonques.
14
15
16

Cancer Heracleoticus lursus prone
2

Amplus bava marina
1

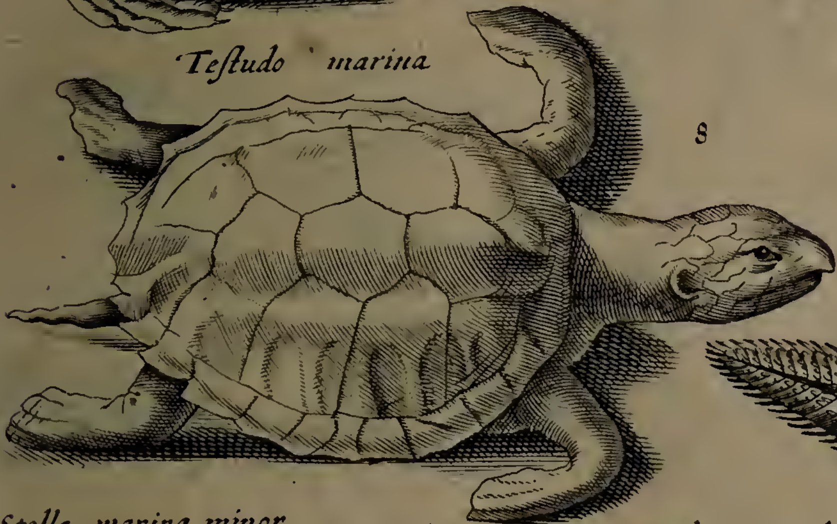

Cancer Heracleotus lursu- tus sup ine
4

Cancer promis
3

Testudo marina
7

Crabon
6

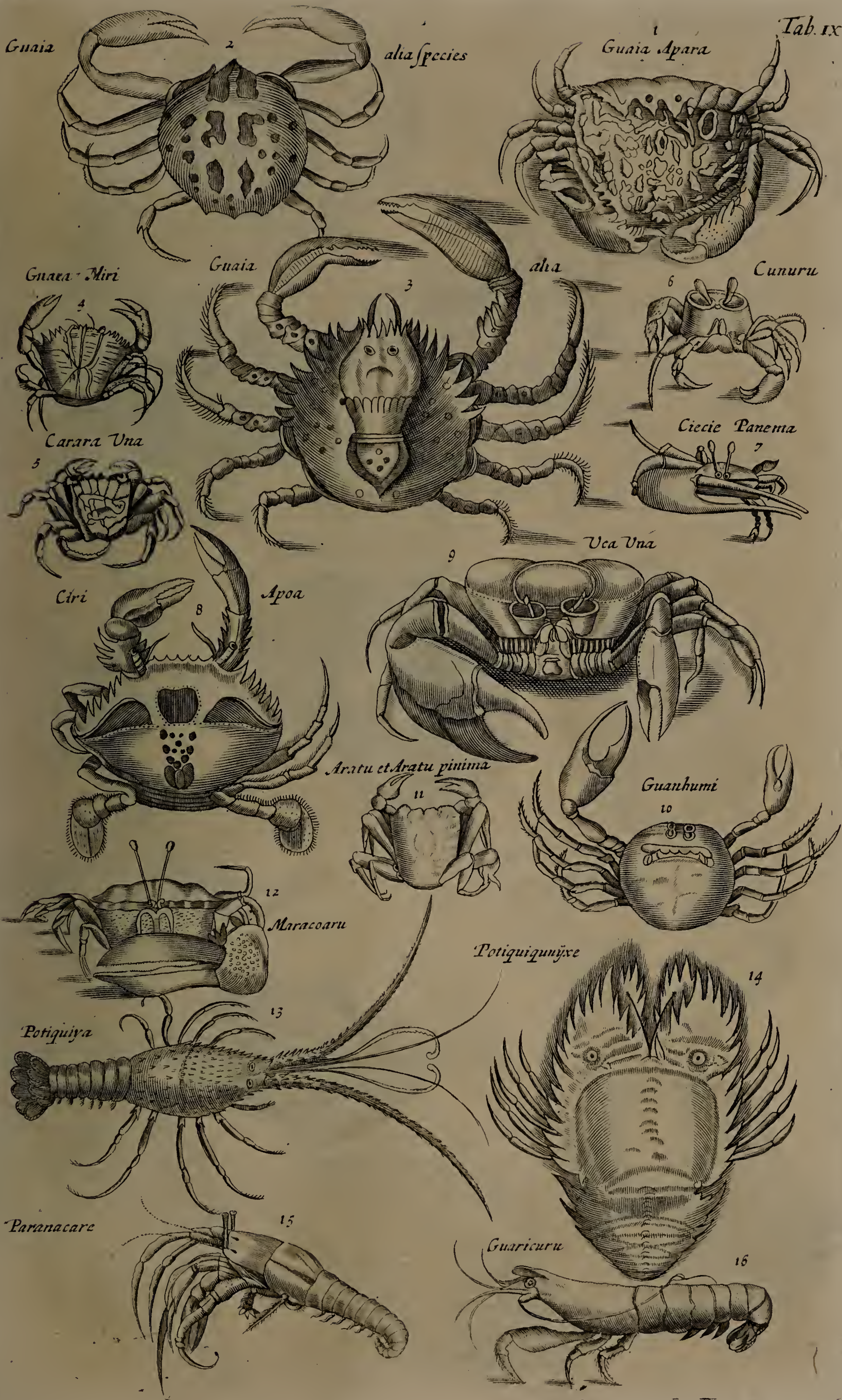

Cancer Supine
5

Testudo marina
8

Stella marina major
9

Stella marina minor
11

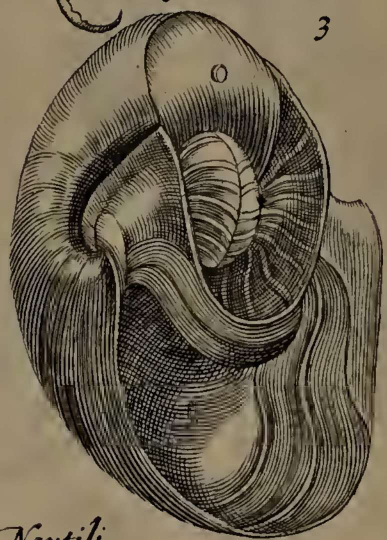

Stella marina trodocim radis
10

Tab. IX
Guaia
2
alia species
1
Guaia Apara
Guaca-Miri
4
Guaia
3
alia
6
Cunuru
Carara Una
5
Ciecie Panema
7
Uca Una
9
Ciri
8
Apoa
Aratu et Aratu pinima
11
Guanhumi
10
12
Maracoaru
Potiquiquiyxe
14
13
Potiquiya
Paranacare
15
Guaricuru
16

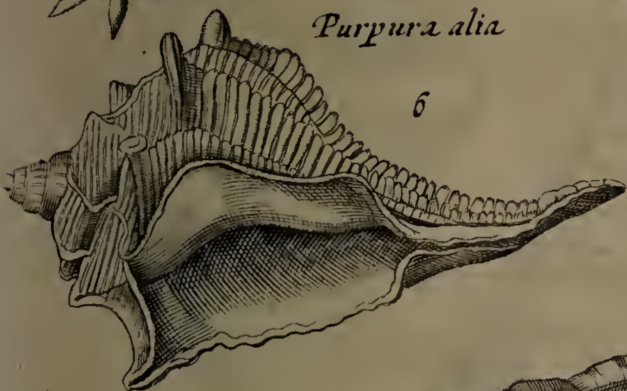

Nautilus
2

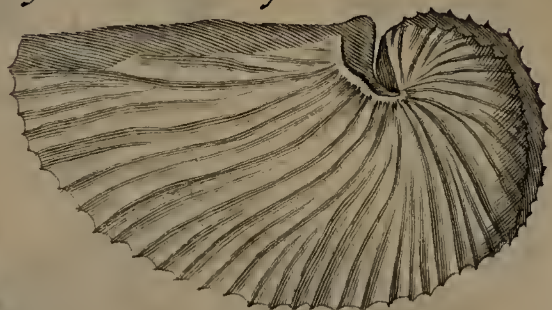

Polypus
1

Nautili Structura
4

Testa Nautili
3

Purpura
5

Purpura alia
6

Testa Nautili
7

Buccina
8

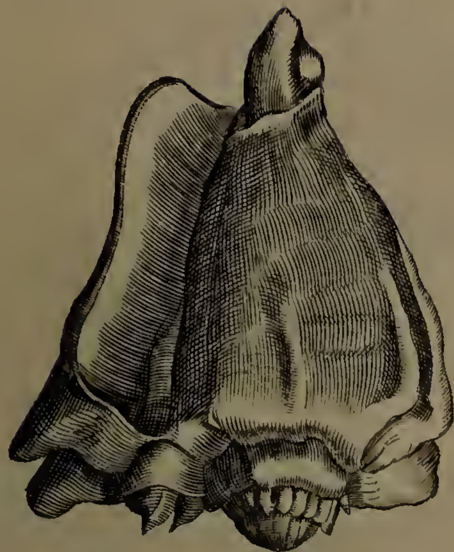

Cochlea rugosæ
9

Murex aculeatus
10

4
Strombus magnus

Tab. XI

Aporrhais

Murex Orientalis

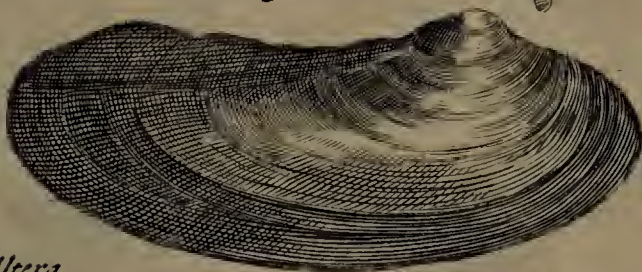
Murex marmoreus Rond

Murex Coracoides

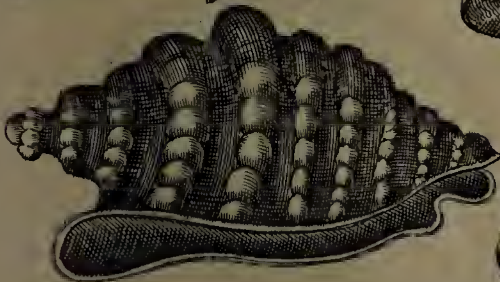

Concha Longu. Roudel

Concha Altera

Coucha Echionata cruda

Concha Indica polita

Turbiues

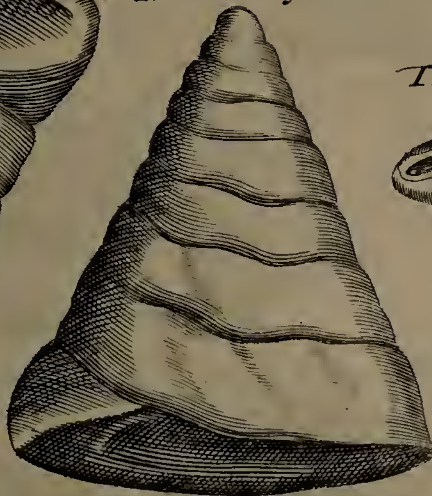

Trochus Magnus

Trochus Pyramidalis

Trochi

Trochi

Turbo Magnus

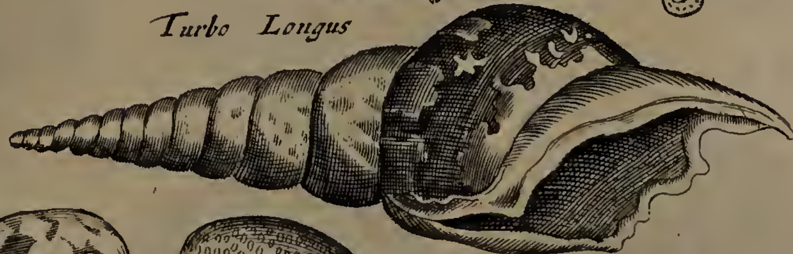
Nerita Rond

Nerites

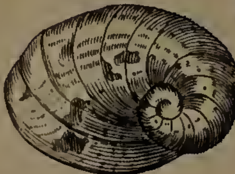

Turbo Longus

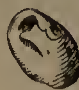
Nerites

Nerites

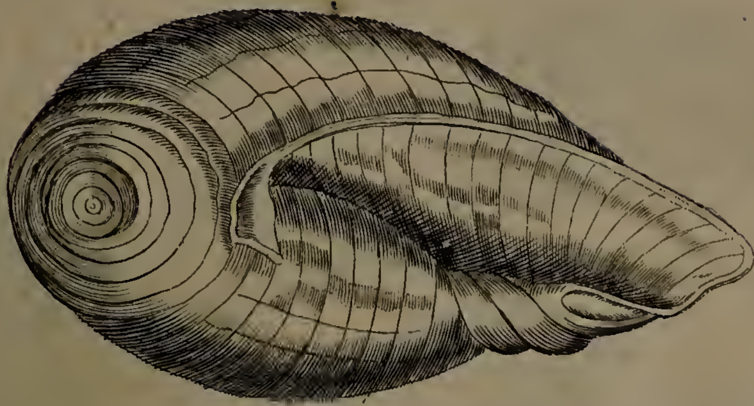

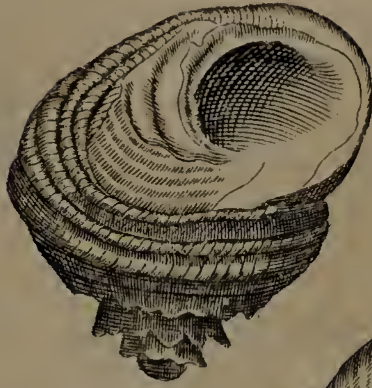

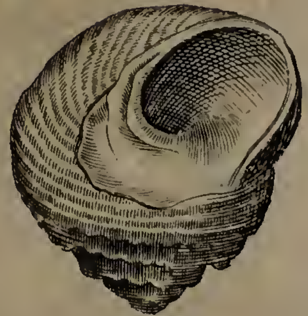
Cochlea rugosa et umbilicata

Cochlea caelata

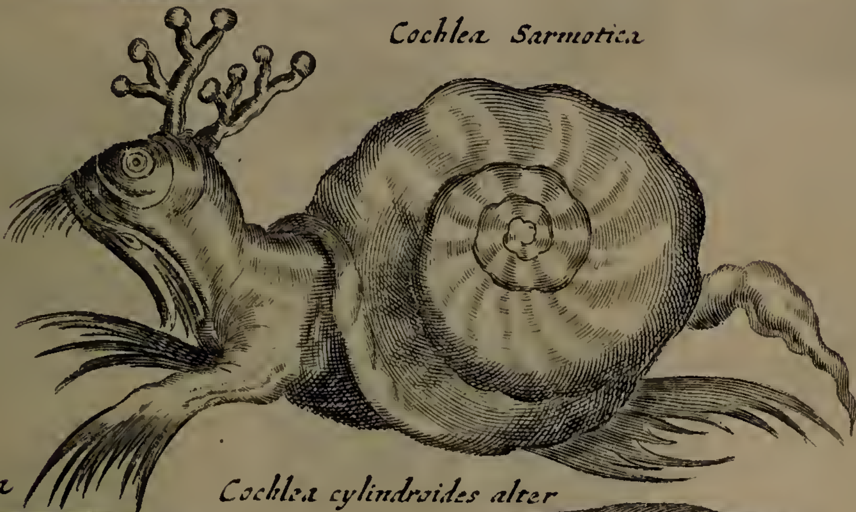

Cochlea caelata cum suo operculo

Cochlea Sarmotica

Cochlea olearia

Cochlea cylindroides alter

Cochlea cylindroides prior

Cochlea Echinophera Rond.

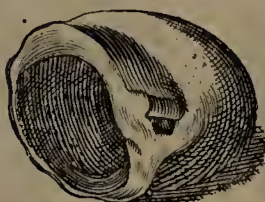
Limax Marinus

Cochleae oper: culum

Cochleae operculum

Cochlea depressa

Echinus Spatagus et Brissus

Echinus spoliatus a suis spinis

Echinus integer

Echinus idem in duas Partes dissectus

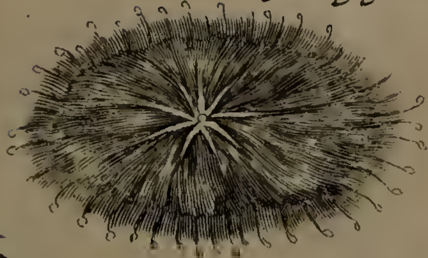

Echinometra amethestini coloris

Echinus marinus ferrugigeus

Echini quintum genus Rond.

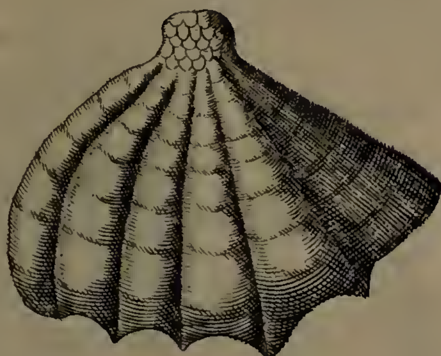
Echini species oblonga aperta

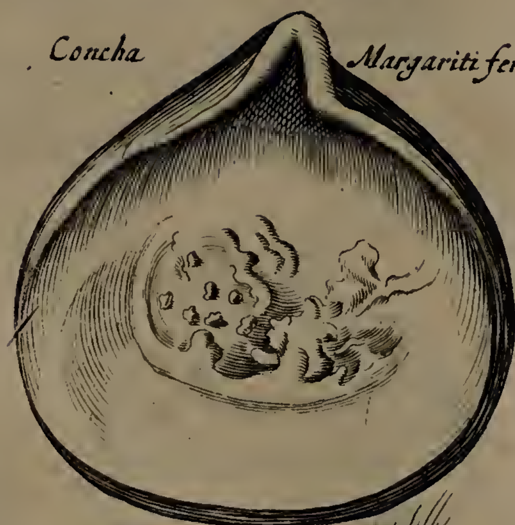
Echinometra Aldrou.

Concha imbricata Rond.

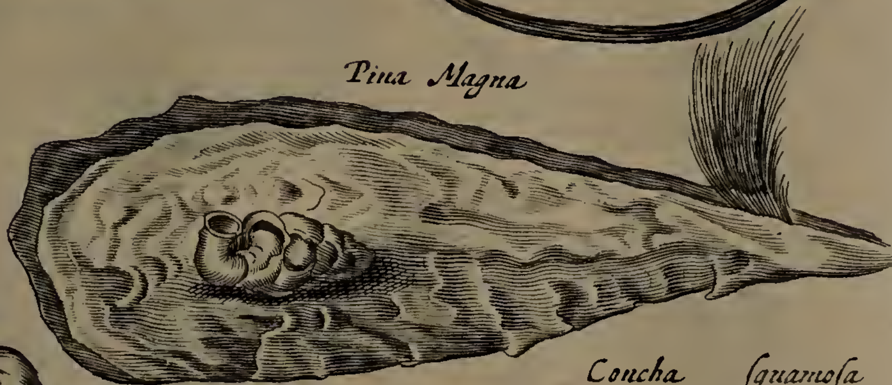
Concha Margaritifera

Concha Echinata

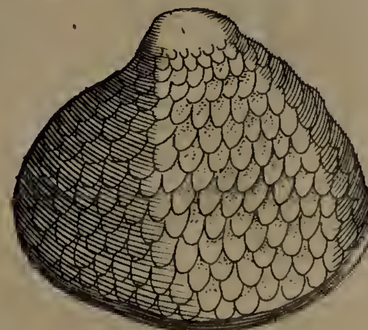
Pina Magna

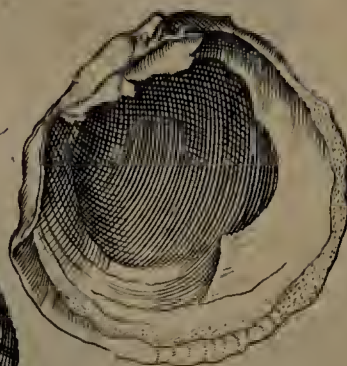
Concha Tridachnes

Concha squamosa

Concha Pictorum

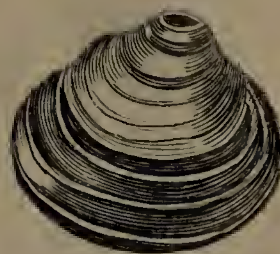

Concha coraллina

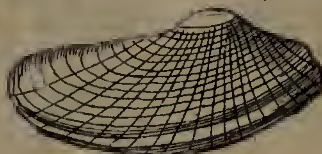
Concha rugata

Concha Faselata

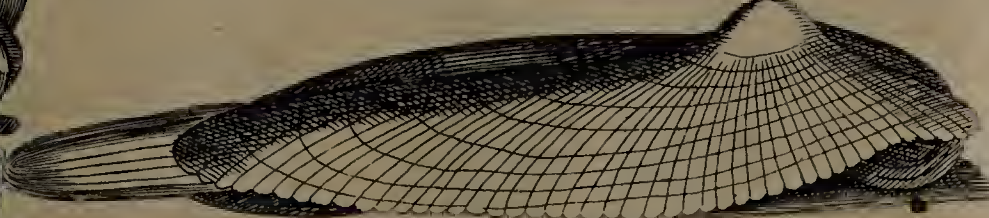
Concha Longa

Concha tenus lesta

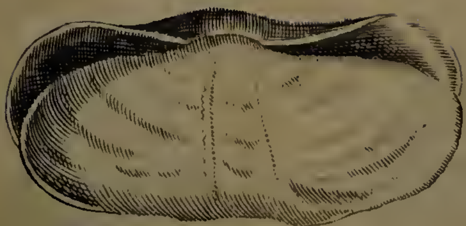

Concha vera cum animali

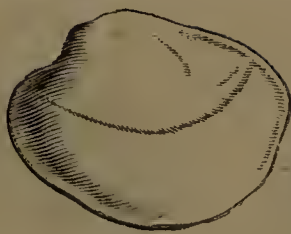

Tab. XIIII.

Chama nigra Rond

Chama Lævis Rond

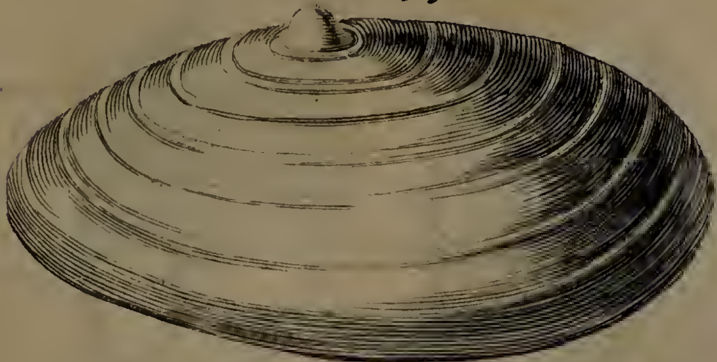
Chama aspera Bellon

Chama Peloris

Chama Glycÿ meridis

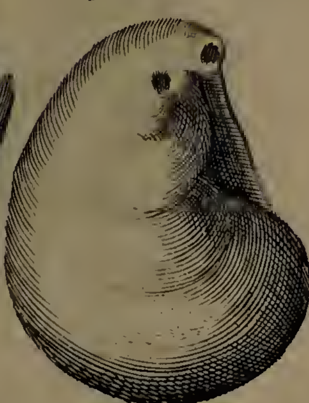
Ostrea gaidero yoda

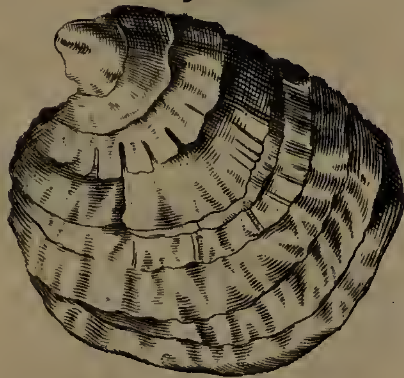
Ostrea sylvestris Rond

Ostrea marina Rond

Ostrea marina

Spondÿlis Aldrou

Spondÿlus Aldro

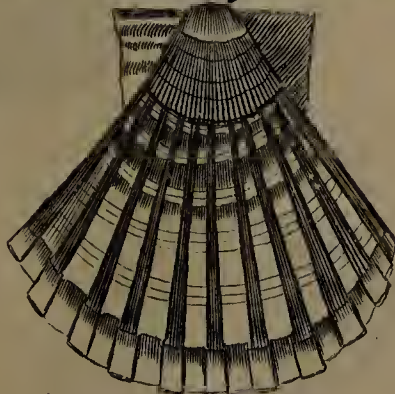

Pecten minor caitanzus cum anurali

Pecten Versuotor

Pecten

Pectunculi

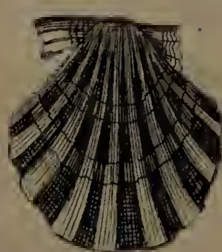

Pectines ali Aldrou

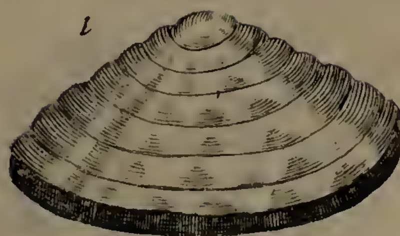

Pecten asper

Musculi Aldron
3

Musculi Rondel
2

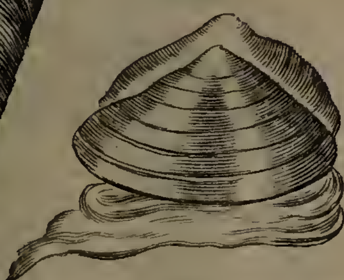

Musculus
1

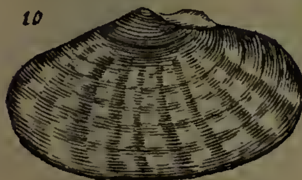

Mijtuli oblongi
5

4

Mijtulus niger cum strijs flauis
6

Tellina
7

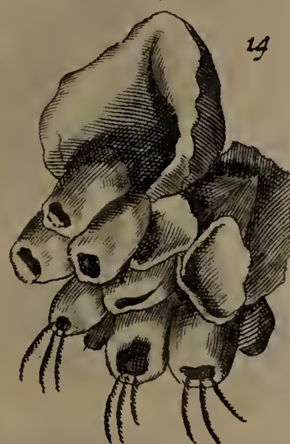

Tellina 8
Tellinæ cum dentalibus
9

Tellinæ Cohaerentes
10

Tellinæ congeneres
11

Balanus marina.
12

Balanus alius
13

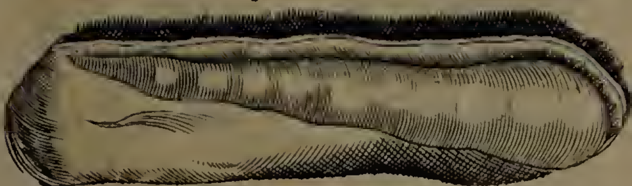

Balani rubei
14

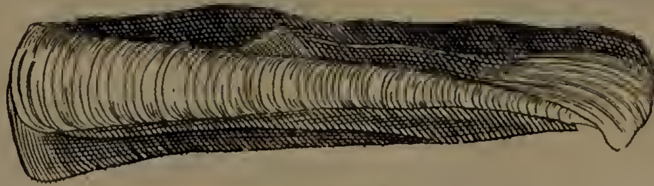

Balani Gygantis
15

Balani siue Polycipedes
16

Pholas Aldrovandi
19
Pholas
18

Pholas concha alia
22

Solen fæmina Rond 21

Solen mascul Rond
20

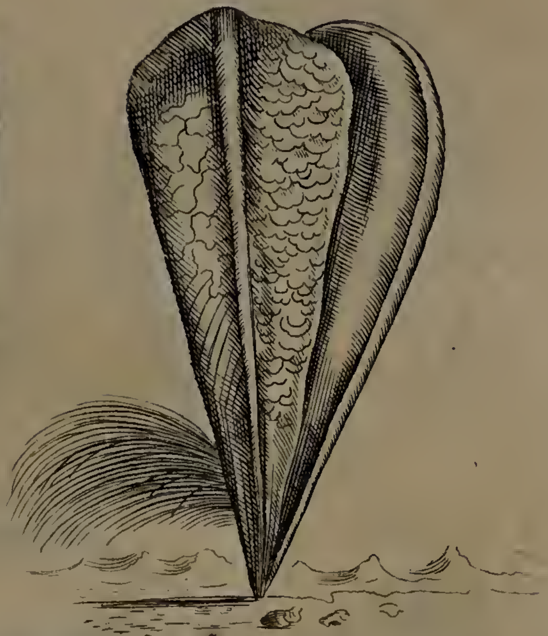
Pinna alia

Pinna Perna minor

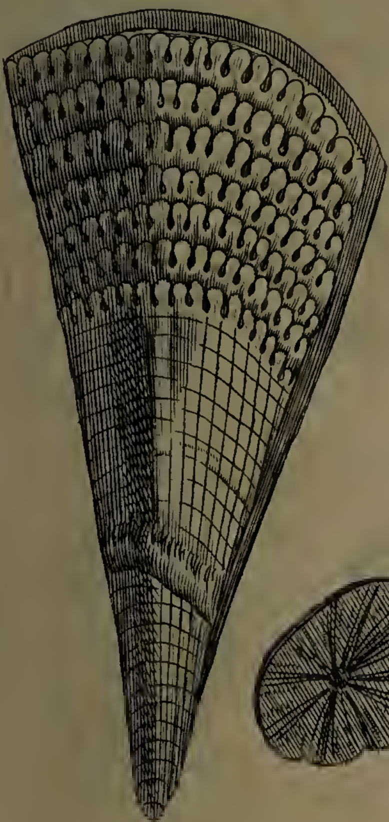
Pinna Magna Rond

Pinna alia

Pinna aculeata Aldrou

Pinna s. Perna Major

Pinna parna Rond

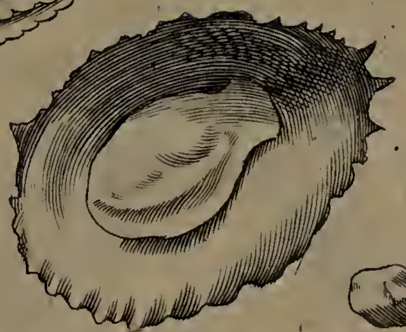

Pinna alia cum tubere adnato

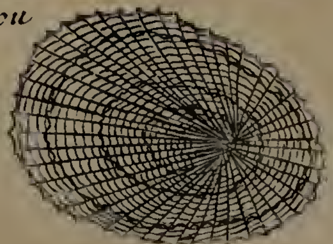
Patellæ diversæ

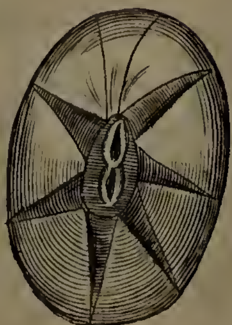

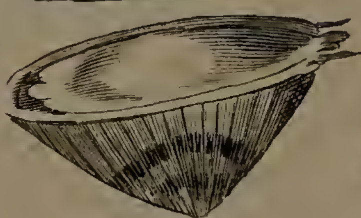

Patellæ Aldrou

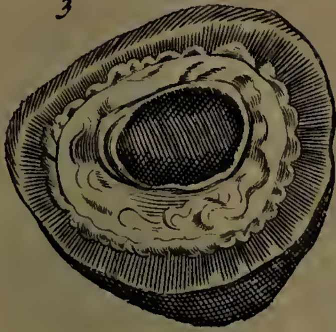

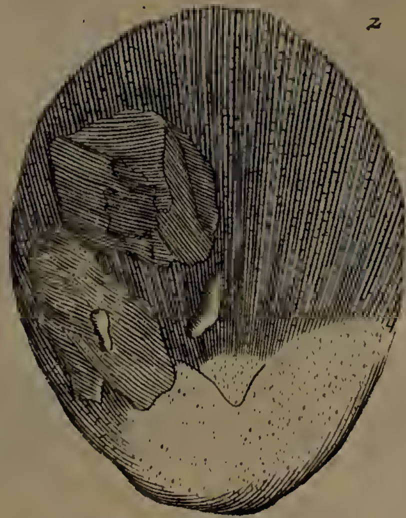
Lepas siue Patella Bellon. 3

Patella Cypria Major striata n. 1

Patella Cypria Major non striata n. 2

Patellæ feræ siue Aures marinæ 5 4

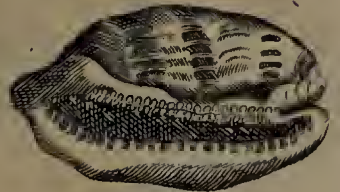

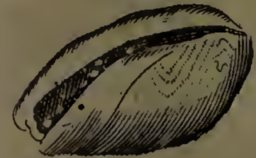
Concha Venerea Zoograph.

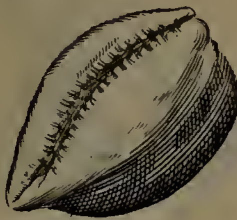
Concha Venerea

Concharume venerear: um Speciebus

Concha ven Rond.

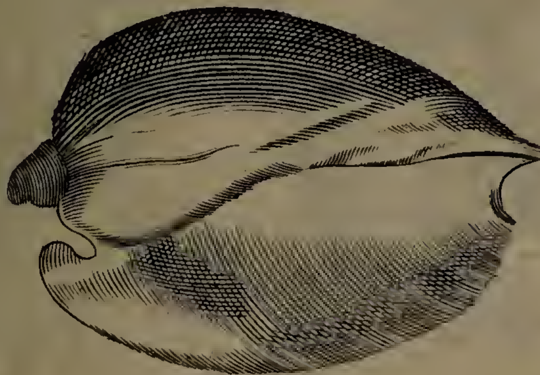
Concha Persica Major

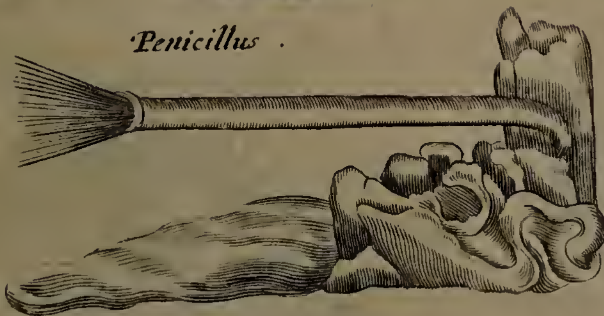
Tubuli in quibus Vermes 1

Concha Persica minor

Penicillus

Penicillus alius

Vermes in Tubulus

Tubuli alii parui

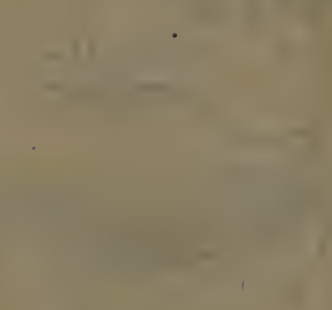

2 3

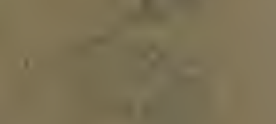

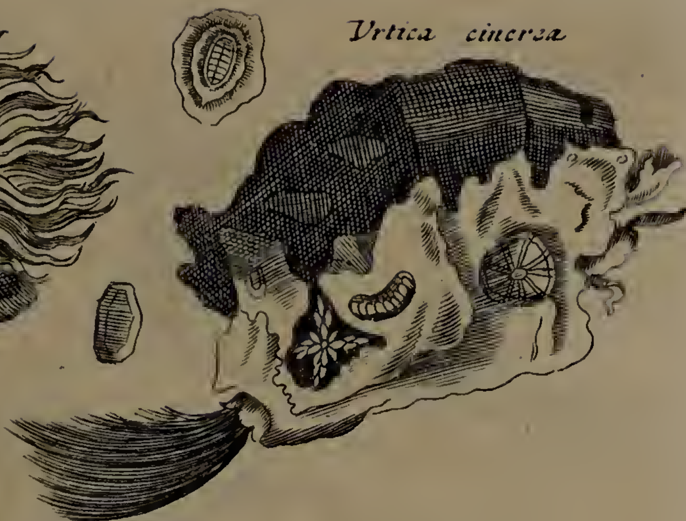

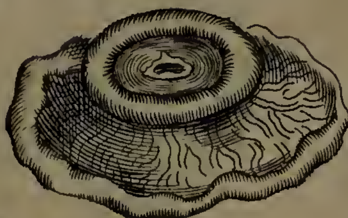

Vrtica parva Rond

Vrtica Major

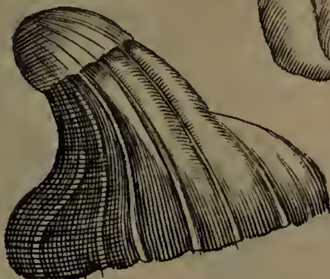

Vrtica cinerea

Vrtica minor

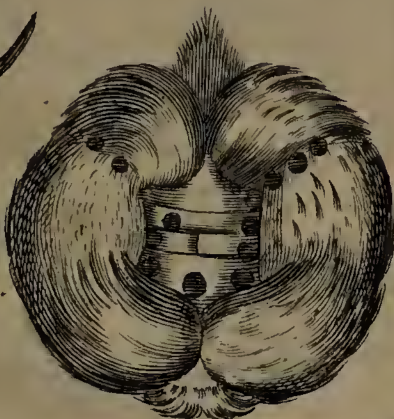

Vrtica rubra Rond

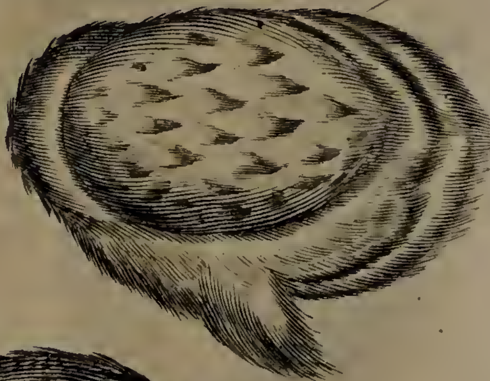

Vrtica Rond

Species duæ

Vrticarum

Vrtica marina
saxo innata

Vrtica marina alia triplicis species

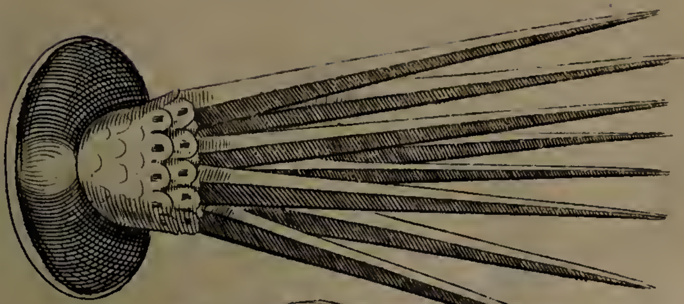

Vrtica rubræ Rond

Lepori marina
Congener

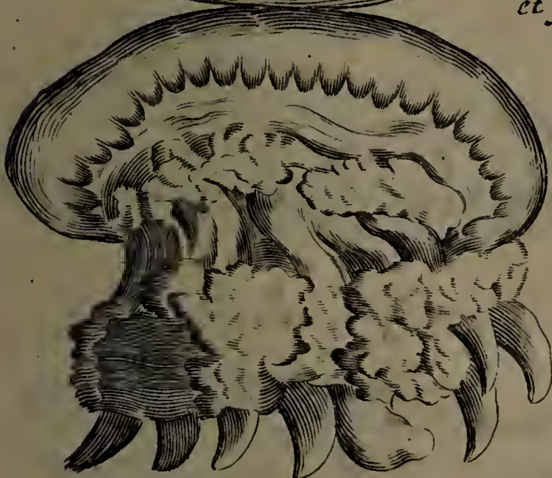

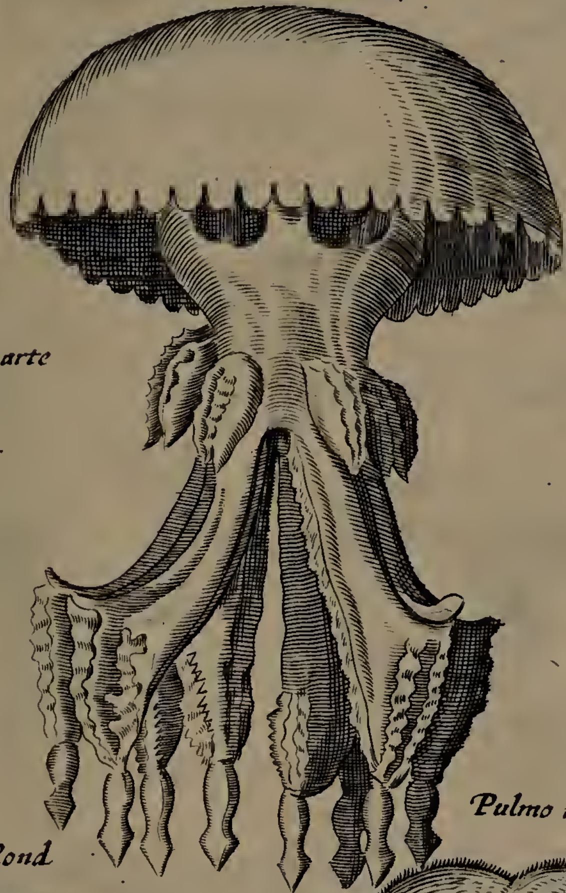

Vrtica Contracta Aldrou

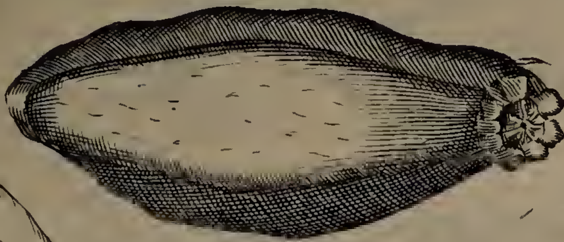

Urticæ alia species Rond

Pulmo marinus Mathioli

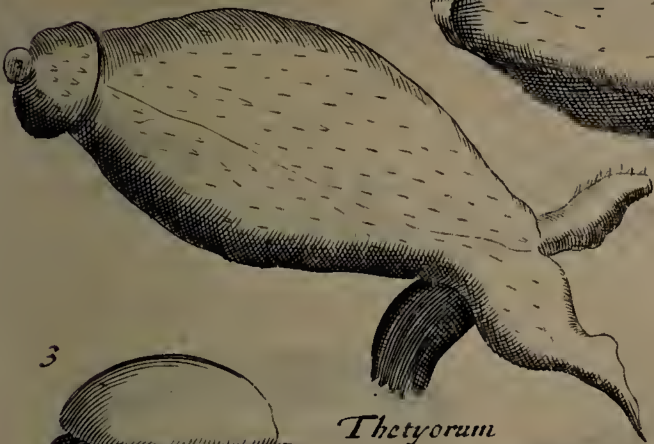

Potta mari

et supina parte

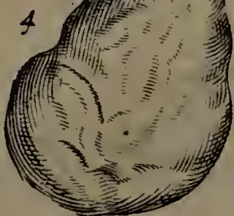

Pulmo marinus Rond

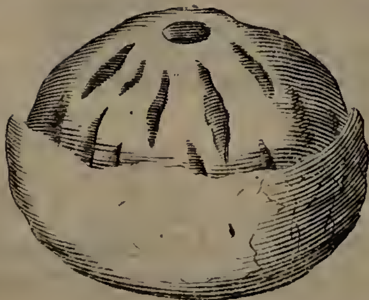

Holothunius Rond
1

Holothunius Rond
2

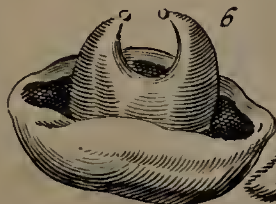

3
Thetyorum

4

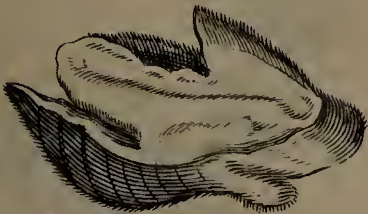

Species

5

6
Variæ

7

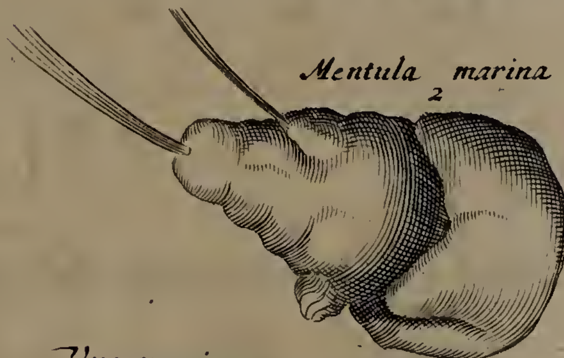
Thetyorum sex species Aldron

Epipetrum

Mentula marina 2

Malum insanum marinum Rond

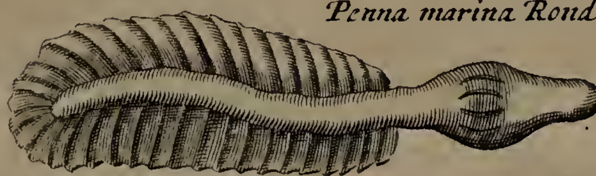
Vua marina

Manus marina

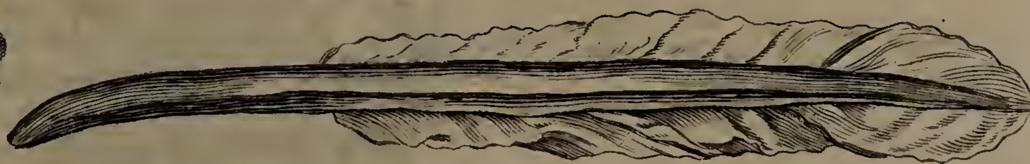
Penna marina Rond

Cucumis marinus

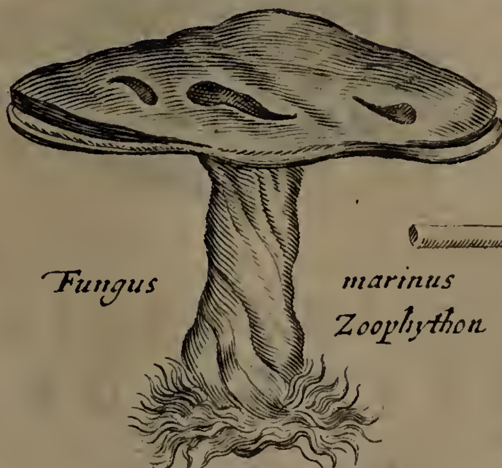

Penna marina alia

Malum granatum

Fungus marinus Zoophython

Pyrum marinum Zoophython

THEATRI UNIVERSALIS ANIMALIUM PARS QUINTA.

SIVE

HISTORIÆ NATURALIS DE INSECTIS LIBRI III.

Cum Enumeratione Morborum, quibus Medicamina ex his Animalibus petuntur, ac Notitia Animalium, ex quibus vicissim Remedia præstantissima possunt capi.

CURA

HENRICI RUYSCH.

M. D. Amstelædamensis.

AMSTELÆDAMI.

Prostat apud R. & G. WETSTENIOS.

Anno M. DCC. XVIII.

P R Æ F A T I O
ad Libros de I N S E C T I S.

Nomen. NSECTORUM nomine animalia illa exanguia intelligimus, quæ incisuras parte sui vel supina, vel etiam prona, vel etiam utraque habent, & corpore intus forisque duro constant. Aristoteles ἔντομα vocat, ab incisuris, quæ nunc cervicum loco, nunc pectorum, atque alvi procinctu separant membra tenui fistula cohærentia. (Plin. H. N. l. 11. c. 1.) Albertus *annulosa* dixit, quod corpora quibusdam quasi annulis distincta gerant. Imperfecta ad sanguinea si comparaveris dici possunt: nec enim tanto partium apparatu stipantur: si in se considerentur, quia nulla re ad naturam suam pertinente destituuntur, perfectissima jure dixeris. Partes. *Partes* si attendamus, Antennas quædam in *capite* gerunt, quæ in Lucano cornua (Arist. H. A. l. 4. c. 7.) potius vel forcipes propter duritiem vocantur: nullas alia habent. *Oculi* in omnibus patent, illique duri, ut quasi per membranam vitri modo translucidam cernant; mobiles iidem, ut, cum ob duritiem hebetius videant, clarius, splendore recepto videant. (Plin. H. N. l. 11. c. 27. 36.) Nec *genæ* ipsis, nec *palpebræ*. *Lingua* quibusdam mollis & infirma, dura & valida omnibus, quibus non in alvo aculeus est. *Dentibus* carent, quæ cibo utuntur humido; de quibus ut & aliis cibo accommodatis ita Aristoteles: (Arist. de part. lib. 4. c. 5.) *Partes quæ cibum administrant, non pari ratione datæ omnibus, sed plurimum differunt. Quibusdam in ore est, quod aculeus appellatur, quasi compositum, ac una linguæ & labiorum obtinens potestatem. Quibus autem aculeus non parte priore habetur, iis intrà dentes tale sensorium continetur.* Ventrem nonnulla habere advertit idem, (Arist. de gener. l. 4.) à quo reliquum intestinum vel simplex vel replicatum proficiscitur. Viscus nullum est; (Arist. H. A. l. 4. c. 7.) nullum etiam pingue: nec ossa, nec spina: naturam inter carnem & nervum mediam obtinent. Cute omnia circumdantur, sed admodum tenui. Brevissimè hæc Plinius. (Plin. H. N. l. 11. c. 4.) *Insecta ut intelligi potest, non videntur nervos habere, nec ossa, nec spinas, nec cartilaginem, nec pinguia, nec carnes, nec crustam quidem fragilem, ut quædam marina, & quæ jure dicatur cutis: sed mediæ cujusdam inter omnia hæc naturæ, corpus arenti simile, nervo mollius, in quibusdam partibus siccius verius quàm durius. Pennas* quædam habere, quædam non, in textu dicemus, de varietate in differentiis. Ἔλυτρον dicitur crusta quæ pennis supervenit, easque vaginæ instar condit. *Caudam* solus scorpio, si Aristotelem sequimur, habet. *Senectam* exuere suetum illis quorum pennæ vagina continentur. *Pedes* quibus sunt in obliquum moventur: quorundam extremi longiores foris curvantur. Quæ verò saliunt, vel crura posteriora habent longiora, vel gubernaculis quibusdam saltui accommodatis fulciuntur, retrò curvatis. Causam apud Aristotelem invenies. (Arist. de part. lib. 4. c. 6.) (Arist. H. A. l. 8. c. 7.) *Pedes*, inquit, *priores longiores nonnulla ex illis habent, ut quoniam propter oculorum duritiem non exquisitè cernunt, cruribus illis longioribus incidentem molestiam abstergant & arceant.* De numero sciendum, plures habere quæ pro corporis sui longitudine plurimum frigent; pauciores, quæ volucres. (Plin. H. N. l. 11. c. 48.) Pennarum adjumento pedum inopia compensatur. Partim sponte partim per coitum *generantur*. (Generatio.) Culices & vermiculos nec coire, nec ex animalibus nasci, Aristoteles habet. Ut mas in coitu fœminæ inserat, visum paucis, nec adeò exploratum habetur: mirumque genitale oblongum fœminis, quo genitalem auram à masculo hauriant. (Arist. de gener. lib. 1. cap. 16.) De illis quæ vermem generant ita Aristoteles: *Generant & vermem insecta, quæ vim obtinent generandi, & quæ non per coitum, sed sponte naturæ oriuntur, ex tali origine consistunt. Nam & Erucas genus esse vermes censendum est, & fœtum araneorum, quanquam propter figuræ orbiculatam speciem, similia ovo, tum eorum nonnulla & alia complura primordia esse videantur. Verum non figura, nec mollitie aut duritie ovum definiendum est. Sunt enim conceptus nonnullorum duri, quamvis ovo diversi, sed quod totum mutetur, nec ex parte animal gignatur, id vermis est. Omne autem hoc vermiculi genus, ubi suæ magnitudinis finem receperit, quasi ovum efficitur. Indurescit enim putamen eorum, & tantisper immota redduntur. Quod in vermiculis apum & vesparum atque etiam in erucis apertum est. Cujus rei causa est, quod Natura pro sui imperfectione, quasi maturans antequam tempestivum sit, ovum pariat, tanquam hic vermis ad incrementum ovi mollis adhuc pergat. Hoc eodem modo in cæteris evenit omnibus, quæ non coitu generantur, vel in lanis, vel aliis hujusmodi, atque etiam in aquis. Omnia enim post vermis naturam motu cessant, & putamine obarescunt. Mox rupto putamine exit veluti ex ovo animal, tertia perfectum generatione, idque pennatum, quod jure multi mirentur. Erucæ enim quamprimum capiant cibum, mox non capiunt, sed motu cessant, quæ per id tempus* Aureliæ *à nonnullis vocantur. Vesparum etiam vermiculis & Apum idem accidit. Post deinde, quæ* Nymphæ *appellantur, proveniunt, quæ nihil hujusmodi habeant. Ovorum enim natura, adepta suum finem, non insuper accrescit, sed ante augetur & alitur, donec distinguatur, & fiat ovum perfectum: Vermium autem alii hoc intra se habent, unde incrementum ipsis nutriendis accedat, ut vermes apum & vesporum: alii de foris capiunt, ut Erucæ & cæterorum nonnulli vermium.* Diu coitus durat, tardo digressu sejunguntur: brevique maxima sui parte pariunt. Emittantne semen incertum est. Quot diebus generatio absolvatur, apud Aristotelem habemus. (Arist. H. A. l. 5. c. 20.) Maximæ partis ternis septenariis aut quaternis ut in oviparis describitur. Septem ab initu concretionem & consummationem ovi sibi vendicant: reliquis tribus septenis incubant & excludunt, ea scilicet quæ suo procreant fœtu, qualis est araneus. Quoad *motum* nota, repere, ambulare, volare, &c. (Motus.) Omnia pluribus motuum quam sanguinea generibus moveri, utpote quæ in frusta divisa, multilatis corporibus satis diu vivere possunt. *Spirent* necne non convenit inter authores. (Spiratio.) Negat Aristoteles, & perfrigerari duntaxat voluit. (Arist. l. de sem. & vig.) At Plinius. (Plin. H. N. l. 11. c. 3.) *Non video cur non magis possint non trahere animam talia & vivere quàm spirare sine visceribus: quod etiam in marinis,* (addit) *docuimus, quamvis arcente spiritum densitate & altitudine humoris.* Pulmone carere, nec refrigerio cum sint frigida indigere, certum. Quorsum itaque respiratio? Murmur, quod Apes & Muscæ edunt, interioris spiritus agitatu accidit. Quæ canere videntur, membrana septo transverso subdita, ad quam spiritus inclusus atteritur, obstrepunt. Exanimantur sub aquis multa, in cineribus revivifcunt; non quod inspirare non poterant, sed quod interior ille spiritus ab humore suffocatus fuerit, quo per calorem discusso, sibi restituitur. *Odoratus* quisquis in illis, nativo spiritu ipsorum corporis perficitur. (Odoratus.) Nec enim sensorio carere, si sensus adest, dicendum est. Sonus. *Vocem* edere quis dixerit? sonum ex interioris pelliculæ attritu. Locustæ suis se atterentes gubernaculis sonant. Di-

versas

versus tamen is. Murmur edunt apes: cum attritu stridorem Cicadæ. Et quia hoc genus intus sonum habere visitur, hinc *Enceladum* insecti genus appellari Grammatici adstruunt. Universum
Vita. *Bombycia* à bombo diceres. Tenaciorem præ sanguineis sortita *vitam* non est quod dubites, ea inprimis quibus longum corpus est, & pedes multi, ut in Centipeda videre est. Singulare illud quod
August. l. de quant. ani. c. 31. in agro Liguriæ Augustinus observavit. Secti per medium vermis partes à vulnere tanta celeritate in contraria discessere, ac si duo diversa animalia fuissent. Causam ad multiplicem principii eorum partem referre videtur Aristoteles. Subitò intereunt, & vel folius olei asperfu enecantur, quod vi- Arist. H. A. l. 4. c. 7.
Arist. de part. lib. 4. c. 5. scositate hujus angustissimis per naturam meatibus occlusis, spiritus intercipiatur.

Differentiæ sunt innumeræ: præcipuæ à *loco* in quo nascuntur & degunt, *quantitate*, *qualitate*, *partibus*, *victu*, *generatione*, *coitu* & *gressu*, sumuntur. *Locis* variis gaudent. In *Igne* oberrat pyrausta, ut Plinius vocat: in *nive* vermes hirti & rubidi: in *aquis marinis* scolopendra, pulex & alia: in *dulci-*
Arist. H. A. l. 5. c. 10. *bus* hirudines, scarabæorum quoddam genus corpore lato compressoque, quod & in fundo reptat. In *terra* oriuntur vermes, lumbrici, juli, &c. Sæpe etiam intra fossilia invenias. *Plantæ* imprimis diversi generis insecta ferunt. In arborum *caudicibus* reperies Cossos & Teredines; in ficu Cerasten; in olea plantata ubi effossa quercus, Ranam vel Raucam vermem; in sorbo, vermiculos rufos, pilosos; in vitibus Butyros, ut Tullius vocat; & Ipes, qui verno tempore, Austro spirante orti, oculos vitium erodunt; & Involvulum, qui in pampini foliis intortis se implicat: nihil de Volucella dicam, quæ in vino nascitur. Cupressum & esculum infestant Galbæ, à quibus Sulpitiorum genti cognomen: Euonymum quoddam erucarum genus, quod frondibus absumtis emoritur: vesiculam ulmi premit: coccum, bestiola Conopi similis, quæ fructu maturescente erumpit: gramen, Crotones: Dipsaci fructum, vermis, qui portatus quartanam solvere dicitur: solani folia vermis viridi & croceo colore distinctus, cornu in fronte gerens, digiti longitudine: porrum Prassocurides: brassicam Crambides: Asphodelum vermes in volucres bestiolas flosculorum specie degenerantes: malvam cimices agrestes: rutam perniciosi vermiculi. In *frugibus* quoque peculiaria oriuntur insecta. In tritico namque occurrunt Curculiones: in farre vermiculus teredini similis, quo cavo dentium cera incluso, vitiati cadere dicuntur: in faba, Mida: in lente & aliis alii. Nec exsortia insectorum animalia. Lendes & pecudiculi caput humanum infestant: in manibus sub cute *pedicellus* vulgò dictus oritur. Dracunculi Ægypti & Indiæ incolas, in cruribus & brachiorum musculis infestant. In ovibus sunt Ricini: in bubus & canibus Cynomiæ: sub lingua littæ. Mullum piscem affligit scolichia: Cyprinum, primo nativitatis anno vermiculus quidam niger circa branchias. In percis fluviatilibus duodecim ceu uniones ervi magnitudine generantur, carnosi, candidi, quibus singulis vermis gracilis, oblongus, & teres inest. Gobius piscis vermibus, quos in ventre gestat, vitiatur. Leuciscus lumbricis candidis, latis, qui se intestinis & visceribus circumvolvunt. Nonnullis aliis minuta quædam animalcula quæ partum expellunt innascuntur. Carnes sale inveteratæ blattas gignunt. Taceo ipsa insecta, ex quibus generantur alia. In Apum sanè alveis Clerus, qui aliis Pyranyas, invenitur. Obnoxia denique huic malo & *artificialia*. Teredines inprimis vestibus nasci Plinius affirmat. Tineæ in lanificio producuntur: in libris blattæ: ubi & bestiolam scorpioni similem, chelas brachiave forcipibus bisulcis dentata habentem, invenies. Inter *Qualitates* maximè *Color* occurrit. Alia enim simplici duntaxat tinguntur: alia vario, ut in papilionum & Erucarum inprimis generibus. *Quantitatem* & figuram si attendas, sunt parva, magna, rotunda, ovata, angulosa, hirta, glabra, &c. A *Partibus* plurimæ sumuntur, *alis* inprimis, *pedibus*, *lingua*, *dentibus*, & *aculeis*. Alata sunt quædam, ἄπτερα nonnulla: aliqua mutata forma alata fiunt, ut Erucarum genus, quod postea in alatos Papiliones transit. Ex illis sunt alia Celeoptera, quæ alas velut in vagina recondunt, *vaginipennia* Plinius dixit, ut Scarabæi, Cantharides, &c. alia semper conspicuas & apertas gerunt, ut Muscæ, Apes. Ἔλυτρον Philosopho crusta illa dicitur, quæ pennis supervenit. Sunt & alia bipennia, alia quadripennia. De quibus ita eleganter Plinius: *Insectorum quædam binas gerunt pen-* Plin. H. N. l. 11. c. 28.
nas, ut Muscæ: quædam quaternas, ut Apes. Membranis & Cicadæ volant, quaternas habent, quæ aculeis in alvo armantur. Nullum cui telum in ore pluribus quam binis advolat pennis. Illis enim ultionis causa datum est, his aviditatis. Nullis eorum pennæ reviviscunt avulsæ. Nullum cui aculeus in alvo bipenne est. Quibusdam pennarum tutelæ crusta supervenit, ut Scarabeis, quorum tenuior fragiliorque penna. His negatus aculeus etiam. Invenias inter ea & ὁλόπτερα *totipennia* seu *totala*; quæ alas habent non scissas ut Apes & Vespæ. Papiliones farinaceas habent. *Pedum* ratione Apodes sunt Lumbrici; Multipedes Centipedæ & Millepedæ. Haud pauciores sex plurima habent. *Lingua* aliis mollis infirmaque: aliis dura & valida, ut Tabanis, Asylis, &c. Omnibusque data quibus aculeus in alvo non est. *Dentes* haud pauca habent: Non habent illa quæ humido cibo vescuntur. *Aculeus* quibusdam in ore est, linguæ ac labiorum potestatem obtinens: quibusdam in alvo est. Nos omnia in *Terrestria* & *Aquatica* distinximus, utraque in *Pedata* & *Apoda*, prout in Historia videre est. Et hæc sunt quæ de Insectis in genere dicere volui. *Usum* sub singulis speciebus prosequemur. Historiam Animalium, plantarum excipiet historia, cum figuris æneis, cujus gustum ante quinquennium dederam. Tu *Benevole Lector*, fave, & felicem successum, cum prospera valetudine nobis apprecare, ut & hoc opusculum, bono literariæ juventutis cœptum, absolvere possimus. Dabam Lesznæ ex Musæo 10. Junii, Anno M. DC. LII.

ENUMERATIO MORBORUM
quibus petuntur Remedia
ex INSECTIS.

A.

Angina. Pag. 125. b.
Asthma. 126. b.
Articulorum vulnera. 99. a.
Aures. 65. a.
Aurium dolores. 26. a. 82. b. 99. a.

C.

Calculus. 65. a. 87. a. 89. b. 126. b.
Capilli. 127. b.
Capilli ut crescant. 47. a
Capitis dolor. 138. b.
Cimices ut interficiantur. 127. b.
Colica. 89. b.
Condylomata. 99. a

D.

Dentium dolor. 135. b.
Dentium rubigo. 125 b.
Diuretica. 29. a. 89. b
Dysenteria. 99. a.
Dysuria. 26. a. 65. a.

E.

Epilepsia. 89. b. 106. a.

F.

Faucium dolores. 65. a.
Febris. 87. 89. b.
Febris quartana. 65. a. 70. a. 99. a.
Flatus dissipantia. 87. b.
Fluor muliebris. 106. a.

H.

Hæmorrhagia. 99. a. 106. a.
Hæmorrhoidas tollens. 126. b.
Hernia. 138. b.

I.

Ignis sacer. 65. a.
Ischiadica passio. 87. b.

L.

Lepra. 87. b.
Lentigines. 87. b.

M.

Materiam vitiosam elicientia. 16. a.
Morsus canis rabidi. 147. b.
Morsus venenosi. 106. a.
serpentum. 89. b.
aspidum. ibid.

O.

Oculi. 47. a.
Oculorum morbi. 126. b.

P.

Paronychia. 126. b.
Parotides. 15. a.
Parturientes. 138. b.

R.

Regius morbus. 126. b.

S.

Sanguini evacuando utilia. 144. a.
Sanguinis per vesicam & anum excretionem prohibentia. 138. b.
Stranguria. 138. b.
Stranguria mulierum. 62. b.
Stranguria equorum. 89. b.
Surditas. 47. a. 82. b.

T.

Tussis. 16. a.

V.

Venerem concitantia. 147. b.
Verrucæ. 138. b.
Vomitum excitantia. 87. a.
Vulnera. 26. a.
Ulceres pedum. 138. b.
Ulcera putrida. 65. a.
Urinæ difficultas. 126. b.

NOTITIA INSECTORUM
ex quibus Remedia præstantissima capiuntur.

A.

Apis. 16. a.
Aranea. 99. a.

B.

Blatta. 82. b.
Bombyces. 125. b.

C.

Cimices. 89. b.

E.

Erucæ. 106. a.

F.

Formica. 87. a.

G.

Grillus. 65. a.

H.

Hippocampus. 147. b.
Hirudo. 144. a.

L.

Limax. 138. b.
Locustæ. 62. b.

M.

Muscæ. 47. a.

O.

Orisodacna 26. a.

P.

Papiliones. 29. a.

S.

Scarabæus. 70. a.

V.

Vermis herbarius. 135. b.

ADMONITIO ad Bibliopegum, quo quævis Tabula loco suo sit inserenda.

	Pagina		Pagina
Tabula I.	1	Tabula XV.	74
II.	14	XVI.	83
III.	26	XVII.	89
IV.	30	XVIII.	98
V.	37	XIX.	106
VI.	38	XX.	109
VII.	38	XXI.	110
VIII.	49	XXII.	114
IX.	52	XXIII.	127
X.	58	XXIV.	130
XI.	63	XXV.	139
XII.	65	XXVI.	144
XIII.	67	XXVII.	144
XIV.	71	XXVIII.	146

In prima tabula omnium maxima eſt, quæ prima depingitur alis clauſis & rurſus apertis, à capite ad extremum alvi uſque commenſurata longitudine ſex digitos explet, extentis verò pedibus digitos decem. Reperitur in noſtris collibus nonnunquam inter herbas in locis ferè incultis. Capta acriter mordet, dolorem inferens haud exiguum. Ova mihi peperit innumera, quæ omnia animari non puto; nam ſi ita eſſet, inextinguibilis ſemper earum eſſet numerus, omnemque quotannis ſegetem abſumerent. Volat magis, quàm ſalit, quamobrem pedes natura dedit anteriores neſcio ad quem uſum, niſi adhærendum, cui involat, firmius tenaciuſque, craſſiores, cum in cæteris poſteriores craſſitie præcellere ſoleant, ut iis inſiſtentes facilius ſalituræ à terra eleventur. Toto corpore pedibuſque colore veſtitur gramineo viridi, alvus tamen nonnihil per intervalla rubet, potiſſimum in superiori parte. Differt ab aliis non ſola magnitudine & ventris craſſitie (craſſus eſt autem pollicem) ſed & partium quarundam ſitu & figura. Capite Perlam vulgò nominatam potiùs quàm locuſtas, quæ equinum quodammodo caput habent, exprimit. Dorſum gibboſum eſt, è priorum pedum regione longius, quàm aliis: pedes anteriores, quos diximus poſterioribus eſſe craſſiores, è principio ferè pectoris ortum ſuum habent, in extremo chelis aſtacorum more inſignes ſubflavis, neutiquam ſerratis, ſed ipſi inter primum & ſecundum articulum inſigniter ſerrati ſunt, ut minus horum exemplo Plinium miremur, qui ex Indicis Serras fieri tradidit. Medii ſub alis oriuntur, anterioribus breviores, quibus ferè contigui poſtremi, omnium longiſſimi. Alæ intus argento reſplendent, albo cinereoque variantes, in extremo virides, viridi includuntur tegmine ſive vagina. Antennas è fronte exerit exiles, breviuſculas, ſubflavas.

Ex minimis eſt tertio loco picta locuſta, dorſo ac vagina rubicundis, alvo nigra, luteis Zonis diſtincta, capite planè equum refert. Antennas habet breviſſimas, breviſſimoſque pedes antetiores & medios poſtremos contrà longiſſimos luteſcentes.

Mediocribus adſcribenda eſt quarta, toto corpore flaveſcens, tæniis quibuſdam fuſcis tranſverſalibus, pedes ac potiſſimum poſtremi albo nigroque diſtinguuntur. Alvus coloris caſtanei diluti, reſperſa multis maculis, exiguis, fuſcis. Alæ vaginæ incluſæ ex cæruleo diluto perpulchre admodum vireſcunt.

Quinto & ſexto loco poſita ex maximis eſt, medium digitum corporis craſſitie æquans, palmum ferè longa, capite viridi, nec non toto capite continuato articulo, qui in dorſum deorſum excurrens triangalari cuſpide; ſquamaceis marginibus cuculli cujuſpiam ſpeciem præbet, medio acclivi, & in acumen ſurgente ſupercilio à fronte ad alarum principium, quod ipſum integit, diſſeptus, in cujus lateribus utrinque lacunæ quædam, ſeu ſcrobiculi in longum excavati hinc ab ipſo medio gibberæ, illinc exiguo tuberculo conſtitutæ uti inter montes valles mediæ jacere ſolent, colore nigro diſtinctæ ſpectantur. Ocelli, ut cancri, immobiles, nigri, minimè ſphærici, ſed longiores, quàm latiores. Inter hos medios duæ non ita longæ, nempe digitum tantummodò, antennæ extant; reliquum corpus, nempe pectus latum ac compreſſum, ac æquabile, alvus novenis coagmentata inciſuris, quæ veluti loricarum lamellæ exterius imbricatim ſeſe excipiunt. Petilli item quaterni, nempe antici, & medii coloris cinerei; poſtici verò longiſſimi, quibus tanquam remigibus nixa ſeſe vibrans procul ſalit, verſicolores ſunt; Femen enim nigris maculis notatur, femur verò viridi & ſubalbido variat. Tibia ac pediculi inſtar ſerræ dentati, dilute punicea ſunt. Alæ media ſui parte ultra extremam alvum in longum protendentur quaternæ. Harum binæ ſuperiores fuſco & balio maculoſæ. Inferiores ex fuſco argenti ſplendore micant, ac à volatus officio ceſſante infecto, minimè ut illæ ſimplæ ſunt, ſed deeuplo rugarum ordine in ſe complicatæ, quomodo mantilia extergendis manibus dicata & puerorum illæ ex charta laternæ viæduces multiplici plicarum ſerie ſibi mutuò incumbentium componi ſolent, quas, cùm ad volatum explicat, in trium digitorum latitudinem diſtenſus eſt intueri.

Secunda tabula duodecim habet Locuſtarum diverſas ſpecies. Prima è majorum genere dorſum habet colore ochræ nigris minutis punctis ſive guttulis conſperſo. Alarum tegmen virideſcit, & ejuſdem coloris & magnitudinis notatur. Caput, pectus & alvus, item pedes viridi ochroque variant. Alvus in aduncum aculeum ochræ colore deſinit, capite Perlis ſimilis eſt. Antennas habet miræ longitudinis & tenuitatis, rubicundas ſubrutilas.

Num. 2. locuſta capite & antennis Cochleam ſive Domiportam æmulatur; capite, niſi oculi id proderent, carere videretur. Antennæ craſſæ ſunt, & craſſa quoque admodum femora poſteriorem pedum. Alas habet corpore protenſiores, undique concolor ſibi, color eſt cinereo flaveſcens.

Num. 3. locuſta eſt è genere vulgarium, unico-

unicolor, viridis, præter antennas, quæ luteſcunt.

Quarta tricolor Locuſta vocari, poteſt, vulgò Frate, hoc eſt, Monachus nominatur; non ob colorum diverſitatem, ſed quod cucullata eſt. Caput, & collum cucullatum eſt, pectus & femora poſteriorum pedum ſunt viridia. Tibiæ verò eorundem pedum ſanguinei planè coloris, cætera omnia cinerea, antennæ exiles, ſurſum erectæ.

Quinta ex aculeatarum ſive caudatarum genere, ubique unicolor, viridis; Num. 6. ex atro cinerea, undique ſibi concolor eſt.

Septima ἄπτερος. Bruchus dici poteſt fætum illius maximæ, quæ primo loco in prima tabula ſpectatur, eſſe puto; Nam etiam gibboſa eſt, & priores pedes è pectoris initio è gibbi ſeu tuberculi regione producit, & viridis eſt tota.

Num. 8. ea videtur, cujus deſcriptionem ſuprà dedimus ex Autore de natura rerum: nam aculeum habet pro cauda, ut ille loquitur, & tota viridis eſt, caput equino capiti ſimile. Tales Hollandi, ut audio, Corenmeſem vocant. Tales ego propriè legitimas Locuſtas eſſe putem, hanc cùm Cyprio oſtenderem, Bruchum vocabat, quod non probo.

Num. 9. ex Atteluborum genere dici poteſt propter alarum brevitatem. Hæ enim alvo, quæ admodum craſſa eſt, comparatæ inutiles eſſe videntur, impotentes ſcilicet eam de terra attollere. Cucullum quoque habet, eumque viridem, reliquo toto corpore ex viridi, albo, flavo & nigro varia.

Decima inſigni ac notabili aculeo ſurſum reflexo viridi inſignis ex vulgarium genere eſt, ſed differens plurimum colore. Tota alvo & dorſo coloris eſt ametheſtini ſive violacei, roſtro viridi, fronte, cucullo & antennis, quæ proceræ ſunt ac exiles, coloris ochræ, pedibus poſterioribus viridibus, alis caret, Bruchus adhuc ac imperfecta Locuſta.

Undecimo & poſtremo numero Locuſta ſeu Attacus cinereus linea in vertice & dorſo ferruginea alis exterioribus nigro & cinereo variis, cruribus poſtremis in femore interno & infimis tibiis phæniceo ſuave rubentibus, & maculis atris in rubeo colore & poplitibus diſtinctis.

Tertia tabula tredecim habet Locuſtas. Prima etiamnum Bruchus eſt, ejus generis locuſtarum, quod ceu maximum primò poſuimus; nam & chelas habet in anterioribus pedibus; figura corporis, qualem figura oſtendit, ubique ſibi concolor, tota exinereo luteſcens.

Num. 2. Locuſta ex minimorum genere ſive Attacus, ſive Attelabus, capite, dorſo, pectore aliiſque & pedibus è viridi luteſcentibus, alvo miniacea, Zonis diſtincta atris.

Num. 3. Bruchus viridi & atro varius, alvi extremum habet bifurcatum.

Quarto numero datur Bruchus ſive, ἀκρίδιον ἄπτερον omnium minimum, totum, viride exceptis pediculis, qui flaveſcunt.

Num. 5. Papilionis icon eſt, quam ſuprà dedimus inter Papiliones.

Num. 6. Bruchus eſt corpore tenui, totus viridis.

Septimo numero ex vulgatis Locuſtis maximis eſt aculeo admodum longo, tota viridis, per dorſum verò & alvi Zonas purpuraſcit.

Num. 8. ex eodem genere, ſed minor & alis caret, Bruchus adhuc, ſupino ventre flaveſcit, pectore candicat, cætera viridis.

Num. 9. Bruchus eſt inuſitatæ planè formæ alvo fermè rotunda, ſive ſphærica, aſſulatim compacta tota ex cinereo fuſceſcens.

Num. 10. Attacus vel Attelabus haud dubio omnium maximæ Locuſtæ capite, pedibus & dorſo ſubflavis, alarum tegmine ad ferrugineum vergente.

Undecima tota ferruginei coloris ex majoribus eſt.

Num. 12. Bruchus alius totus viridis.

Num. 13. Bruchus viridi, albo & atro varius.

Num. 14. Bruchus viridi, luteo & nigro diſtinctus.

Num. 1. in quarta tabula eſt omnium minimus, totus ex flavo ad ferrugineum vergit.

Num. 2. & 3. inſolentis admodum formæ Bruchum F. Gregorius Capuccinus Regienus, rarioribus ſtirpibus inveſtigandis intentus, in pratis collium noſtrorum inventum ad me detulit, ut eum ſtudioſis curioſiſque Lectoribus communem facerem. Cum quieſcit, ita ſedet, quemadmodum prior icon exprimit, incedit verò, progrediturvè, ut in altera oſtenditur. Capite cervum vel equum criſtatum refert, item cauda, quæ multifida eſt, ſed ſurrecta. Sub articulis poſteriorum pedum tubercula habet ſphærica, corpore toto fuſco, luteo & albo variat. Rariſſimum eſt Inſectum, & mihi alias nunquam viſum vel obſervatum.

Num. 4. depictum Inſectum locuſtaceum Bruchus quiſpiam imperfectus totus fuſcus eſt, & exiguo admodum corpore.

Tres iſtæ ſeparatim pictæ, cum præcedentes tabulæ eas non caperent, ex minimis ſunt. Prior alis, corpore toto & anterioribus pedibus coloris cinerei, dorſo viridis, pedibus poſtrema rubicundis; Altera per ſuperna viridis, cætera cinerea.

Poſtrema tota purpurea.

HISTO-

HISTORIÆ NATURALIS DE INSECTIS:

LIBER I.

De Insectis terrestribus, pedatis & alatis.

TITULUS I.

De Anelytris, seu Detectipennibus.

CAPUT I.

De Anelytris quadripennibus.

ARTICULUS I.

De Anelytris quadripennibus membranaceis.

PUNCTUM I.

De Apibus.

IGESSIMUS in præfatione Insecta: jam secundum præmissam seriem de iisdem agemus, de *Anelytris quadripennibus membranaceis* primò dicturi; quorum alia quidem *favificant*, ut *Apis*, *Fucus*, *Fur*, *Vespa* & *Crabro*: alia *non favificant*, ut *Cicada*, *Orsodacna*, *Perla*, & *Cimex sylvestris*.

Ordo. *Plin. H. N. l. 11. c. 5.*

Ab APIBUS incipimus, quibus inter omnia insecta principatus, & jure præcipua admiratio, solis ex eo genere hominum causa genitis. Mella contrahunt, succumque dulcissimum ac saluberrimum. Favos fingunt & ceras. Illæ ad usus vitæ tolerant, opera conficiunt, rempublicam habent, consilia privatim, & duces gregatim: at quod maximè mirum est, mores habent. Præterea cum sint neque mansueti generis, neque feri: tamen tanta est natura rerum, ut propè ex umbra minimi animalis incomparabile effecerit quiddam. Quos efficaciæ industriæque tantæ comparemus nervos? quas vires? quos rationi medius fidius viros? hoc certè præstantioribus, quo nihil novere, nisi commune. Virgilius eis partem divinæ mentis & haustus tribuit. Scripsere de illis præter Aristomachum Solensem, qui duodesexaginta annis nihil aliud egit; & Philescum Thasium, qui quod in desertis apes coleret Agrius cognominatus est; Hyginus, & quidem diligentissimè; Virgilius ornatissimè, & Cels. elegantissimè: ut in *Meno* inter Samnites nato taceam. Aristodemum, cujus Augustinus meminit, eundem cum Aristomacho Plinii esse puto.

Virg. Georg. l. 4. *Plin. H. l. 11. c. 9.*

Nomen.

Latinis *Apis* & *Apes*, hæc insecta dicuntur, seu quòd sine pedibus nasci videantur: seu quod examina pedibus mutuò sibi hæreant, ac firmiter sese quasi in botro teneant. Græcis est μέλισσα & μέλιττα vel à μέλι, id est, melle, cujus opifex est; vel à Melissa puella, quæ cùm favos melle plenos in Peloponeso reperisset, alias Nymphas ad degustandum invitavit: vel à μελέτη, id est, meditatione & exercitio, quòd semper sit in opere. Hesiodo μελία, παραμεῖα, & ἀνθρήνη legitur; sed hanc Suidas, Aristoteles & alii, crabronem potius faciunt. Apud Rulandum, ἄπες, χάδων, dicitur: apud Hesychium σώριος. Stephanus σιμβλίδας quoque vocari scripsit. Unde σύμβλόδω, apes alvearibus condo. Epitheta occurrunt plurima. Dicuntur enim à fingendo πλαστεὶς; à florum depopulatione ἀνθηδόνες; à colore ξανθαὶ; à natali solo βουγενεῖς; ab obtusioribus aculeis σιμαὶ; ab alarum in aëre vibrantium sono βομβύλαι, & βομβύλοι; à loco communi ἀερίδωνες; ab aliis ἡγέμονες, ἐργόφοροι, & πλαστίκες: quod cum sole & surgant & quescant, *Solisequæ*. Theocritus λαγίας dixit, à corporis hirsutie; Auson, & ali *Cecropias*, quòd in Attica regione primùm conspectæ credantur: Virgilius, & Martialis ab Hybla monte Siciliæ *Hybleas*. Callimachus, quòd omnia florum fastigia pervolitent, παντακρίδες; Varro, quòd mel conficiant, *mellis matres*.

Rauland. in Synonim.

Descriptio. *Cardan. de Rer. variet. l. 7. c. 28.* *Mausfet. l. 1. de Insect. c. 1.* *Arist. H. A. l. 4. c. 7.*

Unicolores magis esse quàm crabrones aut vespas Aristoteles prodidit: generaliter nigras, Cardanus opinatur. Tenuem earum substantiam, quia leves, facilè excoqui; excoctum & humidum velut nigrum evadere. *Pennas* habent quatuor, siccas, ut cuncta volatilia insecta, pellucidas, scapulis annexas, quarum postremæ minores ne remigio obessent; *linguam* prælongam quam foris gerunt: *aculeum* ventri consertum: *dentes*, & *oculos* subcorneos intus conditos; stomachum ex omnium membranarum tenuissima contextum, quo collectam mellaginem, non solum continent, sed etiam concoquunt &

 depu-

depurant. Plinius *Utriculum* dixit. Imis *pectunculis* duo quasi digiti emergunt, quibus procellosis temporibus lapillum ad vibrandum corpusculum ferunt, ne per ventorum impetus abripiantur. Excrementum rubrum est: ἐθμίαν Græci vocant. De Ducis seu Regis aculeo non convenit. *Quærat nunc aliquis,* inquit quasi indignabundus Plinius, *unus ne Hercules fuerit, & quod Liberi patris sepulchrum, & reliqua vetustatis situ obruta? Ecce in re parva, villisque nostris annexa, cujus assidua copia est, non constat inter authores: rex nullumne solus habeat aculeum, majestate tantum armatus: an dederit quidem eum natura, sed usum ejus illi tantum negaverit?* Aristoteles habere, sed non uti scripsit: Ælian. dubitavit. At Columella, qui pleraque ab experientia scripsit, sine spiculo esse prodidit, *nisi quis forte*, inquit, *pleniorem quasi capillum, quem in ventre gerunt, aculeum putet.* Ut ut sit, ad unu ictum, hoc infixo, quidam eas quæ utuntur, statim emori putant. Aliqui nonnisi in tantum adacto, ut intestini quippiam sequatur: sed fucos postea esse, nec mella facere velut castratis viribus, pariterque & nocere & prodesse desinere.

Arist. H. l. 1. c. 40. *Plin. H. N. lib. 11. cap. 16.* *Arist. H. A. lib. 5. cap. 21.* *Æl. H. A. l. 1 c. 60.* *Colum. R. R. lib. 9. cap. 10.* *Plin. H. N. lib. 1. cap. 17.* *Arist. H. A. lib. 3. cap. 12.*

Locus.

Nullas in novæ Hispaniæ insulis reperiri scribunt quidam: nullas in Scotia Solinus, in Hibernia alii, sed falsò. De hac Polydori Virgilii testimonium habemus. In illa vidimus ipsi, & in horto hospitis nostri Andreapoli, summa cum jucunditate tractavimus interdum. In Africa paucas invenias, propter nimium sine dubio solis æstum, qui & flores depascit, & fontes absumit. In Mycono non gigni, importatas mori, Ælianus author est. Frequentiores sunt in *Italia* circa Paduam, in agro Nolano, in *Arcadia*, *Thracia*, *Corsica*, *Sicilia*, *Attica*, *Iucatana*, & *Goa*. Hostilia vicus alluitur Pado. Hujus inquilini pabulo circa deficiente, imponunt navibus alveos, noctibusq; quina millia passuum contrario amne naves subvehunt. Egressæ luce Apes, pastæq;, ad naves quotidiè remeant, mutantes locum; donec pondere ipso pressis navibus, pleni alvei intelligantur, revectisq; eximantur mella. In Nolano frequentes esse, loci ipsius temperies & benignitas ostendit. Maxima ibi vis Bacchi. Oleæ nusquam generosior liquor: pomorum ut omnia genera, ita nullis secunda: æstate aura perpetua, hyeme apricitas maxima. In *Arcadia* Aristæus Arcas primus mellis usum ostendit; in *Peloponeso* Melissa virgo. Corsicæ incolas longævos ideò Athenæus tradit, quòd melle assiduè vescantur. Ovidius ob taxi copiam venenatum facit. In *Sicilia*, Hyblen montem inprimis incolunt, thymi & salicum opulentissimum. Abundantia, comparationem Ovid. expressit. In *Attica* in Hymetto monte qui & Cecropius, ob pascua quæ solis Halizoniis cedunt, favificant. Hinc Hymettia & Hyblæa mella. At maximus in Septentrione earum proventus. In Podolia & Lithuania, siccarum terrarum foveas melle repleri, scribit Olaus, in quas immanes ursi prolapsi, suffocati sint. In Moscovia pinus vacuas eodem abundare, apud scriptores habemus. Historiam in Historia Ursi habebis. Pascuorum fortè ubertas copiam facit, odoris suavitas, florum abundantia, saporque jucundus. Hoc quoque experimento compertum est, in locis montanis mari vicinis, propter solitos maris halitus, & flosculorum copiam, adeò propagari, ut vaga illarum examina, corticibus insidentia, objectis alvearibus, facile capiantur, modò ipsa alvearia sale muriave illita fuerint. Tantus illis propagandi appetitus inest, quem vi salis multo uberius expleri præsentiunt. De sedibus eligendis. *Columellam* consule.

Polyd. Virgi. lib. 13. Hist. Anglicæ. *Leo Nolan. probl. 180.* *Æl. H. A. l. 5. c. 42.* *Plin. H. N. l. 21. cap. 12.* *Ovid. Trist. l. 5. Eleg. 7.* *Mart. Epig. l. 6.* *Olaus Mag. l 22. c. 19* *Colum. R. R. lib. 9 cap. 5.*

Generatio.

Creatas in principio cum Danæo & Dubravio diceremus: ex alterius corporis corruptione oriri, nullum dubium. Ex tauro, bove, vacca, vituloque putrefactis produci certum: modum Geoponicor. author ostendit. Hinc in descriptione Philonii, mel νάμαθα θυγατέρων ταύρων *liquor filiarum taurorum*, dicitur. Ex cerebro Reges & Duces, ex carnibus vulgus gigni scribunt. Nascuntur & ex spinali medulla illi; sed quos cerebrum dedit, pulchritudine, magnitudine, robore, & prudentia antecellunt. Primæ transformationis indicium, si parva & alba specie immobilia, & imperfecta cadaveri circumfunduntur. Augescunt mox paulatim, alisque sensim excrescentibus, proprium colorem consecutæ, Regem circumvallant; brevibusque & tremulis, propter membranorum debilitatem & volandi insuetudinem, utuntur. Fœtus quonam modo progenerarent, magna inter eruditos & subtilis quæstio fuit. Apum coitus visus est nunquam. Alii eas coire & parere negant. Alii semen in floribus foliisque relictum, asportare ad alveos, ibique blanda incubatione perfici. Plinius ex flore Cerinthi colligi opinatur, Aristoteles ex calandro, Athenæus ex arundinis quidam ex oleæ, immittique osculis in favos. Prodire ideo, feracibus horum florum annis plura examina: rarioribus rariores & ipsas videri. Nonnullis ex melle, seu potiore ipsius parte proveniunt. Taxites coire existimat, & apes mares, Reges fœminas facit: hoc tempore constituto, vermiculos per examina, ut muscæ, excludere, fucos verò more serpentum incubare, & incubando, ad tempus vermiculos fovere. Hinc vermes χαδῶνες dictos melle purissimo vesci, donec in nymphas abeant: aureliarum tunc instar involutos, in cellis manere, nec vesci, nec excrementa reddere. Tandem certo die, ruptis corticibus fieri apes & ad suum quamque munus vix dum alis perfectis sese accingere. Aristoteles, nec ex allato semine, nec per coitum gigni opinatur: nec apes esse fœminas, nec fucos mares. Duces & seipsos generare, & aliud genus quod Apum est: ab apibus

Plin. H. A. l. 11. cap. 16. *Arist. H. A. l. 5. c. 21.* *Cardan. de subtil l. 9. Mouf. Theatri Insect. l. 1. cap. 3.* *Aristot. de gen. anim. l. 3. cap. 10.*

bus prodire fucos, hos nihil producere. Hinc & proportio quædam servatur, & discrimen. Duces magnitudine fucos, aculeo apes æmulantur, & vice versa. Nec mirum à paucis Ducibus, tam numerosas prodire. Nam & Leones cum primum quinque genuerint, mox pauciores generare, postremò unum, tandem nullum. Multitudinem primò apum à Ducibus gigni, mox sese paucos: illarum fœtum minorem, auctiorem suum, &c. Plinius ita de ea: *Plurimi existimavere oportere confici floribus compositis: atque utiliter* (lege ex Aristotele, confici ex apportatis floribus Cerinthi, salicis alii, alii oleæ.) *Aliqui coitu unius Rex in quoque appellatur examine. Hunc esse solum marem præcipua magnitudine, ne fatiscat. Ideò fœtum sine eo non edit: apesque reliquas tanquam marem fœnas comitari, non tanquam Ducem: quam probabilem aliàs sententiam fucorum proventus coarguit. Quæ enim ratio, ut idem coitus, alios perfectos, imperfectos generet alios?* Dum fœtificant, σμηνουργεῖσθαι dicuntur: fœtus νεοττὸς, νεόσσια, & *Nympha* vocatur. De *incubatione*, ita ex Aristotele Plinius. *Quod certum est, gallinarum modo incubant. Id quod exclusum est, primò vermiculus videtur candidus, jacens transversus: adhærensque ita ut pascere videatur.* (*lege*, deinde ita pascitur, ut adhærescere videatur) *Rex statim mellei coloris, ut electo flore ex omni copia factus, neque vermiculus, sed statim penniger. Cætera turba, cum formam capere cæpit, nymphæ vocantur, ut fuci, sirenes, aut cephenes. Si quis alterutris capite demat, priusquam pennas habeant, pro gratissimo sunt pabulo matribus. Tempore procedente instillant cibos, atque incubant, maximè murmurantes, caloris, ut putant, faciendi gr. necessarij excludendis pullis, donec ruptis membranis quæ singulos cingunt, ovorum modo, universum agmen emergat. Spectatum hoc Romæ consularis cujusdam suburbano, alveis cornu laternæ translucido factis. Fœtus intra* XLV. *diem peragitur. Fit in favis quibusdam, qui vocatur clerus, vel potius* σκληρὸς (vermiculus est in alvearis pavimento nascens). *amaræ duritia ceræ, cum fœtum inde non eduxere, morbo, aut ignavia, aut infœcunditate naturali. Hic est abortus apum.* Alveus totus arena obduciter, & favus putrescit. Addit Aristoteles, Duces subter ad favum pendentes oriri; separatim sex aut septem: fucos quoque seorsim si Dux superest; si obiit, in Apum loculamentis provenire: cæteras in concavis imisque favorum. Apum vermes dum recentes sunt, & aluntur, & stercus emittunt; donec lineamenta, sub quibus Nymphæ dicuntur receperit. Quiescunt tum contracti, nec ullo pacto se patiuntur moveri, usque dum destinatam speciem referant. Minus fœtificant, vere serotino, aut si squalor vel rubigo inciderit. χαδᾶνες optimæ fiunt, cum mellifica-

Plin. H. N. l. 11. c. 16.

Arist. H. A. l. 5. c. 21.

Arist. H. A. l. 6. c. 40.

Arist. H. A. l. 5. c. 19.

tur. Scaliger genitale quiddam in cellis ponere existimat, è quo Apiculæ progignantur. Creari è roribus in foliis vermiculos; pluere ranis: quantò commodius lectum rorem illum, atque calore parentis genitali fotum, tanquam ab architecto, in schadonem animari posse. Deprehensam à se cicindulam cum mare in coitu, meridie solutum obivisse. Edita sub vesperam à fœmella ova, quæ intra viginti horas vivificata abiere. Visam & è grandioribus Muscis unam, quæ in vola manu aliquandiu retenta, plusculos vermiculos candidos, mobilitate propria insignes edidit. Cur non Apes pauculis horis coire possent: deinde illico parere? Vossius denique ex Belgicorum apiariorum sententia ita de propagatione Apud scribit. *Rex apum singulis in cellis semen emittit. Id est, folliculus albicans, unde prodit vermiculus ejusdem coloris, sem. papav. assimilis. Isti folliculo circumdatur ab apibus viscidus ex rore humor itidem albicans. Nempe album hoc, albumini ovi, regium semen vitello respondet. Folliculo sic viscido rore circumdato, apicula incubat gallinæ instar, ac suo id fovet calore. Ita folliculus turgescit magis & magis; donec talis fiat vermiculus, qualem pinguioribus in caseis nasci videmus. Porrò sæpe quidem tardius, interdum tamen die nempe sereno, intra diem* 10. *vel* 12. *vermiculi ejus pellicula perrupta, exit apis, eaque perfecta; senis quippe pedibus, alis quaternis; pallidior tamen, & paulò post adultioribus similis.* Hactenus Vossius.

Scalig. Exerc. 191. 2.

Vossius de Idol. l. 4. c. 66. p. 1511.

De *Victu*, de quo ex lege methodi nostræ ante generationem agere debebamus, si quæras, nihil venantur, sed *venturæ hyemis memores æstate laborem Experiuntur, & in medium quæsita reponunt.* Melle ergo, & si hoc nimium subtrahatur, *ceragine, cerintho, erythace, sandaraca* dicta vescuntur. Deterior hæc & ficum dulcedine æmulatur. His deficientibus Apiarii ficus, saccarata, uvas passas siccatas, fucos tusos, schadonum capita, lanas passo defrutove madidas, & aquam mulsam pro foribus ponunt. Crudas & recentes carnes apponi jubet Plinius. Floribus odoratis & caliculatis delectantur, *ex arboribus* pomorum cytisi, amygd. tamarisci, casiæ, ziyiphi, pyri, persicæ, therebinthi, lentisci, cedri, tiliæ, ilicis minoris. Rhamni: ex *herbis*, thymi albi & rubri, sertulæ campanæ, myrti, viticis, genistæ, phlei, fabæ, serpilli, violæ, myrrhidis, rorismarini, conizæ cerintheæ, meliloti, narcisci, asphodeli, citraginis, hederæ, consiliginis, origani, saturciæ, violæ agrestis, amaraci, hyacinthi, iridis, croci, rosæ, lilii attractilis, sinap. spondilii, batrachii, &c. De quibus omnib. distinctè Columella agit, quem vide. Bibere easdem certum, & limpida, seu fluviatili seu fontana delectari, in qua ligna & lapides injiciendi, ut com-

Victus.

Arist. H. A. l. 9. c. 40. l. 4. c. 9.

Colum. R. R. l. 9. c. 4.

Arist. H. A. l. 9. c. 40.

Varro R. R.

commodè & insidere, & sese abluere possint. Hac destitutæ, aliunde humore hausto sitem leniunt, de eoque intus ad Reges & operatrices aliquid deferunt.

Vita ad 6. 7. & ad summum 10. annos
Ætas producitur: seu ut Plinius. *Vita eis longissima,*
Arist. H. A. l. 5. c. 6. Plin. H. N. l. 11. c. 20. *ut prosere inimica ac fortuita cadant, septenis annis universa. Alveos, nunquam intra decem annos durasse proditur. Sunt qui mortuas si intra tectum hyeme serventur, deinde sole verno torreantur, ac ficulneo cinere toto die foveantur, putent revivifcere. In totum vero amissas, reparari ventribus bubulis recentibus cum fimo obrutis. Virgil. juvencorum corpore exanimato, sicut equor, vespas ac crabrones, sicut asinorum scarabæos, mutante natura ex aliis quædam in alia.*
Cardan. de variet. Rer. l. 7. c. 22. Cardanus robustior: ad 12. an. pervenire posse, scripsit.

Volatus. Attollunt sese atque contrahunt cum volant. Rectâ non volant, quia cauda destitutæ sunt: ideo etiam parum in volatu perseverant, aut in aëre demorantur. Præstant tamen vaginipennes. Quia exiguas pennas habent, nec rectè procedere, nec diu volare possunt.

Vocem non edunt, sed sonum, βομβεῖν id Græcis Latinis bombilare, & bombissare.
Sonus. Sonus ipse σιγμὸς & βόμβος, illis murmur & susurrus his dicitur. Quidam modulari, sed ineptè, dixit. Alii, nocte ea, qua natus est Jesus, magis bombos edere, garriunt. *Odo-*
Odoratus. Arist. H. A. l. 4. c. 8. *ratu* plurimum valere in de colligas, quod mel à longinquo sentiant. Visæ ex agris pharmacopolia & quimel venderent invisisse, revolassaque onustas. Retulit & Clutius, per longum camini tubum, cum mel domi
Vossius de Idololatr. l. 4. c. 71. coqueret, supernè ingressas; nec aliter quam circa candelam cicindelas & lampyrides solent, circa ahenum volitasse; plerasque in il-
Arist. de part. anim. l. 2. c. 16. lud decidentes submersas. De instrumento non est quod solliciti simus. ὑπόζωμα illud est, & spiritus innatus, quo & moventur.

Auditus. Plin. H. N. l. 11. c. 20. *Auditu* destitui Aquinati visum. Sono vehementi, ob ingentem aëris motem, qui & animal interimere, & lignum scindere valet, terreri & fugere. At plausu æris gaudent, & murmure excitantur ad opus, sonituque
Arist. H. A. l. 9. c. 40. quieti sedant, ut postea dicetur. *Memoria* valere, apud Rhodiginum extat. *Visus* quòd
Arist. H. A. l. 4. c. 10. oculi duri, hebetior. Ideò facilè à merope & hirundine capiuntur.

Antipathia. Plin. H. N. l. 11. c. 18. Theoph. C. P. l. 6. c. 4. Odere fœdos odores, proculque fugiunt, sed & infectos. Itaque unguenta redolentes infestant, ipsæ plurimor. animalium injuriis obnoxiæ. Impugnant eas naturæ ejusdem degeneres vespæ atque crabrones, & è culicum genere qui vocantur *muliones* (ἱμαντίδες Aristoteles *qui onustos in via mulos æstate ve-*
Arist. H. A. l. 5. c. 19. *xant)* populantur hirundines & quædam aliæ aves. Insidiantur aquantibus ranæ, quæ maxima est earum operatio, tum, cum sobolem faciunt. Nec hæ tantum quæ stagna rivosque obsident, verum & *rubetæ* veniunt ultrò, adrepentesque foribus per eas sufflant: ad hoc provolant, confestimque abripiuntur. (alii legunt, *inflantur, & pro volantes eas confestim abripiunt).* Nec sentire ictus apum ranæ traduntur. Inimicæ & oves, difficile se à lanis earum explicantibus. Cancrorum etiam odore, si quis juxta coquat, exanimantur. Timent quoque ab araneis, lacertis, crocodilis, upupa, merope, noctua, & aliis alvearium depopulatoribus: sed & ab Echo, fulgure, tonitru, & fragore omni. Æli. H. A. l. 8. c. 6. & l. 10. c. 51.

Huc & *morbi* pertinent, repletio nempe, inanitio, siccitas, humiditas, frigus, calorque non naturalis. *Repletionem* nimia satietas infert, quando alvearia non castrantur, scabie tum sordibusque diffluunt, strumosæque redduntur. *Inanitio* è cibi inopia oritur: Ejusdem inopia, malaciam, diarrhæam, βλαψιγονίαν, & tabem affert. In malacia adeò morosæ sunt, ut facile aufugiant, nisi tinnitu, vel rerum gratissimaram suffitu retineantur. *Dirrhæam* ex tithymalli, hellebori, ebuli & sambuci floribus contrahunt. *Tabe* correptæ pellucescunt. De remediis & quæ huc spectant, vide Authores. De his ita Plin. *Sunt & operis morbi: cum favos non explent, cleron vocant. Item blapsigoniam, si fœtum non peragant. Inimica est & echo resultanti sono, qui pavidas alterno pulsat ictu: inimica & nebula. Aranei quoque vel maximè hostiles, cum prævaluere ut intexant, enecant alveos. Papilio etiam hic ignavus & inhonoratus, luminibus accensis advolitans, pestifer, nec uno modo. Nam & ipse ceras depascitur, & relinquit excrementa, quibus teredines gignuntur: filiis etiam araneosa, quacunque incessit, alarum maximè lanugine obtexit. Nascuntur & in ipso ligno teredines, quæ ceras præcipuè appetunt. Infestat & aviditas pastus nimia florum satietate, verno maximè tempore alvo cita. Oleo quidem non apes tantum, sed omnia insecta exanimantur, præcipuè si capite sensere eximi, mella avide vorantes. Cætero præparcæ, & quæ alioquin prodigas atque edaces, non secus ac pigras atque ignavas proturbent. Nocent & sua mella ipsis illitaque ab adversa parte moriuntur. Tot hostibus, tot casibus & quota portione eorum commemorata? tam munificum animal expositum est.* Morbi. Plin. H. N. l. 11. c. 19.

Ingenium. Singulare ingenium regiminis & operis ratio ostendit, in quibus prudentiam, fidem, obedientiam, fortitudinem, & exactæ quasi πολιτείας exemplum, observare est. Elegantur de iis Plinius. *Ratio*, inquit *operis hæc, interdiu statio ad portas more castrorum, nocte quies in matutinum, donec una excitet gemino aut triplici bombo, ut buccino aliquo. Tunc universæ provolant, si dies mitis futurus est. Prædivinant enim ventos imbresque, & tunc se continent tectis. Itaque temperie cœli (& hoc inter præscita habent) cum* Plin. H. N. l. 11. c. 10.

agmen

agmen ad opera processit, aliæ flores aggerunt pedibus, aliæ aquam ore, guttasque lanugine totius corporis. Quibus est earum adolescentia adopera exeunt, & supra dicta convehunt: seniores intus operantur. Quæ flores comportant, prioribus pedibus femina onerant, propter id natura scabra, pedes priores rostro: totæque onustæ remeant sarcina pandatæ. Excipiunt eas ternæ, aut quaternæ atque exonerant. Sunt enim intus quoque officia divisa: Aliæ struunt, aliæ poliunt, aliæ suggerunt, aliæ cibum comparant ex eo quod allatum est. Neque enim separatim vescuntur, ne inæqualitas operis & cibi fiat & temporis. Struunt orsa ea concameratione alvei, texumque vel usque ad summa tecta deducunt, limitibus binis circa singulos arcus, ut aliis intrent, aliis exeant. Favi superiore parte affixi, & paululum etiam lateribus simul hærent & pendent una. Alveum non contingunt, nunc obliqui, nunc rotundi, qualiter poposcit alveus: aliquando & duorum generum: cum duo examina concordibus populis dissimiles habuere ritus. Ruentes ceras fulciunt, pilarum intergerinis à solo fornicatis, ne desit aditus ad sarciendum. Primi ferè tres versus inanes struuntur, ne promptum sit quod invitet furantem. Novissimè maximè implentur melle: ideoque averso alveo favi eximuntur, Gerulæ secundos flatus captant. Si cooriatur procella, apprehensi pondusculo lapilli se librant. Quidam in humeros eum imponi tradunt. Iuxta vero terram volant in adverso flatu vepribus hebetato. Mira observatio operis. Cessantium inertiam notant, castigant mox, & puniunt morte. Mira munditia. Amoliuntur omnia è medio, nullæque inter opera spurcitiæ jacent. Quin & excrementa operantium intus, ne longiùs recedant unum congesta in locum, turbidis diebus, & operis otio egerunt. Cum advesperascit, in alveo strepunt minus ac minus, donec una circumvolet eodem, quo excitavit, bombo, ceu quietem capere imperans: & hoc castrorum more. Tunc repentè omnes conticescunt.

Prima fundamenta *Commosin* vocant periti, seu gummitionem, (κώνησιν vel κωνίαζιν alii legunt) cum alveare tectorio illinunt: secunda *pissoceron*, tertia *propolin*, inter coria cerasquæ magni ad medicamina usus. *Commasis* crusta est prima, saporis amari. *Pissoceros* super eam venit, picantium modo ceu dilutior: ceræ initium, plerumque è mitiore gummi. *Propolis* crassioris jam materiæ; (è gutta quam in foliis populi ferunt hanc faciunt) additis floribus nondum tamen cera sed favor. stabilimentum, qua omnes frigoris aut injuriæ aditus obstruuntur, odore & ipsa etiamnum gravi, ut qua plerique pro galbano utantur. Deoscorides ad styracem accedere putat. De *Regimine* sic idem.

Pli. H.N. l.11. c.7. Æl. H.A. l.1. c.59.

Plin. H. N. l. 24. cap. 8.

Æl. H. A. l. 5. cap. 11. & 13.

Mira plebi circa Regem (de hoc in Differentiis) obedientia. Cum procedit una est totum examen, circaque eum conglobatur, cingit, protegit, cerni non patitur? Reliquo tempore cum populus in labore est, ipse opera intus circuit, similis exhortanti, solus immunis. Circa eum satellites quidam, lictoresque, assidui custodes authoritatis. Procedit foràs nonnisi migraturo eximine. Id multò intelligitur ante, aliquot diebus murmure intus strepente, apparatus indice, diem tempestivum eligentium. Si quis alam ei detruncet, non fugiet examen. Cum processere, se quæque proximam illi cupit esse, & officio conspici gaudet. (Id Homerus βοτρυδὸν πέτασθαι dixit;) Fessum humeris sublevant: validius fatigatum ex toto portant. Si qua lassata deficit, aut fortè aberravit, odore persequitur. Ubicunque ille consedit, ibi cunctarum castra sunt. Duce prehenso totum tenetur agmen: amisso, dilabitur migratque ad alios. Esse utique sine Rege non possunt. Invitæ autem interimunt eos, cum plures fuere, potiusque nascentium domos diruunt, si proventus disponatur: tunc & fucos abigunt. Rege peste consumto, mœret plebs ignavo dolore, non cibos convehit, non procedit, tristi tantum murmure glomeratur circa corpus ejus. Subtrahitur itaque deductæ multitudini: aliàs spectantes exanimem, luctum non minuunt. Tunc quoque ni subveniatur, fame moriuntur. Huc *latitatio*, *mundicies*, & alia spectant.

Plin. H. N. l. 11. c. 16.

Quiescunt ab occasu Vergiliarum usque ad ver, & hyeme conduntur. Alii ultra exortum latere dicunt, prout ratio climatis & tempestatis tulit. Ante fabas florentes non exeunt ad opera & labores.

Aristot. H. A. l. 8. c. 14. Plinius l. 11. c. 6.

Stupendum quod ex Clutio Vossius narrat, mundiciei & *amoris* simul exemplum. *Repererat is in hortis suis apiculam, in olla mellis submersam: alteram item ab imbre sic afflictam, ut & ipsa quasi exanimis jaceret in herba. Utramque igitur manui imposuit: cujus calore sic fotæ planè sunt refocillatæ. Ut verò se mutuo agnovere, utraque alteram osculari & amplecti amicum in modum. Ac illa quidem mundior, quam imber sic straverat, membratim purgare cœpit alteram melle sordidatam: inque opera hac propemodum horam insumsit. Tum quæ beneficium id acceperat, os admovit alteri; eique grati animi ergo, de pectore suo eduxit mellis aliquid: quod ea hausit, satiataque, in alveare revolavit.* Addo de ἀνθολογία & præsagiis quædam. Fructibus nullis nocetur, *inquit Plinius.* Mortuis ne floribus quidem, non modò corporibus insidunt. Operantur intra sexaginta passus. Et subindè consumtis in proximo floribus, speculatores ad pabula ulteriora mittunt. Noctu deprehensæ in expeditione, excubant supinè, ut alas à rore protegant. *Præsagia* ab

Clut. de Apib. 1. cap. 3. Voss. de Ido. 4. cap. 72.

Plin. H. N. l. 11. cap. 1. Ælian. H. A. lib. 5. cap. 49.

ab examinibus ubi consedere sumuntur. Tunc ostenta, *inquit idem*, faciunt privata ac publica, uva dependente in domibus sive templis, sæpè expiata magnis eventibus. Sedere in ore infantis, Platonis tum etiam, suavitatem illam prædulcis eloquii portendentes. Sedere in castris Drusi Imperatoris, cum prosperrimè pugnatam apud Arbalonem esset; haud quaquàm perpetua aruspicum conjectura, qui dirum id ostentum existimant semper. Aliter apud Dionem Obsequentam legitur. Ille examine apum deterritum, ne ultra Visurgim procederet: hic infeliciter dimicasse scribit.

Plin. H. N. l. 11. cap. 16.

Dio. Hist. 54. Obseq. l. de prod. c. 12. 4.

Usus.

Inserviunt *usibus* pluribus apes. In *Cibo*, *Medicina*, *bellis*, *præsagiis*, *suppliciis*, etiam adhibentur. Vescebantur eis Cumanæ regionis incolæ. Contusæ & cum vino diuretico exhibitæ, hydropem potentur curant & calculos comminuunt. In melle mortuæ vomicas sanant: Ulcera labiorum emolliunt: dysenteriæ medentur. Favis immortuæ & cum melle tritæ pilos partibus nudatis restituunt. Sæpè ab obsessis in hostes emittuntur: harumque opera Lupus Barriga Lusitanus ab obsidione opidi Xiamaticensis in Mauritania, Anno millesimo quingentesimo duodecimo depulsus est. Apud veteres stellionatus reum, melle illitum, & ad solis radios expositum, apibus objiciebant. De *præsagiis* superius dixi. Adde, Pompejo aciem contra Cæsarem instructuro, & Dirrhachium egredienti, tanta apum examina occurrere, ut signa obscurarent. Victus est. Severo imperante, apes in signis militaribus, in stativis Nigri maximè, favos finxerunt. Ancipites hinc inter Severianos & Nigrianos congressus: sed illi obtinuere. In Consulat. L. Pauli & C. Metelli hostem imminentem præsignificarunt. Leopoldo Austrico Sempachum cum exercitu tendente, apum examen in oppidum irruit, ut Helvetiorum Historici produnt. Palatino Regiam Pragensem ingrediente, tegulis insedere. Mali rem ominis Anhaltinus dixit. Reliqua prætereo.

Differentiæ. Arist. H. A. lib. 9. cap. 40.

Differentiæ Apum sunt variæ. Aristoteles in *urbanas* & *feras* dispescit, & ibidem, alias *gregales*, ut Apes, Reges, fucos, vespas annuas, crabrones teredinis: alias *solitarias*, ut Sirenem minorem, majorem, & bombycem. Hunc secutus Albertus, novem quoque genera facit, quæ apud Aldrovandum vide. *Plinio* Apes sunt & *rusticæ sylvestresque*, horridæ aspectu multò iracundiores, sed opere ac labore præstantes, *Urbanarum*, addit, duo genera, optimæ breves variæque, & in rotunditatem compactiles: deteriores longæ, & quibus similitudo vesparum: etiamnum deterrimæ ex iis pilosæ. Optimè in *non operatrices* & *operatrices* distinguuntur. Inter illas sunt *Rex*, *Fucus* & *Fur*. De *Rege* satis superius diximus. Duo eorum secundum Aristotelem & Plinium genera. Melior ruffus, quàm hirsutus niger variusque. Omnibus forma semper egregia, & duplo quàm cæteris major, pennæ breviores, crura recta, ingressus celsior, in fronte macula quodam diademate candicans. Multum etiam à nitore vulgò differunt. Varro nullam ruffi mentionem facit. De *fuco* in sequentibus agetur. *Fur* est nigrum quid, ventreque ampliore. *Operatricium* differentiæ, *à corporis figura*, *ætate*, *moribus*, *operatione*, *colore* & *aculeo* sumuntur. *Corporis figura*. Sunt aliæ *vastæ* sed glomerosæ, eædemque nigræ & hirsutæ: aliæ *minores* quidem sed æquè rotundæ, & infusci coloris, horridique pili: aliæ magis *exiguæ*, nec tam rotundæ, sed obesæ tamen & latæ, coloris meliusculi: aliæ minimæ gracilesque, & acuti alvei, ex aureolo, variæ atque leves. Sic distinguit ex Aristotele Columella & Virgilius: Optimæ parvulæ, oblongæ, leves, nitidæ, auro ardentes, & paribus lita corpora guttis, moribus denique placidis. *Ætate*. Sunt quædam *novellæ*, *vetulæ* quædam. Illarum examen quotannis avolare solitum est, nec perinde pungunt: & si annum non excessere, nitescunt, oleique similitudinem & speciem gerunt. Hæ horridulæ evadunt, & rugis obseruntur: mellificandi peritissimæ. Frigora denique & pluvias præsentiunt: ideo his ingruentibus non longè ab alvearibus recedunt. *Operatione*. Sunt *inutiles*, ut bombylius: ἐργοφόροι, πλάσιδες, ab artifici figmento fortè. Sunt & *inertes*, quæ quidem nec favos corumpunt, nec melli insidiantur: id tamen non conficiunt. Nonnullæ Regem cingunt: quædam mortuas ex alveo efferunt: aliæ noctu excubias agunt. Quæ mellificant, vel in alveis, arboribus excavatis, petris, tabulatis; vel sub terra id faciunt. Circa Thermodoontem fluvium (in Themiscyra) duo genera: aliarum quæ in arboribus mellificant: aliarum quæ sub terra, triplici cerarum ordine, uberrimi proventus, inquit Plinius. At Aristoteles illarum duntaxat meminit, has alibi ponit. Favus ipse, *addit*, levis, atque æquabilis est, quem non semper, sed hybernis duntaxat mensibus construunt. Copia in eo tractu hederæ, unde mel conficitur. *Colore*. In Ponto enim sunt quædam albæ, quæ bis in mense mella faciunt. *Moribus*. In Æthiopia, si Alvarezio credendum, adeò cicures, ut intra hominum cubilia examina conficiant. Apud Halizones cum hominibus papulatum exire, & opus tam concretum facere, ut mel à cera sejungi nequeat, Pausanias author est. Destituuntur & aculeo quædam.

Plin. H. N. lib. 11. cap. 26.

Arist. H. A. lib. 1. cap. 40. Plin. H. N. l. 11. cap. 16.

Arist. H. A. lib. 9. cap. 40.

Colum. R. R.

Ælia. H. A. l. 1. c. 11.

Ælia. H. A. l. 1. c. 59.

Plin. H. N. l. 11. cap. 17. Aristot. H. A. l. 5. c. 22.

Pausan. in Atticis.

De Novi orbis apibus ita *Nierembergius*. Multiplex apiarum genus in novo orbe semper admirabile, licet in mellificio diversum. *Quædam* in arborum cavitatibus, sed sine favo, corticem cereum prius effingunt ovi

Nieremb. H. Exot. l. 13. c. 1.

ovi instar, quem imbuunt penitus liquido & suavi nectare. Hæc ova copulata simul, & racemata, usque ad viginti vel triginta inveniuntur. Indi truncum cædunt, & deferunt ad usus suos plenum melleis globulis, cera quoque utilissima. *Aliæ* glandes minores conficiunt: *aliæ* non excedentes nucem avellanam. Hoc genus apum exiguum est & mansuetissimum. *Aliæ* sub humo laborant, quædam 3. aut 2. ulnas, quædam non ampliùs quàm dodrantem profundæ, prout oportunum illis. Harum quædam mellificant in cereis quasi fistulis oblongis, quædam orbicularibus rotundioribus. Ex his quædam *mites* & innoxiæ, aliæ *majusculæ* efferæ, & suos labores acriter tuentur. *Aliæ* quoque sunt *feræ* diversi opificii, rotundum conficiunt favum instar mali citrei circulando fistulas suspenduntque ex arborum fronde, imponentes favos alium super alium: aliquando sustinet frons racemum ejusmodi trium dodrantium longum. *Exiguiores* apes suspendunt minores racemos, & tenuioribus ramis; grandiores ex firmioribus (vocant has Indi Matereas) quarum morsus æquat dolore ictus serpentum, & viginti quatuor horis perseverat. *Alia* mitis apum natio est in terris Haimensium, quas industria Europæorum in alvearia conclusit, ubi nec pungunt, nec irritantur, nec inquietes fiunt, recluso alveare. Mirum dictu, nec cessant à labore, tam sunt officio intentæ. Hic curiositas non indigeret vitreis, nec transparentibus vasculis, ut exemplum sedulitatis disceret. Regina & Magistra plurimum à plebe distat. Est quoque apum *nigrum & exile* genus, quod in sylvis sine cera mellificat. Cera subterranearum apum percommodo ceratis ad dolores ex quavis causa frigida accidentes: tumores resolvit: ad alia medicamenta etiam idonea. Albæ apes sunt in Quatemala, mel quoque album & ceram fabricantes, nec nimis noxiæ.

Nunc ex aliquibus authorib. dabo aliqua. In *Ceyba* vastæ arboris & aliar interdum cavis nidulantur apes, atque suum mel elaborant, non minus bonum quam in Hispania teste Ciæca: quarum tria sunt genera. *Unum* paulo majus culicibus. Ad favi quem probè communiunt, orificium, tubulum dimidii digiti longitudine aptant ex materia ceræ simili, per quem apes, alis eo quod è floribus decerpserunt onustis ad suas operas ingrediuntur. Acidiusculum est mel istud, cujus paulò ampliùs libra præbent singula alvearia. *Aliud genus* paulo majus nigrum superiùs tamen candidum est. Orificium, quo in arborum cavum ingrediuntur, confectum habent ex cera alteri materiæ commixta, lapide durius. Harum mel superius bonitate longè superat, illiusque tres mensuræ, sive veterum congius nonnunquam ex unico alveari eximitur. *Tertium* genus Hispanicas magnitudine excedit, sed aculeis caret, impetu tamen in eos fertur, qui favos eximere volunt, mireque sese capitis & barbæ pilis implicat. Harum interdum alvearia duodenas aut plùres libras mellis, multò quam reliquarum præstantioris, continent.

Americanæ inquit Lerius, apes nostris dissimiles, & exiguas illas muscas quæ æstate, præsertim maturis uvis, nobis infestæ sunt, potiùs referentes, suum Mel & ceram conficiunt, per sylvas in arborum cavis, unde incolæ utrumque probè eximere norunt. Favum, è quo mel nondum exemptum yrayetic appellant: yra enim illis mel est, yetic cera. More nostro melle vescuntur: ceram verò, quæ instar picis ferè nigra est, in massas convolvunt brachiali crassitudine. Sed neq; funalia neque candelas ex ea parant, (noctu enim nullo alio lumine utuntur, quàm certi ligni fragmentis accensis, quæ lucidam flammam parant) at ingentium cannarum lignearum tubos (in quibus suas plumas, ne à certo papilionum genere, ipsis travers dicto, corrumpantur conservant) ista præsertim obturant.

Anton. Herrera in Provincia Vetræpacis scribit reperiri *apes sine aculeo* clarum mel conficientes; quarum aliæ sint armatæ & noxiæ, quemadmodum nostræ, aliæ parvæ ut muscæ, optimè tamen mellificantes, aliæ noxii nectaris: quod dementet gustantes. Nullæ favum conficiunt, sed condunt liquorum sub humo, aut in cavis arboribus mel liquidissimum, & acescit nonnihil. Ulricus Faber scribit, *in terrâ Marchkasiorum*, si quis sylvas ingressus in arbore quacunque foramen faciat, posse ex arbore quinque vel sex mensuras mellis accipere, quod instar mulsi ab exiguis apibus neminem cædentibus conficitur. Hoc mel ad comedendum optimum est, & vinum inde suavissimum præparatur.

Adjiciam hisce ab Aldrovando observatas, easque propriis ipsius verbis describam. Quæ inquit *priori loco* exhibetur, Apum regulus est ape duplò fermè procerior, sed fuco macilentior: magis etiam lutescit, & alvum habet in extremo acutiorem. Alæ sunt longæ, & coloris albi, flavis punctis conspersi. Caput ejusdem cum ventre coloris est. Antennæ sunt breves, sed parum benè à pictore expressæ. Apis est vulgaris, quæ *secundo loco ponitur*, color ei magis ad cinereum vergit hirta ferè tota, alvo est obtusiori, brevissima, exerit aculeum. Alæ sunt candidæ intercurrentibus lineolis flavis, breves, breviores, inquam, ipso corpore: Caput magnum; antennæ, ut in ipso regulo. Fucus, *qui tertio loco* exprimitur media est magnitudine inter Regem, & Apem; magis tamen ad regem accedit; Ape duplo major, Rege cor-

Aldrov. Insect. lib. 1. cap. 4.

corpulentior, ſed brevior, colore etiam magis fuſco. Alæ fermè, ut in Rege, pedes breviores, caput majus. Alvi extremum velut in duas appendices deſinit.

Inter *apes ſylveſtres*, quarum multa ſunt genera, *duæ priores*, una cum ſuis favis expreſſæ, domeſticis quodammodo accenſeri poſſint. Mel enim quod parant, non omnino ſpernendum videtur, propter ſuum dulcorem, & ex favis non contemnenda cera parari poſſit. Ipſarum verò apum ſpecies domeſticis noſtris multo eſt pulchrior venuſtiorque. Differunt autem & magnitudine inter ſe & colore. Quæ major eſt, & priori loco pingitur, favos & cellas etiam conficit majores. Has ſimul cum ſuis apibus inventas F. Gregorius Regienſis Cappucinorum ordinis, diligentiſſimus Pharmacopola, & herbarum etiam apprimè peritus, cum ad montem Padernum vulgo dictum in noſtro agro herbarum inſpiciendarum gratia iviſſet, ad me attulit, cum ut gratum mihi faceret, tum verò etiam, ut tam pulchrum naturæ arcanum poſteris aliquando communicarem, cellarum aliæ erant vacuæ, aliæ plenæ; plenarum aliæ continebant mel, aliæ ſobolem albam, qualem à latere favorum pictor exhibuit. An vacuis apes quieſcere putaverim. Omnium figura non ſexangulis terminatur, ut in communibus, ſed erant rudes, & rotundæ, neque omnes ejuſdem magnitudinis. Apis ipſa aſpectu venuſta admodum, tota hirſuta capite, antennis, & pedibus aterrimis, aterrima item, ac rotunda macula intergore inſignis: alæ ferrugineæ, cætera modo rubicundo, modo atro colore variat. *Altera* quæ plures & minores favos conſtruit, minor eſt ut dixi, & colore diverſo. Caput enim in hac pedes & tota alvus nigricant, dorſum totum rubicundum eſt, alæ proceræ, anguſtæ nigricantes. Utraque favos ſuos operit quiſquiliis, palea & muſco ne facile ſit invenire. Quid ſi harum melle D. Joannem Baptiſtam in deſerto vixiſſe dicamus.

Quæ *duæ deinceps* pinguntur, noſtris ruſticis *Avoni* vocantur, invicem ferè conſimiles. *Prior* capite antennis, & pedibus nigris; toto corpore magis, quàm præcedentes hirſuto, & luteſcente, minus in dorſo, magis in alvo. Sed colorem iſtum luteum corporis hirſuties facit, non ipſius corpus. *Altera* eadem omnino videretur, niſi candidior eſſet, & paulò minor. Reperiuntur in hoc genere etiam virides, & nigræ, & aliorum colorum. Hollandi, ut audio, omnes, neſcio cur Keyſers / hoc eſt, Imperatores vocant, niſi dicamus propter aculeum, quo acerrimè pungunt, Reges in eo vincentes, qui vel eo carent, vel ſi habent, non utuntur.

Nigrarum duarum hic iconem etiam dedi, *prior* major eſt, & brevioribus tamen alis, utraque corpulenta eſt admodum. Prior undique nigra eſt, præterquam in cervice & ſuperiori alvi parte, ubi macula lutea eſt, & in extrema ferè, ubi candicat. *Altera* eaſdem habet maculas, ſed multò majores, colorque eſt intenſior. Priori pedes hirſutiores, & craſſiores. Utrique atri. Antennæ in ſecunda breviores, & exiliores. Quæ *deinceps picta eſt*, ex earum genere eſt, quæ propè latrinas, & fœdas cloacas bombos ſuos edere ſolent. Aſpectu elegans eſt, alvo craſſa, ex nigro, & luteo varia, in extermo acuta, capite & dorſo cinereis, oculis magnis, extuberantibus, nigris, pedibus brevibus etiam cinereis, alis proceris anguſtis ejuſdem cum dorſo coloris

Eſt præterea alia *Apis fera*, quam *aquaticam* vocavi, ſeu potius amphibiam, quod, & in terra, & aqua degat. Sed rarius videtur. Hanc aliquando, ut me exercerem, ſic deſcripſi. Api vulgari valdè ſimile. inſectum amphibium, extra aquam volans, in aquis natans, quadripenne, ſepes. Duos pedes oblongos habet, nimirum anticos, quibus utrinque diſtentis tanquam temone ſimul & remigibus ad natatum utitur. Cæteri breviculi, ſub ventrem contracti. Caput compreſſum, oculis nigris, grandiuſculis ac ſplendidis inſtructum. Corpus alis tectum, prorſus atrum. Alæ ſuperiores ſimul, & inferiores duriuſculæ, ac cruſtaceæ, nonnihil majori ſui parte eaque ſuperiore è luteo colore habent, & nigro maculoſæ ſunt, ſed extrema parte aut proxima ſubtiliſſimæ, ac pellucentes, inſtar inferiorum alarum, quas operiunt ipſæ, appendices duæ ſunt raræ obſervatu; imo in nullo alio Inſecto, à me viſæ, quarum una alteram incumbens tegit, quæ faciunt, ut lacinioſæ interna parte, ac triangulo ſinuatæ appareant. Sed & extremo ſui erectam ſeu fiſſuram levem habent. Roſtrum aculeatum eſt, ut Culicibus. Pedes anteà, quibus natat, tribus articulis diſſecti ſunt. Ruſtici *Bonon Guardaloſa* vocant, forſan quod lucente ſole aquæ ſumma petat, velut apricari cupiens, & nebuloſo cœlo non conſpiciatur. Aliquando cœlum tuetur, ſurſum ex aqua exorto ore, aliàs deorſum, & vel leviſſimo ſtrepitu aut umbra percepta, ſagacitate mira ſtatim quovis telo velocius in fundum lancinans ſubducit, adeò ut captu difficillimum ſit.

Ad Caput de Apibus.

APPENDIX I.

De Melle.

Nomen.

MEllis apud Latinos nomen, à Græco μέλι deductum videtur, hoc autem vel à μέλει. curæ eſt, quod cum cura colligatur: vel à μηλέα. pomo, quod ex ejus fructibus, deſcendiſſe videtur. Apud Athenæum Alcman. ὀπώραν κηρίνην. cereum fructum, Epicharmus, πόντον ὄρθριον, matutinum mare, quòd diluculo ex aëre fluat, appellat. Favus, quod vocabulum à φαγεῖν Iſidorus derivat, Perottus, à fovendo, quod in favis fœtus ſuos apes foveant; Martinius ab ὕφος textum; Græcis ἀνθρήνιον, κεῖρις, κήριον, μελίσσιον, μελικηρίς, ὕριον, audit Cellula eſt apum ſexangula, loculamentum, & fundamentum operis.

Athen. Dipnoſ. l. 14.

Deſcriptio. Plin. H. N. l. 11. c. 12. Ariſt. H. A. l. 6. c. 21. Mercur. Var. Lect. l. 2. c. 24. Columella R. R. l. 9. c. 14.

Quid ſit, egregiè ex antiquis expoſuit Plinius. *Venit hoc*, inquit, *ex aere & maximè Syderum exortu.* (μάλιστα ἐν ταῖς τῶν ἄστρων ἐπιτολαῖς Ariſtoteles dixit) *præcipueque ipſo Sirio ſplendeſcente fit*, (benè hinc Mercurialis in Ariſtotele pro ἡ ἶρις, Σείριος legi debere putat) *nec omninò prius Vergiliarum exortu*, (oriuntur, octavo Calend. Aprilis, in octova parte Arietis, ut apud Columellam habetur) *ſublucanis temporibus. Itaque tum primâ aurorâ folia arbor. melle roſcida inveniuntur: ac ſi qui matutino ſub dio fuere, unctas liquore veſtes, capillumque concretum ſentiunt. Sive ille eſt cœli ſudor, ſive quædam ſyderum ſaliva, ſive purgans ſe aeris ſuccus. Utinamque eſſet & purus ac liquidus, & ſuæ naturæ, qualis defluit primò: nunc verò è tanta cadens altitudine, multumque dum venit, ſordeſcens, & obviæ terræ halitu infectus; præterea è fronde ac pabulis potus & in utercùlas congeſtus apum (ore enim vomunt) adhæc ſucco florum corruptus, & alveis maceratus totieſque mutatus, magnam tamen naturæ cœleſtis voluptatem affert.* Nec abire in diverſa alios videbis. Nam Ariſtoteles, rorem qui cecidit eſſe, ex eo demonſtrat, quòd uno & altero die cellas melle tepletas inveniant Apiarii, nec, autumno, poſtquam detractum eſt, reparetur, quamvis tum flores præſtent Galenus in plantarum foliis oriri, & ejuſdem cum rore generis eſſe; recordarique, æſtate copioſum in iiſdem repertum, poſtquàm per æſtatem, temperiem aëris calidam & ſiccam, benè frigida nox excepiſſet, ſcripſit. Scilicet, ſublati è terra & aquis, ſolis calore, halitus, ex acteque tenuati ac cocti, à frigore ſubſecutæ noctis concreti coaluere. In monte Libano id perſæpè quotannis accidere ait. Itaque coria extendunt, & decuſſum de arboribus excipiunt.

Galen. de Alim. facult. l. 3. c. 39.

Ælian. H. A. l. 15. c. 7.

Ælianus denique mel in Media, ex arboribus ſtillare prodidit, eodemque in Praſiorum regione in India pluere. In herbarum & palaſtrium arundinum comas decidens, ovillo & bubulo pecori tam ſuave epulum, ut ſuaviſſimum lac edant. Seneca dubitat inveniantnè ipſum in floribus, an ſuccum tantum quendam, quem *ſpiritus ſui proprietate*, ut loquitur, & adhibito quodam veluti fermento, in melleam ſubſtantiam denſent & coagulent. Et hæc quidem veterum ſententia. Ex recentioribus Senecæ Eraſmus in ſuo Ciceroniano ſubſcribit: *Fingunt*, inquit, *ore viſceribuſque ſuis liquorem, ac in ipſas transformatum, rurſus ex ſe gignunt.* Moufetus. Chylum apum in ventriculis earum conſummatum vocat, idque vomitione ejici, vix hoc nobis probatur. Excrementum eſſe quo alimur non poteſt: obſervatumque à curioſioribus, ore quidem melleum ex floribus ſuccum colligere, ſed non implere ventrem. Onerari duntaxat crura & coxas, in quibus pilorum inſtar eminentia quædam repagula, ne mel decidat, reduces ad alvearia, diſtenta crurum & onuſtas melle coxas habere, à quo, à deſtinatis huic officio apiculis, exonerentur. Deciduum ex vaporibus humorem ſeu rorem eſſe, dubito. Non colligunt ſummo manè, dum flores roſcidi, apiculæ, fervens dies placet: nec verſus cœlum hiantibus inſident, ſed verſus terram pendulis. Induere ſe & ad medium penetrare videbis, quoros qui ſumma duntaxat folia ſtringit, pervenire non potuit. Hærere intus melleam dulcedinem teſtantur, quam ſi leviter ſuxeris, guſtabis. Et cur, ſi mel deciduum: feſtucis quoque & ſtipulis non adhæret? Cur ex certis duntaxat floribus colligitur? Benè ergò Cabeus, certor. florum ſuccum, illumque internum & medullarem, ab apibus, naturæ genio cum aëra humiditate expreſſum, & qui vegetabile quid potius ac terrenum, dixit. Inde ſanè fit, quod pro diverſarum regionum genio, diverſæ ſunt & mellis ſortes. Diverſum hæ, floribus ſal ſubminiſtrant. Inde quòd aquam gravitate ſuperat, & ad eam ſe ut 10. ad 1. habet: inde, quòd arte Chymica diſſolutum, maximam partem in terram faceſſit: inde, quòd ſuavem quidem ſed vehementem ſaporem, qui ſalinum & terreſtre quid ſapit, præ ſe fert.

Seneca Epiſt. 84.

Cabeus Meteor. l. 3. textu 50. quæſt. 3.

Electio. Plin. H. N. l. 11. c. 15.

De *Electione* in Differentiis agetur. Optimum eſt Galeno, purum, ab omnibus ſordibus liberum, pellucidum, flavum, boni odoris, guſtu paulum acre, ſed ſuaviſſimum, & cohærens, ita, ut ſi attollatur, continuum defluat. Plinius, plenilunio uberius capi ſcribit, ſereno die pinguius. *In omni melle, addit, quod per ſe fluit, ut muſtum oleumque, appellatur acaton, maximè laudabile*

bile eſt. Aptiſſimum exiſtimatur, è thymo, coloris aurei, ſaporis gratiſſimi, quod fit palam doliolis (ut mel τυμῶδες eſſe monſtrarent, Thymi folia miſcebant) *pingue, marino è rore ſpiſſum. Quod concreſcit autem hoc minime laudatur, Thymoſum non coit, & tactu prætenuia fila mittit: quod primum gravitatis argumentum eſt.* Acæton quid ſit, inter authores non convenit. Alii ἀκητὸν, κράτιςον dicunt, ſua ſponte fluens. Quidam ἀκόιτον legunt, quod ſtatim fluxiſſet, nec diu in vina ceis, fracibus, favo, jacuiſſet. Defœcatum & ſedimenti expers dixeris. Nonnulli, ut Dalechampius, ἀκήδεςον, curioſo ſtudioſoque nullo labore confectum.

Dalechamp. ad Plin. H. N. l. 11. c. 15.

Uſus in cibis.

Veteribus loco ſaccari in opere dulciario erat: hoc, ſaporis, illis quæ acriora, gratia conciliabatur. Erant qui vehementer delectabantur, & vitam credebantur protraxiſſe. Zeno modicè eo cum pane utebatur. Pythagoram ſole ſive favo, & pane eodem contentum, quidam autumant. Democritus in annum centeſimum & nonum fati diem diſtuliſſe, quod eo oblectaretur, creditur. Idem mellis odore vitam per Theſmophoria produxiſſe putatur: ſed Ficinus, vino liquefactum albo calentibus panibus infudiſſe opinatus eſt. De Pollione ita Plinius. *Corpora auget. Multi ſenectam longam mulſi tantum nutritu toleravere, neque alio ullo cibo, celebri Pollionis Romuli exemplo. Centeſimum annum excedentem, cum Divus Auguſtus hoſpes interrogavit, quanam maximè ratione vigorem illum animi corporiſque cuſtodiſſet. At ille reſpondit, intus mulſo, foris oleo.* Apud Lacædemonios initium cœnæ fuit; ſed & in ſecundis menſis apponebatur. Placentæ quæ ex eo parabantur, *mellita, pyramuntes* & *itria* dicebantur. Illa in cœnis quas Nero familiaribus indicebat, quadragies ſerſtertium conſtabant. *Pyramuntes* ex tritico & melle conſtabant: Itria, ex eodem & farina conficiebantur. Mellita *ſcitamenta* Apulejus vocavit. Quantum alimenti corporibus largiatur, non convenit inter authores. Hippocrates, per ſe, attenuare magis & per urinam plus juſto purgare; cum aliis ſumptum, nutrire & bonum colorem conciliare dixit. Celſus inter valentiſſima reponit. Dulcedine illectas partes, plus ad ſe nutrimenti rapere, retinere, & in ſimile ſibi convertere, verſimile. Senibus commendatur. Annoſi, Anthiochus Medicus, & Telephus Grammaticus ſenes: iidem Attico melle ſæpius cocto pane vel alica excepto veſcebantur. Acrimoniam amittit, ſi aqua diluatur, ac coquatur donec ſpumare deſinat, ſpuma aſſiduò deterſa. Urinam ſic paratum tollit, & ſputa craſſa incidit. Edulii illud genus quod *Cocetum* Feſtus vocat, ex melle & papavere conſtabat.

Laert. in Zenone.

Athen. Dipnoſ. l. 2.

Plin. H. N. l. 23. c. 24.

Varro R. R. l. 3. c. 16.

Tzetzes Chiliad. 13. lib. 478.

Adul. Mileſ. 10.

Hippocr. l. de Affectib.

Paratur ex eodem *mulſum, medo, melomelites* & *vinum. Mulſi* frequens apud antiquos mentio: nomen à mulcendo, quod vini auſteritas ejus dulcedine molliatur. Plinius Ariſtæum Thracium primum inveniſſe tradit: quidam cum oinomelite idem cenſent. Sed Ulpianus dulciſſimo vino idem tribuit. Ex vino & melle parabatur, ex vetere utiliſſimum, & quod facilè cum melle concorporatur, ex auſtero, Maſſico inprimis, quod mons Gauranus, in Puteolor. Bajajarumque proſpectu fundit, nobile. Craſſum & turbidum olim fuiſſe, ex Horatio colligit Mercurialis. Duæ partes uni mellis affunduntur. Aliqui, quo celerius præberi poſſit, una coquunt, & transfundunt: Alii, utilitatis gratia, ad ſex muſti ferventis ſextarios, unum mellis adjiciunt, & poſtquam deferbuere recondunt. Adjiciebantur & aromatica, folia malabathri, myrrha, caſia, coſtus, nardus, de quibus authorem Geoponicor. conſule. *Medo* Septentrionalium potus eſt, aliquando tam nobilis, ut non niſi lautioribus menſis apponatur. Laudatiſſimus Covenſis. Moris & aromatibus condire. Per totam ferè Europam devehitur. Idem cum medone μελίτειον, (male apud Ethymologum μελίγδιον, in vulgatis quibusdam lexicis μέλιγμον legitur) dicerem, quod σκύθικον πόμαλιον σὺν ὕδατι ἑψόμενον Heſychius explicet, niſi & herba accederet. Cum illo convenit, quod μέλι κύκεως Athenæus vocat, quodque ex vino, melle; & herbis variis conficiebatur. Cambris nunc *Metheglin*; Hibernis *Usbebache* dicitur. *Vina* ex melle redolere, Illyriis quos Taulantinos vocabant, olim ſuetum. Favus aqua ſuperfuſa exprimebatur, ac ſimul aheno ad mediam uſque partem incocta; fictilibus primum infundebatur, jam tum dulciſſima: dein vaſis ligneis in multa tempora reſervabatur. In Græcia parum differebat à vino, quod naſcitur. Plinius ita de eo: *Quinquennio ad hoc ſervari cæleſtem jubet. Aliqui prudentiores ſtatim ad tertias partes decoquunt, & tertiam veteris mellis adjiciunt, deinde quadraginta diebus. Canis ortu in ſole habent. Alii diffuſa ita, decima die obturant. Hoc vocato* Hydromeli, *& vetuſtate ſaporem vini aſſequitur, nunquam laudatius quàm in Phrygia.* Dioſcorides ex duabus menſuris aquæ coctæ, & ſub Caniculæ ſydus inſolatæ, ac melo melitis ex cotoneis facti unâ componit. Plutarchus ante vinum inventum, propinatum fuiſſe ſcribit. *Melomeli* quod & Cydonites quomodo fiat, apud Geoponicorum authorem qui id Hydromelum vocat, habemus; quomodo ex melle vinum, apud Portam. Eſt & *Melitites vinum*; quod adjecto ad quinque congios auſteri muſti mellis congio, & ſalis cyatho, paratur. *Seculis jam fieri non arbitror hoc genus*

Geopon. l. c. 24

Plin. H. N. l. 22. c. 24.

Martial. l. 2.

Mercur. variar. l. 2 c. 17.

Dioſcor. M. M. l. 5. c. 16.

Heſychius in Lexico.

Ariſtot. in mirab. auſcult.

Plin. H. N. l. 14. c. 17.

Plutarch. Sympoſ. l. 4. quæſt. 5.

Geopon. l. 8. c. 26.

[Plin. H. N. l. 22. c. 24.] *genus inflationibus obnoxium*, inquit *Plinius*. Dodram quoque genus potionis apud Ausonium, [Auson. Epigr. 83.] à dodrante novem unciarum mensurâ ita dictam, ingrediebatur mel, cum jure, aqua vino, pane, pipere, herba, oleo, & sale. Eodem, puritas vini probatur, si cum lacte infuderis.

Ad lapideam duritiem decoctum, & pulverizatum ex albo rubellum reddit, si transfuasando misceatur. [Plaut. Pseudolo act. 2. sc. 4.] *Mellina* Plauti in Pseudolo Hydromeli est. Descriptiones & compositiones, Galeni, Æginetæ, Plinii, Dioscoridis, Angelorum, qui hordeum torrefactum adjiciunt, Moscovitarum apud Mousetum vide; [Mouset. de Insect. l. 1. c. 5.] Mauritanorum apud Aldrovandum.

[Usus in Medicina.] Auxit & Medicorum contra morbos remedia. Nec hoc tantnm *Mulsum Hydromeli*, seu *melicratum*, ὀξυγλυκὺς, *apomeli*, *clionomeli*, *Thalassomeli*, *Omphacomeli*, *& Oxymeli helleboratum* in usum deduximus: *spiritum*, *oleum*, & *quintam essentiam* his adde. [Plin. H. N. l. 22. c. 24.] *Mellis quidem ipsius natura talis est, ut putrescere corpora non sinat, jucundo sapore atque non aspero, alia quàm salis natura.* [Columella R. R. l. 12. c. 46.] Ideò Democritus melle condiri jussit: sicque Alexandri & Agesipolidis, nec non Agesilai corpora conservata; à Statio Papinio, [Stat. Papin. in Sylvis.] Xenophonte, [Xenoph. de reb. Græcor. l. 5.] & Diodoro Siculo [Siculus l. 55.] proditum. *Hyblæo* inquit ille, *perfusus nectare durat.* Hippocentaurum in Thessaliâ natum eodemque die denatum, principatu Claudii Cæsaris in melle ex Ægypto adlatum, Plinius vidit. [Plin. H. N. l. 7. c. 3.] Faucibus, tonsillis, anginæ, omnibusquè oris desideriis utilissimum est, arescentique in febribus linguæ. Jam verò peripneumonicis. pleuriticis decoctum, item vulneribus à serpente percussis. [Plin. H. N. l. 22. c. 24.] Et contra venena fungorum. Auribus sonantibus instillatur cum rosaceo, lendes & fœda capitis animantia necat. Dysentericis & cæliacis medetur, in quo sint immortuæ [Plin. H. N. l. 30. c. ult.] apes decoctum. Tale & oculis utilissimum. Usus *despumati* semper aptior: [Plin. H. N. l. 29. c. ult.] stomachum tamen inflat, bilem auget, fastidium creat, alioqui oculorum angulos melle tangi suadent. Eadem apud Dioscoridem [Dioscor. l. 2. c. 102.] invenies. Hippocrates in secunda pleuritidis specie favum in aqua maceratum; in casu ex alto, cremorem ejus decoctum, præscribit: in convolvulo lingere jubet. Ex apibus quæ in tumulo ejus mellificabant, [Plin H. N. l. 30. c. 4.] collectum, *ulcusculis oris* puerorum medebantur. Cum fructu etiam in *dentitione* cum butyro gingivis inunctum; in visus hebetudine, & *albugine* cum primo infantis stercore subactum; in faucium dolere, cum agresti papavere permixtum; in lienis, demortuis apibus appositum; in *dysenteria* & *cæliaca* cum apibus vel caseo recenti coctum; testibus frigidis, cum resina temperatum; adhibetur. Cum nitro & lacte bubulo *ulcera faciei* sanat: cum corii bubuli cinere, *phagædænas* & panos curat: spuma cum oleo juglandium, adustionem cutis emendat. Hollerius inter Diaphoretica retulit. Cum lenticula cocta, & contrita, vel myrti foliis viridibus, vel galla, *reduviæ*, manuum inprimis prodest. Id apud Oribasium, [Oribas. Synop. l. 7. c. 18. Prisc. Euporist. l. 1. c. 34.] hoc apud Priscianum legitur. A Nicandro contra Opium laudatur: ab Ovidio, cum ovis & pineis nucibus ad ciendam venerem. Celsus coctum inter alvum stringentia numerat, quod coquendo, acrimonia alvum ciens detrahatur. Minui & alimenti virtutem, addere poteris.

Aquæ mulsæ duo sunt genera, *subitæ ac recentis* alterum *inveteratæ* σκευαστȣ̃ & ἀποθέτȣ, conditivæ, quod propriè Hydromeli dicitur, *Repentina*, inquit, Plinius; [Plin. H. N. l. 22. cap. 24.] *despumato melle præclaram utilitatem habet, in cibo ægrotantium levi, hoc est, alicæ elutæ, viribus recreandis, ore stomachoque mulcendo, ardore refrigerando. Frigidam enim utilius dari ventri molliendo, invenio apud auctores. Hunc potum bibendum alsiosis: item animi humilis & præparci, quos illi dixere micropsychos.* (τȣ̀ς, διαφορȣμένȣς & μικροσφυάτȣς, qui immodico sudere diffluunt, & languidum, habent, intelligit,) *Est & ratio subtilitatis immensæ à Plutone descendens: corpusculis rerum levibus, scabris, angulosis, rotundis, magis, aut minus, ad aliorum uaturam accedentibus: Ideò non eadem omnibus amara aut dulcia esse. Sic & in lassitudine proniores esse ad iracundiam, & in siti. Ergo & hæc animi asperitas, seu potius animæ, dulciore succo mitigatur. Lenit transitum spiritus, & molliores facit meatus, ne scindant euntem redeuntemque. Experimenta in se cuique: nullius non ira luctusque tristitia & omnis animi impetus cibo mollitur. Ideoque observanda sunt, quæ non solum corporum medicinam, sed & morum habent. Aqua mulsa & tussientibus utilis traditur, calefacta invitat vomitiones. Contra venenum psimmythij salutaris addito oleo. Item contra hyoscyamum, cum lacte maxime asinino, & contra halicacabum, ut diximus. Infunditur & auribus & genitalium fistulis. Vulvis imponitur cum pane molli, subitis timoribus, luxatis, leniendisque omnibus. Inveteratæ usum damnavere posteri, minus innocentem aqua, minusque vino firmum. Longâ tamen vetustate transit in vinum, ut constat inter omnes stomacho inutilissimum, nervisque contrarium. Semper mulsum ex vetere vino utilissimum, facilimequè cum melle concorporatur, quod in dulci nunquam evenit. Ex austero factum non implet stomachum, neque ex decocto melle, minusque inflat, quod ferè evenit. Appetendi quoque revocat aviditatem cibi. Alvum mollit frigido potu, pluribus calido sistit.* Eadem

 apud

apud Dioscoridem habentur. Idem & ὀξυγλυκὲς præstat.

Plin. H. N. l. 22. c. 24.

Mulsum ex austero vino factum, non implet stomachum, neque ex decocto melle, minusque inflat, quod ferè evenit. Appetendi quoque revocat aviditatem cibi. Alvum mollit frigido potu, calido sistit. Corpora auget. Varro regium cognominatum morbum arquatum tradit, quoniam mulso curetur. *Apomeli*, quod ex melle ex favis niveo cadore splendentibus cum aqua fontis, prout ab Ætio traditur, decoquebatur, detergit & digerit, urinas ciet, calidioribus naturis inimicum. Confert & ad educendum spiritum *Chionomeli* cum nive & cum melle commista fiebat, & in febribus propinabatur. De *Omphacomeli*, quod succo uvæ immaturæ & melle fit, nihil singulare occurrit. *Thalassomeli* ex æquis partibus maris, pluviæ, & mellis defæcatis, & in picato vase per canis æstum insolatis paratur. Sapore & odore gratum est, clementerque purgat. *Oxymelitis* variæ apud authores sunt descriptiones; quas apud Aldrovandum vide. Sumptum humores crassos attenuat; ischiade & arthritide laborantibus prodest: in angina utiliter gargarizatur. De *Scyllitico* oxymelite consule Medicos. *Helleboratum* Gesnero debemus, cujus encomia in epistola ad Occonem persequitur.

Spiritus, qui per retortam exit, & vel albus vel flavus est (aquam quoque vocant) effusiones & albugines oculorum sanat, & ad capillos producendos adhibetur. *Oleum* quod instar aquæ vitæ ardet, si cum spiritu vini circuletur, gratissimi saporis evadit, & non tantum scolopetariis vulneribus & phagedænices ulceribus convenit: sed & dolores podagricos vehementer mitigat: maculasque faciei cum oleo Champhoræ discutit. Componitur & cum vitriolo calcinato. *Acetum* ex cocto cum aqua fluviali & semine erucæ, quod duntaxat in petra suspenditur, destillatur. Solvit silices, reliquosque lapides: nec est

Hartman. in Crol. Agric. in Poppium T. 2. p. 973.

quòd calcinationem præmittas. *Quinta essentia*, quæ sale ex fæcibus propriis incineratis acuitur, in colica, calculo renum &c. remedium creditur paratissimum.

Schrod. Pharmacop. 5. p. 316.

De *Elixire*, quod Doctissimus Schrôderus describit, taceo.

Non permittere ut corpora putrescant, superius ex Plinio dictum: Babyloniosque

Herodot. in Thalia.

in melle cadavera servasse dici debuit. Nunc de *purpuris*, *antidotis*, & *arborum surculis* aliqua adjicere placet. Purpuræ Hermionicæ, compositæ quidem ante centum

Plutarch. in Menandro.

nonaginta annos, sed πρόσφατον τὸ ἄνθος ἔτι, καὶ νεαρὸν, *recentem adhuc florem & novum servantis*; quinque millia talentum, capitis ab Alexandro Susis inventa fuisse, Plutarchus author est. De purpuris hoc cum succo in massam redactis, vel flore, qui Vitruvio ostium, cum vaginula sola, intellige: talentum de pondere potius quam precio sumendum est. Durationis causa, mel, in quo massæ punicearum immergebantur. *Theriacæ* & aliis antidotis haud frustra admiscetur. Conservat ea, & excipit. Lentori, consi-

Cardan. Subtil. l. 8.

stentia debetur, & ne ambiens aër exhauriat. Servari in melle *surculos*, nec quicquam propagationi decedere, apud Cardanum habemus: Scaliger eo multa servari, multa

Scalig. Ex. 179.

vitiari reponit. Ille mellis humido quod tenue, dulce, temperatum, non pingue, nec putredini obnoxium adscribit. Hic juglandis naturam in eo incorruptam propter oleositatem servari; ficus, persica, pyra, tabo fluida fieri, asserit Tactum à pane corrumpitur, & in formicas similiaque animalcula abit. Fugitivo denique & exanimi vino vitam reddit, suetum œnopolis mangonium.

Differentiæ.

Differentiæ mellis sunt variæ. *Substantiam* si spectes, habetur *Aëreum*, *Terreum*, *Anthinum*, *Galbanarium*, *Thymosinum*, *Cerosum*, *adulteratum*. *Aëreum*. Mense enim Majo, Junio & Julio ambrosia quædam cœlestis, liquida, pura, suavissima, plantarum foliis illabitur, ut vulgò creditur: hanc collectam & imbibitam apes in alvearia deferunt. Initio dilutum est, ut aqua

Plin. H. N. l. 11. c. 14.

& primis diebus fervet, ut mustum, seque purgat: vicesimo die crassescit, mox obducitur tenui membrana, quæ fervoris ipsius spuma concrescit. *Terreum* rore abeunte ex terræ ipsius sudore, & plantarum dulci parte exugitur, densioris substantiæ, totque differentias, quod plantæ sunt, ex quibus detrahitur, sortitur. De *Anthino* inferius dicemus. *Galbanario* no-

Alex. Aph. 2. probl. 74.

men Aphrodisiensis imposuit, à pastu apum, quem galbana vitiant. Prodest ad oculorum claritatem. *Thymosinum* non coit, & tactu prætenuia fila mittit: quod primum gravitatis argumentum est. Si planè thymum redolet, consummatum ne dicas: quanquam venditores ab injecto laudem conciliare soleant. *Cerosum* crassius

Plin. H. N. l. 11. c. 16.

est, & in quo crasitudines quædam innatant. Adde hisce *Bithymum*, quod ex utroque thymo, albo & nigro, paratur, oculis & ulceribus aptissimum.

Loci ratione est, *Sylvestre*, *Domesticum*, *Atticum*, *Cycladicum*, *Siculum*, *Cappadocium*, *Scythicum*, *Samogitum*, *Cephalonicum*, *Creticum*, *Cnidium*, *Mysium*, *Halizonum*, *Thracium*, *Lydium*, *Ægyptium*, *Medicum*, *Hyrcanum*, ut alias regiones taceam. De *Sylvestri* in sequentibus agetur, *Atticum*, quod & Hymettium, id in primis, quod in argentifodinis fit, primas inter optima obtinuit. Optima quippe ibi apum indoles, & terra thymo & aliis floribus luxuriat. Vidit Bauhinus Veronæ in pharma-

macopolio, illudque in vesica elephanti valdè crassâ, pondere librarum XXI. longitudine duorum cubitorum, latitudinis sesqui cubiti invenit. Ex africa allatum fuisse verisimile est. *Cycladico* secundas Dioscorides tribuit. Urbanum & jucundum est. *Siculo* seu Hyblæo tertiæ debentur.

Æl. H A. l. 5. c. 42.

In *Cappadocia* sine favis conficitur, & perinde ut oleum crassum est. In *Scythia* quoque & *Samogitia* laudatissimum habetur: seu quòd flores sint meliores, perflato à septentrionali vento aëre: seu quòd ibi robustiores vivant, & mel diligentius elaborent. Ex *Cephalonia* summæ bonitatis & saccaro suavius devehi, Cardanus author est; ut Aphrodesiensis in insulis & littoralibus optium esse putat.

Cardan. de var. Rer. l. 6. c. 25.

De *Cretico* ita Plinius. *Aliud in Creta miraculum mellis: Mons est Carina* IX. *millium passuum ambitu: intra quod spacium muscæ non reperiuntur: natumque ibi mel nusquam attingunt. Hoc experimento singulare medicamentis eligitur.* E *Cnido* advecturi, Thasio & Hymettio proximum est. Ubi consenuit, vini conditiones assumit.

Plin. H. N. l. 21. c. 14.

De *Mysio* hæc apud Galenum ocurrunt. *Nostra*, inquit, *in Asia, collis quidam inter Pergamum & Eleam urbem maritimam porrigitur, thymo scatens, in quo Apes optimum mel reponunt, quod ibidem totum absumitur. In Mysia quoque, qua parte nostræ provinciæ finitima est, tractus occurrit, quem Britum appellant, in quo mel Attico simile penitus, magnâ cum admiratione conspexi, quanquam deteriora quoque mella ibi poveniant. Extabat ibi quoque monticulus quidam non magnus, saxosus totus, thymo atque origano plenus, ad cujus radices agri cythiso plurimo abundabant. Ex eo, collis dominus mel usque adeò dulce colligebat; ut in hac parte Atticum etiam superaret: acre tamen ut Atticum non erat: idirco statim nauseam gustantibus excitabat.*

Galen. 1. de Antid. cap. 4.

Pausan. in Atticis.

Apud *Halizones* ita concretum est, ut à cera sejungere nequeas. *Thracicum*, arenosum erat. In *Lydia* ex arboribus colligitur. Incolæ pastillos absque cera tantâ duritie conficiunt, ut nisi vehementiore attritu nihil inde demi possit. *Ægymptium* dilutum est quod flores illius tractus, nimia Nili irrigatione humescant.

Aphrodis. 2. Probl. 74.

In *Hyrcania* multo folia tinguntur. Extinguitur, nisi ortum solis colligentis præverterint, si Curtio credimus. In *Medea* ex arboribus stillat.

Mela 3. de situ orbis.

Ad *Amisum* denique prodente Aristotele, convehitur à superioribus locis candidum, crassumque, quod apes in arboribus sine favo, quod & in Ponto fieri notum, faciunt. Brevissimè ista complexus est Plinius. *Summa quidem bonitatis natione constat, pluribus modis. Alicubi enim favi cera spectabiles gignuntur, ut in Pelignis, Sicilia: alicubi mellis copia, ut in Creta, Cypro, Africa: alicubi magnitudine, ut in Septentrionalibus, viso jam in Germania octo pedum, favo, in cava parte nigro.*

Plin. H. N. l. 11. c. 14.

Sumptas à *Tempore colligendi* differentias recenset eleganter Plinius. *In quocunque*, inquit, *tractu terna sunt mellis genera. Vernum ex floribus constructo favo, quod ideò vocatur anthinum. Hoc quidam attingi vetant, ut largo alimento valida exeat soboles. Alii ex nullo minus apibus relinquunt, quoniam magna sequatur ubertas, magnorum syderum*, (Sirii, Caniculæ, Arcturi) *exortu. Præterea solstitio cum thymum & uva florere incipiunt, præcipua cellarum materia. Alterum genus est mellis æstivi, quod ideò vocatur horæum, à tempestivitate præcipua, ipso Sirio exsplendescente, post solstitium diebus* XXX. *ferè. Immensa circà hoc subtilitas naturæ mortalibus patefacta est, nisi fraus hominum cuncta pernicie corrumperet. Namque ab exortu syderis cujuscunque, sed nobilium maximè, aut cœlestis arcus*, (de hoc lòco consule Marsilium Cagnatum) *si non sequantur imbres, sed ros tepescat, solis radiis medicamenta non mella gignuntur, oculis, ulceribus internisque visceribus dona cœlestia. Quod si servetur hoc, Sirio exoriente, casuque congruat in eundem diem, ut sæpe, Veneris, aut Iovis, Mercuriique exortus, non alia suavitas visque, mortalium malis à morte vocandis, quàm divini nectaris fiat. Rutilum omne tale, ut diebus confectum siccioribus. Æstivâ mellatione decimam partem Thasio Dionysio apibus relinqui placet, si pleni fuerint alvei: sin minus, pro ratâ portione: aut si inanes, omninò non attingi. Huic vindemiæ Attici signum dedere initium, Caprificialem diem Vulcano sacrum.* (Incidebatis in Nonas Julii, quæ & Caprotinæ & vulgi fuga vocabantur.) *Tertium genus mellis minimè probatum*, sylvestre, *quod* ericæum *vocant. Convehitur post primos autumni imbres, cum erice sola floret in sylvis, ob id arenoso simile. Athenienses tetralicem appellant, Eubæa sisaram, quam putant apibus esse gratissimam, fortassis quia nullius tunc alius sit copia. Hæc mellatio sine vindemiæ & Virgiliar. occasu, Idib. Novembris ferè includitur. Relinqui ex ea duas partes apibus ratio persuadet, & semper eas partes favorum, quæ habent erithacen.*

Plin. H. N. l. 11. c. 15.

Plin. H. N. l. 11. c. 16.

Dantur & à *Qualitatibus* differentiæ. *Laudatissimum* existimatur è thymo, coloris aurei, saporis gratissimi, quod fit palam doliolis, pingue, marino è tore spissum. Tale nascitur, ubi thymus, cunicula, origanum, violæ, &c. pullulare solent, ut in Achajæ montibus, Hybla, Himetto, & aliis, fieri solet. Tale odoratum, ex dulci acræ, glutinosum, perlucidum, quod minimum spumæ vomit. Tale

Plin. H. N. l. 11. c. 15.

Tale Cretensibus Acramaumorion, Cypriis Chytrium, Cois Calaminium. Tale, si Moufettum sequimur, pingue, lentum glutinosum, grave (unde in fundò optimum) αὐτόχυτον, clarissimi therebinthini liquoris æmulum, sui ubique simile, & vel nullis vel saltem paucissimis fœcibus impuratum, blandissimo calore liquefactum, & levissimo frigore quasi in lapillos concretum. Tale denique quod Strabo in Attica ad argentarias gigni; & ἀκάπνιστον vocari scribit. *Malum* est, quod vel justo crassius, vel justo tenuius, vel diversarum partium est; quod thymum planè redolet; multam spumam egerit. Tale quod quia ex custodia computruit, male olet quia è cicuta contagium contraxit, graviter; quia acre, nares odore ferit: quia sub vappa vapulat, nihil olet. *Venenatum* in Ponto ex argolethro Dioscoridi, ex Rhododendri floribus Plinio; ex Aconito Aëtio, testibus, colligitur. In Carina, Perside, Mauritania & Getulia, vel ob terræ halitus, vel virulentos succos tale evadit: livore deprehenditur. Apud Macronas insaniosum prodente Xenophonte, habetur. Nec stare quidem poterant, qui eo vescebantur. In Heptacometarum urbe contagiosum, & quod stupidos redderet, Strabo reliquit. In Corsica ex cicuta, Ovidius: in Trapezunto Pontica ex buxi floribus gravis odoris, sed quod insaniam curaret, Ælianus. Cognoscitur, si non omninò densatur, rutilum est, alieno odore, & ad nigredinem vergit. Duos tali melle gustato in foro Romano obiisse, apud Galenum habemus. In Troglodyticæ parte quæ Balgada dicitur, adeò *Candidum* est, ut ne nivibus quidem cedat; durum quasi lapis, solidum etiam ita, ut sportis contineatur. Meminit talis & Aristoteles, idque ex puro thymo confectum negat. In Tigremahon & Tagodast, Moufetus ponit. *Rutilum* est ericæum. *Nigrum*, *fuscum*, *spadiceum* & *lividum* supectum esse solet. *Vinosum* apud Galenum habetur. *Amarum* juxta Phasin, & in Ponto. Evadit & vetustate tale. *Dulcissimum*, in Mysia superius diximus. *Fœtidum* custodia evadit. Farina milii *adulteratur*. *Factitium*, ex nuce Indica, & vulgaribus siliquis, quas Græci κεράτια vocant, paratur, qui Troglodyticam Arabiam incolunt, radices zingiberis recentes in eo conservant. Mirum verò quod Eudoxus Cnidius apud Apollonium refert, Gyzanteres Africæ supra Sirtin & Carthaginem gentem, apum more flores colligere, & mellificium exercere, felicitate pari. Diodorus Siculus mellis conficiendi rationem Curetes primos invenisse author est.

(Marginalia: Mouf. l. 1. de Insect. c. 1. p. 28. — Strab. Georg. l. 9. — Xenoph. de Cyri exped. l. 4. — Strab. l. 12. — Scal. Exercit. 132. — Gal. de Antidot. l. c. 2. — Strab. Georg. 11.)

Appendix II.

De Cera.

Ceræ nomen à Græcis sumptum est, κηρὸς his dicitur, seu à κηραίνειν, quod curare est, ut Isidoro placet; seu à καίεσθαι ἡδέως quod favis ignis calore liquatis fiat; seu ab Arabico קיר quod ceram Abrabibus, ut murum seu parietem Ebræis significat. Et certè favorum ceræ sunt ut parietes, intra quos μελισταγεῖς, liquidum mel stipatur. Dicitur & μάλθη Galeno teste, quod vocabulum quidam emollitæ tantum attribuunt. Potest tamen & duræ imponi. (Nomen.)

Ex lachryma arborum ab Apibus confici, Aristot. prodidit. Ex omninm arbor. satorumque floribus confingi Plin. rumice & echinopode, seu equinopode, (quidam tribulum, alii echion, nonnulli spinæ quoddam genus intelligunt) excepta. Addit. *Falso excipitur & spartum*, (genesta, iisdem locis quibus & juncus sterilis nascens) *quippe cum in Hispania multa in spartariis mella herbam eam sapiunt. Falso & oleas excipi arbitror*, (alibi verum id esse affirmat) *quippe oliva proventu plurima examina gigni certum est.* De Lampsana apud Columellam habemus. Modus elaborandi apud Aristotelem extat. Perreptant flores primum primis pedibus, quos leviter affingunt; tum in medios sese abstergunt; & affricant: tandem vero tincturam florum aqua vel saliva sua laborantam, & compactam, in cruscula posteriorum pedum dextrè & celeriter deponunt, & magnitudine formaque lentis collectam, onustæ ad proprios lares redeunt, ut Moufetus exponit: Quomodo exprimatur Colummella exposuit. *Expressæ*, inquit, *favorum reliquiæ, posteaquam diligenter aqua dulci perlutæ sunt; in vas æneum conjiciuntur: adjecta deinde aqua liquantur ignibus, quod ubi factum cera per stramenta & juncos defusa colatur, atque iterum similiter de integro coquitur, & in quas quisque voluit formas, aqua prius adjecta defunditur.* Brevius ita Plinius. *Cera fit expressis favis, sed ante puaificatis aqua, & triduo in tenebris sicattis, 4. die liquatis igni in novo fictili, aqua favos tegente, tunc sporta colatis. Rursus in eadem olla coquitur cera cum eadem aqua, excipiturque alia frigida, vasis melle circumlitis.* (Arist. H. A. l. 3. c. 21. — Discriptio. — Plin. H. N. l. 11. c. 8. — Plin. H. N. l. 21 c. 12. — Arist. H. A. l. 9. c. 40. — Colu. R. R. l. 9. c. 16. — Plin. H. N. l. 21. c. 14.)

De *Loco* non est quod multa dicamus. Habetur ubi & apes. Corsis olim tam copiosa, ut Romanis tributi loco centum millia, (ducenta posuit Livius) pondo persolverint. Ex Russia & Moscovia in universam ferè Europam defertur. Ad Mombazzæ urbem ingens ejusdem vis. Livones olim purgamenti instar rejecisse, à Crantzio proditum. Ejusdem usum & flu- (Locus. — Crantz. Vand. 16. c. 9.)

fluvii Senegæ accolæ ignorant.

Ad *Naturam* ſpectat, quod calore Solis candeſiat, cum caro nigreſcat; quod coacta opaca ſit, liquida pelluceſcat: quod facilè calore emolliatur; & denique, quod cum oleo facillimè, cum vino & aqua difficulter confundatur. Cauſas in Aldrovando vide.

Uſum nobis præſtat eximium, in *Medicina*, *ſcribendo*, *pingendo*, *ſigillando*, *imaginibus*, *conglutinando*, *lucem præbendo*, & aliis. In medio quodammodo eſt calefacientium, refrigerantium, humectantium & ſiccantium. Habet aliquid emplaſtici & craſſarum partium, ut Galenus ſcribit. Ideo reliquorum medicamentorum materia efficitur, & ad emplaſtrorum, & ceratorum compoſitionem adhibetur. Præbetur dyſentericis cum pomo aſſato. Nervis & tendonibus denudatis applicatur. Linteo in cera intincto, & calidiſſime appoſito, juncturar. ex frigore dolores tolluntur. In Ictero cum ovi vitello ad duritiem cocto, aliquot granis croci, & ſyrupo abſynthii, pillulæ ex eadem laudatiſſimæ. Valde ſitim excitant. Dat & oleum, in diureſi, & tumorum emollitione eximium, cujus præparationem apud Chymicos vide. De *Adulteratione* & *Colorationé* alibi dicetur, ſic & de aliis uſibus.

Galen. de ſimp. l. 7.

Differentiæ.

Genera ceræ dantur aliquot. Eſt *Nativa*, eſt & *Factitia*. Habuit Aldrovandus *Indicam*, colore flavo, viridi, rubro, & nigro, lapideæ prorſus duritei, quam ex lacca confici ab Acoſta diſcimus. *Laudatiſſima* eſt recens, ſubpinguis, pura, odorata, halitum melleum referens, Pontica aut Cretica. *Pontica*, ſi Galenum] ſequimur, ob flores abſynthii amara eſt. Plinio *optima quæ Punica dicitur*, (candidiſſimam omnium Dalechampius facit) *proxima quàm maximè fulva, odoriſque mellei*, (hinc Cicero, unguenta gratiora eſſe quæ ceram quam quæ crocum redolent, ſcripſit. Sic omninò legendum non terram.) *pura, natione Pontica, quam conſtare*, addit, *equidem miror inter venenata mella. Deinde Crecica, plurimum enim ex propoli habet. Poſt has Corſica, quoniam ex buxo fit, habere quandam vim medicaminis putatur.* *Alba*, ſeu candida, quam quidam *virgineam* vocant, quomodo fiat Dioſcorides & Plinius prodidere. *Ventilatur*, inquit hic, *ſub dio ſæpè cera fulva. Deinde fervet in aqua marina ex alto petita, addito nitro. Inde ligulis hauriunt florem, id eſt, candidiſſima quæque, transfunduntque in vas quod exiguum frigido habeat. Et rurſus marina decoquunt ſeparatim: dein vas ipſum refrigerant. Et cum hæc ter fecere, juncea crate, ſub dio ſiccant Sole Lunaque: hæc enim candorem facit. Siccantes, ne liquefaciant, protegunt tenui linteo. Candidiſſima vero fit poſt inſolationem etiam incocta.*

Dioſ. M. M. 2. c. 76.

Plin. H. N. l. 21. c. 14.

Plin. l. c.

Scilicet Tollitur ita à cera mel, cæque partes exſpirant, quarum tenuitate color conflatur. ἐξικμάζεται mel ab igne, inquit Scaliger. Venetiis candidiſſima habetur. Talis & *Tarentina* fuit. Adulteratur therebinthina. Inalbeſcit & tractando. Unde τρίκτος κηρὸς λευκοτάτου Aëtio dicitur; & τρακθαίζειν Phavorino inalbeſcere. Sed & καπυρίδια tracta dicuntur, quod manibus tractata albeſcant. Medicis utiliſſima eſt, & commendatur à Paulo ad ipſoram. Uſurpatur & ad expidiendos pulveres in maſticatoriis, & quidem factitia, qualis Tyrrhenica fuit. Convenit renibus inflammatis. Paulus λευκοῦ πιστρέκτου meminit. *Flava* ob aëream ex melle naturam magis emollit, relaxat, & dolorem ſolvit. Frequentius liquefacta terreſtrem naturam contrahit. Ideò recens & nova adhibenda, *Virginem* vocat Hollerius, à juvene Apum populo elaborata. Actuarius propolia eſſe dicit. Commendatur ab eodem in ceratis. *Viridis* in Ægyptiacis numerat inter medicamenta purgantia. Hollerius, vel mollita oleo imponitur. *Nigreſcit* cera, addito chartarum cinere ſicut anchuſa admiſta, *rubet.* Colligitur tamen & in Moluccis inſulis & America naturaliter nigra. Mirum quod ſcribit Ariſtoteles tepefacta junior. boum cornua in cera flecti: nec ſentire dolorum pedum, ſi ea inungantur.

Scal. Ex. 325. 12.

Holler. Inſtit. Chir. l. 6. c. 7.
Plin. H. N. l. 21. c. 14.
Ariſt. H. A. l. 8. c. 7.

Propolis.

Addere aliquid de *Propoli* & *Erythace* placet. Illa dicitur quaſi *ſuburbana*, quod præ foribus alvei ab apibus ædificetur. Græcis aliàs σμήνιον, σάμυλις & αἴγειρος. Scribonius pro cera virginea accepit: pro fæce alvearium Sylvaticus. Bellunenſis ſorditiem parietum vocat, & pro Bedellio adhiberi. Nonnulli ab arboribus ſtillare contendunt, alii primum eſſe favum: Dicerem, craſſiorem quandam eſſe materiam, inter commoſin, quæ Ariſtoteli *Mitys*, πισσόκηρον & ceram mediam, flaveſcentem, odoratam, ſtyracem referentem, & in maſtiches modum ductilem. Cordus apud Mouſetum, lachrymam eſſe, arborum gemmantium oculis innaſcentem ſcribit. Collectam, circa veſtibulum alveorum ab apibus ſuſpendi, contra injurias frigoris munimentum. Quatuor ejus facit *ſpecies*. *Prima* è nigra tantum populo colligitur. Ægyrinam vocant. Tractatu eſt mollis, viſci inſtar, colore flavo, odore jucundo, ſomnifero, & ſtyracis æmulo: ſapore populneis gemmis reſpondente. *Secunda*, ex betula, eandem redolet, colore inter flavum, cinereum & ſubviridem medio, ductilis. *Tertia* ex Alpinæ populi lachrymis colligitur, eaque rara. *Quarta*, ex his omnibus eaque mixta. Deſitum jam eſt ea uti. Apiarii exemptis favis confundunt: & cera, quæ Avic. *Mum nigrum*; nihi aliud eſt quam quodam

Mouſet. Theatr. Inſect. l. 1. cap. 6.

dam poſt decoctam ceram fundum petens ſedimentum. Relſovitur oleo veluti cera, ſed præponderat, & fundo illabitur. Syncera & odoratiſſima optima. Fuſione in aquam facilè à cera ſejungitur. *Cretica* & Paſſidica, quòd major illius pars à ſtyracis & ladani pinguedine colligatur. *Uſum* ſi ſpectes vitioſam materiam ex alto elicit. Celſo inter anaſtomica recenſetur. Aëtio calefacit, diſcutit, maturat, extergit. Varro propter multiplicem uſum, multo carius in ſacra via, quàm mel ipſum venditam ſcribit. Inde fortè *Ceræ ſanctæ* apud Largum nomen. Veteri tuſſi ſuffitu prodeſt. Guttam roſaceam ex aqua tollit: impetigenes illita extirpat, & ad plurima prodeſt.

Varro R. R. l. 3. c. 16.

Erithaca. *Ariſt. de plant. l. 2.*

Erithacam Ariſtoteles *Sandaracham* & *Smerion*, alii *Cerinthum* vocant. Doctioribus eſt *Vernilago*, quibuſdam à tempeſtate *Vernix*. Ruſticis Lombardis, apud Niphum. *Carbina*. Diximus de eo ex Plinio ſupra. Varro gluten eſſe vult, quo favos extremos apes inter ſe compingunt. Mira ei vis eliciendi examina. Ubi volunt examen conſidere, ramum erithace, addito apiaſtro, oblinunt. Virgillius *gluten* vocat.

CAPUT II.

De Fucis.

Nomen. *Aldr. Hiſt. Inſ. l. 1. c. 5.*

FUcus à fuco, ſeu quòd ſit fucata apis; ſeu quod fucum faciat, & prætextu alvearia calefaciendi, mellifica abſumat, dictus videtur. A φαγεῖν qui deducunt, audaces nimis ſunt: ut & illi qui à furando, quamvis verum ſit furari. Græcis eſt κηφὴν & θρώναξ. κόθουρος epitheton eſt, παρὰ τὸ κολοβὸν τὴν ἑαυτῶν οὐρὰν, quod aculeum, ut aliæ apes non exerat.

Deſcriptio. *Col. R. R. l. 9. c. 15. Plin. H. N. l. 11. c. 11.*

Columella eos genus amplioris incrementi appellat, ſimillimum apum; atque inter gregalia animalcula collocat. Plinio ſunt ſine aculeo, velut inperfectæ apes noviſſimæque, à feſſis ac jam emeritis inchoatæ, ſerotinus fœtus, & quaſi ſervitia verarum. Ariſtoteles quartum genus apum, ſed perperam, nec enim mella faciunt, facit. Vulgari ape ferè duplo major eſt: imò Regem craſſiore & compactiore ſtatura æquat. Ducas eſſent, ſi aculeo inſtruerentur. Magnitudo ex vitæ inſtituto obtigit. Nihil ſuperfluitatum laboribus abſumitur; & interdiu & noctu ſeſe liquore melleo ingurgitant. Colore ſplendente nigricant magis quàm apes. Qui *Fur*, Ariſtoteli φὼρ, Heſuchio φώριος, dicitur, minor eſt. Plin. inter apes grandiſſimos nominat, nigros, lataque alvo, ita appellatos, quod furtim mella devorent.

Ariſt. H. A. l. 5. c. 22.

Ariſt. H. A. l. 9. c. 40. Plin. H. N. l. 11. c. 17.

Generatio.

De *Generatione*, variæ ſunt opiniones. Ex mulis putreſcentibus naſci prodidit Iſidorus, ex aſinis Cardanus, ex equis Plutarchus & Servius. Sunt qui aliunde, ex cerinthi, oleæ, vel arundinis floribus portari credunt. Alii ex apibus degeneratione quadam fieri exiſtimant, poſteaquam aculeos perdidere. Nonnulli has ex fucis originem ducere nugantur. Quidem denique in mares & fœminas diſtinguunt, (ſane Varinus κηφῆνας τοὺς ἄῤῥενας τοὺς ἀπράκτους τῶν μελισσῶν, explicat) & coitu propagari contendunt. Ariſtoteles ex apibus longioribus & porrectioribus prodire tam fucos quam fures affirmat, & quidem annis proſperis, quibus largior mellis copia ſperatur, abundante humore, quod & ex Plinio ſuperius adduximus. Addit, ſeorſim gigni ſi Dux vivat: ſi obiit, in Apum loculamentis, & hos fieri animoſiores. Minores verò ipſis cellas confingunt; nec eas ſparſim per alveum, ſed extimis & velut ejectitiis caſtris. Sic intra ternarium numerum, ratione generationis, totum Apum genus redegiſſe videtur. Duces & ſeipſos & aliud genus gignunt: Apes fucos: fuci gignendi facultate deſtituuntur. Fœtus autem prout Apum, candidus eſt: ex eo vermiculi apum vermiculis minores exſurgunt.

Ariſt. de gener. lib. 3. c. 10.

Græcis quibuſdam ἀσυντελὴς, ἀτελὴς, ἀλειτούργητος, ἀσύμβολος, μηδὲν εἰς τὴν κοινὴν συμφέρων, fucus eſt: ideo Virgilius immunem ad aliena pabula ſedere dixit. At quibuſdam viſum magno eſſe uſui. Vivunt quidem, ſi mellificium attendas perpetuò otioſæ: imò totum diem in mellariis cellulis latent; nocte, ſopitis ſomno apibus opera invadunt & vaſtant alveos, ut Æliano proditum; ſed ſi nos Bartholomæus Anglicus non fallit, regias manſiones, illaſque magnificas, in apice & meditullio favi ſpecioſo cooperculo inſignes, exſtruunt. Tzetzes ὑδροφόρους facit: Columella feminibus, quibus apes figurantur, inſidere ſcribit. Ad fovendam & educandam novem prolem adhiberi, excluſis proturbari: quæ omnia egregriè Plinius. *Domos*, inquit, *primum plebeis ex ædificant, deinde regibus. Si ſperatur largior proventus adjiciuntur contubernia & fucis. His cellarum minimæ, ſed ipſi majores apibus. Sunt autem fuci ſine aculeo, velut imperfectæ apes, noviſſimæque, à feſſis & jam emeritis inchoatæ, ſerotinus fœtus, & quaſi ſervitia verarum apum. Quamobrem imperant iis, primoſque in opere expellunt, tardantes ſine clementia puniunt. Neque in opere tantum, ſed in fœtu quoque adjuvant eas, multum ad calorem conferente turba. Certè quò major fuerit multitudo, eo major fiet examinum proventus. Cum mella cæperunt matureſcere, abigunt eos: multæque ſingulos aggreſſæ trucidant. Nec id genus, niſi vere conſpicitur. Fucus ademptis alis in alveum rejectus, ipſe cæteris adimit:* Vel potius, ſi Ariſtotelem ſequimur, cæteror. fucor. intus relictorum alas

Virg. Georg. l. 4.

Ælia. H. A. l. 1. c. 10.

Thetz. Chil 8. Hiſt. 227. Plin. H. N. l. 11. c. 11. Colum. R. R. l. 9. c. 11.

alas ipsæ apes comedent: ut malè Plinius, ἴτ☉ pro αὐ τα legerit, & τῶν κοιπῶν ad apes retulerit. Sunt qui ex Aristotele favos in eodem alveo fingere tradunt. Manent enim maxima temporis parte intus, cumque exeunt, efferunt sese fusim, in sublime, gyroque volitant, & quasi exercitium faciunt, quo peracto, domum redeunt, & epulis perfruuntur. De *Anthipatia* quæ occurrunt, ex jam dictis petantur. De *Furibus* hoc adjicere placet, adeo sese aliquando replere, ut vix exire aut resistere possint: sæpè in apum cellulis parere: neque mel colligere, nec ædes erigere: ingressos, verberari & pro foribus semianimes relinqui, sæpè morti affici.

Arist. H. A. l. 9. c. 40.

Caput III.

De Vespis.

Aldrov. de Inf. l. 1. c. 6. Nomen.

Vespæ à Latinis nomen inditum esse puto, non tam quòd vesperi muscas capiat; vel vi petat & adoriatur; quàm quod vesca, id est, gracili sit pede. Græcis σφὴξ & σφήκιον, aut à σφίγγω stringo & gracilem facio, aut ἀπὸ τῆς διασφαγῆ, quòd medio ita sit dissecta, ut quasi hiare appareat; dicitur. Nicandri Scholiastæ sunt λυκοσπάδες, Suidæ σίκκιδες & σίκιδες, Hesychio αὐλῆται & πασσάλεφες Gazæ, sed κατὰ χηρικῶς ἀνθρῆναι. Hæ enim potius Crabrones dici debent.

Descriptio.

Animal est gregale, annulosum, oblongum, quatuor alis membraneis, (quarum primæ majores) præditum, exangue, intus aculeatum, sex pedibus instructum, colore luteo deaurato, super maculas nigras triangulatim positas, corpore toto transversim variegatum, unde fortè Pollioni διάχυσ☉ dicebatur. Corpus medio pectori tenuissimo veluti filo alligatur, ut veluti elumbes & hietulæ appareant. Aculeum omnes gerere, Moufet. existimat. Varro eo ab Ape distingui putat, quòd Apis sit brevior, compactior, pectore ac dorso pilosis, capite oblongiore, acutiore rostro, minus colorata alvo, annulor. lineis calore ruffis, & nigris ut plurimum distincta, antennas, sub oculorum regione locatas habet: vespa verò longior, veluti quadam fistula medio cohærentibus alvo & pectore, glabra tota, rotundiore & breviore capite coloratior: & antennas supra oculos gerit.

Mouf. Theatri Insect. l. 1. c. 8. *Varro R. R. l. 3. c. 16.*

Locus.

Gaudent locis asperis, in iisque magis multiplicantur. Quædam tamen genera quibusdam in locis, ut post dicemus, non reperiuntur. In insula Nicesin, Ortelio referente, mortem ictu inferunt. In extremo polari climate frequentissimas Olaus ponit. Condunt & vespeta, cellulis & foraminibus plena in quibus nidificant & stabulantur. Reperies ea in sublimi aliquando, tectis arborum truncis, montibus & quercubus: aliquando sub terra, in maceriis, cavernis & speluncis. Aldrovandus & in leguminibus & in humilioribus arbusculis conspexit. Tria nobis idem dedit. Unum ovale sub nucis juglandis arbore, terra ad pedis altitudinem effossa: alterum, subterraneum itidem, sed orbiculatum: tertium phialiforme. Prioris hæc erat constitutio. Antrum, inquit Aldrovand. seu foramen angustum: nempe ea amplitudine, qua singulis pateret aditus in terræ superficie conspicuum erat, à quo iter erat ejusdem amplitudinis tendens ad Vespetum, non quidem rectâ, seu perpendiculari linea deorsum tendens, sed ad latera per cuniculos quosdam duorum, plus minus palmorum intervallo, à primo (quod in summam humum desinit) foraminis vestibulo. Hic majori & ampliori sinu terra excavata est rotunda propè modum, ac ipsius Vespeti ovali figuræ proportione respondens, ita tamen, ut inter Vesparum domicilium, & telluris cava latera, tantum sit spacii, quantum ingressuris sua penetralia vespis sufficit, ad transeundum arctum illud ostiolum totius alvearis unicum, ad latera collocatum. Hac scrobe aperta, effossaque, vesparum ædificium domiciliumque apparuit, figura ferè ovali, altum ferè dodrantem, duas palmas transversas medio latum, undique ceu ovum testa, ita hoc membrana corticea obductum; eaque subalbida arenosa, simili licheni marino, ejusdem cum favis substantiæ, non ut Apum cerea, sed lignosum quid habente, siliquisque tenuioribus leguminum, seu lunariæ majoris bulbonaca dictæ pericarpio, aut scabiosæ simillima substantia. Hujus superna pars, tectivicem gerebat, & veluti tuguria ac mappalia culmine medio in conum fastigiato abimbre undiquaque (cum fortè incidit) defendebat, inque parietum lateribus omnem hostilem incursum aditumque præcludebat. Infima basis fundamenti vice fungebatur, denique undiquaque à sordibus putredine tutas reddebat. Hoc veluti putamine detracto seni favorum sese produnt classes seu orbes, qui sibi mutuò ceu tabulata solaria, aut contignatione superponuntur, ac imminent, justoque dissitæ intervallo. Sed ne tabulata superiora in inferiora collabantur, fœtusque premant, aut suffocent, singula columnis quibusdam sustinentur, quæ non susque deque formatæ sunt, & constitutæ, sed à lata basi incipiunt, & ad concavam, seu pronam superioris tabulati faciem lato, ac protenso epistilio protenduntur, instar clavi utrinque capitati pollicis lati longitudine, ita ut fornices, & hypogæa videantur, infimi ac supremi orbes exigui, & angusti, medii amplissimi, reliqui orbes mediæ amplitudinis.

Olaus M. l. 22.

Singuli plurimis cellulis abundant ſexangulis, in quarum quibuſdam Veſpæ adultæ, in aliis fœtus juniores, attamen perfecti, & alati, aliis Vermiculi condebantur, qui omnes poſteriori parte ſurſum ſiti erant, capite deorſum.

De *altero* nihil ſingulare occurrit. *Phialiforme*, erat collo anguſto, contra ventre capaciſſimo, cui latus pediculus appendebat. Materia conſtabat ſubtili; membranoſa, qua undique circumductum erat. Forfice per longitudinem diſſectum, tres membranas, illaſque inani ſpacio diſtinctas, per quas circumcirca percurrere poterant, exhibebat. Prima membrana, exteriore minor, ſecunda amplior, tertia omnium minima conſpiciebatur. In intimæ medio, ſeptem cellæ eæque ſexagonæ erant.

Victus. Appollonio ὠμοβόροι, Ariſtoteli μηλοβόροι, quòd crudis carnibus moliſve maturis veſcantur. Sed nec pyris, prunis, uvis, floribus fructibuſque variis parcunt; nec ulmorum ſucco, ſacharo, aut melli. Muſcas etiam grandiores venantur & amputato iis capite, reliquum corpus auferunt, ne apibus quidem parcentes. Serpentibus avidè veſci apud Plin. legimus, eoque alimento mortiferos ictus facere. *Plin. H. N. l. 11. cap. 21. Ariſt. H. A. l. 9. c. 41. Plin. H. N. l. 11. c. 53.*

Sexum agnoſcit. Ariſtoteles. Majores & robuſtiores mares, inſtruunturque aculeo: minores imbecillioreſque fœminæ, & carent eo. Matrices vocari poſſent, niſi eas Ariſt. latiores, ponderoſiores, craſſiores, & veſpis majores poneret. Darii ſexus, apud quoſdam indicium, quod, ſi veſpam ex pedibus ceperis, & bombilare ſiveris, quæ aculeo deſtituuntur advolent. *Coire* viſas fuiſſe, idem ipſe ſcribit: alii ambigunt. Vincentio, agreſtes cum domeſticis rem habent. De *Generatione* ita Ariſtotel. duobus locis. Primo, *Crabrones veſpæque favos exædificant pullis ſuis, ſi ducem habeant nullum, cumque palantes quærant. Ac crabrones quidem in ſublimi loco: veſpæ in foramine: quæ ducem habent ſub terra. Horum item favi ſexanguli, quemadmodum ut apum, compoſiti non è cera, ſed ex corticea materia & araneoſa. Ad cellæ latus deponunt fœtus ſuos guttæ magnitudine, quæ parieti hærent. Non omnibus in cellis tamen ſimul fœtus eſt: ſed in quibuſdam adeo grandes, ut etiam volare poſſint: in aliis nymphæ: in aliis vermiculi adhuc. Quibus ſolis ſubeſt ſtercus ſicuti etiam in apum genere. Ac quandiu nymphæ ſunt, neque moventur, & obducuntur folliculo.* Altero. *Duces ubi cepere locum conſpicuum, ineunte æſtate fingunt favos: & conſtituunt, quæ veſpeta vocantur puſilla. Putà, quaternis oſtiolis, aut propè modum: in quibus veſpæ oriuntur, non autem matrices. Quibus adultis, de integro, præter ſuperiores telas, alias majores conſtruunt: atque his adultis alias. Adeo ut ad finem Autumni plurima & maxima veſparia ſint. In quibus dux quem* matricem *nominavimus, non amplius gignit veſpas ſed matrices. Oriuntur hæ, grandiorum vermium ſpecie in quatuor aut non multo plurium inter ſe continuatarum ſuperior: cellar. labris ſummis.* Plin. addit. *Fœtum ipſum inæqualem & barbarum alium evolare, alium in nympha eſſe, alium in vermiculo. Et autumno non vere omnia oa.* Maximo numero matrices oriuntur, ſi anno proximo veſparum & imbrium copia præceſſerat. Vermiculi antequam in Nympham tranſeunt oblongi ſunt, vermiculis in carne (ἰυλάς vocat Hippocrates) & in avellanis naſcentibus non diſſimiles, albicantes, inciſuris notabiles, extremo corpore craſſiore, linea nigricante per dorſum diſcurrente, ſine pedibus non repentes, ſed huc, & illuc ſe volutantes & moventes. Depoſito fœtu, tenui quadam pellicula cellas obveſtiunt, qua, ubi ad perfectionem ducuntur perfracta, egrediuntur in lucem, & à biduo volucres circumvolant. Oriri & ex putri certum. Ex equi cerebro naſci prodidit Pachymerius; ex carnibus, Plinius, Plutarchus, & Antigonus. Naſci ex aſini corio, apud Iſidorum: ex Crocodili ſanguine vel cadavere apud Horum; ex putredine arborum & fructuum apud Albertum legimus. Ex ſenis cervi, capitis ſub oculo terebrato oſſe concreviſſe, Vincentius Belluacenſis, ex vetuſtiſſimo quodam authore tradidit. *Ariſt. H. A. l. 9. c. 41. Ariſt. H. A. l. 9. c. 65. Scal. edit. Plin. H. N. l. 11. c. 21. Plutar. in Cleomene. Antigon. in Mirab. Plin. H. N. l. 11. c. 20.*

Vitam quod ſpectat, matrices bimatum non ſuperant: Operariæ una cum autumno finiunt ætatem. Imò, inquit Mouffetus, utrum matrices ſive duces anni ſuperioris, novellis jam procreatis ducibus intereant, una cum veſpis, novellis, idque ſimili modo ſemper eveniat, an amplius etiam temporis poſſint vivere, multi dubium relinquunt. Agreſtes vivaciores habentur. Vitæ brevitatem, tenacitas compenſat. Nam ſi alvos à capite, hoc à pectore ſejungas, ferient tamen, & quidem nec levius quàm antehac. Circulariter volant, quia cauda deſtituuntur. Cedunt tinunculis, hirundinibus, noctuis, taxo, & vulpi in cibum. Vulpes caudam in veſpetum inferit: onuſtam, ad arbores allidit: & mortuis veſpis veſcitur. Pſeudoſphecem, quam ſolitariam vocant, ſiniſtra apprehenſam atque annexam, (quæ prima eo anno capitur, maximè conducit) contra quartanam laudat Plinius. Mizaldus aquæ ex veſpis ſtillatitiæ meminit, quæ tumores abſque dolore excitet. Inflativum eſſe neceſſe eſt. Curatur ictus ſi contuſas vulneri impoſueris, vel emplaſtrum ex terra furnorum, aceto, & miſcarum capitibus. Alii *extra* ſuccum citrulli, folia teneriora ſiliquæ Plinii, ſalviam cum aceto, *Ætas. Uſus. Plin. H. N. l. 30. c. 11.*

to, cretam in pulverem redactam, melissophyllon cum oleo, à sparagum tritum cum melle, fimum denique bubulum laudant: *intus*, succum sampsuchi cum bolo Armeno & agresta folia tenuiora lauri cum vino; Althææ decoctum ex posca; rutæ vel melissophylli succum, folia ejusdem commanducata, etiam commendant. Si à *venenatis* ictus est, quod stupor, delirium etiam ostendunt, locus primò scalpello aperiatur; dilatatus fugatur, insequenti cataplasmate ex terræ in qua vespæ nidificant rasura, cum aceto subacta: Inter *præservativa*, malva & althæa palmam tenent. Quomodo capiantur vide apud Mousetum. Inserviunt & ad *præsagia*. Longam portendunt hyemem, si ante finem Octobris apparuerint: pluviosam ac frigidam, si multis in locis, ante Vergiliarum exortum, subterraneos specus glomeratim ingrediantur: ingenter imbres, si multæ autumno generantur. Scilicet, frigida cum sint animalcula, subterraneos quæ calent specus subeunt: & quia nonnisi terra hemida & vaporosa procreantur, nimiam humoris copiam, si copiose proveniant indicabunt. Capuæ, ingens earum multitudo quæ in æde Martis consederat, hostium adventum, & urbis incendium quasi præsagiebat.

Steph. de Agric. 1. c. 8.
Theophrastus de sign. tempor.
Aratus in Phænom.
Theon. in Comment.

Differentiæ.

Differentiæ vesparum sunt plurimæ. Aristotel. *sylvestrium*, *domesticarum*, *matricum*, seu *Ducum* & *Operariarum* meminit. Apud Plinium sunt *Ichneumones*, & *Pseudo sphecæ*. Apud alios occurrunt, πάρνοπες, πέμφρίδονες, βεμβίκες, *parvæ*, *magnæ*, *flavæ*, *Indæ*, *spuriæ*, *venenatæ*, *solitariæ*, *Laertæ*, *Aculeatæ*, *non aculeatæ*. Aldrovandus *duodecim species* quas observavit descripsit, quarum icones damus. Mousetus *duas* ex Hungaria accipit, quæ etiam hic exhibentur.

Arist. H. A. l. 9. c. 41.
Plin. H. N. l. 11. cap. 21.

Ferum illud & *Sylvestre* genus rarum est. In montibus & sylvis nascitur: & non sub terra, sed in quercu nidificat. Grandius est, porrectius, nigrius, varium, longius, fortius, aculeatum, ictuque acerbius. Authores sunt, ter novenis punctis interfici hominem. Vivit tono anno; & hyeme, cæsa arbore, evolat. Hyemem in latebra exigit. Mousetus semel in sylva Essexiensi cum vitæ periculo observavit. A toto examine obrutus fuisset, nisi aliquet genistæ ramulis sese defendisset. Varro pilosas magis facit. *Domesticæ*, quæ & *Cicures*, & placidæ, seu mitiores, minores sunt. Dividuntur in *Matrices* & *Operarias*; quarum illæ biennio durant, & majores sunt. Plinius clementes facit. Latior earum, addit, species: dibiumque an habeant aculeos, quia non egrediuntur. *Operariæ* in opere versantur, & matres pascunt. *Ichneumones*, minores sunt quàm aliæ, & unum genus ex araneis perimunt phalangium appellatum, & in nidos suos ferunt, deinde illinunt, & ex iis incubando suum genus procreant. Vocantur ita, quod ἴχνεῃ, exiles nempe & graciles videantur. *Pseudosphecæ* caput, fuscum, duo brevia & gracilia in fronte cornicula; oculi magni, nigri, prominentes; os oblongum, bifurcum pectus crassum ac prominens, quibus tres utrinque pedes affixi; scapulæ densæ, gibbosæ; corpus procerum, gracili, articulatum; alæ fuscæ, duæ; pedes hirsuti, & colorem alarum assecuti.

Mousef. de Insect. p. 45.
Varro R. R. l. 3. c. 16.

Parnopes uvas tam maturas quam immaturas exsugunt. Unde ita dicantur, nescire me fateor. Noctuarum stridularumque præda sunt. πεμφρήδων, Nicand Scholiasti, est animalculum σφηκῶδες, minus ape, majus formica, aligerum, albo nigroque colore varium. Montes saltusque incolit, & è fruticum floribus melleos succos carpit, & in cavis quercubus stabulatur. Idem esse cum τενθρήνη, aut τενθρήδονι, non facilè dixerim. Βέμβιξ apud Nicandrum ex vesparum quoque genere insectum, μέλαν κατὰ τὴν χροιὰν, κέντρῳ χρώμενον, *coloris nigri: aculeo utens*: Vocatur, ni fallor, & βέμβιξ. Nicander sylvestre & montanum facit. De *parvis* nihil singulare occurrit. *Magnarum*, quædam capita nigra, & aculeos plurimos habent. *Flavæ* Ardoyno *citrinæ*, in duas divisæ partes, in medio tenuissimi ligamenti beneficio hærent. *Indæ* sunt & domesticæ, quæ innoxiæ; & sylvestres, quæ virulentæ. Quas Oviedus descripsit, sunt corpore magno, colore luteo, ad album tendente, alis maculatis nigris, extremitate aliquantulum albicante. *Spuriæ* apum aut muscarum figuram obtinent. De *Venenatis* in sylvestribus & Indicis dictum. *Leartæ* huc spectant, quia mortiferam plagam, ut laertæ viperæ formicæ inferunt. *Solitariæ* in muris & aggeribus congestis nidificant. Ante ostium foraminis lutosa ponitur porticus. Longitudo ejus duos quasi transversos digitos æquat: intus lævigato luto emplastratur. In *aculeatas* & *non aculeatas* distinxit Aristoteles.

Nicand. in Theriac.
Ardoyn. l. 8 de Venen.
Mousfet. lib. cap.

De suis ita Aldrovandus. Quæ à me observatæ sunt vespæ.

Aldrov. de Insf. l. 1. c. 6 p. 202. edit. Bononiens.

Prior vesparum omnium, quotquot observavi maxima est toto corpore atro, præterquam in superna alvo, ubi quatuor sunt maculæ luteæ, illæ scilicet quas albas icon exprimit. Caput minus, quam in plerisque aliis à cervice distinguitur, in quo oculi nonnihil lutescunt. Antennæ sunt magnæ, & latiores, quam in aliis, nigræ, nigri quoque pedes, & hirsuti. Alæ argenteo, & aureo obscuro ad castaneum inclinante resplendent.

Secundum genus est vespar. minimarum, alis proportione latiusculis, & oblongiusculis subflavi coloris. Corpore toto ex nigro ad castaneum vergente, sed zonis

ex

ex alvo flavis ad croceum inclinantibus distincto. Caput erat exiguum valdè, punctis duobus croceis ferè, supernè insignitum. Oculi nigricabant, antennæ nigerrimæ in extremo obtusæ. Pedes exigui, colore croceo.

Tertia magnitudine Vespæ vulgari compar, vel paulò minor, sed tota atra, antennis, pedibusque longissimis, capite ovali, alvo breviori, lineis exiguis transversalibus, subflavis distincta, tenui ligamento pectori annexa. Alæ vero argenteæ, splendidæ, subrubris velut venulis percurrentibus præditæ.

Ex minimarum genere sunt *quarta* & *quinta*: quarum *prima* tota atra est, capite nimirùm, pectore & alvo, quæ partes ferè æquè magnæ sunt, quod in aliis non observabis: Pedes quoque nigri sunt, & leves, antennæ item nigræ & exiles: Alæ fuscescunt. *Altera* capite item est nigro, rotundo. Huic antennæ breviores sunt, sed nescio quid velut tricuspidem exerit; pectore est angusto, qua capiti hæret latiore, ac lutescente, quà alvo angustiore & nigro, alvo ferè rotunda, primo lutea, dein modo lutea, modo nigro varia. Alæ ad aureum colorem accedunt.

Allatam ad me eam, quæ *sexto loco* depingitur, propter miram capitis formam. Simiæ, quodammodo aspectum æmulantem, Vespam sinuformam nominavi. Tergore est crasso, rubicundo: rubicundo item vertice, oculis nigris, majusculis, infra linea semilunaris, ceu os constituit. Alvus item crassa est, sed tenui pellicula tergori adhæret; Anterius nigricat, in extremo candicat, punctis transversalibus nigris. Alæ fuscæ, sed perperam duos tantum pictor expressit.

Septima inter magnas & parvas ambigit, tota atra, sed maculis undique aureis, aut flavis interstincta, iis autem, quæ in expresso icone albæ apparent. Pedes non ut in aliis Vespis, tenues, sed crassi respectu corporis, quod tompactius est, colore subcroceo, antennæ aterrimæ, exiles & breves, Alæ cinereo luteo.

Octava icon, Vespæ est imperfectioris, quam ut posset volare, seminympha adhuc, ut ex nympha recens orta. Corpus ex albo ad luteum vergere incipit, nondum maculis distinctum. Est ejus generis, quod decimo subinde loco depingetur, nimirum favis insidens.

Nona pectore est longissimo: alvo mediocris longitudinis, ita invicem hærent, ac si duæ diversæ essent Vespæ. Tota flavo & nigro colore alternatim constat, pedes & antennæ sunt longi, sed valdè tenues, coloris ferruginei. Ferrugineæ quoque alæ sunt quatuor, quanquam trinæ tantùm sint depictæ. Caput quoque luteo, & nigro colore variat.

Decima ejusdem omnino cum novissimè descripta coloris est, sed breviori pectore. Vespeta talia quali insidet, ferè ædificat, vel ad fenestras, vel ad arborum ramos, vel alicubi alio in loco.

Undecima elegans genus sylvestrium vesparum est, alvo miniacei coloris, sed annulis nigris, & nigra podicis extremitate. Alas habet quatuor, oblongas, sed angustas coloris fermè cinerei. Pectus, & dorsum nigricant, & ad ferrugineum vergunt. Caput ejusdem est coloris, rotundum, exiguum: antennæ verò longiusculæ, nigræ in extremo acutæ.

Duodecima tota est coloris fusci, ad atrum vergentis, pedibus lòngiusculis, longis item antennis: capite, & alis nonnihil ad ferrugineum accedit.

Decimotertio, ac postremo loco depictum Vespis congener judicavi, quanquam revera nondum didicerim an favificet. Corpore ex procero, nigro, & flavo coloribus vario, tenui. Alas pictor duas expressit, sed nunquid vel duas, vel quatuor habeat, ut quod res est dicam, ignoro. Capite interim Vespas potius, quam Muscas refert. Antennæ in extremo obtusæ sunt. Pedes sublutei. Moufeti Hungaricæ, quas Vienna accepit, dorsis erant luteo atroque variè pictis; Corniculis huic pilosis, illi glabris; tertia penè parte vespis vulgaribus majores.

CAPUT IV.

De Crabronibus.

DIVERSUM à Vespis Crabrones genus pono, quod in corpore tantum discriminis appareat. Nec placet ab Aristotele & aliis abire, qui diversis capitibus de iisdem egere. *Nomen* ipsi apud Latinos vel à Crabra in agro Tusculano, ubi perfrequentes sunt; vel à cabo, seu caballo, ex quo creantur, ut Isidoro visum, obvenit. Scaliger à craceo deducit, à quo Craber & Crabro: alii à κρέας caro & βόρα cibus, quòd carnibus vescantur. Græcis est ἀνθρήνη, fortè quòd ictu carbunculum excitet. — Nomen. — *Isid. l. 12.*

Duplo vespis sunt majores forma proximè ad easdem accedunt. *Alis* instruuntur quatuor, quarum externæ internis duplo minores, & humeris obscure fuscis & castaneo colore tinctis, affiguntur. *Pedes* habent sex, ejusdem cum pectore & humeris coloris. *Caput* oblongum, croceum. *Oculi* sunt propenduli σεληνοειδεῖς, inter quos antennæ duæ oriuntur, falcis æmulæ, ejusdem cum pedibus coloris. *Venter* tenui quasi filo humeris annectitur: — Descriptio. — *Moufet. de Insect. l. 1. c. 9.*

cujus

cujus anterior pars media, fusco colore, & cingulo croceo notatur: posterior, tota crocea videtur, acto fuscis punctulis notata, una cum triangulo parvo, incisuris præterea quibusdam in utraque parte existentibus, quibus se extendere & contrahere pro lubitu possit. Juxta ventrem maculas utrinque quatuor nigras habet, & in *cauda*, aculeo longo, robusto & maximè venenato armatur. Hoc inter crabrones & vespas intercurrit discriminis, quòd vespis sint majores, alvum minus gracilem habeant, ejusque pars, quæ tenui ligamento thoraci annectitur, multò sit latior; thoraxque compactior.

Locus. *Arist. H. A. l 5. c. 23. Plin. H. N. l. 11. cap. 21.* Favos (ἀνθρήνια Suidæ) sub terra, quam formicarum instar egerunt, faciunt: duce ab alveis aberrante, sublimia & arbores petunt. Ideo Plinius in cavernis arborum degere scripsit. Nidos ad amussim omnes ferè sexangulares ædificant. Exterior facies candidis ferrugineisque segmentis distinguitur: materia membranacea est, & betulacei corticis per æstum in laminulas fatiscentis peræmula. Lenta quadam saliva, & gummosis foliis, pluribus ob prolem tabulatis adaucti eleganter poliuntur: *Aldrov. de Inf. l. 1. c. 7. p. 229.* Duos Aldrovandus observavit, de quibus ita scribit. Inveniuntur quinis aut senis, & ut plurimum sex ordinibus, seu tabulatis constricti, cujusmodi is erat, quam agricola meum, cùm quercum per medium serra divideret, offendit: cujus cacumen in super trunci cavi parte situm, tecti loco fungebatur, substantia membranea betulæ mediano cortici simili, quam ex populi nigræ & salicis ligno putrilaginoso, ac pulverulento ab excedente carie, humore glutinoso iis peculiari, compingere dicuntur: nec ea contigua, & solida est, unica veluti membrana constans; sed pluribus: ita ut lancellæ plures sibi mutuo adhærentes videantur, in eo, quod inter ipsas intercedebat interstitio, rotundos quosdam ductus canalium modo seu fistularum continuo ad fundum, seu ultimum orbem via, effinxerant, per quos supernæ deorsum ferri possent, in fundo autem cortex, quo totus alveus circumvestitur, patulo aditu dehiscebat, utpote per quem alvei penetralia subeuntes, ad singula tabulata ascendunt, inerant enim, & singulis tabulatis sua foramina satis ampla, per quæ in singulas cellas singulæ se recipere poterant. Observavimus quoque alveum tam prudenter ab his fuisse conditum, quam ab aliis quibusvis, aut apibus aut vespis, nam superna arboris cavæ parte uno latere, in quod nonnihil parte superiore reclinabat, suspensus erat, eo situ, ut cellularum oscula deorsum propendentia fundum antri arborei spectarent, & crabrones ac eorum Nymphæ, & vermiculi capite deorsum tanquam ruituræ conderentur, nec id aliam ob causam quam ut ab omni aëris injuria, & quæ desuper in ea arbore incidere poterant, pluvia, aliisque utpote adrepentibus tutiores essent. nam si cellulæ ea parte, qua patent, cœlum spectassent, magnis certe incommodis obnoxii fuissent; singula autem tabulata ejusdem erant materiæ, cujus cortex exterior versicoloribus lineis albis dico & ferrugineis, tanquam segmentis interstinctæ. Reperiuntur nonnulli quoque alvei Crabronum majores multò, quam prædicti, & septem tabulatis exornati ejusmodi rure meo in tuto reperi trabi appensum, altitudine duorum dodrantum circumferentia, quinque iisdem lineis aut cum superiori eminentibus albis & ferrugineis, tabulatis rotundis tanquam orbibus cellulis plenis, digitum transversum altis, quæ digitorum duorum latitudine à se invicem distabant, ad facilem singulis ingressum; hæc columnis optimè erant fulta, in superiore hujus nidi parte foramina erant majora, in quibus parentes degebant, in inferiori minora, in quibus filii.

Quia Cibum in favis per hyemem non recondunt, ideò jejuni tùm latent, & plurimi moriuntur. Vescuntur muscis majoribus. Captis caput abscindunt. Uvas corrodere vel inde constat, quod autumni tempore frequentes vites circumvolitent. Carne quia magna ex parte, Aristotele teste vivunt: ideo in stercoribus sæpissimè versantur. Aves ubi cæperint, accipitrum ritu, caput primo vulnerant, deinde abscindunt. Pennius in Petropoli, in publico urbis vico, passeri accidisse vidit. In India oleum, butyrum & reliquos cibos infestant, ut nihil intactum ferè relinquant. Victus. *Arist. H. A. l. 9. c. 42. Moufet. lib. cap.*

Ex equorum cadaveribus oriri, plærique cum Ovidio, sentiunt: ex asini cerebro Landus; ex duriore carnium equi parte, ut vespas ex teneriore Mousetus. De *Coitu* ita ex Aristotele & Plinio Aldrovandus. Quod (verba sunt Aristotelis) ad generationem, cognatorum iis (Apibus) animalium pertinet, ut Crabronum, Vesparumque, similis quodammodo ratio est: sed defuit his locuples naturæ dotatio merito. Nihil enim apum genus habent divinitatis. Generant quippe matrices vocatas, primosque favos confingunt. Generatione verò coeundo inter se finguntur. Visus est enim sæpè eorum coitus. Fæturam autem Apum modo instillant ad latus cellularum favi, & parietibus admovent. Sed quemadmodum Vesparum fœtus, ita quoque Crabronum haud est æqualis, nam aliis cellis grandiusculus inest, ut queat volare, aliis Nympha, aliis adhuc vermiculus. Excrementorum vermiculis tantum ut & in Apum genere est. Nam ut ait Aristoteles, Apum & Crabronum & Generatio. *Ovid. Metam. l. 5. Landus de Num. vet. Arist. de Gener. l. 3. c. 10.*

Vesparum vermes, quamdiu recentes sunt: tantisper & stercus emittere videntur: at cum formæ lineamenta receperint, sub qua facie Nymphæ appellantur; Jam neque cibum præterea coquunt, neque ullum reddunt alvi excrementum, sed coerciti, & contracti quiescunt, nec ullo pacto movere se patiuntur, usque dum species destinata perficiatur, quo pacto evolat proles rupto quo continebatur folliculo. Cæterum quod fœtus inæqualis sit, Plinio quoque traditur. Fœtus (inquit tam de Crabronibus quam de Vespis) ipsæ inæqualis est & Barbarus (alii legunt ut Barbaris) alius evolat, alius in Nympha est, alius in vermiculo. Et autumno, non Vere omnia ea. Plenilunio maximè crescunt. Mellis quoque paululum quantum gutta, in cellis Crabronum è regione parari scribit Aristoteles, Schadonesque hujus generis non vere, sed autumno fieri, crescereque plurimum plenilunio.

Antipathiæ. *Palla. R. R. l. 8. tit. 7.* Vespis amici sunt. Ideò percussi à Scorpionibus, nec à Vespis, nec à Crabronibus feriuntur. Muscis inimicos esse de victu dictum. Inter Caniculæ & Arcturi ortum, apibus prodeuntibus ante alvearia plærumque obsidiantur. Juvencis quoque sunt infestissimi. Melis plenio illorum antra ingreditur, totamque familiam destruit.

Natura. De *Natura & Moribus* pauca occurrunt. Ducem unum habent, magnitudine corporis majorem, eumque impensè amant. In singulis hic eorum alveariis oritur, contra hostes foriis pugnacissimus; *Arist. H. A. l. 9. c. 42.* facillimus domi erga subditos. Nulla fit examinis, ut inter apes emissio; novella prosapia sinu parentum favetur, & ad illius conservationem plures contignationes superstruuntur. Amplificant, inquit Moufetus, majorum in modum favos, & jam ex valentiore quodam grege, quales tres aut quatuor favorum plenos excepimus. In cellis parum mellis quantum gutta è regione prolis paratur. Majorem quam Vespæ inter volandum sonum edunt. Cicurationem non admittunt: & tantæ sunt malignitatis, ut Syrio præsertim orto, ter novenis ictibus, hominem, imò & Equum interficiant. Haud temerè sine febre esse, dixit Plinius. Remedia in Vesparum historia posuimus. Majore duntaxat quantitate, hic exhiberi debent. *Avien. in Carmin.* Si luce crepera, sæpius nidos intraverint, quasi se occultaturi; pluviam & ventos expecta: serenitatem proximæ diei, si vesperi numerosiores obvolitavere. Jejunos per hyemem latere, superius dixi.

Usus. De *Usu* nihil habeo quod dicam, nisi quod Mizaldus prodit, aqua destillationis eorum, cutim attactam, in tumorem attolli. Mentiri sic impraegnationem coram amasiis meretriculas.

Differentiæ. Nec de Differentiis quicquam occurrit. Quæ hic de Tenthredine, Tenthrene, & Pemphredine Moufetus habet, in capite de Vespis allata sunt.

CAPUT V.

De Cicada.

Aldrov. de Inf. l. 2. cap. 13. HActenus de Anelytris quadripennibus membranaceis, favificis dictum: jam de illis quæ non favificant agemus, & primum de *Cicada*. Nomen. Nomen apud Latinos seu quod cito quasi cadat & evanescat; seu quasi invenit κίκ⊗ ἄδων Apud Græcos pro regionum, sexus, ætatis, & magnitudinis ratione, varia obtinuit. Generaliter vocatur τέττιξ, Eleis βάβακ⊗, Sidetis σειγὰρ, Ponticis βάτραχ⊗, Cretensibus σύμφυγγον, Suidæ popularibus ἔρση, quod rorem exugendo vivat. Fœmina non vocalis Æliano est κερκώπη & καλαμαῖα: *Athen. Dipnos. lib. 4.* Athenæus tamen simile cicadæ animal credit. Novella, κίκκ⊗ & κίλλ⊗, parva καλαμαία, καλαμίδας & κερωνῆτας alii dicunt. *Hesych. in Lexic.* Τεττιγόνια etiam Cicadastras significant, ut apud Cælium legimus. Epitheta apud authores plurima invenies. Dicuntur πελαλίδες à volando: τετραπτελυρίδες, quod quatuor pennis in aere remigent: ἀμήτροι, quod nimio cantu se oblectent: φίλομβροι, quòd tempestate pluvia plurimæ nascantur; ἡλιομανεῖς, quòd insano solis amore capiantur: αἰθαλίωνες, παρὰ τὸ αἴθεσθαι ὑπὸ τὸν ἡλίου, quòd à sole comburantur: κυανόπτεροι, quod alas cyaneas habeant. *Virg. in Culic. Nemes. in Eclog.* Virgilius *querulas & argutas* dixit Nemesianus *æstivas*: quidam *graciles* dixere. Pontanus *Choralistriam* vocavit, quòd alternatim & chori instar canat.

Descriptio. Vulgares ita Moufetus descripsit. *Vulgarium* caput *pronum*, *magnum videtur*; *& pentagonum imitatur*, *lateribus inæqualibus finitum. Colore est viridi nigricante*; (Aldrovandus superiorem corporis partem nigram ponit, inferiorem ad nigrum vergentem: *Mart. l. 1. Epig. 116.* unde & Martial. nigram fecit.) *Utrinque tumulos duos obtinens, ejusdem coloris, sed ovalis figuræ, & margine quadam fusca circumseptos; fusca item linea tumulos secat medios, mediumque caput jota litera nigerrima dividit.* Oculos *habet ex fusco non multum viridantes, prominentes quidem & magnos pro corporis ratione:* (immobiles adde & lucidos, *ut mirer Nigidium, qui cicadis* oculis negavit, eos non vidisse) *Supinum caput sive* facies, *diluto ex albo viridiusculum apparet. Inter insecta omninò in hoc animalium genere una, ore caret: habet tamen prolixum quid, compactum, indivisumque, intus plærumque conditum,* *Arist. H. A. l. 4. c. 30. Plin. H. N. l. 11. cap. 37.* *quod veluti* promuscis, *tum oris, tum linguæ usum supplet, denis striis transversis* affa-

affabrè canaliculatum. (Plinius *linguam* fortè appellarit: figuræ eſt triangularis; coloris caſtanei.) *Corpus capiti breviſſimo* collo, vel potius nullo annectitur: *Scapulæ, ex viridi & nigro maculatæ*; pectus *viride magis albicat*, (durum hoc, ideò Martialis vetulas, [*Martia. Epig. l. 3. epiſt. 93.*] pectus Cicadæ habere dixit.) *è quo tres utrinque* pedes tibiæque *erumpunt praſini coloris.* (Aldrovandus ſubtiliſſimos, & in fine aſperos, ut arbores conſcendere poſſent, addidit) Venter, *in majoribus duos digitos tranſverſos æquat, latitudine unum: interna ventris pars, peltam refert in apicem deſinentem, & limbo duodecem tredecemve articulis conſtante cingitur: intus inciſuræ aliquot apparent concolores ventri, caudamque extremam* mares, *id eſt, minores, fiſſam habent*; fœminæ *contrà integram.* Dorſum *nigricat, ſeptem vel octo lineis & inciſuris virentibus, tranſverſim ductis ornatum.* Alæ *pulcherrimæ, argento illitæ, nævisque fuſcis & maculis cum ornatu pictæ, externæ internis duplo longiores ſunt, magiſque variegatæ.* Membraneæ quia ſunt, ideò [*Plin. H. N. lib. 11. c. 16. 18.*] ὑμενόπτεροι vocantur. *Pennarum illis natura quæ apibus, ſed pro corpore amplior*, dixit Plinius.

Locus. *Ariſt. H. A. lib. 5. cap. 30.*

Non viſuntur in ſeptentrionalibus regionibus: quod frigus averſentur. Nec àpud Cyrenam in campo ullæ, cum circa oppidum multæ proveniant. In nemoribus umbroſis fruſtra quæras. Ideò oleas, quia minus opacæ ambiunt. Nullas in Gecalia agri Nolani monte, nullas Neapoli proditum: ſeu Maronis magia id factum, ut Nipho placet; ſeu incolarum induſtria qui arcere norunt, ſeu terræ ipſius genio. Scio quid ſignis & ſcripturis, quæ ςοιχεῖα, adſcribatur. Copioſas Italia, Narbonenſis Gallia, & Ægyptus ferunt. [*Plin. H. N. lib. 21. cap. 27.*] Mirum verò, in Mileſia regione paucis eſſe locis. In Cephalenia amnem quendam penuriam earum & copiam dirimere. [*Aldrov. de Inſ. lib. 2 cap. 13.*] In Dulichio maris Jonii inſula idem obſervatum. [*Nol. lib. 1. cap. 1.*] Veſuvium, qui agrum Nolanum à meridie claudit eas neſcire; Abellam, quo monte idem ab Arcto ſepitur, plurimas producere. De *mutis* & *vocalibus* in Differentiis agemus.

Victus. *Ariſt. H. A. lib. 5. cap. 30.* *Virg. Ecl. 5.*

Rore veſci, præter Ariſtotelem, Theocritus & Virgilius prodidere. Excitatæ, cum ſubvolant, inquit Plinius, humorem reddunt, quod ſolum argumentum eſt, rore eaſdem ali. Quia verò ore carent, quiddam aculeatum linguis ſimile pro eo habent, & hoc in pectore eſt, quo rorem lambunt, [*Altom. l. de Manna.*] Antonius ab Altomari ex fraxini & Orni præcipuè ramis cortiſibuſque lachrymam ſugere dixit. Ex herbis vel de herbis more papilionum id facere, probabile eſt; [*Ariſt. H. A. l. 4. c. 7.*] tum quod jejunæ ſemper & inanes reperiantur, quòd nihil excernere conſpiciantur; niſi fortè ubi pluſculum roris abſorpſere, ſuperfluam ejus partem, ut ruſtici notarunt, removendo ejiciant. Ariſtoteles tamen alimentum Cicadarum, [*Ariſt. de part. anim. lib. 4. c. 5.*] in ipſa corporis humiditate ſitum eſſe, opinari videtur: foramenque ſe conſpexiſſe dicit, per quem aquoſum, qui in ventre cotinetur, humorem, ejiciunt.

Generatio. *Iſidor. in Origin.*

Ex Cuculorum ſputo naſci fabulatur Iſidorus. Provenire & ex putri, veriſimile eſt. Vidit Baldus Angelus ſub quercubus rarioribus, imperfectas, forma ſolita, albas, & ſine alis effoſſas, cum terra non culta, & ad Orientem obverſa foderetur. Novimus & Anguillas ex limo naſci, quæ poſtea more cæterorum animalium generant: & circa Ægyptias Thebas [*Baſil. in Hexam.*] poſt vehementes in æſtibus pluvias, univerſa arva ſoricibus impleri, Baſilius prodidit. Sed & lutum, ſi non debito tempore proſcindatur, Cicadas proferre, teſtatur Paracelſus, & ante eum Heſychius. [*Plin. H. N. l. 11. cap. 26.*] Ordinariè per coitum generant, Coitus ſupinis: maſque inſerit in fœminam, quæ genitali reciſo, recipit quod à mare injicitur. Aſperitate quæ in dorſo, excavant fœturæ locum in terra. Quapropter magna Cicadarum, in agro Cyrenenſi copia eſt. Pariunt & in ſquillæ caulibus: & in arundinibus quibus vites eriguntur, nidos fœturæ cavant. Ova alva deponunt. Fit primò vermiculus: dein ex eo, quæ vocatur, Tettigometra, (theca eſt, aureliæ [*Plin. H. N. l. 11. cap. 26.*] papilionum ſimilis,) cujus cortice rupto, circa ſolſtitia evolant, noctu ſemper: primum nigræ atque duræ. Tettigometra in eo à Chryſalide differt, quod in hac nulla ſit partim diſtinctio: in illa, caput, oculi, pedes, cæteræque partes exceptis alis, apertiſſimè conſpiciantur. Color ei ſubalbidus, ſed qui multis lineis ſubferrugineis reſpergitur. Quomodo exeat, Aldrovandi verbis viſum exprimere. *Cum è Tettigometra egredi cupit*, inquit ille, *aſcendit primum arborem, & illico alicui ramo adhæret, (quamvis ſcribat Ariſtoteles, ubi Cicadæ cruperint, oleis & arundinibus inſidere) deinde exit parte ſuperiore, in qua rima primum apparet; rupto autem operculo, ut rectè ſcripſit Philoſophus, parum in eo relinquunt humoris; nam hoc operculum cum manibus contrectarem, humore aliquo aquoſo digitos illevit. Iam tum ſimul atque Cicada emerſit, toto ferè corpore viridis eſt, dein ſuperiore parte aliquantum ad caſtaneum vergit, quæ ſpacio unius diei ſubnigro ſit colore, inſidet tam diu huic exuvio, donec volare incipiat. Imbecillis enim primum ſunt alæ pedeſque, ut difficulter incedere queat.* Exuvium hoc τράπιν dici Heſychius reliquit: aliis eſt λεβηρίς & γῆρας. Lucretius modo *tunicam*; [*Lucret. l. 4. & 4.*] modò *folliculos* nominat. Æſtate deponi addit.

Ætas.

Hyeme, imò in autumno perire, apud Ari-

Ariſtotelem & Plinium habetur : in montium antris aut terra ſe condere , ex Ariſtophano quidam evincere conantur. Temperamentum in cauſa, quod quam aliis inſectis frigidius.

Cantus.

Cuculo infeſtas eſſe , eumque audita. voce invadere, creditum quibuſdam. Ideò ſub exortum caniculæ cuculare deſinunt.

Quia ſonoram vocem edunt inter inſecta ἐγχέλαδα numerantur , τεττίζειν id Græcis , *fritinnire* Latinis. Theocrito à ſono τέττιγες λαλαγεῦντες dicuntur. Ambroſius *dulcem in exiguo gutture Cicadæ cantilenam* dixit. Platonis eloquentiam Simon Sillographus, Cicadarum cantilenis comparavit : eundemque ſonum & citharæ & harum veteres τῶν τερετίσματος nomine vocabant.

Ambroſ. Hex. c. 22.

Incipiunt autem æſtate canere ; minores citius, quod citius è Tettigometra exeunt. Achetas ſub Syrio aſtro canere, cum capræ & vinum optima ſunt , apud Heſiodum habemus. Plinius cantus acerrimi facit , quo tempore Scolymus floret: floret autem ſerò , diu , & æſtate. Alibi ſolſtitium, æſtivum ſcilicet, ponit. Aliquot poſt auroram horis, cum ſol validius ferit, canere, vel ex Poëtis colligi poteſt. Hinc Vergilius.

Virg. Ecl. 2.

Sole ſub ardenti reſonant arbuſta Cicadæ.

Quam diu canant ſciri non poteſt: autumno ſilere cognitum.

De modo non convenit. Ægyptii per aculeum emodulari , & motu ſuo ſtridorem ciere , veluti plectrum quo citharæ pulſantur , opinati ſunt. Baſilio , aëris reſpiratione id fieri viſum. At quia & pulmonibus carent ; & capite , cui illa fiſtula inhæret orbæ, canunt, nihil horum eſt. Multo minus verum, vel dentes inter ſe atterendo , quos in commiſſura Scapularum haberent , id facere , vel alarum attritu, (hæc Procli Diadochi ſententia) quod locuſtis ſuetum. Membranulæ ſub flabellis (ſic vocant operimenta illa duo , poſt poſtrema crura ventri adhærentia) reverberationi id adſcribendum. Sonant quippe , ut breviſſimè Ariſtoteles , alliſo ad membranam ſepto tranſverſo ſubditam ſpiritu. Nam dum illa eo pacto diſtenditur ac remittitur , ſurſumque ac deorſum impellitur , ſonus erumpit ſtridules , non ſecus quàm in puerorum arundineis fiſtulis pellicula tenui conſtantibus ; qua depreſſa, intenta, vel vibrata , ſonitum fieri neceſſe eſt. Ælianus κατὰ τὴν ἴξιν λαλεστάτων eſſe dixit. Pierius Valerianus , colliſo, attrito, agitatoque cavo utero. Quia verò hæ partes ſub alis , haud impropriè veteres Poëtæ Cicadas ſub alis canere dixerunt.

Baſ. Hexa. Hom. 8. *Cardan. de variet. Rer. l.* 7. *c.* 28.

Ariſt. H. A. l. 4. *c.* 9.

Ariſt. H. A. l. 1. *c.* 20.

Pier. Hierogl. l. 26.

Natura.

Mouſet. de Inſect. l. 1. *c.* 17.

Hominum ita gaudent conſortio, ut agros meſſoribus vacuos ſi viderint, ſubmiſſius & rarius canant : ſi concinentes hos audiverint, maximo laterum cantu , πολύφωνοι καὶ ὀξύφωνοι adſtrideant. Æſtatem certo præſagiunt, nec unquam poſt Cicadæ adventum frigus rediiſſe viſum eſt. Quod ſi citius ſolito aliqua die cecinerint, æſtum majorem expecta. Tempeſtuoſum tempus, ſi ab auſtro venerint : morbidum & peſtilentem annum, ſi frequentes appareant. Raræ tamen Anno. MDLXXV. graſſente in Italia peſte viſæ, quòd rore deſtituerentur.

Mercuria. de peſte cap. 6.

Uſus.

Veſcebantur Athenienſes aſſis, quales & in Cotiis convivio appoſitas Athænæus author eſt. Ante coitum Parthi mares præferunt ; à coitu fœminas, ovis earum correpti, quæ candida, ſuaviſſima eadem antequam cortex cadit, ſi Ariſtoteli credimus. Carabi Americæ juxta ſinum Darienem populi , ſiccas vel ſalitas apponunt. Pro aliis mercibus commutari, Oviedus prodidit. Cedunt & canibus in eſcam : idque canis Aldrovandi exemplo.

Ariſtoph. in Horis Athen. Dipnoſ. l. 4. *c.* 2. *Plin. H. N. l.* 11. *cap.* 26. *Ariſt. H. A. l.* 5. *c.* 30.

Habent & in *Medicina* locum. Trallianus exſiccatas, & contritas alis ac pedibus abjectis, in balneo cum mulſo, contra calculum exhibere jubet. Galenus à quibuſdam , tres, quinque aut ſeptem cum paribus piperis granis, in Colica laudari ſcribit. Apud Æginetam , compoſitio *diatettigon* occurrit : quam & apud Myrepſum invenies. Quidam ad urinam ciendam cantharidibus ſubſtituunt. Ætius, tres ex vino exhibet. Utiliſſimum eædem apud Aretæum contra veſicæ laxamentum remedium. Aridæ & tritæ cum aqua & radicis nardi pauxillo elixantur. In iiſdem æger, loco balnei, ad veſicæ laxamentum, deſidere jubetur. Lanfrancus ad frangendum calculum Cicadarum ſpodium , ex aqua raphani vel cicer. decocto magni facit. Merum an aqua dilutum vinum ſit, Cicada cognoſcitur. Natat ſi illud : ſi hoc mergitur, ſi Gaudentio Merulæ fides.

Differentiæ.

Cicadarum plura ſunt genera ; quorum quædam, quod ſolo nomine ab antiquis prodita ſint , difficulter cognoſcuntur. Ælianus ; *Membracis*, *Lachetarum* , Cercopis , Acheto , & Acanthiæ meminit. Quid ſibi per priores velit, non intelligo. *Cercopæ* Dalechampio , fœminæ, mutæ, puſillæ , oblongæ. *Acanthias* epitheton potius eſt quam generis nomen , ſeu ab acantho ſeu ſpina in qua habitare ſolent ; vel ab Acantho Athamantum urbe in Ætolia, ut Stephanus prodidit ; quæ quoniam ferè conſileſcunt, inde receptum, ut qui non loquuntur, eo inſigniantur nomine. *Acheta* major eſt Cicada. Apud Ariſtotelem, quoque & Plinium, *Achetarum*, *Tettigoniarum*, *Minorum*, *Majorum*, *Surcularıarum* , *Frumentariarum* , & *Avenariarum* mentio. *Achetæ* ſunt, ut dixi majores, quorum corpus, ſub ſepto tranſverſo

Ariſt. H. A. l. 10. *c.* 44.

Ariſt. H. A. l. 5. *c.* 36. & *l.* 4. *c.* 7.

verso præcinctum distinguitur, magisque sunt canoræ & serius prodeunt, & primæ intereunt. Ex Hesychii κώζαξ, quam μεγάλω τέττιγα exponit, esse videtur. *Tettigoniæ* minores, & quia minus vocales, ideò Aristoteles ἀφώνας dixit. Primæ prodeunt, & novissimæ peræunt. Gaza Cicadadastras vocavit. *Surculariæ* grandiores sunt, & virides. *Frumentariis* nomen, quod simul cum frumentis arescentibus appareant. *Avenariæ* cum istis eædem. Fit apud authores, & *Marium*; *Fœminarum*, *Locrensium*, *Rheginensium*, *Seriphanorum*, *Guineensium*, & *Virginensium* mentio. *Mares* vocales sunt, nisi natura soli impediat; fœminæ mutæ, quòd διάζωμα illud cujus figura fructui. Thlaspi parvi hieracifolii à Lobelio depicti, respondet, non habeant. Tam in majore, quàm in minore specie reperiuntur. *Rheginenses* silent; *Locros* translatæ garriunt. Uterque ager fluvio Alexe qui per profundam vallem decurrit, & Pausaniæ *Caicinus*, Ptolomæo *Locanus*, modernis *Alesso* dicitur. Idem de Seripho insula apud Plinium occurrit. Mutæ ibi, si aliò transferantur, strident. Idem dixit in Rhegino agro silere omnes; ultra flumen in Locrensi canere: quod & Pausaniæ placuit. Umbrosa ibi opacaque regio in causa, unde membranulæ inhumidatæ minimæ panduntur. Arescunt eædem in Locrensi aprico, & veluti corneæ evadunt, unde stridor emittitur. Plinius & Ælianus ignorari rationem scribunt. Ex *Guinea* delata *fusca* est, eamque Pennius à Ludov. Atmaro accepit. Quæ ex *Virginia*, cinerei omninò coloris erat: alis argenteis, non maculatis. Aldrovandus, præter vulgarum sex alia genera observavit, de quibus ipse ita. 2. 5. Cicada lienis in alvo ruffescentibus, cum ejusdem tettigometra. Huic in pedibus anterioribus natura duabus providit chelis diriusculis: quibus terram excavat paulatim veris tempore cum è terra prodire cœpit; posteriores pedes quatuor in extremitates asperi sunt, quibus & ascendit & se sustinet, ne in eundem locum recidat: sunt & hi aliquantulum hirsuti; chelas priorum pedumdum tettigometram deponit, relinquit, & in fine prætenues ut cætera insecta pedes adipiscitur, habet & mediocres antennas *Tettigometra*, coloreque tum plurimum temporis ratione variat. Nam cum primum è vermiculo exit, colore magis albicat, & quanto vicinior est ei tempori, quo tettigometram exuit, eo apparet nigrior. Tettigometram, & alba materia deprehendimus. Cicada minor *Tettigonion*, aureis lineis pronam partem corporis perreptantibus. Cicada non diu ex involucro egressa lineis viridibus pronam partem depingentibus. Cicada major *Acheta* prona, & supina.

Plin. H. N. l. 21. c. 26.
Arist. H. A. l. 5 c. 30.
Ælia. H. A. l. 1. c. 20.
Plin. H. N. l. 11. c. 27.
Pausanias in Eliacis.
Moufet. Theat. Insf. l. 1. c. 17.

CAPUT VI.

De Orsodacna, & Cimicibus sylvestribus.

ORSODACNA, Gazæ *Mordolla* est, quasi ad mordendum conciretur. Constat 4. pennis, ore largo, & penè denticulato pustulasque puerorum appetit. Nascitur secundum Aristotelem ex vermiculis immutatis, qui in brassicæ caule generantur.

Ex alatis sunt & *Cimices sylvestres*, iisque quadripennibus & membranaceis. Lectulariis sunt majores septuploque eos superant, æque ac illi fœtidi. In malvis sæpius, in aliis plantis arboribusque coniferis, in ulmo & salice quandoque, reperiuntur. In Dariene quoque provincia reperiri, Cardanus scripsit. Coëunt mense majo aversis caudis, & finem Veneri per diem integrum vix faciunt. Mas minor, fœmina major & latior. Volant sole exæstuante satis celeriter, sed nec diu, nec longè.

Genera sunt varia. Moufetus tres supinos & pronos, quos inter vaginipennes ponit, repræsentat. *Primæ*: inquit, dorsum, collum, antennulæ, atque elytra porrum referunt; alæ elytris longiores ex viridi flavescunt, uti etiam oculi & pedes. *Secundus* undique infuscatur. *Tertio* corpus nigro rubroque varium, antennæ pedesque anthracini. Omnes aureo fulgore hic illinc micant. Quicklebergius ex agro Viennensi duas alias species ad Pennium miserat, aureo nigroque undulatas. De suis ita Aldrovandus: Ii, quos ego diversis temporibus observavi, differunt invicem colore magnitudineque & latitudine, sed pictor deceptus nominis vicinitate exiguum quendam filicem, in quo humana facies expressa est, pro Cimice *primo* & *secundò loco* dipinxit. *Numer.* 3. Cantharidis potius quam Cimicis species. Pedibus enim est longioribus, quam Cimices habere solent. Undiquaque colori est miniaceo, sed maculis nonnullis atris respergitur. *Num.* 4. Cimex lectularius, nulli non notus. *Num.* 5. Cimex sylvestris non fœtens; undique subflavus, lineis fuscis. *Num.* 6. Colore flavo. Aliter versus caudam albescens. *Num.* 7. 8. 9. etiam flavescunt, sed veluti humanam ferè faciem per alas expressam gerunt. *Num.* 10. Colore fermè est castaneo, & alterius fermè generis, vel Cantharides vel Scarabæorum. *Num.* 11. Cimex sylvestris minor undique cinereus. *Num.* 12. Ex Scarabæis videtur, aut Ricino congener, si alati vultus, quod nondum observavi, ex cinereo ad castaneum vergit. *Num.* 13. Totus est coloris Castanei, lineis nigris in longum sectis. *Num.* 14. Cim ex

Aldrov. de Insf. l. 2. c. 13.
Arist. H. A. l. 5. c. 19.
Plin. H. N. l. 27. c. 4.
Moufet. Teatr. Insf. l. 1. c. 29.
Cardan. de Rer. variet. l. 7. c. 28.
Aldrov. de Insf. l. 5. c. 3.

atro cœruleus propè caudam tribus notis albis resperſus. *Num.* 15. Colore eſt caſtaneo, macula in extremis alis cinerea. *Num.* 16. Luteus nigro & albo conſperſus. *Num.* 17. Cinereus macula argenteâ. *Num.* 18. Cimex oleraceus atrorubeus, macula circa anum cinerea, Mordella vulgò. *Num.* 19. Mordella ſive Orſodacne alia oblonga. *Num.* 20. Cimici & Ramptreno ſimile inſectum. *Num.* 21. Cimex Cinnabrinus cruciger. *Num.* 22. Cimex viridis. *Num.* 23. Cimex non fœtens, atroviridis, guttis albis plurimis ornatus. *N.* 24. Cimici ſimile inſectum cinereum ferè anelytrum. *Num.* 25. Cimici ſimile anelytrum aliud pedibus longis locuſtæ. *Num.* 26. Cimex ruber lineis nigris in longum inſignitus.

De *Uſu* ſi quæras, Matthiolus iis omnes vires demit. Plinius, hortenſes in cinerem redactos, & cum oleo roſaceo infuſos, contra dolores aurium variè commendat. Palladius, cum amurca, felle bubulo, foliis hederæ, & oleo, ad ſanguiſugarum virulentarum vulnera inungit. Arnoldus Villanovanus, contra diſuriam, caput virgæ in oleum camomillæ calidum, in quo Cimices ebullierint, mitti, & mox cum allio piſtato innungi jubet.

Villanov. Breviarii 4. c. ſtrangur.

CAPUT VII.

De Perlis vulgò dictis.

PErlarum apud Italos nomen, huic quod deſcripturi ſumus inſecto, vel à rotunditate capitis, quæ perlam ſeu unionem æmulatur, vel à ſplendore inditum eſt. Quatuor omnes *alas* habent longas, robuſtas, cartilagineas. *Alvum* admodum proceram, quæ in volatu non incurvatur. Mouſetus; qui *Libellas* vocat, ita deſcribit. Corporis forma aut nihil diſcrepant, ſed tantum coloribus. Corpora enim habent duas nonnullæ uncias oblonga & teretia, quæ in tres præcipuè partes dividuntur, caput, pectus, & reliquum corpus, quod caudæ vicem ſupplet. Caput cum oculis magnis emiſſitiis, ejuſdem cum reliquo corpore coloris, collo eſt affixum breviſſimo, cui priores duo pedes adhærent, reliquis pectori annexis. Pedes item poſteriores longiſſimi ſunt, ut ſeſe melius erigant, atque ſuſtentent. Omnibus bifurcæ caudæ, quibus adverſis coëunt, ac in coitu diutiſſime hærent. Maxima ruſticorum pars ex majoris junci aquatici putreſcentibus vermibus oriri autumant: quod ut verum eſſe concederem, coitum tamen non tollit, & vermium ex ſeipſis depoſitionem; ut hoc modo & medio æternùm creſcentes, ſobolem propagarent. Tarde admodum volant minores, majores celerrimè, æſtate concaleſcente ſolum conſpicuæ. *Coëunt* more-muſcarum. Mas fœminæ inſidet, ejuſdemque ſurſum immittentis membrum recipit. Tenaciſſimè in congreſſu cohærent, & hærentes per agros volare viſæ. Æſtate & autumno cernuntur, hyeme latent. Volant velociſſimè ſæpè ſolæ, plærumque gregatim, raro altè. Meridie ſtipiti alicui inſidentes quieſcunt. Unde proverbium prandendi tempus indicans, *la perla va à ſtecchi.*

Aldrov. Hiſt. Inſect. 2. c. 10.

Mouſet. de Inſect. 1. c. 11. p. 65.

Differunt variè. *Antennas* quædam habent, quædam non. *Caudam* bifurcatam quædam, obtuſam & bifurcatione carentem aliæ. Propè aquas quæ occurrunt, cœruleo ferè ſunt corpore. Aldrovandus viginti & ultra deſcripſit.

Differentiæ.

Prima ex mediocribus eſt, capite & toto corpore rufis, alis candidis, extremò macula nigra notatis, pedibus nigris.

Secunda capite perlam, ſive unionem nequaquam refert, non enim rotundum eſt; ſed acutum. Oculos habet enormis magnitudinis, ſubcœruleos. Pectus admodum craſſum: alvum proceram, tenuem, tota luteſcit, nigroque ut pictura expreſſit, maculatur, alæ ſunt ſubcœruleæ.

Tertia alas habet breves, ad ſubcœruleum inclinantes, alvum longiſſimam, tam ſubtilem ut mirum ſit, quomodo eam regere poſſit. Oculi quoque ut in proximo, maximi, ſed caput orbiculatum, infra candicat, per dorſum ſuperne ad latera luteſcit, in medio ferrugineo colore eſt. Antennas habet admodum breve ſubflavas.

Quarta ex mediocrium genere eſt corpore toto purpureo, aureis zonis undique interſtincto, alis planè argenteis, nigro maculatis.

Quinta alas quoque habet argenteas, ſed non tàm reſplendentes Maculam in extremo ſingulæ habent nigricantem Corpus totum aurei fere coloris eſt, nigricantibus zonis interſtinctum. Pedes ſunt atri.

Ex maximis eſt, quæ *Sexta* in hoc ordine depingitur ſpecioſa ac elegans Perla, capite, pectore, ac dorſo viridis, alvo tota cœrulea, per quam linea fertur à dorſo ad extremum uſque aterrima. Alæ cinereæ ſunt, pedes nigri.

Septima oculos habet virides, tota lutea, nigro maculoſa.

Minimarum generis eſt *Octava* alas habens argenteas, corpus virideſcens.

Nona ex maximis eſt, capite dorſóque viridis, alvo dilutè flava primum craſſa, dein tenui, alis ſine maculis.

Decima toto corpore eſt flavo, nigro interſtincto, pedibus etiam flavis, alis cinereis ſplendidis.

Undecima alas habet ſubflavas, & corpore toto flavo eſt, exceptis zonis, quæ ſunt ferrugineæ.

Duodecima tota viridis eſt, maculis quatuor candidis, in alarum extremitatibus.

Deci-

Decima tertia Alas habet breves, & latas, primum virides, deinde cœruleas, cujus coloris quoque totum eſt corpus à capite ad anum uſque præter oculos & pedes, qui atri ſunt. Oculos autem habet enormiter magnos, ac prominentes. Alvus in exilem acutiem velut acum deſinit.

Decima quarta, etiam aquas proſequitur, toto corpore viridi, nigris, exiguis zonis diſtincto. Oculi protuberant. Alæ quà corpori hærent argenteo colore, & ſplendore micant, dein cœruleæ ſunt, argenteis venis refertæ.

Decima quinta minimarum generis pedes habes longiſſimos. Aranearum pedibus non diſſimiles, ſed admodum exiles. Corpore, aliſque ex luteo ſubalbidis eſt, cauda ſimplici.

Decima ſexta ex minimis eſt, tota fere viridis, ſed à lateribus tergoris lutea: Oculi candicant, pedes nigri ſunt.

Decima ſeptima cum decima quarta admodum ſimilis, pariter aquas petit, alvo cœrulea, pectore viridi, alis primum argenteis, deinde cœruleis.

Decima octava, ex maximis, capite & pectore viridibus, dorſi lateribus, ubi alę enaſcuntur, nigris, alvo longa, cœrulea, quam nigra linea lata coloris aterrimi mediam diſſecat. Pedes atri ſunt.

Decima nona mediocrium generis toto corpore viridi, aurum reſplendente. In dorſo nigricat: alæ cinereæ ſunt, & argenteo micant.

Vigeſima alvum habet obtuſam, ac minimè bifurcatam, toto corpore ferrugineo, alis candidis, à latere ferrugineis.

Vigeſima prima, ac peſtrema alvo eſt craſſa, & brevi, lutea, nigris circumdata zonis, capite, pedibus, dorſo, & alarum principiis ferrugineis. Alarum cætera candicant.

Mouſet. de Inſect. p. 65. Mouſetus in *Maximas Medioxumas*, & *Minimas* dividit. De quibus idem ita. *Libellas maximas*, Angli quidam Briſes appellant. Cujus generis octo tantum vidimus.

Primam vireſcentem; maculæ item in collo ſummiſque lateribus ex fuſco virides ornabant; alæ argenteæ, veloces & motu impetum permagnum facientes. Septem illi nigræ lineæ tranſverſim in dorſo erant protractæ; muſcis exilioribus inter volandum veſcitur, hirundinum more.

Secunda huic eſt ſimilis, ſed obſcuro magis colore.

Tertia oculos margaritis ſimiles obtinet, alas item argentas, quarum extremam fimbriam macula fuſca inficit; corpus luteo, nigroque colore varium, cauda bifurca nigra, duabus quaſi plumis ornata.

Quarta, luteo eſt colore, latera habens quaſi diviſa in ſex partes: juxta alarum argentearum exortum macula lata nigra conſpicitur; medio lineis luteis diſtincta: in caudæ extremitate quatuor vel quinque ſpinulæ apparent.

Quinta, corpore & capite cæſio, ore nigro, alis argenteis una macula notatis: in caudâ ultima tres ſpinulæ tridentem referentes conſpiciuntur.

Sexta alæ adnaſcuntur argenteæ, medio ipſarum nigrâ inſignitæ: totum corpus nigrum, ſed rariùs, item in dorſo atque ventre luteſcens: Pectus ſcapulæque ex nigro flavoque æque mixtæ. Subter caudam duas ſpinulas recurvas trahit: in fine ejus quinque apparent, ſed admodum exiguæ.

Septimæ caput collum & ſcapulæ fuſco ſunt colore; reliquum corpus rubet: in Muſæo Pennii procreata fuit, ex vermiculo plane illi mihique ignoto.

Octava adhuc brevior, oculis margaritis ſimilibus, toto corpore luteo, niſi ubi lineis tranſverſim ductis notatur. Cauda illi quaſi abſciſſa, in fine latiuſcula & obtuſa: argentearum alarum ſummitas nigra maculâ infuſcatur. inter ſegetes plerumque reperiuntur.

Libellæ mediæ maximam naturæ elegantiam commendant, omni arte majorem.

Prima colore eſt elegantiſſimo, corpore cœruleo, alis violaceo colore ſaturato: Interſcapulare ſpatium gemmis quatuor aureis, ceu in nigricante pala fixus ornatur.

Secunda corpore capite cæſio apparet: alæ albeſcentes, cæſiis item lineis in longum ductis ornantur, medio purpuraſcentes.

Tertiæ corpus atque caput ſubviride; alarum lineæ ſanguinis veluti ſtriis notatæ, verſus extremitates obſcuram purpuram imitantes.

Quarta ejuſdem ubique coloris videtur, fuſci nimirum fatiſcente viriditate commixti.

Quintæ oculi cœrulei in capite vireſcenti: corpus totum viridi cœruleo mixtum; demptis alis argento nigrefacto accuratiſſimè laboratis, & medio obſcuratâ purpurâ obfuſcatis.

Sexta viridi eſt omnino corpore: imo & alæ illi vireſcunt, ſed leviter.

Libellas minimas, quatuor vidimus.

Prima corpore toto Cyaneo.

Secunda rubro, alæ utrique pares, colore argenteo.

Tertiæ corpus totum croceum colorem æmulatur. Sed cauda magis protuberat, & ſanguinea macula alarum extremitates, uti & omnes fibræ, rubeſcunt.

Quarta quæ omnium minima, caudam longam habet exilem, caput magnum, ocu-

oculos cœruleos prominentes duabus antennulis præmunitos: corpus oblongum tenue, subtus virens, supra nigricans; in dorso duas lineas virentes à capite ad alarum exortum protractas habet: caudam quinque juncturis colligatam, in cujus extremitate annulus subcœruleus. Ex harum numero una est, quæ quasdam ex majoribus citissimè interficit. Corpore gracili & griseo, alis item politis; nam ne vestigium quidem foraminis ullius apparet, per quod intrare possit. Pomo ipso ac seminibus vescitur. Hanc muscam Guilielmus Bruerus, vir doctissimus & rerum naturalium indagator acerrimus, ad Pennium misit.

ARTICULUS II.

De Anelytris quadripennibus farinaceis.

PUNCTUM I.

De Papilionibus vulgaribus in genere.

TAntum de Anelytris quadripennibus membranaceis, sequuntur *farinacea* seu *Papiliones*, qui vel *vulgares*, vel *Bombycum*. Nomen videntur à pappo, seu sugo, quod ceras & olera exsugat & comedat, sortiti: nisi fortè, quasi papyriones dici malis, quòd similitudinem papyri habeant. Græci genetaliter ψύχην, seu oxytonως, seu paroxytonως, vocant, ἀπὸ τῆς ψυχῆς sine dubio, seu vento. Dicuntur & σητοδόκιδες, πεμφίδες, πομφάλογες, ζῆνες, ψάλυγες. Invenies & πάφος dici. In Glossario Benedicti Abbatis Floriacensis ἐσπινίη, exponitur Papilio. (Nomen.)

Habent pedes sex, oculos prominentes duos, ante quos totidem cornicula ignava, ut Plinius vocat, enascuntur, rostrum bifurcum; rostellum longum intra furcas absconditum, quo rorem, aliæ diurnum, aliæ nocturnum sugunt. Colorem erucarum, ex quibus ortæ sunt, servant. (Descriptio.)

Amœnis & apertis locis gaudent, qui levissimo volatu feruntur: qui gravius corpus gerunt, arborum truncis, parietibus & fenestris adhærent. Ex malvæ floribus succum sugunt. Ideò florentibus illis maximè abundant. Sed si de sylvestribus malis id accipiendum est, de nocturnis quoque papilionibus sumendum hoc erit: quod & Isidorus innuit. (Locus. Victus. *Columella R. R. 9. c. 12.*)

Mensibus Majo, Junio, & Julio coëunt, aversis caudis, reflexis quandoque, & in coitu diu hærent. Author de Natura rerum, post Augustum congredi scripsit. Vermiculos deponere falsò Aristoteles credidit. Ova edunt, tam supra quàm subtus, illaque magna, parva, nigricantia, alba, viridia, cœrulea, flava: quædam seminibus milii minora, quædam duplo majora, nonnulla æqualia. Reponuntur sæpè in corticum arborum cavitatibus, sæpissimè in foliis. Aldrovandus Chamæ fici observavit: rusticia feminibus papilionum gravida cum ferrum vomere scinderent, se invenisse dixere. In brassica nasci, apud Aristotelem leges, ita eam plicant, ut quasi tecto includantur, ne ipsis aliquod ab imbribus damnum. Quæ Aldrovandus observavit, tenui lanugine involuta erant. Ex ovis loco tepido repositis, vel solaribus radiis vegetatis, aliquando post quatriduum, aliquando decimo quarto die, erucæ excluduntur. Ideò malè Albertus, alios ex iis papiliones, longis & flexuosis promuscidibus instructos, hyeme prodire scripsit. Ex erucis Chrysalides, seu aureliæ fiunt, quæ in papiliones abeunt. Observatum, Erucam primò parere ova lutea, tenaci lanugine involuta, iisque editis, in Chrysalidem abivisse, coloris lutei, viridis & nigri. Ex ovis erupere tam exigua quadripennia volucria, ut visum ferè subterfugerent, qualia in ulmorum vesicis reperiuntur. Errat ergò in quibusdam Plinius cum scribit. *Multa insecta & aliter nascuntur, atque inprimis ex rore. Insidet hic raphani folio primo vere & spissatus sole in magnitudinem milii cogitur. Inde porrigitur vermiculus parvus, & triduò eruca, quæ adjectis diebus accrescit; immobilis duro cortice, ad tactum tantum movetur Aranei. Hæc Eruca, quam Chrysalidem appellant, rupto deinde cortice volat Papilio.* Infestant sæpè brassicam simul & erucæ & vermes: nec ῥάφανος raphanum apud Aristotelem, sed brassicam significat. Non negaverim tamen quasdam & ex vermibus nasci. Frumentum certè humidius vermes producit, hi Chrysalides, ex quibus Papiliones prodeunt. *Exire vidi Papiliones*, inquit Aldrovandus, *ex arborum, maximè salicum cavis, suo spolio denudatos. Papiliones, addit, ejusmodi cum cavitatibus crassitiei, in quibus sanè ova fuisse nemo dixerit. Ex singulis enim cavis, singuli exeunt Papiliones, cum qui semen in quodam loco edunt, id nonnisi admodum numerosè pariant. Sunt id genus Papiliones corpore admodum crasso, alis plurima lanugine obsitis, colore plerumque fusco ad castaneum vergente.* Sed & visa eruca, à qua, cum expectaretur Papilio, ova quadraginta, grani tritici magnitudine, luteo colore, tenui obducta lanugine, in quorum singulo vermiculus prodiere. Licet quoque sentire ex putredine nasci. Bis terve erucis Bononiæ pluit, quæ in Chrysalides & Papiliones abivere. Unde

(Margin notes: *Isidor. Origin. 15. c. 10.* Generatio. — *Arist. H. A. 5. c. 19.* — *Aldrov. de Insectis 2. c. 1.* — *Arist. H. A. 5. c. 19.* — *Plin. H. N. 11. c. 32.* — *Aldrov. l. c.* — *Plin. H. N. 27. c. 24.*)

de hoc malum in Mileto tempore humido & lento nasci, Plinius reliquit.

Natura. Post coitum sensim tabescentes vivunt, ad hyemem usque, quidam ad hybernum solstitium. Sæpè in domibus per hyemem quasi torpentes conspiciuntur: plærumque intenso gelu pereunt. *Sunt qui certissimum veris indicium arbitrentur, ob infirmitatem animalis, Papilionis proventum. In ipso anno, cum commentaremur hæc,* (verba sunt Plinii) *notatum est, proventum eorum, ter repetito frigore extinctum, advenasque volucres, ad VI. Calend. Februarii spem veris attulisse, mox sævissimâ hyeme conflictas.* (*Plin. H. N. 18. c. 25.*) In Anglia novum eorundem bis Autumno exortum, memorat Pennius. Observatum & Pestis præsagia tradidisse, quod apud Gemmam habemus. Volabant Anno M. D. L X I I. circa 15. Augusti ad aquas tantâ copiâ, ut fluminis cursum obscurarent: sub noctem, velut instructis copiis, per vicos vagabantur. Anno M C. I V. turbavere aciem, intercepto etiam solis lumine. Anno M. D. X L I I I. omnem melleum succum absumsere; gramen ipsum, arido stercore ubique torrefactum, exustum est. An. M. D. L I I I. cruentis in Germania guttis, herbas, tecta, vestes, & homines aspergebant, & ingens tum eorundem copiâ.

Usus. Urinas movere creduntur, & minore cum periculo. Tinunculis & aliis aviculis in cibum cedunt: sed & morsulorum compositionem, quibus pisces allici creduntur, ingrediuntur.

Differentiæ. *Differentias* speciales frequentibus punctis apponemus. Nunc eas in *Diurnas* & *Nocturnas* distinguere placet. *Nocturnæ* dicuntur φαλάιναι phalænæ παρὰ τὸ εἰς φῶς ἄλλεσθαι, quod ad lucernas advolent, Lycophroni & Nicolao κανδυλοσβέσται sunt, quod candelas alarum motu sæpè extinguant: ψῶραι aliis, quod scabritie & furfure quodam diffluant.

Quia verò aliquando lucis amore in ignem se præcipitant, pyraustarum apud nonnullos Zenodetum nempe & Æschylum obtinuere nomen.

Aristoteles ἠπίαλον dixit: quidem πυραύστμερον: distinguique debent à Papilionibus qui apibus in alveis obsunt. Harum ova Aldrovandus, in tecto alvearis, in unam veluti massam conglomeratâ, tenui quadam lanugine vestita, obruta invenit. Subnigra, splendida, dura, & numerosa fuere. *Erucas etiam*, addit idem, *albicantes exiguas, quæ mihi in sequenti nocte folliculos fecerunt, quales in alveo quoque observaveram, magnitudine pistachii invicem numerosè admodum cohærentes, & in singulis suas Chrysalides, quæ denique mihi dissectæ, Papiliones peperrerunt, quales quoque in alveis videram, Papilionibus qui in trito oriuntur non dissimiles.* (*Aldrov. de Inf. 1. c. 2.*) Hirsuto sunt corpore, & alis veluti cinere quodam conspersæ.

Rarò aut nunquam, nisi erectis in dorsum alis provolant. Interdiu subter folia vel obscuro quodam in loco latitant. (*Mouf. de Inf. 1. c. 14. p. 88.*) Antennas maxima ex parte vel hirtas & latiores, vel exiguas admodum & breves habent. Ex crucarum thecis terra obrutis proveniunt.

Et quia pulverulentæ sunt, diurno tempore ante advenientem vesperam, ne pulvis solis calore arefactus excutiatur, apparent. *Diurnæ*, quæ ἡμερόσιοι, antennis longioribus & in extremo tuberosis gaudent.

Semper juxta latera expansis alis provolant. Ex aureliis pendulis, vel arborum ramis affixis proveniunt. Planæ sunt, læves, plabræ, duriusculæ. Noctu volare nequeunt, ne ros nocturnus medullas madefaciat. Differentias earum speciales inferius vide.

Nierembergius meminit ex Indicis *Hoitzitzil Papalotl*, seu papilionis similis Hoitzitzillin, unde nomen meruit. (*Nieremb. H. E. 13. c. 29.*) Oblongo, inquit, est corpore desinente in tenuitatem, & transversis quibusdam lineis, aurei coloris distincto, sed maculis nigris interfertis alarum superiora eodem colore distincta sunt, sed inferiora rubescunt; lineis haud absimiliter per transversum discurrentibus. Cætera papilionum relinquo generi consona. Sunt & aliæ innumeræ apud novam Hispaniam differentiæ admirandis variatæ coloribus pulcherrimæ. Illud hic obiter monebo, in quibusdam papilionibus magnis hujus novi mundi, pro lingua esse filum sanguineum oblongum excedens reliquum corpus, quod convolvit, ut in bucca recipiatur, quam habet, ut illud commodius extrahere possit, sectam à superiore parte capitis usque ad inferiorem, ut pæne totum caput scissum sit.

PUNCTUM II.

De Papilionibus in specie, & primò de Papilionibus Aldrovandi primæ tabulæ.

Papiliones in specie, partim ab Aldrovando, partim à Moufeto descriptas habemus: Coincidere hujus & illius aliquas, concedi potest facilè: maluimus tamen in tanta varietate omnes ponere, ne quicquam desideretur. Aldrovandus suos indecem tabulas dispescuit, quarum prima quinque habet, qui à nobis ipsius Aldrovandi verbis describentur. (*Aldrov. de Inf. 2. c. 1.*)

Primus, inquit ille, non incongruè ἱππαψύχη dicitur. Est enim Papilionum maxi-

maximus. Vespere potissimum cernitur, interdiu latet. Latus est palmum, & amplius. Alæ singulæ rotundam habent ac notabilem maculam, oculum diceres nigrum, sed primo miniaceo, dein candido circulo obductum, cætero subnigræ, aut fuscæ, molles, lanuginosę, farinaceæ, in extremo candicant; corpus pronum ad castaneum vergit, supinum non-nihil albicat, corniculæ sive antennæ plumarum instar molles, satis proceræ; femora quoque mollia, sed tibiæ duræ, oculi nigricant.

Quartus in hoc ordine similis ferè proximo, sed corniculis latioribus, & filicis ramulum figura quodammodo æmulantibus, luteis: corpore etiam magis lutescente, denique oculis longè pulchrioribus: miniaceus enim circulus longè in hoc major est, minorque niger, qui velut pupillam constituit.

Secundus totus erat viridis, annulis candidis. Alæ etiam lineas habebant roseas deorsum descendentes, item maculas transversales albas; rostrum erat longum, trigonum, oculi magni, nigri: corpus procerum admodum, crassumque, in extremo acutum. Alæ pro cujus portione sunt exiguæ. Ex hoc genere alium mihi describendum ac depingendum tradidit F. Gregorius Regiensis Capuccinus, illius insolenti forma ac colore captus, sed in quo annuli essent lutei, alæque maculis subflavis, castaneis, subcœruleis & nigricantibus destinguerentur. Longitudo huic papilioni palmaris est. Quid si sexu distinguamus, priorem fœminam esse ex editis mihi ovis comperi.

Tertium ex Eruca nasci observavi sub finem Augusti anno superiori, eáque caudata & immensæ magnitudinis suo postmodum loco depingenda. Folliculum non texit, sed in Aureliam mutata: Papilionem hunc generavit decem ferè dierum intervallo, corpore crasso ejusdem cum alis coloris, nimirum ex luteo & fusco variantis. In tergore notabilis macula est candicans, humanum quodammodo caput anterius exprimens. Caput totum nigricat, pedesque & antennæ; quæ latiusculæ sunt. Alæ internæ totæ ferè lutescunt.

Postremum in hoc ordine depictum prona & supina parte anno 1592. mense verò Julio, hujusque die vigesima sexta gigni adverti ex parva quadam Eruca, hirsuta, colore ex rubro, alvo & nigro variante. Hanc enim cùm cepissem in tamarisco sive myrica sub meridiem, subsequenti nocte versa erat in Aureliam viridem, quæ filo sese capsulæ, cui inclusa erat, ex alvi extremitate edito appenderat, atque ita quindecim diebus continuis adhærens in eodem colore perseveraverat, deinde mutato eo lutea partim, partim nigra facta erat; quare jam jam in Papilionem abituram conjeci, cujus scilicet colores per senectam, quam mutando relinquunt exeuntes, transsplenderent. Quod cùm viperinis fœtibus commune hisce Papilionibus fuerit, eos enim supernè in ovo conspici testatur Aristoteles. Cùm itaque erupisset Papilio, alis se fecit conspicuum iis, quos diximus, coloribus pronè & supinè. Color niger luteusque in primis alis intensior est, in supinis remissior. Alæ internæ, quæ aliàs minores esse solent, in hoc animali prociores sunt, infráque serrata serris eisdem coloribus distinctis, ex quibus ferè media ceu cauda quædam dependet. Corpus totum pronum atrum est, ad latera & supinè luteum, estque pro alarum longitudine admodum exile. Oculi magni nigerrimi, nigerrimæ item antennæ, quæ in extremo obtusæ sunt, totæ subtilissimæ. In alarum internarum externis lateribus macula rubra sive rosea conspicitur, rotunda internè, semi-circularis externè. In summa, elegans est Papilio, conspicitur passim per agros & hortos.

Punctum III.

De Papilionibus Aldrovandineis tabulæ secundæ.

In secunda tabella sex Papiliones posuit Aldrovandus, eosdemque ita descripsit.

Primo & secundo loco supinè nimirum & pronè depictus Papilio, expansis alis, coloribus quatuor potissimum variat, miniaceo, nigro, albo & cinereo ad cœruleum nonnihil vergente. Suntque colores in extimis alis intensiores, ut remissiores in intimis. Capite, dorso, alvoque est cinereis, sed albis striis subtilissimis deorsum rectà tendentibus color ille cinereus insignis est. Corpus obtinet crassum, latumque, parte supina candicans, annulli coloris sunt, castanei, oculi ejusdem coloris, magni & prominentes. Alæ pariter amplæ sunt quarum externæ maxima sui parte cinereæ videntur, sed explicatæ quatuor, quos dixi, coloribus ita evariant, ut descriptu admodum sint difficiles; septem velut venæ rubicundæ eas percurrunt, inter quas in extremo totidem sunt, velut columnæ nigræ albis circulis notatæ ac supra hasce septem etiam maculæ nigræ V. literam exactissimè exprimunt; sed in dextra tantum; sinistra enim neque columnas eas, neque literas habet, in qua re mirus naturæ lusus conspicitur, coloresque omnes in hac sunt dilutiores, pallidioresque; Dextra etiam punctis exiguissimis nigris erat notata, quæ in sinistra quoque non sunt, nisi quà corpore nectitur, Aldrov. lib. cap.

ctitur, nam deinceps in ſtrias oblongiuſculas mutantur. Poſtremò dextra in extremo candicat, ſtriiſque in ſignis eſt nigris deſcendentibus, cum ſiniſtra nigreſcit eo loco, neque ſtriarum aliquod habet rudimentum; Internæ verò alæ totæ ſunt coloris miniacei, præterquam, ubi duæ illæ faſciæ apparent, nam hæ nigerrimæ ſunt. Alæ externæ inverſæ modò albicantis, modò nigricantis coloris areas obtinent, internæ loco albidinis habent colorem miniaceum, ſed dilutiorem, quàm externæ. Antennæ erant nigricantes, proceræ, leves, in extremo obtuſæ.

Tertium in hoc ordine Leucomelanum nominavi, quod præter colorem alarum album, ad ſubflavum nonnihil vergentem, totum corpus per tergus nigrum ac exile habeat. Alæ internæ in extremo ſunt ſerratæ, habentque longas appendices, ut icon ipſa declarat. Supra ſerras, quæ ſemicirculum conſtituunt, maculæ quoque ſunt ſemicirculares, candidæ, atque in his maculæ rotundæ, ferè cæruleæ quæ ſimul omnes egregiam ſpeciem ac venuſtatem Papilioni præbent. Cętera, ut dixi, Leucomelanus eſt excepto ventre, qui candicat, antennæ in extremitate, quàm in pleriſque obtuſiores.

Tales eſt in quarta ſerie poſitus, qui totis alis nigricat, & quatuor habet in hiſce oculorum ſpecie maculas rotundas nigerrimas, cœruleâ velut pupilla decoratas; Alæ internæ longiores ſunt externis & ſerratæ, ſed aliter ac in præcedentibus, hujus enim ſerræ obtuſæ ſunt & rotundæ.

Quintus ex maximorum eſt genere, ſed eorum, qui interdiu per hortos obvolitant, corpore eſt procero, mediocris craſſitudinis, coloris fumati, annulis per alvum luteſcentibus, alis ejuſdem coloris in medio, infrà candidis, & nonnihil ſerratis, deinde nigris, & in ipſa nigredine maculas habentibus candidas ad latera, infrà verò ad cœruleum vergentes. Antennæ longiſſimæ, obtuſæ ſunt & nigræ.

Sextus à macularum multarum ſerie, quæ in alis internis tàm foris, quàm intus cernuntur, πολυόφθαλμος nominatur. Oculi nigri ſunt, pupilla candida, circulis ambiens luteus, ſuntque, ut dixi, in internis alis tantum, nam quæ in externis apparent maculæ rotundæ, totæ candidæ ſunt; Habent tamen etiam hæ unicum oculum eiſdem, quibus internæ, coloribus ad externa latera, cætero alæ totæ ex luteo ad caſtaneum vergunt. Per ſuperiora corporis ater eſt, alvo ſupina ex cinereo ad fuſcum vergit; alæ internæ, item pectus longa quadam lanugine viridi, plendente veſtiuntur.

PUNCTUM IV.

De Papilionibus Aldrovandinis tabulæ tertiæ.

IN tabula tertia novem habentur.

Primus, inquit *Aldrovandus*, ex mediocrium genere natus mihi ex Eruca, quam olim Bononiæ pluit; capite eſt, tergore alvoque coloris aurei, ad latera nigri. Alæ internæ ſerratæ ſunt, totæ ex aureo miniaceæ, & nigris punctis conſperſæ, & in extremo nigræ. Alas externas venæ percurrunt deorſum deſcendentes, nigræ in area aurea, ſeu potius miniacea, item maculæ magnæ tranſverſales ejuſdem coloris, ipſæque alæ in extremitate undiquaque nigræ ſunt, & ibi maculas habent candidas. Pedes & antennæ luteſcunt, & inſtar pedum polypi cirris præditi ſunt, ut ad ea, quibus inſiliunt, fortius adhæreant.

Secundus, qui numero *ſecundo* & *tertio* pronè & ſupinè depictus eſt, ex eodem eſt genere. Corpus enim habet mediocre, nigricans, alvum ferè auream, nigris annulis diſtinctam. Oculi candicant, alæ externæ in extremo nigræ ſunt, & albis maculis inſignes, cætera aureæ, veniſque nigris, & tribus aliis nigris maculis incertæ figuræ ſpecioſæ. Internæ in ejuſdem aurei coloris area duplicem habent ordinem majorum macularum nigrarum, velut oculorum, ſicut in icone exprimuntur. Colores omnes ſupina parte variant; In internis etiam alis (ita voco, quæ corpori ſunt viciniores) qui extra erat aureus, nunc ferè eſt amethelſtinus ad cinereum vergens, adeò, ut luteſcere videatur, eſtque unus tantum oculorum ordo nigrorum, mojorumque, hos circulus ambit candidus. Corpus etiam ſupinum totum luteſcit, pedes cinerei ſunt, alæ externæ prope caput cinereæ, nigriſque guttulis oblongis notatæ, dein majori parte coloris ſunt miniacei, & nigris maximas maculas habent, denique in extremo ſunt rurſus cinereæ.

Tertius, qui quarto loco depictus eſt, toto corpore pronè aterrimus, aterrimæ item alæ externæ, ſed faſcia ferè tranſverſali coloris miniacei decoratæ, nec non alterius faſciæ candidæ rudimento, & punctulis aliquot rotundis, candidis. Internæ totæ ferè extrà miniaceæ ſunt punctuliſque nigris admodum exilibus inſignes.

Quartus, in icone quintus, cum hoc idem eſt, ſed ſupino corpore pictus, alæ externæ hic plus habent ex miniaceo & albo colore, quàm in prona parte, atérque color remiſſior eſt. Internæ in extremitatibus

tibus ad miniaceum vergunt, cætera cinereæ, fuſcis maculis reſperſæ, & alba ad latera externa macula conſpicuæ, toto corpore ad cinereum vergit.

Quinto, in icone ſexto: color totus miniaceus, notis diverſis, lineiſque nigris, alis angulofis, & leviter ſerratis. Promuſcidem habet longiſſimam, ac, dum vult, recurvam ejuſdem cum pedibus coloris, nempe ex cinereo ad luteum vergentis.

Ex hoc genere *Sextus*, in icone ſeptimus, eſſe videtur, longa item armatus proboſcide, aliſque præditus angulofis. Supra caput, præter antennas, etiam bina alia habet cornua, quæ in aliis pleriſque non videas, corpore, aliſque colore ferrugineo, albo, cœruleo, viridique varius eſt. In ſupremis præterea alis puncta quædam habet viridia in alba area, id dorſo item viridefcit.

Septimus, in figura *octavus*, totus luteus eſt, verſus caput tamen alæ ad ferrugineum vergunt, nimirum ubi maculas non habent, ſuntque hæ numeroſæ admodum, ac incerti ordinis, omnes aterrimæ.

Octavus; in tabula *nonus*, idem eſt ſupinè ſculptus, quod colorem mutet, interne enim alæ partim virideſcunt, partim candicant, & maculæ illæ atræ vix hic conſpicuæ; externæ ferè paleariss ſunt coloris, inquè his maculæ evidentiores, corpus etiam flaveſcit, pedes habet luteo, antennas caſtaneo colore, alæ utræque leviter anguloſæ.

Poſtremus in hac ſerie corpore nigroque capite & hirſuto, proboſcide procera admodum, alis intus candidis, ametheſtinis ſtriis ornatus extrà nigricantibus, ſuntque anguſtæ, laciniatæ & longiuſculæ.

PUNCTUM V.

De Papilionibus Aldrovandinis tabulæ quartæ.

TAbula quarta Papiliones mediocres ſunt, iique duodecim iconibus exhibentur.

Primus complicatis alis literam Δ quodammodo exprimit, corpore eſt prono, fuſco, pedibus hirſutis, antennis admodum exilibus, alæ externæ ex candido & aterrimo ſplendentibus coloribus variant, internæ totæ ſunt miniaceo.

Idem ſupinus exhibetur *tertia* ſerie, in quo color ille miniaceus dilutior eſt, externæque alæ totæ candicant, venis decoratæ miniaceis & maculis nigris, magnis, & corpus totum ex albo luteſcit, alvus nigris punctis ſive guttis exiguis conſparſa eſt.

Secundus eſt hirſutus & craſſus, alis ſupernè cinereis, infernè miniaceis, lineis transverſim nigris diſſectis.

Quartus corpore eſt exiguo, nigro, luteis circulis diſtincto, oculis magnis luteis & ejuſdem coloris antennis, alas habet tàm internas, quàm externas etiam luteas, in extremo nigras, verſus corpus ad caſtaneum vergunt, verſus nigram verò ambientem faſciam planè eſt color ochros. Externæ prope exteriora latera maculam habent rotundam, nigram.

Quintus totus eſt ferrugineus ſive caſtaneus, corpore intenſius, alis remiſſius, alæ externæ unico tantum oculo, pluribus internæ exornantur nigris, intus albis, utræque faſcias habent nigras transverſales incurvas, quæ anguſtæ ſunt, rectaſque, quæ latæ ſunt & extremæ.

Sexto caput eſt luteum, oculi lutei, luteique pedes & antennæ, corpus nigricat, alæ utræque ferè aureæ in extremo, ut icon oſtendit, aterrimæ, externæ ad latera externa maculam habent rotundam, nigram, exiguam.

Septimus ex luteo totus ad viridem colorem vergit, minus in exterioribus, magis verò in interioribus, hoc eſt, interiores exterioribus magis virideſcunt. Externæ maculam habent nigram, rotundam, internæ albam, caput quoque nigra macula inſignitum eſt.

Octavus antennas habet procéras, in fine obtuſas, caput exiguum, oculos magnos. Corpore eſt luteo & nigro diſtincto, alæ quoquæ luteæ ſunt, ſed magis ad caſtaneum vergunt; externæ nigris punctis maculantur, quibus internæ carent, utræque dentatæ ſunt.

Nonus ex eorum genere eſt, qui proceras habent proboſcides, alis eſt primum verſus caput luteis, nigris modò punctis, modò maculis, hiſque & rotundis & longis maculatis, dein cœruleis, in extremo nigricantibus & dentatis.

Decimus propter inſolentem vultum, quo Satyrum quàm exactè æmulatur, Σατυρώδης, dici poteſt. Corpore toto eſt flavo, rubro diſtincto, alvo bifurcata, alis nigricantibus, & velut ſtellis candidis elegantiſſime exornatur.

Undecimus corpore eſt nigro, alvo annulis albicantibus, alæ ejus ex albo ad luteum vergunt, ſed maculæ ferrugineæ & nigræ alternatim huc illucque conſperſæ luteum illum colorem ferè extinguunt ſuâ copiâ.

Poſtremum corpore etiam atro eſt, ſed tenuiori, habétque alas internas dentatas & exterioribus proceriores utræque aterrimo & luteſcente coloribus variæ, habent tamen in fine aliquid candicantis.

PUNCTUM VI.

De Papilionibus Aldrovandinis tabulæ quintæ.

Aldrov. lib. cap.

HAbet & quinta tabula mediocres, quorum ſex icones Author ponit.

Primus corpore eſt nigricante, alvo extrema & dorſo cinereis. Alæ externæ internis ſunt anguſtiores, ex albo ad viridem nonnihil inclinant, magis tamen viridefcunt internæ, utræque in extremo circumcirca roſei coloris velut circulo ambiuntur, externæ prope finem nigreſcunt, habentque in medio ferè maculam nigram. Antennæ purpureæ ſunt, in extremo obtuſæ & albæ.

Idem *ſecundo loco* datur ſupinus, in quo, quod in externis alis prope finem erat, nigricat, hic virideſcit, ſed macula tamen nigra colorem retinuit nigrum, internæ prope corpus prorsùs virides, in fine ad luteum vergunt, cinguntur que eodem circulo roſeo. Eſtque hoc obſervatu dignum in internis, quod maculam habeant albam cum circulo ferrugineo, quæ extrinſecus non eſt.

Qui ſequitur pronè & ſupinè pictus, à potioribus coloribus λδυκέχλιορος dici poteſt, ſed hunc, quia admodum maculoſus eſt, λδυκόχλιορον variegatum nuncupavi. Prono corpore leucophæo eſt, capite nigricante, oculis inſtar ſaphiri viridibus, antennis nigris cum appendicibus in ſummitate albicantibus, pectore hirſuto, alis candidis, ſuprà prope caput ad cœruleum vergentibus, maculis magis nigricantibus, inferius reſperſis; dico inferius, nam, ubi cœruleæ ſunt, nullam cernere eſt maculam, ſupino corpore magis candicat. Alæ externæ ſunt candidæ & nigro variæ, internæ ex albo & viridi eleganter admodum decoratæ.

Quintum Papilionem *crucigerum* nominavi, quod externis alis complicatis, albis tæniis, quibus ornatus cernitur, crucem, vel potius literam X. exprimat, quanquam id in icone pictor non expreſſerit. Sunt itaque alæ illæ nigræ, faſciis ſeu tæniis albis inſignes, & venis rubicundis deorſum deſcendentibus. Interiores ſunt totæ miniaceæ, maculis nigris rotundis illuſtres. Sextus idem eſt parte ſupina exſculptus, in cujus internis alis maculas illas nigras non videas, & faſciæ quæ in externis alis pronâ parte albæ erant, hic aureæ ſunt. Corpore eſt iſte Papilio pronè luteo toto, ſupino ventre albo, nigris guttis triplices ordinis conſperſo, oculi nigri ſunt & exigui, exiguæ exileſque antennæ.

Sextus ac poſtremus alas externas ac internas exterius rubicundas, ad caſtaneum vergentes habet nigris guttis conſperſas. Supinâ parte alæ internæ candicant, exteriores colorem eundem fermè, quem prona earum pars, conſervant. Corpus pronum atrum eſt, ſupinum cinereum, cinerei quoque pedes, antennæ nigræ, oculi lutei prominentes.

PUNCTUM VII.

De Papilionibus Aldrovandinis tabulæ ſextæ.

PApilionem, qui in tabula ſexta *primo* depingitur ordine, πολυόφθαλμον nuncupavi, quod internis alis intus ac extra multis notaretur oculis, qui tamen, licet duo tantum, in externis exterius & interius elegantiores ſunt. In his enim iris eſt nigerrima, pupilla alba. Alæ ſupinè ex luteo & caſtaneo variant, internæ intus prope corpus primum cœruleæ, dein ferè ametheſtinæ, in quo colore cernere erat lineas duas tranſverſales, flexuoſas, caſtanei coloris, ſub quarum poſtrema color ſubſequitur luteus, deinde rurſus amethiſtinus, quem lineæ percurrunt caſtaneo colore, atque intra has ſiti ſunt, quos dixi oculi, quos ſubcœruleus cingit circulus. Corpus animantis nigricat, pedes & antennæ lutei, oculi nigri.

Alter alas habet dentatas, rubicundas, ad ferrugineum accedentes, & maculis reſperſas nigris, in medio rotundis, ad latera oblongis ac magnis. Alæ ſupinè nigricant, & albam faſciam habent, quæ vel currentes æmulatur fluminis undas. Corpus ſupinum cinereum eſt, pronum nigricat.

Separatim in Bononienſi editione depictus ex iis eſt, qui in arborum truncis naſcuntur, capite admodum exiguo, albo, antennis ferrugineis, latis & quodammodo ferratis, dorſo ferrugineo & albo, alis alvoque luteis, zonis caſtaneis.

PUNCTUM VIII.

De Papilionibus Aldrovandinis tabulæ ſeptimæ.

SEd & illi, qui in tabula ſeptima dantur, ex mediocribus ſunt, quorum tredecem figuræ dantur.

Primus corpore toto *niger* eſt, annulos verò habet luteos, alæ omnes candicant, & venis diſtinguuntur nigricantibus.

Tertius & *Secundus Bombylii* ſunt, ex erucis bombycivomis orti, vulgò noti, undique candidiſſimi, exceptis antennis, quæ nigræ ſunt & hirſutæ, invicem coëunt, mas eſt tenuiori corpore, ſecundo ſcilicet loco pictus. Inter utrumque ova appinximus exigua, coloris ferè crocei alas habent breves, & ad volandum velut ineptas.

Quartus in hac ſerie totus quoque candicat per alas, per quas venis habet ſubcœruleas, deorſum deſcendentes, & punctorum rubicundorum triplicem ordinem, quæ tranſverſalia ſunt. Externæ duobus velut oculis nigricantibus decorantur, in extremo ad luteum vergunt oculi & deorſum luteſcunt.

Quintus corpore ex craſſo, caſtaneo, luteis zonis, antennas habet ferrugineas, latas & hirſutas vel plumoſas, in capite & cervice candicat. Alæ etiam albæ ſunt, ferrugineas habentes venas, & ubi corpori hærent, ſtriarum nigrarum rudimenta.

Sextus totus eſt candidus, corpore ſcilicet ac alis, quæ venas habent nigras, nigros item pedes & antennas.

Septimus μελάγχλωρος dici poteſt propter colorum diverſitatem, corpore toto nigricat, nonnihil tamen ad ferrugineum vergit, ſicut item pedes, proboſcides & antennæ, quæ admodum tenues ſunt & obtuſæ. Alæ internæ totæ ſunt miniacei coloris, ſed nigris lineis flexuoſis diſtinctæ, externæ, quæ corpori annectuntur, atræ, dein miniaceæ, dein rurſus atræ, mox albæ, poſtremò iterum nigræ, majorem tamen aream albus color occupat, eumque percurrunt venæ ferrugineæ, rubeſcentes, notandumqne eſt, album illum colorem infrà verſus corpus in luteum commutari, & guttis modò rotundis ac exiguis, modò oblongis diſtingui.

Octavus ſuperioribus omnibus minor eſt, corpore prono nigricante, alis ex luteo ferrugineis maculis nigris refertis.

Nonus idem eſt, at ſupinè pictus corpore, quod candidum eſt. Alæ externæ colorem retinent, internæ planè mutant, utpotè quæ maculoſæ ſunt argenteo ſplendidiſſimo, & ferrugineo.

Decimo alæ externæ ac internæ nigerrimæ, maculoſas habent alas, uti pictura indicat, corpus etiam nigrum eſt.

Undecimus corpore ex luteo ad ferrugineum vergit; & nigro diſtinguitur; Alæ exteriores ex albo & nigro variant, internæ luteæ ſunt, & quatuor nigris maculis inſigniuntur. Externæ ſupino corpore pictæ, ut *duodecima icon oſtendit*, etiam ex albo & nigro variant quidem, ſed ad latera ſunt ferrugineæ, internæ colorem retinuerunt, ſed nigræ illæ maculæ minores ſunt, in extremo tàm hic, quàm illic nigræ ſunt.

Decimus tertius, qui in hac tabula poſtremus eſt, totus eſt ferrugineus, alæ externe in medio oculum habent, cujus pupilla alba eſt, nigrum, internæ denticulatæ ſunt, utræque in extremo nigricant..

PUNCTUM IX.

De Papilionibus Aldrovandinis tabulæ octavæ.

MInimi ſunt; qui in tabula Octava depinguntur, inter quos qui *tertio loco datur* non invenuſtus eſt, triplici nimirum colore, albo, ruffo & luteo varians per alas. Nam lineæ, quæ in his cernuntur, & tranſverſales & deſcendentes ruffæ ſunt, cætera vel candida vel lutea, punctis etiam notata ruffis, corpore anguſto, exili & nigricante, alvo bifurcata, pedibus exilibus & proceris.

Huic conſimilis eſt quodammodo *ſecundus*, corpore item nigricante, ſed craſſiori, craſſiori item capite. Alæ externæ luteæ ſunt, ſupernè magis, minus verò infernè, utrumque tranſverſalis linea nigra diſtinguit, totæ maculis, ſeu punctis exiguis nigris ſunt diſtinctæ, internæ nigricant, & in extremo facias anguſtas habent luteas.

Primus toto corpore niger eſt, alvo in extremo acuta, alis rotundis, candidis.

Quartus corpore quoque nigricat, oculos habens luteos, alas ex luteo ferrugineas, ubique nigerrimis decoratas notis.

Quintus luteſcit, punctis, inſignis cinereis, quæ totas ferè alas occupant. In externis alis macula conſpicitur nigra, neque aliud in hoc notatu dignum, ut in præcedenti, maculas habent cinereas in area lutea.

Septimus corpore & alis totis ſubalbidis eſt, pedibus & antennis nigris, in medio externarum macula eſt nigra.

Octavus alvo eſt rubrâ, nigris punctis notata, pectore & externis alis nigris quidem, ſed neſcio quid cœrulei etiam demonſtrantibus. Alæ internæ luteæ ſunt, ſtriis plenæ nigris, deorſum deſcendentibus.

Nonus corpore eſt admodum brevi & exili candicante, alis item candidis, ad latera ſubluteis, undique nigris guttulis refertis. In medio duæ tæniæ ſunt coloris aurei, tortuoſæ, in ſingulis gyris punctum habentes nigrum.

Decimus toto corpore candidus eſt, & nigris punctis variat, alas verò habet pulcherrimas, majori areæ parte ferruginei coloris, in quo mirum eſt, quàm luſerit natura. Primum enim in eo fecit faſciam ex maculis rotundis, literam O. exprimentibus; dein parva addidit ejuſdem coloris pun-

puncta, postmodum alias duas tænias tortuosas, tum denique albam cum punctis intus nigris.

Undecimus niger est, alas verò habet ex ferrugineo ad luteum vergentes, totas nigris, ut icon ostendit, maculis distinctas.

Duodecimus crassam admodum habet alvum, coloris propè cœrulei, luteâ fasciâ sive circulo insignem. Tergus nigricat, ut & caput, & oculi, pedes & antennæ, quæ admodum sunt proceræ. Alæ versus corpus cœruleæ, deinde nigricant, suprà duabus maculis rotundis luteis, infrà tribus albis conspicuæ.

Decimo tertio corpus est nigrum, præterquam in dorso, ubi cinereum est. Alæ luteæ, auro resplendentes, oculis innumeris nigris, quos circulus ambit candidus, cohonestatæ.

Decimus quartus hirsutus est, ac alis totis cœruleis parte externa, interna cinereis, maculis albicantibus (in quibus mediis punctum est atrum) ordine pictis, in extremo margine notis rubicundis oblongis, oculis caudæ pavonum similibus, albo ac nigro utrinque clausis dispositis, lineáque nigra in latitudinem alæ discurrente terminatis. Totum corpus nigerrimum, item pedes, oculi, & antennæ. Alæ in fine albæ sunt, cætera, ut dixi, exterius cœruleæ.

Punctum X.

De Papilionibus Aldrovandinis tabulæ nonæ.

Nona tabula viginti quatuor habet Papiliones exiguos, quorum equidem infinitus est numerus, infinitaque diversitas.

Primus in hac serie corpore prono nigricat, pedes & antennæ sunt cinerei. Alæ prius nonnihil ad ferrugineum vergunt, mox candicant, punctis & lineis ubique atris conspicuæ.

Secundus corporis mole vix culicem vincit, quin, ni alas Papilionis haberet, culex omninò foret. Alvus ei cinereus, pectus nonnihil ex cœruleo possidet, alæ albæ sunt, ita tamen, ut nonnihil etiam fuscescant, habentque puncta minutissima nigra cum circulis ambientibus ea candidissimis.

Tertius ποικίλος minimus dici poterit propter alas albo, nigro, rubro & subcœruleo maculosas; Externæ in notabilem acutiem desinunt, corpus ei totum subatrum est, proboscis & antennæ lutescunt.

Quartus alas habet aureas, in margine ferè castaneæ colorem imitantur, prope extremitatem est macula ferruginea; alvus argenteo micat; pectus superna nigricat, in capite duo sunt puncta coloris argentei.

Quintus ex iis est, qui ad ignem candelarum advolant, corpore subcinereo, alis totis candidis, lineis sive venis ad ferrugineum inclinantibus.

Sextus alas habet infrà nigras, cætera coloris rutili. Corpus cum antennis & pedibus nigrum est.

Septimus quoque niger est, sed circulis sive annulis duobus per alvum luteis distinctus, oculi quoque lutei sunt, alæ supernè magis, infernè minus nigricant, & maculis ubique insigniuntur candidis.

Octavus ex ad volantibus etiam ad lucernas est, alvo coloris flavi, nigris, ut in icone apparet, punctis rectà deorsum vergentibus insignis, reliquo corpore candidissimis, sed quæ exiguis admodum ferrugineis ferè punctulis insigniuntur, & in fine nigricant.

Nonus septimo similis, sed corpore major est, minoribusque contrà alis, & in quibus majores maculæ albæ sunt, & velut argento resplendent.

Decimus alas pro corporis portione breves habet angustásque, alvum admodum proceram, nigricantem, annulis candicantibus distinctam, alæ leviter pallidéque lutescunt.

Undecimo caput magnum ac nigrum, corpus & internæ alæ miniacei coloris; lineis transversalibus nigris in extremo insignitæ, externæ totæ sunt coloris castaneárum, pedes brevissimi.

Duodecimus corpore est flavescente, proceróque, dorso crassiusculo, in quo color ille flavus paulò est intensior, capite exigio ac rotundo, pedibus brevioribus, alis candicantibus, vel pallidè lutescentibus.

Decimus tertius vulgatissimus ille est, qui candelarum lumini infestus est; Corpore est admodum exiguo nigricante, alis & antennis flavis.

Decimus quartus internas alas totas habet rubras, supernasque ejusdem coloris, sed ad internos margines cinereas. Corpus totum atrum, præterquam in cervice, ubi circulus aureus est, pedes sunt rubicundi, antennæ nigræ in extremo obtusæ.

Decimus quintus idem est supino pictus corpore, ut alvi crassities magis appareret. Nam alioqui nihil, vel parum differt. Fœmina erat, & ova mihi peperit rubicunda.

Decimo sexto corpus est oblongum, & fuscescit infernè, supernè argenteo micat. Alæ ejusdem sunt coloris fusci, & argento auróquemicantis.

Decimus septimus toto corpore nigricat, alas habet ferrugineas, sed elegantissimè aureo colore resplendentes.

Idem *decimo octavo* loco exhibetur supinus, quia variat admodum. Nam corpore toto candicat, alæque minus sunt ferrugineæ, minúsque resplendent auro, sed contrà innumeris punctis atris maculantur, quas circuli sui ambiunt candidi. Habent verò eandem fasciam auream, prope extremum marginem.

Decimus nonus alvo admodum est procera, tota lutea, cervice nigra, pedibus, antennis & summo capite candidissimis, alæ quoque candidissimæ sunt, sed striis sive lineis nigris interstinguuntur, suntque adeò breves, ut ad volandum videantur esse inutiles. Nam hoc in eo observavi, quod continuò foliis, velut zoophyton quoddam, adhæreat.

Vigesimus, nisi alas haberet latiores, ex muscarum potius, quàm Papilionum genere videretur. Corpore enim est admodum compacto, nigricante, alis ex cinereo ad castaneum inclinantibus, & aurum resplententibus.

Vigesimus primus ab alis tam internis, quàm externis prorsus argenteo splendore emicantibus, argenteus dici potest. Corpore prætereà toto candido est, præter oculos, qui nigri sunt, & antennas, quæ sunt luteæ.

Vigesimus secundus toto corpore aterrimo, alas habet nigras colore ruberrimo distinctas, pedes & antennas longiusculos, nigros.

Vigesimus tertius antennas habet latissimas, hirsutas ac velut plumosas, coloris flavescentis, caput & alas candidissimas, has tamen fuscæ transeunt lineæ subtilissimæ. Alvus tota crassa est & gravis colore luteo; nihil, vel parum volat, foliis semper adhærens.

Postremus omnium minimus, brevioribus tamen, quàm par est, ac latioribus alis pictus. Sunt enim angustiores ac oblongiores, totæ albicant. Triticiarius dici potest. Nam tritico infestus est, utpotè ex tritico prognatus.

PUNCTUM XI.

De Papilionibus Aldrovandinis tabulæ dicimæ.

DE istis etiam ita Aldrovandus: Papilio *primo ordine* in hac decima tabula depictus figura corporis est admodum insolenti. Habet enim in albo seriem quandam velut plumarum subtilissimarum, penicillos pictorum exactè exprimentium, coloris partim albi, partim nigri. Corpore toto admodum crasso est, dorso & vertice summo cinereis, alvo luteo, annulis distincta atris. Inter quintum & sextum annulum ab utroque alvi margine macula est candidissima, inter sextum verò & septimum aterrima. Alæ exterius ex cinereo fuscescunt, intus sunt rubicundæ corpore supino, sicuti etiam, qui *secundo loco* depictus est, candicat. Antennæ latæ sunt, & ex cinereo fuscæ. Alvus supina nigra est, in medio candida. Ad mediocres pertineret, nisi tàm crassus esset.

Tertius ex minoribus est, alvum habet luteam nigris zonis distinctam. Alæ quoque flavescunt, tergus ferrugineum est, ejusdemque coloris antennæ, quæ latæ sunt & hirsutæ, supino ventre albicat.

Quartus alvo quoque lutea est, sed magis ad croceum accedit, & punctis notatur in medo deorsum descendentibus aterrimis. Alæ internæ ejusdem cum alvo sunt coloris, & similibus quoque punctis maculantur, exteriores leviter pallideque lutescunt, tergus & antennæ colore sunt ferrugineo, pedes croceo. Habes eundem alis complicatis, prout ex sua chrysalide erumpit.

Sextus valdè est exiguus, corpore superno fermè ferrugineo, inferno planè aureo, alas habet luteas ad croceum vergentes, admodum parvas.

Septimus corpore nigricat, alas habens luteas ad ferrugineum nonnihil vergentes, & ferrugineis venis distinctas. In exterioribus macula est nigra, rotunda; puncto intus albo.

Idem est, qui *Octavo loco* depingitur erectis alis, quæ eundem plane colorem retinent; præterquam ubi corpori junguntur, quâ parte ad cœruleum vergunt, habentque lineam albam, quæ medias percurrit.

Ex minimorum genere est, qui *nono loco* exhibetur, corpore cinereo, nigrescente, alis cinereis admodum obscuris, internis luteis. In externis macula est candida, literam V. exactè exprimens, item altera figura semicirculi.

Decimus alas habet longas & angustas, colore flavescente, fasciis sive tæneis ornatas tribus atris. Pedes & antennæ flavescunt, oculi admodum exigui sunt & nigri.

Postremus omnium minimus Papilio est triticiarius rectius, quàm in præcedenti tabula exaratus, simul cum sua chrysalide, & vermiculo sui ortus. Alas habet, ut cæteri, quaternas; albidus totus, cinereusve, corpore levi in acutum alvo desinente, argenteo splendore. Vermiculus iste Circulio vocatur.

PUNC-

PUNCTUM XII.

De Papilionibus Aldrovandinis tabulæ undecimæ.

RAriores sunt & formæ insolentioris, qui in undecima tabella depinguntur. Ex quibus *primus* alvo est crassissima, supernè candida, infernè nigrescente, seu potius ad cœruleum inclinante, annulis & punctis distincta nigricantibus. Tergus ac caput candicant, admodum hirsuta. Antennæ latissimæ ac villosæ, coloris ferè amethystini. Alæ ex amethysto & cyaneo mediæ, venas habent rutilas primum, pòst nigras*: In extremo candicant, ubi punctis maculantur exiguis, aterrimis. Pedes robusti, ejusdem cum antennis coloris. In alvo notatu dignum est, quod in extremo longè crassior sit, quàm ubi corpori jungitur.

Secundus ex eodem vel consimili genere, licet minor, corpore est fusco, capite acuto, oculis protuberantibus, per tergus & summo vertice cinereis, alis brevibus pariter cinereis internè prope alvum rubicundis. Antennas non rectà, ut cæteri, erigit, sed ad latera extendit.

Tertius ex eodem quoque est genere, & ipse acuto capite, & ad latera emittens antennas suas. Corpulentus est, crassiori tamen thorace, quàm alvo, quæ nigris extenditur annulis. Toto corpore superno leucophæus est, infernè candicat. Alæ totæ fuscæ sunt, internæ, quà ventrem spectant, nonnihil possident rubicundi.

Quartus totus ex cinereo fuscus est, alas habens longiusculas & angustas. Alvo est crassa & bifurcata. Hæc annulis, alæ venis insigniuntur ferrugineis. Caput admodum breve est, antennæ minutissimæ, ac vix apparentes.

Quintus insolentis formæ caput obtinet, à cujus lateribus duo sunt tubercula, rotunda, nigra multis capillamentis nigris hirta, & in extremo alia duo, sed quæ ejusdem cum capite sunt coloris, nimirum ruberrimi, qui quoque color communis est tergo, à cujus quoque lateribus duo alia sunt tuburcula nigra, ut priora. Alæ ex infima tergoris parte exoriuntur, colore ferè nigricante, luteis aureisque lineis & guttis refertæ. Alvus est bifurcata, tota lutea, rubris zonis interstincta. Pedes & antennæ nigricant.

* *Sextus* tota alvo rubra est, aureis prope finem lineis notata, in quibus puncta sunt rubra. Alæ primum luteæ sunt, dein totæ nigræ, albis consperfæ punctis, & lineis distinctæ aureis. Caput villosum est & nigrum, tribus antennis instructum, ut pictor pinxit.

Septimus minimorum generis alis est denticulatis lutescentibus, nigris lineis & punctis rubris insignibus; alvus albida est bifurcata, nigris lineis ornata ambientibus, pedes nigricant.

Octavus alvum item habet bifurcatam, sed crassiorem, ejusdem prorsus cum præcedente coloris, sicut & ipsæ alæ, sed quæ loco punctorum in extremitatibus infernis rubescebant.

Nonus crassissimam habet alvum rubram, supernè luteo distinctam, alas angustas, ferrugineas, nigris lineis refertas, dorsum candicat.

Postremus alvo est crassiuscula, alis & toto corpore cinereis, pedibus nigris.

PUNCTUM XIII.

De Papilionibus Moufeti, & primò quidem de Phalænis magnis.

NON cedit Aldrovando Moufetus. Plurimas enim tàm nocturnarum, quas Phalænas vocari diximus, quàm diurnarum species, easque in magnas, medias & minimas distinctas dedit, quas hic etiam exhibere placuit. Et magnarum quidem octodecem species habet. *Moufet. de Insect. l. c. 14. a pag. 89. ad 94.*

Maximæ Phalænæ venter arenosi admodum coloris est, uti & interna alarum pars; oculi cœrulei videntur, caput verò lividum; inter oculos antennæ duæ emergunt subfuscæ, aquilinum referentes fucum, & nigris transversim lineis funem contortum imitantes. Scapulis veluti pannus quidam adhæret arenosus, surdus, à quo macula nigra decussati tracta scapulas finit. Cæterum corpus, si dorsum spectes, cyaneum, si ventrem, arenosi coloris est. Alæ duæ exteriores permagnæ, aquilinas colore æmulantur, maculis albisque orbibus variè distinctæ; internæ, multò sunt minores, atque intus furvis striis & maculis quibusdam insignes: Crura habet lacertosa & valida, furvi singula coloris, & in extremo duobus nigris digitis forcipata. Volat magno cum strepitu, & nocte exoculata, quemcunque splendorem ex ligno putrido, squamis piscium, aliisve rebus ortum avidè consequatur. Sicut magni Tyranni minorum gentium nobiles devorant & hauriunt, ita hæ nocturnæ diurnas Papiliones sub foliis latitantes alis diverberant atque occidunt.

Secunda primæ magnitudinis phalæna, ut mole corporis nonnihil superatur: ita primam colorum harmagoge, tono & elegantia longè vincit: ac si natura in hac ornanda pigmentariam suam omnem officinam exhausisset, atque illam primam Re-

gem papilionum, id eſt, fortem, ſtrenuum, nigellum, lentiginoſum, hanc verò Reginam, mollem, tenellam, comptam, unionibus, gemmiſque conſitam, opere plumato & Phrygio ſuperbientem feciſſet. Corpus lana quaſi anſerina, nonnihil lævigatum & hirtum. Martis, vel Sabellionis potius pellem mentitur, capite eſt parvo, oculis magnis prominentibus, antennis plumiformibus duabus, buxeum colorem referentibus. Alas habet quatuor magnas ſingulas multicolore oculo donatas, quorum pupilla nigra, iris πολύχροος, circulis & ſemicirculis mellinis, flammeis, albis & nigris pulcherrimè diſtincta. Externæ alæ ab exortu ad oras albicant, nigris quibuſdam venulis punctuliſque inſignes. Oram ipſam peniculamentum cum limbo ornat, exortu ſurdè fuſcum, ſive ſubflavum. Internæ alæ fuſcæ videntur, uno quoque oculo ſuperioribus conformi præditæ, tribuſque inſtitis ornatæ: harum prima plana eſt, media opere dentato excurrens (ignei utraque coloris) extima verò ſubalbida, & veluti à pellionibus aſſuta, cruribus incedit validis, hirſutis, lacertoſis, ejuſdem cùm reliquo corpore coloris. Hanc Carolus Cluſius Vienna miſit tàm eleganti forma notabilem, ut ſuſpicere potiùs admirarique eam quàm verbis aptis deſcribere facilius ſit.

Tertia eſt corpore magno, hirſuto, nigricante; ſingulæ alæ uno oculo notantur, cujus pupilla nigra, circulus fuſcus, ſemicirculus albus. Varii quaſi panni in alis conſpiciuntur dilutò amethyſtini, fimbriæ vero alarum extremæ primùm cinerei, deinde aquilini coloris videntur. Caput valdè breve & exiguum, unum utrinque oculum coracinum emittit, pupilla albiſſima inſignem. Inter hos duæ antennæ valdè breves & exiles fuſci coloris erumpunt. Ex piloſa eruca oritur, non glabra.

Quarta caput habet magnum fuſci coloris, è quo duæ antennæ rectæ & ſubnigræ ſurgunt. Collum miniata macula ornatum, pectus hirſutum quadratum, fuſcum. Scapularum pars anthracina, venter ametheſtinus quinque vel ſex orbibus nigris dividitur. Pedes picei videntur; alæ leviter fuſcæ; ſubnigris in longum venulis ſatis conſperſæ.

Quintæ caput albeſcit, oculi nigreſcunt, cornicula aliquantum flaveſcunt, alæ exteriores longæ ex fuſco atque albo ſurdeſcunt, interiores leviter & quaſi obiter pictæ rubeſcunt. Scapulæ nigerrimæ conſpiciuntur, reliquum verò corpus ſubroſeum, ſeptem nigris circulis linea albeſcente per medium totum ventrem currente alligatis ornatum.

Sextæ caput ſcapulæque, atque exteriores alæ, ſanguineis venulis lineatæ ex fuſco albeſcunt: Capitis oculi propenduli, hyacinthini videntur, vel potius cyanei. Internæ alæ nonnihil incarnatæ oculum media ſua parte repræſentant, pupilla corvina, circulo hiacynthino lucentem. Corpus carnem areſcentem, & leviter infumatam refert, ſex quidem orbiculis ex nigro atratis notatum.

Septima alas habet exteriores albas, fuſcis quibuſdam maculis undulatim variegatis inſignes; collum miniata quaſi pellis circumcingit, ad totas deinde ſcapulas capucii inſtar decurrens: caput rubrum, oculi margaritei, antennæ flammeæ videntur. Alæ internæ rutilæ, tribus nigris maculis lentiginoſæ, pedes rubri, venterque totus concolor, inciſuris ſeptem plenius miniatis & transverſim ductis conſpicuus.

Octava tota ferè Bætici coloris eſt, niſi quod omnium alarum extremitates buxeæ videantur, uti etiam media antennarum pars.

Nona illi ferè eſt ſimilis, ſed extima alarum pars arenam nigriorem refert. Cornicula verò lata habet & repanda, ex fuſco albicantia, mediam externarum alarum partem candida rotunda macula adornat.

Decima parilem præ ſe fert magnitudinem, ex albo tota furveſcens, niſi quod media alarum extremarum pars puncto admodum albo, oculus verò pupilla valde nigra conſpiciatur.

Undecimæ caput tuberoſum, cornicula exilia, corpus atque extima alarum pars lutum ſubactum æmulantur, alias verò alæ totæ obſcuræ argenteæ fuiſſent.

Duodecima videtur ſubcinerea, alis nigris quibuſdam maculis infeſtis, oculos item habet nigerrimos, pupilla candida lucentes.

Decima tertia antennulas vix oſtendit exiguas, toto corpore flaveſcit, præter oculos (qui exigui & nigri) atque alas, quæ albidæ videntur.

Decima quarta varii coloris videtur, cornicula tuberoſa nigra habet, uti & ocellos & pedes. Scapulæ albis quinque veluti plumis ornantur, quarum utramque mediam tres nigræ maculæ occupant. Alæ niveæ nigris, luteis & cœruleis hic illic maculis pinguntur. Corpus illi nigro-cœruleum, articulatum, & juxta latera albicans; caudam pro arbitrio exerit vel recondit, mucronatam, ſubluteam, articulatam: totum corpus pulvere quaſi conſperſum; aliàs enim corniculorum tuberantium gratiâ in papilionum claſſem veniſſet. Ova numeroſa ponit, ſublutea, ac inter excludendum caudam exilem exerit, ac deinde pro libitu recondit.

Decima quinta cornicula duo habet nigra, exilia, caput atque ſcapulæ hirſutæ, fuſci coloris, cullum miniato torque decoratur, femora rubeſcunt. Alæ extremæ ex fuſco & albo ſcutulatæ vel undantes

tes potius. Intimæ verò exactè rubent, maculis piceis infectæ. Corpus leviter miniatum institæ sex nigræ orbiculatim circumeunt.

Decima sexta mira admodum videtur, si supinam videris ubique, Xerampelinam dixeris, si pronam, ex viridi lutescentem. Scapulas autem pronas quinque ruberrimæ lineæ deductæ ornant, sicuti & septem medio dorso puncta affixa reliquum corpus. Alæ item Xerampelinis transversim maculis vel umbris potiùs visuntur, quarum exortus à capite ad pectus usque infimum albescente linea terminatur.

Decima septima, si compressis eam alis incedentem videris, fusca videtur, si verò expansis volitantem, alas interiores explicat coloris incarnati, sed nigricanti limbo juxta oras distinctas. Corniculis donatur oblongis, & involuta quasi promuscide, canescentes scapulas macula arenosa rotunda inficit, latera item & corporis omnes articuli ceu canis consiti & fimbriati videntur.

Decima octava. Clusius misit perpulchram: Antennæ illi albo-nigræ, caput piceum, nasus aduncus, oculi circulus candicans, collum coccineum, scapulæ hirsutæ, nigro quasi pallio vestitæ. Alæ exteriores nigris albisque institis interpolatæ, interiores rubræ, nigris hic illic maculis ornatæ. Corpus habet piceum, sicut & pedes, sed latera corporis septem utrinque maculæ ornant sanguineæ.

Huic *affinis* illa, quæ est antennis omninò coracinis, mediisque scapulis institа candidissima, ceu margaritarum linea ornata.

PUNCTUM XIV.

De Phalænis mediocribus Moufeti.

Mediæ molis Phalænarum septemdecem exhibentur species.

Prima ferè albescit tota, nisi quod alæ exteriores nigris nonnullis maculis & lentiginibus; interiores verò quasi variolis & morbillis ruberrimis medio albescentibus fædantur: oculos item nigerrimos, pedes, antennas subluteas habet. Nasi loco capillus provenit hirsutus, veluti in spiram sæpiùs involutus.

Secunda corpus totum habet hirsutum atque spadiceum, cujusmodi alæ exteriores, (absque maculis fimbriisque albicantibus & ocello luteo fuisset) Antennas flavas nigra punctula adornant; internæ alæ calendularem colorem referunt, sed ocellis quibusdam & fimbriis uti exteriores nitent.

Tertia alas habet quatuor albas, exteriores autem cœruleæ quædam venulæ affluentiùs sparsæ infuscant, duæque in medio rotundæ, nigricantes maculæ adornant; linea circum alas ducta mellina videtur, qualis antennarum color, corpus caputque nigricant, oculos habet albissimos, scapularumque latera quatuor utrinque lineæ albissimæ obliquæ decorant.

Quarta cornua gerit repanda gruini coloris, corporis nigri latera canescunt. Alæ sublutеæ nigris multis maculis serpentariam æmulantibus inficiuntur, superiùs latis, inferiùs orbicularibus: fimbria alarum Vespertilionem more dentata & veluti spinosa nigerrima est tota, quam intus sex utrinque margaritæ positæ commendant.

Quinta tota est anthracina, nisi quod maculæ ex albo rubescentes alarum faciem adornant.

Sexta corpore & antennis nigerrima oculos albos obtinuit. Alæ illi subtus coracinæ, extrà aureis villis atque maculis conspicuæ, quibus vicissim lati clavi nigri coloris & argenteo quasi filo transfixi adhærescunt: extimas quoque alas mæander quidam ornat nigerrimus, auro subtus fuso & quasi striatim acu picto.

Septima laticornis, corpus nigrum canescens, nescio an dedecori si magnis, quàm decori. Alarum primordia rubent, reliqua flavescit pars; utramque verò partem nigræ tesseræ laminatim positæ inficiunt, quarum extremitas linea una aurea splendescit.

Octava quatuor cornicula habet racemosa, cinerea, duo autem prælonga, & extremitate latiora: corpus aliquale septimæ alas subcinereas obtinet, nigro tesserulatas, & circa extimam oram guttes ejusdem coloris æqualiter pictas.

Nona caput, oculi, antennæ, corpus, internæque alæ arenam illam auriferam repræsentant; scapulæ externæque alæ nigrescunt, nisi quod instita quadam nigerrima lineis utrinque cinereis decorata ornantur.

Decima corpus habet luteum, nigris quibusdam guttis à collo ad caudam usque lateribus & dorso insignitum; oculi, antennæ, pedes nigerrimi; alæ exteriores candidæ, sed limbis flavis, clavis angustis nigris, maculis quoque nigris distinctæ.

Undecimæ alas si videris, niveam dixeris vel lacteam, nisi illam minimæ hic illic nigerrimæque maculæ inficerent vel ornarent potius; scapulæ item pappofæ albicant: dorsum corpusque luteum, & articulatum octo nigra punctula commendant: oculi prominent magni, inter quos antennæ emergunt nigræ atque hirsutæ. Noctu in pratis & pascuis volant.

Duodecima alas habet adeò productas, ut

ut volare commodè non possit; brevissimas antennas gerit, oculos parvos nigerrimos, totum alioquin corpus albescit, lutescentibus quibusdam venulis atque villulis rarius consperſum.

Decimæ tertiæ corpus totum (oculis demptis nigerrimis) gruinum colorem subnigricantem æmulatur: antennas habet productiores, corpus hirſutum, alas corpori concolores, sed juxta oras tono quodam virescente & vitreo coruscantes.

Decima quarta pulchra quidem est, quamvis tota propemodum arenosa: cornua gestat pro mole corporis valida, nigra & taurorum more curvata; oculi nigri & magni, caput breve, collum crassum. Alas externas nigri quidam clavilli gratiores reddunt. Spinam veluti supremam quinque nigra ceu caryophyllorum capita trifurcata insigniunt.

Decimæ quintæ alæ ferè sunt subcinereæ totæ, antennis sola ex omnibus destituta est, oculos habet subnigros, dorsum subluteum & quinque fuscis punctulis distinctum.

Decima sexta ejusdem penè coloris videtur, nisi quod illius exteriores alæ macula pulla transversim ducta ornabantur; hæc verò ubique unius coloris (oculos nigellos dempseris) conspicitur: corpus habet longum, articulatum; alas quatuor longas atque angustas, pedes sex, quorum postremi prioribus duplo longiores sunt; cornicula item habet exilia, sed longè excrescentia.

Decima septima ex eruca bombycina originem ducit, tota albescens præter oculos nigricantes, & venulas quasdam subluteas rectà per alas & transversim per corporis articulos currentes. A nobis Phalæna Bombycina nominatur.

PUNCTUM XV.

De Phalænis minimis Moufeti.

Moufet. l. c. p. 97.

DE iisdem ita Moufetus. Minimarum in classem *unam primam* faciemus mirabilem, quatuor tantum pedibus piceis incedentem; externas quoque alas cæruleas, habet, internas luteas & externis (præter morem) minores: corpus item luteum adeo magnum est, ut ab alis regi vix possit: cornicula punctis plena, atque oculi (dempta pupilla albida) nigrescunt: caput atque promuscis (longa, exilis, involuta) flavescunt.

Altera ex cæruleo viridis videtur: corpus exiguum habet, pedes & antennas nigricantes.

Tertia scapulas atque alas habet porraceas, corpus ex subluteo fuscum apparet: alas extimas limbus ornat albis fuscisque maculis notatus: caput perpusillum habet, pedes & antennas cineri similes. Quin etiam in ædibus parvæ aliquot Phalænæ argenteis maculis notatæ ad lucernas advolant, quæ laneas & linteas vestes depascunt & ova deponunt, è quibus tineæ, & ex tineis vicissim hæ Phalænæ oriuntur: feruntur autum primum ex rosarum foliis, aliisque herbis putrescentibus originem cepisse.

Tres alias minores in pascuis & pratis observavi, quarum *Prima* alas externas nigras obtinet, singulas quinque maculis quasi sanguine perfusis notatas: alæ interiores totæ rubent, corpus fuscum videtur, caput, antennæ breviusculæ, & pedes nigricant.

Secunda similis videtur, nisi quod quatuor tantum sanguineas maculas in alis exterioribus habet, corporeque constat graciliore.

Tertia ferè parilis est formæ, absque antennis esset multò longioribus & sanguineis maculis alio modo aspersis; nam circa extremitatem alarum guttæ sanguineæ duæ tantum apparent, ab exortu verò maculæ duæ logius tractæ conspiciuntur.

PUNCTUM XVI.

De Papilionibus Moufeti diurnis, magnis.

DIurnæ Papiliones quoque in *magnas*, *mediocres*, & *parvas* distiguuntur. *Magnarum* sedecim sunt species. Moufet. l. c. àp. 98. ad p. 102.

Prima, omnium maxima, maximam partem flavescit iis locis partibusque exceptis, quæ hic atramento denigrantur. Quin etiam extremi illi internarum alarum globuli cœli colorem spirant, ut genuinis saphyris consitum putares. Oculi chrysolithum referunt, magnitudinem formamque adeò exsculptam hic exhibemus, ut plura de iis attexere non sit necessum.

Secunda præter magnitudinem parum differt à prima, oculos habet nihilominus nigerrimos atque porrectiores antennas: ubi album colorem vides, ibi melinum sufficito, exceptis illis quasi oculis majobus juxta finem alarum interiorum positis, quorum pupillam flammeam, semicirculum verò Xerampelinum reddere oportet.

Tertia non multum colore abludit, nisi quod internarum alarum exphyses, totaque ipsarum extima lacinia glastiva sit, uti & tres illi spintheres, quos sub concava illarum parte vides depictos.

Quarta, omnium Regina dici potest; Nam extremis alis, veluti Adamantes quatuor in pala Hyacinthina radiantes, miras opulentias ostendunt, imò ferè adamanti &

ti & Hyacintho oculum effodiunt. Lucent enim pulcherrimè (ut ſtellæ) ſcintillaſque iricolores circumfundunt ; his notis ita dignoſcitur, ut reliquum corpus deſcribere (licet variis pictum coloribus) ſupervacaneum eſſet.

Quinta caput, pedes, cornicula Xerampelini coloris obtinet, oculos verò hyacinthinos, dorſum atro cœruleum videtur, venter ſubflavus; alæ juxta baſin luteo hilari, deinde triſtiori nitent: extimas verò partes rubiginoſas & inamœna fuſcedine nigreſcentes tres luteolæ maculæ adornant, internis rubigine conſperſis duæ, primæ luteæ, deinde tres ex luteo pallentes maculæ adhærent. Si autem ſupinam faciem conſideres, alæ ſuperiores ex luteo in viridem langueſcunt, ſenis octoniſve maculis inſignes: internæ autem leviter herbidæ & virentes duabus quaſi lenticulis albis inficiuntur. Venter vultuſque totus ſubflavus, ex aurelia prodit albicante, fuſcis ſpinulis notata.

Sextæ alæ ſuperiores extrà nigreſcunt, per mediam partem limbo quodam obſoletius rubido currente, extremitates ipſarum panno, guttiſve niveis micant, obſcuris per ambitum crenulis aſperatæ; intus autem limbus ille puriorem atque ſaturiorem exprimit colorem, & juxta radicem cœruleæ videntur. Inferiores alæ alteram intus, alteram foris faciem oſtendunt, foris fuſcæ ſunt totæ, excepta ſpinoſa inſtita ſubrubente limbo perpuſillis nigris quatuor punctulis & opalis duobus polychrois ſimul poſitis notata, intus autem nihil tale monſtrant, ſed ex nigro purpureo vermiculato in Xerampelinum triſtius languentes deſinunt; corpus illi nigrum, oculi, antennæ, pedes concolores, fuſci.

Septima corpore tota picea, in ſingulis dorſi tamen inciſuris punctulos duos gerit albiſſimos; alas ex flavo rubeſcentes maculæ nigræ, candidæque albæ adornant. Verum munifica rerum parens natura extremam alarum oram potiſſimum decoravit, quæ nonnullis denticellis ſerratim æquo intervallo diſtantibus donatur, in quarum fimbria viginti clavi cœrulei filo nigro transfixi mirificum edunt ſplendorem.

Octavam veſte undulata & mixta peperit natura, ſed vegetis coloribus deſtitutam: conſtant enim alæ ex nigro, minio, flavo, & fuſco fatiſcente, magiſque vellere mollicula, quàm ornatu ſplendida videtur.

Nona maximam ferè partem cinerea conſpicitur.; ſi verò internam interiorum alarum faciem intuearis, vix aliquid Indici galli alas ſignantius exprimit: nam pennas remiges aliæ quaſi veſtitrices & ſquameæ tegunt; oculus coracinus eſt, cujuſmodi & tuberoſæ typhamque æmulantes antennæ.

Decimæ corpus piceum, ſcapulæ flava quadam lanugine, (uti & totum caput) veſtitæ, antennæ item flaveſcunt caput tenus, quod macula ex ſanguineo atrata triſtius occurrit, externam omnium alarum fimbriam circinatam plurimæ ovales margaritæ æquis diſtinctæ intervallis gratiorem reddunt, intus verò maculis nigerrimis, lentis effigiem imitantibus fœdantur. Verùm ſicut foris minus ſpecioſa, ita interior internarum alarum pars, albo virore nitens, guttulis verò argenteis ſuperinductis reſplendet, & quæ extra ovales margaritæ videbantur, intus argentum purum putum non mentiuntur.

Undecima ſpecioſam radiantium in cœrulo margaritarum inſtitam oſtentat, alæ ſuperiores ex flammeo flaveſcentes ignem referunt, ſex nigerrimis pannis infectæ: internarum radix anthracina, deinde flavo in igneum coruſcant: corpus fuſcis capillamentis hirſutum, quem colorem cornicula cum pedibus imitantur.

Duodecima eximiæ eſt pulchritudinis, alæ leviter cruentæ & maculis nigris tinctæ, radiolis micant auratis filatim ad laciniæ uſque ambitum diſperſis. Hæc verò Xerampelina ſerratim deſinens intus aureis lineis lunatim ductis ornatur. Corpus ex nigro purpuraſcit, oculi aurei videntur, pedes & cornicula nigricant.

Decimæ tertiæ corpus & alæ nigredinem referunt, alis autem nigris & ambitu pinnatis primum capilli, deinde panni, ultimo clavi aurei medio atri inducuntur; oculi item exigui piceo in capite auro illiti; antennæ verò punctulis nigro candidis excreſcunt, & in tuberculum nigerrimum finiunt.

Decimæ quartæ culturæ lenociniis mirè arridet, corpus habet hirtum, ex albo nigricans, oculus niger pupilla albicante: circa oculum glabrum circulum videas ferè niveum, antennæ cum priore communes; extera majoris alæ facies ex flammeo aureis lineis productis dignoſcitur, quas nigri quatuor limbi dentatim ducti inficiunt, circa finem verò tres numuli argentei ferè tringulariter poſiti commendant. Interna autem facies pulcherrima videtur, variis auratis ſquamulis & clavis loricatim & imbricatim poſitis inſignis. Extremam alarum partem aurea quoque linea adornat. Pavonem nonnihil alis refert, ejuſque ritu corpus glorioſum & elegans, pedem autem & tibias aliquantum nigricantes (ne forma ſuperbiam aleret) obtinuit. Promuſcis helicam refert lineam, veluti in labyrinthos convoluta.

Decima quinta quoque proboſcidem habet capillarem, viminei inſtar viticelli, ſeſe torquentem. Eſt cinerea intus, foriſque dilutè cæſia videtur: alas habet ſpiniformes, veſpertilionum more crenatas, has extra fuſcæ aliquot lineæ inter ſecant, intus ſex clavi nigricantes multum commendant.

Decima ſexta alis ſuperioribus exterius obſcurius vireſcit, quas maculæ pannique albeſcentes flaventeſque aliquot adornant: interiores exactè rubidæ maculis decem ſcatent nigerrimis. Venter octo flavis ſquamis ſplendeſcit: dorſum ex rubro in flavum vergens caudæ hordeolum oſtendit quaſi venetum. Hirtas ſcapulas citrina lunula deorſum ducta commendat; oculos rubentes pupilla acutiores reddit argenteo.

PUNCTUM XVII.

De Papilionibus diurnis Mouſeti mediis.

Mouſet. l. c. p. 103. ad pag. 105. MEdiarum diurnarum tredecim ſpecies occurrunt.

Primæ oculi ſubflavi videntur, cornua obſoletè pulla, alæ reliquumque totum corpus ex pallido flaveſcunt, interiores alæ extrà una tantum macula ſaturiore lutea notantur; intus autem caducæ herbidæ fuſca quadam variola inficiuntur, dorſum ex cœrulo nigricat, venter ſubflavit. Ex chryſalide oritur auro illita.

Secunda minus grati coloris videtur: alæ interiores triſti in gruinum fatiſcunt cœrulo, & quaſi in plumbeum deſinunt; externas nigriores habet, fuſcis hic illic maculis notatas, tale item corpus videtur. Serratis alis ſummaque ora crenatis, & veluti aculeatis horridiuſcula volitat, & quaſi ſuæ gentis præfica nunquam, niſi funerali habitu triſtius incedit.

Tertiam depinximus rigidulam, erectis alis ſeſe veluti tollentem; eſt etiam ſpinoſis crenis, ſed exterior ala ex pallidiore flavo tribus pannis nigris maculatur; internæ verò proxima à radice pars furveſcit, media palleſcit ultima rectis, tranſverſiſque fibris cancellata ſubalbeſcit. Corpus fuſcum videtur, oculus picem refert, typhæ nigricant.

Quarta duplici modo diſtinguitur. Nam quando paſſis alis ſe librat, corpus nigrum oſtentat, atque fuſcas quatuor alas nigricante peniculo veluti liratas, & in rubiginoſum fulgentem deſinentes eidem affixas. Quum autem floribus inſidens alas attollit, prima ala luteola eleganti clypeo ornata conſpicitur, cujus centrum pallidum, umbo piceus, circulus exterior citrinus. Venter atque thorax, nec non totus vultus albicant; antennæ nigricantes in flavum divergunt.

Quinta intus foriſque ſui ſimilis videtur: caput alæque pallorem monſtrant, corpus liveſcit, veluti etiam antennæ; oculi ex flammeo rutilant, ſcapulæ pallenti quadam lanugine hiſpidæ.

Sexta dum adverſas alas expandit, arenoſum æmulatur ſplendentem, nigricantibus maculis modo Dracantii varium: corpus item, ſi dorſum videas, aquilinæ nigredinis videtur; venter nonnihil fuſcidior, oculus niger, albida, vel potius candidata pupilla clarus, antennæ coracinæ; alæ averſæ ingrati bætici coloris, & obſoletioris muſtellini.

Septimi generis crenulatæ alæ pyritem imitantur, æreis micantes venulis, & fimbria maculiſque nigris conſperſæ: corpus totum nigro colore ſplendeſcente, niſi quod antennas punctuli albi interſecant, & in picea fronte aureoli quodammodo oculi ſcintillant.

Octava ejuſmodi corpus obtinuit, ſed ex luteo rubeſcunt antennæ; alæ polymitæ conſpiciuntur, variis plicis, liris, fimbriis, limbiſque multicoloribus inſignes: ſurdi illi autem omnes colores atque hebetes videntur, vacui ſplendore omni & tono, ſolaque mixtione, poſitione & numero amœni; alicubi flammam fuliginoſam, alibi ingratum fuſcum, languentem rubidum præ ſeſe ferunt, rubinique ultima fimbria albis ſemicirculis incluſi nihil vividi ſpirant.

Nonæ alæ exteriores ſordidis luteolis maculis affectæ atque infectæ, ultima ferè parte clypeolo nigro (quem medium punctus ornat eburneus) ornantur. Internæ verò quatuor ejuſmodi geſtant clypeolos, ſed circulo inſuper flaveſcente auctos, quorum duo medii juſtæ magnitudinis, laterales puſilli admodum videntur. Corpus huic ex fuſco candicat, oculi prominentes nigricant. Si verò internam interioris alæ partem inſpicias, fuliginoſæ videntur, & è ſex pulcherrimis bracteolis affabrè collocatis elegantiam habent.

Decimæ caput intaminato floret candore; Lacteolas verò alas maculæ quædam fuſcæ & nigricantes ornant, dorſum lateraque ex flavo ſubrubentia novem decemve nigræ labes ſub inciſuris poſitæ decorant.

Undecima proportione & fermè colore formaque corporis niſum refert, aviculaum prædatricum. Alas habet ac reliquæ. Papiliones arctiores, caudam latam & quaſi plumoſam; internæ alæ non ut reliquum corpus aquilinæ, ſed ex luteo rubentes & ferè flammeæ, naſus illi aquilarum more aduncus, venter veluti inanis, antennæ validæ, magnæ, ejuſdem

cum

cum alis superioribus coloris, oculi satis exerti nigri, pupilla nivescente.

Duodecima forma eadem est, differt tantùm colore; corpus cinerem refert, cauda nigrescit, atque dorsum nonnihil argentum mentitur: productiores alæ fuscæ lebeculis nigris polluuntur; interiores, subluteæ, surdæ videntur. Miræ velocitatis sunt hæ ambæ papilionum species & pernicitate nisum provocant.

Decima tertia omnium velocissima ascapulis flavomuscidis aparet, alæ quidem lacteæ, in extremitatibus fuscis quinque sexve pennis notatæ, medium dorsum subflavescens macula ornat nigerrima, ex lateribus tubercula utrinque duo papposa prominent: uropygium nigra quadam lanugine circumscribitur, de volatu hirundinem non metuit, atque omnes revera alites superat.

Punctum XVIII.

De Papilionibus Moufeti, diurnis, minimis.

Moufet. l. c. pag. 105. & 106. HArum *decem* exhibet. *Primæ* alæ internæ, vegeto, nitidoque coccine saturatæ, suave rubent; exteriores vero luculentam purpuram ex rubro nigroque mixtam, & niveis quibusdam nervulis obductam repræsentant; reliquum corpus nigrescit, etiam racemosæ antennæ.

Secunda juxta alarum basin deargentata conspicitur, quæ deinceps ex cæruleo purpurascentes finiunt, superiores interius clavi duo albo nigri adnornant; corpus fuscis plenum punctulis, purpureolos pedes emittit utrinque tres, rostrum habet aduncum, è capite quatuor antennulæ, præter duas longas, erumpunt.

Tertiam si volantem videris, alas purpurei exoleti coloris in cæruleum vivaceum abeuntes esse dixeris, variis plicis donatas: intus autem anulis oculeis præditæ, cæsiæ magis videntur atque æruginosæ. Caput ex viridi cæruleum splendet; corpus fuscis albisque instititis ornatur, oculi nigerrimi, pupillæ albissimæ videntur.

Quarta lætiore aspectu prodit, alis oculatis, cyanum cœlestem atque incomparabilem spirantibus. Fecit illam Dædala rerum artifex] natura totam oculeam, adeò ut πανόπτην illum in Mythologo Arctoris filium, non pavonis caudæ insertum, sed in hujus alis habitantem haud ineptè fingeres: quas quidem non minori superbia adverso sole expandit, atque illa avis Junonia, quàm (præ cœlesti, quo excellit, colore) ferè in ruborem dat.

Quinta corpus gruinum, alæ superiores in caule albo virentes, medio luteæ ceritiæ, inferiores exortu atro virente sunt, reliquum albidæ: intus autem maculis in amœno virore pictis frequentiùs conspersæ: oculi nigricant, veluti & capita antennarum.

Sexta globosis scapulis atque gibbosis planis cernitur, quæ cinerem attramento mixtum imitantur, corpus incisuris plenum, subcinereum: alas item angustas, & gruini coloris extimas stillicidiis quibusdam sanguineis intensè rutilantes habet: pedes, capitulum, antennæ corpori concolores sunt.

Septimam ex siliquastro natam illi affinem dixeris; & præter molem corporis minorem & majorem nigredinem, primarumque alarum deargenturam vix discrepat.

Octavæ alæ omnes languidæ luteæ, vel potiùs pallescente flavo nitentes, punctulis quibusdam fuscis, & aliis annosam æruginem referentibus inficiuntur, ocelli huic nigerrimi, aliàs flavescit tota.

Nonæ alæ omnes conchis marinis ex albo fuscis pictæ videntur: extremitatibus circinatæ, & in medio albis quibusdam lineis crenulatim currentibus ornatæ.

Decima item conchatis & clavatis alis donata, ex albo & obscuro rubente variè miscetur, nobisque inenarrabilem magis Dei potentiam, quàm narrabiles suo nomine colores ostendit.

Punctum XIX.

De Papilione Bombycum.

BOmbycum Papilio, Bombylius quoque vocatur, ex eruca staminis serici textrici provenit. Meminit ejus & Aristoteles, si Aldrovando accedimus, cujus verbis historiam ejus ideò describere placet, quòd brevioribus clarè describi non possit. Ait ergo. Hujus generis papilionum generationem paulo aliter, quam apud nos nunc fit, describit Aristoteles his verbis. *Ex quodam magno Verme, qui cornua habet, & ab aliis differt: primum quidem cum is mutatus est, nascitur Eruca, deinde Bombylius atque ex eo Necydalus. Sex porro mensibus in has omnes formas mutatur.* Sic ille paulò aliter, ut dixi de Bombylii ortu tradens, quam nunc fieri videmus. Non enim nostræ Erucæ, sive Bombyces ex vermibus fiunt, sed ex ovis [Bombyliorum. Notandumque præterea ibi textum Philosophi à quopiam esse corruptum, ac inversum, & debere legi, nascitur Eruca, dein Necydalus, atque ex hoc Bombylius, quanquam mendosam illam lectionem secutus sit Plinius: nisi & apud hunc quoque corruptè omnia

Aristot. H. A. l. 5. c. 19. Aldrov. Hist. Insect. l. 2. c. 3.

omnia legi dicamus, quod certiſſimè affirmare auſim. Textus corruptus habet ſic. Eſt & alia Bombycum (de Bombycibus Veſpar. aut ſylveſtrium Apum generis erat locutus) origo è grandiore vermiculo, gemina prætendens ſui generis cornua. Hi Erucæ ſunt. Fit deinde quod vocatur Bombylius, ex eo Necydalus, ex hoc in 6. menſibus Bombyx. Ego verò lego ſic. Eſt & *alia bombycum origo* è grandiore vermiculo gemina prætendens ſui generis cornua: hinc eruca fit, quæ & Bombyx appellatur, ex eo *Necydalus*, ex hoc bombylius. Omnia 6. menſibus. Locus Ariſtotelis colligitur facilè ex ipſiuſmet præcedentibus in eo capite verbis, quæ nos ante citavimus, ubi nimirum diſertiſſimis verbis ſcribit, ex Eruca fieri Chryſalidem, & ex hac Papilionem. Idem ex Plinio diximus, idem Theophraſtus tradit, binis in locis, nimirum in quinto de cauſis Plantar. & in ſecundo de hiſtoria earundem, in quo poſtremo loco mutari ſcribit *generationes quaſdam per plura animalia*, ut cum ex Eruca fit Chryſalis, ex Cryſalide Papilio: ſed Theodorus perperam ibi habet, cum ex tinea Eruca, tum ex ea Papilio gignitur. Nam Theophraſtus Tineæ non meminit, ſed Chryſalidem ait naſci ex Eruca. Jam verò νεκύδαλον idem eſſe, quod χρύσαλις, ipſum nomen indicat, cum velut mortuum, vel potius ſopitum ſonet, unde Gaza rectè invalidam tranſtulit, talem eſſe Chryſalidem præterquam, quod vulgò notum eſt, ipſemet ibidem Philoſophus atteſtatur, cujus dictionis vim cum non aſſequeretur Jac. Dalechamp. in fœtidiſſimum errorem impegit, & ſuo ſeipſum gladio jugulat. Nam cum prius locum Ariſtotelis eodem planè, quo ego reſtituiſſet ſenſu, imò iiſdem penè verbis, in ſubſequenti Plinii capite, mutata prorſus ſententia, quamdiu inquit filum ducit Eruca, & latebras illas ſibi ædificat. Bombylius Erucæ nomine relicto, nuncupatur non à ſono, quem *bombyzationem* Feſtus vocat, ſed à *bombycio* id eſt vellere, quod orditur, unde bombycina veſtis nomen habet. Poſt quadrageſimum diem, quam Eruca ſe abdidit, & in bombylium mutata eſt, ſubnaſcens Papilio, nimirum cornutus vermis, & 4. alis pennatus, tum ſuccum exhaurit, qui mollitiem velleri præbet, tum exeſo folliculo, ut exitum ſibi quærat, velleris extrinſecus incumbentis filum proſcindit ac diſſecat, ut ejus tractum, qui tota carminare nititur, ſequi non poſſit, ſed diſcerpatur, ac divellatur. Papiliones νεκυδάλους, Ariſtotelis vocat ut equidem cenſeo ἀλλαθομένους, νεκύων, veluti redivivos, morte liberatos, hac vita reſtitutos, commutata forma, vel νεκυωθάτους id eſt, νεωτάτους καὶ προσφατωθάτους ἐξαλλομένους ultimos, recentiſſimos, noviſſime proſilientes. Sic ille. In quibus *hoc præterea notandum*, quod Bombycium vellus, & veſtis bombycina, non dicuntur à bombylio, ſed à Bombyce. Bombyx enim eſt Eruca, quæ texit, non Bombylius, ut patet ex Plinio, cujus caput 23. lib. 11. de Bombyce Coa inſcribitur, & in fine capitis de bombycinis veſtibus loquens, Aſſyria inquit Bombyce adhuc fœminis cedimus. Sed cum in hujus capitis mentionem inciderimus, in eo quoque nodus explicandus eſt, locus inquam alius emendandus, non tamen eo modo quo reſtituit eundem Dalechamp. Plinii verba ſunt. Bombycas & in Co Inſula naſci tradunt, cupreſſi, terebinthi, fraxini, quercus flerem imbribus decuſſum terræ halitu animante. Fieri autem primo papiliones parvos, nudoſque mox frigorum impatientia villis, inhoneſcere, & adverſum hyemem tunicas ſibi inſtaurare denſas, pedum aſperitate radentes foliorum lanuginem in vellera. Legit Dalechamp. Fieri autem primo Vermes parvos, deinde Erucas nudas, mox frigore, &c. Ego lego ſic. Fieri primo Erucas nudas mox frigore. Erucæ enim prius vermes non ſunt. Ut modo ad Bombyliorum noſtrorum generationem revertamur, ea plane quo dixi modo ſe habet, nimirum ex Eruca jam folliculo incluſo ſit Chryſalis, ex qua Papilio, qui folliculum terebrat.

Summæ equidem imbecillitatis, & breviſſimæ vitæ Papiliones iſti ſunt, ut qui ex folliculo erumpentes, haud ita multo poſt Venerem ineuntes diebus tribus coëunt, quo peracto maſculus moritur, fœmina verò, ordine iterato ova parit innumera rotunda, minuta, ſemini hyoſcyami non diſſimilia, aut herbæ peti ſive Nicocianæ ſubſtrato ſibi panniculo, vel albo, vel rubro, deinde emoritur: tunc panniculus cum ovis ſuſcipitur, & ubi non poſſit hyemis pertingere frigus, reponitur.

Scribit Ariſtoteles eſſe *quoddam Papilonum genus*, quod durum quiddam ſimile cartamo, id eſt, cnici ſemini producit, ſed intus fluidum. Docti conſiderent, nunquid exacte hoc noſtris bombyliis competat. Ego id neque negare, neque certo affirmare auſim. Modus enim ille generandi aliis Papilionibus etiam eſt communis, & Ariſtoteles in eodem poſt capite de Bombylio agit. Rurſus cum Bombylii Erucam inquiat ex magno, & cornuto verme oriri, cumque noſtræ Erucæ naſcantur ex ovis, aliquando credidi Ariſtotelem utrumque generationis modum ſcripto mandaſſe, prout à diverſis audiverat. Videtur enim ex mera aliorum relatione iſthæc ſcripſiſſe. Quamobrem ſi ex utraque relatione unam, eamque veram conficias, rejecto ſcilicet cornuto illo verme, & in

& in ejus loco ſuppoſito, duo illo ſimili cartamo bombyliis applicari poterit. Nolim enim cum Dalechampio cornu: cum illum vermiculum inter cornutos noſtros Papiliones: nam ſic ſemeſtri ſpatio varia formarum ſucceſſio, non complebitur, ut voluit Ariſtoteles, repetit Plinius, quanquam confirmat experientia 2. menſibus omnia abſolvi. Semini autem Cnici ſemen Papilionum horum ſimulare potuit, non quia æquè magna ſint, ſed quia intus utrumque eſt humidum. Hactenus Aldrovandus.

Caput II.

De Anelytris bipennibus.

Articulus I.

De Muſcis in genere.

ANelytra quadripennia, bipennia, quæ binis, ut Plinius ſcribit, pinnis advolant, excipiunt; *Muſca*, *Tabanus*, *Culex & Ephemerum*. *Muſcæ* primum damus locum, quod in ejus laudibus diffundendis, ex veteribus Homerus & Lucianus; ex neotericis, Leo Baptiſta Albertus, Henricus Cunradinus, Andreas Dactius & Franciſcus Scribabanus, deſudarint.

Nomen. *Nomen*, à muſculo accepit. Nam detractus alis, caput nervoſum, corpus molle, cauda tendinoſa apparet. Hinc *Muſculæ* apud Boëtium nomen. Græcis μυῖα à μύω dicitur. *De Caninarum* nominibus inferius dicemus.

Deſcriptio. Ariſtot. H. A. l. 4. c. 7. Plin. H. N. l. 11. c. 48. Bipenne eſſe inſectum & in anteriori parte promiſcidem ſeu aculeum gerere; apud Ariſtotelem etiam habemus. Senos pedes habere ſcripſit Plinius, ex iisque primas longiores ut oculos quos duros & hebetes habet, detergere valeat. Variis depingi cancellatim quaſi coloribus, pavonis inſtar, per microſcopium apud celebrem illum mechanicum *Drebellium* Londini obſervavimus. Reliqua; quæ huc ſpectant, in *Muſcæ domeſticæ* deſcriptione, ex Luciano adjicemus.

Locus. Merc. var. lect. l. 3. c. 14. Pli. H. N. l. 21. c. 14. Pli. H. N. l. 34. c. ult. Humidis & æſtuoſis locis gaudent. Tam numeroſæ in Apulia, ut proverbio locum dederint. Tot & in Hiſpania olim, ut earum venatores conducerentur. Apud pyramides in Ægypto tam frequentes, ut aër volantium murmure concutiatur. Cauſam in ſepulchrorum copiam, facile conjicias. Aſtracanæ denique ad mare Caſpium, examina illarum oberrare, ut vix tolerari poſſint, navigationibus Anglorum debemus. Levibus & politis non diu inſident. In Cretæ monte Carina novem M. paſſuum ambitu non reperiuntur. Fodinas, propter noxios halitus fugiunt. Romæ in Herculis in foro boario ædem non ingrediebantur: nec in Papho per fores Veneris aliqua, ſi Appolonio fides. Pratum Bremenſibus ab Emma donatum, nullas ferre, Cranzius prodidit, nullas & quandam Venetiis domum ingredi, quod Cardano debemus. Cauſam fruſtrà vel in ſublimitatem conjicias, cum tota urbs in lacunis ſedeat; vel in parietum marmora, cum & in politiſſimis armis, & ſplendentibus templis, muſcerdæ inveniantur; vel in amuleta, quæ nimis dubia ſunt. Vidit ad arcendas muſcas conflatam lamellam Scaliger, ad quam in feneſtra vix depoſitam muſca advolans, alvum exoneravit. Card. Subtil. lib. 10. p. 609. Scal. Exe. 246. ſ. 4.

Victus. Omnibus fere eduliis inſidiantur: ſed inprimis, lacti, cadaveribus, melli, (mel Atticum ob thymum, & Carinæ montis excipio) & ſphondylio. Plinius ideò balſami melle adulterati certiſſimum ſignum ponit, ſi à muſcis infeſtetur. Varro earum proprium *ligurire* dixit. Lycophron ideò δάπλας vocavit.

Generatio. Triplex videtur eſſe Muſcarum generatio. *Una* è Coitu, qui in æſtivum tempus, hyemem clementiorem, vento meridionali ſeſe vibrante, accedit. Coëunt quædam diu, aliæ non item. Mas poſtquam inſcendit, membrum fœminæ, intra ſuos meatus receptum, materia & vi prolifica adimplet. Viſæ in agro Heydelbergenſi mixtæ cujuſdam naturæ, à Pennio. Viciſſim enim conſcendebant, ſed talium & Lucianus meminit. Poſt coitum excluduntur vermiculi, qui in muſcas abeunt. Albi hi, oculos ad latera prominentes habentes, quorum ſimilitudine ſtaphylomatis ſpecies quædam μυιοκέφαλος vocatur. *Altera* ex putrefactione. Nam plurimæ ex fimo oriuntur, in quo inchoatæ latent, & ex quo perfectæ exeunt: nec non aliis ſordibus æſtivo imprimis tempore. Meminit utriusque & Ariſtot. *Muſcarum*, inquit; *ortus fit in fimo, quem agricolæ ſeorſum à ſtramentis ſeparavere. Quare ii qui in hoc opere ſunt, contendunt ſecernere reliquum ſtercoris, quod ſyncerum non eſt: ibique ajunt fimum confici. Vermiculorum autem principia exigua: primum enim, in his quoque rubor ſubit: atque ex immobilibus proficiunt ad motum tanquam enaſcendo hærentes. Deinde vermiculus evadit immobilis. Tum demum motus, rurſus movere ſeſe ceſſat: atque ex ea muſca perficitur: moveturque flatus ſolisve ſuperventu.* Videtur tamen ex aliorum obſervatione loqui. Nulli qui per coitum generantur vermiculi: nec qui ex putredine tot metamorphoſes ſubeunt. Creſcunt primò ad juſtam magnitudinem, mox quaſi in Nympham mutati, immobiles jacent; Ariſt. H. A. l. 6. cap. 19. ſ. 226. ed. Scal.

rupta tandem ſtato die nympha, egrediuntur. Scalig. non tam ex putrefactione, quam principiis quibuſdam immutatis, ex gummi nempe quodam liquido oriri ſcribit; vel fortè ex alia aliqua materia à Natura in hunc finem concocta. *Tertium* generationis modum Knivetus Anglus detexit, *Corruptum erucæ corpus*, (verba ſunt Mouf.) *vel parum contuſum in aureliam imperfectam convertitur, tunc ex ea, non papilio, ſed tria oblonga ova nigricantia ejiciuntur, ex quibus muſcæ vulgares, vel aliæ iis ſimiles oriuntur.* Quandoque aurelia ipſa corrupta, nec papilio, nec ova, ſed vermiculi albi, per foramen (quandoque unus, nonnunquam plures) egrediuntur, ex quibus poſtea muſcæ valdè exiles. Ex guttis ſudoris de laborantium digitis decidentibus in Dariena regione prognatas, vidit Petrus Martyr. Rivello verò rebus Britannicis præfecto, ex ſanguineo imbre procreatæ ſunt.

Martyr. Dec.3.l.9.

Sympathia & Antipathia.

Videntur cum rhododaphne amicitiam colore, quod ad eam etiam inſcrobe defoſſam undiquaque convolent. Bellum cum araneis gerere notum. De crabronibus ſuperius diximus. Fortè cibi gratia ab iis capiuntur.

Ætas.

Ætas plæriſque breviſſima. Magnis & militaribus paulò longior. Pereunt oleo, quòd hoc anguſtiſſimos, quales ipſis, ſpirandi meatus, lentore ſuo intercipiat. Potes id & temperamento, quod frigidum, adſcribere. Excalefactæ, haud facilè contrariam mutationem perferunt. Frigidæ, celeriter refrigerantur, & moriuntur facile. Mortuæ vel ſuffocatæ, vel ſolis calore, vel cinere ſuperfuſo reviviſcunt, ideò quidam immortalem animam habere putarunt. Tu calori id adſcribe. Strangulatur vitalis in iis calor, cum exiles corpuſculi meatus, copioſior humor infarcit: ſublato per calorem externum iſto, ſuæ libertati reſtituitur. Obtruncatas capite, currere, ſalire, & plurimum reliqua corporis parte vivere, notum.

Galen. de Medic. ſimpl. l.2. c 20.

Ælian. H. A. l.2.c.29. Plin. H. N.lib.11. c. 36.

Volatus.

De *Volatu* ita Lucian. *Eſt illi volatus, non continuo pennarum remigio, ut veſpertilionibus: neque ſaltu ut locuſtis: neque cum ſtridore, ut veſpis, & crabronibus: verum flexilis, ad quamcunque aëris partem ſe moveat. Adde, quod non volet quiete & cum ſilentio, ſed cum cantu & melodia: non item immite & ſæve, quemadmodum Culices & Muſcellæ: neque cum gravi frimitu Apum & Veſparum, horribilem oſtentans ſonum & minacem; ſed tanto volat his ſuavius muſca, quanto ſunt tuba & cymbalis tibiæ dulciores.*

Et dum volant, & liberæ, & captæ, præciſis etiam alis ſonant: ſed hæ, alio quam illæ modo: aliquando, exeunte in ore ſpiritu, ut Albertus loquitur, non ſonant. Percutitur cadens inter alas earum aër: meatque etiam non volantibus incluſus intus ſpiritus. Major in volatu ſonus, quòd major aëris attracti copia ad ſeptum tranſverſum validius alliditur. Vix audiuntur quietæ, quòd tum ſe nec contrahunt, nec atolunt. Non trahitur ſic intus ſpiritus, cujus agitationi ſonus ipſe adſcribendus eſt.

Ariſtot. H. A. l.4. c.9.

Ingenium.

Ingenium detegunt, audacia, impudentia, & indocilitas. Nulli rei non inſident: nihil non conſpurcant; redeunt etiam millies abactæ. Indociles eſſe, ſed minus hirundinibus quod capitæ horreant, hæ ſua natura hominem oderint, apud Plutar. cui ſuffragatur experientia, habemus. Araneos inſidiantes obſervant illorumque caſſus evitare conantur. Elephantem adortæ, in pertuſa rimis pelle, ſi conſtringatur, intereunt. Plura in Leone Baptiſta, Alberto & Luciano vide. Dolorificos inferunt morſus, corporique diu affixæ hærent. Unde Homerus ſagittarum ictibus comparavit. Acriores illi, ſi aliquid de ſerpentibus vel venenatis guſtavere. Candidis illapſæ veſtibus ita eas conſpurcant, ut difficulter eluas. Carnes, emiſſa ab alvo vermium illuvie, fœdare ſolent. Imminente tempeſtate validius mordent: ſeu quod frigidiore reddito aëre, calor naturalis appetitum excitet: ſeu quòd exhauſtas in circumfluum aërem, unà cum vapore humidi ſubſtantifici, quod paucum habent, portiunculas, qua patet via reſarcire moliantur. Tum etiam ex ſupremo aëre ad infimum deſcendunt: & in aromatibus maxime apparent.

Pli. H.N. l.29.c.6.

Ælian. H. A. l.9.c. 15.

Fuga muſcarum.

Multa contra inſultus earum traduntur. Quidam cœpæ fruſtulo carnibus affixo arcent. Alii lupi caput intra domum ſuſpendunt: ex ſalicaria ſeu lyſimachia fumum excitant: foliorum minoris ſambuci, vel cucurbitæ decocto, vel helleboro albo cum lacte trito, loca conſpergunt. Sunt qui ſuccum origani cum lacte & ſuillo felle & malo granatorum contuſo, aqua diluunt, & ſolo ſuperfundunt: viſi, qui myrti aut hujuſmodi plantarum faſciculos ſuſpendebant, inque iis noctu congregatas, in ſaccum conjiciebant. Jumenta ab earum injuriis præſervare creduntur, laurus cum nigro veratro in lacte trita; nepetæ odor & folior. ejus decoctum: Unguentum ex baccis lauri cum oleo paratum: frutices rhododaphnes, ſit uſi in ſcrobem conjiciantur, convolare in eos undiquaque volumina creduntur.

Pl. H.N. l.24.c.8. & 25.c.8.

Beret. vet. Med. l.2.

Uſus.

Habent in *Medicina* uſum. Illinuntur à quibuſdam cum radice lepathorum vitiliginibus. Impari numero, ab aliis, furunculis, medio digito, applicantur. *Capita* folio ficulneo aſperata alopeciæ conferunt: cui, ſecundum alios, cinis cum nucum cinere contritus, prodeſt. Sunt qui melle, ſunt & qui lacte ſubigi volunt. Ad pilorum rari-

raritatem, vide ex iisdem & aliis remedium. In Epilepsia rufas & in potu exhibitas commendat Plinius *M. Servil. Nonian.* addit idem, *princeps civitatis, non pridem in metu lippitudinis, priusquam ipse eam nominaret, aliusve ei prædiceret, duabus literis Græcis P. & A. chartam inscriptam, circumligatam lino, subnectebat collo. Mutianus ter Consul, eadem observatione, viventem muscam, in linteolo albo his remediis carere ipsos lippitudine prædicantes.* Galenus ad chymosin, cum ovi luteo tritas commendat. Ad pilos palpebras pungentes, Dionysius Milesius. Plinius ad easdem gignendas mascarum simique murini cinerem, æquis portionibus permiscet additis quibusdam aliis. Aqua earundem per balneum destillata, oculos à maculis & pterygiis liberari, si vesperi laventur, capillos, si eadem sæpius madefiant, in immensum crescere; duabus guttis, surditatem tolli, Judæus quidam apud Gesnerum retulit. Vas autumno sepeliendum, & materia sub hyemem destillanda est. *Audivi quendam*, inquit Gesner. *solitum dare, tres vel quatuor muscas intra corpus, atque alvum inde optimè solutam. Rac. florum genistæ g. 5. ponantur in vase terreo, cum butyro alternatim strato, quibus vas impleatur, ac optime clausum in fimo equino, solem versus per annum sepeliatur: post annum, muscas invenies, ad unguenti formam redactas, quæ omnem dolorem, in quacunque corporis parte sedant.* Cedunt & quibusdam animalibus in *cibum*. Araneæ iis insidiantur, hirundines vescuntur. A Chamæleonibus, mutacillis, anate muscaria, zygænis capiuntur & vorantur. Arrident & piscibus truttis inprimis. adhibentur & inter supplicia. Apud Persas, qui legibus obtrectasset, diebus viginti in Archivo vinctus, perseverabat, & melle ac lacte delibutus, nudus, muscis exponebatur. Exercuisse & Deum per eas sua judicia; Historiæ tradunt. Megarenses è sedibus pepulere. Juliani apostatæ exercitum afflixere: in Caroli Galorum Reg. Anno. M.CC.LXV. magnum damnum morsu intulere. In Oriente tanta ex mortuis & putrescentibus exorta Anno. M.CCC.XLVIII. pestis, ut vix decimus hominum superesset. Circa medium Augustum in Brombiensis templi fastigio ingens examen quotannis considere solere, Brigthmannus author est.

Plin. H. N. l. 33. cap. 16. — *Galen. de comp. Medicam. secund. loca l. 4. c. 25.* — *Mouf. de Inf. l. 1. c. 12.* — Usus in cibo. — *Suidas in Epicure.* — *Marin. Sic. l. 2. de Hispaniæ Regibus.*

Genera Muscarum plurima occurrunt, quæ sigillatim in sequentibus ponemus. Differunt, *magnitudine*, *partibus*, *colore*, *loco*, *&c.* *Magnitudine*, sunt *magnæ*, *quas* στρατιώτας *militares*, Lucianus dicit, alii *Canes*, sonitu asperrimæ, volatu velocissimæ, vitæ longissimæ, tota enim hyeme perdurant. Sunt *mediæ*, sunt *minimæ*. *Partibus.* Aliæ capite sunt magno, parvo aliæ: ventre quædam crasso, exili, brevi procero. Sunt pilosæ, glabræ, antennas in fronte gerentes, plurimæ non. In Cyrene habentur latifrontes veluti mustelæ, aliæ viperis similes. *Loco* sunt *Domesticæ*, *Sylvestres*, quarum oleum in magno precio fuisse memorat Cardan. Macedocinæ in fluvio Astræo, *Hippuri* dicto, quæ simul ac hominis manu continguntur, alis evanescentibus colorem perdunt. Moluccanæ, Sumatrenses, Americanæ. *Colore.* Nam virides & pictas, Vespam majores, quæque subterraneos sibi nidos forment. Hispaniola insula alit. *Albas*, aculeis acutissimis, Casparus Balbii in itinere suo vidit. Insigni albedine notabilis & illa, quæ Toleti, in macello publico, sola per integrum annum comparere solet. Sunt & cinereæ, cæruleæ, luteæ. Huc pertinent *Caninæ* quæ canes, *Boariæ*, quæ boves, *Equinæ* quæ equos infestant, *Napelli* & *Vinaceorum*. *Illis* à napello, qui in Alpibus Rheticis, mense Junio & Julio floret, nomen impositum est. Concolores ferme eidem sunt, communibus majores; alis capitibusque ex lucido viridique vel cæsio virente, quasi Cicindelæ, vel Cantharides, ut Pena & Lobelius describunt. Guainerius Antidotum ex eis confecit ad multa utilem, quem apud Aldrovandum vide. De *Musca vinaceor.* ita Aldrovandus Ælian. Ephemera inquit, animalia unum diem vivunt: ex fæce vini acescente originem trahunt, aperto dolio, ut luce suscepta sunt, vita excedunt. Aristoteles verò Culices (κώνωπες) scribit nasci ex vermiculis, qui fece aceti gignuntur. Quo loco Gaza pro κώνωπες reddidit Culices vinarii, sed quam bene dicetur in Culice. Nascitur quidem in ipsis vinaceis Muscar. quoddam exiguum genus, *Moscinos* vulgus vocat; Sed hi meo judicio, neque culices illi Aristotelis fuerint. non enim ex aceti fæce gignuntur, argumento, quòd vindemiæ tempore tantum appareant cum nova vina fiunt: neque *Ephemera Æliani*, etiam esse puto: nam plurimos quotidie propè dolia extinctos reperire esset, quod alioqui non fit. *Moscini* autem nostri animalcula sunt admodum exigua, corpore crassiusculo, coloris ex cinereo fusci, brevi: capite rotundo, brevissimis antennis, brevibus etiam pedibus quæ ferè omnia in contrario in culicibus modo habentur. Hæ namque antennas habent longas, corpus procerum, pedes longos. Mosnini vini valdè sunt appetentes, adeò ut in eo sese submergant, unde bibaculor. adagium cupientium Moscinorum more mori, h. e. in vino, ut in extinguibilem suam sitim sedent. *Vinulas* eos vocat Scaliger.

Differentiæ. — *Athen. H. A. l. 15. c. 2.* — *Rhodig. Antiq. lect. l. 17. cap. 11.* — *Aldrov. Hist. Inf. l. 3. c. 2.*

ARTI-

ARTICULUS II.

De Muſcis in ſpecie.

PUNCTUM I.

De Muſcis Aldrovandi primæ tabulæ.

Aldrov. de Inſ. l. 2. c. 1. MUſcarum varias differentias Aldrovandus & Moufetus nobis propoſuère hic in claſſes certas digeſtas, in tribus tabellis ille. Prima 25. ſpecies continet.

Prima Megalocephale haud ineptè vocari poterit. Capite enim eſt pro corporis portione ſatis magno, cùm interim vulgaribus vix major ſit. In fronte candicat, oculi rubent, alvus prope pectus ſublutea eſt cætera fuſca, alæ ex luteo & nigro variegatæ.

Secundam ad Boariarum genus reducendam judico: longa eſt duos ferè digitos, lata tranſverſum pollicem, colore per totum corpus luteo, capite triangulari, in medio luteo & hirſuto, oculis colore caſtaneis & figuræ ovalis. Pectore lato, eminente, gibboſo, utrinque ad latera depreſſo. Ventre longo, anguſto, annuloſo, deorſum inflexo, in extremitate acuto, colore luteſcente ac lucido, in fine nigricante. Alæ ſubluteæ totum corpus longitudine æquant, quas, dum quieſcit, ſimul conjungit, & ſupra ſupernas partes ita extendit, ut fere totas obtegant. Pedes flaveſcunt, in extremo ſerrati, vel denticulati & bifidi; prona parte ex luteo ad fuſcum colorem accedere videtur.

Tertia muſcis vulgaribus majoribus paulò major, utpote ex Boariar. genere, corpore eſt craſſo & rotundo, coloris nigri ſaturati, lucidi & ſplendentis. In capite maculæ ſunt aureæ duæ, oblongæ & obliquæ C. literæ conſimiles. Alæ quà pectori hærent, eleganter admodum luteſcunt. Pedes aterrimi, ſed minimè ſplendidi. *Quarta* propter cinereum ſeu leucophæum colorem Caninis poterit accenſeri. Vulgaribus aliquantò minor eſt, figura corporis eleganti & vivida, colore cinereo, ſed alæ ad luteum vergunt. Caput rotundum, venter oblongus & hirſutus, pedes ruffeſcunt.

Quinta forma item corporis eſt admodum venuſta, caput rotundum habens & rubeſcens, lineolis duabus candidis inſignitum. Pectus, quod leucophæum eſt, duabus maculis nigricantibus perornatur. Alæ cinereæ nigris maculis eleganter variegantur. Venter oblongus, & rotundus in extremo, ceu in aciculam deſinens. Partem ſupinam lineæ duæ albicantes tranſverſim ſecant. Prona pars cinerea eſt; Pectus pronum cæruleum.

Sexta pectore eſt æneo, valdeque ſplendenti, ventre rotundo, colore viridi, ſed 3. lineis tranſverſalibus nigricantibus diſtincto. Prona tota vireſcit.

Septima majori muſcæ compar eſt, capite in medio coloris argentei, antennis brevibus pectore leucophæo, alvo ſupina ſubrubra, quæ tamen ſi Soli obverſetur, colorem etiam quendam lucidum cinereum præ ſe ferre videtur. Prona tota ſimiliter ſubrubra eſt, & toto ferè corpore hirta.

Octava noviſſime deſcriptæ valdè cognata eſt & ſimilis. Capite ſimiliter albicat, corniculaque eadem in fronte gerit, & toto corpore piloſa eſt. Colore tamen quodammodo differt. Pectus enim & alvus ex cinereo ad cœruleum vergunt, & ſi ſoli obvertatur, ſubrubri quid in ejus alvo conſpicitur. Eſt præterea aliquanto minor.

Nona à vulgarium muſcarum generibus ob alvi gracilitatem degenerare videtur, & ad Culices accedere. Caput ei rotundum, pectus nigricans, dein color cernitur luteus, qui lineis duabus nigris invicem inſtar crucis interſecantibus inſignitur, cæterò nigra eſt.

Decima tota lutea eſt. Alas, cùm quieſcit, ſupra alvum conjungit & explicat. Pectore eſt latiuſculo, ventre anguſto & gracili. Alas habet valde ſubtiles, & punctulis innumeris variegatas. Caput ſubtus albicat ſuprà luteſcit, & è medio duo brevia exilia cornicula erumpunt.

Undecima contractior & brevior eſt, pectore cinereo obſcurè ventre nigro, ſed ad cœruleum quodammodo tendente, tota hirſuta.

Duodecima valdè puſilla, capite rufeſcente, pectore ſubalbo, multis tamen nigris punctis eleganter variegato; alvo ſimiliter ſubalba, aut cinerea dilutè, quàm lineæ multæ nigricantes tranſverſim ſecant, altera tantum per longitudinem excurrente.

Decima tertia in arborum truncis, pyri verò & pomi potiſſimum inſidere deprehenditur. Color toto corpore æneus, aut viridis, ſed admodum obſcurus. Venter autem ſupinus ſoli oppoſitus cinereo, lucido nigroque variegatur, pronus obſcurè vireſcit. Pectus ſupinum lineis quibuſdam rectis exornatur.

Decima quarta ad majores muſcas ferè accedit, pectus ei obſcurè luteſcit; alvus admodum exilis eſt, anguſta, & in extremo acuta, ex luteo & nigro eleganter variegata. Lineæ namq; quaternæ nigræ eam cingunt, quarum duas priores linea alia quædam intermedia conjungit, & fere unit: ſed reliquis punctula quædam nigra ſubſternuntur. Alæ

læ corporis longitudinem æquant.

Decima quinta vulgaris magnitudine eſt, alvo graciliori, colore luteo obſcuro, capite rotundo, in medio eleganter rubro, oculis nigris, pectore lato, prominente, & utrinque ad latera depreſſo: ventre exili & gracili, & deorſum reflexo. Alæ & pedes dilutius, quàm reliquum corpus luteſcunt.

Decima ſexta vulgares aliquantò excedit: pectore ſupino nigro, ſed pilis quibuſdam luteſcentibus inſignito. Alvus depreſſa eſt, & verſus pectus duas habet maculas luteas, cæterò penitus nigricant, præterquam extremo, quod obſcure albicat. In alis, quà pectori connectuntur, macula luteſcens utrinque conſpicitur.

Decima ſeptima ex Caninar. majorum numero cinerea eſt, ſed junctis quibuſdam nigris depingitur.

Decima octava tota viridis, ac maximè ſplendidi coloris, pedibus ac capite nigricat.

Decima nona illis videtur accenſenda, quæ carnes æſtivis temporibus defœdant. Figura enim omninò eſt eadem, colore tamen magis fuſco, lucido, & ad cœruleum obſcurum tendente: toto præterea corpore hirſuto, aliſque circa exortum flaveſcentibus.

Vigeſima vulgarium magnitudine eſt, corpore tamen obeſiori. Pectus admodum obſcurè luteſcit. Alæ maculis duabus velut tribuſcis pinguntur. Eædem in exortu flaveſcunt. Alvus tota ex cœruleo nigricat, & admodum plana eſt.

Vigeſima prima corpore eſt rubro, oculis colore caſtaneo, pectore piloſo, alvo nigra, ſed tribus lineis ſubluteis tranſverſis inſignita.

Vigeſima ſecunda ex Caninar. majorum numero, ſed aliquantò minor, pectus habet atrum, & in eo lineas ſubalbas per longitudinem ductas, alvum cineream, ac admodum lucidam, maculis multis partim nigris, partim rubeſcentibus reſperſam. Pediculi ſunt anterrimi.

Vigeſima tertia alis eſt colore argenteo ad aurum tendentibus. In ore aculeum gerit. Caput majuſculum & pectus obſcurè lutea ſunt. Alvum planè luteam linea longa in duas partes ſupine diſſecat. Fucum fermè exprimit maginitudine. Sicut inſuper.

Vigeſima quarta, quæ ob varietatem colorum valde ſpecioſa eſt, caput habet album, oculos amplos ſpadiceos, thoracem nigrum, ſed lineis 2. ſubalbis rectis exornatum. Alvus oblongiuſcula eſt nigra, aliiſque coloribus conſpicua. Quà enim pectori jungitur, maculas 4. luteas habet, 2. utrinque intercurentes lineæ nigræ diſtinguunt. Cætera albo, nigro, luteoque elegantiſſime variat. Prona pars penitus flaveſcit, præterquam in extremo, ubi nigricat.

Vigeſima quinta vulgaribus muſcis magnitudine æqualis pectus habet nigrum, lineis aliquot ſubalbis variegatum, alvum colore æris politiſſimi & ſplendidi.

PUNCTUM II.

De Muſcis Aldrovandinis tabulæ ſecundæ.

TOtidem ſpecies & 2. tabella habet. *Primo & ſecundo* loco quæ poſitæ, invicem fere ſimiles ſunt, quanquam prior caudam ſurſum, altera deorſum flectat. Utraque anteriori parte muſcas communes ad amuſſim repræſentant, capitis ſcilicet & pectoris figura. Dorſo ſunt eminenti, elatoque ac giboſo piloſoque. Alæ longæ, anguſtæ, ad caudam propemodum extremam exporrectæ. Alvus nigra, anguſtaque in 8. diſterminata annulos, tandem ita acuitur & reflectitur, ut Scorpionis caudam efformare videatur. Pedes oblongi ſcabri, in extremo veluti in minutulos digitulos diviſi.

Tertia exigua admodum alas habet argenteas, lineolis nigris ternis tranſverſim ſectas, alvo breviores, quæ initio craſſior eſt, ſed poſteà magis magiſque attenuata paulatim in mucronem deſinit. Quidquid alvi ultra alas protenditur, id totum nigerrimum eſt. Petioli colore ſunt ferrugineo diluto ad luteum vergente. In ventre aut ejus apice nulla obſervare licet ſegmenta, quæ annullos vocat Albertus. Caput & dorſum nonnihil rufeſcunt ſuperne. In dorſo extremo, ubi alvo jungitur appendicem parvam quandam habet albicantem.

Quarta oblonga eſt & gracilis, capite pro corporis portione magno fuſco, fuſco item thorace, qui gibboſus eſt. Alvus exilis in medio rubra, cæterò nigricat. Pedes atri, quorum poſteriores longiſſimi ſunt.

In *Quinta*, quæ tota cinerea eſt, nihil præterea notatu dignum.

Sexta culiciformis eſt, caput & dorſum fuſca ſunt. Caput culicis exiguum, ſed nulla fiſtula. Alæ longæ & anguſtæ, ad extremam alvum exporrectæ, aut etiam ulterius, ex fuſco ſplendidæ. Alvus annuloſa, anguſta, oblonga; dorſum ſupinum, luteum, nigris maculis varium.

Septima in media fronte inter ocellos nigros punctulum aliquanto prominet jujubæ. Proboſcide armatur inſigni. Corpus totum; pedes & alæ colore ſunt ferrugineo. Membrorum conſtitutionem icon exactè oſtendit.

Octava ex minimarum genere eſt tota nigricans. Alæ in ipſo exortu, nigræ, cætera argenteo ſplendent.

Nona pariter ex minimis eſt, colore viridi pereleganti conſpicua, qui, ſi Soli obverſetur, velut aureus apparet. Alvus anguſta brevis, & in extremo nonnihil acuminata. Alæ ultra anum protenſæ. Ejuſdem generis, imò minor eſt.

Decima, & ipſa pariter viridis alvo exiliore, magiſque acuminata.

Alvum quoque acuminatam, ſed non adeo, habet.

Undecima, colore nigro eſt, ſed maculis albis in capite, dorſo & media alvo varians. Alæ argenteæ purpureum quid, ſi Soli obverſantur, oſtentant.

Duodecima à minimis illis viridibus nihil differt, niſi quod ano eſt rotundiore, craſſioreque.

Decima tertia ad majores accedit, tota atra, præterquam in alvo (quæ compacta & craſſa eſt ubi tribus, quatuorve lineolis ſeu circulis cinereis tranſverſim ſecatur. Alæ amplæ, & duplo fermè toto corpore longiores, in extremo albicant, cætera aterrimæ.

Decima quarta vulgaris muſcæ ſpeciem refert, ſed thorax & alvus ex cinereo virideſcunt. Alæ & pedes flaveſcunt.

Decima quinta Fucum & Veſpam refert, illum corporis craſſitie, hanc colore potiſſimum alvi. Hæc enim lutea eſt, lineis quatuor tranſverſis nigris inſignita, per quarum medium linea aliàs ejuſdem coloris rectà percurrit. Pectus pariter ſubluteum, & maculis item duabus nigris utrinque decoratur. Caput in medio luteſcens linea quædam nigra tranſit. Oculi ſunt fuſci, antennæ admodum exiguæ, pedes lutei in extremitatibus quodammodo nigri.

Decima ſexta ex caninis majoribus eſt; Oculos rubros, magnos, prominentes linea alba interſtinguit. Pectus cinereum eſt, ſed tribus lineis rectis, albis diſtinctum. Alvus quadrangulis fuſcis, albiſque invicem alternatim ſubeuntibus varia, latrunculorum luſum repræſentat. Ipſa tota in prona parte ex cinereo ad fuſcum tendit.

Decima ſeptima exigua eſt & nigra, muſca vulgaris fortè nondum adulta.

Decima octava apem quodammodo refert. Alvum luteam & piloſam linea quædam nigra ſupernè à pectore ad extremitatem protracta rectà percurrit. Pectore eſt nigro, capite albo, oculis fuſcis extuberantibus. E media fronte cornicula brevia, nigra & apicibus rotundis inſignita emittit. Alas ſubluteas & ſplendidas habet. Anus niger eſt & hirſutus, cætera luteſcunt præter pedes, qui nigricant, præterquam in extremo, ubi albicant.

Decima nona toto corporis habitu vulgares refert, ſed magnitudine inter majores & minores ambigit.

Vigeſima eadem magnitudine eſt, tota ferè atra. Alæ maculis fuſcis colorantur.

Neque ab his diſcrepat magnitudine.

Vigeſima prima hirſuta, pectore nigro, alvo rufa, ſed ſupinè nigris notis ad podicem uſque nigrum item continuatis variegatur. Alæ fuſco maculantur.

Vigeſima ſecunda majoribus congener, tota penitus cœrulea eſt.

Vigeſima tertia vulgaris domeſtica eſt, nulli non nota.

Vigeſima quarta coloris eſt ſpadicei auri adinſtar rutilantis.

Viſimam quintam, quæ ultima eſt in hac ſerie, totam penitus auream alæ argenteæ cohoneſtant.

PUNCTUM III.

De Muſcis Aldrovandi tertia tabula.

IN tertia tabella viginti duæ exhibentur.

Priori loco quæ depingitur, corpore eſt exili, capite, alvo, antennis proceris, pectore nigro, alvo rubente.

Hac aliquanto majores ſunt *duæ ſubſequentes* pulchræ admodum & valdè ſimiles. Prior capite & thorace, pedibuſque eſt cœruleis, corniculis oblongis, alis luteis, alvoque inter rubrum & luteum ambigente.

Quæ poſt has in eadem ſerie *quartum* & *quintum* locum obtinent, veſpæ quodammodo ſpeciem præ ſe ferunt, quanquam minores ſint, antennis pariter inſtructæ, capite & pectore fuſcis, alvo & alis luteſcentibus, his intenſius, illis obſcurius.

Sexta corniculis adeò brevibus, ut carere eis videatur. Corpus totum annulis aureis, & nigris alternis variegatur. Alæ auro & argento miſtis reſplendent.

Septima ex iis, quas Tavanellos vulgus vocat, longa proboſcide, breviſſimis corniculis prædita, thorace obſcurius, alvo dilucidius luteſcente, alis argenteis.

Octava ex majorum numero eſt tota penitus viridi colore obſoleto veſtitur, ſed caput rubet, alæ albent.

Nona eadem videretur, niſi multò gracilior & minor eſſet.

Decimam quoque ex muſcarum genere judicavi. In ore promuſcidem habet valde longam & bifidam. Capite eſt rufo & hirſuto, antennis exiguis, corpore toto plano & depreſſo, colore aterrimo & ſplendido inſtar holoſcerici: alis longiuſculis, quæ in parte externa nigreſcunt, in interna argentum referunt. Totum corpus ſupinum admodum hirſutum & piloſum eſt, in medio nigricans, ad latera albicans, pedibus eſt flaveſcentibus hirſutis. Alæ tametſi

tametsi flavescant, si soli obversentur, argento splendent.

Musciforme insectum, quod *undecimo loco* exhibetur, libuit appellare, quod proboscide, capitis & pectoris comformatione omninò muscam referat. Caput nigrum est, thorax item niger: viridis in dorso macula longa: alvus valde longa, deorsum inflexa & acuminata, ferruginea & maculis atris supinè per longitudinem ductis. Crura item sunt ferruginea.

Duodecimo ordine depictum Insectum musciforme quoque dici potest, capite crasso ferrugineo, pectore & alvo oblongis, angustis, colore viridi; alis albis, nigris fibris intercurrentibus, pedibus subflavis.

Tertium & *decimum* Insectum alvo pariter est admodum procera, colore modò nigro, modò croceo lutescente distincta, tenui & in extremo obtusa. Alæ latiusculæ sunt argenteæ, breves. Per tergus luteum fusca linea deorsum tendit. Caput nigrum, cervix lutea, antennæ perbreves, perbreves item pedes, qui cinerei sunt.

Jam verò *decima quarta* in hoc ordine elegans musca est, alas habens plane argenteas, caput nigrum, nigras item & subtilissimas antennas, oculos flavos, cætera viridia, præterquam in suprema alvo, ubi elegantissimo miniaceo colore insignis est.

Decima quinta exigua est, at longis proportione alis, iisque fuscis. Tota ipsa candicat. Caput rotundum est, exiguum, alvus hirta.

Decima sexta muscula est omnium minima, tota aterrima, alis albis longissimis pro corporis exilitate.

Decima septima alis pariter longis & totam cooperientibus prædita est, corpore fusco & nigro, superius vario, pedes habet posteriores valdè longos, longas item antennas, easque nodosas & flexiles.

Decima octava tota est coloris fusci, corpore exili, brevissimis antennis.

Decima nona alis & alvo coloris aurei splendidissimi, longiuscula, pectore fusca. In capite puncta habet duo lutea, antennas nigras in extremo obtusas.

Vigesima capite est nigro, antennis brevissimis nigris, alis argenteis, cætera ex cœruleo viridis.

Quæ *penultimo loco* picta est, similis est ei, quæ in secunda tabula depicta est sexto ordine, sed crassior & elegantior, nigra & luteis annulis: alis item proceris ex luteo ad castaneum vergentibus, capite nigro rotundo, unionem nigrum æmulante, antennis brevibus, quà capiti inseruntur, admodum tenuibus, in extremo crassis & obtusis: pedibus longis, subflavis.

Postrema ex Tavanellorum vulgò dictorum genere est, sed insolenti aspectu, quo ranam, bufonemve quodammodo æmulatur. Corpore est procero, crassoque, coloribus nigro & flavo variegato, oculis nigris, amplis, & obtuso rictu ranam, bufonemve (ut dixi) exprimente. Antennis caret. Pedes sunt brevissimi. Alæ longitudine alvum excedunt & latitudine; color iis aterrimus.

PUNCTUM IV.

De Muscis Moufeti aquaticis.

MOufeto duplices sunt muscæ, *Aquaticæ* nempe & *Terrestres*, quarum illæ *Phryganides*, *Macedonicæ*, *Tigurinæ*, *Æschnæ*, *Luteæ*, *Fuscæ* & *Tipulæ*. ἕλιαι Græcis seu lacustres nomen tale, quod rebus aquis innatantibus vescantur, & super aquas potissimum degant, sortitæ sunt. *Moufet. Theatri Insect. p. 69.*

Phryganides, inquit Moufetus ex Phryganio vermiculo (quem Angli Cados Worme appellant) in aquis degente, & mensè Aug. ad superficiem aquarum ascendente exit, quaternis alis, colore fusco, corpore oblongo, 2. antennas breves habens, caudam verò bifurcatam, vel duas setas è cauda exeuntes. Varia hujus muscæ est forma, quia Phryganiorum ipsorum tanta varietas.

Apud Macéd. circa fluvium Astræum, qui inter Berocam & Thessaliam medius fluit, volitat muscarum genus, quæ non ubique reperiuntur, nec ad aliarum muscarium similitudinem quicquàm accedunt, nec Apum Vesparumve, aut crabrònum faciem gerunt, harum tamen cujusque aliquid referunt: nàm magnitudine crabrones, colòre vespas, bombitatione apes, audacia reliquas muscas repræsentant; ἱππέρους indigenæ vocant. Equiseles Latini; per summas aquas volitantes piscibus in escam cedunt.

Musca aquatilis æstiva major frequens circa Tigurum conspicitur mense majo (vulgò tes glafft vocant) quam à generoso nominatum accepimus & à Tigurinis describi optamus.

Æschnæ muscæ sunt aquaticæ, colore cinereo, alis quatuor, sex pedibus juxta caudam, multos quasi exiguòs pilos lanuginosos habentes.

Musca aquatilis lutea ex fusco lutescit; alas habet longas, in scapulis semper inter volandum erectas. Oculi illi magni prominentes, cauda longa articulata, cujus in extremitate duo pili longi exeunt; juxta flumina & paludes semper versatur, rarius alibi, præsertim à pluviis.

Fusca alia est quatuor alis longis, longisque cruribus corpore articulato; duas longas antennas in fronte gerit, parvum ca-

caput, oculos prominentes & nigricantes. Alæ fuſcæ, ſed dilutæ magis, quàm reliquum corpus. In ſylvis juxta paludes & ſtagnantes aquas ferè ſemper reperitur.

Denique inter rariores muſcas illam *Cardani* referam, à ſemetipſo deſcriptam his verbis: Animal, inquit, habeo ſcarabæo ſimile, quod non fœtet, molle, celerrimum omnium, quæ noverim, annuloſorum: colore eſt fulvo obſcuro, non nigro; 6. pedibus, duabus alis perbrevibus atque tenuibus, quæ caudam minimè tegunt, caudam habet ejuſdem cum capite figuræ & formæ: ut bicipitem eſſe putares. Nam ut ſupina capitis parte os habet: duoque ibi cornicula ſub mento brevia: Sic duo item alia in prona: toto animali longiora, totidem quoque habet in cauda, ſed his duobus, quæ in capite longiſſima ſunt, breviora, ex his tamen ſuperiora inferioribus longiora ſunt & craſſiora. Quam ſanè beſtiolam non vulgarem utinam cum Cardano vidiſſem, ut deſcriptioni huic iconem adjeciſſem.

Et tantum de Muſcis Aquatio. Moufet. Ego quadripennes ad Zygænam potius vel Papiliones referrem.

PUNCTUM V.

De Muſcis Moufeti terreſtribus Ζωοφάγοις.

Moufet. pag. 58. 59. TErreſtres muſcæ, ad quas & minutiſſimæ illæ, quæ celerrimè currunt, & in novellis fœniculi foliis ſubinde reperiuntur, ſunt vel ἀλληλοφάγοι, vel ἑτεροφάγοι. *Illæ* magnæ ſunt μακρόκνημοι, & muſcis potiſſimum veſcuntur. *Hæ* aut ſunt ζωοφάγοι, eæque *Carnivoræ*, *caninæ*, *Equiſugæ*, δαμαληφάγοι *bucularum oſores*, *oviſugæ*, ὀφιοβόροι *ſerpentivoræ*, σκατοφάγοι *merdivaræ*, βομβυλοφάγοι, *bombylivoræ*, vel ἀζωοφάγοι. *Carnivora* muſca eſt fere omnium, ſi corpus reſpicias, maxima, capite rubente, corpore punctulis ex fuſco albicantibus variegato: ventre craſſo, cœruleo, pellucido, alis duabus nigris, hirta pilis, carnes avide appetit. Solitaria plerumque volat, rarius multæ ſimul conſpiciuntur, niſi forte in carnario atque macello: ubi lanii laniſtas agunt, muſcario muſcas continuò cædentes aut abigentes, ne illarum vermibus (Hippoc. εὐλὰς vocat) obſonia ſcatentia pervileſcant. Proditum memoriæ eſt (Cælio Rhodig. narrante) apud Toletum in publico macello unam muſcam albedine nivea notabilem per integrum annum comparuiſſe. Quam hujus generis fuiſſe non dubito affirmare, quum in macello tamdiu fuerit conſpecta.

Κυνομυῖα, Muſca canum, Anglus à dogge Flye, Germ. Hundsfliege / Hundsmücken / Polonicæ Pſia mucha, ex Iſid. Euthym. & Philon. ſententia Muſca eſt ſylveſtris, catulorum auribus infeſta, quam etſi frequenter excutiant, importunè tamen revolat, ac diutius ubi inhæſerit, eroſione carnis ulcus excitat. De hac Homerus Iliad. φ. τίπτ' αὖ κυνόμυια θεοὺς ἔριδι ξυνελαύνεις; Athenus: item eleganti cuidam ſcorto ob ſingularem impudentiam, mordacitatem atque moleſtiam, κυνομυίας nomen additum libro quarto memorat. Eſt enim κυνομυία (utor. Philonis verbis) ἔντομον λίαν δηκτικὸν ἀναιδὲς & ἐπίβουλον. Videtur mihi in ſacris literis (nempe Exod. 8. Pſalm. 77. & 104.) inſectorum nocentium generale hoc eſſe nomen, ut ex Chaldaica paraphraſi apparet. Quod ſpeciatim aliquid ſignificet, nulli generi muſcarum magis conveniet, quàm nigris illis grandioribus latioribus compreſſioribus vulgaribus, quæ impudenter involant jumentis, & non tantum ichorem, ut reliquæ, ſed ex alto ſanguinem maximo cum dolore eliciunt atque exſugunt. Carent proboſcide, verùm illius loco geminos dentes, ut veſpæ habent, quos altè infigunt cuti, potiſſimum verò pendulas canum aures infeſtant apud Germanos (aſſerente Camerario) atque ſæpe excoriant. Has nobilis quidam Anglus in Italia ſe vidiſſe dixit, alis exceptis Ricino per omnia ſimiles: quem ita compreſſis alis repræſentant, ut utrumque doctiſſimus ille Barbarus confundat Niphus illi ut ſummam velocitatem, ita rotunditatem corporis aſſignat.

Oviſuga ad κυνομυίαν proxime accedit, dum volat, horrendum quid ſtudet & Aſilo gravius & tardius volat. Duæ ſunt ejus ſpecies, ſolùm magnitudine diſtant, major ſylvicola, minor verò ſepicola.

Ἱπποβόσκοι, German. Roßmucken / ſunt muſcæ magnitudine vulgarium, corpore compreſſo, duro, plano ac tenaci adeò ſubſtantia, ut inter digitos vix rumpi poſſint, nigricant magis quàm vulgares, nunquam rectà provolant, ſed lateratim, uti dicam, & quaſi per ſaltus, nec diu continuare volatum poſſunt, neque longè. Equos præcipuè apud Anglos vexant, eos circa aures, nares, teſtes & emunctoria perpetim lancinantes, quorum ſudore juxta cutem ad radices pilorum diffluente vivunt. Angli iis à ſide flyn vel à horſe flye nomina impoſuerunt, ut & Græci πλευροπετῆτας vocant. Quidam è Græcis κυνοραιστὰς appellant, ac etiam in calidioribus regionibus eaſdem canibus quoque moleſtiam afferre maximam affirmant. Crotonis ſpeciem alatem ac volatilem dicunt, ſed hanc plane aliam ſpeciem eſſe arbitror, ac ſolis equis infenſam.

De

De Bucularìis ſeu δαμαληφάγοις in œſtro agemus.

His proximè accedit alia muſca, bobus & jumentis interdiu ſole fervido infeſta, quam Pennius *curvi caudam* ſeu σκολιούρον jure appellat. Semper enim cruribus aut ventri jumenti inſidens, caudam verſus ipſam recurvam tenet & ſpiculum exertum, quò ad percutiendum cauda ſit paratior. Hanc Angli à Whame and à Burrell flye proprie vocant, nec niſi in Anglia facile invenitur. Muſca hæc api ferè ſimilis forma & colore, ſed corpore eſt craſſiore. Non adhæret, nec ſanguinem ſugit, ſed ſolummodo, ſtimulo in cauda pungit, atque ut equos affligat, per longiſſima itinera ipſos volando perſequitur. Equi natura hanc muſcam timent, & ad ejus ſolum contactum quaſi horrent, cauda pedibuſque & labiis tam cruentum hoſtem abigere ſæpe conantes. Sunt, qui putant, hanc muſcam non aculeo pungere, ſed ſtercora pilis equi affigere cauda, unde poſteà moleſtiſſimæ lendes gignuntur; Sed hoc experientia dixerit; nam ratio in re tàm minimè probanda ſilet & obmuteſcit.

Ὀφιοβόρος in Dryini præſertim ſerpentis ſquamis latibula habere dicitur Ætio, quæ tandem ipſos ſerpentes exanimes reddit, hæc pennis æreis donata χαλκὴ μυῖα vocata ab Heſych. ὅτι χαλκίζει τῇ χροιᾷ, cum cantharis veſcitur, & morſu colorem ſerpentibus ingentem parit, deinde ſitim in ex plebilem & mortem. Horum poſtæ cadaveribus ſi poſtea hominem momorderint, lethale infligunt vulnus & inſanabile.

Merdivoræ muſcæ plurimæ ſunt, alia eſt Creophago ſimilis, ſed major, oculis obſcurè rubentibus, ſcapulis atratis, in quibus circulus oblongus pauxillum albicans, dorſum nigrum ex lineis transverſim ductis ornatum. Alæ argenteæ, corpore longiores, circa ſtercus humanum plurimum verſantur, aliàs perrarò.

Eſt & muſca *viridis* toto corpore, ſplendore nimio quaſi lanterna Punica pellucens, capite fuſco, alis argenteis, in ſylvis frequens, circa ſtercora ferè verſatur vulgaribus muſcis magnitudine æqualis. An ſit Giacucul Sylvatici ignoro.

Aliam κοπροφάγον deprehendimus, muſca viridi minorem, corpore fuſco; capite rubro ſaturato, linea medium quaſi caput ſecante.

Aliam item vidimus corpore hirſuto, ſubflavo, oculis nigris prominentibus ſcapulis & dorſo nigro pulcherrimè maculatis, cauda ſublutea.

Alia item eſt, cui ſcapulæ dilutum rubent, ad croceum colorem parum accedentes. Duas habet antennas cæteris longiores, alas argenteas, totum corpus tegentes, caput nigrum, quadratum & exiguum; in ſtercore potiſſimum equino frequens aſſidet.

Denique in ſterquiliniis (unde eas gigni probabile eſt) muſcæ quædam croceæ apparent, corpore reliquis magis oblongo ac gibboſo.

Muſcam item raram, nec ubique obviam, murum ex aggeſto fimo & materia putreſcente factum depaſcentem vidi, omninò nigram, ſi abſque alis quatuor argenteis fuiſſet. In ſcapulis etiam quatuor puncta alba, in reliquo corpore octo, id eſt, utrinque quatuor. Oculi albi, frons candido veluti aſteriſco notata, ex qua duæ antennæ nigræ & longæ emergant; habet item in ſupremo quoque femore album punctulum aſperſum. Hanc muſcam etiamnum in pyxide mortuam & conditam varietatis cauſa cuſtodio.

Bombylophagus muſca eſt montana, magna, nigerrima, corpore hirſuto, oculis oblongis, magnis, capite ſpadiceo, prædæ cauſa acrem cum Bombylio pugnam init, & volatu ſuperans dorſum agilis conſcendit, eique tenaciter inhærens tàm acriter mordet, ut hoſtem præcipitem in terram mittat, & melle qualicunque abſorpto victrix abeat. In ſummis Cartmeli montibus ſe hanc pugnam, donec acies ſtaret, conſpexiſſe memorat in ſchedis Pennius, ſed fortuna muſcis favente Bombylios vita fuiſſe ejectos narrat.

PUNCTUM VI.

De Muſcis Moufeti terreſtribus.

ἀζωοφάγοις.

Ἀζωοφάγοι rebus ab animalium natura diverſis victum quæritant, ſuntque *Humiſugæ* & *Herbivoræ*, quas itidem Moufeti verbis deſcribere placet. *Moufetus Theatri Inſect. p. 74.*

Humiſuga corpore eſt fuſcò, in capite juxta os albicante macula reſplendens. Venter & pedes nigri: ſecus alarum exortum macula utrinque album gerit, dorſum griſeum. In ſcapulis ſecundum longitudinem quatuor lineas obſcurius albicantes obtinet, alas argenteas, & (ſi in aquam poſitæ fuerint) noctilucas. In ſemitis & talparum tumulis recens egeſtis invenitur, amat etiam humum pedibus complanatam & lævigatam, unde ab Anglis vocatur Thegraypath flye: floribus raro inſidet, eâ præſertim tempeſtate, quando talpæ terram evertunt cujus ſe humore ſuſtentant.

Herbivorarum variæ ſunt ſpecies, quarum tres apibus ferè ſimiles, Luciano στρατιῶτιδες dictæ, id eſt, militares. Sunt enim aliis muſcis grandiores, animoſiores, magiſ-

gisque athleticæ, aspectu pulcherrimæ, alis argenteis duabus perinsignes.

Harum *maxima* & *primaria* caput nigricans habet, dorsum medium inter duas lineas transversas veluti decussatum, extrema cauda nigra. Aliàs corpore est luteo.

Secunda non multum dissimilis, capite nigricante, scapulas quatuor lineæ flavæ, & tres nigræ secundum longitudinem ductæ ornant, reliquum corpus eodem ferè modo & iisdem coloribus est distinctum.

Tertia atque minimæ harum scapulæ flavent hirsutæ, caput rubet, reliquum corpus quatuor lineis nigris totidemque flavis per transversum actis distinguitur. Omnium corpora splendent, ac quasi inania translucent. In hortis versantur, & floribus assidentes succum eliciunt.

Lucianus militares muscas ita describit: Nascuntur, inquit, & maximæ quædam muscæ, quas militares multi appellant, nonnulli verò canes, sonitu asperrimæ & volatu velocissimæ. Hæ & longissimæ vitæ sunt, & totâ hyeme incibatæ perdurant: contractæ præsertim & connexæ tectis & culminibus. In quibus & illud est admiratione dignissimum, quod utrumque & fœminarum & marium faciunt, ut Mercurii & Veneris filius, qui mista natura fuit & duplici forma. His fortè συγγενὴς est alia musca apiaria dicta, cum splendore nigra, bipennis, cerilega, collectos florum succos posterioribus pedibus affigens apum more. Autumno apparet, rarissimè aliis temporibus. An hæc Aristotelis Sirenis? Sanè alarum tantum numero dissentit, quoniam illam τετράπτερον fecit, hæc verò duas tantum alas à natura consecuta est.

Harum aliæ sunt στρατιόπτεροι, aliæ ἱρινόπτεροι, aliæ χελιδόνιαι.

Strutiopterôn tres species vidimus. *Prima* tenera est & mollis, sepes, binis alis, alvo oblongâ, à capite paulò supra oculos duas veluti struthiorum pennas præmittens, ceu cornua lanuginosâ mollitie ne ipsis quidem plumis cedentia: scapulis utitur gibbosis, reliquo corpore albo, nigris suis alis longiore.

Secunda est ejusdem generis colore albicante, capite fusco, aliàs parum differt.

Tertia est omninò similis, sed antennas adeò molles & plumosas non habet, cauda albicat, corpore oblongo, quatuor albis lineis transversis insignitur, pedes, longiusculi, albo nigroque colore distincti: dum gradus confert, caudam paulatim elevat, atque alas binas translucidas veluti jactabunda diverberat. Hæ tres species verno tempore cumprimis apparent in hortis sepibus atque umbrosis locis, post atque ante pluvias frequentes.

Eripnopteros tota alba est musca, vel potius argentea, exigua & ubique plumosa, adeò, ut, dum foliis insidet, nisi penitus intuearis, plumam diceres: alæ illi quasi dissectæ, separatis pennis avium ferè modo disjunctæ. Ab Edmundo Kniveto depictam accepit Pennius, deinde in sepibus & ligustrinis topariis sæpius vidit.

Musca, χελιδὼν dicta, volatu post se omnes relinquit, lateribus, caudâ, capite fusca & pilosa, oculos nigros habet propendulos; rostrum vel potius nasum mucronatum, è cujus apice antennæ duæ erumpunt; scapulæ summæ, ut & dorsum, nigræ: alæ duæ argenteæ, quarum partes anteriores pedum nigredini respondent. Quandoque in uno loco residet, veluti immobilis, verùm ubi propè accesseris, incredibili celeritate oculos fallit, & nehirundini quidem celeritatis palmam (unde dicta Hirundo) unquam concedit.

Quam à Clusio Pennius accepit, nigra erat, alis duabus argenteis instructa, oculis albis conspicua. In dorso septem maculæ luteæ cum nigro in medio puncto erant.

PUNCTUM VII.

De Muscis Moufeti seticaudis.

PRæter has Muscarum species observavit adhuc Moufetus, *seticaudas* seu *pilicaudas* τριχίμυς & *Raras*. Illarum aliæ *unam*, aliæ *duas*, aliæ *tres quatuorvè* setas habent. *Moufet. theatri insect. p. 63.*

Henothrix sive *Uniseta* (sunt verba Moufeti) est musca caudata, toto corpore nigra (medio dorso ventreque rubescente excepto) alis duabus argenteis prædita, scapulis crassis, antennulis duabus nigellis facta, pillum unicum longum è cauda emittens. Hanc depictam ad Pennium idem Joachimus transmisit, affirmans eam non nisi Ameo præstantiori insidere, reliquas herbas non attingere.

Διπλότριχες sunt muscæ duas in cauda setas pilosve habentes, quarum aliæ sunt corpore fastigiato, aliæ tuberoso. Prioris generis duas vidimus alis quatuor argenteis sine maculis, capitibus & scapulis nigricantibus, reliquo corpore fusco, nigris lineis transversis variato. Utrique longæ & exiles antennæ, similesque in cauda pili duo, sed paulò longiores, corpore tuberoso.

Bipiles quinque habemus. *Prima* Henothrici per omnia ferè similis, nisi quod huic plus quàm media corporis pars flavescit, duos in cauda pilos prælongos, quo-

quorum unus extenſus canis leporarii currentis caudam refert, alter intus convolutus lineam ſpiralem.

Secunda muſcarum longarum ſpecies eſt, quatuor habens alas argenteas, pedes longos mediocriter flaveſcentes, totum corpus nigrum, ſcapulas craſſas, antennas duas longas & tenues, ventrem verſus caudam protuberantem, è qua duæ breves ſetulæ ſurſum verſæ erumpunt; In ſepibus degit.

Tertiam Carolus Cluſius Vienna miſit: corpore ex fuſco nigricante, alis duabus largis ex argento cæruleis donatam, corpore præditam acuminato, ex quo duæ ſeræ (ut Pennius notavit) vel plumæ potius excreſcunt perdicei coloris, maculis nigris fuſciſque mixtim ornatæ.

Quarta globoſo eſt corpore, quod unciam longitudine æquat, caput, ſcapulæ ac pectus nigerrima, antennæ breves; pectori craſſo ſex pedes affixi nigerrimi, quorum priores omnium breviſſimi, poſteriores longiſſimi. Inter volandum pedes ſimul conjunctos pendulos dimittit, alæ quatuor obſcuræ, argentei coloris, oculi nigri ſplendentes, caudæ extremitas nigra, unde duæ ſetulæ pauxillæ longitudinis ſe monſtrant: à ſcapulis ad mediam uſque caudam colore eſt ferè ſubcroceo, cauda tenui quaſi filo longo ſcapulis conjungitur. Velociter currit quaſi per ſaltus, in terra nidificat, muſcis & erucis parvis famem extinguit.

Quinta longè hac minor eſt, figura eadem, ſed alas verè argenteas monſtrat, totumque corpus ad caudam uſque fuſcam rubeſcit.

Tripilium muſcarum quinque duntaxat obſervavimus.

Prima oblongo eſt corpore & nigro, cujus medium valdè ex nigro rubet: antennas habet duas, etiam nigras, alas argenteas, quarum ſupremam oram macula nigriuſcula adornat. Crura rubent, cauda tres crines longos emittit, velociter volat.

Altera ſimilis, ſed minor, toto corpore nigra, priore multò longior, tenuior atque exilior; alæ item argenteæ, antennæ priori ſimiles, ac cauda tres longos pilos protrudens, volatus celeritudine à prima longè ſuperatur.

Eſt & muſca *tripilis* toto corpore albicans, niſi quod alæ quatuor maculis nigris diſtinctæ videantur, quarum exteriores majores, interiores verò breviores, has, dum quieſcit, ſemper erectas tenet. Sex habet pedes, quatuor minores corpori affixos, duos anteriores majores, nigros, è collo ferè oriundos; inter duos oculos nigros prominentes globoſos duæ antennæ nigræ atque breves exeunt. Corpus gracile, teres, longum tranſverſum digitum: in cauda tres viſuntur ſetæ corpus longitudine æquantes, quas volando in veri trianguli modum expandit. Majo & Junio menſibus ante & poſt pluvias potiſſimum apparet; circa fluvios paucis comitibus ſtipata convolat, quibuſcum in itinere ſæpè colludit. Anterioribus pedibus utitur quandoque ad palpandum, ecquid in via impedimenti ſeſe objecerit, extendit enim illos corniculorum more. Talem anno 73. obſervavit Pennius.

Sequitur *quarta* mirabilis ſtructuræ, alas habet duas argenteas, totum corpus nigricat, os forcipatum & aquilinum, in fronte duo cornicula brevia erumpunt: quatuor illi tantum ſunt pedes, ſub pectore duo graciles & breves; paulò inferius reliqui robuſtiores. Ex oblonga cauda primum duo breviſſimi pili exeunt, atque ſub his tertius multò longior, in extremo tuberoſus oritur. Semel tantum ſe hanc muſcam circa Hinigham, olim Comitis Oxonienſis caſtrum, vidiſſe memorat Pennius.

Ultima toto corpore & cauda nigra eſt. Corpus habet oblongum, alas duas corpore nonnihil breviores, pedes ex croceo flaveſcentes, caudam longitudine reliquum corpus æquantem, niſi ſemel in Cantio circa Greenhive viſa perhibetur à Pennio.

Quadripilis muſca corpore Tripilem primam repræſentat, ſed magis verſus caudam protuberat; pedes item nigri, ut antennæ, alæ item proceræ, quarum externæ internis triplo majores circa medium nigrâ maculâ diſtinctæ. Quatuor è cauda pilos emittit.

De *raris* muſcarum ſpeciebus, quarum quædam ad Papilionum cenſum ſpectant, ita idem.

Prima eſt muſca papilioni minori æmula, alis quatuor argenteis, nigricantibus maculis corpus argenteæ lineæ tranſverſim ornant, cauda rubens ex fuſco, caput nigrum, ſcapulæ ejuſdem cum cauda coloris, antennæ tenues, nigræ, breves, pedes exigui, nigri; in ſepibus verſatur præcipuè tempore matutino.

Secunda parum à prima diverſa eſt, niſi quod unà cum corpore antennis, pedibuſque & cruribus fuſca ſit.

Tertia eſt item τετράπτερος. Sunt autem longiores illi alæ, maculis nigris diſtinctæ caput majuſculum, nigrum, punctulis luteis pauculis notatum, antennæ tenues, duæ, nigræ, pedes ſex ſubalbicantes, pectori craſſiuſculo affixi: ſcapulæ luteſcentibus ex albo maculis variegatæ; dorſum quinque lineæ tranſverſim ornant luteæ, ac punctulus unicus inter duas lineas conſpicitur colore ſubluteo; in cauda quinque vertebræ rubent, cujus extremitas bifurcata eſt.

Quar-

Quarta eſt non valdè diſſimilis, ſed alas habet argenteas, ſine maculis antennas nigras longiores. Corpus ſeptem lineis transverſis albicantibus inſignitur.

Vidimus & *duas* muſcas *ſcorpiuros*.

Prima ſimiles habet præcedenti alas argenteas, ſed paulò minores, & in extremitate ipſarum tribus tranſverſis lineis nigris ſignatas, caput nigrum, pectus (ut & ſcapulæ pedeſque) albicat: reliquum corpus nigrum, cauda quinque quaſi juncturas habet, quarum tres dilutè rubent, duæ nigricant; extrema cauda bifurca, furcæ autem nigræ, & ſcorpionum modo ſurſum curvatæ.

Secunda ferè ſimilis, ſed extremitas caudæ craſſior, furcæ obtuſæ, caput luteum, oblongum os, alæ ſingulæ ſex maculis nigris ornatæ.

Eſt & alia muſca *quadripennis* corpore vireſcente, alis quatuor corpore longioribus, è liquido quaſi argento factis, quarum nervi vireſcunt; antennæ huic tenues & nigræ, oculi aurei (unde jure Chryſopis dicitur) volatus languidus, odor teterrimus, quem, ut blattæ, cùm vita amittit. Hortorum hoſpes vivit ſambuco inſidens. An ex Eruca oriatur, papilionum more, an verò ex vermibus arborum, equidem ignoro. Doctiſſimus ille atque humanitate clariſſimus Joachimus Camerarius primus illam Pennio oſtendit.

ARTICULUS III.

De Tabano.

Nomen. ETſi Iſidorus & Junius Tabanum cum Oeſtreo ſeu Aſilo, eundem faciant: ipſa tamen deſcriptio, diverſitatem inter eos oſtendit, Græci μύωπα, à ſtimulando fortè, nam μύωψ, calcar, quo equi ſtimulantur ſignificat, dixere. Apud Latinos tabe, quod corpore tabeat, id eſt gracilis ſit, nomen obtinuit.

Deſcriptio. Totum corpus oblongum eſt, in tres præcipuas partes diviſum, caput nempè ſcapulas & ventrem, quinque vel ſex inciſuris diſtinctum. Nigricat ex diluto albo totus. In ore proboſcis longa, toroſa. Sex non octo ut Ardoinus prodit, nigris pedibus inſtruitur: reliquis maximam κυνομυίαν refert. Cauda ei ſtimuligera nulla.

Plin. H. N. 11. c. 28.

Plin. H. N. l. 11. c. 33. Frequentes ſunt circa ſylvas & vias regias, ſepibus arboribuſque munitas. Ex ligno, Plinio teſte, proveniunt. Ex eodem naſci ſcripſit Ariſtoteles. Julio & Auguſto menſibus propter nimium æſtum ferociunt: homines tum, equos & ſerpentes affligunt. Equum in ſylva ad arborem alligatum, ſex horarum ſpacio à Tabanis occiſum, Mouſetus ab amico fide digniſſimo accepit. Quia longè videre nequeunt, jumenta per ſudoris odorem conſequuntur. Gerunt cum teterrimi fœtoris ſerpente, circa Helleſpontum bellum. Camelos etiam infeſtare, pinguedine piſcium abigi, prodidit Plinius.

Nicand. in Theriaca. *Plin. H. N. 31. c. 2.*

Differentiæ. Diverſa Tabanorum in India Occidentali genera eſſe, Oviedus obſervavit, ſed non deſcripſit. *Duo* apud Aldrovandum habemus. *Unum* eſt corpore minore, capite nigro, antennis breviſſimis, ut vix appareant, pectore & pedibus nigris, alis ſubluteis, circuliſque concoloribus qui alvum ambiunt. *Alterum* minus adhuc, capite nigro, duobus albis punctulis in vertice inſignito, pectore ex nigredine ad ſubcinericeum colorem tendente. Alvo & alis ſubcinereis.

Aldrov. de Inſect. 3. c. 4.

Proximè Tabano illa muſca accedit, quæ Σκολιέρος & *Curvicauda* Pennio. Api ferè eſt ſimilis, corpus duntaxat craſſius. Stimulo in cauda pungit, quam jumento inſidens, verſus ipſam recurvam tenet. Non facilè niſi in Anglia invenitur. Sunt qui ſtercora equi pilis affigere, ſic pungere credunt; quòd moleſtiſſimæ poſtea inde lendes naſcantur. *Mouſet. p. 62.*

Huc referri poteſt & illa apud Mouſetum *Tabanides muſca*, quæ capite & corpore vireſcit. *Scapulæ* ex virore ſplendent: *alas* habet duas extremis mediiſque partibus albicantes, reliquæ ex fuſco nigricant. Pennius ſemel Hanworthi talem obſervavit. *Mouſet. Inſ. 1. c. 11. p. 61.*

ARTICULUS IV.

De Aſilo ſeu Oeſtro.

Nomen. ASilus à Calepino & aliis cum Tabano confunditur. Perperam, ſuperius dictum. An à Silaro amne ad quem frequens, nomen ſumpſerit, dubium: ab aſſiliendo, vel quòd aſellos infeſtet, veriſimilius mihi eſt. Græcis eſt οἶστρος (Latinis Oeſtrus & Oeſtrum) ἀπὸ τοῦ οἰστρεῖν, inſanire, quòd armenta in furorem agat. Αἰόλον Euſtathius ex Homero vocat, vel quòd forma ſit ὑπόχαλκος; vel quod turbinis in modum moveatur. A feroci natura Oppianus ἄγριον dixit.

Deſcriptio. Eſt χλωροκεφαλὴς, & toto corpore ὑπόχαλκος, ſive ſubæratus, ſuperat Tabanum proboſcidis magnitudine; ab eodem verò bombi ſtridore vincitur. Geſtat anterius, durum, robuſtum, & benè compactum *aculeum*, quo boves tergore facilè pertundit. Euſtathius muſcæ per omnia ſimilem; ſed majorem facit. Alii locuſtæ ſimilem (perperam) colore varium, mobilem, ὑπόχαλκον ponunt. *Suidas.*

Natura. Circa ſtagna & fluvios verſantur, ad Silerum Lucaniæ amnem maximè. Elatioribus quibuſdam beſtiolis, quæ fluvios ſuper-

Arist. H. A. l. 5. c. 19. pernatent oriri, ex Aristotele habemus; quas fortè alio in loco culices aquaticas nominat. Nicandri scholiastes hirudines, interpretatur: quasi sanguivora soboles ex *Homer. in Odyss. ea.* sanguisugis matribus prodiret. Nasci & ex putri, nemo fortè negaverit. Tantummodò boves lacessunt, quos interdum furibundos reddunt; æstu inprimis urente. Ne at- *Plin. H. N. l. 31. c. 2.* tingant, piscium fortè adeps, ut apud Plinium legimus, faciet. Celerrimè volant, & præcipites.

Differentiæ. Moufetus *Ocularii*, *Apiarii*, *Indici*, & *Moscovitici* meminit. *Prioris* jam memini- *Plin. H. N. l. 11. c. 16.* mus. *Apiarius*, in extremis partibus favorum nascitur. Caput est spadicei coloris: linea alba à fronte ad occiput intercurrit: scapulæ & dorsum fuscescunt. Non florum duntaxat succo, & melle, sed & sanguine vescitur. *Indicum* Virginia profert; muscæ maximæ capite subrubente magnitudine, capite nigro. Linea argentea à scapulis ad os pertrahitur: ipsæ ex fusco nigrescunt, & geminas alas argenteas emittunt. Caudam sex vel septem subalbidi coloris incisuræ stringunt, reliquum corpus subnigricat. Venter ex cinereo lutescente dilutè virescit. Celerrimè volat. *Moscoviticum* Elmerus Chirurgus Moufeto misit. Alæ huic argenteæ, toto corpore longiores; oculi magni, oblongi, & maximam capitis partem replentes, rostrum nigrum, duriusculum, tripartitum, quo citissimè caligas è triplici panno consutas penetrabat, & cutem ipsam admordebat.

ARTICULUS V.

De Ephemero, & aliis quibusdam.

Ephemeron muscam vocat Aristoteles, quæ Æliano ἐφήμερος, Hesychio μονήμερος, aliis ἡμερόβιος, Latinis Diaria vocatur. Meminit ejus & Cicero. Quatuor alis, totidemque pedibus movetur, ut a- *Scalig. Exerc. 194. f. 5.* pud Aristotelem legimus. Scaliger addit, caput quale muscæ, oculos grandissimos, promuscidem in se convolutam; caudam longissimam, sectiunculis coaggestatam atque coaptatam, in extremo bifidam & trifidam; colore sub aureo in majoribus, in minoribus subfusco illustrem, ventriosa est. Taurini *Moniettam* vocant quasi Monachellam: Adriatici ad Maranum & Tergestæ *Cuzotullum*; alii Sitivolam, quasi Sagitellam. Unà cùm sole oritur, adolescit, vigescit, languescit, moritur. Scaliger nullam manè ad Sarcam & Benacum conspexit, circa vesperam omnes, captam per noctem servavit. Sub solstitio æstivo ex folliculis quibusdam uvarum putrescentium erumpit. Plinius tenues membranas vocat. Frequentissimæ ad Hippanim fluvium inveniuntur, prodente Aristotele. An verò folliculi isti Chrysalides sint, à quibusdam Erucis prodeuntes, difficile est dicere. Succo animulam sustentant, nec aëri nec terræ quicquam debentes. *Arist. H. A. l. 5. c. 19. & de partibus Animal. 4. c. 6.* Miechovius eorundem ad Borysthenem meminit. *Sunt*, inquit, *vermes*, *& volucria alata*, *quaternis*, *interdum senis alis*, *manè supra aquam currendo*, *circa meridiem juxta ripas volando sese exercent*, *sole verò occidente*, *quotquot eo die natæ sunt*, *eodem obeunt.* *Miechov. Sarm. Europ. l. 2.* Huc pertinent, Pennii τετράπτερος. Æliani *Ephemeros*, & Scaligeri *volucella*. Τετράπτερος corpore est oblongo & papilionari: *Capite* parvo subluteo; *oculis* grandibus, prominentibus nigris; *promuscide* involuta, verbasci lutei coloris, quo rorem à floribus sugit. *Moufet. Theatri Insect. 1. c. 12.* *Cornicula* duo nigra, longiuscula, paulo supra oculos affixa habet: *ventrem* & dorsum sublividum, extremam *caudam* ferè luteam. *Alas* quot pedes; quarum exteriores lividæ, extremis fimbriis ex fusco subluteis, interiores ex fusco flavescentes. Alæ externæ, cum ad corpus tegendum conjunguntur, adeo sunt contiguæ, ut contactum earum vix animadvertas. Tardivola est, nec diu in volatu durat. Inter malvas & urticas, & quidem triduo duntaxat, vivit. Quam Scaliger *Volucellam* vocat, illa Cardano *Muscilio* est, Moufeto Bibio, Æliano fortè, ἐφήμερος, Grapaldo *Muscilla*, *muscula*, & *Muscio*. Ælianus suam è fece vini acescentis oriri scribit: Grapaldus suam per *Ælia. H. A. l. 2. c. 4.* autumnum in vinaceis. Nullum etsi rostellum habere videatur: ajunt tamen, dolia unciali robore confecta ab iis pertundi, ut vinum totum effluat. Frequentissima est in cellis, nec quicquam præter vinum appetit.

Coronidis loco duas adhuc Muscarum *Moufet. l. c. pag. 77.* species adjiciemus. *Una* in florum calicibus, herbæ illius quæ *Ben album* à plurimis vocatur, latet, & quidem florivora: ut à Bruno Pennius accepit.

Altera in occidentalis Angliæ urbis cujusdam agro (Tanton vocant) in fructu mali arboris, quem *Velin* appellant, æstate ad umbilicum mortua, viridis ac splendens reperitur.

Malo dissecto musca evolat, & ex verminculo quodam ibidem orto gigni videtur.

ARTICULUS VI.

De Culicibus.

Culex vel ab aculeo, quod eo sanguinem fugat & carnem terebret, *Nomen. Isidor. Orig. l. 12. c. 8.* quod Isidoro visum, Latinis dictus est;

vel quaſi *Cutilex* quod cutem laciat. Uſurpatur in virili & muliebri genere. Moufetus *Cuticem* vocare mallet. Græci, generali quo omnes culices comprehendant, nomine carent. κώνωψ ampliſſimum eſt, quod πόρνοψ Pauſaniæ. Hinc Oetæis Hercules Conopius, qui culices abegit: Bæotiis Parnopius Apollon. Rulando, ἐμπὶς, κινάπεθ@, κώνωψ, σάζηπτ@, σέρφ@, σκνὶψ, & κνὶψ, Synonima ſunt. Nihil quidem certius ἐμπίδα culicem apud Ariſtotelem Gazæ eſſe: ſed Ariſtophanis ſcholiaſtes, ζῶον ὕδασι γινόμϑμον, ὅμοιον τῷ κώνωπι, μεῖζον δὲ τῇ περιοχῇ, κατὰ δὲ τὸ μέσον λδυκᾷ περιεζοσμένον, *ſeu animal propè aquas genitum Conopi ſimilo, majus verò in circumferentia, & circa medium, linea alba cinctum*, interpretatur. Alibi tamen κώνωπα dici ponit. Κινώπεθα Heſychio ſunt κνώδαλα θηρία; *animalia reptilia*, Nicandro ἐν τῷ πέδῳ κινέμϑμα, κνὶψ peculiaris generis nomen eſſe videtur, quod fortè Plinio ſub *Culicum mulionum* nomine venit. Heſychius volucre culici ſimile exponit. Σάζηντοι eidem ſunt κώνωπες. Σέρφ@ denique animalculum formicæ aut veri ſimile Varino. Videtur & σύρφ@ dici. Conſtantinus animalculum Culici ſimile exponit.

Moufet de Inſect. 1. c. 13. — *Ariſtoph. in Avid.* — *In Nobulis.*

Deſcriptio. *Plin. H. N. l. 11. c. 2.*

Miratur hoc inſectorum genus Plinius. *Ubi*, inquit, *tot ſenſus collocavit in culice? Ubi viſum in eo prætendit? ubi guſtatum applicavit? ubi odoratum inſeruit? ubi verò truculentam illam & portione maximam vocem; ingeneravit? qua ſubtilitate pennas adnexuit? prælongavit pedum crura? diſpoſuit jejunam caveam, uti alvum? avitam ſanguinis & potiſſimum humani ſitim accendit? Telum verò perfodiendo tergori; quo ſpiculavit ingenio? Atque ut in capaci; cum cerni non poſſit exilitas, ita reciproca geminavit arte, ut fodiendo acuminatum pariter, ſorbendoque fiſtuloſum eſſet.* Corpus eis oblongum, proboſcis, quam omnes in ore gerunt, quia ex bipennibus, muſcarum proboſcide triplo longior. *Alæ* duæ, magnæ, ex gibboſis ſcapulis oriuntur. *Crura* ſec vaccia, prælonga, valga, è pectore prominente & quadrato naſcuntur, cum ut melius ambulent; tum ut facilius ſeſe humo attollant.

Locus.

Paludoſis & aquoſis locis plærumque gaudent. Meſopotamia inſignes & leonibus infeſtos alit. In Ægypto magna eorum copia. Bellonium cum comitibus ita circa Cairum vexavere, ut exanthematibus correpti viderentur. Eorundem cantu famoſa Adriæ littora facit Martialis. In India Occidentali invenias qui veſtes pertundant. Antiochiam & Byzantium ne poſſent ingredi, Appollonium Thyanæum feciſſe, Tzetzes author eſt.

Bellon. obſ. 2. c. 35. — *Martial. Epig. 3. 93.* — *Martyr. Rer. Oceani. 4. Decad. 3. & l. 9. Decad. 7.*

Acidis delectari Ariſtoteles & poſt eum Plinius, reliquit. Nec dulcia reſpuere certum, ſiquidem ſanguinem humanum, qui dulcis eſt, eliciunt. Haurunt & vinum, conſumptoque moriuntur. ſalicto, ut Martialis habet.

Tzetz. Chil. 20. — Cibus. — *Ariſt. H. A. l. 4. c. 7.* — *Plin. H. N. 10. c. 70.* — Generatio.

Quia non coëunt, Ideò neceſſe eſt, ut ex putri, vel aliunde naſcantur. Albertus ex aquoſis vaporibus oriri ſcribit. Ex coſſis provenire primus Pierius, & falsò, prodidit. Ut verbo dicam. Alii ex putridis cadaveribus, ex putrida in paludoſis aquis materia alii: ex herbis, arboribus, ut polio, lentiſco, ficu, therebintho, palmâ, ulmo, quidam prodeunt. *E vermiculis*, inquit Moufetus, *in napo, liguſtro, lentiſco, therebintho, ficu, caprifico, aliiſque arboribus veluti ſeminum ſparſis, & per non putreſcentem ſed animantem naturam natis, culices prodire nemo non novit.* Brujerus verò inſectum longis admodum pedibus, quod culicem majorem dixiſſet, in lacuna valde ſordida, ex theca coriaceâ molli ſeſe proripere, vidit: putabatque ex verme aliquo erucæ ſimili ibidem incluſo ortum duxiſſe: quòd caſula talis intus fuiſſet, in qualem ſeſe erucæ transformare ſolent. Plura in Differentiis.

Moufet. Theatri Inſect. l. 1. c. 13. p. 84.

Natura.

Olfactu plurimum valent. In volando, aërem, ob alarum mollitiem & alvi tenuitatem, non commovent. Lumine adeò delectantur, ut ſæpiſſimè in lucernas incidant. Strepitum alarum continuâ & replicata concuſſione edere, credibile eſt. Chærephon apud Ariſtophanem, an per podicem, an per os canant, facetè ex Socrate quærit. Quia morſu valent, ideò non mirum, Myuntem urbem, è palude quadam, quam Mæander fluvius obſtructo limo oſtio, effecerat, olim vaſtaſſe: Acarnenſium urbis quæ juxta Aſiæ Pergamum frequens habitabatur, pulſos incolas, quod apud Pauſaniam habetur.

Pauſan. in Achaicis.

Idem leonibus in Meſopotamia, & apud Rizophagos qui Aſtaboran & Aſtapan fluvios circa Meroën incolunt, Oriente Syrio olim accidere ſuetum, Diodorus Siculus & Strabo authores ſunt. Licet ex iiſdem & *præſagium* ſumere. Divergente ſole, ſi in aprico colluſerint, caloris, ſi in umbra, tepidas & mites pluvias, ſi prætereuntes pupugerint, frigus & nimbos præſagiunt. Congreſſi aliquando inter Shenæ & Sionis monaſteria in Anglia, (pugna per quatuor horas duravit) Monachorum exilium quibuſdam innuiſſe credebantur: Bella in parte Occidentali nonnullis cum anno M. D. LXXX. per quatuor continuos dies, ex Italia, in Occidentem evolarent. E pomo quercino, ſi circa Michaëlis feſtum culex eruperit, bellum hoſtile Mizaldo præſagire videtur. Aquam ſubeſſe Paxanus eo loco pollicetur, quo ſe ſole exoriente, trabis inſtar contorquent.

Multa

Remedia.

Multa eorum exitio, vel ut fugarentur, vel vitari possent, humana industria invenit. Conopæo olim Alexandrini utebantur: hodie in summis ædibus sub dio habitant. Indi arenâ obruti, faciem frondibus inter ramos contegunt. Culices, eorum quidam, ut sibi pareant, adorant. Septentrionales tentoriolo ex panno lineo vel cortice facto se includunt. Merula cannabis humidæ ramusculos in lecto apponendos suadet. Angli suum *Fencanapy* palustre conopæum, seu stercus bovinum, patulum, planum, semiaridum, vel duri usculum filo ac imum lectum suspendunt. Huic odore illecti, totam noctem insident. *Abiguntur*, coniza, cupressi pillularum cum arboris coma, absynthii, melanthii, lupinorum, juniperi, rutæ, vitrioli, &c. suffitu, de quibus apud Dioscoridem, Plinium, Galenum, & alios legimus. Rhases pilum equinum per mediam domum extentum commendat: Pedemontanus, pulverem cumini subtilissimè triti, cum vinoque misti, quo pampini vitis, aut alicujus arboris frondes irrorari, cubiculorumque ostia, & fenestræ aspergi debent. Adhibetur & aceti cum origano decoctum. Ne jumentis noceant; serpentariæ suffitum facere, Olaus M. author est: ne hortis, amurcam recentem & ex caminis fuliginem hortis inspersam, Palladius; malicorii aut galbani fumum, Plinius *Enecantur*, si rutam decocto conyzæ madidam, in ædium angulis deposueris.

Plin. H. N. l. 17. 21. l. 19. c. 10. l. 23. c. 6. & l. 27. c. 5.

Usus.

Vilis licet, abjecta & molesta bestiola, usum tamen aliis animantibus præstat. Solo quippe culice Thymalus piscis, Ticini flüvii incola capitur. Crocodilus iisdem victitat. Aves κνιπόλογας dici diximus, & κνιποφάγας. Plura in Differentiis dicemus.

Differentiæ.

Magnitudine inprimis, & generandi modo præcipuè differunt. Sunt quidem *magni*, quidam *parvi*, quidam *minimi*. *Magni* ἑλεῖοι dicuntur, quod palustribus locis oriantur & vivant. Corpore sunt oblongo, duabus alis prædito, quas elimatas & politas, supra humeros extendunt. Ocreas sæpè & triplices caligas perforant; & morsu venenato, modo dura & livida tubercula; modò vesicas, modò punctula pruritu plena inferunt. In Hispaniola & calidioribus regionibus sunt crudelissimi. An σύγες Theophrasti? Strabo μεγάλυς κώνωπας vocat. *Parvi* morsu mitiores sunt, æstate umbrosa, hyeme nivosa incolentes. Salsum duntaxat sudoris pabulum morsu eliciunt. Unde tuberculum jucundi pruritus plenum exoritur. Juxta sepes & arbusta mutuis quasi cursibus coludunt. *Minimi* in Anglia aquilonari, pyramidali semper figura provolant: figuræ suæ aciei fines nemo transit. *Sursum deorsum* (verba sunt *Moufeti*) *feruntur, nictu oculi, & dicto citius, in latera aciem deducunt, totumque subitò exercitum in latera dispertiunt; quæ sive muscario sive pulvere, sive aquâ affusa, sive spiritu violento fregeris, coëunt tamen confestim, & ante digiti crepitum, in pyramidalem sese formam omnes recolligunt.* Ex uligine putrescente oriri credo, vaporeque aqueo ali. Intestinum siquidem iis tenuissimum, album, ferè invisibile, spumeo, albo, tenuissimo, & nullius ferè tenacitatis humore plenum. Longius quandoqua ab aque volitant: & loca à flatibus libera amant. Pierius Valerianus, cujusdam generis inter minimos mentionem facit, quod tam est exiguum, ut visum inter volandum fallat, nisi intenderis; sed tam acuti ictus, ut cutem perterebret.

Theophr. de C. P. 2. c. 4.

Moufet. l. c.

Pier. Hieroglyph. 26. c. 24.

A modo generandi differentias apud Græcos habemus. Εμπὶς, ψὴν, κνὶψ, præcipuæ sunt. Εμπὶς quid sit superius dictum. Albo cingulo à natura ornatur. Unde Aristophanis scholiastes, εἶδος κώνωπος παραποτάμιον ζώνην ἔχοντος, dixit. Muliones quidam vocavere: sed perperam. Hi enim uno tantum die vivere dicuntur, & tanquam *Melliones*, quod solo melle vescantur vocari. Rostrum habent pici arborei instar, longum, acutum. Crapulâ disrupti statim exspirant. Erupidas ex Ascaridibus (malè tipulas vertit Theodorus) fieri scribit Aristoteles. *Ascarides autem in limo puteorum, quo aquæ, subsidente concretione terrena confluunt. Principio limus ille putrescens, colorem capit candidum; deinde nigrum: postremò sanguineum. Tum ex ea quædam perexigua rubra oriuntur, algæ pusillæ specie. Ea aliquandiu hærentia moventur: postea abrupta feruntur ab aqua, & vocantur ascarides. Diebus haud multis post, tollunt sese rectas ab aqua; neque moventur, & sunt duræ: tandem abrupto putamine culex superinsidet, donec sole vel flatu moveatur, ut inde avolet.* Ψῆνες ficarii sunt culices. Generantur ex caprificis eorumque putrescentibus granis. Ideò cum evolavere non inveniuntur intus grana, quæ in eos versa apparent. Usus in maturandis ficubus. *Nam fraudati alimento in matri, putri ejus tabe ad cognatam volant, morsuque ficuum crebro, hoc est, avidiore pastu, intus solum secum primò inducunt, cerealesque aures immittunt foribus apertis. Mox lacteum humorem sive infantiam pomi absumunt: quod fit & spontè: ideoque ficetis caprificus præmittitur ad rationem venti, ut flatus culices evolantes in ficus ferat; qui ubi ingressi fuerint, turgent fici, & celerrimè maturescentes altum tumescunt.* Ad hos pertinent quos κνῖπας κεντρικὰς Græci, Latini *Gulices Herculeos* vocant. Inertes vivunt, & nonnisi ex occisis sui generis culicibus cum succo & sanguine plenos conspexere, victitant. Κνῖπες, vel σκνῖπες, ἀπὸ τῦ κνίζειν, quod mordendo vellicent & pruritum excitent dicun-

Arist. H. A. c. 18. Scal. ædit.

Plin. H. N. l. 15. c. 19.

Arist. H. A. 2. c. 32.

Theophr. H. P. 2. c. ult. tur: Theophraftus vocavit etiam ψῆνες. Videntur, fecundum Plinium, ex humore dulci fubdito corticibus in quercubus naf- *Theophr. H. P. 4. c. 17.* ci, quod ex Theophrafto fumptum eft. Velarandus Infulanus Pharmacopæus, ex quercus pillula; & gallæ foraminulentæ meditullio frequentes prorumpere obfervavit. Proveniunt & in ulmo, napo, rapis, polio, lentifco, therebintho, & aliis, cum vel fine putrefactione. Humorem ulmi veficis primâ germinatione inclufum fi aruerit, in κνῖπας mutari, Symphorianus author eft. Hortos præcipuè riguos infeftant & incolunt. Pyramidis inftar in aëre fublimes videntur, vefperi præcipuè, & juxta fepes. Obliti ferè eramus *Vinaceorum* quos fortè Arift. κώνωπας vocat. Trahunt *Arift. H. A. l. 5. c. 19.* ex vermiculis, qui in fæce aceti gignuntur, originem, ἐκ σκωλήκων, οἳ γίνονται ἐκ τῆς περὶ τὸ ὄξος ἰλύος. Generantur ter feptem diebus. Wottonus in igne quoque nafci fcribit: quod *Arift. H. A. l. 5. c. 20.* difficulter credetur.

In America circa metam incognitam & ad Nicolai portum miræ funt magnitudinis. Incolæ *Yetin* vocant. Lerius inter pulices numerat apud Nieremberg nifi fphalma *Marcg. H. N. Brafil. 7. c. 7.* non eft. In *Brafilia* eft genus quoddam paulo minus vulgaribus tinnulis, elegantiffimi coloris. Crura habet exilia fex brunni coloris, raris pilis hirfuta: Caput rotundum in duas partes veluti fiffum fuperiufque ex viridi elegantiffimus color refplendet ad latera purpurafcens. Pofterius corpus definit in aculeum fatis longum, fuperius ex viridi elegantis aurei coloris & pilis raris hirfutum: habetque quinque juncturas fubnigricantes: alas duas tenues fatis longas, iridis colores repræfentantes, imò fuperantes: in capite cornicula duo, &c. Sed *Nieremb. H. E. 13. c. 10.* hæc per fmicrofcopium exploranda. *In Hifpaniola* invifibiles quidam funt, fed adurentis ictus. Littora amant, nec in interioribus inveniuntur. In ramis arborum circa eos præfidium. His domos cingunt. Huc fortè *Mufca Culiciformis* Moufeti fpectare, nifi coire fcriberet, quod Culicibus negavimus.

Aldrov. 3. de Infect. c. 5. Aldrovandus, ne & circa iftos nobis deeffet, duas iconum variorum tabulas proponit, iifdem duas alias fpecies adjicit. Qui exactè cum mufcis Moufeti comparaverit, haud paucas inter eas inveniri fatebitur. Primâ tabula enim. 1. Culex communis dicitur. Vide p. 386. Bonon. editionis.

TITULUS II.

De Infectis Coleopteris feu Vaginipennibus.

CAPUT I.

De Locuftis.

ARTICULUS I.

De Locuftis in genere.

TAntum de Anelytris tam quadripennibus quàm bipennibus fufficiat: fequuntur *Cleoptera* feu *Vaginipennia*, *Locuftæ* nempe, *Gryllus*, *Scarabæus*, ad quem *Profcarabæus* fpectat, *Cantharis*, *Ips*, *Bupreftis*, *Coccojus*, *Cicindela*, & *Blatta*. Nullo aculeo infeftare, difficulter volare, pennas fragiles & cortici inclufas habere, fedentia potius quam alata videri, commune omnibus. De Locuftis tanquam maximè notis primò agemus.

Videntur apud Latinos fortidæ nomen, vel quod fint longis pedibus inftar haftæ, vel quafi loca ufta, quod meffes & alia quod attingunt urant. Græci in genere ἀκρίδας, παρὰ τὸ ἄκρας τῶν σταχύων & τῶν φυτῶν νέμεσθαι, quod fummitates fegetum & plantarum depafcantur, vocant. Μάσαξ, κύρνοψ, πάρνοψ, μολουρὶς, ἀττέλαβος, βρύχος, ἀκανθος, μαστις, κόρνωψ, τρώξαλις, μεγαχίσαι, quod apud Diofcoridem legitur, fpecierum quarundam nomina effe viden- *Diofcorid. 2. c. 57.* tur. Cretenfes Ἄχνρον vocant: quibufdam fortè βρίτλανα. & σίζαρα. quæ iifdem ἄκρις dicitur. De nominibus Ebræis confule Aldrovandum. Diofcoridi μεγαλόκωλος vocatur, quòd pofteriora duo crura longiora habeat.

Egregiè & breviter Claudianus depinxit. *Defcriptio.*

> *Horret apex capitis, modo fera lumina furgunt,*
> *Vertice cognatus dorfo durefcit amictus,*
> *Armavit natura cutim, dumique rubentes*
> *Cufpidibus parvis, multis acuere rubores.*

Albertus, caput habere figura equi fcripfit: & ante os duo additamenta dura, quæ labiorum & dentium vicem fuppleant. Aculeus eft pro cauda, pedes fex, pofteriorum crura longiora & ad feipfa reflexa, (Plinius foris curvari dixit) ut *Plin. H. N. l. 11 c. 29.* melius de terra attolli poffent, inteftinum unicum fanie & fordibus (fuccus is plantarum eft) plenum. Nigidius oculos iis negat: fed Plinius concedere videtur, quod

Arist. de part. anim. 4 *c.* 6. & *H. A.* 4. *c.* 6. *Plin. H. N. l.* 11. *c.* 37. *Arist. H. A. l.* 8. *c.* 17.

quod & Claudianus facit. Insectorum, inquit, omnium, & quibus testacea operimenta, oculi moventur, sicut quadrupedum aures. De alis perpetuum non est. Aliæ simplicibus, pluribus aliæ volant; quædam saliunt. Nec color, quod authori de rerum natura visum. Sunt virides, nigræ, lividæ, variegatæ. Exuvium serpentum instar deponere, quo tempore operculum circumrumpitur, Aristoteles testis est.

Locus.

Nulla eas non ferè terra alit; in quibusdam tamen frequentius grassatur hoc malum. Visæ nuper in Russia, cum servi & mancipia ad signa convolarent, & legiones facerent. *In Syria militari imperio olim necabantur. Italiam ex Africa*, inquit, Plin. *maximè coortæ infestant, sæpè populo ad Sibyllina coacto remedia confugere, inopiæ metu. In Cyrenaica regione lex etiam est, ter anno debellandi eas, primò ova obterendo, deinde fœtum, postremò adultas: desertoris pœna in eum qui cessaverit. Et in Lemno insula certa mensura præfinita est, quam singuli enecatarum ad magistratus referant.* Civitatem in Africa ab eis pulsam M. Varro author est. Apud Nigritas singulis trienniis ad duodecim milliarium spacium terram inumbrant, si Cadamusto fides. Circa Brundusium quotannis agros absumunt. Apud Cassini montis incolas tot, ut Seleucidas aves à Jove sibi precentur. Planis verò rimosisque locis maximè gaudent; quanquam & in montanis, ubi Cotinus provenit, invenias.

Plin. H. N. l. 11. *c.* 29.

Victus.

Herbis & segetibus victitant. Ideo μάςακα Nicander σιτωφάγον vocat. Amygdalorum floribus impinguantur, si authorem de natura rerum sequimur: folia quoque lauri depascuntur & vites. Ideò haud sine causa Plinius: *Pabula peteresciunt. Deorum ira pestis ea intelligitur. Namque & grandiores cernuntur, & tanto volant pennarum stridore, ut aliæ alites credantur: solemque obumbrant, sollicitè suspectantibus populis, ne suas operiant terras. Sufficiunt quippe vires: & tanquam parum sit maria transiisse, immensos tractus permeant, diraque messes contegunt nube, multa contactu adurentes; omnia verò morsu erodentes, & fores quoque tectorum.*

Plin. H. N. l. 11. *c.* 23.

Sigebertus.

Plena de iis Historiarum monumenta, inter quæ & memorabilia quædam occurrunt. Anno Christi 591. tantam Italiæ intulere pestem, mortuæ ad littora ab Africa delatæ, ut DCCCM. hominum periisse, Julius Obsequens scribat. Quæ anno 874. Galliam vastabant, senis pedibus, ac duobus dentibus durissimis instructæ erant. Duces præmissi pridie castra metabantur. Volitabant diurno itinere, quatuor aut quinque millia passuum. Britannico absorptæ mari, mox ad littora rejectæ, ingentem pestilentiam excitavere. Anno 1542. alis per initia carebant; mox binas, tandem quatuor assumebant. Anno 1543. in Lucano agro tam frequentes convenerant, ut glomeratæ cubiti altitudinem excederent. Sub exortum Tartaricorum & Cosacicorum apud nos ante biennium motuum, visæ quoque iisdem quibus tumultuatum est locis. Tantum eorum agmen, ut postquam consedissent, equorum in viis ungulas obtegerent. Mirum, non ulterius rabiem eam rusticam progressam, quàm istæ pervenerant. Nundum Lublinum attigerant, cum versis velis, Orientem à quo ferebantur, repetiere.

Jul. Obsequ. de Prodigiis.

Moufet. de Insect. l. c. 16. *ex Ekerlio.*

Generatio.

Generantur ex putri & per coitum. Ex phalangiis procreari, apud Aristotelem, ni fallor, habetur. Ex putridorum corporum; ficciore inprimis temporis constitutione, apud alios. Sub bello civili in Sicilia, in sepultis mortuorum cadaveribus ingens Attelaborum prodiit copia, si Plutarcho credimus. Veris autem tempore à Zephyro & Lybico ventis, si Diodori Siculo, ex deserto ad Æthiopas Acridophagos deferuntur. Austro & urente vento deferri Sacra Scriptura habet. Ibidem ut & in Lybia, Strabone prodente, quòd rarò aut nunquam pluat, & lacus cœnosi fiant, magna copia oritur. Fœminas ex se concipere, Vincentius in ea quam nutrivit, & prægnante invenit docuit.

Plut. in vita Cleomidis. *Diodor. Sicul.* 3. *c.* 3. *Strabo Geogr.* 17. *Vincent. in speculo.*

Arist. H. A. l. 5. *c.* 28. *Plin. H. N. l.* 11. *c.* 29.

Coitus idem qui & insectorum omnium, quæ coëunt, marem qui minor, portante fœmina. Mas in congressu duos illos aculeos dorso ult. eminentes, per caudæ inflexionem in fœmellæ uterum immittit: fœmina subagitata intente alvum movet, & se ima parte mari applicans, illum diutius continet, modò vulvæ hiatu, modo ejus contractione, venerem sibi jucundiorem reddens. *Visuntur enim meatus duo in fœminæ pudendo, interstitio quodam disjuncti*; (verba sunt Moufeti) *& crassiusculo operimento contecti: quod externa sui parte nigricat, durumque est & cartilagineum*, intus autem leviter hirsutum, rugisque quibusdam quasi scabrum videtur. Ad hujus operimenti fundum uterus albicans, instar muliebris pudendi cernitur. Quia ita hærent, ut nec saltu, nec motu, vix manibus avulsæ discludantur, tardo digressu coire Plinius scripsit. Parere in terra fixo caliculo illo (κατὰ κήξασαι τὸν πρὸς τῷ κέρκῳ αὐλὸν) qui caudæ adnascitur: ac universim, & loco eodem, fœtum simul non sparsim deponere; ita ut quasi favus esse videatur, apud Aristotelem habemus. Hinc vermiculos specie ovi oriri addit, qui terrena quadam prætenui tanquam membranula ambiuntur: dissecta emergunt locustæ & evolant. At verò ova incunte Autumno condensu parere, experientia habetur: tanquam mollis fœtura hæc est, ut ad tactum levissimum conteratur. Ea durant hyeme sub terra, cujus visceribus com-

Arist. l. c.

committuntur. Subſequenti anno exitu veris, (concoctione quaſi peracta) emittunt parvas nigrantes, & ſine cruribus pennisque reptantes. Mori matres cum pepererint certum eſt, vermiculo ſtatim circa fauces enaſcente, qui eas ſtrangulat. Eodem tempore & mares, diſſipato per validam Venerem calido, obeunt. Alii duplicem earum fœtum, geminumque exitum tradunt. Vergiliarum exortu parere: deinde ad canis ortum obire, & alias renaſci. Eſt verò & alius eorum obitus. Gregatim ſublatæ vento in mare aut ſtagna decidunt. Fortè hoc caſu evenit, non (ut priſci exiſtimavere) madefactis nocturno humore alis.

Plin. H. N. l. 11. c. 29.

Plin. l. c.

Theophr. de anima-lib. quæ colorem mutant.

Animales actiones.

Viſu ſunt hebetiores, quod diuriſſimis ſint, propter palpebrarum carentiam oxulis. *Vox* earum ab occipiti proficiſci videtur eo loco, ubi commiſſura ſcapularum. Ut Dalechampius legit: ut in textu eſt. *Eo loco in commiſſura ſcapularum quaſi dentes habere exiſtimantur; eosque inter ſe terendo ſtridorem edere, circa duo æquinoctia maximè, ſicut cicadæ circa ſolſtitia.* Ariſtoteles πηδαλίοις τὸν ψόφον facere ſcribit, per quæ alas & fœmina innuere videtur. Alis edit obſervavit Caſſerius. Impoſitæ ſibi invicem alæ moventur; quarum ſuperior parte intima corpus habet ſubnigrum, durum, pertransverſum locatum: inferior ejusdem ſubſtantiæ corpuſculum in extremitate oræ ſuperioris parte exterma, cui perbellum tympanum adjacet. *Veteres nec volare eas noctibus propter frigora tradiderunt, ignari, etiam longinqua maria ab ipſis tranſiri, continuata plurium dierum, (quod maximè miremur,) fame.* Sed hic volatus divinæ præceptionis ſignum potius eſt, Aliàs non tam volant quàm ſaliunt, iterumque pennis deficientibus cadunt interram. Dum ſe in aërem attollere conantur, cruribus primum ſe impellentes ſubvolant, poſtmodum alis evaginatis evolant. Altius ſeſe efferunt, æſtu urente. Militari ordine uti quibuſdam exemplis firmatum eſt. *Tam frivola ratione morientes, ſerpentem cum libuit, necant ſingulæ, faucibus ejus apprehenſis mordicus.* Vidit id & Majori olitor. Graculi adverſu volatu earum exitio occurrunt. Ideo à Lemni incolis colebantur. Idem Galeritæ & Ibides faciunt. In Argo cum ſcorpione congrediuntur, inde Scorpiomachi dicti, & aculeo exarmatum, interficiunt, & devorant.

Ariſt. H. A l. 4. c. 9.

Plin. l. c.

Plin. l. c.

Majol. Coloq. 10. Plin. l. c.

Ariſt. in auſcult. mirabilib.

Peſtem famem & bella portendunt. Illam infecto à mortuis & putreſcentibus aëre. Hanc, abſumptis ſatis, & quicquid fructuum arbor ferre potuit. Iſta, cum militari quaſi ordine procedunt. Cum Anno 1543. ſtupendis agminibus per Illyricum in Italiam convolarent, Turca Rhegium occupavit, Oſtiæ ſubſedit, Nicæam cepit, & multa Chriſtanorum millia, cum ſex centorum millium ducatorum præda abduxit. Idem tumultuantibus. Coſaccis & ruſticis nuper in Polonia factum: & quod mireris, eo uſque lymphaticam illam nebulonum colluviem perveniſſe, obſervatum, quouſque locuſtæ, quæ præceſſerunt, delatæ.

Variis tantæ peſti remediis, conata eſt occurrere humana induſtria. Nonnulli cucumeribus ſylveſtribus & lupinis amaris in muria fervefactis eas conſpergunt. Quidam veſpertiliones ex ſublimibus arboribus ſuſpendunt. Nonnulli captas exurunt. Odore illius fumi vertigine corripiuntur. In Chuerch Scytharum Catainorum civitate, lacus cujusdam præſentia eas arcet. Mediolanenſis præfectus Anno 1542. conſtituto in collectas præmio, brevi tempore duodecem mille ſaccos implevit.

Remedia contra locuſtas.

Manè colligi debent, dum torpidæ ſunt: collectæ terrâ obrui, ne ex occiſarum ovis novæ prodeant. Vites non attingent, ſi propè radicem tria ſinapeos grana conſeveris, ſi Geoponicorum authori credendum. Ariſtoteles odorem cornu cervi, ſulfuris, aut ſtyracis ſuffitum commendat. Arnoldus bovini aut vaccini ſtercoris, aut cornu ſiniſtri fumum. Palladius fluviatiles vel marinos cancros fictili vaſi cum aqua immiſſos, ſi tecti ſub dio ſtatuantur, ut decem diebus in Sole vaporentur. Quicquid ea aqua perfundetur, illæſum manebit. Magorum remedia apud Plinium vide; plura apud Mouſetum in Theatro Inſector. p. 125.

Ariſt. H. A. l. 4. c. 8.

Pallad. R. R. l. Tit. 35.

Plin. H. N. l. 37. c. 9.

In Cibis olim Æthiopibus Sillis, ſalſugine duratæ erant. Nec non Africanis, Syris, Perſis, Arabibus, Mandis, & qui Lybiæ loca incolunt. Hodiè in Orientali & Occidentali India comeduntur. Sed brevis eorum qui veſcuntur vita. Quadrageſimum ævi annum nullus ſupergreditur. Quin ſucceſſu temporis dracunculi in pedibus exoriuntur: quos huic victui Mercurialis adſcribit. Cibus & Johanni Baptiſtæ fuere. In Medicina quoque adhibentur. Suffitu ſtranguriæ maximè mulierum juvantur. Stercus pano confert, & morphææ: pedeſque earum verrucas eradicant.

Uſus. Plin. H. N. l. 6 c. 28.

Mercur. var. lect. 2. c. 20.

Plin. H. N. l. 30. c. 14.

ARTICULUS II.

De Differentiis Locuſtarum Mouſeti.

TAntum de Locuſtis in genere Differentias ex Aldrovando & Mouſeto dare viſum eſt. Hic in *non alatas* & *alatas*: ille *in vulgares* & *rariores* diſtingunt.

Mouſet. Theatri Inſect. l. c. 16.

Alatarum vulgarium locuſtarum ſex ſunt *Majores* omnes virides, tam fœminæ quam mares, quinque *Minores* multicolores.

lores. *Prima* Majorum cucullo veluti herbaceo, caput, collum, mediumque ferè corpus contegit: alæ à collo ſubtus oriuntur, virentes, parvis paucisque nigris maculis inſignitæ, dorſo item virenti, venter fuſcus ſubjicitur, caulis extremo nigricante; magnum illi os, & dentes validi latique, ad fruges abſumendas egregiè nati. *Secunda* huic ſimilis videtur, ſed epomis collo annectitur; naſus item & os ipſum magis rubeſcunt, punctaque in alis habet majora *Tertia* viridis omnino vultus; crura albicant, cauda nigricat, alas maculoſiores obtinet, & circa extremitates ex albo rubeſcentes.

Hæ autem *fæminæ* ſunt, à quibus tres itidem mares hoc diſcrepant, quòd vel extremâ caudâ, vel ſupra caudam, duos tresve geſtant aculeas, medioque item caputio magis rubent. *Prima* minorum ſpecies Holtzſprecht Tigurinis dicta, corpore nigro externis alis maculoſis, internis minio illitis conſpicitur; crura abſoletius fuſca, lineiſque nigerrimis ſusque deque productis accuratè picta. *Secundæ* antennæ oculi tibiæque ſuave rubent; crura lineis item nigris variegata, alæ lentiginoſæ; venter ſurdè rubens ex flaxo, ſcitam nobis beſtiolam & pulchram exhibent. *Tertia* ex nigro cinerea videtur, antennas habens breviſſimas, atque alas præter morem corpore longiores. *Quarta* undique abſolutè viret, niſi quod caputium nigris duabus lineis ornatur, tibiæque poſtremæ vivida quadam rubedine reſplendent. *Quinta* nonnihil minor cæteris, ſed colorum ſitu, & varietate gratior. Corpus illi nec non facies & pedes Xerampelini; alis virentibus geſtit, caputioque aurea quadam inſtita per medium ducta ſplendente. Omnibus iſtis minoribus alæ longitudine corpori æquales, vel longiores; nullum item caulem; nullum in cauda ſpiculum geſtant, pratiſque & in paſcuis (rarò inter ſegetes) luxuriant; ut in Galliis noſtraque patria Brittannia ſæpè vidimus.

Rariores tres tantummodo ſpecies vidimus, *Italicam*, *Græcam*, & *Africanam*. *Illæ mantes* dicuntur, vel quia ſuo adventu, (primæ enim omnium apparent) ver præſagiunt, ut Anacreon cecinit; vel famem prædicunt (ut Cælius & Scholiaſtes Theoc. annotarunt) Vel quia anteriores pedes veluti manus ſupplices ſemper tenent atque elatas, vatum more; qui eo geſtu orationes ad Deos fundere ſolebant. Mantis Italicæ (cujus hic Iconem repræſento) mentionem facit *Rondeletius* libro de Piſcibus ferè in hæc verba: Pectus habet longum tenue, cucullo tectum, caput ſimplex: oculos ſanguineos, ſatis magnos, antennas breves, pedes ſex, locuſtarum more, ſed anteriores multò craſſiores longioreſque cæteris, quos quia junctos plerumque elevat, (præcantium ritu) à noſtratibus Preque Dieu dici ſolet: totum corpus macilentum eſt. Tam divina cenſetur Beſtiola, ut puero interroganti de via altero pede extento rectam monſtret, atque raro vel nunquam fallat. Cauda illi bifurca, ſetaceis duobus aculeis prædita: atque ut manuum elevatione vates refert, ita etiam & motus ſimilitudine, neque enim ludit ut alii, neque ſaltat, neque geſtit; ſed lentè obambulans modeſtiam retinet, & maturam quandam oſtendit gravitatem. Hanc quamvis in agro Monſpeſſulano ſæpè ſe vidiſſe Pennius affirmet; tamen Iconem ejus ab ornatiſſimo Antonio Saraceno Genevenſi Medico miſſam fuiſſe, in ſchedis memorat. *Alteram* Mantis ſpeciem ἀνθηρογραφθεῖσαν Vienna miſit Carolus Cluſius è Græcia allatam, quæ magnitudine & formâ priori ſimilis, alium tamen colorem ex naturæ locive dono accepit, habet enim cornicula ſaturatè lutea, hiacinthinum ocellum; alas ex luteo fatiſcentes; corpus reliquum amethyſtinum, niſi quod tibiæ priores piloſioreſque ſuffragines albeſcerent, & recurvæ digitorum chelæ nigreſcerent. *Africanam* è Barbariâ noſtris aliquot ſumptibus accerſivimus, gracilem, quinque uncias longam, cucullatam, capite pyramidali, (ut Macrocephalum putares) è cujus penè vertice duo cornicula latiuſcula, unciam ferè longa ſe erigunt, galerumque illum Turcicum biplumem (quali Janizarii utuntur) ſuperbientem repræſentant. Paulò infra ſummitatem ejus oculus utrinque emergitis prominens, grandis, obſcurè rubens. Corpus illi oblongum, purpureo cruentum; cauda hirundinia, bifurca; alæ quatuor ſubcinereæ maculis quibuſdam fuſcis ornatæ. Priores quatuor pedes tibiæque pergraciles; poſteriores robuſtæ lacertoſæ, longæ, & ex maculis transverſim per femora ductis ſubnigræ.

Atque hactenus de vulgaribus locuſtis aligeris, atque etiam rarioribus ſatis dictum ſit: niſi fortè alias differentias adjicere neceſſarium mecum una exiſtima veritis. Nam *vulgarium* facies torva, oblonga, rugoſa, velut ſquamis munita, quæ os ferè contegunt: dentes illis ſupernâ parte affixi lati nigricantes, duriſſimi, quibus ariſtas facile mandunt, maximoque cum ſtridore fortiter conterunt. *Græca* vero & *Africana* locuſta breviori apparet vultu, dentibuſque adeo eſt languidis, ut molliſſima tantum gramina & ſummitates herbæ depaſcat. Vulgaribus antennæ longæ admodum; Manti verò perbreves: thorax illis durus, cartilaginoſus, validus; huic ferè nullus, inanis, languidus. Illis item alvus mollis, longa acuminata: his contra, durior, plena & toroſa. Utriſque quatuor

quatuor alæ membraneæ quasi ex nervorum filis contextæ; nam licet interna complicata duplex videtur, ubi tamen extenditur simplex apparet. Id quod Jodoco. Willichio fraudi fuit, dum oculorum errore lapsus, sex locustis alas imprudentius abscriberet. Jucundum sane fuerit in nonnullis utriusque generis locustis animadvertere quorundam femora sexangularia, affabre in suis areis levigata, plexuque retiformi artificiose picta. Vulgares locustæ oculos habent magnas & prominentes: unde ἀπὸ τῶν λαβροφθαλμῶν nomen Ebulo cuidam inditum ab Athenæo libro 10. cap. ult.

Non alatæ locustæ sunt *Bruchus* *Attelabus* atque Asellus. *Brucho* ἀπὸ τοῦ βρύκειν, mordendo seu vorando nomen inditum. Quatuor eorum species: Maris prima, tres reliquæ fœminarum. Mas collare gestat subcruentum, sub quo duplex pendet cucullus leviter ex flavo virens, dorsum ad caudam usque sex porraceæ laminæ transversim ad latera ductæ adornant. Ventris (qui satis magnus) caudæque tres illi parvi aculei ad recens natæ herbæ colorem accedunt flavo viridem, veluti etjam & femora, facies atque antennæ; sed tibiæ rubidæ videntur. Prima fœminarum æruginosa est, absque linea esset Xerampelina à caputio ad caulem per dorsum ducta: caret item aculeo in caule nascente, videtur etiam plicis vel potius quasi orbibus 10. viridibus circumcincta. Secunda ferè omnino spadicea atque fusca; ventre tamen parum flavescit, aculeumque geminum gerit principio caulis infixum. Tertiæ vultus, caput porcinum vel vitulum marinum refert: antennarum loco barbellam quasi juxta nasum utrinque sitam obtinet; duo in suprema fronte tubercula, ursi veluti aures repræsentant, duosque in caule habet aculeos, fusci, (ut totum corpus) coloris neque parum acutos.

Attelabus παρὰ τὸ ἀτελεῖν, quòd tam minutis pennis conspiciantur, ut carere alis credantur, dicitur. Hesychius parvam locustam, Plinius è minimarum genere vocavit. Omnia quasi in pollinem atterit. In arvis cessantibus parit, & postquam peperit, moritur. Ova autumnalibus aquis intereunt, cum nimis increvere; ac sicco autumno largior proventus.

Asello, qui ὄνος Dioscoridi, tarditas nomen imposuit. Sine alis est, crassioribus, sed præter aliarum morem brevibus cruribus ventre propendulo. Ἀττάκης fortè Scripturæ, μάσταξ & σιθισοφος Nicandro: quamvis Ambraciatarum dialecto omnes μάστακες dicantur, quòd frumentum cum stridore mandant.

Quas Judæis licitum comedere quatuor erant, *Arbeth*, *Salaam*, *Chargol*, & *Chogab*. *Arbeth* Chaldæi *Gebah*, Græci ἀκρίδα vocant. A fœcunditate nomen sortita est. *Salaam*, Chaldæis est Chargola. L X X. ἀττάκης. Hieronymo *Scarabeus*, Kimchi species locustæ *Raschon* dicta, Abenezræ *Salaam*, quod insideat saxis Quatuor prioribus pedibus graditur; duobus posterioribus qui longiores salit. *Chargol* L X X. ὀφιόμαχον dixere. Pugnat enim cum serpente, quod Nipho incredibile. *Hagab* vel *Chagab*, Hieronymus ἀττάκην vocat. Nascitur in terra frugum fœcunda ex ovis quæ parens deposuit. Caulem etiam ipsum confringit. Habentur in scripturis & aliæ, nempe *Gazam* à tondendo, *Ielack*, à lambendo, *Chasil* à perdendo, *Telatsal* à rubigine, & *Chenamal*, à manendo, quod stationem non deferat, dictæ. Quâ verò formâ fuerit μιλακρὶς Suidæ, μυλακρὶς Cælii, μαλακρὶς Nicandri, βρίττανα, ἄχερος, πιθαλὶς, ἄρπας, θολακοτρὼξ Hesychii, πάρνοψ Aristophanis, μάσταξ Eustathii, ἄλιγος & πύαλις Phavorini, *Ludolochra* Isidori, ignoratur. *Joel. 1. Amos 4.*

Articulus III.

De Locustis Aldrovandinis.

Aldrovandus quatuor diversis tabulis, diversas Locustarum exhibuit species, inter quas Papiliones quosdam superius exhibitos invenies. In prima tabula, omnium maxima est quæ prima *depingitur &c.* usque latitudinem distensas est intueri. *Aldrov. de Insect. 4. c. 1.*

Secunda tabula duodecim habet locustarum diversas species *&c.* usque & poplitibus distinctis.

Tertia tabula tredecem habet locustas. *Prima &c.* usque nigro distin.

In *quarta tabula*, primus est *bruchus &c.* usque Postrema tota purpurea.

Est & Locustæ genus apud Indos quod *Tenamaznanapoloa* nomen meruit à lapillis pedibus appredendendis, quæ est ejus natura. Cornua fert tenuia longa, à seipso triplo prolixiora. Crustatum animal, ternis utrinque pedibus, longisque, sed qui sensim procedentes versus caudam fiant breviores. Innoxium est. *Nieremb. H. E. 13. c. 23.*

Caput II.

De Gryllo, & Gryllo talpa Mouseti.

Locustæ Gryllum, quòd cum ea in multis conveniat, subjungimus. Quidam à clamore arguto nomen accepisse putant, qui gryllismus vocatur: alii γρύλλον Græcis vocari, seu nullo authore. Junio est ἀχέτη, sed perperam. Freigio τρύξαλις, ani- *Nomen.*

animalculum impenne, quod Gryllus non eft.

Differentiæ. Sunt *Campeftres* & *Domeftici*. Hi nocturno ftridore vocales aridam terram inter focos & furnos excavant. Sunt partim *mares*, partim *fœminæ*: Fufcum illi totum ferè corpus, & oblongum; dorfum ex fufco varium magis nigricat: quod juxta mediorum pedum exortum, duæ lineæ tranfverfæ, nivis inftar albicantes adornant. Caput orbiculare. Oculi nigri, antennæ in omnes partes mobiles. Cauda bifurcata. Non videntur os habere, fi Alberto credimus: fed invenitur in capite ejus, (verba funt Alberti) longum membrum linguæ fimile, & nafcitur fuper exteriorem capitis ipfius partem, & pars illa non eft fiffa, ficut finduntur ova animalium. Julio & Augufto, undosè volant, nunc alis expanfis afcendendo, nunc defcendendo conftrictis. *Albert. 4. c. 7. apud Moufet.*

Fœmina major eft, alvo longiore, alis quatuor; quarum externæ breviores, internæ arctiores fimul & longiores. Saltant celeriter. Liquore & fanie carnium vefcuntur, & fpumam juris zythique avidè liguriunt. Nulla tamen in ventribus eorum fuperfluitas. Delectantur cantu homines; ideò Feffæ in Africa caveis ferreis habentur & magno venduntur. Ad fomnum inducendum & Scaliger in pyxide fervabat: quam fi cribro crebrius pertufam reddidiffet, tertio poft die non mortuos, fed diu fuperftites inveniffet. Moufetus, fubdito pabulo marem & fœminam fervabat: octavo poft die marem fœminæ latus erofiffe comperit, qui etiam biduo poft exfpiravit. Vix feclufi ab aëre vivere poffunt, quia præter vocem & aërem nihil continent. Aquam vitriolo tinctam fi in vitrum immiferis, fugabis. Difcum aqua plenum, cum farina avenacea cinctum, fi appofueris, infilient. Adauxere & fylvam medicam. Purulentis auribus cum terra fua effoffus, prodeft. Manibus contritus facro igni medetur. Curat allegatus parotides. In cinerem redactus, cum oleo, putrida ulcera. Aqua dilutus, calculum & dyfuriam. Alligatus, faucium dolores, fi Marcello fides. In collo fufpenfus, quartanam. De ftridore in fequentibus. *Scalig. in Arift. de plantis.*

Mouf. de Infect. 1. c. 17. Campeftrium alii quoque funt *Mares*, alii *Fœminæ*. *Mari* corpus oblongius quàm Cicadæ, color nigricans, caput magnum, oculi exerti, frons antennata. Antennæ articulis carent. Sex pedum poftremi longiffimi ad faltem vegetiorem. Alæ infculptæ & incurvæ totum corpus tegunt cauda bifurca. *Fœmina* minor, ventricofa, viridis, oculis herbaceis, antennis rubentibus, cauda tridentis æmula. Per æftatem in campis, terra excavata nidificant: hyeme leniore latitant: per graviorem pereunt. Omnibus commune antrorfum & retrorfum incedere. Alarum attritu fonum edere, credidit Plinius: per duo obftrepentia corpora, quæ motu & agitatione alarum percuterentur, Cafforius: alvi parte cava, Scaliger: dentium collifione Sabinus Garretus Pharmacopæus alis avulfis, eundem fonum imitando affecutus eft. Albertus, fi medius dividatur, diu adhuc vivere fcripfit. Vefcuntur panico, maturo frumento & pomis. Loca umbrofa negligunt, prata fequuntur. Avidius ftrident magis à nobis diffiti: proximi filent. Formica capillo circumligata & in antrum conjecta, efflato primo ne fe recondat pulvere, capiuntur. Ramulo cavernæ aliquoties inferto & extracto erumpunt, quafi quæfituri, quis foribus injuriam faciat. *Scalig. Exerc. 273.* *Albert 4. c. 7. apud Moufet.* *Plin. H. N. l. 29. c. ult.*

Ad Gryllos Moufetus *beftiolam quandam* alatam, Tryxalida & *cicadam Rondeletii aquaticam*, refert. De illa ita fcribit. Reftat adhuc *una beftiola alata*, quam an ad cicadas an ad locuftarum claffem referam plane ignoro. Qua enim catervatim volat ac fegetes erodit, locufta videtur; forma tamen ad cicadam proxime accedit. Mira fanè hujus beftiolæ, & quafi infantis facies. Caput galero triangulari tegitur; in cujus fuperiore parte, quatuor funt maculæ nigræ, duæ oblongæ, & aliæ duæ fere orbiculatæ, inter quas, duo etiam minutiffima puncta nigra obfervabis. Alas habet quatuor, quarum internæ duplicantur, quiefcit, ita ut ἐξάπτερος videatur. Atque hi fortè erant illæ locuftæ, de quibus Cufpinianus è Sigeberto fic fcripfit: Menfe Augufto, Anno 874. immenfa locuftarum vis fenis alarum remigiis volitabat ab oriente, & cum fenis pedibus & cæteris à quibus tota ferè Gallia devaftata eft. Dixeris primò afpectu caputium fcapulas ornare, fed propiùs intuenti, partes funt fuperiorum alarum veluti femicirculo inclufæ. Totum corpus valdè craffum, nigro fufcoque eft colore: pofteriorum alarum partes infinitis nigris maculis notantur. Petrus Quickelbergius Antverpianus hanc ex Africa portatam ad Pennium tranfmifit, quam nos etiamnum examinem in thefauro ἀντόμων fervamus, & cicadaftram nominamus.

De *Tryxalde* habet ifta. Non minus in Tryxalide hæremus. A rodendo nomen forte obtinuit: verum ut vel tryxalides Bruchos effe cenfeam, vel olerum locuftellas, vel cicadas, vel Gryllos, nequeo quidem induci: Non folum quia Athenæus, Plinius, aliique eo ipfo Philofophi fibi non conftant; verum etjam, vel quod forma, vel natura longè difcrepent. Et quare obfecro τρύξαλις à τρύζω, id eft, ftridor, non male non dirivetur? quod fi verum fit, fanè Gryllis maxime conveniet, quas tum

 aliàs

aliàs tum per ſtridorem à Blattis Peucerus meritò diſtinguit: id quod Joachimus noſter Camerarius (magni illius filius, & virtutum ex aſſe hæres) primus notavit. Plinius ex his viginti torreri jubet ac bibi è mulſa contra orthopnœas atque hæmoptoicam paſſionem. Cinis illitus cum melle margines duros ulcerum complanat, & mulierum purgationes retentas præclare adjuvat.

Moufet. l. c. Rond. de piſcib. aquat. c. 38. *Cicadæ Rondeletii aquaticæ* caput pentangulum imitatur. Oculi exerti atque globoſi, non magni & nigri: antennæ ore extimo erumpunt perbreves; pedes utrinque ternos habet, poſtremos longiſſimos: in dorſo vel alas, vel earum rudimenta gerit. Cauda illi bifurca, venter ſæpe veluti inciſus; corporis color ſubfuſcus vel potius ex albo nigricans. In aquis limoſis ſtagnantibuſque reperi, ſed naturam ejus nondum habeo perceptam: hoc à terreſtri differt cicada, tum quod capite ſit magis exerto, & cervicis aliquid habere videatur; tum quod alas habeat inutiles ad volandum, licet ad ſui correctionem non ineptas. Hæc in foliis nymphææ, potamogeti, aliarumque aquaticarum herbarum inſidens, jucundum quid (more Cicadarum terreſtrium) ſtridere dicitur: ſed à nobis hactenus non eſt audita.

De ſuo *Gryllotalpa* hæc habet Moufetus. Beſtiolam quam expreſſimus, Cordi *Sphondylus*, Dodonæi vera *Bupreſtis* eſt: perperam uterque nominant & nullo jure. *Sphondylis* enim alas non habet, hoc inſectum vides alatum. Bupreſtis Cantharidi ſimilis apud omnes dicitur; hoc verò animal nec figura, nec colore, nec magnitudine quicquam eo accedit: ut taceam elytrorum hic abſentiam, quibus cantharides carere nemo ſanus contenderit. *Gryllum* dicimus, quia eundem cum Gryllo ſtridorem nocte appetente facit. *Talpam* quia terram continuo fodit. Inſectum viſu horrendum ac monſtroſum, quadruplo maximam ſuperans Cantharidem: præcipuè ætate ſi fuerit provectiore. Formam ob oculos habetis: ego colores addam. *Fœmina* levius, *Mas* ſaturatè fuſcus. Illi præter duas longas antennas fibulæ quatuor, quaſi è naribus labiiſque propendent: oculos item habet majores, & alarum radix miniata macula ornatur. *Mas* verò fibulis illis nudus, earum loco ſetas duas fibulis duplo longiores obtinuit; concolor ſibi undique videtur, & ſine macula. Utriuſque ungues coracini ſunt. Anterioribus pedibus robuſtis admodum, & variis tumulos perfodit uterque & cuniculos agit: mediis inſiſtit; ultimis quando opus eſt, ſaltat. Cauda illis bifurca; alæ corpore longiores membraneæ; corpus inciſuris variis inſignitum. Juniores fere toti nigricant, adultiores implumati videntur. Sub terra paluſtri & humida maximam ætatis partem vivit, noctu tamen egreditur. Tardigradum valdè eſt animal, volatuſque ejus ſaltum refert: unde in locuſtarum numerum à nonnullis ponitur. Sole occiduo primum prodit, Gryllorum more, ſuaque cantilena, ſonora quidem ſatis, & ſupra mille paſſus ſtridente ſibi applaudit; quam ubi audiunt agricolæ, oppidò exhilarantur: ac ſi ejus adventu terram humore gravidam, & calore ſolis veluti maturatam ſcirent. Grana tritici, hordei & avenæ colligit, ac in cavernam aſportat, inde fortè hyeme victurus. Quidam ſtercoribus cum equinis veſci affirmant.

Caput III.

De Scarabæis.

Articulus I.

De Scarabæis in genere.

Unde huic animalculo Scarabæi ſit inditum nomen, vix auſim dicere. Moufet. Inſect. I. c. 24.

A Cabo ſeu Caballo, quod ex ejus fimo prodeat, dici ineptum eſſe certo ſcio. Græci κάνθαρον, Tyrrheni βόῤῥον vocant. Nomen. Aldrov. de Inſ. l. 4. c. 3.

In eorum Deſcriptione nihil ferè in genere occurrit. Duas alas habent, teneras illas & valde fragiles: ideo ſuperveniente cruſta incluſas tutelæ gratia gerunt, ne à durioribus corporibus offendantur. Quatuor habere perperam Albertus dixit. Aculeo deſtituuntur, & omnes ſenectam deponunt. Deſcriptio. Plin. H. N. l. 11. c. 28.

Ubique ferè degunt, in Aſia, Africa, Europa & America. In monte Ætna feliciſſima eorum progenies. In Thracia juxta Olynthum locus eſt parvus, in quo, cæteris animalibus illæſis, ſoli exanimantur. Ob hoc *Cantharoletrus* dicitur. Cornuti menſe Julio & Auguſto frequentiſſimi in agro Neapolitano viſuntur. Locus.

Diverſos cibos pro varietate ſua appetunt: Sunt qui ligno arido; ſunt & qui frumento & panibus veſcuntur. Vivunt ex jumentorum excrementis. Ideò apud Ariſtophanem ſervus quidam Cantharo fæces humanas apponit. Victus.

Eriphiam quandam herbam prodidere veteres, Scarabæum in avena habentem, ſurſum deorſumque decurrentem, cum ſono hædi, unde & nomen accepit.

De *Ortu* variæ ſunt inter authores ſententiæ. Iſidorus ex putridis equorum carnibus naſci putat. Plinius ex aſini, quidam ex muli. Ariſtoteles, Cantgaros in fimo quem volunt per hyemem condi, vermes parere, ex iiſque procreari. Nonnullis viſum Generatio.

Aldrov. de Insect. l. 4 c. 3. fum fœmineo fexu diftitui nec coire: quod tamen in Carabis falfum effe, Aldrovandus obfervavit. Variare ortum pro fpecierum diverfitate ego putarem, idque in Differentiis patebit.

Natura. Tanto ftridore volant, ut per eos Deorum cum hominibus fieri colloquia Laërtius dixerit. Quia κοκίζμαις delectantur: ideo rofan averfantur, & odoratis illiniti exanimantur. Hemerocallis Diofcoridis quoque à quibufdam ἀντικάνθαρος vocatur. Tacti, immobiles redduntur & indurefcunt. Solis & Lunæ coitum pillularii oftendunt, ut poftea dicemus, ubi & devindicta quam de Aquila fumere folent, agetur.

Clem. Alex. Pædag. 2.

Ufus. De *Ufu* in genere nihil occurrit.

Differentiæ. *Differentias* ex Moufeto & Aldrovando fumemus.

Articulus II.

De Scarabæorum apud Moufetum Differentiis, & primò de Majoribus Cornutis.

Moufet. de Infect. l. 1. cap. 21. Egregiè Scarabæos in fua genera difpefcit Moufetus. Sunt alii Majores, qui vel *cornuti*, ut πλατύκερως, ἀγόκερως, βούκερως, ῥινόκερως: κριόκερως; vel non *cornuti*.

Cornutorum primus & præcipuus eft πλαθόκερως, qui cervina cornua imitatur. Nigidio dicitur *Lucanus* apud Plinium; aliis taurus: nonnullis Cervus volans. Hefychio ἄκανθος, quia cornubus fpinofis obvia comprehendit; Comico & Euftathio à magnitudine ἱπποκάνθαρος, Cardano σκαραβέλαφος, Gazæ κάραβος. Quatuor ipfius occurrunt genera. *Primus fœmina*, Lonicerus Marem facit, fed mares inter infecta minores funt. Colore ex obfcuro, verba funt Moufeti, fpadiceo nigricat præcipuè circa elytra & pectus. Cornua illi duo integra, fine articulis, ramofa cervi inftar minimi digiti longitudinis in adultioribus, in minoribus minora ac breviora, vel (ut Plinius loquitur) prælonga cornua & mobilia obtinet, bifulcis dentata forcipibus, cum libuerit ad morfum vel compreffionem coeuntia: ftringit enim mirum in modum; atque cornubus utitur eum in finem, in quem chelis cancri atque aftaci: oculi duri prominentes, albiduli, juxta quos utrinque antennas habet, unas in radice inter cornua & oculos racemofos, quarum articulus rectum ferè angulum facit; alteras vero media fronte erumpentes, rectas atque planas, in tuberculum leve definentes. Pedibus incedit fex, prioribus reliquis longioribus atque majoribus.

Plin. H. N. l. 11. c. 28.

Alter *mas* eft, illi omninò, magnitudinem fi excipias, tùm corpore tùm cornibus fimilis: quæ licet non ramantur, acrius tamen compreffa pungunt digitum, quam fœmina jam defcripta.

Tertius priori triplo vel quadruplo minor, colore piceo, cornua admodum parva & bifulca, juxta quæ duæ antennæ plurimis articulis diftinctæ oriuntur. Oculos habet prominulos, & pro corporis ratione magnos. Scapulæ utrinque in angulum acutum definunt. Vefcitur maximam partem fucco tenaci atque pingui è quercu exudante, nec facile extra querceta confpicitur.

Capite præcifo diu reliquæ corporis partes vivunt: caput reliquo corpore diutius. Lunæ facer effe creditur. Cornua, inprimis quæ excedunt, infantum morbis ex collo fufpenfa medentur. Strumis quoque & podagræ appofita conferunt. In oleo decoctis fi arteria in brachio inungatur, febres apud Mizaldum tollunt. Oriuntur ex vermibus putrido ligno innatis: forte & ex ftercore.

Αἰγόκερως, dicitur & τραγόκερως, κεράμβυξ, κεράμβηνος Græcis; *Capricornus* Latinis. Magnitudine coloreque Platii, ceroten refert. Tredecem eorum genera occurrunt. *Primus* caput habet latiufculum, oculos bovinos & grandes, tres fere tranfverfos digitos longos: os illi forcipatum, hians, aduncis duobus dentibus duriffimis horrendum, quibus dum ligna rodit, (experti fcribimus) argutulum porcellorum grunnitum diferte exprimit. Hoc forte in caufa fuit, cur eas arbori alligatas, culices ficarios abigere tradidit Hefychius. Scapulæ ejus curiofule à natura fculptæ, manubrium ebeno factum & perpolitum oculis objiciunt. Pedes fex habet, tribus quoque geniculis diftinctos: fed imbecilles admodum & languidos, tantoque oneri fuftinendo longe impares. His ferunt auxilium cornua duo, fupra oculos nafcentia, toto corpore longiora, novem decemve articulis flexibilia, non exacte teretia, fed afperitatem capri imitantia; quæ licet in quamcunque partem movere poffit, tamen dum volat, directe ea tantum protendit, atque volatu feffus pro pedibus utitur. Confcius quippe horum imbecillitatis, cornubus arboris ramulum circumplicat, atque ita pendulus quiefcit, ut in agro Heidelbergenfi vidit nofter Bruerus; avem paradifi eò referens, quæ pedibus deftituta pendulis illis nervis ramos illaqueat, atque ita laboris fatur quieti confulit.

Reliquos ita defcribit Moufetus. *Cerambyces* præter hunc memoratum varios vidimus, *unum* primò huic fimilem, fed magnitudine & colore varium: nam & paulo minor, & colore fuit fere cinereo: Venter, crura, & cornua, dilute cœrulea: fcapulæ, cauda & elytra, nigris quibufdam maculis variegata. Cornuum quoque articuli nigricabant; poftrema crura reliquis lon-

longiora crescebant. Hos à Quickelbergio obtinuimus Antverpia transmissos. *Alterum* habemus extra viridem, supinè fuscum; caput, scapulæ, elytra obscure virentia, & auro itidem micantia: corpore est paulò porrectiore, priori similis videtur; sed paulò minor: cornua purpurea obtinet, crura pedesque Hyacinthinos. *Tertium* huic concolorem ipse primus Pennio dedi, nucem moschatam & cynamum vere spirantem. Verùm fragrantia illa dulcis (stacten contra non cara) cum vita in auras statim effluit, & cadavere exulans, sese in pyxidem (qua fuerit servatus) tota insinuat. Cardanus mentionem facit hujus Scarabæi: sed quia ante me invenerit neminem novi. Ex quoque *alter* cum splendore nigricans, ventriosus, crassus, corpore, cornuque breviori reliquis. Cornuum juncturæ non sunt (ut in aliis) globosæ, sed utrinque leviter serratæ. Hunc Carolo Clusio Pennius se debere fatetur. *Quintus* capite, ore & dentibus primo omnino similis oculis nigerrimis, colore pertotum corpus fusco, ore patulo dentato, capite, collo, & alis minutulis punctis nigris dense conspersus; corporis magnitudine ferè secundam æquat Cerambicem, rariùs conspicitur; in ædibus vivit, & lignis aridis. *Sexto* cinerascenti caput valde exiguum, oculi albiduli, cornua longiuscula, articulata, candescentibus maculis distincta elytris, imo toto fere corpore varius est; in ædibus item versatur, sed an etiam in lignis habitet, ignoro. *Septimum* ex Russia ab Edoardo Elmero allatum vidi, toto corpore infuscatum, juncturas habuit in cornubus globosas, septem vel octo: facilè ex forma cognoscitur. Ab hoc *Octavus* magnitudine, & forma parum abludit, nisi quod capite, scapulis & alis subcœruleis præditus videtur. *Nonum* misit ad Pennium Joachimus Camerarius (de literaria rupubl. obtimè cum primis meritus) cui alæ pedesque arenosi erant coloris; caput, cornua, venterque subnigricabant: cornubus repandis videbatur, ex pluribus verticillis nodulisque compositis, quæ in utramvis partem nictu citius versabat. In plantis (& potissimum Cithyso) repitat. Hujus generis esse puto Scarabæum quam Joh. de Choul (lib. de var. querc. histor. c. 26.) ita describit. Degit in quercu animal de Scarabæorum tribu (quantum conjectura ducimur) colore rubricante, proceris cruribus geminos capite gerens aculeos, modice inflexos: quibus acerrimè stringit adversantia Hanc bestiolam fabri lignarii quercus dolantes, in ipsis visceribus vivam invenere. Rustici Lugdunenses Thurro nominant. In laquearibus felicius diutiusque vivit, seque hypocausta colentibus levi cum strepitu prodiens conspiciendum subinde præbet. *Eundem* vel illi similem quendam p. m. Gesner. Epist. l. 3. ab anu pleuritim passa dejectum fuisse testatur in hæc verba: Peralvum inquit à potione ex Oxymelite nostro cum decocto fœnugræci exhibita prodiit vetulæ pleuritide laboranti scarabæi genus nigrum, longis pedibus, longis item cornubus flexibilibus articulatisque, rudi plenum pure, vivum; longitudine duorum articulorum erant digiti. *Decimus* totus ex nigro purpurans, os forcipatum habet. *Undecimus* ubique atrescit. *Duodecimo* cornua minus articulata, caput scapulæque cyaneæ, reliquum corpus totum spadiceum videtur. Horum omnium in iconibus utcumque cornua aliàs directa, aliàs curvata cernitis (explanationis gr.) tamen plerumque nonnisi (caprorum more) ad humeros reflexa gerunt, veluti primus Cerambyx.

Ad Carambyces spectat *Quici Brasiliensium*. Insectum est corpore ovali instar Scarabæi. Corporis longitudo unius & trientis digiti, Crura habet 6. quodlibet tribus internodiis constans, estque ultima pars crurum serrata, & quodlibet habet duos unguiculos. Caput & ocelli parvi: duo cornua propè oculos exorientia, longa, posterius versa & in arcum porrecta, duos & semis digitos longa, longè excedentia corporis longitudinem; & singula habent internodia decem, undecimo inseruntur in caput: crassitie æquant filum crassius. Caput & anterior sectio obscuri & brunni coloris cum splendido nigri mixti, posterior & alæ brunni obscure splendentis. Per medium autem alarem seu dorsum transversim linea lata flava pallescens tendit. Crura lutea, & ad internodia obscuro brunno maculata. Cornua diversicoloria luteo & nigro, nimirum ad genicula nigra, cætera alternatim lutea. *Marcgr. Hist. Brasil. l. 7. c. 1.*

Βύκερως seu ταυρόκερως cornibus duobus taurorum more exertis & directis cernitur. Ex spadiceo circumquaque nigricat, & ferè ἀκίνδυνος videtur. *Capite* est exiguo, brevibus crassisque scapulis immerso. Media fronte, spina peracuta exit. Defensioni à natura destinata videtur.

Nasicornium quatuor species vidit Moufetus. *Prima* omnium maxima atque rarissima apud Indos vivit, colore nigerrimo: nasum habet ad faciem rostri navalis cornutum & extra curvum, circa cujus umbilicum aliud cornu intus reflexum è tuberculo nascitur, quale etiam è scapulæ tumulo. Totum corpus ab ultimis cornubus ad caudam, longitudinem quatuor unciarum continet, latitudo ferè duarum est. Cantharorum lege fœminam non habet, sed ipse suæ sibi faber est formæ; fœtum solo sibi genitum producit. *Secundam* Nasicornium speciem ratam atque pulcherrimam Mercurio sacram Carolus Clusius Viennæ depictam misit;

misit; in cujus agro frequens est. Forma illi, qualem vides, absque ventre saturate rubro fuisset, totus videretur piceus: narium cornu illud recurvum adeo acutum est, ut (quod de præliaturo barro fertur) aciem illi rupis tenacis affrictione addi putares. *Tertius* nasicornis & *quartus* pariformes pene videntur, nisi quod illi alæ longiores elytris excrescunt, huic verò breviores apparent. Splendente atramento perfusos diceres, usque adeo undiquaque nigricant.

κριόκερως seu *Aries*, cornubus est nodosis hyacinthum æmulantibus capite ex auro viridante, scapulis miniatis, purpureo ventre, elytris capiti concoloribus pedibus, cruribusque spadiceis incedit, alæ vero vagina inclusæ albicantem arundinis membranulam scite exprimunt.

Articulus II.

De Scarabæis Majoribus non cornutis & minoribus omnibus.

Majores Canthari ἀκέρατοι sive Excornes plurimi sunt. *Pillularius* nempe *Melolonthes*, *Purpureus*, *Atratus*, *Arboreus*, & *Fullo*. *Pillulario* nomen quod ingentes pilas aversus pedibus volutet. Dicitur & *Stercorarius Fimariusque*, tum quod ex fimo nascatur, tum quod illo gaudeat. Græcis est κοπρινὸς, ἡλιοκάνθαρος & à forma αἰλουρόμορφος, id est, felliformis. Stercoribus vaccar. ita delectatur, ut ad ea frequens & citus advolet. De ejus *Generatione* hoc habetur, pillulam è stercore ad cœli formam conficere, eamque ab ortu ad occasum tamdiu versare, donec ad mundi figuram perduxerit. Mox eandem subter stercus, ubi nidificat, ad mensem lunarem reponit. Hoc exacto sigillatim singulas ejectas aqua dissolvit. Sic prodit scarabæus impennis, sed qui paucos intra dies absolutus, in volucrem abire solet. Nulla ergo in genere eorum anima. Porphyrius, genituram in cœlum emittere, mox pillulas magnas posterioribus pedibus fingere ait. Apollini ideò sacros Ægyptii voluere. Imò expresse Plinius. *Propter hunc Ægypti magna pars, Scarabæos inter numina colit, curiosa Apionis interpretatione, qua colligat Solis operum similitudinem huic animali esse, ad excusandos suæ gentis ritus.* Per coitum quoque propagari observavit Aldrovandus. Vidit enim mense Majo vermiculos albos plusquam 42. horarum spacio, figura Curculionis prodire. Erucas esse opinatur parvas Bombycum modo progredientes, quæque intra 5. aut 6. horas fili tenuissimi folliculos, illosque candidos, Melopeponis seminis magnitudinis sine cortice texere cœperunt. Addit, fodere terram rutilos & prægrandes, favosque parvæ & fistulosæ spongiæ medicato melle fingere. Nidos ex lutosa valdeque fragili materia à Gregor. Capucino eidem communicatos, in quorum uno mortuum Cantharum invenit, hic habet. Una pudendi est figura, unico canali constans. Parti infernæ duo veluti testes appensi erant: singulis suus ductus, cum unico illo canali continuus: in hisce Scarabæi. Aliquando plures sunt hi testes, & figuræ oblongæ. Rosas aversantur. Hederæ umbra gaudent. Hyemem vix ac ne vix sustinent. Solis calore excæcatos mori, tradidere quidam: plerumque à pediculis suffocantur, quibus undique scatent. Insculpuntur Smaragdo contra veneficia. Oleo rosar. cum terræ intestinis cocti, aurium doloribus medentur. Ex iisdem ad calculi dolorem pulverem Lanfrancus conficit. Ad hœmorrhoidas unguent. quod unguentum populeum; cum oleo rosaceo in quo Scarabæi cocti, aselli, & crocus ingrediuntur Habet & Villanovanus contra spasmum suum. Lethargicos excitabis, si duos vel tres sub mediæ juglandis cortice conclusos, occipitio bene raso, musculis brachiorum anterioribus & plantis pedum alligaveris. Bene cecidit M. Johan. de Florentin hoc experimentum. Quartanariis medetur, si fulvo linteo vivus inclusus collo appendatur. Expertum se Trallianus scribit. Cheloniti de gemma aureis guttis insigni, cum Scarabæo in aquam ferventem missa tempestates ciere velle, insani esse puto. Huic similis est *Melanocyaneus*, cum illustri quodam splendore. Facie est felina. Augusto à pediculis intra crura hærentibus vexatur, & tandem interficitur. Ubique occurrit.

MELOLONTHEN, Attici *Melonthen*, quidam χρυσάλλιδα vocant. Nonnullis est χρυσομηλόνθη & χρυσοκάνθαρος: quibusdam *Cantharis*; Aristophani ζωίφιον χρυσίζον κανθάρῳ ὅμοιον; Eustathius, *Vespa major*; Polluci, *animalculum volucre*: rusticis Lombardicis & Gazæ *Galenica*; aliis *Scarabeus arboreus*. Hesychius cum coloris aurei facit: Aristophanus scholiastes flavi, recentiores Smaragdinum sed auro radiantem volunt. Idem & Plinius sentit. Mas undique viret, oculos si exceperis rubicundos. Elytra fœminæ castanei coloris, grato splendore micantia. Pectus utrique mucronatum. Stridulum edunt sonum. Generantur è vermibus fimi bovini aut jumentorum: si Aristoteli credimus: si Steph. ex Theophr. ex floribus pomor. Sunt ejus *duæ* prætere a *species*. Priori quæ Clusii, caput, scapulæ & pedes nigricant, sed è cœruleo. Antennæ sunt corneæ, elytra striata, sed in circumferentia nonnihil rubent. Alter est Thilesii, totus præter oculos qui nigricant viridis. Venter ex auro parum rubescit.

Marginal notes: Theophr. περὶ σημῶν. — Ælia. H. A. l. 4. c. 11. & l. 10. c. 15. — Plutarch. Symp. 4. Praxan. in Geopon. — Plin. H. N. l. 30. c. 11. — Mercell. de Medic. — Plin. H. N. l. 30. c. 11. — Trallian. l. 12. c. 8. Plin. H. N. 37. c. 10. — Plin. H. N. l. 30. c. 20. & 29. c. 9. — Mouffet. l. c.

bescit. Medium dorsum luna elytris concolor adornat. Ideò Equus Lunæ vocatur.

Purpureus Constantinopol. delatus fuit: Totus talis & violaceus erat, nisi oculi, venter & pedes, picem retulissent.

Atratus totus nigrescit. Os ipsi forcipatum; scapulæ fere quadratæ: tibiæ & antennæ breviusculæ: In lignis aridis habitat. Frequentius graditur quàm volat, & inter gressum, obmurmurat.

Arboreus obvius est, Julio inprimis & Augusto mensibus. Vaginæ alarum, puniceæ sunt, & tenuissimo polline consperssæ, leviterque splendent. Oculorum circulus, antennulæque parvæ flavescunt, juncturæ ventris albescunt. In Normandia tertio quoque anno sunt frequentiores. Anno 1574. vigesimo quarto Febr. tot in Angelia in Sabrinam delapsi sunt, ut molendinorum rotas sisterent. Affinis huic est totus ex fusco albicans, glauco ventre & quodammodo canenscente. Inservit anatum venationi. Grues quoque eo capiuntur, ut Gesnerus prodidit.

Scarabæus, quem Plinius *Fallonem* dixit, Gaza κάνθαρον Aristotelis esse opinatus est; Scarabæum rubeum Plinius, animalculum cauda forcipata Junius, est Arboreo major, cervo volante fœmina minor. *Caput* gerit corneum, antennulis duabus ornatum. Oculos, & pectus hirsutum, ex albo flavescentia; pedes anthracinos. *Venter* caudaque plumas referunt gruinos. Scapulæ & elytra, albis nigrisque maculis variegantur, tàm pulchre, ut vestem Damascenam, Phrygia acu intertextam jurares. Non ubique est obvius. Magi contra quartanam alligatum, commendant.

Plin. H. N. l. 30. c. 11.

Moufet de Inf. l. c. 22.

Tantum de majoribus cornutis & non cornutis sufficiat. *Minores* vel *maculati* sunt corpore, vel *immaculati*: illos ἀλλοχρόους, hos vero μονοχρόους Græci appellant. *Maculæ* aliorum ex *nigro albicant*: alii *flavescunt*, alii *rubescunt*. *Albicantium* è nigro septem, flavescentium tredecim, Rubescentium duodecim; quos hic sua quemque classe donavimus. Immaculatorum color corporis idem deprehenditur: atque inter eos sex nigricantes, duos spadiceos, globosum unum ex cœrulo nigrum, alterum ex luteo vidimus. Quidam quoque nuperrimè à nobis, inquit Moufetus, deprehensus est fuco puniceo, alter muricis succo inebriatus comparuit. Aurescentes quinque habemus, parvulos illos quidem, sed clare micanteque auro undique suffusos, quos etiam ne invidisse nepotibus videamur, sculpi appingique curavimus.

ARTICULUS III.

De Scarabæis Aldrovandi.

Aldrovandus eosdem in *Cornutos*, & non *Cornutos* distinxit. Ex illis alii unum, alii duo, quidam tria cornua habent, & rarò vident. Δικέρατοι, aut sunt *Lucani* sive Tauri, quorum cornua sunt dentata, ac forficum modo aperiuntur & clauduntur: aut *Carabi*, quorum cornua nodosa sunt, & ad prætendendum iter facta. Triginta & quinque utriusque generis sunt species, quas sex diversis tabulis exhibet. Exhibeo & ego omnes, ut si quid interjam enumeratos omissum est, adjiciatur, & comparatio inter utrumque melius institui possit.

Aldrov. Hist. Inf. l. 4. c. 3.

Prima tabella septem continet, ex quibus primus è Caraborum videtur esse genere, quoad figuram corporis quam habet communem cum aliis Carabis, quamvis locum, quo nascatur, neutiquam observaverim. Toto corpore niger, antennis longiusculis parvis nodulis constantibus, longis in postica capitis parte sitis cornibus, seu potius appendicibus binis prope os nodosis, item crassioribus, quàm sunt antennæ, sed plus quàm media parte brevioribus; pedibus in extremo bifurcatis, asperis: caudam constituunt duæ appendices vaginarum, cum conjunguntur.

Secundus est Scarabæus aquaticus pronus & supinus. Aquaticum nuncupavi, quod præter reliquorum morem in aquis degat, inter majores sanè connumerandus: toto item corpore niger prone & supine exceptis capillamentis, quæ in pedum extremitate cernuntur, itemque antennis, nam hæ rubescunt.

Quartus è minimorum genere, pollicem enim latum longus, totus quoque niger, capite parvo, trigono, minutis antennis, quarum extremitas obtusa, & veluti rotunda quadam pilula insignitur, pedibus bifidis in extremitate, paulò versus corpus habebat quasdam asperitates, seu appendices, quibus ingressu juvabatur, tanquam cirris polypus. In ea parte, qua vaginæ sese invicem in aliis contingere solent, evidens apparebat rimula, qua dilatata & aperta prodibant alæ subvirides, sed nonnihil ad castaneum vergentes: cùm eas ad volandum expandit, toto corpore maximè splendet, alvoque robustissima.

Quintus est Scarabæus pilularius, seu Cantharus compacto latoque corpore & nigro, sed cæruleum splendescente. Capite plano inferiùs, & superius nonnihil arcuato & lato cucurbitæ instar, ac multis eminentiis superius conspicuis, è quo ab utraque parte duæ prominent antennæ breviusculæ, sed in fine divisæ in plurima

tenuia

tenuia filamenta, pedes ſunt anterius ſerrati in fine, ita à natura facti, ut illis, cùm continuò in ſtercore vitam tranſigat, abſtergere anteriores capitis partes facilius poſſet. Craſſo magnoque pectore, cujus medio ab utroque latere pedes priores annectuntur.

Sexto loco datur Scarabæus viridis Meloloathæ Ariſtotelicorum quorundam ſententia, quem inter volandum putant ſonitum edere: corporis parte ſupina & alvi maximè colore eſt obſcurè viridi, unde nomen ſortitus, capite parvo nigro ferè, & ab utroque oris latere duobus cornibus nodoſis inſignito, itemque dentibus, quibus apprehendit valide, antennis longis, æqualibus, in extremo paulatim in acutum deſinentibus, pectore autem rotundo, tenuiorique ligamento alvo latæ annexo.

Ultimus ejuſdem tabulæ nigrò corpore eſt, in quo maculæ virides, ſed aliquid flavedinis in ſe habentes, proceris cornibus eiſdem maculis conſperſis, quæ verſus poſteriora flectuntur, eiſdem quoque maculis & ipſi pedes, præſertim eorum femora; alvo procera, quam non univerſam vaginæ contegunt.

In ſecunda tabula eſt Lucanus Nigidii; Cervus volans Leoniceri, Scarabelaphus Cardani, Taurus Scaligeri; aliqui Scarabæum bicornem appellant; apud Theſſalos κεράμβυκα dici & ξυλοφάγον βοῦν, quaſi bovem ligni edacem author eſt Antonius Liberalis. Gallis dicuntur Cerfs volantes: Turo Lugdunenſibus ruſticis fortè à Tauro derivato nomine, Italiſque cervo volante, Bucarone del corno, Guſano con cuernos Hiſpanis. Ferrantes Imperatus cervi volanti vocat. Belgis Een vliegende Hert. Germanis ein Schroter dicitur. Nigro eſt toto corpore & maximo, huic duo cornua prætenduntur ramoſa ſeu dentata, quibus cum conſtringuntur, validè apprehendit: oculi utrinque à latere horum poſiti, intra verò cornua duo parva cornicula veluti antennæ; capite latiori quàm pectore, ſed minus longo; hujus & caput & corpus reliquum à ſe invicem diviſa diutius vivunt.

Qui vero hunc ordinem conſequitur, cætera priori ſimilis, ut magnitudine tantum differre videatur; qua dimidia parte minor eſt.

Sequuntur *duo alii* μονόκεροι, hoc eſt, unico cornu in ſummo capitis, quos ab Ægyptiis Mercurio dedicatos ſuprà meminimus, corpore nigro, cui nonnihil rubri admiſtum ſit, craſſo magnoque capite. Horum poſterior hirſutus atque piloſus eſt prona parte, horum ſpecies Rhinocerotas appellat Ferrantes Imperatus ob ſimilitudinem cornuum, quam habent cum Rhinocerote, animali quadrupede, tarde volant, quò fit, ut ultrò fere in manum ejus, qui prehendere voluerit, involent.

Quinto loco eſt Lucanus Papilioni ſimilis, eſt enim verſicolor toto corpore duos digitos per tranſverſum longo, cornibus inſtar cervi dentatis nigris, quibus ab utraque parte poſteriùs ante oculos prominent antennæ tenues, longæ, ut ad latera viam tendant factæ, nam ad latera utræque protruduntur, capite albis inſignito maculis, per quas rubor quidam obſcurus perfunditur, pectore anguſtiori, quàm capite eſt, tribus albis maculis in medio notato, alvo prolixa, craſſa, longa, ut Papilionibus quibuſdam contingit, annulis rubris, alis non univerſam alvum contegentibus, ſed multò brevioribus, &, ut puto, farinaceis. Nam, ut verum fatear, id nunc me fugit, cum ejuſmodi Inſextum inventu rarum exiſtat, nec ejuſdem deſcriptionem exactam, quam olim feci, reperire poſteà unquam potuerim; variis coloribus hujus alæ exornantur, nam ſuprema parte, qua ſuperiori alvi parti contingunt, vicinæque ſunt pectori, rubicundam maculam ingentem præbent cordis, quod vulgò pictores depingere ſolent, compreſſo mucroni ſeu cono ſimilem; reliquum deinceps alatum corpus nigrum eſt, maculis aliquot primum argenteis, deinde lineis latioribus obſcure rubentibus, quæ utræque aliquoties per vices iterantur, ita, ut in hujus animalculi alis natura illuſiſſe pictores artemque eorum videatur.

Tertia tabula tota Caraborum plures continet ſpecies, excepto primo, qui ad Lucanorum genera potius pertinet, parvo corpore, nigerrimoque cornibus incurvis parvis ſine dentibus ad eundem uſum, ad quem Lucanorum aliorum, his item antennæ poſtponuntur ſingulis à latere, pectore modice craſſo & craſſiori, quam caput eſt, alvo duplo longiori, ejuſdem craſſitiei & latitudinis. Cervettino vulgò dicitur.

Secundo loco datur Carabus inter minima genera referendus; ejus caput, quod parvum eſt, itemque pectus antennæ & pedes nigra ſunt: ſunt autem antennæ longæ, nodoſæ, vaginis rubris ab utraque parte, quæ in medio maculam nigram grandem habent. Porta terra vulgò Italis dicitur.

Huic ex ordine *ſecundo loco* ſuccedit Carabus, quem Ariſtotelis verum eſſe arbitror, cùm aliquoties in ligno is ſit repertus arido, è quo poſtea evolavit.

Tertius Carabus è ligno arido quoque naſcitur, ut vidimus, nodoſis proceriſque cornibus, quæ nodis conſtant novem aut decem grandioribus primum prope caput, deinde minoribus, in quos ſingulos extremitates tenuiores ſuperiorum nodorum inferuntur ita, ut articulationes nodoſæ appellari poſſent. Ultima autem articulatio

tio ex parte constat nodosa & absque nodis ita, ut ea; quæ nodis destituitur, tenuis in fine in nodosam partem inseratur, veluti in ultimis digitorum articulationibus facilè est videre. Porrò hæc cornua, quæ antennæ meritò ab Aristotele nominantur (supplent enim earum usum) quandoque corpore multò breviora, quandoque longiora sunt, vidi quandoque duplo longiora ipso corpore; cæterum colore nigerrimo, ut totum corpus. Capite paulò minor, quàm pectore, quod inæquale est, venter omnium longissimus latissimusque, prona parte annulis quatuor aut quinque latis constans, in ventris fine, ubi alvus est, hirsutus, pedum extrema serrata sunt & aspera, multis hirsutis particulis constantia, quarum ultima bisulca, seu bifida, & adunca in modum hami, qua validissime cuique obviæ rei, velut lapidi, ligno, linteisque adhærent, ut vix inde tutò avelli subitò possit. Unde Portapeso ab Insubribus dictus putatur. Nam etiamsi parvum sit animal, tamen quandoque sustinet, retinetque pondera sextuplo; aut amplius ipso animalculo longiora cum suis cornibus suspenditur, & in altum evehitur; hunc aliquando in pertusa pyxide conservavi vivum per aliquot hybernos menses, apponens lignum aridum & cariosum; Sed hybernis illis temporibus observare non potui, num eo vescatur, quod quidem verisimile est, cum duobus dentibus aduncis sit instructum, ut reliqua Scarabæorum genera; his enim se conjungentibus sectum alimentum ori ingeritur: universum autem corpus exceptis cornibus longum duos digitos, latum minus uno.

Qui descriptum sequitur ejusdem generis, differt autem corporis universi colore, qui fuscus est ad castaneum vergens, cornua sunt tenuiora, longioribus constantia internodiis, sed tenuioribus, pectore multò minus caput, in quo oculi sunt satis conspicui, siti in posteriore magis parte, nec ita distantes, & ad latera, ut in præcedenti, pectore quoque minore ventreque longiori & nigra cauda insignito.

Succedunt *duo alii* sub eodem Caraborum genere referendi, minores, corpore nigerrimo: capite majori, quàm pectore, quod linea quadàm fusca à pectore separatur, alvo seu ventre figura ferè ovali; qui totus vaginis binis cooperitur, secus quàm in prædictis, pedum extremitas non usque adeò aspera, ut cuique obviæ rei adhærere possit.

Ultimus est Carabus dubius: nam ex antennæ, quæ in aliis nodosæ erant, in his veluti Papilionum sunt quorundam plumatæ, toto corpore nigro, capitis ac pectoris magnitudo fere eadem, sed in pectore ab utraque parte duæ appendices videntur nodulis aliquot constantes, quæ, cum pedibus pectus duobus destituatur, secus ac in multis aliis pedum vicem supplere putantur; pedum utique constitutio differentia est notabili, nam secundus eorum articulus, atque tertius iisdem villis est, seu asperitatibus, & capillamentis, quibus sunt antennæ & descriptæ appendices pectoris; universi autem corporis ea est parvitate: qua in icone cernitur.

Quarta tabula duos tantummodò continet, quorum primus ad Caraborum quoque genera referendus, ac præcedenti tabula quarto loco descripta congener, dorso multis punctis protuberantibus resperso, alvoque caudata.

Secundus totus niger dentato capite absque cornibus nodosis; quorum loco duas antennas nigras æquales mediocriter longas habet.

Quintæ tabulæ primus uvas corrodit, toto corpore niger, exceptis pedibus, vaginis & antennis, quæ sunt colore castaneo, antennæ in extremitate multifidæ sunt veluti scopæ, vaginæ ad finem alvi non pertingunt.

Alter ferè ejusdem generis caudatus, pectore & capite nigris viridè resplendentibus, vaginis non totam alvum circumdantibus colore castaneis, pedibus in extremitate magis rubentibus, item antennis eodem colore præditis, quæ cum in fine crassæ apparentur, ut fructus tenues & oblongi, æqualesque, parvo admodum pediculo capiti adnectuntur.

Insecta tria quæ subsequuntur, ad Cantharidum genera referuntur, quorum *primum* toto corpore nigrum exceptis vaginis, quæ miniaceæ ferè totæ sunt. Nam linea nigra in principio latiuscula à medio vaginarum ambarum, qua parte sibi invicem contingunt, oritur & versus anum protenditur, finitque; antennæ sunt in eo longæ. *Secundum* capite, pectore, antennis, & duobus prioribus pedibus ferrugineo colore, reliquis membris colore nigris cœruleum fere splendentibus, seu plumbeis. *Tertium* & *ultimum* pedibus antennisque nigris, reliquis membris miniaceis.

Sexto loco ponitur Scarabæus vermis facie, toto corpore niger, duabus in ano appendicibus crassis, antennis proceris.

Septimus caudatus est, toto corpore ex cinereo ad castaneum vergente, pectore & vaginis aurum splendentibus, antennis tenuissimis, oculis conspicuis à latere capitis collocatis.

In Sexta tabula ordine primus ponitur Scarabæus fœtidus dictus, quod tetrum haberet odorem, in campis repertus, Scarabæo pilulari magis, quàm alteri alicui insectorum similis, antennis est nigris geniculatis, in quarum extremitate duo sunt globuli seu pilæ, maculamque prope has ha-

habet ferruginei coloris, cæteræ partes omnes nigerrimæ, exceptis vaginis, in quarum suprema parte quatuor apparent maculæ ferrugineæ; pedes erant in fine maximè ferrati & asperi, cauda annulosa, quam extendere & retrahere poterat. Dum tangitur, stridet, curritque velociter. Notandum in hoc eodem animalculo in parte inferna circa os vermiculum, aut exiguum animalculum extitisse, quod utrum ei naturaliter insit, an verò per accidens, adhuc me profectò latet: nam tamdiu, quam apud me continui, semper apparuisse deprehendi.

Secundus & illæ fœtidus, totus niger, minor, antennis serratis & absque pilulis, pedum extremitate aspera.

Tertius serpentarius à nobis nominatus, non quod serpentis figuram referat, sed quod in occisi serpentis corpore, cujus carne vescebatur, deprehensus sit, pilulario minor, angustiorque corpore, capite nigro depresso, antennis nigris, parvis, quarum apices flavescunt, rostro bicorni, oculis emissitiis, pectore nigro scutiformi, vaginis quadrangularibus brevibus (non enim totam alvum cooperiunt) nigris, quarum utraque duas in medio habet fascias luteas paululum serratas, alvo valdè annulosa & circa extremitatem valdè pilosa: pedibus omnibus serratis, quorum tamen anteriores in extremo articulo reliquis erant latiores, ut manum quodammodo imitarentur, subtus verò flavescentes. Inter medios & posticos pedes colore est aureo, obversusque ea parte Soli splendorem emittebant: sed hunc colorem aureum pili quidam ruffescentes efficere videbantur; In pectoris parte supina cruce erat notata, inter antennas macula obscurè lutescente & triangulari: pars ejus inferna multis pediculis scatebat.

Quartus è Pilulariorum fortè est genere: nam circa excrementa eum versantem deprehendi, brevi corpore & obeso, nigerrimo colore & relucenti capite rotundo, & instar scuti militaris efformato, è cujus medio cornicula duo exerit breviora cum apicibus, & alias duas appendices his multò exiliores: Pectore item scutiformi, quod tamen in anteriori parte appendicem quandam protensam & acuminatam, habet, ut tertium cornu referre videatur, vaginis striatis, pedibus in fine ferratis & asperis: anteriores horum minus asperis, posteriores magis; ad latera pilis quibusdam ruffescentibus vestitus, ani figurà medii scuti figuram exprimit.

Quintus niger, parvo capite, antennis longioribus, nec pedibus asperis. Sextus aquaticus minor dictus, quod in aquis degat, corpore est nigro, lucido, ad viridem quodammodo accedente, pectore ac ventre lato, vaginis ventre majoribus, in medio ventre inter pedum exortum appendicem quandam habet, qua pedes à se invicem separari videantur.

Duo postremi minimi, dorso uterque variegato. Prior pectore scutiformi, ac capite rotundiusculo, duabus antennis exilibus insignito, dorso autem multis punctis seu granulis resperso, coloreque nigro. Posterior corpore magis rotundo & compacto, capiteque exiguo, antennis longioribus, dorso toto variegato, & colore magis nigro.

Postremæ tabulæ primus è minimorum genere est, toto corpore nigerrimus, compactus, antennisque exiguis, vaginis universam alvum tegentibus.

Qui hunc ordine sequitur, major & corpore item nigro, magis oblongo, antennis longioribus, pedum extremitatibus minimè asperis, sed levibus & æqualibus, ut ad scandendum non usque adeò aptus videatur, nisi ejus parvitas has asperitudines cernere non sinat.

Tertius inter Scarabæos quoque à nobis relatus, quod cum eorum natura corporisque constitutione magis quàm cum aliorum conveniat, capite parvo, cujus articuli cum dorso aurei sunt, cæteræ partes nigerrimæ.

Quartus corpore universo niger, capite rotundo parvo, antennis mediocribus, pectore triplo majori, vaginisque universum ventrem contegentibus.

Quintus è minimorum genere niger fere totus, præterquam in vaginis, in quibus aureus color, sed obscurè videtur; capite rotundo, & exiguis valdè antennis, nec facile conspicuis.

Sextus totus niger, capite ferrato & magno, pedibus ferratis & asperis, in fine bifidis, vaginis brevibus, nec alvum totam contegentibus.

Septimo loco positus est Gryllus potius: oblongo corpore, colore flavo, sed circum latera præsertim vaginarum nigris quibusdam maculis variegato, antennis rectis, longis & nigro atque flavo colore distinctis.

Octavus supine depictus, capite rotundo & exiguo nigro, antennis parvis & tenuibus nigris cum pectore, quod majus capite est, pedibus item nigris, inferna ventris parte seu prona rubra.

Nonus totus niger & oblongus: capite minutissimo, antennis mediocribus acuminatis, pectore grandi, quod à ventre divisum longo interstitio & exiguo ligamento connexum: pedum ultimis articulis serratis & asperis.

Decimus quoque niger excepto dorso, quod quodam argenteo splendore nitet, mixto scilicet cum nigro, capite est exiguo, exiguisque antennis, ventre paulatim versus inferiora gracile-

 scen-

ſcente, pedum extremis particulis bifidis.

Ultimus & is exiguis antennis, totuſque niger, minus gracili extrema parte alvi, inter minimos hic computandus.

Caput IV.

De Proſcarabæo, & Scarabæis aquaticis.

Mouſet. de Inſ. l. 1. c. 23.

QUem Latini Proſcarabæum dixere, illum Paracelſus *Meloen*, Agricola *pinguiculum*, Græci ἀντικάνθαρον, & ἐλαιοκάνθαρον, vocant. Germani Majalem Scarabæum appellant. Corpus ei molle, è cæruleo obſoleto, cum ſplendore nigricans. Scapulis alæ duæ, vel potius alarum rudimenta innaſcuntur, celeritatis in greſſu adjumentum. Circuli, dorſi ventriſque faſciæ; viriduli in junioribus, in adultioribus, cœrulei apparent. Agricola falsò quadrupedem facit: conſtat enim ſex pedibus Wier. apud Clut. ſic deſcribit. Hic vermis, in capitis & colli circuitu colore purpuræ ſaturato aut violaceo annotatur, paulum ſcintillans, alæ deliteſcente viriditate tinctæ ſunt; Sub alis atque in dorſi ambitu circuli viſuntur diverſo colore imbuti, ſubinde viriditate micantes, ſubinde flavedine obſcura diſtinctæ; venter atque pedes colore caput & collum repræſentant; in utroque latere ventris tres pedes continentur. Roſtro autem incurvato aliis congeneribus & roſtratis non abſimiles. Ubi ætas tenerior eſt promiſcuè cæruleo colore tinctiores cenſentur; excreſcunt in duorum articulorum digiti longitudinem & unius craſſitiem. Contritus fragrantiam fundit. Foliis violar. & graminis tenelli præcipue veſcitur. Rarò extra Majum conſpicitur. Reliquis anni temporibus vel latet vel ſemine pillulis incluſo, obit. In ericetis colligitur: ſolet & ex foſſa herbacea rorida erui. Coëunt averſis caudis, fœmina, quæ major & oris forcipati, quæque leviſſimo attactu oleum fundit, trahente marem, qui minor, & quaſi exſuccus, ut retro reptare cogatur. Wieri ſupinus, (*vermem Majalem* vocat) ad faciem humanam maxime accedit. Alas longiores reliquis gerit, & cingulis pluribus corpus ambientibus diſtinguitur. Quem Edmundus Knivetus vidit, parvus & exſuccus erat. Habent in *Medicina* uſum. In Ditmarſia filo circa collum appenduntur. Ibidem in Epidemico capitis dolore tres exſiccati & in pulverem redacti, in Cerevisia propinantur: ad ſudandum per novem dies. Sed ſolemnis in arthritide vaga uſus. Manibus eos tangere cum colliguntur, religio eſt. Numerus ſemper impar. prima vice unicus poſt ternos aſſumitur: quinque ad ſummum: in pulverem redacti in cereviſia calida exhibentur. Maxima hinc primò ventris perturbatio, maximus & circa urinæ ductus dolor, ut cum morte conflictari videantur: hinc vomitus, cardialgia, ardor urinæ, & ſimilia. Serum tandem copioſum proliciunt, & aliquando reſtituuntur. Paracelſ. in hydrope aquam ex dr. x. Meloum & ſem. raph. unc. j. ab unc. ij. ad unc. iij. propinat. Deſtillati tumores oculorum tollunt. Pinguedo fiſſuras manuum ſanat. Kegler. in oleo dulciſſimo ſuffocatos, ad bubones & carbunculos commendat. Quid de *Scarabæo Culione* Marcellus ſcribat, vide apud Moufetum.

Clut. de Ephem. p. 74. Proſcarabæus Wieri ſupinus & pronus, apud Mouf. p. 163.

Cluſius l. c. p. 82.

Scarabæum Aquaticum Moufetus ita deſcribit. Scarabæos aquaticos Græci ὑδροκανθάρους appellant. Horum omnium ventres ſpadice infecti, dorſaque carbone notata, præter Anglicanum; In cujus icone ſi limbum ſcapulis totoque corpore ovali circumcurrentem leviter infuſcaveris, atque oculos argenteos feceris, non eſt quòd amplius expetas ad illius deſcriptionem. Sex quilibet pedes obtinuit, poſteriores longitudine latitudineque cæteros vincentes, quibus pro remis inter natandum utuntur. Sed elytris nigerrimis; membraneæ latent alæ argento tinctæ, quibus noctu aquis egreſſi, celeriter convolant per aërem, quem interdiu perarò (forte nunquam) diverberant. Omnium verò minimi ſunt illi, qui irrequieto motu huc illuc in aquæ ſuperficie multi nullo ordine tranſcurrunt, & q. colludunt, & aqua turbata vel ſe fundo immergunt, vel in riparum foraminibus abſcondunt: Deinde verò mutis & tranquillis fluctibus iterum geſtiunt. Chriſtoph. Leuſtner. ſe Scarabæum in loco quodam inveniſſe ſcripſit ad Geſnerum, vaginaria (ut ſolent) cruſtula, qui quaſi formicæ caput ſubluteum, atque alæ multæ erant affixæ; ventre inferiore pinnæ ſpargebantur, caudis aſtacorum ſimiles: quibus (ceu in aquis remiges) divagabantur. Cauda prominebat pro ſua munitione exigua, ſed in longiſſimas ſetas diviſa. Ex aqua paluſtri in fontanam conjectus paucis interjectis diebus vita exceſſit.

Mouſet. de Inſ. l. 1. c. 23.

Caput V.

De Tauro volante Braſilienſi, & ei congenere.

Marcgr. Hiſt. Braſil. l. 7. c. 2.

TAuri volantis, ſeu Scarabæi platycerotis, quatuor ſunt apud Braſilienſes ſpecies, *Enena* incolæ vocant.

Totius corpore *in primo* longitudo plus duorum digitorum Rhynlandicorum; craſſities autem fere quatuor. Totum corpus ſplendide nigrum, ſed pilis flaveſcentibus opertum, ita ut flaveſcens videa-

videatur. Sex habet pedes seu crura duos anterius versus, duos ad latera fere extensos directe, & duos post se extensos, nigros omnes splendidosque & superius raris pilis præditos; in quolibet autem pede tres ungues, cum parvulo digito, qui quasi tertius unguis: suntque crura variis denticulis armata. Unius fere digiti intervallo à capitis initio (quod minimum) sectio est corporis. Capitale cornu habet magnum, & in extremo sectum, nigrum & splendidum, unum pene digitum longum: oculos nigros eminentes & propè illos duos cirrhos extentos, singulos tribus apicibus qui in extremitatibus sunt fusci. Prima sectio corporis tricornis in summitate anteriori habens cornu protensum & paululum deorsum flexum, longitudine dentis humani: & utrinque ad latera unum, ejusdem magnitudinis. Alæ ejusdem coloris cum tota corpore, pilosæ ac duræ. Posterior sectio corporis inferius multas habet divisuras. Prior sectio superne magis rufescit pilis, posterior autem magis flavescit.

Alter paulum diversus à priori est. In toto corpore superiori obscurè castanei seu nigricantis splendentis coloris, in infimo per totum castanei coloris splendidi. Totius corporis longitudo, duorum & semis digitorum crassities circiter quatuor. Corporis anterior sectio, unum digitum longa. Caput parvum: oculi nigri splendentes, non tamen prominuli, ut in priori: propè oculos duos habet cirrhos ut prior: proxime caput cornu erectum & paulum versus posteriora reflexum semidigitum longum, & ad latera in sectione anteriori superius versus utrumque cornu crassum erectum, paulò breviùs & abtusius quam prius illud. Alas habet ut alter & corpus ita conformatum: Crura sex tribus juncturis, & tribus digitis, & uno minimo pro quarto: media crurum pars inter secundam & tertiam juncturam aculeis pyramidalibus munita: integra autem crura sunt hirsuta pilis castanei coloris, uti & circa os ac in sectione corporis.

* *Tertius*, rarissimæ est conformationis. Magnitudo illi eadem cum prioribus; crasso & rotundo ventre: crura habet sex, singula duabus juncturis constantia: anteriora autem quinque processus acutos quasi digitos habent, quibus terram fodiendo citissimè sub eam se ingerunt. Alas habet duas striatas, & in prima sui corporis sectione eminentiam sellæ formem, & ante illam foveam f. cavitatem subrotundam, avellanæ majoris capacem, in qua magnus numerus fœtuum vivorum visitur, coloris bruni & filamentis quibusdam in fovea annexorum, qui magnitudinem referebant semina papaveris, sed Megascopio quilibet inditus magnitudinem ostendebat pisi, eratque omnibus numeris absolutus & cornutus ut parens. Caput semilunaris fere figuræ & compressum, cui cornu impositum, satis crassum & plus digito longum, erectum, sed in summitate paulum versus posteriora inclinatum. Pone cornu hujus exortum, in quolibet latere oculus granii milii magnitudine rotundus, niger, splendens. Totum autem corpus, crura & alæ sunt insignis splendentis coloris, ex nigro, viridi, & aureo mixti, estque totum subtilissimis pilis vestitum. Validissimus est, nam scatulæ crassæ à me inclusus ac latere cocto crasso imposito, nihilominus se semper exserebat, ut funiculis fuerit coërcend. Hirci pene odorem de se fundit.

Quartus. Crura habet sex, quatuor in posteriore, & duo anteriore sectione corporis: pedes desinunt in duo lunata cornicula: singulaque habent tenuius tenaculum. Anterior sectio digitum longa in cornua desinit duos & semis digitos longum, teres & paulum deorsum incurvatum, & duos habens veluti dentes versus posteriora. Inferius in antica parte corporis, sub exortu hujus cornu, jungitur caput, parvum quidem sed & cornu habens sursum incurvatum, duos fere digitos longum, cum processu tripartito in ipso acumine. Oculos habet rotundos, nigros, splendentes semin. canabini magnitudine, pone oculos autem duos processus coniformes, contortos, posterior sectio duos digitos est longa, atque alis crassis tecta, cum anterior sectio glabra & solida testa tegatur, quæ in cornu extenditur.

Tota autem anterior sectio cum cornibus capite & cruribus, atque inferiore ventre, nigri & splendentis est coloris, & superius seu longum cornu, versus inferiora, villosis pilis, obscure flavis sive luteis vestitur, ita ut ad tactum holosericum referat: Junctura ad caput quoque villosa; crura autem & infimus venter brevioribus vestitur pilis obscurè flavis. Alæ exteriores constant testa colore fuctus olivarum cui obscurè flavum admixtum, & variegantur sparsim punctulis fuscis. Cornua illa duo magna conjungere potest & illis aliquid tenere.

Congener Tauri volantis Brasiliensis, corpus habet bissectum, cujus anterior pars tertiam partem digiti longa, posterior paulo plus duobus digitis. Caput habet quasi quadratum & duos forcipes exsertos pro dentibus, oculos magnos prominulos ellypticos: duos cirrhos ante oculos, in exortu latiusculos, hinc angustiores plus duobus digitis longos, novem juncturis constantes: crura sex, duo in anteriori sectione, quatuor in posteriori quodlibet duos digitos longum, tribus juncturis constantes, pedes latiusculos, & in extremitate duos ungues aduncos. Anterior sectio ad latera desinit in quatuor aculeos, testa nimirum qua tegitur: posterior quatuor habet

Marcg. Hist. Brasil. l. 7. c. 10.

habet alas tenues, duabus teſtaceis tectas. Totum corpus ſuperius obſcure eſt flaveſcus, ſeu lignei coloris; caput, oculi, cirrhi, forcipes, crura, inferius corpus ſplendide nigra, & venter præterea cana lanugine obductus.

Marcgr. Hiſt. Braſil. l. 7. c. 8.

Hiſce Colophonem imponat *Tambeiva*, inſectum teſtudinem terreſtrem non male referens, mediocris avellanæ magnitudine; alæ, nimirum exteriores duæ teſtaceæ, figura ut clypeus teſtudinis: anterior ſectio corporis teſta coloris ſplendidi quaſi aurum viridi colore tinctum tranſſplenderet: in ambitu autem teſtæ coloris eſt ſplendentis inſtar rubro tincti. Duo cornicula ad quodlibet latus oblique extenſa. Crura habet ſex nitentia ut aurum quod elegantiſſimo rubro tranſplendet. Corpus inferius ejuſdem ſplendoris. Tarde incedit nec facile avolat.

Nieremb. Hiſt. Nat. Exot. l. 13. c. 20.

Facit denique quorundam Scarabæorum Indicorum mentionem Nierembergius; quorum cornua deraſa, & in aqua ſumpta, venerem mirificè excitate ajunt.

CAPUT VI.

De Cantharide.

Nomen.

NOmen quod inſectum iſtud apud Græcos habet, apud Latinos quoque obtinuit. Variegata κετωνίας dicitur, quòd in modum teſtudinis compuncta; & variis maculis conſperſa ſit. Plinius omnes *parvos ſcarabæos* vocat.

Deſcriptio.

Deſcriptiones in Differentiis adferemus. Qui παχύλως eas deſcribunt, alii veſpæ ſimilem, ſed corpore longiorem faciunt: alii vermem terreſtrem, coloris viridis, auri colore ſuperlucentem: nonnulli inſectum oblongum parvum aurei coloris. Quidam denique animalculum parvum, varium, luteis lineis, quas in pennis tranſverſas habet, promiſſo corpore, blattarum modo præpinguem.

Locus.

Aldrov. Hiſt. Inſ. l. 4. c. 4.

Occurrunt in Italia & aliis regionibus, in quibus frumentis, roſis, fraxinis, & oleaſtris inſident. Nec tamen omnia ubique genera occurrunt. Nam in Belgio, & ultra ejus ad Septentrionalem plagam provincias, ea quæ in frumento inveniuntur, reperiri, Aldrovandus negat.

Victus.

Ælia. H. A. l. 9. c. 39.

Arborum foliis & fruticum quorundam floribus ut & frumento, victitant. Unde κανθαρίδος σιτηφάγου, Nicander meminit. Noctu in unum diem congregant, & mutuis auxiliis, formicarum inſtar, conſervantur. Die per totum locum volare Vincentius prodidit. Ex putreſcente humido & ſicco, oriuntur, ſeu humore foliis inſidente, in ſummis fraxini ramis, ficubus, pyris, pinis, populis, & Cynacantha. Ex erucis illarum arborum gigni, Ariſtoteles prodidit; & Plinius expreſsè. Cantharides *naſcuntur* ex vermiculo in ſpongia, maximè cynorhodi, quæ fit in caule, ſed fœcundiſſimè in fraxino: cæteræ in alba roſa. *Coëunt* tamen & quidem tardo motu; generantque vermiculum. Perit ficus, ſi in ea prodierint. *Olfactu* picem liquidam referunt, guſtu Cedrum, ut Nicander prodidit. Calidiſſimæ ſunt & ſicciſſimæ. Ideò corpus adurunt, erodunt, & exulcerant.

Generatio.

Theophr. de Cauſ. plantar. l. 5. c. 13.

Nocumentum.

Cic. ad Pætum l. 9. Epiſt. Plin. H. N. l. 9. c. 4.

Plin. H. N. l. 29. c. 4. Gal. l. de Ther. ad Piſon. de Tem. l. 3. c. 3. Nicand. in Alexiphar.

Inter venena reponuntur, periiſſeque illis aſſumptis, Cajum Carbonem, Pyrrhum, tertium ab eo qui cum Romanis bellum geſſit, Coſſinum item amicitia Neronis notum, proditur. Adde & Abbatem illum, cui ſcortillum, ut in amore detineret, condimentum pulvere cantharidum aſperſum appoſuerat, ut apud Paræum habetur. Catoni denique Uticenſi objectæ ſunt, ceu venenum vendidiſſet in auctione regia, quod eas ſeſtertiis LX. addixerat. Largius ſi bibantur, vel diutius extra hæreant, dolorem in viſceribus qui ab ore ad penem extenditur excitant; veſicam ulcerant, penem & vicinas ei partes inflammant: ſanguinis & carnis mictum; ſæpè diarrhæam, dyſenteriam, ſyncopen, mentis alienationem etiam concitant. In ore ſapor picis ſentitur. In capite quidam & pedibus venenum hærere judicant: negant alii. Variis malum impugnatur remediis. Lac humanum ab ubere ſumptum, caprinum, bubulum, ſingulis horis exhibitum, clyſteres ex jure pingui cum oleis emollientibus quos nitrum ex hydromelite non malè excipiet. Oleum liliorum, amygdalinum recens ex ovo ſcorbili, Samium, œnanthinum, & quam Lycus Neapolitanus pro antidoto poſuit, portulaca, vehementer laudantur: Oleum verò cydoniorum certiſſima hujus morbi Theriaca eſt. Nec frudari ſua laude debent, acetum ſcilliticum, terra ſamia, lutum Armenium, quod vi emplaſtica eroſionem prohibet. His quidam theriacam & Mithridatium, quæ tamen refrigerantibus & eroſioni reſiſtentibus doloremque levantibus caſtigari debent, adjiciunt. Nec vomitionum oblivifcendum eſt. Ideò à Dioſcoride imperantur.

Plin. H. N. l. 20. c. 13.

Plin. H. N. l. 23. c. 2. & 4. l. 28. c. 10.

Uſus.

Circumſpectè in Medicina adhibeantur neceſſe eſt. Veſicæ enim ita ſunt infeſtæ, ut quidam, manu duntaxat detentas, ſanguineam urinam prolicere credant. Montagnana certe cum alteri genuum applicatæ fuiſſent, quinque ſanguinis per urinam libras eduxiſſe ſcribit. Cautè agetur, ſi menſuræ, medicamenti, & ægri habita fuerit ratio. Tria vel quatuor præbentur intus grana; exteriùs, majore copia opus eſt. Calidiores ægerrimè ferunt; deſtituti viribus aut viſcerum ſcirrho affecti planè non.

Gal. l. de vict. rat. in acutis. non. Ipsæ cantharides, abjectis alis, capite & cauda à quibusdam exhibentur, quod & Hippocrati in usu. Audax qui has partes abjecto corpore adhibuit Medicus, mortis in uno & altero hydropico causa erat. Nonnulli tamen totis utuntur, quod Gal l. 11. Med. simpl. & Galenus fecit. Alæ reliquorum remedium. Unde *Plinius*. Alæ medentur, quibus demptis lethale est; nisi fortè mutilatus sit locus. Plin. H. N. l. 11. c. 35. De cætero, ad urinam ciendam, lichenes tollendos, verrucas, faciei pustulas, scabiem, podagram, mensium suppressionem, fœminarum sterilitatem, uteri strangulatus, quartanam, &c. adhibentur. Scapulis vel brachio appositæ potenter urinam provocant. Excoriatorium lichienum Pamphili, quo Romæ usus est, dum mentagra morbus grassaretur, Cantharidas recipit. In quartana telæ aranearum involutæ de collo ægri suspenduntur. Reliqua in Aldrovando vide. Venerem excitare notorium est. In gravissima symptomata, & penis distentionem perpetuam incidunt, qui incautius propinatas hausere. Formulas passim apud Medicos invenies. Viperas si domi in vitreo vase alere volueris, cantharidibus ciba. Suffitu stercoris bubuli cum galbano, à frugibus depelluntur.

Differentiæ. Mouf. Theatr. Insect. l. 1. c. 20. Mousetus in *majores* & *exiguas* distinguit. *Majorum* aliæ sunt, ut verbis ejus utar, oblongo corpore crassæ, ex tritico collectæ, ac Blattarum more pingues, variæ aureis lineis, quas in pennis transversas obtinent (atque hæ in medicina potissimæ habentur) aliæ *minutiores*, macilentæ, latæ, pilosæ, interiores dictæ; & ad medicos usus inutiliores. Majorum quoque non omnes ex viridi radiantes videris, sed alias item ex Xelampelino; inexplicabilis omnes splendoris, & colore oculis gratissimo donatæ. *Parvum* genus Cantharidum Thomas Decatæus primus mihi communicavit; forma nonnihil & mole dispares videntur; sed virtute Cantharidea & ortu consentiunt. Harum (scilicet minorum) *prima* corpore, & capite oblongo est, & forcipato, oculis nigerrimis prominentibus, antennis longis atque nigris, alis circa medios lumbos extuberantibus, quæ duobus punctis argenteis, & maculis paucis albis notantur: in Cicutaria herba per æstatem plerumque reperitur, pedes habet & crura, gracilia admodum atque longa, purpurascente minio ornata. *Secunda* ejusdem cum prima coloris est, nisi quod antennæ oculique virides videntur. Caput huic exiguum, scapulæ globosæ, atque gibbosæ.

Tertiæ caput & scapulæ confunduntur, coloris æruginosi, sed ocelluli picem referunt nigerrimam: alas habet capiti concolores, sed striis quibusdam aureis micantes: pedes item piceos & breves. *Quarta* tertiam æmulatur, sed herbaceo potius colore est, quam æruginoso; aliàs præter magnitudinem (quippe omnium minima est) non differt.

Aldrovandus quinque tabulis easdem repræsentat.

Primæ tabulæ primo loco depingitur Cantharis è maximarum genere, colore viridi, atque aurum lucente in rosa aperta.

Secundo prolixiori corpore, lineis luteis, in capite, pectore ac dorso, antennis longiusculis ac nodosis, luteis, ut etiam pedibus in rosa ex eruca nata, in qua & *tertiam* reperi rotundò corpore nigro & piloso, violarum speciem existimo.

Quarto ac *quinto loco* est Cantharis rotunda seu Viola nigra prona & supina, obscuris in vaginis punctis albicantibus & rarioribus, in alvi vero parte prona quatuor lineis parvis & albis ejusdem generis, & ea est, *quæ hanc sequitur*, nisi quod punctula illa alba, quæ in priori rariora erant, magis sint frequentia & conspicua.

Septimo loco est araneus, quem exactiùs suo loco describemus.

Proxima huic cantharis oblonga capite ac pectore nigra, duabus antennis satis conspicuis, in extremitate pilulam habentibus, pedibus item nigris, vaginis rubro & nigro colore transversim maculatis.

Eadem sequenti pictura expansis alis ostenditur, ut alvus, quæ tota rubra est, exactè videri possit.

Decimo loco est Cantharis alia fusco colore, seu potius subcinereo ad obscurum tendente antennis longis.

Undecimo colore nigriore multò, antennis nonnihil nodosis & in fine obtusis.

Duodecimum locum negligenter Culex occupavit, longis alis & antennis, rubicundis pedibus.

Postremo est Cantharis tota viridis, & in vaginis colore mixto aureo, pedibus nigris.

Secundæ tabulæ prima est viridis, antennis longiusculis, è mediocrium genere, oblongo corpore. *Secunda* inter minimas numeranda, tota cærulea. *Tertia* inter fabas reperta, prædicta paulo major, tenuibus antennis, lineis in vaginis transversalibus nigris, reliquo corpore nigro.

Quarto & quinto numero notatur Scarabæus χλωρίχρυσος, sive colore viridi in supina parte, qui soli expositus aureum fulgorem edit, ut in aliis quibusdam Cantharidibus, tamen inter Scarabæorum genera referendus; fortè erit Scarabæus viridis Plinii, quem ait suo jucundo aspectu contuentium visum exacuere. Prona parte niger totus antennis exiguis.

Sexta est Cantharis parva pectore nigro, antennisque exiguis, vaginis subaureis, recteque ob parvitatem describi nequit. *Postrema* è Violarum, seu rotundarum

rum Cantharidum ſpecie, capite nigro & pectore, antennis longiuſculis, vaginis rubris; pedibus in fine nonnihil diviſis & rubris. Melancephalon appellavi.

In tertia tabula primo loco oſtenditur Cantharis omnium minima cœrulea. *Secundo* Longicolla dicta paulò minor Veſpa, toto corpore nigro, roſtro ſeu collo protenſo, cui utrinque duæ inſunt antennæ.

Tertiò minima colore aureo & viridi.

Quarto numero notata, eſt capite, antennis ac pedibus nigris, vaginis luteis, quibus ſex nigra, rotundaque inſunt punctula, bina ſuperiori parte, quâ caput proximè contingunt, reliqua in parte extremâ verſus alvum per tranſverſum ex ordine poſita. Hanc *alia* ſequitur latiori corpore atro, capite & pedibus luteſcentibus vaginis obſcurè, longiuſculis antennis.

Sexto loco ponitur Muſca viridis, antennis longis, inter Muſcarum genera referenda.

Septimo & octavo duæ exiguæ, prior cœrulea tota, altera cinerea.

Octava oblonga corpore, capite, pectore, antennis ac pedibus nigris; vaginis rubris.

Nonus numerus ſignificat convolvulum, ἶπα Græcis Tagliadizzo vulgò apud Italos agricolas, corpore cœruleo, pedibus obſcurè luteſcentibus in vite repertum, ac folia ejus depopulantem; naſcitur hic ex ovis Bombicum, ovis ſimilibus magnitudine, colore rubicundis, hic cum parere vult, multa cumulat, convolvitque folia (undè fortè à Latinis id nominis datum) atque in his ſua ova reponit.

Sequens numerus aliam ejus ſpeciem cœruleam continet.

Duodecimus Cantharidem nigram duabus maculis fuſcis, nigris in vaginis diſtinctam. Minima & è viridi aurea *decima tertia* eſt. *Hanc ſequitur* nigra ſemicirculis minaceis in cruſtis inſignita. *Poſtrema* minaceis vaginis, ſed nigro maculatis, pedibus antennis, ac capite nigris.

Quæ in *quarta tabula* proponuntur, omnes ferè ſunt cantharides rotundæ, violæ dictæ à nobis nomine & idiomate Italico, è quarum numero prima eſt lato corpore ac pedibus nigris, quos extendit in utraque latera cancri marini aut Paguri modo: capite nigro; antennis ejuſdem coloris longis in fine obtuſis, vaginis rubris, quatuor maculis nigris rotundis æquè à ſe invicem diſtantibus, quadratæ figuræ modo.

Secundo loco Culex idem, quem prima in tabula numero duodecimo exhibuimus, hunc eximere ſumus veriti, ne notas numerorum atque ordinem depictorum inturbaremus, quemadmodum & eum, qui hunc ex ordine ſuccedit, numero undecimo primæ tabulæ delineatum & ibidem deſcriptum.

Sequuntur *Coleoptera duo*, quorum primum fuſcum corpore, alterum viride, & uſque adeò exiguum, ut ad aliquod genus rectè referri non poſſit, nos inter Cantharides retulimus.

Sexto loco datur Viola colore rubra, maculis nigris inſignita.

Septimo & octavo eadem, ſed nigra utraque, quarum prior linea rubra cingitur.

Nona eſt ex prædictorum genere, rubro nigroque colore varia.

Alia *decimo* numero notatur rubra duobus punctis aſperſa nigris.

Undecimo & Duodecimo pectore ſunt nigro albis punctis maculato, vaginis luteis, maculis nigris aſperſis.

Quinta & ultima tabula quatuor continet violas, quarum *prima* eſt minima punctis albis ornata. *Secunda* magna, nigro & aureo varia, triangulo in lineas diſſecto nigras, dorſo pulchra. *Tertia* nigra quinque aureis notis ornata. *Ultima* exigua cinnabari colore tincta.

Eſt & in India genus Teocuilin cantharidum parvarum, rubri capitis, pectoris ſmaragdini, & reliqui corporis fulgidi. Ajunt, lepræ illitas, atque confricatas, mederi. Vivunt apud Hocitalpenſes. Eſt autem Teocuilin vermis igneus, & ab igne aut urente naturâ impoſitum eſt inſecto huic nomen. *Nieremb. l. 13. c. 17.*

CAPUT VII.

De Bupreſte, & Ipe.

QUem Ardoinus Bupreſtem vocat, is Vegetio, *Vulpeſtris* & *Bulpeſtris*, Sylvatico, *Buſtaſaris*, *Bubliſtes* & *Bubeſtis* vocatur. Græcis βέπρηςις Nicandro βεδάκη, & βέβρωςις, dicitur: quanquam fortè hæc pro araneola illa ruberrima boves mordente ſumi poſſit, quæ devorata eadem cum Bupreſti Symptomata inferat. Bupreſti verò, nomen παρὰ τὸ πρῆζαι τὰς βῦς, quod boves rumpat; ſeu παρὰ τὸ πίμπραθαι, quod incendat, impoſitum eſt. Primò enim per ſummam acrimoniam inteſtina inflammantur, mox tumor, febris, & tympanites ingruunt: tandem membranis ruptis, crepunt pecudes mediæ. *Nomen.* *Veget. veter. l. 3. c. 15.*

Difficulter deſcribi poteſt. Nam & apud veteres altum de ea ſilentium. Scarabæo longipedi ſimilem, & in Italiâ raram ſcripſit duntaxat Plinius; in Lybia frequentem Lucianus. Ideò nondum ſe veram Bupreſtem reperiſſe reliquit Aldrovandus. At Pennius veram ſe in agro Heidelbergenſi inveniſſe gloriatur. Ex Cantharidum genere eſſe dicit, quod & apud Galenum, Aetium, Æginetam, Phavorinum & Avicennam habemus, ſed oblongiore corpore. *Elytrum* exterius aurum imitatur. *Caput* eſt *Deſcriptio.* *Aldrov. Hiſt. Inſ. 4. c. 6.* *Mouſet. Theatri Inſect. l. 1. c. 19.*

est parvum, *Os* patulum, durum, robustum, forcipatum, dentatum: *Oculi* globosi & prominentes. Ex fronte duo oblonga & articulata cornua. *Venter* in longum productus. Bellonio in descriptione montis Athos, est bestiola aligera, Cantharidi similis, sed major, colore flavo seu luteo. Visa & altera Buprestis vera, corpore paulò breviore, & circa ventrem latiore, caudâ magis acuta; capite parvo, oculis prominentibus, ore hiatulo; & forcipitio; elytra secundùm longitudinem striata, colore saturata gramineo, ex auro splendente, ut Moufetus habet. Addit idem, crura pro corporis mole longiuscula tantùm sex habere, (malè Grevinus & Mathiolus octo ponunt) eaque nigricantia; cornua prioris cornibus duplo minora & subtiliora; &c.

Moufet. l. c. p. 142.

Grevin. de venenis, l. 2. c. 11.

Locus. Rarò in Italiâ reperiri scripsit Plinius: frequentior tamen nunc.

Victus. Vescitur muscis, erucis, lacertis, lumbricis, & aliis insectis. Araneum etiam interficit. Morticinia non tangit, & ubi se interfectis implevit, reliquum ad cavernas trahit.

Venenum. Nitrosi est saporis, fœtoris vix tolerandi. Tam exquisiti veneni, ut infectas contagio herbas, pecudes, si depascantur, intereant. Intus sumptum, corporis tumor, flatuum inter cutem & carnem copia, labiorum livor, sapor in ore virosus insequuntur: ne de urinæ suppressione, ventriculi & intestinorum dolore, quicquam dicam. Hinc benè capitis ejus propinatores tenentur.

Remedio sunt, aphronitrum cum aqua; lac muliebre è mammis affatim extractum; urina muliebris epota & vomitu reddita; pyrorum sylvestrium omnia genera; quæ tamen corpore tumido exhiberi non debent: Cantharidum alæ & pedes, si quibusdam credimus. Reliqua apud Dioscoridem vide. Bos vel equus si comederint, inflantur, stercora minutim & frequenter reddunt, & cibum aversantur. A cursu & venæ in palato sectione remedium. Quidam oleum naribus infundunt. Plura apud Aldrovandum habes.

Ælian. H. A. l. 6. c. 25. Remedium.

Usum nihilominùs in Medicina invenere, si Cantharidum instar præparentur. Dioscorides eas super cribrum ferventi cinere torret, Galenus aceto macerat, Hippocrates capita, alas, & pedes abjicit. Cum sevo hircino, septica vi, lichenas tollunt, ut Plinius prodidit. In desperatis mensibus; cum duplo ficus pulpæ, ab Hippocrate supponitur, ne de uteri scirrho & suffocatione, aut molæ ejectione quicquam addam.

Gal. l. 1. κατ. τόπ. c. 1. Differentiæ.

Quantum *ad Differentias* Moufetus *duas Scaraboides* describit, alteram ex auro virescentem, alteram ex flavo nigricantem. *Illa* priori major, alæ externæ auro saturato lineatim ducto illitæ, & pauxillo viridi (verba ejus sunt) adumbratæ: Inter lineas umbones concavi, eleganter sculpti, assurgunt. *Alteram* à Jacobo Quickelbergio ex agro Viennensi accepit. Lonicerus, Cornarius, & Cordus propter fœtoris magnitudinem Cimicem sylvestrem pro Bupreste sumserunt. Aldrovandus tres proponit. *Prima* in arvis deprehensa, rictu satis magno, coloris candidi, in interna parte serrato; supra cujus duo cornicula, quibus constat, aliud corpus habetur candidum similiter, in ipso rictu appendices illi quatuor breves, & pilosi, quibus videtur primum gustare cibum antequam in os sumat. Capite est obscurè viridi, item dorso, & vaginis, quarum utraque maculam habet rotundam, albamque. Antennis longis. Lineam quam utræque vaginæ, cùm in alvi medio conjunguntur, constituunt, æneі coloris, sub alis viridis, ut elegantiorem colorem vix intueri quispiam posset, pedibus longiusculis pilosis, colore non semper uno, sed prout soli obvertuntur, ita nunc colorem viridem, nunc æneum referentibus, plus tamen ænei participantibus. Color qui supina est parte nullum colorem de se fundit: in parte pronâ omnia eleganter micare conspiciuntur. *Secunda* superiori similis, colore tamen differt, qui in toto (exceptis pedibus, qui flavi sunt) niger est, & hæc quoque in arvis reperta. *Tertia* est Jacobi Grevini, quam quatuor pedibus ab utroque latere depinxit, colore viridi. Similem depinxit Matthiolus in suis ad Dioscoridem Commentariis. Sed cùm ibidem eam non describat, dubito num eam velit esse Cantharidem; quibus in Medicina utendum est, an Buprestem.

Ips Plauto est *involvulus*, Italis rusticis *Tagliadizzo.* Proprium ejus in vitibus versari, easque ut & cornua arrodere. Hinc ab ἴπτω, id est βλάπτω noceo, nomen accepit. Qui Serpentis genus esse putant, ab Hermolao redarguuntur.

CAPUT VIII.

De Cucujo.

INsectum Indis familiare Cucujus, seu Coccojus, & ex Scarabæorum genere esse videtur. Septuplo cicindela nostrate volante major est, digiti minimi crassitudine, duarum unciarum longitudine. Haud pauci cervinos scarabæos æquant. Vespertilionibus paulò minores ex Petro Martyre Nierembergius dixit. *Corpus* duodecim incisuris ornatur, ex cinereo parùm nigricans. *Caput* est longum, cujus anteriori parti nigra superiùs quasi in medio, triangularis macula insidet; breves antennæ; *Oculi* grandes, juxta cornicula prominuli & nigri, prope os locantur; reliquum caput coloris est spadicei ferè, exceptis duobus clavis propè *collum* aureis, è quibus *radij* splendentes;

Descriptio.

Nieremb. H. N. 13. c. 3.

Moufet. Theat. Insect. 1. c. 15.

dentes, in volatu præſertim, atque alis expanſis, inſigni fulgore exeunt. *Pedes* ſex nigri à corpore exeunt. Elytra quibus alæ teguntur, colore ferè caſtaneo videntur. Icones ex Moufeto appoſui. Hic, à Candido, pictore peritiſſimo, qui eas in Hiſpaniola & Virginia, obſervavit, accepit.

Lux. Lucere noctu nemo dubitat: qua parte non convenit. Oculis duntaxat radiare quidam prodidere. Unde Moufeto κεφαλολάμπις, dicitur. Quatuor lucidiſſima ſpecula habere, Nierembergius; oculorem ſede duo, in ilibus ſub vagina latentia duo: quæ tunc oſtendit, quando more ſcarabæi evaginatis tenuibus alis, aërem captat. Navigatores oculis & clunibus eandem adſcribunt. Alii viſceribus & cuti ventris diaphanæ. Nullum aliud olim Indis ſive domi ſive foris lumen. Noctu gradiuntur duobus ad pollicem pedis alligatis: geſtant & manu unum, dum *Utias*, ſeu cuniculorum genus murem magnitudine ſuperans, venantur. Tantum id, ut quivis in cubiculo legere, ſcribere, & neceſſaria peragere poſſit. Imminuitur, dum fatiſcunt; poſt mortem, evaneſcit. Quare vix credi poteſt, formari ex eo paſtam, quæ ad faciem & pectus attrita, lucere ea faciat. Candiſio & Dudlejo, cum ad Indiæ littora appuliſſent, impoſuiſſe Moufetus ex itinerariis Anglorum author eſt.

Captura. Quomodo capiantur, & culices, quorum gratiâ captura inſtituitur, captent, Nierembergius ex Martyre prodidit. Primo noctis crepuſculo exit domo cucujorum indigus, titionem manu geſtat ignitum, tumulum unde queat à cucujis proſpici, aſcendit vicinum, elatis vocibus cucujum appellando, circumrotat titionem, cucuje, cucuje inclamitando, aërem obtundit. Ad vocantis reboatum ſimplices putant nonnulli, cucujos, eo delectatos ſtrepitu, convolare: veniunt namque properanti ac præcipiti acceſſu. Ego vero accurrere arbitror ad titionis fulgorem cucujos, quod ad lucem quamcunque agmina culicum advolent, quibus cucuji veſcuntur in aëre ipſo, uti cipſelli & hirundines. En cucujorum numerum optatum, titionem venator manu projicit. Titionem aliquando ſequitur cucujus aliquis, & ſolo ſe dimittit, captu facilis tunc eſt: uti ſcarabæum ambulantem vaginâ clausâ, licet viatoribus ſi quis eo indigeret, carpere. Negant alii hoc pacto ſolere capi cucujos, imo ajunt paratos habere venatores frondoſos maximè ramos aut latam lineam, quibus alto circumvolantem percutiunt cucujum, in terramque impellunt, ubi jacens torpeſcit, & capi ſe patitur; vel, ut alii dicunt, ſecuti volucris lapſum frondoſo eodem ramo, vel linteo projecto ſuper eum, prædam aſſequuntur. Utcumque ſit, venator venatore cucujo apprehenſo, domum revertitur. Oſtiolo domus clauſo, prædam ſolvit. Totam circuit præcipite volatu domum quæritando cucujus culices, ſub lectis penſilibus, & circum facies dormientium, quas implere culices aſſueverunt. Cuſtodum officio, ut quieſcere queant, incluſi, fungi videntur.

Nieremb. N. H. 13. c. 3.

Sunt & aliæ ibidem beſtiolæ, volantes quæ noctu lucent, ſed noſtris multò majores, & lucem etiam majorem emittentes. Lucent enim adeò clarè, ut qui itinera conſtituunt, capitibus & pedibus, has cicindelas arte quadam pendulas vivas figant. Sic enim de longinquo oculis facile percipiuntur, & ideo rei veritatem ignorantes attonitos reddunt. Mulieres non alia luce ad negotia ſua peragenda in ædibus noctu utuntur. *Mouf. l. c.*

Caput IX.

De Cicindela.

Nomen. Plura hoc inſectum tam apud Græcos quàm apud Latinos accepit nomina. Græcis enim dicitur λαμπυρὶς, λαμπουρὶς, πυγολαμπὶς, & κιζολαμπὶς. Ariſtoteli βόστρυχος. Suidæ πυρολαμπὶς. Heſychio πυργολαμπὶς: vel potius πυγολαμπὶς, igniclunis & luciclunis. Aliis λαμπηδὼν & σπινθὴρ metaphoricè, μυκήθας Ariſtophanis quidam Cicindelas exponunt. Male φάλαινα dicitur, κάνθαρις, verò vocabulum majori competit. Apud Latinos invenies appellari *Cicindelam* & *Cicindelam*, quòd canderem cieat, *Noctilucam*, *Nitidulam*, *Noctuvigilam*, *Lucionem*, *Luculam*, *Luciolam*, *Flammidem*, *Venerem*, (Levinus vetuſtiſſimus author, ſic vocavit,) *Lucernutam*, *Incendulam*, ut ex Cicerone, Plinio, Scopa, Agricola, Varrone, Feſto, Plauto, Scaligero, Turnebo, & aliis videre eſt.

Aldrov. Hiſt. de Inſectis 4. c. 8.

Locus. *Deſcriptionem* in Differentiis vide. Nullibi in hyeme apparent. Menſibus Aprilis, Maji, Junii, & autumno, quo raro volant, in pratis veſperi cernuntur. Plinius, ideò, ante matura pabula aut poſt diſceſſum conſpicuas dixit.

Generatio. De *Generatione* diſſentiunt authores. Baptiſta Porta è rore naſci putat: apud Heſychium aliquid de ſtupa φρύγανα legitur. Crediderim locum generationis innui. Ariſt. non volantes, ex erucis non magnis, denſis, nigris, hirſutis procreari ſcripſit: ex his pennatas, oriri. An βόστρυχος dicantur, & utrum hæ ex pennatis oriantur, non facilè dixerim. Epheſius ſanè Græcus, τοὺς βοστρύχους à cicindelis prodire, & ruſticis *Ciccas* ac *Platas* vocari (Ricinos Niphus vertit) reliquit. Cardanus ex genere Crabronum oriri voluit. Primus Scaliger, fœmi-

Porta Phytogn. 6. c. 3. Ariſt. H. A. l. 5. c. 19. Mouf. t. Theatri Inſect. 1. c. 15. Scaliger Ex. 191.

minam cum suo mare in coitu deprehendit. Mas, ne contactus quidem destitit: postero die in meridie solutus obiit. Ab ea hora sub vesperam usque multa ova edidit fœmella: quæ intra viginti horas vivificata abiere. Idem Guil. Bruerus Anglus observavit, ut apud Moufetum habetur. In eo à Scalig. erratum, quod ova benè non observaverit. Aristotelis opinioni Merula favet. Observavit is vermes noctu splendentes pilosos, tam in foro Lebetiorum in fossis herbidis & aquis carentibus; quam in lacunis circa Viglevanum, quod veteres Vergeminum appellabant. Diu in coitu hærere, solutas parere citò, Aristoteles, tradit.

Merula obs. 3. c. 61.

Arist. l. de gener. c. ult.

Ad Naturam ipsarum pertinet, noctu lucere; quod tamen non omnibus competit. Mares enim in Vasconia, teste Scalig. non lucent, sed fœminæ quæ vermes. In Italia & agro Heydelbergensi fœminæ omnes sunt ἀλάμπτοι mares lucigeri. Exit utrinque à lateribus & clunibus fulgor, si hient & efferantur: Compressis tota lux obscuratur. *Fulgorem igni similem alarum compressu tegi, secumque lucem & noctem habere*, dixit *Plin.* Non ante crepusculum vespertinum conspici, hinc Plinio, *stellantes volatus*, & *terrestres stellas*, apud Politianum habemus. Inoxiæ sunt: nec morsu nec punctione impetunt. Ad candelas frequenter & avidè advolare, prodidere nonnulli.

Scalig. Ex. 194 Moufet. l. 5.

Plin. H. N. 18. c. 28.

Usus.

Liquorum ex Cicindelis fieri posse, seu ipsis per se sumptis, seu cum ligno salicis putrido, felle canis & albumine ovi commistis, qui noctu resplendeat, docuit Vitalis, Cardanus: Quomodo destillari debeat, Weckerus & Mizaldus. Ridet hæc Scaliger, & lucem hosce de cœlo deductam, in materia, tanquam in triremem captivum remigem imponere, atque in cæteris habere velle videri, tam verè quàm facete, ait. Sanè, bestiola mortua, aliquot post horis, pars illa albida, ac in tenebris splendens, lucem omnem ammittit. Vitro lucido cum gramine inclusas impennes, lucem per duodecem dies de se largiri, si recens semper injiciatur gramen, ipsæ libro fruantur aëre, concedere Moufetus videtur. Sed illam fatiscentibus imminui, mortuis planè evanescere addit. Quid Ardenus Anglus fecerit, apud eundem vide.

Aldrov. H. Insect. 4. c. 8.

Differentiæ.

Duplices sunt, *pennatæ* nempe, & impennes: quarum istæ, adeo clarum noctu splendorem emittunt, ut ad illum majusculæ literæ legi possint. Utrasque in *Masculos* & *Fœmellas* Moufetus distinguit, Masculus (verba ejus sunt) animalculum est pusillum, volucre, quatuor alis, quarum exteriores coriaceæ, interiores membraneæ, colore argenteo, transflucidæ. Corpore est oblongo parum compresso & latiusculo quinque incisuris prædito, ut pro lubitu extendi & contrahi possit. Corpus extensum, alis longius videtur; contractum brevius: Caput latum, fuscum, compressum ad cuculli formam fabricatum. Cornicula duo è media fronte tanquam ex uno centro exeunt, juxta quæ anterius caput parum extuberat. Non procul ab antennarum exortu minutissimus utrinque globulus niger apparet, Gagatis splendore nitidus, qui oculorum vicem supplet.

Moufet. Theatri Insect. 1. c. 15.

Caput collo corporique brevissimo conjunctum est, colore ex fusco nigricante: pedes sex pectori juxta caput affixi, quorum posteriores & crura, juxta subluteo sunt calore, reliquæ pedum partes nigricant. Tardius &, gressu quasi composito proreptat; pectus parum extuberat; corpus juxta incisuras albicat, juxta caudam duas habet maculas; utrinque unam, ad lunæ crescentis formam: ex quibus noctu splendor emicat pellucidus, sulphuris accensi æmulus, ut scintillas lucidissimas per aërem volare crederes: hìc nunquam in Anglia apparet, vel saltem si hic degat, non tamen lucet. Cicindela Europæa fœmina, tardigradum est animalculum, alis carens duos plerumque digitos transversos longa, (licet in Vasconia longò majores longioresque, luctartas ibidem dictas vidit Josephus Scaliger) erucæ magnitudinis mediocris, cui ferè est similis. Caput illi parvum, compressum, durum, nigrum, oblongum, & os versus acuminatum: è cujus extremitate duæ exeunt antennæ, breves nigræ. Sex habet pedes, parvos, nigros, tribus articulis distinctos, juxta caput, erucarum ferè modo. Corpus oblongum crassiusculum, tæniæ instar compressum, duodecim incisuris profundioribus præditum, præter collum quod pro arbitrio nunc exerit, nunc lacessita retrahit & abscondit: partes intermediæ nigricantium laminarum sese ingressu elevantium faciem obtinent. Per dorsum linea admodum exilis & parum candicans à capite ad caudam usque decurrit. Latera ventris ex xelampelino suave rubent. Cauda atque venter juxta caudam albicant. Uropygium tamen ipsum nigrum est. Cujus beneficio & nisu sese attollens arenatim ripit, & furculis inde enatis sese pendulam affigit, sub hoc Uropygio excrementum ab alvo reddit subviscidum & filosum, mellis æmulum, quod caudæ furculis ad os reductum, denuò absorbet, staminaque exinde retrocedens fingere videtur lentoris prodiga, quæ secunde devorat, eorumque revomitione & resorbitione sese sustentat. Partes albæ in tenebris mirabili splendore fulgent, & stellas quasdam terrestres repræsentant: adeò ut cum lucernis lunaque de

de lumine certare videantur. Hoc obſervatione dignum; clariſſimum iſtum ſplendorum una cum ſpiritu vitali prorſus evaneſcere, ubi ergò perpetua illa lux, de quâ nonnulli putidi Paraphyſici tam inептè imprudenterque garriunt? In arvis ſæpiùs pennatas, quandoque verò intra opidorum mœnia per plateas volitantes vidimus.

Aldrov. Hiſt. Inſ. l. 4. c. 8. Aldrovandus quoque aliquot ſpecies nobis exhibuit, de quibus ita loquitur. Inſectum hoc, quod *primâ tabulâ* Erucæ ferè ſimile, in ſepium favea repertum Lampyridem ἄπτερον eſſe judico, cum, & ipſum proprio ſuo lumine in fovea latens noctu proditum fuerit, tineæ eſt inſtar compreſſum, pollicem ferè longum, ſex pedibus anteriore parte inſtructum, nullis poſteriore. Capitulum nigrum quatuor cirris tanquam corniculis Limacis inſtar munitum collo albo, quod ad libitum modo exerebat, modo contrahebat, præſertim laceſſitum ſub primæ inciſuræ lamellam tanquam galeam caput contegentem. Compactum enim eſt ſegmentis duodecim, ſibi mutuo imbricatim ſuccedentibus, ac ſe ſubeuntibus laminarum inſtar dorſo æqualibus, ac compreſſis nigris, quæ tamen ſingula ad latera puncto utrique notata purpureo. Pedibus, inquam, ſenis oblongiuſculis & trium articulorum: ſtans, & caudam trahens dracunculi quodammodo ſpeciem præbet. Cum verò his pedibus anticis progreditur, caudam ſub ventrem inflectens & antrorſum complicans poſtica parte arcuatim repit. Nam & cauda pedum eorum vicem ſubit, qui in poſteriori parte in veris Erucis exiſtunt. Hanc enim candidam, & tricuſpidem promit, qua poſticam corporis partem inter ſerpendum ſuſtinet, & cuilibet rei ut aciculæ affixæ adhæreſcit pendula. Prima & antica ſegmina longiora ſunt, breviora verò verſus caudam vergentia, & medio latiſſimum corpus paulatim in caudæ penicillatum mucronem attenuatur. Alvo extrema egerit excrementum quoddam lentum, acceræ in modum fulvum, quod ipſum nonnunqnam cauda ad os adducta in circulum ceu vertitur, contractum ori admovet, quo tamen etiam ſimilem liquorem vomere videtur, ac veluti filo facto, retrocedit, illud diducit, ac protrahit lentore ſequax, deinde denuo abſorbet. Parte prona modicè nigreſcens diluta purpura qualis Perſici florum eſt, admixta variat. Qui purpureus huic eſt macularum color, in quibuſdam magis luteſcit Julius Scaliger in Vaſconia ſine alis Cicindelas eſſe ſcribit, Erucæ majoris quantitate, craſſiores, ventricoſas, Lucrambam ibi vocari. Ex harum grege ea forte erit quam ſecunda tabella pronam, & ſupinam oſtendo, una cum Lampyride alata.

CAPUT X.

De Blattis.

BLattarum nomine, non tantum vermes quæ in auribus & alvearibus naſcuntur, Phalænæ dictæ veniunt: ſed & p. grani in ilice humili naſcentes vermes; nec non farinarii. His illi intelliguntur, quos σίλφας, & τίλφας Græci, Itali *Platellas aut Buccaroni* vocavere. Nec audiendus eſt Hermolaus, qui καρίδας & πραροκυρίδας, blattas vertit. *Nomen. Aldrov. H. Inſ. l. 4. c. 9.*

Inſectum eſt lucifugum, ſcarabeo ſimile, ſed elytro carens. Plura in Differentiis occurrunt. De *Ortu* non conſtat. Alii ex vermibus & erucis provenire credunt: quidam, ut Cardanus ex ligno. Omnes ſenectutem exuere, Ariſtoteles & Plinius teſtantur. Mares majores, & omnes alati eſſe creduntur: fœminæ ventricoſæ, & alis deſtitui. *Deſcriptio & alia. Cardan l. de ven. c. 7. Ariſt. H. A. l. 8. c. 17. Plin. H. N. l. 11. c. 28.*

Faciunt contra ſurditatem & aurium dolorem, ſi duodecem alis abjectis, in vini veteris & mellis ana uncia una ſemis, cum malicorio uno, pomi ſucci ſeſquiacyatho, coquantur; poſt terantur, & tritis unguentum Syriacum, pix liquida, & ſuccus è quatuor cepis expreſſus, adjiciantur. Fugantur herbâ blattaria dictâ; vervecis recenter mactati ventriculo, ex conſilio Diophanis, ſi is in loco in quo verſantur, deponatur; oleo denique ſpicæ, ſi eo innunguntur: & hoc laudatiſſimum eſt. *Uſus. Galen. med ſec. loca. l. 3.*

Tres Blattarum ſunt ſpecies, *Mollis*, *molendinaria*, & *fœtida*, cui *Peruanam* addere poſſumus. *Mollium*, mares omnes alati, & minores: fœminæ, magis ventricoſæ, & alis deſtitutæ. Caput habent parvum, unde duo cornicula, prælonga, & in quamcunque partem mobilia exeunt. Pectus unà cùm ſcapulis orbiculare, cum ſeptem inciſuris. Alæ corpori concolores: Cauda bifurca & forpiculata: pedes ſex. Viſa Petropoli in templo, vulgari ſextuplò major, ſanguinem venantibus eliciens. Viſæ & in Philippo navi à Draco capta, molliores noſtris, coloreque magis fuſco. Curſu omnes valent: & ſtruthiocameli inſtar, currunt magis quàm volant. Latrinarum & balneorum incolæ. In oleo decoctas, verrucis efficaciter illiniri, experientia teſtatur. Σιτοφάγυς dixere quidam, quòd farina veſcantur. Dioſcorides ἐν ἀρτοκοπείοις ἑυρισκομένας dixit. *Molendinaria*, Græcis μυλοικὸς, μυλικὸς, μυλαβρὶς, μυλαρὶς. & ἀρτοκοπεῖων, ita à Mouſeto deſcribitur. Fœminam, ni fallor, vidi, quia alis caruit: vulgari illa molli longiorem, craſſiorem, & cum majore ſplendore nigriorem, os forcipatum illi, parvum, quaſi ſub ventre poſitum, antennas habet *Differentiæ. Mouſet. Inſect. l. 1. c. 18. Ariſt. H. A. lib. 8. c. 17. Pli. H. N. 11. c. 28. Mouſet. l. c. p. 131.*

primæ

primæ ſimiles, oculos item exiguos concavos, vel potius oculorum ſigna atque veſtigia. Pectori penè quadrangulari quatuor primi pedes affiguntur, poſteriores ventri: ſupra ſcapulas alarum quaſi rudimenta conſpiciuntur, alæ tamen dici non debent, corpus reliquum craſſiuſculum, variè orbiculis inciſum, quos, ſi à latere intuearis ſerram referunt. Caudæ apex & furca utrinque una innaſcens, ad tridentis formam accedunt; ſtabulantur iſtæ Blattæ in locis tepidioribus, piſtrinis & vaporariis. Vix magna in fame lucem ferunt: vel ſi victus quærendi gratia in apricum procedere coguntur, celeri curſu ad tenebras recurrunt, vel pulvere ſeſe tegentes, venatores fallunt.

Μυλωκρὶς Polluci eſt inſectum, magnitudine Cicadæ, colore exalbido, quod farina in moletrinis veſcitur. Σίλφην appellatum, Stephanus addit.

Fœtida, Græcis σίλφη βδεῖα & βδεῦσα dicitur. Plinius, acuta clune facit: recentioribus ſcarabæos pillulares, abſciſſa cauda, graphicè repræſentat. Nigerrima eſt, ἄπτερος, etſi alatam & elytro tectam crederes, ore bifurco, cruribus longiuſculis & gracilibus. Nocte lentiſſimo gradu proreptat. profundis in cellis habitat: lucem fugit, & fœtore univerſam viciniam inficit. Vix ſanè marem in hoc genere alatum inveneris. A quibuſdam cum Cimice confunditur. Datur *& alia* ejus *ſpecies* in Hungaria, Gryllo ſimilis. In aggeribus & apricis invenitur. Dirum quid dum volat ſtrepit. Hyeme lucis ſocia, quam fugit æſtate. Tempore peſtis, ceu arcanum geſtatur, imò à quibuſdam deglutitur. Frequentiores, ubi vina generoſa naſcuntur, invenias. Pinguitudinem, ſi caput avellatur, cum roſaceo tritam, auribus mirificè prodeſſe, ſcribit Galenus: ſed lanam paulò poſt extrahendam; cum piſſelæo ulcera ſanare traditur. *Poruane*, Aranets dictæ, gryllorum ſunt magnitudine, & gregatim noctu volitant, omnem ferè mollem ſupellectilem ambedentes. Melius fortè inter gryllos recenſueris. Aldrovandus unam, pronam & ſupinam, colore fuſco, pedibus tamen & antennis paulò plus rubentibus, quam corpus reliquum.

CAPUT XI.

De Forficula.

Mouf. Th. Inf. l. c. 27. ARnoldi *Forficula*, Latinis recentioribus *Auricularia*, Priſcis *Mordella* dicitur. Niphus *Velliculam* appellatâ Vellicando. Gallis *Aureilliez* vel *Perceaureille*, Germanus Ohrenwurm. Belgis *Orenvuetel.* Anglis *EareWig*. Hadrianus Junius *Fullonem* eſſe exiſtimat, quum tamen à Scarabæi forma multum differat. An hæc Græcorum ὀρσοδάκνη? Sane & ortus ratio, & morſus conſpirant; nam & hæc generatur in caulibus herbarum fiſtuloſis (utpotè Paſtinacæ ſylveſtris, Angelicæ, Ferulæ) & in Braſſica frequens conſpicitur. Boreales Angli obſcœno nomine *Tunichballok* nominant, quaſi *Scortimordium* vocaveris, vel ὀχεοδάκνην; nam ubicunque rogaſam plicatamque cutem invenerit, vel ore mordendo, vel cauda bifurca ſtringendo, maximum dolorem excitat, quod ſemel nobis pueris accidit inquit Pennius.

In duas auriculariæ ſpecies incidimus; utraque volucris erat, contra multorum opinionem. Nam ſi eas in loco alioquo tabulave incluſas, ſcyrpo huc & illuc repuleris, quod Illuſtriſſimus Knivertus Pennium docuit, expanſis continuo alis, quæ ſub elytris conduntur, avolat. Sed diligenter cavendum, ne feſtuca aut ſcyrpo durius prematur, aut vulneretur; tunc enim ſi velit maxime, avolare minimè poſſit. Vulgatior corpore ſpadiceo cernitur. Antennæ, pedes, caudaque forficularia, flaveſcunt. Altera (quæ in Angliâ rarior & ſemel atque iterum duntaxat à nobis viſa) vulgatiore major eſt, corpore nigricantiore, collum, argenteus quidam torques adornat: extrema elytra ſubpuniceum referunt colorem; os forcipatum habet & flavum. In dorſo utrinque juxta latera quinque maculæ ſubflavæ oriuntur, caudæ furca brevis eſt & nigra, qua verſus caput ſublata per aërem irata provolat.

Reperiuntur ſæpè in Braſſicis & ferulaceis arboribus, ulmique foliorum tuberculis. Ex vermibus in caulibus ortis generantur: pellem quotannis veterem exuunt, quâ ſpoliatæ niveæ videntur. Sed cum ætate renaſcitur priſtinoque colore imbuitur. Anglicæ mulieres maximo eas odio habent ob garyophillati flores depaſtos, atque exeſos, inſidiaſque ſtruunt hoc modo: extimis areis bacillo in terram defixo ungulas bovinas, ſuillas, vel veteramenta cava ſupponunt pannis vel ſtramine leviter infarcta: quæ dum per noctem (pluviæ vitandæ animo, & tegumenti cauſa) Forficulæ intraverint, manè veteramentis ſubito ablatis atque excuſſis, magnus earum numerus excidit, atque ita pedibus contritæ Breviar. 1. c. 25.
diem obeunt. Arnoldus eas in oleo communi vel flamulæ coqui conſulit: eoque convulſorum arterias, tam temporibus quam carpo inungi, ut febris convulſionis medela inducatur. *Ioſephus Michaelis Halus* Medicus non incelebris, magnum earum numerum colligere ſolebat, ac in vitro arctiſſime clauſo per balneum in pulverem tenuiſſimum redigere. Tunc urinæ leporis tantum admiſcebant, ut in aurem infundi manè veſperique poſ-

ſit. Arcanum hoc eſſe in ſurditate pellenda ſæpius proteſtabatur Pentio. Alii pulverem cum oleo garyophili miſcent, atque adhibent ut ſupra. Gallinago minor (Snite ab Anglis dicitur) & gallinæ, auriculariis veſcuntur: maximumque harum omnium numerum in ventriculis earum reperiſſe, me ſat memini.

Caput XII.

De Scorpio, Formica, & Pediculis alatis.

Mouf. Th. Inſ. l. 1. c. 28. Pauſan. in Bœot. Æl. H. A. l. 16 c. 42. & 43. Strabo. l. 15. Nicander in Theriaca.

Scorpiones alatos dari, negavit Ariſtoteles, Apollodorus teſte Plinio, Pauſanias, Nicander, Ælianus & Strabo aſſeruere. Sane homo Phryx alatum in Joniam attulit. Pſylle eoſdem in Italiam importare conati ſunt. Latinis *Nepales* quaſi nepæ alatæ dici poſſent. Colore ſunt melleo, unde μελίχλωροι dicuntur. Flammeos Ælianus facit. Summæ caudæ niger nodus eſt, duplici præditus aculeo. Septinodem Strabo facit. Alæ locuſtæ Malaci ſimiles. Magnitudo vulgaris. Reperiuntur in India apud Praſios, in Ægypto, Palimbrotæ, &c. Intra Siculi cœli regionem non vivunt, in Italia ſunt innocui. In Joniam alatos ſupra diximus. Communis his cum impennibus generatio: venenum calidum eſt. Lacertas, araneos, & omne genus ſerpentum enecant. Suo vulneri applicati medentur: & ſi exuſti nidor ad alios ſcorpios pervenerit, ædibus exigit.

Plin. H. N. l. 11. c. 15.

Ælia. H. A. l. 8. c. 13.

Ariſt. de partib. animal. l. 1.

De Formicis alatis, quæ Ariſtoteli, ut Mouſetus vult ἱπποµύρµηκες & ἱππεῖς, hæc pauca adjicimus. nempe νύµφας & σέρφας quibuſdam appellari: vulgaribus corpore & lacertis eſſe majores, & inter nigrum furvumque medias: quatuor alas argento perlitas, externas majores & longiores toto corpore; internas duplo minores habere. Quæ de Indicis vulpibus non minoribus auri indefeſſis cuſtodibus, & quarum pelles quaſi pantherinas ſe vidiſſe Oneſicritus ſcribit; & cornua Erythris in æde. Herculis miraculo fuiſſe, Plinio produntur, mendacia ſunt. Plura capite de formicis vide.

De Pediculis alatis iſta habet Mouſetus. Agatharchides author eſt, à maris rubri incolis non multum diſtare Acridophagos, ſive locuſtarum eſores, quæ quidem gens ſtaturæ aliis brevioris, aſpectu macilens, ac ſupra modum nigra. ſub æquinoctium vernum, quando apud Italos Africi & Zephyri ſpirant, ex loco quodam incognito, ineffabilis magnarum locuſtarum multitudo una cum illis ventis ad ipſos provehitur, quæ ab avibus volandi facultate parum, at corpore longè differunt. A b hoc animalium genere toto tempore nutriuntur, iis ſalitis atque alio modo paratis veſcentes. Venantur autem ipſas fumo ex aëre in terram dejicientes atque hi agilitate quidem & velocitate pedum pollere dicuntur. Sed quum valdè ſiccum nutrimentum capiant ultra quadrageſimum annum vitam minimè producunt, imò vita ſanè miſeriorem mortem obeunt. Siquidem appropinquante ſenecture, eorum corporibus alata quædam pediculorum genera innaſcuntur, figurâ quidem caninis muſcis ſimilium, ſed alioquin minorum. Incipiunt à pectore ac ventre, brevique univerſam faciei cutem depaſcuntur. Atque horum alii ſcabioſorum inſtar afficiuntur, deinde ſemetipſos graviter dilacerant, tandemque morbo conſiſtente, nec non cum beſtiolarum exortu tenuibus effuſis humoribus, intolerabiles cruciatus ſubire miſeri coguntur: ſicque vel ob ſuccos, vel ob alimentum, vel ob aëris pravitatem intereunt.

Mouf. Th. c. 28.

HISTO-

HISTORIÆ NATURALIS DE INSECTIS.

LIBER II.

De Inſectis terreſtribus, pedatis non alatis.

TITULUS I.

De Paucipedibus.

CAPUT I.

De Inſectis ſex pedum.

ARTICULUS I.

De Formica.

TANTUM DE INSECTIS terreſtribus alatis ſufficiant: ſequuntur non alata, eaque vel *Paucipeda*, vel *Multipeda*. Illa ſunt pedum ſex, octo, duodecem. *Sepeda* ſunt, *Formica*, *Cimex*, *Pediculus*, *Ricinus*, *Pulex*, *Lens*, *Forbicina*, *Talpa*, *Sphondyle*, *Staphylinus*, *Aſellus arvenſis & Anthrenus*.

Nomen.

Incipio à *Formica* ſtupendæ naturæ inſecto, & ad quod hominum genus obſtupeſcat & confundatur. A ferendis farris micis Latinis dictas, Iſidorus opinatur. Græcis μύρμος eſt, μύρμηξ, & Doribus μύρμαξ, quibus etiam μυρμηδόνας, μύρμηκας vocari, Heſychius ſcribit.

Deſcriptio. Plin. H.N. l. 11. c. 37. Wotton. de Different. Animal. c. 210.

Notiſſimum animalculum deſcribere, ſuperfluum eſt. Promuſcidem ore contentam gerunt. Plinius ipſis linguam tribuit; Wottonus dentes; addit, parte poſteriore aculeum gerere. Nulli in capite propter parvitatem oculi: ſuper quædam additamenta quæ ceu duæ pili de capite egrediuntur, habentur. Alas ſenes, nec diu ſupervicturæ emittunt.

Locus.

In quibus degant locis, nemo eſt, qui ignoret. In acervis, quos congeſſere condi, notum omnibus.

Victus. Plin. H. N. l. 17. c. 10. Plautus in Trinum.

Frugum granis veſcuntur, unde *frugilegæ*, & *agmina granifera* dicuntur. Cupreſſi & papaveris ſemina, expetere, apud Plinium & Plautum habemus. Fructus exſugunt, nec à mortuis anguibus abſtinent. Cadaveribus, humanis fortè parcere, Ælianus prodidit. Aliis frugibus, ſi menſtruo ſanguine polluantur.

Generatio. Ariſt. H. A. l. 5. c. 9. Plin. H. N. l. 13. c. 30.

Hyberno quoque tempore coire, & ſerenis auſtriniſque diebus naſci, Ariſtoteles prodidit: vermiculum ovis ſimilem, vere gignere, Plinius. Oblonga illa, & columnatæ figuræ, in locis calidis & muſcidis, extra corpus, incrementum accipiunt, ſi Alberto credimus: vermes ipſi albi, & panniculis involuti erumpunt. In America ex mortui parentis corpore prodire dicuntur: miroque modo vivunt, donec ex ſubterraneis ſpecubus alati evolent.

Pli. H.N. l. 11. c. 30. Natura, & Ingenium. Ariſt. H. A. l. 9. c. 38.

De Ingenio, ita eleganter Plinius: *ſiquis comparet onera corporibus earum, fateatur nullis portione vires eſſe majores. Gerunt ea morſu Majora averſæ poſtremis pedibus moliuntur, humeris obnixæ. Et iis Reip. ratio, memoria, cura. Semina arroſa condunt, ne rurſus in fruges exeant è terra.* Majora *ad introitum dividunt. Madefacta imbre, proferunt atque ſiccant. Operantur & noctu, plena Luna. Eædem interlunio ceſſant. Iam in opere qui labor? Et quoniam ex diverſo convehunt, altera alterius ignara, certi dies, ad recognitionem mutuam, nundinis dantur. Quæ tunc earum concurſatio? quàm diligens cum obviis quædam collocutio atque percontatio? Silices itinere eorum attritas videmus, & in opere ſemitam factam, ne quis debitet, qualibet in re, quid poſſit, quantulacunque aſſiduitas. Sepeliuntur inter ſe viventium ſolæ, præter hominem, defunctaſque in granorum folliculis efferunt.* Hieronymus, alias herbarum quædam ſemina forcipe oris traxiſſe: alias humum de foveis egeſſiſſe, & aquarum meatus aggeribus excluſiſſe, vidit. Quædam venturæ hyemis memores, ne madefacta humus, in herbam horrea verteret, illata ſemina præcidebant: quodque magis mirum eſt, in tanto agmine, non obſtabat egrediens intranti: quin potius ſi quam vidiſſent ſub faſce, & onere concidiſſe; ſuppoſitis humeris adjuvabant. Ælianus, ad pabulandum profectas, natu grandiores agmen ducere, ſegetes aſcendere, ſpicas abſciſſas dejicere dicit. Natu miniores ſub ſtipulâ ſtant, ſpicas diſtrahunt, & grana vaginis incluſa explicant. Interlunium ſentire

Hieron. in vita Malchi.

Ælia. H. A. l. 2. c. 25. l. 4. c. 43. l. 6. c. 43.

Plin. H. N. l. 2. c. 41.

apud Plinium habemus. Alvi onus, quod urinæ ſimile, in ædibus non ponere; ubi per cœnum facto itinere, maculoſæ redeunt, in ipſo ædium veſtibulo, ad aſperum ſe corticem elimare; recentiora ova in ulnis geſtare, ubi ad amplitudinem eam devenere, ut laborem remorari poſſent, alto ſinu deponere, ab aliis obſervatum eſt. Excluſis, fœtum ad loborem inſtruunt: denegatur tardioribus cibus. Hinc ſuetum, ut robuſtiores, unguiculis, ore, roſtellis, terram egerant, egeſtam accumulent, cumulatam ſtipulis inſpergant: ſapientiores ædificent; minores in cuniculis verſentur; peritiores, mæandros, labyrinthos, concamerataque cubilia efforment. Languens otio, ædibus ejicitur; pro foribusque ductum, facta omnium ordinum corona, capite mulctant. Intus Veneri operam dare, modeſtiæ debetur. Additum & præſagas eſſe. Scilicet, expoſito ad ſiccandum à formicis frumento, nunquam imber cecidiſſe viſus eſt. Democritus, cum cœlo ſereno id facere obſervaſſet, ut meſſem ſub tecta referret, fratrem monuit; ſubſecutumque diluvium. Theophraſtus pluvias portendere putat, vel, cum denſioribus & in ſe invicem per viarum anguſtias concurrentibus agminibus, prædam convehunt: vel cum ova ex depreſſione & cavo loco, in eminentiorem deportant. Quæ de Nerone apud Suetonium, & Cimone apud Plutarchum dicuntur, ſublimiora ſunt. Piaculum eſſet, domiciliorum, in quibus exſtruendis ſingulare artificium adhibent, oblíviſci. Tortuoſiſſima illa, ut vel invia ſint, vel aditu ſaltem difficilia. Terra proforaminibus aggeritur, tanquam muri & propugnacula, ne deſcendente pluviâ, alluvione intereant. Triplex iiſdem regio. Mares & fœminæ in androne habitant: Panmyrmecium verè dixeris: in Gynæceo fœminæ pariunt: tertium granorum acervis deſtinatur. Plutarchus, in una, vitam degere & comedere; in altera, alimenta tanquam in granario recondere; in tertia, mortuos ſepelire, ſcripſit. Radices & extremæ monticuli oræ Cœmiterio aſſignantur. Domicilium ſibi viſum Majolus deſcripſit, Aldrovandus unius & alterius, quæ in putrida quercu, & ſemiputrido trunco obſervata ſunt, iconem appoſuit. Apparuit, inquit ille, in argilloſa humo urbs quædam quadrangularis, longa pedes fere quatuor, lata ultra pedem; in qua per vias velut ad negocia ultro citroque curſitare, velut cives, ipſæ formicæ viſebantur. Admiranda erat angulorum, laterumque directa delineatio, quam artificum amuſſi, circinoque fabrefactam putaſſes, quod æqualis ſemper dimenſio longitudinis, latitudiniſque ſervaretur. Urbis longitudinem media ſervabat via quædam directiſſima, profunditate, latitudineque digitali: quem rurſum per tranſverſum æqualibus inter ſe ſpaciis tres aliæ viæ eadem digitali profunditate, & latitudine directiſſimè interſecabant, ut ita tria compita, foraque ſpectarentur.

Ælia. H. A. l. 6. c. 43.

Aldrov. H. Inſect. 4. c. 1. p. 509. edit. Bonon.

Maiolus Dier. [illegible] nic. coll. [illegible]

In extremis viarum angulis, velut angiportibus ſpectabamus collecta in acervos ſervari ova, unde Formicarum proles gignitur. Altera urbis parte antra vidimus frumento ita opleta, ut in vias ipſas redundaret. Mira fuit omnium viarum munditiies, nihil in illis lapillorum, nihil pulveris, nihil feſtucarum, nihil humoris, ut deprehendas urbem illam à ſuis civibus ita curatam, ut prolis eximium ſtudium, annonæ, & ſtructurarum ornatus ubique ſpectaretur: qui omnes illi cives communi ſtudio ad Reipubl. beneficia incumbentes, dum alii domi de rebus conſulunt, alii foris res agunt, ſumma pace, concordiaque curandam Rempubl. nos docebant; ſtuduiſſe quoque iidem cives viſi ſunt omnium incolarum incolumitati. Erat enim in urbis longitudinis medio unica porta Zephyro objecta, quod ab Aquilone, Euro, atque Auſtro, immunem urbem ſua Philoſophia oportere eſſe didiciſſent.

Simile domicilium in putrida quercu inventum, ruſticus ad Aldrovandum attulit, quod ſecundo loco in icone expreſſum eſt. Admirandum quoque in quod Cleanthes incidit ſpectaculum. Veniſſe formicas de ſuo cavo ad aliud formicarum examen, formicam portantes mortuam, verba ſunt interpretis Plutarchi, *aſcendiſſe alias formicas, tanquam ad colloquium, rurſumque deſcendiſſe. Id bis terve factum. Tandem has, ſurſum extuliſſe vermem, tanquam redemptionis precium pro mortua. Hoc illas accepto & reddito formicæ cadavere diſceſſiſſe.*

Plut. de ſolert. anim.

Antipathia.

Elephantos atque urſos læſæ ab illis lædunt. Serpentes & Dracones in rabiem agunt, ſeu quod laborantibus viam obſtruant, ſeu quod cavernis venenatum halitum affluent. Cicadas gliresque ſummo proſequuntur odio: illas quia cantando hyemem conterunt; hos, quia dormiendo eandem perdunt. Pugnam & inter ſe inire, Æneas Sylvius, poſt Pontifex obſervavit. In agro Bononienſi, inquit ille, pyrum aridam, paſtus gratiâ ex minoribus formicis famelicis complures aſcendunt, ſupervenere majores non parvo numero, quæ illas erepto faucibus bolo partim occiderant, partim dejecerant. Dejectæ ad ſuam revertentes Myrmeciam ſive acropolim, in itinere cum obviis quaſi habito colloquio injurias memorant, omnemque ſociorum vim & numerum caſtris educunt. Poſt duas ferè horas tot Minorum Centuriæ, tantæ acies exortæ ſunt; ut totus ager nigro agmine atratus videretur, acceſſere ſtipatæ omnes, & arboris utrinq; ſtipitem circumdantes, paulatim

Sylv. l. de Europa c. 40. Mouf. Th. Inſ. 2. c. 1. p. 242.

latim aſcendere cœperunt. Majores, ubi hoſtes adeſſe animadverterent, conglobatæ ſupernè pugnam expectaverunt, poſtquam ſimul comiſſo prælio acies convenerant, Majores è minoribus permultas morſu rabido interemerunt, omneſque primo impetu aſcendentes miſerrimâ ſtrage confectas disjecerunt, ut mortuarum cumulus ad pyri radices non parvus in terrâ ſuccreverit. Reliqua minorum pars mediaque acies, non animos propterea ponere, aut locô cedere voluerunt; ſed concenturiatis ſpiritibus tentant, pertinaciusque inſtantes, atque aciem acie prementes majori quam antea numero arborem conſcenderunt, hoſteſque à tergo, à latere, & à fronte undique pungentes, manus herbamque dare vi coëgerunt. Magnæ majoribus vires ad victoriam valuiſſent, niſi minorum prævaluiſſet numerus, unamque viginti ſimul eſſent adortæ. Hæc acta ſub Eugenio IV. Pontificis cathedram occupante, ſpectante Nicolao Piſtorienſe juris conſultiſſimo viro, omnemque pugnam bona & ſincera fide narrante. Tale quid Olaus Magnus recenſet Upſaliæ & Holmiæ contigiſſe, antequam Barbarus, & immanis ille Tyrannus Criſtiernus Secundus à Sueciæ incolis è Gothorum Suecorumque regionibus fuit expulſus. Quo in prælio illud non omittendum. Minores poſt adeptam victoriam ſuorum cadavera inhumaſſe, relictis hoſtibus, & ad corvos, porcoſque expoſitis. Martis item in aream Campanile elegerant altiſſimum, ac ſi Tyrannorum prodigium ejuſque Satellites, ad ſui fati ἀποκάλυψιν pœnæque imminentis contemplationem, clarâ voce vocarent atq; traherent.

Uſus. In Indiis in *cibis* ſumi, & quidem pipere conditas, inferius dicemus. In *Medicamentis* maximo ſunt uſui. Aqua ex iis deſtillata vomitum excitat, & febres ſolvit apud Geſnerum. Omnem intermittentem febrem curabis, ſi æger omnium unguium præſegmina pro formicarum foribus projici curet, & primam ea trahentem apprehenderit, colloque ſubnexam geſtaverit, ſi prodentibus fides eſt. (*Pli. H.N. l.28. c.7.*) Ovo trita & auribus impoſita, quemvis obtuſum auditum ſanant, ſi Marcello credimus. (*Pli. H.N. l.27. c.ult.*) Eadem inter pſilothra numerat Arnoldus, & ad phagædænas commendat. Quidam conterunt, & aquoſam ſubſtantiam expreſſam inſtillant. Balneo myrmecino calculus pellitur. Oleo, & aqua deſtillata virilitas promovetur. Geſnerus, ollam melle intus obductam, & ad medias formicis plenam accipit, pyrethro, nuce moſchata, cardamomo, pipere longo, & butyro additis. In fimo macerata deſtillantur. Aquæ aliquid jejuno exhibetur. Brunfelſius quatuor in potu ſumptas, omnem coëundi potentiam auferre ſcripſit. Cum ſale communi, ovis & axungia, panno interpoſito applicatas, Iſchiadicam tollere idem author eſt: Impetigini cum modico ſale appoſitas, præſenti remedio eſſe, Marcellus; pruritui & ſcabiei è papulis, Serenus: flatus potenter diſſipare, Albertus: clavos & tumores auferre Nonnus. Urſis in nauſea ex plenitudine, & poſtquam mandragoræ poma deguſtavere mederi, ex Plutarcho; (*Plut. de ſolert. animal.*) ſupercilia cum muſcis tritas denigrare; tritas, adjecto ſale, pſoras, lepras, & lentigines curare, quinque contra phalangiorum morſus auxiliari, ex Plinio habemus. Idem, terram à formicis egeſtam, aliquos ſtrumis illinere ſcribit. (*Pli. H.N. l 30. c. 3.*)

De Uſu dixi: meminere & *damnorum* authores. (Damna & Remedia.) Venenum morſu ſuo ſpargere, & puſtulas excitare, Albertus prodidit. Apud Cumanenſes, capita, inter venena quibus ſagittas inficiunt, ſumuntur. Ova pota, flatulentiam & ventris tormina excitant. Agris, hortis, horreis, areis, arboribus, vitibus, frugibus, fructibus, cibis inſidiari, notius eſt quàm ut demonſtrari debeat. *Remedia* paſſim apud authores occurrunt. Rubrica & pice liquida ab arboribus abiguntur, ſi caudices perunxeris. Sunt qui caudicem ſucco Cyrenaico, ex aceto ſoluto inungunt, vel hedera amiciunt. Non exedent vitem, ſi bitumine cum oleo cocto, imas vites tetigeris. Ex latibulis pellentur, ſi vel tithymali ex aqua decocto, vel cochlearum teſtis cum ſtyrace uſtis, vel origani ſulfuriſq; pulviſculo, ea conſperſeris. (*Ariſt. H. A. lib. 4. cap. 8.*) Sabinus Tyro, apud Plinium, heliotropio necari putat. (*Plin. H. N. lib. 19. cap. 10.*)

Differentiæ formicarum, *à conſtitutione corporis, loco, quantitate, colore & effectis ſumuntur.* (Differentiæ.) *Illam* ſi ſpectes, ſunt quædam *alatæ*, quædam *ſemiformicæ*. *Alatæ*, de quibus ſuprà, apud nos ſenes ſunt & inutiles & ejuſdem generis, nymphæ dictæ. In India Orientali laccam conficiunt, & in Braſilia, ut poſt decimus, rubri ſunt coloris. Habentur & in aquilone alatæ. *Semiformicas* quæ & ſemivermes, in Occidentali India invenies, Comixen indigenis dictas. Alba velut cauda prorepunt, & ligna erodendo penetrant. (*Ovid. India Occid. cap. 52.*) Arbores vel parietes ſcanſuræ, opercula terrea, digitum craſſa ſecum ferunt, in iiſque ad quatuor & ultra palmos productis, nidulantur: *Ex Loco* ſunt *Indicæ, Braſilienſes, Philippinæ, & Aquilonares.* De *Indicis* ita Plinius. *Indicæ formicæ cornua, Erythris in æde Herculis fixa, miraculo fuere. Aurum ex cavernis egerunt terræ, in regione ſeptentrionalium Indorum, qui Dardæ vocantur. Ipſis color felium, magnitudo Ægypti luporum: Erutum hoc ab iis tempore hyberno, Indi furantur æſtivo fervore, conditis propter vaporem in cuniculos formicis: quæ tamen odore ſollicitatæ provolant, crebroque lacerant, quamvis prævelocibus camelis fugientes. Tanta pernicitas feri-* (*Plin. H. N. l. 11. cap. 31.*)

Strabo Geogr. l. 15. feritasque est cum amore auri. Nearchus earum pellem, pardi pelli similem sibi visam scribit. Solinus, pedes illis leoninos tribuit. Ælian.H. A. l. 3. c. 4. & l. 16. c. 15. Ælianus Campylin fluvium nunquam transire author est: domunculas, sinuosis foraminibus obliqua, in excelsis locis construere, ut fluviorem alluviones effugiant, addit. Aggeres aggesti confirmantur magis. Primum enim ex matutino rore pulveri admixto, tunicâ tenui sed validâ vestiuntur. inferiore parte, de fluviali cœno, cortex muscosus ad nascens, aggerem stringit. Fides sit penes authores. Strabo talia prodentes, ridet; Arrianus rejicit; moderni navigatores tacent, non omissuri, si veritati responderet relatio. Taceo ergò & Rhasis formicam, publicè in regno Persidis nutritam, quæ in dies singulos libram carnis comederet: taceo & illas, quæ Cardan. de subt. l. 9. apud hydrophagos, catuli magnitudine reperiri dicuntur. *Laccam* in Orientali India conficere certissimum. In regnò Pegu cum terra pluvia, vel aqua justo plus irrigatur, ligna tenuia ab incolis dispositã conscendunt. Ex illis certa gummi species defluit, quod illæ exsugunt & circa ramos, ut Apes mel ac ceram diffundunt. Stercus favaginemve ipsarum esse, Dalechampio Dalechamp. H. P. l. 18. c. 1. visum. Acosta arborem nominat, Lusitanis, Mancanos de la India dictam, quæ alatis perpetuò onusta æstate videtur. *Braliensis*; velut forfices in ore habent, quibus sata & fruges abscindunt. Morsu earum arescunt omnia. In sinu Salvatoris inveniuntur. De rubris in sequentibus agetur. Apud eosdem, si non alibi, aliæ agros depopulantur, aliæ eosdem, vastatores pellendo conservant. De *Philipinis* ita *Nieremb*ergius. Nieremb. Exot. l. 13. c. 13. p. 28. Reperiuntur in Philippicis, duo formicarum genera, *sulum* dicta, quarum aliæ sunt sex digitos longæ, ac crassæ digitum latum, coloris nigri nitidique, rictu dimidii digiti prædura maxilla, & eodem quo corpus colore, cui tres hæreht dentes tenues & firmi, vivuntque in montium arboribus. Aliæ sunt alatis *formicis similes*, & aliquando majores. Vivunt in campestribus, atque adversus hyemis injurias congerunt arenæ acervos incredibilis magnitudinis, intra quos favos construunt, ubi & tutæ & munitissimæ degunt.

Aquilonarium una species est, quæ ex frondibus pini & abietis in edito aliquo in campis loco, nidos ædificat. Ursos insidiantes adeò solerter invadit, ut ejiciat. Si vel unica pilis immersa in latebras delata fuerit, ita fœtificat, ut & inde ursi pellantur.

Oviedo in histor. novi orbis. *A quantitate*, aliæ sunt *magnæ*, quales Indicæ, aliæ, *minimæ* quales in novo orbe reperiuntur. Domum modii magnitudine sibi exstruunt, lutum adeò durescit, ut glutinis instar appareat, nec gladio penetrari possit. Ad ingressum ostium latens constituitur. Apud Brachmanas palmatis Scal. Ex. 96. 7. sunt longitudinis: in nova Hispania, scarabæos æquant. Majores Aristoteles ἱππομύρμηκας nominat; Gaza formicas *equites* vertit, Plinius *Herculanas*. Ille in Sicilia inveniri, Abensina in Lycia negat. Ad *minores* & illæ spectant, in novo orbe, quæ domos luteas, sphæricas, capitis magnitudine, parant, quas per prælongum accessum, quasi exiguam fistulam, ingrediuntur, ibidemque horrea conficiunt. Scalig. Exerc. 367. Pausan. in Lacon. *A colore* sunt *albæ*, vel *rubræ*. Illas in regno Nigritarum, Senegæ, Pephno parva insula, vel potius Pheneo Laconicæ invenies. Humiles in Senega casas exstruunt; & absque calce ferruminant; clibanos vel rufcula in ordine diceres. Aliquando enim centum & centum quinquaginta se subsequuntur. *De albis* etiam ita Nierembergius: Circa Nieremb. H. E. 13. c. 13. montem Leænæ, album genus formicarum est, idolis inclusarum. Vocant idola quædam *Chimas*, quæ pyramidis artificiosæ formam referunt, in quibus formicæ albæ, quæ foras non prodeant, sed internis cellulis distinctæ, ut quo vivant cibo incertum sit reptantes cursitantesque apparent. Has Chinas formidant barbari. Quocitres mancipium coëmunt, ante pyramidi huic vinum aliaque offerunt, mancipium sistunt, eique quodammodo devovent, orantes ut ipsum, si fugam ineat, serpentes, lacertæ, tigridesque dilacerent. Quas servi minas adeò exhorrescunt, ut et si ab heris acerrimè vapulent, inire fugam minimè ausint.

Rubræ in provincia Magni, quibus cum pipere vescuntur, & Brasiliâ visuntur. Magnæ hæ, & dum conteruntur, cedri odorem spirant. *De iis ita Aldrovandus*: Aldrov. H. Inf. 4. c. 1. p. 516. Verno tempore, hoc est, mense Septembri magnum sensim fœtuum agmen educunt idque eo potissimum die, qui pluviam subsequitur, atque tonitrua, cum videlicet Solis æstus viget maxime. Parentes præcedunt, ducesque sunt liberis, ore aperto huc, illucque cursitantes, viasque undique complentes, morsus multo quam aliis temporibus acerbiores inducunt, ad sanguinis effusionem usque. Sequuntur subinde liberi magnitudine prævalentes, volatuque novas sibi habitationes quærunt, tanto sæpè agmine, ut velut densissimam in aëre nubem efficiant. Ubi quiescunt terram eo in loco effodiunt, ac quæque sibi habitacula construit. Vita earum brevis est, ut ex singularum ventre ingens fœtuum numerus erumpit. Cum latibula sua egrediuntur, acurrunt Indi, accurrunt & volucres cœli. Indi autem magno cum desiderio tempus hoc expectant, Formicas istas, ceu novos fructus in cibi usum colligentes. Accedunt autem ad cavernarum ingressus, eas aquæ ductibus circumsepiunt, adversus mordaces, & graviter morsu vulnerantes patentes

tes formicas ſeſe defendentes. No vas recenteſque eas formicas, in multos dies ſervant, ac igne torrentes devorant. Quam modo ſuavem, delicatumque cibum præbeant, teſtantur Jeſuitæ, qui & ipſi illis veſcuntur. (Ælia H. A. l. 10. c. 42.) Ab *Effectu Venenatæ* quædam dicuntur. Tales Telephus Cretenſis *Laërtas* nuncupat. In Braſilia nidum, hirundinum more in arboribus faciunt. In iſthmo del Sur & Nort, tam duras caſas erigunt, vix ſecuribus rumpi poſſint. Indi iis ſagittas inficiunt. Ictis, neceſſariò moriendum eſt.

ARTICULUS II.

De Cimice.

(Aldrov. H. Inſ. 4. c. 2.) (Nomen.) CImici nomen Latini à κάμα cubo, quod in cubilibus naſcatur, impoſuiſſe videntur: niſi fortè à *cama*, lecto brevi, & circa terram deducere volueris, Græci κόριν vocant, à cori herba, quam Latini Cimicariam dicunt. Appellatur & ἄφις, & à recentioribus κόνιξα.

(Deſcriptio.) (Moufet. H. Inſ. 2. c. 25.) Faſtidiendum natura animal eſt, ut Plinius loquitur, & ſimile ferè ricino. Corpore eſt rhomboide, colore nigro, parum rubente: pedibus tribus, & juxta collum brevibus: dorſo & ventre inciſuris notato: Cuti apprimè tenera, ut vel leviſſimo contactu media crepet, fœtoremque abominandum expiret.

(Locus.) (Scalig. Ex. 246. 5.) (Vives in Dialogis.) Reperiuntur in lectis, abiegnis inprimis, & quorum linteamina & ſtramina rarò renovantur; parietibus lectis proximis, & alabaſtro obductis; coturnicum caveis; libris chartaceis.

(Victus & Generatio.) In inſula S. Thomæ non inveniri, prodidere quidam. De die in parietum rimis ſtabulantur. Ex cujuſdam mulieris aperta calvaria, magna Cimicum multitudo prorupit. Hominum ſanguine, quem ſugunt victitant: poſt morſum veſtigia purpuraſcentia cum dolore pruriginoſo tumida relinquuntur. Victitare & aliis vel exinde colligas, quòd in iis etiam lectis inveniantur, (Ariſt. H. A. l. 5. c. 31.) quos nemo fequentat. Ex humore per ſumma corporum animalium exſudante, generari apud Ariſtotelem habemus. Oriri & ex humoribus aliis circa lectos putreſcentibus, & è lignis paulatim exſudantibus nullum dubium. Vidit Aldrovandus peregrinantium vel rus euntium lectos ſubinde à Cimicibus infeſtatos, cum nulli præſentibus apparuerint. Scaliger etiam inter chartaceos libros, oriri innuit. In coturnicum caveis, maximè brevi tempore multiplicantur. Propagari & per coitum Pennius in agro Aurelianenſi animadvertit. In diſſecta vagina adultos & juniores, cum magno ovorum dilutius albicantium numero comperit. Cardanus Carthuſianos cum iis non conflictari, quòd carnibus abſtinerent, ridiculè credidit. Tolo ſati lectuli, inquit Scaliger, carnes non eſitant, & (S.alig. l. c.) nihilominus eâ peſte ſunt infames. Vulgò jactatum eſt è contritis alios oriri. Peſtem multiplicatos præſagire, apud Alexandrum Benedictum habetur.

(Fuga.) *Arcentur ad ingreſſu*, cucumeris anguini aquâ alicubi repoſita, felle bubulo aceto permixto & lecto inuncto: crinibus (Varro R. R. l. 1. c. 3.) equi in oſtio cubiculi ſupenſis: nigellæ & cicutæ fumo. *Fugant eos*, Canabis in lecto poſita: ſtercus tauri ſi eo ſuffitus fiat: Geniſtæ communis ſiliquæ ſemine prægnantes, ſi ſub pulvinari ponantur: odor rubrarum pellium, quas, Reuſchleder Germani vocant: pix liquida, & cucumeris ſylveſtris ſuccus cubilibus inſperſus. Cornu cervinum vel leporis pedes circa lectum pendentes, fæces butyri coctæ: obolus lecto ſubſtratus, &c. *Necantur*, tinctura ſulphuris: foliis hederæ cum decem hirudinibus tritis; lupini madentis imbre: (Plin. H. N. l. 27. c. 9.) foliis utriuſque filicis fumo Chalcanthi & æruginis: calce cum lixivio fervente mixta ſtaphidiagria, hydrargiro, ſulfure, & oleo laurino, additis; illis denique, quæ apud Aldrovandum occurrunt.

(Uſus.) *Conferunt*, in ſerpentum morſibus, ſi cum teſtudinis ſanguine ſumantur: contra epilepſiam ab utero, ſi ſuffiantur ægræ in (Quint. Seren. Samonic. in Carmin.) Tertianis ſi cum allio & mero tribus diebus vel ovo ſumantur. Geſnerus fidem facit: in quartanis, ſi cavis fabarum incluſi, ante febrium ſignificationes ſepteni devorentur: in urinæ ſuppreſſione, ſi fiſtulæ urinariæ indantur. Plinius in aſpidum morſu commendat: (Plin. H. N. l. 18. c. 4.) Vegetius in ſtranguria equorum ſi unus in aurem, alter in meatum penis imponatur: Galenus in urinæ incontinentia: (Galen. Eupor. 5.) in Calculo Valerandus: in eodem cineres per clyſterem injectos, recentiores & quidem mirè: in colica Geſnerus quatuor ex vino manè bibitos, per tot dies donec duodecem devorati (Mouſet. l. c.) fuerint. Sic Functium urbis Tigurinæ nepotem liberatum, & cæt.

(Differentiæ.) Alii ſunt *Domeſtici*, de quibus hic: alii ſylveſtres, de quibus inter alata egimus.

Ad eos pertinent Hocitexca, & *vermis cornutus*. Hocitexca denarium æquat magnitudine, teterrimo odore, & hauſtu ſanguinis infenſa: (Nierenb. 13. c. 15.) morſu excitat rubeas eruptiones. *Vermis cornutus* apud Mechoacanenſes ytzuaqua & ſipantipe dictus. (Nierenb. 15. c. 16.) Duobus corniculis rubris iter prætentat, nigro fuſcoque variegatus.

ARTICULUS III.

De Pediculo, & Syronibus.

(Nomen.) (Aldrov. H. Inſ. 5. c 4.) PEdiculo à pedibus nomen eſt. Plinio dicitur *pedunculus*, aliis priſcis *Pedes*, & *pes*; & quidem in fœminino ge-

genere; nonnullis *sexcupes*, *vermis*, *serpens*, &c. A Græcis vocatur comuniter, φθεὶρ, modernis ψύρα; Achæis νίρνος & νίρμος; aliis κάρνος, ἔγκαρνος, ζάθραξ, ἀρπεδὼν, βραῦλα, τάθρακα, &c. πολύποδες, & λικνία, species sunt.

De *Descriptione* & *Loco*, non est quod simus solliciti.

Generatio. *Arist. H. A. l.* 5. *c.* 31. *Theophr. de Caus. Plat. l.* 2. *c.* 22.

Ex carne oriri, & futuris, pustulas quasdam emergere; ex punctis, pediculos fundi, Aristoteles putavit; ex corrupto sanguine Theophrastus: ex materia putri calida & humida, quæ in cute redundat, Mercurialis.

Sanguinem inprimis pituitosum hic locum habere dicerem, cum biliosus & melancholicus, interimat eosdem, & felle illito intereant. Locum si spectes, inter cutem & carnem prodire visus est dixisse Galenus: in toto gigni corpore, cum ubique porosa cutis sit, nemo negaverit.

Mercurial. de Morb. curan. 1. *c.* 6.

Dicendum tamen, in capite magis, & ad axillarum & inguinum emunctoria, erumpere. Copia ibi excrementorum colligitur, & pilis obtectæ sordes, difflatione negata promptius longè putrescunt. Nec collum, licet detectum & glabrum eximendum est. Cum enim & illic emunctorium, cum amplissimis quæ humorem ad caput deferunt vasis, frequentior & copiosior illic sudor excitatur. De efficiente tot sunt sententiæ, quod de spontaneo viventium ortu occurrunt. Principium ibi occultum esse necesse est, animatumque illud, sed quod ab alio in actum deduci oportebit, ut alibi dicemus. Occasionem ortus nonnulla præbere, experientia docuit. De Ocimi cibo id apud Plinium legimus; de castaneis & ficubus, apud Galenum. Idem de raphano, xyloaloë suffita, apio hortensi, dactylis, &c. apud Diodor. in Empiricis traduntur. Lanam ovis à lupo admorsæ, si vestis ex ea sudore madeat, eos procreare, apud Aristotelem & Plutarchum habetur: imò pannos equino adipe illitos idem efficere, apud Moufetum. Accedit complexio, regio & cultus. In India Occidentali Christianis ne in capite quidem innasci, prodidit Oviedus; incolis ubique. In insula S. Thomæ, nigri pediculis scatent, albi ab iisdem non attinguntur, si Vespucio credimus. Iter maris Indi qui ingredi solent, pediculos, ubi Azores insulas à tergo reliquere, confestim rabescere ajunt: subitò oriri ubi eas reviserint. Oviedus de trajectu æquinoctialis lineæ id sumit. In tota Hibernia ob immunditiem diffluere dicuntur, nihil de ergastulis dicam.

Plin. H. N. l. 20. *c.* 2. *Gal. l.* 2. *de al fac.* *Plutarch. Symp.* 2. *q.* 49. *Moufet. Theatri Insect. l.* 2. *c.* 22. *Oviedus c.* 82.

Morbus pedicularis.

Pedicularis hinc aliquando morbus, quo haud paucos mortuos, Historicis proditum: illos inprimis, qui vel sævitie famam quærere, vel divinitatem aucupari volebant. De Antiocho Epiphane in Maccabæorum libris legimus: de Herode Ascalonita, apud Josephum: de Herode Antipa in Actis Apostolorum: de Pheretima Cyrenæorum regina, postquam Barcæos ob interfectum filium crudelissimè ulta esset, apud Herodotum. Eodem morbo periisse traduntur, Pherecides Syrus Pythagoræ præceptor; Cassander Antipatri Fil. qui Alexandri matrem & filios interfecit; Syla, quem Plinius, erodente seipso & supplicia sibi gignente, periisse scribit: Vidisse se sævo ab agmine vinci Sammonicus. Idem de Euno servo in Sicilia, Galerio, Maximino, Speusippo Eurymedontis filio, Juliano Juliani apostatæ avunculo, qui Antiochiæ sacram mensam perminxerat, & aliis proditum est.

Macc. l. 2. *c.* 1. *Joseph. Antiq. l.* 18. *c.* 1. *Herod. l.* 4. *Plin. H. N. l.* 11. *c.* 13.

Remedia contra morbum.

Remedia contra eos plurima apud authores invenies. Dioscoridi allium cum origano decoctum, vel coriandrum cum eodem tritum probatur. *Plinio* Staphidis agriæ semina corticibus abjectis trita: sinapi, allium cum aceto & nitro, oleum raphaninum, *extra*: senecta anguium trita myricæ semen, aqua ex raphani foliis, &c. *intra* laudantur. Oribasius, ad helxines succum diu infricatum confugit: ad berberis folia Rhasis: ad argentum vivum oleo rosaceo, nec malè, Abensina. Fallopius ceratum ex oleo, argento liquido & cera componit, eoque corpus inungit. Nonnulli statim interimi putant, si cingulum ex lana eodem illitum, nudo ventri circum ligetur. Idem linimenti, quod ex pomi cocti medulla cum argento vivo conponitur, author est. Quidam apud Moufetum Nosocomii præfectus, virgis betuleis nova pelle ægros vestiebat, quæ vibicibus picta, pediculos postea non admisit. Plura apud Aldrovandum & Moufetum vide.

Usus.

Cumani, si navigatoribus credendum, & crudis & coctis vescuntur, quod & Phtirophagis olim suetum. Ictericis, si duodecim contusos ex vino vel cum butyro exhibebis, certo certius subveniunt. Quidam in dysuria vivos & grandes coli immitunt. Si ex diuturno morbo decumbentibus, in capite nascantur, solutionem morbi indicant.

Differentiæ. *Arist. H. A. l.* 5. *c.* 31.

Differentiæ à subjectis sumuntur. Sunt enim alii *Hominum*, alii *Brutorum*, quibus & qui *in plantis* Moufetus adjungit. *Homines* qui infestant, vel sunt *Mansueti*, vel feri, vel *Syrones* & minimi. *Mansueti* inter digitos leviter fricati quadranguli videntur, & pulicibus paulo duriores. in capite nati, majores sunt, nigriores, quod succus ibi pinguior, longiores & velociores; in reliquo corpore magis obesuli, ventriosi, tardi, obscure albidi, & nigricantibus liris insigniti. Aldrovandus oblongiores cæteris, in postica parte crassiores, versus caput in acutum desinentes dixit. Gignuntur & in vistibus laneis, leucophæis inprimis, Pueris magis, viris minus in

capite

capite oriuntur: nec malè tum illud valet. *Feros* alii *pediculos inguinales*, *Ciccos*, *ricinos humanos*, *& vulturinos pediculos* vocant. Italis *Piatolæ* & *Piatones*, aliis *Plactulæ* & *Platulæ* dicuntur. Palpebras, pubem, inguina & axillas occupant. Compressiore sunt corpore, acutiore rostro, quo tam alte cutem penetrant, ut vix cum capitis jactura avelli possint. Raro vagantur, sed loco quem sibi excavavere affiguntur. Duriores mansuetis Aristoteles dixit. Quia minus turgiduli, aridiorem & quasi semiassatam materiam sortiti videntur. In Synonimiis, *Motes & Immotes* dicuntur. Palpebras sæpè ita infestant, ut oculis exulceratis, visus aciem obtundant. Evelli primò diligenter debent: mox sapone nigro acerrimo locus optimè inungi, & si corpus fuerit calidius, argento vivo, pomi dulcis pulpa excepto. Lixivium senæ, vini fæcem, succum genistæ, magnifaciunt Medici: Varignana, decoctum ex staphidis agriæ unc. ij. vini phialis iiij. setarum porcinar. unc. ij. Hydrarg. purgati unc. j. parat.

Mouf. Th. Inf. l. 1. cap. 24. *Syrones* antiquitati ignotos, Thomæ à Veiga opinio; ἀκαρίδιον Aristotelis esse, Moufeti. Videntur ἀπὸ τοῦ σύρδην ἕρπειν dici, quia tractim sub cute repunt. Latini *Pedicellos*, Taurini *Sciros*, Vascones *Brigantes*, Itali *Cirones* vocant. Langius inter pediculos refert, Moufetus non item. Nulla illis expressa forma præterquam globi: vix oculis capitur magnitudo tam pusilla; ut unum ex Epicuri atomis diceres. Colore sunt albicante, capite excepto: propiùs intuenti nigricant, vel parum ex nigro rubent. Ita sub manuum, crurum & pedum cute habitant, ut actis, quamvis pedibus destituantur, cuniculis, & excitatis aqua plenis, penes quas habitant pustulis, pruritum maximum ingenerent. Acu extracti, movent se, si calore Solis adjuventur. Ungue pressi, haud sine sono crepant, aqueumque virus reddunt. Intra oculos, & toto corpore generari, certum. Illud, le Jeune Chirurgus prodidit, apud Moufetum: hoc in nobili quadam Angla sexagenaria accidit. Interdiu & noctu, labiis, gingivis, plantis pedum, capite, naso, aliisque partibus lancinata, tandem carne depasta occubuit. Major succedebat soboles, quo diligentius acubus ad stantium effodiebantur. Maximum & præsentissimum eorum venenum, acetum salsum, & vini sublimati portio. Abenzoar corpus pulma melonum fricat, vel succo foliorum Persici. Plura in Moufeto vide.

(Margin: Lang. Ep. l. 2. ep. 42. Scal. Exer. 194. 7. — Mouf. l. c.)

Tineæ. Huc *Tineæ* pertinent, quas Græci τριχοβρῶτας, τριχοτρώκτας, σῆτας, τριχοβόρας, vocant. Nascuntur sæpe in capite, & pilorum radices exedunt. Succo limonum cum aqua vitæ & sale usto mistis, & inunctis, depelluntur. Alii, panis siliginei calidi micas sæpius alligatas commendant. Fortè nec semen in abiete summa crescens; in cineres redactum & aspersum oberit. Oviedus *Niguæ* bestiolæ apud Indos Occidentales meminit: de qua sub pulice. Nec est quod *Dermestis* insecti oblivescamur, quamvis ad hominem non pertineat. Pelles id consumit, & pro earum ratione colorem mutat. Pulicis est magnitudine, pedum sex, & forcipati rostri.

Bruta quod concernit, *Leo* adeò à pediculis in palpebris infestatur, aut aliquando in rabiem conjiciatur. *Equi* rubentes capitibus reliquo corpore albicantes habent. *Boum* & *vitulorum*, nigri sunt. *Porcorum*, qui *Urii* ab urendo, adeò grandes & duri, ut vix digitis interimantur. *Canum* sunt parvi, lentiginosi, capite albicante, reliquo corpore execæruleo livente vel nigricante. *Ovium* minuti valdè, quibus capita rubent, corpora candicant. *Cervorum*, capiti concolores. *Capror.* ab ovillis parum differunt. *Avium* exigui sunt. In capite potissimum atque alis oriri, Columella testatur. De Phasianis, perdicibus, coturnicibus Gallinis, &c. taceo. *Asino* parcunt, quod tardo gradu incedens, nullo sudore perfluat. *Salmones* macilentiores sub brachiis pediculis scatere vidit Plinius. In Abrotano, Absynthio, Nymphææ floribus, & potissimum Aquilegiæ foliis, mense Junio, ob singularem ejus dulcedinem haberi, Moufetus author est. (Colum. R. R. l. 8. c. 7.)

ARTICULUS IV.

De Ricino, & Reduvio.

RIcinus, nomen à Ricini plantæ seminibus, quæ æmulatur, apud Latinos obtinuit. Vulgo Græcor. dicitur κρότων Hesychio ἀσκότωνος, Suidæ κόσσος, aliis κυνοραιστής, Ferlinis, ut ex Didymo Zolonote apud Hermolaum Barbarum accepimus, ῥαιστής. Gaza *Reduvium* vocat, Albertus *Tacam*, Guillerinus de conchis Eugulam, Sypontinus κυνομύια, sed falsò, Scaliger *Cicam*, vel *Ceccam*. Insectum est parvum, compresso valdè & plano corpore, cute admodum tenaci, figura corporis rhomboide, colore nigro cum quodam splendore, aut ex fusco obscure nigricante. Sex habet pedes collo affixos, rostellum acutum sed breve, exitum excrementi nullum. Æstate ineunte in pascuis inter gramina, & in sylvis inter folia ex putri quodam humore nascitur. Gignitur aliquando in carnibus. *Observavi*, inquit Aldrovandus, *sæpe in canibus, quod cum domo egrederentur, prorsus Ricinis carerent, redeuntes vero ex agris, ubi frequentior, spissior, & altior herba erat, iis infecti essent.* Infixo semper sanguini capite vivit, atque ita intumescens, quia ei, ut dixi, nullus cibi exitus, dehiscit

(Margin: Aldrov. Hist. Inf. l. 5. c. 5. — Moufet. The. Inf. l. 2. c. 26.)

 nimia

nimia satietate, alimentoque ipso moritur. Æque est mira sanguinis, ut Hirudinum generi in palustri aqua sitis. Perfert tamen & famen per septiduum. Sanguis igni sacro auxiliatur: mulieris lumbis si inungatur, veneris tædium parit. Ex aure sinistra canis avulsus, omnes dolores adalligatus sistit, ut Plinius ex Nigidio prodidit. Præservantur ab eo canes, si aures oleo nucum avellanarum & amygdalarum amararum illinantur, vel ex vino, aceto, cumino & aqua salsa abluantur.

Pl.n. H. N. l. 22. c. 18.

Mouf. l. c.

Adeò similis ricino *Reduvius*, ut sæpe inter se confundantur. Rostellum ipsi longius, pedes obscure rubent, dorsum cineritio est colore, tribus minutissimis nigricantibus punctis distinctum, & ad cordis figuram effigiatum. Corpus à maxima repletione nunquam ita distentum, quin semper compressum, nunquam globosum videatur. Caput rarius cuti infigitur. Sanguinem per vices exugit, & excrementa inde genita per alvum exprimit: quæ lanam viridi colore ita tingunt, ut vix calido lixivio ablui possit. In vellere detonso annum integrum vivit, & boves, oves, capras, barbam etiam hominis & inguina infestat.

Tolluntur mandragoræ radice, cedria, pice liquida & sevo ovillo, amurca optime depurata, & vini fortioribus fœcibus, cum decocto lupinorum, si iis oves detonsæ illinantur. Reduviorum pulveris drachma una & semis, in potu exhibita, Ictericiam certissimè & cito sanat, si quibusdam Anglis credendum.

Articulus V.

De Pulice.

Aldrov. de Insect. l. 5. c. 5. Moufet. Th. Ins. l. 2. c. 28. Descriptio.

PUlex, quod ex pulvere generetur dicitur. Græcis est ψύλλα, ψύλλας, Æolibus σψύλλα. *Caput* illi exiguum, *os* torosum, *collum* breviusculum, *proboscis*, cujus mucro rigidior, sine dubio cava, ut sanguinem exugat, & intus transvehat. Duæ minutissimæ è fronte antennæ, quibus tum viam explorat, tum de objectorum natura judicat. *Oculos* habere vel inde colligas, quod luce se subducant. Posteriora cruscula ventrem versus retrò flectuntur, anteriora ad pectus, Extremæ *tibiæ*, bifidæ, uncatæ, acutæ, & corneæ quasi, tum ut certius sublimia scandat, tum ut glabræ cuti firmius adhæreat. *Intestinum* unum minutissimum & implicatum, quod pro cibi quantitate, vel relaxatur, vel contrahitur. Non tantum in animalibus, canibus, vulpibus, homine reperiuntur, sed & in terra subsiliunt. Hea civitas propter caprarum abundantiam, eorum est feracissima. In territorio Sigelucensi, nec ii quidem qui importantur vivunt. Loca

Arist. de partib. anim. l. 4. c. 6.

Victus.

Locus.

Ortus.

calida & sole illustrata amant. *Sanguinis* sunt appetentissimi. *Oriuntur* ex pulvere, inprimis si capræ aut hominis urina præmadefiat. Sed & inter pilos canis, ex humore succido putrescente. In Periennaregione, è mancipiorum sudoris guttis, quæ statim in pulices delapsæ convertuntur. Coëunt mare fœminam conscendente, diuque in coitu hærent. A coitu gravida fœmina obesior videtur, ovorum plena; quæ in ventre oblonga, minutissima, numerosa & candida videntur; exclusa, repente nigricant & in pulicellos minutissimos abeunt. Ova non lendes parere, apud Philoponum habemus: quod & Niphus tradidit. De *Natura* hæc habe: carni putri vel mortuæ non insidere, nec morbo regio laborantes, & quidem ob succi amaritudinem, nec morituros, ob ejusdem fœtorem, attingere. Nocte inprimis infestare. A pastu in lodices villosas vel pulverem se abscondere. A morsu locum rubicunda macula notatum dimittere. Imminentibus pluviis maximè mordere: frigore deficere & mori.

Natura.

Pelluntur variis, inprimis verò, equæ urina & fœcibus; aqua marina; decoctionis arsenici aut sublimati; calce viva cum hellebori albi succo permixta, &c. Eidem negocio inserviunt caules, ebuli folia, filix, anchusæ radix, pulegii flores, ruta, colocynthis, rubus, oleander, mentha, lupulus, rapi semen, cuminum, staphis agria, persicaria, sinapi, & alia, quæ apud authores vide. Alcairi redigitur in pulverem persicaria: pulveris circa lectos sparsi odore ita soporantur, ut non mordeant. Numidiæ mancipia quia calceis destituta, injuriis hujus animalculi nimis sunt obnoxia, ferro, & igne eadem arcere solent. Multi ex eo digitis pedum, vel pedibus integris mutilati superfuere.

Fuga.

Sunt alii *Communes*, rariores alii. *Illi* pediculorum magnitudine, sed molliore corpore, dorso gibboso, & ferè porcino. Pectus venterque ex nigro flavent. In catellis candidis sunt dilutiores, in russis fulvidiores, in nigris nigriores. In Hispaniola non sunt magni: sed mordent dirissimè. Ex Rarioribus sunt illi quos juxta Niguam fluvium parit India. *Pulicellus est*, inquit Scaliger, *rostro acutissimo: pedes potissimum invadit, (rarò partes alias) non ingredientium tantum, sed & Cubantium quoque. Ideò in sublimi cubant Indi. Frequentissimè partem illam quæ subest unguibus, lancinant, quarta die crescere tumor incipit, tum ad eam turget magnitudinem, ut pisum superet. Tumor fœtus est lendibus candidis: quibus extractis, calidos imponunt cineres.* Quæ de Numidiæ mancipiis superius diximus, ad eundem spectant.

Differentiæ.

Scaliger Exer. 44. l. 8.

Marcgr. Hist. Bras. l. 7. c. 3.

A R-

Articulus VI.

De Lendibus, Forbicinis, & Talpa Ferrantis Imperati.

Moufet. Theatri Insect. l. 2. c. 35.

TRia hæc animalcula Moufeti & Aldrovandi verbis describemus. *Lendes*, inquit ille, Græci ὄρκας & κόνιδας, Itali Lendine. Hispani Liende. Germanі Nusse. Angli Nits. Illyrici guida, appellitant. Sunt autem minuta quædam animalcula albicantia, Syronibus, (si pedes haberent) quam simillima, sed duplo ferè minora: corpore item oblongiusculo, ex quibus nihil aliud gigni posse Aristoteles testatur. Inter ungues compressi cum sonitu moriuntur; non solum in hominum capillis & ciliis, sed etiam boum & equorum macilentiorum crinitus scatent; pedum exsortes tam pertinaciter nihilominus adhærent ut eadem opera totum pilum qua illos auferas. Has Trotula τριχοβρῶτας non ineptè dixit, nam ut cochleæ herbarum, sic istæ capillorum succo victitant, eosque depascunt.

Philosophus ex pediculorum coitu provenire eos affirmat, quorum proinde ova dicuntur. Sunt autem Iasmini florum apud nos crescentis similia. Nam sicut ille flores profert seminis expertes, sic pediculi ova pariunt effœta. Moriuntur aut alimenti inopia, aut pectinis densioris usu, aut medicamentorum vi: qualia veteres neotericique medici multa præscribunt. Plinius alumen cum aceto, vel acetum cum felle vitulino miscebat, & lacte item caprino eas tolli affirmabat. Laudat item nitrum cum Samia terra illitum, & scrobem cornu cervini cum vini epotam. Abinzoar cum centaurea minore, & Alkitrum capillos inungere præscribit. Sulphur in aceto tollit lendes, uti quoque oleum cum lixivio illitum. Marcellus stercus suillum cum vino & succo rosarum mixtum, mellis item cum sale armeniaco inunctionem, sed præsertim oleum raphani cum fortissimo lixivio variè prædicat. Hildegardis ex dactylorum ossibus lixivium parat, quo cum oleo radiculæ mixto lendes enecat. Ardenus sublimati hydrargyri parum cum vino ardente miscet: atque etjam dicit; Si caput primum ovo gallinaceo, deinde cyclaminis succo, vel aqua marina irrigetur, nunquam renascituras esse lendes. Gilbertus Anglicus fel cujuscunque animalis, uti etiam amara, mundificativa, & aromatica, cum succo calendulæ mire effert.

Ejusmodi insecta vulgò *Forbicinæ* dicuntur, quod caudam habeant bifurcatam ad instar forficis: apud Belgas (ut audio) Oor-Wormen, id est vermes auriculares, seu potius aures petents, siquidem Belgæ existimant in aureis irrepere, ut cerebrum offendant. Habitant multum inter uvas, in cavis arborum, foraminibus parietum, sub lapidibus, sub terra. Color eis fermè castaneus, pedes sex, corpus oblongum. Quæ *prima* pingitur, omnium est vulgatissima, sed nec dum magnitudinem suam adepta. *Secunda* rara & insolens, capite etiam bifurcato, corpore crasso, tota subfusca, & flavescens. *Tertia* ejusdem cum proxima speciei, minima, candida. Prima verò in secunda tabula, nescio an è forbicinarum genere (alata enim est) leucomelana, sive nigra & alba, alis expansis. Numer. 2. eadem clausis alis atro castanei coloris caudam habet, & bifurcatam & serratam. Numer. 4. omnium est vulgatissima. Quinta omnium minima caudam habet trifurcatam: sicut etiam sexta corpore admodum crasso, magnis & crassis pedibus tota nigra. Postremo loco pictum insectum, è Gryllorum forte potiùs, quam Forbicinarum genere, coloris leucophæi, cauda trifida. Aldrov. de Insect. l. 5. c. 8.

Ferrantes Imperatus Neapolitanus diligentissimus ac eruditissimus aromatarius, in naturali sua historia Insectum, quale hic depingimus, *Talpam* nominavit, quod Talpæ more pedibus anterioribus ceu manibus terram effodiat: sunt enim pedes utriusque animantis simillimi. Rusticis Neapolitanis, inquit, Gussulo dicitur, sed cur, non explicat. Nostri rustici vocant Zuccaram, quos ego secutus vermem cucurbitarium nominavi. Siquidem cucurbitas quas Zuccas vocant, summopere infestant. Imperatus hoc insectum hortulanis apprimè odiosum esse ait propter plurima, quæ stripibus damna infert, earum radices devorando. Insectum est quatuor digitos longum, unum verò latum, habitu, corpulentia fere locustæ. In tria segmenta præcipue divitur. Caput enim prima sectione ab ea parte, quam pectus libet appellare ventri superstitem, separatur. Hoc Locustæ ora, & faciem fere anterius repræsentat, sed oculorum medio quidpiam eminens nonnihil conspicitur, quod nasi vices, & locum tenet. Ocelli utrinque aterrimi splendentes gagatis in modum: sub his duo velut cornicula oblonga tenuia, forsan ad prætentandum iter extant. Extremo rictu, seu frænoalia velut emissitia cornicula, seu appendices in articulos seu internodia quaterna, aut quina ad commodiorem flexum, minora tamen superioribus, intra verò rictum ipsum, ac oris lateribus aliæ binæ utrinque appendices, denique sub mento utrinque una protenduntur, quibus ut opinor, tanquam digitis quibusdam, alimentum in ore retinet ac complectitur, & forsan comminuit, ita

ita ut partim dentium manus obeant. Terni utroque latere pedes. Primi antici lati, tribus articulationibus compacti, quarum extrema velut in digitulos secta est plures acutos serræ dentes referentes, cristam galli diceres, aut equitis calcar. Media & postica crura similiter tribus constant articulis, sed hæc majora & in femore crassiora in altum supra tergum elevato medio, seu poplite, anticis longiora, sed minus lata majora mediis, hirsutie molli infernè. Venter lanosus octo compactus est annulis. Dorsum vestiunt quaternæ alæ, superiores breves, & latæ, aliis angustis longioribus, & ad caudam fere extensis incumbentes. E cauda geminum exit spiculum longiusculum, ac subtile: cum Gryllo Locustæ specie affinitatem quandam habere videtur, estque colore fere per totum subcastaneo.

Articulus VII.

De Sphondyle.

DE Sphondyle seu verticillo (ita dicitur, quod circa radices ita convolvatur, ut verticilli speciem gerat) diversæ occurrunt sententiæ. Plinius serpentem facit. Aristoteles & Absyrtus, domesticæ meminere, quæ selphio similis Hesychio & Camerti ex Aristophane, aversa coit; si tetigeris fugit, & præ metu male pedit: exiguo eadem corpore & subnigro. *Sylvestris* fit apud Theophrastum mentio. Natura ejus nullam radicem etiam acrem intactam relinquere. Agricola eum longitudine & crassitie minimo digito æquat. Capite rubro, reliquo corpore albo, nisi quod superne sit aliquanto, ubi cibo sumpto turget, nigrum, sepedem, addit. Rodit radices cucumeris asini, chamæleontis nigri, centaurii, peucedani, aristolochiæ, vitis sylvestris, &c. Tertio suæ generationis anno formicarum instar prorumpere, & Moguntinensem diœcesin infestasse, Malleolus author est: anno suum ortum sequente in scarabæos majales verti, Cordus. Germanis Enger/ forte quasi ἐγγεια dicuntur. Anglis Aprili & Majo mensibus plurimum nocent.

Arist. H. A. l. 5. c. 8.
Plin. H. N. l. 27. c. 13.
Theoph. H. P. l. 9. c. 14.
Agric. de animalibus subterran.
Malleol. l. de exorcis.

De *Differentiis* ita ex sua Observantione & Camerario Moufetus. Habeo penes me sphondylam cruciformem, colore ex cinereo albicante, capite nigricante; tacta veluti sese in sphæram colligit, & Verticillum fœminarum fusonentium scitè exprimit: unde nomen. Extra terram torpet, aëris impatiens. Vulnerata liquorum emittit dilutius atrum, quo tanquam encausto literas scribere quis possit. Habeo & *rubram spondylam*, intra terram ad duorum pedum profunditatem viventem: cui caput nigerrimum, os forcipatum: collum ex luteo rubescens, dorsum cocco infectum, sex pedes anteriores miniatuli, venter reliquumque corpus omninò flavum; nisi lateri utrique juxta ventrem, octo rubescentia punctula, ornatus nomine addita fuissent. Medium digitum longitudine æquat, & vergente æstate in muscam transmutata abit. Vidimus quoque *lucidam*, corpore crassiore, satis à medio dorso ad caudam cœrulescentem: à collo autem cæsii magis coloris videbatur, caput illi flavescens uti & pedes: os forcipatum atque rubeculum. Dum juvenis est, tota candicat corpore: Livor ætatem sequitur, incipitque à cauda. Mirum quo modo corpus in latum longumque undoso quodam motu sine loci permutatione agit, ac inter movendum colores sæpius mutat. Nam dum in terra quiescit, albicat tota; dum verò agitatur, quasi per iracundiam, livescit. Omnino Cossis majoribus simillimum Insectum, quod ad corporis formam attinet; sed illi sese in verticillum agere & torquere nequeunt. Ex isto vermi magnum muscæ genus natum conspeximus, quatuor alis donatum. Aliam denique habemus juxta *cæpæ radices* inventam, ejusdem fere cum livida magnitudinis, capite viridi, albo, Xelampelino, coloribus mixtis notato: nos *Cæpariam* vocamus; quarum hic omnium icones repræsentamus. Nunc insuper Joach. Camerarii de sphondylis sententiam addere placet, cujus mihi judicium semper integrum. Sphondyli (inquit) fortè sunt isti vermes qui in terra inveniuntur, initio Veris planè candidi, aut potius nonnihil lividi; qui autumno fiunt obscure virides; & pellucente è cute, pullo quodam succo colorantur: Caput iis spadiceum, nigricans & satis durum, ut facile radices arrodere possit. Erucæ statim conglobantur, & moriuntur, aliasque resumunt formas, muscarum aut erucarum.

Mouf. Theatr. Ins. 2. c. 6.

Crassitie sunt digiti unius & longitudine sesquiunciali; pedes habent *octo* in medio corporis, quod caput spectat: nostri vocant Erdtworme. Guilandinus dicit Sphondylos esse vermes, sic dictos, quod instar verticilli radicibus herbarum circumvolvuntur. Alii etiam vermes, *nigri subrubentes* testaceoque cortice, multis pedibus instar Scolopendræ præditi (cui etiam cognati, videntur, nisi quod rotundiores, nec ita lati) reperiuntur in terra eruta prima æstate, eo quo dixi modo (si quis eos tetigerit) convoluti. Engerlin quoque vocant Germani vermes subterraneos, flavos, nigro capite; juxta quod pedes tenues: in reliqua parte corporis nulli. Hi cum eruti fuerint, in globum se formant, atque Soli expositi statim tabescunt. Vivunt etiam tantum intra terram, & plantarum radices arrodunt. Omnes

nes hi sese conglobantes vermes, quis non inter Sphondylas censeret?

Articulus VIII.

De Staphylino.

Absyrt. in Pippiatr. Moufet. Theatr. l. 2. c. 7.

STaphylinus Sphondylo domestico, apud Absyrtum, similis est, qui cum nobis ignotus sit, non est mirum, nec tantam Staphylini notitiam esse. Moufetus duo insecta cum suis iconibus proponit.

Prima tota cum splendore nigricat Blattis non multum dissimilis, sed corpore magis gracili ac longiore. Totum corpus duos digitos transversos vel minus longum, cauda bifurca; quam dum aufugit (fugit autem atque currit valde velociter) quasi in sui defensionem elevat, at duos veluti aculeos candidissimos, breves, extrudit: Verum nec pungere eum vidimus, nec ferire; minoresque & molliores aculei sunt, quam ut penetrare possint. Hos dum per iram exerit, effundit cum iis albam & crassam quandam substantiam „ sed humido unguento molliorem. Vivit maxima ex parte super terram; sæpius tamen inter segetes supra terram conspicitur.

Altera quam à Kniveto depictam accepit, quæque frequens in Norfolcia, caput habet parvum, è puniceo fuscum, fere globosum, os forcipatum atque exiguum. Proxime à capite tres utrinque pedes; quorum duo priores breves sunt, (Erucarum more) quatuor reliqui colore ferè sanguineo, quadruplo longiores. In medio corpore sub ventre octo habet pedes obtusos, veluti etiam Eruca. Cauda tuberosa, & duabus setis bifurca. Venenatam utriusque naturam ex eo didicimus, quod equi duo, dum cum fœno eas devorarent, toto corpore inflati interierunt.

Meminit Staphylinorum & Cordus, qui Gallis Courtilles. Inveniuntur in hortis parvi digiti quandoque longitudine, tumulosque elevant more talparum, in quibus dormiunt. Thymum potissimum & sambucum infestant; sed non ita, quin aliis quibuscunque herbis plantisque vim inferant.

Articulus IX.

De Anthreno & Asello Arvensi.

REferre huc placet Anthrenum & Asellum arvensem Moufeti. Illum Græci ἀνθρήνην ἄπτερον, alii Crabronem reptilem; quidam speciem Phalangii, Plinius pennis tantum à Crabronibus differentem. Rostrum illi, inquit Moufetus, aduncum, & forcipatum, vultusque erectus. Noctuam illam cornutam (qualem in Belgio vidimus) plenè exprimit; Oculos habet piceos, pectus hirsutum valde & fulvidum; pedes ortu flavi, deinde fusci: octo incisuris ex rubro flavescentibus constat reliquum corpus, quas maculæ in dorso Coracinæ valdè ornant. A summo rostro antennæ sive cornua emergunt flava, hirsuta, flexibilia, tamen tactu nonnihil dura. Morsum ore infert ægrè curabilem; non ita tamen lethalem, ut Phalangium videatur, nec ita lenem quin Crabronis superet κακοήθειαν.

Asellus arvensis ob similitudinem, quam cum asello habet, dicitur. Reperitur inter arvos, segetes, pedum duntaxat numero (quippe sex tantum parvos & nigricantes habet) à reliquis discrepans; Collum illi brevissimum, corpus latiusculum, compressum; cauda aliquantum mucronata. Julio mense agro Colcestriensi eum Pennius vidit, alias nunquam reperit. Quem in Medicina usum obtinuit, nobis adhuc inexploratum est.

Caput II.

De Insectis apteris octopedum.

Articulus I.

De Scorpione.

INsecta aptera octo pedum sunt *Scorpio* & *Araneus*. *Scorpius* nomen apud Græcos παρὰ τὸ σκορπίζειν τὸν ἰόν, quod venenum jaculetur; vel ut alii παρὰ σκολιῶς ἕρπειν, quòd flexuose serpat, nomen invenit. Plinio *Scorpio* etiam, Ciceroni & aliis *Hepa*, Pandectario *Satocollos* dicitur. Nomen. Aldrov. Hist. Inf. l. 5. c. 11. Moufet. Theatri Inf. l. 2. c. 10.

Animalculum est *colore* subatro & veluti fuligineo, *corpore* oviformi, *Capite*, quod in pectoris summitate gerit, latente, *Oculis* tam exiguis ut penè nulli conspiciantur. *Pedes* habet octo: chelis & forcipibus solidis furcata bina *brachia*, cæteris grandiora, fluvialibus astacis & cancris haud absimilia. Aristoteles quinque bisulcis dentata forcipibus habere scribit. Ex corporis imo, *cauda* producitur, globubulis multis septem plærumque, aliquando sex, & novem, quorum ultimus, cæteris longior, solus præfixo simplici vel duplicato aculeo, & nonnihil reflexo ad ipsius extremitatem, armatur. Dentem Plinius dixit. De *lingua* nescio quid apud Gordonium habebis. Lambere ea cutem dicuntur. An tenui fistula quod Plinio, Æliano, & Nicandro, visum, pertusus sit aculeus, qua venenum ejaculetur, authores viderint. Galenus certe negat. Admitti fortè potest, cum & viperæ sectione, sub dentibus vesicula lateat, è qua venenum, cum mordet, effundere solet. Descriptio. Arist. H. A. l. 4. c. 7. Plin. H. N. l. 11. c. 37. Nicand. in Theriac. Plin. H. N. l. 11. c. 37. Ælia. H. A. l. 9 c. 4. Galen. de loc. aff. l. 6. c. 5.

Loca

Locus. Strab. Geogr. lib. 16. c. 17. Plin. H. N. l. 5. 7. & l. 8. 16. 29. Ælia. H. A. l. 10. c. 23. 29 l. 15. c. 26. lib. 17. c. 40.

Loca frigidiora nullos alunt: innoxii qui in Germania & Helvetia habentur. In Italia, Romæ imprimis, America, Persia, inter Susas inprimis & Mediam, Canariis insulis, Numidia, Scythia, Pescara, Barbaria, Æthiopia, India Orientali prope flumen Estamenum, tanta multitudo, ut incolæ solum vertere necesse habuerint. Plura in differentiis occurrunt. Sub lapidibus & in parietibus plærumque latitare solent.

Victus & Generatio. Ælia. H. A. l. 6. c. 22. Plin. H. N. l. 11. c. 25. & l. 20. cap. 12. Antig. Hist. Mira. c. 24. Holl. Prax. l. 1. c. 1. Plin. H. N. l. 10. c. 72. Plin. H. N. l. 20. c. 12. Plin. H. N. l. 11. c. 25.

Terra vivunt, & aliquibus in locis, herbas, lacertas, aspidas, verticillos, & blattas comedunt. Non coire, sed nimio Solis calore procreari, apud Ælianum habemus. Per putrefactionem ex paguris, Crocodili cadavere, sisymbrio, ocymo, & si Alberto fides, lignis putridis, nasci, dubitari non debet: per coitum, & quidem vere & autumno, sæpius undenos, Moufetus author est. *Vermiculos*, inquit, *quod vidimus albos, vivos, ovorum specie pariunt & incubant: mox ut prolem perfecerunt, pelluntur ab ipsa, interimunturque magno quidem numero.* Antigonus fœtum ab ipsis devorari arbitratur, unum modò solertissimum relinqui, qui ipse matris clunibus imponendo, tutus & à cauda & à morsu fiat: reliquorum hunc ultorem, & supernè parentes conficere.

Natura & Mores. Plin. H. N. l. 29. c. 4. Scaliger Exerc. 245. l. 3.

Nonnisi pilosas partes attingunt. Cum incedunt, transversos sese inferunt. Propter longitudinem enim pedum posteriorum, quos in vacuum ponere necesse habent, ingressionis corrumpitur quadratura. Nunquam mansuescunt, quod Galenus prodidit. Unum per viginti duos dies in oleo vixisse, & in imo vasis ambulasse, Albertus author. Quid in fœtum committant, & ab eodem vicissim patiantur, paulò ante dictum. Umbram solis declinantes, umbram petunt: nec nisi calcati, prodeunt & aculeos exerunt. Capite abblandiuntur prius, ut cauda commodius feriant. Nec Isidis sacerdotes circa urbem Copton lædere, nec Psyllos, apud Ælianum invenies. Porci nigri percussi, omninò moriuntur: non nigros ab ictu liberos dicunt. In Æthiopia, qui eorum excrementa calcavere, ita pedibus exulcerantur, ut vix convalescant. Nulli animalium nocere, cui non sit sanguis, reliquit quidem Plinius, sed Wolphius cum vipera, conclusum, mutuis periisse vulneribus vidit. Cum omni virulentorum insectorum genere, escæ causa confligere, Ælianus author est.

Ælia. H. A. l. 8. c. 13. Ælia. l. c.

Venenum & Medela. Plin. l. 10. c. 25. & l. H. N. l. 11. c. 25.

Pestis importuna veneni, nisi quòd graviore supplicio lenta, per triduum morte conficiunt, virginibus lethali semper ictu, & fœminis ferè in totum, viris autem matutino, exeuntes cavernis, priusquam aliquo fortuito ictu egerant venenum. Constat eos, quibus septem aut novem caudæ internodia sæviores esse: pluribus enim sena sunt: feriunt obliquo ictu & inflexo. Venenum omnibus medio die, summa item æstate exasperatur, cum incanduere solis ardoribus: itemque cum sitiunt inexplebili potu. Maximè exitiales sunt, si suum genus adeant, antequam noceant. Incurabile venenum, si ictus eo die ocimum comederit. Non sentiunt puncti dolorem, si manu cnicum tenuerint. Symptomata varia affligunt. Locus affectus inflammatione corripitur, indurescit, intensius rubet, vicissimque dolore premitur: modò æstuat, modò frigore corripitur. Vulneratum affligit sudor & tremor. Extrema frigescunt, inguina attolluntur, flatus per sedem prorumpunt, capilli eriguntur, facies distorquetur, &c. Dodonæi famulus tam frigido sudore perfusus erat, ut algentissima nive se opprimi quereretur, &c. Infinita contra ictum apud authores prostant remedia. Ex *herbis* sunt Absynthium, Abrotanum ex vino pota; Amomum, Ammi, Anisum, Allium, Aristolochia, Aspodelus, Assa fœtida, Attractilis, Atriplex, Blitum, Caltha, Calamintha, Cœpa, Centaurea, Chamæpitys, Colocynthis, Cyperus, Galbanum, Hordeum, Iris, &c. Ex *fruticibus* Balsamum, Myrtus, Paliurus, Rosa, Rubus, Laurus, Morus, Thus, Vitis. Ex *animalibus* Sputum humanum & urina, Mumia, Ranæ fluviatiles, Coracini piscis in Nilo, Scorpio denique ipse tritus, & cum sale, lini semine & althæa impositus. Taceo composita, quæ apud Diosc. Plinium, Rhasen, Albucasin, Oribasium, Serapionem, Sylvaticum, & alios extant, & à Moufeto ac Aldrovando collectæ sunt. Villanovanus herbam trinitatis, cum succo radicis ebuli, & vino, tanquam unicum remedium commendat. Joh. Arden. Chirurgus Anglus præsentissimum ait, si tres quatuorve sanguinis guttæ juxta vulnus extrahantur, eodemque vulnus statim illinatur. *Fugantur* suffumigio ex sulfure, galbano, & ungula asini. *Non egrediuntur*, si raphanum incisum cavernæ imposueris. Rhasis radicem enulæ gestatam laudat, &c. *Torpescunt*, si delphinium herbam substraveris. *Necantur*, si raphanum commansum, basilicum latifolium, in aqua nascens, aconitum, helleborum nigrum, ocymum rubro flore imposueris, & Galatæ insulæ terram. De *Antipathia* habe. Scorpionem & Crocodilum, simul atque alter alterum conspexerit, in mutua funera sponte rapi, id ab Ægyptiis proditum. Stellionem, visu quoque pavorem ipsi inferre, & torporem frigidi sudoris. Cum sol in Cancro est, serpentes ictibus torquere. A vipera devorari. A vespis, apibus & crabronibus non attingi, qui à scorpionibus percussi sunt. Reviviscere mortuum ajunt, si quis helleboro candido linat. De odio inter eos & aconitum, ita Plinius: *Hoc quoque tamen in usus humanæ salutis vertere, scorpionum ictibus adversari experiendo datum, in vino calido.*

Plin. H. N. l. 20. c. 12. l. 21. c. 23

Plin. H. N. l. 20. c. 4.

Plin. H. N. l. 35. c. 19.

Antipathia. Plin. H. N. l. 29. c. 4. Arist. H. A. l. 8. c. 29. Plin. H. N. l. 25. c. 10.

Plin. H. N. l. 27. c. 2.

calido. Ea est natura, ut hominem occidat, nisi invenerit quod in homine perimat. Cum eo solo colluctatur, velut pari intus invento. Sola hæc pugna est, cum venenum in visceribus reperit: mirumque exitialia ambo cum sint, duo venena in homine commoriuntur, ut homo supersit. Imo verò etiam ferarum antiqui remedia prodiderunt, demonstrando, quomodo etiam venenata ipsa sanarentur. Torpescunt scorpiones aconiti tactu, stupentque pallentes & vinci se confitentur. Auxiliatur eis helleborum album, tactu resolvente: ceditque aconitum duobus malis suo & omnium, &c.

Usus in Medicina. *Galen. l. de Theriac. ad Pison. c. 9.* Magni est in calculo atterendo & pellendo usus. Comburitur à quibusdam, & cinis cum pane feliciffimè exhibetur. Alii Olea conficiunt, inter quæ laudatissimum & mirabile, quod Matthiolo debemus. Habetur & apud Janum Damascenum confectio.

Differentiæ. *Differentiæ* Scorpionem, à *forma*, *sexu*, *loco*, *quantitate*, *colore* & *viribus* sumuntur. *Formam* si respicias est 1. *Gibbosus*, cauda pro corporis pusilli ratione magna, quam post se convolutam trahit. Pallidus videtur: sed aculeus admodum productus albescit. Omnium celerrimè, & calidum solum, venenum infundere, prodiderunt Arabes. Ad ictum, calor corporis in singulas ferè horas variat, & ex viridi flavo, albo, rubidoque alteratur: acuta febris affligit, lingua tumet, urina sanguine tingitur. Remedia vide apud Mouf. 2. *Caudati* & non caudati, & vel unum habent aculeum vel duos. Qui paguros imitantur, splendescente sunt colore, & eadem quæ alii inferunt accidentia. 3. *Alati*, quos Mauritania alit, Lybiam dicit Lucianus. Alis sunt tenuibus ut Cicadæ. 4. *Non alati*, quos ibidem inveniri Strabo asserit. 5. *Paguror. & cancror. instar*, qui splendescente colore sunt, & eadem quæ alii accidentia inducunt, vide infra in Differentiis de colore. 6. *Septem* vel *octo* nodis, qui sæviores. Sex qui benigniores. 7. *Caudati* qui vel unico muniuntur aculeo, vel duplici. *Excaudes.*

Plin. H. N. l. 11. cap. 25. A *Sexu* sunt 1. *Mares* graciliores, longiores, ventre, chelis & spiculo maculatiores, qui venenum habent infestius. 2. *Fœminæ*, quæ majores, pinguiores, ventricosiores, placabiliores.

A *Loco* sunt 1. *Pescarens.* in Afr. à quibus icti continuò moriuntur. Ideò cives relicta temporis æstate urbe, ruri ad Novemb. usque mensem commorantur, si Leoni Africano fides. 2. *Ægyptiaci*, qui maximi, & statim interficiunt. 3. *Lybici*, qui vel *terrestres*, multis corporis vertebris insignes, vel *volatici*, de quibus antehac. 4. *Americani*, omnium minimi, sed maximè virulenti, si Africanos demseris. 5. *Castellani*, quos agricolæ, dum terram aratro scindunt, formicarum more congregatos, inveniunt, ubi per hyemem delitescunt.

A *Quantitate*. 1. *Minimi* sunt Americani. 2. *Maximi* Africani, & illi qui in India Orientali.

Ælian. H. A. l. 5. c. 26. A *Colore* septem sunt apud Nicand. genera. *Primum* albicat, & minimè est lethale. *Alterum* ore est rufescente: ad ictum, vehemens ardor, febricitatio, & sitis intolerabilis sequitur. *Tertium* luridum & nigricans, cujus ictus inconstantem membrorum ictum facit, cachinnumque Sardonicum. *Quartum* colore ad viride inclinante. Ad ictum frigus & horror invadunt. Septena aut novena habet internodia. *Quintum*, lividum pallidumque est, amplo & distento ventre. Vescitur herba: & dente quoque mordet. Virus ejus Nicander βυβώνιν vocat, quod ab ipso vulnerato, homini bubo intumescit. *Sextum*, & *septimum*, ad differentiam ex forma pertinet. *Illud* cancro marino littorali simile est, corpore grandiori, orbiculari. Matthiolus nigros, ferrugineos, virides, in Arcinonensi comitatu vidit. *Hoc* ad Paguror. formam accedit, ex quibus in sicco cavernam aliquam ingressis, & postquam mortui sunt putrescentibus oritur. Ælianus *flammeum* vocat: quod pagurum coctione rubentem æmuletur.

A *viribus* sunt 1. *Noxii*, de quibus in præteritis. 2. *Innoxii*, quales sunt in Noricor. subalpinor. regione, Pharo, Avaniensi territorio, Helvetiæ agris, & Germaniæ regionibus.

Articulus II.

De Araneo.

Punctum I.

De Araneis in genere.

Nomen. *Aldrov. Hist. Inf. l. 5. cap. 12. Mouf. Theatri Insect. l. 2. c. 11.* Araneum, seu Aranean, Isid. quasi ab aëre nutritam & natam esse vult, perperam. Sollicitè muscas capere scimus: scimus & coire, & ova ac vermiculos excludere. Melius cum Becman. ab Ebraicos ארג texunt deducas. Græcis ἀράχνη & ἀράχνης, παρὰ τὸ ἀραιὰ ἴχνη ἔχειν: ἢ παρὰ τὸ εἰς τὸν ἀέρα αἱρεῖν τὰ ἴχνη. dicitur. Alii μυοχαύτην muscatricem, Kiranides θήραφον, Hesych. σιβὴν vocat. Ὀλκὸς quoque nonnullis araneus, φάλαγξ & φαλάγγιον pro araneo quovis sumuntur, *Lydiam* & *aridam* Juvenalis vocavit. Illam propter Arachnen puellam, quæ in hoc insectum à Pallade immutata dicitur. Hanc, quòd telam aridam texat. *Audax* est Claudiano, quod cum Pallade congredi ausa fuerit.

Descriptio. *Caput* omnibus minimum, excepto uno, quod

Plin. H. N. l. 11. *c.* 47. & 24. quod gradissimo capite Plinius esse dixit. Omnibus terna in cruribus internodia, quibusdam bini pedes prælongi accedunt. Nam omnes ejusdem longitudinis habere, diversitas operarum innuit. Quibusdam fila quæ neverunt, attenuant, & in longum protrahunt: aliis eadem in telam deducunt, ac invicem conjungunt: aliis denique per eadem prorepunt, & cum volunt, ex iis ceu immobiles se suspendunt.

Locus. Nulla ferè non regio Araneos alit. Gaudentius tamen Merula in vetusta prope Gratianopolim in Gallia turri non inveniri, immissos emori, author est. De *Phalangiis* in Differentiis agetur.

Victus. *Victitant* muscis, asilis, tabanis, vespis, sæpè & parvis Lacertis. Nihil conficere vel recondere, author est Aristoteles. Quicquid ceperint, foras sugendo evaporare. Filo suspendere, alii existimant.

Generatio. Ex seminibus aëriis situ & corruptione putrefactis generari inde colligere licet, quòd novissimæ ædes, primo ferè quo dealbantur die, eorum corporibus telisque scatent. Propagatio plærumque coitu fit, *Arist. H. A. l.* 5. *c.* 8. cujus actio & desiderium fere totum ver durat. Tum retis mutua & repetita attractiuncula, venerem quasi accendunt: continuò inter trahendum propius accedunt, tum denique aversis clunibus quia ille coëundi modus, (ob globosam corporis formam) maximè erat conveniens. De *Partu* ita Aristoteles: *Arist. H. A. l.* 5. *c.* 22. *ed. Scalig.* *Parit vermiculos pusillos primum. Totius n. mutatione fiunt, non ex parte. Subrotundi per initia sunt: cum peperit, incubat, ac figurat tribus diebus. In tela sua parit omnes: sed partim in tenui & brevi, partim in crassiore & alia insinuata: nonnulla etiam aliqua ex parte circumdantur à tela. Non omnes aranei simul generantur: statim nati & saliunt & filum emittunt. Humor idem in vermiculis attritis, & in juvenculis araneolis; quippe crassus, candidus. Circiter quater septenis diebus absoluti fiunt.* *Plin. H. N. l.* 11. *c.* 48. Visa ova multa, modica, livida, exiguis maculis aspersa, mollia, viscida. Visi & ex unico ovo multi prodeuntes fœtus, tam exigui, ut vix oculis percipi queant. Visus denique sub captæ araneæ alvo, magnus ovorum, adeò exiguorum ut atomis *Aldrov. l. c.* comparare licuisset, candidorum, & quæ digito compressa, crepitum excitabant, cumulus.

Antipathia. *Plin. H. N. l.* 11. *c.* 24. Cum stellione, lacertis, & serpentibus dissident. Lacertor. catulos venantur, hos primum tela involventes, & tunc demum labra utraque morsu apprehendentes, amphitheatrali spectaculo cum contigit. Librat idem, verba sunt Plinii, se filo in caput serpentis porrectæ sub umbra arboris suæ, tantaque vi morsus cerebrum apprehendit, ut stridens subinde, ac vertigine rotata, ne filum quidem desuper pendentis rumpere, adeò non fugere queat: nec finis ante mortem est. De *Præsagiis* hoc habe: ruinis imminentibus cum telis primos cadere: incremento omnium futuro, telas altius tollere, & quia sereno cœlo non texunt, nubilo texunt, multas araneas imbrium signa esse. Sub Leuctricæ pugnæ tempus, albas circa templi valvas texuere telas: adorientibus fines Macedonibus nigro opere omnia complevere. *Plin. H. N. l.* 8. *c.* 24. & *l.* 11. *c.* 24. *Pausan in Bæoticis.*

Ingenium. *Arist. H. A. l.* 9. *c.* 39. *Plin. H. N. l.* 11. *c.* 24. *Ingenium* solum texturæ artificium testatur, quod in tertio genere post Aristotelem Plinius elegantissimè describit. *Orditur*, inquit, *telas, tantique operis materiæ uterus ipsis sufficit, sive ita corrupta alvi natura stato tempore, ut Democrito placet; sive est quædam intus lanigera fertilitas, tam moderato ungue, tam tereti filo, & tam æquali ducit stamina, ipso se pondere usus. Texere à medio incipit, circinato orbe subtegmina* (κρόκας) *annectens: maculasque paribus semper intervallis, sed subinde crescentibus, ex augusto dilatans, indissolubili modo implicat. Quanta arte celat pedicas scutulato rete grassantes, quàm non ad hoc videtur pertinere cribratæ pexitas telæ, & quadam polituræ arte, ipsa se tenax ratio tramæ?* (villosa & lanuginosa filorum natura) *quam laxus adflatus non ad respuenda quæ veniunt sinus: derelicta lasso prætenti summa parte, ut arbitrari licet illa quæ difficile cernuntur: atque ut in plagis lineæ offensæ præcipitant in sinum? Specus ipse qua concameratur architectura, & contra frigora quanto* vilosior? *quàm remotus à medio, aliudque agendi similis? inclusus vero sic, ut sit nec ne, intus aliquid cerni non possit? Age firmitas quanta irrumpentibus venis? quæ pulverum mole degravante. Latitudo telæ sæpè inter duas arbores, cum exercet artem & discit texere: longitudo fili à culmine ac rursus à terra per illud ipsum reciprocatio, subitque pariter ac fila deducit. Cum vero captura indicit quàm vigilans & paratus ad cursum? licet extremum hæreat plagii, semper in medium currit: quia sic maximè totum concutiendo implicat. Scissa protinus reficit ad polituram sarciens. Namque & catulos lacertar. venantur: hos primum tela involventes, & tunc demum labra utraque morsu apprehendentes, amphitheatrali spectaculo cum contigit. Fœminam putant esse quæ texat, marem, qui venatur, ita paria fieri merita conjugio.* At Aristot. fœminam & venari & texere scripsit. Flandris ideò similes Scaliger facetè dicit, qui otiosè agitant: mulieres negocia exercent. Novam verò telam manè & vesperi texit: illudque tam firmum, ut ex alto se filo demittens, parieti vel arbori adeò affigat, ut ne ab *Scalig. ad Arist. H. A. l.* 9. *c.* 62. *f.* 203.

Arist. l. c. ne ab imbre vel ventis detrudatur. Μακρόσκελής de imo loco se suspendit, ut inde bestiolæ irretiantur; minor superiore loco excubat, in exiguo se telæ foramine occultans. Sensus esse exquisitissimi vel exinde colligas, quod in medio suæ telæ residentes, Muscam in remotissimam etiam partem impegisse sentiant.

Nocumenta & Remedia. De *Nocumentis* & *Remediis* in Differentiis exactè agetur. Oleis & vitibus sunt inimici, domosque conspurcant. Demorso penis erigitur. Si quis casu devoravit, vinum melissæ superbibat necesse est. Prodest & resina abietis sumpta. Morsui allium cum ruta permistum & ex oleo tritum feliciter superimponitur. Huc emplastr. de muscis, adeps humanus, sanguis testudinum, cinis ungulæ arietinæ, stercus capræ dissolutum, cerebrum capi cum pip. in vino dulci sumtum, &c. faciunt. *Plin. H. N. l. 32. c. 4.*

Usus. In *Cibis* ap. quosdam fuisse admiratione non caret. Fit cujusdam meretricis tempore Alex. M. quæ à juventute araneis nutriebatur, mentio. Meminit & Albertus Coloniens. cujusdam puellæ. Sed & Heroina quædam ap. Anglos, teste Mouf. eis non abstinebat. Notat & Cardan. triennem. In *Medicina* haud contemnendi sunt usus tam *aranei*, quàm telæ. *Aranei* faciunt ad *quartanæ* aversionem, si alutæ vel nucis putamini inclusi, lacerto aut collo appensi fuerint: quod per experientiam verum fuisse scripsit Pennius. *Ad auris dolores*, si oleum cui incocti tres auri immittatur, vel succus eorum exprimatur. Plinius aceto macerari, conteri, & cum croco immitti debere scribit. *Ad uteri suffocationem*, si ceratum ex iis confectum umbilico superponatur. *Ad suppressam alvum*, si cum filo descendens, sinistra manu apprehensus & contritus, umbilico appositus fuerit. *Adstringi* ajunt, si ascendentem ita adhibueris. Ad *Condylomata*, si dempto capite pedibusque infricetur, &c. *Tela* adstringit, refrigerat, siccat, glutinat, & nihil putrescens diu subesse permittit. Ideo hæmorrhagias, dysenteriam, & alios fluxus sistet. Emplastri febrifugi compositionem apud Strobelbergerum ingreditur. Cum oleo imposita, articulorum vulnera consolidat. Ingreditur unguentum contra serpigines. Condylomata, alligata absumit. *Verrucam* si rudior in pilæ formam convoluta, & verrucæ imposita, accendatur, & in cineres ibidem redigatur. Paratur apud Ægyptios ex multis araneis & telis medicamentum, cum oleo rosaceo linimenti instar: vel araneas in ipso oleo incoquunt, quo calido carpum ambarum manuum inungunt. *Mouf. Th. Insect. l. 5. c. 15. Cardan. de variet. rer. l. 8. c. 40. Schrod. Pharm. l. 2. c. 53. Prosp. Alp. l. 4. de Medic. Ægypt.*

PUNCTUM II.

De Araneorum Differentiis, & primò de Innoxiis.

De Araneis dicturis occurrit Moufetus. Hic enim Araneos eleganter, in *Noxios* seu Phalangia, & *Innoxios* qui vel *Domestici*, vel *Subdiales*, distinguit. Utrosque denique in *Retiarios*, *Telarios* & *varios* dispescit. Omnes cum ætate majorem acquirere peritiam, lanis inclusos, tinearum generationem augere, & senectutem quotannis sæpius exuere addit. Apud Aristotelem tria habentur genera. *Primum* mordax: *alterum* luporum: *tertium* erudita operatione conspicuum, de cujus tela superius diximus. Aristoteles σοφώτατον & γλαφυρώτατον, sapientissimum & elegantissimum dixit. Aldrovandus à se observatos duabus tabellis expressit. Nos, ne quicquam omittatur, utrumque conjungemus. *Arist. H. A. l. 9. c. 62. ed. Scalig.*

Ex *innoxiis* ergò, de *Domesticis* jam in genere ex parte actum est, qui omnium maximi *subdiales* à rapacitate venatorum, & Lupor. λύκων nomen accepere. Horum minimi nòn texunt: qui verò major est, asperam parvamque telam apud terram aut sepes orditur. Cavernarum exigua vestibula prætendens, & primordiis telar. intus positis, observat dum aliquid in tela offendens commoverit; mox accurrit ut capiat. *Differentiæ ex Mouf. Mouf. Th. Insect. l. 2. c. 11.*

Ex *Retiariis* unum maximum vidit Moufet. *Corpus* illi spumeum ovali ferè figura. *Caput* sub ventre exiguum & forcipatum. *Dorsum* variis maculis candicantibus ornatum. Brevi tempore à pisi magnitudine ad eam crassitiem ascendit. Inter rosarum ramulos autumno rete expandit, & muscas, culices &c. mira dexteritate fune attracto illaqueat. *Moufet. l. 2. c. 14.*

Telarii vel *subtilem* telam texunt, vel *mediocrem*, vel *vilem*; *crassam*; rudem & deformem. *Priores* sunt Domestici, ex quibus unius, fusci coloris, & cujusdam si inter oculos solemque ponatur, pelluciditatis. Ex illis qui *Mediocrem* texunt est Agrestis seu *Sylvestris*, qui in sepibus cum sago linteamen expandit. *Corpus* ipsi fuscum, leniter hirsutum. *Pedes* polymiti, nigris & albis maculis seriatim varii. Os forcipatum, accetabulis munitum. Puncta in capite supra os duo, albicantia, forte oculorum vice. Tela ne pluvias quidem transmittit. *Filum* ducit & quasi in fasciculum colligit *hic Campestris*. Pennius eum in Colcestrensi agro inter Origanum muscis insidiantem observavit. *Corpus* est globi æmulum. *Dorsum* quindecem maculis notatum. *Anus* quadrangularis & nigra. *Pedes* pioximo descripto similes.

Huc ſpectant tres *Subdialium* ſpecies. In murorum rimis degunt. Sordidam & parvam telam texunt, & extra ſpeluncam ſpe prædæ longè vagantur, eandemque correptam in antrum trahunt. *Maximus*, inquit Mouf. fuſco eſt colore, caput illi quaſi ovale, corpus globoſæ ferè rotunditatis, utrumque latus duæ parvæ ac breves lineæ albæ exornant, circa medium dorſum colore eſt magis albicante: pedes habet ex nigris fuſciſque maculis pulchre varios. *Medius* minor eſt tinctura *griſea*. Spinam albæ tres quaſi margaritæ illuſtrant, quarum quæ collo proxima, major & longior. Tertius *nigrior* videtur, dorſo crucem gerens tranſverſam, rectangularem altiſſimam, ideoque à quibuſdam Sanctus vocatur. Eluporum hos eſſe genere conjicio, quia currunt cum ſaltu quodam, & voracitatem miram produnt, nihil enim in craſtinum reponunt, ſed omnes uno die prædas abſumunt. Cinereum hujus generis vidit Geſnerus.

Mouſet. l. c. p. 234. Ex *variis* ſunt *Longipedes Nigri*, *Albi ex atro ruffeſcentes*, & *Rubri*, de quibus idem Mouſetus ita: Sunt præterea Aranei *Longipedes* inordinatæ rudiſſimæque telæ artifices. Campeſtrem corpore ferè globoſo & fuſco, graminicolam, oviſequum, Angli Shepherd ſive opilionem nominant, vel quia ovium conſortio gaudet; vel quòd agros illis refertos, paſtores noxa & veneno carere (eſt enim & ipſe tam intus quàm extra ſumptus, animal innoxium) exiſtimarunt. Sunt adhuc plures Araneorum ſpecies. Eſt enim araneus quidam *niger* breviuſculis pedibus, ovum ſub ventre niveum ſecum portans & celeriter currens; rupto ovo araneoli multi egrediuntur, qui cum matre ad paſtum omnes unà procedunt; veſperi verò parentis dorſo conſcenſo requieſcunt. Hunc verrucis aſperum credidit Pennius, donec ſtipulæ contactu araneolorum deſcenſum planè viderat. In putridis quoque & cavis arboribus Aranei nigerrimi, magno corpore, pedibus breviſſimis, cum Aſellis & Julis habitantes. Vidimus item (inquit Geſnerus) totos *albos*, compreſſo & latiuſculo corpore, in flore Oreoſelini, in roſis atque in gramine, pedes illis tenuiſſimis longiſſimi, os macula, latus verò utrumque rubicunda linea notatur. Venenatum credit, quia certopithecum ejus eſu penè exanimem vidit, & vix oleo infuſo liberatum. Novimus quoque oblongo corpore araneos & acuta cauda ex *atro ruffeſcentes*, veluti etiam *virides*. Sunt & *rubri* duum generum. Unum majus in terræ cavernis tantum habitans, pectore miniato, pedibus ex rubro flaveſcentibus, cauda atque ventre ex fuſco colore ad flavum nonnihil tendentibus. Aliud genus valde minutum, reduvio ovili minus, (intenſe veluti ex Cocco) rubens. Sex tantum pedes habet, ut monſtrum aranei referat: caput illi araneis ſimile, ſed parvum valde. Intra terram habitat, rudiſſimam telam operans, & indigeſtam; quandoque foris oberrat, & in præda captanda magnam agilitatem monſtrat.

Differentiæ ex Aldrov. Aldrov. de Inſ. l. 5. c. 12. Aldrovandus ſuos duabus, ut dixi tabellis expreſſit. In *priore* viginti & unum delineat. *Prior* è parvorum genere eſt, corpore craſſiuſculo ac oblongiuſculo, pedibus octo inſtructus, totus cinereus, parvam texit telam, araneum lautum vocant. *Secundum* pictus minimorum generis, totus eſt viridis, Araneus pratenſis nuncupatus. Numero 8. Araneus eſt pedibus brevibus, totus ſubcaſtaneus, aſſultim ingreditur, arbitrorque eum eſſe, quem Pulicem Ariſtoteles nuncupavit. Ejuſdem generis eſt, ejusdemque coloris, qui *quarto* numero datur. Ex minimis eſt *ſextus*, campeſtris, rotunda alvo, alboque pectore vero caſtaneo, tribus albis notato punctis; cum totidem nigris notetur alvus: pedibus tenerrimis, longiuſculis, telam texit oblongam, in medio, quo reſidet, rotundam. *Septimus* totus viridis, & ipſe pratenſis, protenſo corpore, & acuta alvo, lineis candidiſſimis quinque inſignita. *Octavus* ex minoribus eſt, breviſſimo corpore, alvo admodum orbiculata, craſſiſſima proportione corporis, pedibus mediocris longitudinis, totus nigricat. *Nonus* corpore maximo, at brevi & compacto, adeo ut vix pectus ejus ſit conſpicuum, figura marſupium æmulatur, totus ruberrimi coloris. *Decimum* lautum quoque dicunt, alvum habet bifidam, qualem in aliis non invenias, pedes verò qui hirſuti ſunt, illius quam pictor expreſſit proceritatis ac craſſitiei. Color ei cinereus, maximè in pedibus, corpus enim nonnihil ad caſtaneum inclinat, & punctulis candidiſſimis undique maculoſum eſt. *Undecimus* quaſi triangulari alvo, totus flaveſcit, quemadmodum *duodecimus* huic poſtremo congener, totus candicat. *Decimus tertius* albo, & cinereo fuſco varius telam texit, parvam, rotundam & ſubtilem ex mediocrium genere. *Decimus quartus* admodum exiguus, rotundus, coloris flavi, longiſſimos habet & ſubtiliſſimos pedes: agros colit. *Decimus quintus* corpus habet rotundum, videturque pectore carere, colore eſt ſubluteo & ſubviridi, maculis tortuoſis, ſerpentium gyros æmulantibus varius. *Decimus ſextus* idem forte eſt, licet paulo minor. *Decimus ſeptimus* pratenſis eſt, corpore procero, pectore candido, alvo flava, pedibus craſſis, quorum penultimi cæteris paulò ſunt breviores, nulla in omnibus apparent internodia; antennis caret. *Decimus octavus* ſex tantummodo pedibus inſtructus folliculum texit candidum, ſicuti in expreſſo hic mori folio videre licet, unde aranei generis eſſe vix credo, corpore Araneis ſimile animal-

animalculum est, cinerei coloris. Numero 20. expressus ex minimorum genere, colore ex castaneo, lineis duabus flavis per alvum notatus. Postremus in hac serie, capite, pedibus, & pectore aterrimis, alvo ex albo cinerea ad majorum genus redigitur. E phalangiorum genere videtur.

In *secunda tabella* novem sunt *aranei. Primus*, terrestris quoque dici potest, quia terram gabitat è Pulicum genere, salit enim. Corpus habet breve & breves etiam pedes, ex cinereo fuscus totus. Secundus hujus ordinis corpore est atro, albo variante, grandi capite, candicante, brevibus antennis, pedibus cinereis. Tertius exiguus, subalbidus ad luteum vergens, maculis variegatus nigris. Quartus araneus fœmina prolem tergore ferens, sed ea orbata: corpore procero, pedibus crassis, crassissimo item pectore. *Quinto* loco exprimitur ejus fœtus. *Sextus* idem forte qui quintus, prole tam numerosa onustus, ut quadam hirsutie villosus esse videatur. Proliger dici potest, color ex leucophæo ad atrum vergit: *Septimo* & *octavo* loco pictus Araneus prono & supino corpore, ἀχρομέλας dici potest, atro enim & luteo variat. *Nonus* est ex minimorum genere totus flavus alvo triangulari.

*Addamus hic *Indicos*. In Cumana adeò firmas telas texunt, ut difficulter disrumpantur. Alibi adeò virides ut serico ejusdem coloris æquari possint. In Hispaniola ipsi aranei pilas lusorias corporis magnitud. æquant, si Oviedo credimus. In *Brasilia* sex species observavit Marcgrav. *Nhamdui* nempe, *Elegantissimum*, *Elegantissimo similem*, *Fabæ magnitudine*, *Muscar. magnitudine* & *Pisi quantitate*, quos etiam ita describit. Marcgr. Hist. Bras. l. 7. c. 3.

Nhamdui Brasiliensibus, araneus magnitudine Cicindelæ, clypeum in dorso gerit triangularem, splendidissimum, in laterum circumferentia sex conis acutis præditum albi coloris, cui brunnæ maculæ immixtæ. Ad os habet denticulos duos & splendidi coloris, incurvatos.

Elegantissimus Cicindelam superat magnitudine, corpus vix semidigitum longum; anterior ejus sectio minor continet crura octo, duobus internodiis constantia, ferè digitum longa, ex flavo & brunno variegata. Posterior sectio major: prior tota argentea, splendens: posterior ad medietatem etiam toto argentea, & in hac ponendo posteriorem partem deorsum, quasi facies humana egregiè apparet, quasi sculpta & argento esset obducta: reliqua medietas quasi ex argenteo & brunno glaciata. Similis quoque mixtus color inferiori corpore. Inveniuntur & duplo majores.

Elegantissimo similis, major est eo. Anterior sectio corporis parva, magnitudine seminis cannabin. sed paulo longior; posterior avellanam majorem æquat: & anterior sectio ut & posterior ad medietatem argentei coloris splendidi, ultima posterioris medietas flavi & maculis duabus argenteis notata, in quolibet latere una; cæterùm in flavo illo subtilibus lineis fuscis variegato, varia sibi imaginari quis potest. Crura octo variegata ex pallide flavo & fusco omnia in anteriori sectione: tenacula adhæc duo prope os ejusdem coloris. Telam facit more cæteris communi.

De *Araneo fabæ magnitudine* hæc habet. Araneus alius fabæ magnitudine, frequentissimus in ædibus: Prior corporis sectio subrotunda æquat pisum, altera longior & fabæformis. Crura habet octo, in quolibet latere quatuor, sesquidigitum longa, tribus internodiis constantia & quartum est insertio in corpus. Anterius etiam duos propedes habet, vix quartam partem crurum longos, quibus apprehendit: duos denticulos nigros, ut maximus. Totus est coloris ex flavo, albo & saturato rubro instar holoserici fusci detriti: pilosum corpus, uti & crura. In superiore corpore magnas habet maculas nigras: crura quoque per intervalla punctulis nigris notata. Hi quoque Aranei cutem exuunt, ut major ille. Fœtus in orbiculari folle sub ventre progenerant. Noctu texunt. Reperiuntur & hujus speciei dimidiæ magnitudinis.

Araneus paulo major muscis vulgaribus, cinerei coloris, hirsutus instar holoserici. In lateribus nigro serico vestitur. *Crura* habet sex, *brachia* duo, quibus apprehendit, cinerei in totum coloris, punctulis nigris. Marcgr. l. c.

Araneus pisi quantitate, testa clypeata sexangula argentei coloris, cum maculis nigris elegantissimis tegitur. Capitulum & crura sunt nigra.

Placet & Hernandi Araneos proferre, quorum undecim habentur genera. *Primum* genus *Teacoltotatl* seu stercoris araneus vocatur, mediocri corporis magnitudine & colore, inter nigrum & fuscum constans. *Secundum* quod majus, *tocamaxacualli* dicitur eodem colore. *Tertium tocalt zintlatlauhquei*, minus prædictis, ac nigri coloris, valde venenatum, & quod confusum admotumque dicatur lateris sedare dolorem. *Quartum tzintlatlauqui* nuncupatur, quod etsi toto fere corpore nigrescit, macula tamen rubea insignitur. *Quintum* dicitur *tocamaxacual* corpore magno, fulvo atque hirsuto, difficile sanabilia infligit vulnera, quæque (si cicatrice obduci contingat) aliis atque aliis locis renoventur, eademque non morsu aut ictu excitata, sed incessu, confricatione & redditis alvi excrementis. *Sextum* omnium maximum *tlalhochetl* coloris nigri pallescentis atque cinerei est. *Septimum ocolototatl*, ita nominatum, quod tigris pellem colorum quadam varietate tenus imitetur. *Octavum* est Nier. H. E. l. 13. c. 28.

Hoitztocatl seu araneus spinosus, morsu dementat, supriore & media corporis portione ater cætera luteus, forma aculeata & similis tribulo, inde impetravit nomen Hoitzli spina est. *Nonum atocatl* seu araneus versans in aquis, rubro, aureo & nigro variatum colore telam ducens magna ex parte, vitamque agens juxta plantam vocatam ab incolis metl., levissimi atque innocentissimi ictus, mirum qua dexteritate opus peragat, filis hinc atque illinc distinctis, & in orbem velut circino quodam compositis staminibus, deinde verò intexto atque stipante subtegmine. *Decimum* excellit columbinum ovum *ahoachtocatl*. Alii quitlalhochocatl dicunt. In tanta mole nullius veneni est. Aliæ apud Caribes araneæ exæquant dimidium malum citreum, sed cruribus exiguis. Dentes illis longi & acuti. Elaborant telam satis constantem (posset fœminis pro calanticis) & cum ora seu fimbria texunt. Ablui potest & alba redditur. In aliquarum telis si passer incidat aut alia volucris, irretietur. *Undecimum Lavalava* Aranei parvuli sunt; aureique, & punctis rubris distincti. Vulnus est noxium, ictusque agit in insaniam, membrisque subinde stuporem inducit, non sine anxietate & dolore. Præsidiom est rubæ prioris tambalaguisæ & pilipoc singulorum tres obolos tundere, atque ex vino palmarum resolutos deglutire; aut oleum cujus mixtionem narravit Franciscus Hernandus inter plantas novæ Hispaniæ, illinere vulneri. Cavendum tamen primis tribus diebus à potu; aut si bibendum sit, vinum palmarum aut nostratum, quod præstantius est, sumendum; præterea ab aëre & sole. Vivunt in pratis herbiferis Philippicarum insularum.

Idem l. c. c. 25. 26. *Idem c. 27.* *Idem c. 15.* *Nieremb. l. c. c. 24.*

PUNCTUM III.

De Phalangiis & Tarantula.

Tantum de innoxiis Araneis, *Noxii* Phalangia vocantur. *Nomen* accepit, quod internodia terna in cruribus habeant. φάλαγξ enim digitorum internodium propriè significat. Italiæ ignotum inquit Plinius: ac nunc tota meridionalis ora illis abundat. Singula in reti pariunt, & magno numero incubant: cumque ipsa proles increverit, matrem amplexa interficit & ejicit. Nec parcit patri si ceperit. Fœminam enim incubatu adjuvat. Pariunt autem & trecentos. Æstate duntaxat venenati morsus esse Alexander ab Alexandro prodidisse ait Moufetus: quod tamen de Tarantula duntaxat sumendum est.

Plin. H. N. l. 29. c. 4. *Alexand. ab Alexand. Genial. dier. 2. c. 16.* *Differentiæ.*

Circa specierum enumerationem haud levis est inter Authores *differentia*. Plinius, similis *Formicæ*, *Lupi*, *Rhagionis*, *Asterionis*, *Tethragnatii* mentionem facit. Aëtius sex genera enumerat; *Rhagium*, *Lupum*, *Formicarium*, *Cranacolapten*, *Sclerocephalum*, *& Scolecium*. Nicander illis quæ Plinius attulit, *addit Rhogæ*, *Cyanei*, *Agrostis*, *Dysderi*, *sive Sphecium & Formicarium*. Basilius decem Phalangiorum genera dicit, sed non describit. Avicenna, *in Ægyptiacum*, *Nigrum*, *Rutilum*, *Rachen*, *Album*, *Citrinum*, *Uveum*, *Formicarium*, *Cantharadeum*, *Vesparium & Orabaten* distinguit. Nos sedecem eorum genera, nempè *Formicarium*, *Venatorem*, *Rhagium*, *Stellatum*, *Cæruleum*, *Sphecium*, *Tetragnathium*, *Cantharideum*, *Ervestre*, *Cranocalapten*, *Sclerocephalum*, *Scolecium*, *Lanuginosum*, *Appulum seu Lentiginosum*, *Cretense*, *& Brasilianum* ponemus; iisdemque illa, quæ Moufetus minora phalangia vocavit, cum similibus adjiciemus.

Aëtius 13. c. 11.

1. *Formicarium*, seu *Myrmecion*, prægrande, est formicæ simile sed multo majus; ruffo capite reliquâ corporis parte nigra, albis intercursantibus respersum guttis. Aëtius, cervicem cineream facit, dorsum veluti astris insigne. Ad ejus morsum adeò somno obruuntur ægri, ut in sempiternum πανσήριον tandem incidant. *Plin. H. N. l. 29. c. 9.*

2. *Venatorem*, Nicander ἀγρώστην, Aëtius λύκον, quod Aldrovandus qui cum Pulice Aristotelis eundem credit, non probat, vocat. Muscas, vespas, culices, apes, tabanos, vespas venatur: & inde nomen sortitus est. Corpore est lato, volubili, rotundo. Circa os tres eminentiæ enascuntur. Partes circa collum incisuram habent. Doloris expertem plagam infert. *Aldrov. l. c.*

3. *Rhagium* ut Aëtius vocat, ῥὼξ Nicandro, ῥάξ Æliano, ab acino uvæ nigræ similitudine dicitur. *Figura* est rotunda colore nigro, splendente corpore & globoso, pedibus brevissimis (apud Ælianus μίκρας πόδας lege) & quasi imperfectis, ore sub alvo dentato. Accumulatis pedibus movetur, & velocissimè incedit. Non multum ab Aristotelis *Mordace*, abludit. Ab ejus morsu exiguum quidem vulnus, sed genæ & oculorum inferiores partes rubescunt: totum corpus inhorrescit: urina emittitur, & semen profunditur. Æliano Lybicum duntaxat animal est. *Ælian. H. A. l. 3. c. 36.*

4. *Stellatum*, idem cum Rhagio esset, nisi stellatis quibusdam & virgulis niveis, pinguibus illis & lucidis distingueretur. Solus ejus Plinius post Nicandrum meminit. Icti enervantur & elumbes fiunt.

5. *Cæruleum*, Cyaneum, Plinius lanugine nigra hirsutum sed perperam vocat: Nicander πεδήορι, quod sublimibus utrinque & longissimis pedibus incedat. Ictus ejus

ejus vomitum araneoſum, lypothimiam, coma & mortem concitat.

6. *Sphecium*, Veſpiforme, Nicandro δίσδαρι, à crabrone rubicundo penna tontum differt, & vehementer ruffeſcit. Solo tactu venenum ingerit: & ſpeculum cryſtallinum levi tranſcurſu, Scaligero teſte, confregit. Lento veneno tabem inducit.

Ælian. H. A. l. 17. c. 40. 7. *Tetragnathium*, corpore eſt latiore, ſubalbulo, pedibus ſcabris. In capite duo prominent tubercula, unum rectum, alterum latum, ut videantur ora duo & maxillas quatuor habere. Magnus eorum circa Arrhatam in India numerus, exitio incolis fuit, ut Ælianus prodidit. Unum eſt cinereum, poſteriore parte candicans, quod telas muſcis in parietibus latiſſimè pandit. Aliud, cui caput medium linea una alba, & tranſverſa altera diſtinguit. Locus ab eis percuſſus inalbicat, membrum ad articulos graciléſcit. Cinereum Nicander morſu venenum infundere negat.

8. *Canthariдeum* parvum eſt, ſpecie Cantharidi ſimile, colore flammeo ruberrimo. Invenitur meſſis tempore in leguminibus. Puſtulas excitat, mens perturbatur, lingua balbutit, &c.

9. *Erveſtre*, quod in ervo provenit. Eadem quæ præteritum edit: & equos devorantes, juventaque, ſiti exardeſcere, mediaque crepere cenſetur.

10. *Cranocalaptes* Dioſcoridi κεφαλοκρύστης, quia prætereuntium capita ferit, ſeu per filum deſcendat, ſeu ſe præcipitem det. Phalænæ papilionis ſpecie eſt, capite nutabundo, ventre gravi, corpore oblongo, colore viridante. Aculeum in ſummo geſtat. ἐν τοῖς φύλλοις τῆς περσείας τρέφεσθαι, καὶ τὰ πτέρα ἔχει ὅμοια ταῖς ἐν ταῖς κύσταις ψύχαις. Unde Scholiaſtes nobis inſinuare videtur, alatum eſſe. Quidam Tarantulam eſſe opinantur. Plinius lethiferum nimis ipſius vulnus ponit: Nicander & Ætius nullo negotio ſanari

11. *Sclerocephalum*, caput habet ſaxi duritie: totius corporis lineamenta illis animalculis ſimilia quæ lucernas circumvolitant.

12. *Scoleſium* longiuſculum eſt, & maculis quibuſdam, præſertim circa caput, variegatum. Earundem cum Cranocalapte & Sclerocephalo virium.

13. *Lanuginoſum*, grandiſſimo eſt capite: quo diſſecto inveniri dicuntur duo vermiculi, qui mulieribus, corvinâ pelle ante ſobolis ortum adalligati, præſtant ne concipiant: eſtque hæc vis eorum annua, ut Cæcilius in Commentariis reliquit. An ſit virulentum, nemo determinavit.

14. *Lentiginoſum* Mouſetus appellat, quod *Apulum* & *Tarentulam* à Tarentino agro, vel fluvio Thara alii. Reperitur quidem & in Calabria, Sicilia, Romaniſque campis, æſtivis menſibus: ſed ſine ullo ad ſaltandum incitante veneno. Aldrovandus idem cum Solipuga facit. Multiplex eſt ſpecie. *Aliud* eſt cinericium, albis nigriſque maculis: *aliud* dorſo cinereo, rubris aut viridibus: *quoddam* mole majus, fibris nigris, excinerea rubroque emicantibus, aut etiam virgulis ſubinde undatim per corpus porrectis. Mouſetus & fuſci meminit, cujus iconem Pennio ab Italo mercatore datam, damus; & *Crocei* clarique, quale Ægyptum dare ſcribit. Effigies à Kirchero exhibitæ, Franciſci Corvini Pharmacopæi Romani Muſæo debentur. Viſum & illas quæ ab Imperato habentur adjungere. Mira venenum ictu infuſum *Symptomata* excitat. Alii perpetuò currunt; alii rident, plorant alii, alii clamitant, dormiunt, vigilant, vomunt, ſaltant, ſudant, tremebundi fiunt. Nonnulli coloribus ita delectantur, ut iis conſpectis, in lypothimiam, niſi potiantur, incidant. Exemplum Kircherus habet. Alii, *verba ſunt Kircheri* accuratè iſta exponentis, Muſica incitati, in ſaltus prorumpunt gladio evaginato, vel alterâ armaturâ fulgidâ & coruſca (quo fulgore vehementer afficiuntur) geſtientes; variaque corporis agitatione, & ridicula prorſus geſticulatione, nunc eam dextera, nunc ſiniſtra, nunc ore excipiunt; nunc in altum gladiatorum more projectam dexterè recipiunt, nunc in terram projicientes, pugilum more veluti duellum ituri adeò peritè tractant, ut in paleſtris publicis inſtructi, omnes artis regulas obſervare videantur; modo verbis quibuſdam obmurmurantes, eam veluti incantare, nunc prono, nunc ſupino corpore ſuper eam ſeſe diſtendere ſolent & extenſi ſic aliquantiſper, veluti novo Enthuſianiſmo excitati, ad novos conflictus, ſaltuſque hinc inde lymphaticorum more debacchantes accingere ſolent. Alii, quæ res maxima admiratione digna eſt nunquam quieſcere ſolent, niſi vitreum vas plenum aqua manu circumferant, cum quo eoſdem geſtus, quos glandiatores feciſſe diximus, peragunt. Quidam ardenter videre deſiderant in medio loco ſaltui deputato, conchas aqua plenas, circundatas viridibus herbis, potiſſimum arundinum foliis, quibus uti & aqua maxime delectantur, intra quam brachiis & manibus quin & capite toto non ſecus ac mergi, & anates, concuſſione alarum aquam veluti ventilantes, ſeſe identidem ſubmergere ſolent. Nonnullos quoque non ſine riſu videas milites id duello conflictantes, quoſdam temulentorum vario jactantium perſonas induere; alios Hiſpanicis verbis ad pompam & gravitatem affectatis neſcio quem ducem & gubernatorem agere; viſi ſunt quidam, qui ex arboribus cruribus penduli hæreant, eaque pendiculatione multum afficiantur, hoc affectu laborant potiſſimum

Kircher. Artis Magnet. 3 parte 8. cap. 2.

mum ii, qui à Tarantulis fila ex arboribus ducentibus feriuntur. Multi denique postquam aliquandiu saltarunt, sedentes manibus tam fortiter collidunt genua, ut aliquam gravem passionem calamitatemque suspiriis & voce miserabili egerere velle videantur. Alii etiam per terram extensi, tali impetu & vehementia manibus, pedibusque terram concutiunt, ut epilepticis ac lunaticis non multùm sint absimiles.

Venenum principio parum sentitur: anno elapso, ad saltus violentos cogit: bimestri spacio, appetitus frustratio, febres ardentes, artuum dolores, κνχεξία, ictericus dolor, &c. infestant. Unicum in Musica remedium: quæ pro diversitate veneni variat. Aliqui afficiuntur, *inquit Kircherus*, tympano quodam vulgo, (surdastro) plectris ligneis utraque parte pulsari solito, cui consonare faciunt, ut plurimum fistulam pastoritiam, vulgo (la Zampogna rustica de pastori) sonus autem multum à Turcico illo superius dicto participat & ob vocum gravium acutarumque jucundam commistionem multum auribus gratus est. Alii ut plurimum cantu recreantur, cui Auletarum, sive tibicinum strepitosa musica conjungitur: delicatioribus sonantur testudines, lyræ, cytharæ, clavicymbala simul concordata; mirum tamen est, quod non omni tono musicæ, sed certis tonis afficiantur, si enim tonus harmoniæ humori veneni pungitivo, vellicantique non fuerit proportionatus, patiens tantum ab est, ut aliquid inde levaminis acquirat, potius miserabiliter eum hoc improportionato ad humorem sono torqueri contingat: quod satis insolitis suis gestibus ut oris oculorumque distensione, brachiorum, manuum, pedumque complosione, totiusque corporis in hanc, nunc in illam partem contorsione, similibusque gestibus quantum sibi istiusmodi musica contraria sit, demonstrat; qui tamen mox ubi ad amicam harmoniam converti ipsum contigerit, veluti ex tenebris in lucem emergens, agillimo motu in saltus pristinos, amico modulamini auribus oculisque admotis veluti applaudendo erumpit; durabitque spectaculum eo usque dum veneni vis frequenti saltu, pro isto anno excitata, aliqua ex parte sudore evaporavit: atque ita tandem unius anni spatio cum morbo constituuntur induciæ.

Harmonias apud eundem vide. Contrariari unam ratione Musicæ alteri Hispanus quidam Tarenti, nimis incredulus, suo exitio expertus est. Morsibus enim à colore & qualitate diversis, ultrò acceptis, cum remedium à Musica quæreret, ab uno quidem modulo se ad saltandum sollicitari sensit, sed qui à contrario cohiberetur. Observatum in civitate Andria, palatio Ducali, & hoc, bestiolam ad proportionatum humori sonum saltasse. Quod si citharœdi in plures incidere, nunc hæ nunc illæ tripudiare, pro ratione modulorum comperiuntur. Causas tantorum Paradoxor. apud Kircherum vide.

15. *Cretense* sic describit Bellonius. Insecta sunt, parva, admodum perniciosa, Araneo paulo majora, octo pedibus prædita, utrinque quatuor: singuli pedes seu crura quatuor articulis constant, binosque ungues habent incurvos: bina utrinque crura anteriora illis data sunt ad progrediendum, bina pasteriora ad retrocedendùm, obliqua in terrâ foramina inhabitant binos pedes alta, quæ retrocedentes ingredi solent, atque cibum ita attrahunt: aditum foraminum quæ inhabitant stramine muniunt, ne obturentur, sed aperta maneant. Corpore sunt superiore parte cinereo, binis rubentibus maculis anteriore dorsi parte insignito: inversa autem, nigris maculis notata conspiciuntur ea parte quâ singuli pedes corpore inhærent: venter flavet. Si quis autem scire cupiat quâ parte nocere queant, eorum os intueatur, & binos parvos nigros aculeos deprehendet, iis similes quos Scolopendra obtinet, quibus mordent atque cibum retinent: telas Araneorum more texunt, muscisque & papilionibus vescuntur. Circiter sexaginta ova ponunt, & pectori adhærentia fovere solent, pullosque exclusos ventri inhærentes gestant donec adolescant. Piloso sunt corpore: quoniam autem magnitudine differunt, foramina pro corporum magnitudine excavant: variare autem inter se pro insularum diversitate observavimus. Immortale est dissidium inter exiguum hoc animal & Vespæ cujusdam genus à Latinis Ichneumon vocitatum.

Bellon. observ. 1. c. 12.

16. *Brasilianum* Marcgravius depinxit, incolæ *Nhamdu Guacu* appellant. Araneus maximus sive Phalangium. Totum corpus tres & semis digitos longum & bisectum. Anterior pars major est & penè duos digitos longa, sesquidigitum lata, subrotunda ac compressa: posterior magis orbicularis, nucis Muscatæ majores magnitudine & figura. Sesquidigitum longa. In dorso medio versus posteriora foramen habet umbilicale. Capite caret speciali, sed supra os in anteriori parte corporis ocellos habet minimos splendentes, instar punctulorum; & ad utrumque oris latus prominentiam unguiformem, semilunarem, semidigitum longam &, ita binos dentes, quibus pro dentiscalpiis utimur auro inclusis. Crura habet decem, utrimque quinque, priora duo prope dentes duos digitos longa, & præter duplicem articulationem qua corpori conjunguntur, quatuor habentia internodia,

Marcgr. H. Brasil. l. 7. cap. 3.

ternodia, & in extremitate unguiculum curvum, nigrum, ſplendidum retrorſum verſum. Secundi paris crurum, quodlibet penè quatuor digitos longum & præter duplicem articulationem propè corpus, alias quatuor habet articulationes. Tertium par tres & ſemis digitos longum, totidem articulationibus. Quartum per tres digitos & paulò amplius longum, cæterum ut præcedentia: omnia autem crura, in extremitate duo habent exilia cornicula nigra, & biſecta ut cancri. Prope anum habet duos proceſſus ſemidigitum longos juxta ſe poſitos, fili craſſioris craſſitie, quibus nere ſolet. Totus araneus veſtitur cute piloſa brevibus pilis, nigris ad viſum, ad tactum inſtar holoſerici. Per totam autem ſuperficiem crurum partis poſterioris, laterum & proceſſuum, qui dentes continent, pili copioſi ſunt inſparſi, ex albo & gryſeo rubidi coloris. Tota poſterior ſectio corporis in adultioribus plerumque nuda eſt pilis, & cutis ex albo incarnata. Veſcuntur muſcis & aliis inſectis. Diu vivunt: nam ad biennium in ſcatula me aluiſſe memini, qui certo tempore, cutem exuerunt integram, dentibus etiam adhærentibus, nova ſubtus generata.

Ælian. H. A. l. 6. c. 26.

Ad *Minora* & Phalangiis ſimiles beſtiolas, refero, *Pulices*, *Phalangia parva Bellonii*, & *Tungam Braſilienſium*. *Pulices*, ψύλλαι, apud Ælian. ſunt procaces, cacuminati, ſalaces, & aſſultim incedentes. Pitheci ſimiive nuncupantur. *Oribates* nonnulis, quòd in arboribus, præſertim montanis reperiantur: *Hypodromi* etiam, quod ſub foliis degant. Animalia ſunt piloſa: ventre leniter inciſo ut ſectio notata filo videri poſſit.

Bellon. obſerv. 2. c. 68.

Phalangia parva, vel potius animalia phalangio ſimilia, Bellonius in itinere à rubro mari Cairum verſus obſervavit. Octonis erant prædita pedibus, id eſt, utrinque quaternis, & dum equorum crura conſcendebant, mirum in modum eas divexabant. *Tunga* Braſilienſium, Floridanis *Nigua*, aliis *Ton*, Hiſpanis *Bicho* vocatur. Eadem cum pulicello Oviedi & Scaligeri ſuperius adducto.

Marcg. l. c. De Laet. Indiæ Occid. l. 1. c. 4. & 15. c. 6.

Inſectum eſt parvulum, *inquit Marcgravius*, figura pulicis, nigricantis coloris, duos cirrhulos in capite pro barbâ habens, in pulvere more pulicum generatur, & pedibus ſe inſinuat, potiſſimum plantæ, digitis & ſub unguibus imò & manibus aliquando vidi. Statim autem quando intravit pruritum excitat, qui certum indicium eſt, itaque Tunga ſtatim acicula eruenda, nam ſi ſinatur, tridui aut quatridui ſpacio ſobolem progenerat innumeram, lendium modo, quæ folliculo pellucido rotundo magnitudine piſi includitur, huic inſidet Tunga; hic folliculus acu eruendus & manet in carne foramen rotundum ejuſdem magnitudinis, quod ſponte ſanatur, vel inſpergitur pulvis pyrius. Crepitant unguibus uti ut lendes. Familiariſſimum malum, ſed quod magis per negligentiam incrementum ſumit quam per ſe.

Caput III.

De Inſectis apteris duodecem & quatuordecem pedum.

Articulus I.

De Erucis in genere.

Aldrov. H. Inſ. l. c. 4.

Nomen.

INſecta aptera duodecem & quatuordecem pedum ſunt *Erucæ* de quibus in genere & ſpecie dicendum eſt. *Nomen* vel ab erodendo obtinuere, quaſi erodæ, quòd frondes, olerum inprimis abrodunt: vel ab hærendo, ut Apulejo placet, quod pertinaciter adhæreſcant.

Turneb. Adverſar. l. 18. c. 16.

Plinio, ſi Turnebum ſequimur, dicuntur *Urucæ*, quòd prata & arbores urant. Columella hirſutas, Ovidius *agreſtes tineas* vocavit. Græcis dicuntur κάμπαι, ab undoſo & arcuato greſſu, quo ſe rependo curvant & attollunt, & τρωξαλλίδες ab erodendo. Fortè & πρασοκουρίδες apud Heſychium, πρασοκουρίς, inquit iſte, eſt ζῶον χλωρὸν κεῖρον τὰ ἐν τοῖς κήποις λάχανα: eſt animal viride rodens in hortis olera.

Nutrimentum.

Magni omnes arbarum & herbarum helluones. Hinc Philippus paraſitus, *erucam ſe thymo & olere veſcentem* dixit. Aliæ frondem depaſcuntur, aliæ florem.

Scalig. ſup. Theoph. l. 5. de cap. plant. c. 19.

Cum rodunt eduntve, ſonum quendam qui τρισμὸς dicitur edunt, ut Scaliger notavit.

Generatio.

Ariſt. H. A. l. 5. c. 19. Mouf. Th. Inſ. 2. c. 24.

Circa *ortum* diſſentiunt authores. Ariſtoteles eas è virentibus foliis braſſicæ nimirum aut raphani oriri tradit, ſemine ſcilicet milio formi, ſub autumno ibidem relicto; unde vermiculi naſcuntur. Ex his vermiculis trium dierum ſpacio erucæ fiunt; morituro vere; quæ auctæ ſatiſque alitæ motu ceſſant, at ineunte autumno cum Chryſalide formam vitamque mutant. Plinius rorem calore ſolis denſatum in foliis relinqui tradit; unde Erucarum genus ſpeciemque omnem deducit; cui ſuffragatur Arnoldus. Alii earum originem papilionibus ferunt acceptam; quæ ſimul ac aureliis exiverint, ſupra vel ſubtus vicina folia: ova quædam (ſtercora vocant Barbari) excludunt, pro ratione ſui corporis majora vel minora: horum aliquot teſtæ cœruleæ, aliorum flavæ, albæ, nigricantes, virides, rubentes, quatuordecim ferè dies fota ſolis calore, rupto cortice Eruculas excludunt, parvulis lumbricis ſimiles, ſed coloratas; quæ primo ortu famelicæ, foliis floribuſque devorandis totæ incumbunt, præcipuè illarum arborum atque plantarum, quibus olim in ovo fuerant.

O Ego

Ego ſingulis his modis oriri poſſe non dubito: maximè vero humidis temporibus cum humor reſedit, inprimis ſi acrior ſol poſt uſſerit.

Natura. Mouf. l.c. Ubi devorandi tempus præteriit, vagulæ huc illuc & jejunæ migrant, ſenſimque marceſcentes fame, aliæ intra, quædam ſupra terram, locum idoneum quærunt, ubi ſeſe vel filo appenſæ in aureliam membranâ rectam, vel in nudam thecam transforment. Hoc media æſtate ſi contigerit, poſt viginti quatuor dies rupto cortice evolat ſtatim papilio: ſin adultiore autumno, per totam hyemem durat aurelia, nihilque ante calorem vernalem excludit. Nec tamen omnes in aurelias abeunt, ſed aliæ, *volvaſes* nempe putreſcunt, è quibus nonnunquam ova quaſi tria excidunt, Cantharidum vel muſcarum matrices. Quando ſerò papiliones coivere, ova ad ver uſque proximum depromunt, vitalia: ut in Bombycibus uſu venit, quorum ova per uncias libraſque vendi apud Hiſpanos notum.

Uſus. Habent *in Medicina* locum. Oleraceas cum oleo inunctas, tutos à venenoſorum morſibus reddere, Ægineta ſcribit. Tela & involucrum epotum, muliebrem fluorem ſiſtit. Liguſtrum depaſcentes non ſolum Cyprium piſcem mirè hamo obductæ alliciunt, ſed & earum fimus naribus inditus, Epilepticis ab utero mulieribus ſtatim ſuccurrit, ſi expertiſſimæ obſtetrici, à qua Moufetus habet, credendum: Uſta & naribus indita hæmorrhagiam cohibet. Veſicas omnes excitant, & cutem deglubent. Equus ſi devoraverit, tumores ſurgunt, areſcit induraturque cutis, oculi excaventur. Omnes hortis, pomariis, herbis & floribus ſunt infeſtiſſimæ.

Damnum.

Remedia. Remedia apud Geoponicos, & qui de re ruſtica ſcripſere, occurrunt multa. Pelluntur, felle tauri, ſi eo arbores illinantur; ſulfure pauco, ſi cum ſtramine ſub arbore accendatur; terrâ ſub eſculi arboris radice effoſſâ, ſi in horto ſpargatur; ſcillâ, ſi in hortis ſeratur, aut ſuſpendatur. Alii mentham, ervum, abſynthium, in hortorum ambitu ſerunt. Fumum è veſpertilionum ſtercoribus, vel fungis ſub nuce arbore naſcentibus, excitant. Multi in ficulneo lixivio ſemina præmacerant. Nec malè poſt pluvias matutinis horis arborum rami & frutices olerum ſuccutiuntur. Decidunt enim nocturno adhuc frigore torpidæ.

ARTICULUS II.

De Erucis in ſpecie, & primò de Erucis Moufeti.

PUNCTUM I.

De Erucis glabris.

Erucarum differentiæ infinitæ ferè ſunt, ſeu quantitatem, qualitatem, & partes corporis; ſeu etiam actiones, & alia obſerves. Sunt glabræ, hirſutæ, magnæ, parvæ, mediocres; virides, nigræ, variæ, rigidæ, molles, cornutæ, excornes. Plurimæ in aurelias, hæ in papiliones abeunt: quædam non, ſed cum omnia depaſtæ ſunt, ipſæ quoque conſumuntur & intereunt. Quæ aureliæ fiunt, aliæ immediatè in eas abeunt, & hæ non texunt, aliæ prius ova pariunt. Quarundem aureliæ leves & æquabiles; aliarum hiſpidæ, rugoſæ, acuminatæ, aſperæ: quarundam, ut duriorum, nudæ: aliarum muſco vel capillis ſericis obductæ. Plurimæ ex ovis papilionum naſcuntur: quædam in arborum foliis ex ſemine proprio ibidem in tela per autumnum derelicto, vel rore aëreve illi incluſo & putreſcente. Quædam foliis, aliæ floribus, nonnullæ fructibus veſcuntur. Undoſo & celeri motu plurimæ gaudent, aliæ placidè & lentè incedunt. Aliæ leberidem quotannis mutant, aliæ non. Quædam texunt, quædam non. Illæ vel more aranearum telas faciunt; vel folliculos ſæpè adeò compactos, & duros, ut ne acutiſſimo quidem telo rumpantur, &c.

Placet & hic tam Moufeti, quam Aldrovandi differentias ponere & deſcribere. Illi vel ſunt ἑτερογενεῖς ſive affines à papilionibus & aureliis ſatæ: vel αὐτογενεῖς & conſanguineæ, ex ſua tribu profectæ. Utræque vel ſunt *glabræ* vel *hirſutæ*. *Glabræ* in *Bombyces*, de quibus poſt agetur, *virides*, *flavas*, *vinulas*, *fuſcas*, & *varias* diſtinguuntur. Mouſet. Th. Inſect. lib. 2. c. 2. & 3.

Virides ſunt quintuplices. *Prima* quod liguſtro inſideat, *liguſtrina* dicitur, cui vultum, ambiens circulus pedeſque omnes, & recurvum in caudâ cornu, ex rubro nigreſcunt; maculæ lateribus tranſverſim inductæ dimidio purpuraſcentes albicant: rubeſcunt punctula: cæterum verò corpus undique virens videtur. Altera *Sambucina*, quæ non multum ab ea differt, niſi quod undique viret, tranſverſis illis maculis albiſſimis, & punctulis quibuſdam lacteis exceptis. Sambuco roſea inprimis veſcitur. *Tertia Lactucaria* ubique viridis in thecam ſeſe fuſcam appetente autumno vertit; olera comedit molliora, lactucas præſertim. *Quarta Meſpilaria* minor

nor eſt, undeque vireſcens in thecam cineream maculis nigerrimis conſperſam ſeſe recipiens. *Quinta Quercina*, omnium minima, in arboribus (quercu præſertim) fila ducit, per quæ deſcendit in itenerantium capita veſteſque & galeros illaqueat; notiſſimum æſtate animalculum, & ubique obvium rudi tela ſeſe implicat autumno ingruente, & rubro viridi theca incluſa, moritur hyeme, decem duntaxat pedibus donatur, ut ſuperæ omnes. *Flaveſcentes* dicimus, quæ maximam partem flavent. Tales hæ figuræ repræſentant; quibus ſervatur quicquid à nigro liberum: id ſi pallidiori flavo infeceris, Icones habes depictas. Vivunt mollioribus foliis, præſertim tiliæ. *Vinula* elegans, mehercules Eruca, & ſupra fidem ſpecioſa: in ſalice eam invenimus avidè paſcentem: labra atque os illi ſubflava, oculi anthracini, frons purpurea, pedes extremumque corpus herbacei, cauda bifurcata ex vinaceo nigricans. Corpus univerſum veluti craſſiore rubicundoque vino intinctum; quod à collo per ſcapulas decuſſatim tranſiens, ad caudam uſque linea albiſſima, mirifice adornat. *Fuſca Porcellus* Eruca dictus, ex fuſco nigricat, *major* præſertim; *in minore* quos vides orbiculos, albicant: trifolii paluſtris foliis frequenter inſident, eaque mira celeritate devorant.

Variæ decem ſunt, quæ conſpiciuntur. *Prima* cœrulea, oculi nigerrimi; corporis cuticula cæſia, nigris flaviſque punctulis multum conſperſa: in aurellam convertitur ſpadiceam, alba membranula veſtitam, braſſicas amas, & genus univerſum naporum. *Secunda* caput, pedes, caudamque nigerrima obtinuit, cancelli quadrati, flavi ſunt: intus quæ pinguntur teſſellæ, ſtriis nigris glauciſque alternatim in longum ductis deſtinguuntur. Fœniculum amat, aniſumque atque cuminum. *Tertia* ex albo viridis gibboſa in inceſſu graditur; eſt enim utrinque ſepes duntaxat, ſicuti omnes ὕπεραι. In aureliam echinatam mutatur, colore furvam: oleas abſumit. *Quarta* dracontium depaſcens viperam maculoſam refert: incedit ſemper capite erecto, & pectore potiſſimum ſe ſiſtit: amat juncos, & fluviis innaſcentes plantas pappiferas. *Quintæ* deſcendentes coſtas ſi obſoleto minio infeceris, pauca in Icone habes quæ deſideres. In *Sexta* quod album vides, ochra impleas: gaudet utraque populo nigra, eaque ſeſe ingurgitat. Striæ in *Septima* ductæ ex flavo albeſcere debent: reliquum totum corpus fuſci coloris in aureliam ſpadiceam ſe vertit. *Octava* cinerea videtur, ex nigricante undulata: thecam facit nigro-puniceam, è qua pulverulenta Phalæna. *Nona* varia quidem, & meritò cenſeri debet: inciſurarum orbes virent; cornu caudæ reflexum, cyaneum: ſub qua miniata macula ad ornatum facit. Media inciſurarum pars cinerem æmulatur: aurelia demum includitur Xerampelina, hanc in via publica invenimus: gaudet ranunculo pratenſi. *Decima* glauconigra: quod enim hic album eſt, id glauco ſuperinducto beſtiam exprimet. In thecam ſpiralem tranſmutatur dilutè cæruleam, ſpiris ſubrubentibus, quæ ad buccini conchæ formam proximè accedit. In Solano ſylveſtri (quam Itali Belladonnam vocant,) glabra eruca provenit, crocei viridiſque coloris, cornu in fronte gerit digiti longitudine; quam ſe ſæpiùs vidiſſe memorat Cardanus.

PUNCTUM II.

De Erucis hirſutis denſius piloſis Mouſeti.

P*iloſæ* omnium maximæ maleficæ, vel *denſiore ſunt pilo, vel rariore.* Ex illis ſunt, *Pityocampe*, *Ambulones*, *Coriariæ*, *Polymidæ*, *Neuſtriæ*, *Tuberculoſæ*, *Meſoleacæ*, *Urticariæ*, *Braſſicariæ*, *Sepiariæ.*

Pityocampes, id eſt pineæ piceæve, Erucæ, digitum minimum craſſitie æquant, tres digitos tranſverſos longæ. Undecim inciſuris inter caput & caudam conſtant, ſedecimque (more reliquarum) pedes habent: nempe juxta caput utrinque tres, medio corpore utrinque quatuor, & ad caudam extremam utrinque unum. Priores vero ſunt adunci & exiles, quibus viam tentant; reliqui latiores, & multis crenulis ſerrati, ut foliis firmiter inſiſtant. Caput formicæ; reliquum corpus Erucis vulgaribus ſimile. Hirtæ ſunt pilis, villiſque rectis undique obſeptæ: pili in lateribus nati albicant; in dorſo fulgent, cujus pars media maculis veluti oculeis ornatur. Villis abraſis, cutis ſub eſt nigricans; pili valdè exiles: pungunt tamen quàm utrica acrius, maximumque dolorem, ardorem, febrem, pruritum, inquietudinem adducunt: veneno ſcilicet ſubito ſine ſenſu vulneris infuſo, & ad partes viſceribus proximas delato. Telas ſubtiles quales aranei texunt, prioribus pedibus fila ducentes, ac diſponentes: has, veluti tentorium, nocte ingruente ſubeunt; tum, frigoris tum ut procellarum vitent incommoda: tentorii hujus tam tenax & ſubtilis materia eſt, ut nec ventos curet furentes, nec imbribus inundet. Amplitudo item tanta ut vel millia plura erucarum facilè ferat. In ramulis Pini & Piceæ ſuprimis nidificant, ubi non ſolitariæ, (ut aliæ) ſed gregales vivunt. Quacumque iter fecerint nentes fila ducunt telaria: primaque luce (faveat modo ſerenitas) catervatim minores majores comitantur, ac viduatis fronde arboribus, (omnes

enim absumunt) textrinam strenuè colunt. Solæ pini piceæque pestes, ad alias coniferas arbores non accedunt. In Atho monte; nemoribus Tridentinis, atque transalpinis convallibus, (ubi frondis nutritiæ copiâ) admodum abundant, ut Matthiolus testatur. Virulentissimæ profectò bestiæ, sive extra premantur manibus, sive intus exhibeantur: tam certissimi veneni olim habebantur, ut Ulpianus legem Corneliam interpretans de Sicariis, in eorum numerum & pœnam, Pityocampæ propinatorem vocaret: Alium ff. ad legem Corn. de sic. Haustis Pityocampis dolor os & palatum graviter affligit; lingua, alvus, ventriculus ab erodente veneno valde inflammantur: Etiam ingens dolor excruciat, licet initio pruritum quendam jucundum passi videntur: insequitur æstus, cibi fastidium, & perpetua, sed irrita vomendi dejiciendique cupiditas. Tandem nisi occurratur, adurunt corpus, & ventriculo crustas inducunt, Arsenici ferè modo. Diosc. Æt. Plin. Celsus. Galen. item 11. simpl. cap. 5. & Avic. fos. cap. 25. Hac de causa Ætius & Ægineta mensas sub pino sternere, vel commorari, noxium dixerunt, ne forte cibi nidore jusculorum vapore, vel clamore hominum Pityocampæ suis sedibus motæ, in escas decidant, vel semina saltem æque lethifera demittant. Qui ab his læsi fuerint, ad Cantharidum antipharmaca respiciant: liberabuntur enim iisdem remediis: propriè tamen melinum oleum (quod è Cotones & oleo temperatur) ad vomitum usque bis terve hauriendum est, ex Diosc. & Ætii præscripto. Generantur vel potius regenerantur (convolvulorum more) è semine Autumnali in tela certis vesiculis relicto, vel ex ipsis Volvocibus putrefactis ut Scaligero sentire visum est.

Ambulones dicimus, quibus incerta domus & esca: unde superstitiosulè peregrinantium modo vagantur, & (ut mures) semper comedunt alienum cibum. Quare Angli eos *Palmerwormes* appellant, ab erratica nimirum vita, (nusquam enim consistunt) quamvis ratione hirsutiei *Bearewormes* dicuntur. Certis foliis aut floribus non astringi se sinunt, sed audacter percurrunt delibantque omnes plantas ac arbores, & pro arbitrio vescuntur. Undecem ponuntur. *Primo*, quas vides in latere maculas albas, tales revera esse debent: corpus universum nigrescit, pili inferiores omnes subcrocescere oportet; superiores vero omnes in dorso positos canescere; tribus iis ordinibus exceptis, qui in collo juxta caput nascuntur: ii enim eundem cum ventris pilis tenent colorem. Ex cujus aureliâ exit, quem hic vides papilio; cujus iconem coloresque & naturam superiori libro descripsimus. Si *Secundo* collum, ventremque atque ibi nascentes pilos flavos feceris, non est quòd plura expectas. Theca ejus fusca videtur; ova pallida, papilionem inde nascentem superiori libro expressimus. *Tertius*, toto corpore pilisque è fusco flavus, nisi quòd maculæ lateratim in unaquaque incisurâ obliquatæ latescunt, caput puniceum furca quadam nivea ornatur. *Quarto*, venter atque inferiores pili infuscantur, dorsum atque superiores ex fusco flavent. Linea in facie bifurca seri colorem vel lac dilutum refert. *Quinto*, vultus spadiceus, ventris latera canescentia; corpus pusillis varium guttulis subluteis, atque hæc supra, piceis: pili quasi radioli exeunt flavi, arguti illi quidem, & medio acuminatiùs crescentes: multum vicinas herbas & segetem lædit. *Sextus* colore est leucophæo, nisi incisuræ nigris lacteisque hic illic maculis essent infectæ. Setæ infra supraque natæ, & tanquam serratim positæ, hispidæ valde sunt & rigidæ, sed à colore corporis non recedunt. *Septimum* cute nigra, pilis autem nonnihil lutescentibus donatum, *Peniculum* vocare soleo, quia utrinque ex fronte atque etiam in uropygio peniculus erumpit mollis, colore coracino. Quas vero cuneiformes in dorso eminentias conspicis, radice lacteæ; cæterum, nigellæ videntur. *Octavus* murinum colorem exprimit, cujus in doro cunei septimi illius respondent. *Nonus* coloris peregrini & rari; singulæ enim incisuræ variis ab invicem coloribus, sed mixtis invicem omnibus pinguntur; quas clavus, quamque argenteus pulcre adornat. *Decimus* inter naturæ luxuriantis lusus, non minus elegans quam rarus; nigris, cœruleis, viridibus, atque luteis liris, & nervis scabris striatus: quos guttulæ quædam aureæ mire efferunt. Pilos admodum molliculos gerit, miræ gratissimæque viriditatis, thecam habet purpuream, membranula munitam. *Undecimi* incisuras albicantes, prasinas imaginare; vellusque & pilos medio virentes facito.

Corylaria undique cum virore pallet, tribus inter cuneolos maculis nigris exceptis, & cornu illo in ultimo dorso, & quasi uropygio crescente, quod rosaceum ruborem lætè suscipit. Coryli præcipuè foliis insidet, unde Corylariam dicimus, duas illarum species vidimus; alteram saturatè; alteram pallidius viridem.

In *Polymitis* multiplex naturæ venustas resplendet: quibus licet faciem Æthiopis Maurivè tribuit, vestem tamen concessit Polymitam; *vario* opere, verò artificio fulgentem. In fronte pili, veluti in cirros nexi nodosos, antennas referunt; quales item in ultimo dorso; cutis iridis æmula, orbiculis splendet murice inebriatis, quos veluti latos clavos costis affixit natura. Vellere enati pili fulgorem solis repræsentant, oculosque oculato die perstringunt.

Neu-

Neustrias è Normania duas accepimus. Majori vultus cœruleus, albis, rubris, cæsiisque surculis corpus liratum; pili aureo splendore coloreque grati. Minor convolutus, echinum exprimit: Caput illi nigerrimum, corpus glastinis quibusdam guttulis variè perfusum: pili croceum fulgorem imitantur. Tuberculosa pyri germina corrumpit, capite atrato, corpore nigris rubentibus, & lacteis quibusdam liris ornato; mediis quasi humeris, & ad finem ferè dorsi, tumuli sive tubercula assurgunt livida, albis punctulis consperса. Ova è quibus nascitur, spadicea sunt; qui est etiam aureliæ, & pilorum color. Aliam vidimus congenerem, sed duntaxat tumulo gibbosam.

Mesoleucam à capite ad dimidiatum dorsum, obsoletè luteam, dein liliaceam peperit natura. Venter luteo cinereus, clavis medio tesserato fixis ornatur.

Urticariæ pedes si fatiscente luteo leviter tetigeris, parum à naturali icon differet: rigidulos & erectos pilos habet spinatim crescentes. Levi tactu vulnerant; primumque blandum, sed venenatum pruritum, deinde vix ferendum dolorem superinducunt. Haud desunt qui eam Pityocampes malitiam malignitatemque vincere asseverant.

Brassicaria, eruca capite est cyaneo, corpore flavis surculis duobus utrinque lineato: interquos subcæsia quasi area nigris quibusdam seminibus consita videtur: pili aureliæ (quæ cinerascit) colorem obtinent.

Sepiariæ binæ offeruntur. *Majori* crocesceret vultus, nisi quem nasi loco triangulum videtis liliasceret. Corpus albis flavis rubrisque & nigris, (quas expressimus) maculis, nullo ordine locatis, variatur: pilis subluteis horret. Sepes populatur, & nudat frondibus: ubi tamen serici rudioris relicto glomo, in thecam spadiceam, quasi in Sarcophagum se recipit. *Minori* facies subcœrulea, uti & totum corpus, absque maculis quibusdam nigris albicantibusque esset: pilos cum prima concolores sortita est.

PUNCTUM III.

De Erucis rarioris pili Moufeti.

RArioris pili sunt *Geranivora*, *Iacobæa*, *Antennula*, *Echinus*, *Rubicula* & *cornuta* illa bestiola, quam Germani Hoz-nelworm appellant.

Geranivoræ magnitudinem formamque ritè hic dedimus, & affabrè explicatam. Albas maculas, cingulos nigros ornantes, ferrugineas facere oportet; ventremque pedesque & album inter cingulos spatium porracea, viridi ornare. Camerarius ad Pennium hanc misit, cum hac Hypographe: Eruca grandis, hortis tantum agrestibus victitans, & potissimum Geranio palustri βατραχιώδει infesta.

Antennulatæ corpus varium: à capite ad tertiam incisuram cretâ illitam diceres; quinque aliis sequentibus nigrocineream; tribus iterum postremis cerussatam: Antennulæ ex pilis veluti colligatis constant; quales item ultimo dorso, cristæ instar, se erigunt. Quatuor illi erecti in dorso cirri, è pilis quoque fiunt dentatim ordine crescentibus.

Iacobæa sive Senecionem majorem depascens eruca, capite pedibusque obsoletiùs purpurantibus, ventre pallidiusculè virente; corpus habet inamœno viridi fatiscens, & nigris flavis flammeisque maculis ornatum. Pilorum color ventri consonans.

Echinorum duas animadverti species; unam è cœruleo virentem, alteram Mesoleucen. Primus Echinorum tessellato prodit corpore, ex nigro flavoque varius: spinæ luteæ videntur; ineunte autumno in aureliam cineritiam vertitur. Secundus reverâ Echinum præ se fert; dorsi dimidia pars, prior nempe, ex flavo nigricat; posterior cum flavedine albescit; spinas gerit argutas valde & crassas, colore cæsio.

Rubicolam nigro cineream liris utrinque tribus pallidè flavescentibus pinxit natura: pilos rariores gerit, plane nigros.

Est & *Cerastes* cujus varia loca è luteo virent, pili medio dorso nati canescunt; cornu vero crenatum rubescit.

Variæ item in verbasco, lupulo, Scrophularia, Glycypicra, Solano, Alno, ulmo, ocymo & Tithymallo nascuntur: imo quævis pænè herba peculiarem habet erucam vastatricem: quas, ne infinitus videar, quasi notas pertransco.

Gesneri *fœtida*: Erucæ cornutæ simillima est, sed & cornis, & colore aliquantum discrepans. In muro repentem cepi exeunte Augusto Anno 1550. Gravem spirat odorem, ut planè venenatam crederes. Iracunda perrexit capite cum anterioribus duobus pedibus semper erecto; cœcam puto: digitum longa & crassa, paucis sparsim pilis per dorsum & latera horrescens, dorsum nigricat. Ventris laterumque color ex flavo subrufus: internodiis quatuordecim totum corpus distinguitur. Singula internodia sulcum insuper quendam ceu rugam per dorsum habent: caput illi nigrum, duriusculum; os forcipatum, denticulatumque vel serratum: his forcipibus, quicquid comprehendit, mordet: pedibus 16. graditur, ut maximam partem omnis Erucarum natio proculdubio venenosa est. Vergerus Pityocampen putavit, alii scolopendram: sed pedum numerus non patitur scolopendram dici. Vix ferebam odorem, dum vivam describerem: duo hypocausta nimio & abominabili fœtore adeo infecit, ut manendo ferendoque non essem. Hæc Gesnerus.

ARTICULUS III.

De Erucis Aldrovandi.

PUNCTUM I.

De Erucis primæ Tabulæ.

ALdrovandus ſex diverſis tabulis nobis diverſa Erucarum genera exhibet. In prima novem exhibet. *Prima* primæ tabulæ ex maximis eſt, & caudata, cauda nimirum inſtructa ſurſum revoluta: tota eſt lutea, annulis verò cœruleis, iiſque triangularibus, inter quorum ſingulas ſingula ab utroque latere nigra ſunt puncta. Os item nigricat. Cum eam aliquo tempore domi aluiſſem, telam non texuit, aut folliculum, ſed in Chryſalidem immutata Papilionem progeneravit luteum, eum quem in prima Papilionum tabula tertium exhibuimus. *Secunda* quæ ejuſdem eſt magnitudinis, identidemque caudata, leviter luteſcit, ſubfuſca tota, nigerrimis punctis, ac annulis inſtructa. *Quarta* ex mediocrium genere, etiam caudata eſt, ad latera ſublutea, per tergus flexibus arcuatis coloris elegantiſſimi miniacei decorata, annulis verò nigris, ſed qui candidis notentur punctis. *Tertia* caudam habet in extremo acutiſſimam tota viridis, annulis nigris, pedibuſque, qui ſunt quatuordecim Braſſicas, & olera infeſtat, ex hoc potiſſimum genere Papiliones illi exiguo corpore progenerantur, ſubvirides & albicantes. Papiliones enim erucarum ſuarum colorem ferè reſervant, ut Ariſtoteles quoque teſtatum reliquit. *Quinta* ex maximis eſt, colore flavo, & viridi, & lineis per dorſum latis triangularibus, viridibus, & punctis maculata purpureis. Caudam gerit ſemper erectam, & caput etiam erectum, quare cum incedit, inceſſum carnis quodammodo æmulatur. Cauda hirſutis quibuſdam villis præmunitur, parteque infernè notabilem habet maculam nigram. Liguſtri foliorum eſu gaudet. Sedes habet quatuordecim. *Sexta* corpore major eſt, roſtro, & pedibus exilioribus, colore tota eodem, ſed dilutiori, lineis verò tranſverſalibus flexuoſis magis ad cœruleum quam ad viridem inclinantibus: Inter ſingulos annulos, ſingulis infrà notatur punctis nigricantibus, nam cætera puncta, quæ per ſupernum corpus conſpiciuntur, ad purpureum vergunt. Supernè per tergus color magis eſt luteus, inferne ad pedes magis viridis. Degit plerumque in viti ſylveſtri. Cauda ſuperiori ſimilis. *Septima* toto eſt flava, infernè ad croceum vergente colore, lineis diſtincta supernè triangularibus ut in quinta, ſed cœruleis, & quæ punctis conſperguntur atris. Pedes & roſtrum nigricant. *Octava* admodum eſt exigua, caudata tamen, maximâ ſui parte nigricans. In tergore lineas habet binas admodum exiles, luteas, inter quas altera eſt lata, viridis. Caput habet rotundum, pedes quatuordecim, in extrema alvo appendicem, quam per terram trahit; cauda pro corporis portione majuſcula eſt. *Poſtremam* paulo rudius, quam par erat, pictor expreſſit: nam puncta illa candida, quibus modo majoribus, modo minoribus toto corpore conſpergitur, obſcurè admodum apparent. Tota colore ferè eſt ferrugineo, extremo alvi, cauda, pedibus, & capite rubris, rubra item linea lata à capite, ad anum uſque per dorſum extenſa fertur. Anterius corpus exilius eſt, quam extremum, extremumque exilius medio, ſanguiſugam dixeris.

PUNCTUM II.

De Erucis ſecundæ tabulæ.

QUæ in ſecundâ tabulâ dantur Erucæ, omnes ferè bicaudæ ſunt: in quibus hoc notandem eſt, quod caudæ ſint in extrema alvo, cum in iis quas pinximus in prima tabula, in extremo dorſo ſurſum enaſcantur. *Prima* tota purpuraſcit, præterquam inter primum, & ſecundum flexum, ubi viridis eſt. Binæ item lineæ, eo quo pictor expreſſit modo à capite ad extremum uſque alvi extenduntur, candicantes. Cauda utraque nigricat. Pedes habet quatuordecim. *Secunda* caudis duabus inſtructa minimis tota atra eſt ſed luteis interſtincta zonis. *Tertia* corpore eſt craſſo, & compacto, ex luteo vireſcente zonis annuliſve admodum viridibus, capite verò, quod exiguum eſt, & primo flexu coloris aurei. Pedes quatuordecim habet, nigricantes; caudas exiles, proceras. *Quarta* breviſſimis eſt caveis; oblonga, ſed exili, ac tenui corpore, tota ferruginei coloris, exceptis annulis ſemicircularibus, qui ab ima parte flavi ſunt, ab altera nigri. *Quintam* monſtruoſæ quodammodo figuræ, quod partim ex Eruca, partim ex Araneo conſtare videatur, Ἀραχνοκάμπην, ſive Erucaraneum nuncupavi. Sex primum à capite ex primis corporis flexibus pedes Araneorum pedibus ſimillimos emittit, dein interpoſitis aliquot flexuum intervallis, alios octo more Erucarum, quas alioqui toto corpore refert. Tota ex cinereo ad luteum vergit, ſed annuli coloris ſunt planè caſtanearum, ſicut etiam pedes, & alæ. Inſolentis profecto etiam formæ eſt, quæ *ſexta* in hac ſerie ponitur; capite ſcilicet, cum id contrahit, compreſſo, facie Muris, aut felis, ſed nigra. Supra enim rotundam illam nigredinem linea eſt alba, ſub qua puncta duo, nempe ab utraque ejus parte unum, nigra; velut aures efformant, in medio verò nigre-

nigredinis puncta alia duo oblonga nasum, qui illis animalibus admodum est compactus, tria denique alia sub his minima, aliquo rudi modo æmulantur. Tota est viridis, corpore pallidiùs, intensiùs annulis. A capite ad caudas usque porrecta linea alba per medium corpus transfertur. Caudæ eriguntur, & punctis atris conspergungtur. Pedes numero quatuordecim, quorum qui posteriores sunt, admodum sunt crassi: *Septima* eadem est naturali situ procedens. Rursus *Octava*, à primo loco depicta differt tantum in eo, quod primo post caput flexu sit luteo, duobusque punctis nigro distincto: item, quod lineæ illæ, quæ per superiora feruntur, inter quintum, & sextum flexum; invicem conjunguntur: denique, quia in hac sub inferiori linea, inter singulos flexus, album sit punctulum. *Nona* eadem est cum secunda, bis per errorem depicta: infestum est hoc genus brassicæ. Habes *decimo* loco Scolopendram terrestrem parvam, sed de hac suo postmodum loco. *Undecimo* loco depicta exhibentur Erucarum ova lutea; simul conglomerata, exigua. *Postrema* Erucularum minima, in frumento inventa est. Insectulum hoc tam tenui, ac exili est corpusculo, ut potius fili cujuspiam particella, quam animalculum videatur: longum est digitum transversum. Maximum tantillo in corpusculo robur adverti, velociter movetur, & nunquam ferè à motu cessat. Pedes multarum Erucarum more habet quatuordecim. Capite nigricat, cætera cinereus. Sex integris diebus nihil edebat.

PUNCTUM III.

De Erucis tertiæ tabulæ.

TErtia nobis novendecim exhibet. *Prima* Echinata ipsius videtur Hippocratis, zonis luteis, & punctis nigris, & candidis variegatur: quam, vel saltem simillimam superiori ad me allatam æstate sic descripsi. Vermis est digitum, & medium longus, posteriore parte caudæ vicina latior, quam anteriore, duodecim constat annulis, sive segmentis, sive flexibus, qui supini nigro colorati sunt, linea medium dorsum secante castanea. Interstitia annulorum pallent. Caput duabus appendicibus velut corniculis armatur. Sex pedibus, tribus utroque latere ante instructus graditur; postica parte Erucæ instar arcuatur, quà latior est. Quatuor in eo villorum in penicilli formam adunatorum ordines in singulis annulis conspiciuntur, bini singulo latere: unus superior ad marginem dorsi, alter inferior ventri propior, ille octonos annulos ultimos eminentibus penicillis ornat, hic novenos. In ultimo, quem caudam dicas, extant duo, colore omnes ferrugineo. Convolvitur in glomum ad instar vertibuli: quemadmodum etiam, *quæ subsequitur*, quæ in orbem convoluta depingitur, simillima ex toto cum illa, nisi quod in hac inter singula interstitia puncta candida non sunt, quæ illic summam conciliant venustatem, contra in hac puncta iisdem locis nigra sunt, & semicircularibus maculis ex albo lutescentibus ambiuntur. *Tertia* tota aterrima est, sed castaneis tantum interstincta zonis & punctis. Supina parte, quæ quarto loco depingitur, minus nigrescebat. *Quinta* tota longissimis vestitur villis densissimis, fuscis, sed & ipsa eruca tota ad latera fusca est, supina lutescit, pluribus prædita annulis nigricantibus, à capite ad extremam alvum linea item nigricans defertur, mediam alvum distinguens.

Loco *Sexto*, quæ datur, ex minimarum genere est, quin etiam paulò minor quam pictor expressit. Nisi moveri, aut incedere videas, alvum à capite vix interstingues. Pedes habet innumeros. Toto corpore coloribus miniaceo, nigro, luteo, & albo varia est. Caput totum est nigrum, nigri item pedes, nigra capillamenta, dorsumque & venter tergus miniaceo colore conspicuum est: annuli nigerrimi, inter quas supra punctum est album, infra luteum. *Septima* paulò major iisdem ferè coloribus variat, sed pedes tantum habet quatuordecim. Totum corpus quadrangularibus punctis constat, primò (à tergore ad inferna descendendo) nigris, dein flavis, tertiò miniaceis, quæ latiores sunt: quartò iterum nigris, quintò flavis, sextò nigris, flavis rursus septimò, ultimò ac octavò nigris. Caput totum, ut in præcedente nigrum est, pedes item nigri. Sed capillamenta ferè ferruginea. *Octava* murem montanum, qui vulgo Marmota nobis dicitur, faciè æmulatur. Tota coloris est castanearum, admodum hirsuta, longa palmum. Color propè annulos dilutior est. Cum invertit se color inter annulos apparet niger holoserici instar micans, & cum ingreditur, capillamenta quæ sunt à lateribus, ad cinereum vergere videntur. Caput totum est nigerrimum.

Nona ex mediocrium genere est, corpulentior tamen, tota viridis, exceptis tuberculis, quæ per singula annulorum intervalla, tria habet, & quartum in dorso, ex quo capillamenta, enascuntur similitudine penicillorum, quæ coloris sunt planè aurei. Os nigricat. Pedes anteriores lutescunt, posteriores virides sunt; omnes numero quatuordecim. *Undecima* similiter per dorsum habet tubercula rotunda cum suis penicillis, nec non inter singulos corporis flexus, sed cœrulea, rostrum item cœruleum, & pedes præter tres anteriores, qui minores sunt, & coloris ex castaneo rubicundi, quo colore corpus totum constat. Durum mihi peperit folliculum. Pedum nume-

numerus corpori, flexibus respondet. *Decima* tota etiam est viridis, tuberculis, & floccis cœruleis, rostro & anterioribus pedibus ferrugineis; reliquis nigris. In alvo maculam habet ferrugineam. Habes *duodecimo* loco hujusce decimæ Erucæ expressum folliculum coloris ferè ferruginei, admodum densum, & durum. *Decimo tertio* loco picta tota hispida est: Linea candida à capite exorta ad caudæ finem per tergus fertur. In dorso duodecim habet velut puncta, aut potius tubercula rotunda, sex ad singula latera colore mali punici; item quatuor alia à singulis lateribus ex nigro ad castaneum vergentia; ex quorum omnium medio capillamenta quædam exeunt numero quatuordecim, quorum octo magna sunt, parva sex. Cætera per dorsum cœrulea, supina pars, & pedes flavescunt. *Decima quarta* colore est ferrugineo, supernè admodum diluto, & ad luteum vergente, infernè admodum intenso. Annulos habet nigros, & punctis ad latera maculatur exiguis candidissimis. *Decima quinta* inter minimas majuscula est, colore tota flavo, infernè ad aureum, supernè ad castaneum inclinante. Caput & alvi extremum nigra sunt. In dorso nigra etiam habet puncta, sed intus candida: capillamenta penicillorum instar distinguuntur invicem. Pedes habet exiguos ferrugineos. *Decima sexta* eadem est, ideo picta, quod tacta se velut in vertibulum contorquens stellæ figuram exprimat coronatæ. *Decima septima* rubra est, annulis nigris & albis, ubique maculis variegata, capillamentis exilibus, rubicundis. *Decima octava* capite est coloris aurei, corpore vero toto cœruleo. Linea aurea nigris conspersa guttulis, rotundis à capite ad anum, usque per superna fertur. Ab utroque illius lineæ lateribus, rursus aliæ maculæ sunt, seu potius puncta minima nigra ipsa posita, ut etiam lineas duas, hinc inde unam efficere videantur. Alvi extremitas acuta est, & nigra, nigri quoque pedes, numero quatuordecim, licet quatuor ab utroque latere in anteriori parte pictor pinxerit. Capillamenta habet subtilissima plenè aurea. Ova mihi peperit candicantia, quæ appinximus postremo loco.

PUNCTUM IV.

De Erucis quartæ tabulæ.

IN quarta tabula *quatuor* duntaxat dantur. Quæ *primo & secundo* loco, ex maximarum genere est; Alvum habet bifidam, & ex dorsi extremo, caudam exerit erectam. Toto corpore ferè unicolor ex luteo fusca. A cervice ad quartam usque vertebram lata est linea aterrima, exiguis aliis una recta, cæteris transversis candidis insignita. Supremo etiam vertice atro est, facie anteriore flava, pedes habet monstrosæ magnitudinis. Supina parte ad cinereum vergit. *Altera*, quæ *tertia* est in hac serie, tribus constat coloribus, viridi, aureo, & nigro. Corpore nimirum undique toto viridi, sed annulis nigris aureis punctis distinctis. Inter annulos singulos linea est annularis item sublutea. Pedes habet quatuordecim virides. Fructumnè arboribus an potius folliculum cujuspiam Insecti dicas, quod quarto loco depingitur; id Frat. Gregorius Capuccinus Regiensis mense Julio anni 1597. in abiete offendit. Folliculum esse arbitror: erat enim intus plenum telis Araneo similibus. Inerant & ova. Quare cum Erucas aliquot ova edere observaverim; Erucæ cujuspiam esse judicavi, eam hoc sibi fabricare operculum, ut ova ab omni externa injuria protegat. Figura, & colore maturas æmulatur olivas. Ejus exterior substantia erat cartilaginea, & variis exiguis tuberculis ceu punctis extuberabat.

Sed nunquid hanc Eruca ipsa texat, quod verisimilius est, vel aliundè Crabronum more allata materia conficiat, necdum didici. Fructum interim non esse abietis exemplo discimus, quæ conifera est; nisi quis dicat abortivum esse, quales multos observamus in quercu. Cùm reperiretur, non erat unicus, sed quatuor simul erant conjuncti: quatuor ni fallor Erucarum opus ac labor. Quâ in conjecturâ si fallar, lector boni consulat.

PUNCTUM V.

De Erucis quintæ tabulæ.

IN 5. tabula sunt novem. Quæ *primum* locum habet, magnitudine est duorum digitorum transversalium, colore fusco, quaternis macularum nigrarum seriebus distincta: capite flavescente, toto corpore glabro; utrimque ad latera propè ventrem linea quadam flavescente insignito: subtus toto colore albicante. In brassica nasci rustici dicebant. *Secunda* descriptæ aliquo modo est similis, quo ad formam & glabritiem, sed minor tamen, coloreque castaneo magis diluto; capite duabus maculis nigricantibus insignitur. Ab eo ad extremum uropygium duobus macularum ordinibus, partim atris, partim luteis decorata est; & utrimque ad latera linea quædam rubescens per longitudinem fertur, cui in singulis annulis punctula quædam in medio candida, & in circumferentia nigra supersident. Parte supina tota dilutè lutescit. *Tertia* bina è lateribus frontis emittit cornicula exilia, & brevia: caput etiam habet parvum & nigrum. Toto corpore hirta est, & colore ferrugineo, annulis vero nigricantibus. Capillamenta

pillamenta penicillos æmulantur ubique, præterquam in cervice, & dorſi initio, ubi vix ipſa videntur capillamenta, quia rariſſima ſunt, & exilia admodum. Cauda etiam penicillis horret, quod nec dum in aliis vidi. *Quarta* ejuſdem cum ſecunda magnitudinis, colore eſt terræ illius, quam umbram pictores dicunt: Inter ſingulos annulos tria habet tubercula, ex quibus pili oriuntur penicillorum figura coloris caſtanei. Albicans vero linea per dorſum recta à capite ad caudam ducitur. Pedes anteriores magis, quam poſteriores nigri ſunt. Inter ſingulos quoque flexus à lateribus punctula ſunt albicantia alternatim poſita. Quod *quintum* datur in hac tabula, id diſpari fructu naſcitur. Celebre eſt apud Plinium aliosque probatos ſcriptores ad quartanam. Alibi de hoc inſecto, hoc etiam prodidit loquens de remediis adverſus dolores dentium. Is quoque vermiculus, qui in herba labrum Veneris appellato invenitur, cavis dentium inditus mirè prodeſt. Nam Erucæ braſſicæ, ejus contactu cadunt. Idem mihi propriis ante multos annos manibus oſtendit Cardinalis Paleottus: neque id amplius videre potui, licet multos fructus; diverſis aperuerim temporibus; donec tandem an. 1592. ſub finem Septembris cum fortè ſpeculaturus, nunquid potiùs in maturis quam immaturis naſcerentur, inveni illis, qui maturi erant. Longitudo digiti auricularis tranſverſim dimenſi: ſed cum nunc exactius deſcripturus id intuerer, offendi ex erucarum genere eſſe, nam quatuordecim progreditur pediculis. Caput atrore ſplendet, ut ſemen amaranthi æmulari quodammodo videatur: cætera albicat. Dioſcorides etiam meminit, ſed nemo veterum Erucam eſſe ſcivit. *Sexta* à lateribus leviter luteſcit, infra, ac ſupra colore eſt caſtaneo, annuli quoque caſtanei caput nigrum, pedes exigui, ſubIutei. *Septima* pictura eſt induramenti cujuſpiam Erucæ affabrè facti ex folio quodam arboris, aliaque materia bombicina. Folium id extrinſecus multis velut laminis ſericis albicantis coloris erat obvolutum; intusque quidem eodem modo, ſed pluribus laminis intricatum erat. In centro, ſeu medio laminarum plurima ova, nigra, parva ſeminibus vel hyoſcyami, vel nicotianæ comparibus, una cum fœtibus etiam numeroſis latebant. Ex quo docemur etiam Erucas eſſe, quæ & ova, & eodem etiam anno fœtus edant. Aliud nidulamentum ſive folliculus exhibetur loco *octavo*, figurâ pudendi humani. Inferna enim parte referebat quodammodo ſcrotum, ſuperiore virgam, ac eò magis cum duabus, ut hæc inſtructum eſſe fiſtulis aut ductibus. Eo apertò vidimus rami fruſtulum, & folii pediculum figuram virgæ efformare: hæc enim ſimul complicata Eruca filis obtexerat; ſicut item folium, quod ſcrotum efformabat. Intus ut in proximè deſcripto, & ova & fœtus deliteſcebant. Erant ambo iſthæc nidulamenta ita undique clauſa, ut ne hilum quidem aëris, ne dum pluviæ admitterent. At cum ita undique clauſa ſint, quiſpiam quærat, quomodo ea ibi poſuerit Eruca, cum hæc intus non reperiatur. Reſponderem ego texere quidem primo folliculum Erucam non totum, & in ea, quàm texuit parte ova edere, dein occludere, & abire, ſed nunquid poſtmodum moriatur, aut in Aureliam convertatur, nec dum didici. *Poſtremo* loco depicta Eruca tota erat viridis punctis conſperſa nigris, capite rubro.

PUNCTUM VI.

De Erucis ſextæ tabulæ

IN ultimâ quindecim depinguntur. *Prima* eſt tota viridis, lineis tranſverſalibus, ſed ſingulis tribus aureis punctis decoratis, quales in pluribus aliis obſervavi, annulis luteis, ſub quorum ſingulis punctum eſt atrum: roſtro etiam atro eſt, atris anterioribus pedibus, poſterioribus viridibus. *Secunda* quoque eſt viridis, ſed in hâc lineæ nigræ illæ corpus ambientes latiores ſunt, & binis tantum maculis aureis inſigniuntur; præterea annulos habet nigros, & luteas, lataſque velut è capite antennas emittit. *Tertio* loco habet figuram Coſſi, de quo ſuo poſt loco ſeparatim agemus, hic ideo poſitam, quod ſi poſteriores haberet pedes, omnino eſſet Eruca. *Quartum* depicta Eruca glabra, ex minorum genere, toto corpore ex viridi luteſcit, ſed annulos habet nigros, & inter ſingulos puncta oblonga tria, itidem nigra. Caput rubeſcit, retro; quod duobus minutiſſimorum punctulorum nigrorum ordinibus conſpergitur. Pedes quatuordecim nigricantes. Habes *ſexto* loco Erucæ ſuæ involutæ folliculo rubicundo Chryſalidem, ſive Aureliam. Ad tactum tantum mobilis, & tota viridis eſt, & nigrum habet inter ſingulos annulos punctum, quod ſupra candicat. Habes deinceps aliquot Geometrarum icones, ideo hic adjectas, ut quomodo ab Erucis differrent, unico intuitu conſpicias. (Geometras eas voco, quòd hominis Geometræ ferè inſtar incedendo agros dimetiantur) Pedes enim in hiſce animantibus contrario ſeſe habent modo, ac in Erucis, quibus nimirum anteriùs pauciores ſunt, poſterius plures (loquor autem de iis quæ habent quatuordecim) cum Geometræ ſex habeant anterius, poſteriùs etiam totidem, in medio ventre nullos, quo fit, ut eo, quo pictura prima oſtendit, modo incedant. Ariſtoteles huic Erucarum

generi nomen non dedit, ſed appellat κάμπιας, αἱ κυμάμεσι τῇ πορεια, hoc eſt, Erucas, quæ undatim incedunt. Parte enim, inquit, innitentes priore contrahunt ſeſe, adducentes poſteriorem, arcuatimque incedunt, & ex his ſcribit naſci τινία, & ὑπίερα, quæ Gaza vertens Acias, & ſuperas dixit. *Prima* tota luteſcit supernè, infernè ad ferrugineum accedit: A lateribus inter ſingulos flexus punctulis nigris maculatur. Quæ ſubſequitur eadem eſt extenſo corpore depicta. Caput candicat, pedes nigricant. Nona in hac ſerie Geometra eſt omnium minima, tota viridis, vel potius coloris herbacei, excepto capite, quod rubicundum eſt. *Decima* pictura ejuſdem eſt in ſpiram revolutæ: nam ſi tangas, eo modo ſe contrahunt, & caput celant, contra pericula, ac injurias. *Undecima* ex minorum genere eſt, corpore coloris ferè ferruginei, à lateribus lutei. Pedes, caput, & extremum caudæ habet nigra. *Duodecima*, rurſus ex vulgatiſſimarum Erucarum, quæ braſſicas infeſtant, tota herbacei coloris, exceptis annulis, qui luteſcunt. Decima tertia ejuſdem coloris herbacei, ſed annulos habet aterrimos; ſerici inſtar ſplendentes; præterea inter ſingulos annulos rotundos habet velut oculos luteos, & in medio horum nigerrima puncta. Caput luteum eſt, punctiſque nigris minimis maculatum. Quod *decimo tertio* loco depingitur inſectum, corpore quodammodo Erucas æmulatur glabras, ſed pedes habet ab utroque latere ternos, quanquam bini tantum à pictore expreſſi ſint: toto corpore eſt nigerrimum. Epidauro id allatum mihi donavit Antonius Maria Alberghinus Philoſophiæ & Medicinæ D. eximius, inquiens illius pulverem ad ſtrumas curandas remedio eſſe peculiari, ac præſtantiſſimo. Ex minimarum genere eſt *poſtrema* Erucula, tota ferè cinerei coloris, annulis vero ſubluteis.

ARTICULUS III.

De Bombyce.

Nomen. *Aldrov. Hiſt. Inſ. l. 2. c. 4.*

BOmbycis hiſtoriam ſeparatim nos daturos ſupra diximus. Stamus ergò hic promiſſis, additurî inſuper & de *Chryſalide* ſeu *Aurelia*, aliquid. Eruca iſta βόμβυξ eſt Ariſtoteli, Heſychio ὑλομήτρα ſeu ὑλησμήτηρ, ut quibuſdam placet; Ambroſio & Baſilio *vermis Indus*; Alberto, *vermis lanificius*, Baptiſtæ Pieræ, *Eruca bombicevora*; Scaligero *Ser*; Auſonio, *Ser veſtifluus*: Pauſaniæ *Seres*.

Deſcriptio.

Omnes ſeptem habent annulos: Pedes quatuordecem, anteriores ſex, qui minores ſunt, poſteriores octo, qui poſt tertium annulum incipiunt: poſtremæ duæ omnium ſunt maximæ, ſupra quas cauda eſt acuta & ſurrecta. Inter ſingulos annulos macula conſpicua eſt nigra. In dorſo inter eoſdem annulos, quatuor ſunt Semicicla literam G majuſculam formantia, quorum priora evidentiora ſunt poſtremis, quæ nempè tam ſunt exigua; ut viſum ferè effugiant. A capite ad caudam uſque linea per dorſum medium fuſca fertur. Rictus omnibus idem, porcorum fermè ſimilis, oculi magni, & nigri, uropygium caudæ piſcium fermè ſpecie.

De generatione & aliis, hæc nos olim in Naturæ admirandis diximus. Vermis primo eſt, Folliculo incluſus emoritur informis. E folliculo denuo prodit alatus papilio. Itaque inſectum reptile in volatile per medium Zoophytum motus atque ſenſus expers, admirabili metamorphoſi commutatur. Excluſus enim primo vermiculus, alimenta quærit copioſa, quibus avidè depaſtis, capitis crebra arrectione cum veterno veluti luctans, tandem obdormiſcit triduum vel biduum, pelleque interea exutus ad conſueta redit alimenta. Cum quater paſtus, quater obdormiens, quater renovarit, ſpreto deinde pabulo ſublime petit, & virgultis conſcenſis, alvo rite purgata, lanificii rudimenta inconditis primum mæandris per ramos exercet, mox folliculo incluſus pellucido; indefeſſi laboris fructum è centro ad circumferentiam protrudit pilum album, viride, flavum, ovali figura, cum æqualibus veluti certans, novem dierum ſpatio: abſolutoque operi immoritur. E folliculo loco ſubterraneo depoſito, papilio poſt decimum diem prodit cornutus, ſed alarum alimentique immemor, brevis ævi jacturam fœtificatione reparaturus, molli impoſitus velleri, concubitu perpetuo per triduum, rarius quatriduum fœminæ connexus, emoritur; nec multo poſt vidua, relicto poſt ſe inſtar granorum milii ſemine, centenario fere, mariti fata ſequitur. Sed de his & aliis quæ circa bombyces occurrunt, accuratiſſimè egit, *Andreas Libavius, in ſua obſervatione*, quam hic in gratiam Naturæ indagatorum appono.

Cum difficile ſit ſingulorum auctorum ſententias & experimenta ad amuſſim explicare, quæque illi diverſis temporibus aut locis obſervavere, ad unam hiſtoriam revocare, proque hujus fide damnare vel aſtruere, quod quiſque verum uſu & notatione rerum deprehenderit: ubi forſan eveniet, ut nec Plinius, nec Pauſanias, nec cæteri, qui videntur ſecus ac à nobus cognitum eſt, commentati eſſe, repudiandi exiſtimentur: adjiciam ſpecialem hiſtoriam bombycum domeſticorum, quam anno ſalutis reparatæ 1599. Roten-

Rotenburgi ad Tubarim ipse ex diligenti istorum cura & attentione ad naturum, & opera consignavi, vel utique in diarium conjeci. Si quid diversi in India, Græcia, Italia, & alibi aliis temporibus, ministerio, educatione, consuetudine, & cæteris, perspectum est: quanquam natura dicatur semper agere eodem modo, nec nisi accidentibus variare: id quoque conferent, qui notaverint, ut sic ex multorum experientia naturæ historia accipiat incrementum & absolvatur.

Circa vigesimum quintum Aprilis ova bombycum in charta simplici superiore anno procreata, & per hyemem in tepidario cubiculi servata exponebam Solis radiis per fenestrales orbes incidentibus. Quæ plumbea seu nigra erant non quidem omnia uno die in eruculam abibant, sed tamen ante finem ejus mensis cuncta, sub auroram potissimum vermibus erumpentibus, prout quisque perfectionem suam erat consecutus, relicta vacua testa seu putamine coloris albi, in latere orbiculo eroso, qua in parte extremitates nonnihil nigrescebant, propter terminum rodendo acceptum. Punicea, & citrea, sive puta, sive nigro puncto discreta, nihil edebant, quod vel intacta fuerant masculo semine, vel principium in eis suffocatum. Hæ eruculæ intra ovum nanciscuntur suam speciem, & in circulum convolutæ jacent, unde exesa testa primum nigrum splendensque caput exerunt, postea tractim prorepunt osculo, & pedicellis nisu suo, & in pavimentum impactione, adminiculum præbentibus. Statim tunc notavi filamenta ab osculis dependere eaque tenuissima ut vix conspicias nisi obvertas luci. His sese librant, pendentque à foliis, aut etiam sicubi delapsæ ex altiore loco eum repetunt, vel experiendi gratia suspenduntur, multiplici flexu involvunt, atque ita sursum contendunt, more vulgarium erucarum arborum folia & flores depascentium. Vermiculus niger est & pilosus cum albo circulo, in confinio pectoris & cranii, & alio in ea regione, qua venter contingit pectusculum, eique cohæret, qui tamen ob pilositatem non est admodum conspicuus in prima ætate. In fine dorsi, ubi est alvi exitus, pinna quædam parva prominet: Et plane cætera forma eadem est cum bombycum specie, nisi quod hirsuties & nigredo per aliquod pellis mutationes in glabritiem splendentem, albedinemque transmigrent, & ex parvula bestiola fiat vermis, medium digitum viri mediocris tribus articulis junctis longus, crassus ferè auricularem, quanquam non omnium eadem sit magnitudo.

Invenias aliquas eruculas cum caudæ plectro triplici, aut duplici, ita ut majus surrigatur ex circulo ultimo dorsi: Minora ex subjecta statim lorica caudæ. Unum vidi majus hinc inde binis stipatum minoribus, in quorum loco aliàs duntaxat sunt protuberantia puncta.

Progressio erucarum est ut bombycum. Nam caude fulcra pavimento infigunt, & postea tractim per circulos sese promovent, sublatis primo partibus, inter caudam & pedes posteriores: postea his fixis interstitio inter pectus & pedes, donec ad pectus ipsum & pedes anteriores sit perventum, quibus hærentibus cauda vicissim tollitur & fulcitur gressus. Nam motus animalium fit aliquo quiescente & stabilimentum præbente. Natis statim præbui tenera mori folia, in quæ transtuli eas cultello levi, vel etiam sivi per se irrepere in folia, cum quibus eas cistellæ ligneæ demandavi, invadunt autem folia ab extremitatibus & planitie superius inferius. Non enim impediunt rostri appendices. Ita pascebantur ab Ultimo Aprilis, & circiter, usque ad Octavum Maji, quo animadverti primam senectam positam, quæ erat oscillum nigerrimum splendens cum exili nigra pelle. Solent autem aliquando ante quasi cunctari, & dormire somnum renovatorium, siquidem somnus est appellandus. Abjecta senecta, statim apparent grandiores, leviores, & nigredine dilutiore. Nam corneum capitis tegumentum, quod subnascitur veteri, secundum proportionem majus est. Detracta pelle, etiam intumescit reliquum corpus, quasi prius incrementum prohibuerit angustia corii. Idem tegumentum seu cranium capitis, cum recens est, albicat, postea cum firmatur itidem evadit nigrum, donec plures procedant mutationes; Sicut autem ante positionem leberidis abstinent esca, ita & post aliquantulum quasi pigrescere videntur: nam tenerius est instrumentum quam ut carpere folia possit. Dum percursitant folia, non raro altera alteram transit, idque patitur ea placide nisi nimis offendatur. Tunc enim sublato pectusculo capita concutiunt hinc inde motitantes, idque etiam bombyces faciunt. Semel atque iterum tunc prebetur pabulum, & angusto in loco degit multitudo. Cum satis comederunt, ad dormiendum inducuntur. Tunc videas eas instar statuarum, aut eorum qui catoche laborant, pectusculis sublatis cum osculo in foliis quasi obriguisse. Sed si pabulum novum injeceris, statim excitantur & comedunt rursum. Olfactu videntur folia deprehendere nova. Nam etiam nondum tangentia erectione corporis affectant. Fieri tamen edem etiam alteratione quadam qualitatis tactilis putes. Excrementum alvi tunc exile est, & nigrum instar pulveris

pyrij. Decimo ſexto Maji aliquæ ſecundo mutarunt pellem, aliquæ quieverunt, & ſequentibus diebus exuerunt membranas. Rumpuntur eæ in capitis confinio hærenteſque foliis manent, eruculis per circulos ordine motos ſeſe expedientibus, oſcillum etiam non ſtatim cadit, ſed pendet aliquanto ſpacio ab ore novo.

Tunc color niger in gryſeum mutatur, & erucæ grandeſcunt magis. Pectus tamen album conſpicitur, plenumque ſucci adeo, ut pellucere credas. Quoniam autem non uno die omnes mutant corium, ſi placet, potes pares ab imparibus ſegregare. Sed ego una reliqui, tantumque recentibus ſuppeditavi novam eſcam, cæteris in veteramentis adhuc conviventibus, & metamorphoſin exſpectantibus. Non enim tunc potes ſtabulum expurgare, ſed differendum negotium eſt, donec evigilarint, & poſſint in folia pellici nova. Tertia mutatio incepit 22. Maji, quo dormierunt multæ, aliquæ etiam pellem devolverunt. Ea non amplius tam nigra erat, ſed albedinem præ ſe ferebat cum oſcillo, ipſique vermes exhibant candidiores, relicta ſenecta, corrugata magis quidem ea, quæ non adhærebat foliis per filamenta, minus autem ea quæ affixa erat. Nam hæc in longum porrigebatur trianguli ſpecie; ratione altitudinis. Etenim deorſum acutum ſurgit è medio, quod quidem ego fieri puto per caudæ apicem ea traductum & elevantem corium. Extremitas poſterior hujus leberidis eſt inſtar caudæ piſcium bifidæ. Paſcebantur erucæ liberatæ rurſum uſque ad 25. quo ſomnum renovantem animadverti, & aliquas etiam eodem die novas: ſed 26. dormiebant plures, aliquæ etiam 27. paucæ 28. & 29. ita ut jam majus eſſet diſcrimen. Quæ tamen dormiebant 27. eæ ſequente mutabantur, & ad pabulum poſt cunctationem aliquam redibant.

Hac quarta mutatione ex erucis facti ſunt bombyces glabri & albi, cum maculis tamen plumbeis, & oſcillo albi cornu inſtar. Hic eſt menſis primus vitæ, & prima ætas. Sed cum in tertia & quarta renovatione cuticulæ omnia ſint notatu faciliora, pateantque liquidius, uti obſervavi, accuratius paulo deſcribam. Erucæ tertiæ & quartæ mutationi vicinæ, pellem habent ſubſquallidam aſpectu, & rigidiorem quam vermis incrementum ferat. Itaque ſubtus naſcente cuticula molli abſcedit paulatim, & quia cohærent nerveis quibuſdam vinculis utroque latere, qua ſunt punctorum veſtigia, hæcque non facile diſtrahuntur, major niſus eſt in exeundo, & quies fere biduana.

Cum itaque foras contendunt, vetus oſcillum corneum ſeparatur à ſubnato novo, vermis ipſe, ſiquidem affixa folio leberis eſt, pedes & cruſcula convellit, modo contrahens modo remittens, donec ex ocreis vetuſtis eos extraxerit. Interim & cutis laterum corrugatur, corpore per ſquamas diviſo in ſe contracto iterumque extenſo. Sic toto corpore laxantur exuviæ. Mox in anterius ſeſe promovet vermis, & lateralia vincula paulatim ducit, promotis ordine ſquamis iterumque reconditis ut fere initio dubites πρόσω an ὀπίσω exiturus ſit vermis. Sed tamen iſto modo vincula abrumpuntur. Primum juxta pectoris confinia obſervatur promotio. Ibi enim puncta ſecedunt, & duo in verme, duo in leberide apparent. Dum porro ſquamæ trahuntur, quaſi linea violacea exiſtit in latere utroque ſenectæ, tum ob puncta, tum vincula intus applicata lateribus. Interim cauda rugatur, pedes exinaniuntur, prorepitque octava horæ parte vermis novus, vetus oſcillum ori præfixum habens, ut mulus capiſtrum. Videas in extremitate caudæ etiam chordam albam trahi, qua pellis dorſo cohæſit. Facilius enituntur effixi, ſolutis verò miris modis ſeſe convolvunt in dorſum, latera, ventrem, donec tandem expediantur. Et horum leberis in globum fere coacta eſt, illorum vero extenta. Si duo extrema unguibus prehendas, & diducas, juſtam longitudinem recuperes, cum veſtigiis pedum omnium & ſquamarum. Nihil enim deeſt præter oſcillum. Longe autem candidior quartæ mutationis cutis eſt quam tertiæ, ut & cranium. Vermes ipſi jam bombyces ſunt, modo recte & ſedulo ſint curati & enutriti, pingues candidique, quanquam alii aliis minus, adeo ut videantur nonnulli ſubflavi eſſe, alii ad plumbeum nonnihil accedere. Pedes & ora initio ſunt mollia. Itaque & tactu foliorum & comeſtu aliquantulum abſtinent, hærent eis pertinaciter, & caudæ quidem adminiculo poſſunt retrahi & explicari, pedes autem poſteriores obtuſiores, craſſioreſque tribus quaſi articulis conſtantes in medio nigrum punctum habent, quem ego puto eſſe prehenſionis inſtrumentum, quod queat pro arbitrio, ut ungues felium, promi & recondi. Anteriores non tantum gradiendo inſerviunt, ſed & prenſando folia, trajiciendo corpus, diſtribuendo fila & aliis uſibus, partes ſecundum longitudinem à capite ad caudam in dorſo ſunt caput, gibbus ſeu tuber pectoris rugoſum, octo ſemicirculares ſquamæ & tripartita cauda. Tuber pectoris in capitis confinio aliquibus albet, aliquibus diſtinctum eſt maculis duabus lividis, quas dividit linea flava, quæque diverſis diverſimode ſeſe habent. Nam color aliis remiſſus, dilutuſque & fere evanidus eſt, aliis intenſior. Qua verò ſeſe attollit ille gibbus, quatuor nodi conſpiciuntur, quibus aſſi-
ſtens

ſtens cutis rugoſa efficitur. Sequuntur ſemicirculi; Hi junguntur membrana tenuiſſima tanquam linea viridante ex cœruleo. Ipſæ vero ſquamæ albent, quamquam in nonnullis aliquid plumbei ſubluceat: & cum jam maturi ſunt bombyces ſerificio, ſpicei evadunt. Singulæ etiam in utroque latere inſigniuntur puncto, quem ambit circulus parvus. Dixi ibi vincula eſſe, id quod etiam apparet in chryſalide. Deinde ſquama octava, aut duobus punctis lividis diſtincta eſt, aut ſemicirculis lunatis, quaſi duas lunulas ſe mutuo reſpicientes cornibus inſcripſiſſe. Veruntamen non ſunt pares in omnibus. Nam alicubi magis ſunt conſpicui, alicubi evanidi, ſubtiliores, tenuiores, magis plumbei, magis albentes, &c. Hinc bini circuli leves poſt quos qui ſequitur duos nodos habet, uſque ad eum qui podici imminet, & apicem ſeu cuſpidem ſurrigit. In majoribus obſervantur protuberantiæ in ſquamis ſingulis, ſed tamen hæ ſunt eminentiores in tertiis. Cranium ipſum corneum quidem eſt, ſed diviſum quaſi in tres partes, dexteram ſcilicet & ſiniſtram, quas putas oculorum notas eſſe, & deinde oris compagem, quæ iterum in appendices & maxillas ſuas, in quibus ſerratæ dentium figuræ diſtinguuntur. Per totam dorſi longitudinem gula protenditur, uſque ad fulcra caudæ, ſuper quibus inter ultimam ſquamam eſt exitus alvi. Conſpiciuntur etiam in dorſo uſque ad plectrum caudæ, quidam nervi continua diaſtole & ſyſtole mobiles, quo pacto moveri cor & arteriæ ſolent. Et hi nervi ex albedine flavent, cumque diſtrahuntur, viridem gulam, ſeu inteſtinum detegunt. Cohærent plectro, tanquam ibi eſſet reſpirationis quidam exitus, quanquam non reſpirent. Sed vitæ ſedem ibi eſſe non eſt dubium, licet deprehenderim in nymphis partem quandam rubeam, ut infra docebo, palpitantem per ſe ſolam inſtar Cordis. Cum reſecatur iſtud plectrum, exit humor liquidus ſubflavus, & vermes ipſi non quidem moriuntur, ſed tamen moventur vehementius, ſeſeque convolvunt, & reflectunt, ut judices dolorem exoriri acerbum, nerveo principio læſo. Stercora cibum referunt, ſuntque ſicca, ſexangula, oblonga, quaſi ſtellata, unde inteſtini vel alvi diſpoſitionem quis colligere poſſit. Virent quidem ex eſca, ſed tamen quia ſtipantur denſe, & exucca ſunt, nigra apparent, ſicut plus videſcunt humidiora. Fœminas à maribus diſtinguere hic jam queas ſi attentus ſis. Evenit enim & in his, quod de aliis fœminis ſcripſit Philoſophus, ut ſcilicet ſint majores, & pinguiores, humidiores, molliores, condidioreſque maribus, qui auſteriores, maculis lividiores, tenuioreſque. Si digitis attrectes, omnes frigere animadvertas; Sæpe ſe erigere ſolent in pedes poſteriores, & tanquam ſtatuæ ſic manere. Cum veſci volunt, foliorum margines, & venas protuberantes invadunt, contra ac erucæ. Puto obſtare appendices oris, præſtat tamen aliquit adjumenti pedum anteriorum in tenendo cibum officium. Excedunt autem folia circulariter, ſeu in orbem, ut lacuna maneat rotundi ambitus: Paſti ſecedunt, & conjuncti multi quaſi cumulo quieſcent, delectari puto mutua calefactione & tepore: ut dormientes à mutaturis pellem diſcernas, obſervanda erit nervorum in dorſo ſyſtole & diaſtole. Nam in dormientibus par eſt vigilantibus motio, at in exuvias poſituris tardior obſcuriorque, ut intelligas tunc potius ægrotare. Deinde dormientes os habent ſimplex, ſed ſenectam abjecturæ præferunt oſſillum. Verum hoc non in bombycibus ſed erucis adhuc locum habet, quidam jam quater renovati circa caput polluuntur fuſcedine, & tamen pergunt veſcendo. Quidam non proficiunt admodum incremento, ſed parvi manent.

Dictum ſuperius eſt à Maji 25. quartam mutationem in pelle uſque ad 29. ejuſdem in diverſis factam eſſe. Ab hoc itaque tempore uſque ad Septimum Junii, & deinceps per octavum, nonum, decimum, undeſimum, ſtudioſè affectarunt paſtum, itaque pingues & grandes evaſerunt, fuitque ter die, & ultimis diebus quater, vel ſæpius præbendus cibus. Nam cum ſerificio & maturitati ſunt vicini, vorant contentius, invadentes folia cupidiſſime atque & nervos abſumentes. Notabis autem circiter tredecim dierum ſpacium interceſſiſſe inter renovationem quartam, & à cibo abſtinentiam ſeu ſerificii meditationem. Reſpondent enim ſibi tempora à 25. Maji ad 7. Junii, à 26. ad 8. à 27. ad 9. à 28. ad 10. à 29. ad 11. quo ultimam incluſi excepto uno parvo maſculo qui diutius perſeveravit in paſcendo. Jam circa ultimos dies plerique incipiunt, ſpiceum colorem adipiſci, qui à poſteriore parte incipit evidentius apparere, hincque ad gibbum pectoris ampliari & progredi, quamquam aliqui magis & fere toti flavent, aliqui albi miſto extuleo manent. Cum fata inſtant ſecedunt ad latera capſulæ, nec adoriuntur folia ore, quamquam perreptent. Nonnulli ad angulos fila figunt, quaſi jam exorſuri veſtibulum: alii repunt per extremitates, & hinc inde ſpeculantur, inquiruntque aptum latitandi locum. Incluſi pleroſque cucullis chartaceis, quos alicubi commode diſpoſui & affixi, in quibus rodendo, vellicandoque parietes aliquantum ſtrepunt, ſed poſtea alvi ſicco & humido excremento (nam tunc duplex emittunt) projecto ex poſterioribus parietibus chartæ affigunt ea tenacitate, ut glutine firmatam putes. Poſtea triduo continuo, occupati follicu-

lum pertexunt, quo absoluto, quintam ponunt pellem cum capite & cauda, transformanturque in nympham; Aliquos non inclusi chartis, sed in capsula lignea dispositis ramusculis sibi sivi locum nidi eligere, ubi observes potissimum sequi angulos, & latebras, & plerumque multi eodem in loco bombycia faciunt, si fieri id possit, alii statuentes ea in rectum, alii in obliquum, alii in latum. Si locus est angustior, comprimitur à latere folliculus, nec plane ovalem tumorem retinet; est alius alio longior, amplior, densior, pro magnitudine & firmitate bombycis. Discrepant etiam colore. Sunt enim aurei, argentei, citrinique, & hi duplices. Quidam enim virorem referunt, quidam plus ad citrinum declinant, quamquam hi omnes ab aliis soleant virides appellari. Omnium prodromus, quantum ego observavi, albet, præter paucos, qui stupam subcitrinam præmittunt. Aurei aliqui etiam internam tunicam habent albam, nec est stabilis color citrinus. Nam cum explicantur ex aqua folliculi candidum fit filum, in lixivio flavescit, &c. Sed operæ pretium est, contemplari serici materiam, & quid sit id, quod tanta longitudine continuum præbet filum.

Cum itaque grandem vermem vagabundum conspicerem, funiculum collo injeci, & ad sectionem protraxi. Vixit pertinaciter etiam coarctata gula, exquisite sensit. Nam ad singulas incisiones dorsi, etjam vix applicato cultello, violenter se covolvit, quasi ore & anterioribus pedibus sibi opem laturus. Divisa cute conspexi longum intestinum, quale est lupi piscis, anteriore parte tumidum & capax, posteriore arctius. Ei intestino nervi seu arteriæ pulsatiles cum continua systole & dyastole incumbebant, & desinebant in plectro caudæ. Hoc reciso, non tantum humor flavus perspicuus erumpebat, sed & capita nervorum; in motu inde sese exerebant, & agitatio fiebat languidior. Habet autem intestinum duplicem tunicam, unam externam crassam, alteram internam tenuissimam. Crassa sentit accurate, estque juxta gulam visciditate multa obductum, quæ postea fit materia alarum, & pilositatis in necydalo, sicut humiditas excrementitia externa in aureliæ putamen cogitur. Crassa tunica pertusa, exit intestinum, adhuc in volutum tenui, & multum cibi hesterni è foliis viridibus continet. Videre verò etiam est ex pelle secta, & crassa tunica intestini effundi liquorum sat copiosum & transparentem, quem ego puto pro sanguine esse, & mutari coctione in serici materiam, membraque bestiolæ. Capite præfecto extumescit initium gulæ, & plane exhibet obtusum nymphæ caput. Exempto intestino cum contentis fecibus in abdomine conspiciuntur specie lumbricorum concretiones quædam lentæ & glutinosæ, aliæ flavæ, aliæ albæ, & duæ quidem magnæ cæteræ parvæ, tam similes lumbricis ut nihil desit, nisi pellis & vita. Utrinque desinunt in acumen acutum. Situm autem in ventre talem habent, ut uterque apex versus sit ad caudam, corpus verò reductum & geminatum. Dicas pensum esse complicatum. Si exordium filationis est ab apicibus, necesse est, ut ad os à cauda revocentur. Existimo parvas & albentes portiones imbecillius sericum stupamque præbere, magnas verò firmius. Exemi hos lumbricos, vidique in charta statim exsiccari, & fragilem duritiem induere, perinde ut bubulum gluten solet, ut tendines animalium & intestina, Homogeneum totum est, & pellucidum corpus hujus materiæ, quam nullus hominum queat in tam tenuia subtiliaque fila diducere, sed bombycibus hic labor est, ut araneis sua tela, relinquendus & solis dicandus. Corium exterius foris quidem albedinem plumbeo colore mistant habebat, sed intus subducitur cuticula partim livida, partim aurea splendente, ut in halece. Circa ventrem, ubi disponebatur materia serici, sat crassa substantia erat nerveis constans ductibus, & textura continente pinguedinem albam nerveis tunicis implicatam: talis postea etiam conspicitur in nymphis & necydalis, estque in his vulva & genitale membrum. Sub illa substantia plumbeæ sunt propagines in pedes dimissæ, tanquam tendines, aut chordæ. Pellis hæc manente matrice & genitali membro, intra bombycium exuitur cum omnibus prominentibus membris: ita ut nympha & papilio inde natus nihil assumant ex bombyce præter alvum cum instino, & in his existentibus nervosis partibus. Humor autem in intestino & genitalibus subsistit sat multus. Unde postea & seminis materia, & excrementitia proluvies alvi. Veruntamen qui in intestino est humor, crudus adhuc est, & partim viret, partim flavet, crassus quadantenus, quadantenus aquosus. Si quis pinguedinem à verveis tunicis genitalium separet, & chartæ illinat, cum resiccata est, sebaceam friabilemque inveniet. Putes consferendam esse cum lactibus piscium. Patet ergo in bombyce foris quidem hæc membra esse, pedes triplices, squamosam ventris coarticulationem, pectus, caput, os, anum, pellem, caudam, plectrum: intus autem intestinum, vitales arterias, vel si mavis, nervos, carnem albam pectoris, genitalia, inter quæ & intestinum continetur, serici materia, & præterea panniculos membranasque nerveas, quibus continentur membra.

Cor habeant, nec ne, alius investiget. Necesse tamen est aliquod tale principium esse

esse, idque non in capite, nec alibi præterquam in confinio pectoris, unde vis vitalis per totum distribuitur. Et maximè tamen elucet motu nervorum, vel arteriarum (uti libet appellare) in dorso ventris, non pectoris, usque ad plectrum caudæ. De nymphis & necydalis posterius dicam. Nunc de praxi serici ducendi quæ observaverim addam.

Cum abstinent pabulo, & ut dictum est, locum folliculi construendi explorant, circa alvi exitum plerumque maculam virentem aut lividam habent, cætero corpore albo, cum virore, vel livore, vel spiceo. Vidi tunc etiam crebro consistere inter vagandum, & ore veluti hiscere, sicut ruminantes vaccæ, cum ex ingluvie revocant cibos ad masticandum. Consentaneum est bombyces tunc cornari materiam serici ad os convertere & protrahere. Si includas cucullo chartaceo, rosionis sonus subinde per integrum diem auditur, & tunc in conum cuculi demittitur excrementum primo siccum, pilulæ nigræ viridis, aut luteæ forma. Penultima pilula plerumque viret, ultima lutea est & flaviosa. Numerus pilularum pro excrementi copia est. Nam deprehendi in una charta modo duas pilulas, modo plures, usque ad duodecim diversicoloris, utpote nigras, virides, flavas, easque non stellatas, sed rotundas; Cum ultima pilula lutea exit aquositas item diversicolor & consistentia dispari. Alicubi enim crassior est, alicubi dilutior, habens aliquid punicei & flavendinis, virorisque.

Saniem tamen quandam dicas subcruentam vel fuscam, qualis apparet in charta pura, ubi tamen interdum notes etiam viriditatem pollutam flavedine, interdum quid cretaceum. In vitro lixivii faciem exhibet. Ne vero dubites, ore an alvo reddatur, scito, ore tantum expediri sericum, alvo excrementa, quamquam etiam ex ore emittant humorem tum morbidi, tum strangulati aut compressi. Deprehendi autem bombycem liberum è posterioribus utrumque excrementum reddentem. Ab aliquibus multus liquor excernitur, à nonnullus paucus. Qui multum vacuantur, videntur debiliores esse, & minus serici collegisse. Nam plerique parva bombycia texunt, non tamen omnes. Quali sericum sit futurum colore, ambiguum est. Nam contemplatione capitis, tergi, ventris, pedum facta, plerumque sum deceptus divinando. Nam non ejusdem coloris sericum ab omnibus ducitur, sæpeque stupa & postrema tunica albet, medium sericum aureum est. Putabam spiceos bombyces flavum, albos album reddituros, sed falso.

Nam album ab utrisque promebatur. Semel atque iterum scopum attigi, & vaticinatus sum, citrinam fœminam tale editúram filum; quale tamen etiam tractum est ab illo bombyce, cujus venter albo plumbeus erat, macula frontis flava. Vidi & fœmellam totam albam, album sericum fingere. In parvis angustisque chartis, juxta proportionem tamen vermis, minores fiunt folliculi, sed spissiores & minus stupæ. Notavi tamen in amplioribus etiam parvos folliculos. Qui non inclusi libere sibi locum eligunt, in stupa temeraria multum absumunt filorum. Unde jactura est in serico. Nam bombycia plerumque sunt minora, & minus dense stipata. Si velis attendere, rationem texturæ accurate cognoscere in his potes. Etenim postquam aliquamdiu vagati sunt, & modo hic, modo ibi exordium operis facere tentaverunt (id quod sedulo corporis nisu præstant, dum hærentes pedibus posterioribus, caput & totum pectus sursum, deorsum ante retro, & ad latera, varie movent, sicubi sese offerat commodus bombycii affigendi locus, nec visu, sed tactu hoc peragunt: sunt enim hebetes oculis) tandem stamina producunt, & firmamenta domus, eaque simplicia aut multiplicia, prout stabilimentum requiritur firmum. Si juxta pavimentum id fit, posteriore parte inhærent huic, sin in alto, pendent eadem, seu à ramis, seu aliunde. Nam pectus & caput liberè vertunt, sique opus est, etiam posteriorum situm mutant. Ita conficitur vestibulum seu prodromus. Jam autem sicca excrementa ab alvo sunt reddita, vestibulo absoluto, ita ut jam vermis securus sit, tutusque ab insidiis externis: stercus ultimum excernit cum liquore, de quo ante.

Et hoc sæpe polluitur stupa, per quam tamen defluit, ad fundum. Exonerata alva, parumper quiescit textor, & nudat podicem quasi laboraret tenasmo. Tunc revocat veri serici materiam, eamque continuat usque ad extremum halitum, & bombycii absolutionem. Paulatim tunc stipat fila ex amplo, in angustum, ita ut fiat forma ovalis, in cujus capacitate sese possit vertere. Os, pectus, & anteriores pedes in continuo sunt motu. Posteriora hærent, transferuntur tamen ad aliam plagam, cum ad basin vel apicem formandum sese accommodant. Qui in imo juxta pavimentum folliculos texunt; videntur insidere pavimento nudo, sed paulatim sibi subtexunt fila, & universum folliculum pariter ubivis stipant, præterquam in acumine, ad quod in angustiis non possunt pertingere. Itaque hujus fabrica magis ab initio fingitur, sed basis magis in fine, quanquam nec hæc negligatur in exordio.

Itaque cum fila explicantur retexendo, apex nudatur primum, & relinquitur interna

terna tunica forma digitalis tegumenti. Texunt ita ad diem tertiam: Et adhuc potes laborantes videre fecundo, fi follicu-lum foli vel luci obvertas. In cucullis chartaceis bafis furfum verfa eft, apex deorfum: Et rarior illa apparet binis diebus. Tertio demum denfatur: & tunc vermis exuit fenectam, fitque nympha, id quod facile poteft deprehendi; Nam cum adhuc texunt, adhærent, nec percipitur lapfus brutus. Cum vero nympha evafit, quafi lapillus inclufus effet, moto folliculo, nympha cadit: Et hic brutus cafus durat, ufque dum in necydalum mutata fuerit.

Tunc enim expletur capacitas iterum, & necydalus hæret folliculo exitum quærens. Unus autem vermis, fub mea cura unum folliculum texuit; cujus prodromus in inclufis chartæ, folida tunica eft, in liberis variis modis ultro citroque difpofitis & diductis conftat filis. Alii vero animadverterunt in uno folliculo etiam duos quin & tres inclufos fuiffe. Verum tamen cum anguftior futurus effet locus, fectus illi folliculus communis tribus eft, & in eo inventi bombyces coarctati, adeo ut fpeciem trium digitorum conjunctorum retulerint. Liberati poftea finguli aliquid penfi, parum tamen denuo edidere.

Notandum eft, animadverfum effe, quofdam bombyces, in charta nullum fericum feciffe, fed ftatim in nymphas abiiffe: quod illis evenire crediderim, qui lactuca pafcuntur, licet non omnibus, aut quibus pabulum minus jufto datum eft, aut qui morbo correpti non potuerunt colligere ferici materiam, quam ficut adeps, ex fanguine abundante fepofitus, fieri exiftimo.

Eveniunt & alia monftra, de quibus fuo loco.

Omnium folliculorum oblonga quidem & ovalis eft forma. Vidi tamen unum album, ferè exactæ rotunditatis, ita ut utrinque bafin haberet fphæricam abfque acumine. Erat parvus cum fuo prodromo, fed tamen fpiffitudinis juftæ. Verum bombyx in eo non abiit in nympham, nec necydalum abfolutum, ut mox exponam.

Illud videtur dubium effe, num fericum ex alvi exitu promant, an ex ore, quanquam femper ore & anterioribus pedibus diftribuant. Non leve argumentum eft, quod juxta caudæ fulcra in imo ventre confpiciatur quodam rimæ veftigium, & extremitas utraque materiæ fericiæ in ventre refpiciat illum locum. Adftipulatur & egeftio excrementorum in ipfo operis initio.

Sicut enim cum infantem inclufura eft puerpera, quidquid fordium eft in vefica & recto inftino, id compreffum expellitur, ita in bombyce, à ferico foras centendente fieri quis exiftimare poffit. Ita inftante labore venter tumentior apparet; à ventre incipit maturitas flavitie defignata. Ea exit primum, ubi prius maturuit. Erucæ & bombyces infuper lanugine quadam filofa, circa pedes junguntur pavimento. Nonnulli inter texendum confpiciuntur à dorfo initi, ut è ventre fericum extrahatur, & digeratur ore, pedibufque facilius. Hæc poterant afferri, pro prima fententia. Sed hanc falfitatis redarguunt alia firmiora. Nam ipfe oculorum obtutus conteftatur, quiefcente ventre filamenta ore deduci, eaque vifcofitate fua adhærentia retracto collo, paulatim protrahi. Itaque non tantum in dorfum reclinati bombyces fic filum trahunt, fed & proftrati in ventrem, ubi tamen vermis totus libere fefe vertit. Deinde nec ano, nec rima fub cauda exire poteft. Nam ex ferici loco ad inteftinum nulla eft via. Et rima caudæ, quæ defignat genitalia futuri necydali, obducta eft pelle. Infuper, antequam fericum exeat, crebro ganniunt bombyces, quafi vomituriendo pellicerent ad fauces materiam. Nec intumefcunt circa caudam, fed in medio ventris. In capfula etiam chartacea, cum nullum in pedibus appareret filum, folo ore vidi promoveri & affigi; quin fecundo Junii, cum attente fpectarem fibi machinantem bombycium, principium fili prehenfum ex vermis ore, madens extraxi in juftam prolixitatem, pedibus & ventre plane à ferico nudis. Ita eruculæ ab ore fufpenduntur, inde emiffo filamento. Nec aliter aranei & campe arborum fua faciunt vellera. Et hæc quidem de hac quæftione.

Cum folliculus eft abfolutus, mutato bombyce in nympham, rapiuntur vellera, felectis prius ad inftaurationem generis, maribus & fœmellis ad arbitrium. Sexus difcrimen aliqui ex colore bombyciorum dignofcere jubent, aliqui ex magnitudine: Et fane aliquid eft in hac re argumenti. Nam quia fœminæ plerumque majores, etiam majus ftruunt domicilium: Veruntamen aliquando fallimur, quia feri poteft ut mas firmus, majorem architectatur folliculum, quam fœmina debilis. Et vidi pares quantitate, vidi etiam fœminarum alibi enutritarum bombycia longe minora meis mafculis. Itaque concurrere figna ipfis bombycibus notata oportet, de quibus fupra. Cæteri folliculi in aquam ferventem injiciuntur, nymphæ intereant, vel fuffocentur calore clybani, poft exemptum panem, adhibita cautela ne comburantur. Tunc ftupa detracta, famulæ, vel focii laboris præfto funt, qui exordia filorum expediant, quibus inventis injiciuntur plures in pelvim aquæ frigidæ, aut tepidæ; affidenfque miniftra inftrumento tractorio continuo devolvit fila, triginta vel qua-

quadraginta aut etiam plura simul juncta. Si qua rumpitur stamem, socii est, requirere principium & reddere explicanti; id continuatur, donec usque ad interiorem tunicam perventum fuerit, quæ cum difficillime retexatur, exiccata discerpitur in stupam & carminatur.

Dum ita replicantur fila, pulverem multum in aërem emittunt,& cernere etiam in fundo vasis est quasdam sordes è staminibus prolapsas. Sedulo attentabam num una opera possem absque ruptura totum expedire folliculum abstracta stupa, quæ ob variam implicationem, infirmitatem & diversa principia non potest continuo ductu retexi. Assecutus sum votum tantum in medio serico; nam prodomo quod proximum est, etiam rumpi facile. Sed medium tenacius est. Ultima tunica pondere addito (nam tunc nympha prolabitur) explicata à me est cautissime usque ad pelliculam parcam, quæ vix unguem pollicis adæquabat. Qui folliculi basi ad diametrum respondent apici, felicius evolvuntur: Difficilius incurvati & gibbosi, & quorum apex stricturam habet. Nam hic filum hæret & implicatur, ut vix citra rupturæ metum cedat. Apex primum nudatur & devolvitur totus usque ad medium folliculi.

Unius bombycii filum continuum lineæ præscriptæ longitudinem septies millies, in alio octies implevit & amplius. Non tamen par est omnium densitas, & magnitudo, id quod etiam ex distractione in cuticulas videre est. Quædam enim vellera diduxi in duodecim quædam in octo plus minus exiles tunicas. Sylvestris bombyx prodomum habet simplicem tunicam & paulo crassiorem folliculum. Itaque etiam tenuiores facile cedunt prementibus digitis; densiores resistunt.

Cum fatiscit apex fere usque ad medium, unde sat amplum est foramen elapsuræ nymphæ, procidit cum senecta ultima, in qua caput & pedes omnes. Plerumque hujus senectæ caput apici folliculi obversum est, ut intelligamus eam exutam esse, dum vermis consummato folliculo per angustias sese stringit, vertitque sursum.

Nymphæ vertex respicit basin, cauda apicem: eumque bombyx plus quam duplo longior fuerit, nympha ad parvam staturam contrahitur, ut vix impleat longitudinem internodii secundi in digito medio viri. Vivit illa vitæque indicia evidentia exhibet, motu reflexuque apicis seu caudæ cum tangitur. Si formam externam respicias, squamosum vermem dicas, ut qui caput velamento occultaverit. Squamæ sunt fuscæ, tanquam fumo inquinatæ, octo numero usque ad confinia verticis. In singularum lateribus, bina sunt puncta umbilicalia, ex quibus tendines, seu vincula ad necydalum pertingunt. In vertice est macula alba quasi ibi os necydali tralucceret cum punctis tribus parvis nigris. Inde à parte anteriore typi pedum & cornuum sunt, à posteriore versus latera vestigia alarum. Si interiora quoque contemplari libet, quarto die ab occultatione, antequam transeat in necydalum, aperiri potes. Videbis nihil aliud, quam capacitatem unam communem, inque hac tres distinctos humores, unum aquosæ dilutæque consistentiæ, coloris flavi. Hic per totum spacium æqualiter diffunditur. Alius rubet, sanguinolentum dicas: Hæret hic in parte superiori, qua futurum caput, & pectus est. Cordis rudimentum esse judices; quia postea in necydalo vidi talem quandam massam per se mobilem more cordis, si modo cor huic bestiæ est attribuendum. Tertius humor est albo luteus, refertque ovum gallinaceum in aquam ferventem injectum discussumque vel lac caseatum, si quid lutei addas. Ubi foris alarum pedumque cernuntur vestigia, latitat phlegmatica viscidítas apta constituendis membranis.

Nulla videas membra distincta, vitam beneficio nerveæ tunicæ proximè externo cortici subjectæ inesse puto. Nam & bombyx ea parte exquisitum exhibebat sensum, motumque arterialem & cordis; planè utriculum humoribus confertum appelles: qui tamen collatus ad chrysalidem, postquam erepsit necydalus, longe est crassior, ut corticem dicas tunicis intus & visciditate tenace vestitum. Inde postea est lanugo necydali, alæ, pedes, cutis, & cætera interna. Ita in gulam ventremque abiit bombyx, cujus unius cura antea fuerat detentus, nihil tamen hic viroris apparet, qui multus erat in bombycis jam texturi intestino.

Pars itaque excreta est ante folliculi exordium, pars mutata in alium succum. In apice caudæ etiam erat quiddam viscidi instar crudi albuminis. Rudimentum partium genitalium judicabam. Nam eo rejecta est matrix, & vasa spermatica, quorum principium conspicitur, etiam in bombycis ventre. Humores in charta pura excepti & arefacti nigredine infecti erant, quasi atramentum sutorium miscuisses. Sebacea tamen substantia albescebat adhuc, & alicubi enitebat macula subrubens, & crocessens, cum albo puncto cretaceæ consistentiæ. Itaque colligere erat nigrorem illum duntaxat aquosi flavique humoris fuisse, qui etiam solus in charta, ubi densior concreverat, splendebat, ut nitens atramentum. Cæteras nymphas partim spoliatas omnium serico nudasque, partim simplici tunica adhuc inclusas, partim in toto bombycio salvas, nulla alia tractavi cura, nisi quod in capsula

psula positas in fenestræ limine dimitterem. Destinxeram tamen loculamentis diversis, quas fœminas, & quos mares putaveram, nec me fefellit judicium, excepto uno tantum. Ita à prima inclusione, usque ad exclusionem processerunt dies viginti sex aut septem, in musæo meo exposito Soli promerdiano, tempore æstuoso Junii, quale erat anno nonagesimo nono. Nam undecimo Junii sepulta fœmina, exiit necydalus octavo Julii. Qui mas nono Junii texere inceperat, quinto Julii evasit papilio.

Eodem duæ fæminæ exibant in folliculis albis majusculis; & unus mas ex citrino minore. Sexto Julii sub auroram (nam omnes mane prodeant) mas fuscus hirtusque ex mediocri alboque bombycio enisus est; fœmina vero alba teneraque ventricosa, cum magnis alis: ex folliculo citrino subviridi. Ita & ante, secundo Julii ex aureo folliculo mas prorepebat, & fœmina ex albo. Hi decimo Iunii inchoaverant bombycium. Cum ex integris folliculis erupturi sunt necydali, non amplius movendo sentitur brutum pondus; & tunc frangitur, circa dorsum thoracis aurelia, postea multus humor limpidus, albusque, ore effunditur, & permadescit locus, qua sunt foramen facturi. Per hunc foras annisu quodam & labore contendunt. Vidi octavo Julii fœminam exeuntem. Ea tantum liquoris præmittebat, ut in capsulam decideret notabilis gutta. Tunc capite emicabat intus nixa pedibus. Post caput paulatim hos exerebat, statimque comprehenso pavimento sese fulciens, circulos alvi conando sensim protrahebat, ut primo extracto, cum vellet secundum proripere, sese contraheret tota parte anteriore, quasi sic prehensum circulum sequentem una evocaret. Veruntamen consentaneum est ista contractione dilatatum esse magis foramen: ut postea alvus minore cum labore prodiret.

Huc facit etiam varia ad latera conversio. Interim crassiores necydali, & plus humoris in ventre habentes, exprimunt aliquid inter eluctandum, & folliculum pertusum, tum intus, tum circa foramen fœdant alvi spurcitie marmorosa. Qui minus laborant & tenuiores sunt, purum relinquunt. Videas tunc caniciem totam nonnihil madentem à liquore ex ore effuso ad pertusionem facilem.

Solent etiam alicubi quiescere, & sæpius ventrem inflare, diducere, atque iterum contrahere, quasi luxata membra reponerent, & ad legitimum situm revocarent, Adeo autem diducuntque laxantque circulos, ut juncturæ emineant impletæ citreo liquore, quasi inflatæ essent. Nymphas nudatas, cum intus absolutus papilio est, triduo, vel biduo ante, sese videas crebro movere, quasi rupturas vincula, quibus alligatur aureliæ necydalus. Earum unam tunc cultello, unguibusque aperui ipse ut viderem congruentiam extremorum lineamentorum cum suppositis membris. Id fiebat quarto Julii, cum jam circiter dies viginti à serificio præteriissent. Remota squama prima, juxta principium pectusculi in tergo prodibat; in conspectum circulus superior ventris tener, cutaneus, hirsutie humente tectus, brevi tamen & complanata ut vix pateret oculis lanugo. Sub dispositione alarum lateralium, quam in aurelia compares omoplatis, veræ alæ necydali latitabant binæ junctæ, & altera alteri imposita.

Omnes erant breves, tenuesque, utpote nondum perfectæ quantitate. Inter alas thoracis posterior nodus eminebat, prolixiore pilositate utrinque stipatus, sed nondum plane tectus.

Alis & rubore hoc expedito, perveniebam ad deorsum flexas lineas superiores, sub his erant cornua: sub sequentibus vero in pectore pedes recumbebant, obliquè versus alvum compositi & directi. Sub alba macula in nymphæ vertice, necydali hirsutus vertex & pregma est, cui proxime adjacet aculeorum typus forma duorum punctorum atrorum. Hinc sequitur nota oris satis extans initio propter humiditatem, & speciem habet spongiosorum punctorum alborum duorum, quæ tanquam in Leonino labio fissura dividuntur: Alvus tota est instar fuci albi.

Pili in ea opprimuntur humiditate, & lævigati apparent. Constant circulis, ut & bombyx & nympha. Non autem expediebam totum necydalum, sed ipse seipsum suo nisu protrahebat ex reliqua aurelia. Videbam quo conatu sese absolveret à vinculis alvi, quæ instar albarum chordarum è punctis circulorum dependent, & in aurelia vacua relinquuntur. Hæret & podex arctius. Itaque apex aureliæ contrahitur versus pectus introrsum. Erat autem mas cum alis & villis imperfectis. Eum reliqui in capsula. Quievit usque ad diem sequentem. Tunc paulatim inalbuit, & hirsuties conspecta est exactius. Alæ quoque creverunt, & tunc alacrior paulatim factus, admissusque tertio die concubitus peregit strenue.

Necydalorum quæ species sit, tum ex dictis patet, tum superius satis est expositum: Illud addendum est, quod alvus in aurelia contractior sit, & foris distentione inflatione que crebra tertia parte fiat longior, & major. In aurelia est ruptura trifida à vertice per dorsum thoracis. Et ibi prodit necydalus. Cæteræ partes sunt integræ.

Omnibus jam necydalis natis reliquis ante decimum quartum Julii, duo folliculi integri remanserunt, quasi nihil reddituri, licet densi admodum essent. Unus masculus sphæricus parvus, alter fœmineus

neus duplo longior & ſatis amplus, paululum circa dorſum vermis in gibbum elatus, uterque albæ ſtupæ, ſed ſerici ſubviridis in citrio; quanquam dilutior eſſet color in illo. Cum ſpæricum cultri acie dividerem, cadaver in conſpectum prodibat ſemibombyx, & ſeminympha foris. Nam anterior pars planè bombyx erat, poſterior nympha, ſiquidem non totam exuerat pellem, ſed tantum ejus poſteriorem portionem, quæ juxta aderat in folliculo.

Diſpoſitio cadaveris; erat incurva, ita ut priores pedes in pectore fere tangerent poſteriorum par primum. Hic enim inter primam poſteriorum ſyzygiam & ſecundam ruptum erat corium, ita ut nympha eſſet galeata priſtinis exuviis, in quibus caput pectuſque cum ſex pedibus, & portio ventris cum primoribus duobus. Remota pelle, & aurelia, intus abſolutus ſtabulabatur necydalus mas, iſque vixerat, argumento, quod dum conaretur exire biduo antequam ſecarem, folliculum liquore perfudiſſet; imo & jam 19. Julii cum liberarem penitus, motus indicia in ventre & pedibus luculenta præbuit: Cauſa cur non potuerit, ſeſe exuere & prodire, deprehenſa eſt in cranii bombycis pertinace cohæſione, ut & in pedum anteriorum, lorica firmiter connata.

Itaque licet in dorſo thoracis rimam tam in aurelia quam ſenecta feciſſet, tamen extrahere caput & pedes non potuit. Sic ergo paulatim elanguit. Animadverti hic naturæ ingenium. Nam cum in exeunda ſenecta exarmentur priores pedes, & poſteriores etiam plane ſecedant; tamen ibi relinquit veſtigia, ſub quibus poſtea renaſcuntur alii. In veterum autem bombycis loculamenta, alarum binnæ inſertæ erant, totumque necydali caput cum cornibus cranii galea includebatur. Talis mas erat. Fœmina omni vita caſſa adhuc monſtroſior apparebat. Perfecto opere ſericii (quod erat bombycium majus, & duorum articulorum articularis digiti longitudinem adæquans, ſed longe tenuius maſculo; intus album & leve ſplendenſque, foris ſubcitreum villoſum) exuere pellem bombyx conatus erat, indeque protraxerat totum dorſum, quod valde protuberabat, anterioribus in circulum contractis; ſed ab oſcillo ſe liberare ob pertinacem ſymphyſin non potuerat. Itaque ibi ſenectæ caput, nymphæ vertex, & necydali conjuncta conſpiciebantur; quæ conjunctio retinebat ſenectam in ventre, ne potuerit penitus avelli, & deſtrincti. Ideò & cohærebat, cum alvi acumine, non aliter ac ſi quis ſacco fuiſſet incluſus; & circa caput aſtrictus;. facto vero in tergo foramine dorſum extraxiſſet quidem, ſed adhuc hæreret capite, & podice, ita jacens incurvus & exanimis. Sic ſe habebat ſenecta. Ex hac prominebat & aurelia, quod attinet partem ſuperiorem. Ex aurelia viciſſim necydalus fere totus eluctatus erat, fracto putamine in dorſo, ſolutaque regione; ſed capita cohærebant indivulſa, ſicut & alvi extrema.

In ventre exorto magna copia ovorum conſpiciebatur colore flavo. Nam fœmina ſtatim etiam intra aureliam ovorum formam in ſua, matrice abſolvit, ſed quæ ſine maris. aſpergine ſint infœcunda. Itaque etiam vidi ova parturientem eam, quæ nullum marem fuerat paſſa. Conſpicuum hinc fuit, quomodo natura exuat primum veterem bombycis pellem cum forma; poſtea tranſeat in nympham, cujus aurelia viciſſim exuta prodeat necydalus. Triforme hoc monſtrum erat dignumque contemplatu. In eo notaſſes etiam aureliam ea parte, qua alæ erant diſignatæ, nigram fuſcamque, quaſi afflata fumo fervente fuiſſet: deinde quantopere conata fuerit fœmina necydalus exire, perſpicuum erat ex ovis eminentibus ex interſtitio circulorum ſquamoſorum.

Cohærent aliis ventris circuli interveniente cuticula tenui, contigue. Sed in hoc adeo erant circuli disjuncti, ut Zona juncturæ latior eſſet circulo. Apex alvi, ſenectæ, & aureliæ, ad lucem tranſparebant, ita ut cernere exacte poſſes confinia. Ad dimidiam verò aureliæ capacitatem pertingebat extremitas necydali circa dorſum hirſuti, licet imperfectè, quemadmodum & alæ nondum aſſecutæ legitimum incrementum. Et hactenus de monſtris.

Necydalo vegeto tenax vita eſt, præſertim in pectuſculo. Nam & capite & alvo abſciſſis, alas motitat ſtrenue, & pedibus diſcurrit, idque uſque in alterum diem aut amplius. Secta fœmina in alvo matricem exhibet ovis plenam, adeo ut poſt quadringenta jam edita, nihilominus ſuperfuerint plura. Inſiſtere & involuta eſſe ſubtiliſſimæ tunicæ videbatur.

Apparebant & nervoſi quidam ductus, inſtar meatuum inteſtinalium. In medio ventris veſicula extabat, continens terreum ſuccum coloris ravi ſeu fulvi. Hæc veſica per ſe continua ſyſtole & diaſtole agitabatur. Vitæ principum ibi tanquam in corde eſſe judicabam. Circa collum matricis; nodus geminatus albus, nerveus, qualis veſica animalium eſſe ſolet, durus ſplendenſque cernebatur, idque intra ventrem. Nam de mammoſis proceſſibus externis poſtea. Nodulus unus major erat, alter minor. Collum vulvæ eſt inſtar tubi, cui ſucculento foris aſtant, utrinque flavi noduli mammarum inſtar. Circa collum ambitus cum retinaculis cor-

corneis,latis,inque summo obtusioribus,quibus genitale maris vicissim prehendit. Pectus carneum est. Caput membranosum & corneum. Cornua triquetra eminente dorso albo, pennis vero utrinque demissis, ut fieret triangulus. Si vivis præseces succus quidam tranlucidus ex dorso,seu culmo pennati cornu exit, intusque meatus apparet. Ita se habebat fœmina quam vivam aperiebam. Mortua nihil in ventre exhibuit præter cavitatem notabilem alvi juxta pectus, deinde humorum illum vitalem. In vesica, quanquam nunc non amplius vividum; tandem matricis evacuatæ reliquias nerveas & membranosas. Maris superiora congruunt cum fœmineis. Ventrem si feces, rubeum humorem multum intus inveneris, & præterea liquamen quoddam nervis plenum, cui connectitur meatus genitalis.

Genitale autem habet peculiare, carens & cæteris quæ fœminæ sunt propriæ. Ejus historia hæc est. Sub cauda lanugine prolixiore stipata, foramen est notabile, cum ambitu membranoso duriciei corneæ, in duos quasi dentes diviso. In hujus ambitus medio collum genitalis est trifidum, cum extremitatibus corneis. Circa hoc dispositi sunt aculei punicei (cornei processus omnes punicei sunt ad nigrum accedentes) duo superiores hamati, seu in uncos recurvati, ut sit forma videntia unci, ut cornua caprearum deorsum reflexi: inferior unus rectus. Hi aculei proximi sunt collo membri. Paulo citra in ambitus medio alii tres stimuli sunt parvi. Tot retinaculis comprehensam fœminæ vulvam attrahit, sibique jungit adeo firmiter, ut si distrahere congressos velis, citius videatur ruptura ventris & circulorum compages, quam remissura coitio, id quod sæpius attentavi. Sed & hinc pertinaciam conjunctionis æstimare licet, quod viderim totos dies æstivos una manere, & noctu, nescio qua hora, consentaneum, versus auroram, disjunctos perceperim, mane inventis ovalibus vermiculis pluribus, ipsis autem seorsim quiescentibus. Frigidæ aquæ injecti nihilominus cohærent, sale insperso & muria caudarum juncturæ durarunt: aqua chalchantina similiter addita non sunt divulsi. Immersi marem aquæ, fœmina in margine sicco relicta; etiam injecto atramento & sale in aquam; sed vixit, & coitum retinuit. Tandem ita reliqui per noctem in aqua, mane aliquot centuriæ ovorum in vasis fundo erant, ipsi necydali natabant vivi. Alteri mari in congressu præcidebam caput; non avulsus est.

Divisi pectus à ventre; hic hæsit donec per vim abstraherem. Caput & pectus, ut divisæ muscæ diu vixerunt, diutius tamen pectus. Hic mas in coitu ita dissectus in ventre similiter habebat humorum lutosum, spadiceum, cum quadam substantia intestinali, sublutea, membranosa.

Mas natus quarto Julii ob imbecillitatem quinto mortuus, sectusque nihil aliud continuit alvo. Alioquin vita necydali septem aut octo pluriumve dierum est. Ut enim dixi est pertinax; adeo ut cum confringerem quatuor ictibus principia alarum & pectus; post etiam alvum aliquoties, tamen vita manserit quasi inviolata, licet spiritu tandem dissipato, altero die ut plurimum ita tractati moriantur. Coitum mas ferventer appetit, parva mora post exitum ex aurelia; idque sæpius exonerato ventre, nonnunquam tamen etiam nullo humore emisso, & hoc evenit etiam in fœmina. Qui vegetus est, post primi diei congressum, interveniente noctis quiete altero die repetit eandem fœminam. aut in quamcunque inciderit, adeo ut ter quater peragat coëundi vices. Fœmina quoque toties marem admittit: quanquam non semper ova promat. Non enim gignit, nisi ova in se habeat, licet rore masculino concepto.

Post solutionem à congressu statim deponuntur ova ordine alterum post alterum, ubi videas quasi cum conatu & contractione alvi protrudi, excludique ex matricis collo exerto, adeò ut pavimentum tangat. Numeravi quadringentis plura ex una fœmina, ex aliis fere quadringenta, quæ tamen dissectæ adhuc multa in sua matrice habebant. Quod ergo Vidas de centenis scribit, id de macris parvisque necydalis potest intelligi, quales ègo vidi evasisse ex neglectiore nutritione, aliis triplo fere majoribus. Quidam mares emittunt alvi proluviem ante coitum semel; & iterum post secundum congressum. Interdum mares soluti, nec dum satiati, incipientem ova serere fæminam interpellant, & coëunt denuo, quanquam fœmina per vim cohæreat, cupiatque contracta alvo & pedum posteriorum detersione solvi. Ita una ante concubitum 17. emittebat, postprimum soluta centum nonaginta quatuor & tunc iterum coiens; post quatuor horas revulsa, edebat 245. inde appetente mare humorem tanquam ex siphone ejaculabat, iterumque congressa, & liberata adhuc ova plura vicenis. Quæ ova quarto Julii erant edita colore citrino, septimo evadebant punicea, & inde plumbea. Detinebantur in capsula post fenestram pomeridiano soli exposita. Sterilia tamen colorem non mutabant, sed subsidebant duntaxat. In necydalis solutis observes aliquoties motum tremulum, qualis est à rigore & hortore febricitantium. Neque tamen febri laborare dixerim. Sed eam concussionem esse puto, ex alteratione & promotione seminalis materiæ, ex-

exhalante inde vapore & nerveas partes convellente. Ultimus necydalus pumilio vigesimo quarto Junii inter duo folia mori texens folliculum parvum prodiit decimo tertio Julii, in quo præterquam quod minimum fecisset bombylium, etiam hoc peculiare erat, quod non exiret in basi folliculi sed juxta apicem facto foramine, contra ac alii omnes, mas autem erat, qui non timebat conjungi cum fæmella jam ter marem passa & vix spiritum trahente. Bis autem coitu impleto postea projectus est. Alæ etiam videbantur pictæ aliter ac cæterorum. Nam cum reliquorum sint lineis in longum & latum distinctæ, tanquam limbis, hic quidem quatuor ejusmodi lineas plumbeas in latum acceperat, sed inter secundam & tertiam, versus sinus alarum extimos, interjectus erat parvus quidam circulus, non exactus, lividus, cum puncto albo in medio. Verum enim vero tam ingeniosa natura est in hoc insecto, ut cum plura observaveris, scripserisque, semper tamen restent notanda plura.

Differentiæ. Quantum ad *Differentias* sumuntur illæ à *loco* & *colore*. Sunt *Indæ*, *Hispanæ*, *Calabræ*. Illæ pollicis humani magnitudinem excedunt, domus earum capitis. *Hispanæ* Italicis minores, majores & præstantiores folliculos texunt. *Calabræ* majores & plus serici largiuntur. Alibi quæ visuntur, magnitudine omnibus istis cedunt. *Coloris* ratione, sunt albæ, cinereæ, subflavæ. Aldrovandus tribus tabulis eos depingit. In prima priori loco depicta fœmina est, & tota candicat, exceptis posterioribus pedibus, qui flavescunt. *Secunda* tota est albo cærulea, mas. *Tertia* ex albo læviter flavescit, & pedes habet omnes candidos. Hic album texuit folliculum. *Postrema* ita picta est, sicut nonnunquam sese contrahunt, vel metu vel frigore. *Prior* folliculus totus erat candidus, & à candido bombyce textus. *Secundus* pariter candidus est, & bombycis fœminæ opus. *Tertius* totus ferè viridescebat, maris opus, postremus fœminæ, ejusdem coloris. Qui in secunda tabula ponitur quartus, gemellus est, à mare & fœmina una laborantibus factus. vulgus hoc folliculorum genus doppiones vocat. *Tertius* quodammodo lacertæ vel alterius animantis caput æmulabatur oblongum, deinde paulatim extenuatum in acutum declinabat. Primi aureo sunt colore, uterque etiam monstrosus, quoniam ovales non sint. Quorum unus amygdalam efformare videbatur, cortici suo etiamnum involutam; alter malum Armeniacum. Tales vulgo nobis Venturini dicuntur. *In tertia tabula primo* loco habes Bombycis jam serico gravidi integri iconem, *secundo* supina parte sectam, sericum velut quædam intestina demonstrantem, *tertio* sericum exemptum, *quarto*, *quinto*, *sexto*, diversas figuras Chrysalidum, prout nimirum, magis vel minus perfectæ sunt. *Septimo*, *octavo*, & *nono* Bombycum diversa exuvia, *decimo* folliculos duos invicem cohærentes, *undecimo* folliculum planum, & compressum; *duodecimo* alium folliculum oblongum, ex quo Papilio jam jam erumpere tentat, *decimo tertio* Chrysalidem ex qua exiturus Papilio media sui parte propendet, decimo quarto folliculum, qui cerasum magnitudine vix excedit, postremo semichrysalidem, quæ ex folliculo pyri figura erumpit.

Usum in cibis invenere. Vir doctus, Germanos milites frixas comedisse scribit. Cohortales aves appositis impinguantur: apponi possunt, si de ægrè habentium salute desperaveris. De *Educatione* Aldrovandum consule. Sericum, de quo alibi, combustum, putrida vulnera mundat; cum sale mixtum, dentium rubiginem abstergit: cor corroborat: ideò confectionem Alkermes ingreditur. Funiculo ex eo facto, si viperæ suffocentur, in angina Medici feliciter utuntur.

Chrysalidos seu *Aureliæ* nomen, ovo Aristoteles tribuit. Omnes enim Erucæ, quæ folliculos texunt, cum se iis incluserint, figuram prorsus mutant. Nam cum prius molles essent, pedibus instructæ & moverentur, ederentque: tum indurescunt, pedes non apparent amplius, non moventur, nisi ad tactum, & veluti ovi speciem accipiunt. Mirum autem est χρυσαλλίδες à Philosopho vocari: cum plurima etiam sint viridia, nec pauca pallida. Νεκύδαλα dici, alibi monuimus. Cum verò in Aureliam Eruca transiit, infantis fasciis involuti formam imitatur, facie humana propè, cum mitra & cornibus. *Arist. 2. de generat. animal. c. 1.*

Aldrovandus quatuor Icones unica tabula dedit. *Prima* insolentis, & forsan monstruosæ est figuræ cum ob enormem magnitudinem, tum maxime, quod in capite annexam habet velut promuscidem. Tota aureo colore resplendet, sed annulos habet nigros. Ejusdem coloris sunt Chrysalides, sive Necydali Bombycum, ex quibus quoque unam depinximus, eam autem, quæ secundo loco posita est. *Tertia* coloris est viridis, nonnihil ad cœruleum vergentis, punctis toto corpore maculata atetrimis. Hujus generis Erucæ folliculos non texunt, sed in Chrysalides immutaturæ, eo quo hic pingitur, modo super aliquod lignum, foliumvè aut etiam lapidem extendunt, & solis ardore dein mutantur in papiliones, eos autem, qui ex albo viridescunt. *Quarta* etiam viridis est, sed auri instar resplendet, depicta est pronè, & supine, item à latere. *Aldrov. H. Inf. 2. c. 25.* *Vide &, apud Moufetum.*

Habet & novus orbis æmulum *bombycis* alium vermem, *temictli* dictum: qui se, postquam in justam magnitudinem adolevit, *Nieremb. l. 13. c. 14.*

vit, in membranam feralem ab ipſo filis intextam condit; & deinde ac ſi parum eſſet; ſuapte ſponte detruſum in carcerem exhalaſſe animam, ſe libitinamque ſuam à ſurculo aliquo ſuſpendit, ut procedente tempore, in volatilem papilionem vertatur, ac inſperatas ſubeat transformationes.

Articulus IV.

De Curculione.

Curculio, quia in Papilionem abit, Erucis ſubjungitur. Nomen per ἀντίστιχον accepit, teſte Varrone, quòd nihil penè aliud in eo quam gula videatur. Græcis eſt κὶς & μίδα, fortè & τρώξ. Multa eorum vere prodeunt examina, ubi frumenta recens demeſſa, eaque madida, antequam occalluerunt, reponuntur, vel ubi granarii feneſtræ Auſtrinis flatibus, ſunt oppoſitæ.

Columella R. R. 2. c. 10. Inveniuntur tam in faba, quam in tritico. Unicum *ortus* remedium, frumenta benè & commodè recondere: & fabam, cum in area exaruerit, confeſtim priuſquam luna incrementum capiat, excuſſam, inferre. Columella R. R. 12. c. 2. Cato, areas amurcâ ſubigi præcipit: Columella eadem, parietes ſubacto luto, oblinirí jubet, &c. Perimuntur ſalſugine in qua allium decoctum eſt, ſi ea pavimenta & parietes irrigentur. Refugiunt ſabinam hederam, lupuli ſalictarii flores, juglandis folia, abſynthium, abrotanum, nigellam, &c. Naporum ſemen miram in proſternendis vim habere, noſtra & avorùm memoriâ obſervatum eſt. Quia dulce & oleoſum, appetitur: eo diſtenti, intereunt. Plura de iis vide in vermibus frumentariis.

Titulus II.

De Inſectis terreſtribus non alatis multipedibus.

Caput I.

De Aſello.

Nomen. Inſecta multipeda non alata ſunt, *Aſellus*, *Scolopendra terreſtris*, & *Iulus*. *Aſelli* vocabulum inſecto huic Latini impoſuere, non quòd aſino ſit ſimilis, ſed quòd ad colorem ejus accedat. Quidam, *Cutionem* & *Porcellionem* vocant. Plinius *Centipedem* dixit. Ariſtoteli eſt ὄνος, Medicis Græcis ὀνίσκος, Theophraſto ὀνίννος, Dioſcoridi κύβαρις, Abſyrto ὄνικος, Aſiaticis, Galeno teſte, κύαμος, ſeu à forma fabæ, cui ſimilis dum ſe in globum contrahit: ſeu quod è fabarum folliculis & culmis prodire ſoleat. Plinius τύλον, à cutis callo & duritie vocat: alii ἴκλον ſed perperam. Galen. 3. de loc. affect. lib. 11. de ſimp. facult.

Inſectum eſt parvum, inquit Mouſetus, digitum tranſverſum vix longum, ſemidigitum ferè latum, colore livido nigricante. Quatuordecem illi *pedes*, utrinque ſeptem; ſingulis pedibus unica junctura, vix perceptibilis: duæ breves *antennæ*, quibus viam tentat: latera circa pedes ſerræ modo dentata. Tactus ſe in globum colligit. Deſcriptio. Mouſetus Theatri Inſ. 2. c. 9.

Generatio. Sub tegulis, & hydriis, planè aſininum colorem refert; quatuordecim illi pedes utrinque ſeptem; ſingulis pedibus unica eſt punctura; vix perceptibilis; duas habet breves antennas, ut viam tentet; tactus ſe in globum colligit; vel (ut Galenus loquitur) ad fabæ ſimilitudinem, unde κύαμον nomen indidit: latera circa pedes ſerræ modo dentata: ſub tegulis, vaſis aquariis, in medulla arborum exeſa, inter corticem & caudicem putreſcentem naſcitur; uti etiam ſub petris, ex humido putreſcente nati. Deinde coëunt, & à coitu ova deponunt (unde vermis) candida, ſplendentia; margaritulis ſimilia multa, & eodem loco coacervata, ut anno 1583. obſervavimus: tepido humore vivunt, in rimis parietum aut ædium latebris hyemem tranſigunt. Ex ovis primum vermes duriuſculi excluduntur, qui aliquantiſper fere immobiles hærent & albicantes; tandem parentum more, liquorem atque rorem ſugunt. In calidis regionibus & ſiccis etiam reperiuntur; ſed ibi nocturno rore vaporeque reſarciunt, quicquid per diem humoris fuerat exhauſtum. Galenus hoc Aſellum pacto deſcribit. Ὀνίσκος κατοικίδιος ζῶον ἐστὶ πολύπουν ἐν τοῖς ὑδρηοῖς ἀγγείοις, καὶ ἐν τοῖς κοπρίαις γενόμενον; κατὰ δὲ τὰς τῶν δακτυλῶν ἐπερείσεις σφαιρούμενον. Ariſtoteli fuiſſe eum cognitum id probat, quod pediculum marinum huic ſimilimum dixerit, demptâ caudâ.

Uſus eorum eſt *in Medicina*, multiplex. Aperiunt, attenuant, diſcutiunt. *Urinæ difficultati* auxiliantur, ſi ex vino triti potentur. *Calculum pellunt*, ſi duo triti, cum ſtercoris murium & columbarum ſemidrachma, hauriantur. In *regeo morbo* ex mulſo Galenus propinat. In *aſthmate* ab Aſclepiade, ſi combuſti, cum melle ſumantur, commendantur. Fidem Hollerius & Agricola firmant. Oculorum ferè omnes morbos, ab adnatis vel innatis ortos tollunt, catarrhactâ excepta, ſi recentes benè contriti, ex convenienti liquore ſumantur, vel extra adhibeantur. Nihil de aurium dolore, parotidibus & ſtrumis dicam. Vivi *paronychiæ* applicati medentur. *Panos* cum reſinæ terebinthinæ tertia parte tollunt. Unguentum ad hæmorrhoidas dolentes utiliſſimum, ex unguenti populei unc. j. olei roſacei, in quo decocti ſunt aſelli unc. j. ſ. croci gr. 4. paratur. Alii cum adipe & butyro coquunt, & ovi luteum addunt. Olei violacei unc. iij. in quo quatuor aſelli ebulliere, ad tertiæ partis conſumptionem, Dioſcor. M. M. 2. c. 37. Plin. H. N. 10. c. 8.

ptionem, falfum humorem extra inunctæ reprimunt.

Hartman. Praxis chymiatr. pag. 160. De Calculo quod dixi, certum Laurembergius pronunciat: cui & Hartmannus adftipulatur. Sequitur poft affumptum medicamentum totius corporis calor: fitifque molefta, & circa pubem dolor affligit. Præparationem apud Laurembergium peculiari tractatu vide. Comeduntur à lacertis aquaticis, ranâ terreftri, & ferpentibus. Ad Afellos pertinent *Pollin* & *coyayahoal*. *Nieremb. lib. 13. c. 18.* Mirificam vim excludendi fpicula *pollin* habet. Infectum eft parvulum, centipes: tritum & impofitum, aculeos & fagittas ocyùs extrahit. *Idem cap. 22.* Prædurus vermis eft *coyayahoal*, aliis *tzinchoillin*, aliis *ichcaton* dictus, fupernè fulvus, pede numerofo purpurafcens. Arefactus, tufus, & aqua dilutus, maxillifque quotidie bis illitus, dolores dentium placat.

CAPUT II.

De Scolopendra terreftri.

Nomen. SColopendræ nomen ex eo datum, quod σκόλοπα aculeum habeat ἐν ἕδρα, volunt nonnulli. *Aldrov. H. Inf. 2. c. 25.* Quidam, *Hepam*, *Centipedam*, *Millepedam*, *Porcum lutofum*, & *Multipedam* dixere. Ariftoteli eft σκολόπενδρα, Theophrafto *Monf. 2. c. 8. Diofcorid. l. 6. c. 43.* σκολοπία, Diofcoridi à ferpentum interitu ὀφιοκτένη. Varino & Hefychio ἀμφιδεζφάγανον, aliis σὴψ, nonnullis μυριόπυς & πολύπυς; vulgo Græcorum σκολοπέτρα dicitur. Nicandro ideò ἀμφικαρὴς, biceps, quòd pari facilitate prorfum capite, retrorfumque ducente cauda incedat.

Defcriptio. Agricola de Animalib. fubterraneis. Aldr. l. c. Plurimos pedes habere, & pennis carere, Agricola fcripfit, quod Julo potius debet coloremque eis æneum, corpus tenue, & latum, tres digitos aut ad fummum quatuor longum addit. Afpleni folio fimilem Aldrovandus facit. Moufetus tantum à Julo differre vult, quantum locufta marina ab Aftaco. Robertus Conftantinus in cauda cornigeram comminifcitur.

Natura. In truncis arborum, aut lignis, vel palis terræ infixis, & gignitur & vivit. Amotis egreditur; aliàs plærumque latere folet. *Theoph. H. P. 7. c. 11. & l. 8. c. 9. Ælian. H. A. l. 15. c. 16.* Circa radices gladioli reperiri apud Theophraftum habemus. Olim Rhytienfes & Obterietes fedibus fuis pepulerunt, fi Æliano & Plinio fides eft. Ex frequenti exitu; ferenitatem aëris ruftici præfagiunt. *Morfus.* Ad *morfum* ejus, locus undique livefcit, putrefcit, intumefcit, & vini rubri fæcibus fimilis videtur. Contra eum commendat, *intra*, falem ex aceto; Ægineta trifolium afphaltites cum vino: Actuarius nepetam cum eodem; Diofcorides, rutam fylveftrem, radicem dracunculi tritam; ferpilli ramos & folia; Aëtius abfynthium & mentham cum vino. Quidam morbum remedia refpuere credunt. *Extra*, locus fcarificari, mox profundè incidi debet. Venenum per cucurbitas extrahitur. Tum fuccum centaurii minoris cum tertia parte vini dulcis, ad mellis confiftentiam coctum imponito, & corium fuperligato, per octo aut quatuordecim dies; locum tandem cum fpongia vino calido intincta foveto, & Scolopendræ morfum certò curabis. Reliqua apud Plinium & Diofcoridem vide.

Habent tamen & in *Medicina* aliquos ufus. *Ufus.* Oleo decocti capillos cum levi pruritu auferunt. Cimices fuffiti interficiunt, &c. *Ætius l. 7.*

Aldrovandus *Ophioctonem* diverfam à volgari effe credit. *Differentiæ.* De cætero, aliquot ipfe fpecies obfervavit. *Prima* eft colore amethyftino, albis ruberrimifque punctulis maculofa. *Altera* lutea, maculis obfcuris infignita. *Tertia* minor, colore rubicundo, per tergus atro. *Quarta* vulgaris, aurei coloris ad caftaneum nonnihil vergentis. *Ultima* viginti inftructa pedibus, proceriufculis & longiffimis antennis, colore fubferrugineo.

Moufetus tres fpecies exhibet. *Moufet. l. c.* *Prima* eft maxima, terreftris Scolopendra, ea quam vides craffitie & longitudine eft, color totius corporis ex fufco nigricante fplendens. Singulis incifuris pedunculus appendet luteus, id eft in fingulis lateribus fexaginta prorfum & retrorfum æqua facilitate promovet. Nam & caput verfus ingreditur & in caudam; ideoque à Nicandro & Rhodigino *biceps* dicitur. Partem inter caput & alvum non fimplicem fed multiplicem habet: quo fit ut præcifum hoc genus vivere poffit. Irritatus hic Scolopendra tam acriter mordet, ut Ludovicus Atmarus (qui nobis eum è Libya dono dedit) quamvis Chirotecis duplicique linteo munitus, vix eum manu petentem ferre potuerit: altè enim in linteum os forcipatum adegerat, diuque pendulus vix tandem excuti permifit. Horum alium ex novâ Hifpaniolâ allatum linea quædam flammea medium per dorfum ornat, atque æneus later pilorumque color commendat: habet enim capillares pedes, atq; armatim fe tollens celerrimè currit. Hoc fumma admiratione dignum eft, quum natura huic animalculo caput minimum dederit, memoriam tamen, vimque rationis æmulam, neque congio, nec urceo fed ampliffima quadam menfura tribuiffe: cum enim innumeri adfint pedes, quafi remiges, & à capite veluti clavo alii permultum diftant; novit tamen quifque officium fuum, & pro imperantis capitis mandato, in hanc vel illam partem fe conferunt.

CA-

Caput III.

De Iulo.

Mouf. Theatri. Insect. 2. cap. 8. Nomen.

IUlos Græci, mea quidem ſententia, inquit Mouſetus, non à lanugine, ſed à nucum juglandium atque avellanarum veluti caudis, quarum villi callo compactili infixi, Julos hos repræſentant: unde & ipſi Ἰέλων nomen ſortiti. Ego Latine Julum dici nonneſcio, ſed triremem quoque dicere auderem. Quandoquidem Lycophron Paridis triremes numeroſis utrinque ſcalmis celeres ἰκλοπέζες vocat. Eandem ſimilitudinem Nicander Scolopendris applicat, unde pariformes eſſe Julum ac Scolopendram facile apparet. Hos Hiſpani Centopeas, Itali Cento gambi: Angli (ex me forſan) Gally worme dicturi. *Numenius* Lumbricos terreſtres nigros Julos item vocavit Athenæo teſte libro 7.

——— ἴελοι
κέκλωνται μέλανες γαιηφάγοι ἔντερα γαίης.

Nihilominus niſi fuerint etiam multipedæ, in Julorum numerum nomenque non venient. Sunt autem Juli breves, (ut dixi) Scolopendræ pedum numero non aſellum tantum atque Erucarum gentem, ſed omnia alia inſecta vincentes. Julorum *alii glabri*, cernuntur, *alii hirſuti*. Glabrum *unum* vidi in lactula capitata, parvi junci fluviatilis craſſitie, atque ea quam videtis magnitudine: caput illi nigerrimum, dorſum aurea tinctum flavedine. Venter ex cæſio argentatus; inciſuræ pedeſque capillares totidem, ut oculos & memoriam facilè fugerent. *Secundus* totus nigreſcebat, alba linea excepta, quæ à capite ad caudam uſque recta per dorſum ducitur. *Tertius* obſoletius flaveſcit; caput illi rubeſcit, uti & pedes; antennæ autem & naſcentes juxta caudam ſetæ liveſcunt. *Quartum* ſi corpore nigrius punicantem feceritis, pedibus autem & antennis levius, facile rem expedietis. Horum alios è muſco arborum corticibus innaſcente prodeuntes, alios ſub ollis truncíſque putridis latitantes cepimus. In hirſutos non plures incidi quam duos. *Primus* hac figura & forma albicans, in muro repſit; pili breviſſimi innaſcentes nigri fuerunt. *Secundus* ventre ſublivido dorſoque inamœna flavedine maculato: eſt illi os punicatum, ocellus niger, pili caneſcentes. In arboribus effœtis, atque annoſis inter corticem & lignum latitat, atque etiam inter ſaxa muſco villoſo ac denſo obducta. Omnes Iuli tactu ſe in gyrum colligunt & convolvunt.

An ſint venenati equidem ignoro: ſed ſi fuerint, ſanè pērbeatum Pennium, qui variè ipſis nuda manu irritatis ac læſis, inmorſus ſanuſque evaſit. Georgius Agricola ænei coloris Iulum, (ſed is Scolopendram vocat) his verbis recenſet: Scolopendra admodum exigua, in truncis arborum, aut in palis terræ infixis, (unde nomen invenit) gignitur & vivit; quibus amotis vel commotis egreditur, aliàs omnino latitura. Pennis caret, ſed plurimos habet pedes. Si quando repit, corporis partem mediam, veluti arcum intendit: ſi bacillo alia vere tangatur, ſe contrahit: color illi æneus; corpus tenue, nec latum, tres tranſverſos digitos longum, ad ſummum quatuor. Alia item ſpecie, iiſdem ferè locis reperitur, corpore exili & terete, fili ferè craſſitie, ſpadicei coloris dilutè: pedibus adeo numeroſis atque exiguis, ut eos numero complecti ἐκ τῶν ἀδυνάτων ſit, quatuor digitos tranſverſos longa eſt: ſub ollis degit & aſſeribus putridis. Avicennæ Scolopendra, (qui etiam Iulus) ſolummodo 44. pedes habet, palmam longus, tam exilis ac tenuis, aures ut intrare poſſit libro quarto Fen. 6. tractat. 5. capite 19. Hujus (inquit) aut nullum aut languidum venenum eſt, nec magnum dolorem excitat: qui floribus Aſphodeli, vel ſale cum aceto mixto ſtatim ſedatur. Iuli noſtrates, (inquit Geſnerus) ſi in ædibus fuerint, ad Saccharum Thomæ, id eſt puriſſimum (ceu ad optimum caſeum mures;) congregantur. Bruerus noſter (peritus ac induſtrius naturæ explorator) Scolopendras ſe in Anglia vidiſſe, & habere referet noctilucas, in ericetis muſcoſis toto corpore fulgentes. Cui licet, mentiendi neſcio, ultrò credam: eò tamen magis, quod Oviedus idem, in nova Hiſpaniola per agros; & Cordus in Germania in cellis humidis obſervaſſe ſe ſcribunt. Mirum eſt quod Plutarchus refert, beſtiolam aſperam multis pedibus celeriter ambulantem, multo cum ſemine ab Ephebo Athenis ejectam, libro 8. Sympoſ. probl. 9. Iulus cellarius in pulverem crematus, mirifice urinam provocat. Merula. Iulorum humor cum cruore ex aſellis expreſſo, ad albuginem oculorum tollendam divinum & efficax remedium. Arnold. Brev. 1. capite 18. Atque hactenus de Iulis, de quorum natura Heſychii, Ariſtotelis, Nicandri, Lycophronis & Ardoyni varias opiniones prætereo, quia variæ non veræ.

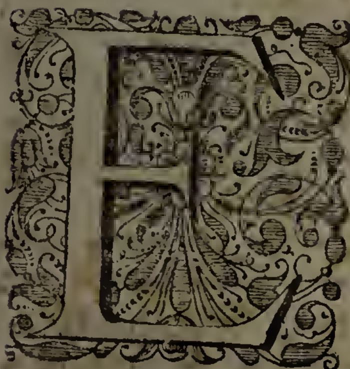
HISTORIÆ NATURALIS DE INSECTIS.

LIBER III.

De Insectis Terrestribus apodibus.

CAPUT I.

De Vermibus in genere.

T HÆC DE INSECTIS terrestribus pedatis voluimus. *Apoda* sunt *Vermes*, *Teredo*, *Lumbricus terrestris*, *Tinea*, *Limax*.

Nomen. *Vermi* nomen inditum, quod se in multas partes vertat ac torqueat: vel quòd verrat, seu ad partes oppositas se trahat, ut Isidoro placet: nisi fortè ab ἕρπω deducere malis, quod repere significat. Græcis est σκώληξ, aliquando ἑρμίδη.

Generatio. Mater omnium non tam putredo est, ex humidi nimia abundantia, cum calido juncta exorta: quam semen vel seminale principium, quod idoneam materiam nactum, & à calore ambientis excitatum, sese exerit, & vitales operationes exercere incipit. Unde accidit, ut & in illis quæ putrescere nequeunt reperiantur: molitoresque dum suorum lapidum læviorem stylo castigant, vermes ibi natos reperiant.

Natura. *Plin. H. N. l. 11. c. 37.* Nulli generi oculos esse Plinius asseruit: levissimum quibusdam vestigium Galenus. Sentire, gustare datum. Percepto sonitu latescunt. Amara refugiunt, dulcia requirunt & sugunt. Repunt, in arctum corpusculi sui partes colligentes, & posteriora attrahentes; quod εἰλυσπᾶσθαι propriè Græcis. *Galen. de Diff. puls. l. 1.* Motu undarum moveri Galenus dixit. Nullum iisdem ingenium vel memoria. Unde quidam *obliviosos* dixere. Medio corpore dissecti, utraque parte vivere videntur; iisdemque aluntur, ex quibus constant.

Usus. Cedunt aviculis & aliis animalculis in cibum, sed & ab Indis omnigeni comedi dicuntur. Crudos vorare, Lopezius testis est. Quæ de Schamir verme, cujus in findendis lapidibus ad templi Salomonici structuram usus, Judæi scribunt, nugæ sunt.

Differentiæ. Multæ eorum *Differentiæ*, sive magnitudinem, locum, colorem, sive alia attendimus. Sunt *parvi*, *mediocres*, *longi*, & quidem ita ut ad cubitos se extendant. Sunt *nigri*, *rubri*, *igneo colore* micantes. Quidam rubicundo circulo propè caput insigniuntur. Habent alii caudam, carent eadem alii. Anno M.CC.LXXXV. Scorpionum instar caudati in Prussia vagabantur. Intra diem tertium puncti extinguebantur. Author libri de Natura, *aurei coloris* quosdam esse ait, qui statim ac nati sunt à parentibus alantur, deinde absque cibo vitam transigunt, ut quasi immobiles jaceant. Constituto tempore reviviscere addit. Vestiuntur nonnulli pilis, quidam non item.

Apud Mechoacanenses, *Itzuaqua* vermis, qui & *Sipantipe* dicitur, duobus corniculis rubris iter prætentat; nigro fuscoque variegatus. *Tlaxquipillin* Mexicanis seu marsupium terræ vermis quidam niger dicitur, cujus pulvis inspersis medetur lepræ. *Coyayahoal*, aliis *Tzinchoillin*, & *Ichaton*, prædurus vermis est, supernè fulvus, pede numeroso purpurascens. Arefactus, tusus, & aquâ dilutus; maxillisque quotidiè bis illitus, dolores dentium placat. Anno M.C.IV. ignei vermiculi, incertâ specie, in Italia per aërem vecti, ceu densæ nubis objectu, solis etiam lumen humanis oculis auferebant, &c. Nos secundum subjecta, in quibus nascuntur dispescemus. *Nieremb. H. Exot. l. 13. c. 16. 21. & 22.*

CAP. II.

De Vermibus in specie.

ARTICULUS I.

De Vermibus qui in plantis nascuntur.

PUNCTUM I.

De Vermibus arborariis.

VErmes alii plantis, alii animalibus, alii homini innascuntur. Nihil de lapidibus dicam. Plantarii vel sunt *Arborarii* vel *Fruticarii*, vel *Leguminarii*, vel *Frumentarii*, vel *herbarii*.

ARBORARII, quidam lignum, quidam corticem, nonnulli folia, flores, & fructus exedunt.

Ligni-perdes dupliciter distinguuntur, vel ab ipsis arboribus, vel lignis: infestant *Moufet. Theatri Insect. 2. c. 19.*

nonnulli ficum, alii ſorbum, alburnum, eſculum, Cinnamomum, Platanum, Quercum, &c. Eorum qui in *ficis* exiſtunt, alii ex ipſis naſcuntur arboribus: alius item paritur, qui vocantur *Ceraſtès*. Quum enim vermium magna pars ſpecie formave inter ſe differunt, diſcrimen tamen præcipuum in his eſt, quod in aliâ arbore fructuve nati, tranſlati in aliud genus ſervari nequeunt. Ceraſten autem & in oleo naſci, & in fico parere aſſeverant. Habet itaque & ficus ſuos vermes, & illos quoque emittit, quos alienos receperit. Omnes tamen in Ceraſten figurantur, ſonumque edunt parvuli ſtridoris. Sypontinus duo illi cornua in capite aſſignat. Cum erodendo tantum loci excavaverit, ut ſemetipſum circumagere poſſit ὥσπερ οἱ μύσγοδει, aliud animalculum progignit, & unam ſpeciem in aliam (erucarum more) tranſmutat.

Et *Sorbus* arbor infeſtatur vermiculis rufis, piloſis atque ita emoritur. *Meſpilus* item in ſenecta vermes tales procreat, ſed grandiores quam in aliis arboribus, ut Theophraſtus refert. *Alburnus* vermem profert Thripiformem, ex quo Culices deinceps vel Phalænarum ſpecies naſcuntur, ἀχραδῆναι ζῷα τινὰ ξυλοφάγα Heſychio, quia Pyros ſylveſtres acriter infeſtant.

Vermiculus in *Eſculo* arbore (*Galbus* à Suetonio dictus) miræ eſt exilitatis, unde qui primus Sulpitiorum Galbæ cognomen tulit, à ſummâ gracilitate ita vocatus eſt. Carabum *Platanus* producit, (teſtibus Heſychio & Ariſtotele) vermem cancris marinis ſimilem, ſed ſex tantum pedibus donatum. Κασιεβόρος σκώληξ Heſychii hoc modo naſcitur: (Theophraſto autore;) ligni Cinamomi ramulos binum digitorum longitudine abſcindunt; recenteſque bovinis tergoribus inſuunt; tum exinde lignis putreſcentibus vermiculos naſci ajunt, qui lignum corrodunt, corticem nullatenus tangunt ob acrimoniam: lignum hoc in ædibus Pennii viſum eſt, à vermiculo eroſum, quod cinerei fuit coloris; non valde durum, inſipidum prorſus, & inodorum, contra quam Luſitani aliquot mercatores, & medicaſtri ſimplicium, ignari, affirmant.

Raucæ vermes *Quercus* radici innaſcuntur, iiſque nocent. Olea (inquit Plinius) male ponitur, ubi quercus effoſſa fuerat: nam relicti in quercus radicibus raucæ vermes, ad oleæ radices tranſeunt, atque eos infeſtant.

Corticarii vermes pauci à veteribus nominantur. Decempedem illud *Clopt* dictum ſuperius deſcripſimus.

Folia arborum & flores depaſcunt *Syrones* dicti, quorum craſſities quantilla ſit ex eo cogitare poſſumus, quod inter folii tenuiſſimi membranas fodiendo ſerpit, ſalva utraque epidermide. Poſt aceti lumbricos: (inquit Joachimus Camerarius) nullum vermiculum vidi adeo compreſſum. Cuniculi, quos agit, ſubtiliſſimas aliquando lineas & fibras referunt; folia ceraſi & mali maculata plurimùm lædunt, atque poſt ſatietatem excidunt, & videntur ex multis ſeminibus peponum ſecundum latum conglutinatis formati, niſi quod longè ſint minores. Ab his emortuis aliud prodit inſectulum, veluti & hi ab alio.

Syronibus perſimiles ἄκαροι quos Angli tam in lignis, cortice, folio, floreque & fructibus arborum, quam caſeo & cera genitos, mites id eſt minutulos ſive atomos appellant; à Syronibus eo differunt, quod ex multis Acaris conſtare videntur. Acarus autem ipſe globoſum, album, ſepes, & pedicillo ſimile eſt animalculum; tam nullius ferè ſubſtantiæ, ut inter digitos pollicemque fortiſſimè compreſſus, ob exilitatem lædi ſentirive nequeat. Antigones eum & Ariſtoteles Διὸς τάμιον vocarunt, id eſt Jovis promum; eam fortè ob cauſam quod craſſiſſima vini dolia roſtro perforat. Et ſane niſi Jovis ei aliquid ineſſet aut divinæ virtutis, quomodo tantæ vires in tam puſillo & pænè nullo corpuſculo cernerentur? In *fagi* quoque *foliis* tubercula parva reperiuntur, in quibus vermiculi exiles.

Fructus etiam arborum (ut Theophraſtus loquitur) eſt σκωληκόβρωτος: etiam cum adhuc crudus eſt, ut in Sorbis, Meſpylis, pyris, maliſque cernimus. Oliva tam in cute quam nucleo vermes κάμπας vocatos patitur: unde haud contemnenda peſtis Theophraſto dicitur, quæ non ſolum ſuccum & oleum abſorbet, ſed etiam nuclei tam duri oſſa exedit. In *Gallis* perforatis vermiculi etiam deprehenduntur, ipſa intima medulla geniti; è quibus poſtea muſcarum & culicum quorundam genus oriri, Valerandus Doures Pharmacopæus Lugdunenſis author eſt. In *Quercus* item glande & pomis illis fungoſis vermes aliquando naſcuntur; eoque anno famem & annonæ caritatem Aſtrologi præſagiunt. *Nucibus* avellanis vermes ineſſe notius eſt, quam ut de iis contendam: præſertim æſtate humida, & vento ex Auſtro flante. Mirum eſt quod Ringelbergius libro experiment. ſcribit: Hos vermes lacte ovillo ad ſerpentis magnitudinem enutriri poſſe. Cardanus tamen idem confirmat, modumque nutricationis, ſeptimo de rerum varietate oſtendit. Vermiculi in *ficubus* arefactis ſimiles iis qui in avellanis naſcuntur, capite nigro, reliquo corpore ex luteo albicante, ſed minores. *Conos cedri* vermibus eſſe obnoxios comperi, (inquit Bellonius) quemadmodum & pineos. Cecindelam fœminam craſſitie referunt, digitum tranſverſum longi, capite formicæ, ſed magis compreſſo; inciſuris duodenis; pedes *juxta* caput

caput utrinque tres, antennæ circulares binæ, venter craſſus, cauda mucronata. In præduris quoque & lignoſis *opali* pericarpiis, ſemen ineſt latiuſculum & ſæpè, vermiculis exeſum: quorum veluti aurelias ibidem reperies. Nulus denique fructus nominari poſſit, quem non tinea aut vermis inficit: imo ipſum aliquando Manna (ut Poëtæ fingunt, Deorum; ut Scriptura aſſerit: DEI filiorum cibus) putredinem & vermem admiſit, quum, præter Jehovæ mandatum in craſtinum reponeretur.

Huc refer *Nopal Ocuillin*, ſeu Tunarum vermes, *Axocuilin*, & *Cuchipilutl* Indorum. De illis ita *Nierembergius*. Familiare eſt hucxutlæ, provinciæ Panicenſis, tunarum genus, folia ferens longa, & anguſtiora cæteris, intra quæ ſolent vermes generari lineis candidis cyaneiſque diſtincti, mirabilis facultatis in curanda inſania, ſi bini tuſi, & reſoluti ex aqua ſemel intra ſumantur; aut ſi inveteratus ſit morbus, bis aut ter: inducitur enim è veſtigio ſomnus, permiſſuſque æger dormire, paulo poſt mente conſtans expergiſcitur, atque reſipiſcit. Sunt autem hi vermes innoxii, neque ullum inferre nocumentum ſolent, ſi intra corpus deglutiantur: quo fit, ut intrepidè poſſint propinari. Addunt, paralyticis atque epilepticis eâdem menſura conferre.

Nieremb. H. E. l. 13. c. 30.

De *Axacouilin* ita idem. Plurimum uſum viliſſimæ etiam naturæ hîc videbimus. Naſcuntur inquit Franciſcus Hernandus, in arboribus guampatli, aut aliis, quas noſtri ob ſimilitudinem prunos vocant (cùm tamen ad myrobalanorum Arabicorum pertinere genus alicui fortaſſis videri poſſit) vermes quidam hiſpidi, *axocuillin*, ſeu ferentes axin; pallentes, vix longi binos latos digitos, ac pennam craſſi anſerinam. Hos indigenæ ab arboribus deturbatos permittunt ad ignem ex aqua elixari ac diſcoqui, donec comminuantur, & adeps ejuſdem coloris, axin nomine, ſupernatet atque emineat. Colligunt hunc ad uſus multiplices incolæ, & conformant in globos, è butyro vaccino parari ſolitis haud aſſimiles, olei odore & lenitate, & ad omnia, quibus oleum conferre ſolet, præſtantiſſimos, non tamen in nutrimenti uſum adhuc venere. Dolores, quamcunque partem corporis obſederint, ſedant: nervos tenſos laxant, emolliuntque, diſcutiunt tumores, aut, ſi natura in id potius propenſa ſit, maturant: eryſipelatis deſinentibus conferunt, ulceribus ferunt ſuppetias, convulſiſque, nec non enterocelis, addita reſina ac piciētl, collectioneſque cujuſvis generis brevi admodum minuunt atque diſcutiunt.

Nieremb. H. E. l. 13. c. 11.

Cuchipilutl ita deſcribit Nierembergius: Vermis genus eſt juxta moros aut ſalices verſans, bombycis magnitudine, & pænè forma, ſeſe illius inſtar Oſtrobri membrana ſe firma convolvens membrana, ac prodiens Aprili, converſus in papilionem. Suſpendunt hunc Indi infantium cunis, atque ita ſomnum illis conciliari credunt. Unde impoſuere ei nomen. Idem in pulverem redactus, ac ex vino proprio, quod pulque vocant, totus potus, Venerem ſtimulat. Mexicanis agris provenit, & ex his quas dixi arboribus victum ſibi quærit.

Nieremb. lib. 13. c. 13.

A lignis in quibus prodeunt ſumptas differentias, ſi attendas, vel innaſcuntur virentibus truncis, qui δῆκες dicuntur: vel in aridis & exſuccis qui ἔγξυλα, vel in ſolidis & ſiccis qui *Thripes*, vel in lignis calidioribus qui *Termites*: vel in ſolidis & ſiccis qui *Coſſi*: vel in navium tabulis qui *Teredines*.

Δῆκες fortè ἀπὸ τῦ δάκνειν nomen ſumpſerunt, adeò ut ſæpè ad earum radices magna pulveris vis, mordent enim & mandunt vivas arbores, quaſi ſerratione facta, conſpiciatur: caput huic deforme; varium, tegmine coopertum, quod exerere & contrahere pro lubitu poteſt. Pedes habet in poſteriore parte caudam verſus, ſicut Coſſi in pectore; reliquum corpus tunica arenoſa tegitur, quaſi putamine; qua exuti moriuntur, ut cochleæ teſtis nudatæ. Tempore à natura conſtituto, in thecam aureliæ ſimilem obdureſcunt, ſed quæ beſtiola pennata inde provenit, nondum animadvertimus. Coſſo longe major ob nimiam edacitatem, & minus delicatus. Pici martii, aliæque ligniperæ aves roſtro virentes arbores percutiunt, & ſono concavitates inveſtigantes, eo loci perforant & pertundunt, donec ad mordellas iſtas pervenerint, ipſaſque deglutiverint. Valdè enim delectantur hoc cibi genere, ejuſque gratia integros aliquot dies in perfodienda arbere inſumunt.

Ἔγξυλον in ligno ſurdo reperitur, & pumicoſo, quod ne baculo quidem percuſſum ſonum edit: Ceraſtæ Theophraſti, & pityocampæ Medicorum valdè cognatus, niſi quod tres tantum utrinque pedes conſecutus ſit. Viroſum illi & pertinacem odorem, & vim valde ſepticam tribuit Geſnerus.

Θρῖπες à terendo dicti videntur, vulgares ſatis vermiculi ac frequentes, parvi, corpuſculis albidis, capitibus nigricantibus vel ex rubro infuſcatis, pedibus ſex juxta collum tenuiſſimis, exilibus, & cum rubedine non magna nigricantibus; vermiculo avellanæ nucis ſtructurâ corporis perſimiles, ſed medio minores atque breviores; nigra ligna non amant, ſed albicantibus duntaxat (qualia ſunt Alburni, Coryli, Betulæ, Cinamomi, Platani) innaſcuntur: quæ jam arida ſolidaqua perterebrant, & abſorpta humiditate cariem inferunt.

Termitem producunt ligna ſolis nimio calore torrefacta; qui (Servio authore) ex

ipſa medulla genitus, matrem tantum abſumit, oſſeamque & corticeam ſubſtantiam non attingit. Ingratum ſanè animalculum, tantoque aliis vermibus deterius, quanto cordi arborum, & vitali ipſi fonti perniciofius; vivunt enim aliquando cute & oſſibus ſpoliatæ: atqui medulla abſorpta, ſtatim pereunt, nec mederi tanto valet vulneri natura. Corporis effigie Coſſos referunt: ſunt autem minores multo, & non parum molliores.

Coſſi rugoſi admodum ſunt corporis, unde & Conſules quidam Romani Coſſi vocabantur. Majores Coſſi fere minimum digitum craſſi videntur, & tres digitos tranſverſos longitudine adæquant; colore albicante, erucis majoribus ferè ſimiles: quare à Plinio prægrandes Coſſes dicuntur; pedes utrinque tres, non procul à capite penduli, breves, exiles, nigricantes. Corpus annulis duodenis conſtat, verſus caudam ſemper minoribus & pellucidis; caput craſſiuſculum, colore nigro, duæ in fronte laminæ; juxta os ſunt exiguæ quaſi ſetæ aculeatæ, ſinguli annuli in lateribus, ſingulis punctis rubentibus modicè cavis notantur. Tardigradum valdè eſt animal, & motus vix perceptibilis; qua de cauſa ventricoſos & deſides coſſos appellat Feſtus. Oculos habet parvos valdè, dorſum teres, ventrem nonnihil concavum, colore albicante dilutum; obeſuli videntur & valde molles, lignis noviter ſed intempeſtivè cæſis innaſcuntur; ſi verò diutius reſecta fuerint, plurimamque humiditatem amiſerint, minores oriuntur Coſſi, magnitudine ſolum à majoribus diverſi. Veteres in Ponto & Phrygia, (ut Plinius & Hieronymus tradunt) iis quaſi delicatiori cibo veſci ſolebant, atque eum in uſum farina ſaginabant, ut vermiculi quoque altiles fierent. In medicum etiam uſum veniunt Plinio teſte; ſanant enim ulcera, lac augent, nomas illiti percurant; id quod Albertus quoque confirmat.

Teredines, capite ad paſtionem grandiſſimo, rodunt dentibus, perforantque robora, vel ſono teſte. Hæ tantum in mari ſentiuntur (Theophraſto teſte) nec aliam putant teredinem proprie dici. Horum alios tam longos in navibus Venetorum quæ diu in Alexandriæ portubus conſtiterant, repertos meminimus, ut cubitum longitudine, pollicem craſſitudine æquarent. Quales etiam inclytus ille Franciſcus Drakus, alter quaſi Maris Neptunus, in nave ſua orbivaga (canè jam penè ſpongioſa) domum reduxit. Vidimus alias Teredines unciam longas vermi farinario perſimiles. His corpus teres, caput ex luteo ſplendente, parum rubens, os forcipatum, à cujus quaſi labris parvæ ſpinulæ naſcuntur; pedes utrinque terni, inciſuræ corporis undecim, aliquantum rubentes: reliquum corpus dilutè liveſcit cum ſplendore; quo majores fiunt, eò ex phœniceo obſcuriùs ſplendent; quò verò minores, eò intentiùs albicant. Itali Byſſam, Hiſpani ab edulio Bromam vocant: exedit enim naves & perforat; unde Ariſtophanes in Equitibus triremem exeſam, loquentem, introducit his verbis ὑπὸ τερηδόνων σαπεῖς τῶ ταῦτα κὰ γηράσομαι. Sic etiam Ovidius 1. de Ponto. Eſtur ut occulta vitiata teredine navis. Teredines non naves tantum, ſed & ædium trabes infeſtare. (Pace Penni dixerim) ex Homeri Scholiaſte (Odiſſ. λ.) conſtat, cujus hæc ſunt verba: Melampus, cui Draco aures purgaverat, ut Brutorum ſermonem intelligeret, ob boves Iphicli abactos in carcerem conjectus eſt. Ubi cum intellexerat ex Teredinum colloquio, parum ſupereſſe de trabe, efferri ſe juſſit, ne illa decidente vitam finiret. Atque dum à viro & muliere ſublimis factus efferretur, domo corruente, uterque reverſus periit. Patet id etiam ex Comicorum Latinorum facilè principe, quam Philolachen adoleſcentem his loquentem verbis introducit:

Atque illud ſæpè fit: tempeſtas venit,
Teredo ædes ingreditur, & vermis malus.
Venit imber, lavit parietes, perpluunt
Tigna, putrefacit aër operam fabri, &c.

Magnis hi præſertim nocent *arboribus*, nempe Quercui, pyris, malis, caſtaneis, larici, juglandibus, fagis, meſpilis, ulmis & latifoliis ſalicibus: in quibus immaturè cæſis, & plantatis, pinguedo quædam mollis & mala oritur (alburnen & alburnum ſaltuariis dictum) omnium Teredinum ſeges & fomentum. Quo ſicciores, amariores, oleoſiores, atque duriores ſunt arbores, eò magis à Teredine liberæ creduntur: tamen aliquando cupreſſo, juglandi, Guajaco, & Tiliæ, Ebeno etiam ipſi, vim facit. Modus autem generationis ipſorum in lignis hujuſmodi eſt. Plerique innaſcuntur, non foris ſe inferunt; depaſcuntque ſua principia, ut ex quibus conſtant, ex iiſdem conſtare pergant. Materialis cauſa & conjuncta, eſt dulcis & alimentarius lignorum humor putredine infectus, quemadmodum ex pituita dulci lumbrici inteſtinorum naſcuntur. Putreſcit autem dulcis ille humor duplici de cauſa. Dyſcraſia ſcil. vel continui ſolutione: per Dyſcraſiam qualitas corrumpitur; per vulnera vero, non tantum innatus effluit, & ſe effundit humor, ſed alienus quoque per pluvias caligineſque illatus putredinem efficit. In vetulis, raris, & ſiccatis per ætatem arboribus, maximi ſunt vermiculi; tum quia humidum radicale magis minuitur, tum quod Dyſcraſia colorque & humor peregrinus magis augentur: quemadmodum

modum & ſenes plerumque dira ſcabies, & ſyrones acarique crebriùs infeſtant. Sub lunâ expoſita lignacitius vermiculantur, ob nimiam aëris humiditatem; ſub ſole autem calidiore, ob nimium ardorem. Qui verò innaſcuntur, hi omni tempore generantur: Illatitiis autem, & ex ſemine culicum, muſcarumve natis, ver potiſſimum atque æſtas amica ſunt: hyeme enim conglaciati pereunt. Cœlum quoque & ſolum magnam vim habent, ligna quippè Hibernica rarius putreſcunt, ex Solis virtute; quemadmodum & Arabica, ex cœli.

Punctum II.

De Vermibus fruticariis.

Mouffet. l. c. VErmes fruticarii, Salicem, Ilicem, Iuniperum, Cynosbatum, & reliqua infeſtant. In *Salice* humiliori, (præſertim quando gallæ tuberculoſæ erumpunt) nonnunquam quaſi roſæ inveniuntur, quæ vermibus ſcatent, uti etiam in lentiſci foliis accidit.

Illicis (inquit Quinqueranus) duo genera: alterum arboreſcens, alteruum frutex exiguus, ſeſquipedali proceritate. Lætiſſimè viret, foliis lævore præfulgidis, ſpinarum vallo ambitis numeroſo, ſtolone aſſurgit in modum roſarii: à noſtris Fagi appellationem ſortitus, quamvis nullam fagi imaginem repræſentet. Provenit locis planis quidem, ſed in altitudinem evectis, exilibus & ſitientibus collibus, ſed infœcundis. Vere medio rorati imbribus frutices, *Coccum* hoc modo ordiuntur. Ubi imus ſcirpus ſe in duo brachia ſortitur, in horum medio primum omnium increſcit rotundum quiddam magnitudine & colore piſi; hoc Matrem vocant, quod ex eo cætera grana producuntur. Matres porrò habet ut plurimum quinque quælibet ceſpitum familia, quæ ineunte æſtate æſtuque minutiſſimorum vermiculorum catervam profundunt, fatiſcuntque in ſummitate. In animalia prorepit nova ſoboles colore candida pro ſe quiſque in ſublime. At ubicunque vermiculi vel germinantis ſurculi axellis occurrerint, decident, & incrementis aucti Milii magnitudine fiunt. Inde liberius adoleſcentibus, albus color in cinericium tranſit, jamque non animal, ſed Piſum rurſus apparent. Tuntque ea grana maturitatem adepta colliguntur, jam coloratis vermiculis fœta: dum aſportantur mercatoribus, ambiens pellicula præ teneritate rumpitur. Vermiculorum quidem qui circa vaginulam habentur pretium in libram quamlibet, aureus ſolatus: in granorum vero quæ adhuc eorum partem retinet, hujus quadrans. Torpent interim vermiculi, ac immobiles jacent. Cæterum, quum primum tempeſtivitas adeſt, in lintea præcipitati Soli exponuntur. Tum libato colore ſtatim prorepunt, atque aufugere nituntur, ſed à cuſtode, qui continuus aſſidet, concuſſu lintei in medium eouſque rejiciuntur, donec emoriantur. Tanta quidem dum hæc fiunt, totoque mox triduo, odoris ſuavitate ac gratia, ut non Cibetæ, non Moſcho, non Ambræ, ſed ne Citriorum quidem floribus conceſſerit. Si quæ verò grana legentis effugerint ſedulitatem, ea mox alatorum animalium numeroſum exercitum in auras effundunt. Obſervatum eſt uno anno ex campo lapideo, in Arelatenſi agro, hunc proventum undecim aureorum millibus æſtimatum. Hæc Quinqueranus.

Similis Cocci parandi ratio, etiamnum meo tempore (inquit Carolus Cluſius) in Gallia Narbonenſi, atque etiam in Hiſpaniâ obſervabatur. Areas enim ſub dio habent ad id deſtinatas eminente aliquantulum margine; quibus linteo panno inſtratis Coccum effundunt, cuſtodibus cum bacillis ſummo fervore Solis perpetuo aſſidentibus, & extrema lintei concutientibus: ut vermiculos effugere properantes, in interiorem lintei partem repellant. Verum Petrus Bellonius lib. 1. obſer. cap. 17. aliam præparandi Cocci rationem refert. Cocci baphicæ (inquit) proventus in Cretâ magnus eſt: Paſtores & pueri eam colligunt. Inveniunt menſe Junio in exiguo quodam frutice ex Ilicis genere, quæ glandem fert, ſine pediculo inhærens illius fruticis ſtipiti, colore ex cinereo albicante. Quoniam vero iſtius fruticis folia ſpinis horrent, uti Aquifoliæ; paſtores ferulam ſiniſtra geſtant, quâ ramulos deprimunt & inclinant. Dextra falcem putatoriam, quâ ramulos demetunt; à quibus veſiculas rotundas, exigui piſi magnitudine auferunt, qua parte ligno adhæſerant apertas & hiantes, plenas exiguis rubris animalculis lende minoribus qui per hiatum iſtum effugiunt, & veſiculam vacuam relinquunt. Pueri Coccum jam relictum ad Quæſtorem deferunt, qui ex dimenſo ab illis redimit. Is à veſiculis animalcula cribro ſegregat, deinde ea ſummis digitis leniter prehendendo in pilas efformat ovi gallinacei magnitudine: Etenim ſi nimium comprimeret, tota in ſuccum reſolverentur, & color periret. Itaque duo infectionis genera; unum pulpæ, alterum veſicularum, & quoniam pulpa inficiendo magis utilis eſt, ejus pretium quadruplo majus quam veſicularum.

In ſummis *Iuniperi* ſurculis, exiles è croceo rubentes, Geſnerus obſervavit. In *Cynosbati*, ſive roſæ ſylveſtris ſpongia vermiculi naſcuntur albicantes, ex quibus Ariſtoteles Cantharidas provenire ſcribit. Poſt duos menſes, (inquit Geſnerus) in hypocau-

pocauſto ſervata ſpongia magnum numerum vermiculorum viventium reffudit. Spinaitem, & ſentis, Roſa, Erica, Geniſta, Colutea, Rubus Idæus, Myrtillus, Capparis, uva criſpa, Carpinus, Oxyacantha, liguſtrum, *vitex*, glycyrriza, omnis denique frutex, & ſuffrutex à vermibus exeditur: neque Ricinus ipſe (Jonæ, divino illi vati, nimiùm exæſtuanti umbram præbens) ab hac peſte legitur immunis.

Punctum III.

De vermibus leguminariis & frumentariis.

Moufet. Theatri. 2. c. 20. Legumina ſunt σκωληκόβατα: ſed quomodo id eveniat incertum eſt. An quoties diffundi nequit humor ob æſtum & ſqualorem, ut Theophraſtus innuere videtur? An potiùs dicendum à ſicco humorem appeti, humorem autem illum refugere tanquam adverſarium? Sic pendentes arido parieti videmus guttas. An calor nimius corrumpit naturalem, cum calorem, tum humorem intus contentum? Sanè eo modo putredinem induci, morbidiſſima Æthiopia teſtis eſt. Fabas depaſcitur vermiculus, Midas Theophraſto, Heſychio κοίλος vocatus τρὼξ & κυαμοτρὼξ vermiculus leguminaris dicitur, ſed præcipuè in Piſis verſans, & ab eroſione nomen obtinens: qualis etiam in Cicere, poſteaquam pluviis ab eo elota fuerit ſalſugo; ut præter Heſiodi Scholiaſten Phavorinus & Theophraſtus ſtatuunt; leguminibus dulcioribus ſæpè innaſcuntur, tum ob alimenti aptitudinem, & Elementi verminantem naturam. Dulcia enim vermes citò generant, generatoſque nutriunt & ſignant.

Frumentarii. *Frumentarii* vermes, in genere ψώμικες dicuntur: qui tritici, ſiliginis, panici, avenæ, orizæ, milii, & ſecalibus radicibus, ſtipulis, calamis, ſpiniſque victitant. Eorum alii amylo veſcuntur frumento, ut Farinarii: alii integro & mola nondum confracto, ut *Curculiones*. Farinarii. *Farinarios* Angli Meale-wormes appellant, teredini ſimiles, ſepedes, capite parvo & ſpadiceo, corpore annuloſo, & pro farinæ diverſitate vario colore: proba enim & albiſſima farina, albos generat; vetuſtior flavos; macra & furfuribus immixta etiam fuſcos. Cardanus eos *Blattas frumentarias* vocitat, ſed (ut ſæpè fit,) incogitanter. Furfure nutriti mirum eſt in quantam excreſcant multitudinem, & ex decem trecentos brevi videas. Apud panni lanei textores quovis ferè tempore inveniuntur: hi enim ex furfuribus, aceto & axungiâ mixturam faciunt, undè copioſiſſime naſcuntur. Integri frumenti, ſive toſti, ut in βύνη Aëtii (quam Mault Angli, cereviſicæ matrem, appellant) ſive crudi, ſtrages curculio: ſic enim rectiſſime meus Comicus, etſi Virgilius atque Varro Gurgulionem, & Curculionem ſcribant.

Kὶς Græcis dicitur, Animal triroſtrum. Triticum præcipuè ſed etiam alia quæcunque vaſtat frumenta; prçter caſſam tenuemq; membranulam nihil reliquum faciens; nam ut Georgicorum vates; populatque ingentem farris acervum, Gurgulio. Ad Scarabei minuti faciem formatus, roſtrum habet ſibi peculiare; & trifurcum. Corpus aliis nigrum, aliis ſubfuſcum, aliis, & majoribus ſubviride, cujus medium iſthmus coarctat. Beſtiolæ tanta eſt ſiccitas ut primo quoque tactu leviſſimo in pulverem abeat. Vere maxime generatur paucorum dierum ſpacio, antequam examina faciunt apes. Naſcuntur (inquit Theophraſtus) ex alia grani parte; quod vero reliquum eſt, pro cibo utuntur: ruſtici noſtri σιτοφάγον hoc animal in parietum rimis ac inter tegulas ova ponere pro explorato habent, unde per procreationem nova ſoboles. *Tria* de his beſtiolis mira memorant. *Primum*, quod licet ab initio paucæ fuerint, brevi in infinitam ſobolem propagantur. *Secundo* quod inter tegulas ac in rimis parietum triennium ac ampliùs ferè ſine cibo vivunt. *Tertio*, ſi una cum hordeo vel tritico per triduum ſubmergantur, tandem exemptæ reviviſcunt. Syliardus noſter (diligens naturæ obſervator) *Curculionis* propagationem ita deſcribit: Quum formicæ ariſtæ culmen exederint, aſcendit curculio, & per exiguum illud foramen, ovum unum vel alterum, (rariſſimè tertium) deponit, magnitudine fermè grani milii; oblongum fulvum, liquidæ materiæ & fulvæ plenum: ex quo de inceps novus prodit Curculio. Datur in hoc inſectulo uterque ſexus; ſiquidem coëunt antequam hanc injuriam inferunt. Petrus Comeſtor ex fabarum corruptione provenire affirmat, cui præter Guillerinum de conchis nemo ſubſcribit, ne curculionem cum Mida malè confunderent. Præter vulgo notum hunc Curculionem Joach. Camerarius è Germanorum horreis duos ad Pennium alios miſit, ventre longe turgidiore; quorum unus ſubcineritii, alter viridis coloris. Eſt etiam in tritico (inquit Scaliger) Curculio quidam eroſtris, quem fortè Plinius Scarabei frumentarii nomine ſubintellexit.

Circa Lentzburg oppidum Germaniæ in agris reperitur Inſectum, quod alii veput, nonnulli Korne worme, quidam Kornevele appellant. Dicitur eſſe adeo venenoſum & noxium, ut agricolæ aratro relicto obvium illud perſequantur, & interficiant. Et rubro parvo nigricat inter ſegetes habitans, & grana comedens. Vermes in vitibus nati *Cocci* illos vermiculos æmulantur, quales in Pimpinellæ radicibus colligi

colligi putat, imo pertinacius instat Brassavolus.

Punctum IV.

De vermibus Herbariis.

Herbarii nascuntur, in Violis, Cynara, Ocymo, Saccharo, Lupulo, Asphodele, Pimpinella, Dypsaco, Carlina, &c. *Violarum* vermes minutissimi conspiciuntur, & nigri, celeri repentes cursu; ut Jacobus Garetus, Pharmacopola diligentissimus, & simplicium cognitione inter paucos celebris, observavit. E radice *Cinaræ* prodit vermis Hexapus, eruciformis, albicans, capite ex nigro rubescente. Cinaræ radices qua rodit nigras reddit; ac tandem interire facit: tales item Raphanus producit.

Referunt, (inquit Cardanus) vermem *in rutæ foliis* inventum, lacte ovillo, eodem modo quo Avellaneus, ad magnitudinem non parvam enutriri. Vermiculus filius roris, Ocymique hospes, corpore ferè erecto, posterioribus pedibus hæret, dum prioribus locum, captet. Ex *arundine* saccharina, saccharum paratur, omnium quidem salium dulcissimus, & (ut vulgus medicorum existimat) putredinis omnino expers. Tamen fretus Scaligeri clypeo, in saccharo pusillum vermem, longum, pulicis colore, & (si rostrum adimas) Curcullionii persimilem nasci asseveramus; & saccharinum propterea meritò dicimus. Hujus item Bellonius mentionem facit.

Videtur etiam rara admodum generatio ejus Insecti quod Germani (utor Camerarii verbis) Mayen-wormlein appellant. Quippe mense Majo sæpè cadunt rores insalubriores, qui si in lupuli folia inciderint, vertuntur in animalia, Hoppen dicta. Eorum aliquot intermillia unum interdum videris aliis longe majorem (quamvis ipse pediculum obesiorem vix superat) cui lutei circa ventrem circuli, dorsum striatum, cauda satis protensa, color maximam partem corporis subniger. Huic cum ros deficit alimentarius, reliquos sui gregis sigillatim devorat semper à proximo incipiens. Bombycum instar cutem mutat demum ubi totus ferè perlucet, depositâ ultima tunica, capite & pedibus per gluten quoddam tenue folio affligitur atque ita emoritur: Hunc vermem lupularium vocare quid impediat?

In Asphodeli caule vermis gignitur *αἰσφωδελίς* cum herbâ florere incipit; ex hujus Scapulis alæ sensim excrescunt, atque tum volucris factus, lares deserit. In *Persicariæ* Siliquosæ & Cardui sylvestris geniculis extuberantibus, vermiculi nascuntur albicantes, ut in floribus *Pseudocacaliæ* purpurascentibus sublutei, in *Pimpenellæ* radice miniati. *Apio* fœminæ vermes lanuginosos; in *Fungis*, & *Brassica*, graciles, nigricantesque in Acori radice albidos sæpè vidimus. In radice *Enulæ* sive Helenii virentis & crescentis, vermis albus decem vel undecim articulis conspicuis oritur, ad pennæ anserinæ crassitiem; capite parvo & nigro, pedibus sex brevissimis, & colore anthracoco. Indorum reges (Æliano teste) in planta quadam vermem repertum igne tostum, secundis mensis adhibent, & pro cibo suavissimo blandissimo laudant.

In *Dypsaci* capite vel caule vermiculum vidimus exiguum, capite parvo pedibus sex nigricantibus, incisuris decem vel undecim. Primum caulis medullam illam spongiosam depascitur, eaque deficiente, per inopiam pabuli commoritur. Mensis Octobris initio facilè invenitur, quamvis Marcellus in Dioscoridem, insigni sanè audaciâ, id denegat. Hic est ille, ni fallor, quem Tatinum appellant veteres. Galedracon vocat Xenocrates plantam leucanthemo similem, (inquit Plinius) Caule ferulaceo, alto, pinosoque capite, & oviformi: in hoc unà cum ætate vermiculos nasci tradunt, in dolore dentium perutiles. In radicibus Carlinæ, (quæ planta in excelsis Sabaudiæ montibus luxuriat) vermiculus reperitur, in quibusdam nascens, in aliis adolescens, in plurimis alatus, & avolare paratus. Albus est, in aliquot divisus articulos, oculis nigris conspicuus. Animalculi in potenti herba geniti usus in re Medica forsan eximius est: cujus curiosis secretorum naturæ indagatoribus disquisitio committatur.

Articulus II.

De Vermibus qui in animalibus nascuntur.

Vermes in animalibus qui exoriuntur, superius quoque cum de pediculis ageremus attigimus: nunc omissa addantur: de quibusdam duntaxat qui in piscibus & quadrupedibus reperiuntur, agere placet, *Pisces* quod concernit, *Mullis* ideò sterilis est, quod in ejus utero vermiculi, postquam ter peperit, inveniuntur, qui semen absumunt, si Athenæo credimus. *Athen. Dipnos. 6. c. 16.* *Cyprini parvi* nigrum sub branchiis aliquando gerunt, qui eos in tabem deducit. Duodecem veluti uniones, inquit Bellonius, ervi magnitudine, carnosos tamen, candidos, & calli duritiem habentes, in quibusdam *Cernuis*, (sic vocat, teste Gesnero, percas fluviatiles) conspexi: quorum unusquisque vermem inclusum, gracilem, oblongum ac teretem contineret: qui ex venis mesaraicis dependerent inter colon & ileon, ad

ad eos anfractus, in quibus lactes esse solent. Circa Basileam omnibus dulcium aquarum piscium generi innascuntur, Leuciscis imprimis, quos Schwalen ibidem vocant. Albi sunt, longi, convoluti.

Æstate afficiunt: & ex ventris duritie, magnitudine, & albore deprehenduntur. Quatuor lumbricos, in secunda Leucisci Rondeletii specie Gesnerus invenit; vivos, candidos, latos, exigua crassitie. Major, digitos ferè decem longus erat, latus dimidium. Idem sub finem Maji, in Cyprino lato, aliquot ostendit, ad digiti longitudinem, unum albicantem. Sed & *Gobio* vermiculos in ventre gestat.

Ex *Quadrupedibus* laborant iisdem, Equi, Oves, Lupi, Capræ, Boves, Cervi, Canes, &c. *Equis* in quavis ferè corporis parte exoriri possunt. Paschalius ventris facit crassos & albos: gutturis, breves, rotundos, & crassos, qui etiam aliquando in intestinum rectum descendant: inter costam natos, longos, & capillorum instar tenuis. Ruinus quatuor *lumbricorum genera* in eorum intestinis exponit. *Crassos* & breves, in modum pistachiorum sanguineos. *Longos* rotundos & albos, qui teretibus in humano corpore respondent. *Parvos* ac tenues, *Tarme* Italis, qui quandoque cum fæcibus egrediuntur. Ascarides fortè. Nam se foramini recti intestini copiosè ingerunt. *Breves* denique & crassos instar fabæ, pilosos, qui se interiori recti intestini parti applicant. Brassavolus in pullorum ventriculo, ingentem copiam rubrorum & seminigrorum Ferrariæ reperit, seminis cucurbitæ forma. Ruinus propè stomachum, in equis mortuis, plusquam centum, pistachii ferè magnitudine, sanguineos, qui prima stomachi membrana erosa, ad secundam pervenerant. In *ovium* hepate reperiri, nullum dubium. Adhærent & bisulcis eorum ungulis. In cava vena diebus canicularibus, Coiterus invenit. *Lupis* in vulneribus & ulceribus facillimè oriuntur. Ideò fortè lapides, ne lædantur, pertimescunt. *Caprarum* gregariarum caput, multis vermibus juxta cerebri basin naturaliter affici, scripsit Trallianus. *Boves* sub lingua, nec non inter cutem & carnem sæpissimè affligunt. In cerebro *Cervino* semina cucurbitulæ æmulantur, in aqua mortui videntur, in vino revivíscunt. Propè vertebram nati, iis qui carnes fœdant, similes sunt. *Canes* sub lingua vexantur. τίναι vel λύσσα Græcis. Alii, nervosam quandam congeriem dicunt, quâ canicularibus inflammata, rabiem concipere opinantur.

(Ruin. de morb. equor. 4. c. 1.) (Trallian. l. 3. tr. 2. c. 3.)

Huc pertinent μυῖαι, qui in carnibus nascuntur: *Tarnia* qui in lardo. *Meldera*, qui in caseo. *Cleri*, qui in favis apum. Habent & Locustæ, postquam pepererunt, circa fauces suas, qui eas strangulant. Inventi & in phalangio duo. Qui id mortuis corporibus repeniuntur, vel ulceribus Chirurgorum aliquando incuriâ, ἕλμινθες Hippocrati & Plutarcho, *sæva vermina* Lucretio, κακὰ θηρία Suidæ, dicuntur. Sunt vel caudatæ, vel caudarum expertes. Gallinæ utrisque vescuntur. Democritus eorum ex Oraculi consilio usu, & Theognosti Democratii ductu, à comitiali morbo liberatus est. De *Fuga*, & quomodo occidantur, veterinarios vide.

(Vincent. l. 29 c. 6.)

ARTICULUS III.

De Vermibus qui in homine.

De vivo homine res est. Nam ex cadavere exurgere certum: natumque aliquando ex medulla spinali serpentem, Camerarius author est. In variis verò illi membris reperiuntur. In *Cerebro* nascit, testantur, Hollerius, Thomas à Vega, Cornelius Gemma & alii. Frequens id olim in Hungaria & Germania: quique laborabant inphresin & maniam incidere solebant. Unicum in allio, quod cum vino sublimato exhibebatur remedium. Vir apud Benivenium robustus è dextra nare palma longiores ejecit. Prodiere ex *auribus* in peste, iique crassi sed non ita longi. Hinc ὦτα σκωληκιῶντα Dioscoridi.

(Holler. l. 1. cap. 1. Vega in c. 5. de locis affectis Galeni Gemma in appendice operis Cosmocrit. Beniven. Exemp. c. 100.)

Vidit & Valescus de Taranta duos vel tres, granorum pini magnitudine, crassiores tamen. Sub lingua nasci, Montuus author est. In *Dentibus* Sinones à quibusdam vocantur. Battæo Syriæ Monacho ex nimia inedia, enatos fuisse, Sozomenus tradit. Per *oculi* iteriorem partem puellæ trimæ vermem semipalmarem, album, eductum, Amatus Lusitanus scribit: Stabulari aliquando in aspera arteria, Avenzoar; in pulmone, Aloysius Mundella, in vesica & renibus, Dodonæus, Rondeletius, Fernelius & Jocatius; in utero, Priscianus & Garzias Lopius, testes sunt. Ejectus ex pectore per tussim; egressus per penis meatum & quidem spontè unus: minxit quidam Perusinus parvos & latos: Italus quidam elychnii crassitudine, vivos & rubentes; vide & apud Moufetum exempla. Exiit per uteri collum magna multitudo. Prodiit & ex polyposis naribus postquam foliorum tabaci succo cruciaretur. De eorundem mictu, Tulpium consule. In brachiis, cruribus, suris, & cute reperiri, Dracontia puerorum, Niguæ seu Toni Americanorum; & Indorum Orientalium, ostendunt. Quid plura? Nec cor forte liberum erit.

(Mont. tom. 4 cap. 19. Sozom. H. Eccl. l. c. 34. Lusitan. cent. VII. cur. 63. Mundella Dialogo 4. Dodon. ad Beniv. cap. 78. Rondelet. de dignos. morb. cap. 17. Moufetus Theatri Inf. 2. c. 20. Tulp. observ. l. 2. c. 49. 50. & 51.)

Dari enim & in sanguine lumbriciformia animalcula, corpus exesura apud Plinium habetur. Cum semine ejectos, apud Plutarchum. Et qui non nascantur ibi vermes, ubi angues bifidi flagellati, ut in Appendi-

(Plin H. N. l. 26. c. 13.)

Appendice ad serpentes diximus, inventi sunt.

In intestinis qui hærere solent, sunt *Lati*, *Teredes* & *Ascarides*. Priores omnes ætates infestant, Græcis ἑλμίνθοι πλατεῖαι, & κηρία, Latinis propriè Teniæ. Per tota enim aliquando extenduntur intestina, corollæ in se ipsam ductæ instar. Tricenum pedum esse notat Plinius, Platerus quadraginta vidit. Partes eorum non ita exactè semen cucurbitæ referunt, sed ubi abrumpuntur, & moram aliquando jam semi mortui trahunt, pars quæ ad latera tenuior, putrescit: quæ verò in medio veluti nodus, figuram seminis cucurbitæ vel cucumeris refert. Quatuor historiæ apud Fabricium Hildanum vide. Ad hos illi, qui σικυώδεις seu *cucurbitini* vocantur pertinent. Ideo quibusdam alterum Teniæ genus. Ex partibus multis, quarum singulæ semen cucurbitæ referunt, constant. Ex his illum fuisse puto quem Lusitanus describit, quatuor cubitorum, latitudine semiunguis exigui, albus, capite verrucoso, ex quo totum corpus procedebat, quem mulier Illyrica tussicula vivum. ejicit. *Teretes* στρογγύλοι, seu rotundi Græcis, si magnitudinem spectes, sunt aliquando, longitudine sesquipedali, quinque pedum sæpe, nonnunquam palmam non excedunt: si colorem, sunt, rubri, flavi, nigri, ex parte albi vel fulvi, & virides: si constitutionem, visus est rubro capite, pisi magnitudine, lanuginosus, cauda lunata: visus dorso lanuginoso, pilis rubris consito, &c. Platerus octodecem ulnarum exsiccatum habuit, quem Moufetus vidit. Trecentorum pedum longitudine ejectum, Plinius author est.

Plin. H. N. 11. c. 33.

Hild. Obs. Cent. 2. 71. 72. &c.

Amat Lusit. Curat. Cent. 6. Cur. 74.

Ascarides ἀπὸ τοῦ ἀσκεῖν, quod mordicationem & pruritum excitent; vel ab ἀσκαρίζω moveo, dicuntur. Veteres *jumentarios* dicebant, quòd sæpius in equis, & boum genere apparerent. Sunt lumbricis terrestribus similes, sed unciam raro superant. In extremo languore reperiuntur.

Dantur præter hos & *Monstrosi*. Benivenius unum pedibus quatuor, cauda novæ lunæ instar falcata, digitorum duorum longitudine observavit: Gabucinus, nigrum & pilosum: Capriana, binis cornibus flexibilibus, & centum utrinque pedibus subviridem, & qui mire progrediebatur. Rondelet. Scolopendræ similem, sine oculis. Schenckii filius variantem, rostello acuto sanguineo excrevit. Rusticus apud Wierum octopedem, rictu oris capiteque anati simillimum Anguillæ similem, &c. Plura apud Aldrovandum & Moufetum invenies.

Aldrov. Hist. Inf. 6. c. 2.

CAPUT III.

De Teredine & Lumbrico terrestri.

De Teredine pedata, superius cum de vermibus plantariis ageremus, egimus. *Depedis* meminit Agricola, quem ab æneo colore **Kupfferwurm** vocat. Serpit, inquit, quia & pennis caret pedibus. Crassitudo ipsi quasi parvæ anserinæ pennæ, longitudo scolopendræ. Teres est, sub lignis putridis natus, & plerumque juxta scolopendram inventus.

Agric. de animalib. sub terram.

Aldrovandus quatuor teredinum genera constituit. *Unum* Plinii & Theophrasti, quod dentes habet & duntaxat in mari in lignis reperitur. *Alterum* Vermiculus dictum; *Tertium* Thris, *Quartum* Cossum quem vermem multipedem in lignis quidam faciunt. Ipse observavit vermem pili longitudine in ligno nascentum, colore album, figura fere Erucæ sylvestris similem. Linea in dorso à capite ad caudam usque conspicua, more Erucarum repentem, fere, undecem in singulis lateribus, punctulis quibusdam castaneis, ore nigro ex duobus veluti introrsum se curvantibus dentibus confecto; qui admodum constringebantur, plusculis prope os pedibus. Ex ore succus quidam viscidus; lentusque emanebat. Hunc vermem *Cossum album* existimat.

Plin. H. N. l. 16. c. 41.

Aldrov. H. Inf. l. 6. c. 5.

Multe tamen sunt arbores quæ teredinem non sentiunt, ut tilia, quamvis corticis & foliorum succus dulcis sit; ob odorem; buxus, ob duritem; abies circa germinationes decorticata; Mori materiem æternam Theophrastus reliquit. Alexandri verò Magni comites prodiderunt, in Tylo rubri maris insula, arbores esse, ex quibus CC. annis durantes inventas, & si mergerentur incorruptas. In eadem esse fruticem baculis tantum idoneæ crassitudinis, varium, tigrium maculis, ponderosum: & cum in spissiora decidat, vitri modo fragilem &c.

Plin. l. c. Theoph. H. P. l. 5. c. 5.

Lumbrici terrestres Græcis γῆς ἔντερα, σκώληκον, ἀλάκται, Siculis γαφάγαι, quod terram comedant; Latinis *Intestina terræ*, Monardi *Oniculi* & *Niscul*i dicuntur.

Lumbrici terrestres. Aldrov. Hist. Inf. l. 6. c. 6.

Duo ipsorum genera Lumbricis intestinalibus quidam sunt similes; alii *Ascarides*. Illi colore sunt interdum subalbido, interdum subsanguineo: & pluviis cadentibus subitò è terra prodeunt. Hos qui parvi, non unius ejusdemque coloris dicit Agricola. Sunt candidi, lutei, sæpiusque aratre excitantur. Vastant sata radicibus subsectis. Ad eos pertinent *Zuccarolæ*

S Italis

Italis dicti, craffi; longi paulò minus digitum. Sub aëris æftum, è terra prodeunt. Terra pingui aluntur, & dulci radicum ſucco. Ex eodem naſci Gaudentius Merula ſcripſit. E terra egreſſos coiviſſe obſervavit Aldrovandus. *Tangunt ſe tandum modo*, inquit, *pluſquam dimidia fere corporis parte, atque ita arctè ſibi invicem adhærent, ut nonniſi pedum duriuſculo calcatu & frictione abſiſtant. Videtur autem uterque cum coëunt, unus lumbricus in medio corporis paulo craſſior cæteris.* Pluviam præſagiunt, ſi pertuſa quaſi terebello humo, affatim foras erumpant. Terra namque ab Auſtro & aëre vaporoſo madefacta, perfacilem iis tranſitum largitur. Inſerviunt in eſca piſcibus, avibus, turdis inprimis & cornicibus. Sed & gallinæ iiſdem victitant. Haud ſpernendi & in *Medicina* uſus. Profunt ad icteritiam tollendam ſi pulverizati in vino vel commodo vehiculo exhibeantur: contra arthritidem ſcorbuticam vagam, ſi cum ſabina, ariſtolochia, &c. exhibeantur: in nervorum vulneribus ſi triti imponantur: in calculo ſi ex vino paſſo bibantur. Mercurialis in lactis defectu nutricibus cum nucleis pini, amygdalis, ſemina petroſelini, feniculi, rapis, &c. exhibet. Ex iiſdem oleum lumbricorum componitur. Lixivio, & amaris aquis occiduntur. Aqua verò, in qua ſemina cannabis decocta ſunt, ad ſuperficiem proliciuntur.

CAPUT VI.

De Limace.

Aldrov. Hiſt. Inſ. l. 6. c. 10.

LImacis nomen teſtudini terreſtri perperam Albertus impoſuit. Diſtinguit & à Cochleis Plinius & quoties cochleas vocat, nudas adjicit. Nominis rationem locus ſuggerit. In limo enim naſcuntur. Nec apud Græcos peculiare nomen habent.

De *Forma*, *Genere* & *Differentiis*, ita ſcribit. Aldrovandus. Limacum, ſeu nudarum Cochlearum, aliæ magnæ ſunt, aliæ parvæ: Magnæ Germanis à colore ruffæ dicuntur (quanquam in hoc genere etiam nigræ ſunt) de quibus ſentire ſcriptores quidam docti putant, cum ad medendum cochleas nudas poſtulant: Parvæ gregatim folia ſectantur; & hortos infeſtant, cinerei, aut fuſci coloris, & hæ quidem ſemper nudæ ſunt, quod ſciam. Plin. Limaci magnæ ſimilem eſſe ſcribit echinum. Sunt vero partium diſtinctiones, ut Scaliger annotavit, in hiſce animalculis admodum obſcuræ, quæ hic exprimuntur primo loco; ex cinereo nigricant, albis per tergus maculis, cornicula exerunt, quatuor è capite, quibus iter prætendunt. *Tertia* tota nigra: poſtrema cinerea albis maculis per dorſum, iiſque longis varia. Albertus in eorum extremo ſitos habere oculos aſſerit. Plinius cochleas haſce nudas ſive Limaces non tamen omnes in capite lapidem gerere memoriæ prodidit, idque verum eſſe docuit quotidiana experientia: nonnunquam oſſiculum, ut poſt patebit, idem Plinius nominat. Cardanus Limacium lapidem vocat his verbis: Limacius lapis in capite Limacis, quæ cortice non integitur, ſolet generari. Hunc ut oſtendere poſſum candido colore, & aſpera ſuperficie eſſe oportet, quod ex aquæ ſubſtantia coactus ſit, & ob id etiam parvus, quod in parvo animali inventus. Lapillus quem ego propriis manibus exemi è capite nudæ cochleæ, poſtquam in multis fruſtra quæſiviſſem, albidus erat fabæ ferè magnitudine, multò tamen humilior, compreſſuſque magis, modice tranſpariens, inæqualis, admodum glaber, parte altera planior, altera velut in oculum protuberans durus, ſed dentibus friabilis, ita ut in arenulas atteratur. Venduntur, & alii lapilli multò majores, magis protuberantes, minus candidi, obſcuri intus foveam habentes, ſed ejuſmodi è nudis cochleis eximi non puto. Noctu potius, quam interdiu animalia iſthæc ad paſcua exeunt, degunt autem non modo in campis & hortis, ſed in cellis vinariis, larinis, cloacis & aliis ſubterraneis, uliginoſiſque ædium locis.

De *Uſu* hoc habe. In Africa quaſdam edi, ſi Braſavolæ credendum. Ex iiſdem in Medicina, ſale gemmeo aſperſis, & cum aqua Limonum infuſa inſolatis, donec quaſi in unguentum abeant, Coſmeticum ad faciem lævigandam fieri. Illinitur, & mox aqua florum fabarum abluitur. Profunt in *ulceribus pedum*, ſi vivæ comburantur, cinis cum thure & albumine ovorum ſuperlinatur: in *hernia*, ruffæ inprimis, ſi emplaſtris illinantur: in *verrucis* & *ganglis* tollendis, ſi ex bene ſalitis liquor colligatus, iiſdem affricetur. Producunt in jumentis pilos ruffæ, ſi ex exenteratis & ſale aſperſus unguentum fiat. In iiſdem, ex ſero acido tepidè propinatæ, ſanguinis per veſicam & anum excretionem cohibent. Uſus.

Lapillus qui in capite, quartanam ſolvere ſolet. *Oſsiculum* quod in dorſo reperitur, ad dentitionem alligari jubent. Inter duas orbitas inventæ, per aurem cum ebore trajectum, vel pellicula canina adalligatum, doloribus capitis medetur. Mizaldus ſtrangurioſis prodeſſe ſcribit: nec non parturientibus, loca ipſa laxando. Plin. H. N. l. 30. c. 15. l. 29. c. 6.

HISTO-

HISTORIÆ NATURALIS DE INSECTIS.

LIBER IV.

De Insectis aquatibus.

Titulus I.

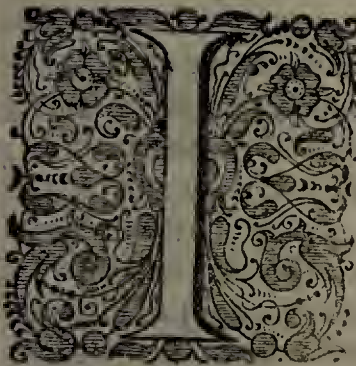
De Insectis aquaticis pedatis.

Caput I.

De Insectis aquaticis paucipedibus.

Articulus I.

De Squilla, Locusta, Scorpione, Notonecta, Cicada, Anthreno, Forficula, Lacerta, Corculo.

Nsecta aquatica, in *Pedata* & *Apoda* distinguuntur. Illa vel *paucos* vel *multos* pedes habent. *Paucipeda* sunt, *Squilla*, *Locusta*, *Scorpio*, *Notonecta*, *Cicada*, *Anthrenus*, *Forficula*, *Lacerta*, *Corculus*, *Musca aquatica*, *Cantharis*, *Scarabæus*, *Tipula*, *Attelabus Arachnoides*, & *Ligniperda seu Bellonii Phryganium.*

Squillæ primus, quod sciam, meminit Rondeletius, sed crustatæ duntaxat. Pedes ternos utrinque habet Cauda in duo longa & tenuia veluti fila definit, caput rotundum & compressum quatuor corniculis instruitur. At Moufetus plura genera observavit, & icones expressit. Squilla insectum, inquit iste, à Squilla pisce parum differt, nisi, quod & breviores multò antennas, colorem magis spadiceum vel terrestrem potius obtinuit. Horum alii testa fragili obducuntur, alii plani sunt & nudi. Testacei in rivulis præsertim degunt, arundinum vel gladioli radicibus adhærentes; colore sunt subflavo, nonnunquam autem albicante atque cinereo. Sex tantum pedibus incedunt, reliqui hic appendices pinnarum munere funguntur. Nudi, vel molles sunt vel crustacei: Molles figura hæc constat satis, modo caput spadiceum; reliquum verò corpus obsoleto cinere tinctum imaginemur. Crustaceorum genera omnia articulata sunt, sed aliis globosi articuli, aliis alii: globosi effigies graphicè hic repræsentatur, si ipsam leviori spadiceo mollius attigeris. Talis *primi* & *secundi* non globosi color. *Tertia* autem species dorso nigricat; ventre fusco: at omnibus os forcipatum & appositi pertinax. *Quartus* prioribus tribus pedibus se movet, cæteris appendiculis pro remis utitur. Collum illi & antennæ forcipesque minio dilutius illitæ; corpus fuscum, vel magis cinereum. *Quinto* caput longè nigerrimum; corpus planè malicorio simile. *Sextus* ἀκέφαλος videtur, ea quam vides forma & colore cinereo. His omnibus oculi duri, picei, membrana vitri modo perlucida obducti, qui non minus continuo moventur, quam quadrupedum aures. Assultant illi protinus, ut Squillæ pisces, in coitu, & ubi licentia audacia crevit, implent fæmellam. Hoc tempus speculatus index morsu levi significat: illa ore compresso quicquid inclusit exanimat, partemque socio tribuit: coëunt enim ore, cancrorum more & locustarum. Quem verò in Medicina usum sortiuntur, nequeo ex scriptoribus vel Empyricis ullis, quibus vel ignoti Squillæ vel despecti videntur, recensere. Id tamen constat, mense Aprili & Majo, nihil ad pisces inescandos utilius haberi posse.

Rondel. de fluviatil. c. 37.

Mouf. Theatr. l. 2. c. 37.

Locusta piscem imitatur. Colorem habet pallentem cum virore. *Scorpionum* palustrium tria vidit, atque habuit genera Moufetus. Primus nigricabat nonnihil; reliqui arenam candicantem referebant. *Moufet. l. 2. c. 34.*

Notonecta non ventre ut alia, sed spina innatant. Horum aliis oculi, scapulæ corpusque nigricant, aliis virescunt, aliis pyropum, aliis picem referunt. Raro duos ejusdem videris coloris.

Cicadæ fluviatiles, & ventris latitudine & pedibus natant, utrinque ternos habent, postremi longissimi sunt. Hoc à terrestribus differunt, quod capite sunt magis exerto, & cervicis aliquid habere videantur. *Rond. de fluviat. l. 38.*

Anthreno fuscum ubique corpus, oculis piceis exceptis.

Furficulæ idem ferè color, sed magis saturus; carere oculis videtur, sed intus conditis cernit atque dijudicat objecta.

Lacerta varii coloris est, & piscatorum gaudet intuitu. Circa rupes Britannicas non infrequens, ubi piscibus insidiatur.

Corculus cordis effigiem, pedibus capiteque demptis, scitè exprimit. Ocellos habet perexiguos & nigros; tibias sex concolores, duobus digitis instructos.

Articulus II.

De Musca aquatica, Cantharide, Scarabæo, Tipula, Attelabo Arachnoide, & Ligniperda.

Rondel. de fluviatil. c. 40. DE *Musca aquatica* ita Rondeletius. Muscas volantes, in aquæ extremitate sæpè vidimus æstate. Oculis sunt magnis pro corporis magnitudine, dorso rotundo, ventre plano, senos habent pedes, posteriores majores ad corpus in aqua impellendum. Inter natandum geminas alas extendunt. Quare & in aëre volare, & in aqua natare possunt. Natant ventre in cœlum converso; contrario situ volant. Utrumque per vices faciunt. Venter lineis nigris & viridibus distinguitur, his pisces insidiantur.

Vide verò quæ de iis in Muscis diximus.

Aldrov. H. Inf. l. 7. c. 1. *Cantharides*, in paludibus circa lacum prope Bononiam, reperiuntur, quæ per superficiem (placet hæc & sequentia verbis Aldrovandi describere) aquæ modo irrequieto huc illuc circa eundem ferè semper locum mira celeritate se trajiciunt: nec in summo tantum, sed etiam profundius feruntur. Magnitudine, & forma Cimices referunt. Cruscula sena habent subruffa. Vaginæ è nigro virides, præsertim ad solem, & splendentes alas tegunt sed non penitus: ad caudam enim alarum extremitas prominet, quæ cum in aqua celeriter feruntur ut solent, mirabili candore, splendoreque conspicuo argentum vivum quodammodo refert: Unde, & Pygolampides, si quis appellat, nomen ipsorum naturæ conveniens posuerit. In aërem si prorepserint, volare etiam possunt. Icon earum hæc est. Cum de Scarabæis ageremus, diximus etiam aquaticos dari. Eos audio esse majusculos corpore lato, compressoque, & à Germanis **Wassergugen** appellari, & in quarumvis aquarum fundis reptare. Sed videre eos mihi necdum licuit. Observavi verò Insectulum quodpiam; vel ex Scarabæorum, vel ex Cantharidum genere: Rustici violam aquaticam dicunt Cantharide minor est, forma oblongiori, angustiorique utrinque in acutum desinens, atterrimo splendens colore, duas juxta rictum appendices breves habens, seu cornicula, senos pedes colore ferrugineo. Observavi & aliud Scarabæi aquatici genus; Scarabæo stercorario minori per omnia simile, nigerrimum, coleopteron, gressu, corsuve, celerrimum, saliens etiam dorso impositum, maximo nisu in aëra se vibrans, subsultim in ventrem se convertit: pedes habet inæqualis magnitudinis: priores breviculi ad gradiendum tantum apti sunt, duo postremi, cum ad natandum servire debeant remigum loco, multo sunt longiores: aliis verò illis communibus, æqualis pedum omnium est magnitudo. Hujus icon postea dabitur una cum Tipulis. Inveni & aliud in horti publici vasis aqueis, in quibus plantæ aquaticæ conservantur. Insectum è Scarabæorum genere, superiori in eo plurimum differens, quod anteriores pedes haberet duplicis usus, nimirum ad natandum & gradiendum. Sagacissima enim natura latissimos eos fecit in medio, haud aliter, ac avium aquaticarum pedes sunt, & ne latitudo (rotunda, ac cava) ad ingressum non esset inutilis, eosdem in extremo rursus fecit exiles, robustos tamen & hamatos, ut eis unà cum duobus subsequentibus, qui contigui sunt, ac æque longi, ea carentes latitudine, ad progrediendum uti posset. Postremi pedes duplò sunt longiores, in extremo velut in pinnam molliusculam desinunt, in medio ventris siti, longè à primis; qui sunt in pectore. Horum quoque duplex est usus, ad natandum, seu potius ad natatum regendum, tanquam pinna aliqua, aut cauda, & cum cubat in dorsum, (apricatur enim libentèr, & apricantem ego cepi) ad insiliendum. Salit enim cum in dorsum cubat, iis sese ad saltum à terra elevans. Cum cubat in ventrem, vel omnibus pedibus insistit, hosce posteriores tanquam ad incessum inutiles per terram trahit. Coleopteron est hoc insectum vagina tectum durissima, ventre quoque durissimo, ac propè osseo. color ejus ex atro ad castaneum nonnihil vergit. Antennas à lateribus capitis erigit adeo exiles, ut visum pene fugiant, castanei coloris. In summa elegans animal est.

Tipularum, quæ etiam Macropedii, Pedones, & Gruinæ à pedum longitudine, Moufetus quatuor, Aldrovandus duas observavit differentias. *Prima* Moufeti species est tibiis longissimis araneo sylvestri similis, corpore ferè ovali, cinereo albicante, alis argenteis, oculis nigerrimis prominentibus, antennulis duabus brevissimis, cauda mucronata: volat subinde (ut struthiocamelus) quasi gradiendo: aliquando tamen in aëre volat, sed nec longè nec diu. Lucis adeo est appetens, ut lucernæ amore sæpè conflagret: autumno in pascuis & pratis frequens cernitur. Sed hæc de mare. *Fœmina conformis* videtur, sed paulo nigrior, & caudæ mucronem quasi demorsum obtinet. Has Angli, Mouf. Th. Inf. l. 1. c. 11.

Schep-

Schepherds vocant: id eſt opiliones, quia ubi oves veſcuntur ibi ſæpius apparent. *Secunda* Tipula caput magis habet, oculos prominentiores, antennas quatuor exiles, corpus luteo nigroque colore varium, alas obſcuriores. *Tertia* ferè ſimilis, ſed corpus totum luteum 6. vel 7. maculæ nigræ magis adornant; habet item tam mas quam fœmina caudam trifurcatam. *Quarta* ſpecies rara & perelegans videtur, capite & maxime ore furcato, ſcapulis turgidis, brevioribus pedibus, corpore duplo cæteris craſſiore, dorſo nigricante, ventre & lateribus croceis, cauda mucronata & nigra. In ſepibus verſatur æſtate, rarius in campis reperitur. Coëunt dictæ tipulæ averſis caudis, atque ita volant; recurvantur tamen quandoque velut in complexus. Aldrovandus bina Tipularum genera obſervavit. Prius in aqua ſtagnante ſcrobis, foveæve, cui cannabim macerandam immergunt ruſtici Bononienſes, quæ ab eo uſu Maceratolo vocatur, inventum, longum erat integrum palmum, colore fuſco. Attelabo ſive locuſtæ apteræ non abſimile, niſi quadrupes fuiſſet. Antennas binas, ſed articulatas, propè medium, extremo nonnihil deorſum reflexas, ac hamatas unico anicularum unguiculis ſimili, quibus obvia apprehendit, altera nempe articulo reliquæ antennarum longitudine annexas. Capitulum exiguum ante exigua appendice, velut corniculo acuto armatum, figura fere trigona, ocellis utrimque eminentibus atris; ac ſplendidis immobilibus inſtructum. Alatum eſt pennis quaternis longis, & anguſtis, ſubtiliſſimis. Caudæ loco appendices binas longiſſimas filamentorum inſtar, ſtatim ab ano diſpartitas geſtabat. Pedes quaternos, ſingulos tribus articulationibus diſtinctos, nempe ob longitudinem, ſed imbecillimos, quales ferè Araneis ſunt, anteriore corporis parte, pectore locatos. Unde cum in aquis degant, Belgæ & Germani, ut audio ſuo idiomate Waterſpinnen vocant, id eſt araneas aquaticas. Collum à capite ſubeſt oblongiuſculum, quod à ventre paulum latiore excipitur, & ipſo tandem in acumen paulatim extenuato. Dorſum ei erat planum, quod alis tegitur, ac ferruginei coloris. Venter ſupinè utrimque in ſulcum conſpicitur exſculptus, prominente medio tereti, ſeu cauliculo herbæ cujuſdam, ut polygoni fœminæ internodiis, ac geniculis quinque quos annulos vocant, ſecto. Horum ſingulorum interſtitiis macula, ſeu punctum nigrum conſpicitur. Cum itaque quadrupes ſit hæc Tipula, ab ea quam ſe pedem Feſtus eſſe dicebat, plurimum differt. Sed & hanc obſervavit. Mira corporis levitate, & pedum agilitate aquis quoque inambulat, oblongiuſculum, & anguſtum, ſed

Aldr. H. Inſ. l. 6. c. 1.

priore multò minus, & multis ab illa partibus diſcrepans. Sepes eſt nec alatum, nigrum toto corpore, ſine cauda, ſed antennas exiguas, veluti filamenta ſubtiliſſima ante gerens, quibus etiam ingreditur nonnunquam. Eſt, & aliud genus inter hanc, & majorem medium Vere, ut Aprili aquis ſupernatans; ac repens, corporis figura majori planè ſimili, ſed & multò minus, oblonga caudæ appendice carens, & maculis in ventre, quarum loco in mediis alis nigris albidam terete gerit.

Attelabum arachnoidem nominat Aldrovandus inſectum quoddam, Aranei ſpeciem ferens, ſed ſex tantum pedibus dotatum, colore cinereo, ac vulvæ, ſeu fundi lutoſi (in quo ſeſe occulit, aut ſumma ſuperficie ejus ſedet, aliquando reptans, nonnunquam natans) adeò ſimili, ut niſi linceis oculis data opera diligentiſſimè intuenti eum deprehendere, aut obſervare non liceat. Rictu fere eſt Locuſtæ, ocellis utrinque altè ſatis extantibus, cætero corporis habitu non male araneum referens, alvo tota annulis pluribus ſecta, parte prona compreſſa, ſupina nonnihil rotunda, ita ut mediam quandam formam inter Araneum, & Attelabum, ſeu locuſtam apteram brevem habeat. *Aldr. l. c.*

Ligniperdam aquaticam non videtur Ariſtoteles agnoviſſe. Etenim feſtucas, lignave colligere eam ſcribit, quibus ſeſe induat, atque cum poſt iis ſpoliatur, emori, cum ejuſcemodi animal, quod Ligniperdam aquaticam nominavit, ſpoliatum ſuis feſtucis, quæ variis ex partibus herbarum conſtant, minimè moriatur, ſed ſubinde novas feſtucas recolligat, in quarum vertice exiguam ligni, at non cujuſlibet, ſed quod levitate ſua aquis ſupernatare cognoſcit, portiunculam ſupra cervicem ſuam, ne mergatur, immiſcere novit: alioqui à terreſtri nihil vel parum admodum differt. Bellonius Phryganium vocare videtur, & ſic de eo ſcribit; Phryganium fluviatile æque, ac marinum dejectamentum, Galli Charree appellant, quod cinereum excrementis fit perſimile. Piſciculus eſt, aut potius vermiculus, quo piſcatores utuntur pro eſca: ſic appellatus, quod phrygana, id eſt, fremia, ſive feſtucas, ſive thecæ, aut tegumenti lateribus, filo tanquam araneæ ab ejus ore dependente (novit enim nere ut aranea) agglutinans circumponat, ex quibus augeſcens, caſam ampliorem ſibi conſtruit. In quo pinnoterem imitaretur: niſi pinnoteres ſibi ipſi domum facere neſcirent. Senos utrinque pedes habet, quibus in aquæ etiam rapidiſſimæ rivulis incedit: nare etiam neſcit. Eſtque animal tenue, oblongum parvæ Erucæ ſimile, quem avidiſſime appetunt Truttæ. Eſt enim profluentibus aquis, ac torrentibus frequens. Eo etiam piſciculi, ſi ſua theca, ſeu involucro

lucro nudetur, affatim capiuntur. Chryſippus Philoſophus, inquit Plinius, tradit, Phryganium aligatum remedio eſſe quartanis: quod autem eſſet id animal, nec ipſe deſcripſit, nec nos invenimus, qui noviſſet.

Quid eo ſentiat Geſnerus, vide apud eum & Aldrovandum.

Caput II.

De Inſectis aquaticis multipedibus.

INſecta aquatica polypoda ſunt *Tineæ*, *Pulex marinus*, *Pediculus marinus*, *Aſilus aquaticus*, *Scolopendra marina*, *& vermes in tubulis delitescentes.*

Aldrov. Hiſt. Inſ. l. 7. c. 2. *Tineæ* vermes ſunt perparvi, & quia convolvi ſolent, minores aliquando, colore albo; *pedibus* plurimis per totius corporis alveum contiguis, & mollioribus. *Cauda* oblonga in alveum deſinit. *Oculi* ſunt perexigua puncta alba, cum centro longe minutiſſimo. Reperiuntur in fontibus bonis & frigidis; Martio præſertim menſe. In terra propter pedum ſeu mollitiem ſeu multitudinem (nam & ab ore veluti pedes prominent) progredi nequeunt: in aquis, corpore in latus alterum inclinato currunt; & niſi fallor, retrorſum quoque incedunt. Cum aqua epotæ ventrem inflant, & largo hauſtu vini pelluntur. Forte & therebintinæ, oleo, butyro, lacti & ſero cederent. Geſnerus Gallis eaſdem cum Scrofulis, quas Agrovelles vel Eſcroelles vocant eſſe putat. Multipedes ſane faciunt, corpuſculo brevi, cauda reflexa, invenirique in fluviis, puteis & fontibus.

Ariſtot. Hiſtor. Anim. l. 4. c. 10. Rond. de Piſcib. l. 18. c. 27. *Pulex marinus*, qui Ariſtoteli ψύλλον θαλάττιον Rondeletio eſt tenui cruſta intecta beſtiola, quæ facie homines ridiculos pictos, aliis partibus locuſtas repræſentat: & tam parva ut particula corporis niſi ab oculato, diſcerni non poſſit. Gignuntur, inquit, in profundo mari tanta fœcunditate, ut eſcam ex piſce confectam, ſi diu in imo manſerit, totam corrodant. Aldrovandus hunc inter cruſtata refert. Niphus cum Scolopendra marina confundit. Kiranides minimum animal, quo piſcatores utantur, eſſe dicit: ſalireque per littus. *Mouf. de Inſect. l. 2. c. 39.* Moufetus Aſellum marinum vocat, & ſic deſcribit: *Pulex* ſive Aſellus marinus ſquillam molliorem refert, niſi quod quatuor tantum pedibus (pace Geſneri dixerim) donatur, & frequentibus longiſque ſaltibus ſe liberat, à numero pedum. Aſellus dicitur à ſaltu, Ariſtotelis pulex: à dorſo gibboſo, Scrofula nuncupatur: color illi lividus cum nigredine. Longitudo fluviatilium digitum tranſverſum: latitudo, ſemidigitum non ſuperat: marinorum major dimenſio, qui littore refluente, & in aquis dulcibus ſæpe conſpicitur. Venatoribus item ſpectatoribuſque mirum agilitatis præbet exemplum.

Aldrov. H. Inſ. l. 7. c. 7. Hunc cum Pſyllio herba decoctum, & de collo ſuſpenſum rigorem tertianarum fugare; cum aqua marina aſperſos, pulices pellere; tres in lapide pſorite, qui & porus, ſculptos, ſub calamo viridi manentes, cum radice herbæ pſylli recluſos, contra morbum comitialem, amuletum eſſe ſcribit Kiranides. Meminiſſe eorundem videtur Plinius, cum dicit: *Adeo nihil non gignitur in mari, ut Cauponarum etiam æſtiva animalia, pernici moleſta ſaltu, aut quæ capillis maximè celat, exiſtant: & circumglobata eſcæ ſæpe extrahuntur: qua cauſa ſomnum piſcium in mari noctibus infeſtare exiſtimatur.*

Pediculus, qui Ariſtot. φθεὶρ θαλάσσιος, du- *Rond. de piſcib. l. 18. c. 28.* plex ex Rondeletii ſententia eſt. *Unus* qui in mari, quod à Cyrene ad Ægyptum, circa Delphinum eſt: qui omnium pinguiſſimus pabuli copia evadit, quæ à Delphino ſuppeditatur. *Alter* eſt, quem hic depinximus, majoris fabæ magnitudine & latitudine, ſcarabæo terreſtri ſimilis, corpus ex aliquot tabellis, veluti locuſtæ vel ſquillæ cauda conſtat: ante os duo cornua brevia habet: utrinque pedes multos, incurvos, in acutum deſinentes. Piſcibus ita hæret ut eripi non poſſit. Sugit ut hirudo, nec prius abſcedit, quàm tabidum & exſuccum piſcem reddiderit. Reperitur cervici mugilum, luporum, & ſaxatilium piſcium affixus. Ariſtotelis eſſe demonſtrat ibidem. Bellonius perperàm Aſilum ſeu Oeſtrum vocat. Octo utrinque *pedes* habere, octonis tabellis *intergore* loricari; priorum pedum ungues ad caput, poſteriorum ad pedes converti; *oculos* parvos, nigros, & aliquanto eminentes habere; Erythrinis etiam dentalibus ac ſargis veſci; in orbem ſe contrahere; prægnantem denique plærumque inveniri, addit. Eſt & aliud animalculum marinum, cujus hic iconem appono. Ἑρπίλη quoque Numenii huc ſpectat, littoralis vermis & foſſilis, longis pedibus conſtans, repens & ineſcandis piſcibus idoneus.

Aſilus marinus, quem Oeſtrum mari- *Rond. de Inſ. c. 8.* num veteres à naturæ ſimilitudine, quæ ei cum terreſtri communis, vocant, Ligures *Truſam* pro ore tubulum ſeu fiſtulam habet, pro corporis ratione longam. Utrinque ſitæ ſunt veluti manus duæ, quæ ad os flectuntur, ſequitur alvus cum inciſuris, cui affixi ſunt ſex pedes duo, qui in extremâ alvo ſunt, craſſiores ſunt & longiores, qui ſequuntur utrinque locati, paulo minores, reliqui duo, qui magis in lateribus ſunt, omnium minimi. Ore ſive fiſtula, ſcorpionis terreſtris caudæ, pedibus, ejuſdem brachiis ſimilis eſt, alvo & magnitudine, araneo. Ut Polypi acetabulis, ita hic

hic ore adhærent parti molliusculæ & pingui sub pinnâ ita tenaciter, ut avelli integer non possit. Sanguinem exugit hirudinum ritu, usque dum præ plenitudine decidat & moriatur. Cur in summo tantum æstu, & Caniculæ tempore pisces dictos infestet, id in causa esse puto, quod æstate tantum nascatur, autumno pereat. *Cur* sub pinna hæreat, in causa est partis mollitudo, pinguitudo, & sanguinis copia. Reliquo corpore Thynni cute quidem lævi integuntur; sed illi subsunt squamæ duriores.

Arist. H. A. l 2. c. 14.

Quantum ad *Scolopendras*, Aristoteles, παραπλησίας τῶ εἴδει ταῖς χερσαίαις, *aspectu terrenis similes* esse dicit; in saxosis locis gigni, colore magis rubro esse, pedum numero terrestres superare, gracilitatem crurum si excipias, serpentum more non in altis gurgitibus nasci, adjicit.

Rond. de Inf. c. 2.

Rondeletius, *duas* species proponit. *Prior* minor est, colore plane rubro, dodrantali magnitudine, in saxosis locis degit. A capite ad caudam pedes habet plurimos: in flexus & volumina sese contorquet: nunc longior, nunc brevior, nunc gracilior, nunc crassior efficitur. *Altera* est superiore multò longior, utpote quæ ad cubiti longitudinem accedat, tenuior, colore ad candidum vergente. A capite ad caudam pedes utrinque habet plurimos, veluti superior. Aldrovandus addit ex Gesnero tertiam, colore miniaceo. Gesnerus videtur quædam ex his in dubium vocare, dum Aristotelis descriptionem attendit. Minores terrestribus facere Aristotelem: Brasavolum verò ad se misisse duos pollices longam, apud se vix duos digitos æquare: Rondeletii longè majores esse, Marcellum Virgilium terrestribus longiores facere. Quòd forma attendatur, longè aliam caudæ capitisque in terrestribus vidisse. Ut ut sit, in lacertorum marinorum, ut & acuum ventriculo sæpè eas reperit Rondeletius: ita ut exinde, iisdem hos pisces vesci colligi possit: & quia in alto mari vivant, in littoribus aut littorum saxis easdem vivere, falsum sit. Appetere nidorulenta; hamum devoratum simul cum interaneis dejicere, dejecto, ista iterum intro recipere; piscatoribus quòd si hamum attigerint, nullus piscis ad hamum post accedat infestam esse; attactam adurere; naturæ ipsius est. Moufetus in limosis stagnis, & ubi ostreæ saginantur, latere scripsit. Nonnus psylothrum ex thuris, atramenti sutorii ana unc. ij. scolopendr. unc. iij. tritis, & cum calcis pulvere comistis commendat.

Mouf. 2. c. 39.

Rond. de Inf. c. 5.

De Vermibus in tubulis nascentibus, ita Rondeletius: Nascuntur in saxis marinis & super concharum vetustarum testas, tubuli vel Siphunculi testacei, rotundi, asperi, candidi, intus lævissimi, quorum alii recti sunt, alii contorti & replicati. In his procreantur & vivunt vermes, qui foras se exerunt hauriendæ aquæ gratia. Hi colore, substantia, scolopendræ rubræ similes sunt, figura & magnitudine nonnihil differunt: longissimi enim digiti magnitudinem non excedunt. Pars posterior folii myrtei modo in acutum desinit. Priore parte utrinque pedes habent, veluti scolopendræ, unde fistula prominet in extremo obtusa tubæ modo, & perforata, qualem in asilo marino depingemus, eâ aquam trahit. Horum vermiculorum testa Pharmacopæi nostri utuntur, in compositione unguenti citrini, pro dentali. Huic similem testam etiam dentale vocant, quo in eodem unguento utuntur. Hujusmodi aliquot picturæ superiori aspersimus.

TITULUS II.

De Insectis aquaticis apodibus.

CAPUT I.

De Hirudine.

Absolutæ insectorum aquaticorum pedatorum historia, ad apoda progredimur. Hæc verò intra *Hirudines*, *Stellas*, *Hippocampum*, *Uvam marinam*, *Oripem*, *Lumbricum marinum*, *Setam*, *Vermem Indicum*, *& alios* consistunt.

Aldrov. H. Inf. 7. c. 11. Mouf. 2. c. 41.

Nomen.

Hirudinem quidam ab hærendo, quòd corporibus hæreat, alii ab hauriendo Latinis dictam esse putant. Dicitur Latinis & *Sanguisuga*. Græci βδέλλαν, & quidem ὑδατὸν, λιμναίαν dixere, sine dubio, à βδάλλω, βδέλλω, ἀμέλγω, ἐκπιέζω, ἐκμύζω. Hesychio dicuntur δεμβλεῖς & βλέτυες, & δρίλακες, secundum Elienses. Eidem βαῖτυξ βδέλλα est.

Differentiæ. *Rond. de Inf. c. 7.*

Duorum est generum. *Marina* nempe, & *Lacustris*. Illa, Rondeletio describente, digiti est magnitudine, cervice graciliore, cauda paulò crassiore. Os & caudæ extremum Polyporum acetabulis similia sunt, ut eorum adhæsione sese trahant. Corpus insectorum modo ex multis annulis circulisve constat, sed duriore cute quam palustres, quod in causa est, cur non ita in globum se contrahere, nec ita se colligere possint, sed caudam tantum & caput proferunt, & retrahunt. Interna omnia continuo ductu producta & indistincta. In luto vivit, virus olet, cibo idonea non est: pisces tamen lutosi & litorales ea vescuntur. In oleo antiquissimo decocta aurium dolorem sedat. In oleo amygdalino, vel Chamæmelino, dolorem hæmorrhoidum. In vino, vulneribus nervorum & convulsionibus utilis est. Ustæ alopecias cum aceto curant.

Lacustres circulis velut inter se colligatis constant, quorum opera quandoque in globum contrahuntur. Ossibus & pinnis carent.

carent. *Os* illis trianguli inſtar, id vulnus inflictum oſtendit. Villanovanus fiſtulam in ore more culicis tribuit. Alii in majoribus acutius, in minoribus rotundum; in omnibus foramen in medio exile, obſervavere. Ab ore ad alvum continuus eſt meatus. In mortuis longitudo circiter digiti. Lineis & punctis nigris notantur omnes, reliquo colore variant. Varias differentias ſortiuntur. Sunt quæ caput magnum habent, coloris ruffi, variis filamentis diſtinctæ, lanuginoſæ, & venenatæ. Sunt & aliæ tenuiores, capite brevi, ventre rubro; quæ in aquis puris habitant. Albertus Nigrarum & planarum; nec non quæ in dorſo virgulas rubeas & aliquantulum rugatas habent &c. meminit. Apud Helvetios *Minores* ſunt nigræ; *majores* ſubvirides, ſtriis per longitudinem ſubflavis aut ruffis, in quibus puncta aliquot nigricant. Viſæ Venetiis *virides*, maculis hinc inde nigris reſperſæ. In fluentibus aquis, *albas*, perexiguas, ore utrinque in circulum lato, ſed altero duplo latiore, quales vel piſcibus nonnunquam adhærent, invenies. In Mauritaniæ quodam flumine ſeptenum cubitorum, quæ per gulam perforatam reſpirent, inveniri, Strabo prodidit. In jecinoribus boum ſimilem hirudini lacuſtri
Mouſet. de Inſect. 2. c. 14. vermem, alii. Mouſetus in *perforatas*, quas Europa non novit, & *Imperforatas* diſtinguit.

Ad *Naturam* earum pertinet, in paludoſis & turbidis aquis ut plurimum, in ſaxoſis, arenoſis & claris, rarò inveniri: ex putri naſci, nec ſcitur an coëant: autumno condi, per hyemem latitare, circa Calendas Maij, aut paulò antè, & quidem nonniſi tepido aëre apparere. Eædem, ſanguine victitant. Ubi corpori adhæſere, non citius avelluntur, quàm expletæ decidant: imò quantò magis trahuntur, tantò fortius inſident; donec rumpantur. Caudæ & ori innitentes moventur. Cannæ incluſæ, retrorſum exeunt: & quia os valdè acuere & in tenuitatem ſe extendere poſſunt, per anguſtiſſima etiam elabuntur.

Uſus Hirudinum. Magni ſunt in evacuando ſanguine in Medicinâ uſus. Fugiendæ rufæ, magnorum capitum, virides, nigræ, & quæ in limoſis nimis agunt. Laudantur, quæ ex aquis fluentibus rufæ rotundæ, colore jecinoris, parvorum capitum. Præſtantiſſimæ putantur, quibus venter rubet, dorſum viret, præſertim ſi ex aquis fluentibus fuerint. In Germania præferuntur majores, ex nigro ſubvirides, ſtriis per longitudinem ruffis, in quibus maculæ nigræ ſunt. Applicantur in vulneribus venenatis, capitis, colli, jecoris, lienis, genitalium membrorum: &c. morbis.

De præparatione, & modo utendi, abundè apud Medicos invenies.

Huc ſpectat, *Lumates* moleſtiſſima hirudinis ſpecies, inter herbas & montium arbores vivens, ſemidigitum longa, & impensè tenuis. Adhærent iter agentibus, ſubeuntque quoſvis humani corporis meatus, etiam anguſtos & fœdos, neque priùs diſcedunt, quàm humano ſatientur ſanguine: tunc enim ſpontè cadunt, ac minus infeſtant Sole vigente. Remedium eſt, arundinibus quibuſdam præacutis eas avellere, aut ſeſe tueri intra aquas, confidendo ſaxis, ſi quæ fortè adſunt, aut pyram conſtruere, atque interponere ignem. Nieremb. H. E. 13. c. 19.

CAPUT II.

De Stellis.

DAtum Inſecto huic *Stellæ* nomen, Aldrov. H. Inſ. 6. c. 18.
quòd ſtellas imitetur. Græcis eſt ἀστήρ, Myrepſo ἀστήριον, modernis Græcis σκαῦρος, ut Nomen. Gillius notavit; vel potius, ut Rondeletio viſum; σταυρὸς, quod pali lignei infixi modo, radios habeant. Sylvaticus, Sydus marinum vocat: Cremonenſis, Magiaraſtrum marinum.

Os ipſis verſus caudam, in medio radiorum ſitum, inque gyrum quinque digitos Deſcriptio. oſtendere, author eſt Bellonius. Excrementorum nullum exitum, & ore excerni quæ ſupervacua ſunt, Rondeletius. Duriore corio ſive callo omnes integuntur; ideò Ariſtoteles cum aliis teſtaceis recenſuit. Rondel. de Inſ. c. 10.

In marinis littoribus ſæpè conſpeximus: Natura. vaganturque in mari, ut polypi, brachia deducendo, nunc antegradiendo, nunc in orbem convolvendo, & ſuctu acetabulorum, Echini modo, lapidibus adhærent. Conchas aggrediuntur & devorant. Quinque in diſſecto ventre cochleas inveniſſe ſcribit Rondeletius, tres integras, duas cum teſtis ſuis confectas. Adeò fervida ejus natura eſt, ut quicquid ſumſerit, Ariſt. H. A. 5. c. 15. id licet illicò ab ea extrahatur, biſcoctum, (ἑφθὸν) appareat. Plinius dicit, tam igneum Plin. H. N. 9. c. 6. fervorem ei eſſe tradi; ut omnia in mari contacta adurat, omnem cibum ſtatim peragat. Extra aquam torpeſcere, prodidit Bellonius: in aquam immerſas, & ſupinas inſtratas, promuſcides in extrema pluſquam quinque millia exerere cernet, & in pronam partem moveri.

Eſſe quaſdam in *cibis*, ex Bellonio col- Uſus ligimus. In *Medicina*, Hippocrates, nigras cum braſſica & vino odorato adverſus uteri ſtrangulationem propinat. Apud Myrepſum inter ſuffimenta contra epilepſiam recenſetur. Inter pſilothra à Galeno numerari, certum: & Geſnerus, carunculam, in quibuſdam edulem eſſe ſcribit, reliquam ſubſtantiam pilos deperdere. Lævem, ad peritonæi rupturam, cum onoRondel. de Inſ. c. 14. nide, felici cum ſucceſſu applicari poſſe exiſtimat.

Diſ-

Differentiæ. *Differentias* & *Genera* si attendamus, sunt plura. Sunt parvæ, magnæ: sunt, quæ flavescunt, nigricant, cinerascunt: sunt aculeatæ, læves, longæ, breves. Optimè vero, in eas quæ quinque radiorum sunt, & quæ plurium distinguuntur. Illæ *Cartilagineæ*, *Testaceæ*, *Leves*, *Pectinatæ*, *Echinatæ*, *Arborescentes*, *Solares*.

Cartilaginea pronè & supinè exhibetur. Supinæ partis marginibus puniceis, reliqua pars intima, & quæ hisce marginibus continetur, sanguineis maculis & albis, veluti in quodam marmoris genere, consperfa. Pronæ vero partis margines admodum sunt sanguineæ: quinque in medio rimæ, in singulas partes abeuntes, maculis autem cœruleis, ea pars, quæ margines undique contingit, insignitur: hasce aliæ sequuntur propè medium maculæ rubicundæ.

Testacea dicitur, non quod verè testacea sit (nam exsiccata, cum cortice teri manibus, quamvis ægrè, potest) sed quod duritie corticis, magis quam aliæ stellæ, quas unquam observavi, ad testacea accedat. Hæc corticæ candicat, spithamam longa quoquoversum dimensa, nempè ab uno radio ad alterum, qui è regione est.

Distant autem extremitates cujusque radii à proximis mediam spithamam at paulo amplius. Posset etiam non immeritò tuberosa, & verrucaria nuncupari, nam superiori parte in singulis radiis tubera, & verrucas habet.

Lævis est duplex: *Rondeletii* nempè, aculeis enim omni ex parte, atque asperitate caret. Radii longi sunt rotundi, flexibiles, murium caudis persimiles: eorum integumentum cortici serpentum simile est: & ob nigrarum albarumque macularum varietatem, spectaculum jucundum. In medio corporis trunco circulus cernitur, intra circumferentiam quinque maculis rotundis: & inter has stellulæ pictura distinctus, à cujus circumferentia quinque radi exoriuntur. Oris compositione à cæteris non differt, nec victus ratione. Brachiorum longitudine, & vario flexu celerrimè natat. Et *Aldrovandi* qui duas ponit. *Prima* est, pronâ parte & supina colore Lapidis lazuli: in medio punctulis nigris, & circulis aureis novem radiorum, ac totius corporis ea magnitudo est, quâ cernitur. Prona pars variis coloribus delineata, cujus medium, & colorem, & figuram pentaphylli æmulatur.

Secunda multo præscripta minor, undique colore ferruginea, sed nigris aspersa maculis mediam spithamam, aut amplius longa.

Pectinatarum quinque sunt species. *Prima* Rondeletii, primæ ejusdem similis, iis demptis, quæ sequuntur. Radii circa rotundum corpus dispositi, in exortu suo angulum acutum non constituunt, sed obtusum. Aculei, quibus latera muniuntur, rari, recti, pectinatim dispositi, unde pectinatam stellam apellavit Rondeletius.

In totius corporis centro stellula quædam expressa est, à cujus ambitu lineæ quinque per medium radiorum ad extremum usque protensæ sunt, radii initio satis lati sunt. Rara est hæc species, ore, dentibus, moribus, facultatibus aliis similis est. *Secunda* cujus figura exprimitur (folio 748.) marginibus albis pectinatim non rectè, sed obliquè dispositis: interius sanguineis undique consperfa maculis in centro stellulam habet admodum rubram, sed radiis constantem, tota pedem longa est. *Tertia* nulla elegantior, ejusdem cum prædicta magnitudine, colore, ac tuberculis spinosis admodum varia. Nam in medio est os, instar echini, quinque denticulis vix conspicuis constitutum, hoc continet stellula septem radiorum, quæ interiori parte nigra ferè est, exteriori verò cærulea, hanc circulus ambit albus, seu area alba; quam alia ruffa, seu carnea, hunc deinceps circulus circundat ex undecim tuberculis constans in supremâ parte acutis. Singuli autem radii tres habent tuberculorum ordines singulos vigintiquinque, aut triginta tuberculis constantes.

Quarta est haud dispari cum præcedenti longitudine, radiis albo cœruleis, marginibus pectinatis ferrugineis: in medio stellula est, ex sex punctatis radiis constituta.

Quinta quæ quinque radiis inæqualibus & hirsutis constat.

Echinata est corpore exquisitè rotundo, parvoque constat, & radiis quinque, sed brevioribus, unde fit, ut minor sit cæteris. Illi è parvo circulo, in quo crucis figura delineata est, veluti è centro, exoriuntur tenues frequentissimis aculeis horrentes, quâ de causa echinatam Rondeletius nominavit, in lateribus dispositis. Radiorum flexuoso motu, serpentum ritu, repit hæc stella, & sicco posita eos movere nequaquam definit, quousque in partes disjecerit, quæ separatæ etiam moventur per flexus: ut Vermium partes, & Lacertorum caudæ abscissæ. Os habet ceratum.

Reticulata est duplex. *Rondeletii* & *Aldrovandi*. *Illa* à retis sive Cancellorum figura reticulatam, sive cancellatam nuncupamus, & quia inter distinctiones, retibus, vel cancellis similes extant tubercula quædam rotunda, tuberosa etiam vocari potest. Inter majores stellas reponenda est, brachia enim ad pedalum longitudinem perveniunt, crassiora sunt aliarum stellarum radiis. Aculeis parvis utrinque eadem munita sunt. Os habet cæterarem modo. Eleganti illa & reticulata distinctione spectabilis est, & inter anathemata collocanda. Rondel. de Inf. p. 122.

Hæc tuberculis rotundis cæruleis gemmæ Turcoiæ æmulis, radiorum marginibus hirſutis & pectinatis: quilibet radius ſupina parte apparet conus pinus ideæ oblongior. Prona autem parte ſertis, tum luteis cum cœruleis. Singuli radii habent cauliculum tenuem per medium tranſeuntem.

Arboreſcens à frondium & ramurum multitudine. Hujuſmodi duas vidit Rondeletius. Unam permagnam apud Guihelmum Pelicerum Monſpelienſem Epiſcopum, ad Lerinum iſelam captam, alteram ex Italia ad ipſum delatam. Ab aliis omnibus ſtellis plurimum differt. Radios quinque, ſive truncos habet, in medio os cum quinque appendicibus, quæ multis parvis dentibus horrent, pars ea depreſſa eſt, & ſubmiſſa, ambitus tumet, in quolibet radiorum intervallo foramen, ſeu rima conſpicitur. Quilibet radius ſtatim in binos finditur, hi rurſus in binos ramos dividunt, atque ita deinceps, quouſque ad tenuiſſimos, & capillorum tenuitatem referentes deventum ſit. A quolibet oris angulo linea albicans prodit, & per omnium ramorum medium producta eſt, alioqui tota ſtella nigricat, & tenui, atque admodum durâ, ſed aſperâ cute tegitur, ramuli omnes intro flectuntur; quod argumento eſt hos tanquam cirros ad cibum captandum conditos eſſe, quibus undique diſpoſitis in orbem præda elabi non poteſt. Id ſpectaculum aliquando Rondeletius in mari ſtudioſè contemplatus eſt. Stellam parvo filo alligatam in mare demittebat, in quo expanſis ramis natabat, ſed prædam aliquam appropinquare ſentiens, brachiis omnibus contractis amplexabatur urticæ ritu. Rara eſt hæc ſtellæ ſpecies, & propterea inter anathemata ſuſpenditur.

Solaris Sol marinus Rondeletio, qui ſolis refert picturam. Differt à ſtellis quod in his è medio corporis trunco veluti è centro radii enaſcuntur, in hoc vero ex corporis rotundi circumferentia, breves, minime aſperi ſuperiore in parte, ſed veluti ex ſquamis compoſiti, in lateribus verò parvis aculeis rigentes, albi ad extremum uſque gracileſcentes. Corpus illud rotundum in medio roſæ pictæ figuram expreſſam habet. Ore victu, facultate à ſtellis non differt.

Aldrov. de Inſectis l. 7. c. 18. *Stellæ quæ plurium ſunt radiorum, vel ſunt ſeptem radiorum, vel decem vel duodecim.*

Septemos quæ habet, parte gibba colore ferrugineo obſcuriore, ſpinoſis, & parvis quibuſdam tuberculis ſcabra, ac inæqualis, radiis in extremo lævi diſtortione inflexis, parte concava ochræ ferè dilutum colorem exhibet ad ferrugineum minimum quid tendentem. Extremi laterum, quibus cum medio corpore, tum brachiis juxta eorundem longitudinem ſectis committitur, margine crenis, ſeu denticulis quibuſdam albicantibus ſunt aſperi. Longitudo totius, ac latitudo in peripheriam æqualis eſt, palmi unius cum demidio. Singuli verò radii tres propemodum digitos ſunt longi, qui longiſſimè à ſe mutuo palmi unius intervallo diſſiti ſunt.

Aldrov. l. c. De illâ quæ *decem brachia* habet ita Columna; Nova & perelegans hujus ſtellæ forma, ab aliis omnibus differens, nec adhuc deſcripta: noſtro littori frequens, ita ut nec ulla retrahantur retia quin ipſis implicata, & ſimul cum piſcibus in foro etiamnum invehatur. Hæc admodum fragilis eſt, ut viva ne ab rete excipiatur potiùs frangi patitur, ita illi ſe implexa cirris continet. Non vis ulla in extrahendâ ſtella eſt adhibenda, cum radii ſunt geniculati, atque genicula conjungens cartilago ſit admodùm tenuis, qua de re facillimè genicula diſſolvuntur, nec quamvis radii omnes ſint diſrupti, emoritur, niſi longo poſt intervallo. Hujus color ſubrubens eſt; forma vero ab aliis ſtellis diſſidere videtur. Hæc enim parvum admodum corpus habet: radios quinque ſed ſinguli in binos dividuntur, ita ut decem prima facie, videantur: ſemipedem longos, nec majores huc uſque vidi: ſtellæ diameter pedem æquat. Radii vero omnes geniculis parvis conſtant, atque ſingula genicula formam trianguli habent, lineæ quidem ſecantes nunc in dextram, nunc in ſiniſtram partem conjunguntur, ſpirarum modo, quæ alternatim angulos oppoſitos conficiunt. E ſingulorum vero triangulorum baſi, cirri etiam, ut baſes quoque utrinque alternatim producuntur, ſimili modo geniculati, minimi digiti longitudine, & canabini fili craſſitie, quibus maximè implicatur, graditur, & apprehendit: Horum ſuperiores parum longitudine, ſicuti & craſſitie alios inferiores ad extremum uſque ſuperant. E centro ipſius alii tenues cirri fili etiam craſſitie, & eodem modo geniculati, majores digiti longitudine exeunt, quorum ſuperiores inferioribus minores ſunt, atque contrario modo, quo radii majores curvantur, quibus eſcam apprehendere, atque mos adducere cenſeo, in quorum umbilico viſitur ineſſe, ex adverſa parte corpus conſpicitur rotundum, læve molle, cujus interiora propter tenuitatem conſiderare nequivi: ipſa verò facillimè disjungitur à ſtella: lævis eſt tota, ſed aſpera tactu videtur propter geniculorum, & cirrorum multitudinem cruſta integitur duriuſcula, ita ut oſſeis geniculis, ſed non admodum duris, compacta videatur. An ſplendeat; ut alia noctu, cum vivam domi habere non poſſem, experiri non potui. Hæc Fabius Columna.

Poſtrema duodecim habet radios qui quidem ſinguli ſingulos habent caules cœruleos per medium tranſeuntes, à quorum utroque latere ſunt ſtriæ, ſeu lineæ tranſverſæ, ſanguineæ frequentes: in medio

diò quoque circulus ejusdem coloris, undiquaque radiorum margines denticulati, coloreque albicante. Tam variæ, & multiplices stellarum formæ conspiciuntur, ut quærendi & contemplandi nullus sit futurus finis.

CAPUT III.

De Hippocampo & Uva marina.

Aldrov. H. Inf. 6. cap. 16.

HIppocampo, ab ἵππος & κάμπη nomen datum est. Repando enim est corpore, & in arcum se curvante, erucasque cauda maxime refert: reliquo verò corpore, equum imitatur. Marcellus voce ἵππος, magnitudinem denotari putavit. Nonnulli *gallum marinum*, quidam Salamandram marinam dixere.

Rondelet. de Inf. c. 9.

Ita eum nobis Rondeletius descripsit. Hippocampus toto corpore incisuras habet, dodrantalem magnitudinem non superat, sæpè minor reperitur, pollicis est crassitudine, rostro oblongo, tubuli modo cavo sine scissurâ, ab inferiore ejus parte operculum foramini opponitur, ad claudendum, vel demittitur ad aperiendum: oculos habet rotundos, satis prominentes, in capitis vertice pili erecti sunt, qui adeo tenues sunt, ut non in mortuis & exsiccatis, sed in viventibus tantum Hippocampis, & natantibus appareant, quemadmodum & qui in reliquo sunt corpore. Toto capite, collo graciliore, ventre protuberante, equo valdè similis est.

Post oculos quo in loco in cæteris piscibus branchiæ esse solent, pinnulæ duæ articulis similes sunt, maxime ob situm, utrinque unica. Branchiæ vero nullæ sunt, neque tectæ neque detectæ, sed supra dictas pinnulas duo sunt foramina sursum spectantia. Sub ventre rimulas duas habet. Ex una alvi excrementa, ex altera ova foras emittuntur. Cauda reliquo corpore tenuior est, quadrata, cum exochis aculeatis, toto etiam est corpore similiter aculeato, veluti ex cartilagineis circulis compacto, ex quibus aculei extant, membranulis intermediis, ut nulla caro appareat. Colore est fusco punctis albis notato, ventre albicante. Ventriculum pro corporis ratione satis magnum habet, hepar rubrum, similiter ova rubra, cor exiguum. Caudam quovis modo inflectas, & qualem vivo figuram tribueris, talem mortuus & exsiccatus servat.

Ælian. H. Anim. 14 c. 16.

Venenatum, sed solo ventre Ælianus prodidit. Qui ex vino decoctum bibit, primò singultit, mox sicca tussi afficitur. Venter superior intumescit; per nares aquosa pisculenti odoris egeruntur: oculi sanguine suffunduntur, &c. Qui evadunt, aquam, mente capti, summo studio prosequuntur. Remedium, acetum in quo sepia suffocata est, Aëtius ponit, Veneficæ eum in amatoriis usurpant.

Plin. H. N. 32. c. 6 7. Galen. l. 11. simpl. cap. 41.

Usus eorum singularis in canis rabidi morsu est, ut apud Ælianum habemus. Plinius leporis marini venenum restinguere potos; alligatos Venerem concitare ait. Galenus, ustos alopeciis prodesse scribit. Vehementer vermes, si torreantur & cum aqua absynthii propinentur pellere Rondeletius ex Græco quodam habuit.

Rondel. de Inf. c. 25. Aldrov. H. Inf. 7. cap. 17.

De Uva marina ita Aldrovandus: Piscatores nostri, inquit Rondeletius, ova sepiarum racematim compacta à pediculo uno dependentia, earundem atramento aspersa Uvam marinam nominat. Est etiam Uva marina zoophyton, diversum sane ab eo, quod nobis depinxit Rondeletius, cujus imaginem, cum de zoophytis agimus, tradituri sumus: de hoc loquitur Plinius cum scribit. Rerum quidem non solum animalium simulachra (mari) inesse, licet intelligere intuentibus uvam, gladium, serras. Nos vero & hocce egregium aspectu animal Insectum potiùs, quam alterius cujuspiam generis Uvarum racemum verè referens in Oceano deprehensum damus depictum, & ad vivum delineatum, ea magnitudine, qua depictum videtur in hac tabula: acinis sane undiquaque refertissimum, quorum alii cœrulei: alii amethistini: alii rubentes, capite duobus corniculis Limacis instar præmunito, movetur motu progressivo.

Et tantum de Insectis. Si quid interim scitu dignum observatum fuerit, addi poterit imposterum. Quia verò ita Historiam Animalium absolvimus.

SOLI DEO ESTO GLORIA,

in sempiterna secula, Amen.

INDEX

IN

HISTORIAM NATURALEM

de INSECTIS. prior numerus Hiſtriocæ deſcriptionis paginam, poſterior Tabulam Iconiſmi demonſtrat.

A.

Anelytra Bipennia. *Pag.* 45.
Detectipennia. *p.* 1.
Quadripennia. *p.* 1.
membranacea. *p.* 1.
farinacea. *p.* 28.
Anthrenus. *p.* 95.
aquaticus. *p.* 139.
Apis, *Nomen*, *p.* 1. *t.* 1. *Deſcriptio*, *Locus*, *p.* 2. *Generatio*, *p.* 1. *Victus*, *Ætas*, *p.* 3. 4. *Volatus*, *Sonus*, *Odoratus*, *Auditus*, *Antipathia*, *Morbi*, *p.* 4. *Ingenium*, *p.* 5. *Uſus*, *p.* 6. *Differentiæ*, *p.* 6.
Apis amphibia. *p.* 8.
Aqua mulſa. *p.* 10.
Araneus, *tab.* 18. *Nomen*, *Deſcriptio*, *Locus*, *Victus*, *Generatio*; *p.* 97. *Antipathia*, *Ingenium*, *Nocumenta & remedia*, *p.* 98. *Uſus*, *p.* 99. *Differentiæ*, *p.* 99.
Aſcarides, *p.* 137.
Aſellus, *Nomen*, *Deſcriptio*, *Generatio*, *p.* 126. 87. *t.* 23.
Aſellus arvenſis, *p.* 95.
Aſilus, *t.* 8. *Nomen*, *Deſcriptio*, *Natura*, *Differentiæ*, *p.* 56.
aquaticus, *p.* 64. 144.
Attelabus. *p.* 140.
arachnoides. *p.* 141.
Aureliæ Aldrovandi. *p.* 125. *t.* 22.
Axacouilin. *p.* 131.

B.

Beſtiola alata Mouſeti. *p.* 65.
Blattæ, *Nomen*, *Deſcriptio*, *Uſus*, *Differentiæ*. *p.* 82. *t.* 15.
Bombylius. *p.* 43. 44.
Bombycis æmulus Temictli dictus. *p.* 125.
Bombycum hiſtoria. *p.* 114.
Bombyx. *p.* 114. *t.* 22. 23.
Bruchus. *p.* 64. *t.* 11.
Bupreſtis, *t.* 14. *Nomen*, *Deſcriptio*, *Locus*, *Victus*, *Venenum*, *Differentiæ*. *p.* 78. 79.
Bupreſtis Dodonæi vera. *p.* 66.

C.

Cantharides, *Nomen*, *Deſcriptio*, *Locus*, *Victus*, *Generatio*, *p.* 14. *t.* 76. *Nocumentum*, *Differentiæ*. *p.* 77.
Cantharides aquaticæ. *p.* 140.
Cera, *Nomen*, *p.* 14. *t.* 2. *Deſcriptio*, *p.* 14. *Locus*, *Natura*, *Differentiæ*. *p.* 15.
Chryſalis. *p.* 44.
Cicada, *Nomen*, *p.* 22. *t.* 10. 11. 12. *Deſcriptio*, *p.* 22. *Locus*, *Victus*, *Generatio*, *p.* 23. *Ætas*, *Cantus*, *p.* 24. *Natura*, *Uſus*, *Differentiæ*. *p.* 24.
aquatica. *p.* 139. *t.* 10.
Rondeletii. *p.* 65.
Cicindela, *Nomen*, *p.* 80. *t.* 15. *Locus*, *Generatio*, *p.* 80. *Uſus*, *Differentiæ*. *p.* 81.
Cimex, *Nomen*, *p.* 89. *t.* 17. *Deſcriptio*, *Locus*, *Generatio*, *p.* 89. *Fuga*, *Uſus*. *p.* 89.
Cimices ſylveſtres. *p.* 25. *t.* 16.
Genera varia. *p.* 25. 26.
Congener Tauri volantes Braſil. *p.* 75. *t.* 15.
Corculus. *p.* 139.
Coſſi. *p.* 131.
Coyayhoal. *p.* 127.
Crabrones, *Nomen*, *p.* 20. *t.* 1. *Deſcriptio*, *Locus*, *p.* 20. 21. *Victus*, *Generatio*, *Antipathia*, *p.* 21. *Uſus*. *p.* 22.
Cucujo. *p.* 79.
Cuchipilutl. *p.* 131.
Culex, *Nomen*, *p.* 57. *t.* 10. *Deſcriptio*, *Locus*, *Cibus*, *Generatio*, *Natura*, *p.* 58. *Remedia*, *Uſus*, *Differentiæ*. *p.* 59.
Curculio. *p.* 126.

E.

Ephemeron muſca. *p.* 57.
Erucæ, *Nomen*, *p.* 105. *t.* 19. 20. 21. *Nutrimentum*, *Generatio*, *Natura*, *p.* 105. *Uſus*, *Damnum*, *Remedia*. *p.* 106.
glabræ Mouſeti. *p.* 106. *t.* 19. 20.
hirſutæ denſiores pili Mouf. *p.* 107. *t.* 19.
rarioris pili Mouf. 109.
Erucæ Aldrovandi Tabulæ primæ, *p.* 110. *t.* 21. ſecundæ, *p.* 110. *t.* 21. tertiæ, *p.* 110. *t.* 21. quartæ, *p.* 112. *t.* 21. quintæ, *p.* 112. *t.* 21. ſextæ. *p.* 113. *t.* 22.

F.

Forbicinæ. *p.* 93. *t.* 16.
Forficula. *p.* 83. *t.* 15.
Formica, *Nomen*, *p.* 84. 85. *t.* 16. *Deſcriptio*, *Locus*, *Victus*, *Generatio*, *Natura & Ingenium*, *p.* 84. 85. *Antipathia*, *p.* 186. *Uſus*, *Damna & Remedia*, *Differentiæ*. *p.* 187.
alata. *p.* 84.
Fucus, *tab.* 1. *Nomen*, *Deſcriptio*, *Generatio*. *p.* 16.

G.

Gryllus, *Nomen*, *Differentiæ*. *p.* 64. *t.* 10.
Gryllotalpa Mouſeti, *Nomen*, *Differentiæ*. *p.* 64. *t.* 10.

H.

Herbivoræ, *p.* 53.
Hippocampus. *p.* 146. *t.* 28.
Hirudo lacuſtris. *p.* 143. *t.* 27.
marina. *p.* 143. *t.* 27.
Holtzſpecht Tigur. *p.* 63.
Humifugæ. *p.* 53.

I.

Inſecta aptera octo pedum. *p.* 95.
duodecim & quatuordecim pedum. *p.* 105.
aquatica. *p.* 139.
apoda. *p.* 143.
multipeda. *p.* 142.
paucipeda. *p.* 139.
pedata. *p.* 139.
Inſecta Coleoptera ſ. Vaginipennia. *p.* 60.
Terreſtria apoda. *p.* 129.
pedata non alata. *p.* 85.
paucipeda. *p.* 85.
multipeda non alata. *p.* 126.
Involvulus Plauti. *p.* 179.
Ips. *p.* 179.
Julus. *p.* 128. *t.* 23.

K.

Kupfferwurm. *p.* 137.

L.

Lacerta aquatica. *p.* 139. *t.* 25.
Lendes. *p.* 93.
Libellæ, Aldrovandi: Mouſeti. *p.* 26. *t.* 17.
Ligniperda. *p.* 140.
Limax. *p.* 138. *t.* 24.
Locuſta aquatica. *p.* 139. *t.* 25.
Locuſtæ *tab.* 10. *Nomen*, *Deſcriptio*, *Locus*, *Victus*, *p.* 60. *Generatio*, *Actiones animales*, *Uſus*. *p.* 62.
Aldrovandi. *p.* 64.
Mouſeti. *p.* 62.
Lumbrici terreſtres. *p.* 137.
aquatici. *t.* 27.

M.

Majalis Scarabæus. *p.* 74. *t.* 13.
Mantes Africana. *p.* 137. *t.* 10. 11.
Italica, *p.* 137.
Mel, *Nomen*, *Deſcriptio*, *p.* 9. *Electio*, *p.* 9. *Uſus in cibis*, *p.* 10. *in medicina*, *p.* 11. *Differentiæ*. *p.* 14.
Moloës Paracelſi. *p.* 74.
Mulſum. *p.* 12.
Muſcæ in genere, *tab.* 8. 9. *Nomen*, *Deſcriptio*, *Locus*, *Victus*, *Generatio*, *Sympathia & Antipathia*, *Ætas*, *Volatus*, *Ingenium*. *p.* 45. *Uſus*, *Differentiæ*. *p.* 46. 47.
Muſcæ Aldrovandi Tabulæ primæ, *p.* 48. *t.* 9. ſecundæ, *p.* 48. *t.* 7. tertiæ. *p.* 49. *t.* 9.
Muſcæ Mouſeti aquaticæ. *p.* 50. *t.* 9.
terreſtres. *p.* 52. 53. *t.* 9.
militares Luciano στρατιῶτιδες. *p.* 53.
ſtrutiopteræ. *p.* 54.
Erinopteræ. *p.* 54.
Chelidoniæ. *p.* 54.
ſeticaudæ Mouſeti. *p.* 54.
uniſetæ. *p.* 54. *t.* 9.
biſetæ. *p.* 54. *t.* 9.
bipiles. *p.* 54. *t.* 9.
tripiles. *p.* 55. *t.* 9.
quadriples. *p.* 55. *t.* 9.
Muſcæ rarioris ſpeciei. *p.* 56.
ſcorpiuræ. *p.* 56. *t.* 9.
quadripennes. *p.* 56. *t.* 9.
Muſca Chryſopis dicta. *p.* 56. *t.* 9.
Tabanides. *p.* 56. *t.* 9.
Muſcæ terreſtres Mouſeti ζωοφάγοι. *p.* 52.
ἀζωοφάγοι. *p.* 53.
Muſca aquatica. *p.* 140.

N.

Nhamdui. *p.* 101.
Notonecta. *p.* 139. *t.* 25.

O.

Oeſtrus. *p.* 56. *t.* 8.
Orſodacna, *p.* 25.

P.

Papiliones in genere, *Nomen*, *Deſcriptio*, *Locus*, *Victus*, *Generatio*, *Natura*, *p.* 28. *Uſus*, *Differentiæ*. *p.* 29.
Aldrovandi Tabulæ primæ, *p.* 29. 30. *t.* 4. ſecundæ, *p.* 30. 31. *t.* 4. tertiæ, *p.* 31. 32. *t.* 4. quartæ, *p.* 32. *t.* 4. quintæ, *p.* 33. *t.* 4. ſextæ, *p.* 33. *t.* 4. ſeptimæ, *p.* 33. 34. *t.* 4. Octavæ, *p.* 34. *t.* 4. nonæ, *p.* 35. 36. *t.* 5. decimæ, *p.* 36. *t.* 5. undecimæ. *p.* 37. *t.* 5.
Papiliones Mouſeti. *p.* 37. *t.* 6.
diurni, magni Mouf. *p.* 40. *t.* 6.
medii. *p.* 42. *t.* 6.
minimi. *p.* 43. *t.* 6.
Papilio Bombycum. *p.* 43. *t.* 22.
Indicus. *p.* 29. *t.* 4.
Pedeculi alati. *p.* 84.
Pediculus, *Nomen*, *Generatio*, *Uſus*, *p.* 89. *Differentiæ*. *p.* 90.
marinus. *p.* 142. *t.* 25.
Perle vulgò dictæ, Differentiæ. *p.* 26. *t.* 17. 4.
Phalangia. *p.* 102. 26.
parva Bellonii. *p.* 105.
Phalænæ magnæ Mouſeti. *p.* 37. *t.* 6.
mediocres M. *p.* 39. *t.* 6.
minimæ M. *p.* 40. *t.* 6.
Pinguiculus Agricolæ. *p.* 74.
Pollin. *p.* 127.
Portapeſo Inſubr. *p.* 72.
Propolis. *p.* 15.
Proſcarabæus. *p.* 74. *t.* 13.
Pſehedoſpheca. *p.* 19. *t.* 2.
Pulex, *Nomen*, *Deſcriptio*, *Victus*, *Locus*, *Ortus*, *Natura*, *Fuga*, *Differentiæ*. *p.* 92.
marinus. *p.* 142. *t.* 25.
Puplices. *p.* 105.

Q.

Quici Braſil. *p.* 68. *t.* 13.

R.

Reduvius. *p.* 91.
Ricinus. *p.* 91.

S.

Scarabæi, *Nomen*, *Deſcriptio*, *Locus*, *Victus*, *Generatio*, *Natura*. *p.* 66.
Scarabæi Aldrovandi. *p.* 70. *t.* 14.
Mouſeti majores Cornuti. *p.* 67. *t.* 13.
minores non cornuti. *p.* 69. *t.* 13.
Scarabæus aquaticus. *p.* 140. 74.
Scolopendra terreſtris, *Nomen*, *Deſcriptio*, *Natura*, *Morſus*, *Uſus*, *Differentiæ*. *p.* 127. *t.* 23.
marina. *p.* 143. *t.* 27.
Scorpio, *tab.* 18. *Nomen*, *Deſcriptio*, *Natura*, *& mores*, *p.* 95. *Locus*, *Victus*, *& Generatio*, *Venenum & medela*, *p.* 96. *Antipathia*, *Uſus in medicina*, *Differentiæ*. *p.* 96. 97.
alatus. *p.* 84. *t.* 15.
paluſtris. *p.* 139. *t.* 25.
Sphondylis. *p.* 94.
Gordi. *p.* 66.
Squilla. *p.* 139.
Staphylinus. *p.* 95.
Stellæ, *Nomen*, *Deſcriptio*, *Natura*, *p.* 144. *Uſus*, *Differentiæ*. *p.* 144. 145. *t.* 27. 28.
Syrones. *p.* 89.

T.

Tabanides muſca. *p.* 56. *t.* 9.
Tabanus, *Nomen*, *Deſcriptio*, *p.* 56. *t.* 8. *Differentiæ*. *p.* 56.
Tagliadizzo Ital. *p.* 79. & 78.
Talpa Ferrantis Imperati. *p.* 95.
Tambeiva Braſil. *t.* 15.
Tarantula. *p.* 102. *t.* 26.
Taurus volans Braſil. *p.* 74.
Tenamaznanapaloa, *p.* 64.
Teocuilin. *p.* 78.
Teredines. *p.* 132.
Teredo. *p.* 137.
Termites. *p.* 131.
Thripes. *p.* 131.
Tineæ. *p.* 91.
Tinea. *p.* 142.
Tipula, Waſſermucken. *p.* 140. *t.* 3. & 25.
Tunga Braſilienſ. *p.* 105.
Tryxalis Mouſeti. *p.* 65.

V.

Vermes, *Nomen*, *Generatio*, *Natura*, *Uſus*, *Differentiæ*. *p.* 129.
arborarii. *p.* 129. *t.* 24.
fruticarii. *p.* 133.
Leguminarii & frumentarii. *p.* 134. *t.* 24.
farinacei. *p.* 134.
Herbarii. *p.* 135.
in animalibus nati. *p.* 135.
Homine, *p.* 136. *t.* 24.
tubulis naſcentes. *p.* 143. *t.* 26.
Veſpa, *Nomen*, *Deſcreptio*, *Locus*, *p.* 17. *Victus*, *p.* 18. *Ætas*, *Uſus*, *Differentiæ*. *p.* 18. 19.
Uva marina. *p.* 146. *t.* 28.

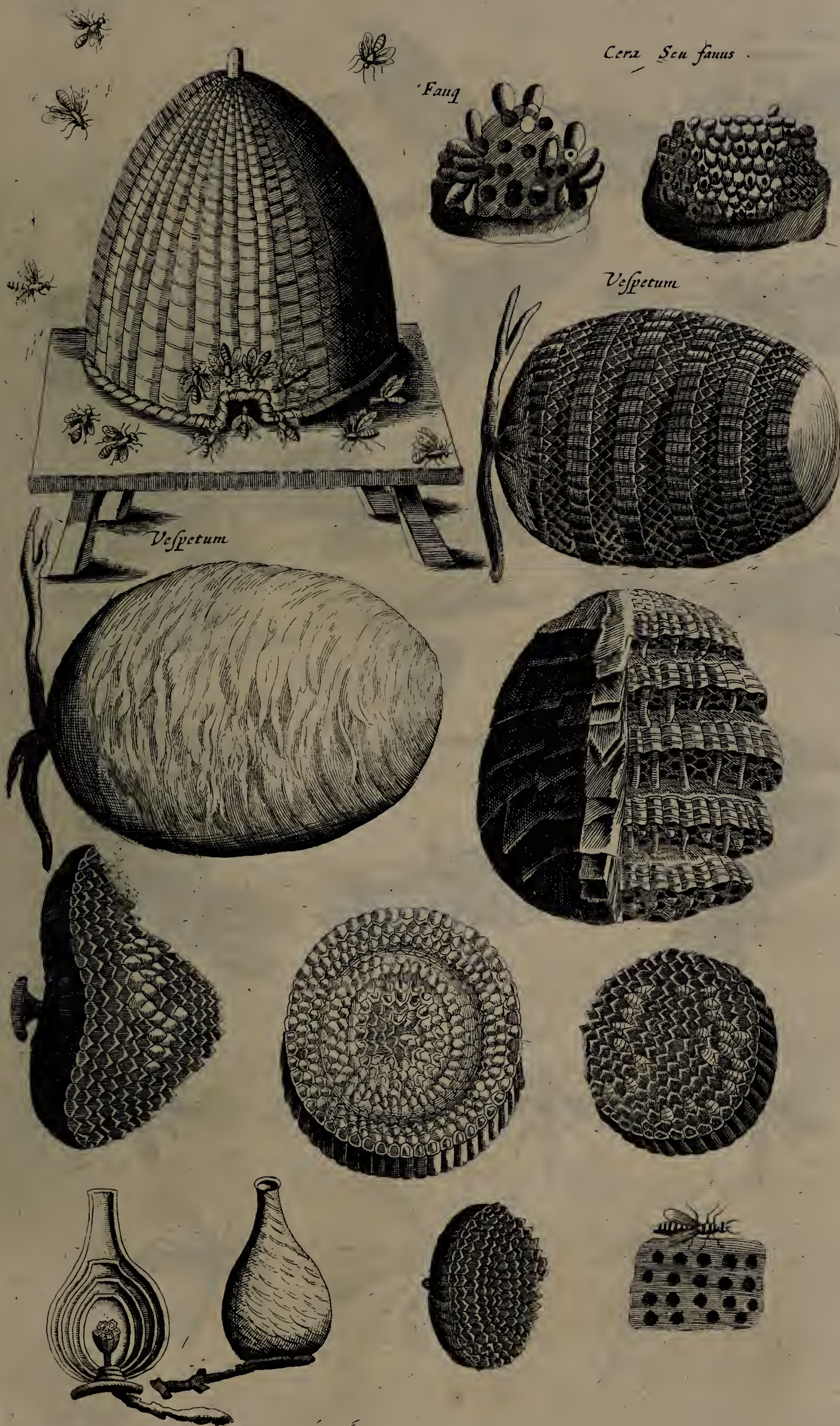
FINIS.

Apes

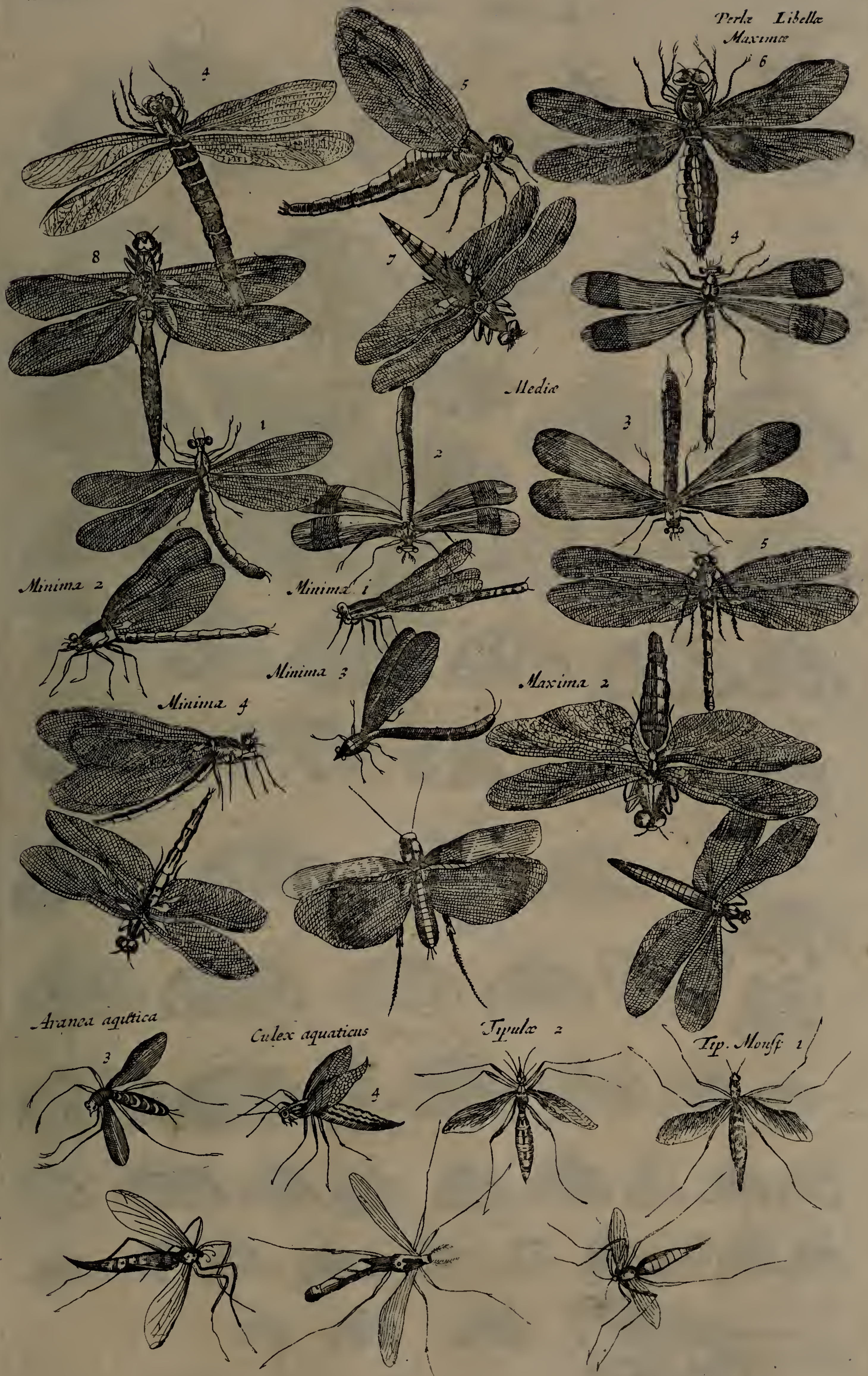

Fuci
Bombÿ

Vespæ et Crabrones
Crabo
Crabo
Pseudospheca

Cicadæ

Tab. II
Apiarium
Cera Seu fauus
Fauq
Vespetum
Vespetum

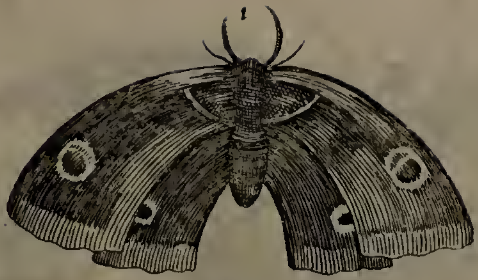
Tab. III

Perlæ Libellæ
Maximæ
6
4
5
8
7
4
Mediæ
1
2
3
5
Minima 2
Minimæ 1
Minima 3
Maxima 2
Minima 4
Aranea aqttica
3
Culex aquaticus
4
Tipulæ 2
Tip. Monst. 1

Tab. IV

Papiliones Aldrovandi

Tab. 1

Tab. 2

Tab. 3

Tab. 4

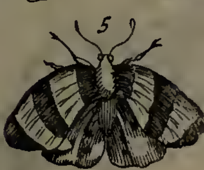

Tab. 5

Tab. 6

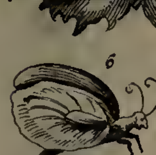

Tab. 7

Tab. 8

Tab. V

Papiliones seu Phalænæ aliæ

Mouf. 1

Aldr.

Mouf.

Mouf.

Mouf.

Aldr.

Mouf

Mouf.

Mouf.

Papil.

Tab. 9. Aldr

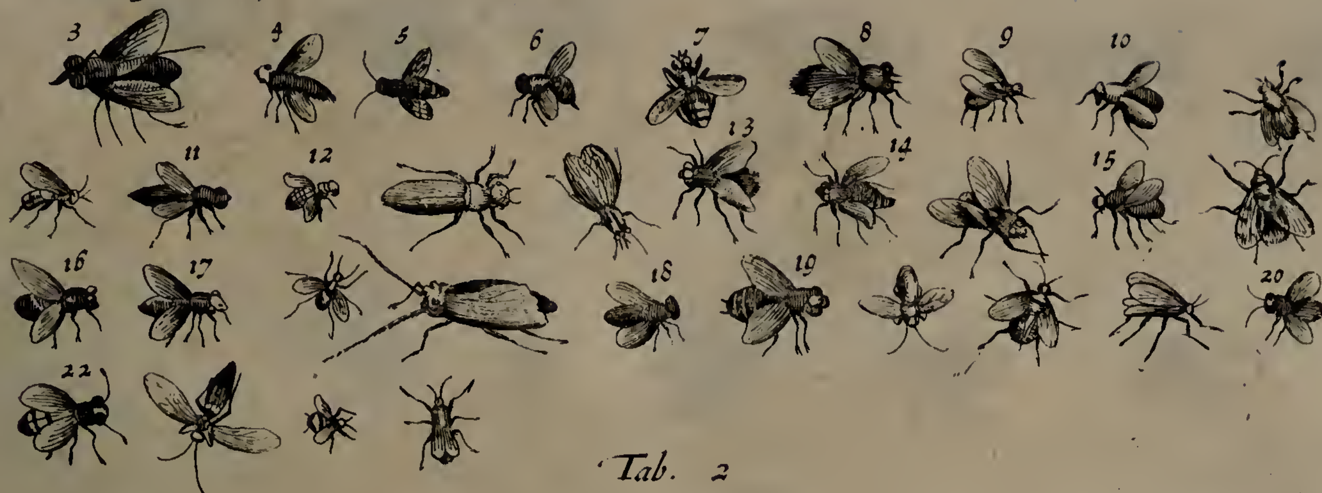
eæq. 1 Maximæ.
Phal. 1. prona
Phalænæ supina
II. Phal. Mediæ.
Ph. Pratenses
III. Phal. Minimæ.
I. Maximæ
Ph. Diurnæ Mouf.
II Mediæ
III. Minimæ

Tab. VII *Papiliones alii*

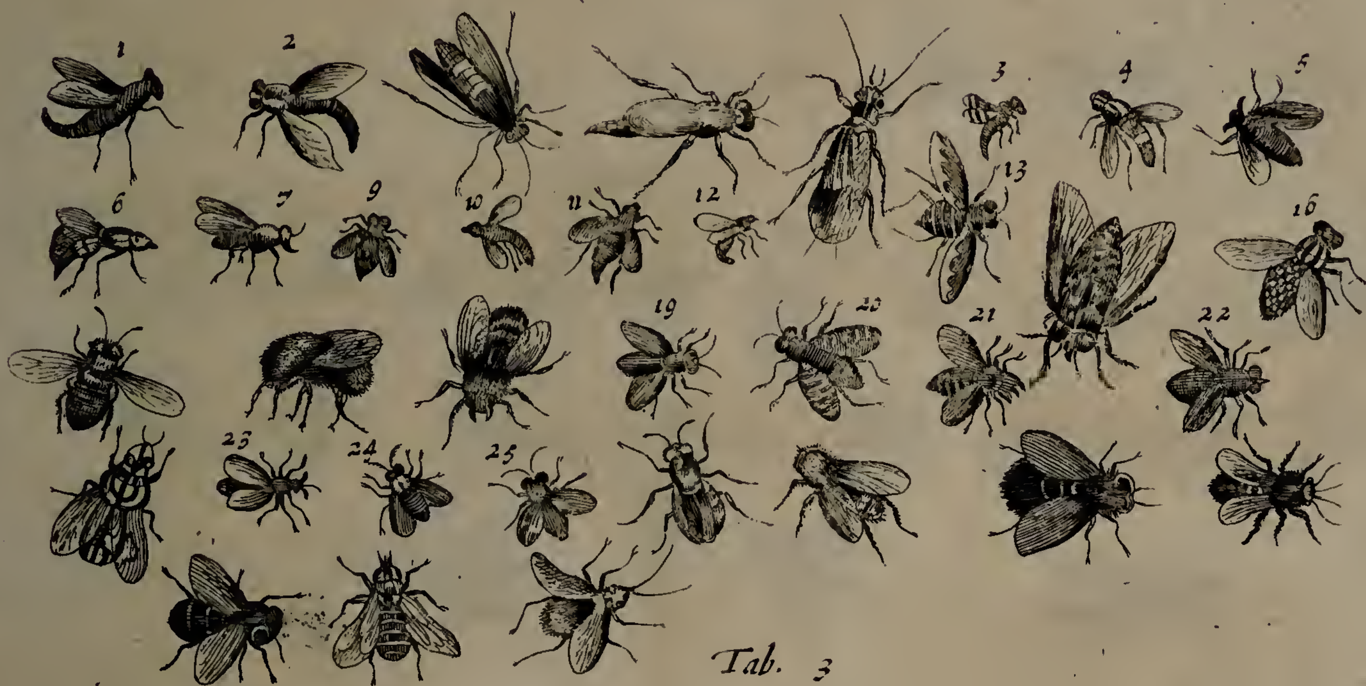

Muſcarum Aldrov. Tab. 1

Alddrovandi figuræ numeris notatæ ſunt

Tab. 2

Tab. 3

Vide Muſcas Mouſeti Table 4. x. Culices. Tancken

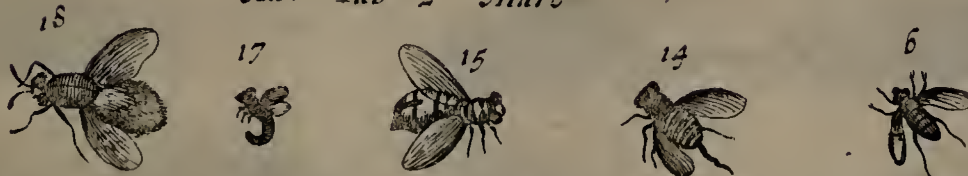

Tab IX

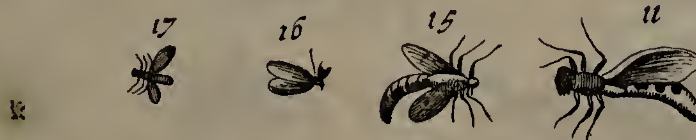
Muscæ referendæ ad Tab. 1 Aldro

Ad. Tab 2 Aldro

Ad. Tab. 3 Aldro

Culices

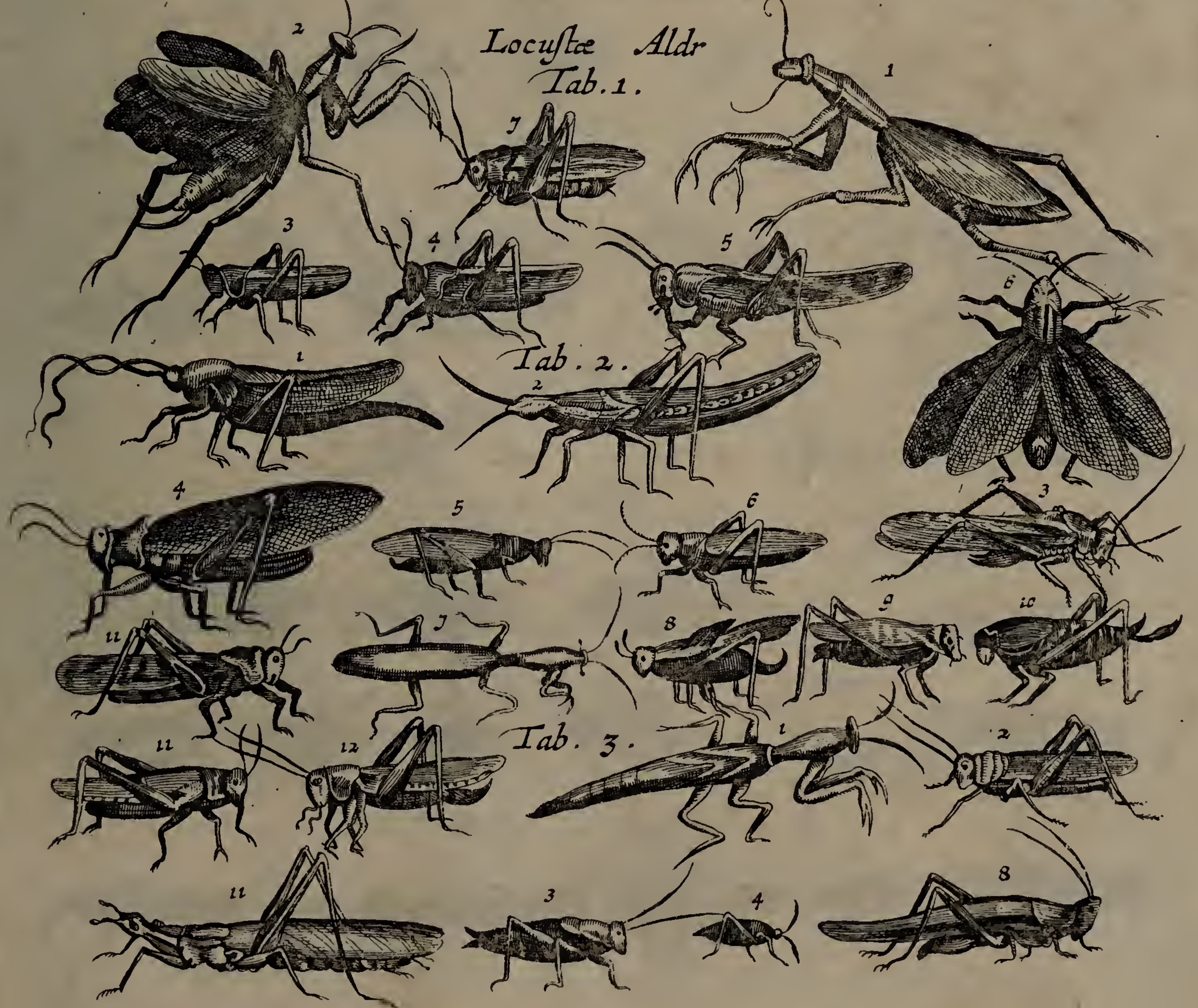
M. Buclaria *Asilus* *Muscæ M. Aquatica* *Moufeti* *Muscus Lupes*

M. Carnivora

M Bip 3 *M. Bipolis Mouf 2* *M Scorpiuros* *M. Tabanides* *Asiltus Apiarus*

M. Quadripilo *M Mirabilis* *M Bip. 5* *M. Tripilis* *M. Bip. 4*

Fœm. 3.
L. Vulg. Mayor fœm. 1.
Fœm. 2.
Mas. 1.
Mas. 2.
Mas. 3.
L.f.4.
L.f.2.
L. fœm. 1.
L. fœm. 3.
Mantes Italica. 1.
Mantes Italica 2.
Mantes Africana.
B. fœm. 1.
Bruchus mas
B.f.2.
B.f.3.

Locustæ Aldr
Tab. 1.
Tab. 2.
Tab. 3.

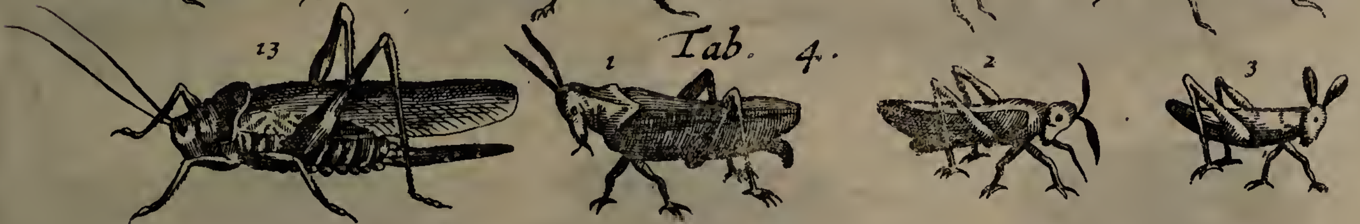
Tab. 3.

Tab. 4.

Tab. 5.

Grylli Moufet

Gr. Campestris mas . G. C. Fœmina

Gryl. domest:

Cicada Aquat

Gryllotalpa

Grylli Aldrovandi .

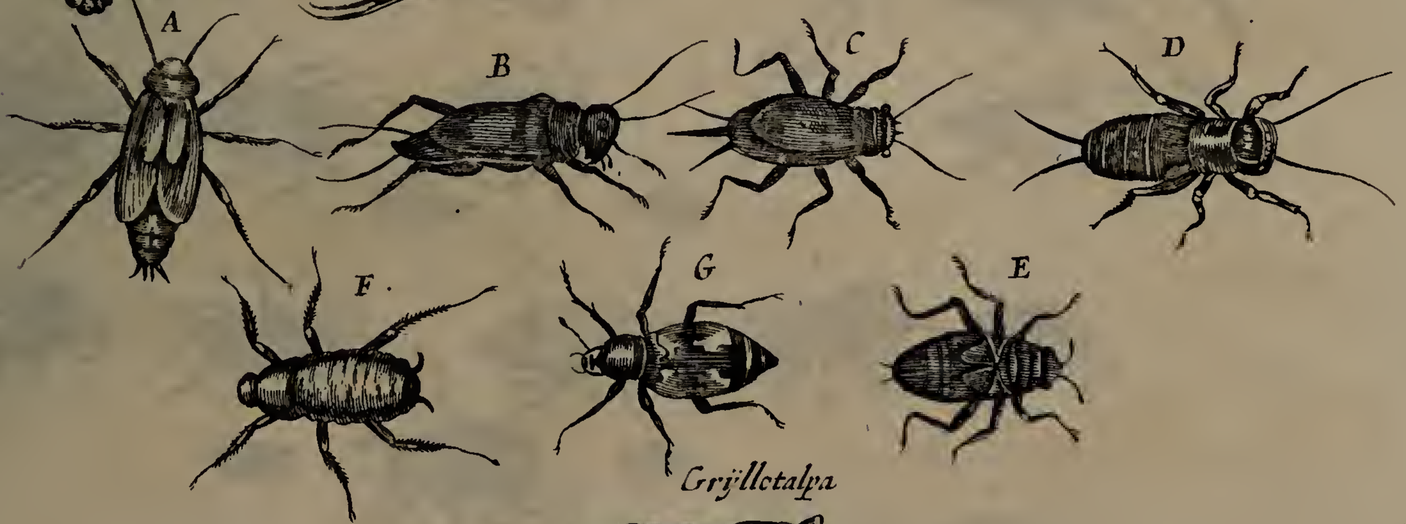

Locustæ Indicæ

1 2 3 4
5 6 7 8
9 10 11
12 13 14
15 16 17
18 19 20
21 22 23
24 25 26

Grylli

Gryllotalpa

Tab. XIII.

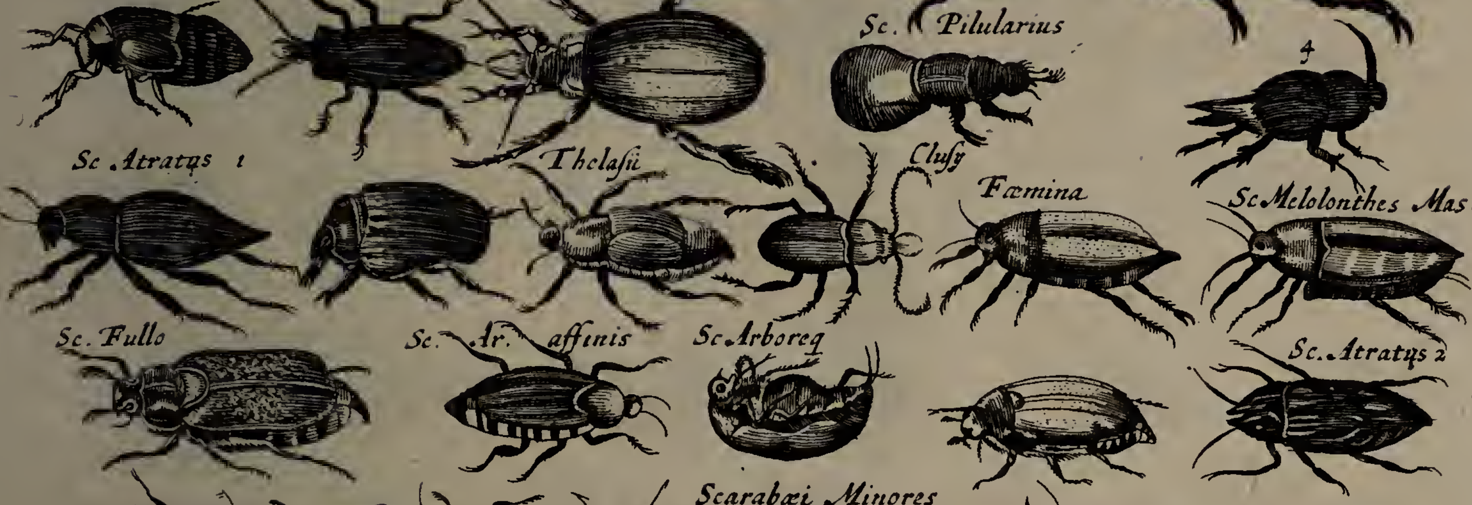
Tab. XIV.

Scarabæi ex Moufeto
Capricorni
Quicij

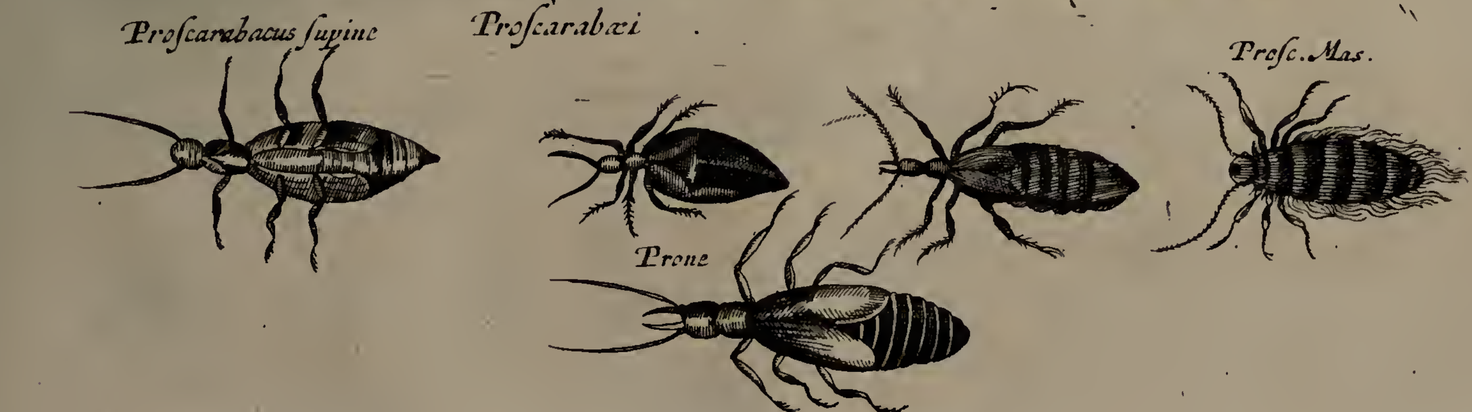
Scarab. Buceros Nasicornis 1
3
Scar. Xpioxepros
2
Sc Melanocyaneus

Sc. Pilularius
4
Sc Atratus 1
Thelasii
Clusij
Fæmina
Sc Melolonthes Mas.
Sc. Fullo
Sc. Ar. affinis
Sc Arboreq
Sc. Atratus 2

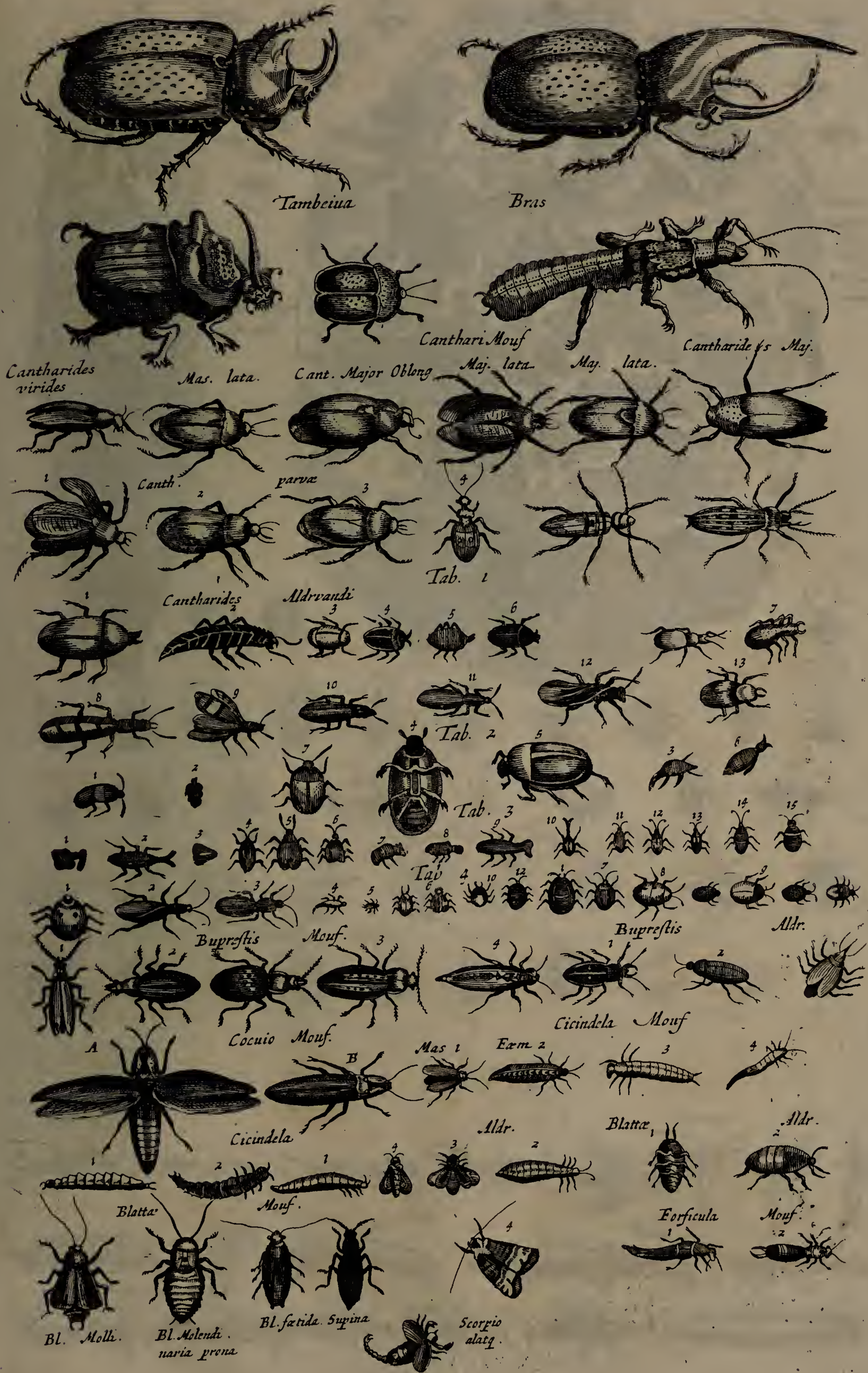
Scarabæi Minores

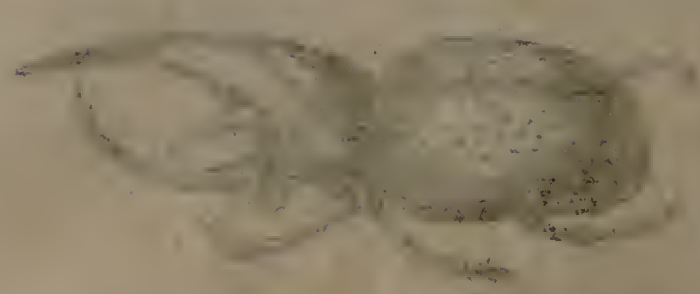

Proscarabæus supine
Proscarabæi
Prosc. Mas.
Prone

Tab. xv.

Congener Tauri Volantis Bras

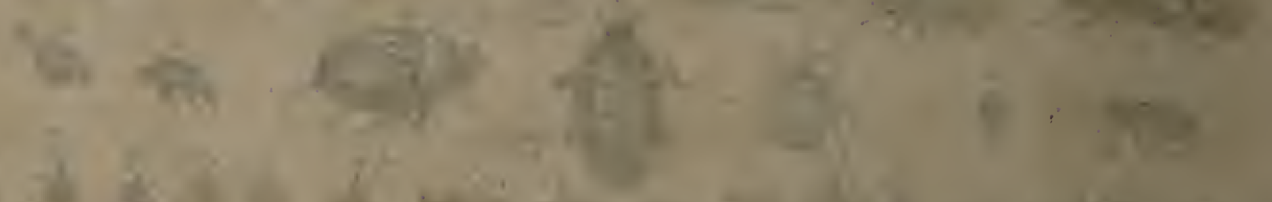

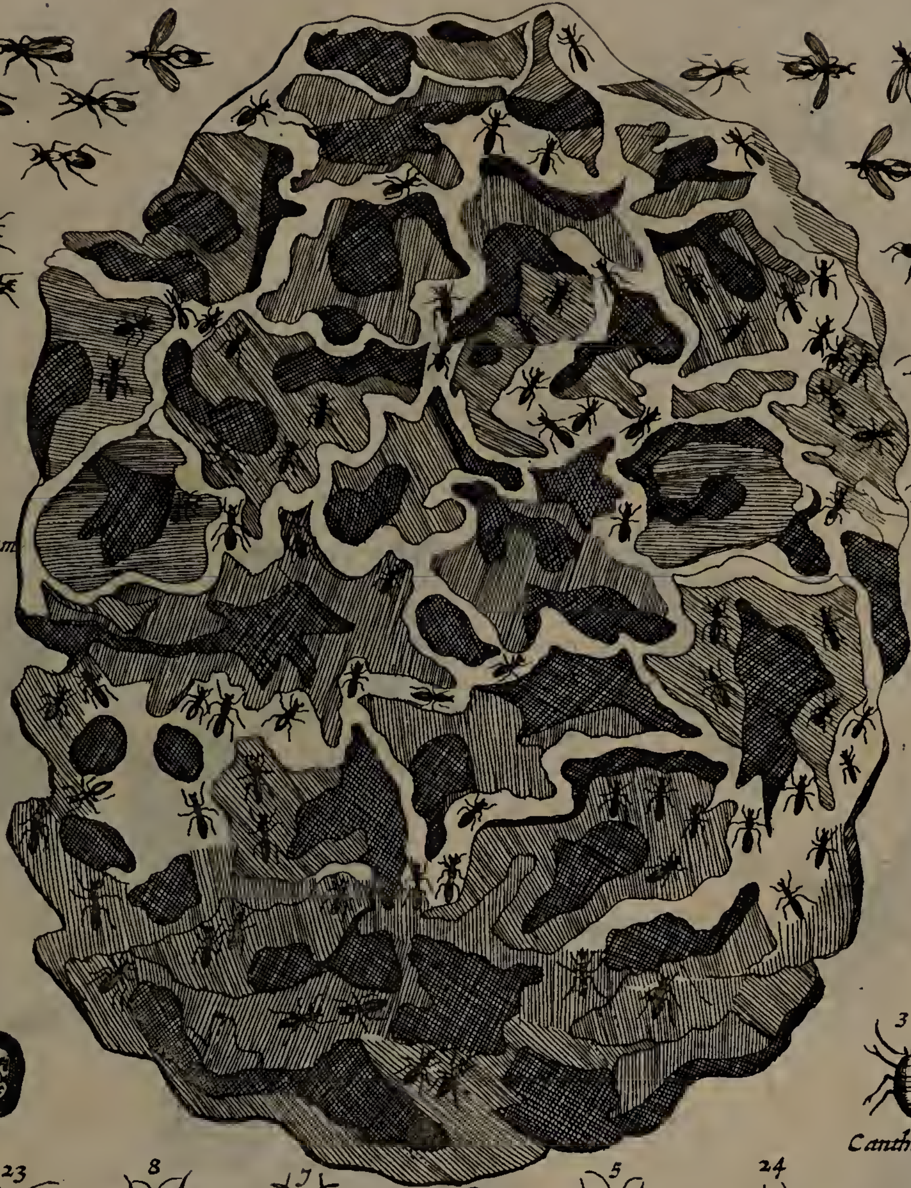

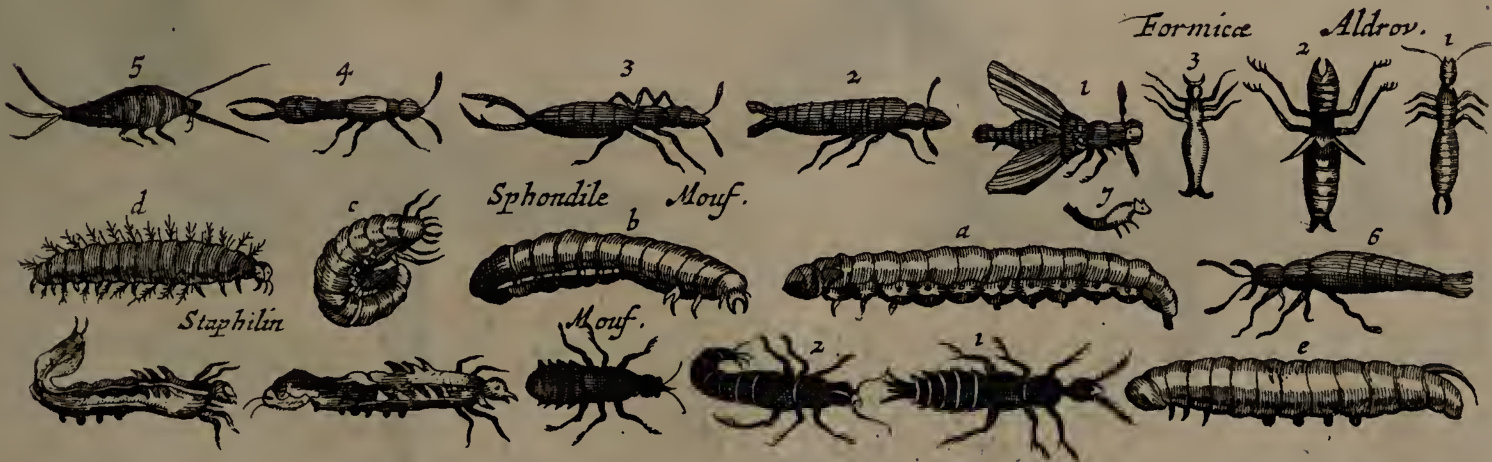

Formicarium alterum

Formicarium seu Nid, Formicarum

Cimices
falsi
2
1

3
Cantharis

Cimices sylvestres alati Mouf.
Cimices inquilini Mouf

Formicæ Aldrov.
Sphondile Mouf.
Staphilin
Mouf.

Tab XVII.

Cimices Cimices

Aldrov Libellæ

1 2 3 4

5 6 7 8

9 10 1 2

3 4 5 6

7 8 9

1 3

Scorpiones Terrestres Mouf. Tab. XVIII.

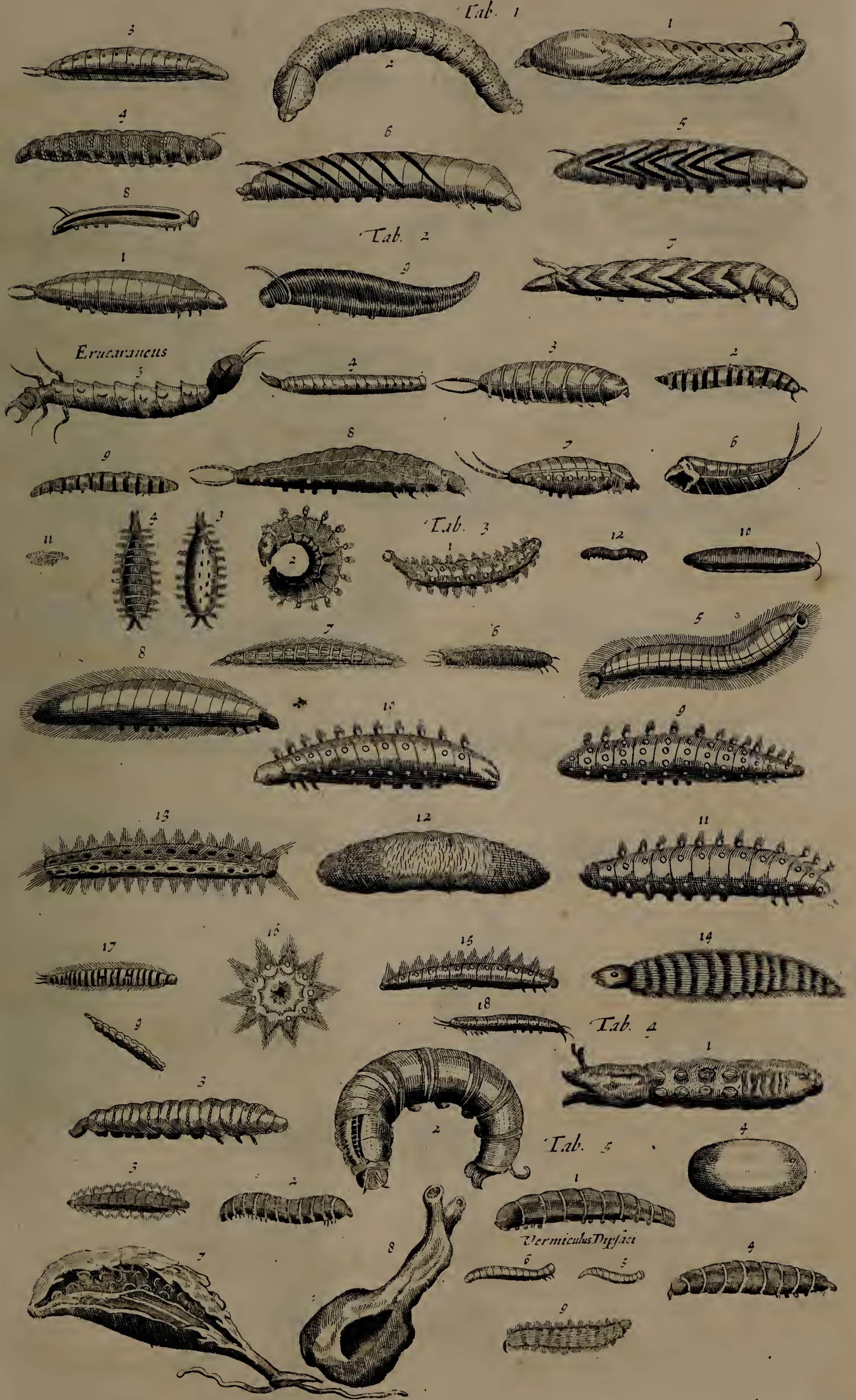

Vermes arboreæ Xylophthori Aldro.
Muscæ
Eruca Viridis ligustrina
Phalangium
ERVCÆ GLABRÆ
Chrysalis s. Teredoatra
Chrysalis
Folliculus
Er. Vir. Mespilana
Moufeti Er. Vir. Sambucina
Er. Flavescens
Er. Vir. quercina
Er. F. Minor
Er. Fusca Major
Er. Vinula
Er. Varia
Ambulo
ERVCÆ HIRSVTÆ
Moufeti

Erucæ
Mouf
Er. Polymita
Er. Corilaria
Er. Neustria Minor
Er. Neust. Major
Er. Mesolence
Ova
Er. Tuberculosa
Major
Er Sepiaria
Er. Brassicaria
Er. Urticaria
Er. Geranicola
Er. Antennulata
Echrinus
Er. Iacobæa
Er. Rubicola
Pytiocampe Vergeri
Aliæ
Erucæ

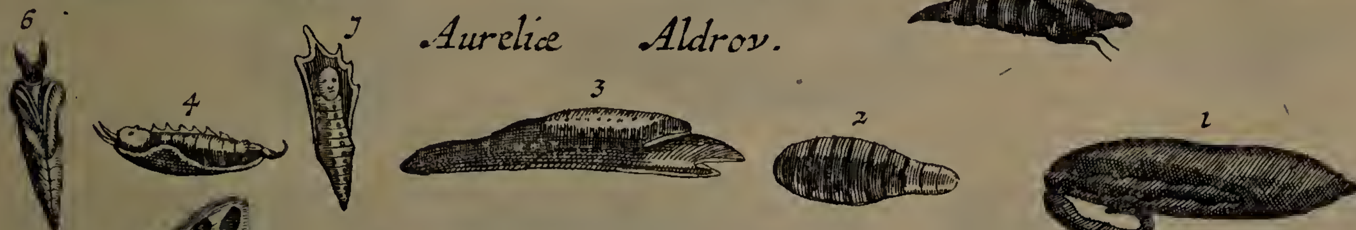

Tab. XXI Erucæ Aldrou

Erucarum Aldrov. Tab. 6.

Tab. xxiii.

Bombyces Aldrov.

Tab. 1

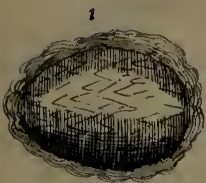
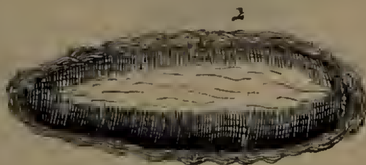
Folliculus

B. sese Contrahens

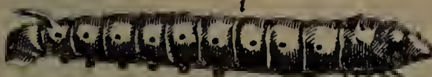
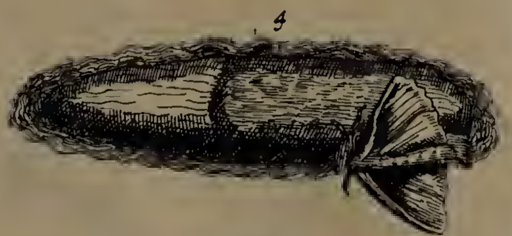

Tab. 2

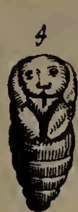
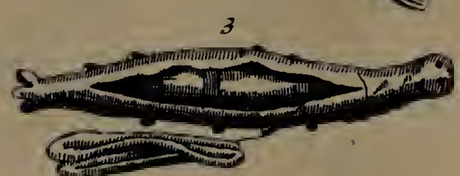

Tab. 3

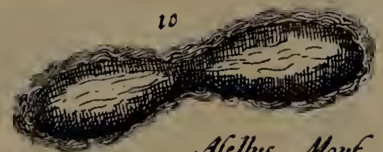

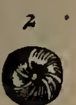

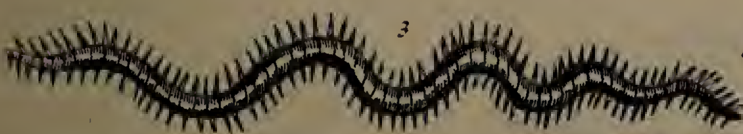

Asellus Mouf.

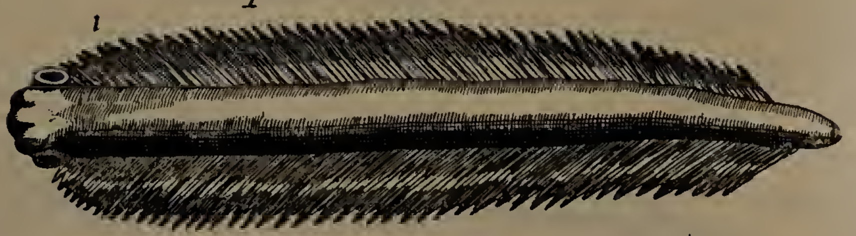
Scolopendræ Mouf.

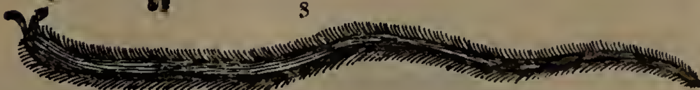
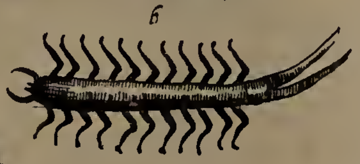
Scol. Maxima Terrestr

Scolopendræ Terr. Aldro.

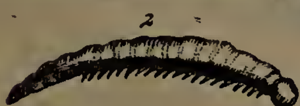

Iulus Glaber Mouf.

I. Hirsutus

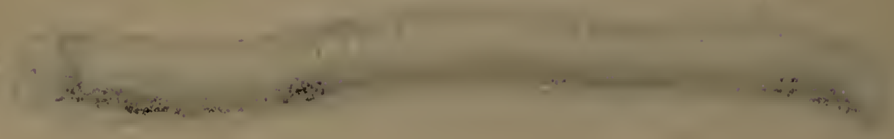

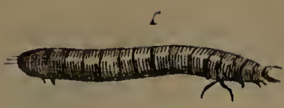
Tab. XXIV

Vermes Arborei *Mouf.*

f

e

d

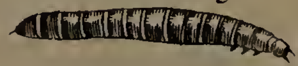

c

b

Coßus. a

Vermes Fructuum et Leguminum Mouf.

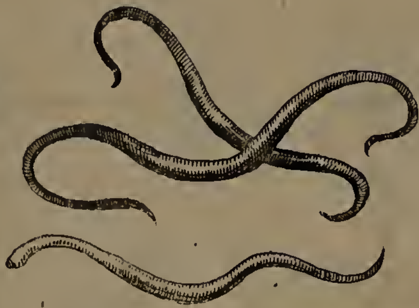
Vermes Hominum *Aldr.*

g

i

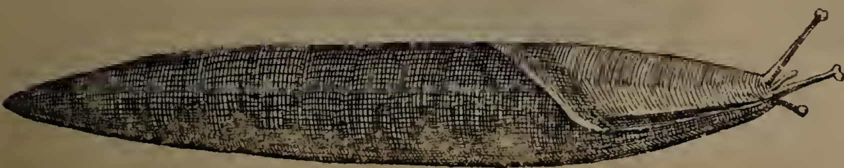

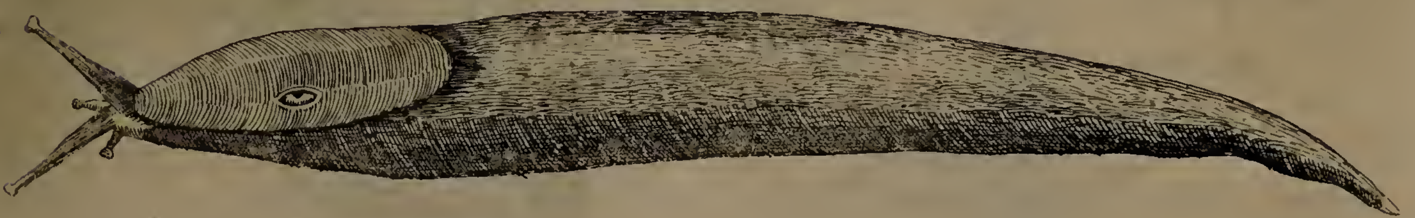
Limaces

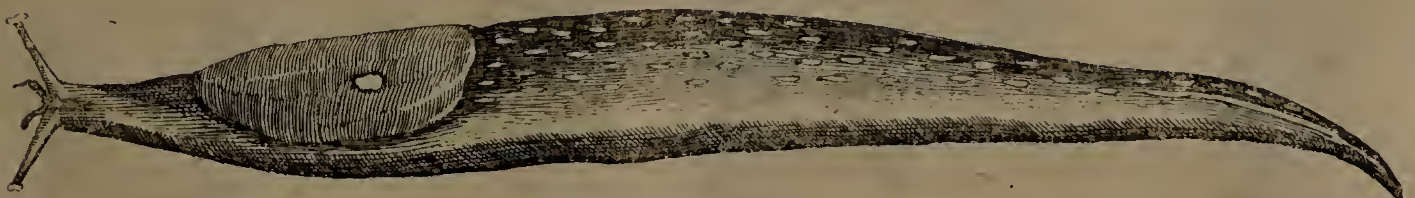

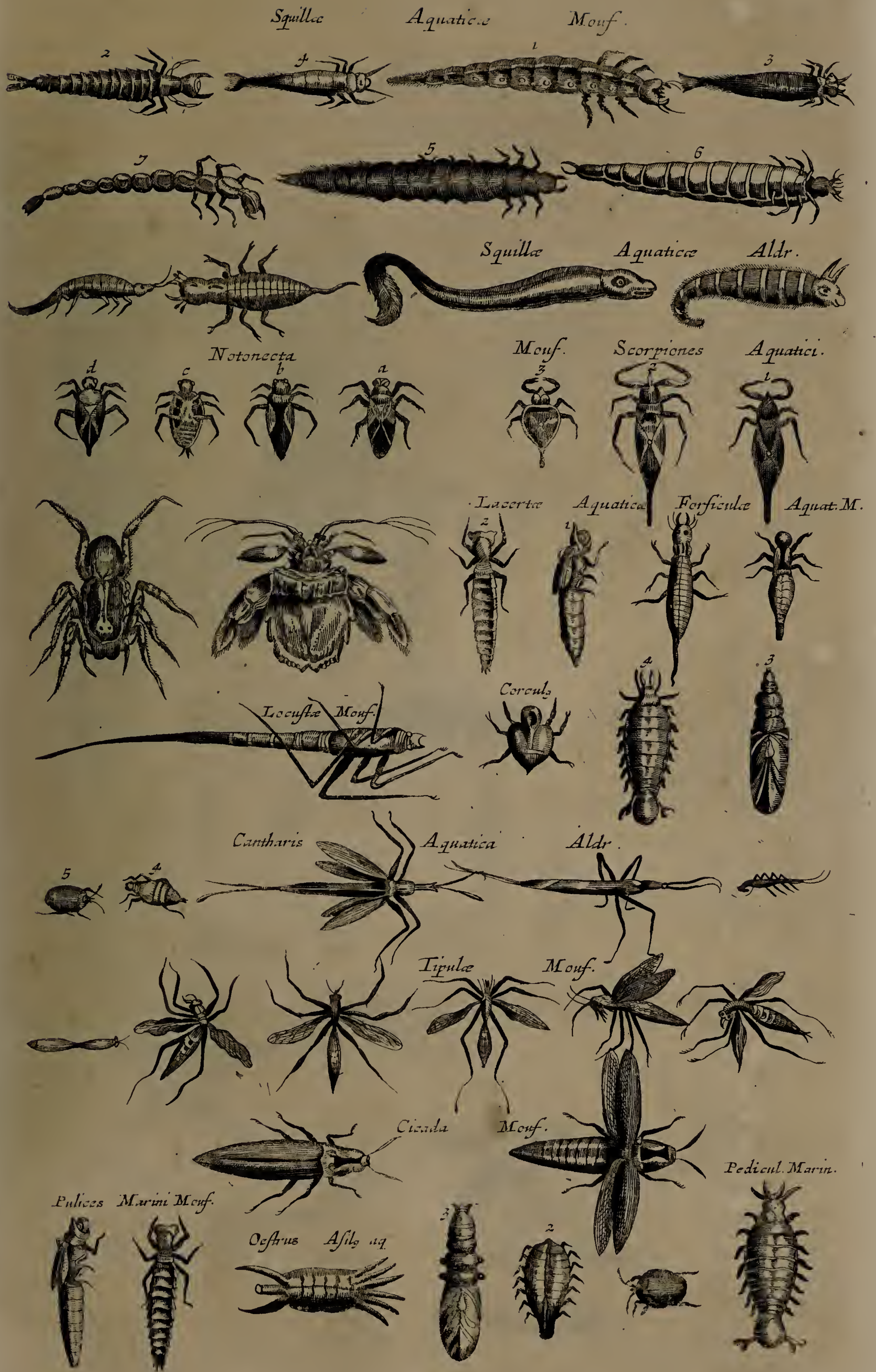

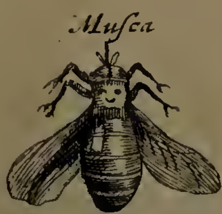

Squillæ Aquaticæ Mouf.
2
4
1
3
7
5
6
Squillæ Aquaticæ Aldr.
Notonecta
d
c
b
a
Mouf. Scorpiones Aquatici.
3
2
1
Lacertæ Aquaticæ
2
1
Forficulæ Aquat. M.
4
3
Locustæ Mouf.
Corculo
Cantharis Aquatica Aldr.
5
4
Tipulæ Mouf.
Cicada Mouf.
Pulices Marini Mouf.
Oestrus Asilo aq.
3
2
Pedicul. Marin.

Insecta Varia ad loca sua referenda

Musca

Papil. exiguo

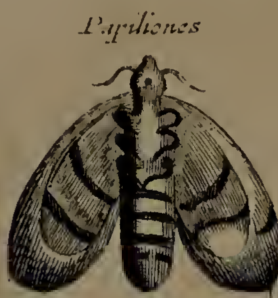

Maximi

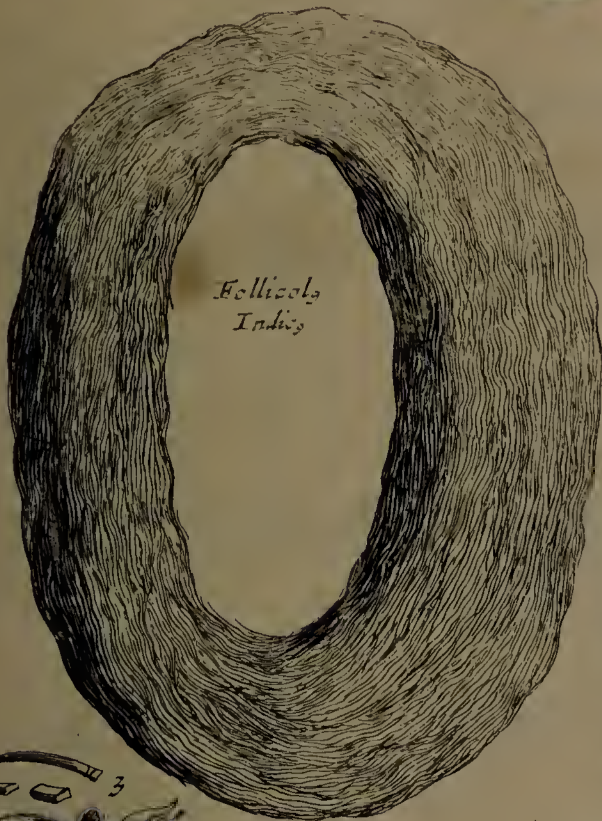
Papiliones

Apis sylv. nigræ nidus

Follicolus Indicus

Tarantula 1

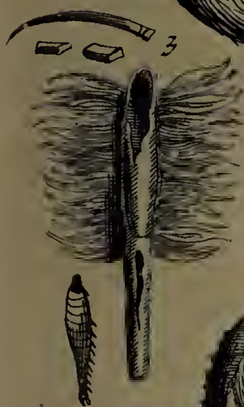

Phalangium 2

3

Phisali Mouf. 2 1

Vermes in tubulis delitescentes

Cincindel.

Eruc

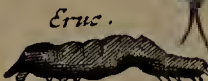
Eruc

Eruc.

Vermis farinæ.

Teredines.

Stella Mar.

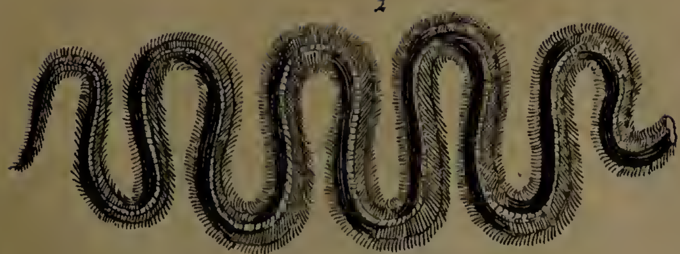

Tab. XXVII.

Scolopendræ Marinæ Aldr

2

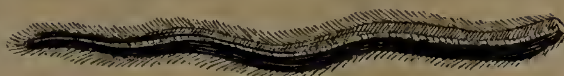
1

4

3

Hirudines Marinæ

Hirudines Marinæ

Lumbricus marinus

Lumbrici Aquatici seu Marini

Stella marina Aldr *Marinæ* *Stellæ*

Stellæ Marina Aldr.

THEATRI UNIVERSALIS
ANIMALIUM
PARS SEXTA.
SIVE
HISTORIÆ NATURALIS
DE
SERPENTIBUS
LIBRI II.

Cum Enumeratione Morborum, quibus Medicamina ex his Animalibus petuntur, ac Notitia Animalium, ex quibus vicissim Remedia præstantissima possunt capi,

CURA

HENRICI RUYSCH,

M. D. Amstelædamensis.

AMSTELÆDAMI,

Prostat apud R. & G. WETSTENIOS,

Anno MDCC. XVIII.

ENUMERATIO MORBORUM,

Quibus petuntur Remedia ex Serpentibus.

Ngina	Pag. 10. b.
Aurium dolor	6. a.
Casus pilorum	6. a.
Cutis Humana ut extergatur	6. a.
Cutim detrudens	10. b.
Dentes eradicantia	6. a.
Dentitio puerorum	10. b.
Epilepsia	ibid.
Fistulæ	6. a.
Fœtus	6. a.
Gingivarum fœtor	6. a.
Gutturis affectus	10. b.
Hæmorrhoides	6. a.
Impetigo	10. b.
Lepra	6. a.
Lithiasis	29. a.
Lues Venerea	6. a.
Morsus Venenatus	10. b.
Oculorum claritas	6. a. 33. b.
Odontalgia	6. a. 29. a.
Partus	10. b.
Partûs difficultates tollens	6. a.
Paralysis	6. a.
Pestilentia	19. b.
Phtisis	10. b.
Podagra	6. a. 16. b.
Serpentis Morsus	10 b. 16. b.
Suffusiones diuturnæ	20. b.
Strumæ	29. a.
Vertigo	10. b.
Visus	10. b. 16. b.
Vitam prorogantia	10. b.
Ulcera	33. b.

NOTITIA SERPENTUM,

Ex quibus Remedia Præstantissima capiuntur.

Contia	Pag. 20. b.
Anguis Æsculapii	23. a.
Aspis	16. b.
Cæcilia	19. b.
Dracones	33. b.
Hydrus	29. a.
Serpentes	6. a.
Vipera	10. b.

HISTO-

HISTORIÆ NATURALIS DE SERPENTIBUS:

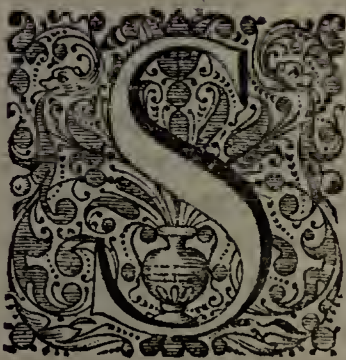
LIBER I.

De Serpentibus Vulgaribus, ſeu Minoribus.

TITULUS I.

De Serpentibus in genere.

Nomen. Ambroſ. de Serpentibus lib. 1. c. 1.

Erpentis vocabulum, vel à ſerpendo, quòd occultis acceſſibus, non occultis paſſibus, animal hoc progrediatur; vel à Græco ἑρπετὰ, niſi Feſtus fallit, deſcendit. In genere ſumptum, omnia illa, quæ vel citra uſum pedum repunt, vel tam exiguos habent ut repere quam incedere videantur, complectitur. Dicitur etiam priſcis *Serpula*, ſi Feſto credendum; aliis *Coluber*, ſeu quod in lubricos tractus flexibus ſinuoſis labatur: ſeu quod umbras colat, ut apud Virgilium legimus: quanquam alii pro ſerpente domeſtico accipiant; alii pro ſerpente aquæ, ut Theophraſtus, Gaza, & Ponzettus ſumant. Dicitur & *Anguis*, quod ſemper quaſi anguloſus & plicatus conſpiciatur: quanquam Servius, aquaticis duntaxat hoc nomen tribuit, alii etiam terreſtribus. *Thyrum Echydnam* & *Draconem* vocari, paſſim apud authores invenies. Græcis veteribus eſt ὄφις, modernis ὀφίδ, ſine dubio παρὰ τὸ ὄπτω, ſeu quod acutum cernat; ſeu quod oculis apertis dormiat: Heſychio ἄργας. Arvivorum Dialecto. Unde Pauſanias Mercurium *Argiphontem* dixit, quod ſit ὀφιοκτόνος, id eſt ſerpenticida.

Virgil. Georg. l. 3.

Deſcriptio.

Lacertis valde ſunt ſimiles. *Caput* quibuſdam leve, grave aliis; quibuſdam latum, anguſtum, album, nigrum, nonnullis flavum variegatum. Sunt qui illud tam velociter in utramque partem vertunt, ut intuenti bicipites vel amphicephali videantur. *Aures* etſi habeant, non eminent tamen; recte cavernas ad audiendum, Plinius vocavit. Sed nec meatus narium, *nares* recte appelles, quod non ita explanati ſint. *Oculis* ſunt durioribus. *Palpebras* ſuperiores non movent, inferiore tantum connivent. *Collo* carent. *Dentes* pectinatim coëunt. *Cortice* tanquam pelle teguntur. *Caudam*, ut in ſequentibus agemus, variam gerunt.

De *Internis partibus* & *Anatomicis* ita habet Ambroſinus: Primitus *caput* ſerpentis oſſe unico tegitur coni retuſi figura, ſicuti aſtruit Cardanus. Imo in hoc oſſe oculorum foramina natura non inſculpſit, quod ideo factum eſt, ne facile læderentur, dum humi ſerpunt. *Dentes* habent ſerratos, & acutos, quemadmodum paulo ante in deſcriptione, hujus animalis fuit exaratum. Sed ut notat Edoardus Wottonus duo ſunt in ſuprema parte, dextra, levaque longiſſimi, tenui fiſtula, inſtar aculei Scorpionum perforati, per quam poſtea venenum, data occaſione, ejaculantur. *Lingua* ſerpentum tenuis, longa, atroque colore referta eſt; ideoque longius potrahitur: In ſummitate vero eſt bifida, & ſecundum nonnullos piloſa, ſeu potius exilis inſtar pili, ut in capite de lacertis fuit explicatum. Plinius linguam ſerpentum *triſulcam* vocavit, qua tanta celeritate illam vibrant, ut triplicem linguam exerere videantur. Sub lingua in quibuſdam cuticula invenitur, quæ tanquam *veſicula* dentes operit, in qua venenum occultatur, quod poſtmodum mordendo per cavitatem dentis communicant. *Cor* exiguum longum, & figuram renum repræſentans, poſtremæ adhæret arteriæ, & natura valde calidum eſt: Ob hanc cauſam tradebat Galenus Serpentes inter cæteros animantes maxima audacia eſſe refertos. *Arteria* eſt admodum longa, & juxta os ſuam trahit originem, ita, ut ſub lingua eſſe videatur. Imo linguæ quodammodo videtur præminere, qua ipſa contrahitur, neque eodem loco, ut in cæteris animalibus, permanet. Hæc poſtea defertur in *pulmonem* quo angues ad differentiam piſcium, utuntur: Quo circa notabat Plinius, ſer-

Card. l. 2. rerum varietat. c. 29.

Edoardus Wottonus l. 2. de differ. Animi.

Galen. in libro de Anatomia vivorum. 2.

Herodot. l. 4. ex terra ſerpentes, paulo ante Darii expeditionem ſolum mutare coacti ſunt, Herodoto teſte: & Amyclas, Italiæ inter Terracinam & Cajetam civitatem, à ſerpentibus ex vicinis paludibus prognatis, deletam, Plinius aſſerere auſus eſt. Plin. H. N. l. 8. c. 29. In corpore humano naſci, in Hiſtoria de Homine dicemus. Ex ſanguine quarundam avium confuſo, Democritus prodidit, referente Plinio: ex ſalvia in ſterquilinio putrefacta alii. In ſolido & vaſto marmore inventum fuiſſe, Martini v. Pontificis tempore, ex Baptiſta Leone apud Pareum habemus: Pareus. l. 20. c. 24. Cauſam Cardanus reddit. Cardan. de variet. rer. l. 7. cap. 29. Ex cadaveribus humanis naſci, & corrupta ſpinæ medulla, apud Camerarium invenies. A tali ex plumbeo feretro proſiliente, Avenionenſem opificem læſum, apud Pareum legimus. Modum generationis aperuit ex Ariſtotele *Plinius*. Plin. H. N. l. 10. c. 62. Coëunt, *inquit*, complexu adeo circumvoluti ſibi ipſi, ut unus exiſtimari biceps poſſit. Ariſt. H. A. l. 5. c. 4. & l. 6. c. 34. Contecta ova in terra idcubant, &c. fœtum ſequente excludunt anno. Continuata illa ſerie contexta, ut monilis inſtar videantur. Quidam & animal pariunt. Fætorem in congreſſu edere, apud Ælianum legimus. Ælian. H. A. l. 9. c. 49.

Vox. *Vox* ipſis eſt ſibilus. Obtuſum teſtudines, longum ſerpentes reddunt, ſtridere id Lucano: Luca. l. 6. κίζειν Apollonio in Argonauticis. Erectos ante lapſum inceſſiſſe, imaginantur nonnulli: *Motus.* ſerpere, quis non novit! Flexuoſis impetibus incedunt, & caput, reliquo corpore quieſcente, ob vertebras cartilaginoſas vertunt: Ariſt. de inceſſu animal. ſicque corpus ſuum longum & anguſtum in partes adverſas reſpicientes, melius tueri poſſunt. Squamis quaſi unguibus, & coſtis quaſi cruribus innituntur. Græci de hoc motu verbum ἰιλυσπᾶσθαι uſurpant.

Antipathia. *Inimicitiam* cum *hominibus*, *plantis* & *animalibus* gerunt. Plin. H. N. l. 7. c. 2. & l. 28. c. 3. Quantum ad *homines*, omnibus contra ſerpentes ineſt venenum: feruntque ictos ſaliva, ut ferventis aquæ contactum effugere. Crates Pergamenus in Helleſponto circa Parium; genus hominum fuiſſe tradit, quos *Ophiogenes* vocant, ſerpentum ictus contactu levare ſolitos, & manu impoſita, venena extrahere corpori. Varronis tempore, pauci ibidem erant, quorum ſalivæ contra ictus ſerpentum medebantur. Similis & in Africa gens Pſyllorum fuit, ut Agatharchides ſcribit, à Pſyllo Rege dicta, cujus ſepulchrum in parte Syrtium majorum eſt. Horum corpori ingenitum fuit, virus exitiale ſerpentibus, ut cujus odore ſopirent eas. Mox vero liberos genitos, protinus objiciendi ſæviſſimis eorum, eoque genere pudicitiam conjugum experiundi, non profugientibus adulterino ſanguine natos ſerpentibus. Simile & in Italia Marſorum genus durat, quos à Circes filio ortos ſervant, & ideo ineſſe iis vim naturalem eam. Idem apud Strabonem invenies. Inter animalia gerunt inimicitias cum *avibus*, *quadrupedibus*, & *exanguibus*. Ariſt. H. A. l. 9. c. 1. *Avibus.* Nam *aquilæ* lapidem aëtitem in nido deponunt, ne pulli à ſerpentibus lædantur. Eædem in montibus regni Morfili anguibus veſcuntur. Notum, quam gratitudinem Aquila à ſerpente Spiris arctiſſime complicata, ruſtico liberatori præſtiterit, apud Ælianum. *Pavonis* clamore terrentur, Ælian. H. A. l. 6. c. 37. *Ciconiæ* in Theſſalia maxime immunes, quod ſerpentes interimant. Ejuſdem in Italia pulli tribus annis continuis aliquando devorati fuere. Oppian. Halieut. l. 5. Huc *accipitres*, *ibides*, quorum pennas timent, *vultures*, hirundines *galli*, & *gallinæ* pertinent. Ex *quadrupedibus* ſunt *Elephanti* qui Spiritu cervorum ritu, ſerpentes è cavernis evocant: *Leopardi*, quorum odorem vitant, *Cervi*, qui ſeu tanquam medicamento, quod Iſidorus tradit; ſeu tanquam pabulo, quod Belluacenſis; ſeu levandi ſenii ergo, & ut pilos mutent cornuaque deponant, quod alii, ſerpentibus veſcuntur. *Sues* etiam angues inventos edunt. Ariſt. H. A. l. 9. c. 1. Per eas ager Plombinenſis à quodam ſerpente purgatus eſt. A *ſoricibus* brumali tempore infeſtantur, quod tum languore quodam laborent. Cum iiſdem, teſtudo, ichneumon, lacerta, & Chamæleon, ut propriis locis eſt dictum, congrediuntur. Catum quoque eis infeſtum, apud Ariſtotelem habemus. Ariſt. l. c. Ex *Exanguibus*, Locuſtæ ſpecies quædam *Ophiomachus* dicitur, quod cum ſerpentibus prælietur, eoſque gutture arrepto interimat. Albertus *Opimatum* vocavit. *Cancri* ſerpentes ad Epheſiam metropolim, forcipibus arripiunt, Ælia. H. A. l. 16. c. 38. dum paludes juxta Epheſiam tranare conantur. Ælia. H. A. l. 1. c. 38. *Aranei* ſub umbroſis arboribus apricantes, ictu inflicto vertiginoſos reddunt: Plin. H. N. l. 11. c. 24. & l. 10. c. 37. quod tamen melius de lacertis ſumſeris. De *plantis* hoc habe. Nec umbras quidem fraxini arboris ferre: ideo hæc prolixo naturæ beneficio, antequam è latebris egrediantur floret; poſtquam delituere, folia demum deponit. *Smilo*, in Trachinio ſolo, ſi appropinquaverint, interire. Æl. H. A. l. 9. c. 27. Foliis quernis injectis, ſi Geoponicorum authori credimus, perire. Octobrem floreſcentis uvæ averſari, nec tum temporis in vitibus inveniri. Plin. H. N. l. 24. c. 13. Vetonicæ circulo incluſos flagellando, quia exire non audent, ſeſe perimere. Plin. H. N. l. 21. c. 21. Odore alii deterreri: rutæ, vero Lybicas inprimis, animo linqui. Ælian. H. A. l. 9. c. 26. Taceo trifolii quandam ſpeciem, ut Plinius voluit, abſynthium, artemiſiam, abrotonum, libanotidem nepetham viticem, Ælian. H. A. l. 9. c. 21. quam mulieres in Theſinophoriis pulvinaribus ſubſternebant; Helenium denique ſeu Enulam Campanam, Plin. H. N. l. 24. c. 17. cujus ideo Ælianus meminit. Therionarca in Cappadocia & Myſia naſcente, omnes feras torpeſcere, fabulatur Plinius. Cardan. de variet. Rer. l. 7. c. 29. Ab igne abhorrere apud Cardanum habemus.

Ami-

Sympathia. Plin. in proœmio. Arist. H. A. l. 2. cap. 1. Plin. H. N. l. 16. cap. 34. Plin. H. N. l. 20. cap. 23.

Amicitiam colunt *inter se*, quia in cavernis sæpe conglobatim inveniuntur: cum *anguillis*, ut Gesnerus exemplo cujusdam pueri docet: cum *vulpibus*, quia in cryptis communem vitam degunt: cum *Cattis*, quia aliquando secum colludere visi sunt. *Hederam* serpentum frigori gratissimam, ut mirum sit ullum honorem habitum ei. *Fæniculo* degustato, senectutem facilius exuunt: & succo oculorum aciem, in latibulis fere amissam, recipiunt. Circa *sabinam* semper obversantur.

Natura & Mores. Plin. H. N. l. 2. cap. 63.

Naturam & *Mores* sequentia exprimunt. Terra serpentes homine percusso non amplius recipit, pœnasque etiam inertium nomine exigit; venenum secundum quosdam, in cauda habent, quod in vesicam ori vicinam deducatur; quæ, priore etiam ejecto, intra diei naturalis spacium alio impleatur. Quatuor frigidissimis mensibus latent, nec quicquam comedunt, imbecilli tum adeo veneno, ut impune tractentur: Urgente canicula adeo æstuant, ut nunquam fere quiescant: Plinius, cum sol est in cancro, torqueri dixit. Vere, dum è latebris prodeunt, exuvias deponunt; quas quidam *syphar*, alii *senium*, γῆρας, nonnulli ad Plinii mentem, *vernationem* vocant. Incipiunt à capite ut quasi, à decidentibus obcæcentur: diei naturalis spacio devolvuntur ad caudam, totumque aufertur spolium, ut Aristoteles prodidit, prout fœtus membranarum involucris liberantur. Degustato fæniculo in hominis conspectum prodeunt. Genuina ne hæc pellis, an ex muco & sordibus per hyemem contractum spolium, ad Disquisitionem causarum pertinet. Diuturnioris etiam sunt vitæ, seu quod exuvias deponant, seu quod parci sint cibi, seu in comparatione ad alias bestias. Diei noctem pervigilem conjungere, dum apertis oculis somnum capiunt, alii prodiderunt. Prudentia in eo notatur à quibusdam, quod totum corpus periculo exponant, ut caput illæsum servent. Illud facile pristinæ sanitati vulneratum redditur; hoc attacto, moriuntur facile. Arundine percussi, mortuorum instar jacent: si frequenti ictu petieris totis viribus mordere conantur. Stercus serpentum bene olere, facile concedi potest, si verum est, inter Calecutum & Cranganon inveniri, qui ab Ore suavissimum & mosci instar spirent odorem.

Arist. H. A. l. 2. 8. c. 15. Gal. l. 2. de locis affectis. Plinius H. N. l. 32. c. 5. Arist. H. A. lib. 5. c. 17. & l. 8. c. 17.

Venenum. Plin. H. N. l. 11. c. 37.

Huc *veneni* consideratio spectat. In cysti fellis istud, secundum Plinium, residet: in vesica quadam sub lingua, qua disrupta liquor quidam biliosus emanat & corpus inficit, secundum Grevinum. *Tot eorum venena quot genera, tot pernicies quot species, tot dolores quot colores*, Isidorus dixit. Diversa tamen operatio. Mares fœminis, senes junioribus, magni parvis, jejuni saturis, omnes, æstate quam hyeme, sunt perniciosiores. Deposito senio magis formidolosi feruntur. An aliquando veneno careant, disquiritur. Præ dolore ob amissum disrumpi, quæ Vincentii mens est, falsum. Breviore an diuturniore temporis spacio icti intereant, partim veneno, læso partim, adscribi debet. In Indiis Orientalibus sues vel canes à quibusdam admorsi, sex duntaxat horis supervivunt: homines diem naturalem: remediis liberati, periculo vacant si postea admorsi fuerint. Alibi, vel ipse halitus prætereuntes interimit. Quendam interiisse, cum se in aqua lignis prope serpentis cavernam excalefactis, lavasset, Ponzettus author est. Scaliger Paravicinum quendam, non procul Dertona, serpente, in venatione hasta occiso, mortuum, prodit. Mathiolus in agro Tridentino vaccarum custodem in periculo, & morti paratum, nisi theriaca & aliis refocillatus fuisset. Habet & *locus* aliquid. Ferociores iis qui in plano montani, qui inter Arabica balsameta minus nocere creduntur. Vulnere inflicto, stupet primo æger: mox vulnus dolore afficitur, color mutatur, inflammatur, rubet, livet, nigricat, & æger totus ardet. De *Remediis* multa habentur. Vulcani in Lemno antistes, Umbro de gente Marubiorum apud Virgilium, Atyr apud Silium Italicum, virtutem Serpentum morsus sanandi possidere credebantur. Mira de Psyllis Lybicis Ælianus. Non valde si doluissem puncti, sola Saliva sanasse: ubi dolore premebantur, colluto aqua ore, bibendam tanquam salutarem dedisse: si nec hoc juvisset, accubasse ægro & corporis sui contactu infregisse venenum. Certiora remedia sunt, quæ aliunde sumuntur. Laudatur capræ nigræ lac, si locum affectum eo foveris. Puella quædam caseo capræ recenti ulceri imposito sanata est. Medullâ cervi perlinitus, ab eodem optime defenditur. Vegetius in jumentis demorsis, stercore suillo recente utitur. Dioscorides fimum bubulum vehementer commendat. Quid si ipsemet serpens suos ictus sanet? Herbarum huc facientium catalogum, apud Ambrosinum vide. Maphæum si sequimur, sunt in India arbores *Copaibæ* dictæ, balsamum fundentes, quo læsi à serpentibus sanantur. Idem arbores ex nucum genere, si Plinio fides, faciunt: nec non in Græcia frutex, Epipactis nominatus, alii Embolinen vocarunt. Ex *Compositis*, Theriaca Andromachi intra, extra, Confectio Hermetis, Emplastrum Epigonum, Oleum scorpionum, & divinum, de quibus Ambrosinus, laudantur.

Ambros. de Serp. p. 40. Scaliger Exerc. Mathiol. l. 5. in Dioscor. Wotton. de Differ. anim. l. 6. Veneni remedia. Ælia. H. A. l. 16. c. 28. Maphæ. Hist. Indic. l. 2. Plin. H. N. l. 27. c. 11.

Usu in Cibis. Herod. Hist. l. 4.

Vescebantur iis olim, Troglodytæ, & Æthiopes, si Herodoto credimus; Candæi, qui & Ophiophagi inde, si Plinio; Arabes,

Ælia. H. A. l. 9. c. 44. Plin. H. N. l. 6. c. 29. Ælia. H. A. l. 11. c. 34.

rabes, si Solino. In Brasilia, carnem quorundam, qui brachii humani crassitudine, concidunt, & inter apparatus reponunt. In Cuba, inter regios apparatus censentur. Ova comesta per murænam redduntur innoxia.

Usus in Medicina.

In *Medicina* magni sunt usus. *Totum* si spectes; capite & cauda truncatis, interaneis abjectis, deglubiti, carne bene lota, & cum vino cocta, jure aromatibus condito, in lepra commendantur. Suffitu inveterati in mensibus provocandis Plinius utitur. Quidam cum floribus herbæ paralysis in oleo ad podagram decoquunt. Cinis combusti in fistulis sanandis vehementer commendatur. Baculus quo rana ab angue excussa est, parturientes adjuvat. Quantum *ad partes*, *Oculum* dextrum utiliter ad epiphoras alligari, dummodo serpens dimittatur, Plinius alicubi, author est. *Cor* si mordeatur aut alligetur, in odontalgia efficax perhibetur. *Iecur* qui deguſtaverit, si credere fas est, à nullo serpente tangetur. *Fel* tosti Paulo veneto, demorsos, à cane rabido sanat; parturientes, degustatum, felicissime juvat; & hæmorrhoidibus illitum opitulatur. De *sanguine*, ex lib. innominati, prodit Ambrosinus, pallida prælabia rubicunda reddere, faciei inunctum ab omni macula servare; dentibus illitum gingivarum fætorem auferre. *Pinguedinem* aliis ad luem veneream curandam Matthiolus admiscet: eadem, cum butyro majali lento igne cocta & percolata, ad paralysin & podagram conservatur. Pellis ad sterilitatem tollendam, cum felle tauri, Hippocrates miscet. *Carnes* ad extergendam cutim humanam valere, Porta persuadere conatur. Abensina in lepra easdem inhumat donec vermes enascantur: mox cum his exsiccat, & drachmam pulverizatarum cum syrupo de melle leprosis exhibet. Tagautius, strumis & elephantiasi iisdem medetur: Porta vulneribus & nervis incisis quod dissecti brevi temporis spacio coalescant. *Spolium* insignium virium esse credidere antiqui. Ad casum pilorum conducere, ait Galenus; ad claritatem oculorum, si eodem fricentur, Plinius: ad odontalgiam in aceto decoctum, & dentes eradicandos iidem. Aurium dolori, seu in vino seu in oleo, coctum, prodesse Dioscorides & Theophrastus; cum capitibus paparis Archigenes. Suffimentum partus difficultates solvit. Ex sententia Plinii, lumbis parturientis alligari debet. Villanovanus suffitu ex eodem, cum opopanace, myrrha, galbano, Castoreo, stercore columbino vel accipitris facto, fætum mortuum & vivum educit.

M. Paulus Venetus. l. 2. c. 40.

Ambrosin. de serpent. l. 1. c. 1.

Porta Phytog. l. 5. c. 12.

Tagaut. l. 1. Instit. Chirurg. Porta Phytog. l. 5 c. 12. Galenus Euporist. l. 2. & l. 11. de simplic. medicin. Dioscor. M. M. l. 2. c. 17. Plin. H. N. l. 28. c. 1. l. 29. c. 6. l. 30. c. 7.

Usu in variis.

Olim iisdem in puniendis parricidis utebantur. Ægyptii in foveam serpentibus plenam eos conjiciebant: Romani, culeo, cum semia, gallo gallinaceo & serpente infutos, in mare projiciebant. In India, teste Linschotano, à circulatoribus circumferuntur, qui eosdem ad instrumenti musici sonum tripudiare cogunt. Annibal, injecta magna vi serpentum fictilibus inclusorum in Romanorum classem, effecit, ut Antiochus victoriam reportaret. *Adipe* veterinarii ad equorum stranguriam utuntur: aucupes *carnibus* ut aves citius pennas mutent. Albertus multa ex partibus, sed nugatoria, conficit, quæ apud Ambrosinum vide. *Ovum* quidam eques coram Claudio litigaturus, spe vincendi gestabat: deprehensus, tanquam venificus, interfectus fuit. *Senectam* tanquam amuletum, in armillis quidam ligare solebant. Cardanus ad nescio quæ non, in certis constellationibus adhibet. Plinius cum sale, & serpillo tritam bobus in fauces, uva maturescente injicit, ut per totum anni curriculum valeant. Wottonus in armariis & cistis reponit, ut vestes à tineis immunes servet. Alii ejus pulverem inspergunt, ut apes ad alvearia revertantur.

Egnat. ver. histor. l. 6.

Sueton. in Histor. l. 6.

Differentiæ.

Differentiæ serpentum multæ sunt, *Primarias* ad sequens caput rejicimus, *secundariæ*, à *quantitate*, *colore*, *loco*, *odore*, *noxa*, *aspectu*, & *aliis accidentibus* sumuntur. De *quantitate* nota, Marem fœmina semper minorem. In plaga septentrionali, ineunte æstate, parvos reperiri, qui regem cristatum habeant, eodemque occiso dissipentur. In Thessalia parvum & *hirsutum*, si Belluacensi fides, quem Incolæ *sacrum* vocent, alium, sola voce animalia interimere. In India quoque magnitudine aliis longe inferiores, ποικίλους τὴν χρόαν *versicolores*, & ἀτεχνῶς φαρμάκοις καταγραφέντας, *quasi pigmentis* distinctos. Alibi maximi sunt. Megasthones scribit, *verba sunt Plinii*, in India serpentis in tantam magnitudinem adolescere, ut solidos hauriant cervos taurosque. Metrodorus, circa Rhyndacum amnem, in Ponto, ut supervolantes quamvis alte perniciterque alites haustu raptas absorbeant. Nota est in Punicis bellis, ad flumen Bagradam, (nunc Megerada) à Regulo Imperatore balistis, tormentisque ut oppidum aliquod, expugnata serpens, cxx. pedum longitudinis. Pellis ejus maxillæque usque ad bellum Numantinum duravere Romæ in templo. Huc *Seneca* respexisse videtur, dum scribit, Lenis & privata pernicies non solas urbes movet. Quod late furere cæpit, & omnes appetit, undique configitur. Serpentes parvulæ fallunt, nec publice consequuntur; ubi aliqua solitam mensuram transit, & in monstrum excrevit, ubi fontes potu infecit, & si afflavit, deurit, obteritque, quacunque incessit, balistis petitur. Circa mare rubrum longitudine XL. cubitorum, crassitie eidem proportionata olim

Bellua-cen. Speculi. l. 20. c. 11. Æl. H. A. l. 17. c. 2. Plin. H. N. l. 8. c. 14.

Val. Max. l. 1. c. ult.

Seneca de Clement. l. 1. c. 25.

Ælia. H. A. l. 17. c. 1.

olim obſervati ſunt. In loco quodam Macra, viſus, qui jugeri longitudinem æquaret, craſſitie, ſi credere fas eſt, tantâ, ut equites ex utraque parte adſtantes, ſeipſos intueri non poſſent. Poſidonius id retulit.

Strab. Geogr. l. 15.

Porus Indorum Rex ad Auguſtum decem Cubitorium miſit. In Malaber octonum pedum inveniuntur, puerorum amatores. Jacentes anguilina eſſe facie dicuntur; ſurgentes, eam adeò dilatant, ut ad humanam effigiem propius accedere videantur. Novem pedum pellum apud Cluſium invenies. Tantam & Ambroſinus apud magnum Hetruriæ Ducem vidit. Ideò non inepte forte Gillius ſcripſit, ſuum magnitudinem Calecuti æquare: cum præſertim edicto regio, ne occidantur cautem ſit. Circa fluvium Senegæ capras, alibi cervos devorare dicuntur. *Colorem* ſi ſpectes, in ſeptentrionalibus regionibus variegati vagantur. In India, ſi Ælianum ſequimur, vittis à capite ad caudam pertinentibus, aliis æreis, aliis aureis & argenteis conſpicui ſunt. Thevetus quoſdam rubeſcentes, cum ſquamis verſicoloribus, alios inſtar foliorum lauri virides facit. Hujus coloris & apud Valeſianos inveniuntur. Heſychius *Sauritas* vocat. A *loco* ſunt aquatici, terreſtres, quorum alii montoſis, alii planis, alii quercetis, alii latibulis circa fagos, & corylos delectantur, & amphibii. Obſervavit Bellonius circa Abydenum portum genus quoddam, rubore in leucophæo refulgens, quod interdiu in mari vivebat, noctu continentem, quietis causâ, petebat. *Odoris* ratione ſunt quidam ex iis moſcati, ut ſerpens Æſculapii, & *Cuſſò* Cypriorum, capite magno, & corpore exoſſe. Integrum agnum devorat: hoc abſumpto, ad arborem ſe tamdiu fricat, donec oſſa excuſſerit. *Noxam* ſi attendas, in Hiſpaniola innocui verſantur: circa regiam Peruanam Cuſco, incantantionibus ligati, nihil damni, poſtquam ferè integrum exercitum deleviſſent, inferunt. Inter hos Nicander *Moluros* reponit. *Aſpectu* ſunt vario. Alii habent oculos prægrandes, ut Lybici: alii parvos & locuſtis ſimiles: nonnulli ſanguineos & luteo colore ſuffuſos. Ad *accidentia* pertinet, quod quidam ſunt ore acuto, quidam vaſto. Nonnulli cono tanquam criſta in vertice ſuperbiant: nonnulli cornua habeant: quidam denique alas. Huc pertinent monſtroſi, qualis unus biceps, in Muſæo Bononienſi videndus, alter latiſſimi corporis, & compreſsâ caudâ, quorum icones damus.

Ælian. H. A l. 17. c. 2.

Ariſtot. H. A. l. 2. c. 14.

Ambroſin. de ſerpent. pag. 6.

TITULUS II.

De Serpentibus in ſpecie.

CAPUT I.

De Serpentibus terreſtribus.

ARTICULUS I.

De Vipera.

PRimaria ferè Serpentum Differentia eſt, in quantum in *Terreſtres* & Aquaticos & Dubios diſtinguuntur. *Terreſtres* ſunt, *Vipera*, *Ammodites*, *Ceraſtes*, *Hæmorrhous*, *Seps*, *Aſpis*, *Dipſas*, *Scytale & Amphisbæna*, *Cæcilia*, *Cenchrus*, *Acontia Dryinus*, *Elaps & Anguis Æſculapii*. His *Indicos* adde.

Ambroſin. de ſerpent. l. 1. c. 2. *Nomen.*

Viperam quidam ab eo quod vi pariat, nomen ſortitam putant: quaſi à fætu exeunte, alvus matris laceretur: alii, & quidem veriſſimè, quaſi viviparam, & per contractionem *viparam* & viperam, quod ova intra alvum concipiat, deinde fætum vivum enitatur. Græcis eſt aliquando per excellentiam ὄφις, ut in Oppiano animadvertere eſt*, communiter ἔχις mas, & ἔχιδνα fæmina, παρὰ τὸ ἔχειν ἐν ἑαυτῇ τὴν γονὴν ἄχρι θανάτου, quod ad interitum uſque fætum contineat, cui fabulæ apud veteres fides data; vel παρὰ τὸ ἔχειν ἐν αὐτῇ τὸ ζῶον, quod animal intra alvum contineat, quod veriſſimum. Hodierni Græci Echendras, teſte Bellonio, nominant. Itali Maraſſos. An rectè, alibi diſquiretur. Sueſſanus *Scorzionem* vocat: Nicolaus Florentinus Scorzonen; quod vocabulum, apud Italos, omnibus ſerpentibus commune eſt. Arabes *Thyri* vocabulum ipſis imponunt. Unde Andromachus viperinos paſtillos, ferinos appellavit, à Græco τὴρ ſeu τήριον. *Nepam* non eſſe, certum.

Ariſt. l. 1. de generat. Animal. c. 10.

Deſcriptio.

Serpens eſt venenoſus longitudine cubitali, ſæpè prolixiore, colore ſubflavo, pluribus maculis conſperſo, *Mari* caput anguſtum & acutum, collum craſſius, corpus tenuius. *Cauda* ritu aliorum ſerpentum gracileſcit, non tamen acervatim ut fæminæ. Squamis circa extremitatem aſperioribus tegitur, quas ira percita erigit. *Meatus* excrementorum in cauda eſt ventri propinquior. Canini *dentes* duo, fæminis plures. *Galenus*, fæminas ſubflavi coloris, admodum agiles, collum maximè porrigentes, oculis ſubrubentibus, inverecundis, & ferini intuitus facit. *Aëtius*, multis notis inſtar rotarum exornatas, magnitudine Cubitali cauda acervatim in tenuitatem deſinente, alvo ſinuoſiore, & quæ caudæ innixa gradiatur. *Cardanum* ſi ſequamur, erit præſtantiſſimis viperis caput latum, erectum, & cavum, figura rhombi, oculi vivaces, breve corpus, & ad motum alacre. *Amatus Luſitanus* in Hiſpania cubitalem eſſe ſcribit, capite preſſo & acuto in quo verruca

Galen. de Theriaca ad Piſonem.

conſpicitur, dorſo veluti quadam catena depicto.

Anatom. Ambroſin. Hiſtor. Serpent. l. 1. c. 2. pag. 117.

Anatomica ipſius Ambroſini verbis exequemur. Sic autem ille: In diſſectione viperini capitis *cerebrum* ſubnigri coloris conſpicitur, & adeo puſillum, ut vix quantitatem quatuor granorum milii adæquet, propterea hoc animal à quibuſdam calidum, & ſiccum eſſe creditur: quod immodicus calor cordis à frigiditate cerebri temperari nequeat. *Auriculis* viperæ carent, ſed earum loco quaſdam cavernas habent: Etenim Plinius tradidit animalibus fætum vivum parientibus aures ineſſe eminentes, exceptis cartilagineis, vitulo marino, Delphino & viperis quæ quibuſdam foraminibus pro auribus, utuntur. Quoad *dentes*, Geſnerus tradit quoſdam viperinum caput ſecantes, quatuor oblongos dentes in ſuperiori mandibula ſpectaſſe; cum alii dentes tam ſuperioris quam inferioris maxillæ, ob parvitatem, non appareant, ſed maxillam acu fricando aſperitatem, & ſtridorem percepiſſe; Hos puſillos dentes, tam in vivis, quam in mortuis viperis, niſi auferatur *veſicula*, in qua conduntur, nemo unquam intueri poterit. Baldus Angelus Abbatius quatuor dentes caninos tam mari, quam fæminæ viperæ attribuit, cum hoc tamen diſcrimine, ut mas duos habeat deciduos: Ideoque non admirandum eſſe putat, ſi interdum maris dentes duos tantummodo eſſe conſpiciamus. Quamobrem Authores Nicandrum ſecutos proculdubio hallucinari ſtatuit, quando pronunciat, demorſos à vipera mare, duo tantum ulcuſcula, & à fæmina quatuor reportare: cum duos dentes maribus, & quatuor fæminis ſemper ineſſe crediderint. Et tamen vipera mas, antequam illi duo dentes cadant, quatuor etjam vulneribus poſſit patientes afficere. Hæc autem ſententia ſi ſit vera nec ne, indigit animadverſione; quandoquidem noſtri circulatores viperas quotidie pertractantes, duos tantum dentes tam in mare, quam in fæmina ſe obſervaſſe referunt. Nos igitur decocto viperæ capite, & carne diligenter à craneo ſeparato, duplex dentium genus conſpicati & ſumus: unum, quo hæc beſtia ſe tuetur, & mordendo venenat; alterum quo ad mordendum utitur. Hi autem ſunt dentes quatuor ſupra triginta ab Antiquis non deſcripti: cum in gingivis occultati non appareant. Horum autem talis eſt ordo; nam præter quatuor caninos nominatos, duodecim in ſuperioribus maxillis, nimirum ſex in utroque latere conſpiciuntur; ſuntque adinſtar ſerræ verſus gulam, & aliquanto majores dentibus armantibus inferiores maxillas. Inferiores dentes ſunt viginti duo, nempe undecim in quolibet latere, quocirca quando authores memorant vulnera à dentibus viperinis inflicta, eos de caninis dentibus verba facere opinamur; Cum cæteri dentes horum animalium illis ignoti fuerint. Quandoquidem veteres, harum ferarum *caninos* tantummodo dentes, deſcripſerunt, quos vidimus perforatos, & veſicula veneno plena munitos, quæ novo toxico quotidie repletur, dum primum in ictu conſumptum fuerit. Etenim quemadmodum in ſingulis animalibus aliqua ſemper generantur excrementa, quæ per partem determinatam extra corpus truduntur: Ita etiam viperæ venenoſum excrementum per dentes evacuant, dum ſe defendentes, mordendo cætera animalia venenant. Hoc etjam præſtat ſcorpio, qui in cauda aculeum perforatum inſtar dentium anteriorum viperæ poſſidet, & ſub aculeo habet veſicam veneno plenam, quod punctis animalibus communicat. Neque mirandam eſt viperas caninis dentibus ad tutelam tantum ſibimet à natura comparaſſe: ſiquidem accidit idem piſci piſtrici roſtrum hinc inde dentatum poſſidenti, quos dentes huic animanti nonniſi ad tutelem natura impertita eſt. Quod autem noſtri viperarum venatores pronunciant, ſe tam in mare, quam in fæmina duos tantum dentes conſpicatos fuiſſe, inde natum eſſe credimus: quoniam cæteri in gingivis latentes non videantur: deinde hoc genus hominum tanquam rude, & imperitum nunquam anatomen harum beſtiarum exercuit. *Pulmo* in viperis veluti veſicula oblonga membranoſa, variiſque meatibus plena, & aëre turgens obſervatur. Item *cor* grandiuſculum apparet, & mobile in pericardio; hocque quando animal alexipharmaco necatur concitatius movetur, quam ſi ferro interimeretur, ob repugnantiam alexipharmaci ad venenum. *Iecur* eſt oblongum vena admodum craſſa per medium percurrente, quæ dimanans à corde ad extremam uſque caudam ſerpentis progreditur. Ibi etiam viſuntur *venæ* ſeu *arteriæ*, quæ à corde & hepate ad gingivas, ſeu veſiculas dentium aſcendunt: cum in *veſica fellea* tanquam in propria lacuna contineatur hæc materia venenoſa, quæ inde ad dentes defertur. Poſſumus autem neceſſario atteſtari hanc venenoſam materiam in cyſti fellis reſidere, quoniam neque hepar, neque cor, neque ſanguis viperæ venenum participant. *Ventriculus* ſub jecore latitat, qui *œſophagus* adhæret cum aſpera arteria ad pulmones uſque deſcendente. *Splen* colo inteſtino annectitur. *Colon* flexuoſum eſt, & in latere ſiniſtro terminatur. *Rectum* autem inteſtinum à fundo ventriculi dimanare videtur.

Et tantum de viperæ anatomia Ambroſinus. *Severinus* in vipera à ſe ſecta ſequentia obſervavit: Oblonga omnia *viſcera*, item & ova. Primum exerto ſpolio ad cervicem, — Severinus Zootom: part. 4. pag. 359.

vicem, aspera arteria per longum annexa pulmoni eodem ductu. *Cordis* substantia alba tota, nisi quantum auriculæ rubent, quarum sinistra amplior. Aqua in pericardio: Cor triangulare complanatum. *Fellis vesicula* non hepati affixa, sed Ecphysi. *Renes* oblongi duo ex multis quasi renibus conflati, inferiores hi visceribus omnibus, & prope anum. *Testes* oblongi, forma æmulantes Pineæ semen. Reperti in utero tres *catuli* viperini, qui à matre biduo jam mortua superstites inventi sunt, caudis micantes. Ad hæc *ova* multa ad vasa spermatica utrinque: hinc autem descendentia recte per medios renes. Intra caudam vesiculæ duæ plenæ viru illo. *Intestina* rubra, carnosa præsertim superne convoluta in quosdam veluti nodulus. In *ventriculo* & intestinis herbaceum alimentum. *Ventriculi* tunica interne rugosa, rugæ autem rectæ, quæ postea diducta utraque tunica facile explicantur. Differentia sexus in hoc genere: Mari cauda longior; fæminæ brevior & latior. Mari sub caudam vasa quædam oblonga, interne spinosa; genitalia non dubito. In multis inveniuntur regionibus, Italia, Hispania, India, Melita, Cypro, Chio, circa Amyclas, ubi insanabilis earum morsus, & alibi. Aristoteles tamen in Creta nasci negat. Cordus in Germania nunquam conspicatus est. In insula Syagro Arabiæ promontorio vicina, magnæ reperiuntur, Marsi populi qui impune veperas tractabant, alibi generari negavere. Delectantur inprimis locis montanis: ideo circa Haliacmon Macedoniæ fluvium, & in Euganeis Patavinis montibus inveniuntur: aquis, populeis arboribus, & locis, quarum carnes Galenus pro antidoto reprobat, quod ægrotantibus sitim itolerabilem faciant. Hyeme latent, non tantum sub saxis, immotis fimo præsepibus, ut Aristoteles & Virgilius prodidere; sed etiam statuis lapideis, & terris. Rustici sane Itali, dum ligonibus profundiora terræ tentarent, simul glomeratas sæpissime invenere.

Locus. Solin. in Polyhist. Arist. in Mirabil.

Martial. Epigr. l. 4. 59. Arist. H. A. l. 10. c. 62. Virgil. Georg. l. 3. Martial. l. 3. Epigr. 16.

Victus. Pausan. in Bæot. Galen. in Theriaca ad Pisonem.

In montana Phæniciæ parte herbis vesci, & quasdam radices vorare, Pausanias prodidit. Non tantum herbis, sed & erucis, buprestibus, Cantharidibus, phalangiis, mure araneo, stellionibus, scarabeis, bufonibus, Galenus: scorpionibus Aristoteles: picæ pullis, Albertus, Circulatores furfuribus in pyxidibus & capsis alunt. Venatores quidam decimo quinto quoque die potum cum herba quadem præbent. Vino delectari aliis visum: diu à potu abstinere, Bellonio. Frigidas videtur Aristoteles facere, quod hyeme latitent: calidas, Galenus, Dioscorides & alii. Hyeme minus tales esse, facile exinde colligas, quia non mordent: æstate, & præsertim sub ortum Caniculæ vehementer æstuare, quia fervorem quendam præ se ferunt. Ex capite Cerberi natas, antiquitas olim fabulata est. Ex cinere vel putri materia oriri posse vel exinde colligitur, quod Julio Obsequente prodente, bello civili inter Augustum & Antonium durante, Pado effuso, ingens viperarum copia proruperit. Ex congressu maris & fæminæ progigni, tam certum, quam falsum, cum muræna pisce congredi, vel maris caput à fæmina post congressum morsu avelli, quod apud Plinium legimus, cui Herodotus, Nicander, Plutarchus, Solinus, & alii adstipulantur. *Ova* prius unius coloris & mollia, instar ovorum piscium concipiunt, & quidem superne versus præcordia: tempore parturitionis, catuli sine ullis membranis quandoque quod eas scindant, aliquando iisdem obvoluti, prodeunt. Vere postquam concepere, fætum ad mensem Augusti gestant. Viginti, una die, & quidem singulos parere, apud Aristotelem habemus. Tres supra viginti ab una in pyxide servata prodiisse, quarum quæ à matre separatæ erant, inertes reddebantur, Johannes de Saviis pharmacopæus author est.

Temperamentum. Arist. Gener. animal. l. 1. c. 9. 10. Galen. de simplic. medic. facult. l. 11. c. 2. *Generatio.*

Ælian. H. A. l. 9. c. 96. Plin. H. N. l. 10. c. 62. Ælian. H. A. l. 1. c. 24. l. 15. 16. Arist. H. A. l. 5. c. ult.

Arist. H. A. l. 5. c. ult.

Cum multis occultam *inimicitiam* exercet vipera. *Sputo humano*, si hoc in ipsius ventrem penetret, interficitur. *Mulieri gravidæ* si occurrat, abortum inferre creditur. Sola voce facit ut *mures* musculos suos alio deportent. Cum *ossifraga*, & testudine dimicat, Illa sibi herba soncho simili providet: hæc origano vel ruta medetur. Cum *scorpione* congredi, & mutuo se conficere, Caspar Wolfius observavit. *Alii*, scordii, & alliariæ odorem vitare, apud Theophrastum habetur. *Arum* radix manibus affricata morsus viperarum arcet, si Avicennæ credimus. *Sinapi* iisdem adversari, idem affirmat. Ramulo *fagi* leviter contactæ obstupescunt, si Lacunæ fides est. Inter folia *fraxini* & prunas constitutæ, igni se potius credunt. *Solani* succo Galenus manus contra easdem madefaciebat. Rhases viperæ oculos *smaragdum* intuentes liquefieri, & mox à capite effluere, reliquit.

Antipathia. Ælian. H. A. l. 2. c. 24.

Ad *Naturam* spectat, quod vere & autumno spolium deponunt: tempore vernali oculos fæniculo affricant, ut visus in cavernis contractam hebetudinem tollant; & quod gravissimum odorem spirant. Fæminæ, quæ pinguior mare, acerbior morsus est.

Natura. Arist. H. A. l. 8. c. 17.

Venenatum animal esse, superius diximus: signa varia occurrunt. Aulicus quidam apud Rhodiginum in colorem porraceum incidit. Purpurascentem vel amethistinum aliquando contrahi apud Grevinum habemus. Excitatur aliquando singultus, quod ventriculus veneni acrimonia vellicetur. Semper fere cor-

Venenum.

corpus intumefcit, puftulæ ambuftis fimiles erumpunt, fitis infeftat, gingivæ cruore fuffunduntur, jecur inflammatione vexatur, biliofi vomitus fuccedunt, vertigo, fopor, tremor, & urinæ difficultas, ut Diofcorides & Ægineta reliquit, oboriuntur. Ubi vero virus totum occupavit corpus, ungues ob caloris defectum livefcunt & corpus grandinem congelantem

Remedia. Amatus Lufit. Curat. Cent. 1. fentit. *Remedia* varia habentur. Amatus Lufitanus partem ictam fcarificari juffit: emplaftrum ex alliis cum theriaca eidem impofuit, & drachmas tres theriacæ in vino meraco propinavit. Ex animalibus laudantur Caro viperina quæ interaneis abjectis cocta, virus ad cutem pellit; cervi maris genitale, muftelæ venter falitus; cancri fluviatiles vel marini; fanguis fulicæ cum oleo potus; teftudinis marinæ cum aceto; patientis urina haufta; ftercus caprinum in aceto decoctum, vel in vino tritum, butyrum denique vetus. Inter *plan-*

Plin. H. N. l. 22. c. 20. & 21. Crollius de fignaturis. *tas* plurima quoque occurrunt. Anchufa manducata & in fauces projecta eafdem perimit. Abenfina radicem, folia, & corticem Ariftolochiæ laudat; Crollius, aconitum cum vino tepido: Alii biftortam, quæ contortis fuis radicibus, convoluti ferpenti figuram repræfentat: Matthiolus Bryoniæ radicem, Citri femen & fuccum Rha-

Diofcor. M. M. l. 3. Plin. H. N. l. 20. cap. 17. fis: Ferulam & juniperi baccas Diofcorides. Plinius Tragoriganum: Claudius Imperator, taxum arborem: femen viticis Ægineta: acetum calefactum & potum. Dorotheus Helius. Ex *Compofitis* funt plurima, inter quæ præcipua, Theriaca Andromachi, & Antiochi Philometoris; Antidotus Apollodori, ruftici medici, Avicennæ & Galli, quam ex Arabia redux Cæfari obtulit. Pulvis viperinus quem nobis Medici defcribunt, plurimum quoque prodeft. *Extra* applicantur, humani dentes in pulverem redacti: urina humana calida:

Galen. de fimpl. medic. l. 6. c. 10. Caput viperæ amputatum, & impofitum: emplaftrum ex ranis: fimus caprinus in aceto diffolutus, & pellis recens ab eadem detracta: herba de Corfo nuper apud Hifpanos inventa, quam Cantabricam quidam autumant: radix ebuli in vino elixata: fraxini cinis cum fucco foliorum permixtus: furfures cum aceto & ruta decocti: lignum colubrinum in Malabar nafcens. Ideo ab incolis per arva decurrentibus, circumfertur. Laudantur etiam, meliffæ folia eorumque fuccus: origanum viride contufum, radix perfonatæ in vino elixata: pix liquida cum fale: decoctum pulegii: ferpillum cum aceto, & cætera, quæ in

Pareus l. 20. c. 16. Ambrofino vide. Pareus theriaca antiqua in aqua vitæ diffoluta, ufus eft. Sunt qui cantus tibicinum pro remedio ponunt. Amatus Lufitanus cujufdam fontis mentionem facit, in quo fi ægri demergantur, eva-

dunt. Fallopius obfervavit, *(verba funt Ambrofini)* dum ruri verfaretur, filium agricolæ à vipera in pede demorfum. Unde pater fenex ad clamorem filii accurrens, arcto vinculo pedis digitum vinxit: deinde digito fcarificato cum non mediocri fanguinis effufione, juffit fibi locum oftendi, ubi à vipera filius percuffus fuit: quo cognito, ut læfum pedem ibi natus figeret, imperavit; poftea ducendo ferulam circa pedem, illius figuram obfignavit, & fumpto gladio, cretam intra veftigii lineam radens, in vino diffolutam, filio propinavit: quo præfidio juvenis, vomitione & alvi fluore correptus, tandem fanatus eft. Virus quoque à veficulis gingivarum exemtum & fel ejufdem inficere, Gefnerus author eft, qui puellam quandam, quæ carnem cui viperina permixta erat, guftaverat, in opiftotonum & alia gravia fymptomata incidiffe fcribit. Fel confeftim animi deliquium generat. Semen citri faccaro conditum, fcordium, cornu cervi, lapis bufonites, hyacinthus, fapphirus, fmaragdus, inter præfervativa recenfentur. Et olim & nunc in menfis habuere locum. Ægyptii, Troglodytæ, & Arabes, paffim eas conquirebant. Cirni Indi ultra flumen, & qui montem Athon incolunt, Æthiopes, Macrobii, & Seres iifdem alebantur, ideo ad centum quinquaginta annos vitam proragabant. Athenæus ritu pifcium conditas apponit. Nunc in Italia à mulieribus ob pulchritudinem expetuntur.

Fallop. l. de tumoribus.

Ælian. H. A. l. 4. c. 7.

Ufus in Cibis.

Plin. H. N. l. 7. c. 2.

Athen. Dipnof. l. 8.

In Medicina multus earum ufus, ex iifque pulveres, fales, olea, extracta, tincturæ, & vina, parantur. *Caput* collo appenfum contra gutturis affectus, & anginas celebratur. *Cerebrum* in pellicula ligatum dentitionem promovet. *Iecur* coctum à venenato morfu præfervat. *Offa* in purpurea findone ligata, & portata, epilepfiam & vertiginem amoliuntur. *Spolium* medicamentis ophtalmicis mifcetur: ex fententia Hippocratis, in delenda impetigine commendatur. *Pellis* ad facilitatem partus valet, fi dextro parturientis femori alligetur. *Pinguedo*, fi diligenter præparetur, ad oculorum fuffufiones, ambufta, coërcendum pilorum fub alis exortum, cutis eminentias, in paralyfi, commendatur. *Carnes* quidam ad vitam prorogandam facere fcribunt, quibus Renodæus refragatur. Alii cum fæniculo decoctæ jufculo, vifum imbecillum firmant. Ejufdem efu, fervus Cratetis Medici, cui caro ab offibus in morbo abfcefferat, fanatus eft, fi Porphyrio fides. Plurimum ficcare, & excrementa ad cutim detrudere, ideo elephantiacis, & aliis qui cutaneis morbis laborant, fumme proficuam, apud plurimos Medicos invenies. Galenus aliquot exempla prodidit, qui cum vinum in quo vi-

Ufus in Medicina. Galen. de fimpl. fac. l. 6. Porta Phytogn. l. 6. c. 11. Plin. H. N. l. 29. c. 4.

Galen. l. 7. de Comp. Medic. f. loca.

Porphyr. περὶ ἀποχῆς. Oribaf. l. 3. de morb. c. 62. Galenus Simplic. Medicin. l. 11. c. 1.

vipera extincta bibissent, liberati sunt. Cardanus eadem phthisicos curavit. Fuere qui Gallinas nutriebant, donec deplumarentur, quas postea ægris exhibebant. Matthæum de Gradibus, & Gattinarium id fecisse proditum. Alii ex tali pastu ova propagandæ vitæ idonea, sibi pollicentur. Pulveres & alia quomodo darentur, vide apud Ambrosinum, qui ex authoribus colligit. Pulverem sitim excitare, ipsi experti sumus. Ad aquas hydro picorum exsiccandas adhiberi, apud Petræum invenies. Cinis inter caustica à Fallopio censetur. Aquam Gallesii pharmacopæi ibidem vide. Baldus Angelus in dolium vini injectas, corruptum pristino nitori restituere, idque in cella Cardinalis Ursini accidisse, scripsit. Ad theriacam singulari ratione præparantur. Primus Andromachus adhibuit, Antoninus Imperator revocavit. Galenus egregie descripsit. Consule si placet Ambrosinum, sed & nos ante non ita multos annos, in schediasmate ad Theriacam Andromachi exposuimus, cum ejus Lesnæ in Polonia dispensationi præessemus.

Ambrosin. de Serpentib. p. 162.

Galen. de Antid. l. 2. de Theriaca ad Pisconem, & alibi.

Differentiæ.

Viperarum differentias, *Color*, *& magnitudo* dabunt. Ratione *Coloris*, Pausanias in Æthiopia & Lybia nigras esse scribit. Porta pro ratione soli in quo vivunt, virides, rubras, rufas, albas, & nigras observavit. Cardanus rubræ crassæ & brevis. *Milort* ab Italis dictæ meminit: sed Mathiolus, innocentissimum animal esse, domibusque familiare, addit. *Magnitudinis* respectu, in Hispania, nonnisi cubitales inveniuntur, si Amato Lusitano credimus. In regione Troglodytica, longitudinem decem & novem cubitorum exæquant si Æliano. In aurea Castella, viginti pedum sunt, si Cardano. Ægyptiacarum pelles tomento replæte duplo majores sunt nostris, si Bellonio. Alpinus in Illyrico unico in fronte cornu insignes, marem album gerere, fæminam duo tanquam acus in syncipite, capite latiore in compressiore esse, & à cerastis differre, scripsit. Sumunt & à veneno quidam differentiam, & serpentem illum, qui *Escurzo* Italis adferunt. Verum hic, quia est colore cinereo nigricante maculis distincto, longitudine sesquipalmari, capite crasso & quadrato, ore magno & hiante, lingua nigra & mucronata, & tarde incedit, in viperarum censum referri non poterit. De *Viperis Chiappæ* ita *Nierembergius*: Genus viperarum Chiappa nutrit magnum, simile putrido ligno, pestilentem spiritum quatuor narium fenestris fundens. Quædam morsu equum intra diem occidunt, fuso per omnes juncturas sanguine. Sunt aliæ variegatæ, aliæ nigræ & prolixæ. Quemcumque momorderint, perimunt: crescente luna mitescunt, decrescente irritantur. Aliæ sunt pallidæ, nigris distinctæ lineis, interstinctæ maculis albis; morso ab iis decidit per frusta caro. Aliis tanta pestis superest, ut si fuste contingantur, subeat virus usque ad brachium. Aliæ hujus sunt conditionis, ut si mordeant mane, morsus evomens sanguinem pereat; sub vesperum, non sunt lethales. Visus ibi serpens, in cujus utero inventi triginta & unus fœtus.

Porta Phytog. l. 4. c. 28.

Amat. Lusitan. in Diosc. orid.

Æl. H A. l. 9. c. 33.

Bell. observ. l. 2. c. 30.

Alpin. de Medicina Ægypt. l. 4. cap. 8.

Nierem. H. Exot. 12. c. 3.

ARTICULUS II.

De Ammodyte.

Refertur hic tum ratione figuræ tum partus ad viperarum genera. Vocatur à Latinis *Ammodytes* vocabulo à Græcis desumpto, qui & ἀμμοδύτην, ψαμμοδύτην, ἀμμοδιώτην, per ypsilon; & ἀμμοδίτην per jota appellant: ibi ἀπὸ τῆ ἀμμῆ ϗ τῆ δύ(ε)ιν quoniam arenam subeat: hic ab ἄμμος & διορύττω perfodio. Aëtio est *Cenchrias* vel potius *Cerchnias* ab asperitate miliari, quod cauda ipsius instar granorum milii dura sit. An ἀμμοβάτης apud Lexicographos sit ab eo diversus; vel ἀμμόατις apud Suidam difficile est dicere. Nonnulli Ammoditem, Centriam, aut Centritem, ob duritiem caudæ dici debere innuunt. Cum κέντρα quædam lignorum & lapidum vitia dicantur ut apud Theophrastum videre est: & Plinius, in quibusdam arboribus veluti in marmore, centra quædam, id est, durities clavis similes, & feris inimicas esse asseveravit. Ut ut sit, *cornutum* vocavi, quod eminentiam quandam cornu æmulantem supra nasum gerat; & *viperam Cornutam Illyricam*. Quod in illa regione frequens sit, *monoceron* denique, propter callum qui summam oris partem exornat, certum est.

Nomen.

Ambrosin. l. 1. c. 3.

Theoph. H. P. l. 5. c. 3.

Descriptio.

De ejus forma & Descriptione *ita Ambrosinus*. Olaus Magnus scriptis mandavit quosdam esse serpentes arenacei coloris, longitudine cubitali, maculis nigris distinctos habentes supra dorsum linearum vestigia: Deinde inter hæcce serpentium genera Ammoditem commemorat. Quamobrem Lucanus colorem arenaceum hujus serpentis contemplans canebat hunc in modum. Concolor exustis atque indiscretus arenis Ammodites. Est igitur fera hæc viperæ perquam similis, *capite* tamen ampliore, & *maxillis* latioribus, & in superiore parte rostri, eminentiam quandam acutæ verrucæ similem gerens. Propterea vulgares, non injuria, cornutum serpentem vel cornutam viperam nuncuparunt. Ætius quoque Ammoditem cubitalis magnitudinis, & arenacei coloris esse statuit. Immo *pellem* maculis nigris præditam, & caudam prædurâm ei assignavit: Has autem conditiones lector in icone, quam exhibemus melius & commodius meditari poterit.

Locus. In Lybia teste Solino, in multis Italiæ & Illyriæ locis, comitatu inprimis Goritiensi stabulatur. Quadramius observavit in Circulatorum capsulis, catulos ritu viperarum eniti.

Venenum. De *Veneni* signis & remediis, ita *idem Ambrosinus*. Olaus Magnus describens signa veneni hujus serpentis ea esse protulit, quando particula demorsa non solum ingenti dolore & tumore afficitur, verumetjam quando virus à vulnere effluit, & propterea si patiens tertia die non perit, quandoque ad septimam usque diem vitam protrahit. At Inter cæteros Authores, clariora hujus veneni signa assignat Matthiolus, dum percussos ab Ammodite, festina morte opprimi scribit, & à vulnere eorum, qui tam brevi tempore non obeunt, sanguinem primo dimanare, labiaque vulneris intumescere, deinde paulo post sanium effluere, capitisque gravitatem, & animi deliquitum generari. Imo addit homines etiam robustos ab hoc serpente ictos triduo interire, & celerius qui à fæmina sauciantur. Quamvis observaverit nonnullos ab hoc serpente percussos ad septimam usque diem vitam protraxisse.

Remedia. Præsidia hoc venenum castigantia, inprimis communia laudat Abensina; deinde tanquam Alexipharmaca, castoreum, cinnamomum, & radicem centaureæ cum vino exhibet. Item radicem Aristolochiæ longæ, & Gentianæ probat, postmodum pro emplastris parandis, mel exsiccatum, & tritum, radices gracatorum, centaureæ, semen lini, harmel, lactucæ, & volubilis præscribit. Verum Matthiolus admonet primo appositis cucurbitulis ambitum vulneris scarificandum esse, injectis tamen vinculis arctissimis partibus superioribus. Deinde tanquam præsidium peculiare mentam ex aqua mulsa potam, castoreum, casiam, & succum artemisiæ, cum aqua commendat. Præterea theriacam in potu exhibet, eademque vulnus linit, & tandem emplastris atrahentibus utitur. Imo in hac affectione cataplamata nomis, & ulceribus serpentibus conferentia summopere celebrat.

ARTICULUS III.

De Ceraste.

Ambros. l. 1. c. 4. Nomen. Excipit hic Ammodytem serpens, quod in locis etiam arenosis libenter stabuletur. Nomen à duabus eminentiis, ἀπὸ τῶ κέρατος, quæ in fronte cochlearum instar, sed solidiores habet, sortitus est. Aristoteli *Thebanum colubrum*, dici placitum est Bellonii. Olao est *Cristalis*, Alberto M. *Ceristalis*, *Sircalis & Triscalis*.

Bellon. obs. l. 2. c. 54. Descriptio. Plin. H. N. l. 8. c. 23. In *Descriptione* veriatur. Plinius corpore Cerastis eminere cornicula sæpe quadrigemina scribit: quorum motu reliquo corpore occulato sollicitent ad se aves: Totidem & Solinus habet. Albertus octo. Bellonius duo instar granorum hordei supra oculos, gemina minuta cornua imitantia, ponit. Addit, *dentes* viperinis similes, *dorsum* lineis quibusdam puniceis variegatum habere. *Aetus* cubitalis magnitudinis, longissimum, duorum cubitorum, corpore arenacei coloris, juxta caudam desquamato, partibus ventris per ordinem squamatis, reliquit. Solin. Polyhist. c. 40. Bellon. Obs. 2. c. 54.

Invenitur in Lybia, cujus mediterranea arida & sabulo referta sunt. Olim in Ægyptum migrasse, & magnam regionis partem inhabitabilem reddidisse, prodidere quidam, & ex his Lucanus. Bellonius dum Cairo in montem Sinai iter faceret, copiosos conspicatus est. In viis per quæ plaustra aguntur, frequens stabulatur, obviosque aggreditur & perimit. Locus. Lucan. Pharsal. l. 9. Bellon. obs. l. 2. c. 56. Natura.

Duo ipsis congenita adscribit Bellonius, nempe, quod ritu viperarum fœtus edant vivos, & quod inter omnia serpentum genera diutissime sitim tolerent. Gressu flexuoso volutari, quoniam breves & crassi sunt; mole corporea arenis obruta, exertis cornibus aviculas allicere, ut superius dixi: Psyllos populos non attingere, adjici præteritis potest. Ælia. H. A. l. 16. c. 28.

Demorsus à Ceraste, parte affecta intumescit, & duritiem quandam instar capitis clavi cum pustulis experitur. Mox sanies modo nigricans, modo subpallida effluit: mens alienatur: visus hebescit, inguina & poplites dolent. Tensis genitalibus convulsus obit. Inter *remedia* ponit Dioscorides membri præcisionem. Ægineta & Aretæus scarificari & ferro ut inuratur jubent. Celsus rutam ex aceto coctam, & nepetam cum sale & melle permixtam laudat. Plinius pice cum polenta quandoque utitur, interdum Castoris testibus cum panace & ruta in vino. Quomodo id Psylli frangant, apud Ælianum habemus. Cornu ad præsentiam viperæ, napelli, aut fellis Pardi exudare, Grevinus & Petrus de Abano affirmant. Venenum. Dioscor. l. 6. Ælian. H. A. l. 19. c. 21.

Datur apud Nicandrum genus Cerastæ *mutilum* vel quod cornibus careat; sed sic Cerastes appellari non posset: vel quod non tam patenti habeat: & quidem grandioribus quam alii maxillis instructum est, *Maxillare* vocatur. Forte illud quod superius ex Matthiolo in Illyrico inveniri diximus, Thair Ægyptiis dictum, & quod in theriaca, ut Prosper Alpinus scripsit, adhibent. Herodotus circa Thebas Ægyptias cornutorum serpentum, parvi corporis meminit, quisacri dicuntur. Sed quia innoxii, ad Cerastas referri non possunt. Nos duas hic in Iconibus species exhibemus. Secunda ad Differentiæ.

Sere-

Sereniſſimo M. Hetruriæ Ducem ex Lybia allata eſt, una forte ex illis, de quibus *Fauconerius Anglus ad Geſnerum* ita ſcribit: Allati fuerant ex Cairo tres ſerpentes ad nobilem quendam Venetum, qui diligentiſſime in vitro magno & arena prope focum ſervabantur. Tres numero erant, quorum unus ferme erat triplo reliquis major, iſque *fœmina*, quæ tum forte quatuor, aut quinque ova in ipſa arena edidit magnitudine fere ovi columbini; longitudo erat trium pedum, craſſitudo fere brachii: *caput* duos digitos latum, idque compreſſum. *Oculorum* pupilla nigra, reliqua parte albo quorum ciliis utrinque prominebant cornicula duo brevia non carnea ut in quibuſdam aliis, ſed vere cornea. *Collo* erat pro magnitudine corporis tenuiſſimo, & ſatis longo. Totus parte ſuperiore tectus erat *ſquamis* cinereis. Suprema ſquamarum parte nigricantibus, *cauda*, in extremo extenuata, & ſubfuſca. Aliis duobus eadem erat forma, niſi quod cornua adhuc non extabant. Dixerunt eſſe filios illius majoris.

Articulus IV.

De Hæmorrhoo.

Ambroſin. de ſerp. l. 1. cap. 5. *Nomen.* HÆmorrhous, Græcis & fœminine αἱμοῤῥοΐς, & maſculine αἱμόῤῥοος ἀπὸ τοῦ αἵματος, & ῥέω, quod ad ejus ictum ſanguis ab omnibus corporis humani meatibus effluat. Iſidoro eſt *Aſpis hæmorrhois*, Arnoldo *Afrodius*, Sylvatico *Aſudius*, Avicennæ etiam *Sabris*, & *Alſordius.* Olaus tria differentia genera eſſe putavit. *Thonium* Nicandro dici, quod locis illis Ægypti, quibus Thonis imperavit, delectaretur, Rhodiginus author eſt. (Rhodig. Antique lect. l. 16. c. 9.)

Deſcriptio. Deſcriptionem hujus ſerpentis, apud Ælianum, Nicandrum, & Paræum habemus. (Ælia. H. A. l. 15. c. 13.) *Corpore* eſt puſillo. *Oculis* igneo quodam fulgore ardentibus, *Cute* ſplendidiſſima, *dorſo* multis albis & nigris notis maculato, *cervice* anguſta, *Cauda* prætenui, cum corniculis ſupra oculos. Avicenna ei *dentes* æquales tradit. Nicander ita deſcribit: (Nicand. in Theriac.)

Unum longa pedem, totoque gracillima tractu,
Ignea quandoque eſt, quandoq; eſt candida forma,
Conſtrictumque ſatis collum, & tenuiſſima caudæ
Bina ſuper gelidos oculos frons cornua profert,
Splendentum quædam radiorum albentia luce
Sylveſtres ut apes, populatriceſque locuſtæ.
Inſuper horribile ac aſprum caput horret, & inſtar
Ipſius obliquæ ſua parvula terga Ceraſtæ
Claudicat, ex medio videas appellere dorſo,
Parvum navigium terit imam lubrica terram.
Alvus & haud alio tacite trahit ilia motu
Ac per arundineum ſi tranſeat illa grabatum.

Locus. In Ægypto & illis locis quibus Thonis imperabat, vivere ſuperius dictum. In India reperiri, ex Diodoro Siculo colligi poteſt. Is enim in eo tractu quo Alexander Porum perſequebatur, inventos fuiſſe ſerpentes, parvos equidem, ſed quorum alii æreis virgis ſpecie erant ſimillimi, alii denſam & hirſutam criſtam arrigebant, ad eorumque morſum toto corpore ſanguineum ſudorem dimanaſſe, ſcribit. Particularem locum ſi attendamus, ſaxorum cavernas incolere ſolent. (Ælian. H. A. l. 9. c. 43.)

Natura. De *Natura* hoc occurrit, ſegnem admodum in inceſſu & pigrum eſſe: naturaliter, non aliter ac navis dum mare ſulcat, incedere; more undæ, quæ aſſurgit & deprimitur: & fœminam à mari greſſu ita diſtingui, quod hæc cum interne circa caudam firmet, cum mas ventri tantummodo innitatur, & collum ſerpendo extendat. Quæ de obliqui inceſſus cauſa, & Canobo Menelai gubernatore veteres nugantur, apud Ælianum & Nicandrum vide. Nemo alias hujus fabulæ meminit. (Ælian. H. A. l. 15. c. 13. Nicander in Theriacis.)

Venenum. In ejus morſu, *(verba ſunt Mathioli)* color loci percuſſi fit cruentus, ex quo ab initio nihil præter aquoſum quoddam effluit: ventriculus dolore afficitur: deinde ſanguis non ſolum ex foraminibus morſis, ſed etiam ex naribus fluit: ſpirandi difficultas ſubſequitur, & ſi quæ in corpore obductæ fuerint cicatrices, recrudeſcunt. In *morſu fœminæ*, anguli oculorum & radices unguium ſanguinem fundunt: immo ſanguis ab omnibus corporis meatibus manat, & tandem dentes, putrefactis gingivis excidunt. (Mathiolus ad Dioſcor. l 6. c. 50.) Eadem Nicander, Galenus, Lucanus, & Ælianus prodidere. Immedicabiles quibuſdam ejus morſus, alii partem ſcarificatam candenti ferro inurunt: quidam ſtatim præcidunt; deinde cataplaſmatis valide attrahentibus utuntur. Dioſcorides ad ſiſtendum ſanguinem emplaſtrum ex foliis vitium coctis & cum melle tritis primo imponit, poſt portulacam cum polenta antequam ſanguinea urina prodire incipiat. Mathiolus allium & vinum dilutum, cum theriaca, exhibet: vulnus aqua frigida abluit, & demum, regionem veſicæ ſpongiis calidis fovet. Plinius, flores & mora rubi commendat. (Galen. de Theriaca ad Piſonem. Lucan. Pharſal. l. 9. Ælian. H. A. l. 9. c. 43. Nicander in Theriacis.)

Differentiæ. Circa Differentias nihil fere occurrit præter ea quæ Nierembergius de *Indico hæmorrhoo*, & *Kokob* ſcribit, Piſo & Marcgravius de *Cucurucu*, ille de *Ibiracao* habent. De *Hæmorrhoo* ita *Nierembergius*: Habet novus orbis ſuum hæmorrhoum, *Ahucyatli* dictum, ſimilem teutlacotzuchqui, niſi quod ſonalibus careat, majorem hæmorrhoo antiqui mundi, ſed ejuſdem veneni. Per omnes corporis meatus & cicatrices profundunt ſanguinem morſi. Eſt alius qui etiam per juncturas prodige cruorem facit. De *Kokob* ſic idem: Offenditur in agris Jucatanenſi- (Niceremb. H. E. l. 12. cap. 2.)

Nie-remb. H. E. l. 12. cap. 49.

nensibus, quidam serpens ad hemorrhoi nostratis pertinens genus, quatuor longus dodrantes, fusco *colore*, sed cyaneis & rubescentibus maculis consperso. Hujus ictus adeo pestilens est, ut intra horæ unius spatium cogat ictum hominem sanguinem rejectare, & intra diem unum ex omni corporis parte effundere, atque ita demum mori. *Antidotum* esse inquiunt siliquastri succum liquori tabaci permixtum, ex quo alia contusa atque resoluta sunt, epotumque. Saxorum colit cavernas, & in his cubilibus educat prolem. Egressus antrum, cum strepitum audit, impetum facit in obvios.

Marcgr. H. B. l. 6. c. 14.

Cucurucu Marcgravius vocat, quem Piso *Cucurucu* Brasilianis dici scripsit. *Ille* novem pedes longum facit, squamis flavescentibus, ac per dorsum maculis nigris grandibus variegatum. Nimirum, in toto flavo macula est grandis, in nigro duæ flavæ, in quibusdam nigris etiam unica flava, & sic continue. *Cl. Piso*, amicus & condiscipulus noster, qui per aliquot annos illas oras lustravit, ita describit: Cucurucu est anguis crassus, cineritii coloris interius flavus, externis maculis nigris distinctus, & iisdem ut *Cascavel* squamis vestitus; novem & interdum duodecim pedes longus. Maxime est venenatus, & plurimum metuendus, licet caro ejus præparata à Barbaris comedatur. Præcipuum illi venenum in capite, ideoque Brasiliani intercepto quantocius caput amputant & cooperiunt humo: Ab illo ictus, corripitur vertigine, tremoribus, torminibus, animi deliquiis, febribus ardentibus, quibus sudor frigidus ac ipsa denique mors, intra diem naturalem, aliquando & celerius succedit. Præter enarratas qualitates, peculiare est huic serpenti, quod morsu ejus virulento, venæ erodi videantur, tantamque inflammationem & ardorem efficiat, ut sanguis bulliens mox è naribus, auribusque, imo manuum & pedem unguibus promaneat. Huic malo si quæ Medicina detur, ipsius serpentis, qui morsum intulit, caput emplastri forma, vulneri applicatum: Tum & Folia Tabaci recentia, leviter tantum ab ignis flamma tacta, mirabiliter prosunt, cauterii loco. Idem præstat contra hujus, aliorumque Serpentium morsus radicis *Capia* decoctum. Deinde succedunt sudorifera, vel ipso statim initio convenienter exhibita, ut sunt radices Jusepebæ, Urucu, Malvisco, Jaborandi, &c.

Piso de Medic. Brasil. l. 3. p. 41.

Piso loco citato p. 43.

De *Ibiracoa*, ita idem. *Ibiracoa* Brasiliensibus serpens est variegati *coloris*, albis, nigris, rubrisque maculis insignis. Ejus morsus est admodum venenosus, & pessima symptomata infert, haud secus, quam Cucurucu, ut à Brasiliensibus accepi: quippe sanguis quantocyus à morsu, ex auribus, naribus & oculis profluit, & nisi statim subventum fuerit, moritur vulneratus. Si virus nondum ad cor abierit, carne ipsius anguis cocta cum radice Jusepeba, Jaborandi, Malva Isco, Caapeba, Capypuba, additis summitatibus Nhambi, ex vino interne exhibitis vulnerati restituuntur. Addatur externum remedium, ex capite ipsius feræ contuso, & cum Ærva de Cobre, aliisque ejusmodi ante enarratis præparatum.

ARTICULUS V.

De Sepe.

Ambr. de serpent. l. 1. c. 6. *Nomen.*

SEps, quibusdam, non male Sepes, Græcis σήψ, & quidem fœminino genere dicitur. Sine dubio παρὰ τὸ σήπειν τὰς πληγένθας, quod vulneratorum ab hoc serpente caro, statim putredinem concipiat. Ideo nonnulli ex Scaligero, non male *Putrium* vocare. Dicitur & σηπεδὼν, quamvis Nicander Sepis & Sepedonis diversis locis meminerit. Nec vel iste diversas Sepis & Sepedonis descriptiones habet; nec morsus Sepis symptomata ab Aëtio recitata, ab accidentibus Sepedonis ictus, quæ apud Nicandrum leguntur, differunt. Ideo Gesnerus, & Crevinus pro synonimis sumsere. Avicenna *Selsir* vocavit.

Descriptio.

In *Descriptione* variatur. *Abensina* cum capite lato, collo parvo, cauda brevi, ventre rotundo, tergore lineis diversi coloris variegato facit: *Ætius* duorum cubitorum longitudine, ore acuto, albis notis maculatum. Ælianus eidem quatuor dentes, quos Volaterranus, recurvos facit, qui tuniculis quibusdam occultantur, adscribit, *Pausanias* cinereum colorem, & macularum ποικιλότητα, alvum majorem. *Nicander*, colorem hirsuti tapetis assignat, quem Scholiastes varium, Grevinus, pallidum interpretantur.

Ælian. H. A. l. 16. c. 24.

Nicand. in Theriac. Grevin. de Venen. l. 1. c. 13.

Locus.

Invenitur in regionibus Syriæ & Arcadia. Legimus namque apud Pausaniam, Ægyptam Elati F. Arcadiæ Regem, incautum ab eo interemtum fuisse. Dum currit, brevior cauda videtur: quem tamen obliquo majorem tramite ducit. Colorem in eorum quæ attigit similitudinem mutat. Venenum, quod ad morsum illico tabe destruit, ex dentibus ejaculatur. Ossa cum corpore dissolvere, Lucanus scripsit. Dicitur Nicandro δίψιος, vel quod sit ξηρός, vel quod faciat διψᾶν τοῖς δακνυμένοις: vel ob siccitatem, vel quod percussis sitim adferat. De signis veneni ita Lucanus:

Pausan. in Elien.

Ælian. H. A. l. 16. c. 14.

Venenum.

Lucan. Pharsal: l. 9.

Mors erat ante oculos, miserique in crure Sabelli
Seps stetit exiguus, quem flexo dente tenacem
Avulsitque manu piloque affixit arenis.
Parva modo serpens, sed qua nonnulla cruentæ

Tan-

Tantum mortis habet; nam plagæ proxima circum
Fugit rupta cutis pallentiaque ossa retexit:
Iamque sinu laxo nudum est sine corpore vulnus.
Membra natant sanie; suræ fluxere, sine ullo
Tegmine poples erat, femorum quoque musculus omnis
Liquitur & nigra distillant inquina tabe.
Dissiluit stringens uterum membrana, fluuntque
Viscera, nec, quantum toto de corpore debet
Effluit in terras, sævem sed membra venenum
Decoquit; in minimum mors contrahit omnia virus.
Vincula nervorum & laterum contexta, cavumq;
Pectus, & abstrusum fibris vitalibus omne
Quidquid homo est, aperit pestis. natura profana
Morte patet; manant humeri, fortesque lacerti
Colla caputque fluunt; calido non ocyus Austro
Nix resoluta cadit, nec solem cera sequetur,
Parva loquor corpus sanie stillasse perustum,
Huc & flamma potest, sed quis rogus abstulit ossa?
Hæc quoque discedunt, putresq; secuta medullas,
Nulla manere sinunt rapidi vestigia fati.
Cyniphias inter pestes tibi palma nocendi est:
Eripiunt omnes animant, tu sola cadaver.

Dioscorid. Plin. H. N. l. 29. c. 5. & 6. Inter *remedia*, portulaca & acetum multum à Dioscoride; à Plinio, cortex & baccæ lauri, oxymel, piscium salsorum cibus, dummodo vesperi vomitu rejiciatur; ab Aëtio, spongia aceto calido imbuta, & morsui applicata, laudantur.

Differentiæ. Inter Sepem & Sepedona, ut supra diximus, vix aliquid est discriminis, etsi Scholiastes Nicandri, Sepi colorem coccineum, Sepedoni varium assignet. Videntur tamen reperiri serpentes qui ad eundem referri poterunt. Meminit Aristoteles cujusdam pusilli, quem quidam *Sacrum* vocant, quem & reliqui serpentes, etiam magni vitant. Hujus morsu omnia putrescunt. Ælia. H. A. l. 8. c. 7. Legitur quoque apud Ælianum, virum quendam solo serpentis attactu periisse, & vestem ægri paulo post putruisse. Huc & Niereemb. H. E. l. 12. c. 11. *Aguasen* pertinet, de quo ita *Nierembergius*: Subita pestis Aguasen serpens duas spithamas longus duntaxat, fusco colore, lato capite atque compresso: adeo vero lethali est ictu, ut intra dimidiæ horæ spacium interimat, decidente carne vulneri vicina, ac misere putrescente. Versatur montosis locis, editis, atque arentibus. Alexiterium ejus *Pangaguasen*, Nascitur in Philippicis.

ARTICULUS VI.

De Aspide.

Ambrosin. de Serp. l. 1. c. 7. *Nomen.* Serpenti quem Aspidem vocamus nomen, vel ab aspergendo, quod venena morsu aspergat, ut Isidoro placet; vel ab asperitate cutis, ut Arnoldo; vel ab aspiciendo, quod acutum intueretur, nisi eorum oculi à quibusdam carunculis comprimentibus impedirentur, ut Abensinæ; vel à σπίζειν, quod est, more serpentis bestiæ sibilare, & se gyrare, propter acutum nempe sibilum, vel ejus corporis longitudinem, ut aliis; impositum est. Quidam Serpentem Niliacam & Ægyptiam dixere, quod Ægypto sit peculiaris: Propertius *sacrum colubrum*, quod in simulachris Isidis adhiberetur, dixit, alii *Hypnalin* à somni inductione. Quatramius Marassum vocavit, quod viperarum instar, vivos catulos pariat.

Descriptio. Nicand. in Theriacis. *Descriptionem* apud *Nicandrum* habemus.

Tam procera, (inquit) *extensa queunt quam brachia duci*
Tantaque crassities est, quantum missile telum,
Quod faciens hastas docta faber expolit arte;
Pro trucium horrisona taurorum, & cæde leonum.
Squallidus interdum color albet, sæpe virenti
Cum maculis sæpe est cineres emitante figura;
Nonnunquam ardenti veluti succenditur igne
Idque nigra æthiopum sub terra, quale refusus
Nilus sæpe lutum vicinum in Nerea volvit.
Præterea geminæ calli instar, fronte caruncla
Hærent sanguineis scintillant lumina flammis
Turgida squallet item cervix, grave sibilat ipsa
Bestia, dum certam vomit ira cancita mortem
Quatuor hinc intra maxillæ concava dentes
Radices fixere suas quas juncta quibusdam
Pelliculis tunica abducit, triste unde venenum
Effundit, si forte suo hæc approximet hosti.

Belluacensis ei cæruleum colorem, dentes extra labia, ut in apro, exporrectos, adscribit. Agricola longitudinem & crassitudinem mediocris anguillæ, Wottonus senum pedum, assignant. Plinius, duos *dentes* in supera parte dextera lævaque longissimos, tenui fistula perforatos, ut scorpionum aculei, venenum infundentes. Plin. H. N. l. 11. c. 37. Ælia. H. A. l. 9. c. 4. Ælianus tenuissimis quibusdam tunicis indui scribit, quibus inversis venenum effundatur, effuso, illæ ad pristinum statum redeant.

Locus. In Gallia nullas divagari Bellonius authorest: plurimas in Hispaniæ insulis Christophorus Andreas. Calidiore aëre gaudere certum, ideo Africam, & ripas Nili inprimis incolunt. *Sympathiæ & Antipathia.* Nicand. in Theriaca. Olaus in septentrionalibus regionibus observavit, scabrosa cute, cinereo colore, oculis scintillantibus, longitudine trium vel quatuor cubitorum.

Ælia. H. A. l. 3. c. 22. & 6. 38. & 10. 47. Lucanus Pharsal. l. 4. Arist. H. A. l. 9. c. 5. Umbrosis locis delectantur. Ideo Seneca, ad umbram exsurgere dixit. Abhorrent ab Ichneumone, Argolis anguibus, ranarum fœtibus, cimicibus, aro, & halicacabo. Ichneumon ova ejus conterit, & mordente dente lacessit. Bellum, quod & apud Ælianum invenies, Lucanus ita egregie descripsit:

Aſpides ut Pharias cauda ſolertior hoſtis
Ludit, & iratas incerta provocat umbra,
Obliquaſque caput vanas ſerpentis in auras
Effuſo tuto comprehendit guttura morſu,
Lethiferam citra ſaniem tunc irrita peſtis
Exprimitur, fauceſque fluunt pereunte veneno.

Suidas. Agricola de anim. ſubter. Porta Phytogn. l.7.c.24. Plin. H. N. l.21. c.31. Athenæ. H. A. l.4.c.54.

Argoli ſerpentes aſpides interimunt, ideo juſſu Alexandri M. Alexandriam deportati fuere. Ranarum fœtus cauda inſignes perſequuntur. Gallinæ ea die qua *cimices* comedere, ab iis non tanguntur. Fumo *ari* ita inebriantur, ut torpidæ evadant. De *Halicacabo* ita *Plinius:* Nec illud præteribo aſpidum naturæ Halicacabum in tantum adverſam, ut radice ejus propius admota, ſoporetur illo ſopore enecans vis earum. Ergo trita ex oleo percuſſis auxiliatur. De amore aſpidis maris erga anſerum cuſtodem puerum, & fœminæ rivalitate commotæ erga eundem odio, vide Athenæum.

Natura. Iſidor. Orig. l. 12.

Ad *Naturam* pertinet, quod Iſidorus ſcribit, ad incantatoris vocem alteram aurium premere alteram cauda obruere: nunquam marem niſi comite fœmina è ſpelunca egredi; alterutrum ab aliquo occiſum, occiſorem etiam in turba quærere, quo aliqui affirmant; viſum imbecillum ob carunculam, de qua ſuperius, ſeu tubercula fronti adhærentia habere; & leviſſimo ſtrepitu audito, quaſi ex ſomno excitatas ſeſe erigere, quod apud Nicandrum legimus. In iracundia præcipitibus tumet collum. De *ovorum* natura prodit Bartholomæus Anglicus, parva, rotunda, livida, viſcoſa, fœtida, ſumme venenoſa, & filamentis quibuſdam conglobata eſſe, quæ ſi à Rubeta vel alio venenoſo animali foveatur, vermen procreari, qui viſu & halitu more Baſiliſci, primo foventem, deinde alios etiam animantes perimat. Manſuefieri, apud Ælianum legimus. Cicurantur cibo; cum infantibus vivunt, & crepitu digitorum vocatæ ex cavis prodeunt. Menſam etiam, in qua temperatæ vino & melle farinæ ipſis apponuntur; circumſtant, ac reliqua omni ſpira in terra relicta, caput allevantes circumlambunt, ſenſimque explentur. Egregie de illo *Plinius:* Unicus huic tam peſtifero animali ſenſus vel potius affectus eſt. Conjuga ferme vagantur: nec niſi cum compare vita eſt, itaque alterutra interemta, incredibilis alteri ultionis cura. Perſequitur interfectorum, unumque eum in quantolibet agmine populi, notitia quadam infeſtat, perrumpit omnes difficultates, permeat ſpacia, nec niſi ab amnibus arcetur, aut præceleri fuga.

(Nicandr. in Ther. — Anglic. l. 19. c. 88. — Ælian. H. A. l.17.c.5. — Plinius H. N. l.8.c.23.)

Venenum. Nicand. in Ther.

Ictus Aſpidis tam ſubtilis eſt, ut viſum effugiat: ideo mors Cleopatræ difficilis erat cognitu. Tumor circa vulnus nullum; poſt ictum ſtatim ſopor inſurgit, oculi caligine ſuffunduntur, facies pallet, frons refrigeratur; icti aſſiduo hiant, & tandem convelluntur. Actuarius ægri colorem in viridem & herbaceum permutari aſſerit. Inter remedia, Ariſtoteles & alii ſolam partis mutilationem ponunt. Viſum haud paucis, ſi centaurium in vino tritum æger evomuerit, periturum certo; victurum, ſin ſecus. Mercurialis plagæ exuſtionem ſuadet; Pareus, quod ſanguinem in venis & arteriis congelari putet, tenuiorum partium, medicamenta, ſi pars nigricet amputandam cenſet. Tentari tamen remedia tam *ſimplicia* quam compoſita poſſunt. In *illis* ſunt, origanum virens cum vino tritum; allia cum Zytho; ariſtolochia cum roſis; apium cum mero. De aceto ita *Plinius*: Nuper cum ab aſpide calcata percuſſus, utrem aceti ferens depoſuiſſet, ſentiebat ictum alias illæſo ſimilis. Intellectum ibi remedium eſt, potuque ſuccurſum. De Citris videri Ælianus poterit. Objecti aſpidibus rei, evaſere quod id pomum comediſſent. Huc urina impubium, quam Plinius laudat, fel muſtelarum, ſtomachus ciconiæ, urina & ſanguis teſtudinum, lapis Malacenſis & hiſtricis pertinent. Ex *Compoſitis* ſunt, Theriaca magna Andromachi, Antidotus Antipatri, & alia. Quidam compoſitionem ex foliis tapſi barbati, caryophillatæ, leucoii rubri, pari pondere ſumptis, quæ in aceto acerrimo & urina hominis ſani decocta, parti extra applicantur: Aëtius pro fomento aquam marinam adhibebat; quandoque poſt ſcarificatas cucurbitulas, centaurium cum myrrha & modico opio apponebat.

(Plinius H. N. l.23.c.1. — Ælian. H. A. l.3. c.5. — Plinius H. N. l.28.c.6.)

Uſus. Galenus ad Glauc. l.2.c.10. Galenus de Compoſit. medic. ſ. g. l.6.c.14.

Marſis *in Cibis* inſervire, capite abſciſſo, & cauda ad digitos quatuor, interaneiſque exemptis, cute detracta, & corpore aqua abluto, Galenus prodidit. *Medicinam* ſi ſpectes, Plinius ad viſum clarificandum ejus membranam cum adipe alterius animalis permiſcet. Galenus emplaſtri Andromachi meminit, ad diſcutiendas ſtrumas & podagras, quod ex aſpidibus vocatur, quod cinerem ipſarum recipiat.

Differentiæ. Galenus l. de Theriaca ad Piſonem.

Differentiæ Aſpidum apud authores ſunt variæ. Apud Galenum eſt χερσαία, *terreſtris*, quæ loca mediterranea incolit, χελιδών, *hirundinaria*, quæ hirundinem colore æmulatur, & circa Nili ripas excubat: πτυάς *ſputatrix*, quæ ſputo animalia interficit. Prioris longitudinem quinque cubitorum æquant. Chelidoniæ colore albo & nigro refertæ ſunt; Ptyades cinereo ad aureum inclinante aſperguntur. Illæ quatuor horarum ſpacio in animalium perniciem operantur. Iſtæ, inſtinctu quodam naturali, cum flumen debet creſcere per dies triginta alta petunt, & momento interimunt. Hæ cinereæ & virides præter morſum ſalivam habent venenoſam, & adeo tenuem, ut

ut anguſtiſſimos etiam cutis poros penetrare poſſit. Galenus, exporrecta cervice, & certa intervalli longitudine venenum exſpuere ſcripſit: quod & apud Porphyrium invenitur. Ab his admorſi, motu privantur poſt continuos ſaltus ſoporantur, & cum torſione colli, ſpaſmo, pulſu inordinato, & abſque dolore vita privantur. Bellonius in Italia apud Brutios ſerpentem callum in fronte tuberculi inſtar geſtantem vidit, quem aſpidem veterum eſſe putat. Dioſcorides unam tantum aſpidem deſcribit. Strabo duas Ægyptiarum ſpecies facit, quarum una, ſpithamalis ſit longitudinis, & ὀξυθανατωτέρα, chelidonia forte; altera, unius orgyæ, ſub qua ptyas & terreſtris ſine dubio continetur. Apud Ponzettum tres ſunt, *Sicca* nempe, & longior quæ oculos carbonis inſtar micantes habet. *Caput elevans*, & conſtrictis dentibus ſputum ejaculans: & *Hirundinaria* quarum icones exhibemus. His addere placuit, *parvam*, coloris ferruginei; & alteram colore ſubviridi maculoſo inſignita, quæ Italis *aſpido tormento* quod morſu tormentum adferat. In America quoque inveniuntur, quæ caudæ aculeo feriunt. Prope Bononiam ejuſque villam Malalbergo dictam, habentur varii coloris, quæ dentibus vulnerant, & oblongo caudæ aculeo ferire nituntur. Ruſtici ſaucii partem tumefactam ligant, & adhibitis præſidiis tridui ſpacio liberantur.

Porphyrius de abſtinentia, &c.
Bellon. Obſerv. l. 3. c. 51.

Articulus VII.

De Dipſade.

Ambroſin. l. 1. c. 8.
Nomen.
Iſidor. Orig. l. 12.
Ælia. H. A. l. 6. c. 51.
Ambroſin. l. 6. c. 51.
Agricola de Animal. ſubterraneis.

Aſpidem ſequitur *Dipſas*, quam Solinus inter ſpecies aſpidum numeravit. Nomen à ſiti quam ictu ſuo infert promeruit. Unde Iſidorus *Situlam* vocavit. Dicitur etiam μελάνουρος, à nigra cauda; ἀμμοβάτης, quod per arenam incedat; πρηστὴρ quod ictus ejus veluti flamma adurat; καύσος, ob eandem rationem. Videtur tamen inter Preſterem & Dipſadem aliqua eſſe Differentia, ut Agricola prodidit. Præſter percuſſum immobilem veluti quadam ſyderatione, menteque alienum reddit: mox pilis defluentibus, & urgente pruritu, alvique fluxu, patientem abſumit: quod de Dipſade ſcriptum non invenias. Dioſcorides ſolam nominum cauſam differentiam ponere credit.

Deſcriptio.
Æl. H. A. l. 6. c. 51.

Iſidorus tantæ exiguitatis eſſe credit, ut non videatur, dum calcatur. At Aëtius *longitudinem* cubitalem, quæ paulatim ex craſſa in tenuem deſinit, *corpus* albicans, ſed ſimul maculis rufeſcentibus partim nigris variegatum, ei aſſignat. Soſtrates *caudam* duabus lineis nigricantibus inſignitam: Abenſina *collum* magnum, & *tergum* ad extremitatem nigricans, & caudam valde tenuem.

Locus.
Galenus l. 11. de ſimplic. medicin. facult.

Naſcuntur in Africa & Arabia, ut Ælianus prodidit: in Lybia & Syria vagari apud Lucianum & Abenſinam legimus. Plerumque apud Garamantas Pſiliis finitimos inveniri, Galenus autor eſt.

Natura.

De *Natura* hoc occurrit, inter ova Struthionum in arenis condita ſtabulari: ſic Garamantas, qui illis fictilium & pileorum loco utuntur, adoriri. Acri quoque ardere ſiti & fere inextinguibili. Ideo os ſiccum habere fertur: & veneno ſuo totum in corpore humorem abſumere. Aulus Tuſcus Catonis miles nullo aquæ potu, nec etiam proprio ſanguine ſatiari potuit.

Lucanus Pharſ. l. 9.

Venenum.
Dioſcorid. l. 6. c. 50.

De *Signis* veneni, nimia inprimis & inextinguibili ſiti non eſt quod multa dicamus, quia jam de ea egimus. Aqua nec per lotium, nec per ſudorem exit, ſed intus detenta, abdomen ita tumidum reddit, ut hydropem mentiatur. Reliqua ſymptomata cum iis quæ à morſu viperæ conveniunt. Lucanus eleganter de iis:

Ecce ſubit facies letho diverſa fluenti,
Naſidium Marſi cultorem torridus agri
Percuſſit Preſter: illi rubor igneus ora
Succendit, tenditque cutem, pereunte figura;
Miſcens cuncta tumor toto jam corpore major;
Humanumq; egreſſa modum ſuper omnia membra,
Efflatur ſanies late torrente veneno.
Ipſe latet penitus congeſto corpore morſus,
Nec lorica tenet diſtenti corporis auctum.
Spumeus accenſo non ſic exundat aheno
Undarum cumulus, nec tanto carbaſa Coro
Curvavere ſinus; tumidos jam non capit artus
Informis globus & confuſo pondere truncus:
Intactum volucrum roſtris, epulaſque daturum
Haud impune feris non auſi tradere buſto,
Nondum ſtante modo creſcens fugere cadaver.

Morſum immedicabilem eſſe, Dioſcorides prodidit: poſſe tamen ad inuſtionem partis affectæ & ſcarificationem procedi. Galenus Theriacam Andromachi vehementer laudat. Abenſina vomitum provocat, & diuretica commendat; exterius vero, emplaſtrum ex ſale, calce, & oleo componit. Plinius decoctum ex foliis lauri laudat: nec non ſalſamentorum cibum mero ſubinde hauſto, ita ut circa veſperam, vomitu ſubinde reddatur.

Plin. H. N. l. 23. c. 8.

Differentiæ.
Grevin. de venen. cap. 14.

De *Differentiis* nihil fere occurrit. Solinus aſpidis ſpeciem eſſe putat, Dioſcorides toto genere differre exiſtimat. Aëtius ad illud viperarum genus reducit, quod in maritimis locis ſtabulatur. Grevinus à vipera maculis parvis in cauda, & quod citius mortem inferat diſtinguit. At Marſi populi Aëtio accedunt, & degentes in ſolo uliginoſo, viperas; in ſalſo, Dipſadas nominant.

Galenus l. 11. de ſimplic. medicam.

Articulus VIII.

De Scytale.

Nomen. Ambroſin. l. 1. c. 9.

SErpens Latinis Scytale dictus, Græcis quoque σκυτάλη, σκυταλὶς, aut τὸ σκυτάλιον ſeu à forma τῆς σκυτάλης, quæ vox baculum ſignificat, ſeu à longa & terete figura, quod σκυταλὴν lorum coriaceum aut baculum æquet; dicitur. Quidam *Cæciliam* vocant, quod ineunte vere ex antro egreſſus, fœniculum fugiat, ne viſum recuperet.

Deſcriptio.

Forma eſt tereti & ita æquali, ut ubi caput vel cauda ſit, diſcerni vix poſſit. Magnitudinem ligoni terreſtri Nicander comparat, Quidam in tergo varia macularum ποικιλότησι diſtingui tradunt. Unde pictum ſerpentem Mantuanus vocavit. De ipſius & Amphisbænæ diſcrimine ita Nicander:

Nicand. in Theriaca.

Bifronti ſimilem reperis ſcytalem Amphisbænæ,
Pinguior eſt tamen, & cauda quæ nulla fere exit,
Craſſior, ut quantum ſolita eſt comprehendere lignum,
Curva manus ſtrictum, quoties tenet ipſa ligonem,
Tam prolixa, vagans, pluvio quam reptile cœlo,
Quod fœcunda genus ſua gignit viſcera tellus.

Natura.

In deſcriptione ejus errat Lucanus, & Solinus forte ex eo. De *Natura* hoc duntaxat habemus, tergo fulgere, forte, ut quia tarde progreditur, ſpectatores alliciat: primum nondum diſſipato brumæ rigore egredi, & ſpolium deponere: ne viſum recipiat, à fœniculo abſtinere: (Gillius tamen oppoſitum ſcribit) nec ictu mortem inferre. Inflammationem duntaxat infert, qualis ab apum & veſparum aculeis prodire ſolet.

De *Differentiis* nihil occurrit. Olaus M. cum Amphisbæna confundit.

Articulus IX.

De Amphisbæna.

Nomen. Ambroſin. l. 1. c. 10.

AMphisbænæ nomen ab ἀμφὶ & βαίνω, quod geminum ut caput ita inceſſum habeat, venit. Dicitur alias Amphicæphalos. Heſychio ἀμφίσμαινα Ethymologo ἀμφίσθμαινα, Alberto *Amphiſelene* & *Armena*, Latinis quibuſdam Utrimque grada.

Deſcriptio.

Deſcriptionem apud Nicandrum habemus.

Poſt hanc exiguam tibi ſubdimus Amphisbænam
Duplice conſpicuam (monſtrum mirabile) vultu,
Cujus perpetua cæcum caligine lumen
Quod latas utrinque genas, porrectaque menta
Plus aliis alto ſerpentibus agere tendat;
Terreus eſt illi color, & denſiſſima pellis,
Plurima quam variæ diſtinctam ſigna figurant.

Exiguam dicit, quia parvus & imbecillus ſerpens eſt. Heſychius cubitalem & decurtatam caudam habere ſcripſit. De duplici vultu ingens eſt controverſia, Ælianus, Plinius, Lucanus & Mantuanus affirmant, Matthiolus negat, Heſychius dubitari ait. Dari tamen bicipites ſerpentes in Differentiis dicemus. Color terreus illi eſt, quem Græci φαιὸν, Latini pullum appellant. Cæcum addit, quia tam latas habet genas, ut oculos quodammodo premant. Notis in tergore pictam, nemo claſſicorum authorum dixit; & in Nicandri textu, pro περιστιγὴς, περιστιχὴς legendum eſt, quod idem eſt quod περιστιβὴς, Circulatis enim tractibus ſerpit. Æl. H. A. l. 9. c. 23. Plin. H. l. 8. c. 23.

Locus.

Reperitur in Lemno, ſed in Lybia maxime, ſi Luciano credimus. Germaniæ ignotam Agricola fecit.

Natura.

De *Natura* hoc occurrit, mulierem gravidam ſi Amphisbænam tranſierit abortire: & ante cuculi cantum egredi, & ſibilo etiam interficere. Quidam ore eniti febulati ſunt. Ælianus, caudæ loco alterum adhibere ſcripſit.

Venenum.

Morſum ejus ea quæ è punctura apum proficiſcuntur, inſequi Aëtius; quæ à viperæ ictu, Dioſcorides prodidit. Id forte in principio fieri ſolet; hoc, temporis ſucceſſu: Remedia ex capite de vipera peti poſſunt. A vite citiſſime interimi, apud Rhodiginum habemus. Alii ſemen papaveris & Caſtoreum laudant. Rhodig. Antiquat. lect. l. 26. c. 33.

Uſus.

De Uſu egregie ſcripſit Nicander.

Hæc ubi jam crevit cædentes ligna coloni
Sectam deglabrant oleaſtri ex arbore vingam
Quale pedum ſtrictis præbenti pellibus anguis.
Inſertam obvolvunt, quas certis deinde diebus
Exarere ſinunt, cantantes ante cicadas
Utilis hic baculus frigentibus artubus eſſe
Fertur, ubi exanimis digitos torpedo fatigat.
Tunc quia conſtrictos & eorum vincula nervos
Calfacit immiſſo fovet, extenditque calore.

Quod de nervis ſcribit, proditum eſt etiam Plinio. Ælianus vero habet, corium fugandis ſerpentibus & venenatis inſervire. Æl. H. A. l. 8. c. 8.

Differentiæ.

Dantur quædam in India Occidentali, quas incolæ *Maquizcoatl*, & *Tezauhcoatl* vocant, quaſi angues abuſus, quod raro conſpiciantur, ſeſqui digitum longi, & minimi digiti craſſitudinem æquantes. Coloris ſunt argenti, nitidi, ac veluti translucidi. Gradiuntur in utramque partem. In Braſilia quoque eſt ſerpens *Ibyara* Braſilienſibus. *Bodty* Tapuyis, dictus. Vulgo fertur duo habere capita ſed falſo: inde autem error promanavit: quia tam caudâ quam ore ferit & inficit ſuo veneno: nec facile cauda à capite diſcerni poteſt, quia ejuſdem ſunt figuræ & magnitudinis: Minimi digiti craſſitiem æquat, & longitudine unum pedem Nierem. H. E. l. 12. c. 10. Marcg. Hiſt. Braſ. l. 6. cap. 13.

dem & duos digitos circiter. *Color* eſt albus ſplendens inſtar vitri, & annulis & elegantibus lineis notatur, coloris brunni aut æ rei. *Oculos* habet minimos & vix conſpicuos, hærent in cute, inſtar punctuli acu facti. Non procul ab extremitate *caudæ* anum habet, inſtar reliquorum ſerpentum. Contra venenum illius nullum dari remedium affirmant Luſitani. Sub terra vivit & illam fodiendo eruitur, victitat formicis.

Ambroſ. lib. cit. Huc ſpectant tria hæc quæ apponimus ſerpentum genera. *Primum* Braſilianum, quod biceps eſt, & cancri modo incedit. Alterum caput tam eſt amplum ut toti corpori adæquetur; alterum proportioni corporis reſpondet, ut Joſephus Acoſta prodidit. *Alterum* Taprobanenſe apud Ramuſium, quadrangulari forma, s. quatuor capitibus inſtructum, ut unum orientem, alterum occidentem, tertium meridiem, quartum ſeptentrionem ſpectet. Unicuique oculus ineſt, & quo ſe unum gradiendo convertit, eo & alia feruntur. Animal eſt multipedum, ſanguis vulnera citiſſime conſolidat, *Tertium* in Hungaria reperitur, breve, duorum palmorum longitudine, nulla cauda, & æquali per totum corpus craſſitie, ut olim Vitus Hungarius Geſnero narravit. De *Amphisbæna marina* in mari Anglico capta, refert idem, bina capita, geminis ornata oculis habuiſſe, quorum unum ab altero vix diſtingui poterat. Quatuor, addit, lineæ coloris amethiſtini totum corpus exornabant: quæ quidem lineæ, undiquaque floſculis quibuſdam erant decoratæ pulcherrimis, inſtar florum pſeudoſycomori.

ARTICULUS X.

De Cæcilia.

Nomen. Ambroſ. l.1.c.11. NOmen *Cæciliæ* à cæcitate inditum eſt. Albertus & Iſidorus Cæculam vocant. Niphus Cæriallam. Græcis dicitur τύφλωψ & τυφλίνος, Heſychio κωφίας, quaſi ſurdaſter, quod hebetis ſit auditus. Nicander ἀπήμαντον vocavit, quod nullam noxam inferat. Germanis eſt Blindtſchleiche, modernis Græcis Tephloti, Tephliti, & Tephlini, prout annotavit Bellonius.

Deſcriptio. Fuſci & obſcure maculoſi eſt coloris, cum ſubrufo exiguo vix notabili. Color hic ad latera magis varius eſt, cum nigricantibus maculis diluta purpura diſtinctis, tanquam in marmore porphyrite obſcuriore. Totus *venter* atro colore ſaturo nigricat. Sub collo & parte proxima color eſt glaucus, maculis quibuſdam nigris variegatus. *Dentes* minimi, aſperi, & qui vix apparent, in inferiori mandibula plures & magis conſpicui. *Lingua* bifida. *Oculos* an abſolutos habeat, explorare in mortua non potuit Geſnerus; obſervavit tamen, totum oculum ab inferiore palpebra tegi, cujus foramen in comparatione ad reliquum corpus, erat perexiguum. Ælianus *Caput* murænæ ſimile habere ſcripſit. *Fœmina*, aliquando capta ex Geſneri deſcriptione, erat dodrantalis, craſſitudine ſcytalis, cute admodum nitida. Meatus in medio ventris apparebat, quo compreſſo, ova velut immatura exibant. Infra ad caudam meatus erat excrementi: Oculorum cavitates magis quam oculi conſpiciebantur. Deinde ſquamæ mujuſculæ magis caput quam reliquum corpus tegebant.

Gesnerus de Serpentibus. [margin note]

Natura. Ariſtot. H. A. l.6.c.13. Colum. R. R. l.6.c.17. Tam velociter repit ac lacerta Chalcidica. Fætus vivos more viperarum enititur. Percuſſa una à Geſneri uxore, fætus vivi ejecti ſunt. Præ multitudine fætuum, uterum ipſis aliquando dehiſcere, Plinius & Ariſtoteles prodidere. Virus bubus eſſe lethale apud Columellam legimus, Remedio caro ciconiarum, quæ Cæcilias vorant.

Uſus. Geſnerus in Epiſt. In Medicina adhibuit Oſvaldus. Theriacam namque ex Cæciliis & aqua theriacali paratam, pro ſudorifero in peſtilentia exhibebat.

Differentiæ. Bellonius in *Terreſtrem* & *Aquaticam*, ſed nullo argumento nixus diſtinguit. Poteſt in *Vulgarum* & *Craſſiorem* dividi, quarum icones damus. Luſitani *Cegæ* nomen, ſerpenti indiderunt, quem Braſilienſes *Ibyara*, Tapuyiæ Bodty vocant, Craſſitiem minimi digiti æquat, longitudine unum pedem & duos digitos circiter. Color eſt albus ſplendens inſtar vitri, & annulis & elegantibus lineis notatur, coloris brunni aut æris. *Oculos* habet minimos & vix conſpicuos, hærent in cute, inſtar punctuli acu facti. Non procul ab extremitate caudæ anum habet, inſtar reliquorum ſerpentum. Non facile cauda à capite diſcerni poteſt, quod ejuſdem ſint & figuræ & magnitudinis. Tam cauda quam ore ferit. Sub terra vivit, & eam fodiendo eruitur. Victitat formicis. Contra venenum illius nullum remedium dari, affirmant Luſitani. Videtur mihi inter Cæciliam & Amphisbænam ambigere. (Marcgr. H. B. l.6.c.13.)

ARTICULUS XI.

De Cenchro.

Nomen. Ambroſ. de Serp. l.1.c.12. CEnchri nomen Latini à Græcis deſumpſere. Dicitur enim his κέγχρος, κεγχριδίας, ὄφις, ut apud Dioſcoridem legitur, κεγχρίνης, & κέγχρις, ut apud Nicandrum: κεγχρίνη apud Varium: κεγχρίτης, & κεγχρίας, ut apud Lexicographos. Dicitur vero ita à milio, ſeu quod quibuſdam notis milii inſtar exornetur:

seu quod tempore tantum milii appareat, ut Ethymologus reliquit: seu quod florente milio sit perniciosior, ut Aëtio placet: seu quod calorem milii plantæ referat, ut Avicennæ & Olao Magno placuit. Ideo ab aliquibus *Miliaris* appellatur. Nobis prima derivatio placet. Nicander eum λέοντα vocat, vel quod squammæ ejus instar Leonis Lybici sint variis notis distinctæ: vel quod cauda crecta, more leonino se ad pugnam paret: vel quod more leonis sanguinem humanum exsorbeat. Quidam Jaculum dixere, sed perperam, ut in sequentibus apparebit. Avicennæ est *Famusus Aracis*, & *Aspis diversicolor*. Alberto, *Arachis*, *Centris*, *Miliaris*, & *Falivisus*, An *Serpa Serena* serpens Siculus, subalbidus, longitudine humanum corpus, brachium circa carpum crassitudine æquans, venenosus ut Massarias ad Gesnerum scripsit, referri ad eum possit, difficile est dictu, cum nullas notas apposuerit.

Nicand. in Theriaca.

Descriptio. Longitudine est duorum cubitorum figura crassa in tenuem abeunte, & colore viridi, ad luteum tendente, qui maxime juxta alvum apparet. Lucanus marmor serpentinum Thebis advectum pluribus maculis æmulari scribit. Nicander quoad crassitiem & longitudinem nihil determinat, quod & grandior & minor reperiatur: totum vero maculosum esse ait.

Lucanus Pharsal. l. 9.

Locus Inveniuntur in Lemno, & Samo, in qua mons Mosychlus. Hinc Nicander:

Nicand. in Theriacis.

Atqui cum rapidis fervescens Solibus æstus
Ardet in horrida se sylvarum devia confert,
Imbellesque rapax venatur prædo bibentes:
Percelsive Sai juga, frondosive Mosychli,
Sub viridis quando frigentibus abietis umbris,
Securi recubant, grege circum errante magistri.

Venenum & Remedia. Morsum Cenchri symptomata quæ in morsu viperæ occurrunt, excipiunt: sed inprimis aquæ in ventre inferiore, qualis in hydrope generari solet collectio, ut Nicander notavit: ut Dioscorides & Ægineta, putridum primo ulcus, post partium tumor, tandem lethargus. Erasistratus jecur, intestinum colon, & jejunum ingenti putredine corripi credidit. Remedia ex illor. Censu sunt, quæ viperino morsui adversantur. Commendantur præterea, satureja sylvestris, radix menthæ saracenicæ, gentianæ, & aristolochiæ: maxime vero Ciconiæ caro, & reliqua membra.

Plin. H. N. l. 20. c. 22.

Natura. Maximo æstu per montes vagatur: rubos & spinas fugiens per rectum tramitem incedit: & animalia cauda implicat, apertisque jugularibus venis sanguinem sorbet.

ARTICULUS XII.

De Acontia seu Iaculo.

Serpens hic ἀκοντιὰς Græcis ἀπὸ τοῦ ἄκοντος quod jaculi instar se vibret. Hesychio est ἀκόντιζος, Nicandro ἀκοντίλη, Varino ἀκοντιξὸς. Latini *Iaculum* vocavere; Author libri de Natura, *serpentem volantem* ob celerem motum; Aëtius *Cenchritem*, *Cenchriam*, & *Aspidem acontiam*; quidam *Chersydrum*: Sylvaticus *Acoran*; Abensina *Cofezati* & *Altararat*. Lemni incolæ *Sagittarium*.

Nomen. Ambrosin. l. 1. c. 13.

Is quem Bellonius vidit, erat tres palmos longus, & digitum crassus. Colore cinereo, sub ventre albo, juxta dorsum squammatus, juxta ventrem laminis munitus. A cervice nigra duæ albæ lineæ per longitudinem dorsi ad caudam usque percurrebant: deinde, maculis nigris oculi figuram æmulantibus distinguebatur, ut bene lenticularis à quibusdam dictus sit. De eo cujus icon in Musæo Senatus Bononiensis habetur ita Ambrosinus: Est crassitudinis baculi, longitudinis trium circiter pedum. Caput habet magnum coloris cinerei, reliquo corpore fusco præter ventrem, qui ad colorem minus obscurum vergit.

Descriptio. Bellon. Obser. vat. l. 2. cap. 16.

Non inveniuntur in Germania, ut Agricola prodidit. In Ægypto & Lybia reperiri, Lucianus & Marcellinus prodidere. Visi & in Norvegia ab Olao Magno, à Bellonio in Lemno & Rhodo. An in Calabria & Sicilia occurrant, quod Mathiolo relatum, dubium. Qui inde à circulatoribus deferuntur, & Boæ ac Serperigenæ nominantur, pinnas longas & acutas à capite ad medium usque corpus gerunt, quibus sese in altum attollere possunt.

Locus. Lucan. in Dialogo. de Dipsadibus.

Morsum majora quam viperinum ictum symptomata insequuntur; putredo inprimis & carnium defluxus. Remedia ex capite de vipera peti possunt. *Venenum.*

De *Natura* hoc duntaxat constat, tam in locis viarum publicarum abditis, quam in arboribus, capite intra frondes occultato, degere: jaculi modo serpendo ruere, & quidem tam valide, ut spacium viginti cubitorum transiliat; & humi jacentem, antequam insiliat, primo sese contorquere.

Natura. Ælia. H. A. l. 8. c. 13.

Fel ejus habet in Medicina usum. Aëtius ex eo cum lapide scythico trito collyrium parat, contra diuturnas suffusiones. *Usus.*

Albertus duplicis generis esse scribit. Alios mortem sine sensu inferre. Alios diuturno dolore fatigare. Ut vero hoc incertum, nec cujusquam authoritate probatum; sic certum est, non unius generis esse. *Texmineni* enim, quem & *Micoatl* vocant, serpens est apud Quanahuacenses, prælongus & tenuis, cujusmodi etjam caput cernitur, ventre livido, dorso fusco.

Differentiæ.

Nieremb. H. E. l. 12. c. 29.

fusco. Vibrat se ex arboribus in homines & hominum oculos. Virulentus est, nec ultra cænum assurgit. Recta incedit, corpus minime in spiras convolvens. Ille quoque qui in agro Tigurino rustici brachium ita læserat, ut carne nudaretur, baculi crassitudine, & trium vel quatuor pedum longitudine ex genere Jaculorum erat. Bononiensium etiam Acontias à jaculo Bellonii differt, Ambrosinus *alterum* vocat. In Hungaria quoque qui *Decurtati* vocantur, de quibus superius quædam, in homines eminus, jaculi modo insiliunt. Apud Indos in campis & locis subterraneis inveniuntur, qui velocissimis saltibus serpunt, & homines eo potissimum tempore, quo prolem educant, aggrediuntur. In Hispaniola habentur perexigui, coloris viridis, qui sola cauda arborum ramis hærent, reliquo corpore propendentes, prætereuntos lædunt. Apud Sabæos versantur coloris rubicundi, longitudine palmi, qui in homines insiliunt, nec tantum ictu, sed & tactu nocent. Scholiastes deniq; Nicandri sub nomine jaculorum non tantum hos de quibus egimus venire scribit: sed & illos, qui celerrimi & innoxii sunt. Huc pertinet serpens *Polpoch*, de quo ita *Nierembergius:* In agris provinciæ Jucatanensis offenditur monstrificum quoddam serpentium genus, tres dodrantes cum maxime longum, brachium crassum, aut fusco exsaturatoque tinctum *colore*, sed à capite ad quinque unciarum longitudinem nigro & candenti varium, lato & compresso *capite*, *oculis* magnis & splendentibus, & *cauda* quæ reliquo corpori crassitudine non cedit, non dissimilis scorpioni, nec unguium terrore ælurorum magnitudini cedit. Nec vero uno tantum modo maleficum est animal, sed cauda pungens, & ore mordens. Visuntur magna ex parte hi serpentes arbores amplexi: cum vero ictu virus jaculari volunt, si solo consistant, visum hominem è longinquo insectantur, cauda supra caput contorta atque convoluta se rotantes in eum, atque ita brevi saltibus attingentes; Cum vero arboribus inhærent, ita caudam capiti adjungunt, ut arcus repræsentent figuram, & jaculi sagittæve more, sese non sine strepitu qui sentiri possit, jaculenturatque contorqueant. Ictus est exitialis intra tres dies ictæ partis carne decidua atque putrescente: ossibus vero nudatis, & in colorem fulvum vergentibus, & adeo fætido odore exhalante, ut omne rapacium avium genus invitetur ad carnificinam. Ajunt indigenæ ictu ejus non inferri vehementem dolorem, sed universi corporis sensum potius hebetari atque torpescere, atque ita ictum hominem velut temulentum mori. Sibila edit cothurnicum cantui haud dissimilia, quæ præterquam quod longius audiuntur, nomen serpentis, quod polpoch esse diximus, exprimunt, non sine vehementi formidine atque fuga indigenarum.

Ælian. lib. cap.

Nierem. H.E. lib. 12. c. 48.

Articulus XIII.

De Dryino.

Nomen. Ambros. l. 1. c. 14.

Acontiam excipit Dryinus, tum quod ejus icon cum jaculo Bellonii belle conveniat: tum quod Scaliger eundem à jaculo ob similitudinem non discreverit. Nomina plura obtinuit. A Scaligero & Grevino dicitur *Querculus*, aliis *Illicinus*. A Græcis, vocatur δρύινος, & δρυίνης à δρῦς, seu quod in quercubus lateat: seu quod à crabronibus vexatus continuo in quercum confugiat: seu quod squamis cortices quercus æmulantibus tegatur: χέλυδρος, quod aspera cute ad instar testudinis sit munitus, κύλινδρος, *Alidrat* cuidam scriptori seu *Cherisidal* qui addit fumum à terra excitare, & nonnisi in interioribus Africæ reperiri, *Andrias* Olao: *Durissos* Abensinæ, *Glandosa* Alberto, Dendrogali modernis Græcis, ut Bellonius prodidit. Quidam & *Bryinum*, & *Hydrum* seu *Chersydrum* dictum esse volunt. Bryinum, quod relictis interdum muscosis locis (βρυὸν villosum illud in arborum truncis dicitur) prata petat humida, ubi moluridas locustarum species, & partus ranarum imperfectos venatur. *Hydrum* quod per humecta convallium loca libenter divagetur.

Ælian. H. A. l. 9. c. 42.

Bellon. Observ. l. 3. c. 51.

Nicand. in Ther.

In *Descriptione* in diversa abeunt authores. Nicander *Caput* ei Natricis capiti æquale assignat, *tergus* album. Agricola longitudinem & crassitudinem mediocris anguillæ, tergus cinerei coloris, in capite convenit. Wottonus illi tribuit longitudinem duorum cubitorum, *Corpus* obesum, squamas asperas, in quibus parvæ muscæ nidulantur; colorem tergoris subatrum, *caput* hydro æquale sed latiusculum, nec ita acuminatum. In tantam aliquando molem excrescere Bellonius scripsit, ut sacco impositum rusticus per duo milliaria, quin interdum quiesceret, ferre non potuerit. Idem spolium fœno replevit, quod humani cruris crassitudinem adæquabat.

Agricola de Anim. subter.

Wotton. lib. 6. de Differ. Animal. cap. 20.

Bellon. Observ. l. 3. c. 51.

Veneni proprietatem accurate descripsit Nicander, his verbis:

Quodsicui prehensum Dryinus talumve pedemve
Luserit, à toto se spargens corpore fertur
Tristis odor, surgunt que nigri, qua plaga tumores,
Comprehensam morsi quadam caligine mentem
Mæstaque tristitia, & lacrymabilis opprimit angor
Et periens nimio flaccescit forma dolore:
Usque adeo pascens absumit membra venenum,
Quin etiam obfuscans obducit lumina nubes
Et misere affectum perdit lethaliter ægrum.
Sunt etiam ejusdem qui morsi dentibus anguis;
Instar balantum soleant clamare caprarum

Sive

Sive ovium, & gravibus torti cruciatibus angi.
Pallidus urinæ liquor it, torpensque veternus
Ingruit, & crebris quasi singultibus ægri (tum
Nunc similem felli vomitum, nunc sanguinolen-
Ejiciunt, ipsumque malum facit arida labra,
Postremoq; gravem fundit per membra tremorem.

Ælia. H. A. l. 4. c. 17. Porta Phytogn. l. 4. c. 2.

Symptoma illud de balatu, ab Aëtio, Ægineta, & aliis confirmatur. Ælianus omnes illos affectus Dryini morsui adscribit, qui in Chelydro occurrunt. Videntur ei quercuum radices resistere. Inflexæ enim hæ & circumvolutæ, à summo ad imum sensim deficientes, corpus grædientis Dryini imitantur, ejusque characterem ferunt. Dioscorides Aristolochiam cum vino laudat: Grevinus origanum contusum & morsui impositum, lixivium cum oleo, & theriacam probat.

Articulus XIV.

De Elape seu Elaphe.

Ambrosin. H. S. l. 1. c. 15. *Nomen.*

Elops seu Elaps inter innocuos serpentes à Nicandro ponitur. Quidam διὰ τὸ ἐλλείπειν τὸν ὄπα, quod visu destituatur dictum opinantur: & fortasse cum Cæcilia confundunt. Alii ab ἔλαφος Cervo deducunt; seu quod more Cervorum sint meticulosi seu quod celeri cursu ferantur.

Bellon. Observ. l. 2. c. 51. Fallop. de tumoribus 14. & 22.

Bellonius cujusdam serpentis in insula Lemni meminit, quam *Laphiati* vocant, eundemque cum eo qui veteribus Elaphis arbitratur. Facit & Fallopius cujusdam quem *Cervonis anguem* vocat mentionem; ut & *Cerveri anguis:* sed cum illum Caprimulgum, hunc Anzam, quo nomine apud Patavinos anguis Æsculapii venit, vocet, diversos ab isto concludendum est.

Descriptio.

De Descriptione ita *Ambrosinus:* Monachi qui commentati sunt in Mesuem promulgarunt serpentes quosdam cervinos similes esse nigris illis, qui multis in regionibus, & potissimum in Apulia sunt notissimi, neque multum veneni participant: quapropter per hos forte Boas intelligere voluerunt. Nos in Musæo Illustrissimi Senatus Bononiensis, quod olim fuit doctissimi Ulyssis Aldrovandi, invenimus coloratam iconem serpentis, longitudinis trium pedum circiter, cujus venter lutei est coloris, & tergus coloris Leucophæi, cum tribus lineis nigris à capite ad caudam usque percurrentibus: sub icone hæc nomina extant scripta. Elope, vel Elape, forte Nicandri, Elaphis quorundam, Laphiati, incolis Lemni insulæ apud Bellonium. Elephantias, forte & Cervone. Quamobrem ut lectores hujus animalis figuram contemplari possint, illam hoc in loco exhibemus.

Plin. H. N. l. 32. c. 5.

Morsum ejus volvulosa tormina sequuntur, si Aëtii Elaps, cum nostro idem est. Contra eum, communia auxilia, illa inprimis quæ urinam cient, prosunt. Nec non salsamentorum cibus.

Articulus XV.

De Angue Æsculapii.

Ambrosin. H. S. l. 1. c. 16. *Nomen.* Ælia. H. A. l. 8. c. 12.

Angui Æsculapii nomen à tutelari Æsculapii nomine inditum est. Dicitur & *Anguis* simpliciter & quasi per excellentiam: quod forte solus inter serpentes beneficus & innocuus sit. Æliano est Pareas, Græci παρεία & παρεὰ scribunt, seu παρὰ τὸ πεφυρωμένας ἢ μεγάλας παρείας ἔχειν, quod maxias quodammodo turgidas habeat seu à πάρεον quæ vox aliquanto πρᾶον mitem & mansuetum significat. Lucanus Phariam vocat: nonnulli Pagerinam. Apud Hesychium & Varinum legitur πυῤῥίας à colore sic dictus, quem cum hoc eundem esse vehementer dubito.

Descriptio.

Descriptionem si spectes, oblongus est sublutei aut potius porracei obscurioris coloris, sed magis circa tergus nigricantis, Pars inferior albescit paulo in se subviridis. In quibusdam nota quædam forma crucis ex squamarum ordine apparet, si aliquibus credimus. Ælianus lato ore esse dixit; Ovidius illum qui Romæ pestilentiæ tempore cristis insignitum, poëtica forte licentia. Maxillæ dentibus utrinque multis valde acutis armantur. In cervice duæ parvæ eminentiæ conspiciuntur, inter quas locus vacuus. Sceleton hic exhibemus. In eo sequentia M. Aurelio Severino observata. *Larynx* nulla, sed *arteriæ asperæ* caput teres, & tonsum, ut fistula, ubi linguæ radix inde inchoans, in confinio scilicet terminantis maxillæ inferioris. In tunica peritonæide, vesiculæ plurimæ oviculorum instar. *Hepar* multo superius ventriculo. Huic quidem finienti non illi adhæret *vesicula vellis* è vena cava descendens. Alterno latere splen pusillus, pisum referens, ruber. *Ventriculi* fundus corpus universum disterminat fere. *Renes* infimi utero proximi, his cava quinque binos insignes ramos mittit. *Intestinum* fere unum, quamvis Baldus Angelus Abbatius colon distinguit. *Uteri* cornu cavæ applicitum. *Glandula* oviformis supposita lieni, fundo ventriculi adhærens; glandulæ autem cholidochus, perforans ipsam ad intestinum.

Ælian. l. cit. Ovidius Metamorphos. l. 15. Zootom. Democrit. p. 363.

Locus. Allat. ni l. de opinionib. Græcorum.

Invenitur plerisque in locis, Germaniæ, Italæ, Hispaniæ, Poloniæ, &c. in Asia etjam Africa & America. In Italia tam familiariter cum hominibus vivunt, ut & in lectis inveniantur. Idem sæpe & in Lemno insula accidit, ut apud Leonem Allatium habetur.

Natura. Plin. H. N. l. 29. c. 4.

De *Natura* dici potest, benignum quidem esse, & mitem, sed qui irritatus feriret. Plinius per mensem luna instigari scribit, Am-

Ambrosinus juvenis cujusdam exemplum adfert, qui cum eum complicare in nodum conaretur, ita admorsus est, ut copiosus sanguis proflueret. Excrementa ejus moschi odorem spirant: vix tamen omnium, aut omni tempore. Romæ in domibus olim pascebatur. *Nisi incendiis semina exurerentur, non esset fæcunditati eorum resistere* inquit Plinius.

Plin. l. c.

Usus. Plin. l. c. De *Usu* ita Plinius: *Prodest vivus comprehensus, & in aqua contusus, si foveatur ita morsus. Quin & inesse ei remedia multa creduntur, & ideo Æsculapio dicatur. Democritus quidem ex his monstra quædam conficit, ut possint avium sermones intelligi.*

Differentiæ. Duplicis sunt generis. Alii *pallidiores*: alii, *nigredini perfusi* quorum icones damus. Wottonus totidem Syriacorum facit. Alii æris referunt colorem: nigricant alii. Morsum tumor duntaxat & levis inflammatio excipit. In Africa, ejusque in Mauritania monte Ziz qui vagantur, prandii tempore micas de mensis cadentes legunt. Tales & apud Pyrenæos Bigerones haberi, testatur Scaliger. In Norvegia vaccino aut ovino lacte aluntur, & plærumque in infantum cunis, fidi ipsorum custodes dormiunt: verum si quando incendio domus deleantur, aut pestilentia incolæ pereant, in antris conditi ita se propagant, ut incolis graves sint. Hujus generis ille fuit, quem Marsus quidam Venetiis circumferebat, à Gesnero descriptus. Capite erat eleganti & subflavo, corpore nigricante maculis purpureis distincto. In lateribus linea quædam secundum longitudinem conspicua erat, quæ paulo supra caudam terminabat, & infra caput, per spacium palmi incipiebat. Longus erat dodrantes quatuor cum dimidio, ex plaga orientali delatus. Venenatum non fuisse inde patet, quod circulator, caput ejus ori indere soleret. In Angue super omnes *tenuissimo* quem propter innocentiam Neapolitani dicunt *Angioleta*, Bononienses *Bisognola* sunt hæc singuluria. Cor cum cæco quodam angulo ad basin assurgens, qui cum toto corpore & alligato vase figuram refert calcei. *Hepar* bifidum, tum in longum, tum in latum. Uteri cornua sicut & in caprimulgo angue; talis etiam vulva & vesiculæ duæ spermaticæ hinc atque hinc ad eam formam.

Scaliger in Exerc.

Severin. Zootom. Democrit. pag. 368.

Articulus XVII.

De serpentibus terrestribus Exoticis, Indicis inprimis.

Punctum I.

De Boicininga, seu Teutlacocauhqui.

Exotici serpentes varii sunt, quos hic sub *sex punctis* trademus. Sub primo ponimus *Boiciningam*, quæ & *Boicininga* & *Boiquira* Brasiliensibus, *Ajug* Tapuyis, Lusitanis *Cascavela*, & *Tangedor*, Belgis Ratel=slange / Mexicanis *Teutlacocauhqui* dicitur. Tres ipsius descriptiones dabo, quia Icones variant, *Marcgravii*, *Pisonis*, & *Nierembergii*. Marcgravio est serpens quatuor pedes & tres digitos longus, *Corpore* in medio crassiori, versus utramque extremitatem vero attenuato; in medio autem ubi crassissimus, brachium humanum prope cubitum crassitie æquat. *Venter* illius est planus: *Caput* compressum, sesquidigitum longum & latum. Oculi parvi: lingua teres & bifida. Inter cæteros *dentes*, quatuor habet reliquis longiores, falcatos, albos, acutos instar spinæ, quos retro condere & gingiva occultare potest. In pelle *squamas* habet, verum haud talis duritiei. Totum *dorsum* insignitur catena pallide flava, hamulis illius figura cubica constantibus, fimbriatis nigro: spatium autem intermedium inter quemlibet hamulum fuscescit. *Latera* corporis flavescentia cubis nigris ordine positis variegantur: nimirum duplex ordo cuborum nigrorum in quolibet latere, & cuilibet angulo hamuli catenæ dorsalis, respondet cubus unus lateralis unius seriei, alter alterius seriei respondet, interstitio duorum hamulorum catenæ dorsi. *Venter* squamas habet grandiores reliquis, quasi parallelogrammas, pallide flavescentes. *Caudæ* autem in extremitate adnatum est corpus parallelogrammum, paululum compressum, constans quasi hamulis catenariis singulari modo invicem aptatis, ut cymbali modo serpens sonum eo edat, & è longinquo audiri possit. Quot annorum serpens, tot partes habet crepitaculum hoc. Serpens decem annorum habet crepitaculum hoc longum duos digitos aut paulo plus, latum quoque plus quam semidigitum. Substantia constat lævi, glabra, pellucida, sicca, coloris ex albo & cinereo subfuscescentis. Serpens est apprime venenatus, nec Antidotum cognitum contra illud virus.

Marcg. Hist Bras. l. 6. c. 14.

De *eodem serpente* ita *Piso*: Primo serpens ille Bocinininga, quem *Cascavel* & *Tangedor* Hispani nominant, propterea quod sonitum instar tintinnabuli cauda edat, in triviis juxta ac deviis locis cernitur, tamque celeriter proreptans, ut volare videatur. Huic tam perniciosо colubro, benigna natura, cautionis quasi gratia, nolam addidisse, ut illius sonitu, admonitus quilibet tempestive sive caveat à vicino hoste. Brachii est crassitie, longitudine interdum quinque pedum, *lingua bisulca*, *dentibus* longis & acutis, colore fusco, & ad flavum vergente. Quotannis articulus, quo infestare solet, in cauda crescit, cujus extremitate in anum hominis immissa, mortem infert

Piso de Med. Bras. l. 3.

fert confestim; venenum autem quod ore vel dentibus infert, multo lentius viam tollit. Ex vulnere mox sanies cruenta effluit, caro livet, ulcusque paulatim serpit. Ad remedia extrahentia, vulnus dilatantia, scarificationes, cucurbitulas, & si pars læsa intercipi possit, ad vincula festinandum, idque junco Jacape cui remedio maxime fidunt Brasiliani; sin minus, cauterio utendum est. Interim dum veneni qualitas ad cor penetrat, curandum ut interius præmuniatur Tipiocæ haustu, sudoresque evocantibus insistendum. Præsentissimum præ cæteris remedium, quod Barbaris, contra hujus aut qualiscunque serpentis morsus restat; est ipsius nocentis caput, quod contundunt, contusum emplastri forma vulneri calens applicant: cui remedio simul addunt, in omni fere morsu, salivam hominis jejuni; qua perpetuo partem affectam demulcent. (Plinius l. 7. c. 2. Galen. l. 10. simplic. Scaliger in Histor. Animal. l. 11. c 18. hanc salivæ vim quoque agnoscunt) Adeoque his duobus Antidotis nituntur, ut desperent, si in illis voti compotes non fiant. Ego hæc & similia remedia, quæ longa illis experientia dictavit, jubente necessitate, lubenter sum imitatus. Non intermittendo tamen ea quæ à veneranda antiquitate & authoribus nobis sunt relicta: Ne nimium temere hisce novitiis, aut pertinacius veteribus viderer adhærere.

Nierem. Histor. Exot. lib. 12. c. 1. Nierembergius *Dominam Serpentum* vocat, & hæc de ea habet: Non sine naturæ usu reptilia sunt: nec minus majestatem creatoris humilitate sua exaggerant, non minus bonitatem peste sua. Scit pessimis Deus juvare, scit veneno mederi: liberalem medicina opem è noxiis istis usurpat. Exordium occupet atrox serpentum genus, *Teuthlacokauhgui*, seu *dominam serpentum* Barbari vocant, *viperam* Hispani, sive ob similitudinem capitis sive pestis. Anguis hic quaternos pedes aut amplius longus, & humanum, ubi mediocriter crassus est, latus: *dorso* eminenti, viperino *capite*, *ventre* ex albo pallescente, *lateribus* opertis, candentibus *squamis*, fasciis tamen pullis per intervalla intermixtis, *dorsum* fuscum est, luteis tamen lineis sese in ipsa spina secantibus insigne. Multæ sunt ejus serpentis *differentiæ*, non plurimum inter se distantes, & ictu mortem inferentes, nisi celerrime præsidiis occurratur. In spiras, irritatus, aut contrectatus ac inæqualiter caput contorquet, sed ita sibi undique cavet, ut nulla non parte se vindicet ab injuria. Excogitatum est icta humare membra terraque obruere, & ita manere donec omnino cesset dolor, aut morbus sit curatus: prospero magna ex parte eventu. Per saxa fertur celeri cursu, at per terestria planaque (quod mirum videtur) non adeo: Ob quod Mexicanorum quidam à *vento* nomen indidere, vocantes *Hoacoati*. Quot annos natus est, tot accedunt caudæ perstrepentia sonalia, posteriore in parte caudæ vertebrarum instar connexæ. *Oculi* sunt nigri, mediocris magnitudinis. *Dentes* habet superna maxilla caninos, quibus jaculatur venenum: utroque autem latere oris quinque parvi dentes supernæ maxillæ insunt, sed qui facile conspici à quolibet aperto ore queant. Et sinuose graditur, ictus, toto corpore hiantibus rimis fatiscit, & viginti quatuor horis transactis à morsu animam dicitur agere. Apprehensos cauda, Indi, qui eos venantur, tuto tenent appendentes: tamen torquentes collum, perstrepentes sonalibus, corpus illuc hucque jactantes, ac nihil non molientes, ut pænas de venatore sumant. Narrant multi, qui eum serpentem domi alere solent atque educare, annum integrum durare absque cibo ullo potuque, ab scissumque caput decem aut amplius dies ferunt apud Panucenses in femoris crassitudinem, & longitudinem incredibiliter adolescere. Norunt cicurari posse permulti, qui eos domi alentes habent in deliciis. Venenum jaculatur caninorum tubulis; cavi enim sunt. Nec desunt, qui affirment, vivum parere etsi falso, quemadmodum ex aliorum narratione constat. Cum læsus irascitur, sonalibus concussis vehementer perstrepit, erigitque collum non sine adstantium timore, nec tamen mordet, nisi compressus aut incitatus. Caninis in usus medicos servatis, pungunt Mexicani Medici collum cervicemque, doloris capitis placandi gratia, pinguedineque animalis omnium fere nocentissimi, lumbos perungunt, sedando illorum dolori, aliasque corporis partes dolore infestatas, ac discutiunt præter naturam tumores. *Edunt* Indi eorum carnes, ac verissimum esse statuunt; cortalium carnibus, esse præstantiores, ac gustu gratiores. Linteo convoluta quantum velis, tenui raroque, ita tepescit illa feritas, ut vel à puero quolibet circa formidinem, aut noxam ullam deferri possit. Ajunt *caput* hujus serpentis alligatum collo, instar viperini, gutturi morbido ferre suppetias; Febrientibusque medentur punctura serpentium omnium, quibus natura appendet sonalia, humano stercore duarum unciarum pondere, ex qua congruenti propinato, aut commanso, *picietl*, & admoto vulneri, item corniculis eujusdam arboris vulgaris novi orbi tusis, atque applicatis. Est etiam huic malo convenientissima Chipato ac provenit in calidis locis Novæ Hispaniæ ubique fere. Est & alius serpens *teut lacoutrauhqui* quoque nuncupatus, quinque dodrantes interdum longitudine superans, & humerum crassitudine,

ne, nec dissimilis alteri ejusdem nominis tum forma, tu veneni atrocitate, præterea etiam & sonalibus, in quæ finitur cauda: sed hujus color pullus est, vergens in luteum, pallidis maculis (quod alteri quoque contigit) oblique sese intersecantibus. Ajunt eam esse veneni hujus vim, ut non ictu tantum, verum contactu quoque officiat: unde sortitum nomen.

Punctum II.

De Ibiboboca & Boiguacu.

Marcgr. Hist. Brasil. l. 6. c. 13. Piso Med. Brasil. l. 4.

IBibobocam & *Piso* & *Marcgravius* describunt. *Ille* ita de ea: *Ibiboboca* Brasiliensibus; anguis pulcher, Lusitanis *Cobre de Corais* appellatur, duos pedes longus, pollicem autem crassus, colore niveo, & nigris, rubrisque maculis variegatus. Morsus illius venenatissimus, non extemplo vitam depascitur, sed tarde se promovet. Sanatur emplastro è capite serpentis concinnato, & efficaciter apposito. Pulvis plantæ Nhambi, tum & succus foliorum Caapeba, & Cajatia, vulneri instillatus, extrahit virus.

Exactius paulo Marcgravius suum depinxit. Ita enim de eo: *Ibiboboca* Brasiliensibus; *Cobra de Coral* Lusitanis: serpens duos pedes longus & pollicem humanum fere crassus, ubi crassissimus; nam versus posteriorem partem teres est, & acutus, instar subulæ. Totus *venter* est albus & splendens: *dorsum* & latera tincta. *Caput* habet squamulas albas cubicas, ad oras nigras, hinc cinnabria sequitur macula, cujus squamæ per oras nigræ, & ita semper rubra macula est, hinc sequitur nigra, hinc alba, iterum nigra hinc rubra & sic deinceps. Rubra macula plus uno digito est longa, duæ albæ & tres nigræ simul sumptæ sesquidigitum longæ, æquales inter se: nigræ autem maculæ totaliter sunt nigræ, albarum autem oræ nigræ, venenatus est serpens.

Marcgr. Hist. Brasil. l. 6. c. 13.

Boiguacu aliquot species habet Marcgravius, quas ejusdem verbis exhibemus. *Boiguacu* Brasilianis *Cobra de Veado* Lusitanis. Erat pellis septem, & semis pedes Rhynlandicos longa, in medio corpore undecim digitos lata, sensim versus caput & caudam in angustiorem latitudinem vergens, ita ut eo loco quo caput abscissum, tantum circiter quatuor digitorum latitudinem haberet, & in caudæ extremitate paulo minorem. Tota autem pellis squamis erat tecta certa serie dispositis in ventre majoribus in dorso minoribus, ut in omnibus serpentibus: Elegantissime autem erat variegata; nempe per medium dorsum secundum longitudinem maculis nigris, quam cathenæ cujusdam majoribus partibus constantis figuram quasi referebant, ad latera autem utrimque palmum inter se distantes maculæ nigræ rotundæ fere, in quarum centro albo macula itidem rotunda, magnitudinem autem hæ *maculæ* habebant majorem imperiali: inter hasce, attamen extra illarum ordinem, versus ventrem iterum utrinque duæ series minorum macularum nigrarum discurrebant. Ejusdem coloris & similibus maculis accipiebam Septimo Augusti 1638. Sed majorem priori, crassities enim corporis medii erat tredecim digitorum, longitudo autem octo pedum & supra. Ejusdem speciei unum accepi vivum tertio Augusti 1638. similibus maculis; longum quinque pedes & quatuor digitos; crassum vero, ubi crassissimus, semipedem. *Carnem* habebat albam anguillæ similem. *Cor* exemptum è corpore per quadrantem horæ subsiliebat. In postica parte corporis, septem digitorum intervallo ab extremitate caudæ duos breves *ungues* habebat quasi avium, circa anum nimirum. Duplicem ordinem *dentium* acutissimorum, in utraque maxilla. Caput latum & supra oculos in duo tubera elatum.

Ejusdem speciei ingentem accepi sexto Octobris 1638. *inquit Marcgravius*, cujus longitudo erat octo pedum & semis; crassities ubi maxima, quindecim digitorum: eratque valde nigro & albo variegatus. Carnem habebat albissimam & pinguem. *Carnem* sepelivi, & ossa post quadrimestre spatium exemi pro sceleto. *Pellem* tomento replevi. Spina autem dorsi ossibus constat, & costæ dura spina. Duplicem ordinem habebat dentium in utraque maxilla, quæ itidem duplex erat. *Dentes* sunt acutissimi, paulum incurvi, acus pectinum referentes, splendide albi coloris, instar matris perlarum politæ. serpens hic vocatur à Brasiliensibus Boaguacu, id est magnus; nam vidi qui integram capream deglutiverat. Non sunt venenati & caro illorum comeditur.

Alterius speciei mihi allatus decimo quinto Novembris 1639. cujus longitudo erat quatuor pedum & unius digiti crassities, ubi maxima, quinque digitorum. Squamis in ventre argentei coloris splendidissimi, reliquo corpore, nigro & albo variegati. Cauda quasi è sex annulis composita erat argenteis. Sex acutos dentes habebat in utraque maxilla.

Habui etiam ferrei plane coloris & in ventre albi, longitudine trium pedum aut circiter, crassitie ubi maxima, duorum digitorum. Habitant in ædibus & ova gallinarum exsorbent. Sæpius inveni in ædibus & extra plane virides, duos aut tres pedes longos, crassitie digiti articularis. Amplum his os & nigra lingua: suntque admodum venenosi, vocantur à Brasilianis Bor obi.

Piso eundem serpentem paucis nobis ita exhibet: *Boiguacu* sive *Iiboya*. serpen- Piso Med. Brasil. l. 3.

pentium omnium facile maximus, pectus fere ut hominis crassus, Lusitanis *Cobre de Veado* dictus, quod Dorcades integras devoret, idque sugendo potius, quam masticando. Ex horum genere quidam octodecim vel quatuor & viginti pedes reperiuntur longi: Cineritio, spadiceo variegato sunt colore. Non æque veneno, ut multi alii turgent. Carne eorum non solum Indigenæ & Nigritæ, sed & nostrates vescuntur. Famelicus hic anguis vel ex dumetis prosilit, caudæque suæ nitens, horrende se erigit & strenue cum feris & hominibus luctatur, & sibilat irritatus, vel ex arbore insidiose in viatorem desilit, eumque validissimis cingit amplexibus, ita ut vel sola complexione interimat: nec minus validi atque feroces existunt duo ingentes illi *Arabo* & *Cucuraciu*, hominibus æque ac capreis insidiantur. Quippe omnes hujus generis solidis vertebris & costis præditos ex Anatome animadverti. Ictus eorum vix censetur venenatus, & per se aliquando, etiamsi nullo vel leviori saltem adhibito remedio, curatur. Ita ut hi inter non venenatos serpentes, de quibus passim auctores multa testantur, debeant numerari: quibus Caninana, Macina, & Vocia annumerare licet, quod nihil vel parum saltem hominibus noceant.

Nierem. H. E. l. 12. c. 43. His similes sunt serpentes in Regno Senegæ, si Aloysio Cadamusto credendum est. Duorum enim pedum mensuram excedunt: alas, nec pedes habent ut serpentes, alioquin immensi, & tantæ quidem vastitatis, ut integras capras hauriant, nec lancinent, solide devorent. Ferunt incolæ, serpentes hujusmodi congregari statis anni diebus, & migrare in loca quædam, ubi formicarum est vis magna, quibus & color albicans quæ suapte natura humiles quasdam casas instar specus serpentibus extruunt.

Nam ore terram portant, & ferruminant absque calce. Diceres clibanos aliquos vel ruscula in ordine dispofita. nam ex hujusmodi casis videbis centum & quinquaginta continenter subordinatas, ut alteram sequatur altera, miro naturæ ordine. Sed & contumax viribus serpens quidam

Nierem. H. E. l. 12. c. 41. est Thema, *cuilcahuilia* enim idem est, atque cum quinque pugnans; in obvios enim impetum facit, eaque vi opprimit, ut si collo semet se advolverit, strangulet interimatque, aut salvo homine ipse coluber disrumpatur suo obnixu. Qui hujus naturam novere, eum deludunt, opponentes arborem aut aliud cujus nexu disrumpatur, putans comprimere hominem, ut ita tandem convulsus intereat.

PUNCTUM III.

De Boitiapo, & Iraraca.

Marcg. H. Bras. l. 6. c. 14. **B**OITIAPO Brasiliensibus; Lusitanis *Cobra decipo* serpens septem aut octo pedes longus, brachium humanum crassus: Teres ac in postica parte instar subulæ acuminatus; *coloris* olivacei, in *ventre* flavescens. Vestitur *squamulis* elegantibus quasi triangularis. Victitat ranis; Est venenatus. *Iraraca* brevis est hic serpens raroque semicubiti longitudinem excedit, venis quibusdam in capite prominentibus instar viperarum, & haud aliter quam ille stridens: rubris & nigris maculis insignis, cæterum terreo colore: Ejus morsus venenatus non minora adfert symptomata, quam vel reliquorum serpentum, exceptis iis qui lente & clam vitam depascuntur. Ipsa fera postquam vulnus inflixit, à cute, cauda, capite & intraneis repurgata, & in aqua radicis Jurepeba, cum sale, oleo, porro, anetho & similibus cocta, à vulneratis comeditur, magnoque illis solet esse præsidio. Convenit denique præ cæteris, *Caatia*, quæ merito *Herva de Cobras* dicitur, quod foris & intus exhibita, hujus aliorumque serpentum morsus facile restituat. Idem feliciter præstant acini arboris Suibira, contusi & morsibus applicati.

PUNCTUM IV.

De Caninana, Serpente mansuefacto, Apochycoatl, & Alatis.

Piso. Med. Bra. l. 3. **C**ANINANA Serpens, *ventre* est flavo, *dorso* autem viridi, octo circiter palmos longus, inter minus venenatos habetur: ovis victitat & volucribus: *Capite* & *cauda* resectis, ab Afris & Americanis comeditur. De peculiari illius Antidoto, nihil adhuc certi affirmare possum. Vulgaribus alexipharmacis sive Europæis, sive indigenis supra enarratis, malum siquod infert facile expugnatur. Familiare autem illud decoctum antidotale, ex radice Jurepeba, cum pauxillo salis huic aliisque morsibus vel puncturis venenatis sæpe applicandum est, nec non fructus Ananas viridis, iisque in cataplasmatis modum contusis. Denique si necessitas ulterius urgeat, pars læsa scarificetur, moxque vivus gallinaceus pullus imponatur.

Ali vidimus ab Indis, ait Franciscus Hernandus deliciarum gratia, *colubros* quosdam *virides*; qui allati ab agris, pollicari tantum magnitudine, in femoris crassitudinem amplicentur & adolescant. Ubi pro antro est illis dolium stramento indulgentiæ gratia emollitum, ubi magna ex parte quiescunt, vivuntque, nisi cum edendi Nierem. H. E. l. 12. c. 40.

est

est tempus. Tunc enim egressi cubile, aut humeros heri amice conscendunt, benevole terrifici animalis amplexus tolerantis, aut è pistillis, in medio contracti in spiras, rotamque magnam æquantes, innocentissimi vescuntur oblatis, atque quiescunt.

Nierem. H. E. l. 12. c. 45. Serpens quidam est apud Pamerenses quinos prolixus cubitos, & quatuor digitos latus, Squamis nitidis, albo nigroque variantibus colore: *Apachycoatl* vocatur, & morsu minime exitiali.

Nierem. H. E. l. 12. c. 36. *Alati* serpentes in Florida reperti alis eatenus instructi, ut posse tolli è terra & volare demisse viderentur. Americus Vesputius quoque invenit Indos piscatores, qui serpentum alatum craticulæ ligneæ impositum assabant. In tuguriis complures ejusmodi serpentes vivos habebant, quorum pedes vinculis alligati, faucesque funibus constrictæ erant, ne quid hominibus noxæ inferrent.

PUNCTUM V.

De Bojobi, Tetrauchcoatl, Tleoa seu igneo, sanguineis & Trinhutili.

Piso. Med. Bra. l. 3. **B**ojobi Brasiliensibus, Lusitanis *Cobre Verde*, ulnæ est longitudine & pollicis crassitie, coloris porraci & pulchre micantis. Ædificiis gaudet, neque ulli nocet nisi irritanti: morsus tamen illius venenatus, remedio quamvis eximio vix cedit. Radix autem illa nodosa herbæ Caapia contusa & ex aqua pota, summopere prodest, cæterisque herbis Antidotalibus, facile palmam in hoc casu præripit. Miles quidam gregarius anguem hunc inter arbusta latitantem, dum pede forte conterit, ab eo in femore demorsus, paucis post diebus, toto corpore tumefacto & livescente, deficiente radice Caapia, cæterisque remediis frustra adhibitis, præsentibus commilitonibus, quam miserrime exspiravit. Idem videtur cum illis de quibus supra ex Hernando.

Nierem. H. E. l. 12. c. 35. *Tetrauchcoatl* serpens est tres dodrantes longus, ac digitum crassus, cujus ictus pestilens est; *dorsum* nigrum, *venter* candescens ex pallido, & rubescens inferna cauda, venter autem & cauda punctis nigris conspersa, *caput* nigrum, ac torque circumcinctum luteo. Remedium morsus est, ictum locum sugere, sed commanso prius picietl, ne venenum noceat præsidium adferentibus, quod etiam velut egregium antidotum admovere expedit vulneri: nec solum adversans illatæ noxæ, sed ipsis quoque serpentibus infensum & inimicum.

Tleoa seu *igneus coluber* anguis est sesquidodrantem longus, ac digitum crassus *squamis* albis, nigris, fulvis, fuscisque distinctus. *Caput* est viperæ nostratis capiti simile, caudaque juxta finem subito attenuata, intervalloque binûm tantum digitorum, quæ desinit in sonalia. Lethalem infert morsum, urentemque unde evenit ei nomen. Cum incedit, in latera utrimque se convolvit, ac lento procedit gressu. Contra ejus morsum ajunt conferre tusam radicem herbæ, quam vocant ancola. Idem auctor scribit de thecoatl, seu ignito serpente: Coluber est sex dodrantum mensuram adolescens, triumque digitorum crassitudinem. Vivit montanis locis, & lethalem infert morsum: color est fulvus, sed dilutior circa ventrem, ac vergens in cinereum sinuose incedit, in utraque sese latera contorquens, vivit in montibus Teportlanicis. Nierem. H. E. l. 12. c. 31.

Sunt tamen *alii serpentes*; qui aspectu referant ignem, octo pedibus longi, colore sanguinei, qui noctu inflammati apparent, ut ignis aliquis videatur, quemadmodum Antonius Herrera prodidit. Scribit quoque Franciscus Hernandus vocari *cumcoatl* colubrum, qui nocturnis tenebris splendeat, qui & letifer morsu, quatuor longus cubitos, & brachium crassus. Nierem. H. E. l. 12. c. 32.

Serpens est Panucinus, longus ac latus, albis & nigris distinctus maculis, trinhuitili vocatus, quod cauda, quæ præacuta est, lethaliter pungat. Nierem. H. E. l. 12. c. 46.

PUNCTUM VI.

De quibusdam Veterum serpentibus.

PRæter hæc quæ jam enumeravimus serpentum genera, sunt & alia apud veteres obvia, quæ difficulter ad jam explicata referri possunt. Facit Ælianus cujusdam *Hyænæ* dicti mentionem, quem utriusque sexus participem esse narrat. Altero anno marem, altero fœminam observari. Adstipulatur eidem Orus. Nicander quasdam Libyas angues inter innoxios recensuit. Suidas scribit de *Argolis* serpentibus, quos Alexander Argo Pelasgico Alexandriam deferri, & in flumen pro extinguendis Aspidibus conjici curavit. Gesnerus *Mergolos* etiam nominat, ex Africa delatos; sed qui & quales sint, non addit. A Hesychio & Varino πρῆστερ ἔιδος ὄφεως nominatur. Nicand. in Theriacis.

Clitarchius etiam, referente Æliano, serpentes in India sedecem cubitorum generari scribit: alios etiam multo minores pigmentis distinctos. Vittas enim à capite ad caudem pertinentes habere, alias æreas, alias argenteas, nonnullos rubras, alias aureas, easdemque celerrime pestifero ictu interimere. Meminit & alterius, punicei coloris, quem forte *Porphyrum* Ælianus vocat, Strabo; apud Indos, dodrantali magnitudine, capite candido, dentibus nullis, quem venatores in montibus meridiei obversis, ex quibus Sardius eruitur, inda- Ælia. H. A. l. 17. c. 2.

indagant. Non mordet, ſed vomitu, conſperſus locus ſubitam contrahit putredinem. Quapropter, cauda ſuſpenſus, duplex veneni genus eructat; alterum nigrum & ſpeciem electri referens, quod à vivo ejicitur: alterum ſimpliciter nigrum, de ore animantis prodit. Illud grano ſeſami exhibitum, cerebrum per nares excutit: hoc tabem inducit.

Caput II.

De Serpentibus Aquaticis.

Articulus I.

De Hydro ſeu Natrice.

Ambroſi. l. 1. c. 17. *Nomen.*

Tantum de Terreſtribus ſerpentibus, ſequuntur *Aquatici*, nempe *Hydrus* ſeu *Natrix*, *Natrix torquata*, *Natrix rubetaria*, *Boa*, *Hydrus marinus*, *Scolopendra marina*, & quidam *Exotici*. *Hydrum* ἀπὸ τῦ ὕδατος ab aqua nempe dici, clarum eſt. Cretenſibus eſt καροφὺς; aliis ἔνυδρος, quod nomen generale eſt de illis quæ in aquis vivunt; Nicandri interpreti χέρσυδρος, quod in aquis & terra divagetur. Latini vocant *Hydrum*, maſculum, *Hydram* fœminam, cujus nomen Ælianus Dryinio impoſuiſſe videtur, dum ait Hydras in Cercyra genitas, maligno flatu hominem perſequentem reprimere; *Natricem* à nandi peritia; *Colubrum aquaticum*, quem tamen Plinius, dum jecur colubri aquatici & hydri tritum lithiaſi ſubvenire ſcribit, ab Hydro diſtinguit; *Lutricem*, denique, quod apud Gazam legitur. Belluacenſis & author libri de natura rerum, Naderæ ſerpentis Germanici meminit, craſſitudine brachii, colore ventris luteo, & dorſo virenti, halitu adeo noxio, ut in cortice virgæ recenter cæſæ, & ori admotæ, veſicæ felleæ excitentur; imo fulgens gladius lingua veneno inficiatur, quod ad ſummitatem uſque gladii deferatur. Pede hominis vulnerato, venenum ſtatim in totum corpus penetrat. Ideo ictus confeſtim ſuſpenditur, ne aſcendere poſſit.

Athenæus H. A. l. 8. c. 13.

Deſcriptio. Plin. H. N. l. 29. c. 4.

Pulcherrimos ſerpentum in orbe terrarum Plinius facit; ſed nullis ſerpentium inferiores veneno. Nicander caput planum & humile adſcribit, & dum terreſtrem ſqualidum prodit & decolorem, videtur aquatico pulchritudinem vindicare. Alioquin aſpidem forma referunt; cervicem ſi excipias, quæ non ita lata conſpicitur. Cinereo quoque ſunt colore, & quibuſdam maculis ſpectabiles, *Linguam* bifidam habere, (falſo duas ponunt) commune ille cum aliis ſerpentibus.

Locus.

Stabulantur in Cercyra teſte Æliano, in lacu Mycleo, circa Terracinam in Italia: in palude Agnani inter Puteolos, & Neapolim, quos ipſi vidimus; in aquis calidis & Thermalibus. Ideo redemptores balnearum ad Limagum lacum; laminas ferreas crebris foraminibus pervias emiſſariis obdunt, ne alveos ſubeant. In aquis etiam corruptis plerumque reperiuntur. Adventante hyeme ſubterraneas cavernas eligunt, in iiſque ad vernum tempus latent. In aquis autem præcipue verſantur; exſiccatis terram petunt, victus conquirendi gratia. Extra aquas etiam ova parere, Ariſtoteles prodidit.

Geſner. de ſerpentib.

Ariſt. H. A. l. 1. c. 1. *Victus.*

De *Victu* hoc tradit Virgilius, piſcibus & ranis veſci, guloſoſque eſſe. Unde Nicander λίχνες vocavit. Virgilii verba ſunt:

Virgil. Georg. l. 3.

Eſt etiam ille malus Calabus in ſaltibus anguis;
Squamea convolvens ſublato pectore terga,
Atq; notis longam maculoſus grandibus alvum.
Qui dum amnes ulli rumpuntur fontibus, & dum
Vere madentudo terræ ac pluvialibus Auſtris,
Stagna colit, ripiſque habitans hic piſcibus atram
Improbus ingluviem, raniſque loquacibus explet.
Poſtquam exhauſta palus, terræque ardore dehiſcunt
Exilit in ſiccum, & flammantia lumina torquens
Sævit agris, aſperque ſiti, atque exterritus æſtu.

Aratus in Phænom.

Recte ergo Aratus, ranas hydrorum cibum dixit. Fallitur tamen ſæpe ab Ægyptiaca, quæ Cherſydrum eminus conſpicata, fruſtum arundinis tranſverſum arripit & geſtat ne deglutiri poſſit: nec ille tam aperto ore ut utrumque abſorbeat.

Natura.

Ad *Naturam* duo ſpectant, *venenum*, & *lapis* quem in capite geſtat. De veneno abeunt in diverſa authores. Cardano nihil venenati habent, ſi per viperas undam incolentes, Cherſydros intellexit Cælius Rhodiginus in terra ſæviorem, minus in aqua facit. At Ælianus ex Apollodoro tam perniti oſum, ſcribit, ut & cadaveris ejus contactus perimat. Plinius nulli hac in parte ſerpentum generi inferiorem dicit, ut ſupra allatum. Columella denique, exſiccata uligine, in qua Natrices morabantur, cæcos ſæpe morbos contrahi, quorum cauſas Medici perſcrutari minime poſſint, addit. Ut ut ſit, Dædalus & Euridice Orphei uxor, ictu Cherſydri periiſſe traduntur. *Lapis* à deglubito evomi creditur. Quidam eum cauda ſuſpenſum foliis lauri ſuffiunt, & per Deum ut lapidem ejiciat, orant, quod non minus ſuperſtitioſum quam blaſphemum eſt. Hollerius vas aqua plenum ſuſpenſo ſubjicit; lapis ejectus totam abſumit. Sed de eo alibi.

Rhodigin. Ælia. H. A. l. 8. c. 5.

Columella R. R.

Veneni ſigna & medela.

De *veneni* ſignis ita Nicander.

Peſſima quas fecit plagas hæc ſigna ſequuntur.
Arida tota cutis circum putret horribilemque
Elevat aſpectum, magni ignitique dolores
Tandem hominem interimunt, mox plurima
puſtula ſurgit.

Ac

Ac alia ex alia bullæ se parte rependunt
Et miserum diris turbant affectibus ægrum.

Adde his, vomitum choleræ fœtidæ, quem vel tertia hora, vel tertio die mors excipit: vulneris dilatatio & nigredo, ex qua nigra & fœtida sanies extillat, quod apud Aëtium & Abensinam habetur. *Morsui* Dioscorides origano trito & cum aqua subacto, vel Cortice Aristolochiæ, radiceve querna, occurrit: Ægineta, nasturtio sylvestri, aut asphodeli fructu, vel semine fœniculi: Plinius ipsorum hydrorum jecore & eryngio: Apulejus verbenaca: Aëtius theriaca, mithridatio, & drachma nucum cupressi, cum æqua portione baccarum myrti, & melle aut vino: Celsus, panace, prasio, & satureja: Abensina, emplastro ex calce, calamintha montana, Cortice radicis quercus & oleo parato. Pareus in quodam admorso, qui cum manu ori admota, vulnus suxisset, in tumorem quoque linguæ, & brachii, cum dolore ingenti & syncope inciderat, theriaca ad sudores, & vulneris elotionem feliciter usus est.

Usus in Medicina. Magni est in Medicina *Usus*, si veteribus, & recentioribus credimus. Ex *dente* dentiscalpium odontalgiam sedat, si eo scalpentur. Duo superiores superiorum, totidem inferiores inferiorum dolorum mitigant, alligati. *Adipe* Niliaci peruncti à Crocodilis non tanguntur. *Iecur* lithiasi medetur. *Spolium* suffitum uteri prolapsui & sedis prodest; quod ab Encelio proditum. Cinis in olla luto probe circumlita, igne sarmentorum vitis cremati, cum oleo permixtus ad strumas à Sylvio laudatur. *Lapis* hydropi vehementer conducit, si genuinus est. Talem esse scribit Gesnerus, si conchæ æneæ aqua plenæ circumligatus, quotidie cotylas duas, seu uncias decem ejusdem absumserit. Venenatos vermes fugare, Camillus Leonhardus Pisaurensis prodidit. Sumptum lapidem vesicæ perfringere fabulantur quidam.

Plin. H. N. l. 29. c. 4.

Camillus Leonhard. l. 3. de lapidibus.

Differentiæ. Pauca de Differentiis occurrunt; Alii sunt *Vulgares*, quales sunt illi qui circa thermas Porrectanas versantur, & interdum ab ore fontis cum aqua exeunt. Aut sunt plane innocui: aut si nocent levem duntaxat tumorem aut inflammationem morsu inferunt. Alii sunt *Venenati*, & magnitudine pro ratione locorum differentes. In flumine enim Argade ad Persicam Sittacem sito, copiosi sunt, capite albo, reliquo corpore nigro, quatuor cubitorum longitudine inveniuntur, qui interdum sub aqua latent, noctu aquantibus exitio esse solent. In lacu insano, qui ter singulis diebus saporem mutat, primo amarus, mox salsus, tandem dulcis evadit, vicenum cubitorum conspiciuntur. Anno M.CCC. XCIX. die vegisima quinta Maji, sub Ponte Ursæ amnis vicenum cubitorum visum, Gesnerus ex Chronicis Tigurinorum M.SS. author est. In lacum Anianum mense Junio multi invicem permixtorum globi, se præcipitant. In Lybiæ desertis tam perniciosus est hydrus, brevis ille, cauda tenui, circa collum gracilis, ut omnino partis læsæ amputationem requirat. Agricola Boam, domesticam natricem appellavit.

Æl. H A. l. 16 c. 42.

Agricola de Anim. subterran.

ARTICULUS II.

De Natrice torquata, & Rubetaria.

Ambrosin. H. S. lib. cit. c. 18.

Nomen. Natrix torquata nomen à circulis quibus tanquam torquibus superior animalis pars circumdatur, invenit. Scholiastes Nicandri πολυστεφέας vocat, seu multis coronis insignes: alii & μυάγρους seu μυόθηρας quod muribus vescantur, & ὀροφιὰς, quod circa domorum recta versentur, vocant. Apud Aristophanem, ὄφεις οἰκουροί, domuum custodes dicuntur. *Nerophis* est modernorum Græcorum vocabulum, *Serpens niger* à Matthiolo impositum nomen. In Italia aliqui *Carbonarium* vocant.

Descriptio. *Descriptionem* ex Ambrosino dabimus, de qua ille ita. Aëtius Myagrum veterum describere videtur, dum inquit, hunc anguem ex crasso in tenuem caudam abire, lato capite esse præditum, & mures comedere, neque morsu necare, sed inflammationem tantum inducere. Hujus natricis iconem ad vivum expressam servamus in Musæo Illustrissimi senatus Bononiensis, ubi tenuis conspicitur circa *collum* & *caput*, crassior penes circa *ventrem*, qui postea in caudam admodum exilem finit. *Color* tergi nigricat, circa alvum, color inter luteum, & viridem est, medius lineis nigris virgatus, hujus autem nota insignis est in collo; nam maculæ candicantes è pallido, instar torquis, circulum tamen non absolventis apparent. Inter utrasque maculas in summo cervicis angustum est interstitium duarum forma squamularum, ubi maculæ utrinque quasi triangulari figura in acutum desinunt. Deinde maculæ nigræ splendidæ utrinque etiam post torquem singulæ conspiciuntur.

Natura. De *loco* & *Natura* & aliis pauca ocurrunt. In prates uliginosis, aquis, & sterquiliniis stabulari solent. Muribus victitant, & ideo circa Lucarnum atque Verbanum lacum non interimuntur, quod iisdem vineas purgent. Vaccarum ubera sugere, & postea sanguinem sequi, Flandri prodidere, quod veteres Boæ tribuunt. In fimetis quandoque pariunt. Gesnerus quandam mense Majo quatuordecem peperisse vidit; constitutione anni pluviosa, & iis gignendis commodo. Per ora dormientium irrepere, vapore lactis fervidi illectos, iterum egredi, quorundam traditio est,

An

An verum sit, homines in quorum os intrarunt suaviter canere, penes lectorem sit judicium.

Differentiæ. Huc *Natrix Rubetaria* spectat; quæ vocem sonoram & rubetarum æmulantem edit. Maculosa est valde, & venustate admiranda, sibiloque à rusticis agnoscitur. Poloni *Padalica* vocant. Ictus remedium patientis pedem, in terræ humidæ scrobe per diem naturalem sepelire. Iconem & sceleton exhibemus.

Articulus III.

De Boa.

Ambrosi. H. S. l. 1. c. 19. DE *Boa* serpente paucissima occurrunt. Nomen accepit, non tam ab effectu, quod bovem integrum deglutire possit: quam quod armentorum greges sequatur, & rigua vaccarum ubera sugat: & ita lacte bubulo alatur. Salmasius à voce δύης, quæ Æolibus Bæoticis βύης deducit. δύτης vero urinator est. (Agricola de animal. subterran.)

In ingentem excrescit molem, ita ut sub Imperatore Claudio ex sententia Solini, occisa fuerit, quæ integrum infantem in alvo gestabat. In Calabria in eam magnitudinem crescere posse, verisimile. Nam & M. Antonius Cuccinus Episcopus Anglonensis ad Thomasinum scribit, quadraginta & sex ab hinc annis, in agro oppidi S. Archangeli, Anglonensis diæceseos, à pastore sclopi ictu interfectum, qui armenta & greges depascebat, cujus mandibulæ, duorum fere palmorum longitudinis, in templo Deiparæ de Urseolo appensæ exhibeantur. Morsu inflammationem duntaxat inducere, communis est opinio. (Themasi. in præfat. ad Ill. viros Italiæ.)

Severin. Zoot. Democrit. p. 36. Huc *Anguem Caprimulgum*, quem Cervone vocant de quo duplex est M. Aurelii Severini quantum ad Anatomica, illa singularis, observatio, quam cum iconibus addo, referre libet. Prior se ita habet. *Larynx* exerta atque conspicua quacunque cordis diductione: sub larynge *lingua* per meatum ultro citroque recurrens. Quod sibilum ergo edit, ne quidem mirum. Hæc enim velut fistula conjecta in infernam genam mediam recto ductu videtur. *Dentium* ordo superne quadruplex, inferne duplex. *Oculi* veluti vitrei. *Aspera arteria* parte anteriori circulis cartilagineis, posteriori membrana tenui & ampla satis constructa. *Oesophagus* latissimus pro corporis ratione. *Ventriculus* item amplus, in quo repertæ aviculæ tres nidaceæ. *Cor* viscerum omnium primum & supremum apparet: Nam sunt & inferiores eo *pulmones*, qui cavi & fistulosi sunt, ductu eodem quo aspera arteria. *Magnæ arteriæ* descendentis reversivi duo rami, alter ad œsophagum, alter ad pulmones. *Vena cava* in parte hepatis cava: *porta* vero in gibba. Hæ postquam fines hepatis excesserint, committuntur, & non ante distinguuntur quam ad *testium* confinia pervenerint: ubi primum spermatica vasa promuntur: *Fellis* vesica longe infra hepar, duplicem ductum habet; alter à porta insertus τῇ ἐκφύσει per mediam quandam glandulam, forma & figura tonsillæ humanæ: cujus & à latere *splen* visitur parviculus satis & ex rubro candicans. Alter vero vesiculæ fellis ramus, ab eadem glandula ad basin dictæ vesiculæ procedit, media membrana cum corpore vesicæ adalligatus. *Testes* situ dispares; nam dexter superior, ad quem mittit aorta spermaticum & varicosum ramum, colore albidum unum; minores deinde alios huic oblique mittit inferne. Idem in sinistro. Sed ramus spermaticus à vena cava simplex est participatus ab utroque teste. *Renes* infra testes consistunt, ex multis quasi renibus conflati.

Ab arteria magna rami conspicui descendentes oblique ad testes utrosque. *Uterus* hac figura tibialium vestimentorum instar: *Cerebri* forma eadem est, quam observavimus. In alio *Caprimulgo angue*, hæc observata. *Pulmo* interne cavus, oblongus, veluti saccus, ubi primum inchoat hepar, desinens mox per vesiculam ad renes usque descendens. *Fel* sub stomacho, convolutus gyris: huic adhæret *splen*, (verius enim credo, quam glandula) ex albo rubescens, parvus teresque, velut exile pisum. *Vesica* oblonga, flatu plena, sub visceribus naturalibus piscium modo, continuo ductu descendens à pulmonibus ad renes. Causam afferebat F. Thomas Campanella nostras, quod cum certis quibusdam motibus assurgat hic serpens, copia spiritus egebat, in longinquo alioquin corpore, quatenus attollere & sustinere se sursum posset. *Omentum* à fine hepatis adusque anum. Inter nervosam & carneam ventriculi membranam *glandulæ* miliares. *Uterus* non intestino, sed huic intestinum incumbit qua cervicis medium. Venæ renis ramus in principium uteri, intra cujus membranas miro quodam artificio vesica latitat parva. *Masculorum* nota, cauda prolixior, crassior, solidior; maribus penes duo spinosi, quemadmodum viperæ. *Uterusque* item spinosus duplici cornu. Quorum utrorumque fines in acutum desinentes cum cauda finiunt, & pari ejusdem gracilitate. Aspritudinis finis delectatio. *Larynx* è faucibus exerta; credo equidem, eo naturæ consilio, ne per amplos deglutitus præfocaretur animal.

A R-

Articulus IV.

De Hydro marino, & Scolopendra marina.

Ambrof. H.S.l.1. c.20. Hydrus marinus. DE Hydro feu ferpente marino in Tomo de Pifcibus libro primo, Titulo primo, capitis fecundi articulo quinto dictum eft: hic pauca duntaxat ibi omiffa adjiciemus. Et de *Loco* quidem addi poteft, nufquam in aquis dulcibus inveniri, & ab illis quos Ariftoteles ibi reperiri ait diverfos effe: tum quod illos parum ab afpide diftingui dicat: hi veri congruo corpore & colore fint fimiles: tum quod illi veneno noceant, hi innoxii fint: tum denique, quod illi pulmones habeant, hi branchias. De *Natura* hoc duntaxat occurrit, captum, fi dimittatur, arenam roftro quamprimam adacto terebrare, fubireque totum. Quantum ad *Differentias*, dantur qui & è mari in terram egrediuntur, qualem circa Abydum in parvis quibufdam alveis feu canalibus falfis Bellonius invenit. Ejus qui in Balthico feu Suetico mari flavi coloris, tefte Olao Magno verfatur, iconem hic apponimus. Cum radice lilii adhibitum Plinius contra urinæ incontinentiam commendat. (Plin. H. N. l. 9. c. 27.)

Scolopendra. Ambrof. H. S. l. 1. c. 21. Arift. H. A. l. 2. c. 14. *Scolopendra* marina propter fimilitudinem cum terreftri nomen obtinuit, quafi ἔρχεσα σκόλοπα ἐν τῇ ἕδρᾳ, quod in extremo, quod caudæ loco eft, corniculum quafi radius atque impactus aculeus fupereminet. Marinum unguem æmulatur; & terreftri fecundum Ariftotelem minor eft, coloreque magis rubens: nifi in loco mendum cubet, quod Vottonus fufpicatur, fic enim ne minorem quidem hamum deglutire poffet, quod tamen facit. Gillius digiti longitudine fe vidiffe afferit. Alberto animal quadraginta quatuor vocatur, cum tot pedes habere videatur. De *Natura* hoc duntaxat occurrit, quod apud Ariftotelem & Plinium extat, hamo devorato omnia interanea evomere, donec hamum egerat, deinde reforbere. Addit Gillius, ob tetrum odorem pifcatoribus infeftiffimum effe; quod hamum ab ea attactum, pifces vitent. Morfu urticæ inftar urit, ut Ælianus prodidit: qui etiam adjecit, fputo hominis interire, & rumpi. Duarum hic exhibemus icones, ad cubitum fere accedentes; quarum altera eft *nuda* inftar anguis, altera pedibus hirtis & coloris amethyftini. (Plin. H. N. l. 9. c. 43. Arift. H. A. l. 9. c. 37. Ælia. H. H. lib. 7. cap. 30. Æli. H. A lib. 4. c. 22.)

Articulus V.

De ferpentibus Exoticis Acoatl & Maripetis.

ACoatl dicitur ferpens aquatilis (alii *Miocaoatl*, quod imitetur colore fpicam Maizii) qui etiam vivum parere fertur. *Dentibus* parvis eft, & innocenti morfu: longus quinque dodrantes, pollicem craffus: tæniis nigris & cyaneis alternis diftinctus fuperne; inferne vero cyaneus eft, capitis fuperna nigra, inferna lutea, latera cyanea. In paludibus regionum temperatarum invenitur. (Nierem. H. E. l. 12 c. 7.)

De *Maripetis* ita idem: In Orientali India nonnulli angues, ut fallant inftans fenium aut fatum, poft certum tempus petunt mare: ubi concuffa in undas cauda, & velut flagellante, fcinduntur in multos ramos velut pedes: qua aftutia miro naturæ miraculo evadunt in genus quoddam polypi, tam fimile illis quos Lufitani vocant *poluos*, ut fallant ignaros. Petrus Chriftophorus Borrus enarravit mihi (*verba funt Nierembergi*) fe vidiffe quofdam Lufitanos, cepiffe in India aliquos, rati poluos effe, ut iis fedarent famem: incolas tamen admonuiffe ne facerent, noxios effe, nec poluos fuos effe, & diftingui pedum numero, nam angues illi impares illos habent. (Nierem. H. E. l. 12. c. 44.)

Huc ponemus tum illos qui fefquipedales, eximii coloris, in Cuba infula vivunt, & *Boquatrara* vocantur: tum eum cujus iconem à Pellicerio obfervati Rondeletius exhibet. Terreftris anguis fpecie eft, colore rubro, cum lineis obliquis & finuofis à dorfo ad ventrem ductis, eamque lineam à capite ad caudam fecantibus. Sciffura oris non admodum grandis, dentes acuti & ferrati, branchiæ opertæ, fquamofi pifcis inftar. In dorfo à capite ad caudam fere, quædam veluti capillamenta tenuia, pariterque in alvo. Claudant agmen illi qui in flumine Americano Urquaja, quatuordecem paffuum longitudine, duarum ulnarum latitudine, capitibus fuper undas eminentibus natant, & homines natandi vel bibendi caufa flumen accedentes cauda involutos in eundem trahunt. (Bembus Venet. Hiftor. l. 6.)

HISTORIÆ NATURALIS DE SERPENTIBUS:

LIBER II.

De Draconibus.

TITULUS I.

De Draconibus in genere.

Ambrosin. A. H. S. l. 2. c. 1.

Raconis nomen non tam παρὰ τὸ δρᾷν ἄχος, quod magnam hominibus molestiam creet, iis infensissimus; quam παρὰ τὸ δέρκειν, quod visione valeat, venit. Græci Δράκοντα vocant. Syrenas alibi dictos apud Isidorum extat, & in Arabia alatis tale nomen.

Nomen.

Descriptio.

In *Descriptione* non bene convenit authoribus. Abensina & Aëtius asperrimis *squamis* obsitos, magnis *oculis*, pelle *superciliorum* loco eminenti, cum pelle *barbæ* instar sub mento, amplo *rictu*, *lingua* exerta, *dentibus* magnis instructos faciunt. At Solinus adeo parva ora habere scripsit, ut mordere non possint: id est, non dehiscentia ad morsum: *Dentium* quoque numerus in controverso est. Claudius Minos sedecem ponit. Nicander triplici ordine dispositos. Eidem Draco est colore nigro, ventre subviridi cum palearibus sunt mento rufi coloris. Philostratum si sequimur, montanorum juvenes modicam gerent cristam, ætate provecti grandiorem, & crocei coloris barbam: palustres cristis carere. Plinius vero expresse. *Id modo mirum, unde cristatos Iuba crediderit.* Circa Atlantem media corporis parte crassescunt, cauda & collo gracilimi.

Plin. H. N. l. 8. c. 13.

Leo Africanus l. 9.

Locus.

Plin. l. c. Sol. Polyhist. c. 33. Philostr. in vita Apollonii. Bellon. Observ. l. 2. c. 7. Nicand. in Theriac.

In Africa inprimis & India reperiuntur. Nam Plinius apud Æthiopes Azachæos, Strabo apud Hesperios; Leo Africanus in specubus Atlantis; Solinus in montibus Æthiopiæ ardentibus meridiei obversis; Philostratus circa Gangem flumen; Abensina in partibus Nubiæ; in provincia Caraja Paulus Venetus; prodidere. In Calecut multos adolescere, alii authores sunt. Bellonius ex quadam Arabiæ parte in Ægyptum alatos deferri scribit. Nicander in Pelethroniis ad Pelium in Thessalia montem; vallibus quendam olim stabulatum. Fuisse & ad Cracoviam, in historia Polonica legimus.

Victus.

Famen diutissime ferre possunt. Semel cibum aggressi, difficillime satiantur, ita ut rebus venenatis, herbis, pomis inprimis, quorum succo alvum laxant, vescantur: nausea ex illis vexati, lactuca sylvestri sibi medentur. Ova serpentum spectanda arte sorbent. Aut enim solida hauriunt, si jam fauces capiunt, quæ deinde in semet convoluti frangunt intus, atque ita putamina excutiunt: aut si tenerior est, & catuli adhuc ætas, orbe apprehensæ spiræ, ita sensim vehementesque præstringunt, ut amputata parte ceu ferio, reliquam quæ amplexu tenetur sorbeant. Simili modo avibus devoratis solidis (dicuntur hos spiritu copioso de stabulis egressi attrahere) contentione plumas & ossa revomunt. Aristoteles sumptum ovum iterum atque iterum sibi admovere, quoad summam partem rectam statuant, & tum, parum contractos secolligere, ut distento corpore, haustum ovum deorsum labatur, dixit.

Arist. H. A. l. 9. c. 6. Plin. H. N. l. 10. c. 72.

Æl. H. A. l. 2. c. 21. Phile in Jambis. Arist. H. A. l. 8. c. 4.

Generatio.

Herodot. in Thalia.

De *Generatione* vix habeo quod scribam, qui & apud authores nihil fere occurrit. Herodotus capite maris in fæminæ os inserto coire fabulatur: mutuo complexu congredi verisimile est. Afri ex lupæ cum aquila congressu, Draconem erumpere, rostro & alis patri, cauda matri similem, corio serpentino, multisque maculis versicolore, nugantur. Quidam fætus vivos parere docent; alii ova, quod de Ternatensibus Balthasar Diaz scripsit. Utrumque facile concederem.

Antipathia.

Geopon. l. 9. c. 5. Arist. H. A. l. 9. c. 1.

Inimicitias cum Aquila & Elephante gerit; adeo ut Geoponicorum author prodiderit, non stabulari ibi Draconem ubi stercus aquilæ inveniretur, auditoque alarum ejus strepitu, in antrum aufugere, Ælianus

nus scripserit. Dimicationem cum ea ita Nicander describit.

Hunc petit invisum, magni Iovis armiger hostem,
Cumque genis parat acre suis ex æthere bellum,
Pascentem in sylvis quam primum viderit illum
Quod totos ferus is nidos cum mitibus ovis
Et sinui ipsa terens, & vastans pignora perdit.
Non timet hoc serpens, immo quodam impete durus,
Prosiliens, ipsamq; Aquilam, leporemq; tenellum
Extrahit ex rapidis, vi fraudeque fortior unus.
Cauta malum declinat avis, fit ibi aspera pugna;
Ut quæat extortam victor sibi tollere prædam,
Sed frustra elapsam, & volitantem hinc inde volucrem
Insequitur, longos sinuum contractus in orbes,
Obliquoque levans sorsum sua lumina visu.

Plin. H. N. l. 8. c. 11. Quomodo cum Elephantibus dimicent, in horum historia scripsimus. Quæ de Gryphibus apud Philostratum habentur, fabulosa sunt.

Venenum. Plin. H. N. l. 29. c. 4. Venenum habere nonnulli negant: solo interficere morsu. Alii aërem inficere halitu, cujus exemplum apud Aristotelem legitur. Tempore Philippi Regis Macedonum inaccessa ideo montis cujusdam Armeniæ via, extinctis demum Draconibus patuit. At Gesnerus & Stumpfius venenatos probant. Prope Niderburgum oppidum, cum se Dracones in quodam fonte abluissent, quicunque post ex eo bibere, alvo tumefacta moriebantur. Is qui Helvetiam à Dracone supra pagum Wilver stabulantem purgavit, sanguine ejusdem conspersus, occubuit. Morsum dolor partis & fætor excipiunt, vulnusque paucum fundit sanguinem. Plin. H. N. l. 24. c. 19. Laudat Plinius gramen; Aëtius remedia quæ in aliorum ictibus adhibentur, præscribit. Ponzello caput abscissum, pelle nudatum & impositum placet.

Mores. Plin. H. N. l. 8. c. 27. Circa *Mores* observa, vigilantes esse, & ideo non tantum auditus exquisiti, sed & visus acutissimi. Auri micis si quas invenerint, incubare, Philostratus prodidit. Plin. H. N. l. 8. c. 13. Rem aliquam aggressuri ingentem sibilum edunt. Ælia. H. A. lib. 6. cap. 4. Vernam nauseam lactucæ sylvestris succo adstringunt. In Æthiopia quaterni & quini inter se cratium modo implexi erectis capitibus velificantes, ad meliora pabula Arabiæ, fluctibus vehuntur. Indies majorem adipiscuntur vigorem, & ad extremam senectam perveniunt. Homines adorsuri mortiferas radices comedunt. Cicuri denique solent. Heraclides Philosophus exarmatum habuit, qui gradienti & quiescenti canis instar adsistere solebat.

Usus in Cibis. Æthiopes eis vescuntur, quod vitrei sint eorum carnes coloris & maxime refrigerent. Vesputius etiam, cum extra fortunatas insulas navigaret, populos quosdam similibus draconi animalibus demptis alis in cibo uti vidit. Ægyptii serpentibus vescuntur, ut Galenus scripsit. Quantum ad *Medicinam*, commendat ad fugandas venenatas bestias adipem. Galen. de Alim. facult. l. 1. *Plinius*: eadem in ulceribus illatis utitur: Cum melle commisto, inchoantes caligines sanat. Caput si gestetur, à lippitudine præservare scribit. Os ex spina dentium dolores sedat. Reliqua nugatoria sunt. De lapide alibi agemus.

Differentiæ. *Differentiæ* Draconum à *magnitudine*, *loco*, *colore*, *figura* & *venefica qualitate* sumi possunt. *Magnitudo* pro ratione natalis soli variat. M. Paulus Venet. l. 2. c. 40. Marcus Paulus Venetus decem cubitorum in provincia Carazon stabulari dixit. Tempore Philadelphi duo quatuordecem cubitorum ex Æthiopia Alexandriam delati fuere. Hieronymus unius XV. cubitorum meminit. Ælia. H. A. l. 17. c. 1. Ælianus in Æthiopia XL. Octavianus Augustus L. cubitorum Romæ aluit, & populo ostentavit. Ælia. H. A. l. 15. c. 21. Tempore Alexandri visus in India LXX. longus. Aposysares LXXX. cubitorum nutrivit. Strabo Geogr. l. 16. Strabo, centum reperiri, scripsit: jugeri in Macra juxta Iordanem longitudine, & tam altum, ut duo equites hinc inde locati se conspicere non possent. Taceo Posidonium qui de quodam prope Damascum, centum quadraginta pedum scribit: Gellium, apud quem de illo, qui M. Attilii Reguli exercitum infestavit: Egnatium, qui de cujusdam intestine centum viginti pedes longo prodidit. *Loci* ratione sunt alii *montani* qui grandiores, & acriores, cristis insigniuntur: alii *palustres* qui tardi motus, caput vix attollunt, & cristis carent. *Colorem* si spectes, sunt Aëtio, nigri, rufi, cinerei; Nicandro ventre subviridi: Philostrato tergore nigri; Homero rubicundi: Pausaniæ fulvi; Lucano aurati. Philost. de vita Apollonii. l. 3. c. 2. Homor. Iliad. l. 12. Lucan. Pharsal. l. 9.

Figuræ sunt variæ. Sunt authori libri de natura rerum Draconcopades, facie humana; vultu venusto, reliquo corpore tortuoso: inter quos & ille qui primos parentes seduxit, censetur. Sunt suibus similes, corpore graciliore, rostro validissimo, dentibus aprinis, ut apud Aëtium legimus. Aëtius. Sunt in Congo arietis magnitudine, alati, fulvi, oblongi rostri, crudis carnibus victitantes. Sunt ad Gangem, si Philostrato credimus, quorum oculi, lapidis preciosi instar, coruscant. Sunt apud Plinium, Plin. H. N. l. 11. c. 47. pedibus anserinis: apud Thebanos cornu munitissimi, in regione Garajam quidam qui tantum anteriores pedes habent: alii qui pedum loco duabus ungulis armantur, ventre enormi, rictu amplo. Dari *Alatos* nullum dubium; eosque membrana ab anterioribus ad posteriores instructos, quam in volando expandunt, dum quiescunt ad alvum colligunt. Sane tales Aristoteles in Æthiopia, Lucianus in Lybia, Jovius in Georgiana, Bellonius qui & cadaver conditum habuit in Ægypto, povunt. Lucian. de Dipsadib. Iovius. H. l. 18. Bellon. obs. l. 2. c. 70. Cardanus duos Lutetiæ bipedes vidit. Solinus, circa Arabiæ palu-

des verfari obfervavit. Vifus & in Florida tam exiguis alis, ut vix fe à terra attollere poffit. De iifdem quoque apud Pomponium Melam, Ciceronem, & Herodotum habetur: qui ab Ibidibus in Ægypto perimi addunt. De *Venenorum* differentiis habe. In monte Atlante folo contactu interimere, capite & cauda graciles, fed ventre adeo immanes, ut vix fint ad rependum idonei. In monte regni Narfingæ, qui in arboribus verfantur, obtuitu perimunt. Unde quidam in *arboreos* & *Chamodracones* diftinxere.

Mela. l. 2. c. 4. Cicero de N. D. l. 2. Herodot. l. 2. Scalig. de Exerc. 183.

TITULUS II.

De Draconibus in fpecie.

CAPUT I.

De Draconibus non alatis.

ARTICULUS I.

De Draconibus non alatis apodibus.

PUNCTUM I.

De Bafilifco.

DRacones optime in *non alatos* & *alatos*: illos in *apodes* & *pedatos* diftinguemus. *Apodes* funt *Bafilifcus*, *Draco Pythius*, & quidam *Exotici*. *Bafilifcus* Latinis *Regulus* vel quod terrori aliis Draconibus fit, vel quod diadema in capite gerat, ut Feftus, habet, dicitur. Sibilo ejus reliquos terreri, & prædam derelinquere, apud Ælianum legimus. *Defcriptiones* ejus variæ habentur. Galenus facit flavum, triplici apice frontis decorum. Abenfina, ad flavedinem & nigredinem vergentem, capite valde acuto, oculis admodum rubentibus. Plinius XII. non amplius digitorum magnitudine, candida in capite macula, ut quodam diademate infignem. Grevinus ex Nicandro III. palmos longum, corpore flavo, tribus eminentiis fuperbum. Alas nonnulli tribuunt, fed exiguas & abfque ufu. Ille qui in Marchia, in Abbatis Zinnenfis ditione prope Lucken Waldam interfectus eft, erat cauti capitis, flavi coloris, tres palmos longus, & valde craffus, cauda in latus turbinata, alvo notis candidis diftincta, ore magno, tergore ad cyaneum tendente, prout eum Encelius defcripfit. Addidit paftor, circa paludes divagari, ranis, ferpentibus & aliis animantibus vefci, vaccas fæpe interimere, & lacte delectari. Formantur & ex Raja, prout ex icone videre eft. Servantur in Mufæo Bononienfi. In Cyrenaica nafci prodidit Plinius: Africæ proprium Ælianus dixit.

Nomen. Æl. H. A. l. 2. c. 7. Defcriptio. Galen. l. de Theriaca ad Pifonem. Plin. H. N. l. 8. c. 21. Encelius de re metall. l. 3. c. 54. Æl. H. A. l. 3. c. 31.

Generatio. De *Generatione* vix quicquam compertum. Ex ovis Ibidum prodire poffe, Ægyptiis creditum: ex ovo galli in lutamine fepulto Alberto: figura, gallo, cauda excepta, futurum fcribit: ex ovo galli decrepiti, vulgata fententia; ex fylveftris Encelio proditum. Quid fentiendum fit alibi dicemus. Quomodo formari à gallo intra ovum poffit, cum utero deftituatur non video. Incubaffe à gallinis pofita, non diffiteor. Inimicitias gerit cum *muftela*, *gallo infectis* & aliis *Serpentibus*. De *Muftela* ita Plinius. Huic tali monftro (fæpe enim enectum concupivere Reges videre) muftelarum virus exitio eft: adeo naturæ nihil placuit effe fine pari. Injiciunt eas cavernis facile cognitis foli tabe, necant illæ fimul odore, moriunturque, & naturæ pugna conficitur. Muftelis tantum vinci dixit Solinus, quas illinc homines inferciunt cavernis in quibus delitefcit. Vis tamen ne defuncto quidem deeft. Ælianus galli præfentiam pertimefcere dixit: ideo iterantibus per Africam comes. Mori quoque fi canentem audivit, addit. De *infectis* Solinus. Bafilifci reliquias amplo feftertio Pergameni comparaverunt. Ut ædem Apellis manu infignem, nec caraneæ intexerent, nec alites involarent, cadaver ejus reticulo aurea fufpenfum ibidem locarunt. De *Greffu* habet Plinius, nec flexu multiplici ut reliquos corpus impellere, fed celfum & erectum in medio incedere. Cum movetur, media corporis parte ferpere, media arduum & excelfum effe, fcripfit Solinus.

Antipathia. Plin. l. c. Solin. c. 27. Æl. H. A. l. 3. c. 31.

Necat frutices, inquit *Plinius*, non contactos modo, verum & afflatos: exurit herbat, rumpit faxa. Talis vis malo eft. Creditum quondam ex equo occifo hafta & per eum fubeunte vi, non equitem modo fed equum quoque abfumptum. *Solinus* vero tradit, non hominis tantum vel aliorum animalium exitiis datum, fed terræ quoque ipfius, quam polluit & exurit, ubicunque ferale forritur receptaculum. Denique extinguit herbas, necat arbores, ipfas etiam corrumpit auras, ita ut aëra nulla alitum impune tranfvolet infectum fpiritu peftilenti. Intuitu interimere, vix crederem, quis enim primus vidiffet. Halitus peftilens interitus caufa, qui per aërem diffufus, homini fe infinuat. Ideo Nicander.

Solin. l. c. Venenum. Plin. H. N. l. 8. c. 21. Solin. c. 27.

Tam teter vacuas odor hinc exhalat in auras,
Atq; propinquantes penetrant non fegniter artus.

Venenum etiam per tela currere, & manum invadere apud Lucanum habetur. Morfus ex inflammatione, vulneris flavedine, & capillorum defluvio colligitur. Id Diofcorides, ex Erafiftrato; hoc Aëtius prodidit, Remedio eft colubrinum lignum, quod ex infula Zeilan adfertur. Adhiberi ibi contra ferpentum coronatum, qui Hifpanis Cobras de capolo dicitur, & fine ducio Bafilifcus eft, Carolus Clufius prodidit. Animalculum etiam quod ibi cum

Lucan. Pharf. l. 9. Diofc. l. 6. c. 55. Cluf. Ex. l. 1. c. 44.

cum eodem pugnat, eo sese munire obser-vatum.

Differentiæ. Quidam tria Basiliscorum genera constituunt, *Helyochryson*, qui quæ vidit accendit, & inflammat, aurei coloris; *Chrysocephalon*, capitis aurei qui quod videt per terre facit, & occidit: & *Hæmatiten*, sanguinei coloris, ad cujus ictum carne animal nudatur. Sed has ego fabulas esse puto. Encelius in *Sylvestres* & *Domesticos* distinguit. De reliquis ita ex Cardano Ambrosinus. Recitat Cardanus quod circulator quidam Serpentem, in maceriis domus dirutæ Mediolani inventum servabat, qui *caput* ovi magnitudine, & pro ratione corporis prægrande habebat, *dentes* in utraque mandibula viperinos, corpore & forma stellioni simili. *Pedes* illi inerant duo, cruraque brevia: unde constabat non satis proportionatum animal à natura fuisse fabricatum, cum longitudini corporeæ quatuor pedes necessarii fuissent. Tales pedes erant magni: Et *ungulis* veluti folium muniti, *cauda* longitudinem totius animalis adæquabat, cujus extremitas capiti stellionis æquali erat prædita. Cardanus ex genere Basilisci hunc fuisse credidit: Siquidem dum stabat, gallo similis esse videbatur, nisi quod corio, & non plumis tegebatur, alisque carebat. Denique in volumine de ostentis observatur icon cujusdam Basilisci in solitudinibus Africæ stabulantis; quæ quoniam est figura animadversione digna, diciturque animal, sibilo, halitu cæteras animantes necare herbasque exsiccare: libuit ante legentium oculos talem iconem repræsentare.

Ambrosin. de Serpent. l. 2. c. 2.

PUNCTUM II.

De Exoticis, nempe Dracone Pythio, & serpentibus Bambæ.

DE *Dracone Pythio* pauca occurrunt. Putatur ita dictus, quod post Deucalionis diluvium ex putredine terræ natus fuisset. Suidas Delphinem etiam fuisse dictum testatur, quod ex Appollonii Argonauticis habet. Ratio nominis à Delphici oraculi custodia sumpta est. Dicitur habuisse os triplici dentium ordine armatum, oculos magnos, & visum acutum, magna sub mento palearia, & corpus ex flavo rutilans. Fuere tamen & virides & cærulei, ut apud Statium videre est; Cyanei, quod Claudianus reliquit. Eminentibus fulgidis & duris squamis tegebatur. Iconem ex Grevino damus. Ex terra post Deucalionis diluvium genitum Poëtæ fabulati sunt. Ideo Deucalionæus dicebatur. De *serpentibus Bambæ* ita Nierembergius. Serpentes sunt magnitudinis horrendæ, si conferantur cum nostratibus, & præcipue *palustres*, quorum aliqui longitudine 25. & in latitudine 5. spithamas excedunt, ventre tam capaci, ut totum cervum, aut aliud ejus magnitudinis animal una vice devorent. Ex aquis egrediuntur & pasti eo redeunt: unde & ab incolis *magnæ natrices* appellatur. Ascendunt quasvis altissimas arbores, in quibus vagabunda animalia, quasi è specula contuentur: & ubi ea victum quærentia accesserunt, summa vi se in ea demittunt, atque ita & morsu, & mole occisa, in solitudinem aliquam vicinam tracta, tota cum pelle ossibus & carnibus deglutiunt. Et sæpius etiam accidit, ut cibo nimium repleti, quasi ebrii reddantur, & in somnum maximum incidant; ita ut puer etjam illos occidat; durat hæc satietas ac somnolentia perquinque aut sex dies continuos, post quos demum experrecti, ad consuetas suas venationes redeunt. Pellem statis temporibus mutant. Aliquando etiam nimia dilatione ex cibo nimio rugosam ante tempus exuunt, quæ inventa, homines in admirationem, belluæ magnitudinem inde cognoscentes, rapit. Magni ejus carnes tostas faciunt Æthiopes, & gallinarum habentur multum delicatiores sed vix eas adipisci possunt, nisi cum aliquando nimio calore incenduntur sylvæ, & tum omnes, quæ à suis lacubus, aliquando fuerunt remota, semitostæ inveniuntur, & in magnis habentur deliciis. Viperæ præterea inveniuntur ibi adeo venenatæ, ut morsi ab iis, post 24. horas summo cum dolore moriantur. Incolæ itaque diligenter se muniunt herba, quam ujus antidotum esse norunt.

Apollon. Argon. l. 1. Stat. Theb. lib. cit.

Nierem. A. E. l. 12. c. 38.

Idem de illis & Jaricus prodit. Quod autem addit, esse quaddam genus, in cauda rotundam lagenulam, quæ dum se movet, strepitum edit habens, ad illum quem Teuhtlacacahuqui vocari diximus, referendum est.

PUNCTUM III.

De Bitiu, & serpentibus Senegæ.

AD Exoticos quoque spectant *Bitin* & *Serpentibus Senegæ*. Incola montanorum locorum *Bitin* est, aspectu serpens terrifico, nigris punctis, rubeis ac candidis, vitulino *capite*, ampla fronte adusque *oculos*, qui nigri sunt lucidique, sed virenti circumdati iride, rictu oris magno, munito multis & acutis dentibus, caninis quaternis, digitum prolixis, sese mutuo invicem excipientibus, quatuor ulnarum longitudine & crassitudine hominis. Conscendit arbores, unde se vibrat appensus cauda: Rapit boves & apros, & alia hujus generis animalia, devorans ea quandoque integra, & hoc venatu vivens. Amat insulam Cubu, visusque est in Insula Lutaji à mili-

Nierem. H. E. l. 12. c. 18.

tibus Hiſpanis, cum vellent naves exonerare. De *Serpentibus Senegæ* ſuperius diximus.

ARTICULUS II.

De Draconibus non alatis pedatis.

PUNCTUM I.

De Hydra.

Nomen. Plautus in Perſeo. Durip. in Hercule furente. DRaconibus non alati pedati, ſunt *Hydra* & *Draco bipes Bononienſis.* *Hydra* nomen ἀπὸ τοῦ ὕδατος accepit. Virgilius *belluam Lernæ.* à lacu Lernæo, in quod à Hercule interfecta dicitur: Plautus *Excetram*, ſeu ut Iſidorus *Excedram*, quod uno capite detruncato, duo vel tria excreſcerent vocavit. Euripides κύνα dixit.

Deſcriptio. Plurium capitum eſſe, Poëtæ fabulantur. Ἐννεακέφαλον Alcæus, Πεντηκοντακέφαλον, Simonides. Unum habere Pauſanias prodidit, quod veriſimile: magnitudine à reliquis hydris diſcerni. Quarum Icones appoſuimus, arti ortum debent. *Una* viſa Venetiis in theſauro Principis, incredibilis ob raritatem pretii, ut Geſnerus ex amico acepit, ſepticeps. *Altera* eſt Equitis de Corneto. Allatam A. C. 1530. menſe Januario, Venetias ex Turcia totidem capitum, Regique Gallorum oblatam, icon teſtis eſt. Viſa ibidem non multis ab hinc annis bipes, ſex unguibus armata, Ambroſ. Hiſt ſerp. l. 2. c. 4. Cardan. de ſubt. l. 9. ut Ambroſinus reliquit. Lata valde corpori, ſeptem arrificio ſingulari forinata capita, annexa erant. Cardani illa, quam Meona Piſanus fictitiam ſectione comperit; medium Caput longius & craſſius gerebat, viperarum omnia æmulabatur. Oculi poſt aures, hiatus maximus, dentes canini; lingua lati, Colla maculoſa erant. Cauda toto corpore dimidio longior; pedes unguibus parvis armati. Magnitudine cuniculum æquabat. Color ſub ventre candidus, circa dorſum flavus, ſeu viridi dilutus.

Locus. Virgil. Æneid. l. 6. Pauſan. Corinth. l. 2. Apud inferos ſtabulari Poëtæ dixerunt, Virgilius inprimis. Pauſanias ſub Platano quadam ad fontem Amymone altam ſcribit. In lacu Lernæo Argivis & Mycenis contermina vixiſſe, vulgaris eſt opinio.

Ortus. Heſiodus Echidnæ ex Typhone filiam fecit. Ex ſordibus in Lernam conjectis, ibidemque putreſcentibus, extitiſſe veriſimile eſt.

Venenum. Vel ipſo afflatu exitium attuliſſe, multi tradiderunt: ſanguine infecta Herculis, qui eam ſuperavit tela, exitialia fuiſſe, paſſim apud Poëtas occurrit. Toxicum veterum, quod quidam napellum, alii taxum, nonnulli venenum Scythicum eſſe volunt, non facile dixerim. Linguam, ſi in illud incurras, inflammat, tuſſim ſiccam, phrenitidem, & tremorem cordis excitat. Cutis aduſta quaſi, Corii flammæ admoti inſtar, facile rumpitur. Æger in ululatus & vociferationes ſolvitur, quas ſtrictum in ſe videns enſem excitare conſuevit. Remedium à Colocaſia, panace Aſclepio; Carne inprimis cydoniorum, & ſanguine hircino, quod apud Dioſcoridem habemus, petitur.

PUNCTUM II.

De Dracone Bononienſi bipede.

DRaco hic Anno Chriſti 1572. III. Idus Martii primum in loco Malavolta ſibilum edidit: poſt diem Aſcenſionis vero, juxta ſepem apparuit, & à ruſtico currum & boves, qui eo viſo ulterius progredi non audebat, haſta ictus & interfectus eſt.

Deſcriptionem ejus, verbis *Ambroſini* apponam. Ambroſ. Hiſt. Serpent. l. 2. cap. 5. Admirabilis hic Draco, *inquit ille*, à capite ad extremitatem uſque caudæ erat duorum cubitorum: ab ore ad initium uſque *latitudinis* corporeæ dodrans inter corporis latitudinem & caudæ principium obſervatur. Deinde ad extremitatem uſque caudæ *longitudo* cubitalis, nempe duorum dodrantum, hujuſmodi partem adæquabat. Prope collum erat latitudinis duorum digitorum, & à capite ad primum uſque & anteriorem pedem dodrantalis longitudinis & à primo pede ad eam uſque partem, viperæ aſſimilabatur. Et corpus in ea parte latitudinis ſeſquipalmaris, nimirum ſex digitorum viſebatur. Poſteriorem colli partem torques albus exornabat, ad inſtar Natricis torquatæ, vel inſtar Anatis ſylveſtris torquatæ, quæ Italis vulgo *Ceſone* nuncupatur, vel tande inſtar merulæ alpeſtris torquatæ quæ vulgo *Merla della collana* cognominabatur. Cæterum in hoc dracone torques non erat mutilus, ut in multis aliis animantibus obſervatur, ſed abſoluti circuli torquem integrabant. Supra dorſum *ſquamæ* latæ apparebant, æmulantes ſquamas Cyprini piſcis Ariſtotelis, qui vulgo Raina appellatur. Major pars harum ſquamarum ad viriditatem tendebat: imo aliquæ erant ſubrubræ, ſed inter has quædam nigreſcebant: hinc deprehenſum eſt hoc animal ad genus Draconum referendum eſſe: Propterea quod Dracones, ut plurimum, virides effigiari ſoleant. Pars *alvi* Draconem proprie repreſentans ſquamis viridibus erat exornata. Si *pedes* contemplemur. Primum advertendum eſt quod *femur* junctum tibiæ erat latitudinis pollicis; & digiti ſuis articulationibus connectebantur ut in lacertorum digitis obſervatur. *Digiti* tamen non erant quini, ut in lacertis, ſed tantum quatuor brevibus unguibus armati, qui adhuc eorum primordia præ ſe ferebant: unde Draconem juvenem eſſe conjecta-

jectavimus: quemadmodum etiam ex dentibus dignosci poterat. Prætereaaltitudo *pedum* latitudinem corporis adæquabat. Immo magna admiratione tenebamur, quod pedes ex opposito juncti non essent: veluti in cæteris animalibus quadrupedibus, & in aliis exanguibus multipedibus observamus: sed pedum unus erat anterior altero, distantia sex digitorum, neque in eodem latere; immo per Diametrum erant oppositi: ut facilius forte corpus movere posset: propterea quod media pars corporis motu progressivo impellebatur, reliquæ autem partes, nempe colli, & caudæ per lubricos fluxus ritu serpentino movebantur. *Podex* ab extremitate caudæ duabus distabat palmis, pars *caudæ* superior viperæ erat similis, inferior vero dissimilis: siquidem squamæ partim nigræ, partim virides erant, hoc tamen ordine, & figura, ut quasi singulæ formam semicircularem referrent, & binæ tantum latitudinem caudæ amplectebantur. Secus vero in vipera se habent, quoniam squammæ rectæ sunt per totam corporis partem inferiorem. In hoc autem Dracone à podice ad caput usque, squamæ inferiores, tam residuæ caudæ, quam ventris, & totius colli ad os usque rectæ erant, ut in vipera, hoc tamen ordine, ut imbricatim sitæ essent, colore usque ad alvum partim albo, partim nigro, sub ventre albæ, & latiores dimidio fere digito. At in extremitate squammarum rectarum nonnihil coloris viridis conspiciebatur. Demum extremitas *caudæ* durissimo, & corneo fere apice munita erat, cujus una pars squamulis tegebatur, & extremitas apicis nigerrima, & aculeus instar literæ C. seu instar Centri scorpionis, erat repandus. Quamobrem verisimile fuit, hoc animal hujusmodi aculeo, pro tutela adversus cætera animantia uti. Cæterum, ut melius forma hujus draconis intelligatur, denuo singulas partes considerabimus. *Caput* erat admodum simile viperino, pars capitis superior juxta extremitatem, erat nigra, novem nigris squamis integrata, reliqua autem pars squamis majoribus leucophæis trigonam figuram æmulantibus. *Oris* hiatus longitudo erat duorum digitorum: *lingua* tenuis, longa & bifida, more aliorum serpentum conspiciebatur. Singula oris latera *dentes* serrati, & graciles armabant, anterioribus tamen in vipera observatis carebat. Hinc colligimus hoc animal non valde fuisse venenosum. *Oculos* in comparatione ad molem corpoream magnos habebat, & aurei coloris: qua de re draconem hunc solaris naturæ fuisse judicavimus. Foramina *aurium*, ritu avium, habebat; deinde auriculis carebat, quamvis in Helvetiis Anno 99. supra millesimum & quadringentesimum Draco auribus longissimis præditus fuerit inventus. Idcirco ad monstrum in genere serpentum reducendum fuisse putavimus.

CAPUT II.

De Draconibus alatis.

DRacones alatos dari negat Ammianus, comprobat experientia. Dari in Æthiopia certum. Visus & in agro Pistoniensi squammosus, bipes, dentibus magnis, auribus ursi instar pilosis, cujus alæ, cubitum longæ & latæ, multis intertexebantur nervis. Sirenes Æthiopibus dari Isidorus author est. Descripsit & Scaliger longitudine pedum quatuor, crassitie brachii humani, cui alæ cartilagineæ de lateribus dependebant. Similem in agro Santonico occisum, & ad Regem Franciscum delatum, Galliam vidisse Brodæus testis est. Cardanus quoque Lutetiæ tam diligenter exsiccatos, ut vivi viderentur, bipedes, alis exiguis, capite serpentino, colore lurido, pilis nullis, cuniculi magnitudine vidit. Ex India allatæ dicebantur. Bellonius integra eorundem cadavera, diligenter condita se vidisse dicit; & quidem de eorundem genere, qui ex Arabia in Ægyptum advolant. Crassi hi circa alvum, bipedes, alis vespertilionum, & anguina cauda instructi. Respondit eis icon quam Gabriel Barbarus Aldrovando communicavit: & Æthiopicus exsiccatus Draco, quem à Francisco Cetensi accepit; tubercula quinque in dorso prominentia si excipias, Squammæ virides, & subnigricantes erant; pedes bini, ungue armati; auriculæ totidem, alæ ad volandum factæ; Os dentibus acutis instructum; nares binæ; pars capitis inferior versus auriculas plana; Oculi pupilla cum circulo semiluteo nigra; Cauda longa flexuosa, subluteis squammis tecta. Nos hic quatuor icones exhibemus; quarum prior est ex Grevino; altera ex Pareo; reliquæ duæ Æthiopicos exprimunt, unum sine eminentiis in dorso; alterum cum eminentiis, quarum modo mentionem fecimus. Reperiuntur in Arabia, & si Herodoto fides, circa arbores thuriferas, si Plinio, circa Cassiæ. Inde in Ægyptum avolant & ab ibidibus consumuntur. Cicero Lybia discedere scripsit. In antris plerumque degunt. Cum aquila & elephanto dimicare, Plinius author est. Et tantum de Serpentibus & Draconibus. Si quæ interim occurrunt, vel in Paralipomenis, vel in editione iterata, reponentur, volente Deo, cui laus, honor & gloria, in sempiterna secula. *Amen.*

Brodæus Miscell. l. 3. c. 1.
Cardan. de Variet. rer. l. 7. c. 29.

Cicero. l. 1. de Nation. Deorum. Plin. H. N. l. 8.

IN-

INDEX
IN
HISTORIAM NATURALEM
DE
SERPENTIBUS.

JOANNIS JONSTONI
Med. Doctoris:

Prior numerus Hiſtoricæ deſcriptionis locum exhibet, poſterior Tabulam Iconiſmi demonſtrat.

Acontias, Angelſchlang / *Nomen, Deſcriptio, Locus, Venenum, Natura, Differentiæ, Uſus.* Pag. 20. Tab. 4.
Aguaſen. p. 15.
Ahucyatli. p. 13.
Ammodytes, *Nomen, Deſcriptio, Locus, Venenum, Remedia.* p. 11. 12. t. 1.
Amphisbæna, *Nomen, Deſcriptio, Locus, Natura, Venenum, Differentiæ, Uſus.* p. 18. t. 5.
Anguis Angioleta Neap. p. 23.
Eſculapii, *Nomen, Deſcriptio, Locus, Natura, Uſus, Differentiæ.* p. 22. t. 5.
Biſognola Bononienſ. p. 23.
Caprimulgus. p. 30.
Cerveri: p. 22.
Cervonis. p. 22.
Apochycoatl. p. 26.
Argoli. p. 27.
Aſpis, *Nomen, Deſcriptio, Locus, Sympathia & Antipathia, Natura.* p. 15. t. 3. *Venenum, Uſus.* p. 16.

B.

Baſiliſcus, *Nomen, Generatio, Venenum, Differentiæ.* Pag. 34. 35. Tab. 11.
In ſolitudinibus Africæ. p. 35. t. 12.
è Raja effictus prone & ſupine pictus. t. 12.
Bitin. p. 35.
Boa. p. 30.
Bodty. p. 20.
Boiciningа. p. 23. t. 6.
Boicinininga. p. 23. t. 6.
Boiquira. p. 23. t. 6.
Boiguacu. p. 25. t. 6.
Bojobi. Braſil. p. 26.
Boitiapo. p. 26.
Boquatrara. p. 31.
Borobi. p. 25.

C.

Caninana. p. 23. 26.
Caſcavela Luſit. p. 23.
Cæcilia Blindſchleich / *Nomen, Deſcriptio, Natura, Uſus, Differentiæ.* p. 20. t. 4.
Cega Luſit. p. 19.
Cenchrus, *Nomen, Deſcriptio, Natura, Uſus, Differentiæ.* p. 19. t. 4.
Ceraſtes, Gehörnichte Schlang / *Nomen, Deſcriptio, Locus, Natura, Venenum, Differentiæ.* p. 12. t. 2
Ceſone. p. 36.
Cherſydrus. p. 19, 20. t. 8.
Cobra de Cipo, Lus. p. 26.
Cobra de Coral. p. 25.
Cobra de veado. p. 25. 26.
Cobre Verde. p. 27.
Cuilcahuilia. p. 26.
Cumcoatl. p. 27.
Curucucu. p. 14.

D.

Decurtati. p. 21.
Dipſas, *Nomen, Deſcriptio, Locus, Venenum, Differentiæ.* p. 17. t. 3.
Domina Serpentum Nieremb. p. 24. t. 7.
Draco, *Nomen, Deſcriptio, Locus, Victus, Generatio.* p. 32. *Antipathia, Venenum, Mores, Uſus in Cibus, Differentiæ.* p. 32. t. 10. 11.
æthiopicus. p. 37. t. 10.
bipes Bononienſis. p. 36. t. 10.
Pythius. p. 35. t. 11.
ex Raja effictus Aldr. t. 12.
alter ex Raja exiccata Ald. t. 12.
Dryinus, Stinck-ſlangh / *Nomen Deſcriptio, Venenum.* p. 21. t. 5.

E.

Excedra Iſidori. p. 36.
Excetra Plauti. p. 36.
Elaps, ſeu Elops, Elaphis, *Nomen.* p. 22. t. 5. *Deſcriptio.* p. 22.

H.

Hæmorrhous, *Nomen, Deſcriptio.* p. 13. t. 2. *Locus, Natura, Venenum, Differentiæ.* p. 13. 14.
Hoacoati Mexic. p. 24.
Hyæna Æliani. p. 27.
Hydra, *Nomen, Deſcriptio, Locus, Venenum, Ortus.* p. 36. t. 11.
Hydrus marinus, p. 31. t. 8.
Hydrus, *Nomen, Deſcriptio.* p. 28. *Locus, Victus, Natura, Uſus.* p. 28. t. 8. *Differentiæ.* p. 29.
Hypnalis. p. 15.

I.

Ibiboboca Braſ. p. 25. t. 6.
Ibyara Marcgr. p. 18. t. 3.
Ilicinus. p. 21.
Iraraca. p. 26. t. 6.

K.

Kokob. p. 13.

L.

Laphiati. *p.* 22.

M.

Maquizcoatl. p. 18.
Maripeti angues. p. 31.
Mater formicarum. p. 25. t. 7.
Mergoli. p. 27.
Miliaris. p. 20.

N.

Natrices magnæ. p. 35.
Natrix. p. 28.
Torquata. p. 30. t. 8.
Rubetaria, *Nomen, Deſcriptio, Natura.* p. 30. t. 8.

P.

Padalica Polon. p. 30.
Polpoch. p. 21.

Q.

Querculus. p. 20.

R.

Ratel-ſlangh. p. 23.

S.

Scolopendra marina. p. 28. 31. t. 9.
ametyſthini coloris. p. 31. t. 9.
Scytale, *Nomen, Deſcriptio, Natura.* p. 18. t. 4.
Seps, *Nomen, Deſcriptio, Locus, Venenum, Differentiæ.* p. 14. t. 2. & 3.
Serpentes in genere, *Nomen, Deſcriptio,* p. 1. *Locus.* p. 2. *Victus, Generatio,* p. 3. *Sympathia.* p. 4. 5. *Natura & mores, Venenum.* p. 5. *Uſus.* p. 6. *Differentiæ.* p. 6.
Serpens alatus. p. 26.
americanus Indicus. p. 31. t. 9.
biceps. t. 1.
Manſuefactus. p. 26.
mari Norwegico familiaris. p. 31. t. 9.
Suetico. p. 31. t. 9.
marinus. p. 31. t. 9.
Serpentes aquatici. p. 28.
Bambæ. p. 35.
exotici. p. 23. t. 9.
Senegæ. p. 35.
Terreſtres. p. 7.
Veterum. p. 27.
Situla. p. 17.

T.

Tangedor Luſit. p. 23.
Tetrauchcoatl. p. 27.
Teutlacocauhqui Mexic. p. 24.
Texmineni. p. 20.
Tezauhcotl. p. 18.
Tleoa. p. 27.
Trinhuitili. p. 27.

V.

Vipera, *Nomen,* p. 7. t. 1. *Deſcriptio.* p. 7. *Locus, Victus.* p. 8. 9. *Temperamentum, Generatio, Antipathia, Venenum, Remedia.* p. 9. 10. *Uſus.* p. 10.
Vipera Chiappæ. p. 11.

Admonitio ad Bibliopegum quo quævis Tabula ſuo ſit loco inſerenda.

TABULA *I.*	pag.	8.	*VII.*	p.	23.
II.	p.	12.	*VIII.*	p.	28.
III.	p.	14.	*IX.*	p.	31.
IV.	p.	17.	*X.*	p.	36.
V.	p.	21.	*XI.*	p.	34.
IV.	p.	23.	*XII.*	p.	35.

Vipera Mas.

Vipera Fœminina.

Ammodites.

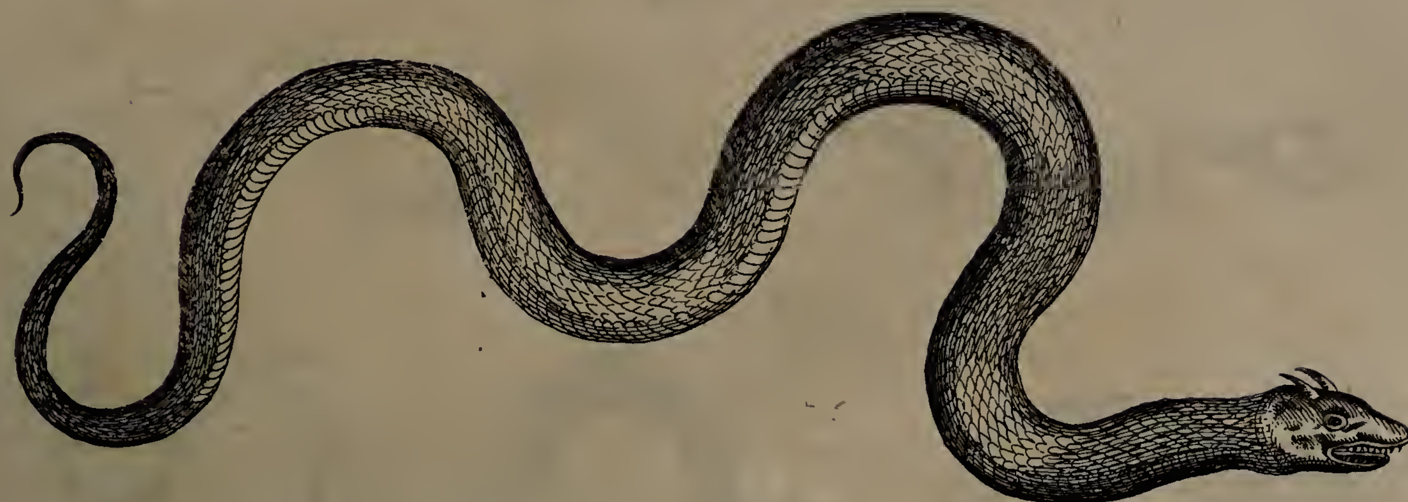
Serpens Biceps.

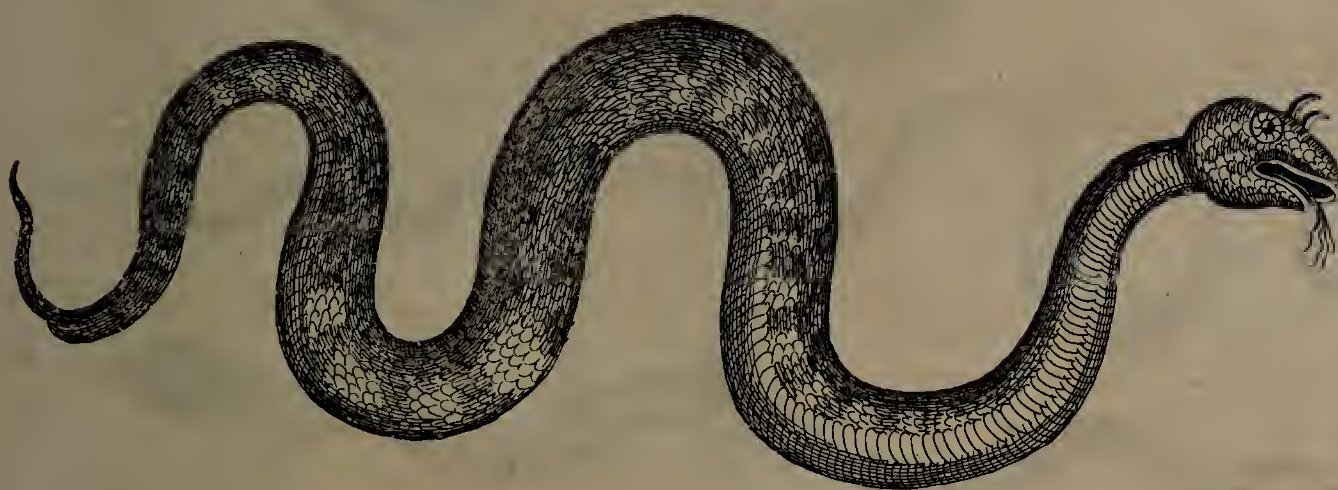

Tab. II

Cerastes Greuini Aldrou.

Cerastes ex Libÿa Aldrou.

Hæmorrhous Parei.

Seps Parei.

Seps Aetiï ex Matthiolo.

Aspis Vulgaris.

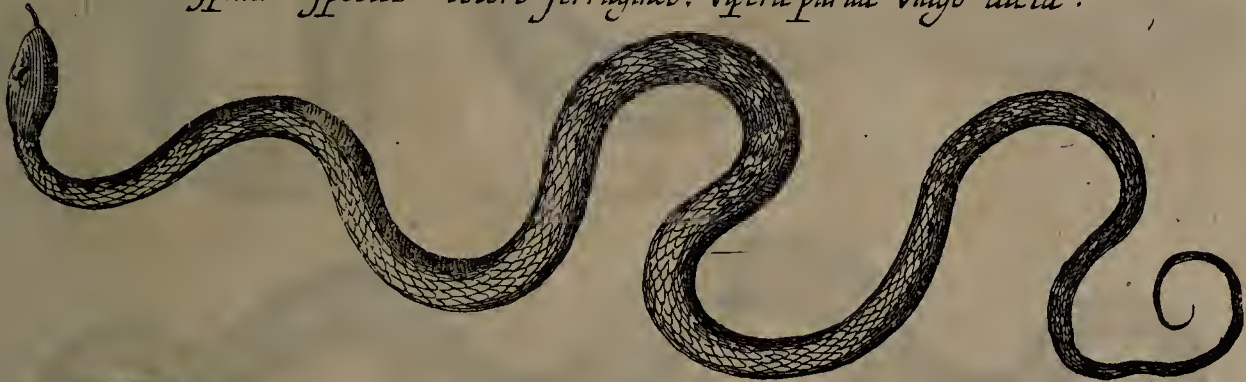

Aſpidis ſpecies Colore ferrugineo.

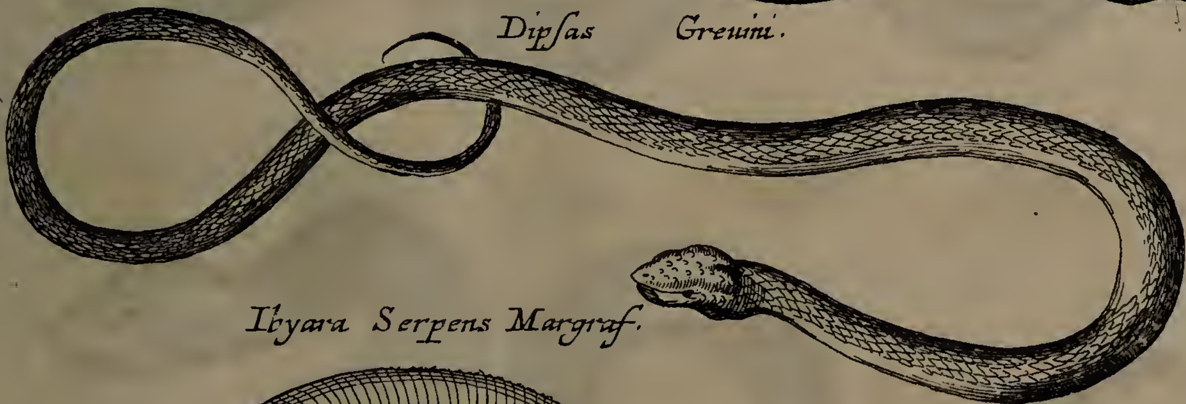

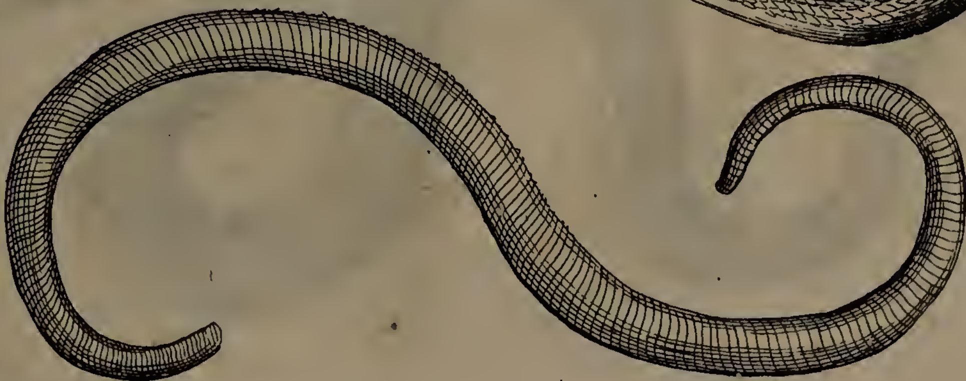
Aſpidis ſpecies colore ferrugineo. Vipera parua Vulgo dicta.

Dipſas Greuini.

Ibyara Serpens Margraf.

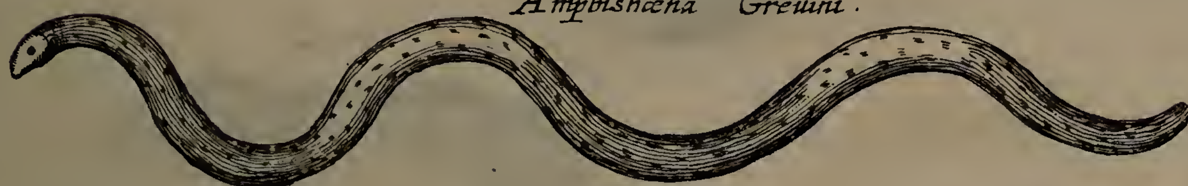

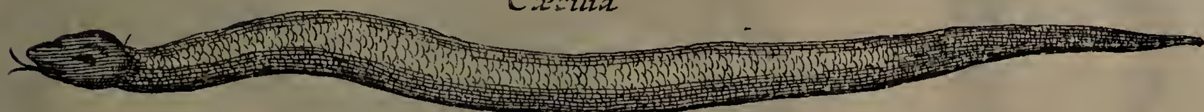
Scÿtale.

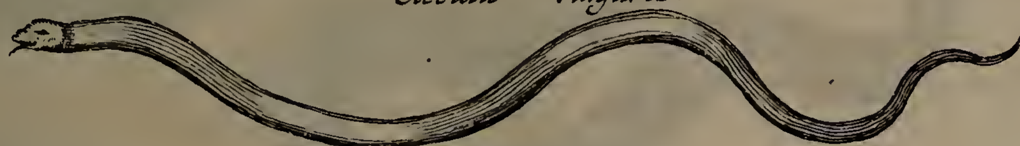
Amphishœna Greuini.

Cæcilia

Cæcilia Vulgaris.

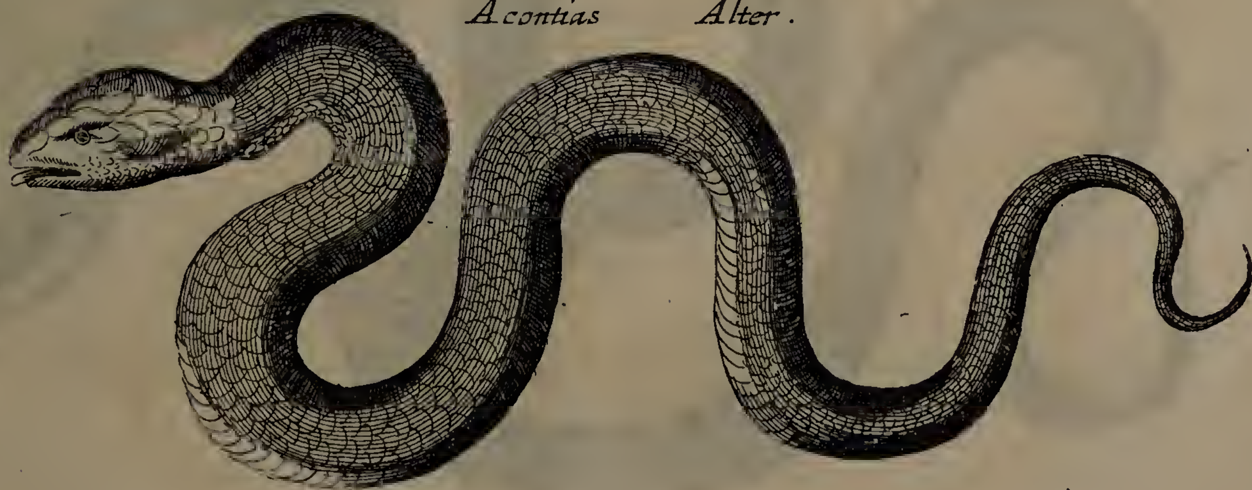
Cenchris Veterum Belloni.

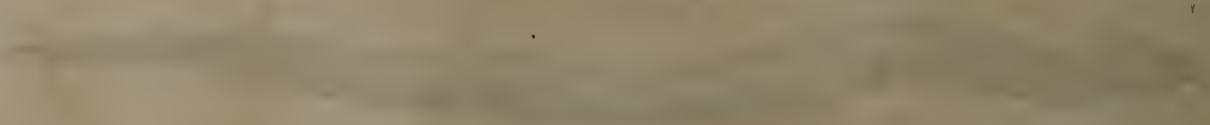
Acontias Iaculus.

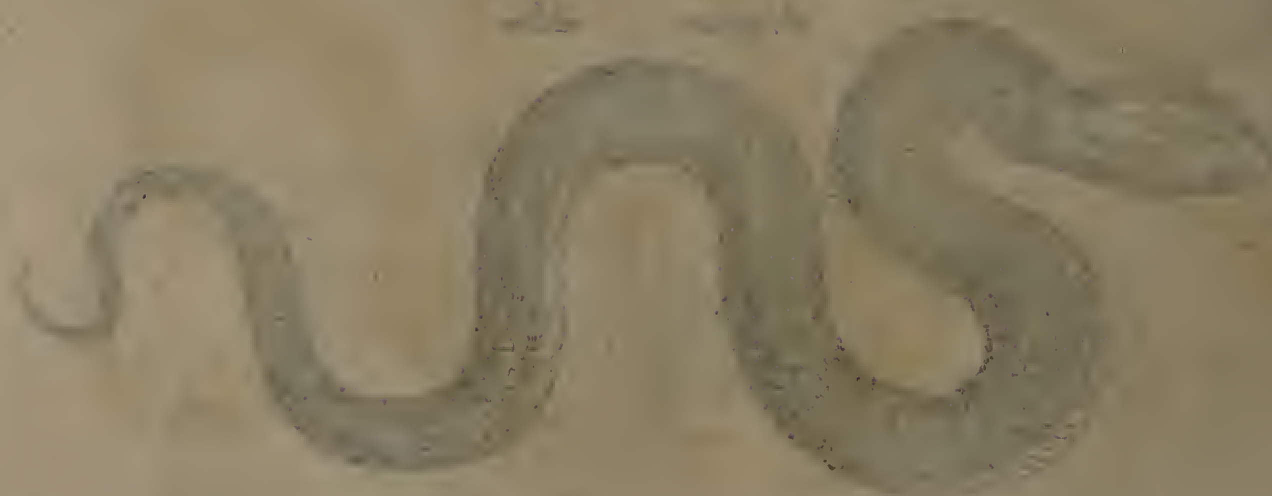
Acontias Alter.

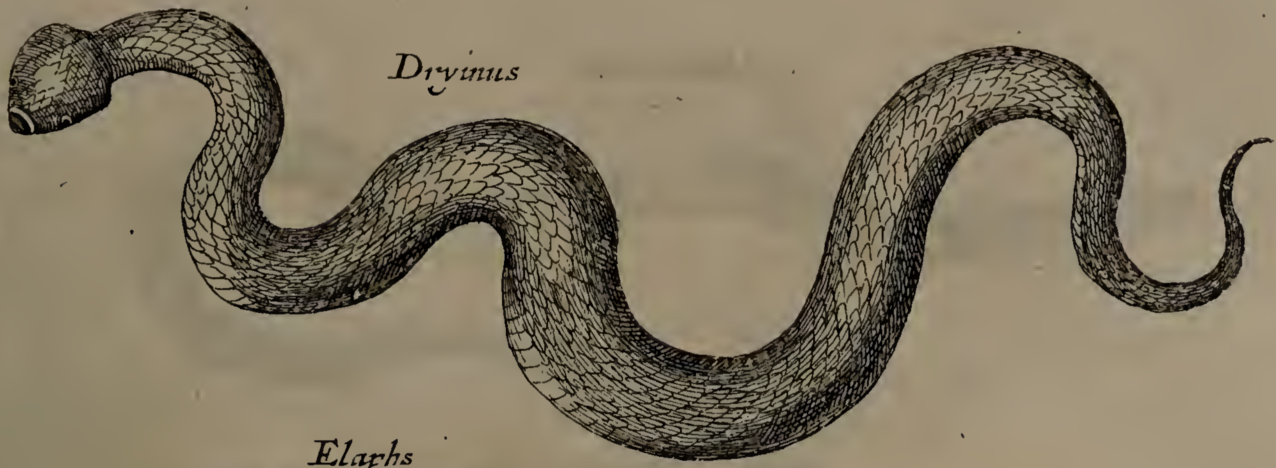

Dryinus

Elaphs

Anguis Aeſculapii Vulgaris.

Anguis Aeſculapii niger Aldrov.

Boicininga.

Boicininga alter.

Boiguacu.

Ibiboboca.

Iararaca.

Amore pinima.

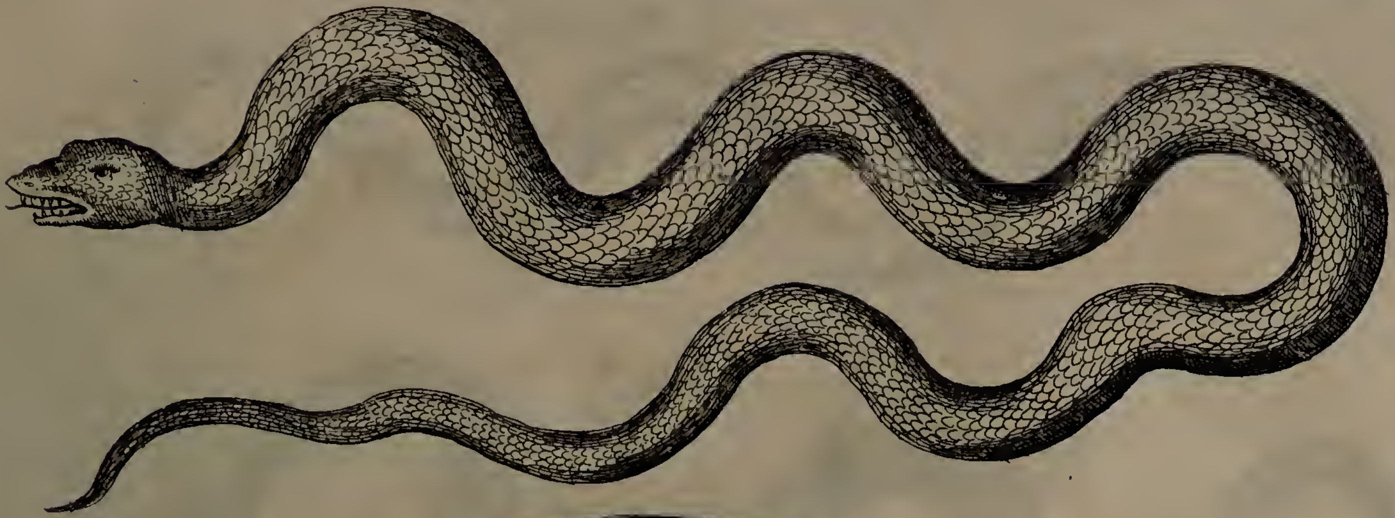

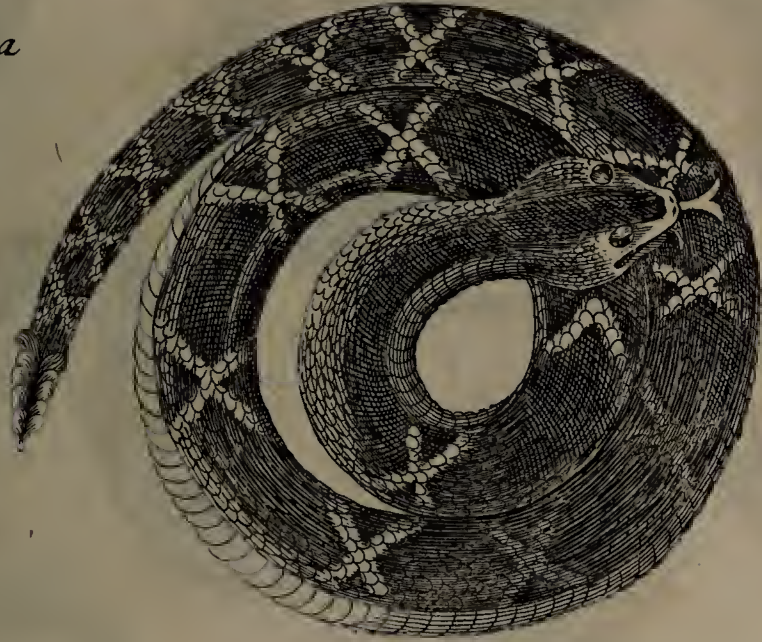

Tab vii

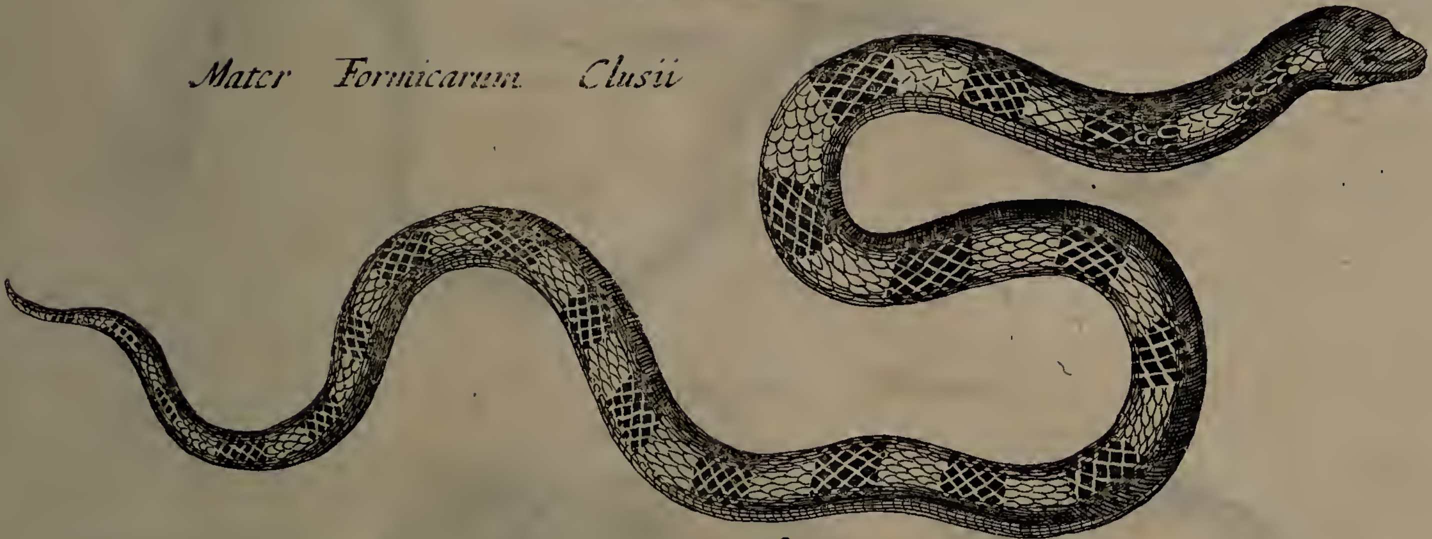
Serpens Indicus

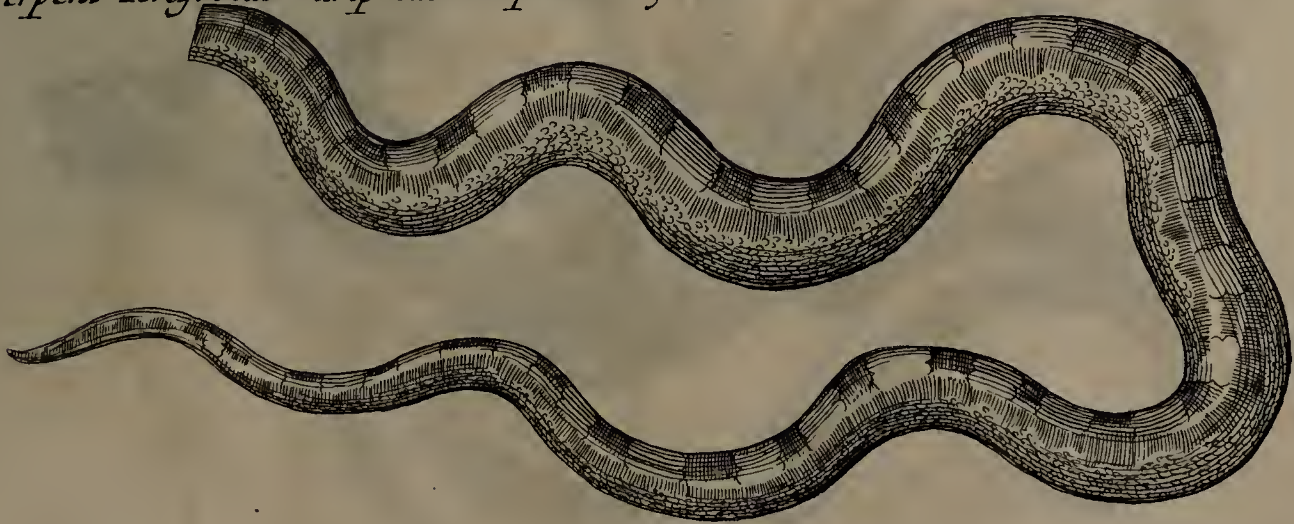
Domina Serpentum

Mater Formicarum Clusii

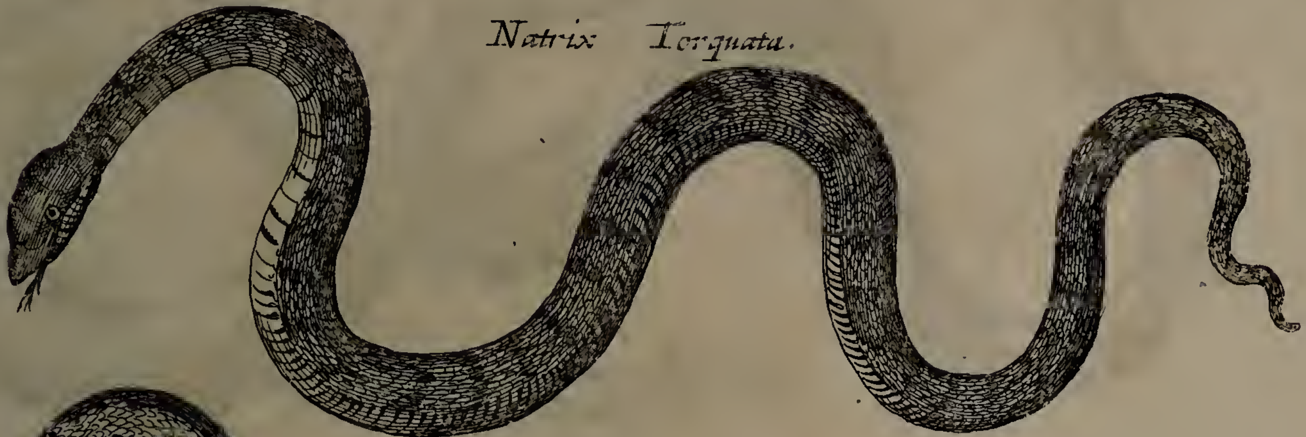
Serpens Peregrinus amputato Capite Clusii

Cherſydrus Greuini Hydrus Natrix.

Natrix Torquata.

Natrix Rubetaria.

Natricis Rube- tariæ ſceleton.

Serpens Marinus.

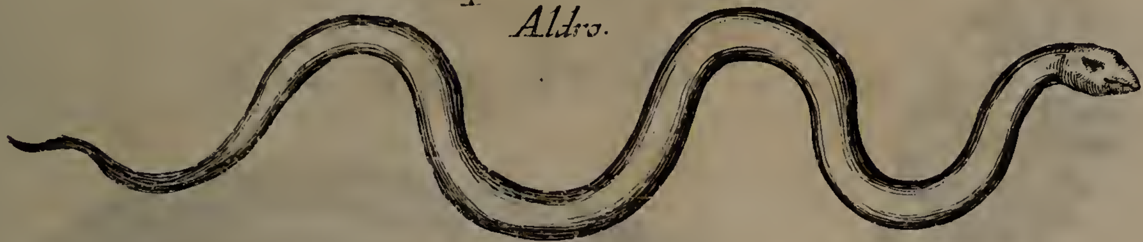
Serpens Marinus Mari Noruegico familiaris Aldr.

Serpens Marinus flaui Coloris Maris Suedici Aldro.

Scolopendra Marina. Aldro.

Scolopendra Marina amethystini Coloris Aldr.

Serpens Americano Indicus.

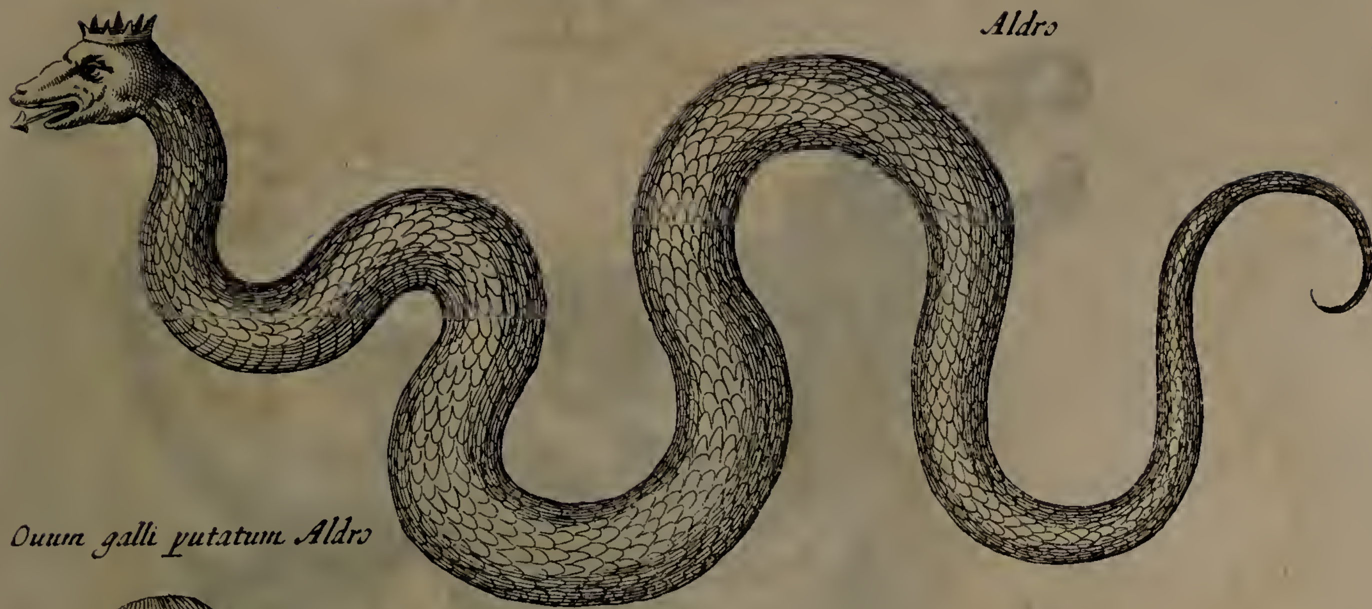

Tab. x.

Baſiliſcus. ſius regulus Greuini
Aldro

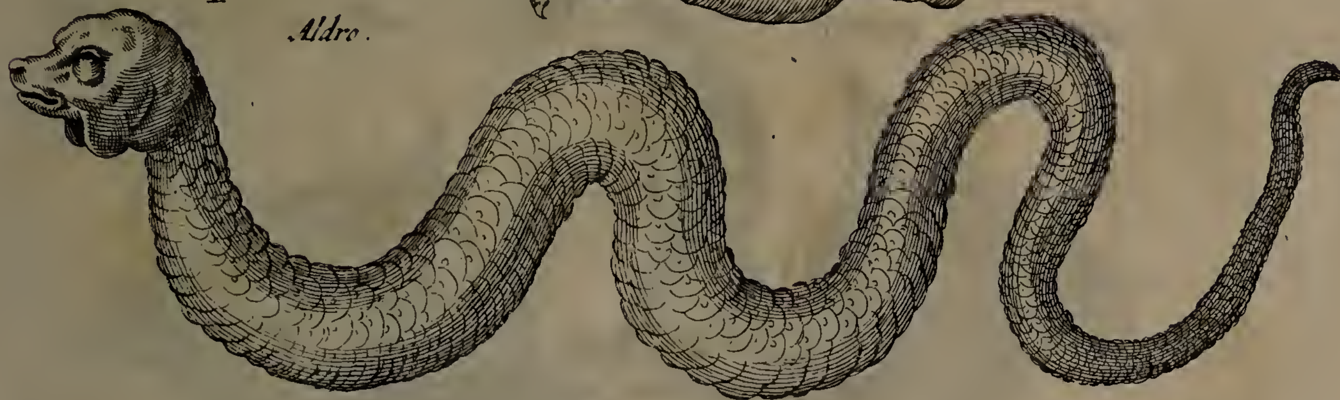
Ouum galli putatum Aldro

Ouum galli natum Regii anno 1628 Aldro

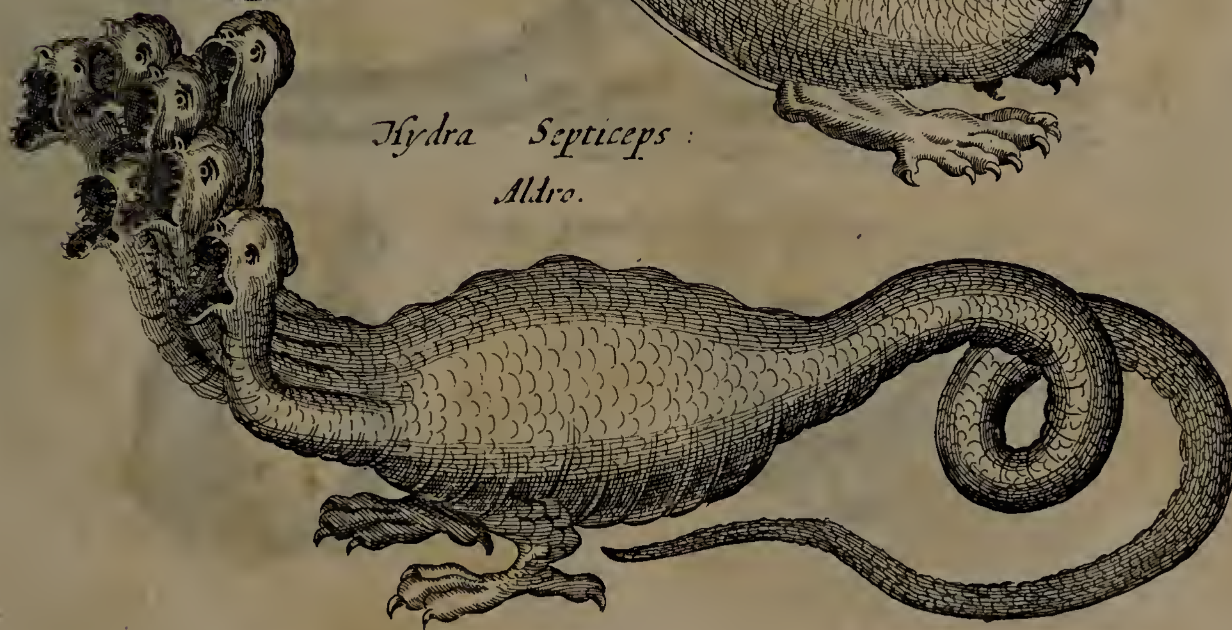
Draco Apicios Greuini
Aldro.

Hydra ſepticeps Ges. Aldro.

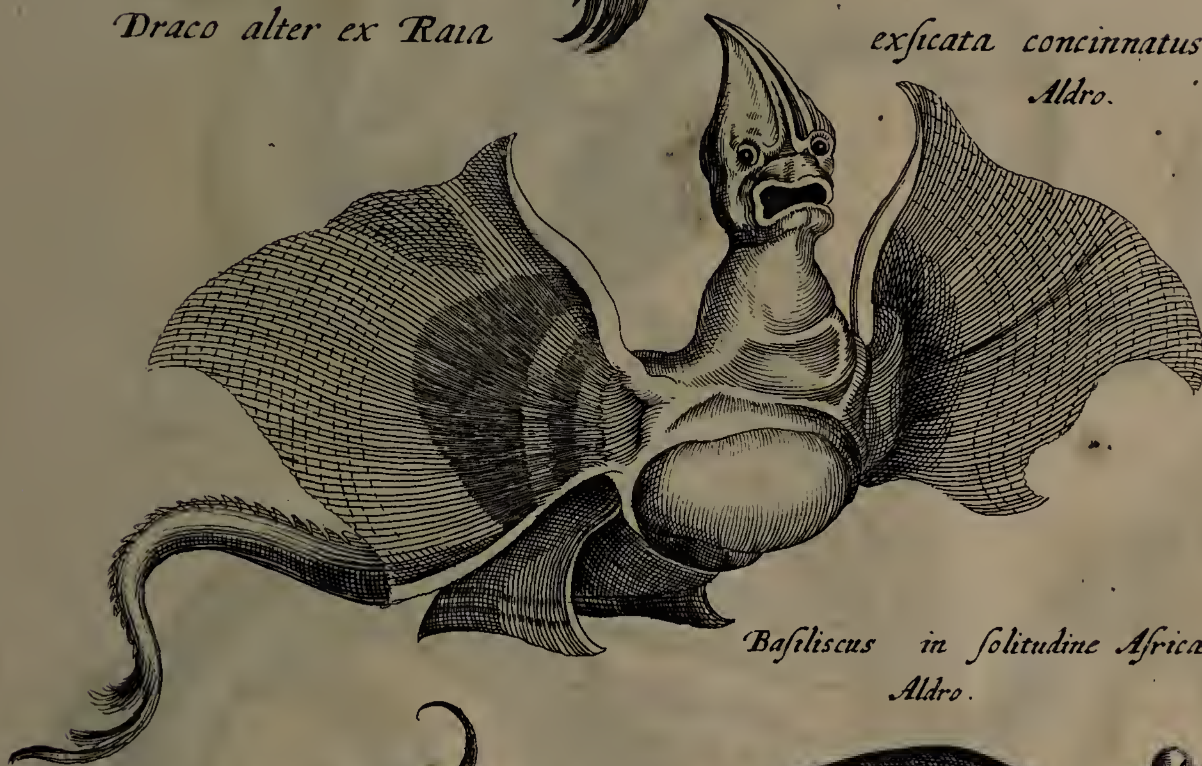
Hydra Septiceps:
Aldro.

Draco ex Raia effictus Aldrou.

Draco alter ex Raia exsicata concinnatus Aldro.

Basiliscus in solitudine Africæ viuens Aldro.

Basiliscus ex Raia effictus proné et supiné pictus Aldro.

Tab. XII.

Draco bipes apteros captus in Agro Bononiensi.

Draco alatus Apes ex Greuino Aldro.

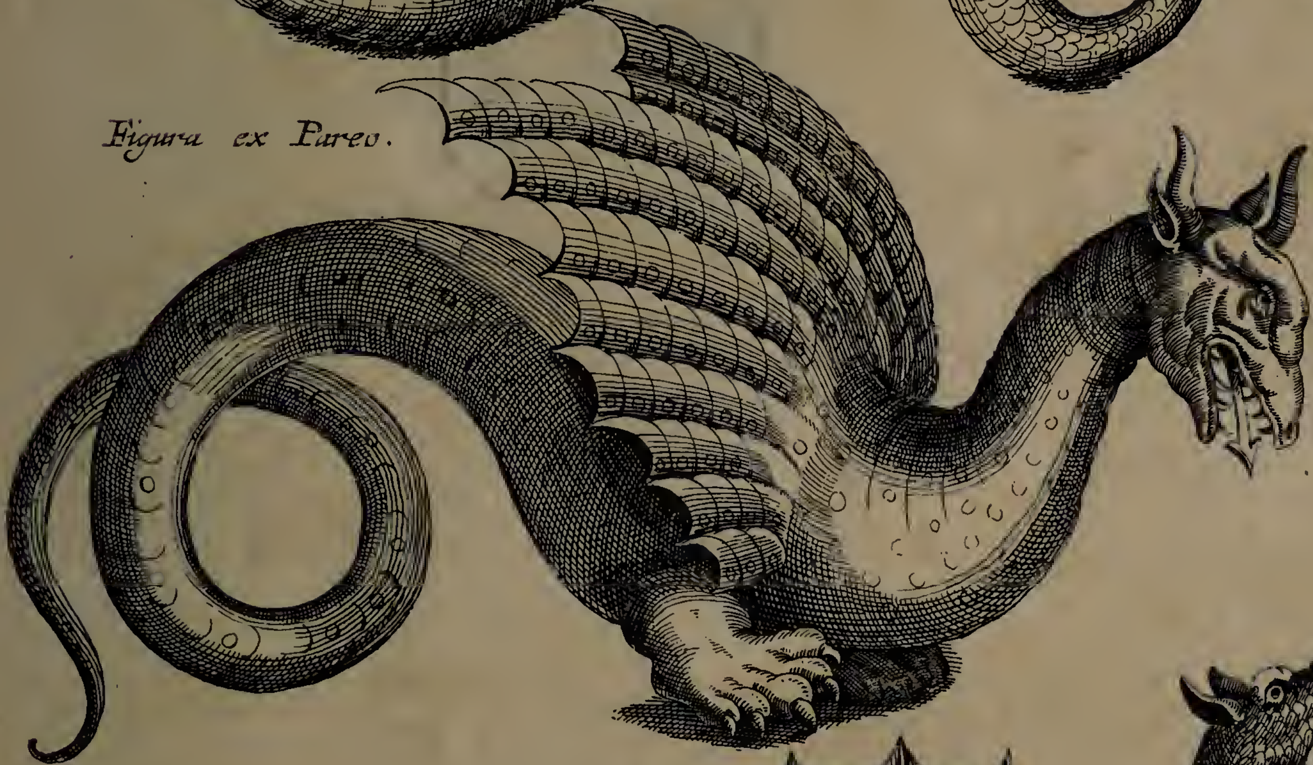

Figura ex Pareo.

Draco Æthiopicus.